NOUISSIMA PRAXIS THEOLOGICOLEGALIS IN ALIAS DE MATRIMONIO...

Gregorio Rosignoli

NAZIONALE
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE
13
1 L
20

NOVISSIMA PRAXIS
THEOLOGICOLEGALIS
IN ALIAS
DE MATRIMONIO
CONTROVERSIAS

AVCTORE

D. GREGORIO ROSIGNOLO

Ex Cler. Reg. S. Pauli Nouariensi,

Et in Arcimboldia D. Alexandri Mediolani Vniuersitate Publico Moralis Theologiæ Professore,

Opus omnibus Theologiæ Sacræ, & Moralis, iuris vtriusque DD. nedum vtile, sed penè necessarium,

Cum duplici Indice, altero Titulorum, altero rerum locupletissimo.

MEDIOLANI, 1687.

Typis Camilli Conradæ.

INDEX
Titulorum, Prænotionum, Disquisitionum, & Paragraphorum.

CONTRACTVS XV.

De Matrimonio III.

DISQVISITIONES I.

Aprima ad decimam prænotionem inclusiuè.

Digitized by Google

DISQVISITIONES II.

A decima ad vigesimam quintam prænotionem exclusiuè.

30. An

Index Titulorum, Prænotionum, &c.

DISQVISITIONES III.

Ad reliquas omnes de matrimonio III. prænotiones.

CONTRACTVS XV.

De Matrimonio IV.

DISQVISITIONES I.

A prima ad sextam prænotionem inclusiuè.

DISQVISITIONES II.

Ad reliquas omnes de Matrimonio IV. prænotiones.

CONTRACTVS XV.

De Matrimonio V. hoc est de donatione inter coniuges.

DISQVISITIONES I.

A prima ad octauam prænotionem inclusiuè.

7 An

Don Mauritius Arpaud Congregationis Cler. Reg. S. Pauli Vicarius Generalis.

CVM Librum, cui titulus est, *Nouissima praxis Theologicolegalis in alias de Matrimonio Controuersias*, à Patre Don Gregorio Rosignolo Congregationis nostræ Presbytero Professo compositum duo eiusdem Congregationis eruditi Viri, quibus id commisimus, accurata lectione, & graui iudicio recognouerint, & posse in lucem edi probauerint. Nos vt Typis mandetur, quantum in Nobis est, facultatem facimus. Dat. Romæ in Collegio nostro SS. Blasij, & Caroli die 26. Ianuarij 1686.

Don Mauritius Arpaud Vic. Gen.

Locus ✠ Sigilli.

D. Antonius Maria Baruntius Cancell.

NOuissimam Praxim Theologicolegalem, inscriptam in alias de Matrimonio controuersias, sed vniuersaliùs effusam, *Auctore Adm. Reu. Patre D. Gregorio Rosignolo*, quam ex officio censui, solidâ vbique doctrinâ refertam inueni. Qua propter typis illam concedere, non solùm est singulari eiusdem Auctoris merito subscribere, verùm etiam litteratorum virorum commodo inseruire.

Ita ego D. Hieronymus Meazza Sacra Theologiæ Professor, Clericorum Regularium, vulgò Theat. Visitator, pro Sanctissima Inquisitione Censor librorum. Dat. ex sacris nostris D. Antonij Mediolani Ædibus decimo septimo calendas Maij, anno MDCLXXXVI.

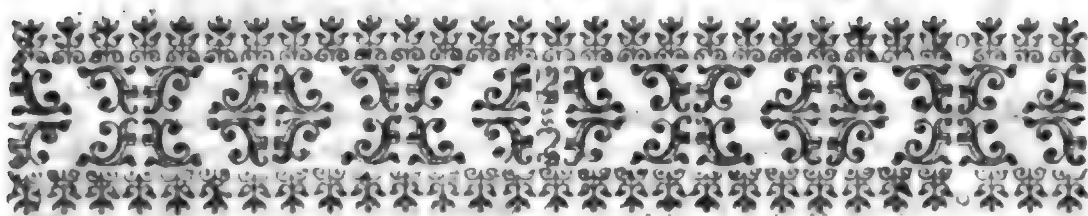
Die Aprilis 1686.

Attenta præfata attestatione

Imprimatur Fr. Sixtus Cerchius Inquisitor Generalis Status Mediolani.

Iacobus Saita S. T. D. Canonicus Basilica S. Ambrosij pro Eminentiss. D. D. Cardinali Vicecomite Archiep.

Franciscus Arbona pro Excellentissimo Senatu.

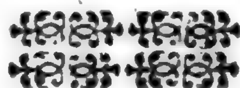

CONTRACTVS XV.

De Matrimonio III. hoc est de Dispensationibus.

IMpedimenta, si de iure diuino, vel naturæ, non dirimant matrimonium, vtique sunt per Summi Pontificis auctoritatem dispensabilia, & propterea congruo quidem ordine procedimus, si postquam de huiusmodi impedimentis fusis paginis disseruerimus, de dispensationibus immediata methodo disseramus. Apprimè vtilis materia hæc est, nam viam pandit multis difficultatibus dirimendis, quæ mentes hominum obruerent, & dubijs plurimis fatigarent, quibus turpissimè laberentur, nisi præuia, & exacta cognitio erroribus omnibus obuiaret. Series disputationum hæc erit, vt primò inuestigemus naturam, & conditiones dispensationis, & potestatis dispensandi; secundò causas, ob quas licitè fiat dispensatio; tertiò defectus, qui contingere possunt ex parte dispensantis ex negatione legitimæ potestatis, vel ex parte impetrantis, quatenus in petitione, vel vera non exponat, vel exponenda taceat, vel iusto titulo petendi careat; quartò causas, ob quas dissoluatur dispensatio iam legitime concessa; quintò clausulas, quæ apponi solent in rescriptis dispensationum iuxta stilum Curię Romanę, à qua emanent. Sedulò his quęstionibus incumbamus, cum multum conferant non solum in hac materia, sed etiam in quacunque, in qua contingat de dispensationibus agitari.

PRÆNOTIO I.

Quid propriè sit dispensatio, & quænam ipsius conditiones.

SVMMARIVM.

Ethimon nominis dispensationis. 1.
Quid propriè sit dispensatio quoad præsens institutum. 2.
Quomodo differat ab irritatione, interpretatione, abrogatione, & à priuilegio. 3.
Exigit iustam causam, siue fiat à superiore in lege propria, siuè ab inferiori in lege superioris. 4.
Si superior dispenset in sua lege sine causa valida est dispensatio. 5.
Si inferior dispenset in lege superioris sine causa inualida est dispensatio. 6.
Pontifex nequit sine causa validè dispensare in votis. 7.
Episcopus nequit sine causa validè dispensare in lege Pontificis. 8.
Superior dispensans in sua lege sine causa ex genere suo peccat lethaliter. 9.
Etiam petens dispensationem sine legitima causa peccat lethaliter. 10.
In vsu dispensationis sine causa non committitur distinctum peccatum ab ipsa iniusta petitione. 11.
Dispensatio inferioris in lege superioris sine causa [illegible], in rigore iuris non tenet, [illegible]. 12.
Dispensatio facta ab inferiori sine cognitione causæ non tenet. 13.

1 DISPENSATIO secundum primæuam suam originem sumpta nihil aliud importat, quam pecuniariam distributionem pluribus factam desumpta ethimologia à verbo *dispenso*, quod idem sonat, ac *diuersis penso*, prout rectè adnotauit *Siluester verb. dispensatio in princip.* ex hac tamen primaria, & propria significatione translatum est nomen dispensationis ad significandam quamcunque rerum distributionem secundum ordinem distributiuæ iustitiæ. Pressius tamen hic sumitur pro exemptione alicuius ab onere legis, seù iuris, cui adstringitur; vnde dispensare in iure dicitur quodammodo ius vulnerare *c. ipsa pietas 23. q. 4.* Iuxta hunc sensum sit.

Ethimologia nominis, & pressa ipsius significatio.

2 Assertio I. Optimè definitur dispensatio per hoc, quod sit *rigoris iuris per eum, ad quem spectat, misericors, & canonicè facta relaxatio*. Consentiunt in hanc definitionem *Glosa in c. requisitis §. nisi rigor verbo, vt plerique q. 7. ArchiDiaconus c. licet canon n. 2. de elect. in 6. Immola l. quidam consulebat n. 8. ff. de re iudic. Graffius 1. part. decis. lib. 2. c. 31. n. 1. Siluester verb. dispensatio nu. 1. Sanchez de matrimon. lib. 8 disp. 1. n. 2.*

Definitio dispensationis propria.

Probatur, & explicatur definitio per particularum discussionem. Dicitur, *rigoris iuris*, per quam particulam innuitur, quod adhoc, vt propriè fiat dispensatio, requiratur, quod ille, supra quem eadem cadit; aliquo iure obstringatur; non enim dicitur relaxari, qui obstrictus non est; vndè optimè dicitur, quod dispensatio sit in dispensante potestas, seù vsus potestatis iure concessus, in dispensato verò sit ius priuatum, seù permissio facta contra rigorem iuris, non verò ius commune per textum *in c. interfectores 32. q. 2.* Dicitur, *per eum, ad quem spectat*, quæ particula explicat causam efficientem idoneam dispensationis; non enim quilibet habilis est ad dispensandum, sed ille dumtaxat, cui à iure conceditur potestas ad dispensandum. Dicitur *misericors, & canonicè facta relaxatio*; ex quibus particulis plura inferuntur, & primo per ly *misericors*, quod nullum sit onus in dispensante ad largiendum beneficium dispensationis, sed concessio sit cum pleno, & libero iure concedentis. Secundò per ly *canonicè facta*, quod debeat fieri seruatis iuribus, inspecta scilicet causa, quæ mouet ad dispensandum; non enim congruè fit, quando fit sine causa, alijsque, quæ in hoc genere attendenda sunt, de quibus infra; per ly tandem *relaxatio* importatur exemptio, quam dispensatus sortitur ab onere communis iuris, non quia ius ipsum absolutè secundum se perimatur, seù abrogetur, sed quia eodem manente secundum se illa sò ipse subtrahitur ab eodem, nec onere illius afficitur.

Explicatur definitio per suas partes.

3 Per hanc definitionem sic explicatam optimè constat, quomodo dispensatio differat tum ab irritatione, tum ab interpretatione, tum ab abrogatione, & derogatione legis, tum tandem à priuilegio. Differt primo ab irritatione, quia hæc importat legis cassationem, quatenus non habeat vim legis, nec obliget, cum non habuerit, quo firmaretur; illa vero adhuc remanet in vigore legis obligantis, sed dispensatum ex causa ab onere illius legis eximit, seù ex priuilegio subtrahit. Differt secundò ab interpretatione, quia hæc solum importat, vt ille, in cuius fauorem fit interpretatio, declaretur in tali determinato euentu non subijci legi obliganti, nec legem ad illum extendi; dispensatio verò supponit dispensatum subdi oneri talis legis, ipsaque obligari, sed illum ex priuilegio à tali onere eximit, & liberat. Differt tertio ab abrogatione, & derogatione legis; quia illa supponit, quod lex obligandi habuerit vim, sed quod posteà fuerit cassata, & per hoc etiam quodamodò differt ab irritatione, quia hæc ex defectu requisitorum ad legem constituendam non habuit vim in

Eius differentia ab irritatione.

Ab interpretatione

Ab abrogatione, & derogatione legis.

in sua origine ad obligandum, abrogatio autem supponit legem habuisse vim ad obligandum, sed postea eandem vim fuisse cassatam; derogatio verò supponit etiam legem habuisse vim, & eam non in toto tollit, sed dumtaxat in parte; dispensatio autem, nec in toto, nec in parte ipsam legem secundum se tollit, sed dispensatum tantum ab ipsa, & vi ipsius deobligat. Differt tandem à priuilegio, quià hoc potest fieri, & concedi sine causa, non autem illa regularitèr loquendo, prout notarunt *Rebuffus in concordatis in forma mandati Apostolici super verbo dispensationum vers. iusta dispensationis, Mandosius in praxi signaturæ verb. dispensationes vers. hic quæri posset, Manuel qq. Regul. tom. 2. q. 46. art. 2.*

A priuilegio.

4 Assertio II. Dispensatio ex genere suo, & regularitèr loquendo exigit iustam causam, siuè fiat per superiorem in lege propria, siuè per inferiorem in lege superioris. Conueniunt communitèr DD. quamuis discrepent inter se circa validitatem eiusdem, nam *Vasquez in 1. 2. tom. 2. disp. 178. c. 4. per totum* existimat esse inualidam, quando superior sine causa dispensat, vel in lege propria, vel in lege inferioris; alij verò è contra, & magis communitèr sentiunt validam esse, inter quos *Salas de Legibus disp. 20. sect. 4. n. 37. Suarez de Legibus lib. 6. c. 19. n. 6. Pontius de matrimon. lib. 8. c. 14. n. 7. Lorcain 1. 2. tom. 2. disp. 27. Villalobos in summa tom. 1. tract. 2. dub. 41. n. 5. Diana part. 1. tract. 10. resol. 32.*, & ità tenendum est; Quandò verò inferior sine causa iusta dispensat in lege superioris non solum illicita est dispensatio, sed etiam inualida *D. Thomas 2. 2. q. 88. art. 12. ad secundum*, & cum eo conueniunt *omnes Theologi in 4. dist. 38. Glosa in c. non est verb. adimplere de voto*, & ita etiam sentiendum est.

exigit regularitèr iustam causam.

Probatur primo in genere exigere iustam causam, siuè fiat à superiore in lege propria, siuè ab inferiori in lege superioris; & primo, quià per quemcunque fiat dispensatio in lege communi fit violatio æqualitatis, quam iustitia exigit inter omnes seruari, cum inter conditiones iustæ legis sit, vt sit æqualis omnibus. Secundo, quià potestas debet esse in ædificationem, non ex destructionem teste *Apostolo 2. ad Corinth. 10.*; dispensatio autem sine causa est potius in destructionem, quam in ædificationem, cum potius sit dissipatio, quam dispensatio, vt notauit *D. Bernardus lib. 3. de consideratione ad Eugenium in fin.* Tertio, quià etiam ipse legislator quoad vim directiuam subditur obseruantiæ legis à se conditæ, vt suppono ex quæstionibus de legibus, ergò sicuti quoad talem vim non potest se ipsum eximere, nec poterit alios sine legitima causa de obligare. Quinto in particulari quoad matrimonia colligitur primo *ex Concil. Trident. c. 5. sess. 24.*, vbi sic legitur. *In contrahendis matrimonijs, vel nulla omninò detur dispensatio, vel rarò, idque ex causa.* Secundò ex eodem *Trident. c. 18. sess. 23. de reformat. Quod si vrgens, iustaque ratio, & maior quandoque postulauerit cum aliquibus dispensandum esse id causa cognita, & summa cum maturitate, à quibuscunque, ad quos dispensatio pertinebit, præstandum est.*

5 Probatur secundo, quod quando superior, vel alter dispensat in lege propria, quantumvis illicita sit dispensatio sine iusta causa, sit tamen valida; probatur, inquam, quià huiusmodi leges quoad vim obligandi pendent dumtaxat à voluntate constituentis eandem legem, seù easdem leges, ergò cessante tali voluntate per dispensationem vtique cessabit, & formalis ratio obligandi. Secundo, quià potest superior, qui legem condidit etiam sine causa absolutè eandem legem abrogare, adeovt non amplius eadem lex obliget, & valida sit abrogatio, ergò etiam poterit super illa in aliquo speciali euentu dispensare etiam sine causa, sed præcisè ex propriæ voluntatis arbitrio, adeo vt non obliget, & valida sit dispensatio.

Valida est dispensatio sine causa in sua lege.

Dices de iure diuino naturali est, quod princeps absque causa nequeat dispensare in iure humano, cum ius naturæ dictet partem suo toti congruere debere, nec temerè, & imprudenter possunt aliqui excipi per dispensationem, hocque idem cōfirmat dictum Apostoli 2. *ad Corinth 10.* vbi potestas debet esse ad ædificationem, non ad destructionem, esset autem destructio, si dispensatio esset temerè, & sine causa; sed dispensationes factæ per humanā potestatem contra ius naturale diuinum sunt absolutè inualidæ, vt patebit ex infra dicendis in probatione ad tertiam partem, ergo &c. Sed contra fateor primo esse de iure naturali diuino, vt Princeps non dispenset sine iusta causa in iure humano iusto; fateor secundo non posse Principem dispensare validè in iure diuino naturali; sed nego quod Princeps dispensans in iure humano, seu in propria sua lege dispenset in iure diuino naturali, sed tantum assero, quod violet ius diuinū dispensando in lege humana, & quidem quod in iure diuino naturali non dispenset ex eo euincitur, quod non tollat ius ipsū diuinum, sed eidem adhuc obstrictus remaneat, & non seruando illud peccet; quamuis igitur violando tale ius diuinū naturale peccet, factum tamen non redditur nullum, quia lex præcisè prohibet factum illud, non annullat, si fiat.

Non dispēset in iure diuino naturali, sed tantum illud violat.

Probatur tertio, quod quando inferior dispensat sine causa in lege superioris 6

A 2 inua-

inualida sit dispensatio hoc pacto, quia superior committens propriæ legis dispensationem inferiori non intelligitur absolutè propriæ voluntatis dominium quoad eandem legem transferre in inferiorem, sed vt tanquam dispensator fidelis iuxta dictamen rationis, & regulas fidelis administrationis circa eandem legem disponat, & vtique ad ædificationem, non ad destructionem; sed quando dispensaret in lege superioris sine iusta causa vtique de eadem disponeret non secundum dictamen rectæ rationis, sed vt dissipator iniquus, & dilapidator alienorum bonorum contra voluntatem Domini rationabiliter præsumptam, ergo sic dispensando inualidè dispensaret, adeout nullius roboris esset dispensatio, & nullum consequeretur effectum, sicuti inualidè disponeret de bonis Domini sui Economus, qui constitutus ad administranda bona ipsius prodigè illa dilapidaret; Neque dicas, quod etiam ipse superior in lege sua dispensans sine legitima causa sit potius dissipator, quam dispensator, & tamen valida sit ipsi⁹ dispensatio, ergo &c. contra enim impugnaberis, quia superior est Dominus propriæ voluntatis, & eorum quæ ab ipsa dependent; inferior autem non est, nisi administrator voluntatis, & bonorum eiusdem superioris, & sic sicuti Dominus, vt bonorum suorum moderator, & arbiter potest de bonis suis disponere quomodocunque etiam prodigendo, & dilapidando, non tam administrator hæc potest facere, sed tantum disponendo iuxta regulas fidelis administrationis, ita etiam superior vtpotè Dominus proprię voluntatis, à qua totam vim habet lex à se ipso condita poterit pro libito de ea disponere tanquam de re propria etiam in dispersionem, non tamen hoc poterit præstare inferior, cum non sit constitutus Dominus, sed tantum administrator fidelis, & villicus vtilis.

Dispensatio in lege superioris sine causa est inualida.

7 Hinc in particulari habes primo, quod etiam Pontifex sine legitima causa non possit validè dispensare in iure diuino, & naturali, vt in voto, vel iuramento, quia dispensaret in lege superioris, prout specialiter docent *D. Thomas 2. 2. q 88. art. 12. ad secundum*, & cum eo omnes ferè Theologi *in 4. dist 38. Glosa in c. non est verb. adimplere de voto*. Neque obesse potest, si asseratur, quod Prælatus in ordine ad suos subditos ita comparetur, sicuti Dominus ad seruos, Pater ad filios, maritus ad vxorem; sicuti igitur Dominus, Pater, & maritus possunt ad libitum irritare vota seruorum, filiorum, & vxoris, nonnisi, quia intelligantur huiusmodi vota emissa sub tacita conditione, si illis placuerit; ita etiam poterunt Prælati pro libito per dispensationem tollere vota, & iuramenta suorum subditorum; Non, inquam, obesse potest, quia, vt bene notat *D. Thomas 2. 2 q 88 art. 12. ad 2.* dispar omnino est ratio de Domino, Patre, ac marito in ordine ad seruos, filios, & vxorem, ac de Prælato in ordine ad suos subditos quoad irritationem, & dispensationem votorum, quandoquidem illi sunt prædìti potestate dominatiua, qui propterea voluntatem suorum inferiorum infringere, isti verò solummodo gaudent potestate administratoria, & dispensatoria ad regulas iuris, & ad normam præsumptę voluntatis Dei, qui propterea disponere debent de tali potestate in ædificationem, non in destructionem, hoc est ex legitima causa, non sine illa.

Pontifex dispensans sine causa in voto, vel iuramento inualidè dispensat.

Dispar ratio de Domino, Patre, & marito in ordine ad suos correlatiuos, ac de Prælato in ordine ad suos subditos.

8 Habes secundo, quod Episcopus non possit validè sine iusta causa dispensare in lege communi Romani Pontificis, puta in lege ieiunij, & celebrationis festorum ob easdem rationes, quia ita se habent Prælati inferiores ad legem Romani Pontificis, sicuti Romanus Pontifex ad legem Dei, prout optimè notarunt *Speculator tit. de dispensatione §. dicendum restat n. 19. Innocentius c. cum ad monasterium n. 4. de statu Monachor. Baldus in l. Barbarius n. 7. ff. de offic. Prætoris, Sotus lib. 7. de iustit. & iure q. 4. art. 3. col 9. vers. rursus circa eadem, Nauarus c. fin. n. 4. de simonia. Coaruuias in 4. decret. 2. part. c 6. §. 7. n. 11.*

Episcopus sine causa inualidè dispensat in lege Pontificis.

9 Circa secundam partem assertionis duo dubia hic consurgunt examinanda. Primum, an superior in propria lege dispensans sine legitima causa peccet læthaliter, an dumtaxat venialiter? Secundum, an subditus petens, & vtens dispensatione sine tali causa eadem culpa afficiatur, qua superior dispensans? In ordine ad primū probabilius existimo ex genere suo peccare læthaliter, *Granado contr 7. tract. 3. part. 2. disp. 17. sect. 3. n. 24. Caietanus in sūma verb. dispensatio in initio, & ibi Armilla n 12. Coaruuias 4. decret. 2. part c. 6. §. 9. n. 7. Petrus de Ledesma in summa sacrament. vbi de matrimon. c. 27. post quartam conclusionem dub. 1.* hocque probabile etiam existimat *Sanchez lib. 8. disp. 18. n. 6.* quamuis contrariæ sententiæ ipse adhæreat. Ratio ex eo deducitur, quia dispensator sine legitima causa in iure appellatur potius destructor, & dissipator, quam dispensator, & vt concedit *Sanchez loc. cit. n. 3.* eius potestas esset potius in destructionem, quam in ædificationem, sed dissipatores, & violatores legis grauis ex genere suo peccāt lætaliter, ergo &c. Neque dicas, hæc verificari, quando legem violat independentem à proprio arbitrio, secus quando tota vis legis ab ipsius voluntate deriuat; contra enim impugnaberis, quia non solum attenditur culpa per ordinem ad legem, quæ violatur, quæque dependens est à propria voluntate violantis, sed etiam per or-

Pontifex sine causa dispensans in sua lege peccat læthaliter.

ordinem ad legem naturalem diuinam, qua præcipitur partem debere congruere suo toti, nec temerè, & imprudentèr excipiendos esse aliquos à communi lege per dispensationem, vt vbi non militat dispar ratio, seruetur æqualitas inter omnes, & violare æqualitatem, quam respicit iustitia, est ex genere suo lethale, vnde merito *in Concil. Coloniensi 3. part. 1. c. 33.* dicitur *Impudentissimè plerosque diplomatibus, ac dispensationibus apud Sedem Apostolicam extortis præter Summi Pontificis mentem (qui & vult, & debet potestate sibi concessa non ad destructionem, sed ad constructionem vti) abuti*, vbi per ly *impudentissime*, & per ly *abuti* importatur noxa plusquam mediocris, & leuis. In ordine ad secundum etiã probabiliter plerique sentiunt petentem huiusmodi dispensationem sine legitima causa peccare læthaliter, atque sic expresse sentit *Petrus de Ledesma in summa sacram. vbi de Matrimon. c. 27. post quartam conclusionem dub. 1.* cui videtur adhærere *Coarruuias 4. decret. 2. part. c 6. § 9. n. 7.* licet dubitanter, quorum opinionem non destitutam rationabili fundamento existimo, quandoquidem, vt notat *Sanchez d. lib. 8. disp. 18. n. 8.* ad normam peccati dispensantis sine legitima causa regulatur peccatum illegitimè petentis, quia cooperatur eiusdem peccato, & ad illud inducit, ergo, si illegitimè dispensans peccat læthaliter, etiam læthaliter peccabit illegitimè petens; peccans enim, & inducens ad peccatum pari culpa puniuntur. Neque dicas petentem dispensationem sine causa petere præcipuè in causis matrimonialibus id, quod sibi de iure naturæ competit, nam præcisis iuribus positiuis, vbi non obstat ius naturæ, cuicunque liberũ est cum quacunque contrahere, ergo sic petendo non peccat, quamuis peccet dispensans sine legitima causa, ea proportionali ratione, qua mutuatarius petens mutuum sub vsura, quando norit mutuantem non esse aliter mutuaturum non peccat, quantumuis peccet mutuans sub tali vsura; contra enim impugnaberis, quia stante dispositione iuris Ecclesiastici irretitus aliquo impedimento impotens absolutè est ad contrahendum matrimonium, & impotentia absolutè ipsum afficit, à qua nequit solui, nisi per Romani Pontificis dispensationem; mutuatarius verò non est secundum se impotens ad sibi, rebusque suis subueniendum, & iura non obstant eidem, quin sibi possit consulere, sed tantum obstant mutuanti, ne mutuet sub vsura; vnde petens mutuum vtitur iure suo, cui propterea vsura, quam soluit, non est ad culpam imputanda; petens verò dispensationem sine legitima causa abutitur iure, quo non gaudet, sicque inducens superiorem ad dispensandum sine legitima causa vtique inducit ad peccatum, nec potest excusari ex eo, quod iure suo vtatur, cũ nullo iure gaudeat.

10 Etiam potens dispé. sationem sine legitima causa peccat læthaliter.

Dispar ratio de petente mutuum sub vsura, ac de petente dispensatione sine causa.

Hic alia suboritur difficultas, an sic dispensatus sine legitima causa vtendo tali dispensatione tot distincta peccata committat ab illegitima petitione, quot vicibus tali dispensatione vtatur? Sanchez *d. lib. 8. disp. 18. n. 11.* sentit probabilius esse in vsu talis dispensationis etiam peccare, & quidem peccato distincto ab eo, quod fuit commissum in illegitima petitione; atque pro hac sententia citat *Abbatem in c. non est n. 8. de voto, Addiuonatorem ad Ioannem Andream c. cum ad monasterium in fin. de statu monach Rebuffum in praxi beneficior. tit. de dispensat. ad plura beneficia n. 55. Coarruuiam 4. decret. 2. part. c 6. §. 9. n. 7. Caietanum 1. 2. q. 96. art. 5. ad fin. Sotum lib. 1. de iustit. q. 7 art. 3. in fine corporis, & alios plures*. Mouetur ea ratione, quià licet per dispensationem ablata sit legis humanæ obligatio, non intelligitur tamen sublata obligatio legis naturalis diuinæ, qua præcipitur neminem debere absque iusta causa à suo toto discrepare. Nihilominus probabilius sentio in vsu illius dispensationis non committi distincta peccata ab eo, quod fuit commissum in illegitima petitione *Malderus in 1. 2. q. 97. art. 4. Diana part. 1. tract. 10. resol. 35. Ancharanus c. non est in fin. de voto, Felinus c. cum ad audientiam n. 4. de rescriptis, Gigas de pensionibus q. 6. nu. 13. Azorius lib. 5. instit. mor. c. 15. q. 3. in initio, Palacios in 4 dist. 15. disp. 8. col. 17. vers. quamuis 15. Aragonius 2. 2. q 89. art. 9. ad finem*. Ratio ex illo deducitur, quià per illam dispensationem, quæ vtique valida probata est, sublata est tota obligatio legis, ergò non peccat post concessionem vtendo iure, quod ipsi concessum fuit, nullum amplius habens respectum ad talem legem, sicuti non peccat contra legem, quando lex penitus sublata, irritata, seù abrogata est vtendo iure, quo per talem legem vtebatur; Neque obstat ratio, qua mouebatur Sanchez supra allegatus, quod scilicet cessante lege humana non cesset lex naturalis diuina vetans partem sine causa discrepare à suo toto; Non obstat, inquam, quià lex naturalis diuina aduersatur tantum abrogationi legis humanæ quoad partem sine legitima causa; abrogationi autem semel positæ non resistit, nec amplius vim aliquam habet; versatur enim lex illa naturalis diuina circa legem humanam tanquam circa materiam, deficiente autem materia, circa quam lex versatur, non amplius vim aliquam habere potest; in ordine autem ad illam determinatam personam, supra quã cadit dispensatio, lex humana perinde est, ac si fuerit cassata.

In vsu dispensationis sine causa non committitur distinctum peccatum.

Circa tertiam assertionis partem duo

etiam dubia examinanda occurrunt. Primum est, an inferior bona fide dispensans in lege superiori existimans subesse iustam causam, quæ non subest, validè dispenset, & teneat dispensatio? Secundum, an teneat dispensatio facta ab inferiori in lege superioris non præcognita prius causa, quando re vera causa erat iusta, & legitima? In ordine ad primum assero stãdo in rigore iuris, dispensationem illam nõ tenere, & cognita insubsistentia causæ dispensatum teneri abstinere ab vsu, quantumuis illa vtendo ante cognitionem inualiditatis causæ non peccarit; attenta tamen æquitate, & præsumpta voluntate superioris dispensationem illam tenere. Sic conciliare existimo *Salas de legibus disp. 20. sect. 4. n. 35.* cum Sanchez *de Matrimonio lib. 8. disp. 17. n. 8.* dum ille asserit absolutè non tenere, iste verò tenere. Ratio primæ partis est, quia dispensatio sine legitima causa in lege superioris facta per inferiorem per superius allegata, & probata non tenet, ergo nec tenet, quando facta est cum causa illegitima, quantumuis fuerit per dispensantem apprehensa, vt legitima. Consequentia tenet, quia bona fides non reddit actum validum, quando alioqui ex se inualidus est, & sicuti si quis contraheret bona fide matrimonium cum impedimento dirimente, quod arbitraretur non inesse, inualidè contraheret, nec excusaret bona fides, ità qui concederet bona fide dispensationem existimans subesse legitimam causam, cum tamen re vera non subesset, inualidè concederet, cum ius non haberet concedendi, & sicuti qui non haberet potestatem dispensandi inualidè dispensaret, ita etiam inualidè dispẽsare præsumendus est, qui quantumuis gaudeat potestate dispensandi, dispensaret tamen ex causa illegitima, & insubsistente, cum in ordine ad hanc causam non habeat potestatem; Neque dicas, quod in ijs, quæ meræ iurisdictionis sunt bona fides cum errore, seu titulo colorato faciat ius per textum *in l. Barbarius ff. de Offic. Prat.* ergo cum arbitretur posse dispensare, & bona fide dispenset, validè dispensare censendus est: contra enim impugnaberis, quia in primis non est error communis, quod inferior valeat dispensare in lege superioris sine legitima causa, nec est error communis, quod illa causa fuerit sufficiens, sed tantum error particularis ipsius dispensantis, qui propterea non facit ius; Deinde error communis, & titulus coloratus facit ius, quando potestas est collata ab habente legitimam potestatem conferendi in ordine ad ea, ad quæ conceditur talis potestas, vt notant *Speculator tit. de instrumentor. edit. §. restat n. 32 Archi-Diaconus c. alienationes paulo post principium 12. q. 2 Bartolus l. Actuarios n. 2. C. de numerarijs lib. 12 Baldus in l 2. n. 5. C. de sent. & interloc. Iason l. præscriptione n. 24. C. si contra ius*, cum autem ex communi consensu inferior non habeat potestatem dispensandi sine legitima causa in lege sui superioris, ideo ille error, seu titulus non potest eidem conferre legitimum ius. Tãdem non sufficit error solius Principis cõferentis titulum, & existimantis personã, cui confertur, esse habilem ad hoc, vt gesta per talem personam valeant, *Bartolus in l. Barbarius in secunda lectura n. 12. ff de offic. Prator. & ibi Baldus in 2. lect. nu. 30. Iason. n. 65. Mascardus de probat. concl. 649. n. 64.* ergo neque sufficit error inferioris de insufficientia causæ, vt dispensatio per ipsum facta in lege superioris teneat. Ex quibus omnibus sequitur, quod postea cognita tali insubsistentia causæ dispensatus teneatur abstinere ab vsu dispensationis non subsistentis, & cognitæ vt talis; cum quo tamen stat, vt antecedenter ad talem cognitionem non peccarit tali dispensatione vtendo, cum omnia bona fide peregerit, & rationabiliter operans non est reus culpæ.

12 Dispensatio inferioris in lege superioris bona fide non tenet ex rigore iuris, bene tamen ex æquitate.

Explicatur quomodo in hoc error non faciat ius.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quod ex begnigna Ecclesiæ gubernatione præsumendum est, quod Pontifex circa suas leges, & Deus circa suas in illa hypothesi prudentis credulitatis, & bonæ fidei circa sufficientiam causæ nõ sint rationabiliter inuiti circa illam dispensationẽ, & quod si in simili casu interrogarentur de propria voluntate, vtique gestam dispensationem ratam haberent, nec obuiarent, ne scrupulis aditus aperiatur, & æquum sit, vt gesta Prælatorum vices Dei gerentium passim non infringantur, quod præter Sanchez allegatum clare significasse videtur *Azorius lib. 7. instit. moral. c. 29. q. 6.*, vnde in facti contingentia benignè sic iudicarem; & in hac hypothesi non compellerem dispensatum post habitam cognitionem insufficientiæ causæ ad abstinendum ab vsu talis dispensationis, quia semel sublato obice non amplius viget.

Præsumptio ex benignitate Ecclesiæ.

In ordine ad secundum probabilius existimo, dispensationem illam non tenere, *Nauarrus c fin. n. 4. de simonia, Immola l quidam consulebat n 7. in fin & seq ff de re iudic. Azorius lib. 5. instit moral c 15 q. 9. & 10. Sanchez quæst. 6. de voto.* Hoc expressè colligitur ex *Tridens. c 18. sess. 25. de reformat* vbi sic legitur. *Sciant vniuersi sacratissimos canones exactè ab omnibus, & quoad eius fieri poterit indistinctè obseruandos. Quod si vrgens, maiorque ratio quandoque postulauerit cum aliquibus dispensandum esse id causa cognita, summaque maturitate, atque gratis à quibuscumque, ad quos dispensatio pertinebit, erit præstandum, aliterque facta dispensatio subreptitia censeatur*, vbi nota illam particulam *causa cognita*, quæ est

13 Dispensatio facta ab inferiori in lege superioris sine cognitione causæ non tenet.

est ablatiuus absolutè positus; ablatiuus, autem absolute positus facit conditionem & formam, per textum *in l. à testatore ff. de condit. & demonstrat.* Confirmatur, quia inferior in lege superioris dispensans non præmissa causæ cognitione excedit limites propriæ commissionis, quandoquidē mandatum Pontificis ad ius referri debet, per textum *in c. de multa de prabend.* & ius exigit, vt inferior in lege superioris non dispenset, nisi cognita causa; in causis autem commissis excessus in commissione inualidat actum, vt est in confessio apud omnes, cum illud, quod agit, agat sine potestate, nec propria, quam non habet, nec delegata, cum delegatio ad illud non extendatur; neque dicas, quod causæ cognitio in tantum requiratur, in quantum exigitur, vt iusta causa interueniat; hæc autem causa supponitur interuenire, quātumuis in actu dispensationis non fuerit cognita, factum autem, vt benè notat *Minchaca lib. 1. controuers. illustr. c. 28 n 6.* & cum eo *Sanchez lib. 8. disp. 17. n. 11* in foro conscientiæ tenet, quando finis iuris habetur, quamvis forma, & solemnitas eiusdem iuris prætermittantur, quod etiā notauit, multisque exemplis illustrauit *Bellamera c veniens n 18 & seq. de filijs prasbis.*; contra enim impugnaberis, quia ad constituendam validam dispensationem non solū requiritur habilitas in subiecto, supra quod debet cadere, sed etiam potestas in principio dispensante, & sic quantumvis illa causa reuera existente in dispensato sit in eodem idoneitas, vt dispensetur, quia tamen non est potestas in dispensante, nisi cum tali cognitione causæ, ideo defectu potestatis in dispensante non potest esse validitas in dispensatione, sicuti non est valida dispensatio, quando impenditur ab eo, qui non potest dispensare, quantumuis subiectum sit capax dispensationis. Dispensatio etenim, prout fit ab inferiori in lege superioris, debet ex necessitate esse actus iudicialis, & ad ius relatus; actus autem iudicialis non potest esse sine cognitione causæ, nec sufficit existentia causæ, quando non cognoscitur, quia voluntas non fertur in incognitum; vnde meritò docuimus in præcedenti volumine, q̄ si quis falsò credat adesse impedimētū dirimens in matrimonio q̄ cōtrahit, q̄ tamen reuera nō adest, nō teneat ille contractus, quia non potest esse efficax consensus ad obiectum apprehensum, vt impossibile; sic etiam in præsenti hypothesi, quando inferior concedit dispensationem in lege superioris non cognita causa, quantumuis illa existat, non potest tenere illa dispensatio, cum actus, quo cōceditur, non feratur in obiectum cognitū, vt proportionatum ad eandem dispensationem. Verum tamen est, quod cognita subsequentèr existentia illius causæ potest faciliùs renouari super illam dispensatio, ex vi tamen præcedentis actus ille non potest subsistere. Quamobrem in hoc optimè notauit *Panormitanus in c. diuersis de cleric. coniug.*, quod dispensatio in Principe non requirat cognitionem causæ; sed sufficiat eius voluntas in ijs, quæ sunt iuris positiui solum, vt etiam notat *Innocentius in cap cum ad monasterium de stat. monach* benè tamen in inferiori, vt notat *Glosa ibid. § nisi rigor*, vnde si fiat sine causæ cognitione est dissipatio; quæ certè debent intelligi quoad validitatem, non quoad honestatem simplicitèr; nam ex præactis quoad honestatem etiam Princeps in dispensatione debet procedere per causam cognitam.

PRÆNOTIO II.

De causis legitimis dispensationis.

SVMMARIVM.

Assignantur in communi causa, ob quas potest esse licita dispensatio. 1.
Quomodo cohonestetur dispensatio ratione temporis. 2.
Cessante necessitate post tempus non euanescit dispensatio propriè sumpta. 3.
Cohonestatur etiam ratione persona, & quomodo. 4.
Etiam intuitu pietatis, & quomodo. 5.
Item intuitu necessitatis. 6., *& vtilitatis.* 7.
Et pro euentu rei. 8.
Etiam iusta causa dispensandi in iure communi est multitudo. 9.

IN hac prænotione considerabimus causas legitimas dispensationis in communi; in subsequenti causas dispensationis in impedimentis matrimonij in particulari; & quidem circa huiusmodi causas in communi extat integer ferè titulus in iure canonico 1. q. 7., vbi variæ enumerantur, ex quibus validè, & licitè possunt fieri huiusmodi dispensationes. Innumeræ ferè sunt huiusmodi causæ, quæ quià in ordine ad diuersos casus quandoque sufficientes sunt, quandoque insufficientes, ideo non admittunt certam, & determinatam regulam, ac proinde in hoc standum esse arbitrio boni viri docet *Siluester verb. dispensatio n 3 q 1.* Plures, & communiores referam, & ne in immensum prænotionem protraham reliquas iuxtà regulam Siluestri ad arbitrium boni viri, qui iustà circunstantias iudicabit, remittam.

1 Causæ dispensation in communi assignantur.

ASSERTIO I Causæ dispensationis possunt esse legitimæ, vel ratione temporis vel ratione personæ, vel intuitu pietatis, vel necessitatis, siuè vtilitatis, &

pro

pro euentu rei *Siluester verb. dispensatio n. 3. q. 1. D. Thomas 2. 2. q. 63. art. 2. & q. 67. art. 4. Salas de Legibus disp. 20 sect. 8. nu. 75. Reginaldus lib. 13. n. 192. Rodriquez qq. regul. q. 22. art. 5.*, & alij magis communitèr.

In vniuersum colligitur ex textu *in cap. requisitis 1. q. 7. vers. nisi rigor*, vbi sic legitur *nisi rigor disciplinæ, quandoque relaxetur ex dispensatione misericordiæ*, & posteà subdit. *Quæ Ecclesia tolerat pro tempore, pro persona, intuitu pietatis, vel necessitatis, siuè vtilitatis, & pro euentu rei*, & quamuis hic textus videatur solummodò loqui de tolerantia, quæ est actus merè negatiuus, extendi tamen potest etiam ad dispensationes, prout notauit *Glosa in d. c. requisitis vers. nisi rigor*, vbi asserit per 17. auctoritates probari, quod dispensationes fiant sex modis.

2 Ratione temporis redditur legitima dispensatio

2 Singula iam expendamus in particulari. Dictum fuit primo *ratione temporis*, quæ causa indicat, vt quamuis leges pro certo tempore fuerint conditæ, pro quo earum obseruantia commodè vigere poterat, pro alio tamen, pro quo ex circunstantijs earum non est facilè adimplementum, nõ plenam admittant executionem, & propterea maximè æquum, & conueniens sit, vt super illis dispensetur, quod etiam indicatur *in c. necessaria 1. q. 7.*, vbi in titulo dicitur *pro temporum necessitate Apostolicæ sedis decreta temperantur*. Circa hanc causam oritur nunc difficultas, an dispensationes, quæ pro remedio, seù necessitate temporis factæ sunt, cessante tali necessitate, cessare debeat, & vigere onus, super quod fuit dispensatum. Videntur ex textu *in c. quod pro remedio ead. caus. & q.* vtique cessare, & adhuc reuiuiscere onus legis, supra quam cecidit dispensatio. Ibi enim dicitur. *Quod ergo necessitas pro remedio reperit cessante necessitate debet, vtique cessare pariter, quod vrgebat, quia aliud est ordo legitimus, aliud quod vsurpatio ad præsens fieri tempus impellit*. Nihilominus sentiendum est, quod si propriè facta fuerit dispensatio, quantumvis posteà cesset necessitas non cessare dispositum per dispensationem; nam dispensatio semel facta non est amplius reuocanda, per textum *c. sicut de filijs præsbit.* sicuti, nec in iure reuocatur remissio *c. fin. 25. q. 4.*, & notat *Glosa marginalis in d. c. quod pro remedio 1. q. 7.*, quæ etiam respondet ad id, quod ex textu afferebatur, quod scilicet sit intelligendum, vt cessante necessitate similis dispensatio non fiat. Dicere etiam poteris, & fore melius, quod ibi non sit sermo de dispensatione propria, sed de tolerantia ad tempus, vel si de dispensatione, non absoluta, sed limitata ad tale tempus, seù conditionali.

3 Nec cessat cessante tempore.

4 Dictum fuit secundo *ratione personæ*; ex qua particula plurima inferuntur, & primo, quandoq; ratione fragilitatis in tali persona attenta in eadem certa qualitate legitimè fiat dispensatio, vt colligi videtur *ex c. tanta nequitia 1. q. 7.*, & per textum *in c. antiqui 33. q. 2.* Secundo etiam, quandoque ratione senectutis, vt *in d. cap. tanta nequitia*. Ibi in fine. *Simplicitatem tuam cum senectute nouimus*; Tertio etiam ratione dignitatis, vt in Principe, & hoc etiam sine nota, seù vitio acceptionis personarum, prout docent *Petrus de Ledesma de matrimon. q. 56. art. vlt. ad finem, Salas disp. 20. sect. 8. n. 75. Sanchez lib. 8 de matrimon. disp 19. num. 8. Bonacina de legib. disp. 1. q. 2. punct. 3. prop. 3. n. 20. vers. tertiò facilius*, nec incongrua sanè ratione, quandòquidem, vt plurimũ dispensationes in huiusmodi personis valde conferunt ad bonum pacis & facilius ad defensionem Ecclesiæ protrahuntur.

Etiam ratione personæ est legitima.

5 Dictum fuit tertio *intuitu pietatis*, ad quam causam, seù ad quod caput plura etiam possunt reduci, & primo pietas respectu naturæ, quatenus in aliqua natura fragilis sit, & propterea exigat pietatem, per textum *in c. fraternitatis dist. 34.* Secundo pietas ad euitanda scandala, quatenus obseruantia legis vergeret in malum, vel maius bonum impediret *Caietanus 2. 2 q. 79 art. 4. Salas de legibus disp 20. sect. 8. nu. 75. Bonacina de legibus disp. 1. q. 2. punct. 3. prop. 3. n. 20. vers. hinc sequitur primo*. Tertio pietas proptèr innocentiam, vt si in iure cautum sit, quod quis cum certa qualitate non possit gaudere certo priuilegio, vt v. g. baptizatus ab hæretico non admittatur ad sacros ordines, tunc etenim si puer non compos rationis ab eodem fuerit baptizatus poterit ex dispensatione ad sacros ordines promoueri titulo pietatis proptèr innocentiam *c. placuit 1. q. 4.* & notat etiam *glosa in d. c. tanta nequitia 1. q. 7 in verb. pietatis in fine*.

Item intuitu pietatis, & quomodo.

6 Dictum fuit quarto *intuitu necessitatis*, quod non solum intelligendum est proptèr temporum necessitatem, vt dictum fuit *ex c. necessaria*, & dicitur etiam *in cap. quoniam, quidquid 1. q. 7.*, vbi dispensatur ob necessitatem temporum Episcopus præter notitiam sui metropolitani promotus, & ordinatus, sed etiam de alia necessitate, modo sit rationabilis, vel in remedium necessarium obuiandi alicui graui delicto *D. Thomas 2. 2. q. 97. art. 4. in corpore*, eo quod præceptum non sit conueniens huic personæ, vel ad euitanda scandala per textum *in c. 2. de non operis nuntiat. Hostensis cap. quia circa in fine de consanguin. Mandosius de signat. gratia tit. dispensationes matrimoniales verb. ad euitanda*, vel ad alios effectus, quos teneamur euitare, nec possimus sine transgressione legis.

Item intuitu necessitatis.

7 Dictum fuit quinto, *siuè intuitu vtili-*

tatis,

Et vtilitatis, & quo modo. *tatis*, quod intellige, siuè in ordine ad vtilitatem publicam, siuè etiam priuatam, prout adnotauit *Bonacina de legib. d. disp. 1. q 2. punct. 3 propos. 3. n. 20.* dummodò talis sit, vt preponderet dispensationi in lege communi; de qua infra latius, dum de dispensatione in impedimentis dirimentibus matrimonij in subsequenti prænotione.

8 Et pro euētu rei. Dictum fuit tandem, *& pro euentu rei*, quod intellige, quando ex tali dispensatione in euentu sperantur maxima Reipublicæ bona, vel priuatis personis, prout colligitur expressè *ex d. c. requisitis 1. q. 7. vers. nisi rigor, & c. constitueretur ead. caus. & q.*

9 Etiam multitudo, & quomodo. ASSERTIO II. Iusta etiam causa dispensandi in iure communi est multitudo.

In hanc assertionem expressè consentit *Siluester verb. dispensatio n. 3, q. 1. Glosa in d. c. constitueretur 1. q. 7.*

Ratio huius assertionis ex eo deducitur, quia cum plures conueniant in aliquo delicto v. g. contra ius commune æquum est, vbi agitur præcisè de iure positiuo, ne tota gens pereat, benignè per Principem fiat quodamodò per dispensationem eiusdem iuris relaxatio, vbi grauiora damna non timeantur; atque hæc causa reducitur ad causam necessitatis, vtilitatis, & etiam pietatis, ne scilicet, quod inductum est in medicinam, fiat in venenum, & quod in ædificationem, vergat in destructionem.

PRÆNOTIO III.

De causis legitimis dispensandi in impedimentis matrimonij in particulari.

SVMMARIVM.

Impedimenta alia iuris diuini, alia canonici 1.
In dispensationibus in iure diuino sufficit bonum commune indirectè. 2.
Causa sufficiens respectu vnius potest esse insufficiens respectu alterius. 3.
Dispensatio in secundo consanguinitatis gradu regulariter non est facienda, nisi inter magnates. 4.
Nomine magnatum veniunt domini titulati, qui habent iura meri, & mixti imperij. 5.
Causæ, ob quas inter illos dispensatur sunt bonum pacis, conseruatio familiæ &c. 6.
Restrictio est solum quoad secundum consanguinitatis gradum. 7.
Potest Pontifex ex causa etiam dispensare cum inferioribus. 8.
Assignantur causæ, ob quas Pontifex dispensat cum inferioribus. 9.
In cæteris impedimentis, & gradibus remotioribus ex leuiori causa fit dispensatio. 10.
Quænam veniant nomine qualitatis, ratione cuius fit dispensatio. 11.
Si fœmina renuntiauerit bonis liberè, vt facilius consequeretur dispensationem, tenet dispensatio, secus si cum pacto retrodationis. 12.
Si fœmina tempore dispensationis absolutæ verè fuerit pauper, & ante contractum matrimonium ex hæreditate facta fuerit diues tenet dispensatio, & potest validè contrahere. 13.
Si dispensatio non fuerit absoluta, sed commissa ordinario, & ante expeditionem deuenerit fœminæ pauperi magna hæreditas, vel legatum non tenet dispensatio. 14.
In hac tamen hypothesi teneret dispensatio, si fœmina illa renuntiaret hæreditati, seu legato. 15.
Quomodo ratione qualitatis temporum concedi possint dispensationes. 16.
Ratione qualitatis temporum possunt permitti dispensationes inter consanguineos in aliquo loco, quamuis in locis circumsitis essent alia persona non consanguinea paris conditionis. 17.
Etiam si in tali loco esset persona non consanguinea æqualis conditionis. 18.
Ratione necessitatis licita est dispensatio, quando fit ad finem conseruandi diuitias in eadem familia. 19.
Enumerantur alij fines, ex quibus concedi potest dispensatio. 20.
Etiam per compositionem pecuniariam in ordine ad bonum publicum. 21.
Non est causa sufficiens dispensandi, quando fœmina habet sufficientem dotem ad nubendum pari, non autem personæ praepotenti. 22.
Excipe in casu, quo esset relicta hæreditas, & fœmina, & personæ præpotenti sub conditione, vt ineant matrimonium. 23.
Si fœmina nihil habeat, quod conferat, habeat tamen parentes diuites, non habet iustam causam dispensationis, si habeat ius ad succedendum, & possit compellere eosdem ad congruam dotem, secus si non possit succedere, nec compellere. 24.
Quomodo ex euentu rei cohonestetur dispensatio. 25.
Contrahens scienter cum impedimento dirimente carere debet spe dispensationis, siuè illud impedimentum fuerit consanguinitatis, siuè in quocunque genere. 26.
Quomodo ratio multitudinis cohonestat dispensationem. 27.
Causa dispensandi in ijs, quæ sunt iuris diuini puta voti castitatis debet obstare illius exemtioni. 28.

IMpedimenta matrimonij dirimentia alia sunt iuris positiui Ecclesiastici, in quibus Pontifex potest dispensare tanquam in lege propria; alia sunt iuris diuini, in quibus ex legitima causa eidem permissum est posse dispensare, vt in votis, & in dissolutione matrimonij rati in bonum pacis; pro quo aduerte, quod 1 Diuersitas impedimētorum.

2 Ad dispensationem sufficit bonum commune indirectè.

quamuis leges regulariter inductæ sint ad bonum commune, non tamen requiratur ad iustam dispensationem, vt causa directè referatur in idem bonum commune, sed satis est, quod ad illud referatur indirectè, quatenus bonum partis redundat in bonum totius, vnde plura ex allegatis iuribus in præcedenti prænotione, in quibus conceditur posse dispensate concernunt bonum priuatum, quod etiam notasse videntur *D Thomas 1. 2. q. 97. art. 4. & Sotus lib. 1. de iustitia q. 7. art. 3. col. 4. verf. causas vero*.

3 Causa, quę est sufficiens respectu vni⁹ personæ potest esse insufficiēs respectu alterius.

Aduerte vlterius, non easdem causas, quæ sufficere possunt in ordine ad vnum impedimentum, vel in ordine ad vnam personam sufficere in ordine ad aliud, vel in ordine ad quamcunque personam; vnde merito *Concilium Tridentinum c. 3. in fin. sess. 24. de matrimonio*, statuit quod in ordine ad impedimentum consanguinitatis non dispensetur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam, & *D. Thomas 2. 2. q. 63. art. 2. ad secundum, Couarruuias 4. decret 2. part. c. 6. §. 9. n. 7. in fine, Antonius Cucus lib. 5. instit. maior. tit. 13. n. 28. Petrus de Ledesma de matrimon q. 56. art. vlt. in fin.* docet, quod facilius dispensandum sit in matrimonij impedimentis cũ diuitibus, & potentibus, quam cum plebæis, & popularibus; nec incongrua ratione, quia magis conferunt ad Reipublicæ bonum, vt infra videbimus. Ad hoc etiam facit, quod fortior, & vehementior causa requiritur ad dispensandum in gradu proximiori, quam in remotiori *Callego de cognat. spirituali c. 23. n. 5. Petrus de Ledesma de matrimon. qu 56 art. vlt. ad fin.*, item in consanguinitate, quam in affinitate, *Manuel primo tom. summa in secunda edit. c. 238. n. 4. Vega secundo tom. summa c. 34. cas. 167.* His ergo præsupositis, difficultates, quæ in hac prænotione examinabuntur erunt in inquirendis causis, ob quas fieri licitè possunt dispensationes in ordine ad quascunque personas, & in ordine ad quodcumque impedimentum in quocumque gradu.

4 Nonnisi inter magnates regulariter est dispensandum in secundo consanguinitatis gradu.

ASSERTIO I. Regulariter dispensandum non est in secundo consanguinitatis gradu, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam. Consentiunt in hoc communiter DD., & hoc expresse definitum est *in Concil. Trident. d. c. 3. in fin. sess. 24 de reformat. matrimonij*, & quidem cõgrua ratione hoc sancitum est, quandoquidem in primis hoc vinculum in tali gradu est ex strictioribus, cum ipso quasi lumine naturali consanguinitas in tali gradu ingerat quandam intimam, & specialem reuerentiam, qualem non ingerunt alij gradus; & ex alio huiusmodi personæ, non solum ratione dignitatis sũt digni specialiori nota, & priuilegijs, sed etiam ratione præeminentiæ ad cæteras causas specialiores inuoluant valde congruentes communi Reipublicæ bono.

Solum hic remanet difficultas, primo quinam veniant nomine magnorũ Principum, qui dignandi sunt tali priuilegio dispensationis. Secundo quænam sint causæ publicæ, ob quas possit hoc beneficium impertiri. Tertio, an hæc dispositio Tridentini restringatur solummodo ad secundum consanguinitatis gradum, an vero etiam ad talem gradum affinitatis, & ad publicam honestatem. Quarto, an ex auctoritate Pontificis possit extendi ad alias inferiores personas, & ob quasnam causas.

5 Nomine magnatũ veniunt titulati habentes iura meri, & mixti imperij.

In ordine ad primam probabilius sentio, decretum Tridentini non restringi ad solos Reges, & Principes, & eorum filios quidquid in contrarium senserint *Suarez 3. part. disp. 31 sect 2 col 4. Cardinalis clement. vnica de Baptis. n. 8. & ibi Ancharanus etiam n. 8.* nec ita ampliari, vt respiciat etiam principales personas, & viros opulentos, quidquid ex aduerso senserit, *Henriquez lib 12. de matrimon c. 3. n. 6. in clement. lit. X. Tiraquel. de Nobilitate c. 3. n. 3., & l. si vnquam c & si facultatem n. 3. C. de reuocan. donat Molina lib. 1. de primogen. c. 2. n 25.*, sed solummodo intelligi de magnis Dominis titulatis, qui certe gaudent prerogatiua magnorum, & ratione dominij, & iurisdictionis saltem meri, & mixti imperij possunt dici Principes, prout in simili videtur sentire *Baldus in c. innotuit n. penult. de elect.*

6 Causę sunt bonum pacis, conseruatio familiæ, vitatio scandalorũ.

In ordine ad secundam sentio, causas huiusmodi esse bonum pacis, quatenus ratione matrimonij, super quo dispensatur cõcilientur regna, & prouinciæ, seu populi, cæteroqui discordes, vel inter quos, seu quæ nisi contraheretur illud matrimoniũ imminerent dissidia mox secutura, prout docet *D. Thomas 2. 2. q 63. art. 2. ad secundum, Paludanus in 4 dist 40 q vnica art. 3. n. 10. D. Antoninus 3 parte tit. 1. c. 14 §. vlt. ad fin.*; item conseruationem talis familiæ, quæ sine illo matrimonio corrueret cum maximo Reipublicæ detrimento; item euitationem scandalorum potissimum, si illud matrimonium iam foret contractum, cum scandala Principum in maximam Reipublicæ cedant pernitiem, & alias huiusmodi.

7 Restringitur ad solum secundum consanguinitatis gradum

In ordine ad tertiam sentio, decretum hoc restrictiuum intelligi dumtaxat de dispensatione in secundo consanguinitatis gradu, & affinitatis, non autem in quocunque gradu, nec quidem in primo publicæ honestatis, nec affinitatis ex copula fornicaria, prout sentiunt *Nauarrus lib. 4. consil. tit. de consanguin. in prima edit. consil. 8. in fine, in secunda vero edit. consil. 4. in fine, Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 19. nu 3.*

Ratio

Ratio est, quia publica honestas, & affinitas ex copula fornicaria sunt impedimentum non ex causa ità stricta, sicuti est consanguinitas, & affinitas propria, & iura restrictiua potestatis sunt strictè interpretanda, non extendenda.

8 In ordine ad quartam sentio, illud decretum Tridentini in ordine ad Romanũ Pontificem esse consultiuum, non autem coarctatiuum, ita vt ex benignitate non possit etiam cum personis inferioribus interueniente causa legitima quandoque dispensare; *Nauarrus lib 4 consil. tit. de consanguin. in priori edit. tot. cons. 6. in posteriori tot. consil. 13. Henriquez lib 12. de matrimon. c. 3. n 9. in fine, Manuel primo to. summa in secunda edit. c. 237. nu. 3.* Ratio est, quia Concilium non est supra Romanum Pontificem, ergo eidem non potest legem imponere, sed dumtaxat consilium ferre. Rursus Romanus Pontifex in ijs, quæ non sunt, nec iure diuino, nec iure naturæ vetita, habet plenam libertatem, ergo non obstante illa dispositione Concilij interueniente legitima causa sibi beneuisa, poterit etiam cum alijs ab enumeratis in Concilio dispensare. Verum tamen est, quod, cum ipse approbauerit in omnibus decreta eiusdem Concilij, cautè debeat procedere in ijs, quæ eidem Concilio aduersãtur. Causas autem, propter quas cũ alijs personis à magnis Principibus ex benignitate possit dispensare, enumerant, *Sãchez lib. 8 disp. 19. n. 4.*, quæ potissimũ respiciunt matrimonium iam contractum, atque sunt ignorantia respectu contrahentiũ rigoris prohibitionis Tridentini, cum qua contractum est matrimonium, proles iã suscepta, diuturnitas temporis, quo permanserunt in matrimonio malè contracto, clementia Pontificis per ordinem ad paupertatem puellæ, quæ ex illo matrimonio dotaretur, alioqui indotata maneret.

Pontifex ex causa, potest benigne etiã in hoc gradu dispensare cũ inferioribus.

9 *Causæ ob quas dispẽsat cum inferioribus.*

10 ASSERTIO II. In cæteris impedimentis, & etiam in alijs gradibus consanguinitatis, & affinitatis remotioribus à secundo, quæ sunt iuris merè positiui Ecclesiastici potest Pontifex ex causis leuioribus dispensare, quæ causæ possunt reduci ad eas, quas allegauimus in præcedenti prænot. assert. 1. pro dispensatione in genere, atque hæ sunt, qualitas personæ, & temporis, necessitas, vtilitas, pietas, siue hæ fuerint publicæ, siue priuatæ, euentus rei, & multitudo.

In cæteris gradibus remotioribus ex leuioribus causis fit dispensatio.

11 Ratione qualitatis personę in plerisque potest validè, & licitè impartiri dispensatio in impedimentis matrimonij, & primo si persona fuerit magni meriti erga Rempublicam, & Ecclesiam; eximiæ scientiæ, qua cæteris præferatur, per textum *in c. tali 1. q. 7. & c. didici ead. conf. & q.* & quidem æquitas postulat, vt qui cæteris præfertur in doribus, cæteris etiam præferatur in congruis priuilegijs. Secundo, si fuerit idonea obsequijs erga Ecclesiam, vt ex illo beneficio excitetur ad eadem impendenda, vt est in confesso apud omnes. Tertio ratione paupertatis, & nobilitatis in fœmina, cui subueniatur per talem dispensationem, quatenus sic congruè nuberet, & dotaretur, cæteroqui innupta, & indotata mansura, *Nauarrus lib. 4. consil. tit. de consanguinitate in priori edit. tot cons. 6. Petrus de Ledesma in summa sacram. vbi de matrimon. c. 27. immediatè ante quintam concl. Vega secundo tom. summa c. 34. ref. 167* atque ad hanc dispensationem non solum potest mouere titulus qualitatis personæ, sed etiam titulus pietatis, ad quem potest reduci.

Prima causa est qualitas personæ, si sit benemeriti Reipub. & Ecclesię

Si fuerit idonea obsequijs Ecclesiæ.

Si fuerit nobilis, & pauper.

Circa hanc qualitatem titulo paupertatis in fœmina hic dubium consurgit, an, si eadem fœmina bonis spontè renuntiarit eo animo, vt titulo eiusdem paupertatis facilius dispensationem impetraret ad nubendum cum consanguineo, vel cum alio, cum quo irretita est impedimento dirimente teneat dispensatio? Item, an si verè pro tempore petitionis, & concessionis dispensationis fœmina fuerit pauper, sed antequam per ordinarium expediretur concessio, & dispensatio, in pinguiorem deuenerit fortunam ex hæreditate tunc eidem relicta, an tunc teneat dispensatio? & quid tunc si renuntiaret hæreditati ad effectum, vt dispensationem illam consequeretur? In ordine ad primam cum distinctione respondendum existimo, vel enim fœmina, quæ sic renuntiauit, absolutè renuntiauit sine pacto, vel expresso, vel implicito, vt secuto effectu dispensationis renuntiatarius retrodonaret bona sibi renuntiata, vel cum illo pacto expresso, vel saltem æquiualenti; iuxta primum sensũ sentio dispensationem illam tenere, & hãc arbitror esse opinionem *Nauarri in summa c. 18. n. 108. Henriquez lib. 13. de excommunic. c. 56. n 1. in comment. lit. N. Ludouici Lopez prima part. instruct c. 159. in init.* Iuxta secundum arbitror, nec licitam esse illam dispensationem ex parte petentis, nec validam, atque iuxta hunc sensum loquitur *Sanchez de matrimon. lib 8. disp. 19. n. 26.* Ratio primæ partis ex eo desumitur, quia in hac hypothesi illa fœmina verè est pauper, & qualitas paupertatis exposita in supplici libello veritati innititur, ergo nõ erit, cur concessio eidem facta non sit subsistens, cum dispensatio cadat super existentiam paupertatis, non supra animum, & finem, ratione cuius facta est pauper, nõ enim exponendus est modus, quo quis factus est deterioris conditionis, nam, vt fatetur ipse *Sanchez loc. cit. in fin.*, etiam si illa fœmina bona sua turpitèr prodegerit, non tenetur turpem illam iacturam expo-

12 Si fœmina renuntiauerit bonis sine pacto, vt retrodarentur eo animo, vt facilius dispensationem impetraret, tenet dispensatio.

Secus si cum pacto retrodationis.

nere, sed tantum paupertatem, & nihilominus impetrata dispensatio vim suam, & effectum consequeretur. Neque dicas, disparem esse rationem, quod turpiter prodegerit, ac quod prodegerit cum animo, vt facilius impetraret dispensationem, quandoquidem in hoc casu interuenit dolus, & fraus, quæ nequeunt suffragari auctori, in primo autem casu non interuenit, nisi exercitium proprij dominij, & sicuti alienationes, quæ fiunt in fraudem creditorum nō tenent in eorum præiudicium, tenent tamen si simpliciter fiant, ita etiam &c. Contra enim impugnaberis, quia iura attendunt id, quod factum est, non animum, quo factum est cum respiciant præcisè consulere paupertati fœminæ, ne innupta, & indotata remaneat, nec in hoc currit paritas de debitoribus alienantibus in fraudem creditorum, quandoquidem isti lædunt per tales alienationes eosdem creditores, quibus propterea iura consulere voluerunt, illa vero neminem lædit, nisi seipsam, & quod renuntiationem fecerit, vsa est iure suo, vt inde bonum matrimonij talis consequi mereretur, quod aliunde non potuisset consequi. Ad hoc maximè facit, quod asserunt de eo, qui renuntiauit bonis, vt admittatur ad collegium solis pauperibus à fundatore destinatum, quæ certè admissio valida est, quāuis renuntiatio facta fuerit eo animo, vt admittatur, ergo etiam &c.; in vtroque etenim casu renuntians consulit bonis, & rebus suis, ille, vt educatio ipsius fiat studiosior, & vtilior, ista vt ipsius cohabitatio fiat decentior, & magis proficua. Quod si dixeris, q̃ in fœmina ille finis studiosus sit fraudolentus, vtpote, qui est ex animo eximendi se à lege contra sacrorum canonum mentem, & ego dicam illam renuntiationem bonorum factam esse ex fine studioso se eximendi à voluntate, & lege præscripta per testatorem, qui finis sicuti non irritat electionem renuntiantis ad tale pauperum Collegium, non obstante quod illa cedat in detrimentum aliorum pauperum, ita nec irritat dispensationem talis renuntiantis ad tale matrimonium, potissimum cum talis dispensatio in nullius damnum cedat. Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quia in ea hypothesi non subsistit titulus paupertatis expositus in supplici libello, quandoquidem ex illo præcedenti pacto ius habet ad bona renūtiata repetenda, nec renuntiatarius potest subterfugere retrodationem illorum bonorum, vnde optimè dici potest, quod illa fœmina sit actu creditrix illorum bonorum, nec est necesse, vt dicatur verè pauper, vt bona actu non habeat, sed quod nec habeat credito.

Iura attēdunt id, quod factum est, nō animum, quo factū est.

Stante pacto retrodationis fœmina illa non est pauper.

In ordine ad secundam etiam distinctione respondendum existimo, vel etenim à Romano Pontifice absolutè concessa fuit illa dispensatio, & acceptata à contrahentibus, antequam fœmina illa institueretur hæres, seu legataria, quamvis esset adhuc præsentanda ordinatio, ne matrimonio illi obuiaret ex motiuo illius impedimenti propter ignorantiam dispensationis super eo impetratæ, vel ab eodem Romano Pontifice commissa dumtaxat fuit ordinario potestas ad dispensandum super illo impedimento. Iuxta primum sensum sentio, quod illa dispensatio subsisteret, & validè, quinimmo, & licitè contraherent matrimonium; & ab hac nostra sententia existimo non recedere *Sanchez de matrim. lib. 8. disp. 19. n. 28.* dū asserit, quod si fœmina instituta fuerit hæres, vel legataria maximæ quantitatis, & ignara talis institutionis impetrarit dispensationem ex titulo paupertatis, & nupserit, & postea ei superuenerit notitia institutionis, & teneat dispensatio, & matrimonium ex illa initum subsistat, & quamuis hoc videatur concedere ratione matrimonij iam initi, quod dissolui non potest; nihilominus ex ratione per eum ibi adducta conijcitur mens ipsius, quod voluerit, quod præcisè teneat dispensatio, vt infra. Iuxta secundum sensum absolutè sentio, dispensationem illam inualidari, nec ex vi illius dispensatos posse contrahere matrimonium. Ratio primæ partis ex eo desumitur, quia illa dispensatio concessa est ex legitima causa, & secūdum veram expositionem, qua perseuerante causa per acceptationem est verè, & legitimè consummata, & completa, sed actus iam completus in suo esse non irritatur ex cessatione causæ, ob quam fuit concessus, vt tradit *Sanchez. loc. cit.*, & *cum eo communiter DD.*, ergò &c. Neque dicas ex dictis in præcedenti volumine de matrimonio, quod si quis obtenta dispensatione, eaque acceptata ad contrahendum cum consanguinea, vel alia irretita impedimento dirimente ante matrimonium eandem carnaliter cognouerit, vtique contrahat non simplicem fornicationem, sed incestum, si illa fuerit consanguinea, ergò, quia non adhuc intelligitur consummata dispensatio, nisi contracto matrimonio, supra quod cadit, ergò si antecedenter ad matrimonium contractum deuenerit illi fœminæ pinguis hæreditas ante completam dispensationem cessabit ratio eiusdē dispensationis, adeoque erit inualida; contra enim impugnaberis, quia illa dispensatio ad contrahendum matrimonium cum consanguinea, non ideo non eximit ab incestu, quia non fuerit consummata quoad effectum, ad quem est data, sed quia non est data, nisi ad effectum matrimonij contrahendi, vt licitus sit ipsius vsus, non ad quemcunque esse-

13 Tenet dispensatio, si ex interuallo post eadem fœmina ex paupere facta fuerit diues.

14 Non tamē tenet dispensatio, si ante expeditionē ordinarij facta fuerit fœmina diues.

effectum, & propterea vsus extra matrimonium, seu ante illud non potest non trahere malitiam incestus, cum illa adhuc stante dispensatione remaneat consanguinea; hic autem est consummata dispensatio, & quidem pro tempore, pro quo vigebat titulus paupertatis, ob quem est concessa, vnde eodem titulo postea cessante post perfectè consecutum effectum non est, cur debeat extingui eadem dispensatio. Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quia quando facultas dispensationis est per Romanum Pontificem commissa ordinario, hicque hactenus non dispensauit, & antecedenter ad dispensationem fæminæ deuenit pinguis hæreditas, vel legatum maximæ quantitatis, fæmina illa ante dispensationem non est verè pauper, ergò non viget titulus, ob quem petita est, & concedenda dispensatio, ergo, si hæc concedatur postea, erit absolutè inualida, vtpote concessa sine subsistenti titulo, cum esset subreptitia. Confirmatur, quia dispensatio non intelligitur completa, & consummata, nisi fuerit acceptata, ergò multo minus erit completa, si nondum sit expedita per eum, cui fuit commissa. Confirmatur secundo, quia Pontifex suppponitur committere dispensationem ordinario, vt constet, an verè fæmina illa sit pauper, & in casu, vt possit gaudere priuilegio illius dispensationis, ergò si verè, antequam ordinarius iudicet ipsam esse dignam dispensatione, eamque illi concedat, illa ex hæreditate, vel legato facta fuerit diues, non poterit tali priuilegio gaudere, vtpotè quod deficit titulus, ob quem petita est, & concedenda.

15 In ordine ad tertiam probabilius sentio, posse valide renuntiare illi hæreditati, vel legato ad effectum, vt consequatur beneficium illius dispensationis, prout rectè notauit *Sanchez lib. 8. de matrimonio disp. 19 n. 27.* Ratio est primò, quia iuxtà superius dicta potest fæmina renuntiare bonis, quæ actu possidet ad effectum, vt pauper effecta possit consequi beneficium dispensationis, ergò multo magis ad hunc effectum poterit renuntiare hæreditati sibi delatæ, & nondum aditæ post petitam dispensationem, & nondum perfectè impetratam. Consequentia tenet, quia est quid magis renuntiare iuri in re, quam iuri ad rem, & acquisita deponere, quam non acquirere acquirenda. Secundo, quia nemo potest compelli ad acceptandam hæreditatem, & iura cuicunque concedunt renuntiationem, & ante acceptationem non acquiritur dominium hæreditatis, seu legati, ergò si absolutè potest non acceptare, & renuntiare poterit à fortiori hoc præstare, vt consequatur alium effectum sibi gratiorem, & vtiliorem; non enim tenetur diuitias in suum damnum acquirere; nec potest dici, quod talis renuntiatio esset in fraudem Pontificis, quandoquidem ipsa renuntiando vtitur iure suo, & sibi consulit, nec alteri derogat.

Teneret tamen, si fæmina renuntiaret hæreditati.

Ratione qualitatis temporis potest iustè concedi dispensatio super impedimentis matrimonij, quando talia sunt tempora, vt effrenes hominum libidines eo peruersitatis sunt euectæ, vt passim irruant in flagitiosissima incestuum crimina, vel dispositæ sint irruere, nisi aditus dispensationibus in eo genere aperiretur, quod idem dic quoad cætera impedimenta, quando ex qualitate temporis grauiora damna imminerent, nisi dispensationes huiusmodi concederentur. Ratio autem ea est, quia valdè congruit bono Ecclesiæ regimini, quod tolerentur minus grauia, quandò ex non tolerantia grauiora irreperent, quinimmò æquitas postulat, vt super dispensabilibus potius dispensetur, quam tolerentur, seu permittantur in magnam Reipublicæ perniciem probra detestabiliora, queis vix posset obuiari ex temporum misera conditione, & qualitate. Ad hanc etiam causam qualitatis temporis potest reduci, quando ex aeris intemperie ità ciues in aliqua vrbe, & prouincia defecerunt, vt congruentia coniugia iniri non possint, nisi inter irretitos aliquo impedimento dirimente, puta inter consanguineos, vel affines, *Tiraquel. l. si connubiali n. 1., & seqq. Nauarrus in summa c. 22. n. vlt. Petrus de Ledesma de matrimonio q. 56. art. vlt. ad finem, & summa sacrament. vbi de matrimonio c. 27. concl. 5. Ludouicus Lopez 2. part. instruct., vbi de matrimon. c. vlt. col. penult. Graffius 1 part. decis. lib. 2. c. 81. n. 8. Henriquez lib. 12. de matrim. c. 3. n. 9.*, & ratio est, quia maximè expedit, vt inter pares matrimonia contrahantur. 16

Ratione temporum qualitatis possunt cōcedi dispē sationes.

Æquitas est, vt potius dispensentur impedimēta, quam tolerentur crimina.

Circa hanc qualitatem duo dubia potissimum excitantur. Primum est, an si ratione infelicis conditionis illius temporis defecerint in tali loco personæ paris conditionis, vt nonnisi inter consanguineos, seu impeditos iniri possint æqualia coniugia, ita tamen, vt in locis circumuicinis æquales inueniri possint valdè, & licitè possit impertiri dispensatio? Secundum, an ad hoc, vt verificetur hæc causa requiratur absolutè, vt nullus alius sit in tali loco paris conditionis sumendo ly nullus alius metaphisicè, an vero sufficiat quod nullus alius sit moralitèr, quatenus communiter non inueniantur alij similis conditionis? In ordine ad primum absolutè sentio validam esse illam dispensationem, nec irritari, ex eo quod extra talem vrbem, seu oppidū possint inueniri alij non impediti similis conditionis. *Castro de cognat. spirituali c. 22. n. 10. Henriquez lib. 12. de matrimon. c. 3. n. 9. Manuel primo tom. sum-* 17

Possunt concedi dispensationes inter consanguineos, vbi absq; personæ æquales conditionis non essēt in tali loco, quāuis in locis vicinis adessent.

summa in 2. edit. c. 237. concl. 1. n. 2. Sanchez lib. 8. de matrimon. disp. 19. num. 13. hocq; expressè declarauit sacra Cardinalium Congregatio ad instantiam Archiepiscopi Mediolanensis die 18 Nouembris 1570. in hæc verba. *Clausula illa, quæ dispensationibus occasione datis incompetentiæ apponi solet videlicet, quià virum sibi non consanguineum, vel affinem paris conditionis inuenire nequit, verificatur, & iustificatur per diligentiam dumtaxat præstitam in ipso loco mulieris, & non in circumuicinis.*

18 Etiam si in tali loco esset vna persona non consanguinea paris conditionis

In ordine ad secundum sentio non requiri, quòd metaphisicè sumatur illa particula, sed sufficit, quòd morali modo verificetur. Consentiunt *Nauarrus in summa c. 22. nu. vlt. Petrus de Ledesma de matrimon. qu. 56. art vlt. ad finem Graffius prima parte decis. lib. 2. c. 81. in fin Ludouicus Lopez 2. part. instruct. vbi de matrimon c. vlt. col. penult.*, nec incongrua ratione hoc decernitur, quia cum matrimonia debeant esse libera non debent ad vnam, vel alteram personam coarctari.

Ratione necessitatis etiam validè, & licitè possunt concedi dispensationes; atque vt clarius hic procedamus, & quando nam, ex titulo necessitatis dispensari possit, dignoscamus, aduertendum est difficultatem non procedere de necessitate simplici, & absoluta secundum se; quià nihil ità est absolutè necessarium, nisi Deus, sed de necessitate relatiua, & in ordine ad aliquem finem consequendum; hic autem finis ad rem præsentem, vel potest esse per respectum ad ipsos contrahentes, vel per respectum ad alios, vel in ordine ad bona consequenda, vel in ordine ad mala vitanda. In ordine ad hos omnes fines potest quandoque esse licita dispensatio, quandoque illicita; sic primo per respectum ad ipsos contrahentes est licita dispensatio, quãdo fit ad conseruationẽ diuitiarum in eadẽ familia, nec causa dotis in aliam cognationem distrahantur *Callego de cognatione spirituali c. 22. n. 11., & seqq. Manuel primo tomo summæ in secunda edit. c. 237. n. 2. concl 1. Vega secundo tom. summa c. 34. c. 167.*, qui finis licèt sit terminatiuè ad ipsos contrahentes, consecutiuè tamen, & relatiuè est etiam ad Reipublicæ bonum, quià maximè ad Reipublicæ decorem, & splendorem spectat habere familias locupletes, & præpotentes. Hæc tamen causa coincidit cum titulo vtilitatis; ob eandem rationem licitè etiam dispensatur ob conseruationẽ illustris familiæ ex eodem sanguine *Henriquez lib. 12. de matrimon c. 3. n. 9. Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 19. n. 31.* atque hoc etiam licet terminatiuè respiciat ipsos contrahentes, relatiuè etiam refertur ad bonum publicum. Secundò per respectum ad alios concedi potest ad magnam litem extinguendam, & ad pacem inter consanguineos conciliandam *D. Thomas 2. 2 q. 63. art. 2. ad secundum Paludanus in 4. dist. 40. q. vnica art. 3. n. 20. D. Antoninus 3. part. tit. 1. c. 14. §. vlt. ad fin. Victoria in summa vbi de matrimonio n. 295. Abbas c. quià circa n. 2. de consanguin. Mandosius de signat. gratia tit. dispensationes matrimoniales vers. iusta causa dispensandi*; atque hæc etiam causa indirectè etiam spectat ad bonum commune, quià Reipublicæ maximè interest habere ciues pacificos. Tertiò per respectum ad bonum consequendum concedi potest ex allegata causa, vt fæmina nobilis, & pauper æque nubere possit, cæteroqui defectu dotis alteri congruè non nuptura. Quartò per respectum ad malum vitandum concedi potest ex causa vitandi scandali inter cognatos, vt si postquam masculus fæminam consanguineam violauerit, timeantur scandala à cognatis, nisi illam ducat. *Hostiensis c. quià circà in fin. de consang. Mandosius de signat. gratia tit. dispensationes matrimoniales verb. ad euitanda Antonius Cucus lib. 5. instit. maior. tit. 13. n. 14.* atque hoc eadem ratione euincitur, quibus præcedentes causæ euincuntur; nam ad Reipublicæ bonum spectat, vt euitentur scandala. Quintò per eundem respectum concedi potest in remedium obuiandi alicui magno delicto. *D. Thomas 2. 2. q. 97. art. 4. in corpore Callego de cognat. spiritual. c. 22. n. 7.*

19 Licita est ad finem conseruandi diuitias in eadem agnatione.

20 Etiam ad finem conseruandi splẽdorem in eodem sanguine.

Etiam ad magnam litem sedandam.

Etiam ad scandalum vitandum.

Et delicta.

Ratione vtilitatis possunt ex omnibus præallegatis causis sub mox posito titulo necessitatis fieri dispensationes. Solum hic remanet dubitandum, an fieri possint per ordinem ad vtilitatem præcisè cameræ Apostolicæ in ordine ad bonum publicum, vt scilicet, si fiant per compositionem pecuniariam cum contrahentibus ac augendum ærarium Pontificis per ordinem ad bonum publicum, vel ad subueniendum Principibus in bello aduersus Turcas, vel ad similes necessitates Ecclesiæ? Affirmatiuè respondet *Sanchez d. lib. 8. de matrimonio disput. 19. n. 35.*, cum hoc conferat bono communi; atque ob hanc rationem redduntur iustę concessiones indulgentiarum vi diplomatis, quæ iustam causam expostulant, si fiant cum onere contribuendi pecuniariam eleemosinam conuertendã in Ecclesiæ vrgentes necessitates, vel in subsidiũ aduersus Turcas &c.

21 Etiam in ordine ad bonum publicum per compositionem pecuniariam.

Ratione pietatis validè conceduntur propter allegatas causas paupertatis fæminæ, & nobilitatis, quæ non posset aliundè commodè cum æquali nubere; item cum non posset alteri commodè nubere, sub aceret periculo incontinentiæ *Gutierez qq. canonicarum lib. 2. c 15. n. 107. Callego de cognat spirit. c. 22. n. 8 Graffius prima part. decis. lib. 2. c. 81 in fin. Nauarrus in summa c. 22. n. vlt.*

Etiam ratione pietatis, & quomodo.

In

In ordine ad hanc causam multa attigimus in præcedentibus, nunc aliqua pro complemento remanent diluenda; & primò, an iusta sit dispensatio, si fæmina habeat quidem congruam dotem ad nubendum æquali, non tamen ad nubendum præpotenti, qui secum inire contendit nuptias? Secundo an talis fæmina sit talis, vt dignè consequi mereatur talem dispensationem, si nihil quidem habeat, quod conferat in dotem, habeat tamen parentes præpotentes, & diuites? Quoad primum regulariter loquendo existimo non esse sufficientem causam, cum nullum concurrat pietatis motiuum sufficiens, ob quod inducatur illa dispensatio: non enim Pontifices ex pietate solent in hoc indulgere, vt fæmina virum dignitate, aut diuitijs superiorem quærat, & solum ne conditionem suam deteriorē constituat, non autem, vt augeat; atq; ita sentit *Sanchez lib. 8 de matrim. disp. 19. n. 17.*, & propter hanc rationem existimo non esse competentem causam dispensationis, si indè fæmina sit augmentum dotis, & patrimonij consecutura, prout etiam notarunt *Paludanus in 4. dist. 4. q. vnica art. 3. n. 20., & ibi supplementum Gabriellis q. vnica art. 3. dub. 3. D. Antoninus 3. part. tit. 1. c. 14. §. vlt. ad fin.* præcipuè cum causa pietatis, ob quam concedi solet dispensatio, respiciat causam spiritualem, ne scilicet fæmina innupta, & indotata remanens subijciatur periculo incontinentiæ, quæ certè ratio non militat in fine præcisè acquirendi augmentum dotis, & patrimonij.

22 Ratione pietatis nō sufficit, quod habeat dotem sufficientem ad nubendum pari, non autē præpotenti

Limitat hac in re nostrum sensum *Callego de cognatione spirit. c. 22. n. 9.* quando dispensatio esset facienda in tertio gradu, & mulier esset orbata parentibus, quià tunc quantumvis congruam dotem habeat proprio statui, quàm plurimis subesset periculis, & pro miserabilibus reputaretur. Sed non libentèr acquiescerem huic limitationi, nisi alia adderetur conditio, scilicet si aliam personam æqualis conditionis non inueniret, cui nuberet. Ratio huius reiectionis quoad hanc limitationem hæc esse potest quià vno viro æquali electo potest sibi consulere quoad hæc pericula.

Limitatio, & eiusdem reiectio.

23 Limitant alij secundò in ea hypothesi, qua duo simul instituerentur hęredes pinguis hæreditatis sub conditione matrimonij inter ipsos ineundi, tunc etenim asserunt, quod quantumvis hæc causa respiceret præcisè augmentum patrimonij temporalis, nihilominus inferret sufficientem causam ad dispensandum. Quam limitationem non improbarem, quià non solum interuenit illud lucrum patrimonij, sed adimplementum piæ mentis testatoris, cuius adimplementi cura maximè spectat ad Romanum Pontificem.

Nisi esset vtriq; relicta hæreditas sub onere ineundi matrimonium.

Quoad secundum cum distinctione respondendū existimo, vel etenim illa fæmina, quāvis actu non habeat bona, habet ius ad succedendū, & potest compellere parentes diuites ad sibi dotem congruam erogandam, vel non habet ius ad compellendum ad erogandam dotem de facto, cum illi possint excipere, quod non habeant sufficientia bona, queis commodè se alere possint iuxtà proprij status, & familiæ decentiam. Iuxtà primum sensum assèro non esse iustam causam dispensationis, *Molina tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 146. vers. illud præterea Sanchez lib. 8 de matrimon. disp. 19. num. 21* Iuxtà secundum arbitror sufficientem esse causam dispensationis, hancq; tenere *Henriquez lib. 12. de matrimon. c. 3. num. 9. in coment. lit. E. Sanchez loc. cit. n. 25.* Ratio primæ partis ex eo desumitur, quià illa fæmina non potest absolutè dici pauper, nam ius habet, vt sibi tribuatur, & ad eam tribuendam compellere potest iure sibi assistente, vndè nō verificatur clausula incompetentiæ dotis. Ratio secundæ partis ex eo desumitur, quià quantumvis post obitum Patris possit habere ius ad dotem, viuente tamen Patre illam non potest iustè exigere, vndè exponitur periculo, vt à viro contemnatur, & parcè cum ea agatur, sicque potest dici, quod pro tempore matrimonij sit pauper, eique competat titulus incompetentiæ dotis.

24 Si habeat parentes, quibus succedere debeat, quosque compellere possit ad congruam dotem non potest dici pauper.

Ratione euentus rei potest iustè concedi dispensatio, si vel ante matrimonium masculus intuitu matrimonij futuri fæminam defloràuerit, cum qua habeat impedimentum consanguinitatis, vel aliud dirimens; tunc etenim ad reintegrandam fæminam, eiusque famæ consulendum, titulus pietatis videtur interuenire, immò etiam, & necessitatis, cum de facili alteri æquali non posset nubere; vel si matrimonium initum fuerit cum ignorantia rigoris prohibitionis Tridentini, vel si proles ex illo matrimonio inualido suscepta fuerit, vel si diutius in eodem matrimonio inualido perseueratum fuerit; vel si ex separatione scandalum timeatur. *Nauarrus lib. 4 consil. tit. de consanguinitate in priori. edit. toto cons. 6., & in posteriori toto cons. 12. Petrus de Ledesma in summa sacrament. vb. de matrim. c. 27. antè 5. concl. Heriquez lib 12. de matrimon. c. 3 n. 9. in fine, & nos suprà in principio præsentis prænotionis adnotauimus.*

25 Euentus rei quomodo cohonestet dispensationem.

In ordine ad hanc causam aduertendum est, quòd *Concilium Trident. sess. 24. c. 5. de matrimonio* decreuit, quòd si quis scientèr contraxerit cum impedimento dirimenti, careat spe dispensationis per illa verba. *Si quis intra gradus prohibitos scientèr matrimonium contrahere præsumpserit, separetur, & spe dispensationis consequendæ*

careat

26 Contrahere scienter cum impedimento dirimente in quocunq; genere dirimit spē dispensationis.

careat quod decretum aliqui restringunt præcisè ad consanguinitatem, & affinitatem, in quibus præcisè considerantur gradus, cum hæc sit lex pænalis, & in pænalibus non sit facienda extensio; Nihilominus absolutè intelligendum est matrimonium extendi ad quodcunque impedimentum dirimens, prout intelligunt in similibus communiter DD. textum *in c. fin. §. si quis vero de clandestina despons.* propter eandem omnino rationem, quæ militat, siuè in impedimento consanguinitatis, & affinitatis, siuè in alio quocunque impedimento dirimente, quandòquidem vbi est expressa ratio finalis legis, & eadē ratio militat in casu quantumvis non expresso fit extensio *Abbas c. fin. n. 10. de rescriptis, & c. nihil n. 9 de elect. Lambertinus de iure patronatus lib 2. part. 1. qu. 10. art. 4. in fin. Siluester verb lex. qu. 18 Couarruuias c alma mater 2. part. § 4. n. 7. vers. 2. Antonius Gomez prima var. c. 5. n. 12. Gutierez qq. canon. lib. 1. c. 10. nu 3. Rolandus cons. 27. n. 48. vol. 1.*

27 Etiam multitudo cohonestat.

Ratione multitudinis quandòque dispensatio legitimè concedi potest, quando scilicet multi contraxerunt matrimonium cum aliquo impedimento dirimente, vt omnia dissoluere confusionem maximam in Republica ingereret, & sic expedit ad bonum commune super illis dispensare.

28 Causa dispensandi in voto castitatis debet obstare illius executioni.

ASSERTIO III In impedimētis, quę sunt iuris quasi diuini puta in dispensatione voti castitatis requiritur causa obstans illius executioni. *D. Thomas 2 2 q 88 art. 12. ad secundum, & ibi Caietanus col 2. dub. 2. Sotus lib. 7 de iustitia q. 4. art. 2 col. 7. vers ad illorum ergo Aragonius 2 2. q. 88. art. 12. col. 4. vers. circa secundam concl. dict. 2 Valentia 2. 2. disp. 6 q 6. punct. 7.*

Antequam procedamus ad huius assertionis probationem ad maiorem eiusdem dilucidationem aduerte causam obstantem executioni voti, quandòque se tenere ex parte materiæ voti quandòque ex parte ipsius vouentis; ex parte materiæ voti tunc est primo, quando prudentum iudicio res per votum promissa facta est inutilis, vel maioris boni impeditiua, quod intellige non quatenus expresse sit inutilis, vel obex ad maius bonum; tunc etenim ex se votum illud cessat, nec indiget dispensatione, vt notat *Nauarrus in summa c. 12. n. 76.*, sed quatenus dubium sit, an res illa facta sit talis prout notarunt *D. Thomas 2. 2. q. 69. art. 9. ad tertium Sotus lib. 8. de iustit. q. 1 art. 10 ad tertium Azorius lib. 11. instit. moral. c. 19. q 17.*

Quomodo causa obstare posit executioni voti.

Secundo tunc est, quando dubium est, an ille, qui præsumitur obstrictus voto, vere votum emiserit, aut animum se obligandi habuerit *Corduba in summa q 147*, quod etiam sensisse videntur *D. Thomas Azorius loc. cit.* quamvis etiam in hoc casu videatur cessare obligatio voti etiam sine dispensatione, quia in dubio suspensiuo possessio stare videtur pro libertate eius, qui dubitat, an vouerit nec ne; Ex parte vouentis tunc est primò, quando non ex matura animi deliberatione illud votum emissum est, sed ex leuitate, & animi facilitate, prout colligitur *ex c 2. de voto*, quando autem præsumatur votum illud emissum ex leuitate, & animi facilitate explicat latè *Sanchez lib. 8. de matrimon. disp. 20. à n. 12. ad 17.* quem tu consule. Secundò quando vouens ratione status, in quo reperitur est in periculo transgressionis eiusdem voti, vel ratione naturæ trahentis ad illam transgressionem, vel alicuius circunstantiæ. *Riccardus in 4. dist. 38. art. 9. q. 1. in corpore Sotus lib 7 de iust. q. 7 art. 3 col. 6. vers at si percunctaris Valentia 2. 2. disp. 6. q 6. punct. 7. ad fin., & alij magis communiter.* Tertiò quando ratione difficultatis superuenientis ad votum est dubium an possit super votum promissionē adimplere, vt si vouerit Religionem, & distulerit vsque ad ætatem ingrauescentem in qua dubitatur, an possit illius ordinis regulas obseruare, vel si in obseruantia voti maximis scrupulis torqueatur. Quartò, quando ratione boni communis expedit, vt quis non obstante voto vxorem ducat. His iam sic præsupositis.

Probatur assertio, quià Pontifex, seù Prælatus dispensans in votis castitatis, seù Religionis dispensat in persona Christi ad quam illa vota fuerunt ordinata, ergò illa dispensatio debet in honorem Christi, & Ecclesiæ ordinari, arg. eorum quæ habet *D Paulus 2 ad Corinth 2.* in illis verbis, *nam, & ego, quod donaui si quid donaui propter vos in persona Christi*; sed quando non adest causa obstans executioni voti, illius remissio, seù dispensatio super illud non potest cedere in honorem Dei, & Ecclesiæ siquidem quando adimpleri potest, maior est honor Christi, & Ecclesiæ, quod adimpleatur, quam quod non adimpleatur, ergò &c.

PRÆNOTIO IV.

An dispensatio sit strictè interpretanda, & restringenda, an verò amplianda.

SVMMARIVM.

Contraponuntur iura diuersa, & proposita. 1.

Dispensatio prout est relaxatio iuris communis est strictè interpretanda 2.

Sufficit, quod sit contra ius commune, nec requiritur, quod sit in præiudicium tertij. 3.

Intel-

Intellige, dummodo non sit concessa motu proprio. 4.
Et clausa in corpore iuris. 5.
Item nisi facta sit in fauorem communitatis. 6.
Item nisi debita sit in aliquo euentu. 7.
Vel nisi constet de ampla concedentis intentione. 8.
Priuilegium, quod non sit contra ius commune est latè interpretandum. 9.
Illegitimus dispensatus ad ordines sine expressione intelligitur de minoribus. 10.
Intellige, nisi iam sit promotus ad ordines. 11.
Illegitimus dispensatus ad ordines sacros non est dispensatus ad dignitates, & beneficia. 12.
Secus quoad beneficium simplex ad effectum, vt promoueatur ad sacros ordines requisitum. 13.
Dispensatus ad testandum intelligitur dispensatus ad donandum causa mortis, & ad codicillandum. 14.

1 Proponuntur iura in hoc sibi obuiantia.

DVO potissimum iura hac in re adinuenio sibi ad inuicem obuiantia, & aduersantia; alterum *in c. 1. §. ille verò de filijs præsbiter. in 6.*, cui conforme est aliud *in reg., quæ à iure de reg. iuris item in 6.*, quo, seu queis deciditur, quod dispensationes vtpotè exorbitantes à iure communi sint strictè interpretandæ, vt minus quam par sit fiat discrepantia à iure communi; alterum *in c. olim de verb. signif.*, cui consonat textus *in l. beneficium, ff. de constit. Principum* quo, seu quibus dicitur, quod beneficium Principis sit latè interpretandum, cum autem dispensatio sit quoddam Principis beneficium vtique latam patietur interpretationem. Ex his iuribus sibi obuiantibus implexa remanet difficultas, quæ sub hoc tit. excitatur,

Duplex priuilegiũ Principis exponitur.

Pro cuius solutione aduerte primo, Principis beneficium esse quasi in duplici differentia, aliud, quod directè aduersatur iuri communi, seu est immediatè contra illud, quatenus eidem derogat; aliud, quod non aduersatur iuri communi, sed est dumtaxat non contra illud, sed præter illud, quatenus aliquid concedit, quod non concedit ius commune, non tamen prohibet concedi. Porro beneficium Principis, prout derogat iuri communi, seu prout est contra ius commune quoad concessionem potest diuersimodam inducere rationem, & diuersos effectus operari; vel etenim conceditur motu proprio Principis, & hoc adhuc sub duplici consideratione in ordine ad finem, nempe prout respicit publicam vtilitatem, vel prout respicit vtilitatem eius, in cuius fauorem conceditur; vel conceditur ad instantiam partis; latiorem certè admittere interpretationem, si fuerit motu proprio concessum communitèr admittunt DD.; minus latam, si fuerit concessum ad instantiam partis. Tandem huiusmodi Principis beneficium, prout est contra ius commune, vel tantum eidem iuri communi in ea parte derogat, vel etiam est in præiudicium tertij. Quibus sic breuitèr consideratis sit

2 Dispensatio, prout est formalitèr talis, strictè est interpretãda.

ASSERTIO I. Dispensatio prout formalitèr talis est regularitèr non nisi strictam patitur interpretationem, adeoque non est extendenda vltra verborum formam, quibus concipitur, & conceditur. Consentiunt in hoc communissimè DD., & quoad hoc expresè locum habent præallegata iura *in c. 1. §. ille verò de filijs præsb. in 6., & in reg. quæ à iure de reg. iur. in 6.*, & ratio, in qua huiusmodi iura fundantur est, quià minus, quã par sit fieri debet discordantia à iure communi: cum etenim hoc sit in possessione, non debet eadem spoliari, nisi per expressa verba, & prout formalitèr sonant, ab habente potestatem in huiusmodi iure. Dixi *prout formalitèr talis est*, quià dispensatio ex sua formali ratione est quodamodo derogatio iuris communis, adeoque, vt sit propriè, & formalitèr talis, debet esse contra, ius non præcisè præter ius, & non præcisè Principis beneficium, quod præscindit ab eo, quod sit, vel contra, vel præter ius, sed beneficium cum addito scilicet contra ius.

3 Non exigit, vt sit in præiudicium tertij ad strictam interpretationẽ

Neque adhoc, vt huiusmodi dispensatio propriè sumpta strictè sit interpretanda requiritur, vt præterquam quod sit contra ius, sit etiam in præiudicium tertij, vt sentiebant *Speculator tit. de dispensat. §. vlt. n. 2. vers. quod si dispensatum est, Archi-Diaconus c. nos consuetudinem in fin. dist. 12., & c. quoniam n. 2. dist. 69. Valascus cons. 60. n. 3. vol. 1.* Non, inquã, requiritur, quià iura præscribentia hanc restrictionẽ, & strictam interpretationem solum considerant discrepantiam à iure communi, à qua nolunt esse recedendum, nisi vbi sit strictissima, & rigorosa derogatio eiusdem iuris, prout considerarunt, *Antonius c. literas n. 10. in fin. de filijs Præsbit. Felinus c. postulasti n. 8. vers. vndè dicit de rescript. Iason in l. beneficium nu. 8., ff. de constit. Princip.*, prout in similibus euincitur, puta in dispensatione illegitimi, in qua nulli præiudicium infertur, præterquam iuri, & tamen non admittit extensionem *Glosa c. fin. vers. ad omnes de filijs presbyter. in 6. Speculator tit. de dispensatione §. vlt. n. 2. Gofredus in summa de filijs præsbit. n. 8., & ibi Hostiensis §. quis possit dispensare n. 8. vers. quid si dispensatur, Rebuffus praxi benef. titulo de dispensatione super defect. natalium n. 47. Angelus verb. priuilegium n. 3.*

Dixi, *regularitèr*, nam multis modis limitari potest assertio, & primo si concedatur motu proprio Principis, & non ad instantiam partis *Antonius c. at si clerici §. de adulterijs n. 14. de iudic. Hostiensis c. cum*

careat quod decretum aliqui restringunt præcisè ad consanguinitatem, & affinitatem, in quibus præcisè considerantur gradus, cum hæc sit lex pœnalis, & in pœnalibus non sit facienda extensio; Nihilominus absolutè intelligendum est matrimonium extendi ad quodcunque impedimentum dirimens, prout intelligunt in similibus communiter DD. textum *in c. fin. §. si quis vero de clandestina despons.* propter eandem omnino rationem, quæ militat, siuè in impedimento consanguinitatis, & affinitatis, siuè in alio quocunque impedimento dirimente, quandòquidem vbi est expressa ratio finalis legis, & eadẽ ratio militat in casu quantumvis non expresso fit extensio *Abbas c. fin. n.* 10. *de rescriptis, & c. nihil n.* 9 *de elect. Lambertinus de iure patronatus lib* 2. *pars.* 1. *qu.* 10. *art.* 4. *in fin. Siluester verb. lex. qu.* 18 *Couarruuias c. alma mater* 2. *part.* § 4. *n.* 7. *vers.* 2. *Antonius Gomez prima var. c.* 5. *n.* 12. *Gutierez qq. canon. lib.* 1. *c.* 10. *nu* 3. *Rolandus cons.* 27. *n.* 48. *vol.* 1.

27 **Etiam multitudo cohonestat.**

Ratione multitudinis quandòque dispensatio legitimè concedi potest, quando scilicet multi contraxerunt matrimonium cum aliquo impedimento dirimente, vt omnia dissoluere confusionem maximam in Republica ingereret, & si expedit ad bonum commune super illis dispensare.

ASSERTIO III. In impedimẽtis, quę sunt iuris quasi diuini puta in dispensatione voti castitatis requiritur causa obstans illius executioni. *D. Thomas* 2. 2. *q* 88 *art.* 12. *ad secundum, & ibi Caietanus col.* 2. *dub.* 2. *Sotus lib.* 7 *de iustitia q.* 4. *art.* 2. *col.* 7. *vers. ad istorum ergo Aragonius* 2. 2. *q.* 88. *art.* 12. *col.* 4. *vers. circa secundam concl. dict.* 2 *Valentia* 2. 2. *disp.* 6 *q* 6. *punct.* 7.

28 **Causa dispensandi in voto castitatis debet obstare illius executioni.**

Antequam procedamus ad huius assertionis probationem ad maiorem eiusdem dilucidationem aduerte causam obstantem executioni voti, quandòque se tenere ex parte materiæ voti quandòque ex parte ipsius vouentis; ex parte materiæ voti tunc est primo, quando prudentum iudicio res per votum promissa facta est inutilis, vel maioris boni impeditiua, quod intellige non quatenus expresse sit inutilis, vel obex ad maius bonum; tunc etenim ex se votum illud cessat, nec indiget dispensatione, vt notat *Nauarrus in summa c.* 12. *n.* 76., sed quatenus dubium sit, an res illa facta sit talis prout notarunt *D. Thomas* 2. 2. *q.* 69. *art.* 9. *ad tertium Sotus lib.* 8. *de iustit. q.* 1 *art.* 10 *ad tertium Azorius lib.* 11. *instit. moral. c.* 19. *q* 17. Secundo tunc est, quando dubium est, an ille, qui præsumitur obstrictus voto, vere votum emiserit, aut animum se obligandi habuerit *Corduba in summa q* 147, quod etiam sensisse videntur *D. Thomas Azorius loc. cit.* quamvis etiam in hoc casu videatur cessare obligatio voti etiam sine dispensatione, quia in dubio suspensiuo possessio stare videtur pro libertate eius, qui dubitat, an vouerit nec ne; Ex parte vouentis tunc est primò, quando non ex matura animi deliberatione illud votum emissum est, sed ex leuitate, & animi facilitate, prout colligitur *ex c* 2. *de voto*, quando autem præsumatur votum illud emissum ex leuitate, & animi facilitate explicat latè *Sanchez lib.* 8. *de matrimon. disp.* 20. *à n.* 12. *ad* 17. quem tu consule. Secundò quando vouens ratione status, in quo reperitur est in periculo transgressionis eiusdem voti, vel ratione naturæ trahentis ad illam transgressionem, vel alicuius circunstantiæ. *Riccardus in* 4. *dist.* 38. *art.* 9. *q.* 1. *in corpore Sotus lib* 1 *de iust. q.* 7 *art.* 3 *col.* 6 *vers at si percunctaris Valentia* 2. 2. *disp.* 6. *q* 6. *punct.* 7. *ad fin.*, *& alij magis communiter*. Tertiò quando ratione difficultatis superuenientis ad votum est dubium an possit super votum promissionẽ adimplere, vt si vouerit Religionem, & distulerit vsque ad ætatem ingrauescentem in qua dubitatur, an possit illius ordinis regulas obseruare, vel si in obseruantia voti maximis scrupulis torqueatur. Quartò, quando ratione boni communis expedit, vt quis non obstante voto vxorem ducat. His iam sic præsuppositis.

Probatur assertio, quia Pontifex, seu Prælatus dispensans in votis castitatis, seu Religionis dispensat in persona Christi ad quam illa vota fuerunt ordinata, ergò illa dispensatio debet in honorem Christi, & Ecclesiæ ordinari, arg. eorum quæ habet *D. Paulus* 2 *ad Corinth* 2. in illis verbis, *nam, & ego, quod donaui si quid donaui propter vos in persona Christi*; sed quando non adest causa obstans executioni voti, illius remissio, seu dispensatio super illud non potest cedere in honorem Dei, & Ecclesiæ siquidem quando adimpleri potest, maior est honor Christi, & Ecclesiæ, quod adimpleatur, quam quod non adimpleatur, ergò &c.

Quomodo causa obstare possit executioni voti.

PRÆNOTIO IV.

An dispensatio sit strictè interpretanda, & restringenda, an verò amplianda.

SVMMARIVM.

Contraponuntur iura diuersa, & proposita. 1.

Dispensatio prout est relaxatio iuris communis est strictè interpretanda. 2.

Sufficit, quod sit contra ius commune, nec requiritur, quod sit in præiudicium tertij. 3.

Intel-

Intellige, dummodo non sit concessa motu proprio. 4.
Et clausa in corpore iuris. 5.
Item nisi facta sit in fauorem communitatis. 6.
Item nisi debita sit in aliquo euenin. 7.
Vel nisi constet de ampla concedentis intentione. 8.
Priuilegium, quod non sit contra ius commune est latè interpretandum. 9.
Illegitimus dispensatus ad ordines sine expressione intelligitur de minoribus. 10.
Intellige, nisi iam sit promotus ad ordines. 11.
Illegitimus dispensatus ad ordines sacros non est dispensatus ad dignitates, & beneficia. 12.
Secus quoad beneficium simplex ad effectum, vt promoueatur ad sacros ordines requisitum. 13.
Dispensatus ad testandum intelligitur dispensatus ad donandum causa mortis, & ad codicillandum. 14.

1 *Proponuntur iura in hoc sibi obuiantia.*

DVO potissimum iura hac in re adinuenio sibi ad inuicem obuiantia, & aduersantia; alterum *in c. 1. §. ille verò de filijs presbiter. in 6.*, cui conforme est aliud *in reg., quæ à iure de reg. iuris item in 6.*, quo, seu queis deciditur, quod dispensationes vtpotè exorbitantes à iure communi sint strictè interpretandæ, vt minus quam par sit fiat discrepantia à iure communi; alterum *in c. olim de verb. signif.*, cui consonat textus *in l. beneficium, ff. de constit. Principum* quo, seù quibus dicitur, quod beneficium Principis sit latè interpretandum, cum autem dispensatio sit quoddam Principis beneficium vtique latam patietur interpretationem. Ex his iuribus sibi obuiantibus implexa remanet difficultas, quæ sub hoc tit. excitatur,

Duplex priuilegiū Principis exponitur.

Pro cuius solutione aduerte primo, Principis beneficium esse quasi in duplici differentia, aliud, quod directè aduersatur iuri communi, seù est immediatè contra illud, quatenus eidem derogat; aliud, quod non aduersatur iuri communi, sed est dumtaxat non contra illud, sed præter illud, quatenus aliquid concedit, quod non concedit ius commune, non tamen prohibet concedi. Porro beneficium Principis, prout derogat iuri communi, seù prout est contra ius commune quoad concessionem potest diuersimodam inducere rationem, & diuersos effectus operari; vel etenim conceditur motu proprio Principis, & hoc adhuc sub duplici consideratione in ordine ad finem, nempe prout respicit publicam vtilitatem, vel prout respicit vtilitatem eius, in cuius fauorem conceditur; vel conceditur ad instantiam partis; latiorem certè admittere interpretationem, si fuerit motu proprio concessum communitèr admittunt DD.; minus latam, si fuerit concessum ad instantiam partis. Tandem huiusmodi Principis beneficium, prout est contra ius commune, vel tantum eidem iuri communi in ea parte derogat, vel etiam est in præiudicium tertij. Quibus sic breuitèr consideratis sit

2 *Dispensatio, prout est formalitèr talis, strictè est interpretāda.*

ASSERTIO I. Dispensatio prout formalitèr talis est regularitèr non nisi strictam patitur interpretationem, adeoque non est extendenda vltra verborum formam, quibus concipitur, & conceditur. Consentiunt in hoc communissimè DD., & quoad hoc expresè locum habent præallegata iura *in c. 1. §. ille verò de filijs presbit. in 6., & in reg. quæ à iure de reg. iur. in 6.*, & ratio, in qua huiusmodi iura fundantur est, quià minus, quā par sit fieri debet discordantia à iure communi; cum etenim hoc sit in possessione, non debet eadem spoliari, nisi per expressa verba, & prout formalitèr sonant, ab habente potestatem in huiusmodi iure. Dixi *prout formalitèr talis est*, quià dispensatio ex sua formali ratione est quodamodo derogatio iuris communis, adeoque, vt sit propriè, & formalitèr talis, debet esse contra, ius non præcisè præter ius, & non præcisè Principis beneficium, quod præscindit ab eo, quod sit, vel contra, vel præter ius, sed beneficium c um addito scilicet contra ius.

3 *Non exigit, vt sit in præiudicium tertij ad strictam interpretationē.*

Neque adhoc, vt huiusmodi dispensatio propriè sumpta strictè sit interpretanda requiritur, vt præterquam quod sit contra ius, sit etiam in præiudicium tertij, vt sentiebant *Speculator tit. de dispensat. §. vlt. n. 2. vers. quod si dispensatum est, Archi-Diaconus c. nos consuetudinem in fin. dist. 12., & c. quoniam n. 2. dist. 69. Valascus cons. 60. n. 3. vol. 1.* Non, inquā, requiritur, quià iura prescribentia hanc restrictionē, & strictam interpretationem solum considerant discrepantiam à iure communi, à qua nolunt esse recedendum, nisi vbi sit strictissima, & rigorosa derogatio eiusdem iuris, prout considerarunt, *Antonius c. literas n. 10. in fin. de filijs Presbit. Felinus c. postulasti n. 8. vers. vndè dicit de rescript. Iason in l. beneficium nu. 8., ff. de constit. Princip.*, prout in similibus euincitur, puta in dispensatione illegitimi, in qua nulli præiudicium infertur, preterquam iuri, & tamen non admittit extensionem *Glosa c. fin. verf. ad omnes de filijs presbyter. in 6. Speculator tit. de dispensatione §. vlt. n. 2. Gofredus in summa de filijs presbit. n. 8., & ibi Hostiensis §. quis possit dispensare n. 8. vers. quid si dispensatur, Rebuffus praxi benef. titulo de dispensatione super defect. natalium n. 47. Angelus verb. priuilegium n. 3.*

Dixi, *regularitèr*, nam multis modis limitari potest assertio, & primo si concedatur motu proprio Principis, & non ad instantiam partis *Antonius c. at si clerici §. de adulterijs n. 14. de iudic. Hostiensis c. cum*

4
Nisi sit concessa motu proprio.

in cunctis §. *cum vero n* 29. *de elect. Felinus c. postulasti n.* 13. *limit.*6. *de rescript. Rebuffus in concordatis in forma mandati Apostolici super clausula motu proprio in* 4. *effectu*, & ratio est, quià, quando Princeps priuilegium motu proprio concedit, præsumitur ex mera sua liberalitate velle omni meliori modo fauere priuilegiato; Neque in hoc obesse potest *glosa in clem. per literas verb. directas de præbendis*, dum asserit clausulam motu proprio in concessionibus adiectam non operari, vt gratia extendatur; non, inquam, obesse potest, quià vt bene hanc Glosam intelligit *Alexander de Neuo c. quià circa num* 10. *de consanguin*, hoc solum importat, quod motus proprius non faciat gratiam exire extra terminos, quibus concepta est eadem gratia, non autem, quod non possit extendi ad quemcunque euentum, ad quem possunt extendi termini, seù significatio terminorum, quibus concipitur, quantumvis hi latè essent accipiendi. Ad hoc autem, vt gratia, seù priuilegium dicatur concessa, seù concessum motu proprio, sufficit, quod Princeps in eadem, seù eodem dicat hoc motu proprio præstare, quantumvis constet illam, seù illud fuisse per impetrantem petitum, seù expositum, per illa etenim verba indicat Princeps se non respexisse ad petitionem partis in illa concessione, sed ad propriam liberalitatem, & beneficentiam, prout notarunt *Baldus c. nisi nu.* 4. *de offic. legat. Decius c.* 2. *in noua edit. n.* 23. *de rescript. Rebuffus in concordatis in form. mand. Apostol. super verb. motu proprio vers. notandum est, quod hæc clausula, Anastasius Germonius de indultis, Cardinal.* §. *nos itaque n.*5. *Menochius de arbitrar. lib.*2. *cent.*3. *cas.*201. *n.*79.

5
Item nisi sit clausa in corpore iuris.

Secundo limitatur in casu, quo huiusmodi dispensatio esset clausa in corpore iuris, quià tunc haberet vim legis, quæ propterea explicationem ad instar legum fauorabilium admitteret, *Oldradus cons.* 9. *n.*7. *Antonius c. olim n. vlt. de verb. signif. Emanuel qq. regul.* 2. *q.* 46. *nu.* 11. *Felinus c. postulasti n* 13. *limit.* 5 *de rescript.*

6
Item nisi sit facta in fauorem communitatis.

Tertio limitatur, quando priuilegium concessum est in fauorem communitatis, seù communitati. Ratio ex eo deducitur, quià concessio fauorabilis facta communitati habetur pro lege, & debet ad normam legis commensurari; maximè si sit concessa in perpetuum, *Oldradus cons.*300. *n.*4. *vers. considerandum est, Henriquez lib.*7. *de indulgentijs c.* 22. *n.*3., *& c.*24. *n.*4. *in fin.*

7
Item nisi esset debita in aliquo euentu.

Quarto limitatur in casu, quo dispensatio esset necessaria, seù debita ex aliquo euentu tunc occurrente, quià tunc est fauor debitus causæ, nec intelligitur concessus personæ, sed causæ & tunc quodamodo respicit bonum publicum *Gambara de auctor. legat. lib.* 10. *n.* 274. Ad hanc limitationem reducitur illa, qua priuilegia extenduntur ad necessario connexa, seù inseparabilia *Glos. c. non potest verb. retinere de præbendis in* 6., *& c. si quis in clero verb solemnibus* 7. *q* 1. *Iason l. beneficium n.* 45 *ff. de constit. Princip.*, & ratio est, quià frustratoria quodamodo esset dispensatio, si secum non traheret ea, quæ sunt necessario connexa; hoc tamen non verificatur, quando accessoria sunt separabilia, & principale, ad quod ordinatur dispensatio, sortiretur suũ effectum etiam independentèr ab accessorijs per textum *in l. fin.* §. *Lucius, ff. de condict. indeb.* arg. eorum, quæ docent *Antonius c at si clerici,* §. *de adulterijs n.* 14. *de iudicijs, Felinus cap. postulasti nu.* 10. *de rescrips.*, quinimmò aliqui asserunt, hoc verificari, quantumvis principale, supra quod cadit dispensatio, non ita plene, & facile eundem effectum consequeretur *Felinus d. c. at si clerici*, §. *de adulterijs num.* 16., *& ibi Aretinus n.* 36. *de iudicijs*, dummodò tamen aliquo modo consequatur.

Quintò limitatur, quandò constat de ampla concedentis intentione, tunc etenim dispensatio non restringitur ad rigorosa verba, sed extenditur ad mentem ipsius concedentis per textum *in c. in his de verb. signif.*, *& c.* 1. *vers. ex parte vero tua de concess. præb in* 6. *Glosa cap. super eo verb. intentionis de offic. delegat. Abbas c. quanto n.*3. *de priuileg. Parisius cons.* 4. *nu.* 22. *lib.*2. *Mandosius reg.* 17. *Cancellariæ q.* 8. *n.* 3., & licet regularitèr à verbis, & tenore priuilegij non recedatur; fallit tamen, quando constat de mente fauorabili concedentis extensa etiam vltra expressa. 8

Item nisi constet de ampla concedentis intentione.

Assertio II. Concessio fauorabilis, seù priuilegium concessum, quod non sit contra ius commune, regularitèr latè est interpretandum in fauorem eius, cui est concessum. In hoc conueniunt communitèr, & in hoc sensu intelligenda sunt communia effata, quibus dicitur, quod fauorabilia sunt amplianda, odia verò restringenda, quod fauores amplam admittunt interpretationem, & similia. Expresse assertionem euincunt allegata iura *in c. olim de verb. signif.*, *& l. beneficium, ff. de constit. Princip.*, & adhoc maximè facit id, quod asserit *Glosa in d. l. beneficium*, dum asserit *legem communem debere prævalere beneficio Principis*, quod certè intelligendum est, non quoad expressè concessa per Principem, cæteroqui nullum posset priuilegium concedere contra ius commune, sed quoad non expressa, quià, cum quoad hæc non constet de mente principis, ius commune debet manuteneri in sua possessione. 9

Priuilegiũ, quod non sit contra ius commune latè interpretandum.

Ex his optimè conciliantur iura, quæ videbantur directè opposita allegata in principio huius prænotionis; nam *c. primum*

Conciliatio iurium oppositorum.

nium, §. *ille vero de filijs presbyt. in 6.*, & *reg.*, *quæ à iure de reg. iur. in 6.* intelliguntur, quando concessio aduersatur iuri communi; textus verò *in c. olim de verb. signif.*, & *l. beneficium*, *ff. de constit. Princip.* intelliguntur, quando concessiones sunt præter ius, non autem contra ius ipsum; sicque omnia comprehensa in primis duobus textibus sunt strictissime interpretanda, & restringenda, comprehensa verò in duobus subsequentibus late intelligenda, & amplianda.

10 Illegitimus dispensatus ad ordines intelligitur quoad minores.

Ex hac duplici assertione, & iuribus pro vtraque allegatis nonnulla in particulari inferuntur ad clariorem vtriusque explicationem; & primo, quod si quis illegitimus dispensatus sit, vt possit ad ordines promoueri, nulla facta expressione de ordinibus maioribus, vel minoribus, dispẽsatio restringenda sit ad solos minores, non amplianda ad maiores, iuxta regulam in prima assertione expositam, *Glosa cap. fin. verb. ad omnes de filijs presbit. in 6. Speculator tit. de dispensatione* §. *vlt. n. 2. Iason in l. beneficium n. 42 ff. de constit. Princip. Armilla verb. priuilegium n. 4. & verb. Clericus n. 4. Astensis 2. part. summa lib. 6. tit. 22. art. 4 q. 6. Henriquez lib. 7. de indulgent. c. 30. n. 2.*, nec obesse potest, si asseratur, quod propositio indefinita in similibus æquiualeat vniuersali; adeoque quod sicuti quãdo illegitimus dispensatur ad ordines cũ sincategorematicè vniuersali *Omnes* intelligitur etiam dispensatus ad maiores, vt notat *Glosa in d. c. fin. verb. ad omnes de filijs presbit. in 6.*, ita quando dispensatur ad ordines indefinitè intelligatur etiam ad maiores dispensatus propter æquipollentiam propositionis indefinitæ ad vniuersalem. Non, inquam, obesse potest, quia cum versemur in exorbitantibus à iure communi propositio est potius restringenda, quando alitèr non constat, ad particularem, quàm extendenda ad vniuersalem.

11 Nisi iam fuerit promotus ad minores.

Hæc tamen illatio limitanda est in duplici præcipuè casu; in primo si illegitimus fuerit iam promotus ad ordines minores, & hoc innuerit dispensanti; tunc etenim ne frustratoria sit dispensatio, intelligenda est referri ad ordines sacros, per textum *in c. si Papa de priuileg. in 6. Hostiensis c. litteras in fin. de filijs presbit.*, & *ibi Abbas n. 6.*; in secundo quando Pontifex sciens quem illegitimum esse promotum ad minores dispensat, vt possit promoueri ad ordines; tunc etenim intelligenda est dispensatio non solum cadere supra ordinem subdiaconatus, sed etiam extendi ad alios ordines sacros; non enim præsumendum est, quod Pontifex velit in ea dispensatione, vt sic dispensatus, alligatus maneat oneribus, quibus subijcitur ordo subdiaconatus, & non possit ad alios promoueri.

12 Illegitimus dispẽsatus ad ordines etiam sacros non intelligitur dispensatus ad dignitatus & beneficia Ecclesiastica.

Secundo infertur, quod si quis illegitimus, si fuerit Religiosus factus, fuerit dispensatus ad ordines etiam sacros, non propterea intelligatur dispensatus ad dignitates in Religione consequendas, nec, si fuerit clericus sæcularis, dispensatus fuerit ad eosdem ordines sacros, intelligatur dispensatus ad dignitates Ecclesiasticas, *Rebuffus praxi benef. tit. de dispensat. super defectu naturalium n. 48. Suarez de censur. disp. 41. sect. 3. n. 3. in fin.* propter eandem regulam adductam in prima assertione, potissimum cum dispensatio ad ordines comparatiuè ad dignitates sit de separabilibus, & non connexis.

13 Limità quoad beneficium simplex.

Limitarem tamẽ in ordine ad Clericum sæcularem dispensatum ad omnes ordines in ordine ad beneficium simplex, quandòquidem eo ipso, quod debet, & potest ad sacerdotium promoueri, & non possit sine titulo vtiq; debet esse capax tituli beneficij simplicis, sicque hæc duo videntur esse ex dispositione iuris inseparabilia, & licet videatur posse promoueri titulo patrimonij, hoc tamen quando efficitur, efficitur quasi ex dispensatione, vt notat *Sanchez de matrim. lib 8. disp. 1. n. 27. in fine*, cæterum *Concilium Trident. sess. 21. c. 2. de reformat.* prohibet, ne quis extra necessitatem, seu vtilitatem Ecclesiæ promoueatur ad sacros ordines sine titulo beneficij.

14 Dispensatus ad testandum est dispensatus ad codicillandum.

Tertio infertur dispensatum ad testandum intelligi etiam dispensatum ad donandum causa mortis, & ad Codicillum faciendum, quia quoad hoc rationabiliter constat de mente dispensantis, & cum sint partes vltimæ voluntatis veniunt nomine testamenti, per textum in *l. Marcellus ff. de donat. causa mortis. Molina tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 141. ad fin. Mandosius de signat. gratia verb. licentia testandi vers. alia etiam ambiguitas, Henriquez lib. 7. de indulgent. c. 21. n. 6.*

Has illationes consulto posui ad exemplificandam, & illustrandam materiam, de qua agimus. Cæterum plures, & longe plures afferri possunt; in quibus quandoque concessiones, quia non sunt contra ius, sed præter extenduntur, quandoque restringuntur, quia eidem iuri aduersantur. Vos ipsi in similibus iuxta regulas traditas casus dirimite.

PRÆNOTIO V.

An dispensationes in causis matrimonialibus sint strictè, an latè interpretandæ.

SVMMARIVM.

Sententia asserens esse largè interpretandas. 1.
Præfertur sententia opposita. 2.
Quis effectus præstet causa fauorabilis. 3.

Satisfit rationibus opposita sententia. 4.

PAssim, & crebrò in præcedentibus diximus causas matrimoniales esse maximè fauorabiles, vtpotè quæ fauent libertati vnicuique à natura inditæ, per textum *in c. videtur, qui matrimon. accus. pos. c. ex literis de probat.*, *& c. licet ex quadam de testib. & attest.*, *& c. fin. de sententia, & re iud. Glosa in c. vlt. de condit. appos. Decius in c. dilecti in vlt. notab. de appellat.*, vnde quamplurima in fauorem ipsius sunt specialitèr constituta, reliquosque contractus antecellit fauoribus, & prærogatiuis, *Felinus in c. 1. vt lite non contestata, & in rub. de sponsalib. n. 6. Gaillius lib. 2. obseruat. practic. obser. 94.*, *Aloisius Riccius collect. part. 3. collect. 564.* vnde generaliter hanc regulam deducunt DD., quod in dubio sit iudicandum pro matrimonio, *Panormitanus in c. fin. de sent.*, *& re iudic. Cardinalis in c. fin. de despons. impub. Menochius de arbitrar. Iud. cas. 475. n. 20.*, *& de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 72. n. 30.*, *& lib. 3. præsumpt. 3. n. 9. Augustinus Barbosa collect. ad c. fin. de sent.*, *& re indicat. n. 2.*; vnde in obuiantia iterum, & sibi aduersantia iura incidimus ex præactis in præcedenti prænotione, secundum quæ iura statuunt, quod dispensationes in ijs, quæ aduersantur iuri communi, vtpotè eidem iuri odiosæ sunt strictè interpretandæ. Quomodo enim si sunt causæ ità fauorabiles, vt præfertur, sunt strictè interpretandæ?

1 Sententia adstruens largam interpretationem. Felinus *in c. postulasti n. 13. limit. 7. de rescriptis Gambara de auctoritate legati lib. 10. n. 262. Loazes de matrimonio Regis Angliæ dub. 2. in secundo fundamento pro part. affirmanti n. 29. Veracruz prima parte specul. art. 44 paulo ante secundum dubium* sentiunt huiusmodi dispensationes in his causis esse latè interpretandas, nisi obstet ex larga interpretatione, seù immineat scandalum. Mouentur ad hoc asserendum ex duplici iure canonico; altero *in c. quod dilectio de consanguin.*; altero *in extrauag. nuper, quæ est Clementis VI.*, In primo dicitur, quod legatus non potuit dispensare in certo consanguinitatis gradu causa vitandi scandali in casu, quo vterque æqualiter distet à stipite, ergò cessante causa scandali vtique potuit &c. argumento à contrario sensu; In secundo dicitur dispensationem concessam ad contrahendum in quarto gradu extendi ad quartum cum tertio coniunctum. Nihilominus sit

2 Sententia negans tutior. ASSERTIO Dispensationes etiam in causis matrimonialibus esse strictè interpretandas, quotiescunque aduersantur iuri communi iuxtà regulam traditam in præcedenti prænotione. Consentiunt *Hostiensis c. quia circa nu. 2. de consanguine*, *& ibi Ioannes Andreas n. 6.*, *Dominicus cons. 33. nu. 8.*, *& seqq. Rota Romana in Nouissimis tom. 3. lib. 1. decis. 117. nu. 3.*, *& lib. 2. decis. 70. n. 2.*, & alij, quos refert, & sequitur *Sanchez lib. 8. de matrimon. disp. 1. n. 30.*, qui omnes appellant huiusmodi dispensationes odiosas, & stricti iuris.

Ratio ex eo desumitur quià in hac etiam hypothesi semper militat ratio iuris *in d. c. 1. §. ille vero de filijs presbit. in 6.*, quod scilicet in ijs, quæ sunt aduersus ius commune propter exorbitantiam à iure facienda sit stricta interpretatio; Neque fauor causæ in hoc eximit à iure communi restringente priuilegia aduersantia eidem iuri, quandòquidem causa fauorabilis hoc dumtaxat præstat, vt leges circa ipsam extendantur, & ampliorem admittant interpretationem non autem priuilegia aduersantia iuri communi; insuper efficit, vt in ordine ad ipsam plures prærogatiuæ, & priuilegia concedantur, seù fuerint concessa, non autem, quod eadem priuilegia prout sunt contrà ius, sint extendenda vltra propriam verborum, quibus conceduntur, significationem; vnde fit, quod quidem in dubio sit iudicandum pro matrimonio, quando dubium versatur circa ius ipsum, an extendatur, vel non extendatur ad talem casum, non autem quando versatur circa priuilegium contra idem ius, quod vtpotè exorbitans strictè est intelligendum: atque ex his habetur, quid respondeas ad ea, quæ afferebatur in principio huius prænotionis de fauorabilitate causarum matrimonialium, & quomodo ea non discordent ab ijs, quæ dicebantur in præcedenti prænotione, atque ab ijs, quæ dicuntur in præsenti assertione, & sic conciliantur iura, vt fauores extendantur in ijs, quæ sunt de iure, restringantur in ijs, quæ sunt contra ius. 3 Quos effectus præstet causæ fauorabilis

Ad rationes oppositas adductas per *Felinum*, *& alios* ex iure *in c. quod dilectio de consanguin.*, *& in extrauag. Nuper Clementis VI.* dicendum est, & quidem ad primam asserit, & certè congruè *Gutierez qq. canon. lib. 2. cap. 15. num. 127.*, *& seqq.* fieri prohibitionem dispensationis ratione consuetudinis, & scandali in illis gradibus, in quibus loquitur textus; non quià illis gradibus sit prohibitum contrahi cum dispensatione, sed quià consuetudo obtinuit, vt in illis non contraheretur, & scandalum ex illo contractu insurgebat; vnde bene dicitur, quod remoto scandalo posita dispensatione possit contrahi; ex quo non sequitur, quod fiat extensio priuilegij, seù dispensationis, sed quod remoto obice scandali dispensatio suum consequatur effectum. Ad secundam dicendum est illam extensionem non fieri vigore dispensationis, sed quià natura rei sic postulat; ex alibi enim dictis præcipuè tom. 6. dum de impedimento consanguinitatis consanguinitas ipsa quoad impedi- 4 Satisfit rationibus oppositæ sententiæ.

pedimentum desumenda est à gradu, quo remotior distat à stipite, sicque verificatur, quod gradus mixtus ex tertio, & quarto comprehendatur sub quarto simplici.

PRÆNOTIO VI.

An in dispensationibus fiat extensio à paritate rationis, & à maiori ad minus.

SVMMARIVM.

Proponuntur iura, quæ sibi extremè sunt aduersantia. 1.

Vbi minus, vel simile non comprehenditur in maiori tanquam pars in toto, nec in simili tanquam in cõnexo non valet argumentum à maiori ad minus nec &c. 2.

Dispensatus ad oua tempore quadragesima intelligitur dispensatus ad lac, et caseum. 3.

Dispensatus ad beneficium cum cura animarum intelligitur dispensatus ad sacerdotium. 4.

Impediti duplici impedimento consanguinitatis altero remotiori, altero proximiori dispensati super proximiori nequeunt contrahere matrimonium. 5.

Dispensatio impetrata super gradu proximiori, cum consanguinitas esset in gradu remotiori, prodest pro remotiori. 6.

Valet argumentum à maiori ad minus quando ratio expressa pro maiori æquo militat pro minori. 7.

Item quando concessiones non proueniunt ab homine, sed à iure. 8.

Item quando maius, & minus sunt in eodem genere. 9.

Conciliantur iura opposita. 10.

1 *Iura sibi extremè in hoc obuiantia.*

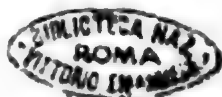
IN hac etiam controuersia militare videntur iura extremè opposita, quæ implexam reddunt difficultatem, & tituli rationem; & quidem in primis quod in eisdem dispensationibus valeat argumentum à maiori ad minus euincitur primo ex textu *in l. neque in ea 22. ff. ad l. Iuliam de adult.* vbi in pænalibus, & in odiosis locum habet hoc argumentum - Ibi - *Sed qui occidere potest adulterum multo magis contumelia eum poterit afficere* hoc idem habetur *in l. in suis in princip. ff. de lib., & posth.* vbi dicitur, quod habens potestatem vitæ, & necis alicuius habeat etiam potestatem in bonis ipsius; & *in c. ex parte de decimis* vbi dicitur - *Quià vbi maius conceditur minus concessum esse videtur*, quod idem repetitur *in c. per venerabilem. Qui filij sint legit.* - Ibi - *Quod in maiori conceditur licitum esse videtur, & in minori*; Deinde quod valeat etiam argumentum à paritate rationis deducitur ex eodem *c. per venerabilem. Qui filij sint legit*, vbi Pontifex non solum arguit à maiori ad minus, sed etiam à simili - Ibi - *per similem* Cum autem ex aduerso dicatur *in reg. quæ à iure de reg. iur. in sexto*, quod ea, *quæ à iure communi exorbitant, minimè sunt ad consequentiam trahenda* implexam satis reddunt præsentem difficultatem. Quid igitur concludendum?

2 *Non valet argumentum à maiori ad minus, nec à simili ad simile.*

ASSERTIO. Vbi minus, vel simile non comprehenditur in maiori, vel simili tanquam pars in suo toto, vel cum connexo in dispensationibus regulariter non valet argumentum à maiori ad minus, nec à paritate rationis. *Speculator tit. de dispensatione §. dicendum restat n. 16. Ioannes Andreas c. postulasti nu. 11. de rescript. Abbas c. Ioannes n. 8. de cleric. coniug. Romanus l. 2. in princip. nu. 62. ff. de verb. obligat. Iason. in l. beneficium n. 38. ff. de constit. Princip. Rebuffus in concordatis tit. de forma mandati Apostolici super verb. dispensationum vers. iusta dispensationes, Natta cons. 179. n. 17. Siluester verb. beneficium tertio q. 4. n. 8. in fine, & q. 11. Menochius cons. 72. nu. 11. vol. 1. Mandosius reg. 20. Cancellariæ q. 7. n. 10., & in praxi signaturæ tit. dispensationes verb. in materia dispensationum Molina tom. 3. de iustit. disp. 191. n. 2. Ludouicus Lopez sec. part. in instruct. vbi de clanibus c. 9., Sanchez de matrimon. lib. 8 disp. 1. n. 32.*

Hoc euincunt omnia iura supra allegata, in quibus dicitur, quod priuilegia à iure exorbitantia vtpotè odiosa sint strictè interpretanda, nec extendenda vltra verborum formam, quibus concipiuntur; quibus vnum, vel alterum adde argumentum à iure desumptum; primum fit in reseruationibus, quæ exorbitant à iure communi puta in reseruationibus actus sodomitici quæ non extenduntur ad actus grauiores bestialitatis, non nisi quià sunt actus odiosi, & exorbitantes à iure, vt est inconfesso apud omnes; sed etiam ipsæ dispensationes sunt odiosæ, & æquiparantur pænalibus quoad effectum, licet non sint tales, iure ergò non sunt extendendæ ad id, quod minus est, vel simile in paritate rationis. Secundum fit *ex c. final. de translat. Episcop.*, vbi dispensatus, vt ad Archiepiscopatum promoueatur non intelligitur dispensatus, vt ad Episcopatum transferatur.

Dixi *quandò minus, vel simile non comprehenditur in maiori tanquam pars in suo toto*, quià concesso toto intelliguntur etiam concessæ partes, quæ in eodem toto continentur, & sic v. g. dispensatus ad sacerdotium intelligitur etiam dispensatus ad cæteros ordines minores, vel quià sunt partes eiusdem, vel quia ipsum haberi non potest sine illis, sicque procedimus à connexis, & inseparabilibus secundum dispositionem iuris. Sic docet *Ioannes Andreas in addit. ad Speculatorem tit. de dispensatione* *Concesso toto intelliguntur etiam partes concessa.*

satione §. fin. verb. dispensatum Hostiensis ine postulasti n. 12. de rescript. Francus in c. cui de non sacerdotali n. 5. de prabend. in 6. Maiolus lib. 5. de irregul. c. 51. n 10.

Dixi vlterius, *quando simile non comprahenditur in simili tanquam in connexo*; multipliciter autem possunt esse connexa; vel scilicet quatenus dependent ab vno, & eodem principio; atque vno, & eodem iure prohibentur intuitu identitatis rationis; vel quatenus vnum sine altero haberi non potest, vel quatenus vnum est causa quodamodo alterius. Ratione primæ connexionis dispensatus ad oua pro tempore, quo vetantur, intelligitur etiam dispensatus ad lac, & ad caseum; non quià, vt malè sentiebat *Henriquez* lac, & Caseus sint quid minus *lib. 7. de indulg. c. 30. n 4.*, sed quià veniunt sub vna, & eadem indiuidua prohibitione eo quod sementinam originem à carnibus trahant, sicuti vna, & eadem prohibitione prohibentur carnes omnium animalium; vndè sicuti dispensatus ad carnes vituli intelligitur etiã dispensatus ad aues, & ad aliorum animancium carnes, ita dispensatus ad oua, intelligitur dispensatus ad lac, & ad caseum. Ratione secundæ connexionis dispensatus ad beneficium cum cura animarum, intelligitur dispensatus ad sacros ordines, & ad sacerdotium, cum illud haberi non possit sine isto, & qui finem concedit, intelligitur etiam concedere media ad ipsum conducentia. Ratione tertiæ connexionis dispensatus ad testandum, vt asserebam in præcedentibus, intelligitur dispensatus ad codicillandum, & donandum causa mortis, quod etiam præcedenti ratione euincitur, quià scilicet omnes istæ actiones ex vna, & eadem causa, vna, & eadem prohibitione interdicuntur; vndè merito habetur *in l. Marcellus ff. de donat. causa mortis. Nam, & mortis causa donare poterit, cui testari concessum est* atque ità docet *Nauarrus apolog. ad lib. de reddit. q. 3. monit. 7 9., & 10. Mandosius de signat. gratia verb licentia testandi vers. alia etiam ambiguitas.*

3 Dispensatus ad oua intelligitur dispensatus ad lac, & caseum.

4 Dispensatus ad beneficium curatum est dispensatus ad sacerdotium.

Hic oritur difficultas quoad casum particularem in impedimentis matrimonij, an scilicet dispensatus in gradu propinquiori consanguinitatis, vel affinitatis intelligatur etiam dispensatus in gradu remotiori. Hæc difficultas secundum duplicem sensum potest examinari; primò quatenus ex duplici titulo sit consaguineus, & ratione vnius in gradu proximiori, ratione alterius in gradu remotiori, & juxtà hunc sensum inquiritur, an si petita fuerit dispensatio, & concessa pro gradu proximiori nulla facta mentione de gradu remotiori, nec in supplici libello, nec in rescripto, intelligatur dispensatio pro gradu proximiori extendi etiam ad gradum remotiorem; Secundò quatenus ex vno tantum titulo sit consanguineus, & tantum in quarto gradu, sed ex errore, vel alia causa petita fuit, & concessa dispensatio pro tertio gradu, & iuxta hunc sensum controuertitur, an illa concessio contrahendi in tertio gradu prosit pro contractu, quantumvis contrahentes sint consanguinei, in quarto tantum gradu.

5 Extante duplici impedimento consanguinitatis dispensatio super proximiori non prodest pro remotiori.

Iuxta primum sensum absolutè sentio dispensationẽ pro gradu proximiori non extendi ad remotiorem *Rota in Nouissimis vol. 3. lib. 1. decis. 117. n. 2. Molina tom. 1. de instit. tract. 2. disp. 161. vers. illud tamen, Mandosius in signat. gratia verbo dispensationes matrimoniales ad fin. Petrus de Ledesma de matrimon. qu. 56. art. vlt. dub. 2. difficult. 3. corrol. 5. Iacobus de Puteo decis. 39. n. 1., & 3.*, & in hoc locum habet regula appolita in assertione, quod in dispẽsationibus quando vnum non includitur, vel tanquam pars, vel tanquã connexum in alio non valeat argumentum à maiori ad minus, nec à paritate rationis, & in hoc verificatur, quod in odiosis, cuiusmod est dispensatio, mixtum non comprehendatur sub simplici *Bartolus in l. Gallus §. & quid si tantum n. 3. ff. de liber., & posth.*; negari autem non potest, quin sit mixtum, quando concurrit consanguinitas ex duplici capite, seù titulo, quinimmo vna non comprahenditur in altera, cum vna sine altera stare possit. Iuxta secundum sensum absolutè sentio, tenere dispensationem, & præstare effectum perinde, ac si in illo gradu remotiori, quo verè sunt impediti, esset dispensatio petita, & concessa *Petrus de Ledesma in summa sacram. vbi de matrimonio c. 27. post septimam conclusionem dub. 1. Manuel primo tom. summa in secunda edit. c. 238. concl. 3. nu. 3. Sanchez de matrimon. lib 8 disp. 24. n. 17.*, & in hoc verificatur, quod in maiori minus includitur, & dispensatio concessa specificè pro tertio gradu consanguinitatis, intelligitur concessa simpliciter pro consaguinitate à fortiori inclusa in illo gradu expresso, nec illa falsa qualitatis expressio videtur actũ dispensationis vitiare, quandoquidem si veritas fuisset expressa, facilius dispensatio fuisset concessa; Neque dicas, quod si quis fuerit dumtaxat affinis, & in petitione dispensationis expresserit consanguinitatẽ in eo gradu, in quo est affinitas, non teneat dispensatio, quantumvis facta expressione affinitatis facilior fuisset concessio, cum fortius stringit consanguinitas, quàm affinitas *Couarnuias quarto decret. prima part. c. 8. §. 8. nu. 11. Ludouicus Lopez secunda part. instruct. vbi de clauibus cap. 9. col. 5.*; Contra enim impugnaberis, quià dispar omnino est ratio, quandoquidem, quando diximus, quod quando qualitatis inexisten is expressio facilius induce-

6 Extante vna consanguinitate dispensatio ex errore impetrata super gradu proximiori prodest pro remotiori.

ret

ret animũ dispensantis ad dispensationem habeatur pro legitima dispensatione, quamvis falso strictior qualitas fuerit exposita, hoc intelligendum est, quando vtraque illa qualitas in eodem genere continetur, & latior in strictiori comprehenditur; hic autem qualitates consanguinitatis, & affinitatis non cadunt sub eodem genere, nec vna in alia includitur, adeoque &c.; ad quod etiam comprobandum maximè facere potest id, quod asserunt *Coaruuias 4. decret. 1. part. c 8. § 8. nu. 11. Salzedo addit. ad reg. 195. Bernardi Diaz ad fin. Sanchez lib. 8 de matrimon. disp. 24. n. 19.* legitimationem factam ex beneficio dispensationis ex spurio nato ex incestu non tenere, si ille fuerit præcisè ex adulterio, quamvis incestus grauius sit delictum, quam adulterium.

Dixi vlterius in assertione, *Regulariter*; nam assertio ipsa plures admittit limitationes; & primo in casu, quo in dispensatione, seu concessione maioris ratio exprimeretur concessionis, quæ æque militaret in concessione minoris, *Abbat c. at si clerici §. de adulterijs nu. 8. de iudicijs, Emanuel qq. regul. tom. 2. q. 46. art. 11. Ripa c. ad aures n. 41. de rescript. Hypolitus in d. c. at si clerici nu. 88. Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 1. n. 34.*, nec incongrua ratione hoc decernitur, quandòquidem quando fit expressio rationis militantis in vtroque casu non fit simplicitèr extensio, sed declaratio inclusionis ex manifestata dispensantis mente in illa ratione exposita; vnde quando diximus, quod à maioritate rationis, vel identitate non valeat in odiosis argumentum, hoc intelleximus, quando vel à similitudine, vel à ratione non expressa proceditur; cæterum quandò expressa est ratio concessionis, quæ militat in vtroque casu vtrumque ex mente legislatoris comprehendit. Secundò in casu, quo dispensationes ab homine non concederentur, sed à iure, vel à canone, quià tunc computantur pro legibus, quæ propterea sunt extendendæ, non restringendæ, *Coaruuias 4. decret. 2. part. c. 8. § 8. nu. 11. Oldradus cons. 9. n. 7. Antonius c. olim n vlt. de verb. signif. Felinus c. postulasti num. 13. limit. 5. de rescript. Gallianla in l 2. n. 13. ff. de verb. oblig.* Tertiò in casu, quo dispensationes essent in eodem genere, quià tunc iuxtà superius dicta in maiori comprehenditur minus, prout præter præcitatos notarunt, *Oldradus cons. 215. n. 7. Borgasius de irregul part. 2. tit. de interpretatione dispensationis nu. 17.*

7 Rectè arguitur à maiori ad minus, quãdo exprimitur ratio concessionis, quæ æque militat pro vtroque.

8 Etiam, quando concessiones proueniunt à iure.

9 Etiam, quandò maius, & minus sunt in eodem genere.

Ad iura, quæ ex aduerso in principio prænotionis afferebantur, dicendum est, ea rectè procedere, quià sunt de concessionibus à lege, quæ propterea extenduntur ad normam legis, prout notauit *Coaruuias 4. decret. 2. part. c. 8 § 8, nu. 11.* Ad illud, quod subditur *ex c. ex parte de decimis, & c. per venerabilem, qui filij sint legitimi* dicendum est procedere, vel quando minus includitur in maiori tanquam pars in toto, vel quando materia est fauorabilis, nec à iure exorbitans.

10 Conciliantur iura opposita.

PRÆNOTIO VII.

Vtrum dispensatus sine legitima causa sit tutus quoad Deum.

SVMMARIVM.

Si Pontifex dispensat in sua lege sine causa tutus est dispensatus, & coram Deo, & coram Ecclesia. 1.

Dispensatus in voto per Pontificem sine legitima causa est tutus coram Deo, si fuerit in bona fide, secus si in mala. 2.

Dispensatus per superiorem in sua lege sine causa in bona fide ex superuenienti mala fide non priuatur iure dispensationis, sed remanet tutus. 3.

Quæ dicta sunt de Pontifice dispensante, vel in propria lege, vel in lege Dei proportionalitèr intelligenda sunt de Episcopo dispensante in sua, & in lege Pontificis. 4.

SEnsus difficultatis non est, an tutus sit coram Deo, qui sine legitima causa dispensationem petit, quandòquidem ex præactis *sub hoc eod. tit. prænot. 1. vers. circa primam partem assertionis prope medium* iam docuimus sic petentem, vt potè cooperantem peccato dispensantis ad normam eiusdem peccare; nec item est, an in vsu talis dispensationis peccato distincto peccet ab ipsa petitione, siquidem de hoc etiam egimus *sub eod. tit. ead. prænot. 1. vers. hic alia suboritur difficultas.* Difficultas igitur solum adhoc restringitur, an supposita dispensatione etiam sine legitima causa, quomodocunque fuerit concessa, dispensatus sit tutus permanendo in eo munere, ad quod fuit dispensatus, & hoc siuè obtinuerit in bona fide, & in illa permanserit, siuè in bona fide obtinuerit, & posteà mala superuenerit, siue in mala fide obtinuerit, & postea eandem deposuerit.

Sensus difficultatis exponitur.

Consideranda hic est, lex, supra quam cadit dispensatio, & dispensans, qui illam impendit; vel etenim lex est Pontificia, & Pontifex super illam dispensat, vel Pontificia, & inferior, vel ex commissione, vel ex alio titulo dispensat; vel diuina, & Pontifex in ea ex commissione dispensat, vel sinodalis, seu Episcopalis, & in ea dispensat Episcopus, vel ipsa sinodus, Quibus sic consideratis sit

ASSERTIO I. Si lex fuerit Pontificia, & Pontifex in ea dispensauerit, siue dispen- 1

Dispensatus per Pōtificem in sua lege sine causa tutus est.

pensatus fuerit in bona, siuè in mala fide, quatenus nouerit causam, ex qua conceditur non esse legitimam, & iustam, tutus est coram Deo, & coram Ecclesia *Innocentius in c. cum ad monasterium de statu. Monach. Panormitanus in c. non est voti de voto Siluester verb dispensatio q. 3. nu. 5., & alij magis communiter.*

Ratio ex eo deducitur, quod supra dicebamus, quià quantumvis, tàm Pontifex dispensans, quàm dispensatus illegitime, seù sine causa petens dispensationem peccent, tenet tamen absolutè dispensatio, quià eius est destruere cuius est condere, nec Princeps quoad valorem suis legibus tenetur per textum *en l. digna vox C. de legibus*, ergo eadem dispensatione quomodocunque posita tutus erit dispensatus, & hoc siuè fuerit in bona, siuè in mala fide, quià mala fides efficit quidem, vt peccet petendo, non autem vt inualida sit dispensatio.

Limitant hic aliqui, inter quos *D. Thomas quodlib. 9. q. 7. Siluester verb. beneficium quarto q. 2. Innocentius in c. cum ad monasterium de statu Monach. Hostiensis in c dudum el secundo de elect. Siluester in verb beneficium quarto q. 2, & in verb. dispens. q. 3. n. 5.* de dispensatione in pluralitate beneficiorum ad instantiam partis sine legitima causa, & adducunt rationem, quià in hoc casu non solum alteratur iuris positiui dispositio, sed etiam Christi patrimonium iniustè dispergitur; & sic cum bona Ecclesia Pontifex sine causa non possit alienare per textum *in c non liceat Papa 2. q. 2., & ibi Panomitanus* multo minus potest dare sine causa licentiam alteri ipsa dispergendi per textum *in c. nuper. de do post. diuort. res Innocentius in c. cum ad monasterium de statu Monac. Hostiensis in d. c. dudum.*

2 Dispensatus in voto per Pontificem sine legitima causa est tutus coram Deo si fuerit in bona fide, secus si in mala.

Assertio II. Si lex fuerit diuina, puta votum, iuramentum, & huiusmodi, & Pontifex in ea dispensauerit sine legitima causa dispensatus vtique tutus est coram Deo si fuerit in bona fide, & in eadem permanserit, secus si in mala fide, vel post eandem superuenientem. *Siluester d. verb. dispensatio q. 3. nu. 5. Panormitanus in c. non est voti de voto Innocentius in d. c. cum ad monasterium.*

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quià stante dispensatione per eum, cui potestas est dispensandi, dispensatus existimans causam esse legitimam, & dispensationem tenere nulli culpæ subest, quandoquidem nullus sine praua conscientia, & sine cognitione deordinationis ad Deum constituitur reus peccati, cum peccatum non sit, nisi voluntarium, ergo perseuerante tali bona fide tutus erit coram Deo, & coram Ecclesia.

Ratio secundæ partis ex eo desumitur quià potestas, quæ conceditur quodammodo ex vi commissionis ad dispensandum semper est cum tacito onere, seù conditione dispensandi cum legitima causa; non enim præsumitur, quod superior quoad ea, quæ sui iuris sunt in alterum transferat ius pro libito disponendi, sed ad normam iuris, ergo si dispensatus non ignarus illegitimitatis causæ obtinuerit dispensationem à non habente potestatem dispensandi sine legitima causa non poterit esse tutus, nec corā Deo, nec corā Ecclesia, quādoquidē ex prædictis dispēsatio ab inferiori sine legitima causa in lege superioris non tenet. Ex quibus etiam habes, quod quantumvis bona fide sine legitima causa dispensationem obtinuerit superueniente mala fide non sit tutus in conscientia coram Deo, quandoquidem bona fides in radice excusat quidem à peccato, non tamen reddit validam dispensationem eo modo quo contractus matrimonialis bona fide initus cum impedimento eximit quidem ab actione peccaminosa, non tamen à nullitate actus, ergo sicuti in hoc casu superueniente cognitione de impedimento contrahentes non sunt tuti coram Deo, ità nec erit tutus dispensatus superueniente cognitione de illegitimitate causæ.

Illatio ex dictis in casu particulari deducitur.

Hinc in particulari deducunt Panormitanus, & alij, quod non sit tutus in conscientia Religiosus, qui sine legitima causa dispensatus fuit, vt ad laxiorem transiret Religionem, & ex non sit tutus si quis præficiatur Ecclesiæ curatæ causa legitima non extante, quià non est aptus ad exercitium curæ, & eorum, quæ exiguntur ex vi talis muneris; vnde merito dicit, *Glosa singularis in c. Monachi vagantes 26. q. 1.* Religiosum promotum ad Ecclesiam secularē non vt prosit, sed vt præsit, peccare lethaliter.

3 Ex superueniente mala fide dispensatus non amittit ius dispensationis.

Assertio III. Si Pontifex ex causa illegitima dispensauerit in sua lege, & dispensatus fuerit in bona fide, quando dispensationē obtinuit ex superuenienti mala fide, seù cognitione illegitimitatis causæ, remanet tutus coram Deo. Consonat cum his, quæ dicta sunt in prima assertione.

Ratio ex eo deducitur, quià valida fuit dispensatio, per quam absolutè abolitum est ius, supra quod eadem cadit; ius autem semel plene abolitū non reuiuiscit ex superueniente mala fide, seù cognitione illegitimitatis causæ. Accedit, quod quantūvis dispēsauerit cōscius in cōcessione dispensationis, quod fuerit illegitima causa, adhuc tamen est tutus coram Deo per ea quæ diximus in prima assertione, ergo à fortiori erit tutus, quando in concessione fuit ignarus, licet postea superuenerit cognitio illegitimitatis causæ. Neque dicas,

cas, quod petens conscius dispensationem ex causa illegitima peccet, ergo etiam non erit tutus perseuerans in eadem dispensatione post habitam cognitionem; contra enim impugnaberis quià petens dispensationem ex causa illegitima, ideo peccat, quià cooperatur actioni iniquæ dispensantis; posita autem dispensatione alicui non cooperatur in actione praua, si perseueret in dispensatione, quià vtitur iure, quod sibi competit.

Hinc si supponas, quod dispensatio in lege superioris sine legitima causa esset tantum illicita, & non inualida, quantumvis ad impetrationem eiusdē concurreret dispensatus cum mala fide, tunc non negarem, quod posita eadem dispensatione tutus esset dispensatus perseuerando, quià per talem dispensationem validam relaxata est obligatio, quæ propterea non potest amplius vigere.

4 Quæ dicuntur de Pontifice quoad suam legem intelligenda sūt de Episcopo quoad suam.

Assertio IV. Ea, quæ dicta sunt in dispensatione ex causa illegitima, siuè cognita, siuè non cognita à dispensato, siuè ex superuenienti cognitione facta à superiori in propria lege proportionaliter intelligenda sunt in dispensatione facta ab Episcopo, vel à Sinodo in propria, vel in sinodali, & quæ dicta sunt de Pontifice dispensante in lege Dei, dici proportionalitèr debent de Episcopo dispensante in causa Pontificis.

Ratio est, quia ita se habet Episcopus ad legem propriam, & sinodalem, & ad legem Pontificis, sicuti se habet Pontifex ad legem propriam, seù Concilij generalis, & ad legem Dei, ergo ea, quæ dicuntur de Pontifice in ordine ad suas leges, & ad legem Dei, proportionalitèr dicenda sunt de Episcopo in ordine ad suas, & ad leges Pontificis.

PRÆNOTIO VIII.

An, & quomodo cessante causa dispensationis cesset dispensatio.

SVMMARIVM.

Causa duplex, altera finalis, altera impulsiua. 1.

Cessante tempore petitionis ante concessionem causa impulsiua non cessat dispensatio, si posteà fuerit concessa, bene tamen cessante causa finali. 2.

Idem dic, quando cessat causa finalis, vel impulsiua dato iam rescripto per superiorem, sed nondum executo per commissarium. 3.

Explicatur textus in c. quià circa de consang, *vt non aduersans sensui nostro.* 4.

Item textus in l. si voluntate, & l. 2. C. de rescind. vendit. 5.

Cessante causa finali dispensationis, eademque dispensatione absolutè concessa, vel expedita per commissarium probabilius cessat dispensatio si nondum fuerit deducta ad suum vltimatum finem 6.

Item etiam si deducta fuerit ad suum vltimum finem, sed hic patiatur diuisionem. Ibid.

Cessante causa finali consummata iam dispensatione in suo effectu vltimato non admittente successionem non cessat dispensatio. 8.

Secundum duplicem sensum examinari potest præsens titulus; vel etenim cessaret causa dispensationis nondum adhuc consummata dispensatione, vel eadem iam perfectè completa, & consummata quoad suum effectum principalem. Porro pro tempore, pro quo adhuc consummata non est dispensatio, vel primarius eius effectus completus controuerti potest primo, an si quando missum fuit Romam pro eadem impetranda causa verè existeret, sed pro tempore rescripti desinerit, teneat dispensatio super illa concessa, an verò absolutè cesset. Secundò, an si quando Pontifex, vel Penitentiarius literas expedit commisiuas, vel ordinario, vel confessori, vt dispenset, verè causa dispensationis militet, sed antequam commissarius commissionem expediat causa illa euanescat, cesset quoque dispensatio? Tertiò, an si quando commissarius dispensat, verè perseueret causa, sed antequam executioni mandetur dispensatio, cessat, possit eadem exequi, an vero absolutè tollatur. Tandem pro tempore, quo jam consummata est perfectè dispensatio, & positus eius primarius effectus inquiri potest, an si absolutè cessarit causa, ob quam concessa est, intelligatur, & cessare concessio.

Varij sensus, secundum quos potest intelligi titulus, & varij articuli examinandi.

Pro quo aduerte, causam, ob quam concedi potuit huiusmodi dispensatio, quasi duplicem esse, alteram merè impulsiuam, alteram verè finalem. Prima est, quæ non mouet secundum se principalitèr, & quoad substantiam ad ponendam concessionem, confert tamen facilitando ad ipsius positionem. Secunda est, quæ secundum se, & principaliter mouet ad conferendum beneficium dispensationis, & sine qua regularitèr non concederetur. Quibus suppositis sit

1 Causa altera impulsiua, altera finalis.

Assertio I. Cessante causa impulsiua dispensationis, non tamen finali pro tempore, pro quo facta est petitio, non tamen positum rescriptum, non cessat dispensatio, si posita fuerit; bene tamen cessat cessante causa finali. Ita quoad primam partem *Glosa in reg decet verb. decet de reg iur. in sexto Ripa in l. ex facto n.* 15. *vers. & si replicaueris ff. de vulg. Tiraquel. tract cessante causa limit.* 1. *nu.* 18. *Couarruuias lib. primo Variar. cap.* 20. *num.* 5. *vers. his breuiter.*

2 Cessat dispensatio cessante causa finali tempore petitionis, non sic cessante causa impulsiua

D Quoad

Quoad secundam omnes ferè consentiunt.

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quià causa, ob quam concessa est huiusmodi dispensatio, & sine qua non concederetur, adhuc perseuerat, nec illa causa impulsiua, quæ supponitur desijsse, est causa formalis, & finalis concessionis, ergo eadem desinente, & perseuerante causa finali non erit, cur non debeat subsistere dispensatio, ad cuius substantiam non contulit illa impulsio, sed tantum ad maiorem facilitatem, & faciliorem executionem. Confirmatur primò, quià si non deficiat adæquatè, & in omnibus causa finalis, sed aliquot ipsius reliquiæ permaneant, non cessat ipsa dispensatio *Glosa reg. decet verb. decet, & ibi Dinus n. 3. de reg. iur. in 6. Rolandus consil. 52. nu. 55. vol. 2. Sanchez de matrim. lib. 8. disp. 30. n. 8. Tiraquel. tract. cessante causa limit. 17. n. 1., & seqq*, ergo à fortiori si perseueret causa finalis in toto, & tantum deficiat causa impulsiua, non deficiet ipsa dispensatio quoad suum robur, & efficaciam. Confirmatur secundo, quià per taciturnitatem causæ impulsiuæ, vel falsitatem circa illam à principio contingentem, minimè vitiatur dispensatio prout habetur *ex c. dudum vers. nos igitur de præbend. in sexto, & ibi Glosa verb. de ipsa, DD. communiter in c. post translationem de renunt., & c. & si Christus de iureiur., & c. cum cessante de appellat., & l. si mulier C. de iure dot., & l. 1. §. sexum ff. de postulando Sanchez lib. 8. de matrimon. disp. 21. n. 17.*, & nos etiam infrà tredemus, ergo à fortiori per cessationem huiusmodi causæ impulsiuæ non cessabit dispensatio.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quià cessante causa finali ante complementum dispensationis verè dispensatio est sine causa, & subreptitia, quandòquidem ad efficaciam eiusdem requiritur, vt causæ allegatæ veræ sint tempore concessionis, & pro eo tempore existant, nec sufficit, quod præexstiterint, quando illæ sunt causæ finales, prout colligitur *ex c. quià circà de consanguin., & ex c. si eo tempore de rescript. in 6. Hostiensis in d. c. quià circa paulo post principium verb. ingressa, & ibi Ioannes Andreas nu. 8. Rebuffus tom. 2. consiliij. Regiarum tit. de rescript. in præfatione n. 56. vers. 14. Corduba in summa q. 45. opinione secunda punct. primo Petrus de Ledesma in summa sacrament. vbi de matrim. c. 27. post septimam concl. difficult. 4.*, ergo nullo modo subsistit, nec aliquem potest effectũ sortiri. Confirmatur, quià pro tempore, pro quo fit rescriptum, reuera causa enuntiata non existit, ergo &c.

Assertio II. Cessante causa impulsi-
3 ua pro tempore, quo iam datum est rescriptum Pontificis, sed nondum per commissarium executioni mandatum non cessat dispensatio, bene tamen cessante causa finali. Pro prima parte consentiunt DD. omnes allegati pro prima parte assertionis præcedentis. Quoad secundam *Parisius cons. 57. n. 53. vol. 4. Iacobus de Puteo dec. 256. n. 1. lib. 1. Couaruuias quarto decret. secunda part. c. 6. §. 9. n. vlt. Nauarrus lib. 4. consil. in prima edit. tit. de consang. cons. 7. in fin. Mandosius praxi signaturæ tit. de disp. vers. dispensatio est mandatum Callego de cognat. spiritual. c. 23. n. 2.* Ratio primæ partis desumitur ex probatione primæ partis præcedentis assertionis.

Idem intellige quando emanauit rescriptum superioris, sed nondum executum per commissarium.

Probatur iam quoad secundam, quià quando dispensatio committitur ordinario, vel confessori exequenda ante talem executionem non intelligitur consummata, sed ad summum in fieri, non in facto esse, cuius rei signum euidens est, quod si matrimonium contrahatur, priusquam ordinarius, vel confessor virtute illius mandati dispenset, non teneat matrimonium, vt benè notat *Callego de cognat. spiritual. c. 23. n. 2.*, sed cessante causa finali, antequam dispensatio sit consummata, nullum consequitur effectum, sed omninò cessat, vt est in confesso apud omnes, ergo &c. Confirmatur, quià Pontifex, seù Pænitentiarius committens ordinario, seù confessori dispensationem super petita committit sub expressa, vel tacita conditione, si vera fuerint narrata; ad quid etenim committere, non absolutè dispensare, si ad illam conditionem non respiceret, & cognitionem eiusdem conditionis, seù veritatis narratorum remittit ad eundem ordinarium, seù confessarium, ergò Pontifex non præsumitur dispensare, nisi supposita purificatione illius conditionis cognoscibili, seù cognoscenda per ipsum ordinarium, seù confessorem, ergo antè illam non intelligitur subsistere dispensatio, adeoque ante illam purificationem cessante causa cessare debet, & dispensatio, cum hæc non teneat, nisi post conditionem; & hinc respondere poteris ad illud, quod dicitur, dispensationem etiam in ea hypothesi quoad substantiam esse à Romano Pontifice, & executionem solum esse ab ordinario, vel à confessore: quando autem à Pontifice ponitur, vere adest causa finalis dispensationis; respondere, inquam, poteris esse à Romano Pontifice quoad substantiam tantum conditionaliter, si scilicet pro tempore cognitionis conditionis appositæ illa causa fuerit, non absolutè, vel etiam dicas esse à Romano Pontifice radicalitèr, & quoad facultatem, non formaliter, & quoad exercitium.

Dices primo, *ex c. quià circa de consang.*, vbi asseritur subreptitia dispensatio circa quandam consanguinitatem allegata causa prolis iam susceptæ, & ibi redditur

ratio

4 Textus in *cap. quia circa de consanguinitate* non aduertatur asserto.

ratio, quià tempore impetrationis causa illa defecerat, cum proles pro illo tempore fuerit mortua, ergò, si pro tempore impetrationis causa illa extitisset, seù proles non defecisset, non esset dispensatio subreptitia, quià cessat ratio, ob quam in primo casu dispensatio dicitur talis. Sed contrà, quià ille textus solum asserit, quod subreptitia sit, & non teneat illa dispensatio, quià pro tempore impetrationis non aderat causa, proptèr quam fuit concessa, non propterea concludit, quod si tunc fuerit illa causa, sed euanuerit ante executionem ab ordinario ponendam, teneat, vndè solummodò enuntiat quid factum sit, & quid sentiendum in illo facto, non autem determinat quid faciendum sit in alio casu. Cæterum cum militet eadem ratio, quando causa deest, nondū consummata dispensatione, non video &c.

5 Alij textus explicati.

Dices secundo, *ex l. si voluntate, & l.2. C. de rescind. vendit.*, vbi dicitur, quod ad probandam læsionem vltra dimidium ad effectum rescindendi contractus attendenda res sit pro tempore contractus, non comprobationis eiusdem, ergò etiam ad rescindendam dispensationem attendendum erit, an pro tempore impetrationis, seù concessionis eiusdem causa interuenerit, non pro tempore executionis eiusdem. Sed contra, quià in eo contractu, de cuius recisione agebatur in illis allegatis textibus, cum solum penderet à voluntate contrahentium intelligebatur pro illo tempore mutuo consensu completus, & pro illo facta traditio, vndè meritò pro illo tempore dicitur æqualitas mensuranda; in casu autem præsenti dispensatio non erat completa ante dispensationis executionem faciendam per ordinarium ex commissione Pontificis, adeoque ponderandum est, an ante talem executionem causa dispensationis extiterit, nec ne, & si non extiterit; non erit, cur illa suum debeat consequi effectum.

6 Cessante causa finali dispensationis eadem causa absolutè concessa, vel executa per cōmissarium sed non deducta ad vltimatum finem probabilius cessat dispensatio.

Assertio III. Si causa finalis cessarit post consummatam dispensationem, quatenus absolutè hæc facta fuerit à Romano Pontifice, & acceptata à dispensatarijs, vel concessa ab ordinario ad normam commissionis Pontificis, sed antequam deducta sit ad vltimatum effectum probabilius est adhuc illam dispensationem cessare, quinimmò etiam si fuerit deducta ad suum effectum vltimatum, si hic commodam patiatur diuisionem. Iuxtà hunc sensum præcisè existimo locutos *Glosam cap. generalitèr verb. non denegantes 16. q 1., & reg. decet verb. decet de reg. iur. in 6. Baldum l. generalitèr num. 3. C de Episcopis, & Cleric. Alexandrum in l. filius à Patre §. filius familias nu. 2. ff. de lib., & posth. Felinum c. quæ in Ecclesiarum nu. 29. de constitut. Valascum conf. 60. n. 9. tom. 1. Tiraquel tract. cessante causa limit. 23. n 11.*, quantumvis aliqui existiment huiusmodi DD. absolutè sentire cessante causa finali dispensationis, eandem cessare quantumvis fuerit simpliciter deducta ad suum vltimatum effectum.

Ratio ex eo deducitur, quià concessa dispensatione ob illam causam finalem, eaque non adhuc in suo vltimato effectu consummata quoad effectum, ad quem fuit concessa, res adhuc remanet integra, 7
nec adhuc plenam consecuta est possessionem, ergò non est, cur non debeat cessare cessante causa finali, intuitu cuius fuit concessa, & sine qua non fuisset concessa. Consequentia probatur, quià dispensatio ipsa, seù animus dispensantis refertur ad effectum vltimatum intentum tanquam ad suum complementum, non enim intelligitur facta in vago, sed solum per ordinem ad illum, ergò sicuti cessante causa finali, quando non est completa ex parte dispensantis, vel exequentis ex commissione cessat dispensatio, ita eadem causa finali cessante, quando est completa quodamodo ex parte efficientis, non tamen consummata ex parte effectus, vtique debet cessare, cum propriè non fuerit assecuta suum complementum, seù vltimatum actum. Confirmatur primo ex ijs, quæ docuimus *tomo sexto in disquisitionibus ad prænotiones de matrim. 2.* nempe si consanguineus impetrarit dispensationem ad contrahendum cum consanguinea matrimonium, & ante illud initum carnalitèr cognouerit eandem consanguineam peccare non solo peccato simplicis fornicationis, sed peccato proprio incestus, quod non alia ratione euincitur, nisi, quià illa dispensatio non intelligitur completa, nisi per illum effectum, ad quem ordinatur, & in eo casu ordinatur solummodo ad matrimonium, non ad alios effectus, ergò non consummata eadem dispensatione in vltimato effectu, ad quem ordinatur, & antecedentèr cessante causa finali cessare debet eadem dispensatio. Confirmatur secundo, quià causa finalis non minus est ratio, ob quam dispensans concedit priuilegium, sine qua non concederet, ac sit ratio, ob quam dispensatarius possit exequi idem priuilegium, & sine qua non posset exequi, ergò sicuti ipsa causa finalis deficiens impedit dispensationē fieri, impedire etiā debet eandem exequi quoad illum effectum, qui non est in esse productus, vel si partim productus sit, & admittat diuisionem, impediet etiam quoad effectum secundum partem illam, secundum quam non est positus, & admittit tractum successiuum.

Dices per dispensationem verè relaxata est lex, ac eius obligatio extincta,

ergò non potest reuiuiscere ex eo, quod eadem dispensatione iam posita cesset causa, ob quam concessa est. Sed contra assumptum verificatur, quando ante cessationem causæ finalis dispensatio est consummata, & quoad principium, & quoad vltimatum effectum, ad quem principaliter ordinatur, quia tunc sortitur complementum, secus quandò nondum est assecuta suum effectum, quia non potest dici tunc lex quoad exercitium, & in effectu relaxata, nec penitus extincta, quę propterea cessante causa finali non est, cur in suo robore non permaneat.

8 Cessante causa finali post consummatam dispensationem in suo effectu indiuisibili nō cessat dispensatio.

ASSERTIO IV. Cessante causa finali consummata iam dispensatione in suo effectu vltimato non admittente successionem, & diuisionem non cessat eadem dispensatio. In hoc sensu præcisè sunt intelligendi *Pontius de matrimon. lib.8 c.20. n.4. Salas de legibus disp.20. sect. 5. n. 64., & seqq. Granado part.2. controu.7. tract. 3. p. 2. disp.17. sect.4 n.36. Gutierez can. qq lib.2.c.15. num. 30. & tract. de matrimon. c.126. num.2. Tiraquel. tract. cessante causa tot. limit. 12. Menochius de præsumpt. lib.4 præsumpt. 189. n.197. Diana part 1. tract.10. resol 41.*

Ad hanc assertionem comprobandam locum habet ratio in instantia præcedenti adducta, nempe quod per dispensationem perfectè consummatam intelligatur lex absolutè relaxata, & in ordine ad talem personam obligatio eiusdem penitus extincta, ergo non potest amplius reuiuiscere; Neque dicas, relaxationem illam fuisse sub conditione, si scilicet causa finalis, ob quam facta est concessio, seu relaxatio perseuerauerit; contra enim impugnaberis, quia illa tacita conditio gratis omnino, & sine fundamento effingitur; quis enim diceret, quod Pontifex dispensans super impedimento matrimonij ex causa finali sibi exposita animum habuerit in tali dispensatione, vt irritetur matrimonium, si illa causa post contractum euanescat? Certè matrimonium suaptè natura perpetuum nequit iniri virtute dispensationis temporaneæ, & pendentis à conditione, quæ pro quocunque tempore potest euanescere, & sic matrimonia passim legitimè inita, & consummata dissoluerentur; & sic sentiunt *Antoninus c. per translationem n.34. de renunciatione, & ibi Abbas in 2 lectura n. 17. Tiraquel. tract. cessante causa in princip. n.94. Gutierez qq. canon. lib. 2. c.15. n.30.*

Gratis confingitur cōditionalis concessio.

Confirmari potest assertio *ex regula factum 73. de reg. iur. in 6., & regula in ambiguis pro dotibus 85. § non est nouum ff. eod. tit.* vbi dicitur, quod factum legitimè non debet retractari, quamuis postea eueniat, à quo non potuit incohari, quas regulas intelligunt DD., & præcipuè *Glosa in ea reg. factum in fin., & ibi Dynus n. 6. Decius d. §. non est nouum n.2.*, quando factum iam est consummatum, à quibus hac in re non dissentit, *Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 30. n. 19.* dum respondens ad argumenta sibi opposita asserit doctrinam in illis regulis appositam verificari solummodo, quando est completus vltimatus effectus, ergo cum in proposita materia dispēsatio intelligatur completa in suo vltimato effectu, & indiuisibili legitimè inito non debet dissolui ex eo, quod cessarit causa, quę, si ab initio extitisset, impedisset eandem dispensationem.

PRÆNOTIO IX.

An in dubio quod cessarit causa dispensationis cesset dispensatio?

SVMMARIVM.

Dubium duplex alind suspensiuum, alliud opinatiuum suspensiuum item duplex aliud practicum, aliud speculatiuum. 1.

In dubio opinatiuo, quod causa non cessarit, non cessat dispensatio. 2.

In dubio purè suspensiuo non licitum est exequi dispensationem. 3.

Excipe in casu, quo manente dubio suspensiuo in dispensato commissarius iudicaret causam esse sufficientem. 4.

In dubio merè speculatiuo licitum est dispensationem exequi. 5.

NON est difficultas, quando dubium superuenit consummata dispensatione in suo vltimato effectu, quando hic indiuisibilis est, nec admittit tractum successiuum, quandoquidem, si non cessat dispensatio, quando expressè constat de cessatione causæ finalis, multo minus cessare debet, quando solummodo superuenit dubium. Difficultas igitur solummodo est, quando superuenit dubium, vel post commissionem pro executione factā Ordinario, vel post declarationem eiusdē Ordinarij, sed ante vltimatum effectum, vel etiam secuto effectu, quando hic diuisibilis est, & admittit tractum successiuum; & potissimum ratio dubitandi consurgit ex eo, quod superius diximus, scilicet dispensationes à iure communi exorbitantes non admittere, nisi strictam interpretationem, & rigorosam, quæ non potest esse pro casu dubio, cum etenim ius commune sit in possessione non videtur eadem spoliandum ob causam dubiam; item cum impedimentum sit certum, si sit quoad matrimonium, vel etiam præceptum, si quo ad alia, & causa, cui innititur dispensatio sit solummodo dubia, illud in iure prælationis debet præfici.

In quo sensu sumendus est titulus?

Petrus *de Ledesma in summa sacrament. ibi de matrimonio c.27. in fine*, asserit quod, si du-

Sententia Petri de Ledesma exponitur.

si dubium illud de sufficientia causæ præcesserit contractum matrimonij illud non esse ineundum; si verò subsecutum fuerit ad eundem iam initum iudicandum esse in matrimonij fauorem. Existimo ea ratione procedere, quià nunquam licitum est agere cum dubio, & in concernentibus statum, seù salutem animarum, & de peccatis euitandis tutior semper pars est eligenda, qua ratione etiam plerique docent non posse iniri matrimonium in dubio, an impedimentum intercedat, nec ne? ad quod etiam conferunt rationes adductæ mox in ratione dubitandi.

1 Dubium aliud suspensiuum, aliud opinatiuum.

Pro quo aduerte, vt alibi passim prænotauimus, dubium esse quasi in duplici differentia, aliud scilicet suspensiuum, aliud merè opinatiuum. Primum est, quod sui natura talis rationis est, vt intellectus ex illo nequeat potius ad vnam, quam ad alteram partem inclinare, sed semper hæreat quasi in æquilibrio. Secundum est, quando rationes, & quidem probabiles pro vtraque parte militant, ita tamen, vt pro vna, vel altera parte possint inclinare. Porrò dubium suspensiuum est etiam quasi in duplici differentia, alterum merè speculatiuum, alterum verò practicum; secundum est, quando quis dubitans in principio, nec vni potius parti hærens, quam alteri attentat aliquod opus, de quo dubitat. Primum est, quando bona fide opus illud aggressus est, & posteà supervenit dubium, an iustè illud opus aggressus fuerit. His sic pro notitia suppositis sit

Aliud practicum, aliud speculatiuum.

2 In dubio opinatiuo non cessat.

Assertio I. In dubio merè opinatiuo, quod causa dispensationis cessarit, & dubitans adhæreat parti, quod non cessarit, probabilius est, quod non cesset dispensatio, & quod dispensatus possit illa vti. Ita in similibus de dubio merè opinatiuo docuimus *tom. 1. sub tit. Contractus I. de contract., vt sic Prænot. 2. num. 15., & alibi sparsim*, & ita docent quotquot sustinent licere sequi sententiam probabilem relicta alia probabili.

Ratio ex eo deducitur, quià qui operatur iuxta rationes probabiles inclinantes intellectum operantis, operatur iuxta dictamen prudentis rationis, sed quis operans iuxta dictamen prudentis rationis rectè, & iustè operantur, ergò non est ipsi ad culpam imputandum, quod sic operetur, sed qui habet dubium opinatiuum circà sufficientiam causæ, ob quam dispensatus est, probabilitèr, & cum dictamine prudentis rationis operatur inclinando, quod non sit insufficiens, ergò &c. Neque dicas, iuxta superius dicta in ratione dubitandi, quod vbi agitur de peccatis vitandis, & de salute animarum tutior semper sit pars eligenda, ne exponatur periculo delinquendi in illa actione; tutius autem est abstinere ab illo contractu, quã illum inire; contra enim impugnaberis quia non est periculum delinquendi, vbi quis procedit cum dictamine prudentis rationis; & illud axioma, quod tutior pars sit eligenda procedit quoad dubium suspensiuum, in quo nulla est ratio inclinans, non in dubio opinatiuo; in quo quis prudenter operatur, qui operatur secundũ rationes probabiles inclinantes ad assensum pro sufficientia eiusdem causæ.

Stricta interpretatio intra eandem verborum formam admittit probabiles rationes.

Quod si dicas iuxta superius dicta, quod dispensationes non patiuntur, nisi strictam interpretationem, adeoque in rationibus pro vtraq; parte vertentibus potius fauẽdũ esse iuri communi, à quo exorbitant, quã eisdem dispensationibus, quæ exorbitant; statim dicam hanc strictam interpretationem consistere in eo, quod non extendantur vltra verborum formam, quibus concipiuntur, non in eo, quod intra eandem verborum formam excludant probabiles rationes concludentes dispositum in ea dispensatione comprehendi. Deindè strictam patiuntur interpretationem in ijs, quæ meri dubij sunt, non in ijs, quæ sunt probabilis opinionis, & prudentis credulitatis; cæteroqui neque Iudex posset in illa quæstione sufficientiæ, vel insufficientiæ causæ iudicare.

3 In dubio purè suspensiuo nõ licet exequi dispensationem.

Assertio II. In dubio purè suspensiuo sufficentiæ, vel insufficientiæ causæ antequam dispensatio fuerit in suo effectu vltimato completa non est licitum ad illum effectum vltimatum deuenire, nec ipsam dispensationem in illo complere. In hoc sensu præcisè meo videri locutus est *Petrus de Ledesma loco cit. in summa sacram., vbi de matrimon. c.27. in fine*.

Paritatibus euincitur.

Ratio ex eo deducitur, quià stante tali dubio formalitèr sumpto intellectus in nullam partem inclinat, sed quasi hæret in medio, sed quis constitutus in medio, nec pro vna, nec pro altera parte iudicans non iustè operatur eligens potius vnam partem scilicet pro sufficientia, quam alteram pro insufficientia, siquidem non operatur cum dictamine prudentis rationis, ergò &c. Confirmatur primo à simili in dubio suspensiuo confessionis, vel non confessionis factæ de peccato læthali commisso, vel in dubio suspensiuo, an aliquid sit peccatum læthale, nec ne; in primo etenim non est licitum dubitanti abstinere à confessione; & in secundo non est licitum actionem illam exercere, in qua est dubium, an peccatum læthale consistat, nec ne? *Suarez in 3. part tom. 4 disp. 22. c. 10. n. 66. Azorius tom. 1. instit. mor. lib. 11. cap. 4. q. 3. Ouiedo in 1. 2. tract. 5. controu. 4. n. 57. Laiman tom. 1. lib. 1. tract. 1. c. 5. §. 4. nu 37. Sfortia Pallauicinus lib. 7. assert. Theologic. n. 306. Lugus de pœnitentia disp. 16. sect 2. n. 67.* ergò etiam in dubio suspensiuo sufficientiæ,

tiæ, vel insufficientiæ causæ dispensationis non erit licitum deuenire ad effectum vltimatum eiusdem dispensationis. Consequentia probatur, quià in tantum in præcedentibus casibus, vel non potest abstinere à confessione, vel exercere illam actionem, in quantum posito certo peccato læthali immediatè consurgit præceptum illud confitendi, & possessio stat pro præcepto confessionis, à quo non debet spoliari per dubium suspensiuum, cum in dubijs melior sit conditio possidentis, & in dubio peccati nullus possit attentare actionem, in qua est dubium talis peccati; sed etiam in dubio suspensiuo sufficientiæ causæ ius commune stat in possessione, qua non debet spoliari per idem dubium, & attentans in tali dubio effectum vltimatum dispensationis actionem exequitur, in qua est dubium grauis peccati, ergo &c. Confirmatur secundo, quià attentans executionem, seù effectū vltimatum talis dispensationis in tali dubio illum non attentat bona fide ea proportionali ratione, qua docuimus *tom. 1. sub tit. Contractus I. de contractibus, vt sic prænot. 2. num. 13.* incipientem possidere in tali dubio rem alienam non incipere bona fide possidere, quantum ad effectum rem acquirendi per præscriptionem, quià dubium suspensiuum non stat cum bona fide, ergo iustè, & licitè non potest illum effectum attentare, quià in actionibus dubijs, in quibus versari potest periculum animæ nemo excusari potest à peccato, nisi illas operetur cū bona fide; atque ab hac nostra assertione arbitror non dissidere *Sanchez lib. 8. de matrimon. disp. 21. n. 25.* quantumuis asserat in dubio præsumi eam dispensationem validam; rationes etenim, quas adducit ad intentum comprobandum, potius inferunt pro dubio opinatiuo, quam pro suspensiuo.

4 Temperarem tamen assertionem in hypothesi, qua commissa eiset per Romanum Pontificem Ordinario, qui existenti tali dubio suspensiuo respectu dispensati adiudicaret causam illam esse sufficientem, & non obstante tali dubio dispensationem expediret sibi commissam; tunc etenim iustè effectum illum exequeretur, quià sententia Iudicis facit de albo nigrum, & de nigro album, & maximum ius pro dubitante constitueret, & hac ratione non operaretur cum dubio practico, sed ad summum speculatiuo, quod licitum esse tradit *Sanchez loc. cit., & lib. 2. disp. 41. n. 8.*, & alij communiter.

Nisi commissarius iudicaret causam esse sufficientem.

Assertio III. In dubio merè speculatiuo sufficientiæ, vel insufficientiæ causæ, supra quam cadit dispensatio, licitum est eandem dispensationem exequi etiam in

5 vltimato effectu, dummodo non sit etiam dubium practicum *Caietanus opusc. 17. responf. resp. 12. dub. 7. Merida C de restitutione qu. 17. §. aliter tamen videtur, Sotus in 4. dist. 27. qu 1. art. 2. vers. immo verò Couarruuias reg. possessor secunda part. §. 7. num 4. Molina tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 113. Solanius 2. 2. post quæstionem 61. q. 5. de dominio art. 6., & qu. 69. art. 2. controuersia tertia, Ludouicus Lopez 2. part. instruct. de matrim. c. 39.*

In dubio merè speculatiuo licitum est dispensationem exequi.

Pro clariori tamen notitia assertionis aduerte hic dubium speculatiuum non sumi solummodo iuxta sensum expositum in principio huius, prænotionis quatenus scilicet importet, quod dubitans bona fide aggressus fuerit dispensationem, illamque in effectu vltimato compleuerit, & deindè dubium superuenerit; hac etenim ratione certum est, quod validè, & licitè operetur dubitans perseuerando in illa dispensatione, cum iam sublata sit omnis legis obligatio; sed hic sumitur pro dubio quodammodo in communi, quatenus dubitetur, an opus in illo genere possit fieri, vel non fieri, non tamen dubitetur, an opus in particulari hic, & nunc sit licitum, vel illicitum, quià tunc esset dubium practicum, sicque speculatiuum dicitur quasi dubium vniuersitatis, practicum vero singularitatis. Huius distinctionis author fuit *Caietanus opus. 17. responsionum resp. 13. dub. 7.*, quem postea DD. plurimi secuti sunt, & præcipuè *Nauarrus c. si quis autem de panit. dist. 7. n. 61.*

Sumitur pro dubio in communi.

Probatur iam assertio, quià dubium speculatiuum nullo modo pugnat cum bona fide, ergo licitum erit operari cum tali dubio, & opus exequi in particulari. Antecedens probatur, quià cum dubio speculatiuo potest compati iuditium practicum, quod opus in particulari hic, & nunc cum talibus circumstantijs non sit illicitum; sic v. g. potest quis dubitare, an aliqua opera seruilia in aliquo determinato genere possint licitè in die festo exerceri, & tamen efformare iudicium practicum, quod sibi liceant eo, quià egestate prematur, sic potest dubitare, an res aliena possit detineri, & tamen sibi suadere per iuditium practicum hic, & nunc sibi licere, eo quià non habeat, quo aliundè sibi possit in egestatibus grauibus consulere, vel quià possideat, ergo cum dubio speculatiuo potest stare bona fides, quæ fundetur in iuditio practico, ergo etiam stante dubio speculatiuo, quod causa in aliquo genere sit sufficiens, vel non sufficiens ad iustam, & validam dispensationem poterit in casu particulari efformari practicum iuditium, quod illa causa sit sufficiens, & vigore eiusdem dispensatio illa consummari in suo vltimato effectu.

Dubium speculatiuum non pugnat cum bona fide.

PRÆ-

PRÆNOTIO X.

Quisnam possit dispensare in iuribus diuinis.

SVMMARIVM.

Pontifex quando nam possit in ijs, quæ iuris diuini sunt dispensare. 1.
Potest ex legitima causa dispensare in matrimonio rato, vt dissoluatur. 2.
Perpetuitas in matrimonio rato non est in ordine ad quamcunq; potentiam. 3.
Indissolubilitas stricta intelligitur de matrimonio consummato. 4.
Pontifex non irritat directè sacramentum, sed tantum destruit materiam sacramenti. 5.
Pontifex non potest dispensare in matrimonio consummato ex præcepto Christi Domini. 6.
Pontifex ex iusta causa non solum potest dispensare in voto solemni annexo sacris ordinibus, sed etiam in voto solemni annexo professioni. 7.
Votum sacris ordinibus annexum non est substantialitèr solemne, sed tantum accidentaliter. 8.
Non obstat, quod votum solemne obliget de iure naturali diuino, & quare. 9.
Non valet argumentum à matrimonio corporali consummato ad spirituale per professionem. 10.
Pontifex potest efficere, quod quis desinat esse Religiosus professus, non tamen, quod subsistat professio sine voto castitatis. 11.
Potest dari maius bonum continentia. 12.
Explicantur nonnulla iura, vt non aduersantia asserto. 13.
Ad dispensationem voti solemnis requiritur causa vrgentissima boni communis. 14.
In ijs, quæ sunt iuris diuini independentis ab humana voluntate non potest Pontifex dispensare, benè tamen interpretari. 15.

AMplissimam materiam sub hac prænotione aggredimur de potestate dispensandi in communi, quæ vtique in ordine ad diuersa iura non est eadem in omnibus, qui possunt dispensare.

Vt clarius hac in re, quæ multas trahit controuersias, procedamus, aduerte iura, ad quæ potest esse potestas dispensandi; alia esse diuina, alia naturalia, licet non ità strictè, nam in ijs quæ iuris naturalis stricti, & rigorosi sunt per nullam potestatem fieri potest dispensatio; alia iuris Pontificij, alia Conciliaris, alia Sinodalia, alia Episcopalia, alia comprehensa in corpore iuris, alia ex specialibus diplomatibus, alia iuris gentium, alia de iure ciuili positiuo. In ordine ad hæc omnia potest esse controuersia per quam nam scilicet potestatem possint per dispensationem in casibus particularibus contingentibus relaxari. Et quidem dubium non est in ordine ad præcepta diuina potestatem esse in Deo, in ijs, quæ iuris Pontificij sunt siue inserta in corpore iuris, siue non, in Pontifice; in ijs, quæ iuris sinodalis, vel Episcopalis sunt in Episcopo, seu Ordinario; in ijs quæ positiui iuris ciuilis sunt in Principe dispensandi, siquidem eius est legem relaxare cuius est condere. Difficultas igitur reducitur ad hoc solummodo; an, & quando Pontifex possit dispensare in ijs, quæ iuris diuini sunt, & naturalis. Secundo, an, & quandonam possit Episcopus in ijs, quæ sunt iuris Pontificij. Tertio, an, & quando possit Episcopus in ijs, quæ sunt iuris concilij Prouincialis, & an quoad ista posit Archiepiscopus dispensare quoad subditos suorum suffraganeorum, an vero hoc pertineat ad Episcopos proprios. Quarto, an facultas, quæ conceditur Episcopis dispensandi quoad suos subditos extendatur ad Prælatos Regulares in ordine ad suos. Quinto plura controuertibilia venient quoad ea, quæ iuris ciuilis communis sunt, & municipalis. De primo agemus in præsenti, de reliquis in subsequentibus.

Status controuersiæ, & rationes dubitandi.

1 *Exponitur potestas Pontificis circa ea, quæ iuris diuini sunt*

ASSERTIO I. Pontifex in ijs, quæ iuris diuini sunt ex præsumpta Dei voluntate potest dispensare, vel quando in dispensatione maius bonum præualet, vel necessitas aliqua vrget, & hoc potissimum verificatur in votis, & iuramentis, & in ijs, quę originem trahunt à voluntate humana, & ad Deum referuntur, *Henriquez lib. 8. de Eucharistia c. 13. n. 2. in comment. lit. R. D. Thomas in 4. dist. 38. q. 1. art. 4. quæstiuncula prima in corp., & ibi Riccardus art. 9. q. 1. in corpore, & ad primum, Hostiensis in c. non est n. 1. de voto, & ibi Abbas n. 5. hocque vniuersos sentire asseris Sanchez dub. 8. disp. 6. n. 2.*

Excluduntur rationes contrariæ.

Ratio ex eo deducitur primo, quia maximè congruit suaui Ecclesiæ gubernationi, secundum quam Christus Dominus eandem instituit, in huiusmodi posse per dispensationem egentibus consulere, ne in necessarijs commune eius bono deficiat remedium, & subleuamen, ergo ex pia, & præsumpta Christi Domini voluntate præsumendum est inesse Pontifici hac potestatem dispensandi, cum maximè hoc expediat suaui, & politicæ eiusdem regimini, & ex hac potestate commissa Romano Pontifici tanquam eius Vicario, & legitimo suæ voluntatis interpreti nil absurdi sequatur, nilque rationi naturali repugnans. Hæc consequentia sic euincitur, quia si quæ esset repugnantia, vel ideo esset, quia promissio per votum iure diuino naturali obligat, vel quia materia eiusdem est continentia, quæ nullo bono compensari potest, vel quia ius diuinum sub pote-

testate humana non cadit; sed nulla ex his obstat; non prima, quia, vt in sequenti probatione videbimus, Pontifex dispensando non tollit ius diuinum, sed tantum subtrahit materiam, quæ ab humana voluntate dependet, supra quam cadit ius diuinum: non secunda, quia falsum est non dari aliud bonum, quo continentia non possit compensari, vt docet *D. Thomas 2.2.q 88.art.11.*; tum quia interueniẽte periculo incontinentiæ melius est nubere, quam vri; non tertia, quia dispensatio non cadit directè super ius diuinum, sed supra materiam eiusdem, quæ dependet à voluntate humana.

Ratio secundo ex eo deducitur, quia Pontifex dispensando in huiusmodi iuribus, seu actionibus non attingit directè ius diuinum, sed solummodo vires subtrahit actioni humanæ, à qua originalitèr pendet illud votum, sed in ordine ad actiones humanas Pontifex intercedente iusta causa habet potestatem illas irritandi, ergo &c. Minor probatur, quia Pontifex stantibus aliquibus circumstantijs, & conditionibus potest personas inhabiles reddere ad aliquam actionem, quamuis ad Deum relatam, eamque actionem, si fiat, reddere nullam, vt de facto contingit quoad profitentem, & professionem Religiosam emissam ante decimum sextum annum; Neque dicas, Pontificem hoc vtique posse efficere antecedenter ad talem actionem elicitam, eo quia adhuc nullum ius Deo quæsitum est; non autem post talem actionem liberè, & legitimè factam, quia tunc Deus plenum ius acquisiuit, quod demere non potest humana potestas; Contra enim impugnaberis, quia nõ minus aduersatur iuri diuino impedire, ne quis se obliget Deo, ac ipsum eximere ab obligatione, quam erga eundem contraxit, siquidem Deus habet supremum dominium supra actiones omnes creaturarum, siue præsentes, siue futuras, & ius diuinum præualet cuicunque potestati creatæ; sicuti igitur ex præsumpta eiusdẽ Dei voluntate in ordine ad suum Ecclesiæ regimen potest Pontifex intercedente iusta causa impedire, ne in tali actione quis Deo se obliget, ita etiam interuenientibus legitimis causis potest iam obligatum eximere à tali obligatione.

Non attingit directè ius diuinũ, sed tantum indirectè.

Ratio tertio ex eo deducitur, quia iurans, seu vouens Deo intelligitur tacitè per tale iuramentum, & votum se obligare Deo, nisi Pontifex ob maius, vel saltem æquiualens bonum, quod maximè conferat in Ecclesiæ vtilitatem obligationem per dispensationem relaxet, ergo Pontifex intercedente legitima causa poterit tale votum, seu iuramentum relaxare. Antecedens probatur, quia voluntas hominis, vt politicè, & ad commune bonum Ecclesiæ ordinati intelligitur subordinati capiti in ijs, quæ ad commune bonum politicum referri possunt, ergò præsumendus est voluntatem suam implicitè, & tacitè ex ordine, quem habet ad commune bonum, semper ita dirigere, & attemperare, vt non deflectat à voluntate capitis in ijs, quæ conferunt, vel ad maiorem vtilitatem, vel saltem æquivalentem, & magis Ecclesiæ expediunt.

Voluntas hominis, vt politici subordinatur capiti.

Ratio quarto, ex eo deduci potest, quià quæ Pontifex efficit non temerè efficere præsumendus est, vt pote qui in Ecclesiæ gubernatione speciali Spiritus Sancti ductu dirigitur, sed passim Pontifex ex rationabilibus causis etiam solum indirectè relatis ad bonum commune assolet dispensare, ergò &c.

Quandonam, & ex quibus causis possit, & soleat Pontifex in huiusmodi votis, & iuramentis dispensare dictum est suprà. Hic solum duplex potissimum remanet difficultas examinanda. Prima est, an possit dispensare in matrimonio rato, & legitimè contracto, vt dissoluatur, & cur non possit in consummato, cum etiam hoc originem habeat à contrahentium voluntate, licet ratione sacramenti, ad quod eleuatum est, referatur ad Deum; secunda est, an possit nedum in votis simplicibus castitatis, & Religionis dispensare, sed etiam in votis solemnibus annexis, vel sacris ordinibus, vel professioni in Religione approbata emissis.

In ordine ad primam absolutè sentiendum existimo posse dispensare *Glosa cap. ex publico de conuers. coniug. in fin.*, *& ibi communitèr scribentes*, *ArchiDiaconus cap. qua proptèr* 17. q. 1. *Baldus l. Deo nobis in princip. n.7. C. de Episcop., & cleric., & l. 1. n. 7. C. de sponsalibus, Ancharanus in repetit. super c. canonum de constit. n. 30., & c. 2. de conuers. coniug. n. 3. Immola cap. fin. n. 5. de transact. Felinus c. quæ in Ecclesiarum n. 20. de constitut. Socinus Senior cons. 28. lib. 1. n. 6. Curtius Iun. cons. 179. nu. 28. Angelus verb. matrimonium 3. impediment. 13. n. 3. Siluester verb. diuortium q. 4. Conradus in templo Iudicum tit. de Pontifice, Nauarrus lib. 4. consil. in 1. edit. tit. de sponsalib. cons. 49., & in 2. consil. 3., & in summa c. 22. num. 21.*, & ex Theologis *D. Antoninus 3. part. tit. 1. c. 2. n. 21. §. 3. Caietanus in opuscul. tom. 1. tract. 28. de matrimonio q. vnica, Bellarminus lib. 2. de monachis cap. 38. §. altera solutio iuncto §. ad tertiam dico, Philiarchus de offic. sacerdot. tom. 1. part. 2. lib. 2. c. 16. Sanchez de matrimon. lib. 2. disp. 14. n. 2. & nos etiam supra docuimus.* Rationes, quæ euincunt assertionem mox expositam euincunt etiam hanc illationem indè deductam, quandòquidem & hic contractus originem trahit ab humana voluntate, & nondum completus est per actualem

2 Potest in matrimonio rato dispensare

De facto plures Pontifices dispensarunt.

lem traditionem dominij. Nihilominus, vt firmioribus calculis procedamus, placet, & specialitèr illationem comprobare, & aduersantia argumenta confringere, saltem principaliora; Probo igitur primo argumento à posteriori, quià Pontifices plures de facto in huiusmodi matrimonijs dispensarunt, prout refert *D. Antoninus 3. parte tit. 1. c. 21. §. 3.* de Martino V., & Eugenio IV., & *Nauarrus summa c. 22. n. 21.* de Paulo III., & Pio IV., & *Caietanus in opusculis tom. 1. tract. 28. de matrim. q. vnica* de Pontificibus suorum temporum, & *Henriquez lib. 11. de matrimon. c. 8. n. 11. in comment. lit. F.* de Gregorio XIII.; non est autem præsumendum Pontifices, quibus specialitèr Spiritus Sanctus assistit temerè hoc attentasse. Secundo, quià matrimonium ratum non habet omnimodam indissolubilitatem, cum non habeat secundum se illam significationem indissolubilis vnionis Christi cum Ecclesia, & in multis sit dissolubile, vel per cōuersionem vnius ab infidelitate, & per ingressum in Religionem; quod, si Christus de facto hoc concessit fauore Religionis, & perfectioris status, non video, cur interueniente legitima causa non possit Pontifex ex præsumpta Christi voluntate hoc in casibus particularibus per dispensationem præstare? Maior probatio assertionis nostræ erit confutatio argumentorum, quæ ex aduerso afferri possunt; & quidem principaliora consistunt, vel in eo, quod ex genere, & natura sua matrimonium etiam ratum est vinculum perpetuum, prout constat ex ipsius definitione, vel in eo, quod de iure diuino excludente, quamcunque potestatem humanam eidem competit indissolutio, prout colligitur ex illis verbis Matthæi 19. *Quos Deus coniunxit, homo non separet*, quæ intelliguntur etiam de matrimonio rato; vel ex eo, quod etiam vt ratum est verè, & propriè sacramentum; circa sacramenta autem nequit Pontifex disponere quoad eorum substantiam; vel ex eo, quod Pontifex nequeat efficere, quod semel sanctificatum desinat esse tale, vt v. g. quòd hostia consecrata manentibus speciebus desinat esse consecrata, quod idem verificatur de sacramentalibus; vel tandem ex eo, quod data nostra opinione matrimonium ratum dissolueretur per aliud consummatum, quià vinculum dissolubile dissoluitur per aliud fortius, & indissolubile, proptèr quas rationes Theologi communius sustinent matrimonium ratum esse etiam per Pontificiam auctoritatem indispensabile *D. Bonauentura in 4. dist. 27. art. 3. q. 2. Scotus in 4. dist. 31. q. 1. vers. 3. modo dici potest, Paludanus in 4. dist. 27. q. 1. art. 1. n. 14. Veracrux 2. part. speculi art. 28. ante 4. concl. Petrus de Ledesma de matrimon. q. 67. art. 1. dub. 1. Aragonius 2. 2. q. 88. art. 11. ante § ante hæc argumenta, Couarruuias 4. decret. 2. part. c. 7. §. 4. n. 13.*

Argumēta contra assertionem, seù illationem.

Sed impugnatur primo primum obiectum, quià perpetuitas posita in definitione quoad matrimonium ratum non est absoluta in ordine ad quamcunque potentiam, sed dumtaxat in ordine ad potentiam eorundem contrahentium secundum se, quod claré ex eo euincitur, quià de facto dissoluitur per vnius conuersionem ad fidem, & per ingressum in Religionem, ergò nec erit perpetua attenta Summi Pontificis auctoritate adueniente ante consummationem legitima causa. Confirmatur, quià ex genere suo votum dicitur vinculum perpetuum, eo quod vouens propria auctoritate nequit ab illo se eximere, & tamen non tollitur, quin possit ex legitima causa dissolui per Pontificis auctoritatem, ergò etiam &c. Secundo impugnatur secundum; quià illud dictum Matthei 19. *Quos Deus coniunxit homo non separet*, est præcisè intelligendum de matrimonio consummato, prout euincunt verba *D. Gregorij* relati *in c. sunt, qui dicunt* 20 q. 2. quibus dicitur, *sunt qui dicunt Religionis causa connubia debere dissolui; lex tamen diuina prohibuit, cum veritas per se dicat. Quos Deus coniunxit homo non separet*; sed hoc nequit intelligi, nisi de matrimonio consummato nam nulli dubium, quod stante matrimonio præcisè rato liceat alteri ex coniugibus ad Religionem transire; atque hoc idem confirmari potest ex contextu verborum; nam Christus Dominus relatis verbis Geneseos 2. prius dixerat, *& erunt Duo in carne vna*, & posteà subdidit præceptum. *Quos Deus coniunxit homo non separet*; non constituuntur autem in carne vna, nisi per consummationem, ergò &c. Tertiò impugnatur tertium in primis, quià ex eo, quod sit sacramentum non tollitur quin dissoluatur per ingressum in Religionem, vt est in confesso apud omnes, ergò &c. Deindè Pontifex nihil potest circà sacramenta, quæ sunt independentia à contractu humano, bene tamen circa sacramenta, quæ fundantur in humanis contractibus non quidem directè illa irritando, sed destruendo materiam circa quam, nempe inhabilitando ipsos contrahentes, & irritando eorum consensus. Quartò impugnatur quartum, quià sacramentum Eucharistiæ posita semel ritè consecratione; idem dic de sacramentalibus, posita semel ritè benedictione non dependent nisi à subsistentia specierum consecratarum, & subiecti; matrimonium autem non solum exigit coniugum subsistentiam, sed immutationem voluntatis eorundem, quæ licet ex arbitrio eorundem contrahentium desinere non valeat ad effectum irritandi matrimonium,

3 Perpetuitas quoad matrimonium non est in ordine ad quācunque potētiam, sed ad potentiam contrahentium.

4 Indissolubilitas præscripta à Christo Domino intelligitur quoad matrimonium consummatū.

5 Pontifex tantum subtrahit materiam sacramenti

pium, ex dispositione tamen supremi capitis, Romani scilicet Pontificis inhabilitari potest, sicuti inhabilitatur ex dispositione eiusdem ob clandestinitatem, Quinto impugnatur vltimum, quia licet matrimonium ratum ex iusta, & legitima causa sit dissolubile per potestatem supremam Romani Pontificis, non est tamen dissolubile vtcumque ex arbitrio contrahentium, nisi per ingressum alterius in Religionem ob perfectiorem statum, & sic si illo constante nouum adhuc contrahatur, & consummetur non contrahitur fortius vinculum, cũ superueniens nullum sit, nulliusque valoris.

In ordine ad secundum dicendum est, quod, licet etiam matrimonium consummatum habeat originem ab humano contractu, & ab hominum volutate, non possit tamen dissolui per Romanum Pontificem ex dispositione diuina Christi Domini excludentis quamcunque humanam potestatem per illa verba: *Quos Deus coniunxit homo non separet*, ob superuenientem significationem vnionis indissolubilis Christi cum Ecclesia per carnem assumptam. Ratio clarè ex eo deducitur, quia hanc significationem habet matrimonium fidelium nonnisi post consummationem; iuxtà illud Apostoli: *Hoc magnum Sacramentum est, Ego autem dico in Christo, & Ecclesia*, matrimonium autem spirituale Christi cum Ecclesia est per carnem assumptam; qua stante significatione maximè congruum fuit, vt Christus Dominus præciperet illam indissolubilitatem per quamcunque humanam potestatem, cæteroqui aptum non esset ad illam indissolubilitatem repræsentandam; Neque dicas, quod matrimonium ratum, & consummatum non differant nisi accidentalitèr, & quod propterea, si potest in illo dispensare Romanus Pontifex possit etiam in isto; contra enim impugnaberis, quia dato etiam, quod differant solummodo accidentaliter Physicè loquendo, differunt tamen substantialiter moraliter ob superuenientiam illius significationis, quæ fundatur in vnitate carnis, quæ ante consummationem non aderat.

6 Non potest dispensare in matrimonio consummato ex præcepto Christi Domini.

In ordine ad tertium dicendum est, probabilius esse ex iusta causa nedum Romanum Pontificem posse dispensare in voto solemni annexo sacris ordinibus, sed etiam in voto solemni annexo professioni Religiosæ *D. Thomas in 4. dist. 28. qu. 1. art. 4. quæstiuncula prima ad tertiam, & ibi Riccardus art. 9. qu 1. Paludanus q 4. art. 4. concl. 11. n. 49. D. Antoninus secunda part. tit. 11. c. 2. §. 9., & 3. part. tit. 1. c 15. §. 3. Caietanus 2. 2. qu. 88. tot. art. 11. Toletus lib. 4. summæ c. 18. n. 5. Graffius prima part. decis. lib. 2. cap. 31. n 22., & alij innumeri*, quos refert, tum ex Theologis, quam ex iurisperitis *Sanchez lib. 8. de matrimon disp. 6. n. 6.*, qui omnes loquuntur quoad potestatem Romani Pontificis dispensandi in voto solemni annexo professioni Religiosæ. Quoad potestatem verò dispensandi in voto castitatis sacris ordinibus annexo sustinet concors ferè vniuersorum sententia. Ratio primæ partis quoad votum sacris ordinibus adnexum ex eo deducitur, quia dato, quod sacris ordinibus sit annexum votum castitatis, quod plerique negant, asserentes solummodo sic ordinatum obligari ad continentiam seruandam ex præcepto Ecclesiastico, illud votum non est substantialitèr solemne, sed dumtaxat accidentalitèr tale ad effectum dirimendi subsequens matrimonium, & hoc quidem non ex natura sua, nec de iure diuino, sed dumtaxat Ecclesiastico, sed in ijs, quæ sunt iuris merè Ecclesiastici potest Pontifex dispensare, ergo &c. Antecedens probatur, quia Christus Dominus sacros ordines instituendo eisdem continentiam non adiunxit, nec natura eorundem hoc exigit quoad necessitatem, sed dumtaxat quoad congruam quandam rationem, vt magis expeditè ordinati possint sacris ministerijs vacare; vndè de facto Græcis concessum est in matrimonio antecedenter contracto permanere, & *D. Gregorius lib. 1. prima Epist. 42.* concessit subdiaconis Siciliæ posse vti matrimonio ante ordines contracto; quod confirmari potest, tum *ex Concil. Trident. sess. 24. c. 9.* vbi videtur asseri, quod lex prohibens sacris ordinibus initiatis matrimonia sit merè Ecclesiastica; tum ex Calisto primo relato *in c. presbyteris dist. 27* appellantem hanc legem Ecclesiasticam. Ratio secundæ partis ex eo desumitur, quod supremæ Pontificis auctoritati in votis æquum est, vt concedatur quæcunque potestas, vbi nulla apparet repugnantia, nec aduersus ius diuinum, nec aduersus ius naturæ, sed ex graui causa dispensare in votis solemnibus Religionis, nec aduersatur directè iuri diuino, nec iuri naturæ, ergo &c. Minor probatur solutione omnium argumentorum, quæ ex aduerso afferri possint.

7 Potest dispensare in voto solemni castitatis.

8 Votum sacris ordinibus annexum non est substantialiter solemne, sed tantum accidentaliter, & quo modo.

Arguunt primo, promissio facta Deo solemniter per votum obligat de iure naturali diuino ad adimplementum eiusdem voti, & cum sit ad omne tempus concepta obligat in perpetuum, & pro omni tempore, sed Pontifex in ijs, quæ sunt iuris naturalis diuini non potest aduersus idem ius disponere, cum ius diuinum naturale sit supra quamcumque potestatem creatam, ergo &c. Sed contra primò, quia hac ratione, nec posset Pontifex in votis simplicibus castitatis disponere, cum etiã ipsa obligent ex iure naturali diuino ad adimplementum, & sint circa eandem continentiæ materiam; quod tamen absolutè

9 Obligatio iuris naturalis diuini non obstat, & quare.

lutè negant omnes Aduersarij; nec impotentia dispensationis desumi potest præcisè ex vi illius solemnitatis, quia illa solemnitas per superius latè explicata, nihil aliud importat, quam quod dominium vouentis per actualem traditionem conferatur in Deum, sed dominium in vnum translatum vrgente graui necessitate maximè publica potest reuocari accedente Principis auctoritate, seù legum dispositione, vt potissimum contingit in præscriptionibus per ordinem ad Reipublicæ tranquilitatem ob lites scilicet sedandas, quibus cæteroqui maximè conturbaretur, ergò &c. Accedit, quod translato semel in alterum rerum dominio non repugnet eiusdem reuocatio consentiente eo, in quem translatum est dominium; sed accedente graui necessitate maximè communi præsumendum est Deum, qui maximè prospicit suaui Ecclesiæ regimini non dissentiri à reuocatione eius, qui vouerat, ergo &c. Contra secundo, quià dato etiam, quod Pontifex non possit disponere quoad ea, quæ iuris naturalis diuini sunt, quando originem non trahunt ab humano contractu; fallit tamen, quando originem trahunt ab humana voluntate iuxtà superius probata.

10 Disparitas inter matrimonium corporale consummatum & spirituale per professionem.

Arguunt secundò, Ita in ordine spirituali comparatur ingressus in Religionem ad professionem in eadem, sicuti in ordine corporali sponsalia ad matrimonium consummatum, & matrimonium nonnisi formaliter, vt consummatum æquiparatur professioni, siquidem, sicuti per professionem actualitèr transfertur dominium corporis vouentis in Deum, ità non nisi per actualem consummationem transfertur dominium corporis coniugis in alterum coniugem; sed Pontifex non potest per dispensationem interueniente quacumque causa dispensare, quoad matrimonium consummatum, ergo neque quoad professionem legitimè emissam. Sed contra, quià quantumvis quoad esse Physicum seruent aliquam proportionem, & habitudinem, non tamen seruant quoad esse morale, seù quoad significationem, nec propriè ità fit vna caro professus cum Deo, sicuti quodamodo fit vna caro Christus Dominus cum Ecclesia per carnem assumptam, sicque professio non est instituta ad significandam illam vnionionem indissolubilem Christi cum Ecclesia per carnem assumptam, sicuti est institutum matrimonium formaliter consummatum ad illam significandam; vndè mirum non est, quod Christus Dominus ob illam significationem induxerit inseparabilitatem in matrimonio per illa verba Matthæi 19. *Quos Deus coniunxit homo non separet*, quam non constat indixisse in Religiosa professione, quæ ad summum significat vnionem Christi cum Ecclesia per gratiam.

11 Arguunt tertiò, quià votum castitatis sicuti cætera vota paupertatis, & obedientiæ sunt de ratione formali, & essentia Religiosi, vt professi, sed Pontifex non potest disponere in ijs, quæ sunt de rerum essentia manente eadem essentia, ergo &c. sed contra, quià etiam in Religioso professo, & potest considerari esse Physicum consistens in esse humano, & esse quodamodo morale consistens in illa ordinatione speciali, quam habet ad Deum ratione dominij, quod in ipsum contulit per professionem; hoc autem esse morale potest auferri manente essentia Physica, seù secundum esse Phisicum. Quamobrem ad argumentum dico, quod non possit quidem Pontifex manente statu Religiosi ipsum de obligare à voto continentiæ cum hoc sit de essentia talis status; possit tamen manente essentia Physica existentiam moralem existente legitima causa tollere, quod vtique fit tollendo per dispensationem, seù inhabilitando ipsum vouentem, seù profitentem ad illud votum, seù professionem. Hoc manifesto exemplo euincitur in calice, alijsque rebus consecratis, quibus formaliter, vt consecratis, est essentialis consecratio, & sic non potest efficere Pontifex, vt maneant consecratæ, auferendo consecrationem; potest tamen efficere, vt de consecratis fiant non consecratæ per solam destractionem formæ artificialis calicis, vel alio modo morali auferendo consecrationem manente eadem materia calicis quoad suum esse Physicum; & per hoc responderi potest ad aliud argumentum, quod circumferri solet, quod scilicet Religiosus fiat talis per spiritualem quandam benedictionem, in qua voti solemnitas consistit; sicuti autem Pontifex efficere nequit, quod res benedicta, seù consecrata manens talis amittat benedictionem, seù consecrationem, ita nequit efficere &c. Responderi, inquam, potest iuxtà superius dicta, quod possit efficere, quod res illa benedicta fiat non benedicta per subtractionem formæ artificialis. Deinde Religiosus per illam benedictionem non constituitur formaliter Religiosus, sed per illã substantialẽ votorũ emissionẽ in manibus superioris acceptantis nomine Dei tanquã ministri ab eodem deputati, & sic illa benedictio est solummodo quędam inuocatio Dei ad effectum, vt assistat per specialia auxilia ipsi profitenti ad seruanda promissa, & solum accidentalis est, & pertinens ad ritum, non autem ad formam, seù substantiam eiusdem professionis.

Pontifex potest efficere, quod quis desinat esse Religiosus professus.

Arguunt quarto, quia non potest fieri dispensatio super vota substantialia Religionis, nisi per ordinem ad maius bonum, 12

Potest dari maius bonum continentia.

sed non est assignabile maius bonum, quod possit adæquare continentiam, nedum excedere, ergo &c, Sed contra primo, quia hac ratione nec posset fieri dispensatio super voto simplici castitatis, quandoquidem, & hoc inuoluit continentiam, & tamen nemine discrepante passim fiunt, & quidem licitè in huiusmodi votis dispensationes, Secundo quia, vt asserit *D. Thomas 2. 2. q. 88. art. 11.* falsum est non dari maius bonum continentia; nec obstare potest illud *Ecclesiastici 26.* vbi dicitur, *Omnis ponderatio non est digna animæ continentis*; nam vt benè explicat ex D. Augustino *D. Thomas d. art. 11. ad quartum*; ibi solummodo fit comparatio continentiæ ad bona externa. Tertio, quia caritas erga commune Reipublicę bonum propter Deum preponderat virtuti continentiæ, vt est in confesso apud omnes.

13 Arguunt quinto afferendo nonnulla iura canonica, & exempla etiam Apostolorum, quibus indicatur non inesse talem potestatem in Romanis Pontificibus dispensandi super voto solemni castitatis in professione Religiosa, & primo *c. cum ad monasterium ad fin, de statu monachorum*, vbi sic legitur: *Custodia castitatis adeo est annexa Regulæ monastica, vt contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere*. Secundo exemplum D. Matthæi Apostoli relatum ab Abdia Babilonico in eius vita, qui noluit dispensare, vt Iphigenia monialis nuberet cuidam Regi non obstante promissione conuersionis eiusdem Regis, & vniuersi Regni ad fidem, si dispensatio illa fuisset concessa; Improbabile autem est, quod vrgente tali causa Apostolus denegasset dispensationem, si potuisset dispensare. Sed contra. Ad primum desumptum *ex c. cum ad monasterium* potest responderi iuxta superius dicta, quod Pontifex non possit indulgere, vt professus non seruet castitatem, quandiu manet professus, posse tamen indulgere, quatenus efficiat ipsum de professo non professum, seu de monaco non monacum, & sic explicāt textum *Durandus in 4. dist. 28. q. 2. n. 8., & ibi Riccardus art 9. q. 1. Paludanus ibid. qu. 4. art. 4 concl. 11. n. 49. Valentia 2. 2. disp. 6 q. 6 punct. 7. col. 3.* Dici etiam potest Pontificem ibi non loqui de impotentia absoluta, & Physica, sed de impotentia tantum morali, quatenus scilicet nonnisi ex graui causa, & præter consuetum vsum possit dispensare, prout explicat textum *Abbas in d. c. cum ad monasterium in fin.* Ad exemplum D. Matthæi dicendum est de hoc apertè non constare, & solum fidem esse apud auctorem. Deinde, quod aliquid factum non sit non arguit impotentiam ad illud efficiendum, nam potuit Apostolus ex illa dispensatione grauiora damna præuidere, seu præuidisse, & ex alio superiori fine præuiso noluisse dispensare, forte cum inde negando Ecclesiæ tunc nascenti maius bonum potuerit emergere. Tandem quia, si tunc Apostolus negauit dispensationem illam, Pontifices successores, vt refert *Caietanus 2. 2. q. 88. tot art. 11., & in opusculis tom. 1. tit. 27. de dispensatione matrimonij in occidentali Ecclesia qu. vnica vers. videtur autem mihi*, existentibus grauibus causis dispensarunt, quod temerè attentasse non sunt præsumendi.

Explicantur iura, quæ opponuntur.

De negatione nuptiarum Iphigeniæ authenticè non cōstat

Arguunt sexto, quia professus dicitur absolutè mortuus ciuilitèr sæculo, adeout nec habeat velle, nec nolle, ergo ipsius nulla ratio habenda est in ordine ad necessitates Reipublicæ ciuiles. Sed contrà primo, quia non est mortuus, nisi metaphoricè, vnde nō est, cur in ordine ad actiones Phisicas non possit Reipublicæ deseruire. Secundo, quia sicuti ex auctoritate Pontificis intercedente legitima causa de monaco potest fieri non monacus, ità eadem auctoritate potest de mortuo ciuiliter fieri non taliter mortuus.

Professus nō est mortuus, nisi metaphoricè.

Verum tamen est, ad hanc dispensationem non sufficere quamcunque causam, sed requiri causam vrgentissimam boni communis, prout docent *Medina lib. 5. de sacror. hominum continentia c. 37. ad fin. Valentia 2. 2. disp. 6. q. 6. punct. 7. col. 9. vers. respondeo hoc argumentum, Sanchez lib. 8. de matrimon. disp. 8. n. 8.*; Nec incongrua ratione hoc decernitur, quia cum hoc vinculum strictius sit, quam illud, quod inducitur ex voto simplici, vtiq; requirit causam vrgentiorem, & cum fieri nequeat dissolutio, nisi in graue damnum status Religiosi, quod vtique tale est, vt nonnisi ex bono publico possit compensari, certè exigit causam publicam.

14 Ad dispensationem in voto solemni requiritur causa vrgentissima boni communis.

Assertio II. Probabilius est in ijs, quæ iuris diuini naturalis sunt, & independentis quoad originem ab humana volūtate non posse Pontificem propriè dispensare, bene tamen in certis casibus interpretari legem diuinam non obligare. *D. Thomas quodlib. 4. art. 3. in corp., & ad primum Durandus in 4. dist. 33. q. 1. n. 15. Almainus de potest. Eccl c. 13. Catharinus lib. 6. in Caietanum in q. illa, an Pontifex possit dispensare in voto solemni Religiosorum, Suarez de Eucharistia q. 74. art. 2. disp. 43. sect. 4. vers. tertia sententia, Cardinalis c. cum ad monasterium §. vlt. n. 6. de statu Monac. Siluester verb. Papa q. 16. & 17. Nauarrus lib. 4. consil. in 2. edit. tit. de sponsalib. cons. 29. n. 16. & in 2. tit. de despons. impub. cons. 4. nu. 16. Barbosa rub. ff. sol. matrim. 2. part. nu. 104. Coaruuias 4. decret. 2. part. c 6. § 9 nu. 4. Turrecremata c. coniunctiones 35. q. 3. n 3.*

15 In ijs, quæ sunt iuris diuini naturalis independentis ab humana voluntate nō potest Pōtifex dispensare, bene tamē interpretari in certis casibus.

Prima pars ex eo probatur, quia ius naturale diuinum est supra quamcunque potestatem creatam etiam Pontificiam, ergò Pontifex non potest absolutè super eodē dis-

dispensare, quia directè dispensatio, seu abrogatio tenderet in ius diuinum naturale, ad quod non extenditur eius facultas; Neque dicas, non posse quidem Romanum Pontificem ius diuinum abrogare quoad totum, posse tamen interueniente causa in parte per dispensationem quoad casum scilicet particularem in talibus, vel talibus circumstantijs; contra enim impugnaberis, quia semel dato, quod possit in parte legi naturali diuinæ abrogare per dispensationem non est, cur non possit iterum, atque iterum abrogare, & si potest toties quoties, cur non semel pro semper? Confirmatur, quia eius est legem tollere, cuius est condere, ergo cum ius naturale diuinum, per quod conditur sit superius ad quamcunque potestatem creatam, non poterit per hanc tolli, nec per dispensationē abrogari. Confirmatur secundo *ex c. sunt quidam, & c. contra statuta* 25. *q.* 1. Tertio quia lex naturalis diuina est omnino immutabilis, ergo per dispensationem humanam non poterit mutari.

Secunda pars ex eo desumitur, quia Ecclesia, cuius est caput Romanus Pontifex, dicitur interpres voluntatis diuinæ, & naturalis, ergò ipse Pontifex tanquam director, & moderator eiusdem Ecclesiæ in peculiaribus casibus secundum circumstantias occurrentes poterit interpretari, quod lex diuina, & naturalis ad illos casus non extendatur; & per hoc optimè occurritur necessitatibus Ecclesiæ, & suaui ipsius regimini, & ex alio capite iuri superiori non derogatur per potestatem inferiorem; Neque dicas, quod hanc ratione posset quilibet prudens super lege naturali diuina interpretari; contra enim impugnaberis, quia ex quo Pontifex constitutus est interpres diuinæ voluntatis ipsi ex officio incumbit sic interpretari super legem diuinam, & naturalem, adeout per talem interpretationem reddat omnino tutum eum, super quem, seu in cuius fauorem cadit interpretatio; Non negauerim tamen, quod in necessitate, vbi facilis non esset aditus ad Romanum Pontificem, posset quisque prudens interpretari, prout habetur *in c. si ergo* 1. *q* 1. & certè plerique Theologi in pluribus casibus secundum certas, & determinatas circunstantias plures apponunt explicationes circa iura diuina naturalia, & secūdum aliquos eximunt ab onere, quod tamen non præstant ex officio, & auctoritatiuè, sed tanquam peculiares Doctores.

Pontifex dicitur interpres voluntatis diuinæ.

Hic pro complemento eorum, quæ actitata sunt sub hac secunda assertione inquirendum remanet, an in omnibus iuribus naturalibus diuinis adsit auctoritatiua potestas interpretandi, an vero in aliquibus tantum, & cur potius in his, quam in alijs. Pro quo vide regulam, quam tradit *Sanchez lib.* 8. *de matrimon. disp.* 6. *n.* 6., qui licet loquatur in terminis dispensationis, cum ipse sentiat in aliquibus iuris naturalis diuini posse Pontificem dispensare; regula tamen ab eodem tradita potest optimè adaptari terminis etiam interpretationis in suppositione, quod Pontifex ex officio possit in aliquibus interpretari, & non in omnibus.

In quibus possit interpretari remissiuè.

PRÆNOTIO XI.

An, & quando possit Episcopus dispensare in iuribus diuinis, & Pontificijs?

SVMMARIVM.

In arduis circa ea, quæ sunt iuris naturalis diuini etiam dependentis ab humana voluntate nequit Episcopus dispensare, sic nec in matrimonio rato, nec in votis solemnibus. 1.

In votis simplicibus castitatis, & Religionis regulariter nequit Episcopus dispensare. 2.

Impotentia dispensandi prouenit præcipuè ex iure Ecclesiastico. 3.

In casu necessitatis, & vbi ex mora immineat periculum incontinentiæ potest Episcopus dispensare. 4.

Cessante necessitate recurrendum est ad Romanum Pontificem, si id, ad quod concessa est, sit diuisibile. 5.

Secus si effectus sit indiuisibilis. 6.

Vbi non potest adiri Pontifex, quamuis possit adiri Legatus à latere, potest Episcopus dispensare. 7.

In dubio de valore voti potest Episcopus dispensare. 8.

Item si votum illud fuerit metu extortum. 9.

Item si fuerit emissum cum expressa intentione se non obligandi ad illud, nisi sub veniali. 10.

Potest Episcopus dispensare in voto vouendi castitatem, aut Religionem. 11.

Item in voto temporaneo. 12.

Item in voto arctioris Religionis, ita vt possit laxiorem ingredi. 13.

Item in voto perseuerandi in Religione. 14.

Item in voto sumendi sacros Ordines. 15.

Item in voto non nubendi, quando non cederet in praiudicium tertij. 16.

Item in voto virginitatis simpliciter sumpto. 17.

Episcopus potest dispensare in operibus non reseruatis, in quæ Pōtifex commutauit votum castitatis reseruatum. 18.

Subrogatum sapit naturam eius, cui subrogatum quoad fauorabilia, non quoad odiosa. 19.

Inferior potest mutare pænitentiam à superiore impositam. 20.

Potest Episcopus quoad vota castitatis, & Religionis, siue conditionalia pænalia sint, siue merè conditionalia dispensare, siue an-

te,

te, siuè post conditionem adimpletam. 21.

Intellige, nisi conditiones insint ex natura sua. 22.

Post contractum matrimonium potest Episcopus dispensare in voto castitatis, siue ab vtroque, siue ab altero tantum emissum ad effectum petendi debitum, non absolutè. 23.

Episcopus non potest dispensare in voto castitatis emisso ab altero coniuge, constante primo matrimonio inconsulto altero in ordine ad aliud matrimonium contrahendũ. 24.

Excipe nisi emiserit tantum votum de non petendo debito. 25.

Potest Episcopus dispensare in voto ad petendum debitum, quamuis matrimonium non fuerit consummatum. 26.

Intellige, dummodo votum illud non fuerit emissum cum intentione ingrediendi Religionem. Ibid.

Probabilius potest Episcopus dispensare quoad ius petendi debitum cum eo, qui obstrictus voto castitatis, inijt matrimonium. 27.

Item cum eo, cui superuenit affinitas, vel cognatio spiritualis. Ibid.

Priuilegium dispensandi quoad hoc ius petendi debitum inter coniugatos obstrictos voto castitatis, competit etiam Regularibus ex concessione Pontificum. 28.

Potest etiam Episcopus dispensare in affinitate superueniente ex vtroque latere. 29.

Potest etiam Episcopus dispensare super iuramenta promissoria Deo facta, & super vota iuramento firmata. 30.

Potest etiam dispensare in voto alternatiuo castitatis, & alterius operis non reseruati etiam post electionem factam à vouente voti castitatis. 31.

Intellige, quando non facta fuerit noua promissio Deo materiæ reseruatæ. 32.

Procedit insuper speculatiuè loquendo, non practicè. 33.

Potest Episcopus dispensare in voto alternatiuo materia reseruata, & non reseruata, quando facta impossibili materia non reseruata votum reducitur ad reseruatam. 34.

Regulariter loquendo potest Episcopus dispensare in pluribus votis, quæ seorsim sumpta non constituunt secundum se castitatem perfectam, & completam, vnita tamen obligant ad castitatem perfectam. 35.

In arduis in lege superioris nequit Episcopus interpretari in sua Diœcesi. 36.

In legibus Pontificum, & Conciliorum, in quibus nec expressè permittitur dispensatio, nec prohibetur, nequit Episcopus dispensare. 37.

Excipe in casibus vrgentis necessitatis. 38.

In legibus Pontificum, & Concil in quibus in personaliter permittitur dispensatio, non tamen exprimitur, cui permittatur, regulariter potest Episcopus dispensare. 39.

Excipe in casu quo lex ad ipsum Episcopum dirigeretur. 40.

Et in casu, quo Pontifex apponeret pœnam, sibique eam reseruaret. 41.

In legibus Concilij Prouincialis non potest suffraganeus quoad suos subditos dispensare, quinimmo, nec Archiepiscopus quoad suos. 42.

Episcopus, & Archiepiscopus potest probabilius in decretis sinodalibus dispensare. 43.

Episcopus potest in decretis sinodalibus dispensare, quando sunt approbata à Pontifice, non quando ipsis adiecit robur Apostolicæ auctoritatis. 44.

Episcopus non potest dispensare in decretis sinodalibus, si transierint quodamodo in contractum in fauorem tertij. 45.

Quoad iura diuina, siue in ijs, quæ originem habent ab humana voluntate, siue in ijs, quæ ab eadem sunt omnino independentia, difficultas esse potest, an id, quod ex commissione quodammodo diuina circa dispensationes potest Pontifex præstare in toto orbe; possit Episcopus præstare in sua Diœcesi; & primo circa hoc inquiri potest, an Episcopus possit dispensare in votis solemnibus castitatis annexis sacris ordinibus, vel professioni, quæ dirimunt matrimonium. Secundo, an in votis castitatis simplicis Religionis, & non nubendi, quæ simpliciter impediunt. Tertio, an in huiusmodi votis, quando sunt præcisè pœnalia, & conditionalia. Quarto, an possit dispensare in huiusmodi votis, & præcise castitatis, quando sunt emissa post matrimonium iam contractum ab altero coniuge, vel ab vtroque. Quinto, an possit dispensare in voto castitatis, affinitate, & cognatione spirituali contractis post matrimonium ad effectum petendi debiti coniugalis. Sexto, an in impedimento matrimonij resultante ex iuramentis castitatis, & Religionis, siue absolutis, siue pœnalibus. Septimo, an possit in iuribus absolutis interpretari in sua Diœcesi, sicuti Pontifex in toto Orbe, & his similia.

Articuli examinandi circa præsentem titulum quoad ea, quę sunt iuris diuini

Quoad iura Pontificia, & Conciliorum inquiri potest primo, an dispensare possit quando in iure, nec expressè permittitur, nec prohibetur dispensatio; Secundo quando quidem permittitur, non tamen dicitur, cui permittatur; Tertio, an possit in lege Concilij generalis, quando nec permittitur, nec prohibetur. Quarto, an in lege Pontificis, quando in tali lege apponitur pœna Pontifici reseruata. Quinto, an in impedimento dirimente ex iure Pontificio matrimonium iam contractũ, quando impedimentum occultum est, nec commodè adiri potest pro dispensatione Romanus Pontifex. Sexto, an etiam ante contractum, quando in proximo est celebran-

Articuli quoad iura Pontificia, & conciliorum.

lebrandum, & dilatio ad effectum impetrandæ dispensationis à Romano Pontifice esset perniciosa, & ingereret damna, & pericula, & alia huiusmodi.

1 In arduis nequit dispensare, & in quibus.

ASSERTIO I. Nequit Episcopus regularitèr quoad dispensationes in ijs, quæ iuris diuini sunt, & naturalis, quantumvis dependentis ab humana voluntate, quandò agitur de re ardua, id præstare in sua Diœcesi, quod præstat Pontifex in toto orbe, & singularitèr nequit dispensare in matrimonio rato, vt dissoluatur, nec in votis solemnibus annexis, vel sacris ordinibus, vel professioni Religiosæ. Ita expressè sentit *Sanchez de matrimon. lib 2. disp. 14. nu 5. ad octauum*, & pro secunda parte quotquot sustinent Episcopum non posse dispensare in votis simplicibus castitatis, & Religionis.

Ratio ex eo deducitur, quià vbi est controuersia, an ipse Pontifex possit dispensare, vel non dispensare, non est dubium, quod Episcopis non competat potestas dispensandi; vbi etenim est dubium de potestate capitis est quasi certitudo de impotentia membrorum; sed maxima est controuersia inter DD., an Pontifex quoad enuntiata in assertione possit dispensare, ergò absolutè Episcopus non poterit dispensare. Confirmatur primo, quià potestas, quàm habet Pontifex quoad huiusmodi dispensationes in iure diuino, & naturali non directè tendit ad idem ius diuinum abrogandum, sed ad humanas voluntates, ipsas habilitando si inhabiles erant ex professione Religiosa, vel inhabilitando, si habiles erant, vt contingit in dissolutione matrimonij rati per dispensationem, sed Episcopus non potest inhabilitare secundum se habiles, nec habilitare inhabiles, prout docent *Villalobos* (?) *de matrimon. 1. part 2. part ad fin. Antonius c. cum fraternitatis n. 3. de sponsa dinor., & c. penult. in fin. de despons. impub., & ibi Abbas in fin. Alexander de Neuo n. 21. Couarruuias 4. decret. 2. part c. 6. §. 10. n. 16. Paludanus in 4. dist. 24 q. 1. n. 10. Tabiena verb. impedimentum impedimento 12. n. vnico ad finem, Armilla verb. matrimonium n. 24.*, ergò &c. Confirmatur secundo, quià Episcopus non potest inducere impedimenta dirimentia ex generali Ecclesiæ consuetudine id Romano Pontifici reseruante, ergò nec poterit habiles inhabiles reddere, nec inhabiles habilitare. Confirmatur tertio, quià non est præsumendū, quod Deus in ijs quæ sui iuris sunt, & sunt valde ardua voluerit facilem viam aperire relaxationibus concedendo facultatem indiferenter omnibus Episcopis quoad suos subditos dispensandi, sed sicuti in alijs omnibus res grauissimas Romano Pontifici reseruauit, ita has dispensationes, quæ sunt de rebus magni ponderis, & momenti eidem reseruasse præsumendus est. Accedit, quod ipse Pontifex hanc facultatem sibi reseruauit, vt colligi videtur *ex c. fin. de transact., & ex c. ex literis el 2. de sponsalibus*.

Episcopus nequit habilitare inhabiles.

2 In votis simplicibus castitatis, & Religionis regularitèr nequit Episcopus dispensare.

ASSERTIO II. In votis simplicibus castitatis, & Religionis regularitèr nequit Episcopus dispensare, si verè & propriè sint vota castitatis, & Religionis. *Sotus lib 2. de iust., & iur q 4 art. 3 in fin. corporis, Henriquez lib 7. de indulgentijs c. 30. n. 6. in comment lit. A, Emanuel 2 tom. summa c. 97. n 1. concl. 1.*

Dissident hic DD., an impotentia dispensandi in huiusmodi votis in Episcopo proueniat præcisè ex iure naturali diuino ex vi promissionis obligante ad adimplementum eorundem, & solummodo reseruante relaxationem ex iusta causa Romano Pontifici, an verò solummodò ex iure positiuo Pontificio sibi reseruante huiusmodi relaxationes. Cum huiusmodi relaxationes nō sint de re adeo ardua existimo, huiusmodi impotentiam non prouenire ex iure naturali diuino reseruante solummodò Romano Pontifici huiusmodi relaxationes ex legitima causa, sed dumtaxat ex iure positiuo Pontificio id sibi reseruante, vel ex generali Ecclesiæ consuetudine id eidem Pontifici reseruante; vnde seclusa reseruatione integrum esset Episcopis in huiusmodi votis dispensare. Sic expressè sentit *Sotus lib. 7. de iustitia q. 4. art. 3. col. 4. vers. qui sunt autem*, quem communitèr omnes sequuntur; Neque in hoc currit paritas quoad potestatem dispensandi in votis solemnibus annexis, vel ordinibus sacris, vel professioni, & in matrimonio rato, vt dissoluatur, quandòquidem huiusmodi dispensationes sunt de rebus grauissimis, quæ non solum supremam exigunt indaginem, sed etiam ex præsumptione diuinæ voluntatis supremam auctoritatem, cum præcipuè inuoluant aut ablem dominij translationem, vt in votis solemnibus, vel rationem sacramenti, vt in matrimonio rato.

3 Et hoc præcisè ex iure Ecclesiastico.

Ratio autem assertionis non solum deducitur ex generali Ecclesiæ consuetudine habente vim legis, secundum quam solus Pontifex in ijs dispensat, sed etiam ex expressa eorundem Pontificum voluntate, qui quando facultatem concedunt ex vi Iubilæi absoluiendi ab omnibus reseruatis, & dispensandi, aut commutandi semper reseruant vota simplicia castitatis, & Religionis, quod adeò verum est, vt existimet Sotus, quod in facultate generali ad omnia vota, si excipiatur aliquod puta Hierosolimitanum, includerentur in exceptione etiam vota castitatis, & Religionis; quantumvis non esset expressa, quià exceptio minoris voti testimonium esset exceptionis maiorum, atque ita

etiam

etiam docent *Rodriquez in bulla Cruciata §. 9. n. 124., & secunda part. summa c. 99. n. 1 Henriquez lib. 7. summa c 30. §. 6. lit. A. in glos. Vega secunda part. summa c. 126. cas. 104 Suarez lib. 7. de vot. c. 25. n. 3. Sanchez lib. 4. summa c. 40. nu. 15. Paulus Laiman. lib. 4. tract. 4 c 8. nu. 7. Bonacina in decem præcepta disp. 4 qu 2. punct. 7. §. 4. n. 12. Iulius Laccorius de Iubil. part. 2. c 27. n. 6 Alphonsus Leo de Iubil part. 2 q. 13. n. 80. Basilius Pontius lib. 8. de matrim. c. 10. n. 5.*

4 In casu necessitatis vbi periculum incontinentiæ immineat potest dispensare.

Dixi, *regularitèr*; non etenim negauerim, quod ratione specialis iuris, seu voluntatis Pontificis rationabilitèr præsumptæ intuitu imminentis necessitatis, eo quod Pontifex adiri nequeat, & ex mora immineat periculum incontinentiæ vouentis, vel periculum magni damni tertiæ personæ, vel scandali, possit Episcopus dispensare *Silvester verb. votum 4. qu. 4. Nauarrus in manual. c. 12. nu. 76. Aragonius 2. 2. q. 88. art. 12. vers. si quis quærat Henriquez lib. 6. summæ c. 14. n. 7. in glos. lit. P., & lib. 7. c 30. num 6. in glos lit B. Graffius lib. 2. decis. c. 31. n. 26. Suarez tom. 2 de Relig. lib. 7 de voto c. 26 n 9. Augustinus Barbosa de potestate Episcopi part. 2. alleg 37. n. 13. Bonacina in decem præcepta disp. 4 qu. 2. punct. 7. § 4. n 15 Fillincius part. 2 tract. 26. c. 9. n. 227. Paulus Laiman. lib 4. tract. 4. c. 8. nu 16. Bartholomæus à Sancto Fausto lib. 2. Thesaur. q. 61 Ioannes Angelus Bossius de tripl. Iub. priuil. sect 2 cas 20. n. 23* Ratio desumitur ex benigna, & præsumpta Pontificis voluntate, qui non est præsumendus cum tanto rigore velle sibi reseruatam manere priuatiuè quoad ordinarios locorum relaxationē huiusmodi votorum, vt etiam imminente graui periculo, damno, & scandalo, nolit, quando ipse adire non possit, obstrictum tali voto per dispensationem à proprio ordinario ab illo periculo imminenti liberari: nec hoc esset consonum fini eiusdem reseruationis, qui est ad euitanda scandala, & pericula, & peccata, non autem, vt eisdem irretiantur.

Circà hanc limitationē duplex hic oritur difficultas. Prima est, an dispensatus per ordinarium in illa necessitate, & imminente illo periculo cessante illa necessitate, & periculo teneatur adire Romanum Pontificem pro confirmatione, & non adeundo priuetur effectu dispensationis. Secunda, an si vrgente graui illa necessitate obstrictus talibus votis non possit adire Romanum Pontificem pro dispensatione, possit tamen adire legatum à latere, vel ad habentem speciale priuilegium teneatur hunc adire, an verò possit sine alio à proprio ordinario dispensari. Quoad primā iuxta superius dicta asserendum existimo, quod si effectus, ad quem facta fuit dispensatio, admittat tractum successiuum, quatenus sit diuisibilis, teneatur dispensatus adire Romanum Pontificem pro confirmatione, secus si ille effectus sit indiuisibilis, & illum tractum non admittat. Ità quoad primam partem *Glosa c generalitèr verb. non denegantes 16. q. 1 Baldus l. generalitèr n. 3. C. de Episcop., & cler.*, & DD, omnes allegati *sub hoc eod. tit. de matrimon. 3. prænot. 8 assert. 3.* Quoad secundam *Pontius de matrimon. lib 8 c 20. n 4. Salas de legib. disp 20. sect. 5. num. 64., & alij allegati ead. prænot. 8. assert. 4.* Ratio primæ partis ex eo desumitur, quià dispensatio per ordinarium impertita stante illa necessitate non extenditur ad effectum vltrà necessitatem, quandò ille effectus ante cessationem necessitatis non est acquisitus, sed stante diuisibilitate effectus, & successione, effectus in parte non est acquisitus cessante iam causa necessitatis, ergo illa dispensatio quoad illum effectum, qui adhuc remanet in potentia non extenditur vltra casum necessitatis, extra quem propterea est recurrendum ad Romanum Pontificem. Confirmatur, quià si Episcopus ob casum illius necessitatis dispenset ad ineundum matrimoniū cessante illa necessitate dissoluto illo matrimonio non potest aliud inire, nisi ad Romanum Pontificem recurrat, non nisi quià illa dispensatio fuit solummodo ex causa necessitatis, qua cessante effectus posterioris matrimonij non est adhuc completus, ergo etiam cum non sit completus effectus quoad omnes partes, quādo hic est diuisibilis, & patitur successiuum tractum, pro eodem quoad illas partes, quæ adhuc sunt in potentia cessante necessitate non intelligetur dispensatus, sed tenebitur ad Romanum Pontificem recurrere pro dispensatione. Ratio secundæ partis ex eo desumitur, quià quando effectus est indiuisibilis, & plenè adimpletus iam in ordine ad illum lex est penitus abrogata, eiusque obligatio extincta, ergo pro eadem non erit amplius ad Romanum Pontificem confugiendum. Quoad secundam difficultatem propositam absolutè sentio, non esse ad Nuntium Apostolicum, seù ad legatum à latere pro dispensatione recurrendum, sed liberum esse Episcopo dispensare. Ità in similibus *Henriquez lib. 6. summa c. 10. n. 1 lit. D. in textu, & Glosa. Hasla decentur part 2. c 7. disp. 1. dub. 6. concl 3. vers. quarto nota, Paulus Laiman lib 1. tract. 5. part. 2. c 6 n. 6. Duardus in bullam cænæ lib. 3. § 2 q 8 n. 56. Ioannes Angelus Bossius discept. moral discept. 1. dub. 5. n. 26.* Ratio ex eo deducitur, quià hæc reseruatio quoad dispensationem in huiusmodi votis ad Romanum Pontificem est respectu Episcoporum maximè odiosa, quandoquidem; vt superius diximus, attento iure naturali diuino, quoad

5 Cessante necessitate ob quam cōcessa est dispensatio ab Episcopo, si id, ad quod concessa est sit diuisibile est recurrendū pro confirmatione ad Pontificem.

6 Secus si effectus, ad quem concessa est sit indiuisibilis.

7 Potest dispensare quamuis possit adiri legatus à latere.

hæc

hæc id poteſt Epiſcopus in ſua Diæceſi, quod Pontifex poteſt in toto orbe, ergo ſtrictè eſt interpretandum, adeout, quando adiri non poteſt idem Pontifex, tanquam ad ius ſuum referatur ad Epiſcopum. Confirmatur primo, quià Epiſcopus poſt Papam eſt Paſtor ordinarius, & proprius, eique in ordine ad hæc vota ſublata eſt poteſtas per reſeruationem ſolummodo, quæ eidem de iure ordinario competebat, ſed exiſtente impedimento ad Pontificem recurrendi intelligitur poteſtas reſtituta, quià in tantum ceſſat, in quantum eſt ad Papam confugiendum, ergo, ſi ad Pontificem haberi nequit recurſus, non ceſſabit in eodem poteſtas, ſed abſolutè reſtituetur. Confirmatur ſecundò, quià poteſtas Legati à latere, ſeù Nuntij Apoſtolici non eſt reſtrictiua auctoritatis Epiſcopi, ergo cum de iure naturali diuino hoc in caſu neceſſitatis intelligatur competere Epiſcopo, non obſtante, quod adiri poſſit Legatus à latere, vel Nuntius Apoſtolicus, poterit Epiſcopus ſua auctoritate diſpenſare; Neque obeſſe poſſunt textus *in c. quamuis, & c. ea naſcitur de ſent excommun.* vbi habetur, quod adeundus ſit legatus a Latere, quando commode adiri poteſt, & non poteſt haberi recurſus ad Romanum Pontificem; Non, inquam, obeſſe poteſt; quià illi textus ſolummodo tribuunt facultatem Legato à latere, quando Pontifex adiri nequit, non autem ponunt neceſſitatem ad eundem recurrendi, quando non adeſt recurſus ad eundem Pontificem; ibi etenim erat ſermo ſolummodo de percuſſoribus clericorum, qui dicuntur non ab alio, quam à Romano Pontifice, vel eius Legato abſolui poſſe, præterquam ſi canonico impedimento detineantur quominus Romanum Pontificem adire poſſint; cum igitur ibi non dicatur *ſi Romanum Pontificem, vel eius legatum adire non poſſint*, vtique particula, ſeù clauſula limitatiua, *præterquam ſi canonico impedimento*, ſtat ſolum pro impotentia recurſus ad eundem Pontificem, qua ſtante deuoluitur facultas ad ordinarium. Accedit, quod Legato à latere ex vi ſui muneris non competit facultas diſpenſandi in votis, aliiſque impedimentis.

Dixi, *ſi verè, & propriè ſint vota abſoluta caſtitatis, & Religionis*; ex quibus particulis plurimæ inferuntur limitationes; & 8 primo, quod, ſi fuerit dubium de valore voti perpetuæ caſtitatis, & Religionis poſſit Epiſcopus ſuper illo diſpenſare, & hoc ſiuè dubium fuerit opinatiuum, ſiuè ſuſpenſiuum *Suarez tom. 2. de Religione lib. 6. de voto c. 26. num. 6. Paulus Laiman lib. 4. tr. 4. c. 8. n. 14. Filliutius to. 2. tr. 26. c. 9. n. 26. Baſilius Pontius lib. 8. de matrimonio cap. 9. n. 14. Aſcanius Tamburinus tom. 2. de iur. Abbat. diſp. 18. q. 8 nu 18. Bonacina in decem precept. diſp. 4. q. 2. punct. 7. §. 4. n. 17. verſ. tertio quando, Leo de Iubil. p. 2 ſec. 1. n. 96. Bartholomæus à S. Fauſto lib 3., Theſauri Religioſ. q. 56.* Ratio ex eo deducitur primo, quià votum dubium non eſt verè; & ſimpliciter votum, ſed ſecundum quid, cum abſolutè non aſtringatur tali voto ſecundum ſe, ſed ad ſummum ratione conſcientiæ dubiæ; ſicuti autem reſeruatio non comprehendit delicta dubia, ita nec vota ſimiliter dubia, vt notat *Suarez de cenſuris diſp. 40. ſect. 6. n. 5. Henriquez lib 6. ſummæ c. 26. n. 7. Sanchez lib. 4 ſumma c. 10. n. 34.* Secundo, quià cum reſeruatio ſit odioſa debet ſtrictè intelligi, & reſtringi dumtaxat ad caſus certos; vt videre eſt ferè in omnibus; Neque dicas, quod etiam diſpenſatio ſit ſtricti iuris, & ſtrictè interpretanda, adeoque quod nequeat fieri in caſu dubio; contra enim impugnaberis primo, quià hic non fit comparatio ad actualem diſpenſationem, quæ vtique intelligenda eſt iuxtà terminos rigoroſos, ſed ad poteſtatem diſpenſandi, quæ vtpote fauorabilis extendenda eſt; vt infrà latius dicemus. Deinde inter duas actiones odioſas illa præferenda eſt, quæ magis fauet reo.

Secundò, quod ſi votum illud fuerit metu extortum, quantumvis ille fuerit leuis incuſſus ad extorquendum, non eſſe reſeruatum Pontifici, ſed poſſe Epiſcopum ſuper illa diſpenſare, *Angelus verb. votum 4. n. 8. Nauarrus in ſumma c. 12. n. 59. Henriquez lib. 11. ſumma c. 13. n. 8. lit. A. Leſſius lib. 2. de iuſt. c. 4. dub. 13. n. 106. Bonacina in decem precept. diſp. 4. q. 2. punct. 7. §. 4. n. 17. Paulus Laiman lib. 4. tract. 4. c. 8. n. 11. Bartolomæus à Sancto Fauſto lib. 3. Theſauri Religioſorum q. 69.* Ratio ex eo deducitur, quià dato etiam, quod illud votum teneat, non tollitur tamen, quin plurimum habeat mixtum de inuoluntario, & ſic non eſt ſimpliciter liberum; non eſt autem æquum, quod Pontifex voluerit ſub legibus rigoroſis reſeruationis non operantem liberè alligare. Accedit, quod probabile non eſt, quod Pontifex velit fauere vitio incutientis talem metum cum iniuria paſſi talem metum; vnde in ſuppoſitione, quod tale votum teneat, non poterit vouens ex ſe ipſo illum irritare, poterit tamen auctoritate Epiſcopi per diſpenſationem.

Tertio, quod, ſi votum illud fuerit emiſſum per vouentem cum expreſſa intentione ſe non obligandi ad illud, niſi ſub veniali, poſſit per Epiſcopum diſpenſari, *Sanchez lib. 4. ſumma c. 40. n. 47. Bonacina in decem precepta diſp. 4 q. 2. punct. 7. §. 4. n. 2. Tamburinus tom. 2. diſp 18 q. 8. n. 13. Bartolomæus à S. Fauſto lib. 3. Theſauri Religioſorum q. 69. Alphonſus Leo part. 2. de Iubilæo q. 13. ſect. 1. n. 93.* Ratio eſt, quia illud votum valdè declinat à perfectione voti, & leuiſſima obligatio

8 In dubio de valore voti poteſt Epiſcopus diſpenſare.

9 Etiam ſi fuerit metu extortū.

10 Item ſi fuerit emiſſū cum obligatione ſeruandi tantum ſub veniali

ligatio non æque cadit sub graui reseruatione.

11 Item in voto vouendi castitatem, seu Religioné

Quarto, quod votum vouendi castitatem, aut Religionem non cadat sub Pontificis reseruatione, sed possit ab Episcopo dispensari, *Suarez tom. 2. de Religione lib 6. de voto c.21 n.7. Sanchez in summa lib. 4. c. 40. n.70. Ioannes Malderus de virt. tract.10. c 5.dub.10. vers 6. Laiman lib.4. tract.4.c.8. n. 8. vers. 6. in fin.* Ratio ex eo deducitur, quia votum de vouendo castitatem, & Religionem non est propriè votum castitatis, & Religionis.

12 Item in voto temporaneo.

Quinto, quod votum castitatis, & Religionis ad certum, & determinatum tempus, puta ad annum, vel ad quinquenniũ. possit ab Episcopo dispensari, *Sotus lib. 7. de iustit.q.4 art.5. vers. ex his fit consequens, Azorius prima part. lib.11. c. 19. q. 6. Henriquez lib.7. c.30. n.6. Sanchez lib.8.de matrimonio disp.9. n. 6. Suarez tom. 2. de Religione lib.6. de voto c.22.n.9. Sairus lib.6.clauis c. 11. n 48. Ascanius Tamburinus tom 2. de iure Abbat. disp.18.q 8. n 7. & alij plures,* quos refert, & sequitur *Ioannes Angelus Bossius de triplici Iubilæi priuilegio sect 2. cas 18. n.1.* Ratio est, quia tale votum non est simpliciter votum, cum hoc, vt asserit *D.Thomas 2. 2.q. 88. art. 11. ad 2.*, & cum eo *Paludanus in 4. dist.38 q.4.art.4 n.43. D. Antoninus 2. part. tit.11. c.2. §.9.* importet ex genere suo perpetuitatem. Limitarem tamen limitationem in casu, quo votum esset ad tantum tempus, vt secundum cõmunem cursum excederet tempus regulare vitæ cuiuscumque hominis, puta ad centum annos, & vltra, quia tunc haberetur pro perpetuo, & contineretur sub reseruatione, prout etiam limitant *Lessius lib.2. de iustit. c. 40. n 105. Sanchez lib. 4. summa cap. 40. n 49. Bartholomæus à Santo Fausto lib.3. Thesauri q.71. Ioannes Angelus Bossius loc. cit. n 2.*

Nisi tempus esset tale, vt excederet vitam vouentis.

13 Item in voto arctioris Religionis, & quo modo.

Sexto, quod votum arctioris Religionis possit ab Episcopo dispensari, adeout vouens possit laxiorem ingredi, *Siluester verb votum 4. q.3. Aragonius 2 2.q 88 art. 2. paulo ante solutionem ad primum, Rodriquez 2. part summæ c. 98. concl.5. Sanchez lib.8 de matrim disp 9.n.17. Ioannes Malderus de virtutib. tract 10.c 5.dub.10. vers quinto potest Episcopus. Bonacina in decem præcepta disp 4 q 2 punct 7 §.4 n.21. vers. tertio commutando, Basilius Pontius lib.8 de matrimonio c.8 §.2. n 23. Ioannes Angelus Bossius de tripl. Iubil. priuileg sect.2.c.19. n.1.*, & alij innumeri tum apud eundem Bossiũ, tum apud Sanchez loc.cit. Ratio ex eo deducitur, quia tunc non fieret dispensatio quoad substantiam Religionis, sed dumtaxat quoad excessum, & qualitatem, quæ nullibi reperitur reseruatum, cum iura reseruatoria, seu consuetudo Ecclesiæ generalis reseruans Romano Pontifici hanc dispensationem vim obtinuerint dumtaxat quoad vota in substantia, non aliter.

Septimo, quod votum perseuerandi in Religione, vel simul, vel subsequenter emissum ad votum eiusdem Religionis quoad substantiam possit ex legitima causa per Episcopum dispensari, *Sanchez de matrimon lib.8. disp.9. n.18. & lib.4. summa c 40. n.75 Ioannes Malderus de virtut trac. 10. c 5. dub 10. vers. quinto potest Episcopus, Alphonsus Leo de Iubil. part.2.q.10 sect.3. nu. 114 Bartholomæus à Sancto Fausto lib. 3. Thesauri Religios q.98. Ioannes Angelus Bossius de tripl. Iubil. priuileg sect 2. cas.19. n.2.* Ratio ex eo deducitur, quia hoc non est dispensare in voto Religionis quoad substantiam, sed dumtaxat quoad qualitatem perseuerantiæ; votum enim perseuerandi est virtute distinctum à voto Religionis, & votum Religionis est reseruatum Romano Pontifici, non votum perseuerandi in illo; voto autem Religionis satisfit, si is qui eandem vouit ingressus tempore probationis inuenit se minus idoneum, ac proinde exeat, *D. Thomas 2.2. q. 89. art. 4. Graffius prima parte decis. lib.2. c. 24. n.4., & part. 2. lib. 2. c. 12. n. 32.*; Neque dicas, quod sicuti votum castitatis, vt sit propriè tale secundum se, inuoluit perpetuitatem, ita etiam votum Religionis eãdem debeat inuoluere, adeout, si non inuoluat, non cadat sub reseruatione, sicuti non cadit votũ castitatis non perpetuum, vt supra dicebamus, si vero inuoluat, non possit Episcopus dispensare, quia dispensaret in substantia voti Religionis; contra enim impugnaberis, quia quantum est ex se votum Religionis obligat quidem ad ingressum, & perseuerandum, nisi vouens iusta causa exeat, sub quo respectu inuoluit perpetuitatem; votum vero distinctum perseuerandi obligat in omni euentu; atque dispensare super hoc non est dispensare super ipso voto Religionis; sicque prout obligat ad ingressum, & ad perseuerandũ, si legitima causa non perseuerandi non interueniat cadit sub reseruatione Pontificis à qua eximitur, si iusta causa interueniat non permanendi, vt quod nequeat Religionis austeritates tolerare; prout vero obligat ad perseuerandum in omni euentu non cadit sub reseruatione, cum sit votum omnino distinctum à voto Religionis, à quo propterea non est, cur non possit ex iusta causa Episcopus dispensare.

14 Item in voto perseuerandi in Religione.

Octauo, votum sumendi Ordines sacros esse per Episcopum dispensabile, *Valentia 2.2. disp.6.q.6. punct 7. col 3. vers., & quoad primum, Aragonius 2.2 q 88 art.12. in fine solutionis ad primum, Henriquez lib. 7. de Indulgent. c. 30. n. 6. Nauarrus in manual. c 12. n. 47., & lib 3. consil tit. de voto cons.18.n.2. in secunda edit. Augustinus Barbosa de potest. Episc. part. 2. alleg. 37. n. 19.* Bo-

15 Item in voto sumendi sacros ordines.

Bonacina in decem præcepta disp. 4. q. 2. puncto 7. §. 4 n 17. Iulius Lauorius de Iubil part. 2. c. 27. n. 63. Laiman lib 4. tract. 4. c. 8. n 8. Bartolomæus à S. Fausto lib. 3 Thesauri Relig. q 94. Ratio ex eo deducitur, quia votũ illud suscipiendi sacros ordines non est propriè votum castitatis, quamuis sit de aliquo, cui annexa est castitas, ergo non est, cur Episcopus non possit super illo dispensare; sicuti etenim votum de vouenda castitate, & Religione, quia non est propriè castitatis, & Religionis, est dispensabile per superius dicta ab Episcopo, quamuis hoc immediatius respiciat eãdem castitatem, & Religionem, quam respiciat votũ de sacris ordinibus suscipiendis, ita non erit, cur ab eodem non sit dispensabile votum de eisdem sacris ordinibus suscipiendis. Accedit, quod, si quis emisso tali voto de sacris ordinibus suscipiendis ante eorundem susceptionem fornicetur, non propriè committat peccatum sacrilegij, sed simplicis fornicationis, prout docent *Ioannes Angelus Bossius de tripl. Iubil. priuilegio sect. 2. cas. 20. n. 10. Sanchez de matrimonio lib. 8. disp. 9. n. 13.* Ergo, quia non est propriè votum castitatis, in quo propterea potest Episcopus dispensare.

16 **Item in voto non nubendi, quãdo hoc nõ cederet in præiudiciũ tertij.**

Nono, probabilius esse Episcopum posse etiam dispensare in voto non nubendi, quando hoc non cederet in præiudiciũ tertij, *Sotus in 4. dist. 38. q. 1. art 2. Nauarrus c. 12. n. 76 Aragonius 2. 2. q. 88. art 12. post sextam conclusionem vers. si quis, Rodriquez in bullam Cruciatæ §. 9 n. 19. Suarez tom. 2. de Religione lib. 6. de voto c. 21. Barbosa de potestate Episcop. part 2. allegat 37. n. 12.,* & ex nostris *Homobonus secunda part. examin. tract 12. c 2. pag. 445. col. 1. Ioannes Angelus Bossius de tripl. Iubil priuileg sect. 2. cas. 20. n. 2.* contra *Caietanum 2. tom. opusc. tract. 11. q. 1., & 2 Valentiam tom. 4. disp. 10. q. 5. punct. 5. corol. 4.* Ratio primæ partis ex eo desumitur, quia illud non est votum simpliciter castitatis, seu integræ, & totalis castitatis, sed ad summum partis scilicet non contrahendi, nec vtendi coniugio; vnde si sic vouens post tale votum fornicaretur, non constitueretur reus sacrilegij, cum votum non referatur nisi ad negationem actum coniugalium; Neque dicas votum castitatis non posse referri, nisi ad talem abstinentiam à nuptijs, siquidem ex alibi dictis votum non potest esse, nisi de operibus supererogationis, & consilij, non autem de operibus præceptis; opera autem supererogationis, & consilij non possunt in hoc aliud esse, quam eadem abstinentia à matrimonio, cum abstinentia à fornicario coitu sit de iure naturali præcipiente, & prohibente; contra enim impugnaberis, quia in primis votum castitatis simpliciter non solum quoad opera supererogationis, & consilij obligat ab abstinentia à nuptijs, sed etiam ijsdem contra votum contractis ab abstinentia vsus coniugalis quoad petitionem; votum autem nõ nubendi solum vetat contractum matrimonij, non autem post idem contractum petitionem debiti, vt docent idem *Ioannes Angelus Bossius, & Sanchez loc cit.*, nec quidem incongruè quandoquidem votũ est solummodo de abstinendo à nuptijs, & sic votum castitatis etiam quoad opera supererogationis ad longè plura extenditur, quam votum non nubendi, adeoque semper verificatur, quod hoc respectu illius non sit integrum, sed dumtaxat pars. Deinde licet votum qua votum est, non posset esse quoad opus simpliciter præceptũ, in quo sensu procedunt ea, quæ alibi diximus, potest tamen esse de opere præcepto quando hoc coniungitur cum alio opere supererogationis, & consilij, quia tunc ratione connexionis cum isto induit rationem istius, in quo casu si contingeret legitimè dispensari super voto castitatis simpliciter contingeret dispensatio non solũ quoad opera supererogationis, sed etiam quoad opera præcepta, non quidem quoad præcepti obligationem, sed quoad vinculum voti superadditum; sicque etiam verificatur, quod votum simpliciter non nubendi respectu voti castitatis non sit integrum, sed pars dumtaxat ipsius. Tandem, quia votum de opere præcepto non irritatur simpliciter secundum omnem sui rationem, sed resoluitur in vim iuramenti, quod potest esse de opere præcepto, sicq; votum castitatis simpliciter sumptum ad longe plura extenditur, quam extendatur votum de non nubendo, siquidem votum castitatis obligat in ratione voti quoad opera supererogationis, & in vim iuramenti quoad opera præcepta, votum autem de non nubendo solum ab abstinentia à nuptijs, quæ est opus supererogationis. Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quia quando votum est in fauorẽ tertij, seu ad petitionem tertij acceptantis iam eidem acquisitum est ius, vt non nubat, sed aduersus ius iam perfectè acquisitum tertio Episcopus non potest dispensare, ergo &c.

Votum castitatis etiã quoad opera supererogationis ad longe plura extenditur, quam votũ non nubendi.

17 **Item in voto virginitatis simpliciter sumpto.**

Decimò quod votum virginitatis simpliciter sumptum secundum se præcisa quacunque intentione respectu vouentis se obligandi ad castitatem dispensari possit per Episcopum, *Rodriquez part. 2. summæ c 98. n 1. Azorius parte prima lib. 11. cap. 19. q. 14. Homobonus secunda part exam. tract. 12. c. 2. p. 445. col. 1.* Ratio ex eo deducitur, quia votum virginitatis secũdum se sumptum, & simpliciter non est votum castitatis absolutæ, sed tantùm limitatæ, cum quodammodo consistat in indiuisibili, quia semel amissa integritate virginali per veram consummationem non amplius di-

citur, qui amisit, Virgo, & potest quis velle canere primum actum libidinis, seu deflorationem, per quam virginitas deperditur, qua semel sublata potest non excludere actus secundum se licitos in vero matrimonio per copulas coniugales, ergo secundum se sumptum tale votum potest per Episcopum dispensari. Confirmatur quia latius patet castitas, quam virginitas; omnis quippe virginitas est castitas, non autem omnis castitas est virginitas, ergo virginitas secundum se non est castitas absoluta, sed limitata; Neque dicas, seruare virginitatem non consistere in aliqua operatione, sed in negatione venereæ voluntatis voluntariæ, sed negatio obligat semper, & ad semper, ergo &c.; item quod votum virginitatis comparetur præcepto negatiuo v. g. esus carnium in die ieiunij, sicuti enim hoc vetat pro tali die carnes edere, ita illud vetat frui carnalibus voluptatibus; sed semel pro eadem die fracto ieiunio per esum carnium adhuc vrget præceptum pro eadem die non amplius edendi, adeout, si obligatus denuo edat, denuo peccet, ergo etiam semel amissa virginitate per carnalem concubitum, votum adhuc vrgebit non amplius concubendi, adeout &c. Contra enim impugnaberis, quia dispar omnino est ratio de præcepto negatiuo, ac de voto, quia hoc non obligat nisi secundum intentionem vouentis siue veram, siue præsumptam; præceptum autem obligat ad normam mentis legislatoris, qui ex quo obligauit per legem negatiuam intelligitur obligasse semper, & ad semper, vouens autem simpliciter virginitatem intelligitur, seu præsumitur solum voluisse se obligare ad seruandam virginalem aureolam, qua propterea semel amissa non præsumitur se voluisse priuare vlterioribus actibus licitis in legitimo matrimonio. Dixi *præcisa quacumque intentione vouentis se obligandi ad castitatem simpliciter*, quia votum cum tali intentione emissum est votum castitatis perpetuæ, & absolutæ, seu includit perpetuam castitatem, *Sotus lib. 7. de iust. q. 2. art. 1 Rodriquez parte secunda summa c. 98. n. 1 Nauarrus in manual. c. 12. n. 43. Sanchez lib. 9. de matrimon. disp. 33. n. 7. Ioannes Baptista Conradus part. 1. respons. q. 286.*

Latius patet castitas quam virginitas.

Plures, & longe plures afferunt limitationes *Sanchez lib. 8. de matrimon. disp. 9. à n. 4. vsque ad n. 22. & Ioannes Angelus Bossius de triplici Iubilæi priuilegio sect. 2. à casu primo vsque ad finem eiusdem sectionis*, sed quia, vel includuntur in præcedentibus, vel venire ex illis possunt in consequentia, vel videri possunt apud ipsos, ideo ab vlterioribus abstineo.

Hic solum remanet dubitandum, an si votum castitatis, & Religionis perpetuum fuerit auctoritate Summi Pontificis in alia pia opera commutatum, quæ secundum sui naturam non cadant sub reseruatione, possit Episcopus in illis operibus, in quæ commutata sunt illa vota, dispensare? Sentio probabilius esse, posse Episcopum dispensare, *Glosa c. tempora verb. suo iudicio 26. q. 7. Speculator tit. de dispensatione §. nunc de Episcoporum n. 21. Iason l. 1. n. 5. C. de precib. Imperat. offeren.*, *& l. omnes populi n. 13. ff. de iust.*, *& iure Felinus c. accusasti in fin. de accusat.*, & ex Theologis, *Corduba in summa casuum cas. 150. Arragonius 2. 2. q. 88. art. 12. post 6 concl. vers. quando votum, Rodriquez 2. part. summa c. 98. n. 5. Henriquez lib. 7. summa n. 5. lit. O. Sanchez lib. 8 de matrimon. disp. 9. n. 20. Ioannes Malderus de virtutib. tract. 10. c. 5. dub. 11. vers. nihilominus verius, Bonacina in decem præcepta disp. 4. q. 2. punct. 7. §. 4. n. 18. Basilius Pontius lib. 8. de matrimon. c. 8. §. 2. n. 24. Ioannes Angelus Bossius de tripl. Iubil. priuileg sect. 2. cas. 12. num. 5.* Probatur primo, quia reseruatio, quæ inerat in voto præcedenti, quod fuit commutatum in alia opera pia, non erat ratione voti secundum se, quandoquidem votum, vt votum ex genere suo non est reseruatum, sed ratione materiæ circa quam versatur votum, ergò desinente tali materia non amplius remanet reseruatio, sed per illam commutationem voti in alia pia opera non amplius remanet materia, circa quam supposito voto versabatur reseruatio, sed noua succedit, quæ ex genere suo non est affecta reseruatione, ergò &c. Secundò, quia illud prius votum eo ipso, quod Pontificis auctoritate cum vouentis consensu commutatum est in nouam obligationem quasi aliud, seu nouum euadit, quod non est reseruatum, ergò potest Episcopi auctoritate dispensari. Tertiò, quia peccata, quibus est annexa excommunicatio Papæ reseruata sublata excommunicatione, circà quam versabatur reseruatio, non amplius remanent reseruata, ergò etiam vota Pontifici reseruata ratione specialis materiæ sublata tali materia, circa quam versatur reseruatio non amplius remanebunt reseruata. Sed fortior ratio huius nostri asserti erit solutio argumentorum, quæ per aduersæ partis auctores, qui potissimum sunt, *Azorius tom. 1. instit. moral. c. 18. q. 11. Glosa c. 1. verb. visum de sortileg. ArchiDiaconus c. latorem in fine 33. q. 2.* afferuntur. Primum est, quia subrogatum sapit naturam, & conditiones eius, cui subrogatur per textum *in l. vnica C. de rei vxor. act.*, ergò, sicuti votum castitatis est Pontifici reseruatum, ità opus, quod per eundem Pontificem eidem subrogatur, ipsi reseruabitur. Secundum, quia confessarius inferior non potest commutare pænitentiam à superiore iniunctam, quia iniunctio pænitentiæ per superiorem habet vim legis;

12 Potest Episcopus dispensare in operibus, in quibus commutatum fuit votum.

Soluuntur rationes oppositæ.

legis; inferior autem non poteſt ſe ingerere in lege ſui Superioris, cum eius ſit commutare, cuius eſt legem condere ex vulgatis iuribus. Tertium, quià quamuis illa materia, ratione cuius votum erat reſeruatum, non remaneat amplius actu in ſua formali ratione, remanet tamen virtute in materia illa ſuffecta, in quam quodamodo ex diſpoſitione, & voluntate præſumpta Pontificis commutantis tranſfunditur. Sed facile his omnibus occurro, & quidem ad primum dicendum eſt ſubrogatum ſapere naturam eius, cui ſubrogatur quoad ea, quæ per ſe, & intrinſece ſpectant ad ſubrogationem, non autem quoad extrinſeca, quæ proueniunt ſolum ex libera voluntate Superioris; ad intrinſecum autem ſubrogationis pertinet, vt potiſſimum id, quod ſubrogatur, ſit in eodem ordine cum eo, cui ſubrogetur, & ad eandem virtutem ſaltem ex motiuo referatur; ſicque cum votum ſit in ordine diuino, & ſpectet ad virtutem Religionis etiam ſubrogatum debet eſſe in eodem ordine ſaltem terminatiuè, & ad Religionis virtutem ſaltem ex motiuo pertinere; ad extrinſecum autem ſpectat id, quod adiunctum erat ei, cui aliud ſubrogatur ex voluntate extrinſeca ſuperioris, quod eſt in caſu noſtro reſeruatio, quæ cum ſit odioſa non debet cenſeri incluſa in ſubrogatione, ſeù extendi ad materiam ſubrogatam, niſi expreſsè iterum adiungatur. Dici etiam poteſt ſubrogatum ſapere naturam eius, cui ſubrogatur quoad fauorabilia, non autem quoad odioſa. Ad ſecundum negant in primis confeſſarium, ſeù ordinarium non poſſe pænitentiam à ſuperiore iniunctam pro

19 Subrogatũ ſapit naturam eius cui ſubrogatur quoad fauorabilia.

reſeruatis mutare *Henriquez lib. 5. ſumma c. 22. §. 1. lit. I. Valentia tom. 4. diſp. 7. q. 14. punct. 4. verſus fin. Vaſquez de pænit. q. 94. art. 2. dub. 3. n. 9. Ioannes Valterus verb. Iuriſdictio diff. 1. num. 7. Bonacina de ſacramentis diſp. 5. q. 5. ſect. 3. punct. 2. n. 6. Felinus in cap. atteſtaſti de accuſat. in fin. Speculator tit. de diſpenſat. §. nunc de Epiſcoporum num. 21. Zerula in praxi pænitentiali c. 25. q. 10. verſ.*

20 Inferior poteſt mutare pœnitentiam ſuperioris.

dico ſecundo, quod multis probat rationibus *Ioannes Angelus Boſſius de tripl. Iubil. priuilegio ſect. 1. caſ. 19. n. 10.* quem tu conſule. Deinde non currit paritas de facultate commutandi pœnitentiam à Pontifice iniunctam pro peccato reſeruato, ac de facultate diſpenſandi in materia non reſeruata reſpectu Epiſcopi, quæ ſubrogata eſt loco voti caſtitatis reſeruati, quandoquidem Pontifex iniungendo talem pœnitentiã vtitur poteſtate ſibi reſeruata, cũ eius ſit pœnã iniungere, cuius eſt abſoluere, & vtendo tali facultate efficit quidẽ per abſolutionẽ, quod illud peccatũ de reſeruato fiat non reſeruatum, ſed poſſit à quocunque abſolui, non tamen efficit, vt illa materia pœnitentiæ iniunctæ, non ſit reſeruata, cùm ſit pro peccato reſeruato; At Pontifex commutando votum reſeruatum in materiam non reſeruatam mutat materiam, & conſequenter ceſſat reſeruatio, quæ ab eadem materia dependet. Vno verbo, tam pœnitentia, quam delictum verſatur circa eandem materiã reſeruatam, non ſic autem votum reſeruatum, & commutatio voti, adeoque &c.

Ad tertium dicendum eſt, quod nec ex diſpoſitione iuris, nec ex voluntate Pontificis materia voti reſeruati virtute remaneat in materia ſuffecta, cum nullibi in iure hoc reperiatur diſpoſitum, & ſicuti qualitates Phyſicæ non migrant de ſubiecto in ſubiectum, ita nec morales, niſi expreſſe de hoc diſponatur, & voluntas Pontificis non eſt præſumenda reſtrictiuè ſe habere, quando materia hoc non exigit, niſi expreſsè reſtringat.

Materia voti reſeruati non remanet in materia ſuffecta.

Assertio III. Probabilius eſt poſſe Epiſcopum quoad vota caſtitatis, & Religionis ſiue conditionalia pœnalia, ſiue merè conditionalia diſpenſare, ſiue ante, ſiue poſt conditionem adimpletam. Ita quoad vota pœnalia conditionalia *Medina lib. 1. ſumma c. 14. §. 6. & in prima ſecundæ q. 96. art. 4. ad ſecundum, Henriquez lib. 7. ſumma c. 30. §. 6. lit. A. in textu, & in gloſ. Aragonius ſecunda ſecundæ q. 88. art. 12. poſt concl. ſextam, Suarez tom. 2. de Religione lib. 6. de voto c. 23. nu. 1. Ioannes Malderus de virtut. tract. 10. c. 5. dub. 10. verſ. vota, Auguſtinus Barboſa de poteſt. Epiſcop. pars ſecunda allegat. 37. n. 7. Bonacina in decem præcepta diſp. 4. q. 2. punct. 7. § 4. n. 17. verſ. dixi modo, & ex noſtris Homobonus prima part. examin. tract. 7. q. 57. Ioannes Angelus Boſſius de triplic. Iubilæi priuileg. ſect. 2. caſ. 10. num. 29.* Quoad vota mere conditionalia *Sanchez lib. 8. de matrimon. diſp. 10. nu. 13. Petrus de Ledeſma ſecunda part. ſummæ tract. 10. c. 8. Alphonſus Leo de Iubil.* [illegible] *ſect. 1. n. 8. Ioannes Malderus de virtut. tract. 10. c. 5. dubio nota poſt Franciſcum Victoriam Toletus lib. 4. ſumma c. 18. n. 11. Ioannes Angelus Boſſius de triplici Iubilæi priuil. ſect. 2. caſ. 10. n. 35.*

21 In votis conditionalibus, & pœnalibus poteſt diſpenſare.

Fuſius paginis explicant Sanchez, & Boſſius naturam, & conditiones huiuſmodi votorum tam pœnalium, quàm purè conditionalium, & diſcrimina, quæ inter ipſa interueniunt, ad quos pro clariori intelligentia vos remitto. Breuiter inſinuare nobis ſufficiat vtrorumque eſſentiam, & paſſiones. Vota igitur pœnalia conditionalia illa ſunt, quando quis vouet aliquid, ad quod non habet affectum, ſed illud tantum intendit in pœnam, ſi aliquid fecerit, vel omiſerit; quod omittere, vel facere non intendit: hoc autem duplici modo poteſt contingere: primo, quatenus duplex quodammodo votum emit-

22 Natura, & diſcrimina inter vota merè conditionalia, & conditionalia pœnalia.

emittat; alterum quo voueat aliquid facere, vel emittere, ad quod habet propensionem, & affectum, alterum quasi in pœnam, si illud non fecerit, vel non omiserit, quo se obliget ad quid aliud, quod directè non habet in votis. V. g. quis vouet absolutè non ludere, & deindè aliud votum addit, & si lusero, voueo Religionem, non quod directè Religionem intendat, sed in pœnam, quòd prius votum non adimpleuerit. Secundo modo, quatenus vnicum tantum votum emittat de pœna subeunda sub conditione, si aliquid non adimpleuerit, seù non omiserit, vt si dicat, voueo Religionem, si lusero. Votum primo modo sumptum ex communi DD. consensu est votum conditionale pœnale; sumptum verò secundo modo erit conditionale pœnale, si animus vouentis non sit affectus ad rem promissam, illamque directè non intendat, sed solummodo in pœnam tanquam rem sibi odiosum eligat, vnde directè vult fugam ludi, quem, vt vitet, proponit sibi in pœnam Religionem; si vero animus vouentis sit affectus ad rem promissam, & ex inclinatione ad Religionem eandem voueat casu, quo ponatur illa ludi cōditio eligens Religionem non tanquam rem odiosam, sed tanquam sibi gratam, vt in eo statu tranquille viuat abstinens à ludo erit præcisè conditionale. Vota verò purè conditionalia sunt illa, quæ non gignunt obligationem actualem, & absolutam, sed futuram, & dependentem ab euentu conditionis appositæ, dummodo sit vera conditio, & verè suspendat obligationem non præcisè quoad executionem, sed etiam quoad inductionem eiusdem obligationis. Propter hanc exceptionem non est votum regulariter loquēdo merè conditionale, quando ex impedimento, ratione cuius non potest, nisi ad certum tempus votum exequi, rem aliquam sibi gratam, & intentam vouet, si impedimentum cessarit; vt, si dicat, voueo Religionem, si pater meus obierit, quia tunc præsumitur ex die, qua elicit votum, se obligare, quando illud impedimentum cessarit, seù Pater obierit, & tunc illa particula conditionalis, *si*, æquiualet particulæ determinatiuæ temporis *Quando*.

Probatur iam responsio quoad votum conditionale pœnale ante adimpletam conditionem; quia vel huiusmodi votum duo vota inuoluit iuxta modum expositum in explicatione voti pœnalis, alterum de non ludendo, alterum in pœnam, si luserit, de ingressu in Religionem, vel vnicum tantum votum de pœna subeunda Religionis ingressus sub conditione, si luserit; si primo modo se habeat, ante impletam conditionem ludi est solummodo votum de non ludendo, quod vtique non est Pontifici reseruatum, ergo Episcopus poterit super illo dispensare; sublata autem materia talis voti per dispensationem cessat, & obligatio pœnæ, quæ est accessoria, ergo &c.; si secundo modo se habeat, iam illud votum non habet perfectam, & absolutam obligationem inducere de facto, sed solummodo imperfectam, suspensam, & pendentem à futuro euentu, ergo ante talem euentum conditionis appositæ non est propriè, & rigorosè votum Religionis, ergo non erit propriè reseruatum, cùm reseruatio vtpotè odiosa non cadat nisi supra actum vsquequaque completum, & consummatum, adeoque Episcopus poterit super illo dispensare.

Ante adimpletam conditionem non habet perfectam, & absolutam obligationem.

Probatur quoad huiusmodi votum conditionale pœnale etiam post adimplementum conditionis, seù commissum delictum, seù ludum contra prius votum, quià huiusmodi vota valde deficiunt à perfecta ratione voti Religionis, seù castitatis, ergo non cadunt sub reseruatione, quæ vtpotè odiosa non comprehendit, nisi actus vsquequaque perfectos secundum adæquatam rationem talium actuum. Antecedens probatur, quià votum ex genere suo est actus Religionis, quo quis rem sibi gratam, & acceptam offert, & promittit Deo in ipsius cultum, & obsequium, sed in prædictis votis pœnalibus non promittitur Deo Religio, seù castitas, ut per se, ac directè volita, optata, & grata vouenti, sed vt quid odiosum ex pœna grauissima; ergo non est propriè, & perfecta ratio voti Religionis, adeoq; &c.

Post adimpletam conditionem deficit à perfectione voti.

Dices, si quis voueat Religionem non simpliciter ex affectu Religionis, sed ad euitandam infamiam, vel in supplicium peccati commissi non potest Episcopus super illo voto dispensare, vt fatentur *Ioannes Angelus Bossius de triol. Iubil. priuileg. sect. 2. cas. 10 nu. 31. Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 10. n. 9.*, & tamen Religio, seù castitas non est simpliciter, & directe volita, grata, & accepta vouenti, sed potius eidem exosa, & odiosa, ergo &c. Sed contra, quià illa imperfectio, quæ inest in casu proposito in antecedenti est in causa præcisa impellente, nec dependet ab aliqua conditione de futuro, non autem in obiecto volito, cum absolutè in illud feratur, illudque eligat. Deinde illa imperfectio quoad illud votum non includitur in ipso intervouendi actu, sed est eidem extrinseca, cum voluntas perfectè, & absolutè præstet consensum, illudque obiectū independenter à quacunque conditione eligat; imperfectio vero in votis pœnalibus non est præcisè in causa impellente, sed in obiecto volito, cum illud non intendat, nisi dependenter ab euentu conditionis, & sic est intrinseca illis votis pœnalibus, non merè extrinseca.

Imperfectio attendi debet quoad obiectū volitum nō quoad causam impellentem.

Dices

Dices vlterius, quando quis non elicit duo vota, alterum, quo determinet, seù promittat vitare aliquam actionem, alterum, quo, si illam actionem commiserit, promittat Religionem, seù castitatem, sed precisè vnicum votum emittit, quo promittit castitatem, seù Religionem, si ll:ser:t, voluntas fertur directè in Religionem promissam, non minus, ac quando fit votum Religionis, seù castitatis ad euitandam infamiam; ergo sicuti in isto non potest Episcopus dispensare, nec poterit in illo. Sed contra fateor, quod quando vnicum tantum votum est elicitum sub illa conditione, nullú aliud sit obiectum, in quod voluntas feratur, quam ipsa Religio, seù castitas, in illud tamen non fertur ex affectu tanquam in obiectum sibi carum, acceptum, sed tanquam odiosum, & in pœnam; quod, si repetas, hoc idem contingere, quandò Religionem vouet ad euitandam infamiam, vel in supplicium alicuius criminis commissi, quandòquidem sine illo fine euitandæ infamiæ, & purgandi criminis votum illud non emitteret; statim impugnaberis, quià quantumvis non eligeret Religionem sine illo fine vitandæ infamiæ, vel supplicij purgandi, non tollitur tamen, quin directè feratur in Religionem tanquam in obiectum sibi carum, & præelectum, sicuti si quis eligeret Religionem ex fine consequendæ gloriæ æternæ, sine quo non eligeret, diceretur eligere ex affectu eiusdem Religionis tanquam medij conducentis ad illum finem, quod idem euenit, quando eligit ad euitandam infamiam, & purgandum crimen commissum, quià eligitur tanquam medium proportionatum ad illum finem, & imperfectio, si quæ est, est dumtaxat in causa impellente. Res autem ita non se habet in voto conditionali pænali, quandòquidem tunc eligitur in pænam, & tanquam obiectum odiosum, sibique non gratum, & sic imperfectio non est solum in causa impellente, sed etiam in obiecto volito, hoc est secundum illam rationem, secundum quam eligitur.

Non fertur in religionem tanquam in obiectū carum, sed tanquam odiosum.

Probatur quoad votum simplicitèr conditionale ante adimpletam conditionem, quià ante adimpletam conditionem non habet, nisi imperfectam, & suspensam voti obligationem, ergò non est, cur non possit per Episcopum dispensari, siquidem, vt asserebam, reseruatio solum extenditur, vtpotè odiosa ad actum absolutum completum, & perfectè obligantem; Antecedens probatur, quià votum conditionale sub conditione de futuro non continet ab initio, & statim consensum absolutè, & simplicitèr, sed sub conditione pendente in futurum, & natura sua consensum suspendente, ergò &c.

Votum conditionale non continet statim consensum absolutè.

Probatur tandem quoad votum conditionale etiam post adimpletam conditionem, quià quantumvis adimpleta conditione illud votum transeat in absolutum, non tollitur tamen, quin in sua radice, & origine inuoluat aliquam imperfectionem, quandòquidem radix illius obligationis fuit imperfecta voluntas à futuro euentu dependens, quæ in ipsa obligatione quasi imbibita manet, & sic semper dicitur, quod illa obligatio ex consensu imperfecto proueniat, ergò cum non inuoluat perfectam, & in radice absolutam rationem voti, non cadet sub reseruatione, quæ vtpotè odiosa respicit solummodo actus perfectos. Confirmatur, quià etiam votum pænale conditionale post adimpletam conditionem est absolutum, & tamen ratione imperfectionis, quam in radice inuoluit, potest per Episcopum dispensari, ergò etiam poterit dispensari per eundem votum simplicitèr conditionale post adimpletam conditionem, cum etiam hoc inuoluat in radice imperfectionem; Neque dicas, disparem omninò esse rationem de voto pænali conditionali post adimpletam conditionem, ac de voto merè conditionali; quandòquidem illud duplicem quodamodo inuoluit imperfectionem, alteram, quià conceptum est sub conditione de futuro, alteram, quià non est, ex affectu Religionis, sed in pænam, hoc vero si quam inuoluit imperfectionem, est solummodò ratione conditionis, quæ tamen purgatur per adimplementum eiusdem; contra enim impugnaberis, quià iam conceditur, quod ratione conditionis appositę de futuro inuoluatur imperfectio in radice eiusdem voti, quo posito iam satis verificatur, quod votum illud non habeat plenam perfectionem voti, adcoque quod non cadat sub reseruatione. Quod deinde votum pænale conditionale inuoluat aliam imperfectionem arguit solum, quod ex duplici capite non sit reseruatum; non autem tollit, quod, si inuoluat solam imperfectionem in radice ratione conditionis, non sit reseruatum, cum semper verificetur, quod in radice deficiat à vera perfectione actus.

In sua radice inuoluit imperfectionem.

Dices primo, huiusmodi vota adimpleta conditione absolutè obligant vouentem, prout videre est in alijs similibus, puta in sponsalibus initis sub conditione de futuro, quæ statim ac adimpleta est conditio obligant absolutè in ratione eorundem, perindè, ac si ab initio inita fuissent absolutè, ergò non poterit Episcopus in illis dispensare, sicuti nequit dispensare in huiusmodi votis absolutè emissis. Sed contra, quià ad præcisè obligandum vouentem sufficit, quod subsistat in ratione voti simplicitèr; ad obligandum autem sub reseruatione requiritur, quod sit vndequaque

Votum reseruatum debet esse vsquequaque completum.

quaque perfectum, & præcipuè in sua radice, adeoque &c.

Dices vlterius. Qui curat Clericum occidi, vel simoniacè vendit beneficia sub conditione, purificata conditione, & secuta percussione, vel venditione non solum incurrit excommunicationem, sed etiam contrahit reseruationem, & tamen voluntas, qua mandauit, vel vendidit, fuit conditionata, & in radice inuoluit illam imperfectionem, ergò etiam, qui vouit sub conditione de futuro, quantumvis voluntas in ratione conditionis fuerit imperfecta, purificata conditione obligabitur, & obligatio cadet sub reseruatione, cum respectu vtriusque res sit odiosa, & pœnalis. Sed contrà hac ratione etiam euinceretur, quod Episcopus non posset dispensare in voto pœnali conditionali, quandòquidem per adimplementum conditionis iam completum est votum, quod tamen negant auctores huius instantiæ. Quamobrem respondendum est iura in huiusmodi pœnis attendere solam facti veritatem, quæ vtrique habetur supposito adimplemento conditionis; in reseruatione autem potestatis dispensandi in votis respiciunt perfectionem huiusmodi votorum non solum secundum se; sed etiam quoad radicem, adeoque &c.

Excluditur paritas.

22 Intellige, nisi conditiones insint ex natura sua, quià tunc Episcopus non poterit dispensare.

Hæc, quæ hactenus dicta sunt de votis conditionalibus pendente conditione de futuro, & etiam purificata eadem conditione, intelligenda sunt, quando illa conditio ex natura sua tacitè nón inest, & non apponitur diuerso modo ab eo, quo inest, si enim ex genere suo tacitè insit non suspendit actum, nec propriè constituit votum conditionale; hac ratione non est votum in rigore conditionale, nec in eo Episcopus habet facultatem dispensandi, si quis ità voueat *Promitto ingredi Religionem, si vixero, vel si potuero, vel si superior consenserit*, quià huiusmodi conditiones tacitè insunt, vel ex natura rei, vel ex dispositione iuris; tacitæ autem conditiones inexistentes, siuè exprimantur, siuè non exprimantur, dummodò non exprimantur sub diuersa ratione, qua insunt, non suspendunt *l. conditiones extrinsecas, & l. aliquando. ff de condit., & demonst. Sanchez lib 4. summæ c 40. n. 94. Pilliutius part 2. tract. 26. c. 6. n. 240.* Item intelligenda sunt, quando conditio est de futuro, non autem, quandò de præsenti, vel de præterito, prout docet *Sanchez de matrimon. lib 8. disp. 10. nu. 14.*, quià tunc votum est absolutum, nec ab aliqua conditione suspenditur, si etenim illa conditio verè sit, vel fuerit, erit verum, si non sit, vel fuerit, euanescet, & hoc verum est, siuè vouens fuerit conscius existentiæ conditionis præsentis, siuè præteritæ, siuè ignarus per textum *in l. cum ad præsens, & dup lici sequenti ff si certum petatur*; & licet hæc appositio conditionis videatur aliquam imperfectionem in radice actus apponere, cum tamen non habeat suspendere actum pro nihilo reputatur.

23 Potest post matrimonium dispensare in voto castitatis ad effectum petendi debitum.

Assertio IV. Post contractum matrimonium, siuè illud fuerit consummatum, siuè non, potest Episcopus dispensare in voto castitatis, siuè ab altero tantum, siuè ab vtroque coniuge emissum non absolutè, sed quoad effectum petendi debitum, quotiescunque post tale matrimonium non fuerit, ab vtroque emissum cum reciproca conuentione seú expressa renuntiatione iuris petendi debitum. Ità quoad primam partem *Aragonius 2. 2. qu. 88. art. 8. in fin. Sanchez lib. 8. de matrimon. disp. 11. à num. 4. ad octauum Bartolomæus à Sancto Fausto lib 3. Thesauri Religios. quæst. 78. Basilius Pontius lib 8 de matrimon. c. 9. n. 2 Ioannes Angelus Bossius de tripl. habil. priuileg sect 2. cas 20 n. 12.*, qui tamen discrepant in eo, quòd sentiunt etiam posse absolutè dispensare. Quoad secundam præter mox allegatos DD *Laiman. lib. 4. tract. 4 c. 8. num 15. Sanctarellus de Iubil. c 9. dub. 3. Nauarrus c. 12. nu. 59. vers. trigesimo secundo.*

Varij modi, quibus potest emitti votū post contractum matrimonium.

Vt clarius hac in re procedamus aduertendum est cum *Sanchez d. lib. 8. disp 11. n. 1.* post contractum matrimonij multipliciter posse emitti à coniugibus votum castitatis, & primo ab altero coniuge tantum sine licentia alterius, secundo ab vno tantum, sed de licentia alterius. Tertio ab vtroque, sed sine licentia respectiuè ad vtrumque. Quarto ab vtroque seorsim, & cum licentia alterius, non tamen per modum contractus. Quinto, ab vtroque cum reciproca conuentione, & expressa renuntiatione iuris. Prima pars assertionis comprehendit quatuor primos modos. Secunda vltimum modum mox expositum.

Ratio primæ partis in vniuersum esse potest, quià illud votum quolibet ex illis quatuor modis assignatis est, votum castitatis simpliciter perfectæ, & integræ, sed dumtaxat, quoad effectum petitionis limitatæ, ergo cadit sub reseruatione, adeoque non poterit per Episcopum dispensari. Neque dicas, quod coniux, qui emisit votum castitatis altero inconsulto quamuis non possit petere, possit tamen, quinimmo alteri petenti teneatur reddere, ergo non obligatur ad omnimodam castitatem, ergo votum illud vtpotè non integrum, nec adæquate perfectum non cadit sub reseruatione; contra enim impugnaberis, quià quantumvis in ordine ad illud matrimonium teneatur, & possit licitè reddere non tamen posset in ordine ad aliud matrimonium, si forte illud inierit; ex quo sequitur, quod sit verum, &

absq.

Solum suspenditur executio quoad petitionem debiti.

absolutum votum castitatis, & quod solum suspendatur executio quoad petitionem in illo priori matrimonio ratione iuris alteri acquisiti in illo matrimonio; votum autem verum, & absolutum castitatis nequit per Episcopum dispensari. Neque vlterius vrgeas, quod pro statu, quo illud votum emittitur, non obligat plenè ad voti adimplementum secundum ea, ad quæ ex genere suo obligat ipsum votum, adeoque non est, cur pro tali statu non possit Episcopus in illo dispensare: contra enim est, quià in radice obligat plenè, sed tantum suspenditur executio quoad petitionem ratione vinculi præcedentis.

Sed, an Episcopus possit dispensare, quando iam alter coniux, qui facultatem ad votum alterius coniugis non concesserat præmortuus est in ordine ad aliud matrimonium ineundum. Videtur prima fronte dicendum, vtique posse, tum quià in sua radice integrum, & completum non fuit, tum quià videtur non nisi absolutum conditionaliter, si scilicet vouens suprà vixerit alteri coniugi; in conditionalibus autem Episcopus potest dispensare etiam post adimpletam conditionem; tū quià, si potest dispensare absolutè in illo voto, antequam alter præmoriatur, & non solum quoad ius petendi, sed absolutè in radice eiusdem voti, cur non poterit etiam dispensare, postquam ille alter occubuit? Certè quod deficit à vera ratione in radice deficit à ratione reseruationis. Nihilominus absolutè sentiendum est, non posse absolutè dispensare in ordine ad aliud matrimonium ineundum, vt in illo possit ille, qui vouerat, petere debitum; non enim potest esse dubium circa ad impotentiam dispensandi in radice, quandoquidem, si non potest dispensare quoad primum matrimonium, quod iam initum erat, quando contraxit illud votum, multo minus poterit dispensare, quando illud iam fuit dissolutum in ordine ad aliud contrahendum. Ratio autem huius nostri asserti ea est, quià in tantum potest existente priori matrimonio dispensare super iure petendi debitum respectu illius, qui subsequentèr ad illud matrimonium vouit castitatem, in quantum aderat fortius vinculum, & ius respectu alterius coniugis, & ratio matrimonij iam existentis, & subsistentis in sua ratione formali valdè conferebat ad hanc dispensationem, sed hæc ratio non militat in ordine ad aliud matrimonium contrahendum, vt per se patet, ergo &c.; atque hoc expresè docent *Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 9. n. 26. Ioannes Angelus Bossius de tripl. Iubilai privilegio sect. 2. cas. 20. n. 24.*; Nec obstant argumenta ex aduerso apposita, quandoquidem falso supponunt votum illud in radice deficere, quantum est ex affectu vouentis, quandoquidem ille absolutè quantum est ex se intendit castitatem tanquam obiectum sibi carum, & amabile, & solum suspenditur executio quoad onus reddendi, in quantum obstat vinculum prioris matrimonij, nec illud votum est merè conditionale, quandoquidem, quod non possit in toto adimplere est ex impedimento præcedentis matrimonij, quod non inducit conditionem per superius allegata, & docent *Sanchez lib. 8. disp. 10. num. 4. Bossius d. sect. 2. cas. 10. n. 9., & seqq.*

24 Episcopus non potest dispensare in voto in ordine ad aliud matrimonium contrahendum, quando emissū fuit constante primo matrimonio altero coniuge inconsulto.

Non negauerim tamen, quod si quis constante matrimonio non vouerit absolutè castitatem, sed tantum non petere debitum posset absolutè Episcopus super illo voto dispensare, adeout etiam dissoluto priori matrimonio, & posita illa dispensatione posset ille, qui sic vouerat ad aliud matrimonium transire, & in hoc locum haberet ratio aduersantium, quià illud votum non esset castitatis integræ, & totalis, cum non obligaret ad id totum, ad quod obligat eadem castitas absolutè sumpta, in voto autem castitatis non integrè, & totalis Episcopus sua auctoritate ordinaria dispensat. 25

25 Excipe nisi emiserit tātum votū de non petendo debito.

Hæc, quæ dicta sunt, de voto, quando alter ex coniugibus vouit castitatem altero coniuge irrequisito proportionaliter intelligenda sunt quoad votum emissum alijs tribus modis in prima parte assertionis compræhensum, & quidem, quod non possit in illo Episcopus absolutè dispensare ipsum penitus abrogando in fortioribus terminis deducitur ex eisdem dictis; si enim non potest dispensare, quando vnus tantum illud votum emisit sine licentia alterius, multo minus poterit dispensare, quando illud emisit de consensu alterius, vel vterque emisit, vel sine licentia, vel cum licentia &c. Quòd verò possit dispensare quoad ius petendi debitum in ordine ad illud matrimonium iam antecedenter contractum, probatur primo, quando ab vno tantum emissum est de licentia alterius adhuc ille, qui vouit ad instantiam alterius potest, & tenetur reddere, nam licentia ad vouendum non plus tribuit voto, quam illi insit ex natura sua; tali autem voto emisso ab altero coniuge non inest obligatio abstinendi à reddendo debitum, quando ab altero, vel petitur, vel exigitur, nec licentia præstita per alterum cogniugem ad vouendum præstat, vt præbens talem consensum priuatur iure suo cum per illam licentiam non renuntiare præsumatur, nisi expresè egerit; Neque dicas, quod illa licentia debeat aliquem effectum operari; nullum autem alium effectum potest præstare, nisi quod priuet ipsum concedentem iure petendi, vel iure compellendi vouentem ad reddendum; contra enim impugnaberis, quià effectus

Hæc verificantur, siuè constante primo matrimonio votū emissum fuerit ab altero etiam consentiente altero coniuge.

quem præstat illa facultas concessa, hic est, vt tollatur ambiguitas, quę est inter nonnullos existimantes coniuges non posse vouere sine facultate alterius coniugis, & votum sine tali licentia præstita posse per alterum, qui non annuit, reuocari, posita autem tali licentia non potest illud reuocari, non tamen per hoc tollitur, quod præbens talem consensum, seù licentiam priuetur iure suo ad petendum. Hac eadem ratione euincitur, quod posit dispensare Episcopus quoad ius petendi debitum etiam quando vterque emisit votum castitatis, sed vnus sine licentia alterius, vel etiam cum licentia, sed seorsim, & sine mutua conuentione, quandoquidem quod vterque emiserit votum castitatis solum efficit, quod neuter possit licitè petere, non autem, quod si ab altero petatur, posit alter debitum denegare, vndè quòd alter petat aduersus votum castitatis, quòd emisit, efficit quidem, quòd peccet, non autem, quod alter eximatur ab onere reddendi, cum exigat ius matrimonij, vt scilicet neuter ex coniugibus posit se eximere per votum ab onere reddendi; quo supposito sic argúo. Vbicumque pro statu aliquo puta matrimoniali non est in coniugibus adæquatum onus, quod eximat ius petitionis, & redditionis potest Episcopus in tali onere dispensare, vt scilicet, si non sit ablatum onus reddendi, etiam conferatur ius petendi, cum nullibi hæc potestas in Episcopo reperiatur denegata, & regularitèr omnes consentiunt, quòd si vnus fuerit voto castitatis obstrictus emissæ post coniugium posit ab eodem dispensari, vt petat, cum etenim reseruatio sit odiosa non debet intelligi nisi in casibus à iure expressis, ergo &c.

26 **Potest Episcopus dispensare quoad petendum debitum in voto, etiã si matrimonium non sit consummatum**

Difficultas solummodo quoad primam partem assertionis est, quando votum illud castitatis perpetuæ est elicitum post matrimonium quidem ratum, sed ante consummatum, an scilicet posit Episcopus dispensare etiam quoad petitionem debiti respectu vouentis. Ratio dubitandi in eo consistit, quod cum ipse vouens liber sit ad se eximendum ab onere reddendi per ingressum in Religionem, & teneatur, quantum potest, castitatem seruare, videtur ex vi voti obligari ad ingressum, nec tunc ius matrimonij ius tribuit ad illam dispensationem, cum possit dissolui per illum ingressum; Nihilominus cum distinctione respondendum existimo; vel etenim, qui vouit ante matrimonium consummatum, animum habuit, & propositum in illo voto ingrediendi Religionem, quatenus scilicet constituerit quasi vnum votum castitatis, & Religionis, & iuxta hunc sensum existimo non posse Episcopum dispensare super iure petendi debitum; vel nec animum, nec propositũ habuit in illo voto Religionem ingrediendi, & sic sentio vtique posse Episcopum dispensare. Ità in vniuersum sentire videntur *Sanchez lib. 7. de matrimonio disp. 11. n. 4 Ioannes Angelus Bossius de tripl. Iubil. priuileg. sect. 2. cas. 20. num 15., & 16.*

Dummodo vouens in voto non habuerit animum ingrediendi Religionẽ.

Ratio primæ partis ex eo desumitur, quià illud votum est castitatis, & Religionis perfectæ, nec pugnat simul cum matrimonio, quandoquidem istud potest dissolui per ingressum in Religionem, quam quodamodo vouit in illo voto castitatis perpetuæ, ergo Episcopus non poterit quoad illud votum dispensare etiam quoad petitionem. Ratio secundæ partis ex eo desumitur, quià ex vi illius voti non tenetur ingredi Religionem, nec in illo voto includitur obligatio abstinendi à redditione debiti, à quà solum potest se eximere per ingressum in Religionem, ad quem ex vi illius voti non tenetur, vt docent *Sanchez lib. 9. de matrimonio disp. 35. n. 23. Basilius Pontius lib. 8. de matrimon. c 9. nu. 3. Ioannes Malderus de voto tract. 10. c. 5. dub. 7. §. 2. quæritur vers. hac quidem de voto emisso, Ioannes Angelus Bossius de tripl. Iubil. priuilegio sect. 2. cas. 20. nu. 15.*, ergo, cum teneatur reddere, poterit Episcopus cum illo etiam dispensare quoad petitionem.

Ratio secundæ partis assertionis, quando scilicet vterque votum castitatis emisit cum mutua conuentione, & reciproca renuntiatione iuris petendi debitum ex eo euincitur, quià ex vna parte votum illud castitatis est votum castitatis integræ totalis, & perfectæ etiam quando vnus tantum vouit, & solum suspenditur executio quoad onus reddendi debitum ratione vinculi præcedentis matrimonij, & ratione iuris alterius, sed quando vterque per mutuam conuentionem sibi adinuicem ius illud remisit, ius alterius cessat, ergo remanet illud votum in suo integro esse, adeoque nõ erit, cur Episcopus possit dispensare, adeoque pro dispensatione erit ad summum Pontificem recurrendum. Verum tamen est, quod si vrgeat periculum incontinentiæ in eisdem coniugibus, nec facilis pateat aditus ad eundem Pontificem poterit Episcopus super iure petendi, & reddendi debitum dispensare.

Conuentio facit votũ remanere in integro suo esse.

Assertio V. Probabilius potest Episcopus dispensare quoad ius petendi debitum cum eo, qui obstrictus voto castitatis inijt matrimonium; item cum eo, cui superuenit affinitas, & cognatio spiritualis cum suo coniuge. Ita quoad primam partem *Ioannes Andreas c. rursus n. 6. Qui cleric. vel vouentes Brunellus de sponsalib. concl 31. num. 4. Rosella verb. impedimentum impedim. 4. num. 5. in fin. Angelus verb. matrimonium 3. impedim. 5. num. 3. Vgolinus de matrimonio c. 20. n. 10. Maior in 4.* 27

Etiam si emiserit votum castitatis ante cõtractum matrimonium.

dist.

dist. 32. q. 2. art. 2. contra secundam conclusionem, D. Antoninus 3. parte tit. 1. c. 22 §. 2. in fin. Sotus in 4. dist. 37. q. vnica art 1. in fine corporis, VeraCrux 1. part. speculi art 15 in fin. Valentia 4 part. disp 10 q. 5. punct. 5. in fin. Quoad secundam *Paludanus in 4. dist. 42. q. 1. art. 3. concl. 2. n. 28., & concl. 3. nu. 29. Sotus in 4. dist. 37. q. vnica art 2. col 4. vers. dubium autem, Corduba in suo quæstionario lib. 1. q 12 art. 2. dist 4, & 5. Mesina 1. 2. q 97. art. 4. in fin. 3 concl. Petrus de Ledesma de matrimon q. 58. art 4. dub. 2. vers in huius rei explicationem, Siluester verb. matrimonium 8 q. 15. dict. 7. Vinaldus candelab. sacrament 1 part., vbi de matrimon nu. 210. Sorbus in compendio priuileg. mendicant. verbo absolutio quoad seculares 2. in resolut. quas ibi ponit vers. tertio aduertendum est.* Quoad tertiam, *Paludanus loc. cit. q. 1 art 1. concl. 1 n. 6. D. Antoninus 3. part. tit. 1. c. 15. §. 3., VeraCrux 1. part speculi art. 57. vers. sed contra, Valentia 4 part. disp. 10 q. 5. punct. 5. in fin. Ludouicus Lopez 1 part. instruct c. 85. col. 2. vers præterea, si coniux, Graffius 1. part. decis lib. 2. c. 83. nu. 12. Nauarrus in summa c. 16. n 34. vers. interrogatus autem.*

Item potest dispensare cum eo, cui superuenit affinitas.

Et etiam cognatio spiritualis.

Prima pars, quæ tamen non procedit de iure ordinario, prout optimè notant *Azorius tom. 1 lib. 11. c 19 q. 8 Toletus lib. 4. c. 18. n. 1 diff 2 Graffius in decis part. prima lib. 1 c 13. num. 80 Gutterez qq canon lib. 1. cap. 29. n. 37. Diana part. 1. tract. 11 resol. 66.*, sed vigore consuetudinis, quæ eidem hanc facultatem attribuit, facilè euincitur ex communi praxi, secundum quam omnes Episcopi scientibus Pontificibus, & non reclamantibus quoad hoc ius petendi dispensant; consuetudo autem præscripta iurisdictionem præbet per textum *in c. cum contingat de for compet.*, & quidem iuxta rectam rationem inducta est quoad originem, & continuationem hæc consuetudo, & praxis, quandòquidem passim possent coniuges periculo incontinentiæ subesse, ex quo &c.

Hanc etiam facultatem dispensandi ex priuilegijs competere inter coniugatos quoad hoc ius petendi debitum non obstante voto docent communitèr scribentes, & inter alios *Sanchez de matrimonio lib. 8. disp. 12 n. 4.*

Solum difficultas hic remanet discutienda, an hæc facultas, quæ ex consuetudine competit Episcopis dispensandi inter coniuges, quorum alter ante matrimonium obstrictus erat voto castitatis, eidem competat solummodò, quandò matrimonium iam consummatum est, an verò etiam, quando est ratum. Iuxtà superius dicta existimo extendi etiam, quandò præcisè matrimonium est ratum, *Manuel 1 tom summa 2. edit. c 242. num. 2. Sanchez de matrimonio lib 8. c. 12. n. 6.* Ratio ex eo deducitur, quià qui vouit castitatem, & posteà contraxit matrimonium non teneretur ingredi Religionem, quià hanc non vouit, & non ingrediens Religionem teneretur alteri petenti reddere, ergò Episcopus potest dispensare quoad eundem vouentem in iure petendi debitum, sicuti in alijs similibus in præcedentibus diximus, & existimo etiam quoad hoc etiam consuetudinem legitimè præscriptam.

Alia difficultas remissiuè ad superius dicta.

Secunda pars ex eo euincitur, quià praxis obtinuit, vt Episcopos nullo penitus disceptante circa huiusmodi affinitatem superuenientem matrimonio dispenset sic exigente quodamodo fortiori vinculo matrimonij, quo perseuerante æquum est, vt Episcopus dispensare valeat, & passim pericula incontinentiæ contingerent, si semper ad Romanum Pontificem esset pro hac dispensatione confugiendum; Neque ex hoc arbitrandum est, quod solum in casu periculi incontinentiæ imminentis possit Episcopus beneficium dispensationis impertiri; Non, inquam, arbitrandum est, quià quantumvis fortè consuetudo initium duxerit ex eo periculo imminenti, vsus tamen successiuè inualuit, vt etiam sine tali periculo, licet facilis esset aditus ad Pontificem pro dispensatione, passim dispenset; & quidem clarè hoc euincitur, quià, si tantum posset dispensare in casu illo extremæ necessitatis ob periculum eo, quià facilis non esset aditus ad Pontificem, modo nunquam posset dispensare, cum Summi Pontifices Regularibus successiuè concesserint priuilegium dispensandi super huiusmodi affinitate, vndè cum facilis sit accessus ad istos, cessaret ius in Episcopo sic dispensandi. Hoc priuilegium concessit *Pius V. ordini Prædicatorum*, vt habetur *in compendio minorum tit. Dispensatio post adnotationem Capucini, & Iulius II. ordini Sancti Benedicti*, vt habetur *in compendio Societatis Iesu tit. dispensatio §. 3., & in compendio minorum, vbi supra*, quo priuilegio gaudent omnes Regulares communicantes. Id ipsum concessum est ad eundem effectum in foro conscientiæ cum ijs, qui post votum simplex castitatis matrimonium contraxerunt, *Pius V. Franciscanis de obseruantia, vt dicitur in compendio Societ. Iesu tit. dispensatio §. 4., & in compendio minorum tit. dispensatio post adnotationem Capucini.* 28

28 Competit etiam regularibus ex priuilegio.

Hic oritur solummodò difficultas, an si contigerit, quod vterque coniux post contractum matrimonium contraxerit affinitatem alter scilicet per copulam cum consanguineis alterius, & iste per copulam cum consanguineis illius, possit Episcopus, cum vtroque dispensare. Videtur prima fronte absolutè dicendum hoc non posse Episcopum præstare, tum quià consuetu-

29 Potest etiā Episcopus dispensare in affinitate superuenienti in vtroque coniuge.

dò hoc non videtur obtinuisse : tum quià, quandò alter non habet ius petendi, nec potest licitè petere, cessat ratio, ob quam Episcopi dispensant, cum alter etiam ratione similis criminis priuatus intelligatur etiam iure vsus coniugij. Nihilominus absolutè sentio, posse etiam Episcopum in hoc casu dispensare. Ratio est, quià adhuc viget vinculum indissolubile matrimonij, nec video, cur, si potest quoad vnum, non possit etiam quoad vtrumque; nec ratio opposita aliquid euincit, quià licet fortior ratio vrgeat, quandò vnus ius habet ad petendum debitum, cui alter tenetur reddere, non tollitur tamen quin constante matrimonio sufficiens sit ratio ad dispensandum, licet vterque ius amiserit ad petendum, quià ratio dispensationis est ius matrimonij adhuc cōstantis, ea proportionali ratione, qua diximus posse dispensare, quando vterque post matrimonium contractum vouit castitatem, non tamen cum mutua conuentione, & reciproca renuntiatione iuris petendi, vterque etenim ex illo voto priuatur iure petendi, & tamen Episcopus cum vtroque dispensat.

Tertia pars ex eodem fundamēto euincitur, quia ita obtinuit consuetudo, & cōmunis praxis; quinimmo aliqui docent cognationem spiritualem superuenientem matrimonio non priuare iure petendi, quod tamen non ausim dicere.

30 Etiam super iuramenta promissoria, & vota iuramento firmata.

Assertio VI. Facultas, quæ competit Episcopis dispensandi super vota, competit etiam eisdem dispensandi super iuramenta promissoria Deo facta, & etiam super vota iuramento firmata, quando votū, & iuramentum comitanter se habent, & alterum factum est Deo sine cogitatione alterius, *Suarez tom. 2. de Religione lib. 6 de voto c 14. n. 19. & seq. Basilius Pontius de matrim. lib. 8. c. 11. n. 4., & seqq. Sanchez lib. 4 summa c. 35. n. 20. & c. 54. n. 21. Fillitius tom. 2. tract. 26. c. 9. n 256.*, & ex nostris *Homobonus prima part. examinis tract. 7. c. 12. q. 57. Ioannes Angelus Bossius de tripl. Iubil. priuileg sect. 2. cas. 5. n. 21.*

Pro notitia aduerte, conuenientiam, & disconuenientiam, quam seruant ad inuicem, & ab inuicem votum, & iuramentum. Conueniunt primo in eo, quod vtrumque respicit immediatè honorem Deo debitum, & Dei cultum. Secundo in eo, quod vtriusque obligatio causatur ex aliquo diuino, vt notat *D. Thomas 2. 2. q 89. art. 8. in corpore*. Tertio quod vtrumque obligat vouentem Deo, & deficientē constituit reum sacrilegij. Quarto, quod vtrumque pertineat ad eandem virtutem Religionis. Differunt verò primo, quod votum est essentialiter, & per se, & directè promissio facta Deo; iuramentum autem ex genere suo est contestatio, quæ fit per Deum, seu inuocatio Dei in testem veritatis, vel promissionis etiam factæ homini. Secundo ex parte modi, nam obligatio voti oritur ex fidelitate, ratione cuius tenemur ea, quæ Deo promisimus obseruare: obligatio autem iuramenti oritur ex reuerentia, quam ei debemus, ne scilicet, quantum est ex parte nostra, eum testem falsi constituamus.

Cōuenientia, & disconuenientia iuramēti cum voto.

Aduerte vlterius quasi dupliciter posse concipi iuramentum; primo prout nec explicitè, nec implicitè inuoluit votum, quatenus quis iurat se aliquid facturum non respiciendo Deum, quatenus eidem offerat rem iuratam, sed illum præcisè afferendo in testem suæ assertionis, qua se obstringit ad opus illud efficiendum; secundo quatenus vel implicitè, vel explicitè inuoluit etiam votum; hoc autem multis modis potest contingere; primo quatenus prius quis iuret aliquod opus se facturum, deinde illud idem memor iuramenti voueat. Secundo, quatenus prius iurat, deinde immemor iuramenti voueat opus illud iuratum. Tertio, si prius voueat opus pium, deinde in confirmatione etiam iuret. Quarto, quatenus prius voueat opus pium, deinde immemor illius voti, nec de illo cogitans iuret se opus illud facturum. His ergo pro notitia suppositis

Quomodo iuramentū possit concipi.

Probatur primo, quod facultas competens Episcopis dispensandi in votis, extendatur etiam ad iuramēta eiusdem materiæ facta Deo, seu in obsequiū Dei sine voto, primo ex eo quod relaxare huiusmodi iuramenta, puta castitatis perpetuæ, & Religionis, non est Pontifici reseruatū, sicuti est reseruatū relaxare absolutè vota castitatis, & Religionis, *Malderus de virtutibus tract. 10. c. 6. dub. 11. Bonacina de præceptis disp 4 q 1. punct 17. n. 9. versic. additam. Tabiena verb. iuramentum n. 32. Nauarrus lib. 2. consil. cons. 1. de iureiuran. edit. 2. Sanchez lib 8. de matrimon. disp. 13. & lib. 3. summa c. 19. n 6.* Ergo &c. Antecedens probatur, quia Pontifex ex consuetudine legitimè præscripta sibi solum reseruat vota castitatis perpetuæ, & Religionis; à diuerso autem ad diuersum non fit legitima illatio, maximè in odiosis, & à maiori ad minus; in præsenti autem fieret extensio à maiori ad minus, & vtique in materia odiosa, qualis est illa reseruationis, siquidem maior est obligatio voti, quam iuramenti promissorij, vt latè probat *Ioānes Angelus Bossius de tripl. Iubilæi priuil. sect. 2. cas. 5. n. 4.*, & præcipuè ex eo, quod erga Deum plus obligat fidelitas, quam reuerentia communi aliquo modo debita argumento à contrario sensu deducto, quia scilicet infidelitas fidelitati contraria peior est quam irreuerentia cōmuni modo dicta; irreuerentia etenim in infidelitate

Iuramentū non ita reseruatur Pontifici, sicuti votum.

tate includitur.

Probatur secundo quoad idem, quia dato etiam quod relaxare huiusmodi iuramenta Religionis, & castitatis perpetuæ esset reseruatum Pontifici, sicuti est reseruatum eidem relaxare vota in simili genere, in ijs tamen casibus, in quibus est concessa facultas Episcopis dispensandi super huiusmodi vota nō est aliqua ratio, quæ excludat in eisdem facultatem dispensandi etiam super huiusmodi iuramētis, cum votum, & iuramentum pium in iure æquiparentur, pertineant ad eandem virtutem Religionis, & vtriusque obligatio oriatur erga Deum. Confirmatur, quia propter eandem rationem, propter quam est Pontifici reseruatum dispensare super vota Religionis, & castitatis perpetuæ, est etiam reseruatum dispensare super iuramentis huiusmodi, ex suppositione quod hoc sit reseruatum, nec aliam rationem assignant DD. asserentes hoc etiam reseruari, *Caietanus secunda secundæ q. 89 art. 9. Sotus de iustitia lib. 7. q. 1. art. 9 Rodriquez prima part. summæ c. 192. n. 10. Azorius prima part. lib. 11 cap. 10 q. 3. Valentia tom. 3. disp 6 q 7. punct 4. vers notandum est, Laiman lib. 4 tract. 3. c. 11. n 4.* ergo in ijs casibus, in quibus Episcopus potest dispēsare in huiusmodi votis, poterit etiam dispensare in iuramentis similis materiæ militantibus eisdem rationibus, quia sicuti per easdem causas, propter quas vinculū inductum est, etiam dissoluitur; ita per easdem causas, propter quas quid reseruatur, etiam reseruatio dimittitur.

Ius dispensandi super vota videtur extendi ad iuramenta in eodem genere.

Ex quibus inferes, quod sicuti Episcopus potest dispensare in votis castitatis perpetuæ, & Religionis, siue conditionalibus pœnalibus, siuè purè conditionalibus, aut ante, aut post adimpletam conditionem per ea, quæ supra probauimus, ita etiam possit dispensare etiam in huiusmodi iuramentis pœnalibus, aut conditionalibus ex suppositione, quod ista absoluta reseruentur Romano Pontifici, nā si nō fuerint reseruata ista absoluta, multo minus erunt reseruata pœnalia, & conditionalia.

Probatur tertio, quando iuramentum inuoluit votum, seu illud præsupponit, quia vel est accessorium voto, quatenus addatur in ipsius confirmationem, vel est per se adiectum independenter ab illo, quatenus iurans sit immemor voti antecedēter emissi; si primo modo sumatur, tunc non est necessaria, nisi dispensatio super voto, siquidem sublato principali ex natura sua desinit accessorium, ergo cum Episcopus supponatur posse in voto dispensare vtique per talem dispensationem, si illam impertiatur, destruet & iuramentum per subtractionem materiæ illius; si secundo modo sumatur, sicuti potest iuramentum per se solum abrogare per dispensationem, ita poterit & votum per similem dispensationem tollere, quia neutrum in ea hypothesi intelligitur reseruatum. Verum tamen est, quod tunc requiratur duplex dispensatio, vel formaliter, vel æquiualenter, & tunc ne dispensatio sit subreptitia, erit necessaria vtriusque vinculi expressio.

31 ASSERTIO VII. Potest Episcopus dispensare in voto disiunctiuo, seu alternatiuo castitatis perpetuæ, & Religionis, vel alterius operis non reseruati, siue ante electionem alterius ex illis operibus, siue post electionem voti castitatis, seu Religionis. Ita quoad primam partem *Azorius prim. part. lib. 11. c 19 q. 10. Saurus lib. 7. clauis c. 11. n 61. Suarez tom. 2. de Relig. lib. 6. de voto c. 24. n 1 Ioannes Malderus de virtut tract. 10 c. 5. dub 10 vers. 4 quando, Bonacina de præceptis disp 4 q. 2 punct 7 §. 4 n. 18. vers. octauo quando, Bartholomæus à S Fausto lib. 3. thesaur Relig. q 75. Basilius Pontius de matrimon. lib. 8 c. 8. §. 2. num 12. Alphonsus Leo de Iubilao part. 2. qu. 13 sect. 1. n. 91. Ioannes Angelus Bossius de trupl. Ius bil. priuileg sect. 2. cas 11. n. 4.* Quoad secūdam idem *Ioannes Angelus Bossius loc. cit. n. 7.*

Potest etiā in voto alternatiuo castitatis, vel alterius operis dispensare

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia qui vouit disiunctiuè, vel castitatē, vel aliquod opus piū nō reseruatū nō obligatur determinatè ad castitatē, quinimmò illud votum non est simpliciter castitatis, cum ipse vouens possit eligere opus non reseruatum, quippe in alternatiuis electio est debentis, nec vtrumque est adimplendū, sed sufficit alterum adimpleri per textum *in reg. in alternatiuis de reg. iur. in 6.*, ergo Episcopus dissoluendo per dispensationē onus ad opus non reseruatum eximet vouentem ab onere vtriusque partis disiunctiuè propositæ, siquidem poterat eligere partem non reseruatam.

32 Ratio secundæ partis, quæ tamen procedit in suppositione, quod non fuerit facta noua promissio Deo materię non reseruatæ, sic deducitur, quia stante illa electione materiæ reseruatæ cōsistente in proposito licet efficaci, sine noua tamen promissione eiusdem materiæ, adhuc liberam est re integra permanente vouenti, & eligenti à tali electione desistere, quantum est ex natura rei, & ex iure naturæ, ergo adhuc Episcopus poterit super illo voto disiunctiuo dispensare, siquidem redactis rebus in priori statu per illam voluntatis mutationem Episcopus potest facere quid quid antea poterat efficere. Antecedens probatur, quia nudum propositum secundum se aliquid efficiendi in obsequium Dei, dummodo illud sit sine promissione non obligat sub læthali ad illud efficiendum, ergo posito voto alternatiuo, & postea

Intellige, quando nō facta fuerit noua promissio Deo materiæ reseruatæ.

postea electione ad vnã partẽ per nudum propositũ sine noua promissione non obligabitur vouẽs,& eligẽs sub lethali ad partem, quam elegit per nudum propositũ, sed mutata voluntate poterit citra peccatũ reassumere partem, quam non elegerat, siquidem, si nudum propositum potest omitti sine peccato,cur non poterit omitti electio facta per nudum propositum?

Dices primo, quod dato etiam, quod nudum propositum sine promissione non obliget sub læthali, obliget tamen illa electio materiæ reseruatæ in voto alternatiuo præcedenti, quandoquidem ipsa electio determinat materiam indifferentem ad reseruatum,& non reseruatum ad materiam reseruatam, & sic efficit, quod vigeat illa promissio præcedens indiferens in materia determinata electa, sicque fit votum determinatum reseruatum. Sed contra, quia illa electio, cum consistat in nudo proposito non obligat eligentem ad perseuerandum in ipsa, cum ex genere suo re integra permanente sit reuocabilis; nudum enim propositum aliquid efficiendi, quantumuis in voluntate efficaci consistat,non obligat ad illud opus, sicque nec obligat ad partem operis, quod promissum est sub disiunctione neque obstat, quod referatur ad promissionem præcedentem, quam determinat, quæque propterea vigeat, ac si fuisset determinata ab initio; Non obstat, inquam, quia electio non plus præstat, quam nudum propositum, quod, sicuti quando est sine promissione est reuocabile circa quodcunque opus propositum, ita etiam est reuocabile circa electionem operis promissi sub disiunctione,sicque posita reuocatione reducitur ad priorem statum voti disiunctiui, à quo potest Episcopus per dispensationem liberare.

Nudum propositũ est reuocabile.

Dices secundo. Debitor alternatiuus declarans creditori partem,quam elegerit non potest postea resilire per regulam iuris in sexto: *Quod semel placuit amplius displicere non potest*, ergo etiam debitor erga Deum ratione voti de opere sub disiunctione promisso facta semel electione, quæ vtique ipsi Deo innotescit, non minus,ac creditori homini innotescat voluntas debitoris per declarationem expressa non poterit amplius ab illa electione resilire. Sed contra, quia quidquid sit de iure positiuo, certum est, quod declaratio etiã facta homini propositi electiui,dummodo non sit cum promissione ex natura rei, & ex iure naturæ non pariat obligationem talem, vt re integra non possit à tali electione resilire, vt bene notat *Ioannes Angelus Bossius loc. cit. n.7.* Quod si deinde ius positiuum non admittat talem retractationem,hoc est,quia præsumit in tali proposito de promissione.

Declaratio propositi electiui dummodo non sit cũ promissione non parit obligationem strictam.

Dices tertio,huiusmodi electio est quasi noua voti reseruati emissio, ergo perinde erit, ac si votum reseruatum determinatum eliceretur,ergo non potest Episcopus in illo dispensare. Sed contra gratis omnino dicitur, quando nõ est cum noua promissione, quod sit noua voti reseruati emissio,quia non stat votum sine promissione, nec propterea noui voti emissio, sine noua promissione.

Fateor, quod speculatiuè loquendo ea, quæ dicta sunt in hac secunda parte assertionis, possint subsistere; cæterum practicè loquendo non recederem à contraria opinione propter rationes, quas in instantijs aduersus illam insinuauimus, maximè cum difficile videatur, quod eligens possit habere voluntatem efficacem in actu exercito ad partem reseruatam sine promissione saltem implicita eiusdem, vel saltem sine renouatione prioris promissionis ad illam partem determinatam. 33

33 Procedit speculatiuè,non practicè.

Hic oritur difficultas, an si quis vouerit alternatiuè, vel sub disiuncto materiam reseruatam, & non reseruatam,& antecedenter ad electionem materia non reseruata facta fuerit impossibilis,puta si vouerit castitatem, vel eleemosinam pauperibus erogandam, & ante electionem factus fuerit pauper, ita vt nequeat eleemosinam illã erogare,obligetur determinatè ad castitatem seruandam, adeout nequeat per Episcopum super illa dispensari. existimant *Bonacina de præceptis disp. 4. qu. 2. punct. 7. §. 4. n. 18. Alphonsus Leo de subil. par. 2 q. 13. sect. 1. n. 91. Fillincius tom. 2. tract. 26. c. 10. n. 172.* non posse Episcopum in ea hypothesi dispensare, quandoquidem facta impossibili materia non reseruata obligatio restringitur ad votum reseruatum determinate,quod ex vi sua est adimplendũ; votum autem determinatum castitatis est Pontifici reseruatum. Nihilominus probabilius sentiunt non esse reseruatum,sed posse ab Episcopo dispensari, *Ioannes Angelus Bossius de tripl. Iubilæi priuil sect. 2. cas. 11. n. 10. Sanchez lib. 8. de matrimonio disp. 9. n. 14. Ascanius Tamburinus tom. 2 de iur. Abbat. disp. 15 q 8. n. 5. Paulus Laiman lib. 4. tract. 4. c. 8. n. 12.* Ratio ex eo deducitur, nam in primis certum non est,quod tunc vouens præcisè obligetur ad materiam reseruatam, quandoquidem vouit semper cum ordine ad eligendum, quod maluerit, quo propterea ordine sublato per impossibilitatem superuenientem materiæ non reseruatæ potest nolle eligere, & velle materiam reseruatam, quod confirmari potest ex eo,quod si vouerit sub disiuncto materiam reseruatam,vel non reseruatam, & pro eo tempore voti emissi materia non reseruata fuerit inepta,& impossibilis non tenetur ad materiam reseruatam, prout docent *Ioannes Angelus Bossius*

34 In voto alternatiuo facta impossibili materia nõ reseruata potest Episcopus dispensare in reseruata.

fius de tripl. Iubil priuileg. fect 2 caf 11. n 12 Bonacina d disp 4. q. 2. punct 7. § 5. n 1. quod non alia ratione statuunt, nisi quia in disiunctiuis, licet obligatio cadat supra vtrãque partem, tamen vouenti liberum est eligere quamcunq; partem maluerit, nec ad certam partem se obligauit præcisè; hæc autem eadem ratio militat etiã quando ante electionem materia non reseruata facta est impossibilis, licet post votum, quandoquidem adhuc liber est ad eligendum, quæ libertas, cum auferatur ratione inhabilitatis vnius partis superuenientis, æque tollitur, ac tollatur, quando adest ipsa inhabilitas in ipsa emissione voti, licet fuerit tunc ignorata. Deindè dato etiam, quod obligetur tunc ad materiam reseruatam id non prouenit ex vouentis intentione, & ex natura eiusdem votis, quod ex se nunquam obligauit ad partem reseruatam, sed solum per accidens ex impossibilitate superueniente materię non reseruatæ, ergò cum deficiat à vera intentione vouentis, & per consequens à perfecta ratione voti non cadet propriè sub reseruatione, quæ vtporè odiosa non extenditur vltra actus perfectos in tali ratione.

Adhuc vouens liber videtur.

35 Potest dispensare in pluribus votis, quæ secundum se vnita sumpta obligant ad castitatem perfectam.

Assertio VIII. Regularitèr loquendo potest Episcopus dispensare in pluribus votis, quæ seorsim sumpta non constituunt secundum se castitatem perfectam, & completam, vnita tamen seù simul sumpta obligant ad castitatem perfectam, & ad omnes actus ipsius *Sanchez lib. 4. summa c. 40. nu. 68. Alphonsus Leo de Iubilaeo part. 2. q 12. fect 2. n. 104. Ioannes Angelus Bossius de tripl Iubil priuileg fect. 2. cas. 20. nu. 7.*

Potest dispensare destruendo singula seorsim sumpta.

Ratio ex eo deducitur, quià quodlibet ex illis votis seorsim sumptis est per Episcopum dispensabile, siquidem quodlibet secũdum se non est votum castitatis integræ, & totalis, ergò omnia, quantumvis vnita, erunt per eundem dispensabilia. Consequentia probatur, quià quantumvis sint vnita, & omnia simul obligent ad castitatem perfectam, & ad omnes actus ipsius, nihilominus potest singula eorum accipiendo super eisdem dispensare; v. g. quis vna vice vouit non nubere, deindè alia vice non fornicari, & alia vice non committere alia peccata venerea; cur accipiendo prius votum non nubendi secundum se non poterit super illo dispensare? posita autem super hoc dispensatione alia vota non obligant ad castitatem integram, & perfectam; cur ergò non poterit super illis dispensare? Neque dicas, tunc omnia vota se habere per modum vnius adæquati, & completi, & sic quamuis singula secundum se sint dispensabilia, vnita tamen, cum æquivaleant vni voto, non posse dispensari; contrà enim impugnaberis, quià omnia vota successiua per accidens se habent ad prius, & sic per accidens vni in u[illegible], non autem per se ad constituendum quid vnum per se. Verum tamen est, quòd, si vouens vltimum votum emiserit hac formali intentione, vt per illud se obligaret ad perfectam castitatem, tunc non posset Episcopus super illo dispensare, quià in illo vno omnia comprehenderentur, quæ fuerunt in prioribus præhabita, & sic illud per se contineret perfectam castitatem.

Si tamen per [illegible] votum intelligeret se ad perfectam castitatem, obligare tunc non posset Episcopus dispensare.

36 In arduis non potest Episcopus in lege superiori interpretari.

Assertio IX. Regularitèr in arduis non potest Episcopus in sua Diœcesi interpretari, sicuti interpretatur Pontifex in toto orbe.

Ratio ex eo deducitur, quia non est præsumendum, quod Deus ea, quæ sibi reseruauit peculiari iure, quæque ardua sunt, nec conceduntur nisi grauissima ex causa, voluerit alijs à Romano Pontifice speciali ipsius voluntatis interprete committere, ergò ex præsumpta Dei voluntate non possunt Episcopi super ijs interpretari; hac ratione diximus in præcedentibus non posse Episcopum, ea quoad suos subditos, quæ potest Pontifex in toto orbe circa matrimonium ratum, vt dissoluatur, vel circa vota solemnia annexa, vel sacris ordinibus, vel professioni Religiosæ, prout sentit *Sanchez de matrimonio lib. 2. disp 14. n. 5. ad octauum.*

37 In legibus Pontificũ, & Conciliorum, in quibus nec expresse permittitur, nec prohibetur, dispensatio, non potest Episcopus dispensare.

Assertio X. In legibus Pontificum, & Conciliorum in quibus, nec expressè permittitur, nec prohibetur dispensatio regularitèr nequeunt Episcopi dispensare nisi in casu vrgentis necessitatis, *Lignado c. at si clerici, § de adulterijs de iudic., & ibi Abbas n. 9. Baldus l. omnes populi n. 8. ff de iust., & iur. Romanus singular. 486 Speculator tit. de dispensat. § nunc de Episcoporum n. 30. in fin. Felinus c. 1. fallens 7 de constit. Milis in repert. verb. dispensare potest Episcopus, Lambertinus de iure patronatus lib. 2. part. 1. q. 7. art. 19 n. 2. Gutierez qq canon. lib. 1. c. 23. n. 18. Gratianus reg. 433 n. 8.*

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quià inferior, vbi eidem non committitur, nullum ius habet in lege sui superioris, & regula generalis est, quod eius sit soluere legem, cuius est condere *Archi-Diaconus in cap licet caro de elect in 6. Abbas c cum dilecti n. 10. de elect Felinus c. at si clerici n 5. de indic. Rebuffus tract nominationum q. 5. nu 32 Couarruuias 4. decret. 2. part c. 6 in princip n. 15. & § 10. n. 11 Gutierez lib 1 qq canon c. 5. n. 10.*, ergò Episcopus, vtpote inferior ad Pontificem, & concilium generale non poterit in legibus eorundem dispensare, quando nec expresè eidem permittitur, nec prohibetur; Neque dicas, quod vbi Pontifices, & concilia nolunt Episcopos in suis legibus disponere, seù dispensare, expresè eis prohibeant, vel sibi specialitèr reseruent, ut con-

contingit in pluribus excõmunicationibus, quarũ absolutiones, quiã nolunt Episcopos impertiri, sibi priuatiuè quoad alios reseruant, ergò vbi nulla aderit expressio prohibitionis, nec specialis, & priuatiua reseruatio, poterunt Episcopi dispensare; Contra enim impugnaberis, quiã eo ipso, quod lex est superioris, seù à superiore emanans est supra inferioris potestatem, adeoque ipso iure respectu eiusdem inferioris satis intelligitur reseruata; quod si quandoque Pontifices, seù Concilia sibi specialitèr reseruent hoc est in ordine ad priuilegiatos per Pontificum diplomata, ne scilicet ex priuilegio in huiusmodi legibus specialiter reseruatis se ingerant. Deinde aliud est dispensare in lege superioris eam abrogando, quatenus respectu dispensati non amplius obliget, aliud absoluere à pœnis, quæ in transgressores huiusmodi legum irrogantur; in primo ex genere suo nequeunt inferiores propter generalem regulam, quod eius sit tollere legem, cuius est condere; in secundo autem, vbi non fit reseruatio, vtique possunt, quiã hoc non est in lege superioris ingerere se eã immutando, vel abrogando, sed noxam præcisè remittendo, quæ consurgit ex eiusdem legis transgressione, ad quod non requiritur Pontificia potestas, nisi pœna illa sit reseruata; cæteroqui ferè in nullo casu possent Episcopi auctoritate ordinaria à peccatis læthalibus absoluere, cum regularitèr ista sint vel contra legem diuinam, vel Pontificiam; vnde quando Pontifices sibi aliquid reseruant in huiusmodi proprijs legibus intelliguntur reseruare absolutionem à censuris, vel noxis, quę per transgressionem huiusmodi legum contrahuntur, quæ absolutio etiam ad Episcopos deuolueretur, si non reseruaretur; cæterum in legibus quoad substantiam non reseruant, quiã ex iure suo intelliguntur reseruatæ.

Eo ipso, quod lex eit superioris est supra inferioris potestatem.

38 Excipe in casibus vrgentis necessitatis.

38 Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quod supra dicebamus, quod scilicet in vrgentibus necessitatibus, vbi non adest facilis aditus ad Romanum Pontificem, non præsumitur rationabiliter inuitus idẽ Pontifex, quod Episcopus tanquam iudex ordinarius dispenset, ne illi, qui tali necessitate premuntur, quiq; Romanum Pontificem adire nequeant, destituti remedio remaneant, ergo ex præsumpta eiusdem Pontificis voluntate poterunt in similibus casibus dispensare.

Assertio XI. In legibus Pontificum, & Conciliorum, in quibus impersonalitèr permittitur, dispensatio, non tamen exprimitur, cui permittatur, regularitèr possunt Episcopi dispensare *Glosa in c. in qui-*
39 *busdam in fine de pœnis Io. Andreas in fin. Innocentius c. postulasti in initio de clericis excomin. minist. Glos. c. si quis verb. fiat de elect. Archidiaconus c. licet canon. nu. 5 de elect. in sexto, Abbas c. veniens n. 3. de eo qui congn. consang Gambara de auct. leg. lib. 10. n. 412., & seqq., Cucus lib. 2. instit. maior. tit. 6. nu. 240. D. Antoninus prima part. tit. 17. c. unico §. 20. Enriquez lib. 14. de irregul c. 19. nu. 2. Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 5. n. 1.*

In casibus in quibus permittitur impersonalitèr dispensatio, possunt Episcopi dispensare

Ratio primæ partis quoad leges Pontificias ex eo desumitur primo, quiã illa clausula permissiua dispensationis debet esse alicuius effectus operatiua, & non frustraneè apposita, sed ad alium effectum referri non potest, nisi quod Episcopus potest dispensare, ergo &c. Minor probatur, quiã nulli dubium est, quin ipse Pontifex in suis legibus possit dispensare, & quod tunc contraueniens non delinqueret, ergo referri debet ad eum effectum, vt Episcopus possit dispensare, cæteroqui esset frustratoriè apposita. Secundo, quiã dispensationes quantumvis ex genere suo odiosæ, si tamen fuerint clausæ in corpore iuris, sunt extendendæ per ea, quæ supra probauimus, ergo à fortiori erit extendenda potestas dispensandi, quæ ex infra dicendis est fauorabilis, quæque in ipsa lege includitur.

Dispensationes clausæ in corpore iuris sunt extendendæ.

40 Excipe nisi lex dirigeretur ad ipsum Episcopum.

Nonnullas tamen patitur hęc assertio limitationes, & primo in casu, quo lex ad ipsos Episcopos dirigeretur; non enim æquum est, vt quis legem aduersus se latã ex se possit abrogare *Hostiensis in c. 1. super glosam penult. n. 3 de suppos. negl. prael. in sexto Antoninus c at si clerici §. de adulterijs nu. 17 de iudic.* Secundo in hypothesi, qua Pontifex apponeret in lege pœnam, quam sibi reseruaret, quia reseruando sibi pœnam videtur implicitè etiam reseruare legem, ex qua talis pœna emanat, & regularitèr illius tantum est absoluere, cuius est condemnare per textum *in l. 3. ff. de re iudic., & c. cum inferior de maior., & obed.*

41 Et nisi apponeretur pœna reseruata Pontifici.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quiã non maior inest vis in legibus conciliorum, ac insit in legibus Pontificijs, ergo, si quando apponitur impersonaliter posse dispensari in legibus Pontificijs, quantumvis non exprimatur, cui concedatur facultas dispensandi, potest Episcopus dispensare, etiam quando eodem modo apponitur poterit dispensare in legibus conciliorum; Neque dicas disparem esse rationem in legibus conciliorum, ac in sanctionibus Pontificum, quandoquidem, cum Concilia sancita sint maxima ponderatione, expressa indigent derogatione; tum quiã denegata Episcopis potestate adhuc clausula dispensationis in decretis conciliaribus apposita posset effectum aliquem sortiri, & primo, quod non egeant speciali mentione, vt derogentur; Secundo, quod facilius in eis Pontifices dispensent, ac dispensent in alijs, in quibus clausula dispensationis non

Etiam in legibus cõciliorum, quando cõceditur impersonalitèr dispensatio, potest Episcopus dispensare.

non apponitur; contra enim impugnaberis, quià hæc diuersitas gratis omnino confingitur, siquidem, cum Pontifex sit supra omnia concilia, potest æquè in eorum legibus dispensare, ac in proprijs, nec verum est, quod stante tali clausula non sit necesse, vt fiat mentio de decreto concilij in illius derogatione.

Remanerent hic discutiendæ duæ vltimæ difficultates propositæ in principio tituli, an scilicet possit Episcopus dispensare in matrimonio iam contracto cum impedimento occulto, maxime si adsit periculum incontinentiæ in recursu ad Romanum Pontificem, vel facilis non adsit aditus ad eundem, & an in contrahendo, quando in proximo est celebrandum, & dilatio ad effectum impetrandæ dispensationis à Pontifice esset perniciosa, & ingereret damna, & scandala; sed quia de his iam actum est in præcedenti volumine, ideo ad vlteriora progredior.

42
In legibus Concilij Prouincialis nequit suffraganeus quoad suos subditos dispensare, nec Archiepiscopus quoad suos

ASSERTIO XII. In ijs, quæ Concilij Prouincialis sunt non possunt Episcopi suffraganei quoad suos subditos dispensare, quinimmo nec Archiepiscopus quoad suos regulariter loquendo, & multo minus quoad subditos suorum suffraganeorum. Ita sentire videntur *Nauarrus lib. 1. consil. in prima edit. tit. 31. de offic. Ordinarij cons. 7. in posteriori tit. de maior. & obed. cons. 6. Glosa fin. c. à collat. de appell. in 6. Hostiensis c. graue in fin. de prabend. Cardin. clement. 1. §. quod etiam in interdictis n. 1. not. 1. de sententia excommunic.* quamuis hi DD. non loquantur ita latè, qui tamen possunt reduci ad sanum sensum huius nostræ assertionis.

Ratio in vniuersum ex eo potest deduci, quia nec Episcopus, nec Archiepiscopus est supra Concilium Prouinciale; ab Archiepiscopo etenim datur appellatio ad sinodum prouincialem, prout tradit *Glosa fin. in c. à collat. de appellat. in 6.*, nec aliam habet præeminentiam in tali sinodo, nisi quia eandem habet conuocare, & in ea præsidere, seu primum locum tenere *Nauarrus lib. 1. consil in prima edit. tit. 31. de offic. ordinarij cons 7.*; Neque obesse potest textus *in c. graue de prabend.* vbi dicitur, quod metropolitanus non possit per sinodum puniri, ex quo eruitur, quod non sit inferior respectu sinodi prouincialis; non, inquam, obesse potest, quia, quod nequeat puniri, non infert supranitatem, sed quandam decentiam ratione dignitatis, & præsidentiæ. Confirmatur, quia Archiepiscopus non potest condere leges per se, quæ obligent vniuersam prouinciam, nisi simul cum assensu Episcoporum suffraganeorum, per textum *in c. nullus primas q. qu. 3. & c. sicut olim de accusat.*, ergo secundum se non potest illas abrogare per dispensationem, quia eius est tollere, cuius est condere exvulgatis iuribus. Quod si Archiepiscopus non potest, à fortiori, non videtur posse Episcopus quoad suos subditos.

Archiepiscopus non est supra concilium Prouinciale.

Dixi, *& multo minus quoad subditos suorum suffraganeorum*, quandoquidem dato etiam quod potestatem haberet Archiepiscopus dispensandi in huiusmodi legibus conciliorum Prouincialium quoad suos subditos, nō extenderetur tamen hæc potestas quoad subditos suffraganeorum, quandoquidem ius non habet in illos, nisi in casibus appellationum, & propterea dixi in assertione *regulariter loquendo*.

43
Probabilius Episcopus, & Archiepiscopus potest dispensare in decretis sinodalibus

ASSERTIO XIII. Probabilius est Episcopum posse dispensare in constitutionibus sinodalibus Diœcesanis respectiuè ad suos subditos, *Bossans de sinodo Episcop. part. 2. art. 4. n. 9. Nauarrus in summa c. 25. n. 74. Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 18. nu. 33.* & alij magis communiter.

Ratio ex eo deducitur, quia Episcopus in decisionibus sinodalibus est verè superior, & ipse solus fert votum decisiuum, reliqui verò solummodo assident consiliū præbentes, nec reliqui subscribunt, sed solus Episcopus, in quo est diuersa ratio in concilijs prouincialibus, in quibus non solus Archiepiscopus subscribit, sed etiam Episcopi omnes tanquam suffragium, & votum decisiuum ferentes, ergo cum sit superior poterit vtique in illis dispensare; Neque obstare potest, si asseratur, quod Episcopus in sinodo Diœcesana comparetur ad ibi congregatos, sicuti comparatur Decanus ad capitulum Ecclesiæ cathedralis, prout docent *Medina prima secunda q. 96. art. 5. dub. 2. concl. 1. Manuel primo tomo summa in 2. edit. c. 237. n. 1. in fin.* sed Decanus non potest dispensare in decretis capituli cathedralis, ergo nec &c. Non, inquam, obstare potest, quia falsum omnino est, ita adinuicem comparari Episcopum ad sinodum Diœcesanam, sicuti Decanus ad capitulum, nam in isto omnes ferunt suffragium, & votum decisiuum, non sic in illo, vnde Episcopus quoad vim coercitiuam non subest decretis sinodorum, sed tantum quoad vim directiuam.

Episcopus in decisionibus sinodalibus est verè superior.

Hic duplex oritur difficultas. Prima est, an, si decreta sinodalia fuerint auctoritate Pontificis confirmata, possint per Episcopum dispensari. Secunda est, an etiam possint per eundem dispensari, si transierint quodamodo in contractum in commodum alterius. In ordine ad primam sentiunt *Dominicus c. 1. in princip. nu 11 de fil. presbyter. in 6. Bossans de sinodo Episcop. secunda part. art. 4. n. 12. Syluester verb. beneficium 3. q. 9 n. 13.*, & alij plures quos citat, & sequitur *Sanchez lib 8. disp. 18. n. 30.* Episcopum tunc non posse dispensare, quia non potest derogare confirmationi Pontificis. Nihilominus respondendum existimo cum distinctione, vel etenim præciès

H Pon-

Episcopus potest in decretis sinodalibus dispensare, quando sūt approbatā à Pontifice, secus, si auctoritatis Apostolicæ robur adiecit.

44 Pontifex approbauit decreta sinodi Diœcesanę mandans eadem executioni mandari; vel confirmauit, & Apostolicæ auctoritatis robur adiecit; si primo modo crederem adhuc Episcopum in talibus decretis dispensare posse, quia remanent in puro esse decretorum sinodalium; nec approbatio Pontificis aliud addit, nisi quod eadem commendat, & approbat posse exequi, & mandat, vt decreta sinodalia, non sub alia ratione; si secundo modo, tunc habet locum sensus præcitatorum DD. & ratio ipsorum. In ordine ad secundum existimo non posse dispensare, quia iam ius est illis acquisitum, in quorum fauorem decretū illud iuductum est per modum conuentionis, *Antonius c. at si clerici §. de adulterijs n.17. de iudicijs, & c. qua in Ecclesiarum n.30. de constitutionibus, Abbas in c. dilectus n.7. de tempor. ordin. Francus c. licet canon. in princip. n.4. de elect. in 6.*

Nec si transierint in contractū in fauorem tertij.

PRÆNOTIO XII.

An, & quando Prælati Regulares posint in ordine ad suos subditos dispensare, & quid posint Regulares ex vi priuilegiorum?

SVMMARIVM.

Prælati Regulares regulariter loquendo possunt in ijs dispensare quoad suos subditos, in quibus Episcopus quoad suos. 1.
Etiam in ijs, in quibus Episcopi dispensant ex vi Tridentini. 2.
Item in omnibus votis emissis siue in Religione, siue ante. 3.
Et hoc etiam ex speciali priuilegio Pij V. 4.
Etiam in votis iuratis. 5.
Etiam in ijs, in quibus non patet aditus ad Papam. 6.
Non tamen in ijs, in quibus Episcopi dispensant ex vi ordinationis. 7.
Generales dispensationes cum suis super interstitijs. 8
Probabilius Prælati Regulares non possunt absoluere ab hæresi occulta. 9.
Ex vi priuilegiorum possunt Prælati regulares plura quoad suos subditos, quæ non possunt Episcopi. 10.
Prælati Regulares possunt dispensare cum suis subditis, in irregularitate etiam Papæ reseruata. 11.
Etiam in inhabilitate, & infamia. 12.
Etiam super defectu naturalium. 13.
Dispensatus per ingressum ad ordines, non est ad dignitates. 14.
Prælati Regulares possunt dispensare cum suis subditis super bigamia similitudinaria. 15.
Fortè etiam in vera, & interpretatiua. 16.
Etiam in irregularitate ex defectu corporis, & quomodo. 17.
Etiam à suspensione, & irregularitate contracta ob susceptionem sacrorum ordinum ante legitimam ætatem. 18
Præpositus Generalis nostræ Congregationis potest dispensare quoad suos subditos, vt valeant suscipere sacros ordines extra tēpora à iure statuta tribus diebus Dominicis, vel festiuis. 19.
Prælati Regulares facultates, quas habent, possunt committere suis subditis. 20.
Prælati Regulares nequeunt absolutè irritare vota Nouitiorum vel emissa ante ingressū, vel in anno probationis, sed tantum suspendere vsque ad professionem, qua emissa tolluntur, non emissa in egressu reuiuiscunt. 21.
Neque etiam possunt super eisdem dispensare. 22.
Neque item possunt dispensare super alijs notis contractis, puta infamia iuris, bigamia, &c. sed tantum suspendere vsque ad professionem. 23.
Possunt tamen absoluere eosdem Nouitios à casibus reseruatis, & à censuris, alijsq; quæ se habent per modum actus. 24.
Possunt regulares dispensare cū Laicis super votis, exceptis quinque reseruatis. 25.
Et etiam absoluere à casibus Sedi Apostolicæ reseruatis. 26.
Regulares possunt etiam commutare, & dispensare super votis, quantumuis fuerint iurata, dummodo non sint ex illis quinque. 27.
In omnibus casibus, in quibus possunt Episcopi dispensare cum suis subditis in votis castitatis, & Religionis, possunt etiam Regulares. 28.
Non tamen in ijs, in quibus solum Episcopus dispensat ex necessitate. 29.
Regulares non solum possunt dispensare quoad subditos illius Diœcesis, in qua degunt, sed etiam quoad forenses accedentes ad ipsos pro peccatis expiandis. 30.
Probabilius extra sacramentum nequeant dispensare. 31.
Confessarij Regulares ex commissione Prouincialis possunt dispensare super petitione debiti in ijs, qui cum voto simplici castitatis contraxerunt matrimonium, & in ijs, qui post matrimonium contraxerunt affinitatem. 32.
Modo tamen videntur non posse. 33.

DVplicem habet partem titulus propositus, vt ex se patet, & ex ipsis terminis. Prima est de facultate Prælatorum Regularium in ordine ad suos subditos. Secunda de auctoritate Regularium vi priuilegiorum in ordine ad sæculares. De prima primo agemus, subsequenter sub hoc eodem titulo de secunda.

Duplex status difficultatis.

Assertio I. Regulariter loquendo possunt Prælati Regulares quoad suos sub-

subditos in ijs, in quibus possunt Episcopi quoad suos, dispensare. Ità in similibus terminis *Henriq. lib. 7. summæ c. 25. §. 3. lit. Q. in comment., Rodriquez tom. 1. qq. regul. q. 62. art. 9. Suarez de pænit. disp. 30. sect. 2. n. 7., Ludouicus Baia p. 4. cas. 37. in princip. Sanchez lib. 8. de matrimon. disp. 2. n. 13., & lib. 2. summæ c. 11. n. 7., Augustinus Barbosa de potest. Episcopi part. 2. alleg. 39. n. 18., Ioannes Angelus Bossius de triplici Iubilæi priuileg. sect. 1. cap. 10. §. 10. num. 220.*

1 Prælati regulares dispensant quoad suos subditos, in quibus Episcopus quoad suos.

Ratio ex eo deducitur, quià Prælati Regulares sunt exempti, & in ordine ad suos subditos habent iurisdictionem quasi Episcopalem, & etiam proprium territorium, quod non est pars Diœcesis Episcopi, sed veluti propria Diœcesis distincta à Diœcesi Episcoporum, ergo non est, cur in ijs, in quibus possunt Episcopi dispensare quoad suos subditos, non possint Regulares dispensare in ordine ad suos. Confirmatur, quià negata Prælatis Regularibus facultate dispensandi in ordine ad suos subditos in, ijs in quibus possunt Episcopi quoad suos, subditi Regulares, quibus maximè ratione perfectionis status fauent Pontifices esset in deteriori conditione, ac sint subditi sæculares quandoquidem eisdem non esset prouisum de opportuno suarum animarum remedio, si tenerentur in huiusmodi casibus ad Sedem Apostolicam pro dispensatione confugere; neque arbitreris, quod in similibus casibus teneantur, seù possint ad Episcopum Diœcesanum recurrere; non, inquam, arbitreris, quandoquidem respectu Episcopi non sunt subditi.

2 Etiam in ijs, in quibus Episcopi dispensant ex vi Trid.

Hinc in particulari deduces primo, quòd Prælati Regulares possint dispensare, & absoluere quoad suos subditos in ijs casibus, in quibus possunt Episcopi ex vi Tridentini *in c. 6. sess. 24. de reformatione*, quandoquidem ipsis competit iurisdictio quasi Episcopalis in ordine ad suos regulares sibi subiectos.

3 Etiam in omnibus votis.

Deduces secundo, posse dispensare quoad omnia vota, in quibus possunt Episcopi, & non solum, si hæc fuerint emissa constante statu Religionis, sed etiam antecedentèr ad illum statum, hocque non solum euincitur ex auctoritate quasi Episcopali, quam habent ipsi Prælati in suos subditos, sed etiam ex defectu potestatis subditorum, si iam fuerint professi ad ipsa elicienda sine auctoritate, & consensu prælatorum, vel si elicuerint talia vota, antecedentèr ad statum Religiosorum susceptum ex vi eiusdem status, secundum, quem subduntur plene auctoritati Prælatorum, adeout, nec habeant velle, nec nolle, quo statu consistente debent in omnibus, quantumuis antecedenter elicitis subesse nutibus eorundem Prælatorum,

4 Etiam ex speciali priuilegio.

Deduces tertio Prælatos Regulares non solum posse in prædictis dispensare ex vi eiusdem Tridentini, sed etiam ex speciali priuilegio *Pij V. in constit. incipiente Romani Pontificis edito anno 1571. relato à Rodriquez tom. 1. qq. 61. art. 9., & à Suarez de pænit. disp. 30. sect. 2. n. 7.*

5 Etiam si vota fuerint iurata

Deduces quarto posse, Prælatos Regulares in ordine ad suos subditos dispensare in omnibus votis non exceptis, quantumuis illa fuerint iurata ex priuilegio *Gregorij XIII. in constit. edita anno 1575. incipiente Decet Romanum Pontificem in fauorem Societatis Iesu*, quo priuilegio gaudent omnes communicantes; si autem per hoc priuilegium possunt Prælati Regulares dispensare quoad sæculares, de quibus loquitur Bulla, sibi non subditos, non est, cur in fortioribus terminis non possint dispensare quoad suos subditos Regulares.

6 Etiam in ijs, in quibus non patet aditus ad Pontificem.

Deduces quinto, in ijs omnibus casibus Pontificijs, in quibus ex superimminenti periculo, vbi facilis non adest aditus ad Romanum Pontificem, potest Episcopus dispensare, possit etiam Prælatus Regularis in ordine ad suos subditos; & hoc ex interpretatiua mente eiusdem Pontificis propter æqualem subiectionem, quam habent Regulares ad suos Prælatos, ac habeant subditi ad suos Episcopos.

7 Non tamẽ in ijs, in quibus Episcopi dispensant ex vi ordinationis.

Restringe tamen primo assertionem in casibus, in quibus Episcopi dispensant ex vi specialis ordinationis Episcopalis, quià in huiusmodi casibus Prælati Regulares defectu illius specialis ordinationis vtique nequeunt dispensare, vt ex se patet; Hic tamen aduerte, quòd possint superiores præcipuè Generales dispensare cum suis subditis super interstitia, vt scilicet sui subditi possint promoueri ad sacros ordines non interiecto anno inter susceptionem vnius, seù alterius ordinis.

8 Benè tamẽ super interstitijs.

Restringunt secundo aliqui, vt non possint Prælati Regulares, nec ex vi Tridentini, nec ex vi concessionis factæ à Pio V. in constitutione supra allegata absoluere suos subditos ab hæresi occulta inter quos *Sanchez in summa tom. 1, lib. 2. c. 11. n. 7. Sanctarellus tract. de heresi c. 5. dub. 1. n. 9. Diana part. 1. tract. 5. resol. 6. vers. sed his minimè suffraganeibus*, & adducunt rationem, quià in concessione facta per Pium V. non fit specialis mentio de heresi, & in nulla Generali concessione censetur hæresis absolutio comprehendi. Addunt vlterius, quod in ordine ad absolutionem ab hoc crimine omnia Regularium priuilegia intelligantur reuocata per bullam cænæ, vt sentiunt *Suarez tom. 4. de Religione tract. 9. lib. 2 c. 21. n. 10. Portellius in dubijs regul. verb. Abbas n. 11.* Addunt vltimo, ita fuisse declaratum per sacram Cardinalium Congregationem sub die 17. Nouembris 1628., sed hanc restrictionem

reijciunt *Ioannes Angelus Bossius de tripl. Iubil. priuileg.*, *& Laurentius de Portel. in suis dub. regul. verbo hæresis* § 4., *& verb. Prælati n.* 24., & præcipuè hoc docent ex quodam Priuilegio Pij V. apud Rodriquez in bullario, cuius etiam meminit *Portellius in dub. Reg. verb. Abbas nu.* 6. *Sanchez de matrimonio tom.* 2. *lib.* 8. *disp.* 2. *n.* 3. vbi tribuitur PP. Dominicanis, ac proindè alijs Regularium superioribus erga suos subditos in foro conscientiæ omnis facultas absoluendi, & dispensandi, quam habent Episcopi vigore concilij Trident. sess. 23. c. 6. Quamobrem ad ea, quæ opponuntur, respondent, & quidem ad primum asserunt in illa concessione comprehendi absolutionem ab hæresi occulta tum implicitè, & virtualitèr, tum explicitè, & formaliter; implicitè quidem, quia quando Pontifices volunt à generali concessione excipere absolutionem ab hæresi illam nominatim excipiunt, prout docent *Suarez tom.* 4. *de Religione lib.* 2. *c.* 20. *num* 10, *& seqq. Portellius in dub. Reg. verb. Abbas n.* 6., vt constat ex concessione Gregorij XIII. fratribus S. Bernardi in Hispania; explicitè verò, quia expresse Pius V. concessit Prælatis Regularium casus concessos Episcopis *in d. c.* 6. *Trident.*, inter quos numeratur hæresis occulta; Ad secundum dicunt per Bullam cœnæ non derogari priuilegijs Regularium, quòd ex eo colligitur, quòd passim Pontifices innouant Regularium priuilegia, quod frustrà fieret, si in die cœnæ, quod fit ab omnibus Pontificibus, esset reuocanda. Deinde Gregorius XIII. anno 1564. die 18. Martij indulsit Societati Iesu, vt concessiones illi factæ non censeantur per Bullam cœnæ reuocatæ, vt habetur *in compendio priuilegiorum eiusdem Societatis Iesu verb. Bulla cœnæ* §. 2., *Suarez de Relig. tom.* 4. *tract.* 10. *lib.* 9. *c.* 20. *n.* 18. *Portellius in dub. Regul verb. Bulla cœnæ n.* 2., quo priuilegio gaudent omnes communicantes; Ad tertium asserunt de tali declaratione non constare authenticè, & vbi constaret, non habere vim legis. Quid ergo concludendum? Tu cogita. Probabilius crederem non posse Prælatos Regularium à tali hæresi occulta absoluere maximè propter declarationem eiusdem sacræ Congregationis, de qua arbitror satis constare.

9 Probabilius non possunt Prælati regulares absoluere ab hæresi occulta.

10 Per priuilegia plura possunt, quæ non possunt Episcopi.

Assertio II. Ex vi priuilegiorum in longe pluribus possunt Prælati Regulares dispensare cum suis subditis, in quibus non possunt Episcopi quoad suos. Assertio fiet plena per enuntiationem eorum, in quibus possunt ijdem Prælati Regulares in ordine ad sibi subditos dispensare.

11 Primo in irregularitate etiam pp. reseruata.

Primò dispensare potest Generalis in foro conscientiæ quoad irregularitatem cum personis sibi subditis in omni irregularitate etiam in casibus reseruatis Pontifici, scilicet in homicidio, in membrorum obtruncatione, & enormi sanguinis effusione contracta, dummodo non sit notorium factum *Iulius II. Ordini Prædicatorum*, vt habetur *in lib. priuilegior. eorundem fol.* 173., *& in compendio minorum tit. Dispensatio post adnotationem Capucini*. Sed, an possit dispensare in irregularitate contracta ex homicidio voluntario affirmant plures ex concessione Pij V. Congregationi Cassinensi cum clausula: *Non obstantibus quibusuis Apostolicis, ac prouincialibus, vel sinodalibus concilijs* edita anno Domini 1571. Idibus Ianuarij. Quinimmo aliqui addunt per Priuilegium Martini V. factum Priori S. Benedicti Vallisoleti hanc facultatem extendi ad omnes superiores locales, vt habetur *in compendio minorum tit. Dispensatio* §. 24.

Secundo possunt Generales, vel per se, vel per alios per eum pro tempore deputandos eos, qui sub eius obedientia degunt, si inhabilitatis, & infamiæ notam, vel ante, vel post ingressum in Religionem contraxerunt rehabilitare, & cum abstersione inhabilitatis, & infamiæ maculæ dispensare *Pius V. Abbatibus, & Prælatis Congregationis Cassinensis anno* 1571. *Idibus Ianuarij, & Gregorius XIV Clericis Regularibus ministrantibus infirmis Anno Domini* 1591. *Vndecimo Calendas Octobris.* 12

12 Etiam in inhabilitate, & infam a.

Tertio, Generales, alijque superiores locales de eorundem Generalium licentia possunt dispensare cum personis sibi subditis super defectum natalium etiam ex adulterio, sacrilegio, incestu, & quouis alio nefario, illicito, & damnato coitu prouenienté postquam in eo ordine vota emiserint, adeout eodem defectu non obstante possint ad quoscunque sacros etiam Præsbiteratus ordines promoueri, quinimmo ad quascunque etiam administrationes, personatus, præminentias, & officia *Gregorius XIV. Clericis Regul. ministrantibus infirmis anno Domini* 1591. *vndecimo Calendas Octobris, & Paulus III. Societati Iesu, vt habetur in eorum compendio tit. Dispensatio* §. 5., *& Sixtus IV. ordini minorum*, & quamvis Sixtus V. prædictam facultatem per suam Bullam, quæ incipit *cum de omnibus* reuocauerit, Gregorius tamen XIV. per aliam bullam, quæ incipit *circumspecta* ad pristinum statum reuocauit. Nota hic tamen, quòd quantumvis ingressus in Religionem absque dispensatione habilitaret ingredientem illegitime natum ad ordines suscipiendos; non tamen habilitet ad dignitates, & officia sine dispensatione, prout clare euincitur *ex glos. in c. fin. de filijs Presbiterorum*. Vnde electio ad officia facta non habita prius dispensatione esset omnino inualida per textum *in c. innotuit de elect.* quinimmo dispensatio ad dignitatem, & officium 14

13 Etiam in defectu natalium ex adulterio, incestu.

14 Dispensatus per ingressum ad ordines nõ intell gitur dispen satus ad dignitates.

ficium inferius non est sufficiens; vt promoueri possit ad superius, *Panormitanus in c. innotuit de elect.*, *Hieronimus Sorbus Capucinus in suis annotat. in compendio minorum tit. dispensatio*.

15 Item in bigamia similitudinaria

Quarto, possunt Generales, alijque prælati Regulatores dispensare cum suis subditis super bigamia similitudinaria ex priuilegio Sixti IV. apud *Dianam part. 4. tract. 2. resol. 63.*, sed, an possint in vera, & interpretatiua negat *Bononia de elect. part. 2. c. 4 dub. 71 nu. 2*, ea motus ratione, quia in priuilegijs nunquam intelligitur hæc concessa, nisi exprimatur; nullibi autem expressa cernitur. Sed affirmat *Auila part 7 disp. 8. dub. 4 concl. 8* ex eodem priuileg. Sixti V., quòd tamen priuilegium non esse ita clarum asserit *Tamburinus tom. 2. disp. 17. q. 3. n. 2* Aliud priuilegium, quoad hoc adducit *Rodriquez compen resol 16. nu 14.*, quòd est Pauli III. concessum Religiosis D. Benedicti Montis Oleti, & *Portellius verb. dispensare in compendio Societatis Iesu verb. dispensare §. 5. & 6.* refert cócessionem Sixti IV. factam Cartusiensibus.

16 Forte etiã in vera, & interpretatiua.

Quinto, possunt Generales, alijq; Regulares Prælati dispensare cum suis subditis in irregularitate ex defectu corporis, nisi defectus tantus sit, vt pariat scandalum *Villalobos tom. 1. tract. 22. diff. 9 n 21.*, & in particulari si careat pede, & ambulet pede ligneo, itẽ si careat oculo dextero *Vacchius disp. 9. dub 20. num. 3.*, quinimmo etiam sinistro dummodo in dextero ita sit perspicax, vt sine notabili conuersione sacrum canonem possit inspicere *Laiman Theol. moralis lib. 2. tract. 5. part. 5 c. 7 n. 2.*

17 Etiam in irregularitate ex defectu corporis, nisi defectus pariat scãdalum.

Sextò possunt Generales ordinum communicantium cum priuilegijs aliorum suos subditos à suspensione contracta ob susceptos sacros ordines ante legitimam ætatem, & super irregularitatem ex eodem capite prouenientem dispensare, vt non solum in susceptis ministrent, sed etiam ad omnes alios etiam præsbiteratus ordines promoueantur, vel postquã promoti fuerint in altaris ministerio ministrent, ac missas, aliaque diuina officia celebrare liberè possint *Sixtus IV. Oliuetanis priuileg. 36. fol.* 120; Neque obstare potest Bulla Sixti V. contra Clericos male promotos, quæ incipit *Sanctum, & Salutare*; non obstat, inquam, quià reuocata est per Clementem VIII. in sua Bulla, quæ incipit *Romanum Pontificem decet*.

18 Etiam à suspensione contracta ob susceptionem sacrorum ordinum, & irregularitate ante legitimam ætatem.

Septimò potest Præpositus Generalis Congregationis nostræ dispensare cum suis subditis, vt valeant suscipere ordines etiam sacros, & præsbiteratus extra tempora à iure statuta tribus tamen diebus Dominicis, vel alijs festiuis etiam continuis à quocunque Antistite non obstante Concilij Tridentini decreto Eugenius IV. Monacis Sancti Benedicti apud *Rodericum qq canonic., & Regul. q 22. art 4 tom. 3.* idemque indultum Alexander VI. concessit Religiosis S. Hieronimi. Nec obstat Concilium Trident. sess. 23 de reformat. c. 8., quià non reuocat priuilegia Regularium, prout reuocat alia quantum ad ætatem d. sess. c. 12., & quantum ad recipiendum eodem die duos sacros ordines c. 13. Nec obstat sess. 25. de Regul. c 22., quià ibi reuocantur solum decreta, quæ sunt contraria sancitis in ead. sess. 25. Nec paritèr obstat, quod Gregorius XIII., & Sixtus V. Religionum priuilegia confirmauerint, dummodò non sint contraria decretis Concilij Trident., nam solum sequitur noluisse ea confirmare, sed relinquere in vi, quam habebant; nec constitutio Sixti V. contra male promotos comprehendit Regulares, vt ex proemio colligitur, & deinde reuocata est, vt supra, & quamvis Gregorius XIII. concesserit Religiosis societatis Iesu, vt promoueri valeant extra tempora, & prohibuerit huius gratiæ communicationem, tamen id non impedit, quominus alij Pontifices nequeant hanc concessionem per viam communicationis ad alias Religiones extendere. Deinde Clemens VIII priuilegia Fratrum minorum confirmauit, & innouauit concessiones, & indulta a S. Sede reuocata, & sic reualidauit indultum concessum Benedictinis; idem firmat *Portellius verb. ordines sacri nu 4 de dubijs Regul Thomas Tamburinus lib. 1. de ordinan 16 vsque ad finem Marchinus de sacris ordin in com. part 8. de impedim ex delict. c 7. Diana in summa verb ord. minist n. 35.* Quare Mendicantes, & qui eorum gaudent priuilegijs possunt frui indultis huiusmodi. *Rodericus tom. 2. qu. 55 de commun priuileg. art 17*, atque ita practicatur in pluribus Diæcesibus, & præcipuè Bononiæ &c.

19 Etiam, vt sui subditi valeãt tribus diebus festis ordinari etiam extra tempora à iure statuta.

Concil. Trid in hoc non obstat.

Alia plura ex priuilegijs possunt in ordine ad suos subditos dispensare Prælati Regulares, quæ videri possunt in eorum compendijs; non enim hic vacat singulà recensere.

20 Assertio III Possunt regularitèr loquendo Prælati Regulares omnimodam facultatem, quam habent concessam à Romanis Pontificibus committere suis sacerdotibus inferioribus, ex priuilegio Eugenij IV. Prioribus S. Hieronimi Hispaniæ. Idem concessit Iulius III. Societati Iesu, vt habet priuilegium, quòd incipit *sacra Religionis* &c. sub num. 70 concessum die 22 Octobris 1552. Pontificatus sui anno 3., vnde huiusmodi Prælati Regulares possunt sibi eligere confessarium, & mutare, qui eis beneficium absolutionis, & dispensationis impendat in omnibus casibus, quibus ipsi auctorita-

Prælati Regulares possunt has facultates committere suis subditis.

te

tè Apostolica exteros sibi subditos absoluere, & respectiuè dispensare possunt, Eugenius IV. Prioribus S. Hieronimi Hispaniæ, vt habetur in eorum compendio priuilegiorum *tit. priores* §. 1., *& tit. Eligere* §. 2.

21 Nequeunt vota nouitiorum irritare, sed tantum suspendere vsque ad professionem.

Assertio IV. Regularitèr loquendo Prælati Regulares nequeunt absolutè irritare vota Nouitiorum ante professionẽ, quæ emiserunt ante ingressum, vel tempore Nouitiatus, sed tantum suspendere eorum executionem, vsquequo per professionem irritentur, vnde eiectis eisdem, vel egressis è Religione ante professionem adhuc huiusmodi vota reuiuiscunt. Idem proportionaliter intelligendum est quoad irritationem in alijs per dispensationem. *Nauarrus in summa c. 12. n. 65. Ludouicus Lopez prima part. instruct. c. 48. §. materia voti, Manuel 1. tom qq. regular. q. 25. art. 8. in fin.*

Ratio primæ partis ex eo desumitur, quia Nouitij non subduntur superiori quoad omnia, sed tantum vt probentur, & instruantur in Religionis regulis, & institutis, nec tenentur ex voto obedire, sed spontè se subijciunt ad obediendum, ergo superiores non poterunt quoad illos vota, vel antecedenter, vel in nouitiatu emissa irritare per dispensationem, quandoquidem facultas ipsis concessa per Romanos Pontifices extenditur dumtaxat quoad suos subditos. Confirmatur, quia huiusmodi priuilegia concessa Prælatis Regularibus intelliguntur intuitu status perfecti Religionis, vt commodius Religiosi vacare possint ijs, quæ sunt de instituto, & ratione talis status, non quatenus inseruire possint extra talem statum, quem Pontifices non respexerunt; quinimmò hoc esset aditum aperire affectis huiusmodi notis, vt dispensationem obtineant, ingredi Religionem, & postea ea obtenta egredi.

Difficultas hic oritur, an possint saltem Prælati Regulares super vota Nouitiorum ante ingressum, vel in Nouitiatu emissa dispensare? Affirmare videntur *Henriquez lib. 7. de indulgentijs c. 22 n. 7. Manuel qq. Regul. tom. 1 qu. 25. art. 8. Siluester verbo dispensatio q. 14. dict. primo, & ibi Angelus n. 8.* ea moti ratione; quia quousque Nouitius perseueret in Religione quamuis, Prælatus non habeat potestatem dominatiuam, habet tamen spiritualem iurisdictionem, vt tradit *Nauarrus in summa c. 12. n. 65.* Negãt, & melius *Angles Floribus 2. pars q. de voto art. 8. post decimam difficultatem dub. 3. Ludouicus Lopez prima part. instruct. c. 47. §. sed vtrum.* Ratio est, quia nequit huiusmodi vota irritare, ergo nequit super illis dispensare, quandoquidem dispensatio ex genere suo est irritatio iuris quoad illam personam, super quam cadit eadem dispensatio; vnde nescio, qua ratione *Sanchez de matrimon. lib. 9. disp. 39. n. 43.* asserit solum Prælatos posse suspendere vota nouitiorũ vsque ad professionem, qua non emissa, si egrediantur, reuiuiscant, dum postea *n. 44.* absolutè asserit posse super illa dispensare. Quomodo autem possunt reuiuiscere, si super illis cecidit absolutè dispensatio. Certè, & ipse asserit per dispensationẽ ius abrogari. Dicere deinde quod in eisdem Prælatis insit iurisdictio quædam spiritualis, licet non potestas dominatiua, non facit ad rem, siquidem, si hæc iurisdictio, si verè in eisdem detur, non est sufficiens ad irritandum, nec videtur sufficiens ad dispensandum.

22 Neque etiã possunt super eisdẽ dispensare.

Neque obesse potest, si asseratur, quod Nouitij in fauorabilibus gaudeant priuilegijs professorum, & veniant propriè nomine Religiosorum, vnde primo gaudent priuilegio canonis, fori, & exemptionis gabellarum, *Molina tom. 3. tract. 2. disp. 671. n. 1, & omnes fere Theologi, cum Grasso de offic. Cleric. effect 3. n. 13., & alij iurisconsultis;* secundo non subsunt Iurisdictioni laicali, nec possunt à Iudice laico ob delicta in sæculo commissa puniri, vt est in confesso apud omnes, ergo non erit, cur gaudere non possint beneficio dispensationum, quo gaudent professi; Non, inquam, obesse potest, quia in primis huiusmodi priuilegijs non gaudent, nisi quousque in Religione perseuerant, quod, si ex illa egrediãtur, adhuc subduntur foro, canoni, & gabellis, vt per se patet; & hoc nobis potissimum fauet, quandoquidem etiam dicimus, quod quousque perseuerant in Religione vota huiusmodi suspendantur, & non reuiuiscunt, nisi egrediantur. Deinde priuilegium fori, canonis, & exemptionis gabellarum est ratione status Ecclesiastici, in quo verè est Nouitius; priuilegiũ autem dispensationis est ratione subiectionis, quam perfectè non habet Nouitius erga Prælatum.

Non obstat, quod Nouitij gaudent priuilegio fori, & canonis.

Eadem ratione, qua dictum fuit, Prælatos Regulares non posse irritare vota Nouitiorum, euincitur etiam quod non possint regulariter dispensare in alijs notis cõtractis per eosdem Nouitios, puta infamię iuris, bigamię &c. sed dumtaxat quoad suos effectus suspendere vsque ad professionem, quam, si emiserint, possunt absolutè in ijs dispensare, si verò non emiserint, seu egressi fuerint è Religione, eadem, seu eisdem notis afficientur; mens etenim Põtificum concedentium huiusmodi priuilegia fuit fauere perfectiori statui Religionis, ne scilicet illi, qui insigniuntur cingulo specialis militiæ, inficiati remaneant aliqua labe, qua vacare nequeant muneribus talis militiæ, & qui ratione status in domo Dei cæteris perficiuntur, aliqua turpitudinis nota perseuerante eodem statu de-

Neque ită possunt dispensare cũ Nouitijs super alijs notis contractis.

turpentur.

Dixi *regulariter loquendo*; non enim ne-
24 gauerim, quod Nouitij etiam ante pro-
fessionem possint à suis Prælatis Regula-
ribus absolui ab omnibus casibus reserua-
tis, & à censuris, alijsque, quæ se habent
per modum actus, & transeuntis, quia
præsumendum non est, quod Pontifex
voluerit, quod eisdem innodati permane-
rent, quousque profiterentur, quia hoc
etiam cederet in magnum præiudicium
status Nouitialis, & Religionis incohatæ.
Procedit igitur assertio quoad notas, quæ
se habent per modum habitus, & perma-
nentis, quæ simul compati possunt cum
statu nouitiali, à quibus non est præsu-
mendum quod Pontifex voluerit libe-
rari, si ad sæcularem vitam transierint.

Possunt tamen absoluere à casibus reseruatis, & à censuris.

25 ASSERTIO V. Possunt Regulares
commutare, & dispensare quoad Laicos
super votis, exceptis quinque nempe vl-
tramarinis, visitationis liminum BB. Petri,
& Pauli de Vrbe, ac Sancti Iacobi in
Compostella, nec non Religionis, & ca-
stitatis; item absoluere ab omnibus pec-
catis etiam Sedi Apostolicæ reseruatis, &
ex quibusdam ex ipsis casibus resultanti-
bus sententijs censuris, & pœnis exceptis
contentis in Bulla cænæ.

Possunt in omnibus votis dispensare exceptis quinque, & quibus.

Quoad facultatem commutandi, &
dispensandi super vota, & absoluendi à
casibus reseruatis euincitur ex concessione
facta à Paulo III. Religiosis societatis Iesu,
vt habetur *in eorum compendio tit. Absolutio*
§. 1 Verba autem Pontificis hæc sunt.
*Conceditur facultas quorumcunque vndecun-
que ad vos venientium confessiones audiendi,
& confessionibus diligenter, auditis ab om-
nibus peccatis etiam sedi Apostolicæ reserua-
tis, & à quibuscunque ex ipsis casibus resul-
tantibus sententijs, censuris, & pœnis exceptis
contentis in Bulla cænæ absoluendi, nec non
& vota commutandi.*

Concessio super commutatione, & dispensatione votorum.

Quoad exceptionem in dispensatione
in quinque votis allegatis habetur ex
Paulo III. in prædicta facultate. Ibi
*vota quæcunque, vltra marina visitationis
liminum B. Petri, & Pauli de vrbe, ac San-
cti Iacobi in compostella, nec non Religionis,
& castitatis dumtaxat exceptis in alia pie-
tatis opera commutandi.*

Exceptio quoad quinque allegata.

In ordine verò ad absolutionem à
casibus, & censuris reseruatis non so-
26 lum intelligenda est concessa facultas
non solum in ordine ad iam reseruata, sed
etiam imposterum reseruanda Sedi Apo-
stolicæ per priuilegium concessum Con-
gregationi Oratorij S. Mariæ de Vallicella
de vrbe à Sixto V., quod priuilegium
refert de verbo ad verbum *Stephanus Qua-
ranta in sua summa Bullarij sub tit. Confessor,*
§. *decet Romanum Pontificem sub data nonis
Septembris* 1586. *Pontificatus sui anno se-
cundo.*

Absoluere etiam à casibus sedi Apostolicę reseruatis.

Aduerte hic tamen, quod supradicta
facultas absoluendi est etiam limitata in
sex casibus per totam Italiam extra vrbem
primo violationis immunitatis Ecclesia-
sticæ in terminis Constitutionis Gregorij
XIV., quæ incipit *cum aliàs nonnulli*.
Secundò violationis clausuræ monialium
ad malum finem. Tertiò prouocantium,
& pugnantium in duello iuxta decretum
Sancti Concil. Trident., & Constitutio-
nem Gregorij XIII. incipientem *ad tol-
lendum*. Quartò inijcientium violentas
manus in clericos iuxta canonem *si quis
suadente* 17 *qu*. 4., ac iuris dispositionem.
Quinto simoniæ realis scientèr contractæ,
atque etiam confidentiæ beneficialis.
Sextò in omnibus casibus, quos ordinarij
locorum sibi reseruarunt, & imposterum
reseruabunt. Ita habetur in decreto Cle-
mentis VIII. facto per congregationem
Eminentissimorū Cardinalium super ne-
gotijs Episcoporum, & Regularium pu-
blicato die 9. Mensis Ianuarij 1601., & de-
clarato die 26 1602.

Exceptio quoad absolutionē à casibus reseruatis.

Aduerte hic secundo in ordine ad vota,
quod quantumvis in allegatis concessio-
nibus fiat solummodò mentio de commu-
tationibus in alia pia opera, ex alijs tamen
fiat extensio etiam ad dispensationes. In-
nocentius VIII. ordini Minorum, vt ha-
betur in eorum compendio tit. Absolu-
tio quoad sæculares II. § 12. Eugenius IV.
Monacis Sancti Benedicti deputatis ad
confessiones audiendas, vt habetur in d.
compen. minorum tit. Dispensatio § 25.
Martinus V. Monacis Sanctæ Mariæ de
Monserrato, & Iulius II Congregationi
S. Benedicti Hispaniæ, vt notat Capucinus
in suis adnotat. ad compendium mino-
rum tit. Dispensatio.

ASSERTIO VI. Concessiones Regula- 27
rium in ordine ad vota commutanda, vel
dispensanda extenduntur etiam ad vota
iurata, dummodò non sint ex illis quinque
enumeratis exceptis, Ex indulto Grego-
rij XIII. anno 1575. in sua Bulla in fauorem
societatis Iesu, incipiente *ad perpetuam
rei memoriam Decet Romanum Pontificem*,
vbi habetur *Insuper facultatem aliàs
Presbiteris societatis prædictæ à sede Apo-
stolica concessam commutandi vota etiam ad
iurata, dummodo commutatio huiusmodi in
alterius præiudicium non fiat, extendimus.*
Ex quibus habes amplius esse hoc priui-
legium, quam sit illud, quod conceditur
ex Bulla Cruciatæ, vel Iubilæi, quandò-
quidem ex vi Bullę cruciatę non conce-
ditur facultas commutandi in quęcunque
alia opera pia, sed in subsidium belli; in
bulla autem Iubilęi non conceditur dire-
ctè facultas circa iurata, sed indirectè
tantum deducitur ex facultate illa circa
vota; ex vi verò istius concessionis exten-
ditur facultas directè ad iuramentum
etiam

Etiam, si vota fuerunt iurata

Non solum indirectè; sed etiam directè.

etiam adeo, vt non solum possit Regularis dispensare super iuramento relaxando per relaxationē voti, quatenus illud isti adijcitur tanquam accessorium in confirmationem, sed etiam quando iuramentum adijcit principalitèr nouum vinculum supra votum; quoad indultum autem dispensandi circa vota habetur ex priuilegio Innocentij VIII. facto medicantibus in omnibus votis, in quibus possunt Episcopi exceptis peregrinationis vltra duas dietas; prout refert *Sorbus in compendio mendicantium verb. absolutio quoad saeculares num. 12. Manuel in expositione cruciata* §. 9. *num.* 141. Quid autem veniat nomine duarum dietarum asserit idem Manuel esse viginti leucas.

28 In votis castitatis possunt in omnibus casibus dispensare in quibus Episcopi.

Assertio VII. In ijs omnibus casibus, in quibus Episcopi possunt dispensare in votis castitatis, possunt etiam Regulares ex vi priuilegiorum, excipiendo tamen in casu, quo Episcopus solum potest ex necessitate dispensare; sic in particulari possunt dispensare in votis huiusmodi pœnalibus, & conditionalibus, & in ijs omnibus casibus, in quibus votum non est integrum, nec completum.

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quod habetur *in compendio priuilegiorum Societatis Iesu verb. dispensatio* §. 10, vbi sic dicitur, *Per facultatem Benedictinis concessam à Martino V. possunt nostri confessores deputati dispensare in votis etiam Episcopo reseruatis*, & priuilegium simile est supra relatum Innocentij VIII. facto mendicantibus, per quod possunt dispensare in omnibus votis, in quibus possunt Episcopi, sed Episcopi possunt dispensare in votis etiam castitatis pœnalibus, & conditionalibus, & incompletis, & non integris, ergò etiam poterunt Regulares ex vi huiusmodi priuilegiorum. Confirmatur, quià reseruatio vtpotè odiosa est intelligenda de voto secundum omnem rationem perfecto, ergò, vbi deficiet à perfecta ratione, non cadet sub reseruatione saltem respectu eorum, qui gaudent priuilegijs.

29 Nō tamen in casibus in quibus solum potest Episcopus ex necessitate dispensare

Ratio secundæ partis ex eo desumitur, quià huiusmodi vota supponuntur propria, absoluta, & completa castitatis, & non spectant ad ius ordinarium Episcoporum, sed eisdem deuoluuntur solummodo ex interpretatiua Pontificis voluntate, & commissione, quæ non præsumitur pro Regularibus, quià in concessione generali non veniunt casus, qui non nisi specialitèr conceduntur, & ex interpretatione; atque hanc partem sustinent, *Henriquez lib. 6. de pænit. c. 14. n. 7., & lic. P. Manuel in bulla Cruciata*, § 9. *n.* 118., & *qq regul. tom 1. q. 41. art. 9., & q. 63. art. 6. Sanchez de matrimon. lib.* 8. *disp.* 16. *num.* 2. Deindè Regulares habent semper exceptos à priuilegijs ipsis concessis casus castitatis completæ, & Religionis, & priuilegijs gaudent, quatenus ipsis expressè conceduntur, non quatenus præsumuntur, ergò in huiusmodi votis, vtpotè exceptis non poterunt se ingerere super illis dispensando in casibus, in quibus permittitur dispensatio Episcopis ex necessitatis euentu, quandòquidem hæc facultas ipsis non reperitur expressè concessa, & interpretatiua Pontificis voluntas ex communi DD. consensu in solis Episcopis transfunditur, & non in alijs, nisi exprimantur.

Assertio VIII. Facultas quam habent Regulares commutandi, seù dispensandi in votis Sæcularium non exceptis extenditur non solum ad subditos illius Diœcesis, in qua degunt, sed ad quoscunque ad ipsos aduenientes ad peccata propria expianda. Quoad primam partem est communis apud omnes DD. excepto *Siluestro verbo domicilium in fine, & Manuele in addit ad bullam cruciata* §. 9. *nu.* 120., qui tamē loquūtur attentis præcisè priuilegijs antiquis mendicantium: Quoad secundam *Sanchez de matrimon. lib.* 8. *disp.* 16. *n.* 19. 30 Possunt dispensare etiam quò ad externos accedentes ad ipsos pro peccatis expiandis.

Prima pars expressè euincitur ex priuilegio Pauli III. concesso Religiosis Societatis Iesu per ea verba *Conceditur facultas quorumcunque vndecunque ad vos venientium confessiones audiendi &c.*, & nonnullis interpositis subditur, *nec non, & vota commutandi*, per quod priuilegium, explicantur præcedenter concessa, quæ restringebantur ad subditos illius Diœcesis, in qua Regulares morabantur.

Secunda pars ex eo euincitur, quià quantumvis potestas dispensandi quoad vota in Regularibus restringatur ad ea vota, in quibus solum Episcopi possunt dispensare, hæc tam restrictio intelligitur tantum quoad qualitatem votorum, adeout in talibus, & nō in alijs valeant dispensare, non autem in ordine ad personas, adeout possit potius cum his, quam cum alijs dispensare, ergo poterunt indefinitè hanc potestatem exercere cum quibuscunque ad ipsos confugientibus ad confessionem peccatorum habendam. Antecedens probatur primo, quià facultas dispensandi concessa Regularibus à Romanis Pontifificibus est maximè fauorabilis, & amplianda, vt infrà videbimus, ergo quantumvis intelligatur per concedentem restricta expressè quoad vnum sensum, nempè quoad qualitatem votorum, non debet intelligi restricta quoad alium sensum non expressum. Secundo, quià facultas, quam habent Regulares ad dispensandum est à Romano Pontifice, cuius imperium certis finibus non limitatur, ergo subiectione posita, quam seculares eisdem exibent se sub-

submittendo eorum iudicio in confessionibus non erit, cur cum eisdem non possint dispensare in huiusmodi votis cæteroqui non reseruatis, & non exceptis per eundem Pontificem. Confirmatur, quià huiusmodi facultas concessa est Regularibus ad effectum, vt pænitentium ad ipsos confluentium melius saluti spirituali possint consulere, ergo, cum quorumcunque ad ipsos venientium possint confessiones excipere, poterunt etiam eisdem consulere per dispensationem.

31 Extra sacramentũ pænitentię probabilius nequeunt dispensare. ASSERTIO IX. Regulares extra sacramentum pænitentię probabilius nequeunt vti priuilegio commutandi vota, & dispensandi super illis quidquid ex aduerso dixerint *Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 16. n. 11. Henriquez lib. 7. de indulgentijs c. 30. n. 6.* Sententiam nostram sustinent *Cordaba in summa qu. 152. Manuel in Bulla Cruciata §. 9. n. 112. reg. 9. Ludouicus Lopez 2. part. instruct. vbi de elamibus c. 9. col. 9 Vega secundo tom. summa c. 129. cas 34., & alij magis communiter.*

Ratio ex eo deducitur primo, quod habetur in priuilegio Pauli III. concesso Religiosis Societatis Iesu, vbi dicitur: *Et confessionibus diligenter auditis conceditur facultas absoluendi, nec non & vota commutandi*. Nota ly *confessionibus diligenter auditis*, quod importat ablatiuum absolutè positum; ablatiuus autẽ absolutè positus importat conditionem *l. à testatore ff. de condit., & demonst.*, & facit conditionem referri ad omnem dispositionem per textum *c. si requiris de appellat.*, Neque obesse potest, si asseratur, conditionem quidem referri ad omnem dispositionem, quãdo militat eadem ratio pro omnibus, secus quando ratio militat pro vna parte, non pro altera, vt euenit in præsenti, nam absolutio à peccatis exigit quidem sacramentalem confessionem, non sic dispensatio à votis, sicque ly *confessionibus diligenter auditis*, refertur ad facultatem absoluendi à peccatis reseruatis, non autem ad facultatem commutandi vota, seù dispensandi super illis; Non, inquam, obesse potest, quià facultas dispensandi, & commutandi vota concessa est Regularibus, vt notat etiam *Sanchez d. lib. 8. de matrimonio disp. 16. n. 10. in fine*, licet aduersetur nostræ assertioni, vt melius pænitentium ad illos confluentium saluti spirituali prospicere posint, quod certe exigit sacramentalem confesionem, per quam consulunt ipsorum pænitentium saluti; & ob hanc rationem facultas dispensandi extenditur etiam ad non subditos Diæcesis, in qua Regulares degunt, sine qua non extenderetur ad illos. Quis enim diceret, quod cuiuscunque vbiquę terrarum degentis posit Regularis confessarius vota commutare, & super illis dispensare etiam si apud illum non se subijceret per confessionem, ergo in tantum potest dispensare, in quantum potest melius illi cõsulere, seù ipsius saluti in sacramentali confessione, & non aliter, quià cessante causa finali concessionis non intelligitur militare concessio. Accedit, quod huiusmodi facultas non conceditur Regularibus quomodocunque, sed confessoribus Regularibus deputatis, vt constat ex priuilegio *in compendio Societatis Iesu verb. Dispensatio §. 10. Ibi Per facultatem Benedictinus concessam à Martino V. possunt nostri Confessores deputati dispensare in votis &c.*, ergo præcisè in actu confessionis, in quo solo est iudex, & confessor is, qui cõmutat, & dispensat; ad quid enim exigere statum, & qualitatem confessarij, si etiam extra statum confessionis posset dispensare? Certe etenim extra talem statum non dispensaret, vt confessor, sed vt merè Regularis. Quamobrem ad instantiam assero, quod quamuis commutatio, & dispensatio in votis non exigat secundum se confessionem sacramentalem, prout tamen fit à confessario Regulari ex concessione Pontificum, exigat talem confessionem, cum Regulares non exerceant iudicium, nisi in ipsa confessione; atque hanc nostram sententiam præter præcitatos DD sustinent *Hieronimus Sorbus Capucinus in suis adnotationibus ad compendium priuilegiorum Minorum verb votum nos 9. Ludouicus Beia part. 2. suorum resp. cas 9. Sairus lib. 6. clauis c 11. nu. 105. & lib. 5. cap. 60. n. 10. Sanctarellus de Iubileo c. 8. dub. 8. Suarez tom 2. de Religione lib. 6. c. 16. n. 4.* Dispensat, vt confessor, non præcisè, vt Regularis.

Ablatiuus absolutus importat conditionẽ

ASSERTIO X. Confesarij Regulares approbati iuxta Tridentini formam posunt ex commisione Prouincialis dispensare in foro conscientiæ ad petendum debitum cum ijs coniugibus, quorum alter cum alterius consanguinea adulterium perpatrauit, & per consequens affinitatem contraxit cum propria coniuge, & etiam olim poterant dispensare cum his, qui post votum simplex castitatis matrimonium contraxerant, siuè illud fuerit præcisè ratum, siuè consummatum; modo tamen in hoc voto probabilius non posunt ad hunc effectum petendi debitum, nisi de alio priuilegio concesso à Pio V. viuę vocis oraculo Franciscanis de obseruantia constet. Prima pars constat ex concesione *Iulij II. ordini S. Benedicti*, vt habetur *In compendio Societatis Iesu tit. Dispensatio §. 3.*, & concesione *Pij V. ordini Prædicatorum*, vt habetur *in compendio minorum tit. dispensatio post adnotationem Capucini*. Secunda pars patet ex concessione Pij V. viuæ vocis oraculo prout testantur *Vera crux prima part. speculi art. 15. paulo ante dubium secundum, Cordaba in summa q. 136 punct. 2.* 32 Possunt dispensare super petitione debiti inter coniugatos obstrictos voto castitatis.

I Pa.

Palacios in 4. dist. 32. disp. 2. col. 17. vers. suffragatur communi placito. Henriquez lib. 12. de matrim. c. 2. num. 9., *& hoc habetur in compendio priuileg. Societatis Iesu verb. Dispensatio* §. 9., quod priuilegium vtique intelligendum est non solum quando matrimonium iam consummatum est, sed etiam quando præcisè ratum *Manuel primo tom. summa in secunda edit. c. 241. nu. 2. Vega secundo tom. summa cap. 129. cas. 118. punct. 2. Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 8. n. 4.* Ratio est, quià concessio loquitur indefinitè de voto ad effectum petendi debitum post contractum matrimonium, quæ certe, vtpotè fauorabilis, non est limitanda ad matrimonium consummatum; nec obesse potest ante consummationem teneri ingredi Religionem; non, inquam, obesse potest, quià nullum ius cogit ex vi vòti præcise ingredi Religionem, *Vega in summa tom. 2. c. 126. cas. 18. Sairus lib. 6. c. 11. n. 114.*

33 Modo tamen videtur non posse.

Dixi *modo tamen non possunt* prout affirmat *Ioannes Baptista Lezana in summa qq. Regul. c. 19. n. 26.*, quià huiusmodi priuilegium, vt præfertur, est concessum tantum à Pio V. viuæ vocis oraculo; omnia autem viuæ vocis oracula fuerunt reuocata, & abrogata primo à Gregorio XV. in primo tom. Bullarij per suam constitutionem incipientem *Romanus Pontifex*. Secundo ab Vrbano VIII. in motu proprio anno 1631. die 20. Decembris edito.

PRÆNOTIO XIII.

De Potestate Nuntij Apostolici, & Legati à Latere ad dispensandum.

SVMMARIVM.

Legati Apostolici etiam à latere dispensantes in legibus Pontificijs sibi commissis sine causa inualidè dispensant. 1.

In impedimentis dirimentibus iure humano non possunt dispensare, nisi specialiter sit concessum, vel nisi vrgeat necessitas. 2.

Possunt absoluere à percussione enormi clerici. 3.

Non possunt absoluere, quando sunt in præsentia Pontificis. 4.

Nec quando ante regressum sunt reuocati. 5.

Possunt extra prouinciam, quando absolutio fit per iurisdictionem voluntariam. 6.

Non possunt absoluere extraneos extra Prouinciam. 7.

Nuntij Apostolici non possunt extraneos, qui extra prouinciam grauiter clericum percusserunt, absoluere, quando absolutio requirit iudicialem causæ cognitionem in foro externo. 8.

Benè tamen quando exigit solum voluntariam iurisdictionem in foro interno. Ibid.

Possunt absoluere subditum, qui aliundè delinquerit. 9.

Item non subditos delinquentes in Prouincia. 10.

Etiam à se excommunicatos extra Prouinciam si egressus fuerit animo redeundi, & absolutio non exigat cognitionem iudicialem. 11

Etiam secum dispensare. 12.

Amplam nimis ingrederemur materiam, si vniuersam potestatem Legatorum à Latere, & nuntiorum examinare contenderemus. Sistentes igitur in puris terminis dispensationum communiter docent Nuntium quamvis Legatum à Latere tantù posse ea circa dispensationes in tota sua Prouincia, quæ potest Episcopus, & alij ordinarij in sua Diœcesi *Speculator tit. de dispensatione* § *consequenter aliqua in initio, Abbas c. fin. n. 5. de transact. & c. dilecto n. 5. de præbend. Rebuffus praxi benefic. tit de vnionibus n. 24. Mandosius reg. 17. Cancellariæ q. 7. nu 5. Couarruuias quarto decret. 3. part. c. 6* § 10. *nu 11.*, *Henriquez lib. 12. de matrimon. c. 3. in princip.*, & hoc quantum est ex vi proprij muneris, & si quæ alia specialitèr adijciantur erit ex Summi Pontificis delegatione, seù speciali commissione.

Nuntij qui vis sint legati à latere tantum possunt in tota prouincia, quantum Episcopi in sua Diœcesi.

Id igitur, quod controuertetur in præsenti prænotione erit primo, an, si Legatus Apostolicus, seù Nuntius dispenset in lege Pontificis sine legitima causa, teneat dispensatio. Secundo, an in impedimentis iure humano inductis quoad matrimonia possit dispensare. Tertio, an possit secum dispensare.

1 Dispensantes in legibus Pontificis sine causa inualidè dispensant.

Assertio I. Legati Apostolici etiam à latere, & nuntij in legibus Pontificijs sibi commissis dispensantes sine legitima causa inualide dispensant *Innocentius c. dudum el 2. n. 16. vers. item, & si Papa de elect. Felinus c. postulasti n 13. cas 4. de rescriptis*, *Nauarrus in summa prælud 9. n 15.*, *& cap. fin. n. 4. de Simonia. Gambara de auct. legat. lib 10. n 293.*, *Hypolitus c. at si clerici* §. *de adulterijs n. 115 de iud.*, *Bergasinus de irregularitate part 7. c. vlt. n. 21.*, *Tunica q 6. de voto n 224*, *Azorius lib. 5. instit. moral. c. 15. ad finem*

Ratio ex ijs deducitur, quæ supra dicebamus, nempè inferiorem etiam ex commissione dispensantem in legibus sui superioris sine legitima causa inualide dispensare, ergo hoc verificari debet etiam quoad Legatum à latere dispensantem in in legibus Pontificis, & conciliorum Generalium, siquidem semper est inferior; Neque obesse potest, si asseratur, quod Legatus maximè si fuerit à latere, habere plenitudinem potestatis; dispensationes autem ab inferioribus agentibus de plenitudine potestatis, sui superioris in sibi commissis validas esse affirmat *Manuel in*

summa tom. primo in secunda edit. c. 24. concl. 3. n. 5.; non, inquam, obesse potest, quia plenitudo potestatis non est accipienda, vt tendit ad dissipationem, sed præcisè in ædificationem; esset autem in dissipationem, si dispensationes ex eadem essent sine causa legitima; neque vlterius inferas hanc plenitudinem potestatis, quæ competit Legatis à latere, seu nuntijs Apostolicis debere aliquod operari supra potestatem simpliciter communicatam; hoc autem aliud esse non potest, nisi, quod sicuti superior potest etiam dispensare sine legitima causa, ita etiam commissarius habens plenitudinem potestatis possit &c.; contra enim impugnaberis; quia illa clausula *de plenitudine potestatis* hunc effectum operetur, vt addat quodamodo robur ipsi dispensationi ex auctoritate eius, ex cuius potestate sit, non autem, quod valida sit dispensatio facta contra dispositionem Iuris. Adde insuper illum effectum operari, vt si causa in se dispensationis non esset ita iusta, prudenter tamen Legatus, & bona fide arbitraretur esse iustam, esset valida dispensatio.

Nec obstat quod dicatur dispensationes factæ de plenitudine potestatis.

2 In impedimentis matrimonij dirimentibus non dispensant, nisi ex speciali commissione, vel necessitate.

ASSERTIO II. In impedimentis dirimentibus matrimonium iure humano inductis non possunt Legati à latere dispensare, nisi in casibus, in quibus vrgente necessitate permissum est etiam Episcopis dispensare, vel nisi hoc specialiter ipsis commissum sit, seu in bulla delegationis, seu alio quocunque speciali modo *Glosa c. quia circa verb. à sede, & c. quod dilectio verb. indulgentiam de consang.*; *& ibi Ioannes Andreas n. 6., Antonius n. 8. Cardinalis n. vnico oppos. 1., Abbas c. quod translato n. 9 de offic. legat. Innocentius c. ex parte num. vnico de transact., & ibi Immola n. 6. Brunellus de sponsal. concl. 24. n. 2. Couaruuias 4. decret. 2. part. c. 6. §. 10. n. 11. Cucus lib. 2. Institut. maior. tit. 5. n. 142. Henriquez lib. 12. de matrimon. c. 3. nu. 1. Ludouicus Lopez 2. part. instruct. vbi de matrimon. c. vltimo tit. de dispensatione petenda col. 4.*

Ratio ex ijs deducitur, quæ supra dicebamus, quia circa dispensationes Legatus à latere id tantum potest in prouincia sibi commissa, quod potest Episcopus in sua diœcesi, vt sustinent DD. omnes præallegati tum in principio prænotionis, tum in hac assertione, sed Episcopi non possunt dispensare in huiusmodi impedimentis, nisi in casibus illius vrgentis necessitatis, vt supra latè probauimus, ergo nec Legati à latere. Confirmatur, quia dispensationes circa huiusmodi impedimenta sunt speciali iure reseruatæ Summo Pontifici priuatiuè quoad alios per textum *c. inferior dist. 1. Clem. ne Romani de elect. Hostiensis cap. quod dilectio paulo post principium, & c. quia circa de consang. Paludanus in quarto dist. 40. q. vnica art. 3. n. 20. D. Antoninus 3. part. tit. 1. c. 15. §. 3. ad fin. Phylippus Archinius in edicto de fide, & sacram. part. secunda c. 14.*, ergo, nisi in commissione specialiter concedantur Legatis non intelliguntur eisdem concessæ; in iure autem nullibi ipsis reperitur concessa talis facultas.

Huiusmodi rationes ita procedunt, vt euincent non solum non posse huiusmodi Legatos dispensare vniuersaliter in aliquo ex impedimentis dirimentibus iure humano inductis, sed nec etiam cum determinatis personis, quidquid ex aduerso aliqui ausi sint dicere, prout optimè adnotauit *Ioannes Andreas c. quod dilectio n. 6. de consang., & ibi Antonius n. 8. Cardin. num. vnico oppos. 1. Ancharanus n. 4. Alexander de Neuo n. item 4. Prepositus n. 8.*, quia sicuti hæc facultas est absolutè reseruata Romano Pontifici, ita intelligitur quoad omnes personas reseruata; vndè dumtaxat poterunt Legati in casu speciali, quando causa vrgeret, nec esset recursus ad Pontificem, & impedimentum esset occultum, in quo casu etiam possunt Episcopi in sua Diœcesi.

Nec cum determinatis personis.

3 Absoluunt à percussione enormi clerici.

ASSERTIO III. Speciale est inter cætera, vt Legati à latere possint absoluere à percussione enormi in clericos *Hostiensis in c. cum ad Eminentiam de sent. excommunicationis, Ioannes Andreas, & Archidiaconus c. 1. de offic. leg. in sexto, Panormitanus in d. c. cum ad eminentiam, Siluester verb. delegatus q. 12. n. 17.* Expressè colligitur *ex c. quamuis de sententia excomm., & c. ea noscitur eod. tit.*, quæ tamen facultas non extenditur quoad alios casus, & excommunicationes Papales, seu Papæ specialiter reseruatas, prout docet *Molina tom. 4. de iust. tract. 3. disp. 56. n. 5. Duardus in Bullam cænæ lib. 3. in §. 2. q. 8. n. 56.*

Circa hanc assertionem nonnulla consurgunt dubia examinanda. Primum est, an possint huiusmodi Legati suos subditos absoluere extra propriam prouinciam. Secundum, an possint absoluere extraneos, siuè extra prouinciam, siuè in prouincia aliundè aduenientes. Tertium, an possint subditos absoluere, qui extra prouinciam in excommunicationem propter illam percussionem inciderunt. Quartum, an possint absoluere non subditos, qui in prouincia deliquerunt. Quintum, an possint à se excommunicatos in prouincia absoluere, postquam prouincia sunt egressi.

Ad primum asserendum est primo, non posse absoluere, quando sunt in præsentia Pontificis prout notat *Siluester verb. delegatus q. 12. n. 17.*, & ratio quidem congruit, quia potestas, quæ conceditur legatis, est, vt exerceatur in loco, in quo, & ad quem fit delegatio, & potestas potissimum ad absoluendum est in commodum illius prouinciæ, ad quam legatus diri-

4 Non possunt absoluere quando sunt in præsentia Pontificis.

dirigitur ad eum scilicet effectum, vt subditi illius non teneantur adire Pontificem, sed possint per eundem Legatum absolui, sed quando Legatus adhuc est in præsentia Pontificis non vrget hæc ratio commoditatis quoad subditos illius Prouinciæ, quandoquidem sicuti possunt adire eundem Legatum, ita commodè possunt adire eundem Pontificem, ergo &c. Confirmatur, quià æquum non est, quod Legati exerceant munera legationis in vrbe, quæ est Sedes Romani Pontificis delegantis, vnde in eadem nec possunt insignia legationis deferre, ergo &c.;

5 Nec quando ante regressum fuit reuocati,

secundo, nec posse absoluere, quando ante regressum fuit reuocati *Panormitanus in c. penult. de officio leg.*, quià per reuocationem cessat omnis potestas.

6 Quando est extra prouinciã, quatenus ad eandem nondum peruenit potest absoluere, quando absolutio fit per iurisdictionem voluntariã

Tertio posse à præfata excommunicatione absoluere subditos illius prouinciæ, ad quam est legatus, quando absolutio fit per iurisdictionem voluntariam, sine strepitu iuditij, secus si per iurisdictionem contentiosam in forma iuditij, nisi interueniret consensus Iudicis illius loci, in quo intendit absoluere. *Ioann. Andreas in c. excommunicatis de sent. excommun. Gem. in. c. 1. eod. tit. in sexto, Siluester verb. Delegatus n. 18. vers. circa hoc tamen:* Ratio primæ partis deducitur *ex l. 1., & 2. ff. de offic. Proconf.* vbi conceditur Pro consuli extra sibi decretam Prouinciam exercere iurisdictionem voluntariam, & vti insignijs, sed Legati Papæ æquiparantur Proconsulibus, & præsidib. per textum *in c. 2. de offic. leg. in sexto*, ergo &c. Accedit, quod delegati ad audiendas confessiones in certo loco possunt subditos illius loci etiam extra talem locum absoluere, quià quamvis deficiat iurisdictio in loco, nõ deficit tamẽ iurisdictio in personam.

Secus si per iurisdictionem contentiosam,

Ratio secundæ partis est, quià vbi requiritur causæ cognitio, & forma iudicialis potestas delegata in certo loco non potest excedere formam in mandato præfixam maximè in præiuditium alterius per textum *in d. c. excommunicatis de sent. excommun.*, ergo delegatus non poterit illam exercere, nisi accedat consensus Iudicis loci, in quo fieri debet tale exercitium, & hoc quidem seruandum est, ne in iuditijs ordo Iudicum conturbetur *Panormitanus in d. c. excommunicatis*, vbi *Ioannes Andreas* dicit ita seruari.

7 Non possunt absoluere extraneos extra prouinciã.

Ad secundum dicendum est non posse absoluere extraneos extra Prouinciam. Consentit *Siluester verbo Delegatus num. 18. vers. circa hoc tamen*, & ratio quidem clara est, quià persona illa, nec est subdita ratione loci, nec ratione originis, seù personæ, & si secus esset, posset dici, quod Legatus haberet iurisdictionem absoluendi ab hac excommunicatione, vbique terrarum, quod non est asserendum. An verò possit absoluere extraneos aliundè in prouinciam aduenientes, Negat *Siluester verb. delegatus nu. 18. vers. circa hoc tamen*, quem ea ratione arbitror moueri, quià isti, nec sunt subditi ratione domicilij, nec ratione delicti, cum hoc supponatur aliundè commissum, & semper verificatur, quod aliundè excommunicati accedant. Videntur tamen affirmare *Nauarrus in summa c. 27. n 89. Alterius lib. 5. disp. 22. cap. 2. q. 2 dub. 3. Sanchez lib. 2. summa c. 13. n. 11. Bonacina de censuris disp. 1. q 3. punct. 2. n. 4. vers. Rursus, Egidius Coninchus de censuris disp. 14. dub. 16. num. 241. Filliucius tom. 1. tract. 7. c. 10. n. 289.* dum asserunt Episcopum Diœcesanum non posse ab hac censura absoluere suos subditos, qui non possunt adire summum Pontificem pro absolutione, si tamen possint adire Legatum eiusdem Pontificis, ergò supponunt, quod Legatus Pontificis possit absoluere extraneos ad se aduenientes in Prouincia pro absolutione. Quomodo enim non potest Episcopus absoluere suos subditos, quando isti possunt adire Legatum Pontificis, si iste etiam eosdem non posset absoluere? Nihilominus cum distinctione respondendum existimo; vel etenim absolutio requireret iudicialem causæ cognitionem in foro externo, vel præcisè iurisdictionem voluntariam in foro pænitentiali; Iuxtà primum sensum existimo non posse Legatum à Latere extraneos, qui extra prouinciam deliquerunt absoluere, & sic procedere DD. pro sententia negante allegatos; iuxta secundum vero posse, & sic intelligendos esse DD. pro sententia affirmante citatos. Ratio primæ partis ex eo deducitur, quià Legatus à latere nequit exercere iurisdictionem contentiosam in sibi non subditos, nec ratione originis, nec ratione domicilij, nec ratione delicti, nec præsumenda est mens Pontificis, quod potestatem huiusmodi quoad Legatos voluerit ampliare ad quoscunque subditos Episcoporum vbique terrarum degentium; Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quià quoad iurisdictionem non contentiosam, sed præcisè voluntariam potest quicunque se subdere potestati habentis iurisdictionem in tali loco, vt videre est in ijs, qui pro absolutione reseruatorum se subdunt Pænitentiarijs in aliquo loco deputatis, quantumvis ipsi sint extranei, & alibi deliquerint.

8 Possunt absoluere extraneos, qui extrà prouinciã delinquerunt in foro interno, non sic in externo.

9 Potest absoluere subditum, qui aliundè deliquit.

Ad tertiam asserendum est, quod Legatus à latere possit absoluere ab hac censura suum subditum, qui aliundè deliquerit *Panormitanus in d. c. excommunicatis de sent. excommun. Siluester verb. delegatus n. 18. vers. circa hoc tamen circa medium.* Ratio est primo, quià Legatus à latere potest subditos punire extra territorium delinquentes per textum *in c. cum contin-*

gat

gat de foro competenti, ergò etiam poterit eosdem absoluere. Confirmatur, quià proprius sacerdos absoluit subditum à delicto extra territorium commisso, ergò &c., & ratio est, quià ratione originis, & domicilij subditur eidem Legato in tali prouincia degenti: Nec obesse potest *Hostiensis in d. cap. excommunicatis verb. aliunde de sent. excommun.*, vbi asserit, quod per ly *aliundè* excludatur à potestate, vt absoluatur à Legato ille, qui aliundè deliquit: Non, inquam, obesse potest, quià hoc intelligitur de non subditis aliundè aduenientibus, & quantum pertinet ad forum contentiosum.

10 Item non subditos delinquentes in prouincia.

Ad quartum asserendum est, posse non subditos delinquentes in Prouincia absoluere, *Abbas in d. c. cum contingat de for. compet. Hostiensis in d. c. excommunicatis de sent. excommun. Siluester verb. delegatus nu. 18. vers. circa hoc tamen.* Ratio ex eo deducitur, quià ratione delicti constituuntur subditi Legati in Prouincia, in qua deliquerunt, nec delinquentes aliundè accedere dicuntur, cum non accedant excommunicati: vndè *Abbas in d. cap. cum contingat de for. comp.* asserit, quod scholaris veniens ad studium, & ibi ob delictum commissum excommunicetur possit ab Episcopo loci, in quo deliquit, absolui.

11 Etiam à se excommunicatos, si egressus fuerit animo redeundi, dummodo non procedat per cognitionem iudicialem.

Ad quintum asserendum est, quod possit absoluere à se excommunicatos, si egressus fuerit animo redeundi, & absolutio non exigat causæ iudicialem cognitionem, secùs si egressus fuerit animo non redeundi, & absolutio fit in foro pœnitentiali. Ratio primæ partis ex eo deducitur, quià exeundo animo non redeundi intelligitur priuatus dignitate per textum *in l. 3. ff. de offic. præsid.*, & statim expirat iurisdictio, & quantumuis egressus fuerit animo redeundi, non tamen extra prouinciam exerceret, valêt actus iudiciales, qui exigunt strepitum, & iurisdictionem contentiosam per superius dicta, nisi accedat consensus Iudicis loci, in quo exercendi sunt huiusmodi actus iudiciales cum strepitu iudicij. Ratio secundæ partis ex ijs deducitur, quæ supra dicebamus, quià etiam extra territorium, seu Prouinciam potest assumptus ad aliquam Prouinciam exercere iurisdictionem merè voluntariam.

12 Etiam secū dispensare.

Assertio IV. Legatus à latere, seu nuntius Apostolicus potest secum dispensare in ijs, in quibus potest cum suis subditis dispensare. Ne scilicet constituatur deterioris conditionis ab alijs in tali prouincia. Sed, an possit per se ipsum, an verò per alium specialitèr ad hoc munus deputatum, videbimus infrà.

PRÆNOTIO XIV.

De Potestate Principis secularis ad dispensandum cum suis subditis in ordine ad temporalia.

SVMMARIVM.

Legitimatio illegitimi facta per Principem secularem non prodest quoad spiritualenum. 1.

Princeps secularis modo non potest dispensare in radice matrimonij inualidi, vt proles suscepta succedat, benè tamen potest dispensare, vt non obstante inualiditate succedat. 2.

De rigore iuris soli Principes non habentes superiorem possunt dispensare super natalibus. 3.

Ex consuetudine præscripta omnes Principes habentes iura mixti imperij dispensant. 4.

Imperator probabilius in ijs, quæ exigunt plenitudinem potestatis, & quæ non fiunt per prorogationem inter volentes non potest dispensare in terris Ecclesiæ. 5.

Nec legitimare in terris aliorum Regum. 6.

Imperator potest dispensare, vt illegitimus succedat etiam in bonis alteri quæsitis. 7.

Principes seculares etiam fideles possunt infidelibus sibi subditis statuere impedimenta dirimentia matrimonium, & in illis dispensare. 8.

Princeps quantumuis secularis dispensans in ijs, in quibus potest de iure, vel de consuetudine supponitur dispensare ex iusta causa, si dispensat motu proprio, secùs si ad instantiam partis. 9.

Longum nimis, & abs re esset, quamcunque Potestatem Principum secularium, tam in ordine ad suos subditos, quam in ordine ad exemptos, & Religiosos in suis ditionibus degentes tàm in ordine ad onera, quàm in ordine ad alia inuestigare. Vt sistamus in puris terminis dispensationum, quod meta est præsentium disceptationum, nonnulla præcisè, & currenti calamo attingemus, & primo, an dispensatio super natalibus illegitimis, seu legitimatio illegitimi facta per Principem secularem prosit etiam quoad spiritualia. Secundò, an Princeps secularis possit dispensare in matrimonij radice, & ad quem effectum. Tertiò, an Princeps secularis possit impedimenta statuere matrimonij respectu infidelium sibi subditorum, & in ordine ad eos quoad ipsa dispensare. Quartò qualitèr præsumatur in Principe seculari causa, dum dispensat cum suis subditis in ijs, in quibus potest dispensare. *Articuli examinandi.*

Asser-

1 Legitimatio Principis secularis non prodest quoad spiritualia.

Assertio I. Dispensatio super natalibus illegitimis, seù legitimatio illegitimi facta per Principem sæcularem non prodest legitimato, seù super natalibus illegitimis dispensato quoad spiritualia *Ioannes Andreas in c. per venerabilem n. 30. qui filij sint legit., & ibi, Antonius n. 10., Martinus Laudensis de legitimatione art. 2. nu. 85 Rosella verb. illegitimus n. 15. Tabiena verb. legitimus q. 2. nu 3., & ibi, Armilla n. 3. Siluester verb legitimus nu. 9. q 4. Sanchez de matrimon lib. 8. disp. 6. nu. 11., & alij magis communiter.*

Ratio ex eo deducitur, quià Princeps sæcularis in ordine ad spiritualia, nec habet iurisdictionem directam, nec indirectam, ergo ad effectum eadem spiritualia acquirendi non poterit dispensare, & dispensatio in ordine ad ipsa perinde erit, ac si non fuerit posita Antecedens quoad primam partem non patitur difficultatem; quoad secundam sic euincitur, quià indirectè non potest habilitare ad huiusmodi spiritalia, puta ad officia, personatus, & dignitates Ecclesiasticas, nisi radicem matrimonij irriti tollat, si proles illa fuerit ex matrimonio inualido progenita, vel omnia purget antecedentia, si ex illegitimo coitu extra matrimonium; sed neutro ex his modis potest habilitare, ergo &c. Minor quoad primam partem euincitur, quià modo per solam Ecclesiam impedimenta dirimentia possunt auferri per dispensationem, sicuti per eandem solummodo inducuntur, ergo radicem matrimonij irriti non potest tollere, adeoque illegitimum, nec per dispensationem habilitare; quoad secundam vero etiam euincitur, quià legitimatio facta per Principem sæcularem non purgat præcedentia verè, & realitèr, sed dumtaxat quadam iuris fictione in ordine ad successiones, & sæcularia, non verò ad munera spiritualia, quæ exigunt ex dispositione Ecclesiæ illegitimis non conferri ratione deformitatis in origine; Neque dicas, Principem sæcularem indirectè habilitare per hoc, quod super natalibus dispensat, qua posita dispensatione immediatè consurgit habilitas quoad omnia etiam spiritualia, siquidem sublato impedimento omnia reuiuiscunt; contra enim impugnaberis, quia per dispensationem iuris ciuilis tollitur solummodo inhabilitas quoad ea, quæ iuris ciuilis sunt, non quoad ea, quæ ab eodem sunt omnino independentia, cuiusmodi sunt spiritualia, & officia Ecclesiastica.

Princeps sæcularis non habet iurisdictionem quoad spiritualia.

2 Princeps sæcularis non potest dispensare in radice matrimonij inualidi

Assertio II. De præsenti Princeps sæcularis non potest propriè dispensare in radice matrimonij, ad effectum, vt proles ex matrimonio inualido suscepta possit succedere in bonis paternis, & in dignitatibus sæcularibus, bene tamen potest dispensare, vt non obstante inualiditate matrimonij possit in allegatis succedere. Ita sentiunt quoad primam partem *Ioannes Andreas in d. c. per venerabilem nu. 30. Qui filij sint legitimi, Rosella verb. illegitimus n. 15. Tabiena verb legitimus q. 2. n. 3.*

Ratio primæ partis ex eo desumitur, quod modo Principes sæculares nequeunt impedimenta matrimonium dirimentia dirimere, sicuti, nec inducere, ergo nec in radice matrimonij dispensare reddendo ipsum legitimum à principio, si erat illegitimum, adeout ratione validitatis eiusdem matrimonij proles inde suscepta debeat succedere. Dixi *de præsenti*; non enim negauerim, quod, si illis non esset interdictum impedimenta dirimentia matrimonium statuere, & matrimonium esset dumtaxat irritum ex lege ciuili, posset Princeps sæcularis in eius radice dispensare, quandoquidem tantam habet in leges sæculares potestatem, quantam Pontifex in Ecclesiasticas, & sicuti potest Pontifex Ecclesiasticas, quoad ius omne, & quoad omnes effectus inde secutos abolere, ita posset Princeps quoad sæculares adeoque &c.

Nequeunt Principes sæculares impedimenta dirimentia inducere.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quod mox dicebamus, quia scilicet Princeps sæcularis habet potestatem in leges omnes ciuiles, quas non solum potest abolere quoad radicem, sed etiam quoad omnes effectus inde secutos, ergo poterit efficere per dispensationem, vt effusi non succedendi in hæreditatibus, & dignitatibus laicalibus quoad particulares personas nullam vim sortiatur.

Hic duplex venit difficultas examinanda. Prima est, ac quicunque Princeps possit dispensare in illegitimitate prolis quoad suos subditos, & an Imperator in omne orbe Secunda, an quoad ius succedendi dispensare possit in iure iam alteri quæsito.

In ordine ad primam asserendum est, de rigore iuris eos solos Principes posse dispensare super illegitimitate natalium, qui nullum superiorem temporalem cognoscunt in terris; de consuetudine tamen fere vbique præscripta omnes fere Principes habentes prouincias cum pleno iure, & potestate dispensare. In hunc sensum propendet *Siluester verb legitimus q. 5. n 10. Calderinus cons. 468 n. 2 vers., & licet hoc posset alias 2 qui filij sint legit., Baldus cons. 129 factum proponitur lib. 2. in princip n 5. vers. circa quartum Signor. Homod. cons. 29. Quæritur nunquid per totum*, & expressè colligitur *ex c. per venerabilem Qui filij sint legit*, & ratio est, quia legitimatio, sicut & famæ restitutio est reseruata Principi, qui solum agit dispensare in suis legibus. vt notat *Siluester loc. cit.* Quod vero possint de consuetudine præscripta constat ex eo, quod omnes fere nullo penitus reclamante

3 De rigore iuris soli Principes non habentes superiorem possint dispensare super illegitimitate natalium.

Et consuetudine omnes habentes prouincias cum pleno iure dispensant.

te de facto dispensant super natalibus illegitimis ad munera sæcularia, vnde merito *Castrensis cons. 34. in princip. n. 1.*, *& 2. lib. 2. Decius cons. 403. nu. 6.*, *& seqq.* docent, quod Duces, Marchiones, Comites, Barones, & Vicarij perpetui possint legitimare quoad bona in sua iurisdictione, quòd non alio iure euenire existimo, nisi ex iure acquisito per præscriptionem Imperatore conniuente; Neque obesse potest, si asseratur, quod Reges neque hac ratione possent legitimare in suis ditionibus, quià recognoscunt Imperatorem tanquam superiorem, quantum est de iure, cum Imperatori reseruata sit potestas de iure legitimandi, quod videtur admisisse *Angelus Aretinus cons. 119. n. 6.*, *& seqq. vers. capio secundum vsque ad fin.* vbi loquitur in Rege Aragonum; Non, inquam, obesse potest, quià vel Reges non recognoscunt Imperatorem tanquam superiorem, nisi ratione dignitatis, vel solum de iure, non de facto, nisi regnum ab eodem in feudum assumpserint cum recognitione supremi dominij in eodem, quo in casu legitimè intelliguntur præscripsisse, vel in infeudatione hanc facultatem eisdem concessam.

Ad id, quod subditur de Imperatore, probabilius est in primis, quod in ijs, quæ exigunt plenitudinem potestatis, & quæ non fiunt per prorogationem inter volentes, nó possit regulariter dispésare in terris Ecclesiæ *Iacobus Butius in l. 3. ff de offic. præsid. Abbas Siculus in c. per venerabilem de elect. Bartolus in l. qui in prouincia ff. de ritu nupt. Baldus in l. eam quam C. de fideicom. Petrus de Ancharano cons. 320. primum dubium per totum*, *& cons. 409. viso, & diligenter nu. 2. Castrensis cons. 125. dubitatur in princip. lib. 2. Florianus de Sancto Petro q. 3. in vlt. dub. num. 8. vers. secundo principaliter; Angelus Aretinus cons. 114. quoad primum n. 12.*, & ratio est, quià quoad terras Ecclesiæ Imperator est reductus ad instar priuati, *Baldus cons. 37. punctus quæstionis lib. 4.* Limita tamen, quando legitimatio fieret de subdito Imperatoris quoad bona in statu imperij de consensu partium, licet fiat in statu Ecclesiæ, quià attenditur effectus legitimationis, non locus per textum *in l. contraxisse ff. de act.*, *& obligat.*, *Castrensis cons. 343. circa primum in princip.*

5 Imperator in terris Ecclesiæ non potest dispensare in ijs, quæ exigunt plenitudinem potestatis.

Dixi *in ijs quæ exigunt plenitudinem potestatis, & quæ non fiunt per prorogationem inter volentes*, propter nonnullos volentes Imperatorem posse legitimare in terris Ecclesiæ, quoad naturales, non autem quoad natos ex damnato coitu, quià ex quo quoad istos requiritur plenitudo potestatis; non potest eam in terris Ecclesiæ exercere *Baldus cons. 37. per totum, vbi est casus lib. 4. Castrensis cons. 125. in princip. lib. 2. n. 2. vers. breuiter*; & quando fiunt per prorogationem inter volentes, & inter eos ad quos pertinet; non exercet iurisdictionem contentiosam, sed merè voluntariam, quam vbique exercere potest: Quod, an verum sit, tu cogita.

Et non fiūt per prorogationem inter volentes.

Deinde, an possit Imperator legitimare in terris aliorum Regum, & Principum maxima est controuersia inter DD. Nonnulli sentiunt vtique posse dispensare, quià quicunque Reges, & Principes de iure subsunt Romano imperio *c. in apibus 7. q. 1. Hostiensis in c. per venerabilem de elect.* cumque recognoscere debent in Dominum per textum *in c. Adrianus dist. 67.*; vnde merito *Hostiensis loc. cit.* asserit, quod Reges Hispaniæ, Angliæ, & Franciæ tenentur de iure obedire Imperatori, aduersus quem non possunt præscribere, quià sine possessione præscriptio non procedit, nemo autem possidere potest se ipsum. Alij vero absolute asserunt Imperatorem in aliorum Regum, & Principum territorijs, & Regnis absolutè non posse dispensare, quià dato etiam, quod subsint Romano Imperio de iure, non subsunt tamen de facto, cum aduersus eundem Imperatorem præscripserint, & licet nemo possit esse in possessione sui ipsius eo modo, quo Dominus serui, potest tamen esse eo modo quo homo liber est in possessione suæ libertatis, quod sufficit ad præsens institutum; & hanc secundam opinionem existimo probabiliorem.

6 Nec legitimare in terris aliorum Regum, & Principum.

In ordine ad secundum existimo Imperatorem, & Reges, seu Principes absolutos posse dispensare quoad illegitimos in iure succedendi in bonis iam alteri quæsitis, si dispensatio fuerit plena de certa scientia cum plenitudine potestatis, & cum clausulis prægnantibus, & exprimentibus voluntatem Principis, quod voluerit alijs præiudicare, & hoc videtur asserere *Bartolus in l. Gallus ff. de lib.*, *& posth. Siluester verb. Legitimus q. 3. n. 8. in fin.*

7 Imperator, & Reges possunt dispensare, vt illegitimus succedat etiam in bonis alteri quæsitis.

ASSERTIO III. Principes sæculares etiã fideles possunt infidelibus sibi subditis impedimenta matrimonium dirimentia statuere, atque in illis dispensare *Abulensis primo Reg. 8. q. 177. in fin. Ledesma 2. part. & qu. 61. art. 2. col. 3. Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 3. n. 8.*

8 Principes sæculares etiam fideles possunt infidelibus sibi subditis impedimenta matrimonium dirimentia statuere, & in illis dispensare.

Ratio ex eo deducitur, quià in tantum Principes sæculares non possunt inducere impedimenta dirimentia matrimonium inter fideles, in quantum illud inter eosdem eleuatum est ad esse sacramenti, & factum est materia Ecclesiastica, sed matrimonium inter infideles non est sacramentum, sed sistit in puris terminis contractus prophani, ciuilis &c., ergo non est, cur in illo non possit Princeps Laicus legem statuere, adeout valide non contrahatur, si ea non interuenerint, quæ fuerunt per talem legem sancita. Confirmatur; quià in alijs omnibus contractibus, & dispo-

positionibus merè ciuilibus plurima iura statuerunt, quibus irritantur, si iura illa non seruantur, vt contingit v. gr. in iure municipali irritante contractus filiorum familias non autorante Patre, & in mutuis præstitis eisdem filijs familias existentibus sub patria potestate, vt colligitur *ex l. 1., & 2. C., & ff. ad Macedonianum*, ergo non erit, cur etiam quoad matrimonium non possint statuere, quando hoc sistit in puris terminis contractus ciuilis, & profani; quod, si possunt statuere, non est, cur non possint in illo disposito, seu statuto dispensare, cum eius sit soluere, cuius est condere ex allegatis iuribus.

Assertio IV. Dum Princeps, quantumvis sæcularis dispensat inijs, in quibus potest, vel de iure, vel de consuetudine dispensare, supponitur dispensare ex iusta causa, si dispenset motu proprio, secus si dispenset ad instantiam partis *Bartolus in l. 1. C. de petit. bonor. lib.* 10. *Abbas c. qua in Ecclesiarum n.*10. *de constit. Gigas de Pensionibus q.* 6. *n.* 12. *Rebuffus praxi benef. tit. de dispensat. ad plura beneficia, Rojas epitome successionum c.*22 *n.* 13. *Minchaca qq. Illust. lib.* 1. *c.*25. *n.*17. *Menochius de præsumpt. lib.* 2. *tit. præsumpt.* 10. *Mascardus de probat. tit. concl.* 275.

9 Si dispensat motu proprio supponitur dispensare ex iusta causa, secus, si ad instantiam partis.

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia est præsumptio iuris, & de iure, quod Princeps motu proprio operans operetur ad normam iuris, & per consequens ex legitima causa; non enim præsumendus est, quod ex se non interueniente causa voluerit legem, quam condidit indefinitè, quoad aliquos infringere, sed aduersus ea, quæ sunt cum præsumptione iuris, & de iure non admittitur probatio, ergò &c.

Ratio secundæ partis ex eo habetur, quia, quandò ad instantiam partis conceditur dispensatio censetur potius propter importunitatem partis facta, quam id exigente causa rationabili, vt notat *Bartolus in d. l.* 1. *C. de petit. bonorum lib.* 10., ergò admittit probationes, quod non facta fuerit ex legitima causa. Hæc procedunt in præsumptione fori externi, nam quoad forum internum animæ præsumendum est pro superiori, dum subdito non constet defectus causæ, quandòquidem semper præsumendum est, quod Princeps rectè operetur, nec subdito onus incumbit facta, & intentionem superioris inuestigare *Sotus in* 4. *dist.*21. *q.* 2. *art.* 2. *vol. ante penul.*, & *lib.* 7. *de Iust. q.* 4. *art.* 3. *ad secundum in fin. Suarez de censuris disp.* 41. *sect.* 3. *in fin.*

Motus proprius regulatur ad normam iuris.

Ampliationes plures, & restrictiones circa præsentem assertionem elucidant *Menochius*, & *Mascardus locis allegat.* in assertione, ad quos vos remitto; non enim vacat singula inuestigare.

PRÆNOTIO XV.

An Pontifex possit dispensare in radice matrimonij, & ad quem effectum.

SVMMARIVM.

Pontifex potest dispensare in radice matrimonij inualidi de iure canonico, vt proles possit succedere in omnibus perindè, ac si ex matrimonio valido esset suscepta. 1.

Pontifex non potest dispensare in radice matrimonij ad effectum, vt proles succedat, quando suscepta est ex coniunctione non matrimoniali saltem in figura. 2.

Proles antecedentèr ad matrimonium in figura suscepta non redditur legitima ad succedendum, si Pontifex dispensatis, vt illud matrimonium ineatur, & non fuerit initum. 3.

Vt dispensatio in radice teneat, non requiritur nouus consensus coniugum, sed sufficit permanentia in primo. 4.

Illa dispensatio in radice mortuis parentibus valet, vt proles indè suscepta succedat etiam in præiudicium tertij. 5.

Probabilius non potest Pontifex dispensare in matrimonij radice, quando matrimonium irritum est impedimento dirimente de iure diuino indispensabili pontificia potestate. num. 6.

Quomodo præsumatur pro dispensatione in radice. 7.

Tunc est dispensatio in radice, quando Pontifex apponit clausulam, vt ex tunc, vel vt per prius. 8.

Item, quando Pontifex in dispensatione legitimat matrimonium, seu declarat legitimum. 9.

Item, quando post dispensationem vult prolem esse legitimam ab initio. 10.

Item, quando de plenitudine potestatis dicit se indulgere, vt in contracto matrimonio libere permanere valeant. 11.

Non intelligitur dispensare in radice, quando dispensat per verba connotantia tantum tempus præsens, vel futurum. 12.

Sensus potissimum præsentis difficultatis est, an quandò matrimonium nulliter contractum est ex aliquo impedimento dirimente possit Pontifex ita dispensare in illo impedimento, vt dispensatio retrotrahatur ad tempus, quo illud matrimonium contractum est, licet nullitèr, adeovt censeatur quasi à principio fuisse valide initum media illa dispensatione ad eum effectum, vt proles habita ante talem dispensationem reputetur legitima quoad omnia, quod est propriè dispensare in radice matrimonij, & hæc potissimum difficultas ideo excitatur, quia cum

Exponitur quid propriè sit dispensare in radice.

cum communior, & tutior sententia asserat, quod Pontifex in terris extra propriam iurisdictionem temporalem non possit directè dispensare super illegitimitate natallum ad effectum, vt illegitimi possint succedere in bonis temporalibus, & officijs laicalibus, videtur dubium emergere, an saltem possit indirectè prolem habilitando reddendo illud matrimonium validum à principio, seù in sua origine per retrotractionem illius dispensationis.

Pro cuius difficultatis clariori intelligentia plerique excitantur articuli examinandi, & primo, an verè Pontifex possit ità in radice matrimonij dispensare, vt posita tali dispensatione proles ex illo matrimonio nullitèr contracto immediatè succedere valeat in hæreditate, & officijs secularibus, quantumvis sit extra territorium Romano Pontifici in temporalibus subiectum. Secundò, an ad eum effectum possit dispensare, quantumvis inter parentes illius prolis nullum fuerit initum matrimonium, nec in figura. Tertiò, an, si suscepta antecedenter prole nullo præcedente matrimonio, nec in figura, Pontifex dispensarit, vt ineatur matrimonium, proles maneat legitima etiam si illud matrimonium non fuerit initum. Quartò, an, vt matrimonium illud nullitèr contractum subsistat ad effectum, vt proles ex illo concepta antecedentèr ad dispensationem in radice succedere valeat, requiratur nouus consensus post dispensationem expresse, vel tacitè præstitus. Quintò, an subsistere possit dispensatio in radice quoad effectum, vt filij ex illo matrimonio succedere valeant, si illa dispensatio superueniat post obitum parentum, & an tunc præiudicet tertio, qui iam successit, vel succedere debuerat parentibus defunctis. Sextò, an Pontifex dispensare possit in radice matrimonij, quandò fuit nullum ratione impedimenti de iure diuino, vel naturali. Septimò, quandonam intelligatur Pontifex dispensare in radice matrimonij, & alia ex his resultantia.

Articuli examinandi circa titulum.

Assertio I. Pontifex dispensare potest in radice matrimonij nullitèr contracti ex impedimento dirimente de iure positiuo canonico, & dispensatio illa cum effectum consequeretur, vt proles ex illo suscepta succedere posset in hæreditate, ac officijs secularibus, perindè ac si fuisset progenita ex matrimonio in sua origine valido *Rota Romana decis. 207. prima part. in nouissimis, decis. 1121. apud Seraphinum in Siracusana illegitimitatis 19. Octobris 1573. coram Clemente 8. cuius mentionem facit Seraphinus d. decis. 1121. Antonius Gabriel com. conclu. lib. 6. tit. de legitimat. concl. 3. n. 1. Nauarrus lib. 4. consil. tit. de sponsal. cons. 3. in prima edit., & tit., qui filij sint legitimi cons. 2. in 2. edit. Aloisius Riccius in collect. decis. collect. 3063 part. 7. Augustinus Barbosa tom. 2. collect. ad decret. lib. 4. tit. 5. cap. 5. n. 9., & 10., & de potest. Episcopi part. 1. tit. 3. c. 2. n. 101. Sanctarellus var. resol. q. 43. num. 3. Sanchez de matrimon. lib. 8 disp. 7. nu. 4. Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c. 10. n. 333.*

I Potest dispensare in radice matrimonij inualidi ex iure canonico, & ad quem effectum.

Ratio ex eo deducitur, quià tota inualiditas illius matrimonij nullitèr contracti prouenit ex dispositione iuris Ecclesiastici, & ex effectibus, quos ipsum inducit, sed Pontifex potest absolutè abolere ius positiuum per canonicas sanctiones inductum, & effectus ab eodem dependentes, & hoc non solum pro tempore futuro, sed etiam pro præcedenti, ergò &c. Minor probatur primo ex *clem. unica de immunit. Eccles.*, vbi Pontifex reuocat nonnullas prædecessorum constitutiones, & effectus ex ipsis emanantes, perindè ac si non fuissent editæ. Ibi: *Nos de consilio Fratrum nostrorum constitutionem, & declarationem, seù declarationes prædictas, & quidquid ex eis secutum est, vel ob eas penitus reuocamus, & eas haberi volumus pro infectis*, vbi Glosa ponderans illud verbum *pro infectis*, ait. *Per hoc puto, quod excommunicatus ex viribus illius constitutionis absolutione non egeat. Et vide quanta est Papalis potestas circa ea, quæ simpliciter sunt de iure positiuo, quià reuocat illa, vt ex tunc*, ergò in ordine ad iura positiua potest Pontifex illa abolere, adeout non solum non obligent de futuro, sed etiam pro non factis habeantur de preterito. Secundò, quià Pontifex hic, & nunc potest abolere omnes effectus, qui promanarunt ex aliquo iure positiuo canonico, prout est in confesso apud omnes, ergò etiam hic, & nunc potest abolere huiusmodi effectus, prout ex tunc, quandò fuerunt inducti. Consequentia probatur, quià potestas Pontificis extenditur ad omnes effectus iuris positiui pro quocunque tempore, ergò ex nunc ita moralitèr poterit abolere pro tunc, ac si tunc non fuissent positi; Neque dicas, quod Pontifex sua potestate non possit efficere, vt quod iam factum est, non sit factum, & cùm ex illo matrimonio orta sit proles illegitima, non potest præstare, quod non fuerit talis; contra enim impugnaberis, quià licet non possit efficere, quod id, quod fuit Physicè, non fuerit physicè, potest tamen efficere, quod id, quod fuit Physicè, ex nunc pro tunc non habeat suos effectus morales dependentes ex iuris canonici dispositione abolendo hic, & nunc pro tunc ius illud, per quod inductum fuit illud impedimentum, omnesque ipsius effectus, quatenus, quantumvis fuerint positi, perinde se habeant, ac si non fuissent positi; cum isti dependeant

Potest ius positiuum abolere etiam quoad præterita.

ab eiusdem Pontificis voluntate, qui sicuti potuit efficere, vt non ponerentur, ita potest efficere, vt quantumvis sint positi, habeantur pro non appositis.

Confirmari potest ex Pontificis diplomate apud *Rotam Romanam in hispalensi legitimitatis* 11 *Maij* 1615. *decis.* 687. *nu.* 12., *&* 13. *apud Farinacium parte secunda recentiorum*, vbi diploma in hæc verba refertur *Vobiscum, quod in impedimentis consanguinitatis non obstantibus in vestro sic contracto matrimonio*, & nonnullis interpositis, *remanere libere, & licitè valeatis auctoritate Apostolica tenere præsentium dispensamus, prolem susceptam, si qua sit, & suscipiendam exinde decernendo &c.* vbi certè fit dispensatio eiusdem matrimonij in radice, quandoquidem nota illam particulam, *remanere*, quæ significat continuationem actus præcedentis cum perseuerantia *l. sed si manente ff. de precario l. amissione* §. *vlt. ibi manere magistratum ff de capitis diminutione l. si cum dies* §. *ibi mansit arbiter ff. de recept. arbit.*, quod magis confirmatur ex illa particula *in vestro sic contracto matrimonio*, vbi ly, *sic*, est repetitiuum omnium qualitatum præcedentium *c. veniens in fin. de iureiur. Menochius cons.* 232. *n.* 21.

Diploma, ex quo cõstat dispensatio in radice.

ASSERTIO II. Pontifex non potest dispensare in radice matrimonij ad effectum, vt proles suscepta possit succedere in hæreditate, alijsque officijs sæcularibus extra territorium proprie ditioni temporali subiectum, quando suscepta est ex coniunctione non matrimoniali saltem in figura, sed tantum fornicaria extra matrimonium, *Abbas in c. per venerabilem nu.* 21 *Qui filij sint legitim.*, *Aloisius Riccius collect. Peregrinus de fideicomm. art.* 24. *num.* 76., *Ioannes Baptista Lupi de illegit., & nat. rest. lib. comment.* 4. *n.* 55., *Sanchez de matrimon. lib.* 8. *disp.* 7. *n.* 7., *Io. Angelus Bossius de matrimon. contract. c.* 10. *nu.* 346., *Ancharanus cons.* 409. *num.* 4., *& c. vnico n.* 3. *de sponsalib. in sexto, Angelus verb legitimatio n.* 7., *Siluester verb legitimus q* 7. *dict* 5., *Martinus Laudensis de legitimat. art.* 2. *n.* 85.

2 Non potest dispensare in radice matrimonij, quãdo nullum matrimonium præcessit saltè in figura.

Ratio clara est, quià in tantum proles suscepta per dispensationem in radice matrimonij redditur legitima, & habilis ad omnia, in quantum matrimonium illud, in cuius radice dispensatur, redditur validum perindè, ac si à principio fuerit tale, sed quando proles illa non fuit concepta ex matrimonio saltem in figura, seù ex coniunctione matrimoniali saltem figuralitèr, sed ex mere fornicaria matrimonium per dispensationem in radice non redditur validum, perindè ac si fuerit tale à principio, quandoquidem, cum non fuerit matrimonium, neque est radix, in qua potuerit dispensari, ergo &c. Hinc deduces, quod si antecedentèr ad matrimonium inualidum ex aliquo impedimento dirimente de iure positiuo fuerit ex coitu fornicario proles illa suscepta, & deinde illud matrimonium fuerit per Summum Pontificem in radice dispensatum, non propterea extra territorium eidem Pontifici in temporalibus subiectum, quantum est ex vi illius dispensationis, possit illa prolesin hæreditate, alijsque muneribus sæcularibus succedere. Ratio est, quià illa dispensatio in radice demit quidem quoscunque effectus ex iure positiuo emergentes, quantũ est ex parte illius matrimonij, sed proles illa non est suscepta ex vi illius matrimonij, si quidem antecedenter ad illud procreata est, ergo &c. Si autem inquiras, vtrum saltem illa proles ex illo matrimonio inualido, sed dispensato in radice legitimetur, & reddatur habilis ad successionem, aliaque munera temporalia intrà territorium Romano Pontifici subiectum, dicam infrà.

Ex quibus inferes, quid dicendum sit ad id, quod fuit tertio loco propositum in articulis excitatis in principio prænotionis, an, si scilicet suscepta antecedentèr prole nullo præcedente matrimonio, nec in figura Pontifex dispensarit, vt ineatur matrimonium proles maneat legitima, etiam si illud matrimonium non fuerit initum; dicendum quippe est, non manere ex vi illius dispensationis legitimam, nec aptam ad succedendum in hæreditate, nec ad alia munera sæcularia, & sic expressè sentit *Sanchez de matrimonio lib.* 8. *disp* 7. *n.* 15., quià in primis talis dispensatio est in fauorem matrimonij ineundi, ergo eo nõ posito dispensatio illa non consequetur effectum legitimationis. Deinde dispensatio in radice matrimonij habilitat quoad ea, quæ dependent ab eodem matrimonio non quoad ea, quæ antecedenter ad illud peracta sunt.

3 Proles antecedenter ad matrimonium etiam in figura susce pta non redditur legitima, si Pontifex dispensarit vt matrimonium illud ineatur & non fuerit initum.

ASSERTIO III. Probabilius est ad effectum, vt dispensatio in radice teneat, si facta fuerit per Romanum Pontificem, & proles inde progenita fiat legitima, & apta ad successionem in hæreditate, & ad alia munera sæcularia in terris extra ditionem temporalem eiusdem Romani Pontificis, non requiri ex necessitate nouum consensum coniugum post eandem dispensationem, sed sufficere, si in priori consensu præstito moralitèr perseuerent, seù perseuerarint. *Nauarrus lib.* 4. *consil. tit. de sponsalib. conf.* 3. *in prima edit.*, *& tit Qui filij sint legitimi cons.* 2. *in secunda edit. Aloisius Riccius in collect. decis. collect.* 3063. *part.* 7. *Ioannes Baptista Lupi de illegit., & natur. restit. lib. comm.* 4. § 1. *n.* 53., *& seqq. Augustinus Barbosa tom.* 2. *collect. ad decret. lib.* 4 *tit.* 5. *c.* 5. *n.* 9. *Sanctarellus var. resol. q.* 43. *n.* 3. *Rota Romana in Hispalensi legitimitatis* 11. *Maij* 1615. *decis.* 687. *n.* 12., *&* 13. *apud Farinacium part.* 2. *recentiorum contra Ioan-*

4 Ad hoc, vt dispensatio in radice teneat non requiritur nouus consensus coniugum, sed sufficit perseuerantia in primo.

Ioannem Angelum Bossium de matrimonij contractu c. 10. n. 336., *& alios*.

Pluribus euincitur assertio, & primo, quià quidquid deficit in illo contractu matrimoniali, dum actu fuit celebratus, non se tenet ex parte consensus voluntarij, sed ex parte impedimenti de iure canonico inducti, ergo ex nunc pro tunc sublato per potestatem Pontificis illo impedimento in radice, & quoad suos effectus non erit, cur illud matrimonium non debeat in sua radice intelligi validum, & proles inde suscepta non debeat esse legitima, & apta ad succedendum, tum in hæreditate, tum in alijs muneribus sæcularibus; Neque dicas cum *Ioanne Angelo Bossio loc. cit.* priorem consensum vtpotè illegitimum ob personarum inhabilitatem, & per consequens ipso iure irritum, & inualidum perindè se habere, ac si non fuerit positus; sicuti autem, si matrimonium esset inualidum ex defectu consensus, non posset fieri validus ex dispensatione in radice sine nouo consensu *Antonius de Rosellis de legitimatione lib. 2. in princip. n. 16., 21., & 22. Molina lib. 3. de primogen. c. 2. n. 12. Antonius c. per venerabilem nu. 10. in fin. Qui filij sint legitimi, Sanchez de matrimonio lib. 8. disp. 7. nu. 10.*, nec certè incongrua ratione, quià Pontifex potest quidem absoluere ea, quæ iuris canonici sunt, non autem efficere, quod contractus matrimonialis sine forma substantiali, quę consistit in contrahentium consensu, subsistat, ità nec potest subsistere quando consensus quidem est positus, sed inualidè, nisi idem renouetur, quandoquidem non consensus, & consensus nullus in effectu sibi æquiualent; contra enim impugnaberis, quià dispar omnino est ratio in hac hypothesi de non consensu, ac de consensu inualido ex impedimento dirimente intercedente: quandoquidem in esse Physico in celebratione illius contractus consensus est positus, & tota illegitimitas eiusdem consensus est ratione illius impedimenti, quod quidem impedit in esse morali eiusdem obligationem, non autem esse Physicum ipsius; sicuti igitur per dispensationem in radice ex nunc pro tunc Pontifex destruit illud impedimentum, ità destruit illud morale, quod impediebat effectum, & obligationem consensus, qui non intelligitur moraliter retractatus; nam nullitas istius primi matrimonij procedens ex prohibitione canonica non operatur mutationem animi voluntatis, aut mutui consensus ab initio per contrahentes præstiti, sed solum influit impediendo, ne validè contrahatur matrimonium; quarè dicta prohibitione per dispensationem in radice sublata non est, cur non remaneat ille consensus quoad sui essentiam integer, & perfectè obliget.

Non est ex defectu cō sensus, sed impedimē ti.

Consensus deficit tantum in esse morali, & obligatorio.

Secundo, quià data contraria sententia Pontifex nunquam posset in radice matrimonij propriè dispensare efficiendo, vt illud sit validum à principio, seù ex nunc pro tunc, quandoquidem, sicuti non potest efficere, quod sit validum sine forma substantiali consensus, ita non posset efficere, quod sit tale, nisi quando noua forma consensus post dispensationem in radice poneretur; non enim potest efficere, quod consensus hic, & nunc positus intelligatur positus antecedenter, sicuti potest efficere ex nunc, vt impedimentum præcedens nullum sortiatur effectum, ac perinde se habeat, ac si non fuerit positum, nam consensus contrahentium non dependent à potestate Pontificis, sicuti dependent iura canonica, quæ quoad vim fundantur in ipsius voluntate, ergo tunc tantum subsistet matrimonium, quando ille nouus consensus contrahentium ponetur, adeoque non quando primo positus est contractus adeoque non reualidabitur in radice, & sic proles antecedenter suscepta non erit legitima in radice ratione matrimonij validi, quando fuit concepta, & suscepta.

Nunquam posset esse dispēsatio in radice.

Tertio assertio euincitur ex *Rot. Rom. in illa decis. 687. n. 9. apud Farinacium part. secunda recentiorum*, vbi asserit, tunc Pontificem dispensare in radice matrimonij, quando in dispensatione dicit: *Vt in vestro sic contracto matrimonio permanere valeatis*, vbi, vt asserebam ly *remanere* importat continuationē actus præcedentis cum perseuerantia per iura ibi allegatā, ergo supponit actum præcedentis consensus perseuerare, qui prout coniungitur cum dispensatione validum consequetur effectum, & quidem tunc, quando dispensatio vim habet, & pro tempore, ad quod trahitur; Neque obesse potest, si asseratur, quod Pontifex in suo diplomate relato per eandem Rotam loc. cit. dicat. *Vobiscum, quod impedimentis consanguinitatis non obstantibus in vestro sic contracto matrimonio remanere, seù illud inter vos publicè seruata forma Concilij Tridentini de nouo contrahere, illudque in facie Ecclesiæ solemnizare libere, & licitè valeatis*, vbi videtur innui nouum contractum per nouum consensum in facie Ecclesiæ, & cum solemnitatibus iuris ineundum; Non, inquam, obesse potest, quià illa particula, *seù illud inter vos*, importat alternationem, & disiunctionem, quæ non infert necessitatē ad hoc determinatè, sed vel ad hoc, vel ad illud, quod dixerat antecedēter, nempè *in vestro sic cōtracto matrimonio remanere liberè & licitè valeatis*, & illam alternationem subdit non ad effectum, vt indicetur necessarius nouus consensus, sed vt ad euitanda scandala posset in facie Ecclesiæ solemnizari.

Decisio Rotæ ad hanc rem valde fauorabilis.

Quartò aduersus *Bossium loc. cit. ad homi-*

nem euincitur assertum, & per hoc discutitur articulus quinto loco propositus. Dispensatio in radice matrimonij facta per Romanum Pontificem suum obtinet effectum, vt proles ex illo suscepta possit legitimè succedere in hæreditate, alijsque officijs sæcularibus, quantumvis ponatur post obitum coniugum parentum, prout admittit *idem Bossius d.c.10.n.337.*, & cum eo *Boerius decis. 264. n. 33. Ioannes Baptista Lupi de illegit., & natur. rest. lib. commens. 3. §.3.n.32.*, ergò præscindendo etiam à nouo consensu potest illa dispensatio in radice ità prodesse, vt proles ex illo suscepta possit legitimè succedere in hæreditate Patris, alijsque muneribus sæcularibus; atque id vltrà præcitatos DD. docent etiam *Ancharanus cons. 409 n.6. Iacobus de Puteo decis. 483. n.2. lib. 2. Angelus verb. Papa num. 4. Nauarrus lib. 4. consil. in 1. edit. tit. de sponsalibus cons. 3. n. 10. Peregrinus de fideicom. art. 24. in fin.*, qui etiam docent dispensationem non inniti præcisè ablationi prioris impedimenti dirimentis, sed tantum reuocationi legis Ecclesiasticæ, qua prius matrimonium irritum fuerat, factæ ex tunc, quando matrimonium contractum est, ita vt aboleantur effectus, qui ex illa lege emanarunt.

Dispensatio in radice potest poni etiam post obitú coniugum.

Maior difficultas quoad hoc est, an illa dispensatio in radice mortuis parentibus habeat suum effectum respectu filiorum in ordine ad successionem in hæreditate eorundem parentum etiam in præiudicium tertij, quatenus ex vi illius sit auferenda hæreditas parentum ab Agnatis, vel ab alijs filijs, qui in eam successerant, illiusque possessionem apprehenderant. Iuxtà distinctionem respondent nonnulli ad præsentem difficultatem; vel etenim fit dispensatio ex voluntate parentum, quatenus ante obitum petierint sic dispensari, vel iusserint peti; vel fit nulla præexistente parentum instantia. Iuxta primum sensum asserunt *Iacobus de Puteo decis. 483. n. 2. lib. 2. Peregrinus de fideicom. art. 24. in fine*, cum alijs pluribus, quos ipsi allegant, & sequuntur, valere dispensationem ad hunc effectum etiam, vt proles ex illo matrimonio suscepta succedere valeat etiam in præiudicium tertij. Iuxtà secundum idem *Iacobus de Puteo loc. cit.* asserit dispensationem illam non prodesse ad hunc effectum, vt cum præiudicio tertij proles illa valeat succedere, quià fictio non potest retrofingere post dissolutum matrimonium, & ius alteri quæsitum. Nihilominus absolutè sentiendum est illam dispensationem in radice matrimonij post obitum parentum prodesse, vt proles ex illa suscepta succedere valeat etiam in præiudicium tertij *Sanchez de matrimon. lib 8 disp. 7. n. 6. Ioannes Angelus Bossius de matrimonij contract. d. cap. 10. n. 337., & seqq.*

5 valet etiã, vt proles succedat in præiudiciũ tertij.

Ratio ex eo deducitur, quià tota ratio, cui innititur ius illius tertij, fundatur in lege canonica irritante illud matrimonium, qua non existente nullum ius ille tertius haberet in illa hæreditate, quandòquidem tota ratio est illegitimitas prolis ratione impedimenti, seù consanguinitatis v. g., cum qua illud matrimonium initum est, quæ dirimit solum de iure canonico, quo sublato de iure ciuili matrimonium illud esset validum, & proles ex illo suscepta legitima *l. 3. ff. de ritu nupt. lib. 2. C. de instit., & substitut. l. celebrandis C. de nupt., & §. duorum instit. eod. tit.*, ergò remota illa lege canonica per dispensationem in radice, cum nil remaneat, quod possit obsistere validitati matrimonij, & per consequens legitimitati prolis ex eo susceptæ, non erit, cur illa proles non debeat excludere quemcunque alium, qui illa dispensatione non posita vocaretur ad successionem. Confirmatur, quià ius illius alterius, qui hæreditatem adiuit, vel fuisset aditurus, non est absolutum sed conditionatum, si scilicet non fuerit ex illa persona, cui successit, seù successurus est, proles legitima, sed per illam dispensationem constituitur proles legitima, perindè, ac si ab initio fuerit talis, ergò &c. Confirmatur secundò, quià quantumvis ex illa dispensatione oriretur aliquod præiudicium tertio, hoc non venit formaliter sed tantum consecutiuè, quod non attenditur *Rota decis. 687. n 16. apud Farinacium pars. 2. recentiorum, Boerius decis. 264. num. 33. Ioannes Baptista Lupi de illegit., & nat. rest. lib. commens. 3. §. 3 n. 32. Ioannes Angelus Bossius de matrimon contract. c. 10. n. 337.* quod potissimum verificatur, quandò Pontifex dispensaret ex certa scientia.

Assertio IV. Probabilius est non posse Pontificem in matrimonij radice dispensare, quandò matrimonium irritum est impedimento dirimenti de iure diuino, & potestate Pontificia indispensabili. *Ancharanus c. per venerabilem nu. 22. Qui filij sint legitimi. Felinus c. qua in Ecclesiarum n. 21 vers. 2 amplia de constit. Nicolaus de Vbaldis de succes. ab intest. 1 part. nu. 106. Martinus Laudensis de legitimatione art. 2. num 86., & 96. Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 7. n. 8 Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c 10 n. 347.*

6 Nõ potest dispensare in radice, quandò est irritum iure diuino

Ratio inde deducitur, quià de iure ordinario Pontifex non potest dispensare in ijs, quæ iuris diuini sunt, & naturalis, nec impedimenta talis iuris auferre absolutè, ergò nec poterit dispensare in radice matrimonij, quod de iure diuino simpliciter, vel de iure diuino naturali irritum est. Quod, si dixerimus ex iusta, & legitima causa posse Pontificem dispensare in votis Religionis, & castitatis, quinimò

mò

mo etiam ex grauiori cauſa in voto ſolemni in profeſſione emiſſo, quod tamen de iure diuino obligat; tunc dicam, quod Pontifex in huiuſmodi votis non diſpenſat, niſi indirectè ſubtrahendo materiam voti, quæ conſiſtit in actibus voluntatis vouentis, ſeu profitentis, circa quos actus poteſt quidem poteſtatem exercere quoad futura, non quoad præterita, maximè, ſi fuerint informati iure diuino, cum huiuſmodi actus quoad ſuam vim naturalẽ ſint independentes à quocumque iure humano; nec præſumendum eſt, quod Deus, qui ob neceſſitates vrgentes hanc facultatem permittit Pontifici in diſpenſatione huiuſmodi votorum, voluerit hanc poteſtatem ampliare in ordine ad præterita.

Dices, quod quantumuis illa impedimenta ſint de iure diuino, inhabilitates tamen, quas proles illa ita naſcendo contraxit, eſſe de iure canonico, & ſubiacere Sũmi Pontificis iuriſdictioni, qui propterea, quamuis non poſſit in illo matrimonio diſpenſare, poteſt tamen per diſpenſationem illos effectus, ſeu inhabilitates abolere, perinde, ac ſi ab initio non fuerint cõtractæ. Ita *Molina tom. 3. de iuſtitia tract. 2. diſp. 624. n. 3. verſus finem*. Sed contra, quia hoc non eſſet diſpenſare in radice matrimonij, ratione cuius indirectè conſurgat habilitas in prole ſuſcepta ad ſuccedendum; nam hæc habilitas indirectè conſurgit ex eo, quod illud matrimonium ab initio, & in origine reddatur validum, quod cum in hoc caſu non poſſit, nec cõſurgit indirectè illa habilitas; vnde directè tantum tunc Pontifex diſpenſabit, nec retrotrahet legitimationem deſtruendo omnino legem impedimenti inductiuam, nec legitimabit ratione matrimonij, & in radice, sed tantum formali diſpenſatione, quæ non extenditur ad præterita, ſed dũtaxat ad futura, & extra territorium Romano Pontifici ſubiectum tantum quoad ſpiritualia, non quoad omnia.

Hoc non ſit diſpẽſare in radice matrimonij.

7 **Quomodo præſumi poſſit pro diſpenſatione in radice.**

ASSERTIO V. Mens Pontificis quoad diſpenſationem matrimonij inualidi in radice, & ad effectum, vt proles ex eodem ſuſcepta ſuccedere valeat in hæreditate, & in officijs ſæcularibus, varijs modis, & iuxta varias formas, quibus concipitur diſpenſatio, conijcitur.

8 **Primo quãdo apponitur particula *vt ex tũc* vel *Vt ex per prius*.**

Probatur per incluſionem eorum, quibus præſumptiuè inducitur talis diſpenſatio, & per excluſionem eorum, quæ non inducunt præſumptionem pro illa: ſic primo conijcitur pro vera diſpenſatione in radice, ratione cuius filij valeant ſuccedere tam quoad temporalia, quam quoad ſpiritualia, quando Pontifex in tali diſpenſatione apponit clauſulam, *vt ex tunc*, vel *vt per prius*, vel *perinde, ac ſi nullum prius fuiſſet impedimentum*; *Sanchez de matrimon. lib. 8. diſp. 7. n. 22. Henriquez lib. 11. de matrimon. c. 2. n. 2. Peregrinus de fideicõ. art. 24. n. 77. Ioannes Angelus Boſſius de matrimon. contract. c. 10. n. 348. & alij magis communiter*. Ratio eſt, quia ex ſupradictis Pontifex poteſt diſpenſare in radice matrimonij inualidi, & ſufficienter per illas particulas exprimit ſuam mentem de tali diſpenſatione in actu, cum non ſuppetat alius modus aptior ad ſignificandum talem intentionem, ergo non eſt, cur illa diſpenſatio ſic concepta non debeat haberi pro diſpenſatione in radice.

9 **Secundo quando tãquam legitimum approbatur.**

Secundo intelligitur diſpenſatio in radice matrimonij irriti ex impedimento dirimente Eccleſiaſtico, ſi Pontifex in diſpenſatione eiuſdem ipſum legitimet, ſeu declaret legitimum, ſeu tanquam legitimum approbet, quantumvis non addat illam particulam, *vt ex tunc*. *Couaruuias ſecundo de ſponſalib. part. 2. c. 8. §. 8 n. 13. Molina de primogen. lib. 3. c. 2. n. 12. verſ. ſi vero; Peregrinus de fideicomm. art. 24. n. 77. Sanchez de matrimon. lib. 8. diſp. 7. n. 29. Ioannes Angelus Boſſius de matrimon. contract. c. 10. n. 349.* Ratio ex eo deducitur, quia declarare legitimam, ſeu illud ratum habere eſt illud habere, ac ſi ab initio legitimè eſſet factum, ſicuti ratam habere actionem alterius eſt illam approbare, ac ſi eſſet facta ad normam mentis eius, cuius eſt illam validam reddere, *Ioannes Andreas c. per venerabilem n. 30. qui filij ſint legitimi, & ibi Ancharanus n. 21. Cardinalis n. 9. qu. 1.* hoc autem eſt propriè in radice diſpenſare; Neque dicas, quod legitimatio, approbatio, & ratihabitio ſit indiferens, tã ex tunc, quam ex nunc, adeoque non eſt, cur debeat intelligi potius pro tunc, quam pro nunc, quinimmo cum diſpenſationes ex genere ſuo ſint ſtricti iuris, vt latè ſupra probauimus, ſunt potius reſtringendę, vt valeant ſolum pro tempore futuro, nõ pro præterito; contra enim impugnaberis, quia approbatio, ſeu ratihabitio ex genere ſuo reſpicit opus præteritum, & approbat illud, pro vt primo eſt factum, & ratum habet perinde, ac ſi approbaret, dum fit; Neque ad talem diſpenſationem in radice requiritur, quod in ipſa fiat mẽtio prolis ſuſceptæ, quinimmo nec requiritur in petitione, quidquid ex aduerſo dixerit *Couaruuias ſecundo de ſponſalibus part. 2. c. 8. §. 8. n. 15.* volens requiri ſaltẽ, vt in petitione, ſeu ſupplicatione facta fuerit mentio prolis ſuſceptæ, & ſupplicatum de eius legitimatione, & *Sanchez d. lib. 8. de matrimonio diſp. 7. n. 28* volens requiri, vt in ipſa diſpenſatione de legitimatione eiuſdem prolis fiat expreſſio; Non, inquã, requiritur, quia in primis ex hoc deduceretur aduerſus eundem Sanchez, quod etiam facta expreſſione legitimationis requireretur, quod adderetur particula *ex tũc*, quia non minus eſt indifferens legitimatio

Approbatio ex genere ſuo reſpicit opus preteritum

Nec requiritur vt fiat expreſſa mẽtio prolis.

tio prolis, vt sit ex nunc, vel ex tunc, sicuti est indiferens legitimatio matrimonij ad eas tempori differentias. Deindè posita præcisa legitimatione matrimonij in radice, etiam si nulla facta fuerit mentio prolis, siue in petitione, siuè in ipsa dispensatione, consequitur necessario ipsa legitimatio prolis ad effectum vt possit succedere, ergo &c. Antecedens probatur, quià posito matrimonio valido in sua origine ex natura sua proles ex illo consequitur legitima, ergo legitimatoeodē matrimonio in sua origine proles ex genere suo fiet immediatè legitima, adeoque &c. Neque dicas, verum esse, quod posita legitimatione in radice matrimonij consequatur necessario legitimatio prolis, sed ad ponendam legitimationem in radice matrimonij requiri, quod exprimatur, vel in ipsa legitimatione, vel saltem in petitione proles suscepta; non enim præsumendum est, quod Pontifex sine respectu ad prolem velit sic dispensare, cum dispensatio ista potissimum respiciat bonum prolis; Contra enim impugnaberis, quià eo ipso, quod Pontifex approbat matrimonium iam factum, seù illud ratum habet præsumitur eidem conferre valorem à principio, quem habere potest in ordine ad omnia, & per consequens etiam in ordine ad prolem, si quam habuerit ex illo matrimonio, vel in effectu, vel in via; nec verum est, quod in illa dispensatione in radice mens Pontificis solum tendat in bonum prolis, cum etiam tendere possit in bonum parentum eiusdem, vt ab initio reputentur pro legitimis coniugibus.

10 Tertio quādo Pontifex post dispensationē dicit velle prolem esse legitimā ab initio.

Tertio intelligitur dispensatio in radice, si Pontifex post eandem simpliciter positam subdat se velle prolem ex illo matrimonio habitam fore legitimam, & succedere in hæreditate, perindè, ac si ab initio esset legitima *Rota Romana ex dicta Hispalensi legitimitatis* 11. *Maij* 1615. *decis* 687. *n.* 4. *apud Farinacium part. secunda recentiorum*, *Coaruuias secundo de spons. part.* 2. *c.* 8 §. 8. *nu.* 15. *in fine*, *Sanchez de matrimon. lib.* 8. *disp.* 7 *n.* 29., *Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c.* 10. *n.* 356. Ratio ex eo deducitur, quià non potest Pontifex extra territorium sibi in temporalibus subiectum prolem legitimam constituere ad effectum, vt succedat in hæreditate, alijsque muneribus sæcularibus, nisi dispenset in radice matrimonij, ergo cum velit prolem esse legitimam, & succedere in hæreditate ex consequenti, seù per posterius arguitur velle, quod matrimonium illud reddatur validum ab initio, qui etenim vult effectum intelligitur efficacitèr velle causam, ex qua ille consequitur, & sine qua consequi non potest; nec præsumi debet, quod Pontifex voluerit apponere causam sine effectu, seù frustrà, ecc.

11 Quarto, quando asserit de plenitudine potestatis se indulgere, vt in contracto matrimonio licitè permanere valeant.

Quarto intelligitur dispensatio in radice, quando Pontifex non apponit expressè approbationem contractus à principio; sed tantum asserit de plenitudine potestatis se indulgere, vt in sic contracto matrimonio liberè, & licitè permanere valeant, aut de nouo contrahere *Rota Romana decis.* 207. *prima part. in nouissimis, decis.* 1121. *apud Seraphinum*, *decis.* 687. *n.* 9 *apud Farinacium*, *Peregrinus de fideicom art.* 24. *nu.* 7. *Ioannes Baptista Lupi de illeg. comment.* 4. §. 1. *num.* 56. *Glosa in c. non debet de consang., & affin. verb. de cætero Boerius decis.* 264. *n.* 26., *& seqq. Ioannes Angelus Bossius de matrimonij contract. c.* 10. *n.* 360. aduersus *Coaruuiam secundo de sponsalibus part.* 2. *c.* 8. §. 8. *n.* 13. *Sanchez d. lib.* 8. *de matrimon. disp.* 7 *n.* 25., *& alios*. Ratio ex ijs deducitur, quæ supra dicebamus explicantes illam particulam, *remanere*, quæ importat continuationem actus præcedentis cum perseuerantia ex allegatis iuribus, & illam particulam *in vestro sic contracto matrimonio*, quæ per ly *sic* est repetitiua præcedentium.

12 Non intelligitur dispēsare in radice, quando dispensat per verba connotantia tantum tēpus præsens, vel futurum.

Ex aduerso non intelligitur primo dispensatio in radice matrimonij, si Pontifex dispensaret, seù legitimam ex nunc, seù per verba, quæ non respicerent retrò, seù tempus præteritum, sed dumtaxat præsens, seù futurum *Peregrinus de fideicom. art.* 24. *n* 80. *Ioannes Baptista Lupi de illegit. comment* 4 § 1 *num* 56 *in fin. Ioannes Angelus Bossius de matrim contract. c.* 10. *n.* 358.; quia nullum est verbum aptum ad indicandam mentem Pontificis pro dispensatione in radice, & cum versemur in dispositionibus stricti iuris non debemus trahere verba vltra propriam significationem. Secundo, nec intelligitur talis dispensatio in radice, quando Pontifex præcisè dispensat, vt de nouo matrimonium ineatur, quantumuis decernat filios natos esse legitimos. *Coaruuias* 2. *de sponsalib. p.* 2 *c.* 8. §. 8. *n.* 13. *Sanchez d. tit lib* 8. *de matrimon disp.* 7. *n.* 20. *Sanctarelius var. resol. q* 43. *n.* 4 *Peregrinus de fideicommis art.* 24. *n.* 78. Ratio ex eo deducitur, quià nō est dispensatio matrimonij irriti in radice, quando est dispensatio non in ordine ad contractum, sed ad contrahendum de nouo, sed præsens dispensatio cadit super nouum contractum, seù matrimonium contrahendu, ergo non refertur ad iam contractum. Neque obstat, quod Pontifex prolem iam susceptam efficiat legitimam, quod non potest esse, nisi dispensat in radice, & aboleat impedimentum, ac si nunquam fuisset; Non obstat, inquam, quià illa legitimatio prolis non potest intelligi esse indirectè per legitimationem matrimonij ab initio, cum dispensatio non cadat super præteritum iam positum saltem in figura, sed tantum ad futurum contrahendum,

Soluuntur nonnulla obiecta aduersa.

Soluuntur nonnulla obiecta ad uersa.

hendum, vndè est legitimatio tantum directa, quæ in ordine ad existentes extra territorium Romano Pontifici in temporalibus subiectum non extenditur ad temporalia, sed ad summum ad spiritualia. Ita præter præcitatos DD. *Ioannes Andraas in c. per venerabilem n. 30. Qui filij sint legitim. Ancharanus cons. 409. n. 5. Martinus Laudensis de Legitimat. art. 2. n. 85. Antonius de Rosellis de legitimat. lib. 2. in princip. n. 22. Capra cons. 1. n. 7.* Neque item obesse possunt ea, quæ supra dicebamus, quod, quandò scilicet Pontifex ponit simpliciter dispensationem, & postea subdit se velle prolem ex eo susceptam fore legitimam, ac succedere in hæreditate, perindè, ac si à principio fuisset legitima, tunc habeatur pro dispensatione in radice, adeoque quod hoc etiam militet in præsenti casu; Non, inquam, obesse possunt, quià illa dispensatio simplicitèr indiferens est, vel ad dispensationem in radice, *& vt ex tunc*, & ad dispensationem de præsenti, *& vt ex nunc*, quæ proptereà determinatur per subsequentes particulas legitimationis prolis, perindè ac si fuisset legitima à principio, quod esse non potest, nisi per legitimationem in radice matrimonij; in præsenti autem hypothesi illa dispensatio de nouo matrimonio ineundo non est indiferens ad præteritum matrimonium, & futurum, sed determinata ad futurum præcisè, vndè subsequentes particulæ non possunt referri ad determinandam indiferentiam, cum dispositio iam intelligatur determinata.

PRÆNOTIO XVI.

An potentes dispensare intelligantur propriè dispensare, si scientes admittant ad aliquem actum habentes impedimentum ad ipsum.

SVMMARIVM.

Potens dispensare, si fuerit supremus, admittens scientèr impeditum ad actum intelligitur dispensare. 1.

In dubio an fuerit scientia impedimenti ea non præsumitur, sed est probanda. 2.

Si supremus admittat scientèr impeditum ad actum vrgente necessitate non præsumitur absolutè dispensare, sed tantum pro statu necessitatis, nisi sit ex illis actibus, qui non admittunt successionem. 3.

Admissus scientèr ad vnum non intelligitur dispensatus ad omnia. 4.

Pontifex admittens scientèr impeditum iure naturali diuino non intelligitur sine causa dispensare, benè tamen cum causa. 5.

Etiam inferiores intelliguntur tacitè dispensare ex eo, quod admittant impeditum, si interueniat causa. 6.

Admittens impeditum ignoranter non intelligitur dispensare. 7.

Etiam tacens, & conniuens cum scientia impedimenti probabilius censetur dispensare. 8.

SVB hoc titulo duplex difficultas examinabitur. Prima erit, an si Pontifex, Princeps, vel alius quicunque habens facultatem dispensandi admittat impeditum ad aliquem actum, circa quem est impedimentum, intelligatur cum ipso dispensare. Secunda erit, an si positiuè non admittat, sed sciens toleret, nec reclamet, cum possit reclamare, & impedire illum actum etiam quoad illum videatur dispensare?

Considerationes circa titulum.

Pro clariori intelligentia in ordine ad vtramque difficultatem considerandum est primo, an potens sic dispensare quoad illum actum fuerit conscius illius impedimenti, an penitus ignarus. Secundò, an potens dispensare sit supremus, & in ordine ad propriam legem, an verò inferior, & in ordine ad legem sui superioris. Tertiò, an admittat ad talem actum repugnantem legi, vel toleret, & taceat ex necessitate, an verò ex proprio arbitrio. Quartò, an quandò præcisè tolerat per taciturnitatem necessarium sit, quod intendat dispensare, an verò sufficiat taciturnitas sine tali intentione?

1 Potens dispensare, si fuerit supremus, & admittat impeditū scientèr ad actum præsumitur verè dispensare.

ASSERTIO I. Si potens dispensare fuerit supremus, & admittat impeditum scientèr ad actum, ad quem est impeditus quoad legem à se iure ordinario dispensabilem præsumptiuè inducitur vera dispensatio quoad illud impedimentum. Conueniunt in hoc communitèr DD.

Ratio ex eo deducitur, primò quià ad talem dispensationem non requiritur certa verborum forma, cum hæc nullibi præscripta inueniatur, & ex alio concurrit potestas, & voluntas in dispensante, ergò per spontaneam admissionem ad illum actum cum certa scientia impedimenti non est, cur intelligi non debeat dispensatio. Antecedens quoad secundam partem de potestate dispensandi non est difficultas, cum supponatur esse supremus, & in lege à se de iure ordinario dispensabili; quoad secundam sic euincitur, quià non est præsumendum, quod Princeps, Pontifex, seù quicunque supremus velit scientèr ad actum admittere infructuosè, quinimmo illicitè, & non repellere, cum commodè posset, ergo admittendo præsumendus est, quod velit actum illum, & consequentia ad ipsum depurare à quacunque inhonestate, quod aliter efficere non potest, quam per dispensationem.

Ad dispensationem non requiritur certa verborum forma.

Secundo ex textu in *l. Barbarius ff. de offic.*

offic. prætoris, vbi non solum deciditur, quod gesta per seruum electum in Iudicem ignorata seruitute teneant ratione communis erroris; sed etiam, quod huiusmodi per ipsum gesta teneant, quando detecta seruitute Populus Romanus consensit in ipsius Præturam, ergo etiam actus impediti detecto per scientiam impedimento respectu potentis habilitare, & ad eodem admissi præsumptiuè, & efficaciter inducent, quod per admittentem valentem ex munere suo habilitare, seù dispensare fuerit actum illum exercens habilitatus per dispensationem.

Contra euincentia assertionem.

Tertio ex textu in l. quidam consulebat 57. ff. de re iud. vbi dicitur, quod minor cæteroquì ineptus ex dispositione iuris ad magistratum, si electus fuerit per Principem ad tale munus, intelligatur dispensatus ad ætatem, & gesta per ipsum teneant, ergo etiam impeditus ex dispositione iuris ad aliquod ministerium cum scientia Principis admittentis, & valentis dispensare in impedimento de eiusdem existentia intelligitur habilis factus per dispensationem ad tale ministerium ex eo quod fuerit admissus ad talem actum sine reluctantia.

Hinc in particulari deducitur primò, quod, si Pontifex admittat scienter irregularem ad ordines sacros, vel ad beneficia, intelligatur tacitè cum illo super irregularitate dispensare. Secundo, quod, si idem coniungat aliquos consanguineos, vel alio impedimento canonico irretitos in matrimonium cum scientia consanguinitatis, vel impedimenti inter ipsos existentis, intelligatur etiam tacitè in consanguinitate, vel illo impedimento dispensare. Tertio, si Princeps in Iudicem constituit seruum, vel alium de iure inhabilem cum scientia inhabilitatis, ipsum constituat habilem per dispensationem, & his similia.

Illationes ex assertione pronunciatæ.

Disputant hic DD., an in dubio verùm in Principe, vel Pontifice extiterit scientia de impedimento, vel inhabilitate; necne præsumatur pro scientia, an pro negatione? Conueniunt communitèr, quod non præsumatur, sed sit probanda per eum, qui inhabilis admissus fuit ad talem actum Glosa element. 2. in fin. de rescriptis & c. Nonnullis in principio verb. literarum in fin. de rescriptis in 6. Bartolus in l. fin. n. 4 vers. sed contra hoc in fin. C. sententiam rescindi non posse. Immola in l. fin. col. 4. n. 2. in fin ff. à quibus appellari non licet, & quidem recta ratione hoc sentiunt, quandòquidem, cum sit quid facti, probanda venit Felinus c. præterea n. 9. de testib. cogen. Grammaticus in cons. ciuilib cons. 48. ad finem. Discrepant tamen in assignando modo, quo facienda est talis probatio. Aliqui volunt solum constare posse, si in literis rescripti dicatur ex certa scientia. Nihilominus dicendum est, sufficere quemcunque probationis modum, quo euidentèr, seù concludentèr euincatur talis scientia, cum nullibi ad hoc specialis modus assignetur, seù determinetur.

2 In dubio non præsumitur scientia, sed est probanda.

Assertio II. Si Princeps, vel Pontifex, vel quilibet alius supremus admittat ex scientia impeditum ad aliquem actum vrgente aliqua necessitate non præsumitur absolutè dispensare, nisi sit ex illis muneribus, quæ non admittunt tractum temporis successiuum, sed ad tempus illius necessitatis Antonius Gabriel 3. tom. communium lib 1 tit. de præsumpt. concl. 8. nu 20. Menochius de præsumpt. lib. 2 præsump. 20. n 36., & consil. 178. n. 56 vol. 3. Sanchez de Matrimon lib 8. disp. 4 n. 9.

3 Admittens ex necessitate nó intelligitur absolutè dispensare, sed tantum pro tempore necessitatis.

Ratio ex eo deducitur, quia Princeps in ea hypothesi non præsumitur, nisi velle consulere illi egestati, extra quam non est præsumptio, quod dispensare voluerit, ergò cessante tali necessitate, nec perfectè completo actu secundum totam suam extensionem, non censebitur dispensatio perseuerare. Dix., nisi sint ex illis muneribus, quæ non admittunt tractum temporis successiuum; si enim munus, ad quod intelligitur tacitè dispensatus, consistat in indiuisibili, & iam fuerit completum, tunc intelligitur quoad effectum plena dispensatio, quantumuis facta ex necessitate.

Solum præsumitur cōsulere necessitati.

Ex hoc etiam inferri potest primo, quod ex eo, quod Princeps admittat ad aliquem actum eum, qui afficitur impedimento, non intelligitur dispensare ad omnia, sic admittens irregularem ad ordines minores, non intelligitur dispensare quoad maiores, & admittens ad maiores non intelligitur dispensare quoad beneficia. Ità in similibus Oldradus cons. 332. n. 8 Rebuffus praxi benefic. tit. de dispensat. num. 8. Probus addit. ad Monachum cap. vnico n. 5. de ætat., & qualit. Ratio est primo, quia nequit magis operari tacita dispensatio, quam expressa, sed expressa non extenditur vltra expressum, cù strictè sit interpretanda, & sic expressa ad ordines non extenditur ad beneficia, ergo multo minus extendi debet tacita vltra actum, ad quem impeditus ex scientia Principis admittitur. Secundo, quia dispensatio vtpote discordans à iure communi in eo sensu est accipienda, quo minus, quam parsit, lædat idē Ius commune, dummodo in aliqua saltem minima parte suum, seù aliquem sortiatur effectum, ergo, si ea admissione ad illum actum intelligitur dispensatus, debet intelligi limitate dispensatus ad illum actum, ad quem admittitur, sic, si admittatur irregularis ex scientia ad minores, intelligitur tantum ad eosdem minores dispensatus, & non ad maiores, si ad maiores tantum non intelligitur dispensatus ad beneficia, & dignitates.

4 Admittens ad aliquem actum impeditum, non intelligitur dispensare quoad omnia.

Inferri

Si actus ad mittat tractum temporis successiuum non est ad omne tempus. Inferri potest secundo, quod, si impedimentum, quo irretitus est ille, qui admittitur ad actum per Principem cum scientia, & sine reluctantia, admittat tractum temporis successiuum, per illam admissionem ad illum actum non intelligatur solutus quoad omnia, & pro futuro, sed tantum quoad illum actum, nisi aliter constaret de mente admittentis, & tacitè dispensantis, & hoc propter eam regulam, quod dispensationes vtpotè stricti iuris sint restringendæ, non ampliandæ.

5 Pontifex admittens scienter ad actum, in quo est impeditus iure diuino non dispensat sine causa, benè tamen cum causa. ASSERTIO III. Pontifex admittens impeditum iure diuino, & naturali ad actũ, ad quem dispensare potest cum scientia talis impedimenti propriè, & validè non dispensat, si legitima causa dispensationis non interueniat, secus vero, si fuerit vera, iusta, & legitima causa. Quoad primam partem *Glosa c. 2. verb. dispensatum de schismat., & ibi Ioannes Andreas n. 4. Innocentius c. veniẽs n. 2. de filijs presbit. Speculator tit. de dispensat. §. qualiter autem nu. 3. Archidiaconus c. licet canon. n. 2. de elect. in sexto. Bartolus in l. Barbarius n. 12. ff. de offic. prætor. Mandosius de signatura gratia verb. dispensationes vers. aduertendum tamen est, Caietanus 2. 2. q. 104. art. 5. ad fin. Azorius lib. 5. instit. moral. c. 15. q. fin.* Quoad secundam consentiunt omnes, quos supra allegauimus, dum de potestate Pontificis in ordine ad ea, quæ iuris diuini sunt, & naturalis.

Ratio primæ partis ex ijs desumitur, quæ supra dicebamus, nempè auctoritatem Summi Pontificis in ijs, quæ iuris diuini sunt, esse ordinatam, vt scilicet exerceatur, non quomodocumq; sed secundum ordinem iuris, & alitèr exercita irrita in suis dispositionibus censeatur; non enim præsumendum est, quod Deus in ijs, quæ sui iuris sunt, quæque Pontifici præsumptiuè committit ad rectum, & suaue Ecclesiæ regimen, & gubernationem, voluerit facultatem concedere absolutam sine vlla limitatione, & extra legitimas causas, ergo, si extra legitimas causas non potest expressè, & validè dispensare, nec intelligetur tacitè dispensare, quando admittit impeditum ad actum non concurrente legitima causa ad dispensandum.

Ratio secundæ partis ex eo desumitur, quià interueniente legitima, & iusta causa Pontifex præsumitur posse in ijs, quæ iuris diuini sunt, expressè dispensare (loquor quoad ea, in quibus ex superius dictis ex præsumptione diuinæ voluntatis facultas dispensandi eidem committitur) ergo poterit etiam eadem causa interueniente tacitè dispensare. Consequentia probatur, quià tam in expressa, quam in tacita dispensatione non requiritur certa, & determinata stipulatio, nec certa verborum forma, nec Deus, qui hanc facultatem præsumitur Pontifici concessisse, præscripsit aliquem specialem modum seruandum in huiusmodi dispensatione, sed voluntati Pontificis reliquit attentis legitimis causis dispensandum, ergo &c.

Hic oritur difficultas, an necessario in ijs tacitis dispensationibus quoad ea, quæ iuris diuini sunt, requiratur quoad Pontificem causæ cognitio, an vero eadem non præmissa teneat dispensatio, dummodo causa illa inexistat, quantumvis non fuerit cognita ab eodem Pontifice tacitè dispensante. De hoc satis dictum fuit supra *sub hoc eodem tit. Contractus XV. de matrimon. III. prænot. 1. assert. secunda vers. in ordine ad secundum*, ad quod vos remitto.

ASSERTIO IV. Inferiores valentes secundum se dispensare etiam in legibus superioris admittentes scientèr impeditum intelliguntur tacitè cum illo dispensare, dummodo admittant ex iusta, & legitima causa cum eiusdem cognitione. Ità præter DD. præcitatos in præcedenti assert. *Rosella verb. dispensatio n. 6. Antonius Cucus lib. 4. instit. maior. tit. 12. nu. 28., & seqq. Antonius Gabriel. tom. 3. commun. lib. 1. tit. de præsumpt. concl. 8. n. 12. Menochius de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 20. n. 24. Nauarrus c. si quando except. 10. n. 3. de rescript., & lib. 3. consil. in prima edit. tit. de cleric. non resident. cons. vlt. num. 9. Siluester verb. dispensatio q. vlt.* hancque opinionem valde probabilem appellat *Sanchez de matrimon. dub. 8. disp. 4. n. 5.* quamvis contrariæ sententiæ adhæreat. 6 Inferiores valentes secundum se dispensare in legibus superioris admittẽtes scientèr impeditum tacitè intelliguntur dispensare, si interueniat causa.

Ratio ex mox dictis deducitur, quià in ipsis supponitur potestas ad sic dispensandum, & voluntas dispensandi, legitima causa ex parte dispensandi, & eiusdem cognitio, nec in ordine ad talem dispensationem præscribitur certa verborum forma, ergo non est, cur concurrentibus illis omnibus circumstantijs admittentes impeditum ad talem actũ non intelligantur tacitè dispensare. Antecedens quoad cætera omnia non videtur pati difficultatem; vndè probatur solum, quod adsit præsumptiuè in huiusmodi prælatis voluntas actualis dispensandi, quià prælatus admittens v. g. irregularem ad sacros ordines sciens impedimentum non est præsumendus, quod velit sic promotum illaqueatum remanere perseuerante adhuc irregularitate. Adest præsumptiuè voluntas dispensandi.

7 Admittens impeditum ignoranter non intelligitur dispensare. ASSERTIO V. Siuè supremus fuerit, siuè inferior admittens impeditum ad aliquem actum ignorans tale impedimentum non intelligitur in illo impedimento dispensare *Abbas c. præterea n. 11. de testibus cogend., & c. cum in cunctis c. inferiora n. 8., & c. innotuit nu. 7., & seqq. de elect. Paulus Clem. fin. de sent. excommun. Angelus verb. dispensatio n. 12. Nauarrus c. si quando except. 10. n. 3. de rescript. Menochius de præsumpt.*

L lib. 2.

lib. 2. præsumpt. 20. n. 24. Sanchez de matrimon. lib 8. disp. 4. n. 11.

Ratio est ex ipsis terminis clara. Quandòquidem non potest esse dispensatio sine actu libero voluntatis eius, qui dispensat, seù dispensare potest, sed stante ignorantia impedimenti non potest esse actus voluntatis ad tollendum illud impedimentum per dispensationem, quià ignorantia tollit absolutè consensum, seù actum voluntatis liberum, ergo &c. Neque obesse potest, si afferatur, quod, quantumvis ignorantia præcedens demat esse liberum, & voluntarium quantum ad effectum dispensationis, non sic tamen ignorantia concomitans, quandoquidem, si Princeps, vel inferior potens dispensare nouisset illud impedimentum, adhuc admisisset ad actum, & per consequens dispensasset tacitè, promotionis etenim causa est virtus, seù probitas promoti *l. vnica vers. credidit ff. de præfect. prætor.*, quod colligitur *ex l. Barbarius ff. de offic. prætor.* vbi textus reddens rationem, cur gesta à Barbario creato ignoranter Prætore teneant, respondit. *Sed, si sciuisset seruum esse, liberum effecisset*; Non, inquam, obesse potest, quià illa ignorantia concomitans non ponit actum formalem dispensationis, & per consequens non est dispensatio, nec sufficit, quod dispensasset, si cognouisset, quandoquidem hoc solum importat quid faceret, non quod fecit. Ad illud, quod subditur *ex l. Barbarius ff. de offic. Prætor.* dicendum est cum *Glosa ibid. verbo effecisset* solum illum textum intendere, quod, si Populus Romanus sciuisset Barbarium esse seruum adhuc permisisset eum fungi officio prætoris, vt eius gesta valerent propter communem vtilitatem, quatenus ex eius Populi conniuentia, & tolerantia post scientiam secuta esset approbatio ex consequenti, non quod per illam electionem præcisè constituta sit valida dispensatio.

8 *Etiam tacens, & cōniuens intelligitur dispensare.*

Assertio VI. Princeps, seù superior patientiam habens, conniuens, & tacens sciens aliquem iure, in quo potest dispensare, impeditum exercere ea, quæ eidem ratione impedimēti interdicta sunt, probabilius censetur cum eo dispensare in illo impedimento. *Probus addit. ad Monachum c. vnico nu. 6. de ætate, & qualit. in sexto, Paludanus in 4. dist. 38. qu. 4. art. 4. concl. 2. nu. 39. D. Antoninus secunda part. tit. 11. cap. 2. §. 9. not. 2. VeraCrux prima part. speculi art. 23. post primā concl. vers. dixi etiam. Sanchez de matrim. lib. 8. disp. 4. nu. 26. Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c. 1. n. 93. Hypolitus cons. 46. n. 31., & cons. 107. n. 3., & seqq. Alexander Raudensis de anal. c. 39. nu. 147. Gonzalez ad reg. 8. Cancellariæ glos. 9. §. 2. n. 87.*

Colligitur *ex c. quià circa de consang., & affinit.* vbi Innocentius III. consultus circa quoddam matrimonium contractum per dispensationem subreptitiam, & inualidam respondit Episcopo consulenti, vt dissimulet, seù finat sic coniunctos in matrimonio permanere; non potest autem nec Pontifex, nec Episcopus licitè permittere, vt permaneant in matrimonio inualido, & in illo cōmisceantur, nisi per illam conniuentiam, dissimulationem, & taciturnitatem intelligantur in illo impedimento dispensare, quià non possunt acquiescere concubinatui, sed tenentur illi contradicere; neque supponendum est, quod ideo præcipiatur dissimulatio, quià illi fuerint in bona fide; non, inquam, supponendum est, quià supponuntur falsam causam expressisse scientèr, adeoque &c. vndè meritò dicendum est, quod per illam taciturnitatem, & dissimulationem ratum habeant illud prius matrimonium.

Quod, si ex aduerso afferatur textus *in c. cum iam dudum de præben.* vbi expresè innuitur, quòd Pontificis dissimulatio non inducat dispensationem; statim respondebitur illum textum procedere, quando Princeps impunè tolerat, seù quando non punit, non quando in rescripto dicit toleramus, seù toleretur, & dissimuletur, prout explicant *Abbas in d. c. quià circa de consang. & affin. Coarruuias secunda part. de sponsalib. c. 6. §. 10. n. 15.* Quod, si vlterius vrgeas dissimulationem Principis scientis, & dissimulantis aliquos perseuerare in matrimonio irrito non inducere dispensationem *Glos. Clement. fin. verb. approbare de sent. excom. Innocentius c. veniens n. 3. de fil. præsbit., & ibi Hostiensis nu. 8. Immola l. quidam consulebat n. 6. in fin. ff. de re iudic. Felinus c. gratum nu. 9. de offic. deleg.* statim respōdebo, id dici, quià illa dissimulatio intelligitur ad finem scandali vitandi, nec prodesse poterat dispensatio, nisi denuò illi matrimonium contraxissent.

Satisfit obiectis in contrariū.

PRÆNOTIO XVII.

An idem potens dispensare cum alijs possit cum seipso dispensare.

SVMMARIVM.

Prælati facultatem, quam habent ex iure ordinario, vel delegato simplicitèr in ordine ad alios, possunt committere alijs, vt exerceatur erga se ipsos. 1.

Potest Pontifex, & alij supremi secum immediatè dispensare in ijs, in quibus possunt dispensare cum alijs. 2.

Etiam in ijs, quæ iuris diuini sunt, & ex præsumpta Dei voluntate cum alijs dispensant. 3.

Etiam Episcopi, & Prælati Regulares possunt secum dispensare in ijs, in quibus dispensant cum alijs. 4.

Diffi-

Difficultas sic proposita, vel potest procedere de dispensatione erga se ipsum immediata, quatenus quis potens cum alijs dispensare possit etiam erga se ipsum sine ministerio alterius, sed per se ipsum immediatè; vel de dispensatione mediata, quatenus possit alium deputare, qui erga se ipsum illud munus dispensationis exerceat. Porro dispensatio duplex est, alia propria, quæ propriè inuoluit relaxationem iuris; alia impropria, quæ potius dicitur quædam licentia, & facultas, quam dispensatio; & quidem quoad hanc licentiam sine abrogatione legis, quam Prælatus potest concedere, posse etiam sibi ipsi indulgere certum est; quis enim diceret, quòd prælati v. g. Religionum licentijs, quas alijs concedunt, non possint ipsi gaudere? & ita sentiunt *D. Thomas 2. 2. qu. 185. art. 8. Turrecremata c. de Monachis 16. q. 1. D. Antoninus 3. part. tit. 20. c. 2. §. 7.* Porro dispensatio, quam præstat Prælatus erga subditos est communis, & vniuersalis erga omnes, & sic non est dubium, quin ipse eadem gaudere possit; non enim hoc est directè dispensare erga se ipsum, sed indirectè vti dispensatione alijs omnibus concessa *Soius in 4. dist. 21. q. 1. art. 4. in fin. corporis Ludouicus Lopez secunda part. instruct. vbi de indulgentijs c. 5. vers. sed vtrum indulgentiis.* Disputationis ergo scopus præcipuus in hac prænotione erit, an superior circa speciales dispensationes, quas potest alijs impartiri, possit erga se ipsum, vel immediatè, vel saltem mediatè?

Diuersi status, secundum quos potest procedere titulus.

Assertio I. Prælati facultatem in dispensationibus, quam possunt, vel de iure ordinario, vel delegato non ad certas personas, sed indefinitè quoad omnes exercere in ordine ad alios, possunt committere alijs, vt exerceatur erga ipsos. *Paludanus in 4. dist. 38. q. 4. art. 4. concl. 4. n. 41. Gabriel item in 4. dist. 17. q. 2. art. 3. dub. 2. in princip. D. Antoninus 3. part. tit. 17. cap. 2. §. 2. statim in princip. Angelus verb. confessio 3. nu. 7. Sairus in thesauro casuum tom. primo lib. 7. c. 14. n. 5.*

1 Possunt cõmittere facultatem, quã habent erga alios, vt exerceatur erga se ipsos.

Dixi, *vel non delegato ad certas personas,* quia, si ex commissione superioris habentis ordinariam potestatem fuerit delegatus ad beneficium dispensationis impendendum certæ personæ, non posset facultate sibi commissa vti in ordine ad se ipsum, quia, cum facultas sit commissa in ordine ad certam personam, & non absolutè, non potest vltra illam extendi, cũ nemo possit excedere terminos mandati.

Probatur iam assertio, quia, si quæ ratio euinceret medio delegato aliquem non posse dispensare erga se ipsum, ea potissimum esset, quia nemõ potest exercere iurisdictionem erga se ipsum, sed hæc ratio nullatenus obstat, quia in primis probabilissima sentẽtia est, quod confessarij omnes, vel immediatè, vel mediatè saltẽ accipiant iurisdictionẽ à Romano Põtifice, & tamẽ Pontifex talem iurisdictionẽ committit proprio confessario etiam in ordine ad se ipsum absoluendum, ergo &c. Hoc idem cõfirmari potest *ex c. fin. de pænit. & remis.* ibi conceditur Episcopis, & Prælatis exemptis posse eligere sibi confessarium, à quo absoluantur, & dispensentur; & quidem congrua ratione hoc decernitur, non enim æquum est, vt superiores, & prælati sint deterioris conditionis, ac cæteri omnes inferiores, qui, sicuti habent, quo possint confugere pro absolutione, & dispensatione, nempè ad ipsum Prælatum, seu superiorem, ita non est, cur non habeant ipsi prælati, & superiores, quo possint recurrere, & propterea poterunt deputare, qui se absoluant, & secum dispensent.

In particulari circa Prælatos Regulares possunt isti sibi eligere confessarium, & mutare, qui eis beneficium absolutionis, & dispensationis impendat in omnibus casibus, quibus ipsi auctoritate Apostolica cæteros suos subditos absoluere possunt Eugenius IV. Prioribus Sancti Hieronimi Hispaniæ, vt habetur in eorum compendio Priuilegiorum *tit. Priores § 1., & titulo Eligere §. 2.*

Possunt eligere confessarium, qui sibi beneficium absolutionis, & dispensationis impendat.

Assertio II. Probabilius est posse Summum Pontificem secum immediatè dispensare in ijs omnibus, in quibus potest cum alijs, quod idem intellige de supremis Principibus sæcularibus quoad ea, quæ iuris habent in suos subditos. Quoad primam partem *Felinus c. 2. n. 20. de sponsalib. Siluester verb. Lex q. 14. in fin. Corradus in templo omnium Iudicum lib. 1. c. 1. §. 3. nu. 6. Paludanus in 4. dist. 38. q. 4. art. 4. concl. 4. num. 41. Soius in 4. dist. 18. q. 1. art. 5 concl. 2. Caietanus 1. 2. q. 96 art. 5. col. 3. vers. ad hoc dubium præmittenda sunt, Gutierez tom. 3. in tertiam partem q 82 art. 11. disp. 36. sect. 2. col ante penult. vers. soles vero.* Quoad secundam *Siluester verb. lex q. 14. Sanchez lib. 8. disp. 3. n. 7.*

2 Potest Pontifex, & alij supremi secum immediatè dispensare.

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia iurisdictio, quæ exercetur per dispensationem, non repugnat exerceri in ordine ad se ipsum, nec ex genere suo, nec ex aliqua iuris dispositione, nisi in certis casibus, in quibus, vel ex iure diuino, vel ex genere suo requiritur distinctio, seu alteritas personarum, vt potissimum euenit in casu absolutionis sacramentalis, ergò non erit, cur vltrà casus exceptos superior primarius, qualis est Summus Pontifex, non possit secum dispensare. Antecedens quoad primam partem ex eo elucet, quia exercitium dispensationis regulariter non est iurisdictionis conten-

 tiosæ

In voluntaria iurisdictione potest quis diuersas personas exercere.

tiosæ, in qua iniquum videtur in propria causa sibimet ius dicere contra ius ab aduersario intentum iuxta textum *in l. vnica C. in sua causa*, sed merè voluntariæ, & directiuæ, quæ non exigit iudicium coercitiuum, nec testium probationem, nec partis citationem postulat, ergò non exigit distinctionem personalem inter dispensantem, & dispensatum, ergò poterit esse erga se ipsum. Confirmatur, quià in voluntaria iurisdictione nulla est repugnantia, quin idem possit diuersarum personarum vices gerere, prout probat *Abbas c. ex literis n. 11. de probationibus*, & constat *ex l. si consul. ff de adopt.*, *& ex l. vna ff de offic. consul.*; ergò nec erit repugnantia, quod idem sit simul dispensans, & dispensatus. Confirmatur secundo, quià solummodò in iure excipitur, ne quis sit simul dans, & accipiens in beneficijs, & redditur ratio, quià pernitiosi exempli esset, & ambitionem sapiens, si quis distributor beneficiorum Ecclesiasticorum sibi eadem beneficia decerneret; ergò, vbi non viget peruersum illud ambitionis exemplum, non erit ratio, cur idem non possit esse dans, & accipiens, impendens & recipiens dispensationem. Confirmatur tertio, quià non est repugnantia, quod, vbi Pontifex dispensat cum omnibus in casu particulari alicuius legis, intelligatur etiam secum ipse dispensare per ea, quæ suprà probauimus, ergò non est, cur non possit secum ipse solum dispensare. Consequentia probatur, quià ex eo, quod possit cum omnibus dispensare potest etiam cum se ipso, nec obest, quod exerceat iurisdictionem in se ipsum, quia etiã eandem exercet, quandò dispensat cum omnibus in vniuersum, & ipse etiam gaudet dispensatione, & ipse quoque fungitur munere superioris, dum dispensat, & munere, quodamodo subditi, dum vtitur dispensatione. Antecedens primum quoad secundam partem etiam ex eo euincitur, quià nullum est assignabile ius, quod vetet illud exercitium iurisdictionis in se ipsum, & si quod assignetur, vel loquetur de iurisdictione contentiosa, & punitiua; vel erit specialis dispositio, quæ non est extendenda ad non expressa.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quià Princeps supremus talem, ac tantam habet potestatem in suis legibus, ac in temporalibus, qualem, ac quantam habet Pontifex in canonicis sanctionibus, & in spiritualibus, sed Pontifex ex probatis in præcedenti parte assertionis potest secum ipso in spiritualibus etiam immediatè, & directè dispensare, ergò etiam poterit Princeps supremus in proprijs legibus, & in temporalibus secum directè, & immediatè dispensare.

Hæc, quæ dicta sunt de Pontifice quoad dispensationem cum se ipso in proprijs legibus, intelligenda sunt proportionaliter etiam de dispensationibus in ijs, quæ sunt iuris diuini, quæque ex præsumpta Dei voluntate intercedentibus legitimis caussis sunt dispensabilia ab eodem Pontifice in ordine ad alias personas; non enim est, cur intercedentibus eisdem causis non possit tale munus erga se ipsum exercere.

3 *Etiam in ordine ad ea, quæ iuris diuini sunt ex præsumpta Dei voluntate.*

Assertio III. Probabilius etiam est, posse Episcopos, & Prælatos Regulares secum dispensare in ijs omnibus, in quibus possunt erga alios. Ita quoad primam partem *D. Thomas 2. 2. q. 185. art. 8. Turrecremata c. de monachis 16. q. 1. D. Antoninus 3. part tit. 20. c. 2. §. 7. Angelus verb. monachus n. 7. Emanuel in Bulla Cruciata § 8. dub 6. nu. 11. Azorius lib. 7. instit moral. c. 29. qu. 7.* Quoad secundam *Armilla verb. monachus n. 9. Molina tom. 1 de iustit tract. 2. disp. 247. vers. Religiosus tamen, Sanchez de matrimon lib 8. disp. 3. n. 9.*

4 *Etiã Episcopi, & Prælati Regulares possunt dispensare secum.*

Ratio primæ partis ex eo desumitur primo, quià regularitèr id potest Episcopus in sua Diæcesi, quod potest Pontifex in toto orbe, ergò, vbi Pontifex potest secum dispensare, non erit, cur non possit secum etiam Episcopus. Confirmatur, quià non minus potest Episcopus in sua Diæcesi dispensare in aliquo casu cum omnibus, & per consequens ipse quoque gaudere priuilegio dispensationis, ac possit Pontifex in toto orbe, ergò poterit etiam dispensare cum aliquibus tantum, cur etiam non poterit cum se ipso? Confirmatur secundo, quià plerique, quinimmò communitèr aduersarij non negant Episcopum posse secum directè dispensare, quando non facilis patet aditus ad Pontificem pro dispensatione, & tamen in hac hypothesi posset per delegatum dispensari, ergò non est, cur non possit secum directè dispensare; in tantum etenim aduersarij ponunt potentiam ad hanc directam dispensationem erga se ipsum, in quantum vrget necessitas, ratione cuius nequeunt Pontificem adire, ergò, si adhuc cessante hac necessitate, & impotentia adeundi Pontificem, eo quià possint dispensari per alium à se deputatum, possunt directè secùm dispensare, non erit, cur non possint hoc præstare absolutè?

Ratio deducitur ex paritate Pontificis.

Neque obesse, si asseratur primo, disparem esse rationem quoad Pontificem secum dispensantem, ac quoad Episcopum, aliosque inferiores; quandòquidem in Episcopis, cæterisque prælatis inferioribus non adest plenissima potestas, qualis adest in Romano Pontifice, quinimmò auctoritas illorum ab eodem Pontifice est deriuata; & Pontifex non habet superiorem, quem possit adire, isti autem habent Pontificem, ad quem possint pro dispensatione

tione confugere. Secundo, quia Episcopi possunt dispensare cum alijs suis subditis in lege superioris ex præsumpta eiusdem superioris voluntate; non est autem præsumenda voluntas superioris, quòd inferior possit cum se ipso dispensare, maximè cū per confessorem possit sibimetipsi consulere. Tertiò, quia congruè videtur Episcopo, alijsque prælatis inferioribus concedi posse dispensare cum subditis, quia voluntas subditorum, qua se obligarunt, erat illis subiecta; voluntas autem Episcopi, aliorumque prælatorum inferiorum non est sibimetipsis subdita, adeoque &c. Non, inquam, ob esse potest; non primum, quia eo ipso, quod hæc potestas est concessa Episcopis in ordine ad dispensandum cum alijs, non videtur deneganda eisdem in ordine ad se ipsos; nec ad dispensandum cum se ipso requiritur suprema potestas, sicuti non requiritur ad dispensandum cum alijs; nec ratio, quod Pontifex alium non habeat, ad quem possit confugere pro dispensatione, aliquod euincit, cum habeat confessarium, vel alium à se deputabilem, à quo possit dispensari; Si igitur hoc nō obstāte potest secū directè dispensare, non video, cur etiam hoc non possit Episcopus in ordine ad se ipsum, licet possit adire Pontificem, à quo dispensetur. Non secundum; quia non est præsumendum, quod Pontifex, qui benignè concedit Episcopis posse cum alijs dispensare, velit sibi reseruare dispensationem cum eisdem Episcopis, quia hoc esset eosdem constituere deterioris conditionis à suis subditis; Non tertium; quia quilibet est superior in ordine ad propriam voluntatem, & idem in ordine ad diuersas considerationes potest sibi esse superior, & inferior.

Ad dispensandum cū seipso non requiritur suprema potestas.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quia Prælati Regulares in ordine ad suos subditos habent iurisdictionem quasi Episcopalem *Nauarrus lib. 1. cons. in secunda edit. tit. de temp. ordin. cons. 36. nu. unico*, sunt etenim Pastores ordinarij respectu eorundem subditorum, ergo sicut Episcopi possunt secum ipsis directè dispensare, poterunt etiam huiusmodi Prælati.

PRÆNOTIO XVIII.

An Episcopi, seu Prælati inferiores possint dispensare, si dispensatio fuerit petita à Pontifice, & denegata.

SVMMARIVM.

Potest Episcopus in ijs, quæ iuris ordinarij sibi sunt, dispensare non obstante, quod recursus habitus fuerit ad Romanum Pontificem, ab eoque sibi commissa causa. 1.

Etiam si ex vi commissionis Pontificiæ partim dispensarit, partem commutarit. 2.

In ijs, quæ iuris ordinarij sunt, potest dispensare quantumuis dispensatio fuerit à Pontifice negata. 3.

Potest dispensare, siuè eidem fuerit exposita negatio Pontificis, siuè non. 4.

Potest etiam denegata à Pontifice dispensatione dispensare in ijs, in quibus est dignitati perpetuo annexa commissio. 5.

In ijs, in quibus dispensat ex Epicheia non potest dispensare ex causa, ex qua Pontifex recusauit. 6.

Difficultas procedit, vel in ordine ad ea, in quibus Episcopi, alijque Prælati inferiores possunt de iure ordinario dispensare; vel in ordine ad ea, in quibus solum possunt dispensare ex præsumpta superioris voluntate, & in ordine ad hæc duo dubietates circa præsentem prænotionem versabuntur.

Assertio I. Circa ea, in quibus Episcopus, alijque Prælati inferiores possunt de iure ordinario dispensare, hoc munus præstare possunt, quantumuis fuerit habitus pro dispensatione recursus ad Romanum Pontificem, ab eoque res commissa eidem Episcopo, seu Prælatis inferioribus, vt dispensent, quinimmo etiam, si virtute talis commissionis dispensarint partim commutando ex præscripto eiusdem Romani Pontificis. Ita quoad primam partem *Nauar. lib. 1. cons. in 2. edit. tit. de offic. deleg. Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 14. n. 3.* Quoad secundum idem *Sanchez n. seq.*

1 Nō obstāte recursu ad Pontificem potest Episcopus in ijs, quæ iuris ordinarij sunt dispensare.

Ratiò primæ partis ex eo deducitur, quia commissio ad instantiam indigentis dispensatione facta per Pontificem Episcopo, seu alij Prælato inferiori est in fauorem eiusdem impediti indigentis, & postulantis dispensationem ipsam, sed cuilibet integrum est fauori ad sui instantiam concesso renuntiare per textum *in reg. quod ob gratiam de reg. iur. in sexto, & l. quod fauore C. de legib.*, neque ob talem renuntiationem cessat ius in ipso renuntiante, & cedente adeundi ordinarium pro dispensatione ex iure proprio eiusdem ordinarij, quandoquidem per talem renuntiationem non cessit absolutè iuri dispensationis, sed tali medio habendi dispensationem, nempè commissioni factæ per Pontificem, adeoque liber adhuc remanet eundem petendi, & consequendi per recursum immediatum ad ordinarium; Neque impeditur à tali recursu per præuentionem factam eidem Pontifici, quandoquidem illa præuentio fuit ex arbitrio præuenientis ad sibi cauendum illo medio, non ad intercludendum sibi aditum ad alia media, si sibi beneuisum fuerit, & illa commissio facta per Pontificem est omninò gratiosa, & beneficio petentis, qui propterea potest liberè eidem cedere;

qui-

quinimmo ille recursus ad Romanum Pontificem nullum præuentionis effectum operatur, ne liceat posteà ab inferiori petere, per textum *in l. 2., & 10. tit. C. quando libellus.*

Ratio secundæ partis indè deducitur, quià, si quæ ratio euinceret post talem dispensationem cum commutatione ex commissione Pontificis non posse per Episcopum super illa commutatione, seù dispensatione dispensari, hec potissimum esset, quià, cum Pontifex illam commutationem ordinauerit, videtur hæc facta iuris Pontificij; sed hæc ratio nullo modo obsistit, ergo &c. Maior est fundamentum Aduersariorum; non enim alia ratione possunt Episcopo denegare facultatem dispensandi in illa commutatione, nisi, quià illa commissa est ab eodem Pontifice; in priori etenim voto iustè, & legitimè poterat Episcopus dispensare, cum illud plenè esset sui iuris. Minor probatur, quià vel illud, in quod facta fuit illa commutatio, est secundum se, & in ratione materiæ reseruatum Pontifici, vel non; si non est Pontifici reseruatum, non est, cur Episcopus non possit in illo dispensare; nam iuxta superius dicta *sub hoc eodem tit. Contractus XV. de matrimon. 3. praxes. XI. post assert. secundam, & omnes limit. in ea apposi. vers. hic solum remanet dubitandum* potest Episcopus, quando votum reseruatum Pontifici fuit auctoritate eiusdem commutatum in alia opera pia non reseruata dispensare in huiusmodi operibus, prout sentiunt *Glosa cap. tempora verb. suo indultio 26. qu. 7. Speculator tit. de dispensat. §. nunc de Episcoporum n. 21. Iason. l. 1. n. 5. C. de precib. Imper. offer.* alijque DD. tam Theologi, quam iurisperiti loc. cit. allegati per rationes ibid. adductas, ergo multo magis poterit dispensare, quando non reseruatum fuit commutatum etiam de commissione Pontificis in aliud opus item non reseruatum; Si intelligitur opus illud, in quod fuit commutatum Pontifici reseruatum, iam etiam non est, cur non possit Episcopus saltem mediatè in illo dispensare, quandòquidem liberum est ei, cui facta fuit commutatio propria auctoritate ad primæuam obligationem transire relicta ea, in quam transijt illa obligatio *Azorius lib. 11. instit. moral. c. 18. q. 10. Sanchez lib. 8. de matrimon. disp. 9. n. 21.* nec incongrua ratione, quià commutatio illius primæuæ obligationis fieri videtur sub tacita conditione, vt liberum sit obligato materiam subrogatam exequi, aut priorē, in cuius locum alia materia subrogata est, quandòquidem commutatio facta est in ipsius fauorem, cui propterea potest cedere, ergo cum libere possit redire ad primæuam obligationem, & super illa possit Episcopus dispensare, vtique mediate idem Episcopus poterit dispensare super illa commutatione.

2 Etiam ex vi Pontificiæ commissionis partim dispensarit, partim commutarit,

Rationes euincentes intentum adducuntur,

Assertio II. Potest Episcopus in ijs, quæ sui iuris ordinarij sunt dispensare, quantumvis pro tali dispensatione habitus fuerit antecedentèr recursus ad Romanum Pontificem, & ab ipso gratia dispensationis fuerit denegata. *Suarez de legib. lib. 6. c. 22. n. 4. Salas de Legibus disp. 20. sect. 13. n. 106. Amicus tom. 5. disp. 6. sect. 8. n. 121. Portel. in responsionib. moral. tom. 2. cas. 49. nu. 17. Diana part. 8. tract. 3. resol. 49.* aduersus *Sanchez lib. 8. de matrim. disp. 14. n. 5.*

3 Etiam si gratia dispensationis fuerit à Pōtifice denegata,

Ratio ex eo deducitur, quià ex quo Pontifex denegauit gratiam dispensationis, non abstulit ab habente potestatem ordinariam ius, quod habet ad dispensandum super illa obligatione; non etenim est essentialitèr connexa denegatio dispensationis facta per Pontificem cum denegatione potestatis alterius, seù prohibitione exercitij potestatis alterius ad dispensandum, quandòquidem dispensatio est mera gratia, & nullo Iure debita, sed procedens à libera voluntate dispensantis, ergo denegatio eiusdem dispensationis potest procedere ex mera voluntate denegantis. Accedit primo, quod ablatio potestatis quoad habentem ius ordinarium est odiosa, & strictè interpretanda, ergo, nisi exprimatur, non debet intelligi, quià nec gratiæ sunt præsumendæ concessæ cum præiuditio tertij, nisi fiat expressio, ergo multo minus denegatio earundem est præsumenda facta in præiuditium alterius, nisi de eodem præiuditio fiat mentio. Accedit secundo, quod ex eo, quod Episcopus dispenset in eo, quod sui iuris est, quodque antecedentèr fuit per Romanum Pontificem denegatum, non derogat potestati Pontificis; vtitur enim iure suo, in quo non prohibetur, nec ex defectu potestatis, nec ex ordine superioris. Accedit tertio, quod illa denegatio Pontificis potuit prouenire ex particulari iuditio, quod causa exposita non sit sufficiens ad dispensationem, ergo, vbi congrua, & sufficiens apparuerit Episcopo, non erit, cur hic non possit dispensare, non enim tenetur conformari iudicio Pontificis in hoc speciali casu; sed potest ex causis sibi innotescentibus iudicare, quinimmo ipse Sanchez nobis contrarius asserit, quod, cum Episcopus habeat ius ordinarium ad dispensandum in illa causa, non adstringatur ad dispensandum ex ijs solis causis, quibus [illegible] Pontifex vult dispensare.

Neque obesse potest, si asseratur, quod Episcopus non possit absoluere aliquem, quem Pōtifex condemnauit, quantumvis antea potuisset, si causa ad selpsum delata esset, & non Pontifici, ergo etiam non po-

Dispar ratio de absolutione eius, quem Episcopus condemnauit.

poterit dispensare, si Pontifex gratia dispensationis denegarit, quantumuis potuisset, si causa fuisset sibi, non Pontifici delata; Non, inquam, obesse potest, quià dispar omninò est ratio, quià condemnatio importat absolutè sententiam, quæ imponit præceptum, & importat obligationem, quam inferior non potest auferre; denegatio autem gratiæ dispensationis nullum importat præceptum positiuum, sed consistit in mero exercitio propriæ voluntatis, adeoque &c.

Hic solum remanet dubitandum, anæquè Episcopus, quando gratia dispensationis fuit per Pontificem denegata, possit dispensare, siuè fuerit conscius eiusdem denegationis, siuè penitus ignarus; Nonnulli, asserunt non validam fore dispensationem factam per Episcopum, quando eidem non fuit exposita denegatio facta per Pontificem, eo quià illa gratia esset subreptitia; non enim præsumendus est Episcopus, quòd voluerit dispensare, si nouisset Pontificem denegasse, cum inferior teneatur præsumere superiorem ex iusta causa denegasse. Nihilominus absolutè sentiendum existimo, siuè fuerit exposita talis denegatio, siuè non, validam esse, & subsistere dispensationem factam per Episcopum *Suarez de Legibus lib. 6. c. 22. nu. 8. Diana d. lib. 8. tract. 3. resol. 49. vers. respondeo cum Suarez*. Ratio ex eo deducitur, quià, si non obstat scientia de denegatione facta per Pontificem ad inualidandam dispensationem, multo minus videtur obstare posse ignorantia huiusmodi denegationis; nam tota ratio, cui innituntur aduersarij est, quià si sciuisset Episcopus Pontificem denegasse non concessisset, sed stante adhuc scientia denegationis valida est dispensatio facta per Episcopum, nec Episcopus eandem denegat. ergo &c. Confirmatur, quià supposita sufficienti ad dispensandum potestate cum causa legitima reputata ab Episcopo valida est dispensatio per eundem facta non alia ratione, nisi, quià est sufficiens potestas in dispensante, & causa legitima ex parte dispensati, & per consequens omnia concurrunt requisita ad legitimam dispensationem, & scientia, vel ignorantia denegationis Pontificis, nec minuit potestatem in Episcopo, nec derogat causæ respectu impediti, ergo &c. Confirmatur secundo, quià Episcopus conscius denegationis Pontificis, & reputans causam dispensandi esse legitimam certè non præsumit Pontificem iustè negasse, cum ratio concessionis sit legitimitas causæ, prout ipse iudicat, ergo stante legitimitate causæ cognitæ per Episcopum non est præsumendum, quod ipse Episcopus ex præsumptione iustæ denegationis factæ per Pontificem non esset concessurus dispensationem, si sciuisset, cum ratio concedendi sit legitimitas causæ ab ipso cognita, nec locum habet præsumptio in contrarium quoad effectum denegandi, vbi ista apparet ratio dispensandi.

4 Potest dispensare, siuè eidem fuit exposita negatio Pontificis, siuè non.

5 Potest etiã dispensare in ijs, in quib. commissio est perpetuo annexa dignitati.

ASSERTIO III. In dispensationibus circa ea, quæ competunt Episcopo ex expressa commissione, seù iure commisso annexo perpetuo dignitati potest idem Episcopus ea præstare, quæ præstaret in ijs, quæ sui iuris ordinarij sunt, adeoque dispensare ex causa à se legitima reputata, quantumvis ex eadem Pontifex denegasset dispensationem *Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 14. n. 6.*

Ratio est, quià cum hæc facultas sit annexa perpetuò dignitati perindè se habet, ac si esset ordinaria *Bartolus in l. ambitiosa nu. 34. ff. de decret. ab ord. fact. Ioannes Andreas addit. ad speculatorem tit. de legat. §. vlt. ad finem vers. incipienti legatus est ordinarius Baldus c. fin. n. vnico de offic. ord. Siluester verb. delegatus q. 4. dict. 1. Coaruuias 3. variar. c. 20. nu. 6. Henriquez lib. 13. de excommunic. c. 24. n. 2.*, sed in ijs, quæ iuris ordinarij sunt potest Episcopus dispensare, quantumvis fuerit habitus recursus ad Romanum Pontificem, & ab eo denegata gratia dispensationis, dummodò Episcopus reputet causam legitimam, ergò &c. Hinc in particulari potest Episcopus dispensare in casibus, qui ipsi conceduntur ex vi *Trident. sess. 24. c. 6.*

Perindè se habet, ac si esset iuris ordinarij.

6 In quibus Episcopus dispensat ex Epicheia non potest dispensare ex causa, ob quam Pontifex denegauit dispensationem.

ASSERTIO IV. In ijs, in quibus Episcopus dispensat ex sola Epicheia non potest probabilius dispensare ex causa, propter quam Pontifex denegauit dispensationem. *Sanchez de matrimonio lib. 8. disp. 14. n. 6. prope medium.*

Ratio ex eo deducitur, quià quandò Episcopus dispensat ex Epicheia dispensat ex præsumpta Pontificis voluntate, cuius est de iure ordinario in similibus dispensare, sed quando Pontifex ex tali causa denegauit dispensationem non potest esse præsumptio voluntatis Pontificis, cum constet de contraria ipsius voluntate ex illa denegatione, ergò &c. Et iuxta præsentem hypothesim verificatur, quod si petens dispensationem ab Episcopo mentionem non fecerit de dispensatione per Pontificem denegata inualida sit dispensatio vtpotè subreptitia, quandoquidem tunc certum esset, quod, si Episcopus sciret, non dispensaret, quià non haberet præsumptionem de voluntate Pontificis ad dispensandum, cui voluntati solum innititur ius Episcopi.

Limitarem tamen in hypothesi, qua in casu determinato non esset petita dispensatio à Romano Pontifice, sed Pontifex ex illa causa, quandòque solitus fuerit dispensare, quandòque non; tunc etenim non incongruè assererem dispensationem factam

Quandam limitatio ad prædicta.

factam per Episcopum subsistere, quandoquidem tunc non constaret de contraria mente Pontificis; si verò non fuerit petita ab eodem Pontifice dispensatio, sed hic solitus sit ex illa causa dispensationem nō concedere; tunc non incongruè assererem, dispensationē, si ab Episcopo concederetur, non fore subsistentem, & validam propter rationem suprà adductam, quià tunc non posset præsumi de voluntate Pontificis; cum potius ex illa consuetudine constaret de contrario.

PRÆNOTIO XIX.

An facultas dispensandi sit strictè, an latè interpretanda.

SVMMARIVM.

Potestas dispensandi, siuè ordinaria, siuè delegata est ex se latè interpretanda. 1.
Potestas delegata est strictè interpretanda, quando cedit in præiudicium tertij. 2.
Item quando est limitata per consuetudinem. num. 3.
Item limitari debet intra seriem casuum concessioni adaptabilium. 4
Item vt non extendatur ad casus, qui sunt supra potestatem concedentis. 5.
Item, quandò est cum expressione certarum personarum. 6.
Facultas delegata dispensandi extenditur etiam ad commutandum 7.
In potestate delegata simpliciter commutandi non fit extensio ad potestatem dispensandi, nisi expressè agatur. 8.

Titulus procedere potest, vel de potestate ordinaria, vel de potestate delegata. Rursus, vel de potestate intra limites dispensationis, vel de eadem, prout extenditur etiam ad limites commutationum, quatenus potestas dispensandi extendatur etiam ad potestatem commutandi in eo genere materiæ, in quo potest esse dispensatio. Rursus, an potestas dispensandi v. gr. in votis extendatur etiam quoad iuramenta.

1 Potestas dispensandi est latè interpretanda.

ASSERTIO I. Potestas dispensandi, siuè ordinaria, siuè delegata ex genere suo est latè interpretanda *Glosa c. hi qui verb. in potestate in fine 15 qu. 8., Bartolus in l. 1. in princip. n. 2 ff. de verb. oblig. Io. Andreas c. fin. n 3. in fin. de simon. Abb. c. at si clerici §. de adulterijs n. 11 de Iudicijs, Amicus tom. 5. disp. 6. sect. 2 n. 21., & seqq Diana pars 8. tract. 3. resol. 42. Sanchez de matrimonio lib. 8 disp. 2. n. 1* vbi innumeros allegat tàm ex iurisperitis, quam ex Theologis.

Probatio quoad potestatem ordinariā.

Quoad potestatem ordinariam non potest esse difficultas, quià, qui eadem gaudet, est supra ius, in quo dispensat, nec limitari potest à iure, supra quòd est, & secundum se est maximè gratiosa, ergo non est, cur non sit latè interpretanda. Confirmatur, quià in tantum dispensationes sunt strictè interpretandæ, in quantum firmo permanente iure in suo genere fit declinatio ab eodē in casu particulari, in quo fit dispensatio, sed per potestatem ordinariam dispensandi non fit in casu particulari declinatio, cum per illam ius non lædatur, ergo &c.

Dices primo, potestas non attenditur secundum se, sed in ordine ad effectum, qui ex illa consurgit per textum *in l 1. ff. sol. matrim.* sed effectus, quem respicit talis potestas, est odiosus, & strictè interpretandus, ergo, & talis potestas erit odiosa, & strictè interpretanda. Sed contra, quià, si attendatur potestas, prout ordinaria est, est superior ex genere suo ad legem, circa quam potest esse dispensatio, adeoque nequit per effectum ipsius limitari, vt supra dicebam; si vero sit delegata, semper principale propositum inspicitur, non id, quod venit in consequentia per textum *in l. rogasti in princip. & l. si quis ff. si certum petatur*, id autem, quòd principalter intenditur in concessione talis potestatis est fauor illius, in quem confertur talis potestas, non declinatio à lege, ergo &c. — Potestas ordinaria non limitatur per effectum.

Dices secundo, quod potestas conceditur propter exercitium, cæteroqui frustranea esset, sed exercitium eiusdem est odiosum, ergo, & odiosa erit eadem potestas iuxtà illud *Propter quod vnumquodque tale, & illud magis* Sed contra, quià licèt potestas respiciat exercitium tanquam terminum, & effectum, non tamen mensuratur eadem ratione, cum diuersa militet ratio in vtroque, quandoquidem potestas est gratia, & fauor, & respicit eum, cui inest, seù cui conceditur, dispensatio autem est odium, & exorbitantia à iure, aduersus quod fit; vndè ad illud effatum *Propter quod vnumquodque tale, & illud magis*, dicendum est verificari quotiescunque pro medio, & fine militat eadem ratio, secus autem, quandò diuersa, vt in præsenti hypothesi.

Quoad potestatem verò delegatam ex eo euincitur, quod talis delegatio est communicatio potestatis ab habente auctoritatem communicandi, sed hæc communicatio non est odiosa, sed potius fauorabilis, ergò &c. Minor probatur, tum quià per talem communicationem nulli fit præiudicium, non Principi, eo quià liberalitèr, & omninò spontaneè confert; volenti autem, & consentienti nulla fit iniuria; non ei, cui confertur, quià potius fauorem consequitur, quam præiudicium; non legi, circa quam versari debet dispensatio, quià directè ipsa dispensatio in tali concessione non attenditur, sed fauor recipientis; tùm quià fungi vice — Probatio quoad potestatem delegatam

Prin-

Principis in dispensando non importat odium; posse autem dispensare ex commissione Principis est vice ipsius fungi.

Dices, maximè odiosum est actualitèr dispensare in lege, ergò & erit odiosum posse dispensare. Consequentia probatur, quià odiosa est actualis dispensatio, quià per ipsam fit derogatio iuri communi, sed per potestatem ad dispensandum fit derogatio auctoritati Principis, à quo ius ipsum commune dependet, & non minus est odiosum vulnerare ius ipsum, ac vulnerare auctorem eiusdem, ergò &c. Sed contrà, quià potestas delegata dispensandi nulla ratione lædit ius Principis, quin potius ostentat ipsius auctoritatem, quæ magis elucescit ex eo, quod & per se ipsum, & per alios possit exerceri, quam quod possit exerceri tantum per se ipsum; Deindè non læditur, quià exercetur ex beneplacito ipsius, & quasi nomine eiusdē.

Potestas delegata nullo modo lædit ius Principis.

Ex his inferre licet primò, quòd, cum huiusmodi potestas dispensandi ideò asseratur late interpretanda, quià est fauorabilis, & nulli infert præiuditium, ex contrario sensu non sit extendenda, quando cederet in detrimentum tertij *Felinus in c. postulasti nu. 11. cas. 2. de rescriptis Alexander de Neuo c. at si clerici §. de adulterijs n. 15. de iudicijs Altiatus l. 2. in princip. n. 51. vers. fallit 4. ff de verb. obligat. Sanchez de matrimon. lib 8. disp. 2. n. 3. Diana part. 8. tract. 3. resol. 42. vers. excipitur secundo, Amicus tom 5. disp. 6. sect. 2. n. 21., & seqq*; sic in particulari quamvis Episcopus possit dispensare cum electo criminoso, non tamen potest dispensare in præiudicium capacis, quando hic simul electus est, *Innocentius c. dudum el 2. n. 12. de elect. Archidiaconus c. si quis de ministerijs in fin. dist. 50.*; sic secundo potestas legitimandi, quantumvis secundum se sit gratiosa non extenditur ad casum mixtum, quando est in damnum tertij *Antonius c. per venerabilem n. 12. quando filij sint legitimi Felinus c. at si clerici § de adulterijs n 8. ad fin. de iudicijs Iason. Instit. de tut. §. 1. n. 21. Antoninus de Rosellis tract. de legitimatione lib. 2. tit. de causa materiali nu. 2. vers. sed iuxta ista quæso*; sic tertio docent aliqui potestatem conferendi beneficia esse strictè interpretandam *Aretinus c. dudum el secundo n. 13. de elect.* sed hoc dictum veritatem non sapit, nisi quando talis potestas cederet in præiuditium alterius à conferente; vndè, si Pontifex conferret potestatem alicui conferendi beneficia, quorum collatio ad ipsum dumtaxat pertineret, vtique talis potestas esset amplianda, secus vero, si conferret alteri potestatem huiusmodi beneficia conferendi, quorum collatio ad Episcopum pertineret, quià tunc cederet in damnum eiusdem Episcopi *Felinus c. postulasti n. 11. cas. 2. in fine de rescriptis, Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 2. n. 3. Diana part. 8. tract. 3. resol. 42. vers. excipitur 2.* Ratio horum omnium, quæ dicuntur in hac illatione, ea est, quià non præsumitur Princeps in liberalibus concessionibus intendere damnum inferre tertio, nisi expressè agat.

Potestas est strictè interpretāda, quando cedit in preiuditiū tertij.

Nonnulla exempla ad hoc accomodata.

Inferre licet secundò, quod non sit extendenda huiusmodi potestas dispensandi, quando per consuetudinem intra certos terminos est limitata *Felinus d. c. postulasti n. 1 in vers. quartus tamen casus de rescript. Gambara de auctorit. legati lib. 10. nu 194.* hocque inductum intelligitur, tum quià consuetudo habet vim legis expressæ, tum quià dispensatio contra talem consuetudinem ingereret speciem scandali.

3 Item quando est per consuetudinē intra certos terminos limitata.

Inferre licet tertio, quòd, quantumvis potestas dispensandi latè sit interpretanda, hoc tamen intelligendum sit intra seriem casuum adaptabilium concessioni, non in ordine ad quoscunque casus, prout docent *Gambara de auctoritate legati lib. 11. n. 203. Felinus c. fin. n. 8. limit. 1. de simonia*; nec incongrua ratione, nam facultas dispensandi vniuersam vim habet à voluntate concedentis talem facultatem, cum autem voluntas concedentis restringatur ad certos casus in aliquo genere, & non ad alios, vtique talis facultas concessa debet limitari ad eosdem, & ad quoscunque adaptabiles concessioni, non ad alios, qui nequeant illi adaptari.

4 Item limitari debet intra seriē casuum concessioni adaptabilium.

Inferre licet quarto, quod, cum potestas dispensandi proueniat à voluntate, & potestate concedentis, non sit extendenda ad dispensandum in iure naturali, & diuino quoad ea, quæ à concedente talem potestatem sunt indispensabilia, dum nemo plus iuris valeat alteri conferre, quam habeat in seipso per textum *in reg. nemo plus iuris 55. ff. de reg. iuris*; quoad ea vero, quæ à concedente sunt dispensabilia, ex præsumpta Dei voluntate distinguendum est; vel etenim talia sunt, vt specialissimè Pontifici reseruentur ob grauitatem materiæ, & non nisi ob causam publicam concedantur, vt est dispensatio in matrimonio rato, & in votis solemnibus emissis in professione Religiosa, & tunc potestas dispensandi à Pontifice concessa inferiori non extenditur ad illa, quià in generali concessione non veniunt ea, quæ specialissimè sunt alicui reseruata; vel talia sunt, quæ, quantumvis sint iuris naturalis, & diuini, de facili tamen dispensantur, vt sunt vota simplicia castitatis; & tunc arbitrandum est potestatem communicatam ad illa etiam extendi *Felinus c. postulasti num. 22. vers. tertius casus de rescriptis Sanchez de matrimonio lib 8. disp. 2. n. 55.*

5 Item, vt non extendatur ad casus, qui sunt supra potestaté concedentis.

Inferre licet quinto, quod latè sit interpretanda huiusmodi potestas dispensandi, quando est concessa sine expressione personarum, cum quibus possit dispensari; secus vero, quando est in ordine ad certas per-

6 Item non est extendenda, quādo est in ordine ad certas personas in concessione expressas.

personas in concessioné expressas *Ioannes Andreas c. fin n. 3. in fin. de simonia Alciatus l. 2. in princip. n. 50 vers. fallit. 2. ff de verb. oblig. Coaruuias 4. decret. secunda part. c. 8. § 8 Sanchez lib. 8. de matrimon. disp. 2. n. 6. Diana part. 8 tract. 7. resol. 42. vers. ab hac cōmuni sententia.* Ratio illationis ex eo deducitur, quià, quando concessio fit sine expressione personarum, est fauor, & gratia eius, cui talis facultas conceditur, & vtique actiua, quando vero fit cum expressione determinatarum personarum est priuilegium passiuum earundem personarum, cum quibus, seù pro quibus facienda est dispensatio; sicque primo modo sumpta appellat potestatem ex parte agenti, quæ vtique, vtpotè importans communicationem potestatis Principis, est latè interpretanda; secundo verò modo sumpta importat potius dispensationem passiuam, quam potestatem dispensandi, cum ius quodamodo demat, & solum executionem expectet; atque hæc omnia fundantur *in c. si cui nulla de præbendis in sexto.*

7\. **Facultas dispensandi extenditur etiam ad commutandum.**

ASSERTIO II. Facultas delegata dispensandi extenditur etiam ad commutandum *Aragonius 2. 2. q. 88. art. 12. Reginaldus lib. 8. nu 339. Sotus de iustitia lib 7. qu. 4. art. 3. Henriquez lib 7. c. 30. num 5. Lessius lib. 2. c. 4 dub. 11. Siluius in 2. 2. qu. 88. art. 12. concl. 4. Diana part. 8. tract 3. resol. 43.* aduersus *Sanchez lib 8. de matrimon. disp. 2. n 15. Valentiam tom. 3 disp 6. qu. 6. punct. 7. Azorium tom. 1. lib. 11 c. 10 q 4.* Dixi, *facultas delegata*, nam de facultate ordinaria nulli dubium est eandem extendi etiam ad commutandum, quandòquidem, qui habet potestatem ordinariam ad dispensandum in iure, habet superioritatem ad idem ius, adeoque potest, vel super vllo dispensare, vel illud abrogare, vel commutare.

Probatur; facultas commutandi est quid minus, quam sit facultas dispensandi, quinimmò illa tanquam pars includitur in ista, tanquam in suo toto, ergo potens absolutè dispensare poterit etiam commutare. Antecedens probatur, quià per potestatem dispensandi importatur ius ad dissoluendum omnino debitum sine vllo prorsus onere; per potestatem vero comutandi non demitur debitum omnino, sed in aliud transfunditur. Accedit primo, quod delegatus ad dispensandum non intelligitur excedere limites suæ delegationis, quinimmo fidelius agere partes committentis, si tantum commutet in debitum æquale, non vero absolutè dirimat prius. Secundo, quod potens remittere totū debitum potest etiam remittere partem ipsius, ergo potens dispensare poterit etiam commutare, quià per commutationem non dirimitur totum debitum, sed tantum pars. Consequentia euincitur *ex reg. cui licet 53. de reg. iur. in sexto*, quam omnes admittunt, quando minus includitur in maiori tanquam pars in suo toto; & per hanc rationem eliditur aduersantium obiectum, quo asserunt potestates dispensandi, & commutandi esse potestates diuersas, adeoque non valere argumentum ab vna ad alteram; eliditur, inquam, quià quantumvis sint diuersæ, vna tamen includitur in alia, tanquam minus perfecta in perfectiori, potestas scilicet commutandi in potestate dispensandi.

Commutatio includitur in dispensatione tanquam minus in maiori.

Probatio ad hominē contra Azorium, & Sanchez.

Probatur secundo, quià, qui habet facultatem dispensandi, potest partim dispensare, seù relaxare, partim commutare, vt fatentur *Azorius prima part lib. 11. instit. mor. c. 10. q. 4. Sanchez d. lib. 8 de matrimonio disp. 2 nu. 15. in fin.* quamvis nobis quoad assertionem aduersentur, qui etiam adducunt rationes primo, quià potestas partim commutandi includitur in potestate dispensandi tanquam necessaria ad eam perfectè exercendam, cum regularitèr omnes DD. consulant, ne omninò dispensatio voti concedatur, sed cum aliqua commutatione. Secundo, quià partim commutare non solum est quid minus ipsa facultate absolutè dispensandi, sed in eadem includitur tanquam pars in suo toto. Hæc illi, ergo etiam qui habet facultatem simpliciter dispensandi poterit etiam absolutè commutare. Consequentià probatur, tum quià non obstat quoad hoc, quod potestas dispensandi, & commutandi sint diuersæ, & si non obstat quoad partem, cur debet obstare quoad totum? tum quià magis fauet iuri, qui simpliciter commutat, quam qui commutat pro parte, & pro parte dispensat; tum quià, si commutatio quoad partem includitur in ipsa potestate dispensandi, cur commutatio quoad totum in eadem non continebitur? Confirmatur, quià intantum aduersarij asserunt potestatem dispensandi non extendi ad potestatem commutandi, in quantum ad commutandum requiritur maior scientia, & maior peritia, sed non minus requiritur maior peritia, maiorque scientia ad commutandum pro parte, ac pro toto, quandòquidem, sicuti, vt fiat commutatio pro toto, debet fieri comparatio eius, quod commutatur, & illius, in quod commutatur, vt cognoscatur, & seruetur æqualitas, ita vt fiat commutatio pro parte debet fieri eadem comparatio partis, quæ commutatur ad partem, in quam commutatur, ergo, sicuti non obstat potestati dispensandi, quod fiat commutatio pro parte, ità nec obstabit, quod fiat pro toto.

Quamobrem ad aliud obiectum, quo aduersarij asserunt, potestatem commutandi

sandi nō includi in potestate dispensandi, eo quià ad dispensandum non requiritur tanta peritia, & scientia, quanta requiritur ad commutandum, dicendum est hæc ad summum verificari, quando præcisè committitur potestas commutandi, quià debet attendi æqualitas rei, quæ commutatur ad rem, in quam commutatur: secus autem quando potentia commutandi includitur in potentia dispensandi; sicuti enim ex commissione potest debitum relaxare secundum totum suum esse, ita etiam potest relaxare secundum esse inæquale, sicuti potest pro parte dispensare, & pro parte commutare, vt admittunt plerique ex DD. contrariæ sententiæ; nec præsumendus est Pontifex, qui concessit absolutè potestatem relaxandi, inuitus, si habens talem potestatem commissam relaxet non seruata æqualitate secundum omnia. Deinde dici potest, quod etiam ad dispensandum maximè ex commissione requiratur scientia ad cognoscendum, an causa dispensationis sit legitima, necne, nec videtur maior scientia requiri ad cognoscendam æqualitatem inter commutandum, & commutatum, ac ad cognoscendam legitimitatem, vel illegitimitatem causæ ob dispensationem.

Peritia nō attenditur, quando est potestas dispensandi.

Probatur tertio, quià in commutatione duo concurrunt, alterum ablatio prioris vinculi, alterum translatio eiusdem in aliud, sed supposita potestate dispensandi hoc vtrumque potest contingere, ergo &c. Minor quoad primam partem patet, quià per dispensationem nomine disceptante prius vinculum dissoluitur, quoad secundam sic euincitur, quià supposita relaxatione prioris vinculi potest nihil pro illo subrogari, ergo poterit subrogari aliquid aliud, quantumvis non sit cum plana æqualitate, & si hoc potest successiuè, cur non poterit pro eodem contextu consentiente eo, in cuius fauorem fieri debet commutatio?

Hic solum pro complemento eorum, quæ pertinent ad præsentem assertionem remanet argumentum dissoluendum; quod est huiusmodi, nam, si valet argumentū à maiori ad minus in affirmatiuis, non est, cur valere non debeat in negatiuis, sed non valet argumentum, si auferatur potestas commutandi, aufertur etiam potestas dispensandi, ergo neque valebit argumentum, si conferatur potestas dispensandi, confertur etiam potestas commutandi. Dissoluetur etenim, si afferas, hoc argumentum non subsistere, quia omnia non sunt paria, quandòquidem ablatio potestatis est odiosa, quæ propterea est strictè interpretanda, & sic non valet argumentum aufertur, potestas commutandi, ergo etiam aufertur potestas dispensandi; collatio autem potestatis est maximè fauorabilis, quæ propterea est extendenda; & sic valet argumentum; confertur potestas dispensandi, ergo etiā commutandi, præcipuè cum hæc includatur in illa tanquam pars in suo toto.

Soluitur argumentum aduersum.

Assertio III. In potestate delegata simpliciter commutandi probabilius est, non includi potestatem dispensandi, nisi specialiter in concessione exprimatur.

Ratio desumitur ex oppositis ad ea, quæ in præcedenti assertione afferebantur: nam quantumvis verum sit, quòd cui conceditur, quòd maius est, intelligatur simul, & semel cōcedi, quòd minus est, maximè quā do hoc in illo includitur tanquā pars in toto, non tamen verum sit, quòd cui conceditur minus, intelligatur etiam concessum id, quòd est maius, nam maius trahit ad se minus, non autem minus trahit ad se maius, ergo concessa potestate commutandi, non intelligitur concessa potestas dispensandi; cum hæc comparatiuè ad illam sit quid maius.

8 Potestas commutādi non inuoluit potestatem dispensandi.

Dices ex superius dictis, non valet argumentum, aufertur potestas commutandi, ergò etiam aufertur potestas dispensandi, quià ablatio est odiosa, & per consequens strictè interpretanda, ergò è conuerso valebit argumentum, confertur potestas commutandi, ergò etiam dispensandi, quià collatio talis potestatis est fauorabilis, & per consequens extendenda. Sed contrà, neganda est consequentia, quià fauorabilia sunt quidem extendenda in eodem ordine actionum, vel ad summum in æquivalenti, non autem in alio ordine, & superiori, cuiusmodi est potestas dispensandi in ordine ad potestatem commutandi.

Nonnullæ instantiæ dissoluuntur.

Vrgebis non valet argumentum, aufertur potestas dispensandi, ergò etiam aufertur potestas commutandi, quamvis potestas dispensandi sit quid magis, quam sit potestas commutandi, quià etiam hic versamur in odiosis, ergò in fauorabilibus æquè valebit argumentum à potestate dispensandi ad potestatem commutandi, ac vice versa à potestate commutandi ad potestatem dispensandi non obstante, quod hæc sit quid magis, & superius, si enim in negatiuis ablatio superioris non importat ablationem inferioris, etiam in affirmatiuis, & fauorabilibus inferius includet superius, cum fieri debeat extensio. Sed contra; potestas commutandi dupliciter potest considerari, vel vt præcisè concessa secundum se, vel vt includitur in potestate dispensandi; si hoc secundo modo accipiatur sublata potestate dispensandi intelligitur etiam sublata potestas commutandi, quià sublato fundamento ruunt omnia, quæ fundantur in ipso; si primo modo sumatur, tunc non trahit secum potestatem dispensandi,

adeoque illa non considerata illa adhuc remanet; nec valet id, quod infertur, quia potestas commutandi non includit ex genere suo potestatem dispensandi; & modus ille arguendi omninò inanis, & inefficax est, vt per se patet.

Hic nonnulla essent discutienda circa extensionem potestatis dispensandi in votis ad potestatem dispensandi in iura-
9 mentis, sed quia de his suprà fusè egimus, ideo ad ea vos remitto.

PRÆNOTIO XX.

An Episcopus possit dispensare cum Forensibus, & Peregrinis, etiam si pro breui tempore in ipsius Diæcesi commorentur.

SVMMARIVM.

Potest Episcopus in iure municipali, & communi, in quo de plano dispensat cum suis, dispensare etiam cum peregrinis. 1.

Non potest dispensare quoad vota, & iuramenta, nisi aduenarum habitatio domiciliaris sit, 2.

Episcopus loci, vbi scholares habitant causa studiorum, potest quidem cum illis dispensare quoad sacramenta necessaria confessionis, & communionis, non autem quoad alia voluntaria. 3.

Potest tamen vrgente grauissima causa. 4.

TRES potissimum circa præsentem titulum inuenio opiniones. Alteram *Basilij Pontij de matrimonio lib. 8. c. 7. num. 7.* asserentis Episcopum posse cum illis dispensare in legibus, votis, & iuramentis, cæterisque omnibus, sicuti potest cum suis subditis, eo quià Peregrini, & Forẽses subdũtur legibus loci, per quẽ trãseunt. Alteram *Suarez de Religione tom. 2. lib. 6. de voto c. 11. n. 11. Panormitani in c. nullus n. 14. de Parochis, Siluestri verb. domicilium n. 2.* asserentium Episcopum non posse cum illis dispensare, nec cum alijs, nisi habeant domicilium in propria Diæcesi, eaque mouentur ratione, quià quovsque domicilium non acquirunt, non constituuntur subditi illius Episcopi; Alteram *Henriquez lib. 6 c. 14. n. 8. Lessij lib. 2. c. 40. dub. 18 n. 121. Sanchez lib. 3. de matrimonio disp. 23. n. 12.* asserentium posse Episcopum cum illis dispensare, si illuc confluxerint animo permanendi pro maiori anni parte, quià ratione diuturnæ habitationis sortiuntur forum externum, & quasi domicilium.

Tres sententiæ circa titulum afferuntur.

Vt aliquid de his tribus sententijs percipiamus, & clarius rem hauriamus, distinguenda sunt onera, circa quæ potest esse dispensatio; vel enim procedunt ex dispositione iuris municipalis, & communis, vel sunt onera procedentia ratione voluntatis se obligantis, vel per votum, vel per iuramentum, vel onera ex aliquo speciali impedimento proueniente, vel iure sanguinis, vel iure coniunctionis proptèr naturalem reuerentiam, vel aliqua alia ratione respectu specialium personarum, & in ordine ad hæc omnia dirimenda est hæc quæstio.

Varij status quæstionis.

ASSERTIO I. In iuribus municipalibus, & communibus, in quibus de plano potest Episcopus dispensare cum suis subditis, potest etiam dispensare cum Forensibus, & peregrinis, etiam si breui tempore commorentur in sua Diæcesi. *Castrus Palaus tom. 5. tract. 3 disp. 6. punct. 7. §. 2. n. 5. Diana part. 8. tract. 3. resol. 47. vers. nota tamen*, cùm quibus saltem in hac parte consentiunt Pontius allegatus pro prima opinione, & alij asserentes posse Episcopum absolutè dispensare. Limitarem tamen quoad ea, quæ iuris communis sunt, quando obligatio iuris non restringeretur præcisè ad tempus, pro quo ijdem Forenses, & Peregrini commorantur in Diæcesi eiusdem Episcopi, sed extenderetur ad aliud tempus, & exigeret tractum eiusdem temporis successiuum; tunc etenim ad summum posset dispensare pro tempore, quo ibi commorantur, non pro quocunque tempore, pro quo ius ipsum obligat. 1

1 In ijs in quibus potest de plano Episcopus dispensare cum suis subditis potest etiam cum forensibus.

Intelligẽ, quãdo obligatio iuris communis restringitur ad tempus pro quo forenses ibi morantur.

Probatur primo, quià pro tempore, pro quo Forenses, & Peregrini commorantur in loco, subduntur legibus loci, & per Episcopum possunt compelli ad obseruantiam earundem, ne deformitatem inducant, ergò per Episcopum eiusdem loci poterunt existente iusta, & legitima causa dispensari. Consequentia probatur, quià, si per permanentiam licet modicam in loco acquirit Episcopus iurisdictionem ad compellendum ad obseruantiam legum in tali loco, cur non acquiret etiam iurisdictionem existente legitima causa ad relaxandam obligationem per dispensationem ab huiusmodi legibus? Certè ratio, quæ inducit in Episcopo ius ad compellendum ad obseruantiam, inducit etiam ius ex causa ad eximendum ab obligatione, & ipsi Forenses, & peregrini nimium grauarentur, si vndè hauriunt obligationem, non possent deducere existente causa subleuamen.

Potest Episcopus obligare ad obseruantiam.

Probatur secundo, quià Episcopus potest in legibus municipalibus, & etiam communibus existente legitima causa dispensare cum vniuersitate suorum subditorum, quo in casu etiam absoluerentur ab obseruantia huiusmodi legum, Aduenæ, & Peregrini, ergò etiam existente solummodo iusta causa in huiusmodi aduenis, & Peregrinis poterit super huiusmodi legibus cum istis dispensare,

& non

& non cum alijs; si etenim possunt simul cum alijs, cur non poterunt singillatim dispensari? Certè potest Episcopus existente causa in aliquibus ex suis subditis, & non in alijs cum illis dispensare, & non cum istis, cur eadem causa existente in aduenis, & peregrinis, & non in incolis, & subditis non poterit quoad illos dispensare, & non quoad istos? Certè pro tempore, pro quo commorantur æque subduntur legibus, ac illi. Sic in particulari quãdo necessitas id postulat videmus, quod Episcopi indifferenter cum omnibus dispensant tempore Quadragesimæ, & Vigiliarum, vt edi possint cibi pro illis temporibus vetiti, quæ dispensatio etiam afficit forẽses, & vt pro diebus festis possint opera seruilia exerceri, & hoc ex præsumpta Summi Pontificis, aliorumque ordinariorum, quibus subduntur, voluntate id exigente necessitate, quæ crebrò accidit etiã respectu forensium, & peregrinorum.

Exempla euincentia intentum.

ASSERTIO II In ordine ad vota, iuramenta, & alia specialia impedimenta quoad aduenas, & peregrinos regulariter non potest Episcopus dispensare ex habitatione ipsorum transeunte, quinimmo nec ex diuturna, si domiciliaris non sit. Ita *Basilius Pontius*, *& Diana loc. supra allegatis*. Moueor potissimum ad hoc asserendum ex declarationibus Sacræ Congregationis Cardinalium Concilij Tridẽtini interpretum, quas referunt *Farinatius in Concil. Trident. sess. 24. c. 6. & Panormitanus in c. nullus n 4. de Paroch. Garzias de beneficijs part. 11. n. 139* quarum etiam meminit *Diana part. 8. tract. 3. resol. 47. vers. ex habitatione autem diuturna*, per quas asseritur, quod Forenses, & Peregrini possint absolui ab ordinario loci, qua transeunt, nõ tamen dispensari, & per hoc euincitur, quod ex habitatione transeunte Episcopus non acquirat ius ad dispensandum; quod vero, nec acquirat ex diuturna, dũmodo domiciliaris non sit, ex alia simili sacræ declaratione congregationis deducitur, per quã statuitur, quod Episcopus non possit dispensare cum Medico, Prætore, & similibus, qui tantum habitant in ciuitate, qui tamen diuturno tempore, & non merè transeunter ibi degunt. Ratio autem propter quam huiusmodi possint absolui, non tamen dispensari, ea est, quia æquum non est, vt quis diu permaneat cum indignatione diuina, & periculo salutis æternæ, vnde vbicunque potest absolui: non est autem cum illo periculo indignationis diuinæ, & salutis æternæ, quod alligatus remaneat illo vinculo, super quo indiget dispensatione, donec, vel à proprio Episcopo, vel alio superiore habente, vel ordinariam, vel delegatam potestatem dispensetur existente legitima causa dispensationis.

2 In ordine ad vota, & iuramento potest Episcopus quo ad aduenas dispensare, nisi ab non habitant domiciliaris sit.

Ratio cur possit absoluere, nõ autem dispensare.

Ex hac eadem ratione euincitur, quod Episcopus loci, vbi scholares causa studiorum habitant, possit quidem cum illis dispensare quoad sacramenta necessaria confessionis, & communionis, non autem quoad alia voluntaria, *Panormitanus in c. nullus n 4. de Paroch. Rosella verbo domicilium n. vnico, & ibi Siluester n. 2. Tabiena ad fin.*, vnde etiam *Speculator tit. de dispẽsat. §. consequenter n. 5.* docet quod Legatus, cui concessum est posse cum irregularibus in Prouincia sibi commissa dispensare, non possit dispensare cum scholasticis, & alienigenis ibidem ad tempus tantum commorantibus.

3 Potest dispensare, cũ scolaribus, quoad Sacramento necesse nõ quoad voluntaria.

Dixi, *regulariter*, non enim negauerim vrgente grauissima causa posse Episcopũ Diœcesanum quoad alienigenas, & peregrinos in sua Diœcesi existentes dispensare. V. g. in matrimonio contrahendo ad restaurationem alicuius damni illati fœminæ: vel ad legitimandum filium existente parente in articulo mortis, prout docet *Diana d. part. 8. resol. 47. tract. 3. vers. de dispensatione autem voti*. Verumtamen cum eodem aduerte hoc munus dispensationis in ea hypothesi Episcopum non præstare ex iurisdictione sibi competente ad hoc voluntaria circa forenses, sed ex præsumpta voluntate suorum ordinariorum, sicuti etiam dispensat vrgente necessitate in legibus Pontificijs, non quia ius in illis habeat ex proprio munere, sed quia legitimè præsumit de voluntate Põtificis.

4 Potest tamen vrgẽte grauissima causa

PRÆNOTIO XXI.

An taciturnitas veri, vel falsi expressio vitiet dispensationem?

SVMMARIVM.

Taciturnitas veri, vel falsi expressio potest esse vel causa impulsiua, vel motiua dispensationis. 1.

In quo differat obreptio, & subreptio in rescriptis. 2.

Rescripta alia gratia, alia iustitia, & quid vtraque. 3.

Taciturnitas veri reddit causam subreptitiã, si pertineat ad causam finalem, secus si tantum ad impulsiuam. 4.

Taciturnitas quoad causam finalem non irritat, quando illa est notoria. 5.

Vel quando iuridicè probaretur non ignorata. 6.

Vel quando veritas, quæ reticetur, non pertineret ad substantiam dispensationis. n. 7.

Quomodo conijci possit quod qualitas quæ reticetur, conferat, vel retrahat à dispensatione. 8.

Dispensatio obtenta super irregularitate ex homicidio non est subreptitia, si fuerit reticita

IAm incipimus examinare ea, quæ non ex defectu potestatis in dispensante, nec ex inhabilitate dispẽsandi vitiare possunt dispensationem, sed ex expressione eorum, quæ veritati non innituntur, vel taciturnitate eorum, quæ vera sunt, quæque, si exprimerentur, vel suspenderent absolutè animum concedentis, vel non ità facile inducerent ad concedendum.

Vt autem clarius, quantum fieri potest, in hac quæstione difficili procedamus, aduerte primo, taciturnitatem veri, vel falsi expressionem in ordine ad mouendam voluntatem concedentis posse dupliciter se habere; primo, quatenus eadem expressio falsi, & taciturnitas veri talis sit, vt si verum non esset tacitum, nec falsum expressum, adhuc Princeps dispensationem concederet, licet non ita facilè, nec ita propensè, qua ratione illa taciturnitas veri, vel falsi expressio dicitur dumtaxat causa impulsiua ad concedendum, prout notant in similibus *Abbas c. postulasti nu. 1. not. 4.*

1 Potest esse vel causa impulsiua vel motiua.

not. 4. de rescript. Couaruuias lib. 1. var. c. 20. n. 5. vers. his ita breuiter. Iason in l. p nu. 2. C. si contra ius, Tiraquel tract. cessante causa limit. 1. nu. 11. Alexander cons. 161. in fin. vol. 7.; Secundo, quatenus expressio falsi, vel taciturnitas veri talis sit, vt, si falsum non esset expressum, nec tacitum verum, Princeps absolutè dispensationem non concessisset, qua ratione dicitur causa verè finalis dispensationis, cum inducat ad concedendum, sine quâ non concederetur *Molina de iust. tom. primo tract. 2. disp. 173. vers. vt item legitimatio, Emanuel Sà verb. Gratia nu. 10. Menochius de arbitrar. lib. 2. cent. 2. cas. 201. nu. 3. Amicus tom. 5. disp. 6. sect. 8. n. 114. Diana part. 8. tract. 3. resol. 50. in principio.*

2 Discrimen inter obreptionem, & subreptionem.

Aduerte secundo in ordine ad hanc taciturnitatem veri, & falsi expressionem nonnullos quandoque inducere, & cognoscere subreptionem in rescriptis, quandoque obreptionem tanquam species inducentes inualiditatem inter se distinctas, quatenus intelligatur subreptio, quando Princeps perfectè intellexit tenorem precum, prout expositæ sunt, sed in eisdem reticita est veritas, vel expressa falsitas, obreptio vero quando per verborum inuolucra in expositione precum veritas ità confusè exposita est, vt effugiat plenam Principis intelligentiam. *Innocentius c. cum dilecta nu. 3. de rescriptis, & ibi Imola n. 10. Barbatius cons. 49. n. 6. in fin. vol. 4.*, vel quatenus veritas tacetur, vel inuolucris verborum cælatur, dicatur subreptio, quatenus vero falsum exponitur dicatur obreptio, prout sentiunt multi apud *Menochium de arbitrarijs lib. 2. cent. 3. cas. 201. n. 9.*; sed has differentias minimè agnosco, vndè existimo, quod æque possint dici obreptitia, vel subreptitia rescripta, quando impetrantur, siuè tacita veritate, siuè falsitate expressa, & est discrimen solummodo quoad nomen, non quoad rem, prout docent *Decius c. super litteris in noua edit. not. 1. n. 4. de rescriptis, & alij plurimi.*

3 Rescripta alia gratiæ alia iustitiæ.

Aduerte tertio rescripta, circa quę potest versari periculū subreptionis, vel obreptionis alia esse gratiæ, alia iustitiæ. Prima sūt, quæ conceduntur in ordine ad beneficia merè gratuita, dispensationes non debitas aliquo titulo, aliasque gratias, libere concessas, seù concedendas. Secunda sunt, quæ impetrantur in ordine ad lites forenses sedandas, vt ad committendam causam iudici in foro externo. De discriminibus, quæ procedunt in ordine ad hæc rescripta fusè agit *Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 21. nu. 3.*, *& seqq.* ad quem vos remitto.

Ea, quæ sub præsenti titulo examinabuntur, hæc erunt primo, an, & quando taciturnitas veri intelligatur inuoluere subreptionem, vel obreptionem, & irritare dispensationem. Secundo, an, & quando expressio falsi. Tertiò, an taciturnitas veri, vel falsi expressio, quoad vitium subreptionis, vel obreptionis suppleatur, quando in rescripto gratiæ, vel dispensationis apponitur clausula motu proprio. Quarto, an, quando taciturnitas veri, vel falsi expressio lædi rescriptum in vna parte, intelligatur lędere quoad totum, an verò tantum quoad eam partem, in qua læditur. Quinto, an impetrata vna dispensatione quoad idem vinculum, si alia super eodem impetretur non facta mentione primæ, seù prima reticita intelligatur secunda subreptitia, vel obreptitia. Sexto, an quādo plura cōcurrunt vincula seù impedimenta reddātur dispensationes irritæ, si non omnia simul in eadem dispensatione exprimantur, sed successiuè singula in singulis non facta mentione prius obtentarum, & alia huiusmodi.

Articuli examinandi.

4 Taciturnitas non reddit gratiam subreptitiam, si pertineat ad causam finalem, secus si ad impulsiuam.

Assertio I. Regularitèr loquendo taciturnitas veri reddit gratiam dispensationis irritam, quando pertinet ad causam finalem, hoc est si veritas exprimeretur, per Principem non concederetur, secus, si pertineret tantum ad causam impulsiuam, hoc est, si exprimeretur, adhuc gratia concederetur, sed non ità facilè, & propensè *Molina de iustit. tom. 1. tract. 2. disp. 173. vers. vt item legitimatio Couaruuias lib. 1. var. c. 20. n. 5. Menochius de arbitrarijs lib. 2. cent. 3. cas. 201. n. 3. Amicus tom. 5. disp. 6. sect. 8. nu. 114. Glosa c. dudum verb. de ipsa de prabend. in sexto, Speculator tit. de dispensatione §. dicendum restat n. 12. vers. quid sit Innocentius c. dudum el. 2. n. 15. de elect. Lupus allegat. 89. factum super quo in sexto, Silvester verbo rescriptum q. 6.*

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quià tota vis concessionis, seù gratiæ dispensationis dependet à voluntate Principis concedentis, seu dispensantis, sed stante taciturnitate veri, quæ pertinet ad causam finalem non intelligitur voluntas efficax Principis concedentis, seù dispensantis, ergo non intelligitur valida concessio, seù dispensatio. Minor, in qua sita est difficultas, sic euincitur, quia motiuum seù ratio finalis, à qua mouetur Principis voluntas ad dispensandum, seù concedendum rescriptū, est defectus cognitionis illius qualitatis inexistentis, quæ non fuit exposita, quæque, si fuisset exposita, Princeps beneficium dispensationis non contulisset, sed deficiente ratione finali, à qua mouetur voluntas, non intelligitur eadem voluntas relata ad concessionem, ergo &c. Confirmatur primo, *ex c. fin. de filijs presbyt. in sexto.* Vbi deciditur non fuisse validam dispensationem ad beneficium ab illegitimo obtentam, qui aliud beneficium impetrauerat, & de eo nul-

Non intelligitur voluntas efficax Principis.

lam

ſam mentionem fecerat propter eam rationem ibidem adductam, *Cum non ſit veriſimile ſedem ipſam cum illo prædictum patiente defectum voluiſſe, ſi hoc fuiſſet expreſſum, diſpenſare*, ergo &c. Confirmatur ſecundo, quia quando militat illa clauſula, *ſi cognoviſſet, non conſenſiſſet*, perindè eſt ac ſi in origine conceſſionis diceretur; *Conſentio, ſi ità eſt, & qualitas illa, quæ reticetur, non inexiſtat*, ſed quando ponitur conceſſio ſub hac conditione inexiſtente illa qualitate non ſubſiſtit, ſiquidem non verificatur conditio, ergo neque &c. Confirmatur tertio ex textu *in l. cum tale §. falſam cauſam ff. de condit. & demonſt.* vbi dicitur legatum vitiari ex cauſæ defectu, ſi conſtaret, quod teſtator cognita veritate non legaſſet, ergo etiam &c.

Ratio ſecundæ partis ex eo deſumitur, quod habetur *in c. dudum verſ. Nos igitur de præbend. in ſexto*, vbi ſic legitur *Conſiderantes quoque, quod nos expoſito nobis de poteſtate prædicta, nihilominus literas gratioſas daremus*, & ibi non obſtante taciturnitate veri, eo quià non pertineret ad cauſam finalem conceſſio beneficij dicitur ſubſiſtere. Confirmatur primo, quià; quando qualitas, quæ reticetur, non eſt talis, vt abſolute retraheret à conceſſione, non tollit voluntarium quoad ſubſtantiam eiuſdem conceſſionis, ergo non eſt, cur non debeat quoad ſubſtantiam ſubſiſtere eadem conceſſio non obſtante taciturnitate talis qualitatis. Conſequentia tenet, quià poſitis omnibus requiſitis ad ſubſtantiam conceſſionis eadem non tollitur per defectum circà qualitatem, cum qualitas non afficiat ſubſtantiam: Antecedens probatur, tum quià, qui conſentit in ſubſtantiam, quamvis erret in qualitate, validè contrahit, & obligatur ad contractum, ergo error quoad qualitatem non demit voluntarietatem quoad ſubſtantiam requiſitam; tùm quià quandò reticetur qualitas, quæ ſe habet tantùm, vt cauſa impulſiua, & nihilominus conceditur gratia, ſupponitur cauſa finalis ſufficiens ad eiuſdem conceſſionem; ergo ſupponitur voluntas efficax, & omninò libera ad ſubſtantiam, quamvis inuoluntaria ſecundum quid quoad illam qualitatem: poſito autem ſufficienti, & efficaci conſenſu ad ſubſtantiam conceſſionis non eſt cur, non debeat ſubſiſtere ipſa conceſſio.

4 Sunt omnia ſubſtantialitèr requiſita ad diſpenſationem.

Quoad primam tamen partem aſſertionis limita primo in hypotheſi, qua veritas, quæ tacetur, eſſet notoria, tunc enim non induceret ſubreptionem, nec obreptionem, cum non induceret ignorantiam, nec defectum intentionis in Principe concedente, ſeù diſpenſante, prout his verbis docet *Sanchez lib. 8. de matrimon. diſp. 21. n. 29. Diana part. 8. tract. 3. reſol. 50. verſ. dicendum eſt in fin. Felinus c. in noſtra nu. 15. corol. 5. de reſcript. Nauarrus lib. 3 conſil. in vtraque edit. tit. de feud. conſ. 1. n. 2. & ſeqq. & alij plures.*

5 Taciturnitas veri nõ irritat, quãdo veritas eſſet notoria.

Limita ſecundo in hypotheſi, qua licet veritas, quæ tacetur, non eſſet notoria, probaretur tamen per teſtes, vel alio modo iuridicè non ignorata fuiſſe à Principe concedente, ſeù diſpenſante, prout cenſuiſſe Rotam Romanam aſſerit *Flaminius de reſignat. benef. lib. 10. q. 2. nu 9, & Diana d. part. 8. tract. 3. reſol. 50. verſ. ſicque in diſpenſatione in fin.*, cum etenim tunc conſtaret Principem non ignoraſſe veritatem non expoſitam, & nihilominus cõceſſiſſe, præſumendum eſt, quod, ſi fuiſſet illa veritas expoſita, adhuc fuiſſet gratia conceſſa, dum actu fuit conceſſa cum præſumpta, & probata ſcientia in Principe concedente.

6 Vel quandò iuridicè probaretur non ignorata.

Limita tertiò in hypotheſi, qua veritas, quæ reticetur, non attineret ad id, quod pertinet ad diſpenſationem obtinendam, quamuis illa cognita Princeps gratiam diſpenſationis non concederet, tunc etenim conceſſio adhuc ſubſiſteret *Gloſa in clement. 1. verb. alteri de præbend. Flaminius de reſignat. beneficio lib. 6. q. 2. n. 86. Henriquez lib. 12 de matrimon. c. 2 n. 6. Petrus de Ledeſma de matrimon. q. 56. art. vlt. dub. 25. diffic. 2 concl. 2.* Pro cuius limitationis claritate nota qualitates, quæ, ſi eſſent cognitæ à Principe, ipſum retraherent à cõceſſione, eſſe in duplici differentia, alias ſcilicet extrinſecas, quæ ſecundum ſe non conferunt ad diſpenſationem, nec retrahunt, ſed tantum ex affectu diſpẽſantis; alias intrinſecas, quæ nimirum pertinent ad id, circa quod diſpenſatio eſt obtinenda, & ſecundum ſe, vel conferũt, vel retrahũt à diſpenſatione, non ex mero affectu diſpenſantis: Limitatio procedit quoad qualitates primi generis, & extrinſecas, non quoad intrinſecas. Ratio autem ea eſt, quià reticentia quoad huiuſmodi qualitates extrinſecas pertinet potius ad cauſam impulſiuam, quam ad finalem, quod ea ratione euincitur, quod præſumendum eſt, quod voluntas Principis conformetur diſpoſitioni iuris per textum *in l. ex facto in princip. ff. de vulgari*, non præcisè affectui diſpenſantis; vndè, quandò diximus in aſſertione taciturnitatem eorum, quæ pertinent ad cauſam finalem irritare diſpenſationem, hoc intelligendum eſt quoad ea, quæ ſpectant ad dictam cauſam finalem ſecundum ſe, & ex diſpoſitione iuris, non præcisè ex affectu diſpenſantis. Quis etiam diceret ſubreptitiam eſſe diſpenſationem, quam quis obtinuit verbi gratia ad beneficium non exprimendo, quod alius valdè familiaris Pontifici concedenti mox ſit petiturus idem beneficium, quod certè, ſi ſciuiſſet Pontifex, illud primo petenti non

7 Vel quando veritas, quæ reticetur non pertineret ad ſubſtantiam diſpenſationis.

Intellige de qualitatibus extrinſecis.

non concessisset? Quis assereret donationes merè gratuitas, seù eleemosinas factas pauperi non subsistere existente verè paupertate in eodem, licet reticitæ sint aliæ qualitates extrinsecæ, puta crimina, & prodigæ profusiones, quas donans, si cognouisset, non donationes fuisset elargitus? Quis damnaret tanquam inualidam concessionem beneficij factam à Pontifice in fauorem sacerdotis multis criminibus irretiti, quamvis, si cognouisset crimina, non concessisset?

8 Quomodo coniectandum sit, quod qualitas, quæ reticetur, conferat, vel retrahat à dispensatione

Si autem quoad hanc limitationem inquiras, quandonam huiusmodi qualitates, quæ reticentur secundum se conferant, vel retrahant à dispensatione, quandò nec ex stilo curiæ, nec ex dispositione iuris, nec ex Principis consuetudine sunt exponendæ; communitèr respondent, hoc arbitrio prudentis relinquendum, *Tiraquel tract. cessante causa limit. 1. n. 11. Nauarrus c. si quando except. 3. n. 3. de rescript. Gutierez qq. canon. lib. 2 c. 15. nu. 44. Menochius de arbit. lib. 2. cent. 3. cas. 201 nu 29.* Hoc autem prudens iudicium debet conformari, quantum potest, dispositioni iuris stilo curiæ attentis alijs similibus rescriptis. Quando autem attentis omnibus circunstantijs non apparet, an potius huiusmodi qualitates pertineant ad causam finalem, an ad causam impulsiuam, crediderim potius pertinere ad causam merè impulsiuam, quià iura semper præsumunt pro valore actus, *Corduba in summa q 45. opin. . punt. primo in 2 ratione, Rebuffus in conc. rdatis in forma mandati Apostolici paulo post principium verb morum honestas vers. in dubio, Menochius cons. 106. n. 92. vol. 2.*, quidquid ex aduerso dixerint *Abbas c quià circa n. 6. in fin. de consang. Baldus cons. 355 præmittendum n. 2. lib. 1, & alij* asserentes semper præsumendũ esse, Principem fuisse motum ex causa in dispensatione expressa, quod non verificatur, quandò iam concessa est dispensatio, & dubium indè versatur, an ex alia causa reticita Princeps fuisset dispensaturus, nec ne, si fuisset exposita, quià semper præsumendum est pro valore actus; quandò ratio non suadet contrarium.

Iura regulariter præsumũt pro valore actus.

Ex dictis in hac vltima limitatione inferendum est, quod, si quis obtinuerit dispensationem super irregularitate ex homicidio, hæc non intelligatur obreptitia, vel subreptitia, si fuerit reticita qualitas presbitericidij *Pontius de matrim. lib. 8. c. 15. §. 4. n. 24. Molina de iust. tom. 3. tract. 3. disp. 19. n 9 Taxeda in Theolog. mor. tom. 2. lib. 3. n. 187 Merolla tom. 2. disp. 4. c. 6. n. 360 Sanchez de matrim. lib. 8. disp. 21. n. 22. Diana part. 8. tract. 3. resol. 51.*, quidquid ex aduerso dixerint *Naldus in summa verb. irregularis, Perez de matrimon. disp. 46. sect. 4. n. 7. Gordanus in summa lib. 2. q. 13. c. 6 n 19 Nauarrus lib. 5. consil. in 2. edit. tit. de homicidio cons. 4. n. vnico, Manuel. 1 tom. summa in 2. edit. c. 179 concl. 5. n. 10.* Ratio illationis ex eo deducitur, quià qualitas presbitericidij est omninò extrinseca in ordine ad ius inferens irregularitatem, quandòquidem hæc inducta est ob defectum lenitatis in homicidio præcisè sumpto, & licet illa qualitas aggrauet delictũ, non tamen ratione maioris grauitatis hæc pœna inducitur, siquidem sunt grauiora delicta, quibus non est annexa irregularitas, ergò, quantumvis, si illa qualitas exponeretur, non concederetur dispensatio, quià tamen hæc est omninò extrinseca iuxtà superius dicta, non reddet dispensationem subreptitiam, vel obreptitiam; Neque obesse potest, si asseratur, quod iura obligent exprimi delictum secundum suam speciem, ob quod contracta est irregularitas; hoc autem est presbitericidium, non simplicitèr homicidium, ergò &c. Non, inquam, obesse potest, quià iura quidem obligant ad exprimendum delictum secundum eas qualitates, proptèr quas inducta est irregularitas, non tamen secundum alias, quæ licet grauiores secum non trahunt irregularitatem, nisi ratione delicti, cui adijciuntur, sic irregularitas in præsenti hypothesi non est inducta ratione qualitatis presbitericidij, sed ratione homicidij, cui in ordine ad hunc effectum omninò extrinsecè, & per accidens adijcitur qualitas, quod occisus fuerit presbiter.

9 Non est subreptitia dispẽsatio super irregularitate ex homicidio, si fuerit reticita qualitas presbitericidij.

10 Dispensatio super voto Religionis elicito cum proposito perseuerãdi non est subreptitia, si fuerit reticita qualitas perseuerantiæ.

Inferendum secundo, quod, si quis non solum vouerit Religionem, sed etiam in eadem perseuerare, & impetret dispensationem exprimens solummodò votum Religionis, non autem votum perseuerantiæ in eadem, subreptitia, & inualida non sit dispensatio *Aragonia 2. 2 q 88 art. 3. circa solutionem ad secundum, Sotus lib. 7. de iust. q. 2. art. 1. ad tertium, Petrus de Ledesma tom 2. summa tract. 16 c. 3. dub. 7. casu 4. Lessius lib. 2. c. 41. dub. 5. n. 46. Suarez de Religione tom 2 lib. 4. c 4. n. 2.*, qui tamen duo postremi solum asserunt esse probabilem, absolutè tamen eam tenet præter citatos *Taxeda in Theolog. mor. tom. 2. lib. 3. tract. 3. n. 189.* Ratio ex eo deducitur, quià stante vero voto Religionis sine vlla limitatione, seù exceptione emisso votum perseuerantiæ nihil addit, quod habeat rationem diuersi vinculi, sed tantùm rationem maioris expressionis, ergò votum perseuerantiæ, quantumvis non exprimatur, non reddet dispensationem subreptitiam, & inualidam. Consequentia tenet, quià vbi illud votum nil addit substantiale sufficientèr exprimitur, quidquid requiritur ad substantiam eiusdem dispensationis, dum exprimitur votum Religionis, vt Religionis, quinimmò illa

expressio perseuerantiæ est omninò extrinseca ad substantiam, & effectum eiusdem dispensationis. Antecedens probatur, quià votum Religionis, vt Religionis non est votum de solo habitu suscipiendo, sed de perseuerando in illo media professione, ergò secundum se obligat ad perseuerandum; tum quià votum Religionis, vt sit reseruatum Pontifici, & ab alio quocunque inferiori indispensabile, debet esse perpetuum quoad intentionem vouentis, nec sufficit, quod fuerit ad tempus, cæteroqui non esset reseruatum, sicuti non est reseruatum votũ castitatis ad tempus, ergò secundum se obligat ad perseuerandum; Neque obesse potest, si asseratur, cum *Nauarro in summa c. 12. n. 47. Philiarcho de offic. sacerdot. tom. 1. part. 2. lib. 3. c. 20. vers. idem etiam, Ludouico Lopez, lib. 1. instruct. c 44. n. fin. Manuel 2. tom summa c. 95. concl. 7. n. 7. Sanchez de matrim. lib. 8. disp 21. n. 23.* maximum esse discrimen inter votum simplex Religionis, & votum perseuerantiæ in eadem, siquidem votum simplex Religionis obligat ad solum ingressum bona fide, ità vt tempore Nouitiatus liceat ex iusta causa egredi, perseuerantiæ autem votum obligat ad profitendum. Non, inquam, obesse potest, quià siuè votum simplex Religionis emissum fuerit, siuè etiam votum perseuerantiæ in eadem non potest vouens obligari ad professionem, nisi præmissa probatione, cum ad hoc obliget forma iuris, sed durante probatione non obstante, quod votum perseuerantiæ emissum fuerit, potest vouens æque egredi, si Religio incongrua visa fuerit, sicuti potest, cum voto Religionis suscipiendæ simplicitèr alligatur, ergò &c. Minor, in qua sita est difficultas, sic euincitur, quià votum perseuerantiæ intelligitur emissum sub conditione, si durante tempore probationis ipse Religioni, & Religio ipsi idonea inueniatur, & hæc conditio eidem voto ex dispositione iuris tacitè inest, ergò &c. Neque obesse possunt ea, quæ supra dicta sunt sub hoc *eod tit. prænot 11. assert. 2. vers. 7., quod votum perseuerandi*, nempè votum perseuerandi esse virtute diuersum à voto Religionis, hocque obligare in omni euentu, & esse dispensabile ab Episcopo; Non, inquam, obesse possunt, quià diuersitas, quæ fuit ibi considerata, non est diuersitas, nisi secundum modum, & diuersam expressionem, & licet dicatur obligare in omni euentu, hoc intelligendum est, quantum est ex vi præcisè voluntatis eiusdem vouentis, non quando apponitur aliquid in probatione, quando iustè eximat ab onere perseuerantiæ, & si dictum fuerit votum perseuerantiæ esse dispensabile per Episcopum, hoc intelligendum est, secundum quod importat expressam extensionem; Cæterum, vel illud votum perseuerantiæ tangit ipsius voti substantiam, vel non; si tangit eam, non est distinctum; si non, est extinctum, & pertinet potius ad causam impulsiuam, quam finalem.

Quoad secundam partem assertionis limita etiam primo in hypothesi, qua iura specialiter iubent exprimi qualitatem, quamvis præsumptiuè certum esset, quod, si ea exprimeretur, adhuc Princeps foret concessurus gratiam dispensationis; tunc etenim foret subreptitia, & inualida dispensatio, si non esset expressa illa qualitas à iure præscripta. *Glosa in clement. 1. verb. vel alteri de præbendis, Flaminius de resignat benefic. lib. 6. quæst. 2. num 86 Rodriquez 1. part summa in prima edit. c. 238, n. 1 Sanchez de matrimon. lib 8. disp. 21. n. 13. Diana part. 8. tract. 3. resol. 50.*, & in similibus *Dominicus c. dudum n. 15. de præbend. in 6 Ripa respon. 14. n. 6. de rescript. Felinus c. super literis n. 2. limit 1., & c ad aures n. 12. concl. 9. de rescript. Rebuffus in concordatis in forma mandati Apostolici post 30. narrandum vers. notandum est tamen.* Ratio in vniuersum esse potest, quià quotiescunque iura iubent certam qualitatem exprimi, eam intelliguntur velle pro forma, sed forma est ad vnguem obseruanda etiam in minimis per textum *in l. 1. ff. de lib., & posth.*, ergò &c. Confirmatur, quià semper supponitur Princeps gratias, & indulta concedere ad normam iuris, & non alitèr, nisi exprimat, ergò, si non fuerint seruata ea, de quibus iura disponunt, non intelligitur gratia ab eo libere, & voluntariè concessa. Hinc in particulari deduces primo, quod, si quis vno gaudens beneficio aliud impetrauerit non facta mentione, nec expositione primi subreptitia, & inualida sit eiusdem secundi impetratio, eo quià iura iubent, huiusmodi qualitatem exprimi per textum *in cap. si motu proprio de præben. in 6.* secundo deduces, quod quamuis verbis expressis non inueniatur in iure decisum aliquam qualitatem esse exprimendam sufficientèr tamen intelligi hoc decisum, si in iure inueniatur dispositum, ne delictum aliquod remittatur, vel ne in aliquo casu dispensetur, & hac ratione inualida censenda est dispensatio impetrata ab eo, qui scientèr contraxit matrimonium in gradu prohibito non facta mentione talis matrimonij ex eo præcisè, quod concilium Trident. *sess 24. de matrimon. cap. 5.* statuerit hunc spe dispensationis carere.

11 Reticita qualitate quam iura iubent exprimi inualida foret dispensatio.

Limita secundo in hypothesi, qua non exprimeretur in petitione qualitas, quæ ex stilo Curiæ esset exprimenda, *Decius in c. ad aures in nona edit. concl. 2. nu. 28. de rescript. Menochius de arbitrar. lib. 2. cent. 3. cas. 201. num. 28. Mascardus de probat.*

21 Item, si illa qualitas ex stilo Curiæ esset exprimenda.

probat. concl. 846. num. 8. Rebuffus in concordatis in forma mandati Apostol. ubi explicat narranda in beneficij impetratione post num. 30. vers. & postquam alia omnes qualitates, Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 21. num. 16. Diana parte 8. tract. 3. resol. 50. Ratio est, quia stilus curiæ habetur pro Iure, per textum *in c. quam graui de crimine falsi*, ergo eodem modo qualitas à Iure præscripta exprimenda est, quo à stilo Curiæ, & viceuersa, & hac ratione crederem exprimendam esse sub pœna vitij obreptionis, seu subreptionis qualitatem, quæ ex consuetudine Principis narranda est, quia etiam consuetudo pro lege obseruatur, *l. minimè ff. de legib.* & ex hac, & præcedenti limitatione deduci potest inualidam quoque fore dispensationem, si qualitas, vel de iure, vel de stilo Curiæ Romanæ, vel de consuetudine Principis exponenda, ex ignorantia fuerit omissa, quia ignorantia, quidem excusat à culpa, non efficit tamen actum validum, cum deficiat forma, *Glossa c. si motu proprio verb. taceatur de præbend. in sexto, Decius c. super literis in nona edit. nu. 18. de rescript.*

Ex ijs, quæ dicta sunt quoad hanc secundam partem, & limitationes in eadem appositas, oritur controuersia, an si quis petat facultatem à superiore dispensandi in casu, quem data opera non explicat ex timore, ne superior sit concessurus, valida intelligatur dispensatio? Cum distinctione respondendum existimo, vel etenim casus, super quo petitur facultas dispensandi, est ex ijs, qui regularitèr solent per superiorem concedi, vel ex ijs, qui non veniunt in generali concessione, sed exigunt speciale mandatum; si fuerit primi generis non est dubium, quod dispensatio subsistat, quia suponitur sufficiens facultas in dispensante, nec superior supponitur negaturus, cum soleat in similibus concedere; si fuerit secundi generis, probabilius est, quod non teneat dispensatio defectu voluntatis concedentis potestatem ad dispensandum, quia in generali concessione non veniunt ea, quæ exigunt speciale mandatum, quæque verisimilitèr non concederentur, si specialiter peterentur.

13 Quandonam sit valida, quando reticetur qualitas ex timore, quod superior non esset concessurus.

Assertio II. Probabilius non vitiatur rescriptum per falsi expressionem in supplici libello, quando illa qualitas falsa expressa pertinet dumtaxat ad causam impulsiuam, secus vero, quando spectat ad causam finalem, *Speculator tit. de dispensatione §. dicendum restat num. 10. vers. quid si, Innocentius c. dudum el secundo num. 15. vers. inualidam de elect. Glossa c. ex parte el secundo verb. falsa de conuers. coniug. Couaruuias lib. 1. variar. c. 20 nu. 5. vers. falsitas, Henriquez lib. 12. de matrimon. c. 3. num. 7. Menochius de arbitrar. lib. 2. cent. 3. cas. 201. nu. 22. Ochagauia de sacramento matrimon. tract. 4. q. 9. n. 6. Merlinus controuers. for. c. 54. nu. 5. Texeda in Theolog. mor. tom. 2. lib. 4. tract. 3. § 2. controuers. 24. num. 4. Diana parte 8. tract. 3. resol. 61.*

14 Falsi expressio pertinens ad causam finalem irritat, non sic ad impulsiuam.

Ratio in vniuersum esse potest primo, quia expressio falsi, & taciturnitas veri quoad hunc effectum paria sunt, & æquè Princeps potest moueri ad concedendam, vel non concedendam gratiam dispensationis ex eo, quod taceatur verum, vel falsum exprimatur, sed, quando tacetur verum, & qualitas reticita pertinet ad causam finalem, irritatur gratia, non irritatur, quando pertinet tantum ad causam impulsiuam, ergo etiam, quando exprimitur falsum, tunc irritabitur dispensatio, quando illa expressio pertinet ad causam finalem, non irritabitur, quando tantum spectat ad impulsiuam. Quamobrem hæc assertio secundum vtramque partem erit intelligenda secundum omnes illas limitationes, & illationes, secundum quas sumpta est præcedens assertio.

Probatur iam in particulari, quod irritetur, quando illa falsi expressio pertinet ad causam finalem hoc pacto. Tota vis, & efficacitas gratiæ concessæ pendet à voluntate efficaci concedentis, sed quando est falsitas quoad causam finalem, non est voluntas libera, & efficax concedentis, ergo nec libera, nec valida concessio. Minor probatur, quia error in substantia, seu in voluntate tollit absolutè voluntarium, nam voluntas fertur in id, quod repræsentatur, & secundum eam rationem, secundum quam repræsentatur, non in aliud, & repræsentatio obiecti secundum illam rationem est ratio motiua eiusdem voluntatis, ergo, vbi illa ratio deficit, deficit quoque voluntarietas.

Tota vis concessionis pendet à voluntate concedentis.

Probatur in particulari, quando falsitas, quæ exprimitur, pertinet tantum ad causam impulsiuam hoc pacto. Quando expressio falsi tantum impellit ad facilius concedendum non tollit rationem voluntarij quoad substantialem concessionem, ergo non est, cur per eandem irritetur concessio. Consequentia tenet, quia stante substantiali consensu ad ipsam concessionem secundum se, non est, cur hæc irritetur ex inuoluntarietate non pertinente ad substantiam. Antecedens probatur, quia Princeps etiam concessisset, quamuis illa falsitas non fuisset expressa, quamuis non cum tanta propensione, & facilitate.

Neque vim aliquam faciunt ea, quæ per Aduersarios aduersus hanc partem obijciuntur, nempè regularitèr literas concessionis continere clausulam, *si preces veritate nituntur* per textum *in c. se-*

Explicantur iura opposita.

eundo de rescriptis, & ità semper intelligenda est mens Principis gratias, & dispensationes elargientis; vlterius id, quod habetur *in c. postulasti de rescriptis*, vbi Pontifex declarat subreptitiam concessionem beneficij factam alicui clerico gaudenti vicaria perpetua victui sufficienti, eo quod conticuerit hanc vicariæ possessionem. Non, inquam, vim faciunt, quandòquidem illa clausula, *si preces veritate nitantur*, intelligenda est de veritate insubstantialibus, hoc est in ijs, ex quibus gratia pendet, & sine quibus non concederetur, vt explicant *Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 21. nu. 32. Henriquez lib. 12. de matrimon. c. 3. num. 7. Texeda in Theolog. morali tom. 2. lib. 4. tract. 3. §. 2. controuers. 24. num 4., & Diana loc. cit.* Ad illud, quod subditur *in c. postulasti*, dicendum est illam taciturnitatem vicariæ perpetuæ, qua gaudebat ille, qui impetrauit beneficium, pertinere ad causam finalem, quià illa veritate non reticita Pontifex non concessisset; vel fortè melius dic à iure, vel de stilo curiæ Romanæ, vel ex consuetudine Pontificis illam expressionem esse ponendam, hancque requiri tanquam formam, qua propterea non posita, non subsistit dispensatio.

Hic oritur difficultas, an, si falsitas non sit expressa ab ipso petente dispensationem, cum ipse verum enuntiauerit, sed à curiali, vel sollicitatore, qui, vel falsum expresit, vel veritatem sibi propositam conticuit, intelligatur gratia subreptitia, & inualida. Non procedit de falsitate pertinente ad causam impulsiuam, siquidem, si hæc non vitiat gratiam, seù dispensationem, quando exponitur per petentem, non video, cur vitiare debeat, quando exprimitur per curialem; semper enim est voluntas Principis quoad substantiam. Procedit igitur solum quoad falsitatem sic expositam, prout pertinet ad causam finalem; circa quam *Bortolomeus Soc. cons. 170. ad fin. vol. 2.* sustinuit, quando ab alio ab eo, cui beneficium, seù gratia impetrata est, fuit commissa, seù exposita falsitas, gratiam, seù concessionem non reddi subreptitiam, & pro hac sua opinione refert Rotam Romanam dixisse, sic ab Vrbano Papa in beneficialibus decisum; & propterea extendi ad quascunque gratias. Nihilominus absolutè asserendum est, gratiam reddi absolutè irritam, & subreptitiam *Ancharanus in c. si motu proprio de prebendis in sexto n. 3. not. 3., & ibi Francus nu. 3. Decius in c. super literis in noua edit. not. 3. n. 9. de rescript. Corduba in summa q. 45. opin. 2. punct. 1. ratione prima, Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 21. nu. 57.* Ratio ex eo desumitur, quià validitas, seù inualiditas rescripti, seù gratiæ impetratæ desumitur à voluntate rescribentis,

16 Si falsitas exposita, pertineat ad causam finalem irritat dispensationem, quamvis ab aliquo ab ipso indigente fuerit exposita.

seù gratiam impertientis, quæ si fuerit efficax ad concedendum supposita veritate narratorum tenebit rescriptum; si non ad concedendum supposita falsitate, non tenebit; sed voluntas Principis concedentis eadem est, nec variatur ex eo, quod idem rapresentetur potius ab vno, quam ab altero, ergo, si quando falsitas pertinens ad causam finalem representatur ab eo, in cuius fauorem cedit dispensatio, seù rescriptum, hæc seù istud intelligitur inualida, seù inualidum, etiam erit inualida, seù inualidum, quando falsitas eadem rapræsentatur à Curiali, vel à sollicitatore; Neque obstat textus *in c. super literis de rescript.* vbi decernitur quod, dum subreptio contingit, non teneat rescriptum in pænam peruersitatis ipsius impetrantis, ergo, quando ipse impetrans non est reus peruersitatis, non debet subire illam pænam. adeoque rescriptum non debet esse inualidum, cum pæna non possit esse absque delicto; ipse autem impetrans, seù ille, in cuius fauorem fit impetratio, nullo modo deliquit; Non obstat, inquam, quià in illo textu non assignatur vniuersa, & adequata causa nullitatis, sed quædam causa congruentiæ, quando falsitas committitur ab ipso impetrante; cæterum, cum formalis ratio nullitatis sit negatio voluntatis respectu concedentis, quæ æquè est, siuè falsitas pertinens ad causam finalem rapræsentetur ab vno, siuè ab altero, vtique semper erit talis nullitas, quotiescunque ex motiuo talis falsitatis concessum est rescriptum. Hic tamen aduertendum est, quod curialis, seù sollicitator, qui talem causam falso exposuit, subijciatur pænæ falsi, prout docent *Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 21. nu. 58. Merolla tom. 2. disp. 4. c. 6. nu 397. Diana part. 8. tract. 3. resol. 68.*, non tamen excommunicationi latæ sententiæ, quidquid dixerit *Henriquez lib. 12. c. 3. n. 7.* afferens motum Pij V., cum de tali pæna excommunicationis nullibi constet; nec motus allegatus Pij V. hoc statuit, sed tantum subijcit delinquentem pænæ falsi.

Curialis falsum exprimens subijciat pænæ falsi.

Ex dictis in hac secunda assertione nonnulla corrolaria inferuntur. Primum est, regularitèr non intelligi inualidum rescriptum, seù subreptitium, quando error contingit in nomine personæ, cuius fauore fit dispensatio *Hostiensis cap. super literis nu. 12. de rescript. Antonius c. significante nu. 9. eod. tit. Petrus de Ledesma in summa sacrament. vbi de matrim. c. 27. post septimam concl. dub. 2. Merolla tom. 2. disp. 4. c. 6. n. 374. Perez de matrimon. disp. 46. sect. 8. nu. 16. Porcel. in respons. mor. tom. 2. cas. 49. n. 3.* Expressè euincitur *ex l. si quis in fundi 4. ff. de legat. 1., & §. si quis in nomine Instit. de legat.* vbi sic legitur *Siquidem in nomine, cognomine, prænomine, agnomine lega-*

17 Error nominis non vitiat dispensationem.

legatarij testator errauerit, si de persona constat, nihilominus valet legatum, & ibidem subditur ratio, *Nomina enim significandorum locorum gratia reperta sunt, qui, si alio quolibet modo significentur, seu intelligantur, nihil interest*; & potissimum ratio huius illationis desumenda est ex eo, quod præsumendus est Princeps gratiam concedere ex meritis causæ, & non potius hanc personam respicere, quam illam, vndè respicit personam petentem secundum se quocunque modo vocetur; Neque obesse potest, si dicatur, quod priuilegium semper sit intelligendum iuxtà verba in supplicatione posita *Iason in l. Gallus in prima lectura §. idem credendum nu. 10. ff. de liber., & posth. Gutierez lib. 3. pract. qq. q. 18. n. 42. per textum in l. si præses ff. de pœnis, & §. præterea Instit. de inutil. stipul.*; verba autem in supplicatione posita non designât talem personã, sed aliã; Non, inquã, obesse potest, quià reuera gratia debet intelligi secundum verba in supplicatione apposita, quotiescunque adaptari possunt intentioni concedentis, secus potius attendenda est intentio, quam verba. Deindè, quamvis extendenda sit verba, non tamen quælibet verborum variatio tollit concessionem, sed ea dumtaxat, quæ pertineret ad diuersam causam finalem, & destrueret intentionem concedentis. Ex quibus etiam crederem *cum Sanchez d. lib. 8. disp. 21. nu. 38.* quod quantumvis Princeps cognosceret personam, cui petitur dispensatio, & variatio facta fuerit in nomine veri petentis, non tamen vitio subreptionis afficeretur dispensatio; quià Princeps in huiusmodi gratuitis concessionibus potius attendit ad merita causæ, quam ad personas.

Princeps potius attẽdit ad merita causæ, quam ad personas.

18 Corrolarium secundum est, quod etiam non vitietur dispensatio, seù rescriptum, si erretur in nomine Diæcesis, vt si v.g. Petrus, cum quo dispensatur, sit Diæcesis Laudensis, & dicatur Diæcesis Nouariensis. *Salas de legibus disput. 20. sect. 16. nu. 223. Sanctarellus var. resol. part. 1. qu. 63. per tot. Amicus tom. 5. disp. 6. sect 8. n. 145. Diana part. 1. tract. 10. resol. 36., & part. 8. tract. 3. resol. 64.* Hocque corrolarium intelligo non solum, quando Pontifex non committit ordinario dispensationem, sed ipse absolutè dispensat, sed etiam quando ordinario committit, ita tamen, vt executio non possit fieri ab ordinario Diæcesis Nouariensis, sed ab ordinario Laudensi, cuius Diæcesis est ipse dispensandus. Ratio primæ partis, quando scilicet absolutè Pontifex dispensat, & error sit in nomine Diæcesis non maior quoad effectum dispensationis sit error, ac si erraretur in nomine eius, in cuius fauorem sit dispensatio, quandoquidem dispensatio attingit personam, in cuius fauorem sit, & Pontifex attendit ad merita causæ, non ad personam, & locum, sed, quando est error in nomine dispensandi, dispensatio non est subreptitia iuxtà superius dicta, ergo, nec quando erratur in nomine Diæcesis. Quid enim potius confert quod dispensandus sit ex hac, vel ex illa Diæcesi. Ratio vero secundæ partis, quod scilicet non possit exequi dispensatio cõmissa ab ordinario, cuius Diæcesis in rescripto nominata est, cum tamen dispensandus non sit ex ipsius Diæcesis, sed alterius, ex eo euincitur, quod illi ordinario nulla competit potestas, & iurisdictio quoad personam dispensandam; siquidem tota iurisdictio, & potestas prouenit ex voluntate Principis committentis; sed voluntas Principis committentis est cõmittere potestatem vero ordinario impetrantis, & non alteri, ac quasi materiale est, & per accidens appellare ipsum nomine alterius Diæcesis, nec præsumendum est, quod, si Pontifex, seù Princeps nouisset dispensandum esse alterius Diæcesis, commisisset diuerso ordinario dispensationem, quià vbi quisquam sortitur forum ordinarij, sortitur etiam forum delegati *Innocentius c. dilecti n. 3. vers. sed dic de foro compet.* Ratio tertiæ partis, quod scilicet ordinarius Diæcesis, cuius est subditus dispensandus, possit in ea hypothesi exequi dispensationem commissam ex eo euincitur, quià formalis intentio Principis concedentis, seù committentis dispensationem fuit committere ordinario dispensandi executionem dispensationis, & error quoad nomen Diæcesis se tenet ex parte voluntatis materialis Principis committentis, qui æquè commisisset vni, vel alteri, ergo non est, cur ordinarius, quem formaliter respicit intentio Principis, non possit exequi illã dispensationem; & ad hoc faciunt omnia argumenta supra allata, quod scilicet Princeps potius respiciat merita causæ, quam personæ, & loci, & quod, sicuti error in nomine dispensandi non vitiat dispensationem, ita, nec error nominis Diæcesis, & sicuti persona, pro qua petita est dispensatio, restringit voluntatem Principis dispensantis, seù committentis ad ipsam, & non ad personam, cuius falsò assumptum est nomen, ita eadem persona restringit formaliter voluntatem eiusdem Principis ad ordinarium loci, in quo est eadem persona, non ad ordinarium alterius Diæcesis, cuius ex errore etiam nomen desumptum est.

Non vitiatur dispensatio, si erretur in nomine Diæcesis.

Intellige primo, si Pontifex ipse absolutè dispenset.

Dispensatio est exequenda ab ordinario loci, cuius est dispensandus.

Intentio Pontificis dirigitur ad ordinarium illius, cuius est persona dispensanda.

Neque in hoc audiendi sunt *Sanchez lib. 8. de matrimonio disp. 21. nu. 39. & Perez de matrimon. disp. 46. sect. 8. nu. 1. & seqq.* asserentes in hac hypothesi non esse præcisè errorem in nomine, sed errorem consistere in eo, quod dispensandus efficiatur Diæcesis Nouariensis, cum sit Laudensis,

sis, & virtute petita est commissio pro ordinario Nouariensi; at illi noluit Pontifex committere, cum concessio fuerit inuoluntaria, vtpote ex errore orta; pro Episcopo autem Laudensi, nec petita est, nec commissa delegatio; vnde videtur, quod neuter commissionem illam possit exequi, nec sufficit, quod, si petita fuisset pro Episcopo Laudensi fuisset concessa, quandoquidem hoc, quod est, quod fuisset concessa, si petita, non efficit, vt rescriptum extẽdatur ad id, quod sub verbis eius non continetur, ea proportionali ratione, qua, quantumuis Princeps fuisset concessurus, vt debitor ex alia causa compelleretur satisfacere creditori ab enarratã, si tamen ad instantiam creditoris in rescripto concesserit, vt ex mutuo debitor compellatur ad satisfactionem, cum ex mutuo non sit debitor, rescriptum illud non prodesset. Non, inquam, audiendi sunt, quia nõ potest dici, quod virtute fuerit petita commissio pro ordinario Nouariensi, cum fuerit petita ex errore, vel ex errore commissa, nec petens illum intenderit, & concedens voluntarie non concesserit, sed erroneè; ex alio capite potest dici, quod pro ordinario Laudensi virtute fuerit petita, cum hoc fuerit in votis petentis, & natura eius, quod petitur, exigat secundum stilum, & consuetudinem Ordinarium eius petentis, & votis petentis, & naturæ postulationis præsumendus est Princeps concedens se accomodare. Ad illud, quod subditur, de creditore ex mutuo petente coactionem ex alio falso titulo, dicendum est, disparem esse omnino rationem, quia error non est quoad personam, & locum, sed circa titulum, & materiam, circa quam est applicandum Iudicis delegati ministeriũ, & potestas collata est ex dispositione mandantis restricta ad illum titulum, extra quem nequit egredi, cum nemo valeat excedere limites mandati ex vulgatis iuribus.

Refellitur sensus, & explicatio Sanchez.

19 Corrolarium tertium est, quod non vitiatur dispensatio ex falsæ causæ expressione, quando eã verè expressa facilior esset dispensatio, dummodo illa qualitas adiungatur causa demonstrationis, non causa taxationis *Panormitanus in c. significatum num. 6, & seqq. de rescrips. Rebuffus c. nulla art. 2. post quartam concl. verb. nouerit de concess. prabend. Siluester verb. Rescriptum qu. 3. Couaruuias lib. 1. var. c. vlt. n. 6. Gutierez qq. canonic. lib. 2. c. 15. n 83. Diana part. 8. tract. 2. resol. 61. vers. ex his deducitur in fin Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 21. nu. 35.* Hoc contingeret in casu, v. g quo quis impetrans beneficium exponeret ipsum esse curatum, cum sit simplex. Ratio autem primæ partis deducitur *ex l. falsa ff. de condit., & demonstration & ex c. tua de sponsalib.* Secunda itẽ pars deducitur *ex c. cui de non sacerdotali de prabend. in 6*; Si autem inquiras rationẽ diuersitatis, eam existimo esse, quiã qualitas adiecta gratia demonstrationis non restringit animũ cõferentis, sed attrahit eum ad beneficium, sicuti est; qualitas vero adiecta gratia taxationis limitat gratiã ad beneficium illa qualitate affectum, vltra quod propterea nequit extendi. Si vlterius inquiras, quandonam qualitas dicatur adiecta gratia demonstrationis, & quandonam gratia taxationis consule *Sanchez loc. cit. n. 36., & Merollam tom. 2. disp. 4. c. 6. n. 371.*

Non vitiatur dispensatio ex falsæ causæ expressione, quando illa causa adiungitur causa demonstrationis, secus, si causa taxationis.

Corrolarium quartum est, non esse irritam dispensationem, quam consanguineus impetrauit à Romano Pontifice ad contrahendum cum consanguinea allegata copula cum eadem commissa, & exinde iactura famæ, & scandalis, quantumvis copula re vera non fuerit secuta; tamen verum esset mulierem passam fuisse iacturam famæ, & inde esse scandala, vel occasionem scandalorum *Sanchez lib. 8. de matrimon. disp 21. n. 45. Amicus tom. 5. disp. 6 sect. 8 n. 150. Texeda tom. 2. lib. 4 tract. 3. n. 9. Fortel in respons. moral. tom. 2. cas. 49. num. 4. Merolla tom. 2. disp. 4. c. 6. num 386. Diana part. 8 tract. 3 resol. 65.* Ratio ex eo deducenda est, quiã in ea hypothesi ratio finalis, quæ mouet Pontificem ad dispensandum, est potius remedium iacturæ famæ mulieris, & impedimentum scandalorum, quam ipsa copula secuta, quiã hæc potius retrahit animum à dispensando, quam aliciat, ergo vere existente iactura famæ, & occasione scandalorum, licet non existente copula, valida erit dispensatio. Consequentia tenet, quiã existente causa finali, ob quam conceditur dispensatio, quantumvis deficiant aliæ causæ impulsiuæ prænarratæ in supplici libello, ex superius dictis tenet dispensatio.

20 Allegata copula per consanguineum, & exinde infamia, & scandalis tenet dispensatio, quantũvis non fuerit copula secuta, sit tamen infamia, & scãdala.

21

Circa hoc corrollarium nonnullæ insurgunt rationes dubitandi. Prima est, an, si fuerit solummodo allegata pro causa copula secuta inter ipsos consanguineos, quæ tamen re vera secuta non fuerit, & indè obtenta dispensatio, hæc subsistat, an vero sit censenda subreptitia. Secunda, an, si solum pro causa fuerit allegata eadem copula, quæ pro tempore petitionis, & commissionis factæ à Pontifice Ordinario secuta non fuerit, fuerit tamen secuta ante executionem eiusdem commissionis factam ab Ordinario, intelligatur subreptitia, an valida. Tertia est, an, si pro causa fuerit allegata dicta copula, quæ re vera fuerit secuta antecedenter ad petitionem, & commissionem, sed antequam dicta commissio executioni mandaretur, iterum inter eosdem consanguineos secuta

Nonnullæ rationes dubitandi.

secuta sit copula, tunc literæ commissionis, & dispensationis eisdem suffragari possint non solum in ordine ad copulam præcedentem, sed etiam in ordine ad subsequentem commissionem. Quarta est, an, si quis data opera copulam cum consanguinea consumauerit ad effectum obtinendæ dispensationis, eandemque obtinuerit exposita præcisè copula, & non fine, ad quem habita est, teneat dispensatio.

21 Allegata solummodo copula, quæ tamen non intercesserit, nõ tenet dispensatio.

Ad primam asserendum est, dispensationem illam non fore validam, sed subreptitiam *Corduba in summa q. 45. opin. 2. nu. 1. Gutierez qq. canon. lib. 2. c. 15. n. 133. Henriquez lib. 12. de matrimon. c. 3. n. 7. Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 21. nu. 45.* Ratio ex eo deducitur, quià rescriptum, vbi aliud non exprimitur, supponitur concessum ad normam petitionis, & per consequens ex causa apposita in petitione, ergò, vbi vnica fuerit apposita causa, illaque fuerit falsa, rescriptum intelligitur subreptitium, & inualidum, quià concessum ex causa non potest ea non existente existere. Dixi, *vbi aliud non exprimitur*, quià non negauerim, quod Pontifex possit etiam sine causa allegata absolutè dispensare ex certa scientia, & maiori compositione pecuniaria in ordine ad publicos sumptus, sed quando dispensationem præstat ad instantiam partis exposita causa semper præsumitur intentionem restringere ad petita, & ad causam petitionis. Neque dicas, solam copulam cum consanguinea, cum sit crimen incestus, non posse mouere Principem ad dispensandum, prout notat *Couarruuias 4. decret. 2 part. c 6. § 10. n. 13*, quinimmò hæc potius difficiliorem assolet reddere dispensationem, ergò præsumendum est, quod tunc Pontifex liberè, & absolutè dispenset, alitèr quã ex illa causa incestus, seù copulæ commissæ, adeoque non est, cur eadem falsa existente non debeat gratia dispensationis subsistere ex benigna Pontificis, & absoluta intentione: Contra enim impugnaberis, quià Pontifex potuit in ea hypothesi respexisse ad damnum fœminæ defloratæ, non præcisè ad crimen incestus, quod potius, vt dicitur in instantia, retrahit, quam alliciat ad dispensationem; & cum ad petita rescribat in hanc formam præsumitur eisdem petitis se conformare, non absolutè dispensare.

22 Si copula non fuerit commissa ante petitionem, sed post eandẽ antecedenter tamen ad consummationem dispensationis non tenet dispensatio.

Ad secundam iuxtà superius dicta videtur dicendum, subsistere illam dispensationem, quantumvis copula fuerit commissa post commissionem, sed ante executionem eiusdem, quià propriè valet dici, quod dispensatio fuerit consummata post copulam; consummatio etenim dispensationis fit per Episcopum, seù ordinarium exequentem commissionem. Nihilominus absolutè asserendum existimo, dispensationem illam subreptitiam esse, & inualidam. *Corduba in summa q 45. Vega in summa part. 1. cas. 88.* Ratio ex eo deducitur primo, quià commissio fuit concessa ex illa causa, nempe copulæ subsecutæ tanquam causa non merè impulsiua, cum alia non interuenerit, nec fuerit allegata, sed absolutè finali, ergò, cum illa causa fuerit falsa, commissio ipsa erit subreptitia, & inualida, ergò, & dispensatio per Episcopum consummata, quantumvis hæc fuerit completa post admissam copulam. Consequentia probatur, quià tota vis, quam habet ordinarius ad dispensandum ex potestate sibi commissa, dependet à commissione, & à voluntate Pontificis committentis, sed commissio ipsa, vtpotè ex falsa causa non subsistit, ergò ex defectu potestatis ad dispensandum, nec poterit subsistere dispensatio per ordinarium executa; Neque obesse potest, si asseratur, quod, si Pontifex post commissionem cognouisset ante dispensationem consummatam commissam fuisse copulam, adhuc consensisset, siquidem ratio, quæ mouit eundem Pontificem ad committendum, militat etiam quoad mouendum ipsum ad nouitèr dispensandum; ergò &c. Non, inquam, obesse potest, tum quià non est præsumendum, quod Pontifex deceptus in priori narratiua, si eidem constaret de falsitate, vellet adhuc dispensare; tum quià dato etiam, quod adhuc concederet, si eidem exponeretur falsitas antecedentèr commissa, & repræsentaretur copula antecedentèr ad dispensationem consummatam commissa, adhuc tamen illa virtualis, seù habitualis præsumptio ad dispensandum non habetur pro actuali dispensatione; non enim continetur virtualitèr in illa priori commissione, siquidem illa in sui origine fuit subreptitia, & inualida; debet autem virtualis præsumptio ad dispensandum ad hoc, vt vim habeat actualis dispensationis, fundari in aliquo actu exercito, prout contingit, quandò conceditur dispensatio ex taciturnitate alicuius qualitatis, quæ, si fuisset expressa, adhuc mouisset voluntatẽ Principis ad concedendum, hæc etenim virtualis dispositio ad concedendum fundatur in ipsa actuali dispensatione. Ratio secundo deduci potest ex ijs, quæ supra docuimus, & ex ijs, quæ habentur *in c. si eo tempore de rescript in 6.* vbi deciditur eum, qui prouideri mandatur de beneficio curato, non posse id consequi, si tempore datæ non sit legitimæ ætatis, quamuis tempore collationis eam ætatem sit nactus, & ibi redditur ratio, *quia tempore datæ non erat idoneus*, ergo habilitas requiritur pro tempore commissionis, nec sufficit

Habitualis præsumptio non habet vim actualis dispensationis.

cit, si fuerit pro tempore, pro quo eadem commissio adimpletur, ergo etiam requiritur, vt causa finalis verificetur pro tẽpore commissionis, nec sufficit, si fuerit pro tempore adimplementi eiusdem. Tertio, quia communiter asserunt DD. sensum illius clausulæ *si preces veritate nitantur*, hunc esse, *si preces mihi proposita vera sunt*, at, prout sunt propositæ Pontifici, veræ non sunt, ergo &c. Atque ita pręter allegatos DD. sentiunt *Hostiensis c. quia circa paulo post princip. verb. ingressa de cõsanguin.*, *& ibi Ioannes Andreas n. 2. Abbas n. 4. Rebuffus tom. 2. constit. Reg. tit. de rescr. in præfatione n. 56 vers. 14. Mascardus de probat. concl. 1128. n. 22. Gutierez qq. canon. lib. 2. c. 15. n. 131. Petrus de Ledesma in summa sacrament. vbi de matrimon. c. 27. post septimam conclus. difficult. 4.*

Dices, incongruè dici attendendum esse tempus commissionis, in quo verificari debeat causa finalis ad effectum, vt subsistat dispensatio, quandòquidem ex superius dictis, si cesset causa dispensationis ante completam commissionem, seù executionem ipsius factam per ordinarium, quantumvis verè extiterit pro tempore commissionis, inualidatur dispensatio, vt diximus de fœmina nobili, sed paupere, quæ, cum indotata esset, & defectu dotis non posset cum æquali nubere, nisi cum consanguineo, recursum habuit ad Romanum Pontificem pro dispensatione allegata causa talis paupertatis, quę tamen, si antequam commissio Pontificis directa ad ordinarium per hunc exequeretur, deuenerit ad pinguem fortunam, vel ratione hæreditatis, vel legati sibi relicti, gaudere non potest dispensatione, ex quo sequitur, quod non sufficiat, quod causa debeat verificari tempore commissionis, sed quod debeat etiam verificari pro tempore executionis eiusdem, ergo etiam in præsenti hypothesi sufficiet, quod causa allegata copulæ secutæ verificetur pro tempore executionis, quantumvis vera non fuerit pro tempore commissionis. Consequentia probatur argumento à contrario sensu deducto hoc pacto. Ad infirmandam dispensationẽ sufficit, quod cesset causa ante executionem commissionis, quantumvis verè extiterit pro tempore eiusdem commissionis, ergo ad ipsam validandam sufficiet, quod causa verificetur pro tempore eiusdem executionis, quantumvis verè non extiterit pro tempore commissionis. Sed contra, non currit paritas in vtroque casu, quià in casu paupertatis cessantis ante executionem commissionis annullatio dispensationis prouenit ex deficientia causæ formalis, seù finalis instantiæ, ob quam illa concessa est, & vtique ante effectum formalem, ad quem impetrata est; in casu autem existentiæ causæ ante executionem commissionis, quæ tamen non extitit pro tempore commissionis, validatio non potest consurgere ex superuenientia eiusdem causæ ex deffectu causæ efficientis, quatenus illa commissio ex errore fuit omninò inuoluntaria, & sine nouo actu voluntatis committentis non potest conualescere, nec sufficit ad effectum validæ dispensationis superuenientia veræ causæ finalis, vbi deficit causa efficiens potens dispensare.

Satisfit argumento contrario.

Ad tertiam dicendum est, in ea hypothesi literas commissionis, seù rescripti directas ad ordinarium pro dispensatione non solum prodesse ei, in cuius fauorem facta fuit commissio pro copula præcedenti ad petitionem, & commissionem, sed etiam pro subsequenti. Ita sentire videtur *Portel. in resp. moralib. tom. 2. cas. 49 n. 9.* ex mente Bonacinæ per eundem relati, nec dissentiri videtur *Diana part. 8 tract. 3. resol 65. vers. sed quià accedis sermo.* Ratio ex eo deducitur, quià per subsequentem copulam non tollitur ratio finalis, ob quam Pontifex commisit ordinario dispensationem, nec ipsa copula subsequens inducit nouum impedimentum, sicuti non induxit præcedens; non enim commissio data est, vt dispensetur super copula, sed ex copula tanquam ex causa finali inducta est mens Pontificis ad committendam dispensationem super consanguinitate, ergo perseuerante eadem causa finali, quin potius adaucta non erit, cur Episcopus non possit dispensare, cum dispensatio non cadat super copulam, sed super consanguinitatem ex motiuo eiusdem copulæ tanquam causæ finalis, ergo iteratis copulis, cum non inducatur nouũ impedimentum, sed remaneat solummodo primum consanguinitatis, poterit super eodem dispensatio effectuari, & exequi. Quarè non possum acquiescere *Portellio loc. cit.*, qui asserit, quod, si ille, qui petijt dispensationem allegata copula cum eadem ad contrahendum cum consanguinea, postquam Episcopus expediuit dispensationem, copulam iterum habuerit cum eadem consanguinea nondum contracto matrimonio, non possit iam Episcopus cum illo dispensare, quià iam functus est munere suo; Non possum, inquam, acquiescere, quià ex illa copula cum eadem consanguinea post expeditam dispensationem, sed ante contractum matrimonium, non consurgit impedimentum, quod indigeat noua dispensatione; vnde frustra dicitur, quod Episcopus non poterit dispensare, quin potius est quæstio de subiecto non supponente, quià frustrà inquiritur, an possit dispensare, vbi nullum consurgit impedimentum, nec vlla est indigentia dispensationis; nisi fortassis velis dicere Portellium

23 Commissio facta ordinario pro dispensatione non solum prodest pro copula præcedenti petitionem, sed etiam pro subsequenti.

Ex illa copula non consurgit impedimentum.

lium intelligendum esse loqui de copula habita cum alia consanguinea eius, cum qua contracturus est matrimonium, ex qua consurgit affinitas cum ipsa.

Ad quartam respondeo iuxta ea, quæ dixi superius *sub hoc eod. tit. Contractus* XV. *de matrim 3. prænot. 3. sub assert. 2. vers. circa hanc qualitatem* de fœmina renuntiante bonis proprijs ad effectum, vt titulo paupertatis consequatur dispensationem contrahendi matrimonium cum consanguineo, quam certe tenere docuimus ad mentem *Nauarri in summa c* 18. *n.* 108. *Henriquez lib.* 13. *de excommunic. c.* 56. *n.* 1. *in com lit. N. Ludouici Lopez prima part. instruct. c.* 159 *in initio*. Respondeo, inquam, talem dispensationem tenere, quantumvis copula fuerit commissa ad finem, & effectum consequendæ talis dispensationis. Ratio ex eo deducitur, quià re vera preces veritati nituntur, & iura respiciunt id, quod factum est, non animum, quo factum est. Consule ea, quæ dicta sunt loco citato.

24 **Tenet dispensatio, quantumuis copula fuerit habita ex fine eandem consequendi.**

Corrollarium quintum est, quod probabilius teneat dispensatio, quando vinculum, in quo dispensandum est, proponitur sub dubio, cum tamen sit certum, dummodò proponatur sub motiuo, seù causa finali sufficienti ad mouendam voluntatem Principis, quæ verè existat, siuè vinculum sit certum, siuè dubium; vt verbi gratia, si quis irretitus voto castitatis, quod certò scit se emisisse, proponat sub dubio idem votum, & petat ad maiorem animi tranquillitatem super illo dispensari adducens pro motiuo, seù causa finali carnis stimulos, quæ causa verè existat. Est contra *Sanchez lib.* 8. *de matrimon. disp* 21. *n.* 40. Ratio est, quià vrgentibus stimulis carnis verè excitantibus æquè Pontifex dispensasset, siuè votum propositum fuisset sub dubio, siuè sub certitudine, siquidem ratio finalis est periculum incontinentiæ, & quamvis videatur diuersum obiectum, quando votum proponitur sub dubio, ac quandò proponitur, vt certum, diuersitas tamen non est talis, vt inducat diuersam voluntatem, seù præsumptionem diuersæ voluntatis in Pontifice dispensante, qui mouetur ex fine potius, quam ex obiecto, quando hoc continetur sub vna, & eadem virtute, & est eo modo dispensabile; nec obstat, quod facilius moueatur ad dispensandum, quandò votum est dubium, ac quando est certum; Non obstat, inquam, quià maior, vel minor facilitas ad dispensandum non irritat dispensationem, quandò hæc est concessa; sicuti diximus superius non irritat, si fuerit reticitum verum, vel falsum expositum, quo respectiuè expresso, vel reticito fuisset gratia concessa, quamuis cum maiori difficultate.

25 **Etiam tenet, quamuis vinculum certū fuerit expositum sub dubio existente sufficienti causa.**

Assertio III. Si dispensatio concedatur per Pontificem absque præuia petitione, seù narratione petentis, quantumvis re vera subsit impedimentum, tenet; Si verò fiat præuia petitione, seù narratione petentis, & vitium subreptionis contingat ex expressione causæ falsæ finalis, quantumvis addatur clausula *motu proprio*, vitium non purgatur, nec redditur valida dispensatio; si verò vitium subreptionis contingat in taciturnitate causæ finalis, tunc clausula *motu proprio* purgat subreptionem, & supplet defectum causæ reticitæ. Ita quoad primam partem *Porcel in respons. moral tom.* 2. *cas.* 49. *n* 7., vbi pro se citat *Suarez*, *& Bonacinam*. Quoad secundam, & tertiam *Sanchez de matrimon lib.* 8. *disp.* 21. *à n.* 47. *ad* 53. *Amicus tom.* 5. *disp.* 6. *sect.* 8. *n.* 152. *Abbas c. quià circa nu.* 7. *de consanguin.*, *& ibi Præpositus n.* 4. *vers. sed de dispensatione*, *Felinus c ad aures n.* 9. *cas* 4. *de rescriptis*. *Staphylaus de literis gratiæ tit. de vi*, *& effectu clausularum in clausula motu proprio effectu* 7. *nu.* 3. *Rosella verb. rescriptum in fin.*, *& ibi Syluester q.* 7. *Menochius de arbitrarijs lib.* 2. *cent.* 3. *cas.* 201, *nu.* 83.

26 **Dispensatio concessa absque præuia petitione à Pontifice tenet, quāvis subsit impedimētum.**

Prima pars ex eo deducitur, quià Princeps supremus præcipuè Pontifex habet potestatem absolutè dispensandi, & dispensat ex mera liberalitate in data hypothesi, non ex causa sibi falsò exposita, vel veritate reticita, quandòquidem priuilegiatus, seù dispensatus nihil exposuit, sed solummodò gratiam dispensationis acceptat, hancque suam liberalitatem Pontifex exponit per illam clausulam *motu proprio*, ergò non est, cur illa gratia, seù dispensatio non debeat subsistere. Confirmatur *ex c. si motu proprio de præbend in* 6. *& Clem. si Romanus de præbend*, vbi sic legitur, *Si Romanus Pontifex de beneficio alicui motu proprio prouideat, de beneficijs, quæ obtinet non habita mentione, prouisionem, seù gratiam huiusmodi fore validam declaramus*. Confirmatur secundo, quià illa clausula *motu proprio*, quandò non limitatur per aliquam narrationem, vel expressionem ex parte petentis debet aliquem effectum sortiri, & vtique adimplementum potestatis ex parte concedentis, ergò non est, cur non debeat sortiri effectum efficacis dispensationis respectu impedimenti existentis, & dispensabilis, cum alium habere non possit.

Secunda pars ex eo deducitur, quià motus proprius non firmat gratiam contra concedentis intentionem, *Ioannes Andreas c. si motu proprio num.* 1. *de præb. in* 6. *Menochius de arbitrar. lib.* 2. *cent.* 3. *cas.* 201. *n.* 80. *Suarez allegat.* 13 *n.* 2., sed gratia concessa ex falsæ causæ expressione, quantumvis addita fuerit clausula *motu proprio*, intelligitur esse contra concedentis inten-

27 **Quandò fit ad petitionem partis, & contingit vitium in expressione falsæ causæ finalis non tenet.**

O tionem,

tionem, ergò &c. Minor probatur, quià, si Pontifex cognouisset falsam causam subesse illi petitioni, seù narrationi, quæ pertineret ad causam finalem, vtique non concessisset; Neque dicas, quod motus proprius extrahat concessionem à narratione, & potius fundet scientiam concedentis, quam innitatur precibus postulantis, adeoque in intentione principis concedentis subsistere concessionem; Quid enim operaretur illa clausula, si concessio præcisè precibus inniteretur? Contra enim impugnaberis, quià illa clausula *motu proprio* supplet quemcunque defectum narrationis, quandò ex mera liberalitate Principis, & non ad petitionem partis gratia conceditur; quandò vero præuia narratione, & precum expositione apponitur, tunc supplet quemcunque defectum circa omissionem, non circa ea, quæ exposita sunt, quibus conformari præsumitur mens concedentis, quæque, si pertineant ad substantiam, seù causam finalem, præcisè attrahunt intentionem eiusdem, & si falsa sunt, retrahunt, siquidem, si cognouisset falsitatem, non concessisset.

28 Clausula motu proprio purgat subreptionem contingentem ex taciturnitate causæ finalis.

Tertia pars ex eo deducitur, quod mox dicebamus, quià clausula *motu proprio* supplet defectum eorum, quæ omittuntur, & facit gratiam præcisè procedere ex liberalitate concedentis, prout constat *ex d. c. si motu proprio de prabend. in 6., & clem. si Romanus de præb.*, & sicuti, si nulla præcesserit narratio, nec precum expositio, per superius dicta illa clausula operatur effectum dispensationis, vtpotè quæ innuit meram Principis liberalitatem, ità, si precessit quidem narratio, sed in aliqua parte eadem deficiat, quia aliqua qualitas non exponitur, illa clausula operabitur suum effectum quoad qualitatem reticitam, vtpotè quæ innuit dispositionem Principis ad concedendum absolutè.

29 Nisi illa taciturnitas læderet jus tertij.

Hæc tamen tertia pars intelligenda est cum nonnullis limitationibus, & primo limitanda est, quando illa veri taciturnitas jus tertij læderet *Abbas c. ad aures n. 5. de rescriptis, & ibi Felinus n. 80.*, non enim præsumendum est, quod Princeps in concessionibus gratuitis voluerit percutere jus tertij nulla facta de eo mentione, sic in particulari præsumi non debet, quod concessisset beneficium iuris patronatus, si sciuisset subesse iuri patronatus nulla facta mentione de eodem iure patronatus; vndè communitèr docent, quod motus proprius ius in re, vel ad rem alteri quæsitum non demat, *Decius cons. 47. n. 23. vol. 2. Rebuffus in concordatis tit. de forma mandati Apostolici in clausula motu proprio in 9. effectu quem non operatur*, secundo limitanda est, quando tacetur qualitas, quæ importat inhabilitatem personæ, cui confertur gratia. *Ioannes Andreas in c. si motu proprio nu. 1. de rescriptis in 6., & ibi Ancharanus n. 2., Dominicus n. 5., Felinus c. ad aures n. 7. ca. ... de rescriptis, Alexander de Neuo c. 9. circa num. 8 in fin. de consang. Menochius de arbitrarijs lib. 2. cent. 3. cas. 201. n. 81., & seqq.*, qui omnes asserunt, clausulam motus proprij non supplere inhabilitatem personæ; aduertunt tamen, tunc gratiam dispensationis non irritari ob vitium subreptionis, quià, cum pars nihil petierit, non subrepsit, sed ob ius commune aduersans, in quo non præsumitur Pontifex velle dispensare, nisi expressam mentionem faciat.

30 Item nisi taceatur qualitas, quæ importet inhabilitatem personæ, cui confertur gratia.

31 Taciturnitas veri, vel falsi expressio pertinens ad totum rescriptū illud vitiat quomodocunque contingat.

Assertio IV. Si contigerit taciturnitas veri, aut falsi expressio pertinens ad causam finalem, hæcque respiciat totum rescriptum, siuè tacita fuerit veritas, vel falsitas exposita ex ignorantia, & ex simplicitate, siuè ex dolo, & fraude totum rescriptum vitiatur: si verò hæc causa finalis respiciat tantum vnam partem rescripti, & altera pars sit omnino separata, vitiabitur rescriptum in illa parte, in qua contingit error, & non in altera; si tandem respiciat vnam tantum partem rescripti, cum tamen ad inuicem partes habeant connexionem, sint tamen separabiles ad inuicem quoad valorem, valet rescriptum quoad partem, in qua non cessat ratio finalis, si petitio fuerit ex ignorantia, & simplicitate, secus si ex dolo. Ita in vniuersum *Sanchez de matrimon. lib. 8 disp. 21. à n. 71 ad finem, Diana part. 8. tract. 3. resol. 90. Merolla tom. 2. disp. 4. c. 6. n. 402, & alij plures.*

Ratio primæ partis ex eo desumitur, quià taciturnitas veri, vel falsi expressio, quæ pertinent ad causam finalem secundum se irritat rescriptum secundum eam rationem, secundum quam absolutè retraheret Principem à dispensatione, si veritas non taceretur, nec falsitas exprimeretur, ergò, cum talis causa finalis presuponatur respicere totum rescriptum, totum absolutè intelligitur perimere, cum quoad totum intelligatur absolutè deficere causa finalis, Confirmatur, quià si taciturnitas veri, seù falsi expressio pertinens ad causam finalem respiciat vnicam dumtaxat partem rescripti nemine discrepante illam partem perimit, ergò, si respiciat totum, debet totum perimere, quià, sicuti se habet pars ad partem, ità totum ad totum.

32 Siuè proueniat ex ignorātia, siuè ex dolo.

Dixi *siuè ex ignorantia, & simplicitate, siuè ex dolo, & fraude*, quandòquidem irritatio dispensationis in ea hypothesi potissimum prouenit ex defectu intentionis Principis impertientis dispensationem, cui, si exponeretur veritas, & falsitas abrogaretur, vtique non concederet, quique retrahitur ex deficientia causæ finalis quo-

modo-

modocunque contingeret, & parum quoad hoc refert, quod causæ finalis defectus contingat, siuè ex ignorantia, siuè ex dolo exponentis.

33 Si error contingat tantum in parte separabili vitiat tantū eam partē.

Ratio secundæ partis ex eo desumitur, quià, quando illa duo sunt separata, irritatio quoad partem, circa quam causa finalis falsa non versatur, non consurgit, nec ex intentione concedentis, nec in pœnam doli commissi, ergò non est, cur vitietur secundum illam partem, respectu cuius non contingit causa finalis falsa. Antecedens quoad primam partem patet, tum quià, si illa pars specialitèr peteretur, non denegaretur; tum quià, si duæ gratiæ, quæ ad inuicem nullam connexionem haberent, peterentur, & quoad vnam, vel falsum exprimeretur, vel verum cælaretur, quod pertineret ad causam finalem, quod nō contingeret quoad alteram, certè non esset subreptitia gratia, circa partem, circa quam, vel veritas cælata, vel falsitas manifestata non militaret, vt videre est in eo, qui simul peteret dispensationē, & pro voto castitatis, & pro voto peregrinationis ad limina Apostolorum Petri, & Pauli, & quoad vnum, vel falsam causam exponeret, vel veram reticeret, & non quoad alterum, tunc etenim quoad vnum, respectu cuius deficeret causa finalis, consurgeret irritatio, non quoad alterum, respectu cuius illa causa non deficeret, prout docent *Sanchez lib. 8. de matrimon. disp. 21. n.72. Diana part. 8. tract. 3. resol. 90. Merolla tom. 2. disp 4. c. 6. n. 403.*, ergò etiam, quandò petitur vna gratia, quæ patitur diuisionem; nec vna pars communicat in eodem fine, & in eadem causa cum altera, & pro vna deficit causa finalis concessionis, & non pro altera, quamuis irritetur dispensatio quoad partem, pro qua deficit causa finalis, non tamen irritabitur quoad alteram, pro qua talis causa non deficit, quià, quod fuerint duæ gratiæ in vno rescripto concessæ, vel fuerit vna, quæ patitur diuisionem, nec vna pars communicet cum altera in eodem fine, & causa quoad effectum æquiparantur, & sicuti duæ gratiæ in eodem rescripto computantur materialitèr pro vna, cum secundum se, & formalitèr sint diuersæ, ita vna gratia, quæ patitur diuisionem, & in qua partes non communicant, habebitur pro duabus gratijs, & erit solum materialiter vna.

Dices, obstare textum *in c. super literis de rescript.*, vbi expressè indicatur, quod, quando per fraudem, & dolum impetratur rescriptum ex falsa causa, vel ex veritate reticita, quæ erat necessario exponenda, rescriptum ipsum inualidetur quoad totum, quantumvis quoad vnam partem non militet defectus illius causæ finalis. Ibi: *In sua peruersitatis pœnam nullum ex illis literis commodum consequatur*, & hoc ad differentiam, quando impetratur rescriptum per ignorantiam, & simplicitatē. Sed contra textus ille intelligendus est, non quando partes eiusdem rescripti sunt omninò separatæ, sed solum, quando altera pars connexionem habet cum altera, vel absolutè, vel saltem ex fine, & ex causa, vt, si v. g. impetretur dispensatio duplicis impedimenti in eodem rescripto ad contrahendum matrimonium, & dolose, vel falsa causa finalis exprimatur pro vna parte, vel veritas exponenda taceatur, tunc etenim in pœnam doli rescriptum vitiatur quoad totum, cum sit rescriptum ad eandem causam, eundemque finem respiciens, & ratione eiusdem censetur quoad vtramque partem moralitèr vnum.

Explicatur textus in c. super literis de rescriptis.

Probatur iam antecedens quoad secundam partem, quod scilicet, quando illa duo sunt omnino separata non consurgat irritatio rescripti quoad totum in pœnam doli. Pœna delicti non extenditur vltra casum expressum in textu, per quem inuritur talis pœna, sed textus *in illo c. super literis de rescript.* non extenditur quoad diuersa rescripta, diuersasque gratias, quando illa sunt separata, & habent diuersas causas, & fines, licet enim sint materialiter vnum rescriptum, seù in vno rescripto, habent tamen vim duplicis gratiæ, ergo &c. Confirmatur *ex c. si eo tempore de rescriptis in 6.* vbi dicitur, quod, si quis obtinuerit rescriptum ad beneficium, siuè curatum, siuè simplex tacito defectu legitimæ ætatis ad curatum, cum tamen adesset legitima ad simplex, teneat quoad simplex, non quoad curatum, ergo &c.

34 Pœna delicti non extenditur vltra casum expressum

Ratio tertiæ partis desumitur ex eodem textu *in c. super literis de rescript.* vbi assignatur discrimen, quando gratia patitur diuisionem, & petitur tacita veritate, vel expressa falsitate ex ignorantia, vel ex simplicitate, ac quando petitur ex fraude, & dolo, & in primo sensu asserit non vitiari rescriptum quoad totum, sed tantum in ea parte, in qua deficit causa finalis; in secundo verò asserit vitiari quoad totum; sed hæc dispositio non potest verificari, nisi, quandò rescripti partes habent connexionem secundum se, ergo &c. Minor probatur, quià pœnæ strictè semper sunt interpretandæ, ergo restringendæ sunt quoad irritationem gratiarum, quæ ad inuicem communicant, vel in fine, vel in causa, ad quam expediuntur, non extendendæ, quando gratiæ nullam adinuicem habent communicationem, & se habent per modum duplicis gratiæ, & rescripti, quamvis vniantur materialitèr in vnam.

35 Quando partes habent connexionem, sunt tamen separabiles quoad valorem, vitiatur rescriptum, quoad totum, si error contigerit ex dolo, secus si ex ignorantia.

ASSERTIO V. Regularitèr loquendo impetrata duplici dispensatione ad eandem rem posterior est subreptitia, si non 36

Impetrata duplici dispensatione secunda irritatur, si non facta fuerit mentio de prima, quando inter ipsas est dissonantia, secus si nulla fuerit.

facta fuerit mentio de prima, quando inter primam, & secundam est aliqua dissonantia, & partialis quædam contrarietas, secus, vbi nulla est dissonantia, nullaque contrarietas, sed vtraque est super rebus diuersis *Abbas c. penult. n. 13. de præscript. Ancharanus consil. 131. in fine, Nauarrus lib 5. consil. in prima edit. tit. de priuileg. cons. 12. n. 2., & lib. 4. tit. de consang. cons 5. in fine, Petrus de Ledesma in summa sacrament. vbi de matrimon. c. 27. post septimam concl. dub. 3. Vega primo tom. summa c. 88. cas. 3. Menochius de arbit. lib. 2. cent. 3. cas. 203. n. 35. Gutierez lib. 2. qq canon c. 15. n. 92.*

Ratio in vniuersum huius assertionis deducitur ex præsumpta Principis voluntate, prout colligitur *ex c. 2 de filiis præsbit. in sexto*, vbi expressè deciditur, subreptitiam esse posteriorem dispensationem, qua Pontifex indulsit, vt illegitimus obtineat plura beneficia, si priùs ad vnum cum illo dispensatum sit, & in posteriori dispensatione non facta sit mentio primæ, & ibi redditur ratio, quià, si Pontifex priorem dispensationem nouisset, probabile est, quod secundam non concessisset; Neque dicas, illum textum solum importare, quod in secunda dispensatione necessario solum sit facienda mentio de defectu illegitimitatis, non autem de priori dispensatione; ibi enim dicitur *dispensationem aliam tacito de prædicto defectu postmodum obtinens*, vbi nota illud verbum *tacito de prædicto defectu*, quod non inuoluit dispensationem priorem, sed solummodo taciturnitatem defectus natalium; contrà enim impugnaberis, quià, cum ille textus declaret posteriorem dispensationem ex præsumpta Pontificis voluntate subreptitiam propter inuerisimilitudinem, quod fuisset concessurus ampliorem, si cognouisset minus amplam concessisse, vtique subreptionem refundit in eo, quod non præcisè defectus non fuerit facta mentio, sed prioris dispensationis, atque sic illum textum intelligunt communiter DD. Vlterius assertio euincitur ex textu *in c. penult. de præscript* vbi dicitur, quod in posteriori priuilegio facienda sit mentio de primo, quod prius cum moderatione fuit concessum, posterius autem absolutè.

Explicantur casus particulares in quibus secunda irritatur ex taciturnitate primæ.

Hinc in particulari exemplificando docet *Bellamera c. penult. n. 4. de præscript.*, quod, quando super ætatis, natalium, aliorumque defectibus contra ius commune gratiam moderatam quis impetrauit, non possit subsequenter aliam super eisdem ampliorem legitimè impetrare, nisi facta mentione prioris strictioris. Deindè *Rota Romana in nouissimis tom. 3. lib. 3. decis. 91. n. 3.* asserit, quod, quando priuilegium partim ius commune continet, partim autem est contrariũ secundum se eidem iuri aduersans obiectum non facta mentione primi sit omnino subreptitium, & inualidum, quod extendit ad quodcunque priuilegium, & quascunque concessiones; hæcque, non nisi quià huiusmodi gratiæ sunt quodamodo dissonantes, & pertinentes ad vnum, nec præsumendum est, quod secundam Princeps concessisset, si de prima mentio habita fuisset.

Explicantur casus, in quibus secunda non irritatur ex prima.

Ex aduerso docent, secundam dispensationem tenere, quando etiam de prima nō est facta mentio primo, quando quis initiatus ordine subdiaconatus fuit dispensatus ad vxorem ducendam, & postea petit, vt dispensetur ad ducendam consanguineam *Nauarrus lib. 5. consil. in prima edit. tit. de priuileg. cons. 12. n. 2., & lib 4. tit. de consang. cons 8. in fin. Petrus de Ledesma in summa sacram vbi de matrimon. c. 27. post septimam concl. dub. 3. Vega primo tom summa c. 88. cas. 3.* Ratio autem est, quià huiusmodi concessiones sunt de separatis. Secundo, quod, si quis fuerit dispensatus super vno impedimento, & deindè etiam super altero nulla facta mentione primæ dispensationis, teneat etiam dispensatio super secundo propter eandem rationem, & his similia.

37 Nisi prima dispensatio esset ipso iure nulla.

Limita tamen primo assertionem, etiam quando secunda dispensatio caderet super eodem, super quo prima dispensatio caderet, sed hæc esset ipso iure nulla *Glosa c. ex genere verb. negotio in fin. de rescript., & ibi Abbas n. 6. Mascardus de probat. concl. 846. n. 10.* Ratio in promptu est, quià, cum prima ipso iure inualida intelligatur, perinde se habet, ac si non fuerit impetrata, nec præstat impedimentum, quod de iure non sortitur effectum per textum *in reg. non præstat de reg. iur. in sexto*. Neque obesse potest, si asseratur, quod data hac limitatione melioris esset conditionis, qui iniustè, & iniquè impetrauit primã dispensationem, ac sit ille, qui impetrauit iustè, quandòquidem respectu istius non esset subreptitia secunda dispensatio amplior, quæ esset irrita respectu illius; Non, inquã, obesse potest, quià irritatio posterioris dispensationis respectu vnius, & non alterius prouenit ex præsumpta Principis concedentis voluntate, qui non intelligitur velle mutare intentionem, si prius concessit moderatam dispensationem, aliam concedendo ampliorem, vndè, si prima esset æquè ampla, ac secunda, non video, cur irritanda esset prima, etiam si in secunda illius non fieret mentio, quià Princeps tunc non commutaret voluntatem: si enim primo concessit, non esset, cur secundo, si cognosceret, non esset concessurus, quod non militat, quando prima esset subreptitia, & inualida; quià tunc illa non computaretur, cum nullius esset valoris, ac proindè talis, ac si nec esset posita.

Limita

38 Nisi noua causa secundum se sufficiens superueniret

Limita secundo, nisi superueniret noua causa, quæ secundum se esset sufficiens ad nouam dispensationem obtinendam, ex quo præsumeretur Princeps concessurus, etiam si cognosceret aliam dispensationem concessisse, & noua illa causa superueniens facit præsumere illam voluntatem Principis, quam limitationem etiam admittunt *Molina lib. 4. de primogen. c. 3. n. 42. Gutierez qq. canon. lib. 2. c. 15. nu. 95. Alter Molina Theologus tom. 3. de iust. disp. 650. num. 4.*

39 Nisi nosceret concedens limitationem primæ.

Limita tertio, in casu, quo concedens posteriorem gratiam ample, & sine aliqua restrictione nosset prioris limitationem ex eo, quod ex stilo cancellariæ talis limitatio soleat apponi *Felinus c. penult. n. 2. de præscrip.* tunc etenim secunda non esset præsumenda contra Pontificis voluntatem, cum hic conijceretur sufficienter conscius prioris limitationis. Alias limitationes vide apud *Sanchez lib. 8. de matrimon. disp. 22. à n. 9. vsq. ad 20.*

40 Dispensatio secunda super delicto in eodem genere non tenet non facta mentione primæ.

Assertio VI. Si impetrata fuerit semel super eodem delicto valida dispensatio, & deinde aliud delictum in eodem genere fuerit patratum, & super eodem petita fuerit dispensatio non facta mentione prioris dispensationis, secunda est omninò subreptitia, & inualida; secus verò, si aliud delictum, super quo fuit impetrata secunda dispensatio, fuerit in diuerso genere. Hoc exemplificari potest in eo, qui occidit vxorem, & adulterauit cum animo ducendi adulteram; si enim hic super eo delicto impetrauerit dispensationem, vt contraheret cum eadem adultera, & deinde inito tali cōtractu adhuc cum altera adulterauerit, & vxorem occiderit, cum animo ducendi secundā adulteram, & subinde nouam impetrauerit dispensationem ad contrahendum cum ipsa non facta mentione prioris criminis, tunc secunda dispensatio esset omninò subreptitia, & irrita; si verò secundo modo fidem dederit de matrimonio contrahendo cum secunda adultera, & cum eadem commiserit adulterium, & deinde mortua prima vxore, cum qua prius adulterauit, & commisit homicidium primæ coniugis ad effectum nubendi cum ipsa, impetrauerit dispensationem, & postea etiam mortua secunda impetrauerit aliam dispensationem ad contrahendum cum tertia, cum qua adulterauit, & cui fidem dedit, tunc dispensatio secunda tenebit, quantumvis non facta fuerit mentio de prima. Ita in vniuersum *Nauarrus lib. 3. consil. in vtraque edit. tit. de consti. cons. 1 tom. 1. q. 19. n. 53. Coar. lib. var. c. 20. n. 3. Gutierez qq. canon. lib. 2. c. 15. nu. 89. Ochagauia de sacrament. matrimonij dispens. tract. 1. q. 9. n. 17. Diana part. 8. tract. 3. resol. 75. Sanchez de matrim. lib. 8. disp. 22. n. 20.*

Expressè prima pars colligitur ex textu *in l. 3. C. de Episcopal. audientia*, vbi sic legitur *Remissionem veniæ crimina, nisi semel remissa, non habeant*, & quidem congrua ratione hoc decernitur; non enim æquum est, vt qui beneficio, quo affectus est, abusus fuit, eodem iterum atque iterum gaudeat, nec præsumi debet, quod Princeps in recidiuum in delicta enormia beneficentiam suam velit cumulare.

Ratio secundæ partis ex eo desumitur, quia statuta in ordine ad vnum crimen non sunt extendenda in ordine ad crimina specie diuersa, cum vnius remissio non obsit remissioni alterius; atque ita sentiunt *Bossius in practica tit. de remedijs ex sola clementia Principis n. 25. Padilla in l. transigere n. 69. C. de transact.* 41 Secus, si secūda fuerit super delicto in diuerso genere.

Assertio VII. Quando plura concurrunt impedimenta regularitèr ex necessitate non sunt omnia simul in eadē dispensatione exponenda, quamvis tutius foret, si in eadē petitione, & impetratione exponerentur. Itā in similibus videntur sentire *Perez de matrim. disp. 46. sect. 5. n. 7. Diana part. 8. tract. 3 resol. 57.*, & in terminis *Nauarrus lib. 4 cons. tit. de consanguin. in prima edit. cons. 4. n. 2., & 3. Henriquez lib. 12. de matrimon. c. 3. num. 8. Petrus de Ledesma de matrimon. q. 59. art. vlt. dub. 2. difficult. 3. post tertiam concl. corrol. 1.* contra *Sanchez lib. 8. de matrimon. disp. 23. nu. 2.*, & alios innumeros, quos ipse refert, & sequitur. 42 Quando plura concurrunt impedimenta ex necessitate non sunt omnia simul exponenda.

Ratio ex eo deducitur primo, quiā, vbicunque agitur de diuersis impedimentis, remissio vnius non obstat remissioni alterius, ergo poterit vnum remitti non remisso altero, quod postea remittatur in altera dispensatione. Antecedens patet quasi inductione; & primo in eo, qui plures habet excommunicationes, qui tamen, si absolutionem super vna impetret reticita altera, valide impetrat, vt tradunt communiter *DD cum glosa c. ex parte verò, redire de officio ord.* nec negat *Sanchez lib. 8. disp. 23. n. 10.* quantumvis conetur afferre rationem disparitatis inter absolutionem à censuris disparatis, & inter dispensationem super impedimentis diuersis fundatam in eo, quod iura decernant impedimenta omnia quoad dispensationis valorem esse explicanda, non sic omnes censuras quoad absolutionis effectum; sed hæc ratio diuersitatis non obstat, quandoquidem iura tantum decernunt omnia esse aperienda quoad dispensationis valorem, quando sunt connexa, nec sic, quando sunt omnino disparata, nec vnum communicat cum alio. Quod, si dixerit idem Sanchez, quod licet huiusmodi impedimenta non communicant in obiecto, communicent tamen in fine, cum omnia tendant ad idem matrimonium impediendum, & dispensationes ordinentur ad idem con- Instantia Sanchez, eiusque solutio.

contrahendum: statim impugnabitur, nam meminisse debuerat Sanchez eorum, quæ docuerat disputatione præcedenti, nempè 21. *n.* 71. scilicet, quando partes rescripti habent adinuicem connexionem ratione finis, quem respiciunt, solum taciturnitatem dolosam circa causam finalem in vna parte eiusdem rescripti vitiare & alteram partem in pænam scilicet doli, & delicti; non autem taciturnitatem ex ignorantia, & sine dolo; quarè ad summum verificabitur instantia, quando non omnia aperiuntur ex dolo, & fraude, & sine intentione, antequam deueniatur ad complementum contractus, obtinendi dispensationem in altera parte; Secundo patet idem antecedens in eo, qui in curia Romana impetrat dispensationem super impedimento matrimonij non facta mentione de alio, & si postea super hoc alio aliam obtineat dispensationem validè quoad vtramque impetrat, vt de stilo curiæ Romanæ testatur *Nauarrus lib. 4. consil. in prima edit. tit. de sponsal. cons. 2. n. 1, & tit. de consang. cons. 1. n. 2., & cons. 2. n. vnico, & consil. 5. n. 2., & seqq.* Tertio in eo, qui affectus duplici impedimento altero consanguinitatis ex crimine occulto, altero in alio genere, sed publico, super publico obtinet dispensationẽ in curia, & super altero occulto in sacra pænitẽtiaria, & dispensatio in vtroq; secundum communẽ DD. consensum simplicitèr tenet. Quarto in eo, qui affectus duplici crimine remissionem veniæ quoad vtrumque successiuè impetrat.

Stilus curiæ Romanæ fauet asserto,

Ratio ex eo deduci potest secundo, quod docet idem *Sanchez d. lib. 8. disp.* 21. *nu.* 78. nempè per subreptionem dolosam circa alterius solum partis causam finalem non irritari ipso iure dispensationem quoad totum, sed tantum quoad eam partem, in qua contigit eadem subreptio, quamvis quoad alteram partem sit iudicis sententia irritanda, quod multis rationibus probat, & primo, quià textus *in c. super literis de rescriptis*, per quem disponitur irritatio, solum statuit debere impetrantem carere alterius partis commodo, quæ alias vtilis erit, & hoc in pænam doli, & sic irritatio sequitur naturam pænæ, quæ ex genere suo non incurritur ipso iure, sed post Iudicis sententiam, nisi aliud exprimatur. Secundo, quià hoc ius irritans dispensationem quoad vtramque partem est pænale, & correctorium iuris communis illius, quo dicitur, quod vtile per inutile non vitietur, quando illa duo admittunt commodam separationem, ergo potius est valde restringendũ, adeovt ea pæna non intelligatur ipso iure inducta. Tertiò, quià hæc irritatio non est omninò rei nondum acquisitæ, cum ius habeat impetrans, vt vtilis pars dispensationis non vitietur per inutilem, idque in ipso iure Pontificis fundatur. Hoc ille, ergo, si eadem dispensatio quoad partem vtilem per Iudicis sententiam non reuocetur, poterit dispensatus in iure illius permanere, & per consequens, si ante illam reuocationem impetrationem super illa parte dolosa consecutus fuerit, non poterit amplius reuocari, quià fundamentum potestatis ad reuocandum est dolus commissus, ergo illo reuocato per legitimam dispensationem, & impetrationem non erit amplius locus reuocationi. Deinde, si hoc valet, quando impetratio dolosa fuit commissa in vna parte, ita vt teneat, quousque per Iudicis sententiam reuocetur quoad alteram, cur valere non debet, quando impetratio fuit commissa sine dolo, & cum animo dispensationem obtinendi super altera parte tunc reticita? Tandem, si illa irritatio est in pænam doli, quomodo potest habere locum, quando est sine dolo?

Rationes aliæ conuincentes assertum,

Dices primo, non tenere dispensationem, quando omnia impedimenta simul non exponuntur, quià Pontifex faciliori negotio illam dispensationem pluribus personis concederet, at vni tantum quoad illa omnia nullatenus concederet; nam non præsumitur Princeps velle promouere odiosos, ac multiplicitèr criminosos, vt notant *Baldus in l. Barbarius num. 8. vers. quarto contra hoc ff de offic. Prætoris, & Ripa respons. 14. de rescript. n. 11.* Sed contra; hoc, quod asseritur in instantia solum innuit, quod Princeps maiori cum difficultate esset concessurus dispensationem, si omnia simul proponerentur; hoc autem non sufficit ad subreptionem, nisi, vel ius aliquod cogat, vel aliæ circumstantiæ, & rationes concurrant; hic autem nullum est ius, nec ratio fauet, quià, vt asserit *Diana d. part. 8. tract. 3. resol.* 57. pluralitas impedimentorum ad summum reddit personam minus inhabilem extensiuè, & minus dignam quocumque beneficio, non autem inducit surreptionem quoad legitimè petita, & concessa cum plena voluntate, & cum cognitione omnium, quæ pertinent ad valorem talis actus quoad impedimentum expositum; hocque colligitur in impetratione veniæ super vno crimine nulla facta mentione de alijs criminibus, & in alijs exemplis allatis in prima probatione huius assertionis; in quibus certè implicatus pluribus inhabilitatibus, & delictis videtur minus dignus, & tamen, si Princeps dispenset super vno, vel super vna, dicitur tenere dispensatio. Deinde ipse *Sanchez*, qui potissimum innititur rationi adductæ in hac instantia ad asserendum reddi subreptitiam dispensationem, quando omnia simul non exponuntur, asserit *disp.* 21. *n.* 18., quod quando

Opposita ad assertũ, eorumque solutio,

quando qualitates, quæ reticentur, sunt extrinsecæ, non sunt necessario explicandæ, neque earum taciturnitas reddat dispensationem subreptitiam, quamvis ijs expressis Princeps non concederet; quod multis exemplis illustrat, & primo in eo, qui multis criminibus est irretitus non reddentibus beneficij incapacem valide ijs tacitis impetrat collationis gratiam, quamuis certò constet, vt Pontifex eorum conscius gratiam denegaret; secundo in donationibus gratuitis, & eleemosinis concessis pauperi vaferrimo, quæ certè, si concedantur, tenent, quantumuis, si donans, seù concedens nouisset nequitiam pauperis, non concessisset, nec contulisset. Quando autem impedimenta, seù inhabilitates sunt diuersi generis, vnum, seù vna non pertinet intrinsecè ad dispensationem alterius, sed solum ex intentione, seù affectu Principis concedentis, seù dispensantis, quod reincidit cum responsione eiusdem Sanchez asserentis, quod taciturnitas in qualitatibus extrinsecis non irritet dispensationem concessam in alio genere, in quo concurrit proportionata causa finalis; quantumvis, si omnia essent exposita, Princeps illam non concessisset.

Dices secundo, in iure disponi, quod in dispensationibus, ne subreptionis vitio notentur, omnia debeant exprimi, quæ habent secundum se dirimere actum, ad quem ineundum dispensationes ipsæ ordinantur, ergò, si omnia in eadem dispensatione non exponantur, erit absolutè irrita dispensatio. Sed contrà, quià quamvis iura præcipiant omnia exponenda esse ad effectum, vt matrimonium v. gr. possit valide iniri, non tamen præcipiunt omnia in eadem dispensatione exprimi debere, vndè sufficiet, quod, antequam contrahatur, omnia fuerint exposita, & super omnibus dispensatum, & licet difficilius esset Pontifex dispensaturus expositis omnibus, hæc tamen maior difficultas non facit dispensationem, si fuerit concessa, subreptionis vitio laborare iuxta superius notata.

Sufficit, quod antequam contrahatur omnia fuerint exposita.

Dixi in assertione, *regulariter loquendo*, nam fallit in primis assertio, quando taciturnitas quoad vnum impedimentum esset dolosa, & hoc non attenta præcisè natura dispensationis, sed attenta dispositione iuris, quod in pœnam doli induxit talem irritationem quoad omnia. Deindè fallit etiam, quandò illa impedimenta, seù inhabilitates sunt secundum se ex obiecto connexæ, adeo vt separabiles non sint, tunc etenim ex irritatione vnius, & altera dispensatio irritatur. Tertiò, quandò iura præcipiunt omnia simul aperienda esse, & non successiuè; tunc etenim illa simultanea expositio habetur pro forma; forma autem est ad vnguem obseruanda per textum *in l. 1., & ibi Baldus ff. de liberis, ac posthumis*, & in hac limitatione omnes ferè conueniunt.

43 Excipe, nisi taciturnitas esset dolosa.

44 Nisi impedimenta essent connexa.

45 Et nisi iura præciperent omnia simul exponi.

PRÆNOTIO XXII.

Nonnulla corrollaria ad præcedentem prænotionem.

SVMMARIVM.

Dispensatio cum taciturnitate prioris negationis non est subreptitia. 1.

Dispensatio facta, vel à superiore, vel ab æquali nulla facta mentione negationis prius habita ab inferiori non est irrita. 2.

Facta ab inferiori non facta mentione negationis habita à superiore tenet. 3.

Concurrentibus simul voto Religionis, & castitatis, siuè petatur prius dispensatio super voto Religionis, & posteà castitatis, siuè è contra in ordine ad contrahendum matrimonium, & alterum taceatur, redditur inualida dispensatio, si contingat ex dolo, secus, si ex ignorantia. 4.

Quomodocunque petatur, si non sit in ordine ad matrimonium reticito altero non redditur inualida dispensatio. 5.

Probabilius ex pluribus homicidijs non contrahuntur plures irregularitates. 6.

In hypothesi, qua ex pluribus homicidijs plures contraherentur irregularitates, possent distinctim dispensationes super singulis obtineri. 7.

Quid dicendum sit, si cessante duplici impedimento ex delicto, siuè in eodem, siuè in diuerso genere, petita fuerit dispensatio super secundo non facta mentione dispensationis primæ. 8.

Obtenta dispensatione ad contrahendum cum consanguinea, & deinde contracto cum alia alio matrimonio probabilius eodem matrimonio dissoluto potest dispensatus contrahere cum consanguinea ex vi illius dispensationis. 9.

Obtenta dispensatione ad contrahendum cum consanguinea, si dispensatus cum alia consanguinea contrahat ex vi alterius dispensationis, non potest hac mortua ex vi prioris dispensationis cum prima contrahere. 10.

Si dispensatio fuerit commissa Episcopo super consanguinitate, & dispensandus transierit pendente commissione ad alia vota, cum non consanguinea, potest mortua hac coniuge petere ab Episcopo executionem commissionis ad contrahendum cum consanguinea. num. 11.

Dvbitatur primo, an, si primo fuerit petita dispensatio super vno impedimento à Principe, ab eoque fuerit denegata,

Dubium primum expositum.

gata, & deindè iterum petita, & concessa sine expressione primæ negationis intelligatur subreptitia, & inualida?

Sententia Menochij super dubio proposito.

Menochius *de arbitrarijs lib. 2. cent. 3. cas. 203. n. 6.* vbi alios plures refert, in casu particulari de legitimatione illegitimi asserit subreptitiam haberi huiusmodi legitimationem, seù dispensationem super defectu natalium, si primo fuerit petita, & à principe denegata, & deindè tractu temporis petita, & concessa sine expressione prioris denegationis; & hoc dictum à paritate rationis videtur extendendum ad quodcunque aliud impedimentum, seù inhabilitatem. Rationem eam arbitror esse, quià verisimile non est, quòd, si Princeps recordaretur prioris negationis, modo esset concessurus, ne videretur facile mutabilis noua non emergente ratione. Nihilominus

1 *Dispẽsatio cum taciturnitate prioris negationis non est inualida.*

Respondeo illam dispensationem cum taciturnitate prioris negationis non fore subreptitiam, nec inualidam. *Suarez lib. 2. de legibus c. 22. Sanchez lib. 8. de matrimonio disp. 21. n. 14. Amicus tom. 5. disp. 6. sect. 8. n. 120. Granadus in p. 2. controuers. 7. tract. 3. part. 2. disp. 17. sect. 5. num. 48. Diana pars 8. tract. 3. resol. 54.* Ratio ex eo desumitur, quià nullibi in iure cauetur, quod mentio talis negationis sit necessario facienda, & ratio, quæ ex aduerso adducitur, nullã penitus vim habere potest, cum potius præsumi debeat Princeps ad iteratas instantias, & supplicationes facilius concessurus gratiam dispensationis, quam negaturus.

Secundum dubium.

Dubitatur secundo, an, si primo gratia dispensationis fuerit negata ab vno superiore, & impetrata ab alio æquali nulla facta mentione negationis factæ à primo, gratia ipsa intelligatur subreptitia, & inualida; quod idem inquiri potest, quando fuit primo negata ab inferiori putà ab Episcopo, & postea concessa à superiore putà à Pontifice nulla habita notitia prioris negationis, & vice versa, si fuerit primo negata à Pontifice, & postea concessa ab Episcopo.

Procedit de iure cõmuni spectata natura dispensationis.

Dubitatio hæc examinanda est attento precisè iure communi; & spectata præcisè natura dispensationis, si enim alicubi per ius municipale cautum sit, quod subreptitia habeatur dispensatio obtenta à superiore non facta mentione negationis habitæ ab inferiori, vel viceuersa ab inferiore non certiorato de negatione superioris, vt expresse habetur, & specialitèr in constitutionibus congregationis nostræ, tunc sine dubio habebuntur dispensationes pro irritis non concessis.

2 Respondeo, dispensationes factas, vel à superiori, vel ab æquali habente potestatè ad dispensandum nulla facta mentione negationis habitæ ab inferiori nõ esse irritas, nec subreptitias *Amicus tom. 5. disp. 6. sect. 8. n. 120. Granadus in part. 2. controu. 7. tract. 3. part. 2. disp. 17. sect. 5. n. 48. Diana part. 8. tract. 3. resol. 54.* Ratio est, quià potestas superioris non limitatur per negationem in aliquo determinato casu habitam ab inferiori, vel ab æquali, cũ ille moueatur ex sufficienti causa sibi proposita, & motiuũ concessionis est eadem causa, ergo, si ille absolutè concesserit, non erit inualida censenda dispensatio ex eo, quod negatio ab inferiori, vel ab æquali habita non fuerit repræsentata; quinimmo ex eo, quod recursus habitus fuerit ad superiorem, cum conueniri posset inferior, præsumere potest ipse superior, quod inferior noluerit dispensare.

Facta a superiori nõ facta mentione negationis habitæ ab inferiori tenet.

3 Respondeo secundo non redditur subreptitia, nec inualida dispensatio facta ab inferiore potente de iure dispensare ex eo, quod negata fuerit à superiore, nec certioratus inferior de tali negatione. Hæc responsio elucet ex superius dictis, ad quæ propterea vos remitto; & ex his fortius euincitur superior responsio.

Facta ab inferiori sine mentione negationis habitæ a superiori tenet.

Tertium dubium.

Dubitatur tertio, an, si quis habeat votum castitatis, & Religionis simul, & petat à Pontifice dispensationem vnius, teneatur alterum manifestare sub pæna vitij subreptionis.

Sententia Suarez explicatur.

Suarez *lib. 6. de legibus* sustinet fore validam dispensationem, si prius incipiatur à voto Religionis nulla etiam facta mentione voti castitatis, secus, si incipiatur à voto castitatis nulla facta mentione voti Religionis. Rationem vtriusque ex eo deducit: nam quando prius petitur dispensatio super voto Religionis, non difficilior redderetur eadem dispensatio, si simul exponeretur votum castitatis, quin potius facilior; non enim præsumendum est, quod Pontifex sit denegaturus, vel difficilius concessurus gratiã dispensationis super voto Religionis ex eo, quod dispensandus sit simul affectus voto castitatis; quid enim officit, quòd quis solutus voto Religionis remaneat adhuc ligatus voto castitatis? votum enim castitatis perpetuæ retinet quandam participationem voti Religionis: Quando verò prius petitur dispensatio super voto castitatis irrationabilis videtur exemptio ab eodem manente adhuc voto Religionis, cum nec ad matrimonium contrahendum illi sufficiat; & maximè deceat, vt qui Religionis obligationem habet, interim castitatem seruet: Accedit, quod, qui Religionis voto est adstrictus, videtur etiam obligatus ad castitatem; quandòquidem non potest nubere, & sic nec vti actibus coniugalibus, & ab actibus fornicarijs tenetur abstinere ratione præcepti diuini, & naturalis.

Pro solutione notandum est, in vtroque casu, siuè præpropere petatur dispensatio

Nonnulla considerabilia circa dubium.

satio super voto Religionis, & præpostere super voto castitatis, siuè è cōtra præpopere super voto castitatis, & successiuè super voto Religionis, an eadem dispensatio peteretur in ordine ad matrimonium contrahendum etiam in generali, an veró tantum, vt deobligetur à Religione firmo adhuc manente voto castitatis ad aliquem alium finem, puta ad subueniendum parentibus, vel ad effugienda onera Religionis, cum sibi nimis ardua videantur, vel à voto castitatis ad effugiendum periculum incontinentiæ, vel ad aliquem alium rationabilem finem. Quibus positis

4 Si vtrumque simul non manifestetur ex dolo in ordine ad contrahendum matrimonium redditur inualida, secus si ex ignorantia.

Respondeo primo, si dispensatio vtroque modo petatur in ordine ad contrahendum matrimonium, & dolosè alterum votum reticeatur, dispensatio secundum se absolutè redditur vitiosa, & subreptitia; si veró sine dolo, sed quodamodo ex simplicitate non redditur subreptitia quoad partem vtilem; vnde poterit subsequenter validè impetrari super alia parte, super qua prius non fuit petita. Cōsonat cum ijs, quę superius diximus, & vtraq; pars elucet ex c. *super literis de rescriptis*, vbi in pœnam doli declaratur dispensatio secundum se totum inualida, vbi verò dolus non est, pars vtilis per inutilem non vitiatur: Neque obesse potest, quod quodamodo vtrumque votum in vnum conferat; Non, inquam, obesse potest, quia licet huiusmodi vota aliquo modo in ratione finis sibi cohæreant, sunt tamen secundum se separabilia, & vnum potest subsistere sine alio, vt videbimus in sequenti responsione, & sic de ijs eo modo ratiocinandum est, quo supra processimus de duobus impedimentis secundum se separabilibus, communicantibus tamen in eodem fine.

5 Siuè prius super vno, siuè super altero petatur reticito in vtroque casu altero non redditur irrita dispensatio præciso ordine ad matrimonium

Respondeo secundo, siuè prius petatur dispensatio super voto Religionis, siuè prius super voto castitatis reticito in vtroque casu altero voto præciso ordine ad matrimonium dispensationes huiusmodi non redduntur irritæ, nec subreptitiæ. In primam partem consentit *Suarez. loc. cit.* cum DD. mox allegandis. In secundam consentiunt *Basilius Pontius de Matrimonio lib. 8. c. 17. n. 24 Castrus Palaus tom. 1. tract. 3. disp. 6. punct. 16. §. 4. nu. 13.* Pro prima parte faciunt rationes adductæ à Suarez, quas supra adduximus, quibus hanc vnam adde, quià potest militare ratio, seù causa finalis ad eximendum ab onere Religionis, puta necessitas parentum, & mala valetudo, quæ non militet ad eximendum ab onere castitatis, ergo poterit super illo impetrari dispensatio reticito voto castitatis, seù non facta mentione de isto. Pro secunda parte hæ militant rationes, quià potest esse vtilis dispēsatio super voto castitatis firmo adhuc manente voto Religionis, ergo non erit, cur super illo existente legitima causa non possit impetrari validè dispensatio adhùc reticito voto Religionis. Antecedens probatur primo, quià votum Religionis non obligat ad perseuerandum quotiescunque pro tempore probationis ex vtraque parte, Religionis scilicet, & eiusdem obstricti tali voto ardua apparet perseuerantia, ergo talis dispensatio vtilis erit, si non perseueret. Secundo pro tempore, quo adstrictus tali voto Religionem experitur, vtilis est talis dispensatio, ne tot peccata committat, ergo &c.

Dubitatur quarto. An, si quis plura homicidia commiserit, contraxerit plures irregularitates necessario in eadem dispensatione explicandas? Quartum dubium.

Hæc dubitatio potest habere duplicem sensum, primo, an scilicet per plura homicidia contrahantur plures irregularitates numero distinctæ, an verò vnica dumtaxat per primum homicidium, & per subsequentia solummodo eadem firmetur. Secundo ex suppositione, quod diuersæ contrahantur, an omnes sint ex necessitate in eadem dispensatione explicandæ, an verò sufficiat, quòd explicentur in diuersis. Duplex sēsus difficultatis propositæ.

Suarez de legibus lib. 6. c. 24. n. 12. sustinet contrahi diuersas in numero irregularitates, quæ omnes sint in eadem dispensatione exponendæ. Rationem adducit fundatam in eo, quià licet irregularitates illæ sint inter se numero diuersæ, moraliter tamen afficiant vnam grauiorem, vel certè vna illarum non satis absque alia explicari potest. Quòd verò contrahantur diuersæ in numero, ex eo videtur euincere, quià per primum homicidium vna, & integra contrahitur irregularitas, ergo non est, cur alia non contrahatur per aliud, quæ sit distincta à prima. Nihilominus Sententia Suarez asserentis duplicem contrahi irregularitaté.

Respondeo primo, satis probabile esse per plura homicidia non contrahi plures distinctas irregularitates, sed omnia homicidia cadere supra eandem *Henriquez lib. 12. c. 10. §. 3., & lib. 14. c. 7. § 3. Sanchez lib. 8. de matrimonio disp. 24. num. 7. Auila disput. 10. de irregularit. dubio 8., & in similibus Zerola in praxi secunda pars, verb irregularitas §. 12. ad finem, Garzia 8. part. de benefic. c. 3. nu. 80. ad 87. Diana part. 8. tract. 3. resol. 58.* Ratio ex eo deducitur, quià irregularitas prouenicns ex homicidio inhabilitat personam irregularem per modum habitus ad ecclesiastica munera, & quidem priuatiuè, ergo per aliud homicidium non potest alia induci, cum vna inhabilitas ex eadem causa non possit super aliā operari, nec vna priuatio supra aliam: Propter hanc rationem docent primo *Nauarrus cons. 3. de raptoribus n. 6., & Garzias loco cit. Henriquez lib. 13.* de 6 Probabilius non cō trahuntur plures irregularitates

de excommunicatione c. vlt. nu. in commen. lit. M. Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 24. num. 7., quod, qui sæpius in excommunicatione celebrauit, non contrahat plures distinctas irregularitates. Secundo asserunt *Sanchez loc. cit. Toletus lib. 7. c. 19. ad fin.*, *Azorius tertia part. lib. 3. c. 10. q. 1. Garzias loc. cit. nu. 77.* non contrahere diuersam numero affinitatem illum, qui sæpius fornicatus est cum eadem consanguinea, nec teneri omnium delictorum mentionem facere in dispensatione obtinenda. Tertio docent, non contrahere diuersam bigamiam necessario in dispensatione obtinendam, qui ter, vel quater contraxit nuptias *Garzias loc. cit. nu. 79. Sanchez lib. 7. disp. 87. n. 24. Henriquez lib. 12. c. 6. §. 9. Vgolinus de irregul. c. 56. §. 7. n. 3. Auila de censuris 7. parte disp. 8. in fin.*

Qui sæpius celebrat in excommunicatione non cōtrahit plures irregularitates.

Dices, si quis fornicatus fuerit cum diuersis consanguineis eiusdem fæminæ, vtique contrahit diuersas numero affinitates, easdemque tenetur in impetratione dispensationis explicare, ergò etiam, qui plura in diuersis personis homicidia commisit, contrahere dicendus est plures irregularitates distinctas, & vtique in eadem impetratione explicandas. Sed contrà admisso antecedente neganda est consequentia. Ratio disparitatis in eo consistit, quod affinitas, cum consistat in quadam coniunctione, seù fundetur in coniunctione, importat ex genere suo relationem ad diuersas personas, ex quarum coniunctione resultat affinitas cum alijs cum eisdem coniunctis, vndè, si fuerint tales coniunctiones cum distinctis personis, vtique erunt affinitates diuersæ, cum procedant ex diuersis principijs, & causis; sic principium vnius affinitatis cum Berta v. g. est coniunctio Caij cum Sempronia consanguinea eiusdem Bertæ; principiū verò alterius affinitatis cum eadem Bertà est coniunctio eiusdem Caij cum Fælicita altera consanguinea eiusdem Bertæ; vbi autem diuersum est principium, non potest esse, nisi diuersus saltem in numero effectus; principium autem irregularitatis ex homicidio potissimum prouenit ex actione homicidæ, cum importet lenitatem; ad quam solum materialitèr se habet occisus, & terminatiuè, cæterum tota lenitas, quæ est ratio, ob quam formalitèr inducta est irregularitas, prouenit ab accidente.

Prouenit ex diuerso principio affinitas cū diuersis cōsanguineis

7 Ex hac assertione sic comprobata sequitur, quod in impetratione dispensationis non sint necessario exponenda singula homicidia; dispensatio etenim cadit super irregularitate, & cum non contrahantur distinctæ numero irregularitates non est, cur debeant exprimi; Neque dicas, quod licet ex diuersis homicidijs non contrahantur diuersæ irregularitates, singula tamen homicidia moralitèr constituant vnam irregularitatem grauiorem, & difficilius dispensabilem; contra enim impugnaberis, quià licet diuersa, & distincta homicidia constituant diuersa numero delicta, non tamen singula delicta augent irregularitatem, nec constituunt diuersas numero irregularitates, cum priuatio non admittat, nec intensionem, nec extensionem; vndè ad summum dici potest, quod irregularitati, seù priuationi addantur in illis repetitis delictis nouæ actiones, quibus sufficientèr contraheretur irregularitas, si iam contracta non fuisset; & proptèr hanc eandem rationem docent, quod affinitas orta ex iterata copula cum consanguinea non sit in dispensatione exponenda, nec multiplicatæ nuptiæ in impetratione super impedimento bigamiæ. Quamobrem nescio, qua consequentia *Diana d. part 8. tract. 3. resol. 58.* docuerit ad effectum validæ dispensationis super irregularitate orta ex homicidio non esse necesse explicare diuersa, & distincta homicidia, dum *resol. praecedenti nempe 57. vers. notandum est tamen*, docuit, quod homicida nihil faciet, si vno tantum homicidio narrato ex multis, quæ patrauit, velit dispensationem super irregularitate impetrare. Hæc etenim duo sunt expressè contradictoria, vt ex se patet.

In impetratione dispensationis nō sunt necessariò exprimenda singula homicidia.

Censura incōsequētiæ Dianæ.

8 Respondeo secundo, ex suppositione, quod ex singulis homicidijs distinctæ numero contrahantur irregularitates, possent distinctim dispensationes super singulis obtineri *Castrus Palaus tom. 1. tract. 3. disp. 6. punct. 16. §. 4. n. 16.*, cui videntur adhærere *Diana part. 8 tract. 3. resol. 58.*, *& alij*. Ratio ex eo desumitur, quià huiusmodi irregularitates ex suppositione distinctionis non coalescunt in vnam, nec vnam constituunt intensiuè, sed ad summum extensiuè, ergò non est, cur non possit impetrari dispensatio super vna sine alia, sicuti non est, cur non possit impetrari venia super vno homicidio, & non super alio.

Possent distinctim dispensationes super singulis obtineri.

Dubitatur quinto. An, si quis obtinuerit vnam dispensationem, vel in eodem, vel in diuerso genere, & successiuè alteram non facta mentione de prima, secunda intelligatur subreptitia, vel inualida?

Dubium quintum.

9 Iuxtà superius dicta dirimenda est hæc dubitatio; vel etenim dispensationes illæ sunt de rebus omninò distinctis, & non communicantibus, vel de omninò connexis, vel de disiunctis, sed communicantibus in eodem fine, quatenus ad eundem ordinantur. Si sint de rebus omninò disiunctis, & non communicantibus, non est dubium, quin secunda sit valida, etiam si in impetratione eiusdem

Resolutio dubij remissiuè.

non

non sit facta mentio de prima, & ad hoc consonant omnes rationes, & iura supra allegata, cum etenim ad inuicem non communicent, vna non habet alteram impedire, nec remissio vnius dependet à remissione alterius: Si sint de omninò connexis, sicuti prima est omninò inualida sine alia, ita & hæc alia sine illa; si tandem sit de disiunctis, sed communicantibus in eodem fine, videndum est, an impetratio primæ fuerit dolosa, an verò ex simplicitate, & ignorantia: si dolosa, cum irritetur dispensatio quoad totum in pœnam doli, perindè secunda se habebit ad illam ac si non fuisset posita, adeoque de eadem secunda eodem modo Phylosophandum erit, quo dictum fuit de prima non facta mentione alterius; si non fuerit dolosa, sed ex simplicitate; tunc absolutè dicendum erit secundam fore etiam validam, quantumvis de prima non facta fuerit mentio; cum etenim prima subsistat ex superius dictis, ac proindè per illam sublatum fuerit impedimentum, non est, cur de illa in impetratione secundæ facienda sit ex necessitate mentio.

Dubium sextum.

Dubitatur sextò. An, si quis dispensationem obtinuerit ad contrahendum matrimonium cum consanguinea, & deindè nullo habito respectu ad eandem dispensationem contraxerit matrimonium cum alia non consanguinea possit præmortua coniuge non consanguinea ex vi illius dispensationis nubere consanguineæ, in ordine ad quam illam dispensationem impetrauerat.

Videtur absolutè dicendum, præmortua prima vxore non consanguinea non posse vi dispensatione prius habita ad nubendum consanguineæ, in ordine ad quam illa dispensatio fuerat impetrata; quandò quidem, ex quo eadem impetrata nupsit alteri non consanguineæ, videtur eidem dispensationi renuntiasse, qua propterea non potest amplius gaudere. Deindè non solum ex vi illius implicitæ renuntiationis non potest amplius gaudere priuilegio dispensationis, sed etiam ex vi, & natura eiusdem priuilegij, quandòquidem mutatione personæ mutatur priuilegium *arg. l. per procuratorem* 88. *ff. de acqu. hæred.*, & concessio facta intelligitur rebus in eodem statu permanentibus *Monachus c. statutum* ¶ 2. *n.* 9. *de hæret. in* 6. Quis autem dubitet, mutari personam, & statum rerum ex eo, quod dispensatus ad contrahendum cum consanguinea omissa dispensatione, & neglecta consanguinea contraxerit cum alia? Tandem, quià ipsa dispensatio ad nubendum cum consanguinea non est completa, cum adhuc non fuerit ad actum redacta, adeoque non videtur adhuc sublatum impedimentum consanguinitatis, vt dè superius diximus, quod, si sic dispensatus, antequam matrimonium compleuerit, carnalitèr cognouerit eandem consanguineam, non solum contrahat notam simplicis fornicationis, sed etiam incestus, ergò cum ab eadem recesserit ante complementum contrahendo matrimonium cum alia non videtur postea licitè ad eandem posse accedere. Nihilominus

Rationes afferentes libertatem dispēsatione ad contrahendum cum consanguinea non posse contracto alio matrimonio, eoque dissoluto contrahi cum cōsāguinea ex vi illius dispensationis.

10 Dissoluto illo matrimonio potest ex vi dispensationis contrahere cū consanguinea.

Respondeo, probabilius esse mortua prima vxore posse cum eadem consanguinea ex vi illius dispensationis matrimonium contrahere *Gordonus in summa lib.* 2. *q.* 13. *n.* 1., & in similibus terminis, docet *Monachus c.* 1. *de filijs presbit. in* 6. *n.* 12. *Phylippus Probus addit. ad Monacum q. unico de cleric. coniug. in* 6. *n.* 30. Ratio ex eo desumitur, quià dispensatio, quantum se tenet ex parte Principis concedentis, & dispensantis, intelligitur completa, & acceptata ab eo, in cuius fauorem conceditur, nec ab eodem Principe intelligitur reuocata, ergò, non obstante, quod dispensatus ad alias nuptias transierit, poterit eisdem dissolutis ad nuptias, ad quas fuit dispensatus, liberè transire. Consequentia hæc probatur, quià vbicunque integra remanet gratia concessionis, non est, cur concessionarius non possit liberè ea vti.

Dices primò, non posse amplius ea vti, quià liberè, & spontè saltem implicitè eidem renuntiauit contrahendo alias nuptias; iure autem renuntiato non potest amplius renuntians gaudere. Sed contrà, quià, quidquid sit de illa tacita renuntiatione, de qua certò non constat; potuit enim ille, qui sic fuit dispensatus, nolle renuntiare priuilegio sibi concesso, sed eo non vti velle, donec aliud suum intentum compleuerit, adeoque illud suspensum habere; quidquid, inquam, de hoc sit, quantumvis tacitè renuntiauerit adhuc tamen renuntiatio non priuat renuntiantem iure gaudendi priuilegio, nisi ipsa renuntiatio fuerit à concedente acceptata; non intelligitur autem à concedente acceptata, nisi ei fuerit denuntiata, eamque ratam habuerit per legitimum consensum.

Renuntiatio non tenet, nisi acceptetur.

Dices secundo, quod, quantumvis Pontifex expressè non acceptauerit renuntiationem factam à dispensato, intelligatur tamen implicitè, & concomitantèr acceptasse, quatenus, si sciuisset dispensatum transijsse ad alias nuptias nulla habita ratione dispensationis concessæ, eandem rationabilitèr reuocasset, quod sufficit ad præsens institutum. Sed contrà, quià, ex quo Pontifex liberè, & absolutè concessit dispensationem, non intelligitur etiam cessante causa eam reuocare, nec acceptare renuntiationem, nisi certioratus eidem assentiatur; qui ratione etiam

Non intelligitur acceptata renuntiatio sine certio ratione.

docent *Gordonus in summa lib. 2. q. 13. c. 7. n. 1., & seqq. Diana part. 8. tract. 3. resol. 74., & alij*, quod, si quis dispensatus fuerit ad ordines sacros ob titulum paupertatis, & deindè ante promotionem factus fuerit ditior, non tamen cesset dispensatio, quantumvis, si Pontifex sciuisset mutationem status pauperis in diuitem reuocasset dispensationem.

Probari potest vlterius responsio paritate rationis ex ijs, quæ docent *Sanchez lib. 7. de matrimon. disp. 42. n. 9. Pylippus Probus addit ad Monachum c. unico de cleric. coniug. in 6. n. 30.* nempe, quod, si illegitimus dispensationem obtinuerit, vt promoueri posset ad beneficium, & antè promotionem ad illud transierit ad matrimonium, non amittat ius, si vxor, quam duxit, præmortua fuerit, vt promoueatur ad illud beneficium, quamuis hoc sit incompatibile cum matrimonio, ergò etiam, quantumvis impetrata dispensatione, vt quis nubere posset cum consanguinea, aliam fæminam matrimonio sibi copularit, non impedietur, quominus mortua femina, quam prius duxerat, ex vi illius dispensationis possit nubere cum eadem consanguinea. Antecedens probatur, quià per illam dispensationem non acquisiuit aliquod ius, siuè in re, siuè ad rem ad beneficium, sed solummodò factus est habilis ad ipsum; matrimonium autem repugnat quidem cum iure, siuè in re, siuè ad rem ad beneficium, non autem cum habilitate ad ipsum, ergò non est, cur per illud matrimonium initum post dispensationem tolli debeat illa habilitas, ratione cuius mortua vxore non possit promoueri ad illud. Consequentia primi argumenti ex eo deducitur, quià etiam per illam dispensationem ad matrimonium cum consanguinea solum ponitur habilitas ad illud; hæc autem habilitas non repugnat etiam cum primo matrimonio, nam licet vnum matrimonium in actu non possit simul componi, potest tamen componi cum potentia, & habilitate ad aliud.

Ratio ex paritate desumpta.

Dices, dispensationem solum effectum sortiri, quandò contrahitur matrimonium, ad quod est dispensatio, non autem absolutè auferre impedimentum ante illud, quod facilè ex ijs euincitur, quæ alibi dicebamus, nempè, quod, si sic dispensatus ante contractum matrimonium carnalitèr cognoscat consanguineam non solum committat fornicationem simplicem, sed etiam incestum, quod sufficientèr euincit permanere adhuc vinculum consanguinitatis. Sed contrà, quià dato etiam, quod in actu non auferat impedimentum, confert tamen potestatem, vt per contractum illius matrimonij quoad effectum impediendi auferatur, nec hæc potestas repugnat cum alio matrimonio antecedenter inito, quatenus scilicet eodem dissoluto per mortem alterius coniugis potestas illa non possit reduci ad actum.

Nonnullæ rationes dubitandi

Hic duplex oritur difficultas. Prima est, an, si ille, qui obtinuit dispensationem, vt contraheret cum consanguinea, posteà omisso tali matrimonio aliam dispensationem impetrarit, vt cum alia consanguinea contraheret, cum qua re vera stante illa secunda dispensatione contraxerit possit præmortua hac secunda consanguinea, cum qua contraxit ex vi illius prioris dispensationis contrahere cum prima. Secunda est, an, si petierit à Romano Pontifice dispensationem super consanguinitate ad effectum contrahendi cum consanguinea, & Pontifex commiserit Episcopo, vt dispenset, si preces veritate nitantur, & antequam dispensatio per eundem Episcopum exequatur, transeat ad nuptias cum alia non consanguinea possit hac præmortua petere executionem illius prioris dispensationis, & cum consanguinea nubere.

Ad primam respondet absolutè *Sanchez lib. 8. de matrimon. disp. 22. n. 19.* mortua consanguinea secunda, quinimmò etiam non contracto matrimonio cum secunda, ad contrahendum cum qua secunda traxit dispensationem, ex vi præcisè secundæ dispensationis impetratæ non posse amplius contrahere cum prima, in ordine ad quam primam traxerat dispensationem. Rationem ex eo deducit, quià per secundam impetrationem dispensationis videtur perfectè renuntiasse primæ, cum enim vtraque hæc dispensatio simul stare nequeat, sed repugnet quoad executionem per impetrationem posterioris visus est impetrans renuntiasse priori in manus Pontificis, à quo posteriorem impetrauit, qui Pontifex videtur implicitè acceptasse renuntiationem primæ, cum non sit præsumendus voluisse primam cum secunda perseuerare; atquè huic opinioni adhæreo, si verè secunda dispensatio fuerit valida, quod tamen negauimus *tom. 6. sub tit. de matrimon. l. disq. 3. §. 19. n. 2.*, secus, si inualida.

II Obtenta dispensatione ad contrahendum cum consanguinea, si dispensatur cum alia consanguinea contrahet per dispensationem non potest mortua hoc secunda cum prima contrahere, si secunda dispensatio fuerit valida.

Dices primo ex dictis precedentèr. Si quis impetrauerit dispensationem ad nubendum cum consanguinea, eaque non attenta alteri non consanguineæ nupserit potest mortua ea, cum qua nupsit, ex vi dispensationis nubere cum consanguinea, ergò etiam, si primo traxerit dispensationem ad nubendum cum consanguinea vna, eaque dispensatione non attenta traxerit aliam dispensationem ad nubendam cum altera, poterit ista reiecta redire ad primam, & ex vi prioris dispensationis cum illa nubere. Sed contra neganda est con-

Dispensatio de eo, qui contraxit post dispensationem cum non consanguinea, & de eo, qui contraxit cum consanguinea.

consequentia. Ratio disparitatis in eo consistit, quod ille, qui impetrauit dispensationem, vt nuberet cum consanguinea, & deindè contraxit cum alia non consanguinea, absolutè, & simpliciter non renuntiauit dispensationi, sed casus non est, eamque solummodo intelligitur suspendisse, & quamvis etiam renuntiasset, non intelligitur tamen acceptata renuntiatio, adeoque &c. Qui verò impetrata vna dispensatione ad nubendum cum vna consanguinea aliam impetrauit ad nubendum cum altera item consanguinea, & cessit absolutè priori, cum illæ duæ adinuicem repugnent, nec stare simul possint quoad executionem, & cum cesserit in manibus Pontificis, à quo impetrauit secundam dispensationem, Pontifex intelligitur acceptasse renuntiationem primæ saltem implicitè, cum non assuescat pro eodem tempore duas dispensationes simul concedere ad contrahendum cum duabus.

Dices secundo, potius dicendum esse neutram ex illis dispensationibus subsistere; non primam, quià per posteriorem illi renuntiatum intelligitur; non secundam, quià obtenta est non facta mentione primæ; hocque constare videtur *ex cap. penult. de præscrip.*, atque sic sentiunt ibi *Innocentius num. 5. Hostiensis nu. 11. in fin. Ioannes Andreas n. 15. Abbas n. 18., & seqq.* Sed contra admisso, quod prima dispensatio non amplius subsistat, cum illi intelligatur validè, & in forma sufficienti renuntiatum, nego subsistere secundam; nam ad hanc necessario requiritur mentio primę, nec obstat, quod sint super diuersis matrimonijs, nec vna habeat connexionem cum alia *Abbas c. penult. de præscrip. n. 3. Ancharanus cons. 131. in fin*; non obstat inquam, quià habent connexionem quoad vim illatiuam, vide quæ diximus tom. 6. disq. 3. §. 19.

Secunda non irritatur, quià est super diuerso matrimonio.

II Pendente commissione, si dispensandus transierit ad alia vota potest mortua vxore petere executionem dispensationis.

Ad secundam, probabilius etiam sentio, quod, quantumvis sit solummodo commissa ordinario dispensatio super consanguinitate, & pendente adhuc executione, si ille, in cuius fauorem facta est commissio, transierit ad alias nuptias cum non consanguinea, possit hac vxore præmortua validè petere executionem illius commissionis, & cum consanguinea in ordine, ad quam illa dispensatio petita fuit, nubere; atque ita expressè sentit *Sanchez de matrimon. lib. 8 disp. 33. n. 6. in fine*, & ratio inde desumitur, quià cum illa dispensatio, seù commissio ad dispensandum non sit renuntiata simpliciter, vel si renuntiata, non acceptata, non perijt facultas illa ad exequendam dispensationem.

PRÆNOTIO XXIII.

Quænam sint necessario explicanda in impetratione dispensationum super impedimentis matrimonij.

SVMMARIVM.

In impedimento consanguinitatis, affinitatis, & publicæ honestatis exponendus est gradus. 1.

Probabilius est exponendum esse multiplicatum gradum. 2.

Coniunctus in duplici gradu cum eadem tenetur quantumvis ille gradus fuerit inæqualis vtrumque exprimere, nec sufficit, si exprimat proximiorem, si sit coniunctio ex diuerso titulo. 3.

Quando est coniunctio ex eodem titulo sufficit, si exprimatur remotior. 4.

Quoad licitum tamen esse requiruntur literæ declaratoriæ super proximiori gradu. 5.

Nec est exprimendus gradus proximior, quamvis fæmina minus distaret à stipite. 6.

Intellige etiam, si alter distaret à communi stipite per vnicum tantum gradum. 7.

Illegitimus ex adulterio coniugati cum coniugata tenetur exprimere adulterium ex vtroque latere. 8.

Etiam tenetur exprimere qualitatem fæminæ, si fuerit vinculo obstricta, ratione cuius non possit contrahere cum coniugato, cum quo commisit adulterium. 9.

Nec tenere dispensatio, etiam si in literis dispensationis apposita esset clausula Non obstante. 10.

Iterata copula post commissam dispensationem, sed ante executionem tenet dispensatio, quamvis iteratio non fuerit exposita. 11.

Secus, si post executionem dispensationis iterata fuerit copula. 12.

Sufficit exprimere cognationem spiritualem, nec requiritur ex necessitate expressio paternitatis, & filiationis. 13.

Probabilius non est exprimenda linea recta. 14.

In quacunque linea in primo, & secundo gradu exprimenda est, an affinitas fuerit ex copula licita. 15.

Impetratio dispensationis cum expressione gradus propinquioris cum fuerit remotior tenet. 16.

Expresso gradu remotiori cum fuerit propinquior non tenet dispensatio. 17.

Si error contigerit in expressione strictioris impedimenti, & gradus proximioris, cum tamen impedimentum fuerit in diuerso genere minus stricto, & in gradu remotiori non tenet dispensatio. 18.

Tenet dispensatio inter impeditos, quantum est

ex vi dispensationis non expressa copula, siuè antecedenter habita, siuè subsequenter. 19.

Quando habita fuit copula ex fine facilius impetranda dispensationis tenet dispensatio illo fine reticito, si alia fuerint causa allegata sufficientes ad dispensationem. 20.

Si nulla alia fuerit causa, exponenda est copula cum fine facilioris impetrationis, ad quem fuit habita. 21.

Si alter tantum ex consanguineis habuerit copulam ex fine facilius impetrandæ dispensationis tenet dispensatio, quamuis ille finis non fuerit expressus. 22.

AMplam materiã aggredimur quoad ea, quæ ex parte eorum, qui impediti sunt ad contrahendum matrimonium, sunt exponenda in impetratione dispensationum, ne hæ subreptitiæ, & inualidæ reputentur; & quidem, cum impedimenta sint in diuerso genere, & ex diuersis capitibus procedentia, in ordine ad ea omnia difficultates singillatim sunt dirimendæ, quas, vt breuius, & dilucidius expediamus, placet singula sub varijs dubitationibus, & earum respectiuè responsionibus dilucidare.

Dubium primum. Dubitatur primò. An in impedimento consanguinitatis, affinitatis, & publicæ honestatis exponendus sit gradus determinatus, quo contrahere volentes sunt coniuncti, an verò sufficiat exponere consanguinitatem, affinitatem, vel publicam honestatem in genere reticito gradu, quo sunt coniuncti.

1 Exponendus est gradus in consanguinitate, affinitate, & publica honestate. Respondeo, exponendum esse determinatum gradum, quo sunt coniuncti contrahere volentes, ne dispensationes sint subreptitiæ. In hoc conueniunt communiter DD., & ità seruat stilus curiæ, quem habere vim legis, consentiunt omnes ex allegatis superius iuribus, & etiam ratio suadet, quià, quo proximior est gradus, eo difficilior est dispensatio, & non nisi ex vrgentiori causa, vel exacta maiori compensatione. Euincitur etiam paritate rationis ex ijs, quæ communitèr docent tàm iuristæ, quàm Theologi de legitimatione prolis, pro qua non sufficit exponere eam esse spuriam, sed etiam sunt explicandæ qualitates, & circunstantiæ coitus, quo procreatus est *Baldus in l. cam quam n.36 C. de fideicõ miss., Antonius c. per venerabilem n. 15., qui filij sint legitim., Felinus c. postulasti n. 2. declarat. 5. de rescript. Rebuffus prax. benefic. tit. de dispensatione super. defect. natalium n. 61 Couarruuias quarto decret. 2. part. c. 8. §. 9. num. 1., & 2. Molina tom. 1. de iustit. tract. 2. disp. 173 col. 8. vers. hinc colligitur, Sanchez de matrim. lib. 8. disp. 34. n. 3. Ludouicus Lopez 2. part. instruct. vbi de matrimonio c. vlt. tit. de dispensatione petenda.*

Dubium secundum, quando gradus est duplicatus. Dubitatur secundo: an, quando contrahere volentes sunt in eodem gradu duplicato, scilicet tàm ex parte matris, quàm Patris, teneantur in petitione dispensationis illum gradum in eodem gradu duplicato exponere: Hæc difficultas potest habere locum, vel in gradibus consanguinitatis, vt si sint coniuncti ex vtroque latere, vt præfert ipse titulus, vel in gradibus affinitatis, vt si quis contrahere volens cum aliqua rem habuerit cum duabus personis consanguineis in secundo gradu cum ea, cum qua contrahere intendit, vel in cognatione spirituali, vt, si alter alterius duos filios baptizauit, vel de sacro fonte leuauit, vel eundem filium ex sacro fonte leuauit, & simul in confirmatione tenuit, vel duo fuerint mutuo patrini filij alterius; vel in publica honestate, quatenus contraxit matrimonium ratum, & validum cum duplici cognata eius, quam ducere intendit, vel sponsalia duo cum duabus ejus sororibus ex dispensatione Pontificis.

Opinio Texedæ circa propositũ dubium. Texeda *in Theolog. mor tom. 2. lib. 4. dub. 2. n. 58* apud *Dianam part. 8 tract. 3. resol. 60.* existimat sufficere expressionem gradus ex vno latere sine duplicatione ex altero, eo quòd ex illo duplicato gradu vnũ dumtaxat consurgit impedimentum, & illa multiplicitas gradus merè materialitèr se habet in ordine ad intentionem Ecclesiæ; hocque confirmat exemplis plurium fornicationum eiusdem speciei cum eadem persona, quæ non inducunt, nisi vnicum impedimentum affinitatis, plurium excommunicationum, cum quibus quis celebrat; non enim contrahit, nisi vnicam irregularitatem, item exemplo procreati ex duplici adulterio, scilicet ex vtroque parente ad effectum, vt possit promoueri ad sacros ordines, quem non teneri ad expressionem vtriusque asserit, sed sufficere, si exponat se esse adulterinum. Nihilominus

2 Probabilius duplicatus gradus est exponendus. Respondeo, probabilius esse in omnibus præallegatis casibus teneri duplicatum gradum exponere *Molina de iustitia tom. 1. tract. 2. disp. 161 Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 24. n. 5. Rota in Nouissimis vol. 3. lib. 1. decis. 117. n. 2. Petrus de Ledesma de matrimon. q. 56. art. vltim. dub. 2. difficul. 3. correl. 5. Iacobus de Puteo decis. 39. n. 2., & seqq. Mandosius in signatura gratia verbo dispensationes matrimoniales ad fin.* Ratio ex eo deducitur primo, quià dispensationes ex genere suo sunt odiosæ, & strictæ interpretandæ per superius allegata; in odiosis autem duplum non continetur sub simplici. Secundo, quià, quando duplex est consanguinitas ex vtroque latere, non est vnica, & vnius sanguinis communicatio, sed diuersa, ex qua consurgit diuersa consanguinitas, quando duplex est affinitas

cum

Duplum in odiosis non continetur sub simplo.

cum eadem fœmina ex copula carnali cum duabus ipsius consanguineis in eodem gradu non est simplex eorundem seminum commixtio, ex qua consurgit, sed duplicata diuersorum, quando duplex est cognatio spiritualis, vel duplex publica honestas, non est vnica attinentia, sed duplex, illa ex duplici ministerio circa sacramenta diuersa, ista ex duplici matrimonio rato, vel ex duobus sponsalibus, sed quando est duplex impedimentum per ablationem vnius, alterum non aufertur, ergo &c. Deindè, quamvis daremus non constitui duplex impedimentum, denegari tamen non potest, quin fortius, & intensius constituatur, sicuti ex duobus gradibus caloris intensior constituitur, ergo eodem modo non dissoluitur, ac quando vnicum tantum dissoluitur.

Dices, hac ratione non subsisteret dispensatio, quam quis impetrauit super impedimento affinitatis contractæ ex multiplici copula cum consanguinea eius, quam ducere intendit, quandòquidem vnaquæque copula, si non inducit distinctam affinitatem, eandem saltem auget, & intendit, quod tamen supra negauimus. Sed contra, quià diuersa omninò est ratio, quandò affinitas oritur ex multiplici copula cum eadem consanguinea eius, quam ducere intendit, ac quandò oritur ex copula cum distinctis consanguineis eiusdem, nam quando contrahitur affinitas per multiplicatas copulas cum eadem consanguinea, licet multiplicentur peccata, tamen nō multiplicatur affinitas, nec gradus affinitatis, quandòquidem, vt procedens ab eodem principio non admittit intensionem; vnde ad summum dici potest, quod solummodò addantur actiones, quibus sufficientèr contraheretur affinitas, si iam non esset contracta; quandò verò affinitas consurgit ex multiplicatis copulis cum diuersis consanguineis, cum tunc consurgat ex diuersa commixtione, non vna sola contrahitur, sed multiplex, vel saltem vna intensiuè, & extensiuè maior, adeoque &c. Et ex hac responsione habes, quid respondeas ad alia exempla, quæ adducebantur *à Texeda loc. cit.* excepto illo, quod adducebatur de adulterio ex vtroque latere, de quo infra.

Non multiplicatur affinitas ex multiplici copula cū eadem.

3 Coniunctus cum eadem in duplici gradu inæquali tenetur vtrumque exprimere, si coniunctio sit ex diuerso titulo.

Hic alia suboritur difficultas, an, si quis cum eadem fuerit coniunctus in duplici gradu, sed inæquali puta in secundo, & in tertio teneatur in impetratione dispensationis, vtrumque gradum exponere, an verò sufficiat exponere gradum proximiorem stipiti omisso remotiori puta secundum omisso tertio. Videtur sufficere, si exponatur proximior omisso remotiori, quià sublato proximiori non est, cur remotior in suo esse subsistat, cum quodamodo in illo contineatur. Nihilominus absolutè asserendum est, vtrumque esse exponendum *Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 24. n. 10.* Ratio ex eo deducitur, quià huiusmodi gradus adinuicem non communicant, nec remotior continetur in proximiori, cum procedant ex diuerso principio, ergò non erit, cur vterque non sit exprimendus. Antecedens probatur, quià sensus huius asserti non est, quandò vnus ex contrahere volentibus ex eodem titulo consanguinitatis propter communicationem cum sanguine distat v. g. à stipite in secundo gradu, & alter in tertio, quià, vt infrà videbimus, in hoc sensu satis erit, quod exprimatur remotior reticito proximiori, sed sensus est, quandò v. g. ex vno capite vterque solum distat à comūni stipite in secundo gradu, & ex alio capite, & causa, seu quasi diuerso titulo propterèaliam communicationem distat vterque etiam in tertio, in hoc etenim sensu clarè liquet hunc tertium gradum non contineri in secundo, nec rigorosè quoad hunc effectum communicare cum illo, hocque contingeret, quandò ex parte vnius parentis hoc est ex vno latere esset coniunctus vterque in secundo gradu, & ex altero latere scilicet ex parte alterius parentis in tertio; & si quandò in æquali gradu duplicato ex vtroque latere non sufficit exponere gradum ex vno latere, nisi exprimatur etiam æqualis gradus ex altero, vt mox dicebamus, in responsione ad dubitationem, cur quandò distant in gradu inæquali, non erit vterque exponendus? Certè enim, & gradus remotior ex altero latere est secundum se, & supponitur sufficiens ad dirimendum matrimonium, cæteroqui non haberet locum præsens difficultas.

Quādo est ex diuerso titulo tertius gradus non continetur in secundo

4 Quando est ex eodem titulo sufficit, si exprimatur remotior gradus.

Rursus alia suboritur hinc difficultas, an, quandò contrahere volentes non ex diuerso titulo, sed ex eodem distant inæqualitèr à stipite puta alter in secundo gradu, alter in tertio, vel quarto sit vterq; gradus, quo illi à stipite distant, exponendus, an verò sufficiat exponere, vel proximiorem, vel remotiorem. Quidquid antiquitus aliqui dixerint *ex c. quod dilectio de consang.* absolutè asserendum est, regularitèr loquendo sufficere, si exponatur gradus remotior, quo alter distat à communi stipite, & hoc quoad validum esse, nam quoad esse licitum requiruntur vlterius literę declaratoriæ super gradu propinquiori *Probus addit. ad monachum rub. de cognat. spirituali n. unico vers. & quando sunt, Couarruuias 4. decret. 2. part. c. 6. §. 10. nu. 12. Ludouicus Lopez 1. part. instruct. ubi de matrimon. c. 49. in impedim. consanguinitatis col. 5. vers postremo, Petrus de Ledesma de matrimon. q. 54. art. 2 col. penult concl. 2. Sanchez de matrimon. lib. 8. disp 24. n. 15.*

Ratio

ex vi dispensationis non expressa copula, siuè antecedenter habita, siuè subsequentèr. 19.

Quando habita fuit copula ex fine facilius impetrandæ dispensationis tenet dispensatio illo fine reticito, si alia fuerint causa allegata sufficientes ad dispensationem. 20.

Si nulla alia fuerit causa, exponenda est copula cum fine facilioris impetrationis, ad quem fuit habita. 21.

Si alter tantum ex consanguineis habuerit copulam ex fine facilius impetrandæ dispensationis tenet dispensatio, quamvis ille finis non fuerit expressus. 22.

AMplam materiã aggredimur quoad ea, quæ ex parte eorum, qui impediti sunt ad contrahendum matrimonium, sunt exponenda in impetratione dispensationum, ne hæ subreptitiæ, & inualidæ reputentur; & quidem, cum impedimenta sint in diuerso genere, & ex diuersis capitibus procedentia, in ordine ad ea omnia difficultates singillatim sunt dirimendæ, quas, vt breuius, & dilucidius expediamus, placet singula sub varijs dubitationibus, & earum respectiuè responsionibus dilucidare.

Dubium primum. Dubitatur primò. An in impedimento consanguinitatis, affinitatis, & publicæ honestatis exponendus sit gradus determinatus, quo contrahere volentes sunt coniuncti, an verò sufficiat exponere consanguinitatem, affinitatem, vel publicam honestatem in genere reticito gradu, quo sunt coniuncti.

1 Exponendus est gradus in consanguinitate, affinitate, & publica honestate. Respondeo, exponendum esse determinatum gradum, quo sunt coniuncti contrahere volentes, ne dispensationes sint subreptitiæ. In hoc conueniunt communiter DD., & ità seruat stilus curiæ, quem habere vim legis, consentiunt omnes ex allegatis superius iuribus, & etiam ratio suadet, quià, quo proximior est gradus, eo difficilior est dispensatio, & non nisi ex vrgentiori causa, vel exacta maiori compensatione. Euincitur etiam paritate rationis ex ijs, quæ communitèr docent tàm iuristæ, quàm Theologi de legitimatione prolis, pro qua non sufficit exponere eam esse spuriam, sed etiam sunt explicandæ qualitates, & circunstantiæ coitus, quo procreatus est *Baldus in l. eam quam n.36 C.de fideicõ miss., Antonius c.per venerabilem n. 15., qui filij sint legitim., Felinus c. postulasti n. 2. declarat.5. de rescript. Rebuffus prax. benefic. tit. de dispensatione super. defect. natalium n 61 Coruuuias quarto decret. 2. part. c. 8. §. 9. num. 1., & 2. Molina tom. 1. de iustit. tract. 2. disp. 173. col. 8. vers. iunc colligitur, Sanchez de matrim lib. 8. disp. 34. n. 3. Ludouicus Lopez 2. part. instruct. ubi de matrimonio c. ult. tit. de dispensatione petenda.*

Dubium secundum, quando gradus est duplicatus Dubitatur secundo, an, quando contrahere volentes sunt in eodem gradu duplicato, scilicet tàm ex parte matris, quàm Patris, teneantur in petitione dispensationis illum gradum in eodem gradu duplicato exponere. Hæc difficultas potest habere locum, vel in gradibus consanguinitatis, vt si sint coniuncti ex vtroque latere, vt præfert ipse titulus, vel in gradibus affinitatis, vt si quis contrahere volens cum aliqua rem habuerit cum duabus personis consanguineis in secundo gradu cum ea, cum qua contrahere intendit, vel in cognatione spirituali, vt, si alter alterius duos filios baptizauit, vel de sacro fonte leuauit, vel eundem filium ex sacro fonte leuauit, & simul in confirmatione tenuit, vel duo fuerint mutuo patrini filij alterius: vel in publica honestate, quatenus contraxit matrimonium ratum, & validum cum duplici cognata eius, quam ducere intendit, vel sponsalia duo cum duabus eius sororibus ex dispensatione Pontificis.

Opinio Taxedæ circa propositũ dubium. Texeda *in Theolog. mor tom.2.lib. 4. dub. 2. n. 58* apud *Dianam part. 8 tract. 3. resol. 60.* existimat sufficere expressionem gradus ex vno latere sine duplicatione ex altero, eo quòd ex illo duplicato gradu vnũ dumtaxat consurgit impedimentum, & illa multiplicitas gradus merè materialitèr se habet in ordine ad intentionem Ecclesiæ; hocque confirmat exemplis plurium fornicationum eiusdem speciei cum eadem persona, quæ non inducunt, nisi vnicum impedimentum affinitatis, plurium excommunicationum, cum quibus quis celebrat: non enim contrahit, nisi vnicam irregularitatem, item exemplo procreati ex duplici adulterio, scilicet ex vtroque parente ad effectum, vt possit promoueri ad sacros ordines, quem non teneri ad expressionem vtriusque asserit, sed sufficere, si exponat se esse adulterinum. Nihilominus

2 Probabilius duplicatus gradus est exponendus. Respondeo, probabilius esse in omnibus præallegatis casibus teneri duplicatum gradum exponere *Molina de iustitia tom. 1. tract. 2. disp. 161 Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 24. n. 5. Rota in Nouissimis vol. 3. lib. 1. decis. 117. n. 2. Petrus de Ledesma de matrimon. q. 56. art ultim. dub. 2. difficul. 3. correl. 5. Iacobus de Puteo decis. 39. n. 2., & seqq Mandosius in signatura gratia verbo dispensationes matrimoniales ad fin.* Ratio ex eo deducitur primo, quià dispensationes ex genere suo sunt odiosæ, & strictæ interpretandæ per superius allegata; in odiosis autem duplum non continetur sub simplici. Secundo, quià, quando duplex est consanguinitas ex vtroque latere, non est vnica, & vnius sanguinis communicatio, sed diuersa, ex qua consurgit diuersa consanguinitas, quando duplex est affinitas

cum

Duplum in odiosis non continetur sub simple.

cum eadem fœmina ex copula carnali cum duabus ipsius consanguineis in eodem gradu non est simplex eorundem seminum commixtio, ex qua consurgit, sed duplicata diuersorum, quando duplex est cognatio spiritualis, vel duplex publica honestas, non est vnica attinentia, sed duplex, illa ex duplici ministerio circa sacramenta diuersa, ista ex duplici matrimonio rato, vel ex duobus sponsalibus, sed quando est duplex impedimentum per ablationem vnius, alterum non aufertur, ergo &c. Deindè, quamvis daremus non constitui duplex impedimentum, denegari tamen non potest, quin fortius, & intensius constituatur, sicuti ex duobus gradibus caloris intensior constituitur, ergo eodem modo non dissoluitur, ac quando vnicum tantum dissoluitur.

Dices, hac ratione non subsisteret dispensatio, quam quis impetrauit super impedimento affinitatis contractæ ex multiplici copula cum consanguinea eius, quam ducere intendit, quandòquidem vnaquæque copula, si non inducit distinctam affinitatem, eandem saltem auget, & intendit, quod tamen supra negauimus. Sed contra, quià diuersa omninò est ratio, quandò affinitas oritur ex multiplici copula cum eadem consanguinea eius, quam ducere intendit, ac quandò oritur ex copula cum distinctis consanguineis eiusdem, nam quando contrahitur affinitas per multiplicatas copulas cum eadem consanguinea, licet multiplicentur peccata, tamen nõ multiplicatur affinitas, nec gradus affinitatis, quandòquidem, vt procedens ab eodem principio non admittit intensionem; vnde ad summum dici potest, quod solummodò addantur actiones, quibus sufficienter contraheretur affinitas, si iam non esset contracta; quandò verò affinitas consurgit ex multiplicatis copulis cum diuersis consanguineis, cum tunc consurgat ex diuersa commixtione, non vna sola contrahitur, sed multiplex, vel saltem vna intensiuè, & extensiuè maior, adeoque &c. Et ex hac responsione habes, quid respondeas ad alia exempla, quæ adducebantur à *Texeda loc. cit.* excepto illo, quod adducebatur de adulterio ex vtroque latere, de quo infra.

Non multiplicatur affinitas ex multiplici copula cũ eadem.

3 Coniunctus cum eadem in duplici gradu inæquali tenetur vtrumque exprimere, si coniunctio sit ex diuerso titulo.

Hic alia suboritur difficultas, an, si quis cum eadem fuerit coniunctus in duplici gradu, sed inæquali puta in secundo, & in tertio teneatur in impetratione dispensationis, vtrumque gradum exponere, an verò sufficiat exponere gradum proximiorem stipiti omisso remotiori puta secundum omisso tertio. Videtur sufficere, si exponatur proximior omisso remotiori, quià sublato proximiori non est, cur remotior in suo esse subsistat, cum quodamodo in illo contineatur. Nihilominus absolutè asserendum est, vtrumque esse exponendum *Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 24. n. 10.* Ratio ex eo deducitur, quià huiusmodi gradus ad inuicem non communicant, nec remotior continetur in proximiori, cum procedant ex diuerso principio, ergò non erit, cur vterque non sit exprimendus. Antecedens probatur, quià sensus huius asserti non est, quandò vnus ex contrahere volentibus ex eodem titulo consanguinitatis propter communicationem cum sanguine distat v. g. à stipite in secundo gradu, & alter in tertio, quià, vt infrà videbimus, in hoc sensu satis erit, quod exprimatur remotior reticito proximiori, sed sensus est, quandò v. g. ex vno capite vterque solum distat à comũni stipite in secundo gradu, & ex alio capite, & causa, seù quasi diuerso titulo proptèr aliam communicationem distat vterque etiam in tertio, in hoc etenim sensu clarè liquet hunc tertium gradum non contineri in secundo, nec rigorosè quoad hunc effectum communicare cum illo, hocque contingeret, quandò ex parte vnius parentis hoc est ex vno latere esset coniunctus vterque in secundo gradu, & ex altero latere scilicet ex parte alterius parentis in tertio; & si quandò in æquali gradu duplicato ex vtroque latere non sufficit exponere gradum ex vno latere, nisi exprimatur etiam æqualis gradus ex altero, vt mox dicebamus, in responsione ad dubitationem, cur quandò distant in gradu inæquali, non erit vterque exponendus? Certè enim, & gradus remotior ex altero latere est secundum se, & supponitur sufficiens ad dirimendum matrimonium, cæteroqui non haberet locum præsens difficultas.

Quãdo est ex diuerso titulo tertius gradus non continetur in secundo.

4 Quando est ex eodem titulo sufficit, si exprimatur remotior gradus.

Rursus alia suboritur hinc difficultas, an, quandò contrahere volentes non ex diuerso titulo, sed ex eodem distant inæqualitèr à stipite puta alter in secundo gradu, alter in tertio, vel quarto sit vterq; gradus, quo illi à stipite distant, exponendus, an verò sufficiat exponere, vel proximiorem, vel remotiorem. Quidquid antiquitus aliqui dixerint *ex c. quod dilectio de consang.* absolutè asserendum est, regularitèr loquendo sufficere, si exponatur gradus remotior, quo alter distat à communi stipite, & hoc quoad validum esse, nam quoad esse licitum requiruntur vlterius literæ declaratoriæ super gradu propinquiori *Probus addit. ad monachum rub. de cognat. spirituali n. vnico vers. & quando sunt, Couarruuias 4. decret. 2. part. c. 6. §. 10. nu. 12. Ludouicus Lopez 2. part. instruct., ubi de matrimon. c. 49. in impedim. consanguinitatis col. 5. vers. postremo, Petrus de Ledesma de matrimon. q. 54. art. 2. col. penult. concl. 2. Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 24. n. 15.*

Ratio

Ratio ex eo deducitur, quod habetur *in c. fin. de consang.*, vbi dicitur, quod, quando duo consanguinei in gradu dispari distant, intelliguntur tantum distare inter se, quantum remotior distat à communi stipite, & ille solus gradus matrimonio impedimentum infert, qui à stipite remotior est, ergo, cum solum gradus remotior præstet impedimentum is solum ex necessitate quantum ad valorem matrimonij erit aperiendus. Dixi, *quoad esse licitum requiruntur vlterius literæ declaratoria super gradu propinquiori*, & hoc propter motum quendam proprium *Pij Quinti sanctæ recordationis edito anno* 1566. *die* 26 *Augusti, qui incipit, Sanctissimus*, vbi reuocauit motum proprium Pij IV. prædecessoris, in quo decreuerat gradum propinquiorem esse exponendum, & statuit sufficere gradus remotioris mentionem, obtentis tamen postea literis declaratorijs super gradu proximiori, & hoc non ad effectum reualidandi contractum initum, quasi, quod sine illis literis declaratorijs esset inualidus, sed ad effectum, vt scandala caueantur in foro externo, vnde merito docet *Probus addit. ad Monachum in rub. de cognat. spirit. in sexto*, quod solum requiratur literæ declaratoriæ, quando petitur in foro publico dispensatio, non quando petitur pro foro interno in impedimento omninò occulto.

5 Quoad licitum esse requiruntur literæ declaratoriæ, & quomodo.

Dixi, *regulariter loquendo*, propter nonnullos, qui docuerunt, quando fœmina est proximior stipiti, hunc gradum proximiorem esse explicandum, vt inter cæteros docent *Sotus in quarto dist.* 40. *q. vnica art.* 3. *vers. quarto demum*, *& art.* 4 *col. penult. vers.*, *& tertio*, *Molina de iust. tom. primo tract.* 2. *disp.* 161., qui ea ratione mouentur, quia tunc, cum vtpotè amita, & matertera sit respectu viri superior, vir eam debet revereri, & illa è contrario, cum sit vxor, suscipere debet ea revereri virum, & sic esset inter eosdem quasi mutua pugna, & peruerteretur ordo seruandus in matrimonio. Sed, an hæc limitatio admittenda sit, non video in iure definitum, & regula indefinitè statuit, quod gradus remotior sit dumtaxat aperiendus non distinguens, quando fœmina est proximior stipiti, ac quando est proximior masculus, nec ratio ex aduerso adducta quidquam euincit; nam eadem ratio militaret posita expressione etiam gradus proximioris fœminæ, nam adhuc vir eidem vtpotè superiori deberet reuerentiam, non enim per dispensationem tollitur ius ad illam reuerentiam iure naturæ debitam; vnde ex hoc potius esset arguendum, quod non esset de facili dispensatio concedenda, quam quod, si fuerit concessa etiam reticita illa qualitate, non teneat, cum ad hoc exprimendum iura non obligent, & maior difficultas in concedendo non irritet concessionem.

6 Nec est exprimendus gradus proximior quàuis fœmina minus distaret à stipite.

Propter similem rationem etiam limitant alij responsionem, quando alter ex contrahentibus solummodò per vnum gradum distaret à communi stipite, licet alter distaret in tertio, vel in quarto gradu ab eodem ex motu proprio supra allegato Pij V., vbi, cum dixisset non esse subreptitiam dispensationem obtentam sine expressione gradus proximioris subdidit, *Dummodo primum quoque modo non attingant, cum in eo sanctitas sua nunquam dispensare intendat.* Sed huic etiam limitationi libenter non acquiescerem; quià in hoc etiam currit generalis regula, & indefinita, quod à remotiori gradu impedimentum sit desumendum; nec motus Pij V. in hoc officit, quandòquidem, si in eo sensu, in quo accipitur ab aduersarijs, sumeretur, nec posset contrahi matrimonium inter consanguineos in primo, & quinto gradu, cum semper verificaretur, quod dispensatio primum gradum attingeret, nec ille primus gradus desineret ex eo, quod alter contrahens in gradu vltra quartum protraheretur; Deindè, cum Pontifex in eo motu pro ratione adducat, quod nunquam in eo primo gradu dispensare intendat, vtique intelligitur, quandò vterque contrahens est in eodem primo gradu, cum passim occurrat, quod in primo, & tertio gradu, vel quarto dispenset.

7 Etiam si alter solum distaret à communi stipite per vnum gradum.

Dubitatur tertiò. An, si illegitimus ex adulterio coniugati cum coniugata dispensationem obtineat super defectu natalium, & exprimat vnum solum adulterium, intelligatur validè dispensatus.

Dubium tertium de adulterino ex vtroque latere.

Affirmatiuè respondet *Texeda in Theologia morali tom.* 2. *lib.* 4. *dub.* 2. *num.* 58., qui etiam docet incautè procedere aduersarios asserentes, vtrumque adulterium exponendum esse ad validitatem legitimationis, atque hanc etiam sententiam sustinent *Angelus cons.* 204. *n.* 1. *Prepositus c. per venerabilem §. quod autem n.* 24. *in fin. Qui filij sint legitim.* cum existiment duplex illud matrimonium materialitèr se habere, & formalitèr in ordine ad effectum dispensationis computari pro vno. Nihilominus

Opinio Texedæ arbitrantis sufficere expressionem adulterij ex vna tantum parte.

Respondeo, probabilius esse, vtrumque adulterium exponendum esse, & per expositionem vnius dumtaxat reddi dispensationem subreptitiam, & inualidam. *Oldradus cons.* 247. *dub.* 2. *nu.* 2. *Antonius c. per venerabilem nu.* 15., *qui filij sint legit. Decius cons.* 462. *visa legitimatione n.* 7. *vol.* 4. *Felinus c. postulasti n.* 2 *vers. cæterum*, *& de isto declar.* 2. *de rescript. Siluester verb. legitimus q.* 3. *dict.* 2. *Mandosius in signatura gratia verb. dispensationes matrimoniales ad fin.*

8 Adulterium ex vtroque latere est exponendum.

Coa-

Couarruuias 4. decret. 2. part. c. 8. §. 9. n. 3. & alij magis communiter. Ratio ex eo deducitur, quia ex duplici capite consurgit illa illegitimitas, seu defectus natalium, & ex vtroque latere inficit prolem, & cum proueniat ex duplici principio inducit duplicem defectum, seu vnum intensiuè, & extensiuè maiorem, ergò vterque ille defectus est in impetratione dispensationis aperiendus. Confirmatur, quià, quandò impedimentum consanguinitatis prouenit ex vtroque latere, siuè in gradu æquali, siuè inæquali per superius dicta est manifestandum in vtraque qualitate, ne subreptitia euadat dispensatio, ergò etiam, quandò defectus natalium prouenit ex vtroque latere, erit secundum vtramque qualitatem in dispensatione aperiendus; sicuti enim coniunctio vtriusque parentis in sanguine inducit ex vtroque latere consanguinitatem in prole, ità labes in vtroque parente inficit eandem prolem ex vtroque latere.

9 **Tenetur etiam exprimere qualitatẽ fœminæ vinculo obstrictæ.**

Hinc etiam deduces, quod non solum aperienda sit qualitas vtriusque adulterij, quandò proles orta est adulterina ex coniugato, & coniugata, sed etiam, quandò orta est ex coniugato, & fœmina alio vinculo, ratione cuius non possit esse matrimonium cum illo, obstricta, vt, si esset affecta voto solemni castitatis; hæc etenim qualitas magis extensiuè, & intensiuè inficit eandem prolem, & reddit minus habilem ad munera, in ordine ad quæ requiritur dispensatio, & semper verificatur, quod fit ex coitu nefario, ex vtroque latere, quod idem dic in similibus.

Hæc, quæ dicta sunt, adeò vera sunt, vt siue petita fuerit dispensatio super impedimento consanguinitatis prouenientis ex vtroque latere, siue super defectu natalium proueniente ex vtroque parente tacito altero coniunctionis gradu, vel illegitimitate ex parte alterius, non subsistat, sed subreptitia sit, etiam si in literis dispensationis addita fuerit clausula *non obstante, Baldus in l. 1. n. 22. vers. vnum etiam scias C. de furtis, Alexander cons. 95. n. 7. vol. 2. Menochius de arbitrar. lib. 2. cent. 3 cas. 203. n. 13. Brunorus in suo compend. lit. D. vers. dispensatio est de lege.* Ratio ex eo deducitur, quia illa clausula habet præcisè confirmare expressa, nec vllo modo extenditur ad tacita, illisque robur addit aduersus ea, quæ eisdem obesse possunt, istis verò nullam vim confert, cum de istis non loquatur.

10 **Etiamsi in literis dispensationis posita fuerit clausula *non obstante*.**

Dubium quartum de copula commissa cum consanguinea post commissionem dispensationis.

Dubitatur quarto, an, si impetrata fuerit à Romano Pontifice Ordinario commissio, vt dispenset cum impetrantibus super impedimento affinitatis ortæ ex copula cum consanguinea alterius impetrantis, & antequam ordinarius exequatur commissionem, iterum ille, qui consanguineã alterius cognouit, cognoscat, possit exequi eadem commissio nulla facta mentione copulæ subsequentis, seu subsecutæ post impetratam commissionem.

11 **Iterata copula post commissam dispensationem, sed ante executionem tenet dispensatio illa non expleta.**

Respondeo cum distinctione, quam innuit etiam ipse titulus, quo proponitur hæc dubitatio; vel etenim iterata copula commissa est pendente adhuc dispensatione, quatenus commissio non fuerit executa per ordinarium; vel illa perfectè cõpleta; Iuxta primum sensum absolutè sententio, non obstante iteratione copulæ ante commissionem adimpletam subsistere dispensationem. Iuxta secundum vero sententio, non subsistere. Ita in vniuersum *Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 24. n. 8.* Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia copula illa iterata ante adimpletam commissionem per superius notata, & probata, non inducit nouam affinitatem, nec auget, sed solummodò ponit actiones, ex quibus consurgeret affinitas, si nondum hæc esset posita, ergò non est, cur commissio post illam iteratam executa non possit subsistere. Confirmatur ex superius dictis, quià, si affinitas orta esset ex iteratis copulis cum eadem consanguinea, non esset necessaria ad validam dispensationem expressio actuum fornicationis quoad numerum, quibus illa fuit cognita, nonnisi quià vnicam tantum constituunt affinitatem, prout docent *Calderinus cons. 1. de consang. nu. vnico, Alexander de Neuo cap. quod dilectio ad fin. de consang. & ibi Præpositus nu. 8. Gambara de auctoritate legati lib. 7. tit. de dispens. legatorum circa matrimonia n.* 407. ergò etiam ad validam executionem dispensationis non potest obstare iterata copula cum eadem consanguinea, & negatio expressionis eiusdem, quandò hæc fuit commissa ante adimpletam commissionem. Consequentia probatur, quià, quandò non confert ad distinctam affinitatem inducendam, vel maiorem intensiuè, & extensiuè, parum refert, quod fuerit patrata antecedentèr ad petitionem, vel subsequentèr ad illam, ante tamen complementum commissionis, quià, quousque perseuerat affinitas, quæcunque actio fornicaria cum eadem consanguinea accedat, nõ addit extensionem, nec intensionem in genere affinitatis, nec commissio facta à Pontifice ordinario ad dispensandum interrumpit eandem affinitatem, adeout quodamodo duplex constituatur. Neque dicas, quod auctoritas commissarij tota sit ab auctoritate, & voluntate committentis; voluntas autem committentis præsumitur esse dumtaxat iuxta exposita in supplici libello, & non aliter; in supplici autem libello non continetur copula post commissionem commissa; contra enim impugnaberis; quià voluntas committentis super-

Copula subsequẽs commissionem non auget affinitatem.

ponitur quidem esse iuxta exposita in supplici libello quoad ea, quæ necessario sunt exponenda, vel, quià inducunt nouum impedimentum, vel prius adaugent notabilitèr in eodem genere; non autem quoad ea, quæ ex necessitate non sunt exponenda; nam, sicuti, si antecedentèr fuissent commissæ iteratæ copulæ, non essent singulæ exponendæ, sed sufficeret expositio affinitatis ex copula cum consanguinea, ità, quandò est commissa post petitionem, & commissionem noua copula, hæc non est exprimenda, cum non adaugeat primam in eodem genere, nec nouam inducat.

12 Si post executionem iterata fuerit copula nō potest dispensatus contrahere matrimonium.

Ratio secundæ partis, (quæ procedit in suppositione, qua post commissionem datam à Pontifice Ordinario ad dispensandum, hæc esset ab eodem ordinario iuxtà limites mandati executa, & deindè antè contractum matrimonium, ad quod data fuit illa dispensatio, sponsus cum eadem consanguinea iterauerit copulam fornicariam, seù incestuosam) ex eo deducitur, quod illa iterata copula secundum se apta est ad inducendam affinitatem, nec continuatur cum præcedenti affinitate, ergò vtpotè distincta indiget noua dispensatione, ad quam ordinarius ex vi prioris commissionis non habet potestatem, cum illa potestas expirauerit per adimplementum commissionis, & commissarius, postquam functus fuerit munere sibi commisso, non possit amplius se ingerere per textum *in l. Iudex posteaquam, ff. de re indicata*, nec mandatum extenditur vltra ea, quæ commissa sunt. Antecedens probatur, nam inprimis iuxta superius dicta fornicationes iteratæ cum eadem consanguinea solum inducunt actiones, quæ secundum se aptæ sunt ad inducendam affinitatem, si illa non esset inducta. Deindè prior affinitas orta ex præcedenti copula perindè se habet, ac, si non esset posita, cum intelligatur per dispensationem completam sublata, ergò, cum non inueniat affinitatem, ex se ipsam inducet.

Dices ex dictis *tom. 6. sub tit. Contractus XV. de matrimon. II.* non intelligi sublatum impedimentum per dispensationem, nisi matrimonium fuerit contractum, quandòquidem dispensatio est præcisè in ordine ad ipsum, vndè, si posita dispensatione, & nondum effectuato matrimonio sponsus consanguineus, vel affinis copulatus fuerit carnalitèr consanguineæ, seù affini, cum qua contrahere intendit, non committit simplicem fornicationem, sed incestum, ergò adhuc illa affinitas continuabitur cum subsequenti contracta per copulam commissam post talem dispensationem, adeoq; nō indigebit noua dispensatione. Sed contra, negandum est non esse per illam dispensationem sublatum impedimentum quantum ad effectum contrahendi matrimonium; cum posita illa dispensatione possint illæ personæ liberè nullo obsistente contrahere; vndè, quandò diximus, quod sic dispensatus, si ante contractum matrimonium carnalitèr cognoscat eam, in ordine ad quam traxit dispensationem, committat non solum simplicem fornicationem, sed etiam incestum, hoc euenit, quià illud impedimentum sublatum quidem intelligitur ex præsumpta Pontificis dispensantis voluntate in ordine ad matrimonium contrahendum, non autem in ordine ad actus fornicarios, quapropter dici potest, quod in ordine ad idem matrimonium sublata sit affinitas in ratione impedimenti, non autem affinitas absolutè, ratione cuius, si sequatur aliquis actus libidinosus extra matrimonium, extrahatur à ratione propria incestus.

Sublatum est impedimentum, quantum ad effectū contrahendi matrimonium.

Dubitatur quinto, an necessarium sit in cognatione spirituali exprimere, an sit Paternitas, vel compaternitas, & ex quo sacramento, quaue actione orta sit, an sufficiat in genere exprimere eandem cognationem spiritualem.

Dubium quintum de cognatione spirituali.

Pro intelligentia quæsiti, seù dubitationis recole, quæ superius diximus, nempè cognationem spiritualem de præsenti stante *concilio Trident. sess. 24 de reformat. matrimon c. 2.* contrahi inter baptizantem, & baptizatum, inter confirmantem, & confirmatum, inter susceptores in baptismo, & confirmatione, & inter susceptum in vtroque sacramento, & inter baptizantem, seu confirmantem, & susceptores in vtroque, & inter Patrem, & matrem naturalem baptizati, & confirmati; adeo vt, prout est inter baptizantem, seù confirmantem, vel suscipientem in ordine ad baptizatum, & confirmatum dicatur respectiuè paternitas, & filiatio; paternitas scilicet, prout dicit relationem baptizantis, confirmantis, & suscipientis ad baptizatum, seù confirmatum tanquam ad terminum; filiatio verò, prout dicit relationem baptizati, seù confirmati ad baptizantem, confirmantem, seù suscipientem tanquam ad principium; prout verò, est inter baptizantem, confirmantem, seù suscipientem, & inter Patrem, & matrem naturalem baptizati, seù confirmati dicatur compaternitas, quatenus scilicet, sicut Pater, & mater per generationem carnalem actiuam tribuunt esse naturale filio, ita baptizans, confirmans, seu suscipiens per generationem spiritualem actiuam eidem conferant esse spirituale, & sic seruata proportione, sicuti illi ratione esse naturalis, quod conferunt, dicuntur Pater, & mater, ita & isti ratione esse spiritualis, quod tribuunt, dicantur compatres quasi quod concurrant ad tribuendum

Quomodo contrahatur cognatio spiritualis.

dum esse perfectum eidem filio. Quibus suppositis

Sanchez *lib. 8. de matrimon. disp. 24. n. 15.* absolutè asserit exprimendam esse paternitatem, vel filiationem, & sine tali expressione subreptitiam esse dispensationem, quia multo indecentius est cum filia spirituali contrahere, vel cum filio, quam cũ compatre, & vlterius addit nullibi legi, Pontificem dispensasse, vt matrimonium contraheretur cum filia, vel filio spirituali, bene tamen passim cum compatre. Nihilominus

Opinio Sanchez arbitrantis esse exponendam qualitatem paternitatis, & filiationis.

Respondeo, probabilius esse non exprimendam esse ex necessitate talem qualitatem paternitatis, & filiationis, sed sufficere expressionem cognationis spiritualis. Rationem ex eo deduco, quia in cognatione spirituali non distinguuntur gradus, sicuti distinguuntur in cognatione carnali, & in affinitate, sed quæcunque cognatio spiritualis eodem iure inducitur, & eodem iure vetat matrimonium inter cognatos, ergo, cum idem habeat principium, & eodem iure indistinctè vitatur, non indiget distincta expressione; tota etenim ratio, ex qua consurgit hoc impedimentum, fundatur in dispositione Ecclesiastica; & cum Ecclesia, nec diuerso iure, nec diuersa prohibitione vetauerit matrimonium inter Patrem, & filiam spiritualem, & inter patrem, & commatrem sub eadem vtrumque venire censendum est, & vbi iura ipsa non distinguunt, nec nos distinguere debemus; Neq; obesse potest, si asseratur, in cognatione spirituali inter Patrẽ, & filiã subesse longe maiorem deformitatem, quia hæc regeneratio assimilatur generationi carnali, in qua, sicuti indecentissimum est inter patrem, & filiã esse matrimonium, ità maximè indecens est, esse inter Patrem, & filiam spiritualem: Non, inquam, obesse potest, quia in primis hæc instantia nimis probat; probat etenim, quod, sicuti est indispensabilis consanguinitas inter Patrem, & filiam naturalem ad contrahendum matrimonium, ità sit indispensabilis cognatio spiritualis inter Patrem, & filiam spiritualem, quod nemo dicet. Deindè in analogicis non valet argumentum ab vno ad alterum analogatum, sic non valet. Ita se habet Baptismus ad filium spiritualem, sicuti generatio ad naturalem, sed in generatione naturali filius est pars Patris, ergo etiam in generatione spirituali, seù in baptismo baptizatus est pars patris. Quamobrẽ dico, diuersimode rem se habere in vtraque generatione; nam in generatione temporali, seù carnali ratione vnitatis immediatæ in sanguine inter patrem, & filiam consurgit vinculum de iure naturæ, ratione cuius Pater non possit cum filia contrahere matrimonium, & in alijs gradibus in linea transuersali de iure positiuo ratione coniunctionis non immediatæ, sed mediatæ, & remotæ; in generatione vero spirituali consurgit solummodo illud vinculum de iure positiuo Ecclesiastico, quod certè vinculum, nisi adesset dispositio Ecclesiastica, non officeret; cum igitur Ecclesia indefinitè, & sine vlla restrictione, vel ampliatione inducat hoc vinculum, siuè in paternitate, siuè in compaternitate, non est, cur vtraque non veniat sub eadem dispositione, & vtraque non sit eodem iure dispensabilis. Dicere deindè, quod maiorem deformitatem præseferat contrahere matrimonium cum paternitate, quam cum compaternitate, hoc est ad summum secundum quandam apprehensionem extrinsecam. Cæterum cum secundum se, & ex natura sua hæc non impediat, sed tantum ex dispositione Ecclesiastica, & Ecclesia non distinguat inter vnam, & alteram, sed eodem iure vtramque inducat, non est &c.

13 Sufficit expressio cognationis spiritualis.

Non valet argumentum à paternitate carnali ad spiritualẽ.

Ecclesia indefinitè inducit vinculum cognationis spiritualis.

Confirmatur responsio. Quià Ecclesia non distinguit inter paternitatem prouenientem ex baptismo, & prouenientem ex confirmatione non est ex necessitate exprimendum, an sit à baptismo, vel à confirmatione, vt admittit *Sanchez d. lib. 8. de matrim. disp. 24. num. 15. in fine*, quamvis quoad responsionem nobis aduersetur, ergo etiam, cum Ecclesia eodem iure inducat impedimentum, tàm in paternitate, quam in compaternitate, nec inter vtramque distinguat, non erit, cur expressim, & distinctè vtraque sit in impetratione dispensationis exponenda.

Non est exprimendũ, an cognatio spiritualis proueniat, vel ex baptismo, vel ex confirmatione.

Ex quibus habes, quid respondeas ad secundam partem dubitationis, an scilicet sit ex necessitate exponendum, an cognatio spiritualis proueniat, vel ex baptismo, vel ex confirmatione, an per collationem baptismi, vel confirmationis, an per susceptionem respectu alterutrius actiuam, vel passiuam. Dic etenim huiusmodi qualitates, non esse ex necessitate discriminatim exponendas propter rationem superius adductam, quià Ecclesia quidem ex vtroque sacramento, & vtraque actione inducit impedimentum, non tamen distinguit inter vtrumque, seù vtramque, & quià hæc parum mutant, vel augent.

Dubitatur sexto. An in impedimento publicæ honestatis necessarium sit exprimere, an ortum fuerit ex matrimonio rato, an sufficiat præcisè dicere interesse publicam honestatem in genere. Hæc dubitatio procedit, quando hæc publica honestas, super qua petitur dispensatio, si verè procedat ex matrimonio rato, sit in primo gradu, quandòquidem stante dispositione *Concilij Tridentini sess. 24. de matrimon. c. 3.* huiusmodi impedimentum, prout oritur ex sponsalibus legitimè initis non extenditur vltra primum gradum,

Dubium sextum circa impedimentum publicæ honestatis.

prout verò oritur ex matrimonio rato refertur vsque ad quartum gradum; si etenim sit extra primum gradum non est necesse exprimere, an sit ex matrimonio rato, an ex sponsalibus, cum ex ipsa expositione secundi, vel vlterioris gradus satis innotescat procedere ex matrimonio rato, siquidem quoad honestatem ex sponsalibus extra primum gradum non est necessaria dispensatio.

14 Probabilius exponendum est, an publica honestas proueniat ex matrimonio rato.

Respondeo, probabilius exponendum esse, an publica honestas proueniat ex matrimonio rato. *Sanchez de matrim. lib.8.disp.24. n.16.* Ratio ex eo deducitur, quia Ecclesia ipsa strictius agnoscit vinculum, prout prouenit ex matrimonio rato, quam prout prouenit ex sponsalibus, quandoquidem illud extendit vsque ad quartum gradum, istud restringit ad primum dumtaxat, ergo illud, vt distinctum in impetratione dispensationis est exprimendum. Neque dicas, Ecclesiam solummodo comparare gradus in publica honestate orta ex matrimonio inter se, non autem comparare eandem publicam honestatem, vt prouenientem ex matrimonio ad seipsam, & vt prouenienté ex sponsalibus, nec in hoc vllam ponit differentiam, nec imponit onus expressionis pro vno potius, quam pro altero; vnde antiquitùs ante Concilium Tridentinum æque exponendus erat gradus siue in honestate ex sponsalibus, siue in eadem ex matrimonio rato, & vtraque æquali pede currebat, nec Concilium Tridentinum aliud innouauit circa hoc, nisi quod restrinxit impedimentum proueniens ex sponsalibus ad primũ gradum, vt vero prouenienss ex matrimonio rato reliquit in sua vi, & extensione vsque ad quartum gradum; contra enim impugnaberis, quia, ex quo impedimentum, vt prouenienss ex vno titulo restrinxit, aliud in sua extensione reliquit, sufficiẽter inter vtrumque cognouit, & explicauit discrimen, & fortius vinculum in vno, quam in altero, & ex quo voluit expressionem quoad gradus in vno, & non in altero, intelligitur implicitè voluisse distinctam expressionem impedimenti, vt prouenientis ab vno titulo ab impedimento, vt prouenienté ab altero titulo, cum quodamodo magis differat honestas, vt prouenienss à sponsalibus ab honestate, vt prouenienté à matrimonio rato, ac primus gradus eiusdem honestatis ex matrimonio rato à secundo ex eodem titulo.

Publica honestas ex matrimonio rato vestitur sacramento.

Confirmatur responsio, quia in matrimonio rato publica honestas quodamodo vestitur sacramento, quod certè firmat vinculum, in sponsalibus autem nullo sacramento vestitur, cum sponsalia ipsa non sint sacramentum, ergo illa est exprimenda in impetratione dispensationis ratione eiusdem fortioris vinculi. Confirmatur secundo, quia facilius sunt solubilia sponsalia, quam matrimonium ratum, ergo etiam facilius erit solubilis honestas, vt ex illis prouenienss, quam vt prouenienss ex isto. Confirmatur tertiò, quia indecentius videtur nubere cum sorore vxoris de præsenti, quam cum sorore sponsæ de futuro, ergo &c.

Dices, hæc omnia rectè procedere ad probandum, quod æquum esset, vt induceretur onus talis distinctæ expressionis; non autem ad probandum, quod ita de facto inductum sit per Ecclesiam; cum igitur hoc impedimentum publicæ honestatis inductum sit præcisè ex dispositione Ecclesiæ propter quandam attinentiam moralem, & Ecclesia expresse non disposuerit, quod sit distincta mentio facienda in impetratione dispensationis, non est, cur nos hoc onus distinctæ expressionis inducamus, sicuti diximus supra, non esse exprimendam, vel paternitatem, vel compaternitatem in dispensatione cognationis spiritualis, cum Ecclesia hoc non induxerit. Sed contra, quantumvis hoc impedimentum inductum solummodo fuerit per ius Ecclesiasticum, sufficienter tamen colligitur, quod per idem ius Ecclesiasticum inductum fuerit de facto onus talis distinctæ expressionis, ex quo voluit expressionem graduum in vno, & non in altero. Ad quid enim inducere onus exprimendi in honestate orta ex matrimonio rato gradus distinctos, si non esset facienda ex necessitate distincta mentio honestatis ex matrimonio, & eiusdem ex sponsalibus? Certè, si non est facienda distincta mentio vtriusque, sufficeret dicere in petitione esse impedimentum publicæ honestatis non distinguendo, & sic cessaret onus exprimendi gradus.

Ecclesia sufficienter voluit expressionem ex quo induxit distinctionem graduum.

Dubium septimum circa expressioné lineæ rectæ.

Dubitatur septimo, An in consanguinitate, & affinitate necesse sit exprimere in impetratione dispensationis, quod distantia graduum sit in linea recta. Procedit hæc dubitatio in suppositione, quod vltra primum gradum in linea recta impedimẽtum sit tantum inductum ex iure positiuo Ecclesiastico; in sententia etenim, quem nos supra commendauimus, asserente de iure naturæ interdictum esse matrimoniũ in linea recta vsque in infinitum, non habet locum hæc controuersia, quandoquidem indispensabile videtur matrimonium in quocunque gradu, nisi ex grauissima communi necessitate.

14 Probabilius nõ esse exprimendam lineã rectã.

Respondeo, probabilius esse, non esse ex necessitate in illa suppositione exprimendam lineam rectam. Est contra *Sanchez lib.8. disp.24. de matrimonio n.14.* Ratio ex superius dictis deducitur, quia iura in vniuersum non distinguentia inter gradus lineæ rectæ, & gradus lineæ transuersalis solum

lum inducunt onus exprimendi gradus intra quartum; nullibi autem exprimunt exponendam esse lineam; quod, si alicubi DD. asserant exponendam esse lineam, ideo hoc præstant, quia supponunt in linea recta matrimonium interdici etiam vltra quartum gradum; & licet videatur maior irreuerentia in cōtractu inter consanguineos, & affines, in linea recta, ac in trāsuersali; hæc etiam maior irreuerentia non est talis, vt de facto inducat onus expressionis, cum etenim hoc impedimentum vltra primum gradum etiam in linea recta supponatur inductum tantum per ius Ecclesiasticum, & hoc non imposuerit distinctum onus, talis maior irreuerentia quoad hunc effectū non est consideranda.

Dubium octauum circa affinitatem in linea recta, siue ex copula licita, vel illicita

Dubitatur octauo, An in affinitate exprimendum sit, quod orta fuerit siue in linea recta, siue in transuersa ex copula licita, vel illicita. Certum est in primis tenere dispensationem petitam in tertio, & quarto gradu, quantumvis non fuerit expressum, an illa orta fuerit ex copula licita, vel ex illicita quia, cū in copula illicita nō extendatur impedimentum vltra secundū gradum, eo ipso, quod vltra talem gradū petita est dispensatio intelligitur tacitè petita ex affinitate ex copula licita; neque obesse potest, si asseratur, necesse esse exprimere eam affinitatem ortam esse ex copula licita ex aliō titulo scilicet publicæ honestatis; cum etenim illa copula proueniat, vt pote licitè ex matrimonio, vtique inducit publicam honestatem cum omnibus consanguineis eius, cum qua habita fuit illa copula vsque ad quartum gradum; Non, inquam, obesse potest, quia, cum sufficienter explicetur affinitas ex copula licita, vtpote quod vltra secundum gradum non datur affinitas impediens, & dirimens matrimonium ex copula illicita, sufficienter etiam implicitè indicatur publica honestas vt indicare videtur *Glosa in cap. non debet verb. in secundo de consanguin., & ibi Antonius num 19., Milis in sua repert. lit D. num. 23. verb. dispensatio facta super impedimento, Felinus cap. postulasti num. 13. limit. 7. in fin. de rescript., Ripa respons. 11. ad fin. de rescript., Hieronimus Paulus in pract. Cancel Apostolica tit. notabilia super dispensationibus matrimon., Berous decis. 264. num. 18., Couaruuias quarto decret. 2. part cap. 6 §. 7 nu. 5., Antonius Cucus lib. 5. instit. maior. tit. 12 nu. 250.*

Explicato tertio, vel quarto gradu in affinitate nō est necesse exprimere, an fuerit ex copula licita, vel illicita.

Deinde difficultas solum reducitur, quando Impetratur dispensatio, vel in primo, vel in secundo gradu, cuius necessaria est expressio, siuè affinitas orta fuerit ex copula licita, vel illicita, & hoc siuè fuerit in linea recta, siuè transuersali; pro cuius posterioris partis intelligentia, aduertendum, tunc affinitatem in linea recta haberi, quādo respiciuntur personæ ascendentes, & descendentes illarum duarum personarum, quæ carnaliter se cognouerunt. Ascendētes sunt socer, vitricus, Nouerca; descendentes vero sunt Gener, Nurus, Priuignus, & Priuigna; hæc autem affinitas in linea recta æque haberi potest siuè ex copula licita, siue ex illicita, cum etiam in illicita haberi possint ascendentes, & descendentes respectu eiusdem stipitis communis, qui sunt ipsæ personæ se fornicariè cognoscentes; Verum tamen est, quod in affinitate illicita ascendentes, & descēdentes non habeant specialia nomina à iure inducta, sicuti habent in affinitate licita, quod arbitror inde euenisse, ne iura per compositionem talium nominum videantur fauere illicitis congressionibus; tunc vero haberi affinitatem in linea transuersali, quando respiciuntur personæ collaterales ipsis se cognoscentibus carnaliter, hoc est consanguinei ex latere respectu vtriusque; hæcque etiam haberi potest, siue ex copula licita, siue illicita, vt ex se patet. His suppositis

Quandonā habeatur affinitas in linea recta

Sanchez *dict. lib. 8. de matrimonio disp. 24. n. 14.* qui docuerat necessarium esse in consanguinitate, affinitate, vel publica honestate exprimere, an distantia graduū fuerit in linea recta, modo eodem loco citato excipiendo reputat non esse necessarium, hanc qualitatem lineæ rectæ exprimere in affinitate ex copula fornicaria, quia ex hac copula non oritur notabiliter specialius vinculum, aut notabiliter maior reuerentiæ obligatio affinibus ex linea recta, quam ex transuersali.

Sensus Sanchez expo nitur.

15 In primo, & secundo gradu in quacunque linea exprimenda est, an fuerit ex copula licita.

Respondeo in vniuersum, si dispensatio super affinitate petatur in primo, vel in secundo gradu necessario faciendā esse mētionem, siue fuerit in linea recta, siue in transuersali, an fuerit ex copula licita, *Abbas c. non debet n. 12. de consang. & ibi Alexander de Neuo n. 11. Prepositus n. 18. Brunellus de Sponsalib. concl. 26. n. 3. Siluester verb. dispensatio q. 5. n. 9. Stephanus Costa tr. de affinit. §. quia inter impedimenta num. 3. Nauarrus lib. 4. consil tit. de consang. in prima edit. cons. 4. num. 1. Toletus lib. 7. summa c. 11. n. 6. Petrus de Ledesma de matrimon. q. 56. art. vlt. dub. 2. difficult. 3. corrol. 6. Ludouicus Lopez. secunda pars. instruct. ubi de matrimon c. 50. col. 4. vers. aduertendum est, an super, Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 24. n. 38.* Ratio ex eo deducitur, quia, quando est ex copula licita, duplex quodammodo importat impedimētum cum consanguineis alterius, alterum affinitatis, alterum publicæ honestatis, sed quando concurrit duplex impedimentum, vtriusque saltem implicitè facienda est mentio, quatenus scilicet in altero includatur, quod alterum in impetratione dispensationis exponatur, ergo necessarium est, vt affinitas exprimatur,

vt

Ex copula licita duplex est impedimentum.

vt proueniens ex copula licita, quandoquidem tunc implicitè saltem exponitur etiam publicæ honestatis impedimentum, & sine tali expressione posset esse concessio præcisè super affinitate nullo habito respectu ad publicam honestatem. Confirmatur, quià in materia odiosa sunt verba in minori significato accipienda per textum *in c. fin. de præbend.*, *& c. cum in illis in primo responso*, *& c. quamuis eod. tit. in sexto*, ergo intelligenda sunt verba dispensationis de simplici affinitate, quando ex contextu petitionis non innotescit extendi etiam ad honestatem. Confirmatur secundo, quià in odiosis, cuiusmodi sunt dispensationes, duplex non continetur sub simplo, nisi exprimatur, ergo, nisi facta fuerit petitio sub terminis connotantibus vtrumque impedimentum, non intelligitur concessio extendi ad vtrumque, sed ad id tantum, quod est minus significatum in tali petitione; Neque dicas, quod mentio affinitatis absolutè facta intelligenda sit de orta ex copula coniugali, tum quià in dubio non debet præsumi delictum per textum *in l. merito ff. pro socio*: tum quià in odiosis verba intelligenda sunt in potentiori significato *arg. c. penult. de senten. excommun.*, contra enim impugnaberis; quià, cum affinitas indifferens sit, vt procedat per matrimonium ex copula coniugali, vel sine matrimonio ex copula fornicaria, gratis omninò dicitur, quod nudè sumpta intelligenda sit de orta ex copula coniugali, nec primum assumptum aliquod euincit, nam stricta illa interpretatio non innititur præsumptioni delicti, sed dispositioni iuris, secundum quod odiosa, cuiusmodi sunt dispensationes, in strictiori significato sunt accipienda; nec item aliquod euincit secundum assumptum, quià id, quod deciditur in *d. c. penult. de sent. excommun.*, est quid speciale ex speciali motiuo definitũ per Pontificem, quod propterea non est ad alibi odiosa extendendum.

Affinitas indiferens est, vt contrahatur vel ex copula licita, vel illicita.

Dubium nonum circa dispensationem ex errore.

Dubitatur nono. An, si in impetratione dispensationis contingat error, quatenus exprimatur vnus gradus, cum tamen sit alius, dispensatio ipsa intelligatur irrita, & nullius valoris.

Triplex sensus difficultatis.

Sub triplici sensu potest examinari præsens dubium; primo, quatenus exponatur maior gradus, puta secundus, cum sit minor, puta tertius, vel quartus, secundo, quatenus exponatur minor, puta tertius, vel quartus, cum fuerit in re secundus. Tertiò quatenus narretur, seù exponatur maius impedimentum, & in strictiori gradu, cum tamen sit minus, & in gradu inferiori, puta si dicatur esse consanguinei in secundo gradu, cum tamen sint solum affines, & in tertio gradu; & sub triplici hoc sensu procedit difficultas, quando est ignorantia inculpata, & bona fide in tali expositione erronea.

16 Expresso secundo gradu, cum fuerit tertius, non irritatur dispensatio.

Respondeo primo, si in impetratione dispensationis contigerit error in expressione maioris gradus, puta secundi, cum fuerit minor, nempè tertius, subsistit ipsa dispensatio, quantumuis data opera contigerit talis error. *Petrus de Ledesma in summa sacram. vbi de matrimon. c. 27. post septimam concl. dub. 1. Manuel primo tomo summa in secunda edit. c. 2,8. concl. 3. nu. 3. Vega secundo tom summa c. 34 cas. 98. in initio, Sanchez de matrim. lib. 8. disp. 24. n. 17.* Ratio ex eo deducitur primo, quia talis dispensatio, quantumuis cum tali errore concepta, non egreditur à præsumpta formali voluntate Pontificis dispensantis, nec est extra ordinem petitionis, quandoquidem est in eodem ordine, & genere consanguinitatis v. g. & Pontifex, si verum fuisset expositum, facilius concessisset, ergo non est, cur debeat inanis, & inualida reputari. Secundo, quia talis dispensatio facta in gradu maiori continet in se minorem, & quidem in eodem genere, cum maius ex genere suo includat minus, tanquam partem sui ipsius; neque obesse potest, si asseratur, quod in odiosis non valeat argumentum à maiori ad minus; non inquam, obesse potest, quia fallit, quando minus continetur in maiori, tanquam pars in suo toto, vt supra diximus.

17 Non tenet dispensatio, si fuerit expositus gradus remotior, cum fuerit propinquior, quãuis error contigerit ex ignorãtia inculpata.

Respondeo secundo, si in impetratione dispensationis exponatur gradus minor ex errore, & re vera fuerit maior, non tenet dispensatio, quantumuis error contigerit ex ignorantia inculpata. Ita expressè *Sanchez d. lib. 8 de matrimonio disp. 24. n. 18.* Ratio ex eo deducitur primo, quia maius non includitur in minori, sicuti minus in maiori, & error ille est circa substantiam dispensationis, nec ita facilis est concessio in maiori, sicuti in minori; & hoc etiam valet, quantumuis ille error, quo petita fuit dispensatio in minori, cum fuerit maior, fuerit communis; valet, inquã, quia, quantumuis in ijs, quæ spectant ad iurisdictionem error communis faciat ius, & suppleat defectum, in alijs tamen, in quibus præcisè non consideratur iurisdictio, sed qualitas pertinens ad substantiam, actus non facit ius, nec supplet defectum, sic v. g. error cõmunis, quo quis cum habuerit antecedenter iurisdictionem ad excipiendas confessiones in aliqua Diœcesi; adhuc retinere credatur, facit ius, & reddit validã confessionẽ pœnitentis apud eundẽ habitam; error autem communis, quo quis non reputatur cum altero consanguineus, cum tamen re vera consanguineus sit, non supplet defectum, nec reddit validum matrimonium inter illos initum; nõ nisi quia primum pertinet ad iurisdictionẽ, circa quam error communis inducit titulum;

lum; Secundum verò pertinet ad substantiam actus, circa quam error communis nihil prodest. Neque obesse potest, si asseratur, quod ad valorem actus opinio communis quandoque præferatur veritati per textum *in l. Barbarius ff de offic. præt.* dependenter ad quem textum *Molina tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 173. col. 9. vers. quando qualitas*, docet, quod, si quis genuerit filium ex ea, quæ tempore coitus reputabatur vidua, quæ tamen post legitimationem eiusdem filij comperta fuit pro eo tempore coniugata, ille filius habeatur pro legitimato, quantumvis Pontifici non fuerit explicatum adulterium, & *Felinus c. in nostra n. 38 vers. quod dictum est de rescript. Rebuffus in concordatis in forma mandati Apostolici paulo ante vers. item expresso, Mandosius reg. 34. cancellariæ q. 53. n. 10. Menochius de arbitrar. lib. 2. cent. 3. cas. 202. nu. 164.*, docent, quod in impetratione beneficij vacantis ex diuerso vacationis titulo ab expresso eadem impetratio teneat, si fuerit error communis circa talem titulum vacationis expressum. Non, inquam, obesse potest, quia ille textus *in l. Barbarius* intelligendus est solummodo quoad iurisdictionalia, in quibus communis opinio præualet veritati; non autem quoad ea, quæ pertinent ad substantiam actus: non enim efficit, quod dispositum in vno casu censeatur in alio dispositum propter errorem communem; vnde corruunt ea, quæ ex Molina supra adducebantur. Ad illud, quod subditur de beneficio vacante ex diuerso titulo ab expresso, dicendum est, subsistere, quia non est error in beneficij substantia, sed in accidente parum conferente ad collationem, quod præsumendum est, non validum esse ad remouendum Pontificem à tali collatione.

Soluitur obiectum aduersans.

18 Respondeo tertio, si in impetratione dispensationis error contigerit in expressione strictioris impedimenti, & gradus proximioris, cum tamen impedimentum fuerit in diuerso genere minus stricto, & in gradu remotiori probabilius non tenet dispensatio, *Couaruuias quarto decret. prima parte c. 8. § 8. n. 11. Ludouicus Lopez secunda parte instruct. vbi de clauibus c. 9. col. 5. & prima part. c. 50. col. 2. Sanchez de matrim. lib. 8. disp. 24. n. 19.* Ratio ex eo deducitur primo, quia in hoc non militat ratio, quod inferius includatur in superiori, cum sint diuersæ speciei, nec vna species alteram includat. Secundo, quia dispensatio super vno defectu non est dispensatio super alio, *Baldus c. innotuit n. 17. de elect. Afflictus decis. Neapol. 320. n. 12.* Nec obesse potest, si asseratur, quod, cum illud impedimentum, super quod cadere deberet dispensatio, sit minus strictum, & rigorosum, quam sit illud, super quo petita est ex errore dispensatio, facilius Pontifex super illo dispensasset, quam super isto, adeoque dispensatio posita haberi debet pro valida etiam pro vero impedimento minus stricto: Non, inquam, obesse potest, quia, quod facilius dispensasset in altero genere non facit, quod actu in illo genere dispensarit; vnde ad summum illa voluntas habitualis, seu concomitans, quod Pontifex fecisset, si cognouisset, tunc tantum habet locum, quando illud, quod fecisset, comprehenditur tanquam inferius in eo genere quod fecit, & casus non expressus contineri potest sub expresso, quod non contingit in præsenti hypothesi.

Non tenet dispensatio cum expressione strictioris impedimenti, cum fuerit in diuerso genere minus stricto.

Dubitatur decimo, an in dispensatione impedimentorum matrimonij necessario sit explicanda copula iam habita inter impeditos.

Dubium nonum circa expressionem copulæ.

Hoc etiam dubium sub triplici sensu potest examinari; primo, quatenus habita fuerit talis copula inter sic impeditos nullo habito respectu ad matrimonium inter ipsos ineundum; Secundo, quatenus habita fuerit habito respectu ad matrimonium, sed absque spe facilioris dispensationis, Tertio, quatenus habita fuerit ex tractatu præcedenti, & ad effectum facilioris dispensationis obtinendæ. Rursus triplici illo sensu considerato, vel potest esse habita huiusmodi copula, antequam Pontifex dispenset, vel post commissioné Papæ factam ordinario, sed ante executionem, vel post commissioné Papæ, & executionem ordinarij.

Triplex sensus, secundum quem potest examinari dubiú.

19 Respondeo primo, siue copula habita fuerit inter sic impeditos, puta inter consanguineos, seu inter affines, vel antecedenter ad dispensationem impetratam à Romano Pontifice, vel post commissioné ab eodem factá Ordinario, vt dispenset, vel etiam post executionem eiusdem, dúmodo habita fuerit sine respectu ad futurum matrimonium, & sine spe eiusdem, quantum est ex vi dispensationis præcisè, etiam si in petitione, vel executione non facta fuerit mentio eiusdem copulæ, ipsam dispensationem tenere, *Auersa de sacram. matrimon. q. 19. sect. 6. Ochagauia tract. 4. de sacrament. matrimon. dispens. q. 11. n. 4. Perez de matrimon. disp. 46. sect. 6. per totum, Praepositus in 3. part. q. 8. de dispens. matrim. dub. 6. n. 41. Hurtadus de matrim. disp. 26. de offic. 5. n. 37. Diana part. 8. tract. 3 resol. 81. vers. sed hoc non obstante*; & quidem quod teneat, quando copula inter eosdem impeditos commissa post dispensationem perfectè executam tenet expressè *Sanchez lib. 8. disp. 25. n. 4.* quamuis neget tenere, quando commissa est ante dispensationé, vel ante executionem commissionis, *eod. lib. 8 disp. 25 n. 8.*, & ratio quidem hoc manifestè suadet, quandoquidem dispensatio completa est nullo penitus obstante, cum preces

Tenet dispensatio nó expressa copula, dummodo habita non fuerit cum respectu ad futurú matrimonium.

preces veritate nitantur, nec ex illa copula subsequenti dispensationem ullum penitus consurgat impedimentum; non enim copula inter consanguineos praestat impedimentū matrimonio ineundo Coruuias in Epith secunda part. c. 6. n 4 vers qua in re, Veracrux in speculo prima par. art. 21. Florentinus 3. part. tit. 1. c. 16. §. 4. Castro lib. 1. de potestate l. panali c. 7. Corduba in summa q. 45. in fin. Gutierez qq. canonic. lib. 1. c. 15. n. 32. Manuel in summa tom. primo in secunda edit. c. 238. n. 7. in initio, ergo, cum nullum praestet impedimentū, non erit, cur irritetur dispensatio ex illius non habita mentione.

Incestus cum consāguinea nō praestat impedimentum ad cōtrahendum cum ipsa.

Probatur iam responsio, quando copula habita est antecedenter ad dispensationem, vel post commissionem, sed antecedenter ad executionem directè contra eundem Sanchez primo, quia incestus habitus cum consanguinea non praestat impedimentum secundum se ad contrahendum cum illa matrimonium, vt probat idem Sanchez lib. 7. disp. 15. n. 15., & lib. 8. disp. 25. n. 8., & quamuis huiusmodi copula antiquitus cum affinibus induceret impedimentum, modo tamen contraria consuetudine hoc abrogatum est, ergo illius non est facienda mentio in impetratione dispensationis super impedimento consanguinitatis, vel affinitatis &c. vbi etenim nullum emergit impedimentum, ibi nulla est necessaria dispensatio, nedum mentio, quod argumentum etiam valet quoad cognationem spiritualem, & legalem. Confirmatur ex ijs, quae alibi diximus cumulatiuè ad ea, quae mox dicta sunt, quando copula habita est post obtentam dispensationem, quia scilicet adhuc obtenta dispensatione, & hactenus non contracto matrimonio, si consanguinei congrediantur, adhuc non eximuntur à crimine incestus, & tamen idem Sanchez asserit in hac hypothesi consanguineos nō egere dispensatione, quod alia ratione asserere non potest, nisi quia incestus cum consanguineis inter eosdem non inducit nouum impedimentum, ergo nulla facta de eadem copula mentione non erit, cur dispensatio super consanguinitate, vel affinitate obtenta non debeat suum effectum sortiri; neque obesse potest allegatus stilus curiae ab Aduersarijs, secundum quem asseritur, copulam esse explicandam ea ratione, vt timore huius manifestationis faciendae arceantur consanguinei, & affines ab incestuosa copula; nec item declarationes sacrae Congregationis, quas ex Marcilla allegat Diana part. 8 tract. 3. resol. 81. in haec verba. Congregatio Cardinalium concilij censuit dispensationem censeri surrepititiam, si inter consanguineos, vel affines, vel spirituali cognatione coniunctos carnalis copula praecessisset, cuius mentionem in supplicatione non fecissent, nec item, si asseratur, quod Pontifex difficilius annueret petitioni, si mentio de illa incestuosa copula haberetur; Non, inquam, obesse potest, quia in primis de stilo curiae asserit Cauallos q. 737. n. 19. non legitimè constare, cum Nauarrus, qui vitam traxit Romae per multos, & multos annos, & ibidem scripsit, de tali stilo non deposuerit, quinimmò apertè in contrariam abijt sententiam asserens nullam esse necessitatem mentionis de tali copula faciendae, quinimmò in summa testatur, se nunquam vidisse incestuosos petere dispensationem ad contrahendas nuptias, & hoc c. 22. nu. 65., vlterius Henriquez, & Emanuel Sà, qui Romae scripserunt, absolutè senserunt, non esse necessariam mentionem talis copulae, nec verbum quidem fecerunt de tali stilo. Deinde, quando etiam constaret de tali stilo, hoc intelligendum est, quando copula fuit publica, & notoria ad euertendum scilicet scandalum; vndè in foro conscientiae non officit; vndè merito dicit Sà verb. dispensatio n. 10., quod; si Pontifex commiserit ordinario, vt dispenset, nisi copula praecesserit, intelligendus sit, vt non dispenset, si constet legitimè copulam non esse occultam in foro exteriori, vbi reus non tenetur dicere verum, nisi iuridicè interrogetur post sufficientia indicia; ex quo sequitur, quod, si illa copula fuerit publica, & notoria irritetur dispensatio non ex natura sua, sed ex speciali dispositione Pontificis in foro externo, & hoc ad euitanda scandala. Ad illud, quod subditur de declaratione Cardinalium, dicendum est, vel eam procedere tantum in foro externo, quando copula est publica, & notoria, vel quando dispensatio fuit conditionata conditione expressa, si copula non praecesserit; cum etenim dispensationes procedant, & vim solummodo habeant à voluntate concedentis iuxta intentionem expressam eiusdem concedentis, sunt accipiendae non aliter, nec alio modo. Ad illud tandem, quod dicitur de maiori difficultate in concedendo, quando copula praecessit, dicendum est, potius facilitari, seu faciliorem reddi talem concessionem per illam expressionem copulae, quia per illam vitatur infamia faeminae, ineptitudo ad aliud matrimonium, & alia innumera scandala.

Soluuntur rationes oppositae.

Verificatur ad summum, quando copula fuerit publica.

Procedit, quando dispensatio fuit conditionata.

Pro clariori tamen huius dubitationis, & responsionis intelligentia, aduertendum est, an Pontifex in concessione talis dispensationis petitae super consanguinitate, vel affinitate &c. apposuerit conditionem, dummodo copula non interuenerit, an vero illam nō apposuerit. Si illam nō apposuerit, non video, cur in Tribunalibus Ecclesiasticis inductus fuerit vsus interrogandi de

de hac copula; vndè merito *Salzedo in practica Bernardi Diaz c. 126. in noua edit. col. 17. vers. vnde merito, Nauarrus lib. 4. consil. in prima edit. tit. de sponsalib. cons. 2. in fin. Ouadus in 4. dist. 41. disp. vnica immediatè ante duodecimam propositionem, & alij*, damnant talem vsum, & asserunt contrahentes non teneri fateri talem copulam, cuius rationem alij asserunt ex eo procedere, quià tunc Iudex non legitimè interrogat, alij, quià non conferat ad dispensationis substantiam illam copulam scire; Si apposuerit illam conditionem; tunc probabilius est, eam dispensationem esse subreptitiam, si copula interuenerit, & non fuerit manifestata, quia concessiones gratiosæ, & liberales totam vim habent à voluntate concedentis, & ad normam, qua talis voluntas exponitur; vndè, cum restringatur voluntas ad talem conditionem, ea non purificata non intelligitur voluntas illa vim conferre dispensationi. Verum tamen est, prout notat *Henriquez lib. 12. de matrimon. c. 2. nu. 6., & seqq. in comment. lit. X.* nunquam solere adijci illam copulam per modum conditionis, sed tanquam quendam modũ; & *Emanuel Sà in summa verb. dispensatio n. 10.* etiam addit, quod, quamvis adijciatur ad modum conditionis, intelligenda tamen sit iuxta naturam dispensationis, adeovt, si hæc concedatur pro foro externo ad irritandam dispensationem, debeat esse publica, & notoria, nec sufficiat, si sit occulta: si vero concedatur pro interno animæ foro, quantumvis fuerit occulta, irritet dispensationem.

Iudices illegitimè interrogant, quando nõ est apposita per modum conditionis.

20 Respondeo secundo, quandò copula habita fuit ad finem facilius obtinendæ dispensationis, & adsunt aliæ causæ sufficientes ad dispensationem, quibus expositis Pontifex eam concederet, probabilius est eandem dispensationem impetratam sine expositione copulæ, & intentionis, ex qua habita fuit, subsistere; quandò verò copula sola est causa dispensationis, & ipsa solum allegatur pro ipsa obtinenda, tunc probabilius est, dispensationem ipsam non subsistere sine expressione etiam intentionis. Ita in vniuersum sustinet Pontius, apud *Dianam part. 8. tract. 3. resol. 81. vers. verum; si adsint aliæ sufficientes*. Ratio primæ partis ex eo deducitur, quià concurrentibus pluribus causis adæquatis ad eundem effectum, si vna tantum applicata effectus ab illa processerit, non est, cur idem effectus non debeat subsistere, ergò, si ex alijs causis expositis, & secundum se sufficientibus ad dispensationem Pontifex dispensauerit etiam reticita copula ad eum effectum commissa, non erit, cur eadem dispensatio non debeat subsistere; Neque dicas, non posse subsistere, eo quià copula cum illa intentione habita confluat ad illud matrimonium ineundum, vt in similibus euincitur *ex Tridentino sess. 24. de matrimon. c. 5.*, vbi copula habita cum intentione, & spe facilioris dispensationis obtinendæ inducit inhabilitatem, & carentiam spei eiusdem gratiæ consequendæ; Contra enim impugnaberis, quià illa copula, quantumvis ea intentione habita ex natura sua non inducit distinctum impedimentum ab ipsa consanguinitate, vel affinitate, sed ad summum ex dispositione iuris, de quo non constat; nec concilium Tridentinum loc. cit. quoad hoc vim aliquam infert, quià concilium solum loquitur, quandò is animus cum matrimonio interuenit; &, cum hæc dispositio sit pænalis, & odiosa, non est extendenda ad non expressa; neque vlterius vrgeas, quod, si Pontifici cum alijs causis secundum se sufficientibus ad dispensationem exponeretur illa copula præhabita cum intentione futuræ facilioris dispensationis, verisimilius non concederet illam dispensationem, & per consequens, quod sine illius copulæ, & intentionis expressione habenda sit pro subreptitia, & inualida; contra adhuc impugnaberis, quià, cum ex genere suo talis copula etiam cum illa intentione non præstet impedimentum, non est secundum se illa qualitas exponenda, nisi ad effectum, vt tanquam causa finalis moueat Pontificis voluntatem ad dispensandum, quandò verò subest alia legitima causa nulla necessitas obligat ad exponendam illam qualitatem, & cum ex necessitate non sit exponenda non est curandum, an Pontifex facilius, vel difficilius concederet, si exponeretur; Neque vlterius vrgeas, quod ex stilo curiæ non solum copula sit exponenda, sed etiam intentio, qua fuit habita, scilicet sub spe facilioris dispensationis, præcipuè cum in rescriptis apponi soleat illa clausula *Dummodò copula habita non sit sub spe facilioris dispensationis*, & si non fuerit apposita, subintelligenda est ex stilo eiusdem curiæ; contra enim adhuc est, quià hoc solummodò verificatur, quandò sola copula apponitur pro causa; tunc etenim ex stilo Curiæ exponendum est, an fuerit habita sub spe talis facilioris dispensationis.

Quandò habita est copula ad facilius impetrãdam dispensationem, si aliæ fuerint expressæ causæ sufficientes ad dispensationem, tenet dispensatio, etiam si illa, nec finis fuerit expressus.

Soluuntur rationes aduersantes.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quià stilus curiæ ità obtinuit, vt, quandò copula solum apponitur pro causa dispensationis, apponatur cum sua vera qualitate; nam licet eadem copula ex fragilitate habita possit mouere Pontificem ad dispensandum, habita tamen ex illa intentione, & spe facilioris dispensationis apta potius est ad retrahendum.

21 Si nulla alia fuerit causa dispensationis exprimenda est copula cum fine.

Hic pro complemento oritur difficultas, an, si alter tantum ex consanguineis copulam habuerit eo affectu, &

22

Si alter ex consanguineis habuerit tantum copulam ad finem facilius impetrandæ dispensationis non est ex necessitate ille finis exprimendus.

& spe facilioris dispensationis obtinendæ altero non concurrente ad talem affectum, & spem in impetratione dispensationis, non solum sit exponenda copula, sed etiam affectus, & intentio, qua fuit habita. Bonacina apud *Dianam part. 8. tract. 3. resol. 82. vers.*, *& tandem Porsel*, sentit vtramque qualitatem esse exponendam, & ad hoc etiam facere stilum curiæ. Nihilominus *Porsel. in respons. moralib. tom. 2. cas. 49. n. 11. idem Diana loc. cit. Sanchez de matrimon. lib. 8 disp 25. n. 31*, & quidem probabilius sentiunt in ea hypothesi, non esse necessario faciendam mentionem illius intentionis, & spei. Rationem adducit Sanchez loc. cit., quià obligatio manifestandæ illius spei est deducta ad normam *Concil. Trident. sess. 24. de matrim. c. 5.* in pænam scilicet delicti illius prauæ intentionis, sed pœna, vtpotè strictè interpretanda, non est intelligenda, nisi cum completa est in delicto correspectiuo scilicet ex parte vtriusque, nec vnius delictum alteri officit, ergò &c.

PRÆNOTIO XXIV.

An dispensatio impetrata absque mandato eius, cui impetratur, teneat, & an valeat ante literarum expeditionem.

SVMMARIVM.

Non est necessarium, nec generale, nec speciale mandatum eius, in cuius fauorem impetratur dispensatio, sed sufficit ratihabitio. 1.

Dispensatio impetrata ab vno altero ignorante, prodest vtrique, si impedimentum afficiat vtrumque, si vnum tantum afficiat, vel vtrumque, sed sub diuersa ratione, necesse est, vt ab eo acceptetur, qui tali vinculo est obstrictus; vel ab vtroque, si vterque sit obstrictus. 2.

Dispensatio in foro interno valet, etiam ante literarum expeditionem, non sic in externo. 3.

Concessa prius oretenus dispensatione, & postea literis expeditis tenet à puncto concessionis. 4.

Mortuo concedente ante expeditionem literarum non expirat concessio in foro interno num. 5.

Non potest ex sola probabili coniectura concessionis quis vti eadem concessione. 6.

DVplex, vt præfert titulus, venit hic difficultas examinanda: altera, an dispensatio, vt valida sit, debeat esse cum consensu eius, in cuius fauorem cedere debet; altera, an ad effectum, vt dispensatus ea vti possit, necessaria sit literarum expeditio, an verò sufficiat, quod consensus concedentis fuerit positus. 1

Non requiritur mandatum, sed sufficit ratihabitio.

ASSERTIO I. Ad validitatem dispensationis non est necessarium, nec generale, nec speciale mandatum eius, in cuius fauorem impetratur, sed sufficit ratihabitio eiusdem, postquam fuerit impetrata *Glosa c. nonnulli §. sunt, & alij verb sine speciali de rescript.*, *& ibi Hostiensis in fin. Rebuffus praxi benef. tit. differentia inter rescripta gratia, & iustitia n. 16*, *& tit. de dispensat. n. 13. Nauarrus lib. 4 cons. in 1. edit. tit. de sponsalib. cons. 14. in fin.*

Hæc assertio expressè colligitur *ex c si motu proprio de præbend. in sexto.* Secundo per locum specialẽ *arg. c nonnulli §. sunt, & alij de rescript.*, vbi tanquam quid speciale decernitur, literas ad lites impetrari pro alio non posse sine speciali ipsius mandato, ergo in beneficijs gratiæ nec est necessarium tale mandatum, cæteroqui non esset quid speciale in ordine ad rescripta pro litibus Tertio ex textu *in l. vniuersi C. de preib. Imperat. off*, vbi dicitur, non referre, à quo fuerint literæ beneficij, seù priuilegij impetratæ, dummodo fuerint ab Imperatore concessæ. Quarto ratione, quià adest potestas, & voluntas in conferente, causa, & habilitas in eo, intuitu cuius impetratur priuilegium, seu gratia, nec ponitur aliqua coactio respectu eius, cui cedere debet rescriptum, cum possit libere non acceptare, ergo non est, cur non debeat subsistere tale rescriptum.

Iura, & rationes euincentes intentum.

Ratio secundæ partis, quod scilicet requiratur, & sufficiat ratihabitio eiusdem dispensationis, postquam fuerit ab alio impetrata, ex eo deducitur, quià ex vno capite gratia non prodest, nisi acceptetur, nec potest esse in inuitum, ex alio ipsa ratihabitio habetur pro consensu, & pro acceptatione, ergo eadem posita non erit, cur vti non possit dispensatus tali beneficio.

Ratihabitio habetur pro consensu.

Aduersus primam partem assertionis obesse videntur plura iura, & rationes, quę iam diluuntur. Primum desumitur ex *c. innotuit de elect*, vbi, cum per nuntios fuisset petita dispensatio ad confirmandam electionem illegitimi, quæ fuerat irrita, fuit denegata. Secundum ex tot *tit. ff.*, *& C. de Procurat.* vbi regulatitèr nemo potest agere pro alio sine eius mandato. Tertio ex textu *in l. illud §. si tale ff. de maior.* vbi decernitur desiderari speciale mandatum ad restitutionem in integrum petendam, & ibi *Baldus* adducit rationem, quià scilicet talis restitutio in integrum est contra ius commune, cum igitur etiam dispensationes sint contra ius commune, vtique exigere habent speciale mandatum. Sed facilè hæc omnia diluuntur, & quidem primum procedit in diuersis terminis, quandòquidem illi nuntij non fuerunt destinati ad petendam dispen-

Soluuntur iura opposita.

pensationem, sed ad confirmationem solius irritæ electionis, & ideo, vtpotè non habentes mandatum ad petendum nomine capituli dispensationem, fuerunt à Pontifice reiecti; Secundum verò dicendum est, valere solummodo in rescriptis iustitię, non verò in rescriptis gratiæ: tertium tandem est quid speciale, & non propter rationem assignatam à Baldo, sed propter aliam, quià ibi scilicet erat retractandum factum Domini.

Hic alia suboritur difficultas, an dispensatio impetrata ab altero contrahere volente cum alio super impedimento prosit vtrique, quãvis alter prorsus impedimentum, & dispensationem ignoret. Respondendum est cum distinctione, quam adhibent: *Sanchez de matrimonio lib.* 8. *disp.* 26. *n.* 6., *& seqq. Diana part.* 8 *tract.* 3, *resol.* 87. *vers. sed ità distinguendum est*, vel etenim illud impedimentum afficit vtrumque contrahentem, cuiusmodi est consanguinitas, affinitas &c., & tunc dispensatio ab altero impetrata, & acceptata prodest etiam alteri ignoranti *Nauarrus lib.* 4. *consil. in prima edit. tit. de sponsal. cons.* 14. *n.* 2. *Henriquez lib.* 11. *de matrimon. c.* 3. *nu.* 6. *Sanchez, & Diana locus cit.*, vel afficit vnum tantum, vel vtrumque, sed sub diuersa ratione, cuiusmodi est votum, vel ab vno tantum emissum, vel ab vtroque, & tunc necesse est, vt illo, qui impedimento affectus est, vel vterque, si vterque sit impeditus, illam acceptet, quamvis non sit necesse, vt ex vtriusque consensu impetretur *Sanchez, & Diana loc. cit.* Ratio primæ partis ex eo desumitur, quià dispensatio, licet secundum se sumpta sit odiosa, & strictè interpretanda, extenditur tamen ad cõnexa; est autem necessario cõnexum, vt, si potest vnus cum altero contrahere, possit & hic cum illo. Ratio secundæ partis ex eo habetur, quod dispensatio tendit directè in eum, qui afficitur impedimento, & cum impedimentum vtriusque procedat ex diuerso principio impetrata dispensatio vni nec intelligitur per necessariam consequentiam alteri impetrata, ergo, si vnus afficiatur voto castitatis, & alter non affectus tali voto impetret dispensationem, hæc dispensatio illi non proderit, nisi post notitiam, & acceptationem, quod idem dicendum est respectu vtriusque, quando vterque est tali impedimento affectus.

2 Dispensatio impetrata ab vno altero ignorante prodest vtriq; si impedimenta afficiãt vtrumque.

Si vnum tãtum afficiat vel vtrumque, sed sub diuersa ratione est ab eo acceptanda, vel ab vtroque

3 Dispensatio etiam ante literarum expeditionem tenet in foro interno, non sic in externo.

ASSERTIO II. Dispensationes in foro interno valent etiam ante literarum expeditionem, non sic in foro externo. *Glosa in clem. dudum de sepulturis, Abbas c. in nostra n.* 11. *de rescript. Molina tom.* 3. *de iust. disp.* 599. *n.* 1. *Sairus de panis. c.* 22. *n.* 3. *in fine, Diana part* 8. *tract.* 3. *resol.* 84., & quoad secundam partem *Molina loc. cit. Bartolomaus Socinus cons.* 41. *nu.* 3. *vol.* 3. *Ioannes Præpositus in tertiam partem D. Thomæ q.* 8. *de matrimon. dispens. dub.* 7. *n.* 46.

Ratio primæ partis ex eo desumitur, quià tota vis dispensationis habetur ex voluntate dispensantis supposita causa, & habilitate in dispensato, nec in iure aliqua præscribitur forma seruanda in tali dispensatione, ergo, vbi constiterit de tali voluntate, quantumvis literæ non fuerint expeditæ, non erit ambigendum de validitate talis dispensationis, quod etiam confirmari potest ex eo, quod habetur *in d. clement. Dudum de sepulturis.* Hinc non immerito docent *Molina loco cit.*, *& Enriquez lib.* 12. *de matrimonio c.* 3. *n.* 7. *Ochagauia tract. de sacr. matrimon. disp. q.* 13 *n.* 1. *& seqq.*, sic dispensatum in foro conscientiæ ante literarum expeditionem posse vti eadem dispensatione.

Ratio secundæ partis non consistit in eo, quod solum per scripturam, & literarum expeditionem possit gratia innotescere; certum enim est, quod potest per testes conscios mentis expressæ Pontificis probari; sed in eo, quod habetur *in reg. Cancellariæ* 53. quæ apud Rebuffum in praxi benef. vbi de regulis Cancellariæ *est reg.* 56. vbi dicitur dispensationem non suffragari, nisi literis expeditis; hoc autem spectat ad forum externum, prout notat Molina loco citato per ly *suffragari*, quod verbum respicit forum externum. Euincitur ex regula cancellariæ

Hic duplex oritur difficultas prima est, an, si primo per Pontificem concessa fuerit dispensatio oretenus, & postea successu temporis expeditæ fuerint literæ in foro externo, solum vim habeat dispẽsatio à die expeditionis, an verò à die concessionis, quatenus ad illum retrotrahatur. Secunda, an, si literis non expeditis Pontifex, qui annuerat dispensationi, præmoriatur, gratia dispensationis expiret.

In ordine ad primam absolutè assero dispensationem illam retrotrahi ad punctum concessionis *Molina to.* 3. *de iust. disp.* 599. *n.* 1. *Bartolomaus Socinus cons.* 41. *nu.* 3. *vol.* 3. *Diana part.* 8. *tract.* 3. *resol.* 84. Ratio ex ijs deducitur, quæ supra dicebamus, scilicet dispensationem totam vim habere à formali voluntate dispensantis, & literæ expeditionis solum conferunt ad probationem in foro externo ex regula Cancellariæ, ergo positis huiusmodi literis expeditionis comprobantibus concessionem non erit, cur concessio non sit referenda ad diem concessionis.

4 Retrotrahitur ad punctum concessionis.

In ordine ad secundã assero, non expirare in foro interno animæ, quamvis in foro externo suffragari non posset, nec in iudicio, vel extra, nisi per successorem fuerint literæ expeditæ. *Molina loc. cit. Sairus de panit. c.* 22. *n.* 3. *in fine.* Ratio ex superius dictis deducitur, quia in foro interno dispensatio totam vim habet à voluntate cõ-

5 Morte concedẽtis nõ expirat dispensatio ante expeditionem literarum in foro interno.

cedentis, per quam in eodem foro perfectè completur: nec ad huiusmodi valorem in conscientiæ foro requiritur scriptura, cum etiam hæc non requiratur ex natura rei ad donationes, & fauores Principis, nec constat requiri ex dispositione iuris.

Pro complemento remanet dissoluendum dubium, quod excitat *Amicus tomo 5. disp. 6. sect. 1. n. 14.*, an scilicet ex sola probabili coniectura de concessa dispensatione possit validè, & licitè moueri quis ad vtendum tali dispensatione. Probabilius sentio, non posse, quia cum tali probabili coniectura potest subesse negatio dispensationis, vel non concessio eiusdem; vndè vtens posset subesse fraudibus, & erroribus, quibus non est præsumendum, quod prudens dispensator velit patrocinari: nam quandoq; sub spe obtentæ dispensationis multa fierent, quæ non obtenta dispensatione non subsisterent, nec possent absque graui scandalo reuocari. Accedit, quod non sit præsumendum, quod voluntas dispensatoris eò extendatur, vt velit, quod præsumptus dispensatus ex probabili coniectura possit vti dispensatione; cum autem dispensationes totam vim habeant à voluntate dispensantis, nec talis voluntas præsumatur in ordine ad exercitium eiusdem ex sola probabili coniectura, ideo &c.

6 **Ex sola coniectura concessionis non potest quis vti eadem concessione.**

PRÆNOTIO XXV.

Explicantur clausulæ, quæ apponi solent in dispensationibus quoad impedimenta matrimonij pro foro interno.

SVMMARIVM.

Nomine magistri in Theologia, & Doctoris decretorum veniunt illi solum, qui ad doctoralem lauream in huiusmodi disciplinis sunt promoti. 1

Excluduntur laureati in iure caesareo. 2.

Item licentiati in Theologia, & iure canonico. 3

Ex priuilegio possunt Sacerdotes nostra Congregationis. 4.

Æquum nō est, vt literæ huiusmodi aperiantur ab alio, qui non sit huiusmodi gradibus insignitus, si tamen aperirentur, non frustrarentur suo effectu, sed possent ab aliquo Doctore in Theologia expediri 5.

Insignitus altero ex his gradibus potest huiusmodi literas expedire, quamvis careat doctrina debita tali gradui. 6.

Confessor communitèr reputatus pro Magistro Theologia, vel Doctore decretorum, cum tamen talis non sit, non potest exequi literas pænitentiariæ 7.

Si tamen fuerit insignitus, sed occultè priuatus validè expediret. 8.

Confessarius approbatus nō simpliciter ab Ordinario, sed ad certas tantum personas probabilius est, non posse exequi literas sacræ pænitentiariæ, nisi cum illis personis, ad quas est approbatus saltem directè loquendo. 9.

Non approbatus ad confessiones ab ordinario, quantumvis Doctor in altera ex illis artibus, & sit publico accademiæ testimonio approbatus, non potest exequi literas sacræ pænitentiariæ. 10.

Post electionem vnius ex habilibus ad exequendam commissionem potest alius eligi ipso reiecto etiam inconsulto summo Pænitentiario. 11.

Potest pænitens nolle acquiescere vni confessario, sed alterum eligere. 12.

Electo vno ex habilibus, qui nolit dispensare, ex eo quod reputet literas subreptitias, potest alter eligi, qui dispenset. 13.

Electus, qui ex aliqua causa negauit executionem, non impeditur, quominus mutata voluntate possit postea exequi. 14.

Approbatus tantum ad masculos dispensando cum eisdem quasi indirectè prodest etiam fæminis, cum quibus masculi intendunt contrahere. 15.

Tentationes carnis, vt sint sufficiens causa dispensationis in voto castitatis, debent esse graues ex obiecto, & tales, vt per consueta remedia non nisi cum maxima difficultate possint superari. 16.

Timor incontinentia ex illis tentationibus debet etiam esse grauis extensiuè, in duratione, & quomodo. 17.

Periculum frequentis, & iterata incontinentia est sufficiens causa dispensationis ex quocunque titulo procedat. 18.

Examen debet solummodo peragi cum Oratore non adhibitis testibus. 19.

In huiusmodi examine non exigitur oratoris iuramentum de veritate dicenda. 20.

Quænam in particulari sint in hoc examine inquirenda. 21.

Commissarius non debet acquiescere dicto oratoris, si aliunde constet preces veritate non inniti. 22.

Si tamen solum nouerit falsitatem ex præcedentibus confessionibus non potest ipsum dimittere. 23.

Si aliundè notoriè de veritate narratorum constet commissario potest omittere diligentem oratoris examinationem. 24.

Facta dispensatione per commissarium sine prauia cognitione, & examine illa non tenet, quamvis preces in se vera sint. 25.

Quænam monita, & consilia sint præstanda per commissarium. 26.

Si tamen omittantur non faciunt dispensationem irritam. 27.

Clausula, cum à mutatione propositi absoluas hac vice in forma Ecclesiæ consueta &c. *est conditionata, & refertur ad delictum, si fuerit antecedenter commissum contra votum.* 28.

At-

Attento præsenti stilo sacræ pænitentiaria dispensationes non sunt expediendæ, nisi in sacramentali confessione. 29.

Etiam si non apponerentur clausulæ, quæ nũc apponuntur, probabilius non possent expediri extra confessionem. 30.

Si expediantur in sacramentali confessione, sed inualida, tenent. 31.

Excipe in casu, quo esset inualida ex defectu integritatis circa rem dispensabilem. 32.

Onus menstruæ confessionis non est restrictiuũ, sed arbitrarium commissario 33.

In suppositione menstruæ confessionis satisfacit, si pro quolibet die cuiuslibet mensis confiteatur. 34.

Si defecerit pro aliquo mense non tenetur pro alio bis confiteri. 35.

Si teneretur ex alio onere confiteri in mense per vnam confessionem satisfaceret vtrique. 36.

Vltra confessionem tenetur commissarius aliquam aliam pœnam imponere. 37.

Exponuntur opera, in qua potest fieri commutatio. 38.

Dispensatus in voto Religionis ob causas, quibus solum subueniri potest per matrimoniũ, non potest ex vi illius dispensationis in seculo permanere sine coniugio. 39

Dispensatio absoluta non restringitur ad vnũ tantum actum, nisi exprimatur, puta ad vnum matrimonium, sed eo dissoluto inseruire potest ad alia. 40.

Etiam si petita fuerit ad contrahendum cum determinata persona. 41.

Dispensatio, si expressè fuerit ad vnicum tantum actum puta matrimonium prodest quoad alterum, si primum fuerit inualidum, vel si validũ ante consummationem fuerit dissolutum legitime. 42.

Limita, nisi primum matrimonium inualidum fuerit scienter contractum. 43.

Item in casu, quo dispensatio concessa esset ex causa non se tenente ex parte eius, qui indiget dispensatione, sed ex parte alterius. 44

Impetrata dispensatione pro foro interno, si Ordinarius, vel Parochus nouerit impedimentum, & dispensationem nullo opponente potest dispensatum coniungere matrimonio, aliquo vero opponente tenetur dimittere, donec impetretur dispensatio pro foro externo. 45.

Dispensatus pro foro tantum interno interrogatus à Iudice de impedimento non tenetur fateri. 46.

Conscij impedimenti, & dispensationis in foro interno interrogati à Iudice non tenentur illud manifestare. 47.

Impedimentum occultum illud est, quod non est notorium publicum, vel famosum, quamvis ab aliquibus sciatur. 48.

Non sufficit notorietas facti materialitèr, sed requiritur formalitèr, & quomodo. 49.

Res dicitur sufficientèr notoria ad effectum, vt nequeat super illa dispensari, si pluribus innotuerit, & deindè ex dicto ipsorum innotuerit maiori parte viciniæ. 50.

Res dicitur notoria, quando deducta est ad forum contentiosum. 51.

Quandonam dicatur res deducta ad forum contentiosum. 52.

Deducto impedimento ad forum contentiosum potest in foro interno impeditus dispensari ex vi commissionis, si finito iudicio ab illo fuerit liberatus. 53.

Etiam si fuerit liberatus medijs deprauatis. 54.

Dispensatio ad ineundum matrimonium cum impedimento affinitatis occultæ, quando nondum initum est legitimando prolem exinde suscipiendam habilitat tantum eandem in foro interno. 55.

Limita in casu pro foro externo, quo alter ex contrahentibus esset prorsus ignarus impedimenti. 56.

Illa clausula, cum ipsis latoribus certioratis &c *impertat conditionem, & formã, non tamen rigorosum.* 57.

Reualidato matrimonio per dispensationem in foro interno proles est tantum legitima in eodem foro. 58.

Quomodo experimentum, quod imponitur in literis, sit faciendum, & quando possit omitti. 59.

Finis potissimum dilacerationis, & ne restituantur latori, est, ne delicta detegãtur. 60.

Etiam si literæ restituantur, si postea reuenentur, & lacerentur non redditur irrita dispensatio. 61.

Etiam non irritatur dispensatio; si literæ maneant penes latorem. 62.

Maior pænitentiarius, nec per viam compositionis potest aliquid exigere, nec sponte oblatum accipere. 63.

Non est reus culpæ commissarius, qui aliquid acciperet sponte oblatum ex consuetudine. 64.

Nequit aliquid accipere tanquam pretium laboris impensi in expeditione literarum. 65.

Vetantur per hanc clausulam etiam esculenta, & poculenta. 66.

Impetrata dispensatione in dataria pro vtroque foro reticita qualitate dispensabili per sacram pænitentiariam non potest aliquid pro hac exigi, si ab ipsa impetretur dispensatio pro foro interno. 67.

HViusmodi clausulæ, aliæ respiciunt qualitatem personæ, ad quam diriguntur literæ commissionis ad dispensandum; aliæ respiciunt causas, ob quas petitur dispensatio, aliæ formam examinis, quam obseruare debet commissarius; aliæ conditiones, quas apponit dispensans, seu committens dispensationem; aliæ opera, quæ sunt iniungenda, aliæ liberam concessionem, & gratuitam, quæ omnes clau-

fulæ

sulæ comprehenduntur in formulis dispensationum, seu commissionum, quæ solent ex Romana Pænitentiaria expediri, quas de verbo ad verbum refert *Sanchez lib 8. de matrimonio disp 34. à n.1. ad quartum inclusiue*, tam in ordine ad votum Religionis, quam in ordine ad votum castitatis, tam in ordine ad affinitatem ex copula fornicaria occulta, siue in ordine ad contrahendum matrimonium, siue in ordine ad iam contractum, & easdem vos ipsi apud eundem inspicite.

CLAVSVLA I.

Expediuntur ea omnia, quæ pertinent ad eum, cui commissiones expediuntur.

IN principio formulæ commissionum solent hæc verba apponi, *Discreto viro confessori Magistro in Theologia, vel Decretorum Doctori ex approbatis ab Ordinario*. Circa hanc clausulam multi insurgunt articuli examinandi. Primus est, Quinam veniant Magistri in Theologia nomine, & quinam nomine Doctoris decretorum, & quinam à tali prærogatiua excludantur, ne possint exequi huiusmodi commissiones. Secundus, an solus confessor Magister in Theologia, vel decretorum Doctor possit literas Sacræ Pœnitentiariæ aperire, & exequi, an vero alij etiam ab ipso possint aperire, licet non exequi, &, an si ab alio aperiantur suo effectu frustrentur. Tertius est, an Doctor in Theologia, seu insignitus tali gradu in aliqua publica academia, quantúuis careat doctrina debita tali gradui, seu sit indoctus, possit munus commissum validè, & licitè exequi, dummodo sit confessor approbatus ab Ordinario. Quartus, an communi errore reputatus Doctor in Iure canonico, vel magister in Theologia, quamuis re vera tali gradu non sit insignitus, si executus fuerit huiusmodi literas cõmissionis, validè fuerit executus. Quintus quoad aliam qualitatem requisitam à sacra pœnitentiaria ad hoc munus exequendum, scilicet, vt sit confessor ab ordinario approbatus, est, an si verè fuerit ab eodem Ordinario approbatus, sed limitatè, scilicet tantum quoad masculos, non quoad fœminas, & hoc non defectu proportionatæ scientiæ, sed ratione ætatis iuuenilis possit exequi huiusmodi literas in forma breuis sacræ pænitentiariæ ad fauorem mulieris obtentas. Sextus, an si semel fuerit approbatus, sed occultè fuerit reuocata licentia audiendi sacras confessiones, ita tamen, vt permaneat error communis, possit validè exequi huiusmodi literas. Septimus, an si fuerit publico alicuius accademiæ testimonio approbatus, licet non ab ordinario possit validè hoc munus exequi. Octauus, an confessor cum qualitatibus à sacra pænitentiaria requisitis semel electus virtute literarum dispẽsationis possit vigore eiusdem Bullæ inconsulto maiori pænitentiario variari.

Exponuntur omnes articuli circa qualitates cõmissarij.

ASSERTIO I. Nomine magistri in Theologia, & Doctoris decretorum, prout requiritur in forma breuis sacræ pænitentiariæ, veniunt illi dumtaxat, qui ad eum Doctoris, vel magistri gradum sunt promoti; vbi tamen nota quod per ly *Magistri gradum*, non intelligantur venire illi, qui in aliqua accademia, vel vniuersitate docent, quamuis hi vulgato nomine dicantur Magistri, sed illi solum, qui ad Doctoralem Lauream in Theologia sunt promoti, & sic quoad hunc effectum idem sonat Magister in Theologia, ac Doctor, & hoc prouenit ex eo, quod sic promoti in aliqua vniuersitate dicantur Doctores, in alia magistri. Assertionem communiter admittunt DD. & inter cæteros *Sanchez de matrimon. lib.8. disp.34. n. 7. Diana part.8. tract 3. resol. 103.* 1

Quinam veniant nomine Magistri in Theologia, & Doctoris canonum.

Rationes plures huius asserti tradit *Sãchez loc. cit.*, & primo, quia propriè nomine Doctoris decretorum, & Magistri in Theologia veniunt solummodo insigniti his gradibus, cum alij docentes nonnisi impropriè dicantur tales, & potius præsumendus est, quod summus Pænitentiarius ad illos respexerit, quia publicum accademiæ testimonium suæ peritiæ habent, quã ad alios, qui illud non habent. Secundo, quia, si Summus Pænitentiarius voluisset omnes publicè docentes comprehendere appellasset in vtraque facultate Magistros; cum autem distinxerit, videtur respexisse ad hos gradus, qui in rigore constituunt Doctorem, & laureatum. Tertio, quod, sicuti Pontifex in commissionibus pertinentibus ad forum externum eas non expedit, nisi personis in dignitate Ecclesiastica constitutis, ita æquum est, vt Summus Pænitentiarius nonnisi in his gradibus Doctoratus constitutis sacræ pænitentiariæ literas expediat pro foro interno.

Rationes asserti afferuntur.

Fateor me huic assertioni assentiri præcisè propter communem auctoritatem, & quia verba in forma breuis sacræ pænitentiariæ hoc expressius important. Cæterum non viderem, cur docentes publicè in aliqua accademia alteram ex prædictis facultatibus non possent comprehendi sub illo iure exequendi huiusmodi commissiones, cum ipsi potissimum polleant supra cæteros qualitate peritiæ potissimũ intentæ à Summo pænitentiario.

Adhærendum propter communem auctoritatem.

Inhærendo igitur communi auctoritati excludendi sunt primo ab hoc munere Doctores in iure Cæsareo præcisè, quia isti non pollent notitia iuris canonici, iuxta quod dirigendæ sunt huiusmodi dispensationes. Secundo licentiati præcisè in hu- 2

Non veniunt laureati in iure Cæsareo.

huiusmodi facultatibus, qui quamuis in fauorabilibus comprehendatur sub Doctorum nomine, quoad præsentem tamen effectum comprehendi non poterit, quandoquidem respicitur in tali deputatione specialis dignitas, quæ est in Doctorato; quæ autem ratione dignitatis Doctoribus conceduntur, non extenduntur ad licentiatos in huiusmodi facultatibus, *Ripa l. centurio n. 18. ff. de vulgar. Romanus cons. 333. n. 8. & 10. Baldus in l. Atleta ff. de success. int. & l. penult. n. vnico ff. de testam. milit.*

3 Nec licenciati in iure canonico, & Theologiæ.

Hæc, quæ hactenus diximus sub hac assertione, procedunt attento iure secundum se; ex priuilegio etenim à summis Pontificibus concesso Regularibus, & præcipuè à *Gregorio XIII.* Societati Iesu, quod incipit *exponi nobis nuper fecisti sub die 3. Aprilis 1582. Pontificatus sui anno 10.* possunt confessarij eiusdem societatis, & nostræ etiam Congregationis, qui cum eisdem communicant, expositi ad audiendas sæcularium confessiones, licet nullo literarum gradu sint insigniti cum licentia Præpositi Generalis, vel eorum, qui ab eodem designati sunt, literas sacræ penitentiariæ Magistris in Theologia, vel in iure canonico Doctoribus destinatas aperire, & auditis confessionibus ad eos recurrentium, impositaque pænitentia in literis expressa, vel de iure imponenda, ac in foro conscientiæ quascunque, siue verbo, siuè scripto missas, absolutiones, dispensationes, ac pænitentiarum iniunctiones excipere, & exequi, vt habetur *in compendio eiusdem societatis, & in compendio minorum titulo confessiones, & confessores in annotat. Capucini, & in compendio Sancti Hieronymi Hispaniæ tit. Confessor §. 2. Emanuel Rodericus in sua collect. priuilegiorum Bulla 23. sub Gregorio XIV.*

4 Ex priuilegio possunt etiam Regulares, & quomodo.

5 Si aperiantur ab alio, quam à Doctore, nō frustrantur suo effectu.

Assertio II. Æquum non est, vt alius confessor à Magistro in Theologia, & à Doctore in iure canonico literas sacræ pænitentiariæ aperiat, si tamen aperiat, non frustrantur suo effectu, sed possunt exequi ab alio magistro in Theologia, vel Doctore in iure canonico *Sanchez de matrim lib. 8. disp. 34. num. 12. Salas de Legibus disp. 20. sect. 10. §. 3. n. 97. Diana part. 8. tract. 3. resol. 103.*

Ratio primæ partis est, quià huiusmodi literæ non diriguntur ad ipsum, cum ipse, nec sit Magister in Theologia, nec Doctor in iure canonico, ergò aperiendo peccat contra mentem dirigentis, & ex obiecto ipso, cum literas ad se non directas aperire peccaminosum sit.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quià summus Pænitentiarius in ea commissione respexit huiusmodi qualitates in executore huiusmodi commissionis, quandòquidem ad eum spectat examinare veritatem narratorum, commutare

Attenditur qualitas executoris.

in alia opera pia, nec irritauit commissionem ex eo, quod ab alio fuerit literæ apertæ, ergò, dummodò fiat executio per habentem qualitates præscriptas ab eodem summo Pænitentiario, non erit, cur huiusmodi literæ debeant suo effectu frustrari, non etenim suam vim omittunt ex eo, quod fuerint per alium adapertæ.

Assertio III. Si insignitus doctoratu in Theologia, vel in iure canonico, & ab Ordinario approbatus ad confessiones caruerit doctrina debita tali gradui, adhuc nihilominus potest valide, & licitè aperire literas sacræ penitentiariæ, easque seruata forma commissionis exequi. *Petrus de Ledesma in summa sacrament. vbi de pænitentia c. 13. post primam conclusionem dub. vlt. Manuel in bulla Cruciata §. 9. num. 4. Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 34. n. 10. & 17.*

6 Insignitus altero ex his gradibus potest expedire, quamuis careat doctrina debita tali gradui.

Ratio ex eo deducitur, quià in eodem sunt omnes qualitates, & prærogatiuæ à iure, seù à voluntate committentis ad expeditionem talium literarum requisitæ, ergò nō est, cur quantumvis deficiat à peritia tali gradui debita, non possit illas literas ad normam ipsarum exequi, quià stantibus qualitatibus à voluntate cōmittentis præscriptis habetur quidquid requiritur ad validam executionem commissionis, nec officere potest defectus debitæ scientiæ, & peritiæ, quandòquidem stante approbatione defectus illius non officit iurisdictioni. Confirmatur primo, quià, si indoctus fuerit approbatus ab Episcopo ad audiendas confessiones, habet veram, & legitimam iurisdictionem ad absoluendos pænitentes à peccatis, ergò etiam, si indoctus fuerit laurea doctorali insignitus, vel in sacra Theologia, vel in iure canonico, & simul ab ordinario approbatus ad audiendas confessiones non erit, cur valide non possit exequi commissiones confessori, vel magistro in Theologia, vel Doctori decretorum destinatas. Confirmatur secundò, quià potuit, & potest Summus Pænitentiarius committere huiusmodi dispensationes etiam viro indocto, dummodò, vel sit in dignitate constitutus, vel aliqua alia prærogatiua affectus, ergò etiam, si commiserit Magistro in Theologia, vel Doctori canonum, qui tamen sit indoctus, non erit, cur, si fuerit Doctor in altera ex his facultatibus, non possit hic exequi commissionem.

Euincitur paritate approbati ad confessiones.

Assertio IV. Communi errore reputatus Magister in Theologia, vel Doctor canonum, qui tamen re vera non sit tali prærogatiua insignitus, immò etiam, si verè sit Doctor in altera ex illis facultatibus, sed non approbatus ab ordinario ad confessiones excipiendas, quamvis communi errore reputetur approbatus, non potest exequi literas commissionis in formam

7 Nō potest, si non fuerit insignitus illis gradibus, quamuis communiter reputetur talis.

mam breuis à sacra pœnitentiaria confessori Magistro in sacra Theologia, vel Doctori canonum destinatas. Ita expressè sustinet *Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 34. num. 10.*

Ratio ex eo deducitur, quià quamvis in ijs, quæ pertinent ad iurisdictionem, error communis faciat ius, & titulus coloratus conferat potestatem Republica, seù Ecclesia supplente defectum veri, & realis tituli per textum *in l. Barbarius ff. de offic. prator.* requiritur tamen, vt talis titulus sit collatus à legitimo superiore, quamuis sit inualidus ob aliquod aliud vitium latens *Glosa finalis in c. nihil de elect. Speculator tit. de instrumentorum edit. §. restat nu. 32. ArchiDiaconus c. alienationes paulo post principium 12. quæst. 2. Innocentius c. qualiter in fin. de elect.*, *& alij innumeri*, quos citat, & sequitur *Sanchez de matrimon. lib. 3. c. 22. n. 49.*, quod colligitur tum ex *c. infamis vers. veruntamen 3. q. 7.*, tum ex *d. l. Barbarius, ff. de offic. Prator*, ergò, cum ille non acceperit verum titulum laureæ à legitimo superiore, cum re vera laureatus non sit, vel approbationem, seù iurisdictionem ab ordinario ad recipiendas confessiones, cum verè non fuerit approbatus, non poterit ex errore communi acquirere ius ad exequendas ex, ad quas requiritur talis laurea, vel approbatio.

Requiritur, vt titulus sit collatus à legitimo superiore.

8 Si tamen fuerit insignitus laurea, sed postea priuatus, & priuatio ignoretur valide expedit.

Ex quibus tamen infertes, quod, si re vera ille fuerit insignitus tali prærogatiua Doctoratus, sed posteà priuatus talibus insignibus, vel suspensus occultè, adeo vt communiter talis priuatio, vel suspensio ignoretur, vel verè fuerit ab ordinario approbatus, sed postea, vel ex delicto occulto, vel ex excommunicatione occulta reuocatus, vel suspensus, dummodò tamen communiter ignoretur reuocatio, tunc re vera, si exequatur literas sacræ pœnitentiariæ, validè exequatur, & in hoc habeat locum, quod error communis faciat ius, & inducat titulum coloratum, prout habetur *in d. l. Barbarius, ff. de offic. prator.*

9 Potest tantum in ordine ad personas, ad quas est approbatus.

Assertio V. Probabilius est, Confessarium approbatum non simpliciter ab ordinario in ordine ad quascunque personas indifferenter, sed limitate ad certas personas, puta masculos tantum priuatiuè quoad fæminas, & quidem non ob defectum scientiæ, sed ratione iuuenilis ætatis non posse exequi literas maioris pœnitentiarij, nisi in fauorem earum personarum, ad quarum confessiones audiendas admissus fuit ab ordinario saltem directè loquendo: *Emanuel 1. tom. summa in 2. edit. c. 60. concl. 4. Petrus de Ledesma in summa sacramenti de pænit. c. 13 post 2. concl. dub. 7. Suarez tom. 4. de pœnit. disp. 27. sect. 7. nu. 3. Diana part. 8. tract. 3. resol. 103. vers. his tamen non obstantibus*, aduersus *Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 34. n. 16. Perez de matrimon. disp. 48. sect. 5. n. 5. Portellium in dub. Regul. verb. confessor aperiens literas Papa num. 5.*

Hæc assertio vix habere posse videtur difficultatem in eorum sententia, qui asserunt, huiusmodi executiones, seù dispensationes exequi non posse, nisi in sacramentali confessione; cum etenim tunc non posset fæminas ad sacramentalem confessionem coram se admittere, cum pro illis non sit approbatus, vtique nec poterit directè cum illis exequi commissiones. Nihilominus hac etiam præcisa opinione vniuersim procedendo.

Cessat difficultas, quandò dispensatio expedienda est in actual confessione.

Probatur primo assertio, quià in ordine ad subiectum, in cuius fauorem dirigitur commissio dispensationis, seù cum quo facienda est dispensatio, commissarius ille non potest dici, nec est approbatus ab ordinario, quin potius reprobatus, ergò non habet conditiones ex stilo sacræ pœnitentiariæ requisitas ad exequendas huiusmodi commissiones in ordine ad tale subiectum, nempe in ordine ad fæminas. Consequentia probatur, quià conditiones ex stilo sacræ pœnitentiariæ requisitæ in commissario ad exequendas huiusmodi dispensationes, & præcipuè approbatio ordinarij ad sacras confessiones audiendas sunt relatiuæ ad personas, quas possunt absoluere, & in ordine ad quas habent iurisdictionem, ergò in ordine ad personas, ad quas defectu approbationis, & iurisdictionis non referantur, non possunt esse aptæ ad tale munus commissionis exequendum.

In ordine ad illas personas non est approbatus.

Dices primo. Ille confessarius verè est insignitus laurea doctorali, vel in sacra Theologia, vel in iure canonico, & verè dicitur ex approbatis ab ordinario, ergò non erit, cur verè non possit exequi huiusmodi commissiones etiam in ordine ad fæminas. Sed contra, quià, cum sacra pœnitentiaria exigat approbationem ordinarij tanquam conditionem ad tale munus requisitam, exigit ex vi illius approbationis iurisdictionem in ordine ad eam personam, in cuius fauorem dirigitur commissio dispensationis, vndè, si illa non sit, perindè est in ordine ad illam personam, ac si non esset approbatio: vndè meritò dicit *Diana d. resol. 103. vers. ad rationes in contrarium*, quod illa particula, *ex approbatis*, non verificetur in dicto confessore, quià intelligitur de confessoribus simpliciter, & non limitatè approbatis, nam propositiones simpliciter conceptæ excludunt limitationes, & conditiones. Ita ille.

Et in ordine ad illas deficit iurisdictio.

Dices secundo ex *Sanchez loc. cit.* In literis huiusmodi commissionum, dum exigitur in eo, qui eas debet expedire, approbatio

batio Ordinarij cum laurea doctoratus principalitèr spectatur scientia, & peritia ad earum expeditionem ex testimonio accademiæ, & ordinarij approbantis, sed hæc ex vtriusque testimonio, & iudicio habetur, dum ab vtroque est approbatus, & restrictio quoad fæminas non est ex defectu scientiæ, sed ætatis congruæ, qui defectus non potest conferre ad ea, quæ requiri possunt ad talem executionem, ergò &c. Sed contra, quia quantumvis specialitèr, & principalitèr spectetur scientia, & peritia in eo, qui debet exequi commissionem, hæc tamen non consideratur quomodocunque, & in quocunque subiecto, cæteroqui omnes docentes Theologiam, & interpretantes publicè canones possent hoc munus exequi, quod suprà confutatum fuit, sed vt existens in determinato subiecto affecto illis prærogatiuis doctoratus, & approbationis ordinarij ad confessiones, quarum altera propterea deficiente, scientia, quæ in subiecto illo inest, non potest ad hunc effectum prodesse.

Non sufficit peritia quomodocumque, sed requiritur in approbato.

Probatur secundo, quia Maior Pænitentiarius in huiusmodi commissionibus non auget potestatem confessarij, nec ipsum magis habilitat, ac habilitarit Ordinarius ipsum approbando, sed requiri simplicitèr approbationem ordinarij, ergò, sicuti ille fuit ab ordinario exclusus ab audiendis confessionibus mulierum, ita intelligitur exclusus ab eodem Maiori pænitentiario ab executione huiusmodi commissionum, cum hoc munus sit alligatum approbationi eiusdem ordinarij.

Pœnitentiarius sequitur approbationem ordinarij.

Probatur tertio, quia summus Pænitentiarius exigens in commissario approbationem Ordinarij ad confessiones audiendas vtique exigit in eodem commissario iurisdictionem communicatam per ordinem ad personas, quarum potest audire confessiones, cæteroqui approbatus ab alio ordinario personæ dispensandæ, si fuerit Doctor in Theologia, vel in iure canonico posset exequi huiusmodi commissiones in ordine ad personas diuersæ Diœcesis, & sub potestate alterius ordinarij, & sic confessarius Laudensis à suo ordinario approbatus posset exequi hoc munus in ordine ad subditum ordinarij Mediolanensis, quod non est dicendum, sed confessarius dumtaxat approbatus ad confessiones masculorum priuatiuè quoad mulieres in ordine ad easdem nullam habet iurisdictionem, quandoquidem iurisdictio dependet à voluntate ordinarij approbantis, qui, sicuti potest approbare, & non approbare absolutè, & sic simpliciter cõferre iurisdictionem, & non conferre, ita potest approbare quoad certas personas, & non quoad alias, & conferre iurisdictionem quoad illas, & non quoad istas, ergo &c.

Deficit iurisdictio imentà à delegante.

10 Non sufficit approbatio accademiæ, sed requiritur Ordinarij.

Assertio VI. Siquis magister in Theologia, vel Doctor decretorum fuerit publico alicuius Accademiæ testimonio approbatus, sed non ab Episcopo ad confessiones, non potest munus huiusmodi commissionum sacræ pœnitentiariæ exequi. Ita contra nonnullos, quos refert, tenet expressè *Henriquez lib 6. de pœnitentia c 6. n. 2. Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 34. n. 15.*

Ratio pro præsenti casu ex eo deducitur, quia stilus sacræ pœnitentiariæ vltra testimonium approbationis Accademiæ, quod per gradum Doctoratus, vel magisterij datur, exigit etiam approbationem ordinarij ad sacras confessiones audiendas, ergo hac deficiente tanquam qualitate requisita non poterit Doctor ille exequi huiusmodi commissiones. Confirmatur, quia approbatio ad eum spectet, ad quem spectat conferre iurisdictionem, sed ad Episcopum solum spectat conferre iurisdictionem, & non ad Accademiam, ergo ad illum solum spectat approbare quantum ad hunc effectum, non ad Accademiam, ergo quantumuis publico Accademiæ testimonio approbatus non poterit exequi commissiones, sicuti non potest audire confessiones.

Ad Episcopum spectat conferre iurisdictionem.

Neque obesse potest, si asseratur, quod iurisdictio non conferatur ab Episcopo approbante, sed immediatè proueniat à Pontifice supposita approbatione, per quã solum cognoscitur idoneitas subiecti quoad congruam scientiam, & peritiam, quæ idoneitas sufficientèr haberi potest etiam per publicum alicuius Accademiæ testimonium, congruenter ad quam doctrinam docent aliqui, quod Magister in Theologia non possit ad examen cõpelli, vt admittatur ad sacras confessiones audiendas, cum aliunde ex publico Magisterio eiusdem scientia, & peritia appareat. Non, inquam, obesse potest, quia in primis, qui asserunt iurisdictionem ad audiẽdas confessiones immediatè deriuari à Romano Pontifice supposita approbatione, hoc non dicunt absolutè de omnibus, sed dumtaxat de Regularibus, quia hi immediatè subduntur potestati, & dominio Pontificis, non ordinariorum, qui propterea solummodo dependent ab eisdem ordinarijs quoad examen, & approbationem, non quoad iurisdictionem acquirẽdam. Deinde non ita certum est, quod nõ possint compelli ad examen publici sacræ Theologiæ professores, & Magistri, sed tantum est certum, quod possit Episcopus ex proprio arbitrio attenta notoria idoneitate examen quoad illos omittere, & sine examine approbare. Tandem dato etiam, quod immediatè iurisdictio proueniret à Romano Pontifice, non tamen hæc confertur, nisi attenta approbatione Or-

Regulares probabilius recipiunt iurisdictionem à Rom. Põtifice.

S

Ordinarij tanquam conditione, & hæc approbatio non ad quemcunque refertur ex dispositione iuris, & Pontificis, sed ad ad solum Episcopum; Cum igitur in præsenti hypothesi dicatur in diplomate speciatim *confessori ex approbatis ab ordinario*, alia approbatio ab ipso non est attendenda.

II Electo vno ex approbatis, eoq; relicto potest probabilius alius eligi.

ASSERTIO VII. Probabilius est, quod electo semel confessario virtute literarum dispensationis possit vigore eiusdem bullæ eodem confessario relicto inconsulto etiam maiori pœnitentiario alius similibus qualitatibus à iure requisitis affectus eligi, qui munus commissionis exequatur *Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 27. n. 40. Perez de matrimonio disp. 48. sect. 5. n 7. Lezana in summa qq. Regul. tom. 4. verb. littera Apostolica n. 19. Diana part 8. tract. 2. resol. 104. in fin., & in similibus Suarez tom. 4 in 3. part. ubi de sacramento pœnitentiæ disp. 27. sect. 4. dub. 2. n 7. contra Nauarrum lib. 2. consil in secunda edit. tit. de offic. deleg. cons. 8. num. 1. Patrem Leone in praxi pænitent. part. 1. sol. 22. Praxim Neapolitanam c. 22. de dispensationibus matrimonialibus.*

Ratio deducitur primo argumento negatiuo excludente rationem oppositæ opinionis hoc pacto. In tantum asserunt aduersarij, quod electus semel confessarius non possit ex vi bullæ inconsulto maiori pœnitentiario variari, in quantum ex vi illius diplomatis vna tantum electio conceditur, & non spectat ad eum, in cuius fauorem concessa est ab vno ad alterum prorogare, cum iurisdictio delegata sit iurisdictio delegantis *l. 1. § qui mandatum ff. de offic. eius cui est mand. iurisd.* sed hæc ratio nihil prorsus euincit; primo, quià maior pœnitentiarius non potius eligit, & determinat vnam personam, quam alteram, sed solum exigit personam illis qualitatibus, de quibus supra, affectam, & indiferens est, vt vel ab vna, vel ab altera exequatur, ergo, quantum est ex voluntate eiusdem maioris Pœnitentiarij committentis, cum non exigatur potius vnus, quam alter, non redderetur irrita executio commissionis, quantumuis fiat ab altero habente similes qualitates à prius electo; Neque dicas, quod, quamvis maior pœnitentiarius non potius eligat per se vnam potius personam, quam alteram, eligat tamen per ipsum indigentem dispensatione, &, sicuti, si ipse pœnitentiarius per se ipsum eligeret determinatam personam ad dispensandum, ipse indigens dispensatione non posset ommissa tali persona electa aliam eligere, ita, si ipse indigens dispensatione voluntatem committentis dispensationem adimpleuerit vnam personam ad hoc munus eligendo non poterit ea omissa aliam ad hoc ipsum munus eligere, quandoquidem persona electa prius perindè se habet, ac si esset electa ab ipso committente; contra enim impugnaberis quià, quantumuis persona indigens dispensatione ius solummodo habeat eligendi à voluntate committentis, & eligendo eligat quodamodo nomine, & in virtute eiusdem committentis, quià tamen ipse committens commisit sub indifferentia, & nō restrictiue potius ad vnam personam, quam ad alteram, & quidem ad effectum, vt munus iniunctum exequatur, videtur quodamodo libera persona indigens dispensatione, quousque eadem dispensatio non fuerit completa ad eligendum quemcunque voluerit, nec electio vnius ante complementum muneris iniuncti demit potestatem in altero habente similes qualitetes ad implementum talis muneris, si eligatur, quandóquidem prior electio non est necessaria, sed omninò voluntaria, & in ijs, quæ se tenent in foro conscientiæ, vt in sequenti probatione videbimus, quando voluntaria sunt ante complementum operis posita adhuc vna electione stat libertas in eligen e ad alteram; nec currit paritas, quando maior pœnitentiarius ex se eligit vnam determinatam personam, ac quando eligit illam persona indigens dispensatione; Non valet, inquam, quià, quando ipse eligit, restringit suam voluntatem ad illam determinatam personam, quando vero eligit indigens dispensatione non limitat voluntatem dispensantis, cum ipse concesserit sub indifferentiâ, nec potius vni, quam alteri. Secundo probatur, quod asserta aduersantium ratio nihil euincat. Demus quod persona indigens dispensatione vnū confessorem idoneum elegerit, qui acceptata electione ante complementum operis renuat exequi commissionem; tunc certè indigens dispensatione potest alium idoneum eligere, qui illam exequatur; ius etenim habet, vt consequatur effectum commissionis, ergo ex electione vnius nō amittit ius, quin alterum possit eligere ad executionem, nec commissio frustratur ex eo, quod per prius electum non adimpleatur, sed per alterum æquè idoneum. Tertiò idem euincitur, quià maior pœnitentiarius committens sub illa indifferentia dispensationem respicit principalitèr, & vltimato actum consummatum, ad quem dirigitur illa commissio, & personas, quibus committit executionem, solum tanquam instrumenta ad talem actū consummatum, ergo dummodo ponatur vnicus tantum actus consummatus quantum ad mentem committentis parum referre potest, quod, vel per vnum, vel per alterum instrumentum, vel vno electo, & postea reiecto per alterum consummetur, quià mens committentis potius

Delegans commisit sub indiferentia, & non restrictiuè ad vnam personam.

Maior pœnitentiarius respicit vltimato actū cōsūmatum.

tius attendenda est in ordine ad vltimatum finem, quam ad media.

12 Potest pœnitens non acquiescere vni confessario, sed alterum eligere.

Ratio deducitur secundo argumento positiuo, quia eo ipso, quod maior pœnitentiarius committit solummodo confessori approbato ab ordinario, & pro foro solummodo interno dispensationem, intelligitur committere ad formam, & naturam confessionis sacramentalis, sed quoad confessionem sacramentalem potest pænitens nolle acquiescere vni determinato confessario, sed potest eo electo, & omisso alteri se subijcere, vt est in confesso apud omnes, ergo etiam indigens dispensatione vno etiam electo potest nolle eius iudicio acquiescere, & alium eligere, vt ab eodem dispensetur.

13 Renuente vno exequi ob dubium subreptionis potest alter eligi, qui dispenset.

Ex dictis collige primo, quod, si indigens dispensatione vnum iuxta formam rescripti elegerit, qui noluerit illud munus exequi sub afferto, quod subreptitiæ sint literæ commissionis, possit alterum eligere, qui secum dispenset. Ratio ex eo desumitur, quia, sicuti in confessione non tenetur acquiescere potius iudicio vnius confessarij, quam alterius, ità pro executione commissionis non tenetur vni potius, quam alteri adhærere *Sanchez lib* 8. *disp.* 27. *n.* 40. *Naldus in summa verb. litera n.* 8. *Diana part.* 8. *tract.* 3. *resol.* 104. *vers. sed non deseram Lezana in summa qq. regul. tom.* 4. *verb. litera Apostolica n.* 19.

14 Si electus semel negauerit executionem potest mutata volun. tate postea exequi.

Secundo, quod, si electus fuerit vnus confessor ex approbatis, qui fuerit, vel Doctor in sacra Theologia, vel in iure canonico, qui primo negauerit executionem dispensationis ex aliqua ratione, possit adhuc iste mutata sententia ex aliqua rationabili causa talem commissionem exequi, quià sapientis est mutare consilium. DD. qui supra.

Pro complemento eorum, quæ sub hac clausula dicta sunt, & præcipuè sub assertione quinta aduertendum est, quod, quamvis dixerimus confessarium approbatum ad confessiones tantum limitatè quoad personas, hoc est tantum quoad masculos priuatiuè quoad fæminas non possit directè exequi huiusmodi commissiones quoad fæminas eo, quià in ordine ad ipsas non est confessor approbatus, possit tamen quodamodo indirectè, quatenus cum illa dispensatio sit quoad impedimentum, quod afficit vtrũque contrahentem, dispensando quodámodo cum masculo, videtur indirectè etiam cum femina dispensare, cum dispensatio ipsa quantumvis odiosa extendatur etiam ad connexa *Nauarrus lib.* 4. *consil. in prima edit. tit. de sponsalib. cons.* 14. *n.* 2. *Henriquez lib.* 11. *de matrimon. c.* 3. *num.* 6. *Sanchez de matrimonio lib.* 8. *disp.* 26. *n.* 6. *Diana part.* 8. *tract.* 3. *resol.* 87., & sicuti propter eandem connexionem dispensatio ab vno obtenta super consanguinitate prodest etiam alteri non consentienti, sed ignoranti; ità ratione eiusdem executio commissionis facta in fauorẽ vnius ab eo, qui respectu eiusdem habet omnia requisita ex stilo sacræ pænitentiariæ, non potest alteri non prodesse, qui in eodem impedimento communicat saltem indirectè.

15 Indirectè etiam pro. dest fæminis & quomodo.

CLAVSVLA II.

Expediuntur, quæ pertinent ad causas finales dispensationis.

IN formula commissionum, quæ ex stilo sacræ pęnitentiarię expediuntur pro dispensationibus, vel voti castitatis, vel Religionis huiusmodi clausulæ apponuntur. *Quatenus si ità esse, & latorem stimulis carnis adeo agitatum, vt maximè dubitet continere non posse, ac propterea de eius incontinentia probabiliter timendum &c.* Rursus, *continenter viuere posse non speres.* Circa quas clausulas nonnulli sunt articuli examinandi. Primus est, an quæcunque tentationes carnis, & periculum cuiuscunque lapsus sit sufficiens causa dispensationis. Secundus, an hoc periculum lapsus intelligendum sit quoad vnum, vel alterum lapsum, an tantum quoad frequentem. Tertius, an æque sit sufficiens causa dispensationis, siuè hoc periculum proueniat ex carnis fragilitate, & conditione patientis tale periculum, siuè ex peruerso habitu in hoc inducto, siuè ex quacunque alia causa.

Explicantur clausulæ circa causam finalem.

ASSERTIO I. Tentationes carnis ad hoc, vt sint sufficiens causa dispensationis debent esse graues ex obiecto, & tales ex qualitate personæ, quam tangunt, vt per ordinaria, & consueta remedia non nisi cum maxima difficultate valeant superari. *Portel. de dubijs Regul. verb. confessor à periens literas Papæ n.* 6. *Salas de legibus disp.* 20. *sect.* 10. §. 3. *n.* 97. *Filiucius tom.* 1. *tract.* 10. *part.* 2. *c.* 10. *n.* 353. *Sanchez de matrimon. lib.* 8. *disp.* 34. *num.* 19. *Diana part.* 8. *tract.* 3. *resol.* 107.

16 Tentationes carnis debent esse graues, & quomodo.

Ratio ex eo deducitur, quià votum castitatis, & Religionis sunt obligationes erga Deum in materia graui, & grauiter obligantes, ergo Pontifex non est præsumendus, quod sit relaxaturus huiusmodi obligationes, non nisi ex grauissima causa, & tali, quæ non possit compati cum eisdem obligationibus; talis autem grauissima causa esse non potest, nisi tentationes taliter vrgeant, vt per ordinaria remedia superari non possint, ergo &c. Confirmatur primo, quia inferior in lege superioris non potest dispensare, nisi ex iusta, & legitima causa per superius dicta

 ergo

ergo Pontifex in ordine ad vota castitatis, & Religionis, quæ sunt in ordine superiori non præsumendus est velle dispensare, nisi talis causa militet, quæ nequeat compati cum huiusmodi votis; quando autem tentationes de facili per consueta remedia superari possunt, non sunt tales, vt nequeant compati cum huiusmodi votis, ergo, nisi illæ fuerint graues ex obiecto, & tales, vt attenta qualitate personæ nequeant per consueta remedia vinci, non erunt causa sufficiens dispensationis; non enim quæcunque difficultas potest esse motiuum relaxationis in lege superioris. Confirmatur secundo, quià vani timoris nulla habenda est ratio per textum *in l. vani non est ff. de reg. iuris*, quando autem timor incontinentiæ est talis, vt per consueta remedia possit superari, est potius timor vanus, quam efficax, & si non superatur est ex incuria cadentis, qui propterea debet sibi imputare, non ex arduitate obiecti. Confirmatur tertio ex formulis, quibus concipiuntur commissiones emanantes ex sacra Pænitentiaria - Ibi - *stimulis carnis adeo agitatum, vt maximè dubitet continere posse*, vbi nota illam particulam *adeo agitatum* rursus illam aliam, *vt maximè dubitet*, quæ certè inducunt non qualemcunque agitationem, nec dubium quodcunque, sed timorem maximum, & agitationem vehementem.

Quæ possunt facilè superari non habentur pro sufficienti causa.

ASSERTIO II. Timor, seù periculum incontinentiæ ex illis tentationibus vehementibus, vt det causam dispensationi, non solum debet esse grauis intensiuè, quatenus grauitèr agitet affectum eodem timore, & periculo, sed etiam extensiuè, & in duratione, quatenus non restringatur ad vnum, vel alterum lapsum, sed ad periculum frequentis, & successiui. Ita DD. omnes præallegati pro prima assertione.

17 Timor incōtinentiæ debet etiā esse grauis extensiue, & in duratione.

Ratio desumitur ex ipsis verbis, quibus concipiuntur huiusmodi commissiones videlicet *Continenter viuere posse non sperat, maximè dubitet continere non posse*; quæ verba connotant habitum viuendi incontinenter, qui habitus ex genere suo inducit inclinationem ad multiplicatos actus; Neque obesse potest, si asseratur, quod vnus, vel alter lapsus sit maximè considerabilis in hoc genere, adeoque, quod periculum eiusdem, quando vehemens est, sit sufficiens causa ex parte vouentis, vt votum ipsum relaxetur; melius enim est, quod cum relaxatione voti nubat, quam quod eodem permanente vrat; Non, inquam, obesse potest, quià, quantumvis vnus, & alter lapsus sit grauissima culpa in genere sacrilegij, hæc tamen talis non est, vt periculum eiusdem det sufficiens motiuum ad relaxandum votum, ea proportionali ratione, qua quantumvis ex lege præuideatur, quod quandoque sit transgredienda, & ipsa trangressio sit grauissima culpa, non propterea est sufficiens causa legem ipsam ob periculum talis transgressionis semel aut bis, dissoluendi; vndè ad illud, quod subditur, quod melius est nubere, quam vri, dicendum est, hoc verum esse, quià ly vri importat continuatum, & successiuum carnis per flammas libidinis incendium, non merum periculum simplicis, & non reiteratæ incontinentiæ; secus, si ratio adducta in instantia quidquam euinceret ex quocunque fractionis periculo essent præcepta infringenda, quod quis diceret? atque præter præcitatos DD. hanc assertionem sustinent *Valentia 2. 2. disp. 6. q. 6. puncto 7. ad finem*, *Azorius lib. 11. instit. moral. c. 19. q. 17.*

Videtur exigi habitus.

Non quæcunque culpa circa legem est sufficiens causa relaxationis eiusdem.

ASSERTIO III. Periculum frequentis, & iteratæ incontinentiæ secundum se est sufficiens causa dispensationis in voto, siuè proueniat à fragilitate naturę eius, qui vouit, siuè ex prauo habitu acquisito. Ita sentiunt Sanchez, & DD. omnes præallegati pro præcedentibus assertionibus, & alij plures

18 Periculum frequentis, & iteratæ incontinentiæ est sufficiens causa dispensationis ex quocunq; titulo procedat.

Ratio ex eo deducitur, quià causa dispensationis, quam considerant Pontifices, & maiores Pænitentiarij, est periculum frequentis, & iteratæ incontinentiæ, ne scilicet vouens maneat agitatus assiduis carnis stimulis, & in continuato maneat tentationum incendio; sed hæc causa æque verificatur, siuè proueniat à fragilitate naturæ, siuè ab habitu acquisito, ergo &c. Neque obesse potest, si asseratur, quod, quando procedit ex habitu acquisito periculum illud proueniat ex culpa eiusdem vouentis, qui per continuatos actus, & quidem illicitos habitum illum acquisiuit, qui propterea eidem non videtur posse prodesse; Non, inquam, obesse potest, quià, quantumvis deliquerit in omnibus actibus acquirendo illum habitum, postquam tamen ille habitus est inexistens maximè inclinat naturam ad vlteriores actus similes illis, quibus fuit productus, quam inclinationem respiciunt Ecclesiæ Rectores, qui has humanas infirmitates miserantes in Christi honorem, & vtilitatem Ecclesiæ eisdem consulunt dispensando, & respicientes futura, quæ remouere contendunt, non amouentur à præteritis.

CLAVSVLA III.

Expediuntur ea omnia, quæ pertinent ad diligentem oratoris examinationem.

PRocedens vlterius in conditionibus maior pænitentiarius has in formulis commissionum addit particulas. *Si ità esse*

Explicantur clausulæ circa diligentem oratoris examinationem.

esse per diligentem oratoris examinationem, ac post monita, & consilia opportuna illi præstita inueneris. Circa quas particulas plura veniunt examinanda; Primum, an hoc examen sit solum cum eodem oratore peragendum, an vero etiam adhibitis testibus. Secundum in suppositione, quod testes non sint adhibendi, an saltem exigi debeat ab ipso oratore iuramentum de veritate dicenda. Tertium, quænam sint inquirenda ab eodem oratore in huiusmodi examine. Quartum, an si confessarius aliunde norit preces veritati non inniti asserente oratore eas absolutè veras esse, teneatur beneficium dispẽsationis impendere. Quintum, an si ipse confessarius aliunde norit huiusmodi preces veras esse possit dispensationem exequi validè non præmisso præscripto examine. Sextum, quænam debeant esse monita, & consilia, quæ confessarius præstare debet eidem oratori, & an hæc præscripta sint tanquam forma, & conditio, adeout eis ommissis non teneat dispensatio.

19 Examen hoc non exigit testes.

ASSERTIO I. Examen huiusmodi est solummodo cum eodem Oratore peragendum non adhibitis testibus, *Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 34. n. 21. Perez de matrimon. disp. 48. sect. 5. n. 9 Basilius Pontius lib. 8. c. 21. n. 15 Diana part. 8. tract. 3. resol. 108., & alij magis communiter.*

Colligitur assertio ex formalibus verbis commissionis, vbi solummodo fit mentio de examine Oratoris, non testium adhibendorum; Ibi: *Post diligentem oratoris examinationem*, & quidem congrua ratione hoc decernitur, cum etenim huiusmodi commissiones ponantur pro foro interno dumtaxat, ad normam eiusdẽ fori interni, secundum quam solus pænitens discutitur, sunt regulandæ. Accedit, quod, si testes essent exhibendi, iam dispẽsatio fieret quodamodo cum strepitu, quod est contra stilum sacræ pænitentiariæ, quæ procedit de plano soli confessioni partis adhærendo.

20 Non exigitur oratoris iuramẽtum.

ASSERTIO II. In examine huiusmodi oratoris non est necessariò requirendum iuramentum de veritate dicenda, *Callego de cognatione spirituali c. 23. nu. 2. Sanchez loc supra cit. Lezana in summa tom. 4. verb. litera Apostolica n. 23. Portellius in dubijs Reg. verb. confessor aperiens literas Papæ n. 7. Diana loco supra citato aduersus Basilium Pontium lib. 8. c. 21. n. 16.*

Ratio ex eo deducitur, quia forum internum in similibus non exigit tale iuramentum, nec maior Pænitentiarius in commissione huiusmodi dispensationum ipsum iuramentum præscribit tanquam conditionem, & formam, quinimmò, nec de illo mentionem facit, ergò non est, cur illud in huiusmodi examine sit requirendum; neque dicas, implicite inuolui hoc onus iuramenti adhibendi in illis verbis *post diligentem oratoris examinationem*, quæ consistere non potest in quacunque indagatione, sed in indagine tali, vt adhibito quocunque medio licito extrahi possit veritas inquisitorum, seù inquirendorum; iuramentum autem est medium licitum talis exactæ, & diligentis inquisitionis; contra enim impugnaberis, quià in primis diligens inquisitio, seù examinatio attendenda est ad normam fori, in quo inquiritur veritas; iuxta normam autem fori interni ad veritatem extorquendam non assolet iuramentum requiri, adeoque &c. Deindè gratis omninò dicitur ad diligentem oratoris examinationem requiri quodcunque medium licitum etiam extraordinarium, cuiusmodi est iuramentum, cum hoc solummodò sit adhibendum, quandò agitur de aliorum præiuditio, nec aliundè possit haberi veritas. Tandem, cum dispensatio sit impendenda ad petitionem, & instantiam oratoris non est præsumendum, quod velit implicari non manifestando veritatem, vel falsitatem aperiendo, vbi quærit per ipsam dispensationem vinculi solutionem.

In foro interno regulariter iuramentum non adhibetur.

21 Quænam debeat cõmissarius in huiusmodi examine indagare.

ASSERTIO III. Confessor commissarius in huiusmodi munere inquirere debet grauitatem stimulorum carnis quoad intensionem, & extensionem, an scilicet inferant vehemens periculum incontinentiæ, quod de facili per consueta remedia superari non possit, & an inferat timorem frequentis lapsus; rursus inclinationem naturæ, & fragilitatem complexionis quoad oratorem petentem huiusmodi dispensationem; item, an subsint, vel subesse possint alia media, quibus permanente voto in suo robore huiusmodi timor, & periculum possit vinci, & alia huiusmodi. Euincitur ex superius dictis conformitèr ad clausulas in huiusmodi commissionibus solitas apponi; cum enim dicatur, *si ita est, & ita inueneris,* vtique de vehementi agitatione est inquirendum, cum ibi apponatur *Oratorem stimulis carnis adeò agitatum*, de habitu, & inclinatione ad incontinentiam *continentèr viuere posse non sperat*, de alijs remedijs proptèr easdem particulas, si etenim agitatio, & timor incontinentiæ per media ordinaria, & consueta vinci potest, non est desperatio, quod continentèr viuere non possit.

22 Non est standum dicto oratoris, si aliunde de falsitate constet.

ASSERTIO IV. Si aliundè constet commissario preces veritati non inniti, non debet acquiescere confessioni eiusdem oratoris asserentis esse veras, sed debet omninò ipsum excludere *Callego de cognat. spirit. c. 23 n. 2. Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 34. nu. 21 Lezana in sum. tom. 4. verb. litera Apostolica nu 23. Portel. in dub. regul. verb. confessor aperiens literas Papæ num. 7.*

Ra-

Ratio ex eo deducitur, quia examen inducitur ad veritatem narratorum dignoscendam, ergò, vbi veritas aliunde euidentèr est cognita eidem examini, seu resultantibus ex ipso standum non est, sed eidem veritati manifestè cognitæ, ergo veritatem negante eo, in cuius fauorem facienda est dispensatio, eademque ex aliquo medio resultante non erit dispensatio, seu dispensationis executio in eiusdem fauorem impendenda, quandòquidem semper verificatur, quod preces veritate non innitantur; Neque dicas, quod cum huiusmodi dispensationes in foro interno mẽsurandæ sint ad normam sacramentalis confessionis, vt supra dictum est, sicuti confessor in sacramentali absolutione stare tenetur confessioni pænitentis, non priuatæ propriæ scientiæ, ita in huiusmodi dispensationis executione debeat se conformare assertioni oratoris, non priuatæ propriæ scientiæ; contra enim impugnaberis; quià in primis non est certum, quod si confessarius certo nouerit pænitentem in confessione sacramentali, vel veritatem tacere, vel falsum exponere in ijs, quæ contingunt substantiam sacramenti, teneatur ipsum absoluere, & conformari eius expositioni; tunc etenim tanquam indispositum potest dimittere, ne ipse confessarius, & pænitens inuoluantur peccato. Deinde quamuis in pluribus assimiletur executio dispensationis in foro interno confessioni sacramentali, non tamen in omnibus assimilanda est, quandoquidem absolutio sacramentalis ferri debet præcisè supra exposita, prout exigit ipsum sacramentum; dispensatio autem non præcisè super exposita, sed ad normã commissionis, quæ est, vt fiat cum diligenti discussione, vt cognoscatur veritas narratorum, & intendit summus pænitentiarius, vt non stetur præcisè narratis, cæteroqui esset superflua commissio ad indagandum; cum igitur intendatur veritas non præcisè narratio petentis, sequitur quod, si narrata vera non sint, & veritas aliunde innotescat eidem debeat conformari commissarius, non expositioni petentis.

Cessat causa finalis concessionis.

Non in omnibus executio dispensationis assimilatur confessioni sacramentali.

Hic oritur difficultas, an, si commissarius nouerit solummodo ex præcedentibus confessionibus sacramentalibus eiusdem oratoris narrata in impetratione dispensationis, seu commissionis vera non esse, possit nihilominus eundem à dispensatione excludere, quantumvis in indagatione, & examine pro executione eiusdem dispensationis, idem orator asserat absolutè eadem narrata esse vera. Sentio probabilius esse in ea hypothesi non posse ipsum expellere, etiam si occultè petat. Hanc opinionem in similibus tradunt *Armilla verb. confessor n. 7. Bannes 2. 2. q. 23. art. 8. ad fin. §. ad confirmationem respondetur*, hancque probabiliorem existimat *Sanchez lib. 3. de matrimon. disp. 16. n. 14.* eandemque in sua societate seruari ex ordine Patris Claudij Aquauiuæ Generalis eiusdem testatur, & ratio ex eo deducitur, quia scientia confessionis nequit confessarius vti, nam secus eadem confessio redderetur exosa pænitentibus, & facile ab illa retraherentur, si scirent ea vti confessarios. Videte, quæ in hoc genere habet *Sanchez loco cit. per totam disp. 16.*

23 Non potest dimittere, si solum nouerit falsitatem ex præcedentibus confessionibus

Assertio V. Si preces notoriè veritati nitantur, vel de eadem veritate commissarius aliundè manifestè conscius fuerit, potest omittere diligentem illam examinationem, & nihilominus tenebit dispensatio. *Sanchez de matrim. lib. 8. disp. 34 nu. 24.*

24 Vbi constat de veritate non est necessarium examen.

Ratio ex eo deducitur, quià diligens illa examinatio intantum præmittẽda est, in quantum per illam debet reddi nota veritas narratorum ipsi commissario, ergò, si aliundè habeatur nota veritas narratorum, non erit ex necessitate illa examinatio præmittenda. Confirmatur, quià in notorijs non exigitur ordo iuris, nec notorium indiget examinatione per textum *in c. manifesta 2. q. 1. Glosa c. qui sine examinatione dist. 81, & c. fin. verb. concubinas dist. 51 Abbas c. praeterea n. 1. de testib. cogen. Ananias c. 2. n. 8. de scismat. Immola l. quidem consulebat n. 8 ff. de re iudicata*; Neque dicas diligentem illam examinationem in hac hypothesi præscribi tanquam formam; idem enim est dicere *post diligentem oratoris examinationem*, ac dicere *adhibita diligenti oratoris examinatione*; ablatiuus autem absolutè positus in oratione importat conditionem, & formam, per textum *in l. à testatore ff. de condit., & demonst.*; cum igitur deficeret forma actus deficiente illa examinatione, actus ipse non potest subsistere; contra enim impugnaberis, quià diligens illa examinatio præscribitur tanquam medium ordinarium ad cognoscendam veritatem narratorum; quotiescunque autem narratorum veritas aliundè innotescit, illã nullam vim conferre potest; vndè dici potest, quod ipsa veritas cognita sit vltimato forma præscripta, & intenta à Maiori pænitentiario; ipsa verò examinatio medium ad illius veritatis cognitionem; habito autem fine tanquam forma non est curandum de medio.

Examen est in ordine ad veritatem indagandam.

Hic suboritur difficultas, an, si commissarius non constito de veritate narratorum, executus fuerit dispensationem, non habita illa diligenti oratoris examinatione, teneat dispensatio, si reuera in se preces veræ essent. Sentio dispensationem illam non subsistere. *Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 34 n. 26. Gutierez qq. canon lib. 2. c. 15.* 25

Si commissarius sine cognitione veritatis, & sine examine dispensauerit non tenet dispensatio, quamvis preces veræ essēt.

c. 15 n. 112. Basilius Pontius lib. 8. c. 21. n. 16. Diana part. 8. tract. 3. resol. 108. Ratio est, quià in huiusmodi commissionibus non præscribitur veritas quomodocunque; hac etenim ratione de iure inest talis conditio, quamvis non præscribatur expressè, sed veritas, vt cognita à commissario ante executionem dispensationis; & hæc certè tanquam forma, cum dicatur, *si ità esse inveneris*, ergò non constito de veritate narratorum, nec præmissa diligenti illa inquisitione deficiente forma non potest subsistere dispensatio.

26 Quænam monita, & cōsilia sint præstanda per commissarium.

ASSERTIO VI. Monita, & consilia, quæ præscribuntur à maiori Pænitentiario præstanda per commissarium sunt de veritate sincerè dicenda, quæ tamen, si ommittantur non reddunt dispensationem irritam. *Sanchez de matrimon. lib.* 8. *disp.* 34. *n.* 27. *Diana part.* 8, *tract.* 3. *resol.* 108. *in fine*.

Ratio primæ partis est, quià ad aliud opportunius non possunt illa verba referri, quam ad mouendum oratorem ad exprimendam libere veritatem, ne dispensationis valore frustretur, ergo cum illo ordine, & ad illum finem sunt intelligenda. Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quià illa verba potius instructionem confessarij important, quam formam, nec continent quid substantiale, & magni momenti, sed sunt solum quædam præludia ad iuditium; neque obesse potest, si asseratur, quod coniungantur cum diligenti oratoris examinatione per particulam copulatiuam, adeoque, quod sequantur naturam, & conditionem eiusdem diligentis examinationis, maximè cum prius, & posterius in eadem oratione importet ordinem substantialem, & formam, vt asserit *Felinus in c. cum dilecta n. 6. in sexto signo de rescriptis.* Non, inquam, obesse potest, quià non quæcunque coniunctio importat identitatem rationis, nec si vnum ex coniunctis importat formam actus, & alterum eandem importat, sed tunc ad summum, quando vtrumque continet quid substantiale pertinens ad substantiam actus commissi, non quando alterum est quoddam accidens, & ex præsumpta voluntate committentis solum pertinet ad melius esse, non ad simpliciter esse, quod conijci potest ex qualitate operis, quod iniungitur, quod idem dic quoad illum ordinem enuntiatum in instantia.

27 Si tamen ommittantur non præstant dispēsationem irritam.

CLAVSVLA IV.

Expediuntur ea, quæ pertinent ad mutationem propositi, & ad absolutionem in forma Ecclesiæ consueta, & ad pænitentias.

POst præcitatas, & examinatas clausulas in solitis sacræ pænitentiariæ formulis subduntur hæc verba *Eundem à mutatione propositi absoluas hac vice in forma Ecclesiæ consueta iniuncta ei pænitentia salutari* Rursus *striqué votū prædictū ad hoc, vt legitime matrimonium contrahere possit in frequentiam sacramentalis confessionis singulis scilicet mensibus semel, aut quoties sibi videbitur, & in alia pænitentiæ opera perpetua per se iniungenda inter quæ sint etiam aliqua Religionis, quæ quotidie facere teneatur ad eum finem &c. dispensando communiter in foro conscientiæ tantum &c.* quæ clausulæ æque apponuntur, siuè in commissionibus pro voto castitatis, siuè Religionis.

Explicantur clausulæ circa mutationē propositi, & absolutionem, & pænitentias.

Circa has omnes particulas, seù clausulas varia remanent dubia examinanda. Primum quid veniat nomine absolutionis à mutatione propositi. Secundum, an necessarium sit huiusmodi commissiones ex vi tenoris earundem expedire in sacramentali confessione. Tertium ex suppositione, quod ex necessitate sint expediendæ in sacramentali confessione, an illæ teneant, si confessio fuerit sacrilega, & inualida. Quartum, quomodo intelligendæ sint pœnæ in formula commissionis expressæ, & quomódo remissæ arbitrio eiusdem commissarij.

ASSERTIO I. Illa clausula *Eum à mutatione propositi absoluas hac vice in forma Ecclesiæ consueta iniuncta ei pænitentia salutari* est conditionata, non absoluta, & refertur ad eum sensum, si scilicet antecedenter aduersus votum emissum deliquerit, non ad eum, quod sit absoluendus ex eo, quod extante causa recursum habuerit pro dispensatione. In hac assertionem, quoad omnia propendet *Sanchez de matrimon. lib.* 8. *disp.* 34. *n.* 28., & 29.

28 Quomodo hæc clausula sit intelligenda.

Ratio in vniuersum ex eo deducitur, quià in aliud non potest commodius referri, & opportunius illa clausula, quam ad huiusmodi delictum contra votum, si forte illud commissum fuerit, ergo &c. Antecedens probatur, quià non est assignabile quid aliud, ad quod possit referri: non enim potest referri ad id, quod vrgente legitima causa recurrat pro dispensatione huiusmodi voti, quandoquidem hoc peccaminosum non est, & per consequens non indiget absolutione, nec potest referri ad id, quod petatur sine legitima causa, quandòquidem sine illa non intendit Pontifex, seù maior Pænitentiarius dispensare, nec quid aliud est assignabile, ad quod possit referri, ergo commodius refertur ad ipsum delictum, si fuerit antecedentèr perpatratum: vndè diximus congruè, quod illa clausula sit conditionata.

ASSERTIO II. Probabilius est maximè attento præsenti stilo sacræ Pænitentiariæ ex vi literarum commissionum non posse huiusmodi commissiones exequi, nisi in sacra-

89 *Attento præsenti stilo sacræ pœnitentiariæ commissiones huiusmodi non sunt expediendæ, nisi in sacramentali confessione.*

sacramento confessionis. *Leone in praxi pœnit. part. 1. fol. 28. Escobar in Theolog. morali tract. 1. exam. 16. Lezana in summa tom. 4 verb. litera Apostolica nu. 20. Thesaurus in praxi de pœnis part. 1. c. 22. Veracrux in bullam Cruciatæ disp. 1. c. 6. dub. 21. n. 22. Basilius Pontius de matrimon. lib. 8. c. 21. num. 12. Diana part. 8. tract. 3. resol. 105.*, qui etiam docet cautè legendos esse *Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 34. num. 929. Perez de matrimon. disp. 48. sect. 5. num. 13.* qui contrarium sustinent.

Extantibus formulis, quas de præsenti expediri à sacra Pœnitentiaria testatur *Diana loco cit.* vix remanet ambigendum circa præsentem assertionem, quandoquidem in eisdem apponuntur clausulæ, quæ important sacramentalem confessionem tanquam formam, & tanquam conditionem, sine qua excluditur potestas exequendi commissionem - Ibi - *Quatenus audita sacramentali confessione, vel in ipso actu sacramentalis confessionis tantum, nec aliter, nec alio modo*; quarum clausularum non meminit *Sanchez loc. cit.* quia fortè tunc apponi non consueuerant, ergo dumtaxat in actu sacramentalis confessionis possunt exequi, & propter hanc rationem docuimus supra Regulares ex vi priuilegiorum non posse similes commissiones exequi, nisi in sacramentali confessione, quia in concessionibus eorundem priuilegiorum dicitur. *Audita confessione*, qui ablatiuus inportat conditionem, & formam per superius allegata iura.

Referuntur verba sacræ pœnitentiariæ.

Si autem hic inquiras, an antequam consueuerint apponi præcitatæ mox clausulæ *quatenus audita sacramentali confessione, vel in ipso actu sacramentalis confessionis*, prout probabile est pro tempore Sanchez apponi non consueuisse, cum ipse referens per extensum formulas, quæ tunc expediri consueuerant, mentionem non fecerit de huiusmodi clausulis, necessario huiusmodi executiones essent etiam faciendæ in sacramentali confessione, an etiam fieri possent extra illam. Probabilius etiam sentio, tunc etiam debuisse fieri in eadem sacramentali confessione, quod colligo ex contextu verborum, quibus concipiuntur huiusmodi commissiones; in primis etenim diriguntur ad magistrum in sacra Theologia, vel Doctorem decretorum, & rursus ad confessarium ex approbatis ab ordinario; Ad quid enim requiritur illa qualitas confessoris, si extra sacramentalem confessionem expediri possent huiusmodi executiones commissionum? Si forte dicas, requiri propter idoneitatē, & peritiam; iam sufficienter illa peritia, & idoneitas habetur ex publico testimonio academiæ, quod certe maius est argumentum idoneitatis, quam qualitas confessoris, cum regulariter pluris habeantur, & quidem rationabilitèr magistri in sacra Theologia, & decretorum Doctores, qui longe maius exhibent experimentum, antequam promoueantur ad similes gradus, quam habeantur confessarij, qui antequam approbentur non ità exactum exhibent experimentum suæ peritiæ, & idoneitatis, ergo ad aliud commodius referri nequit illa qualitas confessoris, quam quod huiusmodi executiones expediri debeant in actu sacramentalis confessionis. Deindè in formulis huiusmodi commissionum coniunguntur simul absolutio in forma Ecclesiæ consueta cum salutari pœnitentia, & dispensatio in huiusmodi impedimento, quinimmo illa præmittitur, ergo quia Pontifex, seu maior pœnitentiarius vult vtrumque exequi in eadem confessione; ad quid etenim committere talem absolutionem, si extra confessionem posset expedire dispensationem? Neque dicas, illam absolutionem à mutatione propositi, cum referatur solummodo ad fractionem eiusdem propositi esse tantum præscriptam conditionaliter, si scilicet deliquerit, adeoque, si illa conditio non fuerit, non esse necesse, quod dispensatio exequatur in actuali sacramentali confessione; contra enim impugnaberis, quia quantumvis illa confessio sit conditionaliter præscripta, ex quo tamen præscribitur, vt hæc fiat simul cum eadem dispensatione, & coniungatur cum illa, sufficientèr deducitur mētem committentis dispensationem esse, vt eadem fiat in confessione; ad quid enim illam coniungere cum dispensatione, si vtrumque separatim posset poni? Tandē ex eo euincitur, quod Iudex non potest exercere suam iurisdictionem extra territorium, per textum *in l. fin. ff. de iurisd. omn. Iud.* ergo neque confessor extra sacramentum pœnitentiæ, quod est præscriptum, & limitatum confessoris territorium.

93 *Etiam, si non apponerentur huiusmodi clausulæ probabilius non possent expediri extra confessionem.*

Iudex extra territorium non potest exercere iurisdictionē

Neque obesse possunt ea, quæ ex aduerso congerit *Sanchez d. lib. 8. disp. 34. num. 29.* nempè diuersum esse forum pœnitentiæ, & forum conscientiæ, quandòquidem illud est forum sacramentale, quod merè sistit in exercitio sacramenti, istud verò dicitur tale, prout præcisè contradistinguitur à foro externo; summus autem Pœnitentiarius non committit executionem præcisè in foro pœnitentiæ, sed dumtaxat in foro conscientiæ. Rursus, quod, quantumvis vna, & eadem oratione contineantur absolutio, & dispensatio non tamen sub eadem dispositione veniāt, ita vt eodem modo exequi debeant, sed iuxta naturam vtriusque; absolutio autem iure diuino exigit præuiam confessionem; dispensatio autem eam non petit, nec aliquam cumáila connexionem habet;

Soluuntur rationes contrariæ adductæ à Sanchez.

Soluuntur rationes contrariæ adductæ à Sanchez.

bet; Tandem, quia, si summus, seù maior pænitentiarius committens huiusmodi dispensationes voluisset, eas dumtaxat exequendas esse in sacramentali confessione hoc expressis verbis exposuisset, quod non præstitit, nec præstat. Non, inquam, obesse possunt; non primum, quia quidquid sit de illa distinctione inter forum pænitẽtiæ, & forum conscientiæ, quam certè in præsenti hypothesi negat *Basilius Pōtius de matr. lib. 3. c. 21 n. 13*, nec incōgrua ratione, quia tribunal sacræ pænitentiariæ potissimum concernit forum pænitentiæ, & cōmissiones eiusdem, vbi aliud non exprimitur, de eodem foro, intelligendæ sunt; quidquid, inquam, de illa sit ex contextu verborum, ibi *Absoluatis in consueta Ecclesiæ forma*, ex qualitate personæ, cui demandantur huiusmodi commissiones, ibi *Discreto viro confessori ex approbatis ab ordinario*; ex iniunctis, *imposita salutari pænitentia* clarè conijcitur mentem Pænitentiarij committentis dispensationem respicere præcisè pænitentiale forum; Non secundum, quia, quantumvis ex genere suo non exigant eandem formam absolutio, & dispensatio, cum vna exigat confessionem, non sic altera; ex dispositione tamen committentis vtraque in eodem foro in præsenti hypothesi est expedienda; mandatum etenim debet exequi ad normam, & mentem mandantis, qui, ex quo vult confessorem, vult executionem in sacramentali confessione, nam confessor est correlatiuè ad sacramentalem confessionem, extra quam non est confessor; & quando potestas alicui tribuitur respectu certæ qualitatis, quidquid extra illam fit, non valet, *Decius in l. factum à Iudice 132. ff. de reg. iur. n. 1. Felinus in c. cum ordinem de rescriptis*. Non tertium, quia, ex quo Maior pænitentiarius plura præmisit tum spectantia ad qualitatem commissarij; tum ad ipsam dispensationem, concomitantia ad absolutionem; vtique sufficienter indicauit mentem suam restringi ad actum sacramentalis confessionis saltem implicitè, quod, cum postea verteretur in dubium, clarius mentem suam expressit additis illis particulis. *Quatenus audita sacramentali confessione, vel in ipso actu sacramentalis confessionis*; prout testatur *Diana loc. cit.*, & hoc ad tollendum quodcunque dubium in hoc genere.

Ex mente maioris pænitentiarij, & ex forma verborum euincitur intentam.

31 Si expediantur in sacramentali confessione, sed inualida, tenent.

ASSERTIO III. Huiusmodi dispensationes, si expediantur in sacramentali confessione, sed inualida, seù sacrilega probabilius non redduntur irritæ, & inualidæ *Suarez lib. 6. c. 16. de voto n. 4. vers. hoc ergo*; *Escobar in Theologia morali lib. 1. examin 16. c. 4. n. 124. Diana part. 8 tract. 3. resol. 106.*

Ratio ex eo deducitur, quia in ea suppositione concurrunt omnia, quæ ex dispositione stili sacræ pænitentiariæ requiruntur ad validam, & legitimam dispensationem, ergò non est, cur non debeat subsistere dispensatio. Antecedens patet, quia supponuntur causæ legitimæ interesse, & omnia narrata in supplici libello vera esse; supponitur commissarium habere qualitates præscriptas ad hoc munus exercendum; rursus supponitur iurisdictionem sibi collatam, seù communicatam exercere ad normam commissionis scilicet in actuali confessione; nec inualiditas confessionis aliquid obesse potest, quia ex genere suo non connectitur dispensatio cum sacramento pænitentiæ, sed tantum ex stilo sacræ pænitentiariæ fieri debet præcedente confessione, eademque existente commissarius adimplet munus commissum ad normam committentis, scilicet secundùm omnia, quæ ab eodem præscribuntur in hoc munere exercendo; & licet pænitens, seù indigens dispensatione in illa inualida confessione non consequatur effectum sacramenti, non redditur tamen incapax consequendi gratiam dispensationis, cum hæc ex genere suo non connectatur cum sacramento, nec cum effectu eiusdem. Confirmatur, quia, si quis pro tempore iubilæi intendens omnia opera adiecta exercere confiteatur inualidè, & in eadem confessione fuerit absolutus à reseruatis, & dispensatus ab aliquo onere, ad quod est facultas dispensandi, sublata intelligitur reseruatio, & dispensatio non intelligitur irrita; *Henriquez lib. 7. summæ c. 11. §. 4., & lib. 6. c. 16. §. 5., vbi in glos. lit. B, & C. Alcocer in summa c. 12. fol. 41. col. 1. doctrin. 6. Cæsar Bossonus in suis obseruat. circa Bullam Sixti V. verbo conscientia sua pag. 118. Thomas Vadinus in discursu de Iubilæo pag. 58. Caietanus verb. casus in fin. Siluester verb. confessio I. n. 21. Angles Flor. q. de confessione art. 5. difficult. 1. Grassius lib. 1. decis. aur. c. 13. n. 74. Couarruuias in c. alma mater 1. part. § 11 n. 13. concl. 4. Palaus in 4. dist. 17. q. vltima*, qui ea mouentur ratione, quia ex genere suo huiusmodi reseruationes, & dispensationes non connectuntur cum confessione omninò valida, ergò etiam non erit inualida dispensatio habita à commissario in confessione inualida pænitentis, cum illa etiam cum illa ex genere suo non connectatur.

Gratia dispensationis non connectitur necessario cũ effectũ sacramenti.

Euincitur etiam paritate.

Excipe tamen in casu, quo confessio esset inualida ex defectu integritatis circa rem, de qua petitur dispensatio, prout optimè notat *Suarez lib. 6. cap. 16. de voto n. 4. vers. hoc ergo; Escobar in Theolog. mor. lib. 1. exam. 16. n. 124*, & ratio ex eis deducitur, quia [illegible] requisita ex parte causæ ad dispensationem, quia non fuerunt manifestata [illegible] manifestanda.

32 Excipe in casu, quo confessio esset inualida ex defectu integritatis circa rem dispensandã.

33 Onus menstruæ confessionis est arbitrarium.

ASSERTIO IV. Quoad pœnitentiam menstruæ confessionis in literis commissionis expressam onus nō est restrictiuum, adeout non possit prorogari, sed arbitrarium commissario attento statu pœnitentis, seù indigentis dispensatione. *Portel. in dub. regul. verb. confessor aperiens literas Pæpæn. n. 10. Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 34. n. 35.*

Expressè colligitur ex verbis literarum commissionis. Ibi. *In frequentiam sacramentalis confessionis peccatorum suorum singulis scilicet mensibus semel, vel quoties sibi videbitur*, vbi nota particulam illam disiunctiuam, *vel quoties sibi videbitur*, per quam importatur arbitrium, non ad tempus certum, sed ad tempus bene visum eidem commissario; Neque arbitreris, illam particulam disiunctiuam, *vel quoties*, non esse ad prorogandum tempus, sed potius ad restringendum, cum præmissa fuerit particula ad certum tempus, puta ad mensem, particulæ subsequentes referri debent ad idem tempus certum, scilicet mensem; Non, inquam, arbitreris, quià, cum illa disiunctio apponatur præcipuè ad consulendum fragilitati pœnitentis, seù eius, in cuius fauorem expedienda est dispensatio, ne scilicet nimis arduum iugum subeat, quod attento ipsius statu, & conditione videatur importabile, vel tale, quod exequi non valeat, potius debet intelligi ad prorogandum, quam ad restringendum; quinimmò, nec incongruè docet *Sanchez loc. cit.* non esse liberum commissario hoc onus ad strictius tempus reducere, quia onus grauissimum esset obligari ad frequentius confiendum singulis mensibus, cum etiam *Concilium Tridentinum sess. 25. de regul. c. 10.* iudicauerit monialibus, quæ tamē ex vi proprij instituti exactius vacant Deo, sufficientem esse confessionem menstruam, nec ad vlteriorem frequentiam compellendas, quod idem sentit *Clemens V. in Concil. Viennensi in clem. 1. §. sanè de statu monachorum*, quoad monachos, & nemo prudentèr iudicabit personam secularem, quæ minus vacat spiritualibus, obligare ad frequentiorem, ad quam, nec obligantur monaci, nec moniales.

Disiunctio est potius ad prorogandum, quam ad restringendum.

Vlterius eadem assertio clarius euincitur ex vltimatis verbis literarum commissionis, *prout secundum Deum ipsius animæ saluti expedire iudicauerit*, quæ certè verba vltimo loco prolata referuntur ad omnia præcedentia, cum etiam in ordine ad illa eadem, quinimmo fortior militet ratio; intantum enim remittitur arbitrio confessarij pœnitentias illas minuere, in quantum ipse debet consulere infirmitati pœnitentis attento eius statu, ne scilicet magis grauetur, quam par sit, sed in alio non potest magis grauari, quam in frequentiori vsu pœnitentiæ sacramētalis, ergo &c.

Est ad consulendum fragilitati pœnitentis.

Ex suppositione igitur, quod commissarius confessionem menstruam attentis omnibus adiudicauerit, nonnullæ circa ipsam insurgunt dubitationes. Prima est, an quolibet die cuiuslibet mensis puta prima die primi mensis, & vltima die secundi confitendo satisfaciat tali oneri: Secundo, an, si pro aliquo mense defecerit à tali onere adimplendo, teneatur in alio mense defectum illum supplere, bis in sequenti mense confitendo. Tertia, an, si ex aliquo alio onere, puta voto, vel pœnitentia salutari imposita ab altero confessario pro peccatis teneatur pro aliquo mense confessionem sacramentalem habere vnica confessione possit satisfacere pro onere ex voto, vel pœnitentia, & pro onere imposito in dispensatione.

Nonnullæ rationes dubitandi circa menstruam cōfessionem.

Ad primum probabilius existimo, satisfacere tali oneri, si pro qualibet die cuiuscunque mensis confiteatur, etiam si pro primo mense confiteatur prima die eiusdem, & pro secundo vltima die *Portel. in dub. regul. verbo confessor aperiens literas Pæpæn. 10. Sanchez de matrimon lib. 8 disp. 34. nu. 36 Diana part. 8. tract. 7. resol. 109.* Ratio ex eo deducitur, quià sic confitendo adimplet præscriptum maioris pœnitentiarij, & commissarij ad normam literarum imponentis; semper enim verificabitur, quod singulis mensibus confessus fuerit; nec in hoc mensuranda res est ad normam præcepti annuæ confessionis, quandòquidem hoc præcepto, prout habetur *in c. omnis vtriusque sexus de pœnit. & remiss.* præcipitur, vt quiuis saltem in anno fateatur, & regularitèr annus à priori confessione numerandus est, nec congruè à quolibet die cuiuslibet anni computatur, quià quandoque contingeret, vt quis duobus diebus immediatis, & continuis confiteretur, puta vltima die primi anni, & prima secundi, & quandoque, quod quis omitteret confessionem per duos annos integros puta, si confiteretur prima die primi anni, & vltima die secundi, quod videtur esse contra finem intentum ab Ecclesia, quæ remedium voluit pro peccatis ad tempus congruum, & ordinatum; vndè meritò notauit *Sanchez loc. cit.*, quod in præcepto annuæ confessionis dictum fuit semel in anno non addita particula *singulis*; in onere vero imposito in dispensatione super voto dictum fuerit singulis mensibus, & sic primum importare ordinationem temporis, non sic secundum, ad quod sufficit, quod confessio bis habita sit intra duos menses.

34 Sufficit, si pro quolibet die cuiuslibet mensis confiteatur.

Non est mensuranda res ad normam præcepti annuæ confessionis.

Ad secundam assero probabilius esse, si pro aliquo mense defecerit nō teneri mē-

se 35

se subsequenti supplere illum defectum bis confitendo. *Sanchez loc cit. n.37.* Ratio ex eo deducitur, quia illud onus est affixũ determinatis temporibus, ergo illis temporibus elapsis non vigebit onus extra illa tempora adimplendi, sicuti, quia est onus diei respectu sacerdotis recitare diuinum officium eo pro aliquo die omisso non viget amplius onus pro altero die illud recitandi, ita &c. quod idem dic de præcepto, seu voto ieiunij pro aliquo determinato die, quo omisso non viget amplius onus illud adimplendi, seu seruandi.

Non tenetur supplere, si defecerit.

36 Si teneatur ex aliquo alio onere confiteri in mense aliquo per vnam confessionem satisfacit vtrique.

Ad tertiam probabilius sentio, in ea hypotesi per vnicam confessionem singulis mensibus satisfacere vtrique oneri, quidquid ex aduerso videatur sentire *Sanchez loc cit. n.39.* Ratio est, quia vnico opere satisfieri potest duplici oneri, sic, si contingat ieiunium ex præcepto pro die, quo ieiunandum est ex voto per vnicum ieiuniũ vtrique satisfit; per vnicum Missæ sacrificium satisfit oneri ex voto, & oneri ex iustitia in multorum probabili sententia, per vnicam confessionem satisfit præcepto annuæ confessionis, & oneri iniuncto à Romano Pontifice ad consequendam aliquam indulgentiam, & quod fortius est in nostro casu pro mẽse, quo satisfit annuo præcepto, satisfit etiam oneri imposito pro tali mense pro dispensatione concessa: non enim necesse est pro illo mense confessionem duplicare: & ratio est, quia maior pænitentiarius in illo onere intendit præcisè, quod dispensatus pro singulo mense reuertatur ad Deum, quod vtique habetur, etiam si ex alio motiuo talem conuersionem debeat præstare; nec maius, & grauius iugum intendit imponere, quam importet onus menstruæ confessionis.

37 Vltra confessionem tenetur aliquam aliã pœnam imponere.

Assertio V. Vltra onus confessionis aliquam aliam pænitentiam tenetur cõmissarius imponere non secundum beneplacitum quomodocunque, sed secundũ prudentiæ regulas attenta qualitate, & cõditione personæ. In hoc omnes fere conueniunt.

Ratio ex eo deducitur quia per literas sacræ pænitentiariæ non committitur simpliciter dispensatio, sed dispensatio commixta cum commutatione ibi: *In frequẽtiam sacramentalis confessionis &c. & in alia pænitentia opera perpetua &c. dispensando commutet;* sed ad commutationem requiritur aliqua proportio inter rem commutatam, & rem, in quam commutatur attenta qualitate personæ, ergo talis dispensatio cum commutatione debet fieri secundum rationis regulas referendo vnũ ad alterum: vnde in primis, quia illud votum erat perpetuum, etiam opera, in quæ commutatur, debent esse perpetua, quia votum spectabat ad Religionis virtutem, etiam opus subrogandum debet quoquo modo ad eandem pertinere: quia singulis diebus votum referebat vouentem ad Deum, etiam opera iniuncta debent esse talia, vt vouentem singulis diebus in Deum referant.

Non est simpliciter dispensatio, sed cõmixta cum commutatione.

Si autem inquiras determinatè opera, in quæ possit huiusmodi votum commutari, plura assignat *Sanchez loc cit. n.40.* tũ in ordine ad ea, quæ non exigunt speciale tempus, quam in ordine ad ea, quæ singulis diebus in obsequium Religionis sunt iniungenda; & quidem in ordine ad prima possunt esse ieiunium semel singula hebdomada, abstinentia à carnibus pro aliqua die, pro quo abstinere non tenebatur, maceratio carnis per cilicia, verbera, & his similia; & hæc etiam alternatiuè, ita vt vnum pro vna hebdomada, alterum pro altera teneatur exequi, vel etiam vnũ indeterminatè ex illis generibus pro singulis hebdomadibus; In ordine ad secunda possunt esse oratio Dominica quinquies repetita pro singulis diebus, vel salutatio Angelica, litaniæ Deiparæ, vel aliquis psalmus maximè ex pænitentialibus. Hæc tamen omnia, vt asserebam, regenda sunt ad regulas prudentiæ per commissarium attento statu, & conditione personæ.

38 Proponantur opera, in quæ potest fieri commutatio.

CLAVSVLA QVINTA.

Expediantur omnia; quæ pertinent ad dispensationem, seu dispensationis effectum.

PRænarratis omnibus, quæ pertinent ad qualitatem personæ, cui committitur dispensatio, & ad causam, ob quam conceditur commissio, & ad opera, in quę facienda est commutatio cum dispensatione, statim subiungitur clausula vltimata: *Dispensando commutet in foro conscientiæ tantum.* Circa has particulas plurima etiam dubia insurgunt examinanda. Primũ est, an, si sic per commissarium fuerit dispensatum, possit ille, in cuius fauorem facta est dispensatio, in sæculo permanere absque matrimonio. Secundum, an, si ex vi illius dispensationis contraxerit matrimonium, illudque per mortem coniugis fuerit dissolutum, possit aliud liberè sine noua dispensatione contrahere. Tertium, an si stante illa dispensatione illud matrimonium initum fuerit, sed inualidè, vel dissolutum fuerit ante cõsummationem, possit sic dispensatus ad aliud transire. Quartum, an stante illa dispensatione in foro interno conscientiæ Parochus, seu Ordinarius conscius talis dispensationis possint dissimulare, ac matrimonium permittere. Quintum, an is, cum quo sic dispensatum est in foro interno à Iudice

Explicantur causæ circa dispensationis effectũ.

nterrogatus teneatur impedimentum fateri, & conscij illius teneantur manifestare.

39 Dispensatus super voto Religionis, eo, quià vrat non potest in sæculo permanere sine coniugio.

Assertio I. Si dispensatio in foro interno contigerit in voto Religionis ob vehementes carnis tentationes, aliasque causas, quibus solum subueniri potest per matrimonium, non posset sic dispensatus ex vi illius dispensationis in seculo permanere sine coniugio, quod idem intellige quoad validitatem voti, quando contigerit super voto castitatis ob vehementes carnis stimulos, quibus obsisti non possit, nisi per matrimonium, tunc etenim sine coniugio non teneret eiusdem voti relaxatio. Ita in vniuersum sentit *Sanchez de matrimonio lib. 8. disput 31. n. 7.*

Ratio ex eo deduci potest, quià per illam dispensationem præcisè intenditur subuentio personæ affectæ huiusmodi votis, ne scilicet vehementibus carnis stimulis crebrò succumbat, & ne in eo, in quo perfectius Deo vacare statuerat, grauius in eundem delinquat per transgressionem, cum maximum habeat incitamentum, cui vix obsistere potest, nec alio titulo eadem dispensatio conceditur, ergo, vbi remedium illud, ad quod impetrata fuit dispensatio, non eligitur, quod est matrimonium, eadem dispensatio non intelligitur effectum aliquem sortiri, quià concessa ad vnum effectum præcisè, extrà illum effectum non intelliguntur cócessa.

Cessaret tunc finis dispensationis.

Confirmatur, quià non est præsumendum, quod Pontifex relaxare voluerit votum, vt liberius possit vouens vacare actibus fornicarijs dempta qualitate sacrilegij, quinimmo cum dispensatio fuerit in ordine ad matrimonium præcisè, non intelligitur esse de voto simplicitèr, & absolutè, sed tantum quoad effectum eiusdem matrimonij, ergo eodem matrimonio non inito non cessabit votum ipsum quoad suam vim, & efficaciam.

40 Non restringitur ad vnum matrimonium.

Assertio II. Quando expresse non constat ex verbis concessionis dispensationem restringi ad vnum dumtaxat actum, scilicet matrimonium, probabilius est ipsum non extingui per primum matrimonium, sed eo dissoluto, & permanente eadem causa, posse dispensatum transire ad alias nuptias *Siunica q. 6. de voto num. 125. Angles Floribus 2. part. vbi de voto qu. vnica art. 8. post secundam difficult. dub. 3. Sanchez de matrimon. lib. 8. n. 11.*, & hoc non solum, si petita, & concessa fuerit dispensatio ad contrahendum matrimonium indefinitè nulla facta expressione determinatæ personæ, cum qua illud matrimonium est ineundum, siuè facta expressione talis personæ, dummodo semper vrgeat causa finalis eiusdem concessionis.

Ratio efficax deduci potest ex eo, quod motiuum concessionis æque militat pro primo, ac pro secundo, & quocunque alio matrimonio, & hoc siuè expressa fuerit in petitione determinata persona, siuè hæc non fuerit expressa, ergo eadem concessio permanente eadem causa non est restringenda ad primum matrimonium, sed extendi poterit eo dissoluto ad vlteriora. Antecedens non patitur difficultatem, quandòquidem motiuum concessionis est periculum incontinentiæ in eo, qui vouerat castitatem, & Religionem, & mens maioris pænitentiarij in tali concessione fuit consulere tali periculo, ergo eodem perseuerante non erit, cur ex vi illius concessionis dissoluto matrimonio priori non possit dispensatus ad aliud transire.

41 Etiam si dispensatio petita fuerit ad contrahendum cum vna determinata persona.

Dixi, *si non solum concessa fuerit dispensatio indefinitè, sed etiam cum determinata persona*. Ratio extensionis ex eo deducitur, quià dispensatio non conceditur intuitu illius personæ, cum qua dispensatus intendit contrahere matrimonium, sed præcisè intuitu eius, cum quo dispensatur; motiuum enim formale concessionis est periculum incontinentiæ respectu eius, qui voto alligabatur; sed hoc æquè militat, siuè facta fuerit expressio personæ, cum qua alligatus tali voto contrahere intendit, siuè nulla facta fuerit expressio, ergo &c.

42 Concessa ad vnum actum prodest quoad alterum, si primum fuerit inualidum, vel dissolutum ante consummationem.

Assertio III. Dato etiam, quod dispensatio concessa fuisset expresse ad vnicum tantum actum, scilicet vnicum matrimonium, adhuc tamen posset dispensatus transire ad aliud matrimonium, si primum fuerit inualidum, vel etiam si fuerit validum, sed ante consummationem fuerit dissolutum, vel morte, vel professione alterius coniugis, vel dispensatione Romani Pontificis. Ità quoad primam partem *Tiraquel. in l. boues § hoc sermone limis. 1. n. 1. ff. de verb. signif. Anchoranus c. 1. q. penult. de filijs presbit. in sexto, Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 31. n. 3.* Quoad secundam *Henriquez lib. 12. de matrimon. c. 5. nu. 6. in comment. lit. V. Sanchez loc. mox cit.*

Ratio primæ partis ex eo desumitur primo, quià concessio ad primum actum limitata semper intelligitur de actu valido, quandòquidem actus inualidus perindè est, ac si non esset positus, vt exemplis pluribus illustrat *Tiraquel loc. cit.* ergo existente inualiditate primi matrimonij, adhuc liber erit dispensatus ad contrahendum aliud validum, tum quià primum perinde est, ac si non fuerit positum; tum quià dispensatio debet semper intelligi cũ aliquo effectu, qui non est, nisi contrahatur aliud matrimonium validum. Secundo euincitur exemplo, quià, si illegitimus dispensetur ad vnicum tantum beneficium, non tollitur vis eiusdem dispensationis ex collatione beneficij irrita, *An-*

Exemplo euincitur assertum.

chara.

Ancharanus c. 1. q. penult. de filijs presbit. in 6., & ibi Francus n. 13., ergò etiam, si impeditus ex voto ad vnicum tantum matrimonium dispensetur, non reddetur irrita dispensatio in ordine ad aliud ineundum, si primum fuerit irritum. Tertiò colligitur ex fine, proptèr quem habita est illa dispensatio, qui fuit ad consulendum saluti, & fragilitati eius, qui vouit, ne scilicet periclitaretur instantibus vehementibus carnis stimulis, ad quos euertendos tanquam remedium concessum est matrimonium, sed instante inualiditate matrimonij hoc eidem indigenti, seù periclitanti subuenire non potest, siquidem non tribuit ius ad coniugalem, & licitam copulam, ergò &c.

Neque obesse potest, si asseratur, quod, cum dispensatio sit stricti iuris, latam non patiatur interpretationem, adeoque, quantum est ex parte eiusdem cum fuerit completa in illo matrimonio, quod licet sit inualidum, non est tamen tale ex defectu eiusdem dispensationis, non possit ad aliud extendi; Non, inquam, obesse potest, quià dici non potest completa dispensatio in actu omninò inualido, cum hic nullam vim habeat, ac perindè se habeat, ac si non fuerit positus.

43 Nisi fuerit scientèr cõtractum. Limita tamen primo hanc partem assertionis in hypotesi, qua prius matrimonium irritum non fuerit scienter initum ab eo, qui impetrauit dispensationem. *Ancharanus in d. c. 1. q. penult. de filijs presbit. in 6, & ibi Dominicus n. penult. Francus n.* 13. Ratio ex eo deducitur, quià æquum non est, vt quis ex sua fraude commodum reportet, & sic dispensatio in pœnam fraudis extinguetur ex primo actu.

44 Nisi dispensatio fuerit concessa ex causa se tenente ex parte alterius ab ipso indigente dispensatione. Limita secundo in hypothesi, qua dispensatio non esset præcisè concessa ex causa se tenente ex parte eius, qui indiget tali dispensatione, sed potius ex parte alterius, cum quo ipse contrahare intendit, hocque contingeret, si ab obstricto voto castitatis fuisset fæmina violata, quæ, si ab illo non duceretur, vel indotata, vel innupta saltem congruè remaneret; tunc etenim, si dispensatio fuisset petita, & concessa principalitèr ex fine consulendi fœminæ violatæ, quantumuis matrimonium illud esset ex alio capite inualidum, dispensatus ex vi illius dispensationis non posset ad alias nuptias transire. *Sanchez de matrimon lib. 8. disp. 31. n. 13.* Ratio limitationis ea est, quià dispensatio tunc potius est facta in fauorem eius, cum qua contrahendum est, quam in fauorem illius, qui indiget dispensatione, quamvis hæc directè respiciat ipsum dispensandum, ergò, si eidem, cum qua contractum est matrimonium, & in cuius fauorem facta est, non potest prodesse, cessante fine, ex quo concessa est, non poterit etiam prodesse ei in ordine ad aliud matrimonium, cui est concessa.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quia dispensatio solummodò consummatur per eum effectum cum quo repugnat ipsum votum, quo quis est obstrictus, & in quo est dispensatus, sed sola matrimonij consummatio repugnat voto castitatis, & Religionis, quandòquidem in Deipara Virgine cum D. Ioseph fuit simul verum matrimonium, & votum, ergò solummodò consummatur, & completur eadem dispensatio in eiusdem matrimonij consummatione, ergò eodem matrimonio dissoluto ante consummationem, vel ex morte alterius coniugis, vel ex ingressu eiusdem in Religionem, vel ex Pontificis dispensatione adhuc integra erit dispensatio, vtpotè non consecuta suum vltimum effectum in ordine ad aliud matrimonium.

Assertio IV. Impetrata dispensatione pro foro interno tantum, si Parochus, vel ordinarius nouerit impedimentum voti, & simul dispensationem in foro interno super eodem voto nullo opponente, vel excipiente de tali voto potest dissimulare, ipsumque dispensatum coniungere matrimonio, aliquo vero opponente, seù excipiente de tali voto non potest dissimulare, sed tenetur sic impeditum dimittere, donec obtineat in foro externo. Ita quoad primam partem *Henriquez lib. 14. de irregul. c. vlt. n. 1. in comment. lit. E. Sanchez de matrimon. lib. 3 disp. 15. n. 14.* Quoad secundam idem *Sanchez loc. cit. n. 15. Nauarrus lib. 5. cons. in 1. edit. tit. de priuileg. cons. 5., & in 2. lib. 2. tit. de iudicijs cons. 4. Manuel in bulla Cruciata §. 13. nu. 6. Vega lib. 6. summa cas. 143. ad fin.* 45 Quid facere debeat ordinarius, vel Parochus, si nouerit impedimentum, & dispensationem pro foro interno tantum, siuè aliquo opponente, siuè nullo.

Prima pars ex eo deducitur, quià, si quæ ratio contrarium euinceret, ea esset, quod Parochus, & ordinarius debent ex officio inuestigare, si quod est impedimentum, provt præcipitur *in cap. fin. de clandestina desponſ.* - Ibi - *Et ipsi presbiteri inuestigant vtrum aliquod impedimentum obsistat*, & propterea, si Parochus sciat impedimentum adesse, tenetur illud ordinario denuntiare, & ordinarius contractum impedire; sed hæc ratio nullo modo obsistit, quandòquidem hoc onus inuestigandi impositum est, ne impediti contrahendo delinquant, ergò, quando ipsis constat contrahentes non delinquere contrahendo, non tenebuntur inuestigare, nec denuntiare; constat autem ex dispensatione in foro interno. Norunt cõtrahentes non delinquere.

Secunda pars etiam ex eo liquet, quià, ex quo in foro externo oppositum est de impedimento, Parochus tenetur tanquam minister Episcopi illud eidem denuntiare; Episcopus autem conuentus in foro externo de impedimento non potest nominimi-

ministrare iustitiam, & tenetur circa illud impedimentum inquisitionem dirigere, cum eius officium excitatum sit, ergò tunc non poterit dissimulare, sed tenebitur contrahentes dimittere, donec referant dispensationem pro foro externo; non etenim dispensatio pro foro interno potest pro foro externo deseruire, quandò iudicium in eodem excitatum est.

46 Dispensatus in foro interno interrogatus à Iudice non tenetur fateri impedimentum.

ASSERTIO V. Si is, cum quo dispensatum est pro foro tantum interno animæ, interrogetur à Iudice de tali impedimento, non tenetur illud fateri. Ita expressè tenet *Sanchez de matrimon. lib. 3. disp. 14. num. 4.*

Ratio ex eo deducitur, primo quià Iudex, dum ipsi non constat aliundè de impedimento, non legitimè interrogat, nisi in ordine ad vitandum peccatum; sed in hac hypothesi eidem aliundè non constat de impedimento, & interrogatio non potest deseruire in ordine ad peccatum vitandum, cum contrahentes stante dispensatione pro foro interno non delinquant contrahendo, ergo &c. Secundo, quia, si dispensatus in foro interno ad interrogationem respondeat se non teneri impedimento, quominus possit contrahere, non mentitur, quandoquidem responsio intelligenda est ad normam intentionis respondentis, quæ est, se non teneri impedimento tali, vt si contrahat, delinquat, ergo &c.

47 Nec conscij impedimenti, & dispensationis in foro interno tenentur illud manifestare.

ASSERTIO VI. Conscij illius voti, & simul dispensationis impetratæ in foro interno interrogati à Iudice de illo voto nõ tenentur manifestare *Sanchez de matrim. lib. 3 disp. 13. n. 8.* qui quamuis loquatur solummodo, quòd non teneantur denuntiare, quando norunt dispensationem in foro interno, nec vllam mentionem faciat de prævia Iudicis interrogatione, intelligendus tamen est, quando etiam præcessisset interrogatio, quandoquidem stante præcisè impedimento, quando non est impetrata in foro interno dispensatio, tenentur denuntiare iure ipso supplente defectum interrogationis factæ à Iudice; si igitur quando est posita impetratio dispensationis in foro interno non obstante interpellatione iuris non tenentur denuntiare, nec tenebuntur etiam manifestare impedimentum non obstante interrogatione eiusdem Iudicis.

Probatur igitur assertio, quia eo tendunt huiusmodi denuntiationes, sicuti & interrogationes, vt vitetur delictum in contractu matrimoniali, qui intenditur, sed in eo casu conscij talis impedimenti optimè norunt, nullum posse interuenire peccatum, quantumuis impedimentum illud non manifestent, ergo non tenentur illud manifestare.

CLAVSVLA SEXTA.

Expediuntur ea, quæ pertinent ad conditionem impedimenti occulti.

Clausulæ circa conditionem impedimenti occulti.

IN formulis dispensationum, quæ à sacra pænitentiaria expediri solent super impedimento affinitatis ex fornicatione occulta ad effectum contrahendi matrimonij, hæc clausula apponi consueuit, *dummodo impedimentum inde proueniẽs occultum sit*; circa quam clausulam venit primo examinandum, quandonam impedimentum illud dicatur occultum. Secundo quandonam dicatur deductum ad forum contentiosum. Tertio, an sit sufficiens, quod sit occultum in ratione impedimenti, quantumvis sit publicum in ratione actionis externæ. Quarto, an quãtumvis fuerit deductum ad forum contentiosum, si tamen Reus finito iudicio fuerit absolutus, intelligatur ita occultũ, vt ex vi litterarum commissionis possit super illo dispensari: Quinto, an hoc idem verificetur, etiam si medijs deprauatis obtinuerit absolutionem, & alia huiusmodi.

48 Quodnam impedimẽtum dicatur occultũ

ASSERTIO I. Impedimentum occultum, quantum ad præsens institutum pertinet, sumitur, prout contradistinguitur à notorio, publico, vel famoso, quantumuis ab aliquibus sciatur *Nauarrus in man. c. 27. n. 55. Zerula secunda part. praxis Episcop. verbo irregularitas vers. 1. Zecchius de casib. reseruat. cas. vlt. vers. & ideo, Azorius prima part. lib. 8. c. 10. q. 9. Sanchez lib. 8. de matrimon. disp. 34. n. 55. Suarez de panit disp. 30. sect. 2. n. 2. & de censuris disp. 41. sect. 1. n. 6. Alterius tom. 2. de censuris disp. 8. de suspens. c. 3. conet. 4. vers. postulabis aliquis, Augustinus Barbosa de potest. Episcop. part. 2. alleg. 39. n. 21. & alij magis communiter.*

Notorium quomodo dicatur.

Nõ clarius potest innotescere hoc impedimentum occultum, quam per explicationem notorij, & publici: notorium autem, & publicum triplex esse potest, alterum per sententiam Iudicis, alterum per confessionem rei factam in iudicio; alterum per euidentiam facti, quod aliqua tergiuersatione non possit cælari, *D. Thomas in 4. dist. 13. q. 1. art. 3. quæstiuncula 3. D. Antoninus 3. parte tit. 27. c. 3. Franciscus Leo prima part. thesaur. for. Eccles. c. 14. n. 13.* Publicum autem, seu notorium notorietate facti illud dicitur, qua res, quæ dicitur notoria, expressè constat, vel toti viciniæ, vel maiori parti viciniæ, collegij, vniuersitatis, &c. dummodo decem saltem personæ degant in ea vicinia, Collegio, & vniuersitate, *Nauarrus in manual. c. 27. n. 255. Lessius de iust. & iure lib. 2. c. 11. n. 73. Bonacina de censur. disp. 1. q. 2. puncto 2. n. 1. vers. 4. delicta, Duardus in Bullam cænæ lib. 3. §. 2. q. 11. n. 4. Henriquez lib. 13.*

sum-

Non est res notoria, nisi constet pluribus quam quinque personis.

summae c. 5. §. 2. ex quibus deducitur, quod res non possit dici publica, & notoria, nisi constet plusquam quinque personis. *Henriquez loc. cit. Sairus decis. 16. de sent. excommunic.* Hic tamen oritur difficultas, an, si vicinia, vniuersitas, & Collegium constet v. g. centum personis, ad hoc vt res in eisdem dicatur notoria, & publica ad præsentem effectum satis sit, quod fuerit commissa coram sex personis illius viciniæ, vniuersitatis, seu Collegij, an vero requiratur, quod fuerit commissa coram maiori parte talis viciniæ, Collegij, seu vniuersitatis. Probabilius existimo, quando vniuersitas, vicinia, Collegium constant maximo numero personarum non sufficere, si sex, vel septem fuerint testes oculati, non tamen absolutè requiri, vt maior pars eiusdem numerosæ viciniæ, vel vniuersitatis fuerit testis, sed hoc in ea hypothesi relinquendum esse arbitrio prudentis *Fagundez de præcept. Eccl. præcept 2. lib. 8. c. 8. nu. 22., & seqq. Ioannes Angelus Bossius de tripl. Iubilæi priuileg. sect. 1. cas. 10. §. 3. n. 28. in fin.*

Quando vicinia constat maximo personarum numero non sufficit, vt res sit notoria sex personis.

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia respectiuè ad maximam vniuersitatem, seu viciniam numerus sex, vel septem reputatur pro modicissimo numero, & per consequens actio non potest dici respectu illorum notoria in vicinia, & vniuersitate. Ratio secundæ partis ex eo desumitur, quia, si in numerosa, & frequenti vniuersitate, ad hoc vt factum dicatur notorium, requireretur, quod esset factum coram maiori parte eiusdem viciniæ, vix, vel raro contingeret huiusmodi notorietas, & sic semper ex vi commissionis ad dispensandum in casibus occultis posset fieri dispensatio.

Hic duplex oritur difficultas. Prima est an ad effectum, vt non possit impendi, vel beneficium absolutionis, vel dispensationis in casibus occultis, sufficiat notorietas facti materialitèr in ratione talis actionis, an vero requiratur notorietas facti formalis in ratione scilicet facti inducentis reseruationem, vel impedimentum formalitèr: V. g. an sufficiat, quod sciatur copulam esse commissam per maiorem partem vniuersitatis, an verò vlterius requiratur, quod sciatur publicè id esse matrimonij impedimentũ. Secunda est, an requiratur huiusmodi notorietas in maiori parte viciniæ ex eo, quod eadem res ex se innotuerit eidem maiori parti, an vero sufficiat, quod maiori parte viciniæ innotuerit non ex se, sed ex fama, vel dicto aliquorum, coram quibus res ipsa fuit commissa, quatenus coram aliquibus solummodo, qui non sufficiunt ad numerum requisitum ad notorietatem in tali vicinia, & vniuersitate actio illa fuerit exercita, sed ab illis in maiorem partem viciniæ per propallationem emanauerit.

Duplex ratio dubitandi.

In ordine ad primam sentio non sufficere notorietatem facti materialitèr, sed sufficere notorietatem eiusdem formalitèr in ratione scilicet impedimenti, vel casus formalitèr, vt reseruati. *Nauarrus lib. 5. cons. tit. de cleric. non ordin. minist. in vtraque edit. cons. 2. n. vnico, & in manual. c. 27. n. 25. vers. duodecimo dico Henriquez lib. 14. de irregul. c. 20. nu. 4. Sairus in thesaur. casuum tom. primo lib. 7. c. 13. num. 13. Zerola secunda part. praxis Episcop. verb. irregularitas qu. 1. Florenus de casibus reseruat. prima part. c. 4. §. 21. nu. 2. Sanchez lib. 8. de matrimon. disp. 34. nu. 56. Ioannes Angelus Bossius de tripl. Iubil. priuileg. sect. 1. c. 10. §. 3. n. 33.* Ratio ex eo deducitur, quia qualitas adiuncta verbo debet intelligi secundum naturam, & qualitatem eiusdem verbi per textum *in l. in delictis §. 1. ff. de noxalib.*; qualitas autem occulti adijcitur impedimento, vt impedimento - Ibi - *dummodo impedimentum inde proueniens sit occultum*. Confirmatur, quia, si sacerdos excommunicatus occultus celebrat coram mille, qui nesciant ipsum esse excommunicatum, aut non sciant ex tali celebratione oriri irregularitatem, irregularitas inde orta est occulta, ergo &c.

49 Non sufficit notorietas facti materialitèr, sed requiritur formalitèr in ratione scilicet impedimenti

In ordine ad secundam probabilius sentio dici sufficienter notorium ad effectum, vt nequeat super illo impendi beneficium dispensationis, vel absolutionis, si pluribus innotuerit, & deindè ex dicto ipsorum, vel ex fama fuerit publicatum in maiori parte viciniæ. Hoc sentire videtur *Nauarrus in manual. c. 27. n. 255.* dum asserit illud dici quoad præsentem effectum occultum, quod opponitur notorio, manifesto, & famoso; explicans deindè quid sit famosum, asserit illud esse, de quo oritur fama maioris partis orta ab vno sciente, & in cæteros omnes promulgante, ergo ex ipsius sententia illud, quod est famosum, non est dispensabile, nec absolubile ex facultatis vigore dispensandi, & absoluendi in occultis; & congrua quidem ratione videtur hoc decerni, quia requiritur eadem impedimenta esse occulta, vt obuietur scandalo publico, quando autem sunt notoria, seu famosa non obuiatur scandalo publico, quia publica laborant infamia, ergo &c.

50 Sufficit, si res ex dictis videntium innotuerit maiori parti viciniæ.

Assertio II. Impedimentum non intelligitur occultum, quantum pertinet ad præsentem statum, quando iam est deductum ad forum contentiosum. In hac assertione ferè omnes consentiunt, & quidem in ordine ad absolutionem à reseruatis constat expresse *ex concil. Trident. sess. 24. c. 6.*; in ordine verò ad dispensationem ex eo elucet, quod vbi res est delata ad forum contentiosum, iam delata est ad forum externum, in quo sacra pœniten-

51 Est notoria, quando deducta est ad forum contentiosum

pitentiaria non vult dispensationem prodesse, quinimmo ordinarius habita tali notitia in foro externo tenetur quoad cognitionem illam procedere.

Difficultas solummodo est, quando nam intelligatur propriè res delata ad forum contentiosum, circa quam diuersimodè sentiunt DD. Nonnulli arbitrantur dici sufficienter rem delatam ad forum contentiosum, quando est facta denuntiatio coram legitimo Iudice. Ita *Marius Alterius tom. 2. de censuris disp. 8. de suspensione c. 3. concl. 4. vers. secundo notandum in fine.* Alij volunt tunc intelligi, quando facta prædicta denuntiatione fit citatio, quia à citatione incipit iudicium per textum *in §. fin. Instit. de pæn. tem. litig.* atque ita sentit *Florentius de casib. reseruat. c. 4. §. 11. nu. 2. Aloysius Riccius in praxi fori Ecclesiastici decis. 521.* Alij, quando iam lis intelligitur contestata, quia tunc propriè dicitur forum contentiosum, quando est contentio inter partes negando, vel confitendo; contestatio autem litis inducitur per citationem super petitione, & per responsionem, atque ita sentire videntur *Iason in l. cum suis dus n. 4. ff. si certum pet. Decius in c. cum Ecclesia n. 4. de appell. Gauantus in man. Episcop. verb. absolutio nu. 12. Ioannes Angelus Bossius de tripl. Iubil. priuil. sect. 1 cas. 10. §. 3. n. 36.* Hac in difficultate sentio, quod, quantumuis in rigore tunc solummodo dicatur res deducta ad forum contentiosum, quando lis est contestata, prout tamen pertinet ad præsentis difficultatis statum, sufficienter dici deductam ad talem forum, quando facta est denuntiatio coram legitimo superiore, prout sentit prima opinio. Rationem ex eo desumo, quia facta denuntiatione ordinario super impedimento ipse ordinarius per superius dicta tenetur ex officio procedere super illo, cum agatur de peccato vitando, nec possit dissimulare, ergo tunc non poterit in foro interno ex vi illius commissionis super illo dispensari.

52 Quando nam dicatur res deducta ad forum contentiosum.

53 Successiuè alia suboritur difficultas, an deducto illo impedimento ad forum contentiosum modo explicato possit ex vi illius commissionis in foro interno dispensari, si finito iudicio fuerit reus conuentus liberatus, seu absolutus, & hoc siuè per definitiuam sententiam, si illud impedimentum non fuerit probatum, siuè per interlocutoriam in absolutione ab instantia, seu ab obseruatione iudicij, si fuerit dumtaxat semiplenè probatum. Respondendum est, vtique posse dispensari *Grassius lib. 1. decis. aurear. c. 13. n. 42. Campanilis in diuers. iur. can. rub. 7. c. 5. n. 8. & rub. 11. c. 22. n. 144. Marius Antoninus var. resol. lib. 2. resol. 16. vers. non obstat vers. 21. Sigismundus Capucinus tract. de elect. & potest. Prælat. Reg. part. 2. dub. 71. nu. 11. Gauantus in manuali Episcop. verb. absolutio n. 13.* Ratio est clara, quia finito iudicio, & lata sententia absolutoria delictum adhuc manet occultum, quandoquidem eadem sententia comprimit ipsum impedimentum, quod iam fuerat denuntiatum, & facit de albo nigrum, & de apparenti occultum; quod æquè verificatur, siuè sententia absolutoria fuerit definitiua, siuè interlocutoria ab obseruatione iudicij; quandoquidem per illam sententiam interlocutoriam iudicium est terminatum, & sublata infamia orta ex delatione ad talem forum.

Deducto impedimento ad forum contentiosum, & liberato reo potest in foro interno dispensari.

Successiuè alia inde difficultas emanat, an si fuerit terminatũ iudicium per sententiam absolutoriam medijs deprauatis, seu falsis testibus inductis per ipsum reum, impedimentum intelligatur remanere occultum, adeo ut ex vi commissionis possit super illo dispensari: Respondendum est affirmatiuè *Sanchez lib. 9. de matrimon. disp. 37. n. 12. in fin. Sairus tom. primo lib. 7. c. 7. n. 12. Emanuel Sà in summa verb. Episcopus n. 34. Ioannes Angelus Bossius de tripl. Iub. priuileg. sect. 1 cas. 10. §. 3. n. 41.* Ratio ex eo deducitur, quia per illam sententiam, quamuis medijs deprauatis, & testibus falsis impetratam impedimentum illud nõ auferatur, aufertur tamen infamia, quæ orta fuerat ex illa delatione ad forum externum, & contentiosum, cum, vt asserebam, sententia faciat de albo nigrum, & de illa sententia constat, de deprauatione vero mediorum, & de falsitate testium non constat, ergo &c.

54 Etiam, si fuerit liberatus medijs deprauatis.

CLAVSVLA SEPTIMA.

Expeditur vt, quæ pertinent ad legitimationem proli per dispensationem ad matrimonium ineundum, quando est impedimentum affinitatis ex copula occultæ, vel quando etiam est irritum.

INter cæteras clausulas, quæ apponi solent in literis sacræ pænitentiariæ ad contrahendum matrimonium præcedenti affinitate occulta hæ solent addi. *Dispenset prolem suscipiendam exinde legitimam nuntiando in foro conscientiæ tantum*; in ordine vero ad matrimonium iam initum, sed irritum ex impedimento simili occulto iterum contrahendum, hæc alia regulariter subditur. *Dispenset, vt matrimonium inter se secretè contrahere valeant prolem, susceptam, si qua sit, & suscipiendam exinde legitimam decernendo in foro conscientiæ tantum.* Circa quas clausulas plurima contingunt dubitari, & primo quemnam effectum pariat hæc legitimatio, quando nondum inito matrimonio dispensatur, vt idineatur cum impedimento, legitimando in foro conscientiæ prolem ex eo matrimo-

Explicantur clausulæ, & ratiónes dubiã di circa legitimationem prolis.

trimonio suscipiendam; Secundo, an huiusmodi effectus præstet dispensatio facta in foro interno, quamuis nec in literis commissionis, nec in executione earundem vlla facta fuerit mentio legitimationis. Tertiò, an, si antecedenter ad tale matrimonium fuerit proles suscepta, & antecedenter ad dispensationem, ex vi illius dispensationis, & legitimationis reddatur in foro interno legitima. Quarto, cum in dispensatione super matrimonio iam contracto, sed irrito ex impedimento occulto affinitatis per fornicationem apponatur clausula. *Cum ipsis latoribus de nullitate prioris consensus certioratis, sed ita cautè, vt si illa adhuc ignoraret, latoris delictum nunquam detegatur, dispensa, vt matrimonium secreto inter se contrahere valeant &c.* erit dubium, an illa clausula habeat vim conditionis, & formæ, an vero præcisè instructionis, adeout, si omittatur, teneat matrimonium instauratum, & intelligatur proles suscepta, vel suscipienda legitima. Quinto, an, si fuerit contractum matrimonium, sed irritum ex impedimento occulto affinitatis non cognito ab altero, & obtenta super eodem impedimento dispensatione in foro interno vterque conscius factus fuerit impedimenti, illud instaurauerint, & deinde post illud matrimonium instauratum prolem susceperint conceptam post eandem instaurationem, an, inquam, illa proles habenda sit pro legitima, tàm in foro externo, quàm interno. Sexto, quomodo intelligēda sit illa clausula post matrimonium contractum irritum scienter. *Quodque diligenter experiantur, an sine scandalo possint separari; quod si fieri potest, fiat omninò; sin autem fieri non poterit, saltem experiantur, an cohabitantes tanquam frater, & soror continenter viuere valeant; Quod, si neutrum fieri valeat, & ex cohabitatione incontinentiam, ex separatione vero scandala oriri posse tibi visum fuerit &c.*

55 ASSERTIO I. Dispensatio ad ineundum matrimonium cum tali impedimento affinitatis occultæ, quando nondum initum est, legitimando prolem exinde suscipiendam in foro tantum conscientiæ habilitat eandem prolem ad omnia tàm temporalia, quàm spiritualia in eodem foro conscientiæ. Ita expresse *Sanchez de matrimonio lib. 8. disp. 34. n. 47.*

Habilitat tantum prolem in foro conscientiæ.

Ratio clara est, quia ex matrimonio valido proles suscepta legitima est in eo genere, in quo matrimonium ipsum est validum, quantumvis præcesserit impedimentum dirimens, si super illo fuerit antecedenter dispensatum, & sicuti, si fuerit dispensatum super impedimento notorio pro vtroque foro ex matrimonio illo proles orta est pro vtroque foro legitima, ita si fuerit dispensatum super impedimento occulto affinitatis pro foro interno, proles ex illo matrimonio suscepta erit legitima pro foro interno, ergo in eodem foro erit habilis ad omnia munera tàm spiritualia, quam temporalia; & sic erit capax ordinum, & cuiuscunque beneficij, & successionis quoad bona parentum.

Extende primo assertionem, vt verificetur, quantumvis in ipsa dispensatione nulla facta esset mentio legitimationis, quandòquidem ipsa legitimatio consurgit ex genere suo ex validitate matrimonij secundum se; repugnat enim in terminis, quod matrimonium illud sit validum, & proles ex illo suscepta non sit legitima; quod, si ex consueto addatur illa particula *prolem suscipiendā exinde legitimam nunciando*, quæ videretur superflua, si ex dispensatione præcisè ex matrimonio inde inito consurgeret legitimatio, dices, illam apponi ad maiorem abundantiam, & ad quemcumque scrupulum inde amouendum, vt benè notat *Sanchez loc. cit.*

Etiam, si in dispensatione nulla facta fuerit mentio legitimationis.

Extende secundo, vt valeat etiam, quantumvis proles nasceretur post dispensationem in foro interno ab ordinario expeditam, sed antequam matrimonium iniretur, & hoc etiam, quamvis eadem proles esset concepta antè expeditionem eiusdem dispensationis; nec obesse potest particula posita in formula dispensationis *prolem suscipiendam exinde legitimam nunciando*, vbi legitimatio refertur ad eandem, non vtcunque susceptam, sed suscipiendam ex matrimonio, seù post matrimonium; non, inquam, obesse potest, quia illa clausula est apposita secundum ea, quę regulariter solent contingere, & nullo præcedente delicto, cæterum non est exclusiua eorum, quæ possunt contingere supposito postea, quod ineatur matrimonium; Ratio huius illationis ea est, quia per subsequens matrimonium validum legitimatur proles antecedenter suscepta, cum matrimonium subsequens purget omnia præcedentia per textum *in c. tanta qui filij sint legit.*

Etiam, si proles nasceretur post dispēsationem in foro externo expeditam ab ordinario.

Limita tamen, vt non procedat ea legitimatio in foro externo, & iudiciali, secundum quem illa proles habebitur pro irregulari, & incapaci ordinum, & omnium beneficiorum &c. quandoquidem illa dispensatio, & legitimatio ità inducta est, vt pro foro externo non suffragetur; vnde in contentione inter personas succedere contendentes in bonis temporalibus ab intestato, & ipsum sic legitimatum illi erunt præferendi, quod idem dic in ordine ad successionem in beneficijs, & alijs spiritualibus, vbicunque fuerit controuersia in foro externo.

Non procedit quoad forum externum.

Sublimita tamen hanc limitationem, vt non procedat, quando matrimonium esset initum altero ex contrahentibus 56

 pror-

Nisi alter ex contrahentibus esset prorsus ignarus impedimenti.

prorsus ignaro impedimenti, & dispensationis super illo obtentæ; tunc etenim proles ex illo matrimonio suscepta esset legitima, & habilis ad succedendum in omnibus quoad vtrumque forum; sic expressè sentit *Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 3?. n. 10.* Ratio hujus sublimitationis ea est, quià filius natus ex matrimonio irrito, sed bona fide, vel ab vtroque contrahente, vel ab altero illorum inito habetur etiam in foro externo pro legitimo respectu vtriusque parentis, prout expressè habetur *in c. ex tenore, c. cum inter c. per venit qui filij sint legitimi*, & hoc est inductum in fauorem eiusdem prolis, quæ in successionibus sequitur conditionem parentis innocentis. Hoc tamen vnum aduertendum est, quod, quantumvis proles orta ex matrimonio inualido bona fide ab altero contracto ignorante adesse impedimentum, altero tamen sciente impedimentum, sit legitima respectu vtriusq; ratione fauoris eiusdem prolis, parens tamen, qui scientèr contraxit cum impedimento non dicatur legitimus respectu talis prolis, vndè eidem nequit succedere. Ratio diuersitatis ex eo desumitur, quià pœnæ sunt irrogandæ respectu delinquentis; proles autem non deliquit, licet deliquerit parens contrahendo scienter cum impedimento dirimente.

57 Importat formam, & conditionem non tamen rigorosam,

ASSERTIO II. Probabilius est, quod illa clausula. *Cum ipsis latoribus certioratis de nullitate prioris contractus dispensa*, importet conditionem, & formam, non tamen ità rigorosam, vt si esset periculum detectionis criminis alterius, vel scandalorum, non possit omitti. *Riccardus in 4. dist 40. art. 1. q 6. supplementum Gabrielis in 4. dist. 35. qu. 1 art. 2. concl. 3. Petrus de Ledesma de matrimon. qu. 52. art. 1. dub 2. Ludouicus Lopez 2. part. instruct. de matrim. c. 47. vers. præterea, Abulensis primo Regum 8. q. 38 Veracrux prima part. speculi art. 29. in fine*, & hoc idem sentit expressè *Sanchez lib. 2. de matrimonio disp. 36. nu. 4. vers. sit prima conclusio*, qui tamen consequentèr non videtur loqui, dum *lib. 8 disp. 34. n. 61.* asserit, illam clausulam non habere vim conditionis, sed meræ instructionis confessarij,

Ratio deducitur primo ex ijs, quæ alibi dicebamus, & præcipuè *tom. 5. sub tit. Contractus XIV. de sponsalib. I. disq. II. § 7. n. 3.* nempè nil magis esse contrarium consensui, quam errorem *l. si per errorem ff. de iurisdictione omnium Iud.*, & *l. nihil consensui ff. de reg. iur.*, sed ignorans impedimentum ex errore assentitur tali personæ, vt suæ, cum non sit sua, & sic est error circà personam, ergò &c. Secundò, quià quando quis ignarus est impedimenti, tantum intendit ratificare ipsius matrimonium, non nouum constituere, cum credat prius validum esse, sed quod nullum est, ratificari non potest per textum *in c. ad dissoluendum de despons. impub.*, ergò &c. Tertiò hoc idem euincitur ex concessione Bullæ factà commissario, vbi concessa ei dispensandi potestate cum ijs, qui ignorantèr in gradu prohibito contraxere, imponitur onus tanquam forma alterum impedimentum ignorantem de nullitate prioris contractus certificandi, ergò etiam &c. Vide, quæ latè de hoc diximus *tom 6. sub tit. Contractus XV. de matrim. I. Disq. 3. §. 24. vers. respondeo 2. per totum*, vbi latè hanc materiam tractauimus; Neque obstat, quod ibi dixerimus ex mente Sanchez, quod ille ablatiuus absolutus certiorato altero de impedimento non se habeat per modum conditionis, & formæ, sed per modum admonitionis, & instructionis confessarij; Non obstat, inquam, quià hoc solummodò procedit, quandò esset periculum detectionis criminis in altero contrahente, vel scandalorum, secùs autem vrgenti graui necessitate, & periculo, vndè bene diximus in assertione *non tamen ità rigorosam, vt si &c.*

Rationes euincentes intentum.

58 Reualidato matrimonio per dispensationem in foro interno proles est tantum legitima in foro interno.

ASSERTIO III. Si matrimonium fuerit inualidè contractum ob impedimentum occultum affinitatis, bona tamen fide alterius contrahentis ignorantis penitus tale impedimentum, & deindè impetratà super eodem dispensatione certiorato ignorante de tali impedimento fuerit reualidatum per nouum vtriusque consensum, & subinde fuerit post illum nouum contractum concepta proles, hæc tantum intelligitur legitima in foro interno, non in externo. Ità expressè *Sanchez de matrimon. lib. 8. disp 34. n. 52.*

Ratio ex eo deducitur, quià matrimonium præcedens irritum, initum tamen cum bona fide alterius contrahentis, non potest aliquid beneficij conferre in ordine ad prolem conceptam, & susceptam post aliud matrimonium validè initum cum scientia vtriusque contrahentis de tali impedimento, & dispensatione super eodem impetrata, ergò perindè est in ordine ad eandem, ac si fuerit præcisè contractum cum scientia talis dispensationis, & impedimenti, ac si ex illo dumtaxat proles illa fuerit suscepta, sed quandò est concepta ex matrimonio tantum valido in foro interno, est tantum legitima pro tali foro, ergò &c. Antecedens probatur, quià proles illa non est concepta pro tempore prioris matrimonij inualidi, pro quo vigebat bona fides alterius contrahentis, & subsequens matrimonium validum cum scientia, & dispensationis, & impedimenti annullat bonam fidem eiusdem, & quidem pro tempore, pro quo, cum proles illa non esset concepta, illa bona fides præce-

dens

dens non poterat illi prodesse, ergò &c.

Si ignarus non fuerit certioratus post dispensationē proles habebitur pro legitima in vtroque foro. Ex hoc tamen collige, quod, si coniux ignarus impedimenti, qui contraxit cum bona fide, non fuerit certioratus post dispensationem, nec dispensationis illius, nec impedimenti, ex eo, quod ex illa certioratione timeretur periculum notitiæ delicti alterius, aliorumque scandalorum; tunc proles ex illo matrimonio instaurato suscepta, vtique gauderet legitimitate in vtroque foro propter doctrinam superius traditam, quod proles, quantumvis suscepta ex matrimonio inualido, dummodò alter ex contrahentibus bona fide contraxerit, habeatur pro legitima etiam in foro externo.

59 Quomodo experimentum, quod indicitur in literis sit intelligendum. ASSERTIO IV. Experimentum, quod indicitur in literis sacræ pænitentiariæ, quandò matrimonium sciențèr contractum est cum impedimento occulto affinitatis ortæ ex copula fornicaria, an separari possint sine scandalo, vel continenter habitare possint tanquam frater, & soror, non est necessarium, quandò ipsi confessori, vel ex præcedenti experientia, vel aliundè constat experimentum illud nullius fore vtilitatis, sed inde scandala oritura, & periculum incontinentiæ imminere. In hanc expresè consentit *Sanchez loc. cit. n. 60.* à quo eam desumo.

Ratio ex eo desumitur, quià illud experimentum indicitur, vt cognoscatur, an vnum ex expositis fieri possit sine scandalis, vel sine periculo incontinentiæ, ergò, vbi aliundè constiterit, non posse sine scandalis separari, nec cohabitare sine periculo incontinentiæ, illud experimentum non erit necessarium, quià frustra fit experimentum, cuius nullus expectatur effectus. Accedit, quod ipse quoque Pænitentiarius in expeditione huiusmodi literarum vim huiusmodi rationis considerauit, qui propterea bis apposuit illam particulam, *si fieri potest*, & statim remittit prudentiæ, & iudicio confessarij executionem dispensationis.

CLAVSVLA OCTAVA.

Expediuntur omnia, quæ pertinent ad literarum dilacerationem.

Dubia circa dilacerationem literarum. VLtimo loco consueuerunt apponi in literis sacræ pænitentiariæ hæ clausulæ. *Nullis super his testibus adhibitis, nec literis datis, seu processibus confectis, sed præsentibus laceratis, Quas lacerare tenearis, neque latori restituas, quod si restitueris, nihil illi præsentes literæ suffragentur*, & quandoque contra non lacerantem, sed restituentem latori apponitur etiam pæna excommunicationis. Circa huiusmodi clausulas duo, vel tria dubia consurgunt. Primum est, ad quem effectum huiusmodi laceratio præcipiatur. Secundum, an, si restitutæ fuerint latori, & posteà dilanientur, sortiantur suum effectum, vel si fuerint amissæ sine spe recuperationis. Tertium, an, si verè fuerint restitutæ latori, & apud eum manserint, frustretur dispensatio suo effectu, vel restituens subeat pænam excommunicationis.

ASSERTIO I. Finis potissimus, ob quem in literis sacræ Pænitentiariæ indicitur dilaceratio literarum, & ne restituantur latori, est, ne delicta in eisdem contenta detegantur, *Nauarrus lib. 5. consil. in prima edit. tit. de priuileg. cons. 5., in 2. verò lib. 2. tit. de iudicijs cons. 4. Sanchez de matrimon. lib. 2. disp. 15. n. 17. in resp. ad secundum.* 60 Finis est ne delicta detegantur.

Ratio deducitur ex contextu verborum præcedentium. Ibi *nullis super his testibus adhibitis, nec literis datis, seu processibus confectis, sed præsentibus laceratis*, quæ omnia cum vna, & eadem oratione continentur, ad vnum, & eundem effectum confluunt; cum igitur præcipiatur, ne testes adhibeantur, nec efformentur processus ad eum effectum, ne delictum illud detegatur, ex consequenti sequitur, quod ad eundem effectum ordinetur literarum dilaniatio. Accedit, quod tanta est cura sacræ pænitentiariæ, vt non detegatur delictum; vt eximat etiam ab onere certiorandi alterum ignorantem, quantumvis talis certioratio grauissimè præcipiatur, quandò imminet periculum talis detectionis, ergò præsumendum est ex vehementi illa cura, quod finis talis dilianationis literarum eo fuerit ordinatus, vt illud delictum non aperiatur. Accedit secundo, quod finis huiusmodi non possit esse, vt inseruiant pro foro externo, quandòquidem ex eisdem apparet pro foro tantum interno deseruire.

ASSERTIO II. Quamuis literæ fuerint restitutæ latori, & parti, & posteà reuocatæ, & laceratæ, seu fuerint deperditæ, siuè spe recuperationis, non tamen redditur irrita dispensatio. Hanc etiam tenet *Sanchez loc. cit.* 61 Non redditur irrita, si literæ restituantur.

Ratio ex eo deducitur, quià tunc videntur saluari omnia, quæ ex stilo sacræ pænitentiariæ requiruntur; nec illa restitutio literarum facta latori potest demere vim dispensationis, quandòquidem, intantum prohibetur illa restitutio, in quantum, vt nos diximus, periculum est, ne crimen detegatur, vel vt alij, & non incongruè, volunt, ne possit inseruire eidem latori ad exterius manifestandam dispensationem, sed quandò reuocatæ intelliguntur huiusmodi literæ, & laceratæ, cessat periculum manifestationis delicti, & quod dispensatus possit eisdem vti ad alios effectus, ergò &c. Quod idem dic, quandò literæ fuerunt deperditæ sine spe recuperationis.

Sed quid dicendum sit, si contra confessarium restituentem huiusmodi literas latori post executionem dispensationis indicta sit pœna excommunicationis latæ sententiæ, & de facto ipse restituerit literas, sed postea reuocauerit, & lacerauerit, vel amiserit sine spe recuperationis; tunc cum distinctione respondendum existimo; vel restituit data opera cum plena cognitione talis excommunicationis indictæ, & cum animo, vt apud latorem permanerent, & tunc certè non eximitur ab incursu eiusdem excommunicationis; vel restituit cum inaduertentia, & sine cōsideratione, vel si aduertenter cum animo statim recuperandi, & tunc eximerem ab huiusmodi pœna. Ratio primæ partis ex eo desumitur, quia tunc concurrunt omnes conditiones, quæ requiruntur ad incurrendam huiusmodi pœnam, potestas scilicet in infligente huiusmodi pœnam, & delictum formale, & consummatum in eo, aduersus quem est indicta; nec excusatur ex eo, quod postea reuocet, & laceret, quandoquidem iam fuit delictum cōsummatum, & pœna incursa, seu contracta, quæ non tollitur per remotionem operis exerciti, sed indiget absolutione. Ratio secundæ partis, quia tunc non contrahitur noxa lethalis, quæ non potest esse nisi cum plena aduertentia; restitutio autem illa supponitur sine tali aduertentia, & si aduertentèr restituerit cum animo statim recuperandi non est contra finem iuris prohibentis, qui fuit ne permanerent literæ apud latorem ad effectus, de quibus supra, qui finis cessat, quando datæ sunt cum illa intentione immediatæ recuperationis.

Si restituerit Commissarius literas latori ex inaduertentia non incurreret ex communicationē.

Assertio III. Quamuis literæ restitutæ fuerint, & manserint apud latorem probabilius est dispensationem non frustrari suo valore.

62 Non irritatur dispensatio, quāuis literæ maneant penes latorem.

Ratio ex eo deducitur, quia sacra Pœnitentiaria expresse non apposuit hanc nullitatem, sed tantum asseruit, quod huiusmodi literæ, si fuerint restitutæ latori, nihil penitus eidem suffragentur, quod intelligendum est de foro externo, cum solum illum respiciat illa particula *suffragentur*; Neque dicas, quod hac ratione superfluè esset apposita illa particula, quandoquidem ea etiam præcisa certum est dispensationem illam pro foro externo non prodesse, præcipuè cum hoc exprimatur in illis particulis *pro foro conscientia tantum*; contra enim impugnaberis; quia mens maioris pœnitentiarij in appositione illius clausulæ fuit ad intercludendam viam, quæ antiquitus vigebat, vt per exhibitionem huiusmodi literarum satis probaretur dispensatio.

CLAVSVLA VLTIMA.

Expediuntur ea, quæ pertinent ad gratuitam dispensationem.

A Tergo quarumcunque literarum, quæ expediri consueuerunt à sacra pœnitentiaria pro dispensationibus in foro conscientiæ apponi solent hæ particulæ *gratis vbique*. In ordine ad quas particulas multi excitantur articuli examinandi. Primus est, an maior Pœnitentiarius, quāuis non possit aliquid exigere, nec per viā compositionis, nec per viam alterius tituli onerosi, possit tamen aliquid accipere titulo gratitudinis, maximè si fuerit spontè oblatum. Secundus, an commissarius, ad quem spectat expeditio huiusmodi literarum possit aliquid accipere ratione consuetudinis in tali loco vigentis. Tertius, an possit aliquid recipere ratione laboris impensi in tali expeditione. Quartus, an possit saltem aliquid modicum recipere, & esculentum. Quintus, an si in Dataria impetrata fuerit semel gratia dispensationis pro vtroque foro, sed reticita copula incestuosa, vel alio impedimento, ratione cuius ab eadem Dataria exigi solet cōpositio pecuniaria, & deinde in sacra pœnitentiaria impetretur alia dispensatio explicata omnino veritate, possit in eadem pœnitentiaria exigi illa compositio.

Explicantur clausulæ circa gratuitam dispensationem.

Assertio I. Maior Pœnitentiarius nedum aliquid potest exigere per viam compositionis, nec alio titulo oneroso, sed nec aliquid spontè oblatum accipere titulo gratitudinis. *Nauarrus lib 4. cons. in prima edit. tit. de sponsalib. cons. 50. n. 3. Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 34. n. 64. Salas de legib. disp. 20. sect. 10. § 3. n. 99. Diana part. 8. tract. 3 resol. 111.*

63 Maior pœnitentiarius nequit aliquid accipere, nec spontè oblatum.

Expressè deducitur ex clausulis, quibus à Summo Pontifice cōceditur maiori Pœnitentiario facultas dispensandi pro foro interno, per quas eidem prohibetur aliquid recipere, etiam titulo gratitudinis spontè oblatum, de qua clausula prohibente expressè meminit *Nauarrus loc. cit.* Non arbitrarer tamen sub tali prohibitione contineri, si aliquid post expeditam dispensationem, nullaque præmissa ad hoc habitudine, nec consideratione reciperet, cum hoc non possit tendere ad mouendū animum eiusdem Pœnitentiarij ad dispēsandum, & hæc est extra munus dispensationis; ea proportionali ratione, qua prohibitum est Ecclesiæ Rectoribus conferre beneficia pro aliquo temporali, & in multorum sententia, etiam si illud temporale antecedenter conferretur ex titulo gratitudinis, non tamen prohibitum intelligitur aliquid recipere post perfectam, & expeditam collationem, si nullus in tali colla-

collatione fuerit habitus respectus ad tale temporale.

64 *Non peccat commissarius, si quid accipiat iuxta consuetudinem.*

Assertio II. Non esset grauis culpæ damnandus, nec censura afficiendus commissarius, qui non intuitu pretij, sed muneris gratuiti ex consuetudine in tali loco vrgente aliquid reciperet in expeditione dispensationis *Salas de legib. disp 20 sect. 10. § 3 n 99 vers. dico 2.* cui adhærere videtur *Diana part 8 tract 3 resol 111.*

Rationem adducit idem Salas, quia per talem clausulam solum prohibetur acceptio pretij, seu stipendij, non munerum gratuitorum, & solum stipendium, quod possit animum commissarij corrumpere, cuiusmodi non est illud, quod titulo laudabilis consuetudinis erogari solet: & clausula generalis non derogat priuatæ consuetudini sufficientèr præscriptæ.

65 *Nequit quid accipere ratione laboris.*

Assertio III. Probabilius est non posse commissarium aliquid recipere tanquam pretium laboris impensi in expeditione huiusmodi literarũ. Et contrà *Perez de Matrimon. disp. 48. sect. 2. num. 6. vers. dico 2.*

Ratio ex eo deduci potest, quia, cum in huiusmodi expeditionibus pro foro interno tantum animæ non adhibeantur testes, nec efformetur processus, labor ipse, si qui impenditur est omnino intrinsecus, & indistinctus ab ipsa executione, & expeditione, sicuti est indistinctus à ministerio sacramentalis absolutionis labor, qui in tali ministerio impenditur, sed pro ipsa expeditione, seu executione, sicuti pro ministerio sacramentalis pœnitentiæ nequit aliquid temporale exigi, vt clarè deducitur ex tali clausula, ergo &c. nec pro labore, qui impenditur in tali executione. Hac ratione etiam docuimus in quæstionibus de simonia, non licere aliquid exigi pro labore, qui ex genere suo exigitur, & ex vi talis muneris in celebratione sacrificij Missæ, aliorumque sacrorum ministeriorum.

66 *Vetantur per hanc clausulam etiam esculenta, & poculenta.*

Assertio IV. Probabilius est nedum per talem clausulam vetari munera cuiuscunque valoris, & momenti, sed etiam esculenta, & poculenta. Ita expressè cõtra eundem Perez loc. supra cit. *Garzias de beneficijs tom 2. part 8. c. 1. n. 102. & seqq.*

Moueor potissimum ex declarationibus sacræ Congregationis Cardinalium, quas refert *idem Garzias loc. cit.* quæ non incongruo nituntur fundamento, quandoquidem, cum gratia dispensationis iam fuerit expedita quoad substantiam a sacra pœnitentiaria, & solum indigeat executione per commissarium facienda, vtique secundum se, quando non esset prohibitio, non exigeret munera maximi, seu magni valoris; cum igitur ex stilo sacræ pœnitentiariæ prohibeantur munera, seu stipendia, vtique hæc intelliguntur etiam quoad modica, cum conformari debeant muneri, propter quod irrogantur. Accedit, quod, quando etiam conferrentur solummodo esculenta, & poculenta non verificaretur clausula *Gratis vbique*; non subijcerem tamen excommunicationi recipientem modicum quid pro munere, cũ æquum non sit pro delicto in modico grauissimam pœnam irrogari.

67 *Impetrata dispensatione pro vtroque foro in Dataria reticita qualitate dispensabili per sacram pœnitentiariã si postea ab hac impetratur noua dispensatio pro foro interno nõ potest aliquid exigi pro ipsa.*

Assertio V. Si impetrata fuerit in Dataria gratia dispensationis pro vtroque foro, & reticita in eodem qualitas incestus, vel alterius impedimenti dispensabilis à sacra Pœnitentiaria, propter quod ab eadem Dataria exigi soleat compositio pecuniaria, & deinde pro foro interno impetrata fuerit alia dispensatio explicata illa qualitate incestus, vel alterius impedimenti non potest exigi ab eadem pœnitentiaria compositio pecuniaria. *Nauarrus lib. 4. consil. in prima edit. tit. de sponsalibus cons. 50. n. 3. Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 34. n. 64.*

Ratio ex eo deducitur, quia vtique sacra pœnitentiaria supposita illa dispensatione in foro externo concessa per Datariam in impedimento manifesto consanguinitatis &c. dispensabili solummodo per eandem potest dispensare super impedimento occulto affinitatis, seu alterius rationis prouenĩete à crimine occulto, sed in dispẽsationibus manãtibus à sacra pœnitentiaria nihil omninò potest exigi, cũ hoc eidem sit interdictum à Romano Pontifice, ergo &c. Neque dicas primo, hoc non posse suffragari indigenti dispensatione, quia talis reticentia est in fraudem, & præiuditium ipsius Datariæ, cui in impetratione dispensationis pro foro externo exponenda sunt omnia, quæ ex genere suo habent dirimere matrimonium, nec vnum potest exigi sine alio, cum tendant ad vnum, & eundem finem matrimonij. Secundo, quia melioris foret conditionis deceptor, qui non exposuit impedimentum occultum, quam ille, qui vera narrat, quandòquidem ille non teneret compositionẽ soluere; hic verò nõ eximeretur à tali solutione; contra enim impugnaberis, quia quando impedimenta non sunt connexa, nec communicant in obiecto dispensatio potest impetrari successiuè prius in vno, & postea in altero, prout docent *Perez de matrimon. disp 46. sect 5 n. 7. Diana part 3. tract 3 res. 57. Nauarrus lib. 4. cons. tit de consang. in prima edit. cons. 4 n. 2, & 3 Petr. de Led. de matrimon q 59. art vlt. dub. 2 difficul. 3. post tertiam conclus. corral. 1.* quod etiam nos docuimus in his specificis terminis *sub hoc eod. tit. Contractus 15 de matrimon III prænot. 21. assert. 7 in probat. 1.* Ad secundum dicendum est, quod, quantumuis sit melioris conditionis quoad hoc ille

ille qui tacuit, quam ille, qui expressit, & quatenus iste tenetur soluere compositionem, non ille; non sit tamen melioris conditionis quoad alia, nam ille, qui tacet, non potest vti dispensatione in foro externo, benè tamen ille, qui expressit.

PRÆNOTIO XXVI.

Explicantur notabiliora circa clausulas dispensationum pro foro externo.

SVMMARIVM.

Nomine officialis, cui diriguntur dispensationes pro foro externo, venit Vicarius Episcopi Diœcesis, in qua facienda est dispensatio. 1.

Ordinarius illius Officialis, cui literæ directæ sunt, non potest illas expedire. 2.

Etiam, si antè expeditionem eundem vicarium remouerit ab officio. 3.

Officialis, si ante expeditionem literarum fuerit promotus ad Episcopatum non potest illas expedire. 4.

Intellige, nisi commissio esset personalis. 5.

Vicarius capituli sede vacante potest huiusmodi commissiones exequi, siuè in literis dictum fuerit, Vicario, seu Officiali talis Diœcesis; siuè Officiali Episcopi illius Diœcesis. 6.

Officiales prælatorum habentium suum Territorium, & iurisdictionem priuatiuè quoad Episcopos sunt capaces exequendi huiusmodi commissiones. 7.

Si duplex fuerit officialis vterque æquè principalis, vterque potest exequi, si verò vnus fuerit principalior, ipse solus potest exequi. 8.

Si indigentes dispensatione fuerint diuersæ Diœcesis, & commissio facta fuerit Officiali vnius, potest hic exequi pro vtroque. 9.

Officialis alterius Diœcesis non nominatæ, cuius alter ex contrahentibus est subditus, non potest literas commissionis exequi. 10.

Allegata paupertate fœminæ ad congruè nubendum cum augmento dotis per virum constituendo hoc debet esse tale, vt simul cum incongrua dote dotem integram constituat. 11.

Si volens contrahere cum consanguinea expressa fuerit, se velle eidem augmentum constituere, cum tamen alius sit, qui pactus est constituere, tenet dispensatio. 12.

Si commissarius executus fuerit dispensationē antè constitutionem augmenti promissi, sit tamen certus de eadem ponenda, tenet dispensatio. 13.

Ad quam quantitatem debeat ascendere illud augmentum. 14.

Commissarius in examine super precès non debet ex necessitate procedere per viam iudicij. 15.

Conditio solita apponi, dummodo mulier rapta non fuerit, *non debet intelligi restrictiuè, quando scilicet solum rapta fuit ad finem matrimonij contrahendi.* 16.

Si consanguineus raptor consanguineæ expresserit consanguinitatem, & non raptum, non potest ex vi illius dispensationis cum illa contrahere, quantumuis raptam restituerit in loco tuto. 17.

Clausula illa, prolem suscipiendam exindè legitimam nuntiando, ponitur ad cautelam, non ad necessitatem. 18.

Derogatio per clausulam generalem constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis cæterisque contrarijs non obstantibus *derogat decreto concilij Generalis, quamuis de illo non fiat mentio.* 19.

Dispensante Pontifice super impedimentis sine causa non est necesse, quod commissarius super causas assumat informationes. 20.

Quando fit mentio nobilitatis per modum narrationis non est instituenda super ea inquisitio, secus si per modum conditionis. 21.

HViusmodi clausulas per extensum refert *Sanchez de matrimonio lib. 8. disp. 3. n. 1. 2. 3. & 4* ad quem vos remitto. Huiusmodi autem clausulæ reducuntur potissimum ad qualitatem officialis, ad quem diriguntur huiusmodi dispensationes pro executione, ad causas, ob quas conceduntur, ad examen huiusmodi causarum, ad legitimationem prolis, ad clausulas derogatorias, & ad alia huiusmodi.

ASSERTIO I. Nomine officialis, cui diriguntur commissiones dispensandi in foro externo, venit propriè Vicarius Ordinarij illius Diœcesis, quę nominatur in rescripto. In hanc consentiunt omnes magis communitèr, & præcipuè *Federicus consf. 130. Rottum tale est ad fin. Cardinal. Clem 2. q 9. n. 10. de rescriptis, & ibi Immola n 14. Ancharanus n. 5. Francus c. dilecti el 2. q 5 de appel. Bertachinus tract. de Episcopo pars. 7. lib. 4. q 4. Rebuffus in praxi benef. tit. de forma Vicariatus n. 161.*

1 Venit Vicarius ordinarij Diœcesis, in qua facienda est dispensatio.

Expressè constat *ex clement. 2. de rescript. iuncta Glosa verb officialis*; vbi nomine officialis venit principalis officialis Episcopi, qui alius esse non potest, quam Vicarius ipsius generalis, *& ex c. 1. & 2. de offic. Vicarij*, vbi modo vocatur officialis, modo Vicarius.

Circa hanc assertionem plures, & longè plures insurgunt articuli examinandi. Primus est, an, si literæ fuerint directę officiali Diœcesis, possit Episcopus talis Diœcesis illas expedire. Videtur absolutè asserendum vtique posse, quandòquidem non est præsumendum, quod Pontifex, qui hanc facultatem commisit delegato, seù electo, noluerit committere eligenti, seù deleganti, potissimum, cum non potuerit respicere ad qualitates officialis, cum eas notas habere non præsumatur,

Ni-

Nihilominus absolutè sentiendum est, non posse per Episcopum huiusmodi commissiones expediri. *Nauarrus lib. 1. cons. in 2. edit. tit. de offic deleg cons. 5. nu 1. Decius c. quoniam Abbas in nona edit. n. 62. de offic. deleg Immola in clem. 2. nu. 14. de rescripi. Sanchez de matrimon. lib. 8 disp. 27. num. 30.* Ratio est, quià iura apertè distinguunt inter Episcopum, & eius officialem, seù Vicariū generalem, vt colligitur *ex c. venerabilibus in princip. de sent excomm. in 6*, ergò cōmissiones directę ad officialem nō possunt expediri per Episcopum, siquidem quandò duo sunt omninò distincti, electio vnius non extenditur ad alterum; Neque dicas, quod Episcopus, & eius Vicarius constituunt simul vnum, atque idem tribunal, adeoque alterutrum posse vices commissas adimplere, cum potissimum Vicarius intelligatur electus in ordine ad Episcopum; contrà enim impugnaberis, quià constituunt quidem vnum tribunal in ordine ad ea, quæ sunt iuris ordinarij eiusdem Vicarij, non in ordine ad ea, quæ per specialem delegationem committuntur Vicario. Ex quibus duo inferas: primum, quod Episcopus non possit huiusmodi commissiones directas ad ipsius Vicarium expedire, quantumvis posteà eundem remouerit ab officio; secundum, quod quantumvis adhuc non expedita commissione Vicarius fuerit promotus ad Episcopatum eiusdem Diœcesis, non possit amplius eandem expedire. *Ancharanus clem. 2. n 4. de rescript., & ibi Immola n. 11.* Ratio vtriusque ea est, quià commissiones diriguntur ad personam affectam qualitate Vicariatus, & non respicitur persona electi, vt talis secundum suas qualitates indiuiduantes, sed præcisè dignitas; at Vicarius, vel remotus ab ordinario, vel in Episcopum electus non est amplius tali dignitate affectus, qualis requiritur in diplomate commissionis, ergò non poterit amplius exequi huiusmodi commissiones. Limitarem tamen in hypothesi, qua commissiones huiusmodi essent personales, quatenus essent directæ ad personam, vt talem, quamvis affectam qualitate Vicariatus, quià tunc commitatur personam *Abbas cad. clemen. 2. in princip. de rescript., & ibi Cardinalis q. 6. num 7 Felinus c. quoniam, Abbas n. 5. vers. vbi requiritur de offic. deleg.*, & sufficit, quod officium Vicariatus fuerit pro tempore datæ commissionis *Glos. ad c. statutum in princip. de rescript. in 6.*, nec incongrua ratione, quandòquidem qualitas iuncta verbo, vel participio est intelligenda secundum verbi, vel participij tempus per textum *in l Titius. ff de testam. milit.*, & capacitas in ipso commissionis initio spectanda est *c. si eo tempore de rescript. in 6.* Si verò inquiratur, quandonam commissio dicatur personalis, & quandonam realis, dicam infra in sequenti prænot.

2 Ordinarius illius officialis nequit illas literas expedire.

Vicarius, & Episcopus constituunt vnū tribunal in ijs, quæ iuris ordinarij sunt.

3 Etiam si Vicarium remouerit ab officio.

4 Officialis, si ante expeditionē fuerit promotus ad Episcopatum non potest illas expedire.

5 Intellige, nisi commissio esset personalis.

Secundus articulus est, an officialis, seù Vicarius capituli sede vacante possit exequi huiusmodi commissiones. Hic articulus dirimendus est iuxta formam, seù modum, quo concipitur ipsa commissio; vel enim dicitur officiali talis Diœcesis nominatæ in rescripto; vel dicitur officiali Episcopi talis Diœcesis; Iuxtà primum sensum assero, Vicarium capituli sede vacante posse huiusmodi commissiones exequi *Cardinalis ead. clement 2. q. 13. n. 15., & ibi Immola nu. 20. de rescript. Euerardus in suis topicis loc. à vi subrogationis num. 2.*, quià semper verificatur, quod ille officialis sit Vicarius, seù officialis talis Diœcesis. Iuxtà secundum sensum etiam probabilius sentio, posse Vicarium capitularem easdem commissiones exequi; atque ità expressè sentit *Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 27. n. 33.*, qui eam rationem adducit, quià capitulum non succedit Vicario Generali Episcopi, sed eidem Episcopo; Vicarius autem capitularis succedit in dignitate Vicario Generali eiusdem Episcopi, qui propterea in hoc æquiparatur eidem Vicario Episcopi.

6 Vicarius capituli se. de vacante potest illas expedire.

Tertius articulus est. An officialis Prælatorum habentium suum territorium, & & in eodem iurisdictionem quasi Episcopalem priuatiuè quoad quoscunque Episcopos sit capax exequendi huiusmodi commissiones ex vi proprij muneris, & dignitatis. Probabilius existimo, esse capaces sic dispensandi, *Stephanus in clem. 2. de rescript. Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 27. n 34.*, & hoc etiam probabile existimat *Immola in d. clem. 2. n. 11. de rescript.* Ratio est, quia sicuti ille, cuius est Vicarius, propriè dicitur habere suam Diœcesim, ita eius officialis dicitur Vicarius Diœcesis, & ita praxim obseruare asserit, & testatur *Sanchez loc. quo supra.* Sed, an in ea hypotesi hoc etiam verificaretur, si in literis commissionis diceretur *Officiali Episcopi talis Diœcesis*, probabilius crederem, non verificari, nec tunc posse talem officialem exequi commissionem. Ratio ex eo deducitur, quia ille propriè non potest dici Vicarius Episcopi, nec subrogatus loco Vicarij eiusdem eo modo, quo talis dicitur Vicarius Capitularis sede vacante per superius dicta; neque arbitreris, tunc frustraneam esse talem commissionem, cum non esset, qui eam possit exequi; Non, inquam, arbitreris, quia in ea hypothesi nomine Vicarij Episcopi, tunc veniret Vicarius eius Diœcesis, quæ proximior est tali ditioni; sicuti nomine Episcopi in ijs, quæ non potest exercere ille, qui habet tale territorium, & non fulget Epi-

7 Officiales prælatorū habentium territoriū, & iurisdictionem Episcopalem, sunt capaces exequendi tales commissiones.

Episcopali dignitate, venit Episcopus proximior iuxta communem consensum Theologorum, & Canonistarum.

Quartus articulus est, an si in tali Diœcesi fuerit duplex officialis vterque eorum possit exequi tales commissiones à Dataria emanantes. Respondendũ est cũ distinctione; vel etenim, quando duplex est in tali Diœcesi officialis, alter est principalior, alter minus principalis, vel vterq; est æquè principalis; si primũ asseratur, solus principalior est capax exequẽdi huiusmodi cõmissionẽ *Glosa in clement.2. verb principalis, & ibi Immolan.* 10. *de rescript.* Expressè colligitur *ex ead. clem.* 2. vbi dicitur principalem Episcopi officialem esse capacem huius delegationis; nomine autem principalis intelligitur ille, qui est prior in tali ordine; si secundum asseratur, assero vtrumque esse capacem talis delegationis, & eum præferendum esse in tali munere, quem partes contrahere intendentes concorditèr elegerint ad tale munus. Ratio est, quia vterquè habet qualitates à delegante requisitas, nec ipse delegans potius respicit qualitates personales vnius, quam alterius, cum neutrum nouisse præsumatur, ergo, cum liberè literas demiserit ipsis impetrantibus, ipsi liberè poterunt eligere, quem ex illis duobus maluerint; in commissionibus autem, & dispensationibus, quæ contentiosæ non sunt, nec inter partes agitantur, ille Iudex legitimus reputatur, cui partes ipsæ commissiones præsentarint; nec obesse potest, si asseratur ex *c. ad hac, & c. fin. de rescrip.* delegationem incertam irritam esse non, inquam, obesse potest, quia, vt inquit *Beroui in c. quoniam Abbas n.* 74. *de offic. deleg.* eà quæ dicuntur *in d. c. ad hæc, & c. fin. de rescript.* intelliguntur quando incertus Iudex de incertis personis eligitur; secus quando incertus de certis personis; vt euenit in præsenti hypothesi.

8 Si duplex fuerit officialis æquè principalis vterque potest exequi si alter principalior solum ipse.

Quintus articulus est, an, si indigentes dispensatione fuerint diuersarum Diœcesum, & literæ commissionis fuerint directæ tantum ad officialem vnius Diœcesis in eisdem nominatæ, possit hic quoad vtrumque contrahentem exequi huiusmodi dispensationem. Respondendum est affirmatiuè *Sanchez de matrimon. lib.* 8. *disp.* 15. *n* 5. Ratio ex eo deducitur; quia officialis vnius Diœcesis, ad quem directæ sunt huiusmodi literæ, potest vtique dispensare cum subdito propriæ Diœcesis, ergo ex vi illius commissionis poterit etiam dispensare cum subdito alterius. Consequentia tenet, quia, cum dispensatio habere nequeat effectum, nisi ad vtrumque extendatur, vtique etiam propter connexionẽ extendetur ad non subditum.

9 Si indigentes fuerint diuersæ Diœcesis, & dispensatiò fuerit officiali tãtum vnius commissa potest hic exequi pro vtroque.

Sextus articulus est, an in hypothesi præcedentis articuli officialis alterius Diœcesis, cuius alter ex contrahentibus est subditus, qui in literis nominatus non est in literis commissionis, quæ nominatim solum diriguntur ad officialem alterius Diœcesis, an inquam officialis talis alterius Diœcesis possit expedire huiusmodi commissionem. Respondendum est absolutè negatiuè. Ratio est, quia huiusmodi officiales non dispensant ex vi proprij muneris, sed solummodo in virtute commissionis habitæ, sed commissio non est directa ad officialem alterius Diœcesis, cuius alter ex contrahentibus est subditus, sed tantum ad officialem Diœcesis nominatæ, ergo iste solum poterit exequi, non ille.

10 Officialis alterius Diœcesis non nominatæ, cuius alter ex cõtrahentibus est subditus non potest exequi.

Assertio II. Quando pro causa allegatur augmentum dotis faciendum fœminæ consanguineæ, quæ congruam dotem non habet, & per hoc æquali viro non cõsanguineo non possit matrimonio copulari, illud augmentum ex necessitate debet esse tale, vt simul cum dote incongrua illius fœminæ plenam, & sufficientẽ dotem constituat iuxta fœminæ eiusdem qualitatem, hocque intelligendum est, siue illud augmentum promissum fuerit ab ipso contrahere intendente, siue ab alio intuitu talis matrimonij. *Sanchez de Matrimon. lib.*8 *disp.* 15 *n.*6.

11 Allegata ad finem dispensationis paupertate fœminæ, & augmento per virum faciendo illud debet esse simul cum dote tale, vt cõstituat congruam.

Ratio clara est, quia hæc est causa finalis exposita in supplici libello, propter quã concessa est huiusmodi dispensatio, seu emanauit commissio ad dispensandum, quinimmo in literis commissionis præcipitur, vt eadem commissio non exequatur, nisi post factum tale augmentum. Ibi: *Tunc postquam dicta N dos aucta fuerit vt præfertur, cum eisdem N & M quod impedimento secundi cum tertio consanguinitatis gradus &c. auctoritate Apostolica dispenses*; ergo necessarium simpliciter est ex vi commissionis, vt illa causa simpliciter purificetur, sine qua propterea non subsistet dispensatio. Quod autem æque teneat dispensatio, siue illud augmentum factum, vel promissum fuerit ab ipso cõtrahere volente, siue ab alio pro ipso intuitu talis matrimonij ex eo euincitur, quia in ordine ad finem intentum in tali dispensatione ex parte committentis, seu dispensantis parum referre potest, an illud augmentum fiat vel ab vno, vel ab altero, quandoquidem talis finis fuit, vt dotata per tale matrimonium sufficienter remaneat illa pauper fœmina, quæ cætero nisi innupta, vel indotata congruè remaneret; hoc autem æque verificatur siuè ab vno, siuè ab altero illud augmentum receperit, ergo, &c.

Siue augmentum sit constituendum à viro, siue ab alio.

Circa hanc etiam assertionem nonnulli articuli insurgunt examinandi. Primus est, an si vir contrahere intendens cum consanguinea, cum præ paupertate aptus non esset ad illius dotis augmentum ex-

po-

12 Non obstante, quod exposuerit masculus velle augmentũ dotis constituere fœminæ tenet dispensatio, si alius ab ipso constituat illud augmentũ.

posuerit determinatè se velle tale augmétum præstare, cum tamen alius esset, qui de tali augmento dando fœminæ, si illi viro nupserit, pactus fuerit, ac proindè in tali petitione mentitus fuerit, teneat illa dispensatio, & an commissarius, si antè expeditam commissionem nouerit illá falsam expositionem, possit talem commissionem exequi. Sentio absolutè, & commissarium non obstante cognitione illius falsæ expositionis posse commissionem expedire, & commissionem illam sic expeditam tenere. Rationem ex eo desumo, quià illa falsa expositio, seù illud mendatium non pertinet, nec ad substantiam, nec ad finem dispensationis; quandòquidem, vt mox dicebamus, causa finalis est, ne fœmina illa indotata remaneat; falsa autem expressio, quæ non contingit causam finalem, non vitiat actum *Specul. tit. de dispensatione §. dicendum restat n.*10. *vers. quod, si Innocentius c. dudum el 2. n.*15. *vers. inualidam de elect.*, *Couarruuias lib.*1. *var. c.* 20. *n.* 5. *vers. falsitas*, *Henriquez lib.* 12. *de matrimon. c.* 3. *num.* 7. nec commissarius conscius antè expeditam commissionem talis falsæ expositionis congruè remoueri potest ab illa expeditione, quandòquidem optimè norit, causam finalem adhuc subsistere; & hanc esse mentem Pontificis committentis, qui adhuc absolutè concessisset, si veritas fuisset exposita, nec potest ratione mendacij congruè suspendere executionem, quandoquidem ipse ad illud nõ concurrit, nec negando executionem illius malitiam suspendit.

13 Si commissarius executus fuerit dispensationem ante constitutionem augmenti promissi, certus tamen sit de constitutione ponendi tenet dispensatio.

Secundus articulus est, an, si commissarius dispensationem executus fuerit, antequam illud augmentum in effectu constitueretur, esset tamen certus de futura constitutione illius, dispensatio illa fuerit valida. Videtur absolutè negandum, si quidem non seruatur forma mandati, quæ est, vt non exequatur commissio, nisi prius factum fuerit illud augmentum. Ibi-*postquam dicta dos aucta fuerit*. Nihilominus existente certitudine de illius constitutione, & facta legitima cautione, non improbarem tanquam inualidam illam dispensationem. Rationem ex eo desumo, quià adhuc saluatur causa finalis, ob quam Pontifex concessit huiusmodi dispensationem, quæ fuit, ne fœmina illa indotata congruè remaneret, & vt nuberet cum congrua dote, & si præmortuus fuerit maritus, habeat, quo commodè, & congruè nubere possit; sed hoc etiam verificatur, quantumvis antecedenter ad contractum non fuerit constitutum illud augmẽtum, dummodo sit certitudo, & cautio sufficiens ad illud constituendum, ergo &c. Non consulerem tamen, vt commissarius antè illam constitutionem augmenti exequeretur dispensationem, ne fiat periculum non constitutionis eiusdem.

Tertius articulus est, in examinando ad quamnam quantitatem ascendere debeat illud augmentum, vt verificetur forma concessionis. Ex verbis concessionis desumenda est resolutio huius articuli, vel etenim in eadem dicitur *Illius dotem vsque ad quantitatem secundum qualitatem dicta M. competentem augere intendat*; vel præcisè dicitur *Vult competentèr augere dotem fœmina*. Si prior ponatur formula; sentiendũ est, debere maritum tale augmẽtum constituere, vt simul cum dote incompetente, quam ipsa fœmina habet, constituat plenam, & integram dotem iuxta statum, & qualitatem eiusdem fœminæ; si verò ponatur secunda formula; dicendum est, sufficere, si constituat tale augmentum, quod competens, & consideratione dignum reputetur attenta qualitate fœminæ. Ratio primæ partis desumitur ex verbis, quibus conceditur huiusmodi dispensatio, quæ indicant constitutionem dotis competentis ex dote, quam habebat ipsa fœmina, & ex augmento, quod constituitur per virum, illa etenim particula, *augere*, cadit supra quantitatem dotis, & illa particula, *vsque*, extendit ad complementum, non quomodocunque, sed eiusdem dotis congruæ. Ratio secundæ partis est, quià in illa concessione non exprimitur summa ad determinatum augmentum, vndè refundi debet ad conueniens, & notabile, & dignum statui fœminæ, illique conueniens. 14 Ad quam quantitatẽ debeat ascendere illud augmẽtum.

De alijs causis plura congerunt DD. sed quià de illis fusè nos supra disseruimus, in his amplius non immoramur.

Assertio III. In ordine ad informationem super veritate precum expositarum non est necesse, vt commissarius procedat per viam Iudicij recipiendo testes coram Notario, & ab eisdem recipiendo iuramentum in eorum expositione, sed potest extraiudicialitèr huiusmodi informationes recipere, vt certior fiat de huiusmodi precum veritate *Parisius cons.* 57. *n.* 55. *vol.* 4 *Sanchez de matrimon. lib.* 8. *disp.* 35. *n.* 15. 15 Non debet ex necessitate procedere per viam iudicij.

Ratio ex eo deducitur primo, quià hæc forma iuditialis non præscribitur in literis commissionis, sed solum dicitur, *si per informationem preces veritate niti repereris, super quo tuam conscientiam oneramus*; informatio autem haberi potest fine figura iuditij, & sine strepitu iuditiali; neque obesse potest, si asseratur, quod, cum hæc informatio desumatur pro dispensatione in foro externo ad diferentiam dispensationis impetratæ pro foro interno, vtique exigat illam formam iudicialem; non, inquam, obesse potest, quià quoad præsens institutum discrimen inter informationes pro his diuersis foris desumitur ex

X eo,

eo, quod pro foro interno non sunt adhibendi testes, sed standum est assertioni fatoris; pro foro verò externo sunt adhibendi testes, nec in hoc indicitur iuditium, sed oneratur tantum conscientia commissarij. Secundò, quià vbi requiritur tantum informatio ad exonus conscientiæ eius, qui debet dispensare, non desiderantur testes iurati, nec ordo, & figura iuditij *Immola c. cum in tua in fin. de sponsalib.*, *& c.* 1. *de postulat. prælato. n* 5. *Abbas c cum nobis n.* 5 *de elect. Baldus l qui testamento* §. *per contrarium in fin. ff. de testament. Mascardus de probat. concl.* 1368 *n.* 4., *& seqq.* sed in hac hypothesi requititur informatio ad exonus conscientiæ commissarij, *& in hoc conscientiam tuam oneramus*, ergo &c. Tertiò, quià vbi non est aliqua persona, de cuius præiuditio agatur, non requiritur indago iudicialis, licèt in commissione sit hæc clausula, *si per diligentem examinationem reperieris Caualcanus prima part. decis.* 46. *num.* 420., hic autem non agitur de præiuditio tertij, vt per se patet, ergo &c. Quarto, quià hæc sententia magis conformatur ijs, quæ superius diximus, nempè officialem Diœcesis nominatæ, cuius solummodo alter ex contrahere volentibus est subditus, posse etiam dispensare cum altero non subdito, & vtique pro foro externo, & tamen committitur informatio super exposita; Hoc autem de facili exequi non posset, si requireretur informatio iudicialis cum iuramento testium, alijsque requisitis in formali iudicio.

Adhibendi sunt testes, non tamen cum figura iudicij.

16 ASSERTIO IV. Conditio, quæ apponi consueuit in huiusmodi commissionibus dispensationum pro consanguineis in foro externo, *dummodo mulier rapta non fuerit*, intelligi non debet restrictiuè, quando scilicet solum rapta fuit ad finem matrimonij cum illa ineundi, ita contra *Petrū de Ledesma de matrimon. quæst.* 56. *art. vlt. dub.* 3. *in fine Sanchez de matrimon. lib.* 8. *disp.* 25. *num.* 18. sustinuimus *tom.* 5. *sub tit. Contract.* 14. *de spons.* 1. *pranot.* 10, *num.* 4.

Conditio illa non debet intelligi restrictiuè, & in quo sensu.

Ratio ex eo deducitur, quià huiusmodi clausula refertur ad confirmationem *concil. Tridentini sess.* 24. *de matrimon. c.* 6, statuentis impedimentum inter raptorem, & raptam, sed concilium Tridentinum inducit impedimentum etiam, quatenus fæmina fuerit rapta ad finem explendæ libidinis, prout declarauit sacra Congregatio Cardinalium eiusdem Concilij *interp. apud Prosperum Farinacium ad d. c.* 6. *Trident.* in hæc verba. *Quomodocunque sit, fuit decisum per sac. Cong die* 23. *Ianuarij* 1586. *Raptores in aliam causam, quam, vt in vxores ducant, comprehendi à concil. propter eandem, vel maiorem rationem, & constitutio pœnalis etiam extenduntur tali casu*; nec quidem incongrua ratione hoc decernitur, quandòquidem finis, ob quem inductum est tale impedimentum, est præsumptio libertatis dimminutæ in fæmina rapta propter metum, quæ præsumptio æquè militat, siuè rapta fuerit ad effectum contrahendi matrimonij, siuè ad effectum explendæ libidinis.

Hinc deduces, quod, si fæmina consanguinea fuerit rapta, & in supplici libello fuerit expositum impedimentum consanguinitatis, reticitus tamen raptus, dispensatio, si quæ fuerit impetrata, intelligatur subreptitia, quià non verificatur clausula conditionalis in commissione exposita *Petrus de Ledesma de matrimon. q.* 56. *art. vlt. dub.* 3. *in fine*, quamvis hic restringat solummodò, quandò raptus effectus est ad finem contrahendi matrimonij. Si autem hic inquiras, an, si in litteris commissionis non fuerit apposita illa clausula conditionalis, adhuc intelligatur subreptitia dispensatio, si verè fuerit secutus raptus. Respondendum erit affirmatiuè, quià, quæ de stilo curiæ apponi sunt solita, habentur pro appositis *Siluester verb. rescriptum q* 2. *Abbas c. quod translationem nu.* 3. *de offic. legat.*

Si fuerit reticitus raptus nō tenet dispensatio.

Hic solum oritur difficultas, an, si impetrata commissione pro dispensatione super consanguinitate, nullaque facta mentione raptus, raptor ante executionem eiusdem commissionis restituerit raptam in loco tuto, & illa liberè consenserit, teneat dispensatio, seù possit poni validè dispensatio non obstante illa clausula posita in commissione *dummodò mulier rapta non fuerit*. Videtur prima fronte absolutè asserendum, non irritari talem dispensationis commissionem, ac proptereà, si adinuicem nubant, tenere matrimonium illud. Ratio deducitur ex ijs, quæ mox dicebamus, quià clausula est confirmatoria dispositionis *Concil. Trident. dict. c.* 6. *sess.* 24., & ad illam refertur, sed Concil. Tridentinum disponit, quod, si fæmina rapta constituatur in loco tuto, & posteà liberè consentiat, teneat matrimonium, ergò etiam non obstante illa clausula apposita in dispensatione super consanguinitate, vel affinitate, si fæmina fuerit in loco tuto constituta, & obtenta dispensatione super eadem consanguinitate liberè consenserit, tenebit matrimonium. 17 Nihilominus absolutè sentiendum est, ex vi illius dispensationis non posse valide contrahere, & si contrahat, inualidum fore matrimonium; Ita sentire videtur *Sanchez d. lib.* 8. *disp.* 25. *nu.* 18. dum ait, quod, quamvis hoc impedimentum non sit perpetuum, sed dum rapta manet in potestate raptoris; nihilominus, vt his raptibus obuietur, nolunt Pontifices dispensare, nisi exprimatur in dispensatione,

&

Consangui neus tetì-cito raptu non potest ex vi dispensationis super consanguinitate cum ea contrahere, quamvis illam constituerit in loco tuto.

& quidem rectâ ratione hoc statuitur, quandòquidem Pontifices in huiusmodi dispensationibus, vt benè notat *Rebuffus in praxi beneficiorum in regulis Cancellaria in reg. 50. vers. penult.* non intendunt dispensare, nisi hoc delictum exprimatur, & per consequens ex tunc intelligitur subreptitia dispensatio, nisi in impetratione eiusdem facta fuerit huiusmodi expressio; quinimmò asserit idem *Sanchez loc. cit.* non tenere dispensationem, nec subsistere matrimonium, si contrahatur, si consanguineus rapuerit consanguineam, in ordine ad quam impetrata est illa dispensatio post talem impetrationem, sed antecedentèr ad expeditionem illius factam ab officiali, quià contigit raptus, antequam dispensatio suum obtineret effectum, & antequam esset completa. Ad rationem, quæ ex aduerso afferebatur, dicendum est, illam clausulam referri quidem ad dispositionem Concilij Tridentini, quantum ad delictum, ex quo consurgit illud impedimentum, quatenus ad ea extenditur, de quibus idem concilium disponit; non autem referri quoad omnia, & quoad adiecta per Pontificem in dispensatione super consanguinitate per illam clausulam *dummodò mulier non fuerit rapta*; per hoc enim apposuit conditionem ipsi dispensationi super consanguinitate, qua conditione non purificata irrita redditur ipsa dispensatio.

18 Legitimatio prolis ponitur ad vberiorem cautelam.

Assertio V. Clausula illa, quæ solet apponi in huiusmodi dispensationibus *prolem suscipiendam exinde legitimam nunciando*, additur ad vberiorem cautelam, & claritatem, non autem ad necessitatem.

Ratio clara est, quià non potest esse dubium, quin proles illa, quæ ex matrimonio cum illa dispensatione inito suscipitur, habilis sit ad succedendum quoad omnia, siuè in spiritualibus, siuè in temporalibus, siquidem illud matrimonium est ex omni parte legitimum, ergò illa clausula legitimationis apposita in diplomate, non est ex necessitate, sed ad maiorem claritatem, & expressionem effectuum, quiex illa dispensatione contingunt.

Nonnulla dubia remissiuè.

Quid autem dicendum sit, si proles illa fuerit concepta ante talem dispensationis impetrationem; patet ex superius dictis, illam quoque fore legitimam quoad omnia; nam subsequens matrimonium legitimum purgat omnia præcedentia per textum *in c. tanta, qui filij sint legitimi*. Reliqua quoad hâc legitimationem collige ex sparsim alibi dictis.

19 Assertio VI. Illa derogatio, quæ in huiusmodi literis commissionum apponitur. *Constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrarijs non obstantibus*, sufficiens est ad derogandum decreto Concilij Generalis relato *in c. non debet de consanguin. & affinit.* quantumuis de illo in his derogatorijs non fiat expressa, specifica, & indiuidua mentio. Ita expressè *Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 35. n. 17.*

Derogat concilio generali, quamvis de illo non fiat indiuidua mentio.

Ratio ex eo desumitur, quia, quantumvis regulare sit, vt non fiat derogatio dispositionibus Conciliorum Generalium, nisi de illis fiat expressa, & indiuidua mentio, per textum *in c. ex parte, & c. vltim. de capel. monach.*, *& c. cum te de ætat.*, *& qualit. c. nonnulli de rescript. ArchiDiaconus c. 1. de constitut. in 6 Coaruuias 4. var. c. 16. n. 6.*, *& 4. decret. 2. parte c. 8. §. 9. n. 6.* vbi dicit totum mundum hoc amplecti, fallit tamen, quando dispositum cũ clausula generali derogationis nullum posset in eo casu particulari sortiri effectum, nisi sequeretur eiusdem Concilij Generalis in eo casu derogatio, tunc etenim illa derogatio generalis reputatur pro specifica, & expressa, *Iason in l. 2 ff. de lib. & posth.* vbi plurima accumulat ad rem præsentem, ergo &c. In præsenti autem casu dispensatio illa cum illa clausula generali derogatoria nullum posset effectum sortiri, nisi fieret derogatio decreto Concilij Generalis relato *in d. c. non debet de consangu. & affin.*

Assertio VII. Quando Pontifex dispensat super huiusmodi impedimentis sine causa, & literas commissionis expedit in hanc formam: *Ipsi ex certis rationabilibus causis eorum animum mouentibus cupiunt inuicem matrimonialiter copulari*, non est necesse, quod commissarius super illas rationabiles causas assumat informationes, quantumuis in his literis subdatur *discretioni tuæ mandamus, vt de præmissis te diligenter informes, & si per informationem prædicta veritate niti reperreris*. 20

20 Dispensante Pontifice sine causa non est faciendum examen.

Ratio ex eo desumitur, quia frustra dicerentur huiusmodi dispensationes sine causa, si causæ generales essent verificandæ in earum expeditione; vnde regulare est, quod quando Princeps exprimit causas generales concessionis, illæ non egeãt indagatione, cum exprimantur ad quandam honestatem; sic in particulari docet *Oldradus cons. 5. in fine, Staphilaus de literis gratia tit. de vi, & effectu clausularum in princip. n 6. Rebuffus in praxi benefic. tit. de clausulis mandatorum n. 6.*, quod, quando Princeps concedit gratiam ex certis causis non declarando in specie, quænam illæ sint, illa verba generalia non indigeant examine, & discussione, cum intelligantur apposita ad quodam honestatis specimen, ratione cuius conceditur gratia; Nec obstare possunt subsequentes clausulæ: *Discretioni tuæ mandamus, vt te de præmissis diligenter informes*. Non, inquam, obstare possunt, quia, vel illæ clausulæ referuntur ad alia, puta ad impedimentum, seu ad aliquid aliud, quod inde emergere possit,

Explicantur clausulæ, quæ obesse videntur.

vel apponuntur solummodo ex notariorũ stilo, & non vt ad omnia præmissa referantur. Hæc expressè *Sanchez lib. 8. disp. 35. n. 24.* Dici etiam posset, quod hæc clausula informationis assumendę referri possit ad indagandam nobilitatem contrahentium, quando præter rationabiles causas adduceretur nobilitas tanquam motiuum concessionis.

21 Quando fit menti o nobilitatis per modum narrationis non est facienda super ea inquisitio. Sed hic oritur immediatè difficultas, an semper facienda sit per commissarium, super nobilitate cõtrahere intendentium inquisitio, quotiescumque in supplici libello, & in literis commissionis facta est mentio talis nobilitatis. Respondendum est cum distinctione, vel etenim illa qualitas narratiuè exponitur, & non per modum conditionis; vel exponitur tanquam qualitas inter causas, ex quibus conceditur illa dispensatio. Iuxta primum sensi sentio, nullam ex necessitate faciendam esse inquisitionem. Iuxta secundum vero, omnino faciendam esse. Ratio est, quia, quando qualitas quædam, vel in supplici libello, vel in rescripto narratiuè exponitur, non exponitur tanquam ratio motiua concessionis, nec indiget probatione *Innocentius c. fin. statim post principium de præsumpt. Baldus l. neque natales 10. in fin. C. de probat*, quando vero apponitur inter causas, vtique est probanda, quia tunc est ratio motiua concessionis, & Pontifices quandoque, & vt plurimum concedunt huiusmodi dispensationes nobilibus, quas non concedunt ignobilibus, & plebæis. Quandonam dignoscatur huiusmodi qualitas apponi dumtaxat narratiuè, & quandonam tanquam causa. Vide *Rebuffum in concordatis, vbi de forma mandati Apostolic. super verb. omnia, & singula vers. vbus tamen, Nauarrum c. si quando except. 3. n. 2. de rescriptis.*

Secus, si per modum conditionis.

Hic plurima congerunt DD. an in casu dispensationis sint præmittendæ denuntiationes, sit seruanda forma concilij; an possint recipi à commissario aliqua pretio æstimabilia, vel esculenta, seu poculenta, & alia huiusmodi; Sed hæc partim discussa sunt in præcedentibus, partim ex se liquent.

PRÆNOTIO XXVII.

An, & quomodo dissoluantur huiusmodi dispensationes ante expeditionem.

SVMMARIVM.

Dispensationes concessæ omnino gratis, siue ex causa, siue sine causa in propria lege possunt ante executionem reuocari, etiam sine causa, non tamen si fuerint ex titulo oneroso, nisi restituta compositione, & cum causa. 1.

Dispensatio tollitur per renuntiationem eius, qui impetrauit. 2.

Qui absolutè renuntiauit dispensationi quoad verum, & iuramentum non potest mutata voluntate eadem amplius gaudere. 3.

Si renuntiauit in vi, quæ non pendens simpliciter ab eius voluntate, potest gaudere etiã mutata voluntate dispensatione, si superior non acceptarit renuntiationem, secus, si acceptarit. 4.

Acceptatio renuntiationis spectat ad committentem. 5.

Commissio dispensationis, si fuerit personalis, expirat morte commissarij, secus si fuerit realis. 6.

Commissio dispensationis personalis non expirat per amissionem dignitatis commissarij, si vero fuerit realis, transit in successorẽ. 7.

Quandonam commissio dicatur personalis, & quandonam realis remissiuè. 8.

Commissiones dispensandi in impedimentis matrimonij, siuè emanantes à Summo Pontifice pro foro externo, siue à sacra pænitentiaria non expirant morte concedentis re adhuc integra permanente. 9.

Intellige, si commissio fuerit absoluta. 10.

Gratia concessa absolutè non expirat morte concedentis, quamuis litera super illa non fuerint expedita. 11.

Concessa relatiuè ad commissarium adhuc tenet seruatis consuetis clausulis saltem in foro interno. 12.

Dispensatio super impedimento matrimonij prodest dispensato egresso extra territoriũ dispensantis. 13.

Controuersia esse potest, vel reuocatione, vel cessatione officij eius, cui committitur, vel morte tam concedentis, quam commissarij, vel renuntiatione eius, in cuius fauorem cedit gratia dispensationis, vel egressu indigentis dispẽsatione à territorio commissarij, & his similibus.

Assertio I. Dispensationes concessæ omnino gratis, siue ex causa, siue sine causa in propria lege possunt validè ab ipsomet dispensante ante executionem reuocari, etiam sine causa, non tamen sine iusta causa, & restituta compositione si sit ex contractu oneroso. Ita quoad primam partem *Felinus c. nouit n. 8., & q. 10. de iudicijs, Mariene lib. 5. recopil. tit. 10. lib. 6. glos. 1. n. 5. Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 33. n. 11.* Quoad secundam in similibus *Ruinus cons. 130. n. 19. vol. 5. Iason in l. Barbarius num. 34. ff. de offic. prætor. Antonius Cucus lib. 1. instit. maior. tit. 6. n. 110. Sanchez loc. cit. n. 13.*

1 Dispensationes gratuitæ possunt reuocari etiam sine causa, non sic onerosæ.

Ratio primæ partis ex eo desumitur, quia illæ dispensationes computantur tãquam priuilegium liberalitèr à Principe concessum, & quidem in re, quæ est sub libera potestate eiusdem Principis, ergo quoad-

quoadvsque non fuerint suum sortitæ effectum, poterunt libere, & validè reuocari. Consequentia tenet, quia quousque gratia non fuerit completa, suumque effectum non fuerit consecuta, adhuc est sub potestate eiusdem concedentis, cum gratia non teneat, nisi sit acceptata; non est autem acceptata, quousque non fuerit expedita, ergo antè expeditionem poterit reuocari. Confirmatur primo, quia antè executionem mandati potest principalis reuocare mandatum, ergo poterit imponere commissario, seu mandatario, ne exequatur commissionem eidem commissam, & sic reuocato mandato non poterit amplius mandatarius agere. Confirmatur secundo, quia quod dependet à libera voluntate concedentis, potest per eiusdem voluntatis reuocationem quantumvis iam concessum reuocari, ergo &c.

Intellige ante executionem.

Dices primo, liberalitèr concessum non potest amplius negari, quia quod semel placuit, amplius displicere non potest *l. de illis § Pomponius de negot. gest.* ergo saltem perseuerante eadem causa gratia concessa ex beneplacito principis non poterit amplius reuocari. Sed contra, quia in primis ad summum hæc verificantur, quando gratia iam completa est, suumq; sortita effectum. Deindè procedunt solummodo ex quadam æquitate, non obligatione vim inferente; cæteroqui nunquam Princeps posset gratiam reuocare.

Dices secundo, hac ratione, quia dictum est supra, quod id, quod dependet à mera voluntate Principis, possit per suspensionē eiusdem voluntatis reuocari, posset etiam reuocari, quando iam gratia completa est, suumque sortita effectum, sicque facta dispensatione super impedimento matrimonij, eaque ad suum effectum redacta posset suspendi, & matrimonium ad nullitatem redigi, quod absurdum est. Sed contrà recolenda sunt, quæ superius diximus, nam id, supra quod cadit dispensatio vel consistit in indiuisibili, & secundum se irreuocabile est, vel admittit tractū successiuum, estque secundum se reuocabile: si primum afferatur, certè non potest amplius reuocari gratia circa ipsum concessa, quandòquidem vigore ipsius contractum est vinculum indissolubile, quale est illud matrimonij, ratione cuius gratia iam consummata non potest quoad effectum indissolubilem, quem protulit, reuocari: Si secundum afferatur, quantumvis quoad partem consummatam in effectu non possit reuocari, quia quod in sua radice validum fuit, non potest infirmari; potest tamen reuocari quoad effectum successiuum, & possibilem, quia in eodem gratia non est adhuc completa, & consummata.

Dummodo non admittat tractum successiuū.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quia Princeps suo contractu obstringitur, per quem contractum iam ius est perfectè alteri acquisitum, ergo ratione contractus aduersus ius alteri acquisitum non poterit ãplius Princeps priuilegium reuocare. Hac ratione docet cõmunitèr Theologi, & iuris interpretes, quod priuilegium remuneratorium concessum à Principe in compensationem meritorum non possit amplius ab eodem sine legitima causa reuocari *Felinus c. nouit n. 12. de iudicijs*; vndè merito in reuocatione dispensationis requiritur iusta, & legitima causa, & restitutio compositionis pecuniariæ saltem in æquiualenti.

Priuilegiū remuneratorium nō est sine causa reuocabile.

Ea, quæ diximus quoad primam partem assertionis, intelligenda sunt de reuocatione gratiæ per superiorem in sua lege; nam de potestate reuocandi dispensationem per inferiorem in lege superioris, quando ab eodem concessa est in casu, quo potuit, valdè dubium est, & communitèr negant posse, quia per illam dispensationem iam liberauit dispensatum ab onere illius legis; facta autem semel liberatione non potest amplius illud onus imponere; sic docet in particulari *Sanchez. lib. 8. de matrimon. disp. 33. n. 14.* quod sacra pœnitentiaria non possit amplius reuocare dispensationes concessas pro foro interno animæ, quia non dispensat in lege sua, sed in lege superioris, nempè Pontificis. Sed, an hoc subsistat, alij videant.

Assertio II. Dispensatio etiam tollitur per renuntiationem eius, qui impetrauit. In hoc regularitèr consentiunt omnes.

Tollitur per renuntiationem.

Ratio est, quia vnusquisque potest cedere iuri in sui fauorem concesso, & hoc non solùm, quando ius illud perfectè adhuc completum non est, quia non adhuc expeditum per eum, ad quem commissa est executio, sed etiam quando completum est, & expeditum, nondum tamen consecutum suum effectum indissolubilem, ergo etiam per renuntiationem poterit cedere dispensationi. Hoc tamen intelligendum est cum quadam limitatione, nisi scilicet dispensatio esset impetrata consensu vtriusque fide data ad inuicem de matrimonio contrahendo, quia tunc est ius alteri quodamodo acquisitum, & sicuti ratione fidei datæ non potest recedere sine legitima causa à matrimonio contrahendo, ita nec potest altero inuito cedere, & renuntiare dispensationi.

Quilibet cedere potest iuri suo.

Hinc oritur difficultas, an, quando impetrās dispensationē, cum posset renuntiare, renuntiauit de facto, possit mutata voluntate libere velle gaudere dispensatione. Cum distinctione respondendum est, vel etenim id, supra quod cadit dispensatio, dependet ab absoluta potestate, & voluntate impetrantis, cuiusmodi est vo-

tum,

rum, & iuramentum, vel ab ipsius voluntate præcisè non dependet; Iuxta primum sensum absolutè sentio, facta renuntiatione, & mutata voluntate quoad eandem renuntiationem non posse amplius dispensatione gaudere, dummodo tamen talis renuntiatio inuoluat nouum votum, secus, si sistat in simplicibus terminis renuntiationis. Vide, quæ diximus *tom. 6. de matrimon.* 1. §. 20. *disq.* 3. *n.* 3. & 4. Ità expressè sentit, licet non secundum omnia *Sanchez de matrimonio lib.* 8. *disp.* 32. Iuxta secundum sensum subdistinguendum est, vel facta renuntiatione superior, qui dispensauit, acceptauit talem renuntiationem, & tunc dispensatio non potest eidem prodesse; vel adhuc non acceptauit, & tunc facta mutatione voluntatis, qua renuntiauit, potest ipsi prodesse. Ita *Loazes de matrimonio Regis Angliæ dub.* 13. *n.* 28. *Sanchez loco quo supra n.* 2. Ratio primæ partis est, quia quoad iuramentum, & votum potest quis quantumuis ab eodem per superiorem fuerit per dispensationem perfectè absolutus, iterùm se quoad illud obligare repetito voto, vel iuramento, cum hoc solum ab ipsius voluntate depẽdeat; sed hoc præstat, quando obtenta dispensatione super voto, & iuramento eidẽ dispensationi renuntiat renouando votum per nouum actum, siquidem hæc renuntiatio nil aliud importat, quam quod ille, qui vouerat, quique impetrauerat dispẽsationẽ, per renuntiationem eiusdem dicat se velle de nouo voto obligari, quod est idem, ac de nouo vouere; huic autem nouo voto non potest prior dispensatio suffragari, quandoquidem concessa est solummodo pro voto ante illam emisso. Limitarem tamen in casu, quo dispensatio non esset completa per ipsum concedentem, sed commissa alteri, vt compleretur, à quo tamen non esset executioni adhuc mandata; tunc etenim, si ante illius executionem voto obstrictus renuntiaret tali dispensationi, adhuc mutata voluntate posset vti tali dispensatione, petendo, vt per commissarium exequeretur; cum etenim tunc dispensatio non fuerit suum consecuta effectum, sed adhuc dependeat à voluntate commissarij, vtique poterit ad eundem confugere pro executione, cum illa non fuerit completa, & votum illud sit idem, sed repetitum. Ratio secundæ partis quoad primum membrum distinctionis ex eo deducitur, quia per talem renuntiationem factam ab impetrante dispensationem, & acceptationem talis renuntiationis factam à superiore, qui dispensauit, intelligitur absolutè perempta eadem dispensatio, & in effectu perinde, ac si non fuerit concessa, ergo qui renuntiauit, non poterit amplius vti tali dispensatione, cum adhuc indigeat concessione dispensantis, quam ad se reuocauit per acceptationem renuntiationis. Solum hic remanet difficultas in explicando, ad quem spectat acceptare renuntiationem dispensationis, an ad committentem, an ad commissarium ad effectum, vt renuntians non possit amplius illa dispensatione gaudere. Probabilius sentiunt aliqui, posse eousque mutata voluntate gaudere dispensatione, quousque renuntiatio non fuerit acceptata à Superiore committente, nec sufficere acceptationem Commissarij, prout expresse sentit *Sanchez loco cit. n.* 4. Ratio ex eo deducitur, quia totus gratiæ valor dependet à voluntate committentis, & munus commissarij est solummodo examinare veritatem precum, & dispensationem exequi; & ipse non expedit ex iure ordinario sibi competente, sed dumtaxat ex vi delegationis; & sicuti, vt bene docent *Rebuffus in praxi beneficiorum vbi de forma Vicariatus n.* 108 & *alij apud ipsum*, qui non iure ordinario, sed tantum ex priuilegio confert beneficium, non potest resignationem, & renuntiationem acceptare, ita &c. Ratio eiusdem secundæ partis quoad secundum membrum deducitur potissimum *arg. c. literas de procuratoribus in sexto*, vbi dicitur, quod Procurator constitutus ab absente, quantumuis mandatum recipere recusauerit, possit tamen non obstante tali recusatione ipsum acceptare, quousque constituens in eadem persisterit voluntate, quod alijs exemplis confirmat *Sanchez loco cit.* sed contrarium docuimus *tomo 6. tit. de Matrim.* 1. *disq.* 3. §. 18. vbi latè probauimus sensum nostrũ, & cõfutauimus Sanchez argumenta mox adducta.

3 Qui renuntiauit dispensationi quoad votum, & iuramentum, non potest amplius mutata voluntate ea dem gaudere.

4 Si renuntiauit in ijs quæ non pendent præcisè ab eius voluntate, non potest gaudere, si dispensans acceptarit renuntiationem, secus si non acceptauit.

5 Acceptatio renuntiationis spectat ad committentem.

Assertio III. Commissio dispensationis, si fuerit personalis, expirat morte personæ, in quam facta est commissio, secus, si fuerit realis, & respiciat dignitatem personæ, quia tunc transfertur ad successorem in tali dignitate. Rursus, si fuerit personalis, non expirat per amissionem dignitatis eius, cui fuit commissa, bene tamen, si fuerit realis, quia tunc transit ad successorem in tali dignitate. In hanc assertionem conueniunt omnes, quos viderim.

6 Commissio personalis expirat morte cõmissarij, nõ sic realis.

Ratio primæ partis est, quia commissio personalis est concessa tali personæ, vt talis est affecta talibus qualitatibus personalibus, realis vero est concessa ratione dignitatis, quæ non expirat cum tali persona, sed transit in successorem, ergo illa expirat morte commissarij, cum addicta sit tali personæ, non sic ista, quæ perseuerat in dignitate. Hac eadem ratione euincitur secunda pars, quia perseuerante persona, licet in illa deficiat dignitas, perseuerat adhuc qualitas à committente respecta in tali commissione; nec in hoc obsta-

re

7 Commissio personalis non cessat per amissionem dignitatis cōmissarij.

re potest, si asseratur, spectari semper dignitatem, non enim ex stilo curiæ est capax delegationis, nisi persona in dignitate constituta *c. statum in princip. de rescript. in 6.* ergo cessante dignitate euanescit cōmissio. Non, inquam, obstare potest, quia licet ad effectum commissionis requiratur dignitas in persona commissaria pro tempore commissionis, vbi tamen semel acquisiuit commissionem perseuerante dignitate, nihil referre potest ad commissionis personalis retentionem dignitatis cessatio, *Glosa clem. 2. verb. principalis de rescriptis, Abbas cap. quoniam Abbas statim in princip. de offic. deleg. Fulgosius leg. more nu.25. ff. de iurisdict. omn. iud.*, Quod verò amissa dignitate transeat commissio in successorem, quando est realis, facile ex eadem ratione euincitur, quia dignitas perseuerat in successore.

8 Quandonā dicatur cōmissio personalis, & quandonā realis remissiuè.

Tota difficultas est circa hanc assertionem, quandonam commissio intelligatur personalis, & quandonam realis; circa quam latè disserit *Sanchez d. lib. 8. de matrimon. disp. 27 à n. 2. vsque ad fin.*, ad quem vos remitto, non enim vacat in his immorari, cum ipse fusè, elegantèr, & accuratè, prout ipsius moris est, de hoc egerit.

Commissiones pro matrimonij impedimentis non expirant morte concedentis.

Assertio IV. Commissiones dispensandi in matrimonij impedimentis, siuè emanauerint à Summo Pontifice pro foro externo, siuè à sacra pænitentiaria pro foro interno probabilius non expirant morte concedentis re adhuc integra permanente. *Maiolus lib. 5. de irregul. c. 51. n. 6. Suarez tom. 5. in 3. part. disp. 41. sect. 2. in fin., & lib. 6. de legib. c. 17. n. 6., & 9. Petrus de Ledesma in summa sacrament., vbi de matrim. c. 27. vers. 2. concl. in fin. illius, Rodriquez qq. Regul. tom. 2. q. 46. art. 7. Sanchez lib. 8. de matrimon. disp. 28. nu. 87 Gutierez de matrimon. c. 125. n. 21. Reginald. tom. 2. lib. 31. c. 27. n. 210.* quos omnes, & alios refert, & sequitur *Diana part. 8. tract. 3. resol. 98. vers. sed ego contraria.* Vlterius eandem sustinent *Hieronymus Paulus in pract. Cancellaria tit. declaratoria super preponente, seu vouente, §. præstantissimè Doctor, Rebuffus in concordatis, vbi de mandatis Apostolicis §. 1 verb. sui Pontificatus vers. licet quidam Doctores, Mandosius reg. Cancellaria 20. de annal. possessore q. 2. n. 4.*, & alij plures quos refert, & sequitur *Sanchez loc. cit.*

Ratio huius assertionis ex eo deducitur, quià id, de quo committitur dispensatio, est gratia determinata respiciens determinatam personam, nec præcisè commissa arbitrio commissarij, vt possit exequi, vel non exequi pro libertate, sed eidem absolutè commissa, vt exequatur in fauorem supplicantis, si preces veritate nitantur, ergò ius supplicans acquirit saltem ad rem, licet non in re, vt constante veritate precum gratia in ipsius fauorem exequatur, sicque, cum ipse habeat ius ad eandem gratiam, dicitur quodamodo eidem facta, non simpliciter faciendæ; gratiæ autem simpliciter faciendæ expirant morte concedentis, non autem gratiæ quodamodò factæ, licet adhuc in effectu non sortitæ fuerint suum complementum.

Hæc, quę diximus in hac assertione, procedunt, quando in commissione dicitur *Si preces veritate nitantur dispensa* secus si dicatur *arbitrio tuo committimus dispensandum*, quandoquidem in primo casu iam est gratia à committente facta quodamodo, & ius quæsitum postulanti, si re vera preces veritate nitantur; in secundo autem supplicans nullum ius acquisiuit, cum dependere debeat ab arbitrio commissarij; & cum illa gratia non cedat in fauorem commissarij, nec cedere debeat, perinde est, ac si esset simpliciter facienda, in quo casu optimè asserit *Perez de matrim. disp. 47. sect. 5. num. 7.*, quod morte concedentis expirat. 10 Intellige, si commissio fuerit absoluta.

Ex dictis deduces primo, quod, si literæ fuerint concessæ, vel à maiori pænitentiario, vel à legato à Latere Romani Pontificis, morte eiusdem Romani Pontificis non expirant, quia per mortem eiusdem nec expirat officium legati per textum *in cap. legatos de offic. legati in sexto.*; nec officium pænitentiarij *per clement. 2. §. et tamen promisso de elect.*, & ita sustinent *Sanchez loc. cit. num 92., Gutierez de matrimon. cap. 125. num. 23., & alij.* Non expirat officiū Legati, nec maioris pænitentiar.

Deduces secundo, quod, si ad instantiam supplicantis datæ fuerint literæ sacræ pænitentiariæ Discreto viro Magistro in Theologia, vel Decretorum Doctori confessori ex approbatis ab ordinario, & antequam supplicās vnum, vel alterum eligerit ad hoc munus, maior pænitentiarius pereat; non propterea pereant huiusmodi commissiones, sed possint adhuc expediri per eligendum ab ipso supplicante. Ratio est, quia, cum tales commissiones cedant in fauorem determinatæ personæ, & non sint arbitrariæ commissario, sed quodamodo necessariæ stante veritate precum se habent, vt gratię factæ, ac propterea iam ius est acquisitum ab ipso met supplicante. Potest adhuc vnus eligi.

Hic solum oritur difficultas, an, si antequam literæ fuerint expeditæ, concedens mortuus fuerit, intelligatur etiam gratia expirasse. Cum distinctione respondendum existimo; vel etenim huiusmodi gratia absolutè conceditur per ipsum superiorem concedentem per verbum *fiat* nullo habito respectu ad commissarium; & tunc absolutè sentiendum est, gratiam huiusmodi morte concedentis non expirare, quantumuis literæ super illa non fue- 11 Gratia concessa absolutè tenet etiam, si literæ super illa nō fuerint expeditæ.

fuerint expeditæ, & ita *Glosa in clement. dudum vers. verbo de sepult. Innocentius c. constitutus n.2. de rescript. Gigas de pension. q.34. n.1.2. & 3. Rebuffus c. postulastis in glos. verb. retinere n.21. de cler. excommun. minist. Nauarrus lib.5. consil. in 2. edit. tit. de priuileg. cons.1 n.1. Molina lib.2. de primogen. c.8. n.55. alter Molina Theologus tom.3. de iust. disp 599. n.1. Sairus prima part. decis. lib.1. c.13. n.51.* vnde tali gratia dignatus potest eadem in foro conscientiæ vti, *Ludouicus Gomez reg. de non iudicando iuxta formam supplicationis qu.14. vers. breuiter prædictis non obstantibus, Mandosius reg.27. Cancellaria q.7. n.4. Molina tom.3. de iust. disp.199. n.1. Henriquez lib.12. de matrim. c.3. n.7.* vel huiusmodi gratia concessa est

12 relatiuè ad commissarium cum onere, vt seruentur solitæ clausulæ; & tunc dicendū est, quod, si certo constaret commissario de tali commissione, & vellet exequi seruatis clausulis solitis, adhuc teneret dispensatio, eaque posset vti dispensatus in foro conscientiæ; si vero eidem non constaret, & nollet exequi, nec seruare clausulas, non teneret, nec indigens posset ea vti. Ratio primæ partis desumitur ex varijs iuribus canonicis, & præcipuè *ex d. element. dudum verb. in quibus per ipsos de sepult.* vbi asseritur gratias, priuilegia, dispensationes subsistere siue verbo, siue scripto, siue quacunque forma conferantur, quod idem habetur *ex c. institutionis 25. q. 2.* Verum tamen est, quod huiusmodi dispensationes non possent in foro externo prodesse ex reg. Cancellariæ Gregorij XIII. in numero 50., quæ habetur in lib. motuum propriorum vbi dicitur *Nulla talis dispensatio cuiquam in indicio vel extra iuditium suffragatur, antequam super ea litera Apostolica sint confecta*; neque ex hoc inferas, quod stante hac clausula, nec huiusmodi dispensationes antè literas expeditas possent in foro conscientiæ prodesse, quod euincitur ex illa particula *neque extra iuditium*; Non, inquam, hoc inferas, quià illa clausula solum indicat, non posse prodesse in foro externo, siuè in iudicio contentioso, siuè extra tale iuditium inter partes præcisè. Ratio secundæ partis etiam ex eo deducitur, quià non est necesse, quod mandatum perficiatur scriptura, ergo quomodocunque in valida forma innotuerit mandatario non erit, cur seruata forma commissa non possit illud exequi, & dispensatus in foro conscientiæ non possit illo vti; quando vero in valida forma non constat de tali mandato, nec mandatarius illud vult exequi, certum est, illum, in cuius fauorem concessum est, non posse illa dispensatione vti; quandoquidem in executione dependet à voluntate commissarij, & commissio conditionalis est, si commissarius inuenit preces veritate inniti, & propterea ille, in cuius fauorem facta est commissio, non potest vti dispensatione antè exercitium commissarij, & ante purificatam conditionem.

Si concessa fuit relatiuè ad cōmissarium adhuc tenet, si commissarius certioratus de commissione seruet consuetas clausulas.

Non potest prodesse pro foro externo.

ASSERTIO V. Dispensatio super impedimento matrimonij prodest ei, cum quo dispensatur etiam egresso dispensantis territorium.

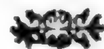
Secundum duplicem sensum potest sumi hæc assertio; primo, quatenus facta commissione per Pontificem ordinario 13
v.g. huius Mediolanensis Ecclesiæ, vel officiali eiusdem in fauorem Titij, eadem commissio fuerit expedita, & deindè Titius egressus fuerit territorium Mediolanense; secundo, quatenus facta tali commissione iuxta modum mox positum, eaque non adhuc expedita Titius egressus fuerit tale territorium, & tunc inquiritur, an talis ordinarius possit exequi talem commissionem. Iuxtà vtrumque procedit assertio.

Dispensatio super impedimēto prodest egresso extra territorium dispēsantis.

Ratio primæ partis, seù quoad primum sensum, quam sustinent *Decius cons. 207. pulchrum est dubium à num. 2. vol. 2. Probus addit. ad Monachum c. officij n.17. & seqq. de officio leg. in sexto Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 31. n. 17.* ex eo deducitur, quià iam legitimè sublatum est illud impedimentum, & dispensatus factus est capax ineundi matrimonium, ergo non est cur, vbique non possit ex vi illius dispensationis nubere. Hoc tamen hic aduertendum est, hoc procedere potissimum, quando illud impedimentum attingit præcisè personam ipsius dispensati, vt est votum castitatis, vel Religionis, vel non nubendi, quià quando est impedimentum, vel consanguinitatis, vel affinitatis, cum tunc concedatur dispensatio in ordine ad determinatam personam ducendam, cum qua est consanguinitas, vel affinitas, dispensatio non potest prodesse, nisi in ordine ad illam personam, & non extra illam. Verum tamen est, quod, si etiam illa persona, cum qua est contrahendum, egrederetur è territorio simul cum alio, vtique dispensatio prodesset, & possent adinuicem nubere, quià sublatum est per illam dispensationem impedimentum.

Intellige, quando impedimentum attingit præcisè personam dispensati.

Ratio secundæ partis, seù quoad secundum sensum ex eo potest desumi, quià pro tempore commissionis Titius erat subditus illi ordinario, seù officiali, & officialis exequendo commissionem non exercet iurisdictionem contentiosam, ergo non erit, cur illam commissionem non possit exequi, quantumvis fuerit dispensandus egressus è territorio dispensantis.

DIS-

DISQVISITIONES I.

A prima ad decimam prænotionem inclusiuè.

§. I.

An facultas testandi concessa Episcopis extendatur ad testamentum iam factum per eosdem.

S V M M A R I V M.

Facti series exposita in suis terminis. 1.
Rationes suadentes non conualescere. 2.
Dispensatio subsequens facit conualescere testamentum. 3.
Soluuntur rationes aduersæ. 4.
In quo sensu verificetur concessio. 5.

1 Exponitur factum in suis terminis.

DISQVISITIO I. Condiderat suum vltimum testamentum Theon Episcopus cuiusdem Diœcesis è Religione assumptus nulla habita facultate testandi in fauorem cuiusdam sui consanguinei. Reflectens postea ad inualiditatem testamenti ob defectum debitæ facultatis petijt supplex à Romano Pontifice facultatem huiusmodi, quam eodem benignè annuente impetrauit. Obtenta tali facultate, nec renouato, nec alio condito testamento à viuis decessit: Hic quæsitum fuit, an ex vi illius facultatis successiuè impetratæ prius testamentum conualesceret, an verò perindè se haberet, ac si non fuisset conditum.

2 Rationes suadentes nõ conualescere.

Videtur absolutè asserendum, non conualescere; primo, quia ex præcedentèr dictis dispensationes strictè sunt interpretandæ per textum *in c. 1. §. ille verò de filijs præsbit. in sexto*, adeoque vltra propriam formalem significationem non debent extendi; concessio autem ad testandum secundum formalem suam significationem non respicit testamentum iam conditum, sed condendum; & per consequens ad iam factum non videtur posse extendi.

Dispensatio non extenditur vltrà verborum formam.

Secundo, quia, quod ab origine inualidum est, non potest tractu temporis conualescere per vulgatissima iura, qua ratione etiam superius docuimus, quod matrimonium antecedentèr inualidè initum ob impedimentum dirimens non conualescat etiam accedente dispensatione Pontificis, nisi nouus contrahentium consensus accedat, ergo, cum illud testamentum antecedentèr conditum sine facultate Pontificis fuerit in sua radice, & origine inualidum, non poterit accedente concessione Pontificis ad testandum conualidari, nisi nouus actus testantis, quo renouetur, accedat.

Inualidum ab origine non conualescit.

Tertiò, quia dispensationes, & concessiones huiusmodi non extenduntur vltrà verborum, quibus concipiuntur, proprietatem *Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 1. n. 10. Angelus in l. final. col. 2. vers. item opponitur ff. de constit. Princip. Aretinus l. cum lege ff. de testament. Abbas c. ex parte el. 2. notab. 2. de decimis Couarruuias quarto decret. 2. part. c. 8. §. 8., & lib. 1. var. c. 10. n. 7.* qui omnes docent concessiones, & dispensationes, quamvis stricti iuris, posse extendi ad comprehensa secundum propriam verborum significationem, quique per consequens tenentur dicere non posse extendi, quando egrediuntur à formali, & propria significatione. Cum igitur in præsenti hypothesi facultas ad testandum secundum propriam suam significationem respiciat testamentum futurum, & non iam factum videtur ad iam factum conualidandum non posse extendi. Nihilominus his non obstantibus

3 Dispensatio subsequens facit conualescere testamentum antecedentèr initum.

Respondeo, dispensationem subsequentem conualescere facere testamentum antecedentèr conditum *Bartolus in l. si quis filio in fin. ff. de iniust. rupt. testam., & ibi Immola in princip. Gambara de auctoritate legati lib. 10. nu. 256. Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 1., & alij apud ipsum*. Ratio ex eo deducitur, quia, quamvis concessiones, & dispensationes sint stricti iuris, & strictè interpretandæ ex genere suo, quando tamen versantur circa materiam iuris communis latam admittunt interpretationem, & sunt iuxta ipsum ius commune extendendæ *Abbas c. quod dilectio ad fin. de consanguin. Angelus verbo matrimonium 3. impediment. 6. ad finem, Veracrux prima part. speculi art. 44. vers. respondetur*, sed ius commune statuit ad valorem testamenti sufficere facultatem testandi pro temporè mortis *l. si quis filio exhæredato §. irritum ff. de iniust. rupt. testam.* vbi est sermo de testamento iam condito, quod dicitur conualidari per superuenientem facultatem testandi pro tempore mortis, ergo &c.

Sufficit facultas testandi pro tempore mortis.

4 Soluuntur rationes aduersæ.

Porior ratio pro hac responsione erit solutio argumentorum, quæ ex aduerso afferuntur. Quamobrem ad primum afferendum est iuxtà superius dicta, illam regulam, quod dispensationes scilicet sint strictè interpretandæ, temperandam esse, quando versantur circa dispositionem iuris communis; quia tunc regulari debent ad normam eiusdem iuris; ius autem commune disponit, quod testamenta teneant, quando pro tempore mortis adest sufficiens facultas ad testandum. Deinde concessiones, & dispensationes tantum restringi debent, vt non extendantur vltrà

formalem verborum significationem; intra autem eorundem verborum formam vtique patiuntur extensionem *Angelus l. fin. col. 2. vers. item opponitur ff. de constit. Princip.* per textum *in l. cum lege ff. de testamentis*, & notat *Abbas in c. ex parte el. 2. not. 2. de decimis*; quinimmo nec proprie potest dici fieri extensio, quando dispositio continetur intra eandem verborum significationem *Decius c. at si clerici §. de adulterijs n. 169., & seqq. in noua edit. de iudicijs, & c. sedes nu. 53. not. 2. de rescript. Couarruuias 4. decret. 2. part. c. 8. §. 8.*; concessio autem facultatis ad testandum secundum suam propriam significationem æque comprahendit testamentum iam conditum, ac condendum, quandoquidem, vt mox in responsione ad secundum obiectum subdemus, respicit tempus, pro quo vim sortiri debet testamentum, quod est pro tempore mortis testatoris, & pro illo tempore concessio absolute intelligitur posita.

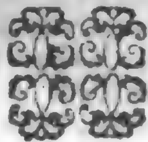
In præsenti hypothesi non fit extensio.

Ad secundum asserendum est, testamentum nunquam esse validum, nisi interueniat mors testatoris; unde ad ipsum conualidandum sufficit, quod, pro tempore mortis eiusdem sint omnia requisita, quæ in præsenti hypothesi supponuntur interesse, cum facultas, quæ deerat in celebratione eiusdem testamenti, aduenerit. Quamobrem non currit paritas de matrimonio antecedenter inualide inito, quandoquidem matrimonium tunc vim habet, quando duorum contrahentium habilium consensus accedit per verba de præsenti, quod propterea, si tunc vim non habet, non potest de cætero conualescere, nisi sublato impedimento, ratione cuius fuit inualidum, de nouo accedant consensus, per quos reualidetur.

Non valet testamentum, nisi interceda mors testatoris.

Ad tertium iam patet ex dictis, quid sit dicendum; reuera etenim huiusmodi concessio comprahenditur intra formalem verborum significationem, quibus conceditur, nam facultas testandi respicit tempus, quo validum fit testamentum, nempe tempus mortis testatoris, quæ vtique pro illo tempore supponitur adesse; idem enim sonat, ac si dicatur, quod dispensatio efficiat, vt pro tempore, quo testamentum suum debet sortiri effectum, non impediatur defectu illius facultatis.

5 In quo sensu verificatur dispensatio.

§. III.

An commissio operis trahat secum commissionem eius, sine quo illud opus haberi nequit.

SVMMARIVM.

Secundum varias suppositiones exponitur species facti particularis. 1.
Sententia asserens ex vi commissionis ad ordinandum non venire commissionem ad dispensandum. 2.
Episcopus delegatus ad ordinandum intelligitur etiam delegatus ad dispensandum. 3.
Intellige, si Episcopus, seu Prælatus deputans fuerit conscius impedimenti. 4.
Soluuntur rationes sententiæ contrariæ. 5.
Explicatur concil. Trident. sess. 23. c. 9. & non aduersans assertæ. 6.
Quomodo intelligatur, quod à separatis non fiat illatio. 7.

Dispensationi suppono in Prælato Regulari inesse facultatem dispensandi cum suo subdito super interstitia, & super aliqua alia impedimenta, ratione quorum ipse subditus impediretur, ne sacris ordinibus initiaretur, quod idem intellige de Episcopo in ordine ad clericos sæculares suos subditos. Hoc supposito suppono etiam, quod Prælatus Regularis, vel Episcopus loci mittant ad Episcopum alterius Diœcesis suos subditos ad sacros ordines promouendos. Hinc postea quæro, an Episcopus commissarius ex vi commissionis ad ordinandum possit super interstitia dispensare, & super alia impedimenta, super quæ Episcopus, & Prælatus Regularis committens potest dispensare.

1. Suppositiones, & factum ex ipsis emergens.

Negat absolute *Sanchez de matrimonio lib. 8. disp. 1. n. 25.*; ad quod multis rationibus mouetur, primo paritate desumpta ab eo, quod habetur in *Concil. Trident. sess. 23. c. 9. de reformatione*, vbi habetur, quod Episcopus possit promouere ad sacros ordines suum familiarem alienum, non tamen cum illo super interstitijs dispensare, ergo, quantumvis ex vi commissionis possit alienum subditum sacris ordinibus initiare, non poterit tamen super eisdem interstitijs, alijsque impedimentis disponere, quandoquidem in hoc priuilegium, & commissio videntur sibi æquiualere.

2 Sententia asserens ex vi commissionis ad ordinandum non venire commissionem ad dispensandum.

Secundo ex *c. ex tuarum de vsu, & auth. pallij*, alijsque concordantibus iuribus, in quibus dicitur, quod sublato vno impedimento, aliud non intelligitur sublatum, sed in præsenti hypothesi in ordine ad Episcopum alienum ordinantem duplex quodamodo

Duplex interuenit pedimentum, & quale.

damodo intelligitur impedimentum intervenire; aliud defectus subiectionis ordinandi ad ipsum, cum supponatur esse alienæ Diœcesis, vel Regularis, qui non subditur ipsi; aliud irregularitatis, vel alterius impedimenti, ergo sublato primo per commissionem non intelligitur alterum irregularitatis, vel alterius impedimenti sublatum.

A separatis nō fuit illatio.

Tertio *ex c. ad audientiam de decimis*, alijsque iuribus tam ciuilibus, quam canonicis concordantibus, in quibus dicitur à separatis non rectè fieri illationem; potestas autem dispensandi, & initiandi sunt omnino separata, ergo &c. His tamen minimè obstantibus.

3 Episcopus delegatus ad ordinandum intelligitur etiā delegatus ad dispensandum.

Respondeo, in hac hypothesi Episcopū commissarium ad ordinandum sufficienter intelligi deputatum ad dispensandum in ijs, in quibus vel Episcopus proprius, vel Prælatus Regularis committentes possunt dispensare, adeoque tenere dispensationem super interstitijs, alijsque &c. Intellige, si Episcopus, & Prælatus Regularis committentes sint conscij impedimentorum. *Angelus verb. irregularitas n. 34. & ibi Siluester q. 9. n. 11. in fin. Henriquez lib. 14. de excommunicatione c. 17. n. 4. ad finem.* Ratio ex eo deducitur, quia Episcopus, seu Prælatus Regularis committentes per illam commissionem intelliguntur efficaciter velle ordinationem subditi, in ordine ad quem data est commissio, & quidem cum scientia impedimenti, ergo intelliguntur velle, quidquid requiritur ad effectum ipsius ordinationis, quantum ex parte sui, & sic committendo efficaciter ordinationem, videntur etiam committere dispensationem. Consequentia probatur, quia intentio efficax finis includit etiam intentionem, & electionem mediorum, nec potest quis efficaciter velle finem, nisi simul velit ea, quæ sunt connexa cum fine, & sine quibus finis ipse haberi non potest, maximè si executio eorum, quæ conducunt ad ipsum finem sint in potestate efficaciter intendentis finem.

4 Intellige si Episcopus, seu Prælatus committens fuerit conscius impedimenti.

Dixi, *si Episcopus, & Prælatus Regularis committentes fuerint conscij impedimentorum*; si etenim supponamus, quod eorundem fuerint penitus ignari, non est de facili præsumendum, quod in concessione facultatis ad ordinandum intenderint etiam facultatem concedere ad dispensandum; potest enim contingere, quod, si nouissent impedimentum, nec facultatem concessissent, vt ad sacros ordines promouerentur, & nemo ignorans præsumitur vices suas cōmittere alteri in ordine ad opus, ad quod est necessaria commissio, quando non nouit impedimentum, &c.

5 Soluuntur rationes sententiæ contrariæ.

Ad rationes, quæ pro contraria sententia in principio afferebantur, nunc respondendum est, & quidem ad primam non currere paritatem, quæ adducitur ex Cōcil. Trident., quandoquidem ipsum Concilium priuilegium quidem cōcessit Episcopis, vt ob seruitutem triennalem sibi concessam possent sacris ordinibus initiare eos, qui pro tali tempore fuerint eorum seruituti addicti, non tamen intelligitur in alijs, de quibus expressè non egit, in præiudicium proprij Episcopi facultatem indulsisse, & in hoc maximè saluatur id, quod supra dicebamus, priuilegia in præiudicium aliorum maximè esse restringēda; In nostra autem hypothesi nullum præiudicium inferri intelligitur Episcopis, seu Prælatis committentibus, cum ex propriæ voluntatis arbitrio præsumantur committere; ex eo etenim, quod omnino liberè, & efficacitèr voluerint, & commiserint ordinationem, præsumuntur voluisse, & commisisse ea omnia, quæ sunt necessaria ad ipsam, & sine quibus ipsa haberi non potest, & si ea non voluissent, nec commisissent ordinationem.

6 Explicatur Concil. Trident. vt nō aduersans asserto.

Ad secundam assero, quod sublato vno impedimento non intelligatur, & alterum sublatum, quando illa duo impedimenta non habent ad inuicem necessariam connexionem, secus quando ad inuicem sunt connexa, & vnum subordinatur alteri tāquam medium necessarium ad suum finē, & committens facultatem super vno norit & alterum interesse; tunc etenim, ne frustratoria sit concessio, præsumendum est, quod ipse committens concedens principale, voluerit etiam concedere facultatem super accessorium necessariò requisitum ad ipsum principale consequendum; nec obesse potest, si asseratur, quod, quando interueniunt duo impedimenta secundum se dirimentia matrimonium impetrata dispensatione super vno nō intelligatur posita dispensatio super alio, quantumuis prima posita sit in ordine ad matrimonium, quod iniri non potest, nisi vtroque impedimento sublato, ergo etiā quantumuis ordinatio non possit esse, nisi sublato impedimento irregularitatis, vel alterius cuiuscumque generis, & posita sit facultas in ordine ad ordinationem quoad non subditum non intelligitur concessa facultas ad dispensationem quoad impedimentum &c. Non, inquam, obesse potest, quia licet illa duo impedimenta habeāt oppositionem ad finem matrimonij, quatenus cum neutro illorum possit subsistere, per sublationē tamen vnius alterū nō intelligitur auferri. Ratio est, quia vnum impedimentum non includitur in alio, cum ad inuicem comparata se habeant, vt duo disparata; & Pontifex in dispensatione vnius non intendit, nisi derogare illi impedimento, vt matrimonium quantum est ex parte illius possit contrahi, vnde altero existente non potest validè cele-

Illa duo impedimenta sunt ex suo fine connexa, & quomodo.

Instantia proposita, & dissoluta.

celebrari; in præsenti autem hypothesi, licet defectus subiectionis, & irregularitas in ordine ad ordinationem sint duo impedimenta disparata, quia tamen ibi principaliter ab Episcopo, vel Prælato committente intenditur ordinatio, & quidem cum scientia irregularitatis, eo ipso quod aufert defectum subiectionis in ordine ad illum finem, intelligitur etiam subijcere quoad effectum irregularitatis. Quamobrem in primo casu duorum impedimentorum id, quod principaliter intenditur in impetratione dispensationis, est ablatio illius impedimenti, supra quod cadit dispensatio, quod non coniungitur cum alio ex voluntate dispensantis; id vero, quod intenditur in illa subiectione pro ordinatione est specialiter ipsa ordinatio, quæ ex voluntate committentis coniungitur cũ ablatione irregularitatis, seu alterius impedimenti, cum illa non possit esse sine ista, sicque in fine principaliter intento includuntur omnia media necessaria ad ipsum; in vno autem medio non includitur aliud.

7 Ad tertiam dicendum est à disparatis non fieri quidem illationem, quando sunt quidem disparata, & secundum se, & secundum intentionem committentis, secus quando ex intentione committentis sunt præsumptiuè coniuncta; sic in præsenti hypothesi, quamuis potestas dispensandi, & potestas sacris ordinibus initiandi sint omnino disparata, cum in eodem subiecto vna possit residere sine altera, & quãuis vtraque resideat in eodem, potest velle vna vti, & non altera, quia tamen ex intentione vltimata committentis volentis absolutè ordinationem hæc non potest esse sine illa concessa prima intelligitur & secunda concessa, cum sine hac ad illam nõ possit deuenire, adeoque &c.

Quomodo intelligatur, quod à separatis non fiat illatio.

§. III.

An dispensatio super principali trahat secum dispensationem super accessorio.

SVMMARIVM.

Refertur status disquisitionis in casu particulari. 1.
Sententia exigens ad ius suffragij vtramque qualitatem copulatiuè. 2.
Sententia adstruens non exigi ætatem, nisi in ordine ad subdiaconatum. 3.
Considerabilia circa dispositionem iuris municipalis quoad præsentem casum. 4.
Si vtraque qualitas exigatur copulatiuè sine ordine ad inuicem dispensatio ad subdiaconatum non trahit dispensationem ad ius suffragij, secus, si vtraque exigitur cum ordine. 5.
Quando possit præsumi, quod exigatur copulatiuè, & sine ordine, & quando cum ordine. 6.
Conciliantur sententiæ oppositæ. 7.

DISQVISIT. III. Extant statuta municipalia in Religione aliqua, ne quis vocem habeat in capitulo, nisi fuerit subdiaconus, & in ea ætate, qua possit tali ordini initiari. Dispensatus fuit quidam ex tali ordine, vt ante legitimam ætatem posset ad subdiaconatum promoueri, & de facto stante tali dispensatione promotus fuit. Quæsitum hic fuit, an sic promotus eo ipso gaudeat iure suffragij in capitulo, quamuis ætatem non compleuerit, secundum quam sine dispensatione non potuisset promoueri. 1

Refertur status disquisitionis in casu particulari.

Videtur absolutè dicendum, non posse tali iure gaudere, quandoquidem iura municipalia Religionis illius exigunt in subiecto vtramque qualitatem, ordinis scilicet, & ætatis, quarum altera propterea deficiente non videtur aptus ad tale ius, & dispensatio supra ætatem est in ordine ad promotionem ad subdiaconatum, non in ordine ad ius suffragij, & dispensatio quoad vnum effectum non extenditur ad alium omnino separabilem, & disparatum. 2

Sententia exigens vtramque qualitatem copulatiuè.

Ex aduerso videtur illa ratio militare, quod iura municipalia non alia ratione præscribant illam ætatem, nisi quia illa requiritur secundũ se ad talem ordinem suscipiendum, cum regularitèr ante illam nequeat conferri per textum *in clem. 3. de ætate*; & per consequens posita dispensatione ad ordinem videtur sublata quæcunque incapacitas ad ius suffragij, cum ætas non ad aliud requiratur, nisi ad finem ordinis. 3

Sententia adstruens ætatem nõ exigi nisi in ordine ad subdiaconatum.

Pro solutione aduertendum est, an illa iura exigant illas duas qualitates copulatiuè sine ordine ad inuicem, tunc certum est, quod quantumuis ex dispensatione fuerit ante ætatem promotus ad ordinem subdiaconatus, non intelligatur tamen adhuc aptus ad ius suffragij in capitulo deficiente altera qualitate ad hoc à iure requisita, si vero vnam exigant propter aliã nulli dubium, quod, si fuerit promotus per dispensationem ante legitimam ætatem ad illum ordinem, gaudeat verè iure suffragij; quandoquidem tunc habetur id, quod principaliter intenditur ab eodẽ iure municipali, & habito fine principaliter intento, licet per medium extraordinarium parum curandum est de medio, quod solum intenditur in ordine ad eundem finem. Quibus prænotatis 4

Considerabilia circa dispositionem iuris municipalis in præsenti casu.

Respondeo iuxta mox positam distinctionem, vel etenim vtraque qualitas exigitur copulatiuè sine ordine ad inuicem, & tunc per dispensationem promotus ante 5

ætatem

Si vtraque qualitas exigatur copulatiuè sine ordine promotus ante ætatē ad ordinem non gaudet iure suffragij.

ætatem ad ordinem, non intelligitur habilitatus ad ius suffragij, vel vna exigitur propter aliam, ætas scillicet propter ordinem, & tunc dispensatus ante ætatem ad ordinem gaudet iure suffragij, quantumvis præscriptam ætatem non fuerit consecutus *Felinus c. postulasti n. 11. vers. ista, & hoc similia de rescriptis; Couaruuias 4. decret. 2. part. c. 8. §. 10. in fine Sanchez de matrim. lib. 8. disp. 1. n. 23.* Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia, quando duplex qualitas copulatiuè exigitur sine ordine ad inuicem altera ex illis non existente non tenet actus, ad quẽ vtraq; exigitur, ergo; cũ ad ius suffragij in capitulo requiratur, & qualitas ordinis, & qualitas ætatis copulatiuè deficiente qualitate ætatis non poterit esse ius ad suffragium. Antecedens patet, quia deficientibus conditionibus requisitis ad actum non potest actus existere. Confirmatur primo, quia sublato vno impedimento in ordine ad aliquem effectum non intelligitur sublatum aliud in ordine ad alium, quinimmò, etiam si vtraque ablatio impedimenti ordinaretur ad vnum, & eundem effectum per ablationem vnius non intelligitur ablatio alterius, vt videre est in eo, qui duplici impedimento altero consanguinitatis, altero affinitatis in ordine ad aliquod matrimoniũ tenetur, tunc etenim sublato per dispensationem impedimento consanguinitatis, non intelligitur sublatum alterum affinitatis, vt suprà latè probauimus, ergò per dispensationem sublato impedimento ætatis in ordine ad subdiaconatum, non intelligitur sublatum in ordine ad ius suffragij.

Si qualitas ætatis exigatur propter ordinem, tunc promotus ad ordinem gaudet iure suffragij.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quia, cum qualitas ætatis solum exigatur in ordine ad subdiaconatum, qui nondum nactus est talem ætatem, non est incapax iuris suffragij in capitulo per se, & principalitèr ratione ætatis, sed ratione defectus ordinis talem ætatem deposcentis ex genere suo, ergò eodem promoto per dispensationem ad ordinem subdiaconatus non erit, cur in ipso immediatè non debeat succedere ius suffragij. Confirmatur, quia habito fine principalitèr intento in tali municipali dispositione non est cura habenda de medio, quod solum intenditur propter talem finem, ergò, cum ætas in illa dispositione ordinetur ad subdiaconatus consecutionem, eodem subdiaconatu consecuto non erit curandum, an ille habitus fuerit per medium extraordinarium dispensationis, an verò per medium ordinarium legitimę ætatis, sed immediatè consequetur omnia, quæ ex dispositione talis iuris municipalis sancita remanent.

6 Potior difficultas in hoc est in inquirendo, quandonam præsumi debeat vtramque qualitatem exigi copulatiuè sine ordine ad inuicem, & quandonam vnam exigi subordinatè ad alteram. Respondendum est, quòd, vbi decisio non possit expressè coniici ex contextu verborum, vel ex fine instituti, tunc ex coniecturis iudicandum sit; & primo, si vtraque qualitas requiratur sub disiuncto censendum est non exigi copulatiuè; quia ad veritatem propositionis disiunctiuæ sufficit, si altera pars verificetur. Secundò, si vtraque qualitas explicetur per particulam, *Et*, tunc considerandum est, an illa ætas determinatè præscribatur, quę de iure communi requiritur ad ordinem subdiaconatus suscipiendum; vel maior; si etenim eadem determinatè pręscribatur, quæ requiritur ad sacrum ordinem probabilius est, quod talis ætas exigatur cum ordine ad subdiaconatum, quo propterea obtento non est, cur talis ætas exigatur: Ad quid enim præscribere tempus illud determinatum, si non esset propter ordinem? & connexio temporis determinati cum ordine, non obscurè infert tempus ipsum referri ad ordinem; si verò maior præscribatur, tunc illa ætas videtur exigi copulatiuè sine ordine, adeoque, quod non solum debeat attendi ordo; sed etiam complementum illius ætatis. Ratio est, quia cum illa ætas excedat tempus requisitum ad ordinem non videtur exigi propter illum.

Quomodo possit præsumi, quod exigatur cum ordine, vel sine ordine.

7 Ex quibus omnibus habes, quomodo conciliare possis sententias extremè oppositas relatas in principio disquisitionis; dic etenim primam procedere, quando vtraque qualitas exigitur copulatiuè sine ordine ad alteram, vt probatum est in prima parte responsionis; secundam verò, quando ętas intenditur propter ordinem, & non aliter, nec alio modo.

Conciliantur sententiæ oppositæ.

---

§. IV.

An dispensatio commissa inferiori expresso nomine dispensandi nulla cognitionis causæ facta mentione teneat, si Commissarius causæ cognitionem non præmiserit.

SVMMARIVM.

Exponitur series difficultatis. 1.

Rationes suadentes dispensationem non tenere sine legitima causa. 2.

Non solum videtur prærequiri causa, sed etiã cognitio causæ. 3.

Probabilius dispensatio sic per Commissariũ adimpleta tenet, quamuis non præcesserit causæ cognitio. 4.

Sol-

Soluuntur rationes opposita. 5.

1 Status disquisitionis expositus. DISQVISITIO IV. Iuxta præacta inferior non potest dispensare in lege superioris absque legitima causa, & non nisi præmissa eiusdem causæ cognitione. Contigit, vt Titius indigens dispensatione ad effectum aliquem consequendum, recursum habuerit ad Romanum Pontificem, & ab eodem impetrarit commissionem Episcopo propriæ Diœcesis, seù eius officiali Generali, in qua expresso nomine supplicantis, & dispensandi, seù indigentis dispensatione dicebatur, vt super impedimento interueniente dispensaret nulla facta mentione cognitionis causæ antecedentèr ponendæ. Vigore talis commissionis Episcopus, seù Officialis executus est dispensationem nulla præmissa causæ cognitione. Dubitatum hic fuit, an illa dispensatio sic per inferiorem facta subsisteret.

2 Rationes suadentes non tenere dispensationem, nisi præcesserit causa legitima. Ratio generalis suadet dispensationem illam non subsistere, quandòquidem dispensatio quæcunque inferioris in lege superioris est irrita, si causa legitima desit; quoties enim inferiori committitur dispensatio, seù potestas dispensandi in lege superioris intelligitur cum tacita conditione, si causa legitima existat, cum mandatum Principis ad ius refferri debeat per textum *in c. de multa de prabend.* hocque expresè tradunt. *Speculator tit. de dispensatione §. dicendum restat n.* 19 *Innocentius c. cum ad monasterium n.* 4. *de statu monach Baldus in l. Barbarius nu.* 7. *ff. de offic. prætor. Aretinus in l.* 2. *in princip. nu.* 2. *ff. de verb. oblig. Sotus lib.* 7. *de iust. quæst.* 4. *art.* 3. *col.* 9. *vers. rursus circa eadem, Couaruias quarto decret. part.* 2. *c.* 6. *§.* 7. *num* 11.

Inest tacita conditio si causa existat.

3 Non solū prærequiritur causa sed etiam cognitio causæ. Nec solum requiritur præexistentia legitimæ causæ, sed etiam cognitio eiusdem causæ præexistentis coram inferiore commissario, quandoquidem ideo commissio fit inferiori, vt causam examinet, & constet de veritate narratorum, nec aliter præsumendum, Pontificem voluisse committere, atque sic sentiunt *Nauarrus in c. fin. n* 4. *de simonia, Immola in l. quidam consulebat n.* 7. *in fin. ff. de re iudic. Azorius lib.* 5. *instit. moral. c.* 15. *q.* 9 *&* 10.

Accedit primo, quod, si Episcopus quādoque ex vrgenti, maiorique ratione dispenset in lege superioris, hoc præstare non possit, nisi cognita causa, prout definitum est *in Concil. Trident. sess.* 25. *de reformatione c.* 8. per illa verba: *Quod si vrgens, maiorque ratio, quandoque postulauerit cum aliquibus dispensandum esse, id causa cognita, summaque maturitate &c. erit præstandum,* vbi nota illam particulam, *cognita causa*, quæ importat ablatiuum absolutum, & per consequens conditionem, & formam; ergo hoc idem intelligendum est, quando dispensat ex commissione superioris, quandoquidem superior præsumitur committere ad normam iuris.

Si inferior dispensat in lege superioris ex graui causa requiritur cognitio causæ.

Accedit secundo, quod, si Pontifex noluisset illam causæ cognitionem, absolutè dispensasset, non commisisset dispensationem; Ad quid enim alteri committere, & non per se simplicitèr dispensare, si noluisset iudicium commissarij, sed simplex munus executionis? Nihilominus his minimè obstantibus.

4 Probabilius dispēsatio per commissarium adimpleta tenet etiam non præcedente cognitione. Respondeo, probabilius esse in hac hypothesi dispensationem sic per commissarium adimpletam etiam sine causæ cognitionem tenere. *Speculator tit. de dispensatione §. dicendum restat n.* 19. *Gambara de auct. leg. lib.* 10. *n.* 209. *Sanchez. de matrim. lib* 8. *disp.* 17. *n.* 6. Ratio ex eo deducitur, quia, ex quo nomen dispensandi expressum est in literis commissionis, & in eisdem non sit impositum onus indagandi super veritate expositorum, non inefficacitèr potest præsumi committentem certiorem factum esse de causis dispensationis, & commissario iniunctum esse merum onus executoris, ergo non erit, cur præsumptiuè non sit sentiendum de valore dispensationis; quia in tantum requiritur indagatio causæ in commissario, in quantum non supponitur in committente cognitio, ergo, cum hæc præsumatur in isto existere, in illo non requiretur.

Neque obesse potest, si asseratur, ea, quę ex stilo curiæ in commissionibus solent apponi, si ommittantur, haberi pro adiectis, quia, quæ de iure insunt, semper supponuntur inesse, sed ex stilo curiæ in commissionibus clausula diligentis inquisitionis super petitis solet apponi, ergo tacitè intelligitur apposita, adeoque, si fuerit omissa, etiam habebitur pro apposita, & adiecta, & sic, si per commissarium non adimplebitur, non erit valida dispensatio, seu executio commissionis; Non, inquā, obesse potest, quia ad summum, quæ dicuntur in instantia, verificantur, quando ommissio præsumitur ex obliuione, vel ex incuria scriptoris, nam tunc dispensatio regulanda est ad formam iuris, & pręsumptæ mentis dispensantis, secus, quando ommissio præsumitur ex præacta certioratione habita penes committentem, vt euenit in præsenti hypothesi; non enim præsumendus est committens voluisse committere inquisitionem, quam ipse præsumitur habuisse.

Illa ommissio præsumitur præacta certioratione.

5 Soluuntur rationes opposi[tæ]. Ad rationes, quæ ex aduerso afferebantur, dicendum est, & quidem ad primam fallere, quando Princeps committit dispēsationem sine vllo onere causæ cognoscēdæ; tunc enim licet legitima causa dispensationis non intercedat coram commissario, supponitur tamen intercedere penes com-

committentem; sicque non potest dici, quod illa dispensatio facta fuerit sine legitima causa, sed tantum, & ad summum, quod habita fuerit sine causa realiter, apparente commissario, quæ tamen est legitimè præsumpta existere, seu extitisse penes committentem, quod sufficit, cum tota, & adæquata vis commissarij in illa executione dependeat à volūtate ipsius committentis.

Ubi est cognitio in committēte super sua est in commissario.

Ad secundam dicendum est, cognitionem causæ in tantum requiri in commissario, in quantum hæc cognitio non præsumitur esse in committente. Cæterum, cum commissarius munus executionis exerceat in virtute eiusdem committētis, debet exercere secundum normam commissionis, & requisita, quæ præsumuntur esse in cognitione eiusdem committentis, non debet ipse inquirere.

Dispar ratio, quando dispensat ex necessitate, & quando dispensat ex commissione.

Ad tertiam dicendum est, disparem omnino esse rationem, quando inferior dispensat in lege superioris, vrgente aliqua graui necessitate, sine commissione, ac quando dispensat ex commissione superioris; In primo etenim casu cognitio causæ, cum non sit in superiore, debet esse in inferiore dispensante in illo casu necessitatis; in secundo vero supponitur esse in superiore committente, quæ propterea non exigitur in commissario.

Stylus curiæ committentis nudum ministerium executoris.

Ad quartam, ex stilo curiæ conuincitur committi munus huiusmodi dispensationum inferioribus, quamuis per illud conferatur præcisè nudum ministerium executoris, hocque videre est in consuetis formulis, quæ fuerunt superius per extensū allegatæ, quando dispensationes huiusmodi conceduntur absque causa; in quibus dicitur, *Ipsi ex certis rationabilibus causis eorum animum mouentibus cupiunt inuicem matrimonio copulari*, ex quibus apparet committi merum munus executoris.

§. V.

An dispensatio cum aliquali causa, non tamen sufficienti in lege superioris teneat.

S V M M A R I V M.

Facti series, & triplex articulus examinandus. 1.

Dispensatio inferioris in lege superioris ex causa insufficienti secundum se non tenet, num. 2.

Si causa secundum se sit insufficiens, reputetur tamen sufficiens à dispensante tenet. 3.

Nec infirmatur dispensatio, ex eo quod superuenerit cognitio illegitima causa. 4.

Intellige, dummodo dispensatio non admittat tractum successiuum. 5.

1 Facti series, & triplex articulus examinandus.

DISQUISITIO V. Dictum fuit in præcedentibus inferiorem non posse dispēsare in lege superioris sine iusta causa. Vrgente graui causa, seu necessitate, ratione cuius Titius adire nō poterit Romanum Pontificem pro dispensatione se contulit ad ordinarium, cui exposuit aliqualem causam pro motiuo dispensationis, non tamen secundum se sufficientem; ab eoque ex illa causa impertauit dispensationem, & opus, ad quod petijt, executus est. Hic triplex potissimum oritur difficultas. Prima an illa dispensatio ex causa illa insufficienti secundum se teneat? Secunda, an teneat quando nullis causa illa secundum se insufficiens, fuerit prudenter, & bona fide à Prælato inferiori dispensante habita pro sufficienti, & iusta. Tertia, an dispensatus cognita insufficientia causæ tutus sit in conscientia, si perseueret in actu, ad quem ex illa causa fuit dispensatus.

2 Dispensatio per inferiorem ex causa in sufficienti secundū se non tenet.

Respondeo primo, dispensatio ex illa causa insufficienti secundum se non tenet. *Hostiensis in c. cum ad monasterium n. 31. de statu monach. Felinus in c. at si cleric. §. de adulterijs n. 10. de iudic. Angelus verb. dispensatio n. 2. & ibi Siluester q. 3. n. 5. Nauarrus c. fin. num. 41 de simonia, Gutierez qq. canon. lib. 1. c. 19. n. 5. Stunica q. 5. de voto n. 35. & alij magis communiter.* Ratio ex eo desumitur; quia dispensatio inferioris in lege superioris sine causa absolutè non tenet *Speculator tit. de dispensatione §. dicendum restat n. 19. Innocentius c. cum ad monasterium n. 10 de stat. monach. Sotus lib. 7. de iustitia q. 4. art. 3. vers. rursus circa eadem*, & nos etiam supra latè docuimus, ergo nec tenebit, si posita fuerit sine legitima causa, & sufficienti, quandoquidem in hoc æquiparatur non adesse causam, ac non adesse causam legitimam; Neque dicas, auctoritatem superioris in hoc supplere illegitimitati causæ, siquidem plus roboris habet dispensatio cum aliquali causa accedente superioris auctoritate, ac dispensatio sine aliqua causa; contra enim impugnaberis; quia auctoritas ordinarij æque supponitur interuenire, quando nulla est causa, ac quando modica est, ac non sufficiens; sicuti igitur hæc non potest supplere defectum causæ, quādo hæc non est, ita nec supplere legitimitati eiusdem, quādo causa non est sufficiens.

3 Si causa secundum se insufficiens prudentèr reputatur suffic ens à dispensante teuet.

Respondeo secundo, si causa secundum se insufficiens prudentèr, & bona fide habita fuerit sufficiens à Prælato dispensante tenet probabilius dispensatio *Azorius lib. 7. instit. mor. c. 19. q. 6. Sanchez de matrim. lib. 8 disp. 17 n. 8.* Ratio ex ijs deducitur quæ supra dicebamus, quia non est præsumendum, quod Pontifex in suis legibus, stan-

stante bona fide inferioris dispensantis sit irrationabilitèr inuitus quoad illam dispensationem, cum cæteroqui semper subesse possent obuiantes scrupuli, an causæ suppositæ essent rationabiles, nec ne? quod vergeret in maximam Ecclesiæ Dei quoad regimen confusionem. Confirmatur, quia inferior validè dispensat, quando adest grauis necessitas, nec potest adiri superior, ex præsumpta intentione, & voluntate eiusdem superioris, ergo etiam, quando dispensat ex causa illegitima, quam ipse legitimam putat, tenere dispensationem arbitrandum est, & quidem ex præsumpta eiusdem superioris intentione sicuti enim cedit in Ecclesiæ iustam gubernationem, quod extante illa necessitate fideles non vexentur illa difficultate adeundum superiorem, ita etiam in consonum eiusdem Ecclesiæ regimen cedit, quod supposita inferioris dispensatione arbitrantis esse legitimam causam non torqueantur scrupulis circa validitatem eiusdem dispensationis. Hæc omnia consonant cum ijs, quæ supradiximus *sub hoc eod. tit. Contractus XV de matrimon. Illa prænot.* 1. n. 12. vbi vidimus, quod attento rigore iuris inualida foret talis dispensatio; attenta tamen æquitate, & rationabili superioris intentione ob rectam Ecclesiæ gubernationem subsistat. Recole, quæ ibi dicebamus.

4 **Non infirmatur ex eo, quod superueniat cognitio illegitimitatis causæ.**

Respondeo tertio supposita prudenti dispensatione, inferiorque bona fide arbitratus fuerit causam, ex qua dispensauit, esse validam, quantumvis postea dispensato constet de illegitimitate, & insufficientia causæ, licitum est ipsi tutè perseuerare in dispensatione, si hæc non admittat tractum successiuum. *Sanchez de matrimonio lib.* 8. *disp.* 17. *n.* 9. Ratio ex eo deducitur, quia per illam dispensationem quam validam in præcedenti responsione probauimus, sublatum est absolutè impedimentum, supra quod cecidit illa dispensatio, quandòquidem valida dispensatio derogat iuri communi, ergo cum non amplius vigeat impedimentum poterit esse tutus in illa dispensatione. Confirmatur, quia si dispensatio posita fuerit existēte legitima causa, non infirmatur ex eo, quod eadem causa postea infirmetur, ergo etiam, si posita fuerit ex causa legitima præsumpta non infirmabitur ex eo quod postea eadem causa illegitima, & non sufficiens appareat. Consequentia probatur, quia supposita ex illa præsumptione validitatis, & sufficientiæ causæ validitate dispensationis illa causa quoad hunc effectum æquiualet causæ veræ legitimæ, & reali, ergo, si vbi in origine dispensationis fuerit causa legitima, & realis, non infirmatur dispensatio ex subsequenti infirmitate eiusdem causæ, nec infirmabitur ex superuenientia infirmitatis quoad cognitionem eiusdem causæ.

5 **Dummodo non admittat tractū successiuū.**

Dixi, *si hæc non admittat tractum successiuum*, propter ea, quæ superius diximus in inquisitione, an cessante causa dispensationis cesset quoque ipsa dispensatio; vbi latè probauimus, quod in ijs, quæ admittunt tractum successiuum, cesset dispensatio quoad successiua cessante causa dispensationis eiusdem, quæ omnia applicari congruè possunt huic supposito.

---

§. VI.

Qualitèr intelligenda sit causa, qua dicuntur contrahentes esse nobiles, aut ex principalioribus talis vrbis.

SVMMARIVM.

Exponitur factum cum rationibus dubitandi. 1

Ratio suadens ad validam dispensationem requiri nobilitatem ex vtroque latere. 2.

Dispensatio impetrata ex causa nobilitatis subsistit quamuis in vtroque deficiat nobilitas ex parte matris. 3.

Non tamen, si adsit nobilitas ex parte matris, licet deficiat ex latere Patris. 4.

Soluitur ratio opposita. 5.

Probabilius tenet dispensatio, si dictum fuerit esse ex principalioribus, quamuis sint tales solum propter diuitias. 6.

Si dictum fuerit aliquos esse nobiles, cum tales non essent, sed diuites, non tenet dispensatio, si suppositum fuerit per modū cōditionis, secus si tantum narratiuè. 7.

1 **Exponitur factum cū rationibus dubitandi.**

DISQVISITIO VI. Contrahere intendentes inter se Flaminius, & Cassandra matrimonium, cum cæteroqui essent nota consanguinitatis, vel affinitatis in gradibus prohibitis affecti in supplici libello, quem dederunt Pontifici ad effectum dispensationis, exposuerunt se esse nobiles, aut ex principalioribus vrbis, qua qualitate, seu quibus qualitatibus suppositis expeditæ fuerunt literæ dispensationis. Reuera ex latere Patris vterque erat nobilis, sed non ex latere matris, quæ erat ex stipite vili, & ignobili. Rursus diuitijs inter cæteros in tali vrbe erant præpotentes, sed in alijs qualitatibus puta nobilitatis, & dignitatis à plerisque in tali vrbe excedebantur. Quæsitum fuit, an illa dispensatio ex causa nobilitatis subsisteret non obstante, quod ex altero latere deficeret, & an ex causa principalitatis, cum solum in diuitijs excellerent, non in alijs qualitatibus, quæ principaliores

paliores secundum communem existimationem assolent constituere!

2 Ex eo, quod superius fuerit dictum, dispensationes esse stricti iuris, & strictè interpretandas, videtur consequenter dicendum dispensationem concessam, allegata causa nobilitatis, non subsistere, deficiente nobilitate in contrahentibus ex altero latere, quia stricta interpretatio exigit causam vsquequaque perfectam; vndemeritò in Hispanijs extat *lex tertia Regia tit. 21. parte secunda*, per quam deciditur, vt quis dicatur nobilis, exigi vt talis sit ex parte vtriusque parentis. Accedit, quod dispensationes computentur inter odiosa iuri communi, cum ab eodem omninò discordant; odiosa autem exigunt causam ex omni parte completam. Nihilominus

Ratio suadens requiri nobilitatem ex vtraque latere.

3 Respondeo primo vtique talem dispésationem impetratam ex illa causa subsistere, quantumvis in vtroque deficiat nobilitas ex parte matris *Zabellos q. 688. nu. 11. Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 19. num. 6.* Ratio in primis ex eo desumitur, quia principalitèr filij desumunt esse in patre tanquam à parte principaliori, ergò denominatione desumpta à principaliori propriè possunt dici nobiles, si Pater ipsorum verè fuerit nobilis. Deindè ex ijs, quæ alibi diximus, filij seruorum sequuntur conditionem patris quoad nobilitatem, & honores, non matris, quam sequuntur dumtaxat quoad seruitutem, ergo, quia nobilitas potissimum desumitur ex parte patris iure sanguinis, non in matre. Deinde ratio propter quam facilius dispensatur cum nobilibus, quam cum popularibus ea est, quia dispensatio in his potissimum conceditur ob firmandum pacis fœdus, quod magis necessarium est bono communi circa diuites, & potentes, quam circa pauperes, & populares, *D. Thomas 2. 2. q. 63. art. 2 ad secundum, Couarruuias 4. decret. 2. part. c. 6. §. 9. n. 7. in fin. Antonius Cucus lib. 5. instit. maior. tit. 13. nu. 15. Petrus de Ledesma de matrim. q. 56. art. vlt. in fin.*, sed hæc ratio æque militat, si sint tantum nobiles ex latere Patris, quandoquidem expedit bono communi, vt inter ipsos fœdus pacis sanciatur, cum rixæ, & odia inter eosdem sint magis perniciosa, ergo &c.

Tenet dispensatio, quamvis nobilitas deficiat ex parte matris.

4 Hic immediatè alia suboritur difficultas, an si fuerint viceuersa tantum nobiles ex latere matris, & non patris, teneat dispensatio. Ex dictis in hac responsione videtur concludentèr dicendum non tenere tũ quia mater est minus principalis erga filios, tũ quia filij sequuntur cõditionem Patris, non matris quoad nobilitatem, & honores; tum quia ratione ipsarum non militat ratio illius fœderis pacis, quod magis attenditur in nobilibus; Has rationes satis validas existimo. Hoc tamen vnũ aduertendum est, quod hæc, quæ diximus procedant tantum, quando causa finalis dispensationis est ipsa nobilitas, secus quãdo ipsa apponitur tantum narratiuè, nam tunc supponitur tantum dispensatio concessa sine causa, & etiam, si non adesset in Patre contractum non irritaret.

Nõ tamen si deficiat ex latere patris.

Ad rationem, quæ ex aduerso afferebatur dicendum est, in primis interpretationem, quæ fieri debet strictè, vt præfertur, respicere ipsum actum dispensationis, quatenus non debeat extendi vltra id, ad quod expresse conceditur, non ipsam causam, ex qua conceditur, quæ si talis fuerit, vt secundum se sit sufficiens mouere, sufficiens est ad validam dispensationem. Tãdem, quia nobilitas principaliter respicitur ex latere patris, non matris. 5

Soluitur ratio opposita.

Respondeo secundo. Si in impetratione fuerit expressum, quod contrahentes sint ex principalioribus vrbis, & re vera solum sint præpotentes diuitijs, & non alijs qualitatibus, quæ secundum communem existimationem constituunt principaliores in vrbe probabilius est dispensationem tenere, *Sanchez lib. 8. de matrimon. disp. 19. n. 6* Ratio ex eo deducitur, quia abundantes diuitijs verè dicuntur præpotentes; præpotentes autem verè sunt ex principalioribus, nec præcisè principaliores dicũtur, qui pollent nobilitate; vnde meritò refert *Sanchez loc. cit.* in quibusdam literis expeditis à Sixto V. anno 1587. dictum fuisse eas executioni mandandas esse, quãtumvis contrahentes non esset nobiles, sed tantum diuitijs præpotentes; nec obesse potest, si dicatur, quod quando *in Cõcil. Trident. sess. 24. de matrimon. c. 3. in fine*, statuitur, quod in secundo consanguinitatis gradu non dispensetur, nisi inter magnos Principes nomine magnorum Principum non veniant viri opulenti, quidquid ex aduerso dixerint, *Tiraquel de nobilit. c. 3. n. 3.*, & *l. si vnquam vers. facultatum n. 1. C. de reuoc. donat. Molina lib. 1. de primogen. c. 2. n. 25.* adeoque, quod neque nomine principalium veniant opulenti; Non, inquam, obesse potest, quia latior est ratio principalium, quam sit ratio magnorum Principum, quia non Principis præcipuè, si sit magnus, importat dignitatem cum iurisdictione, cuius propterea nomine non veniunt præcisè diuites, & opulenti; nomen autem principalium nõ importat secundũ se dignitatem, nec iurisdictionem, & indiferens est, vt gaudens tali prærogatiua sit talis propter diuitias, vel proptèr aliquem alium titulum insignem. 6

Si dictum fuerit esse ex principalioribus, tenet dispensatio quamvis fuerunt tales solum propter diuitias.

Respondeo tertio, si in dispensatione dictum fuerit aliquos esse nobiles, qui tamen tales non sint, sint tamen ex principalioribus populi propter diuitias, si talis qualitas nobilitatis fuerit restrictiuè apposita 7

Si dictum fuerit esse stabiles cum tales non sit, sed tantum diuites, non tenet dispensatio, si posita fuerit per modum conditionis, secus si per modum narrationis.

posita, & per modum coditionis probabilius non tenet dispensatio, secus, si fuerit apposita præcisè narratiuè. In hanc responsionem propendet *Sanchez de matrim. lib.* 8. *disp.* 35. *n.* 25. Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia deficit in ea hypothesi conditio, sub qua posita est dispensatio, nec propriè nomine nobilitatis veniunt diuitiæ, cum vt plurimum mercatores sint opulenti, & diuites, nec tamen gaudent nobilitate. Ratio secundæ partis ex eo desumitur, quia qualitas merè narratiuè apposita non suspendit actum, qui geritur, nec vitiat, si ea non verificetur; vnde merito docent *Innocentius c. fin. statim in princip. de præsumpt.*, *& ibi Felinus nu.* 33. *Baldus in l. neque natales n.* 10. *in fin. C. de probat. Rebuffus in concordat. vbi de forma mandati Apostol. super verb. morum honestas statum in princip.*, quod hæc qualitas, quæ merè narratiuè apponitur non sit ex necessitate probanda. Si tamen in impetratione dispensationis, cum nõ essent nobiles dictum fuerit esse ex principalioribus populi, seu illius oppidi, tunc iuxta superius dicta teneret illa dispensatio propter rationes ibidem adductas.

---

§. VII.

An subsistat dispensatio, in qua dictum fuit fœminam innuptam remansuram defectu dotis, cum tamen non præcisè dotis ratione, sed ex alio capite prouenerat timor nuptiarum non futurarum.

SVMMARIVM.

Proponitur status controuersia, & ratio dubitandi. 1.
Rationes suadentes illam dispensationem non tenere 2.
Et dispensatio tenet, & matrimonium. 3.
Soluuntur rationes suadentes oppositum. 4.

1 Proponitur status controuersiæ, & ratio dubitandi.

DISQVISITIO VII. Theodorica satis erat grandæua, vel deformis, vel aliquo crimine diffamata, propter quos defectus vix sperare posset cum dote, qua gaudebat, congruè posse nubere. Accessit ipsius consanguineus in tertio gradu, qui eiusdem nuptijs consensit. Ad impetrandam dispensationem exposuerũt Romano Pontifici illam innuptam mansurã ex defectu congruæ dotis, nisi ipsius consanguineo nuptijs talibus consentienti copularetur, non tamen exposuerunt alias causas nimiæ ætatis, deformitatis, & criminis, ex quibus potissimum erat cum illa solummodo dote innupta remansura. Annuit petitioni pijssimè Pontifex, & matrimonium ex vi illius dispensationis cõclusum fuit, & consummatum. Hic orta fuit controuersia, an illa dispensatio subsisteret, & matrimonium ex vi illius contractum.

2 Rationes suadentes illam dispensationem non tenere.

Visum fuit plerisque, nec dispensationem, nec matrimonium illud subsistere; quia non fuit expositum principale, ob quod fœmina illa esset innupta remansura, quod non fuit defectus dotis, cum ratione illius præcisè potuisset, & posset nubere, sed nimia ætas, deformitas, & crimen, ratione cuius cogeretur cælebs remanere, & quamuis, si fuissent expositæ hæ qualitates æquè Pontifex dispensasset, non propterea sequitur, quod ex illis dispensarit. Accedit, quod defectus dotis simul cum illis qualitatibus constituunt vnam integram causam dispensationis, seu timoris cælibatus; ex solo etenim dotis defectu illa innupta non remaneret, cũ dos tanta supponatur existere, quanta, si nõ essent illæ qualitates sufficiens esset ad congruè nubendum, & de facto congruè nuberet, ergo in tantum non est sufficiens, in quantum coniungitur cum illis qualitatibus, quæ deteriorem constituunt ipsam fœminam; Quando autem non exponitur causa adæquata finis ob quem conceditur dispensatio, non videtur eadem dispensatio subsistere. Nihilominus

3 Et illa dispensatio tenet, & matrimonium est validum.

Respondeo, & dispensationem subsistere, & matrimonium tenere, *Sanchez de matrim. lib.* 8. *disp.* 19. *n.* 29. Ratio ex eo deducitur, quia in ea hypothesi reuera verificetur, quod sit defectus dotis, propter quem non possit congruè nubere, ergo cum verificetur expositio, non est cur nõ debeat subsistere dispensatio. Antecedens probatur, quia licet illa dos sit sufficiens pro illa fœmina considerata secundum se, non est tamen sufficiens ad eandem consideratam secundum illas qualitates, ergo respectu eiusdem sic consideratæ semper verificatur, quod illa dos sit insufficiens ad congruè nubendum secundum proprium statum, & conditionem, ergo respectu eiusdem verificatur, quod sit defectus dotis. Hæc vltima consequentia probatur, quia non tam dos sumenda est absolutè, quam respectiuè. Confirmatur, quia, si fœmina habeat congruam dotem secundum se, non tamen conuenientem ad proprium statum, sufficienter verificetur, quod non habeat congruam dotem, ratione cuius possit nubere pari, seu æquali, ergo etiam quantumvis habeat congruam dotem proprio statui secundũ se, non tamen attenta qualitate personæ semper verificabitur, quod non habeat congruam dotem. Consequentia probatur, quia non minus dos attenditur secũdum statum, sed etiam secundum perso-

nam;

nam; respiceatur enim, vt persona cum illa possit nubere.

4 Soluuntur rationes suadentes oppositũ. Ad rationes, quæ ex aduerso afferebantur dicendum est, & quidem ad primum ex enuntiatione defectus dotis sufficienter enuntiari causam dispensationis; Nam reuera ex illo defectu supposita qualitate personæ euenit, quod fœmina illa innupta maneret; Nam, vt supra afferebamus dos non solum attenditur secundum statum, sed etiam secundum qualitatem personæ quæ nubere intendit; Hæc autem dos comparatiuè ad illam personam, congruè nubendam incongrua est, nec hic considerandum est, an potius illa incongruitas, seù insufficientia dotis potius ab vno, vel ab altero capite proueniat, quia semper verificatur quod ratione dotis, seù defecto eiusdem non possit cōgruè nubere. Dici etiam potest cum *Sanchez loc. cit.* mentem Pontificis in ea dispensatione eo dirigi, ne illa fœmina innupta maneat, siuè deindè metus cælibatus proueniat præcisè ex defectu dotis, siue ex defectu illius cum alijs qualitatibus.

Semper verificatur metus cælibatus. Ad secundam afferendum est, quod quantumuis ex defectu dotis simul cum enuntiatis qualitatibus, constituatur integra causa timoris cælibatus, re tamen vera ille timor cælibatus enuntiatur, qui est causa finalis dispensationis; quod deinde enuntiatur, quod ille timor proueniat precisè ex defectu dotis, vel ex aliqua alia causa, parum referre potest ad præsens institutum, quandoquidem ille timor cælibatus est causa præcisa dispensationis. Deinde dici potest prouenire ex defectu dotis, quæ vt sit congrua, iuxta superius dicta non solum consideranda est ad normã status personæ, sed etiam iuxta qualitatem eiusdem.

---

§. VIII.

An proles ex consanguinea suscepta sit iusta causa dispensationis.

SVMMARIVM.

Facti series in casu particulari. 1.

Iura circa factum, & considerationes circa ipsum. 2.

Si proles fuerit suscepta nullo intercedente matrimonio siue cum scientia siue sine illa, est causa sufficiens dispensationis. 3.

Si proles fuerit suscepta constante matrimonio bona fide inito, est causa dispensationis, secus, si mala fide. 4.

Si matrimonium fuerit bona fide per vnum initum, & per alterum mala fide potest instaurari. 5.

DISQVISITIO VIII Caius ex Andronica sua consanguinea in tertio gradu progenuerat prolem. Intendens deinde eandem prolem legitimari tum ad effectum, vt succedat in proprijs bonis, tum ad effectum, vt habilitetur ad alia munera Reipublicæ, recursum habuit ad Romanum Pontificem, vt in illo gradu consanguinitatis dispensaretur allegata causa eiusdem prolis susceptæ. Controuersum hic fuit, an illa causa prolis suscepte sufficiens esset ad validam dispensationem. 1 Facti series in casu particulari.

2 Iura sibi obuiantia circa factum. Diuersa iura, eaque sibi obuiantia circa præsentem controuersiam inuenio. Aliud *in c. quia circa de consanguin.* per quod deciditur prolem antecedenter susceptam esse legitimã causam dispensationis, etiam in gradu prohibito consanguinitatis. Aliud *in c. cum haberet de eo qui duxit in matrim.*, per quod statuitur, quod si proles fuerit geminata non sit causa dispensationis, sed potius retrahendi ab eadem. Pro clariori intelligentia

Considerationes ad conciliandæ huiusmodi iura. Aduerte prolem illam vel fuisse progenitam nullo constante matrimonio, nec quidem apparente, vel constante matrimonio non vero, & reali, sed apparente, & inualido. Rursus si nullo constante matrimonio fuerit progenita, vel progenita fuit cum scientia consanguinitatis interipsos parentes interuenientis, vel cum ipsius ignorantia. Porrò, si habita fuerit constante matrimonio, vel illud initum fuit scienter cum illo impedimento, vel omninò ignoranter, ignorantia nō quidem supina, & crassa, sed inuincibili. His suppositis

3 Si proles fuerit suscepta nō constante matr.monio est causa sufficiẽs dispensationis. Respondeo primo, si Proles fuerit suscepta nullo constituto matrimonio, nec apparente, & quidem cum scientia consanguinitatis vtriusque contrahentis, & multo magis cũ ignorantia eiusdem probabilius est prolem susceptam esse sufficientem causam dispensationis; Et quo ad hoc arbitror locum habere textum *in d. c. quia circa de consanguinit.* Nec obesse potest, si dicatur, quod quando est cum scientia consanguinitatis, est cum scientia incestus; Crimen autem formale incestus cũm cognitione habet potius retrahere animum Pontificis à dispensando, quam promouere ad dispensationem, cum ex delicto proprio nemo possit expectare fauorem; Non, inquam, obesse potest, quia hac ratione quando nullum matrimonium contractum est, non posset vllo modo habere locum præcitatus textus *in d. c. quia circa de consanguin.*, nam coitus cum illa fæmina vel esset cum cognitione consanguinitatis, & sic esset formalis incestus, vel cum ignorantia consanguinitatis, & sic esset cum incestu materiali, cum formali tamen fornicatione, quia esset copula cum non sua. Si igitur ex delicto pro-

Ariam si fuerit suscepta cum scientia consanguinitatis.

uenit, quod potius Pontifex retrahatur à concessione dispensationis, quam promoueatur ad illam, vtique sequitur, quod in nullo penitus casu posset verificari dispositio illius textus, quod non est asserendum, nam semper esset delictum vel formalis incestus, vel materialis cum formali fornicatione. Confirmari potest responsio, quia motiuum formale dispensationis est beneficium prolis susceptæ, non commodum delinquentium, ergo quomodocunque progenita fuerit proles siuè cum scientia consanguinitatis, siuè cum ignorantia tribuit sufficiens fundamentum dispensationis.

4 *Si fuerit suscepta constante matrimonio bona fide inito est causa sufficiens, secus si mala fide.*

Respondeo secundo, si proles fuerit progenita constante matrimonio apparenti, sed inualido cum bona fide, quatenus vel vterque, vel alter contrahentium fuerit ignarus consanguinitatis eadem proles suscepta, est sufficiens causa dispensationis, secus, si vterque in celebratione contractus fuerit conscius consanguinitatis, & per consequens inualiditatis eiusdem contractus. *Hostiensis eod. c. quia circa paulò post principium de consang., & ibi Ioannes Andreas in fin. Antonius in c. cum haberet de eo qui duxit in matrimon. nu.* 10. *Coaruuias 4. decret. part. 2. c. 6. §. 10. nu.* 13. *Mandosius praxi signatura tit. dispensationes matrimoniales vers. alia causa sunt, Antonius Cucus lib. 5. instit. maior. tit. 13. num.* 18. *Petrus de Ledesma de matrimon. qu. 56. art. vlt. ad fin.*

Dispositio Concilij Tridentini ad hanc rem valde accomoda.

Prima pars eodem iure, eisdemque rationibus innititur, quibus præcedens responsio. Secunda verò pars deducitur *ex cit. c. cum haberet de eo qui duxit in matrimon.* Et vlterius ex dispositione *Concil. Trident. sess. 24. de matrimon. c. 5.*, vbi sic legitur: *Si quis intra gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere præsumpserit separetur, & spe dispensationis consequendæ careat. Idque in eo multo magis locum habeat, qui non tantum matrimonium contrahere, sed & consummare ausus fuerit. Quod si ignoranter id fecerit, siquidem solemnitates requisitas in contrahendo matrimonio neglexerit eisdem subijciatur pœnis*, & nonnullis interpositis pro ratione asserti, *Si verò solemnitatibus adhibitis impedimentum aliquod postea subesse cognoscatur, cuius ille probabilem ignorantiam habuit, tunc facilius cum eo, & gratis dispensari poterit.*

Illationes ex eodem Concil. Trident.

Ex quibus verbis concilij plurima habes, tam conferentia ad hanc secundam partem responsionis confirmandam; tam ad primam corroborandam, Habes primo concilium non respicere prolem, qua moueatur ad dispensandum, quandoquidem hanc legem carentiæ spei dispensationis statuit, etiam quinimmò fortiori iure, si matrimonium fuerit consummatum cum scientia impedimenti; ex matrimonio autem consummato regulariter supponitur proles futura. Habes secundo hanc carentiam spei futuræ dispensationis militare etiam, quando matrimonium inter consanguineos cōtractum, & consummatum est cum ignorantia non inuincibili, sed crassa, & supina, quandoquidem hæc æquiualet scientiæ, hocque statuit Concilium, dum asserit matrimonium contractum non adhibitis debitis solemnitatibus, hoc est denuntiationibus eisdem subiacere pœnis, quibus subiacet matrimonium scientèr contractum inter gradus à iure prohibitos. Habes tertio esse causam sufficientem dispensationis, si fuerit matrimonium contractum, & consummatum cum ignorantia inuincibili consanguinitatis, hoc est præmissis debitis solemnitatibus.

Instantia ad hominē aduersus responsionem.

Aduersus ea, quæ dicuntur in secunda parte huius responsionis efficax videtur militare argumentum situm in eo, quod dictum fuit in præcedenti responsione, quod scilicet, si proles fuerit progenita nullo constante matrimonio, ex consanguineis etiam, cum scientia consanguinitatis sit sufficiens causa dispensationis, & vtique in beneficium prolis, licet non in commodum contrahentium, ergo erit etiam sufficiens causa dispensationis, si proles fuerit ex eisdem progenita constante matrimonio, quamuis inualido cum eadē scientia contrahentium, tum quia etiam in hac hypothesi militat idem beneficium prolis; tum quia eadem militat ratio quando matrimoniū non est contractum, ac quando contractum est, sed inualidè. Sed facili negotio his obiectis possumus occurrere, si asseramus disparem omninò esse rationem, quando matrimonium contractum est, licet inualidè, ac quando nullum contractum est matrimonium, quandoquidem iura *tam in d. c. cum haberet de eo qui duxit in matrim. tam ex d. sess. 24. c. 5. Trident. de matrimon.* loquentur de eo qui scientèr contraxit matrimonium, & de prole depēdenter ab eodem suscepta, non autem de suscepta independeter à quocunq; matrimonio, quę propterea cum sint odiosa, & pœnalia non sunt extendenda à casu in casum; tum quia illæ pœnæ sunt propter ausum contrahendi matrimonium cum scientia matrimonij, quod non militat, quando nullum matrimonium contractum est, nec respicitur crimen quomodocunque, cæteroqui etiam ex incestu materialiter, & formali fornicatione cum consanguinea, induceretur negatio spei consequendæ dispensationis, quod ex prædictis non est dicendum. Ad id quod subditur de beneficio prolis dicendum est hoc non attendi, quando coniungitur cum incestu ante quodcunque matrimonium, sed tantum quando coniungitur cum matrimonio scienter inualidè contracto, & hoc vtique in pœnam temeritatis in sic con-

Eiusdem instantiæ efficax solutio.

contrahendo; non enim vt inquit Concilium Tridentinum loco cit. *dignus est, vt Ecclesia benignitatem facile experiatur, cuius salubria praecepta temerè contempsit*, & vtique Ecclesia merito, hoc praescribere potuit etiam cum detrimento prolis ad deterrendos homines sic peruersè contrahendo.

5 Si matrimonium fuerit bona fide per vnum initum, per alterum vero mala fide potest instaurari.

Hic alia suboritur difficultas, an si inter consanguineos initum fuerit matrimoniũ altero sciente impedimentum consanguinitatis, altero penitus ignorante, sit iusta causa dispensationis proles ex eodem matrimonio suscepta. Cui breuiter occurrendum est, asserendo vtique iustam esse causam dispensationis. *Gutierez. lib. 2. qq. canon. c. 15. num. 107. Henriquez. lib. 12. de matrimon. c. 3. nu. 9.* Ratio ex eo deducitur, quia illa proles habetur pro legitima, per textum *in c. ex tenore, qui filij sit legit.* Ergo maximè decet illud matrimonium in ordine ad honestam educationem eiusdem prolis instaurari. Accedit, quod huiusmodi dispositio carentiae spei futurae dispensationis est pœnalis, & odiosa; dispositiones autem pœnales, vtpotè odiosè exigunt delictum ex omni parte completum. Accedit secundo quod aequum non est, vt innocens sentiat perpetuum incommodum separationis ex delicto alterius scientèr contrahentis, ergo intuitu eiusdẽ innocentis poterit matrimonium illud instaurari, quod si alterex hoc commodum sentiat, est in consequentia ratione connexorum.

---

§. IX.

An ob compositionem praecisè pecuniariam possit dispensari in voto castitatis simplicis, & Religionis.

SVMMARIVM.

Exponitur series disquisitionis. 1.
Compositio pecuniaria sufficiens est pro dispensationibus iuris Ecclesiastici. 2.
Vota castitatis, & Religionis non sunt secundum se dispensabilia per compositionem pecuniariam. 3.
Huiusmodi vota sunt commutabilia in eleemosinam pecuniariam qua cedat in aequale obsequium Christi. 4.
Soluitur ratio opposita desumpta ex compositione pecuniaria in alijs impedimentis. 5.

1 Expositio casus particularis.

DISQVISITIO IX. Vouerat Antonius Castitatem, vel forte etiam Religionem; postea intendens contrahere matrimonium cum Calidonia, non interueniente causa illius executioni obstante obtulit Camerae Apostolicae certam pecuniae quantitatem, si in illo voto dispensaretur; Orta hic fuit controuersia, an ratione illius quantitatis exhibitae posset iustè super illo voto dispensari?

Ex compositione pecuniaria in alijs impedimentis etiam dirimentibus, quae sunt iuris merè Ecclesiastici posse licitè dispensari, dictum fuit suprà, & docet expressè *Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 19. nu. 35.*, quod propterea videtur posse applicari quoad potestatem dispensandi in voto castitatis, & Religionis, quandoquidem licet huiusmodi vota referantur in Deum, cui vouens se obligat, ex quo tamen procedunt ab humana voluntate, nec sint cum actuali traditione, videntur etiam quodamodo subesse potestati Ecclesiasticae, quae propterea, si in alijs impedimentis dispensare potest interueniente compositione pecuniaria, non video, cur dispensare non possit eadem compositione, intercedente etiam in votis? Nihilominus — 2 Compositio pecuniaria sufficiens est pro dispensatione in impedimentis iuris Ecclesiastici.

Respondeo primo, per illam compositionem pecuniariam, secundum se non inducitur sufficiens causa dispensationis in huiusmodi votis, *Arragonius secunda sec. q. 88. art. 12. col. 5. Sanchez de matrimonio lib. 8. disp. 20. nu 6.*, & quotquot sustinent ad legitimè dispensandum in huiusmodi voti requiri causam, quae obstet executioni eiusdem voti, inter quos sunt *D. Thomas secunda sec. q. 88. art. 12. ad secundum, & ibi Caietanus col. 2. dub. 2. Sotus lib. 7. de iust. q. 4. art 3. col. 7. vers. ad istorum, ergò Valentia secunda sec. disp. 6. q. 6. puncl 7.* Ratio ex eo deducitur, quia ad hoc, vt huiusmodi dispensatio sit legitima, debet redundare in Christi honorem, & in Ecclesiae vtilitatem, quatenus vel euitentur delicta, quae voto perseuerante possunt ex stimulis carnis, & naturae imbecillitate timeri, vel indè maior Dei honor augeatur; Sed per praecisam compositionem pecuniariam dispensatio huiusmodi non redundat in Christi honorem, nec in spiritualem Ecclesiae vtilitatem, vt per se patet, ergo ex illa causa non potest esse legitima. Confirmatur primo, quia Pontifex in huiusmodi votis non dispensat ex persona propria, sed ex persona Christi asserente Apostolo 2. ad Corinth. 2. *Nam, & ego, quod donaui, si quid donaui propter vos in persona Christi*, quod autem praestat in persona Christi cedere debet in honorem Christi, & ipsius Ecclesiae; Non cederet autem in honorem Christi, nec in spiritualem Ecclesiae vtilitatem, si votũ derogaretur propter pecuniam, quandoquidem non cedit in honorem alicuius, quod nobilius, & praestantius debitum dissoluatur propter inferius, & deterius. Confirmatur secundo ex *D. Thoma secunda sec. q. 88. art. 12. ad secundũ*, vbi asserit dispensationem in voto Religionis factam esse irritam, nulla — 3 Vota castitatis, & Religionis non sunt secundum se dispensabilia compositione pecuniaria. — Pontifex dispensat ex persona Christi.

nulla appareti causa obstante, sed quando fit præcise per compositionem pecuniariã nulla apparet causa obstans executioni eiusdem voti. Ergo &c

4 Sunt tamen commutabilia in elemosinam, quæ cedat in æquale obsequium Christi.

Respondeo secundo, congruentius potest fieri commutatio voti in eleemosinam pecuniariam, si hæc cederet in æquale obsequium diuinum, in quale cedit ipsum votum. *Sanchez de matrim. lib. 8. disp. 20. nu. 6. Caietanus in summa verb. votum c. vlt., & ibi Armilla num. 14. Corduba in summa q. 149. Sotus lib. 7. de iust. q. 4. art. 3. Valentia secunda sec. disp. 6. q. 6. punct. 7.* Probat hanc assertionem *Sanchez loc. cit. nu 5.* ex eo quod semper concurrat promptior voluntas vouentis ad materiam æqualem subrogandam; hoc autem maximè confert ad Dei, & Christi honorem, cum facilius Ecclesia in persona Christi illi gratificante, & benignè commutationem in bonum æquale indulgente ad spontaneam voti obligationem Deo dicandam inducatur. Hæc ille fere ad verbum. Sed quidquid sit de hac probatione, quæ multas patitur difficultates alia via, & ratione ad probandam responsionem procedo, quia scilicet non est præsumendum quod Deus sit inuitus quoad illam commutationem, quandoquidem subrogatum supponitur cedere in æquale Dei obsequium, ac Christi honorem, ac cederet votum cui subrogatur; Neque obstare potest, si asseratur ex eo, quod fiat illa commutatio non inferri adesse causam obstantem executioni voti, quod requiritur, vt sit legitima subrogatio; Non, inquam, obstare potest, quia hæc causa obstans executioni voti requiritur quidem quoad dispensationem, non autem quoad commutationem in æquale, vt benè asserit *Sanchez loc. cit. n 5.*, & cum eo DD. plurimi.

Deus non præsumitur inuitus ad illam commutationem.

5 Soluitur ratio opposita desumpta ex compositione pecuniaria in alijs impedimentis.

Ad rationem quæ ex aduerso afferebatur, patet disparitas quoad dispensationem in impedimentis iuris Ecclesiastici, & quoad dispensationem in votis castitatis, & Religionis, quandoquidem hæc sunt iuris diuini, & relata ad ipsum Deum, quæ propterea non possunt solui nisi in honorem, & obsequium eiusdem Dei, & Christi, in cuius persona, vt legitima sit, debet fieri dispensatio: Non cederet autem in honorem, & obsequium Dei, & Christi nisi obstaret causa eiusdem executioni; ex quo facile corruunt ea, quæ subdebantur quamtumvis enim vota huiusmodi procedant à libera voluntate vouentis, ex eo tamen, quod referantur ad Deum transferunt ius in ipsum Deum; Cui non præsumitur cedere, nisi acquisito alio iure æquali, vel nisi ipsius executio in causa repugnante impediatur, siuè hæc causa accidat ex parte materiæ voti, vel ex parte ipsius vouentis.

§. X.

An in votis ante pubertatem emissis possit semper dispensari.

SVMMARIVM.

Explicatur factum in suis terminis. 1.
Votum illud ante pubertatem emissum obligat. num 2.
Considerationes circa factum. 3.
Potest etiam dispensari, quamuis vouens acquisita pubertate non petierit dispensationem. 4.
In dubio, an ratificatio posita fuerit post pubertatem præsumitur pro non ratificatione. num. 5.
Pater in tali dubio ratificationis, etiam post pubertatem, potest irritare vota filij. 6.
Votum elicitum in angustia, vel fauore, potest dispensari. 7.
Si acquisita pubertate fuerit positiuè, vel aequivalenter confirmatum, non potest sine causa dispensari. 8.

DISQVISITIO X. Emiserat Caius ante pubertatem votum simplex castitatis, seù fortè etiam Religionis. Postea pertesus voti cum pubertatem fuerit assecutus contendebat matrimonium contrahere. Quæsitum hic fuit, an non requisita alia causa ex eo præcisè, quod votum illud fuerit emissum ante pubertatem, possit legitimè super illo dispensari?

1 Explicatur factum in suis terminis.

Votum illud, quantumvis emissum ante pubertatem tenere, & obligare communitèr sustinent DD., quandòquidem sicuti supponitur doli capax in ordine ad contrahendam noxam læthalem, ità supponitur capax vsus rationis in ordine ad contrahendam obligationem, erga Deum per votum, & sicuti in ea ætate potest validè fidem suam obligare alteri per sponsalia per ea, quæ latè in præcedenti volumine docuimus, ità non est, cur eandem fidem non possit in valida forma obligare Deo per votum promissorium. Sed, an ita obliget, vt non possit dissolui, nisi intercedente alia legitima causa ab illa ætatis immaturæ, & impuberis, pro qua fuit votum emissum, hoc est basis præsentis disquisitionis. Pro qua

2 Votum illud ante pubertatẽ emissum obligat.

Aduerte, an Caius post emissum votum illud, vel castitatis, vel Religionis ante pubertatem eadem perfectè acquisita, immediatè, vel paulò post egerit de illius recissione per dispensationem; an verò diu perseuerauerit in eodem voto, nullo habito tractatu pro recissione; an tandem post acquisitam pubertatem illud posi-

3 Considerationes circa factum.

positiuè ratificauerit. Secundum has tres considerationes præsens disquisitio est examinanda, cum diuersa ingerat dubitandi motiua.

4 Votum illud ante pubertatē emissum est secundum se dispensabile.

Respondeo primo. Si post emissum votum castitatis, vel Religionis tempore impubertatis, pubertate acquisita statim, vel paulò post pertæsus eiusdem dispensationem requisierit, probabilius potest super eodem voto dispensari, nulla alia legitima causa requisita *Abbas c. 2. n. 3. de voto, Couaruuias c. quamvis pactum 3. part. §. 1. n. 5. Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 20. num. 13.* Ratio fundamentalis huius responsionis ea est, quià ad obligandum cum omnimoda indissolubilitate, requiritur plenum iudicium, & matura deliberatio in eo, qui se obligat, sed in puero ante pubertatem perfectè acquisitam non supponitur plenum iudicium, nec matura deliberatio, quià quantumvis in eo sit vsus rationis, non supponitur tamen plenum iudicium, quod distinguitur ab vsu rationis in eo, quod plenum iudicium importat supra eundem vsum rationis dictamen prudentiæ, & præuisionem futurorum, ergò &c. Hac ratione docent primo Theologiæ moralis professores, quod ante pubertatem acquisitam non contrahant pueri reseruationem casuum, quamuis polleant perfectò vsu rationis, nonnisi, quià ad incurrendam hanc pœnam requiritur matura deliberatio. Secundò statuunt iura, quod ante decimum quartum annum non possit quis testari. Tertiò, quod licet iuramentum à puero emissum ante talem ætatem obliget, ex æquissima tamen ratione, ob imperfectionem eiusdem ætatis, concedatur super eodem absolutio *Couaruuias c. quamvis pactum 3. part. § 1. nu. 5.* Quartò proptèr eandem rationem docet *Sanchez lib. 1. de matrimonio disp. 51.*, quod quamvis impuberum sponsalia valida sint, integrum tamen sit eisdem adueniente pubertate ab ipsis recedere, à quo tamen nos recessimus lib. 5. de sponsalib., & alia huiusmodi, ergò &c.

Non supponitur esse plena deliberatione

Varia exēpla quibus euincitur responsio.

5 Potest etiā dispensari, quamvis acquisita pubertate non petierit dispensationem.

Respondeo secundo, si acquisita perfectè pubertate, qui antecedentèr ad illam vouit diu perseuerauerit in eodem voto non reclamans, nec petens super eodem dispensationem, nullo tamen posito actu positiuo, quo ratum habuerit idem votum, probabilius adhuc nulla alia causa requisita potest super eodem dispensari. *Sanchez in summa tom 1. lib. 4. c. 32. num. 7. Diana part. 6. tract. 7. resol 22. vers. ex his infertur, Cassianus in 2. 2. q 89. art 5. Calestinus in compendio Theologia moralis tract. 5. c. 5 nu. 6. Lessius lib. 2. c. 40. dub. 14. nu. 83.* Ratio ex eo desumitur, quià illud votum in sua origine non est elicitum, cum omnimoda, & plena deliberatione, & maturo iudicio, nec ex illa taciturnitate pro illo tempore subsequenti pubertatem, maius robur accipit, nec ratificationem, ergò non est, cur non possit super illo ratione illius indeliberationis, qua amissum est dispensari. Antecedens quoad primam partem ex se patet, quoad secundam sic euincitur, quià illa taciturnitas secundum se post acquisitam pubertatem, non inducit nouum positiuum consensum, per quem votum illud ratum habeatur, siquidem cum nulla vrgeat necessitas ratificandi, votum illud relinquitur in suo primæuo esse.

Illud votū in sua radice non est elicitum cum plena deliberatione.

Dices illa permanentia diutina in illo voto, nulla facta petitione dispensationis, habetur pro ratificatione ea proportionali ratione, qua dictum fuit *tom. 5. sub tit. Contractus XIV. de sponsalib. I praenot. 3 n. 3. & 4.* de sponsalibus initis per parentes nomine filiorum absentium, qui intelliguntur ea rata habere, si postquam certiorati fuerint de illo contractu intra tempus conueniens non reclamauerint, sed perseuerauerint in eodem contractu, hocque etiam docent *D. Thomas in 4. dist. 27. q. 2. art. 2. ad primum, Paludanus ibid. q. 1. art. 1. concl. 1. n. 4. Victoria in summa de matrimon n. 267. Sotus in 4. dist. 27. q. 2. art. 2. ad secundum, Petrus de Ledesma de matrimon. q 43. art 2. dub. vlt. concl. 2.* Sed contra non currit paritas, quandòquidem cum sponsalia inita per parentes nomine filiorum impuberum, vel absentium non sortiantur vim, nisi rata habeantur per eosdem filios, vel postquam peruenerint ad vsum rationis, vel postquam certiorati fuerint de contractu per Parentes inito natura eiusdem contractus, qui est vltro citroque obligatorius, exigit ne alter contrahentium suspensus remaneat, vt quisque statim vel firmet contractum, vel ab eodem recedat, vnde iura eodem non reclamante præsumunt pro ratificatione contractus; votum autem ante pubertatem emissum habet secundum se vim obligandi, nec inducit necessitatem ratificandi cum dependeat præcisè à voluntate eiusdem vouentis, sicque illa taciturnitas, & perseuerantia sine nouo actu positiuo non inducit nouum robur supra actum prius elicitum.

Instantia proposita, & dissoluta.

Confirmatur primo responsio, quia in dubio, an ratificatio voti facta fuerit per filium post adeptam, pubertatem præsumendum est votum non fuisse ratificatū, etiam si multum temporis transierit, quia ratificatio est quid facti, factum autem non præsumitur, nisi probetur, *Sanchez loco cit. Diana d. p. 6. tract. 7. resol. 22. vers. ex his infertur in fin.* ergo in primis perseuerantia diutina sine nouo actu positiuo non inducit ratificationem. Deinde, ergo, si in dubio non præsumitur pro ratificatione, nec præsumendum erit pro eadem, ex eo quod adepta pubertate non fuerit

6 In dubio, an ratificatio posita fuit post pubertatē præsumitur pro nō ratificatione.

fuerit reclamatum, nec petita dispensatio super eodem.

Confirmatur secundo, quia in dubio, an filius ratificauerit votum emissum ante pubertatem adepta pubertate, nec ne potest ipsius Pater huiusmodi votum filij irritare, *Calestinus in compend. Theolog. mor. tract. 5 c.5. n 6. Valentia tom. 3. disp. 6. q. 6. punct. 6. Azorius parte prima lib. 11. c.17 q. 7. Diana loc. cit.* ergo à fortiori poterit Pontifex super eo ante pubertatem emissо, quando expressè non constat positiuè fuisse ratificatum post pubertatem dispensare.

7 Pater in tali dubio potest irritare vota filij.

Confirmatur tertio, quia, si quis ex angustia, furore, vel ira votum castitatis, vel Religionis emiserit, & habuerit determinatam intentionem se obligandi Deo, obligatur quidem per textum *in c. sunt, qui opes 17. q. 4.* ex quo tamen emissum est in illis passionibus, in quibus non præsumitur plena deliberatio, tribuit causam dispensationi, vt notat *Siluester verb. votum II q 13.* nisi cessante angustia, furore, alijsque animi agitationibus de nouo votum illud elicuerit, *arg. reg. ratihabitio de reg. iuris in 6.* ergo, etiam si quis ante pubertatem tale votum elicuerit &c.

8 Votum elicitum in angustia, vel furore potest dispensari.

Respondeo tertio, si acquisita pubertate per actum positiuum, vel æquiualentem votum illud confirmauerit, non poterit sine alia legitima causa super illo dispensari. *Siluester verb. votum II. qu. 13. Diana part. 6. tract. 7. resol 22. vers. ex his infertur, Lessius lib. 2. c. 40. dub. 14 n 8; Valentia tom 3. disp 6. q 6. punct. 6.* Ratio ex eo deducitur, quia illa positiua confirmatio, post adeptam perfectè pubertatem, habet rationem noui voti cum plena deliberatione eliciti, sed in voto post pubertatem elicito cum plena deliberatione, nō potest dispensari, nisi legitima causa interueniente, vt supra probatum est, ergo &c.

9 Si post pubertatem fuerit confirmatum non potest sine causa dispensari.

---

§. XI.

An Episcopus possit in illo voto emisso antè pubertatem dispensare?

SVMMARIVM.

Proponitur status controuersiæ in suis terminis particularibus. 1.

Ratio suadens votum illud non esse per Episcopum dispensabile. 2.

Probabilius potest Episcopus in illo voto dispensare. 3.

Votum elicitum ex metu, quantumvis leui, est per Episcopum dispensabile. 4

Votum exigit ad obligandum indissolubilitèr plenam libertatem, & deliberationem. 5.

Soluitur ratio suadens oppositum. 6.

DISQVISITIO XI. Iuxtà terminos præcedentis disquisitionis antè pubertatem Caius emiserat votum castitatis, & Religionis. Cum iam illud votum ex præactis ratione non plenæ, & immaturæ deliberationis, quamvis obliget, sit dispensabile oritur hic ratio dubitandi, an solummodo per Romanum Pontificem, cui regularitèr est reseruatum votum castitatis, & Religionis possit dispensari, an vero etiam per Episcopum cui est subditus Caius, qui vouit.

1 Disquisitionis status expositus.

Ex quo votum illud obligat secundum se (prout superius innuimus cum deliberatio, quæ sufficit ad peccatum mortale, sufficiat etiam ad votum; non enim plus requiritur ad obligandū Deo per votum, ac requiratur ad obligandum Diabolo per peccatum) videtur iuxtà exigentiam eiusdē exigere, vt non nisi per Romanum Pontificem possit dispensare; votum enim castitatis, seù Religionis, qua tale votum est reseruatum quoad absolutionem, seù dispensationem remanet eidem Pontifici. Nihilominus

2 Ratio suadens votū illud non esse per Episcopū dispensabile.

Respondeo probabilius Episcopum posse in illo voto dispensare. Ità in similibus terminis *Nauarrus in summa c. 12. n 59. Henriquez lib. 11. summa c 15. num. 8. lit. A. Laiman lib 4. tract. 4. c. 8 nu 11.* Ratio fundamentalis ex eo deducitur, quia licet votum secundum se obliget, vt tamen obliget insolubiliter, & sit reseruatum Romano Pontifici, debet esse secundum omnes circumstantias perfectum, & cum omnimoda, & plena deliberatione, qua etiam ratione, licet aliqua actio secundum se sit peccaminosa, non intelligitur tamen reseruata, nisi attingat perfectè crimen, cui est alligata reseruatio, & sit cum plena deliberatione, sicque peccatum secundum se reseruatum, non intelligitur tamen, si committatur ab impubere, ob defectum plenæ deliberationis, sed votum ab impubere elicitum non intelligitur esse, seù fuisse cum plena deliberatione, cum illa ætas sit obnoxia imperfectioni iudicij; Ergo &c.

3 Probabilius potest Episcopus in illo voto dispensare.

Confirmari potest primo ex ijs, quæ docuimus supra *sub hoc eodem titulo Contractus XV. de matrimon. III pranot. 11. n. 9.*, nempè votum elicitum ex metu, quantumvis leui, & non cadente in constantem virum, quamvis secundum se obliget, non esse tamen reseruatum Romano Pontifici, sed posse per Episcopum dispensari, *Angelus verb. votum 4. nu. 8. Lessius lib. 2. de iust. c. 4. dub. 13. nu. 106. Bonacina in decem præcepta disp 4 q. 2. punct 7. §. 4. nu 17 Bartolomæus à S. Fausto lib 3. Thesauri Relig q. 69.*, ergo etiam votum elicitum ante pubertatem, quantumvis obliget, non intelligitur tamen reseruatum Romano Pontifici, sed po-

4 Votum elicitum ex metu quantumvis leui est dispensabile per Episcopum.

poterit ab Episcopo dispensari. Consequētia probatur quia in tātum non intelligitur votum ex metu quantumvis leui elicitum reseruatum, in quantum ratione illius metus non intelligitur emissum cum plena deliberatione, & maturo iudicio metu ipso obstante eidem plenæ deliberationi, sed etiam votum elicitum ante adeptam pubertatem non intelligitur fuisse cum plena deliberatione impubertate ipsa obsistentia maturitati iudicij, & plenæ electioni; Ergo &c.

5 Votum exigit plenam libertatē, & deliberationem.

Confirmari potest secundo ex ijs, quæ docuimus *tom. 1. sub tit. Contractus 1. de contract. in genere Disq. 1. §. 9. nu. 9.* scilicet votum esse ex illis actionibus, quæ vt indissolubiliter obliget debent esse cum omnimoda libertate, & plena deliberatione, ergo ratione qualitatis actionis si deficiat à plena deliberatione non obligabit indissolubiter, quæ propterea poterit per Episcopum relaxari.

6 Soluitur ratio suadens oppositum

Ad rationem, quæ ex aduerso afferebatur patet ex prædictis quid sit dicendum, quantumvis etenim illud votū secundum se teneat, non intelligitur tamen habere qualitatem reseruationis, & indissolubilitatis nisi sit vsquequaque perfectam, vnde merito *Panormitanus c. 21 de voto* asserit quod licet votum præcedens ex animi facilitate liget, facilitas tamen ipsa præstet causam dispensandi, & commutandi. Ad hoc plurimum facit, quod docet *Siluester verb. iuramentum 4. n. 9.* scilicet iuramentū ex impetu iracundiæ, vel ex leuitate emissum posse relaxari; quod idem docet *verb. blasfemia n. 5. & 6.*, quæ quando non est cum plena deliberatione potest à proprio Sacerdote absolui, quantumvis secundum se esset reseruata Episcopo vel Pontifici.

---

§. XII.

An error circa causam impulsiuam in voto præstet causam sufficientem dispensandi.

SVMMARIVM.

Exponitur in casu particulari disquisitio. 1.
Rationes suadentes non subesse iustam causam dispensationis. 2.
Error circa causam impulsiuam est sufficiens causa dispensationis. 3.
Textus expressè euincens intentum. 4.
Soluuntur rationes suadentes oppositum. 5.
Dispar ratio de dispensatione cum errore circa causam impulsiuam, ac de voto cum tali errore. 6.

DISQVISITIO XII. Vouerat Franciscus castitatem, vel Religionem ex motiuo formali maioris perfectionis spiritualis ad quod etiā impulit tanquam causa impulsiua aliquod extrinsecum quod incendebat idem Franciscus; sed in hoc deceptus est, quandoquidem ex illo voto potius contrarium subinferebatur. Cognoscens inde euenire oppositum causæ impulsiuæ qua excitabatur, quantumvis verificaretur causa finalis impulsiua contendebat super illo voto dispensari. Hic quæsitum fuit an ex illo errore quoad causam impulsiuam fuerit causa sufficiens dispensationis. 1 Facti series exposita.

Videtur absolutè asserendum iustam non subesse causam dispensationis quandoquidem solius causæ finalis error impedit voti valorem, & sicuti qui contraxit matrimonium cum errore versante non circa substantiam, seu causam finalem, sed tantum circa qualitatem, & causam impulsiuam non potest ipsius dissolutionem ex illo præcise capite intentare, ita, qui contraxit obligationem cū Deo per votum cum errore, non circa causam finalem, sed tantum circa causam impulsiuam, ex eo præcisè capite non poterit eiusdem dissolutionem intentare per dispensationem. Accedit, quod, si in ipsa dispensatione contingat error circa causā impulsiuam, dummodo saluetur vera causa finalis non irritetur ipsa dispensatio, nec ex illo præcisè capite est rescindibilis, *Speculator tit. de dispensatione §. dicendum restat n. 10. vers. quid si, Innocentius c. dudum el 2. n. 15. vers. inualidam de elect. Glosa c. ex parte el 2. verb. falsa de conuers. coniug. Staphileus de literis gratia tit. de vi, & effectu clausularum in princip. n. 5. Couaruuias lib. 1. var. c. 20. n. 5. vers. falsitas, Henriquez lib. 12. de matrim c. 3. n. 7.*; ergo etiam in voto, si contingat error circa causam impulsiuam, dummodo salua remaneat causa finalis non consurget irritatio, nec ex eo capite votum ipsum erit solubile per dispensationem. Nihilominus 2 Rationes suadentes nō subesse iustā causā dispensationis.

Respondeo huiusmodi errorem circa causam impulsiuam esse sufficientem causam dispensationis, *Glosa in c. magna verb. vt veniret de voto, & ibi Abbas n. 14. Sanchez de matrimon lib 8 disp. 20. n. 16.* Ratio ex eo deducitur primo, quia denegari non potest, quin error ille circa causam impulsiuam verè minuat de voluntario, ergò efficit, quod illud votum non sit liberè volitum; votum autem, quod non est cum plena libertate elicitum est secundum se dispensabile per superius probata. Antecedens probatur, quia causa impulsiua, quando verè adest multum confert ad perfectionem, & facilitatem actus, & ea maximè excitatur agens ad agendum, & sine ipsa non ita promptè, nec faciliter, 3 Error circa causam impulsiuā est sufficiens causa dispensationis.

Aa nec

Error circa causam impulsiuã quomodo attingat secundum quid substantiam actus.

nec ita liberè ageret, ergo error circa eãdem valdè minuit de propensione, facilitate, & voluntarietate ad actum; Neque dicas illum errorem minuere quidem voluntarietatem quoad modum actus, non autem quoad substantiam eiusdem, cum stante causa finali liberè mouente intelligatur eadem substantia omninò liberè volita; contra enim impugnaberis, quia licet stante causa finali liberè mouente intelligatur substantia voti liberè volita, adeoque vouentem obligare; adhuc tamen, vt indissolubilitèr obliget, & sit reseruatum, debet esse ex omni parte liberè volitum, quia reseruatio ipsa odiosa est, & vt talis restringitur solummodo ad actum omnino ex omni parte voluntariũ, sicque libertas quoad substantiam obligat, libertas autem etiam quoad modum obligat indissolubilitèr, & sic deficiente libertate quoad modum, & permanente quoad substãtiam, remanet quidem obligatio, sed deficit indissolubilitas omnimoda, vnde non est, cur non possit super illo dispensari.

4 *Textus expresè euincens intentum.*

Secundo, ex eo deducitur ratio, quod habetur *in d. c. magna de voto*, vbi expresè dicitur, quod ex defectu causæ impulsiuæ inducatur causa facilioris dispensationis, & de facto ob hunc errorem, seu defectũ Pontifex ibi dispensauit, ergo &c. Neque dicas in eo textu non esse sermonem de dispensatione, sed præcisè de commutatione voti, & de facto ibi Pontificem cõmutasse, non dispensasse; contra enim impugnaberis, quia ibi nec fuit mera dispensatio, nec mera commutatio, sed dispensatio commutationi admixta, quod vt bene notat *Sanchez lib. 8. de matrim. disp.* 20. *n.* 16. colligitur ex eo, quod Pontifex reddit causam propter quam deuenit ad dispensationem, quod non esset necessarium, si ibi fuisset mera commutatio.

Non est mera commutatio, sed dispensatio admixta commutationi.

Tertio ex eo, quod votum elicitum etiam ex timore leui præstat causam sufficientem dispensationis, vt supra probauimus, & etiam docet *Sanchez d. lib 8. disp.* 20. *n.* 5. ergo etiam votum elicitum ex errore causæ impulsiuæ, quantumvis non inficiat votum quoad substantiam, præstat tamen causam sufficientem dispensationis, Consequentia probatur, quia non minus minuit de voluntario error quoad causam impulsiuam, ac minuat error leuis; Neque dicas metum leuem attingere substantiam actus, à quo leuitèr retrahit; errorem vero circa causam impulsiuam non attingere ipsam substantiam, sed modum, cum substantia ratione causæ finalis mouentis intelligatur liberè volita; contra enim impugnaberis, quia ipsa etiã causa impulsiua refertur ad ipsam substãtiam liberius, & facilius assequendam, cũ ipsa etiam moueat ad actum, & sic error quoad eandem causam impulsiuam valdè minuit de voluntarietate circa actum, nõ quidem simpliciter ipsum irritando, sed reddendo ipsum minus, quodamodo obligatorium, sicuti metus ipse leuis non irritat ipsum actum, sed reddit facilius solubilem.

Ad rationes, quæ ex aduerso afferebantur, iam patet ex probationibus responsionis quid sit dicendum; licet enim solus error quoad substantiam irritet actum, error tamen, quoad causam impulsiuam existente in suo robore causa finali valdè minuit de voluntario requisito, vt votum sit omnino insolubile; nec ad hoc aliquã vim facit exemplum de matrimonio cõtracto cum errore circa causam impulsiuam, quandoquidem cum matrimonium sit ex genere suo omnino indissolubile semel perfecto, & consummato interueniẽtibus ijs, quæ ad substantiam simpliciter requirantur non datur amplius potestas ad dissolutionem; votum autem non est ex genere suo, ita indissolubile, quod propterea posita aliqua inuoluntarietate, potest dissolui. Ad illud, quod subditur in primis dicendum est, quod quando dispensatio non adhuc completa est in suo effectu, possit adhuc per dispensantem reuocari, si contigerit error quoad causam impulsiuam. Deinde dispar omnino est ratio de ipso actu dispensationis contingente errore circa causam impulsiuam, ac de voto contingente errore circa talem causam; nam votum ipsum est onus respectu vouentis, cui propterea, si non sit omnino liberum non debet inesse cum stricta, & omnimoda subiectione indissolubilitatis, cum votum non sufficiat inuitum; dispensatio vero est gratia eidem vouenti, nec onus aliquod infert dispensanti, quæ propterea cũm sit liberè quoad substantiam concessa non videtur posse reuocari, sicuti non possunt reuocari donationes, aliæque actiones gratuitæ.

5 Soluuntur rationes suadentes oppositum

6 Dispar ratio de dispensatione cum errore circa causam impulsiuam ac de voto emisso cũ tali errore.

---

§. XIII.

An difficultas, & periculum transgrediendi votum consurgens ex malitia, & prauo vouentis habitu præstet causam dispensationis.

SVMMARIVM.

Exponitur casus secundum suos terminos. 1.
Sententia asserens non esse sufficientem causam dispensationis. 2.
Difficultas adimplendi votum, quantumvis proueniat à prauo habitu est sufficiens causa dispensationis, si non possit occurri eidem, secus

secùs, si facilè possit occurri. 3. *Soluuntur rationes sententiæ oppositæ.* 4.

1 Exponitur casus secundum suos termi nos.

DISQVISITIO XIII. Non est dubium, quod maxima voti adimplendi difficultas, ita vt vehemens transgressionis probabilitas immineat, si proueniat ab imbecillitate naturæ, vel ex vehementibus carnis stimulis, sit sufficiens dispensandi causa: non enim æquum est, vt obligatio, quæ pro caritate inducta est, militet contra caritatem *Ricciardus in 4. dist. 38. art. 9. q. 1 in corpore, Sotus lib. 1. de inst. q. 7. art. 3. col. 6. vers. at si percontaris, Nauarrus in summa c. 12. n. 78. Valentia 2. 2. disp. 6. q. 6. punct. 7. ad finem, Ludouicus Lopez 1. part. instruct. cap. 49. ad finem, & alij innumeri.* Difficultas modo est, an, si difficultas illa adimplendi proueniat ex malitia, & prauo habitu malitiosè inducto per ipsum vouentem, adhuc vigeat causa sufficiens dispensationis.

2 Sententia asserens nõ esse sufficientem causam dispensationis.

Sotus lib. 1. de inst. q. 7. art. 3. col. 6. vers. at, si percontaris, & lib. 7. q. 4. art. 3. col. 8. vers. verum vero, Angles Floribus 2. part. vbi de voto q. vnica art. 8. difficul. 5. Manuel 2. tom. summæ c. 10. n. 2., & addit. ad cruciatam §. 9. nu. 106. existimant absolutè in ea hypothesi non esse iustam causam dispensationis, qui potissimum ea ratione mouentur, quià cum ex suo prauo affectu, & facilitate inducta per actus prauos ad peccandum, induxerit prauos affectus, & habitus potius per illud votum debet medicinam inquirere, quam ipsius quærere relaxationem. Nihilominus

3 Difficultas adimplendi votum quantumuis proueniat à prauo habitu est sufficiens causa dispensationis si nõ possit occurri eidẽ, secus si facile possit occurri.

Respondeo difficultas adimplendi votum, quantumuis proueniat ex prauo vouentis habitu ex ipsius malitia proueniente, potest esse causa sufficiens dispensationis, si vouens non possit per consueta remedia, sine magno incõmodo, difficultatem illam superare, & nulla sit spes emendæ, sed potius occasio in detestabiliora scelera dilabendi: secùs, si sine magno discrimine possit illam superare, & ex ipsa voti permanentia subsit spes emendæ. *Phyliarchus de offic. sacerd. tom. 1. part. 2. lib. 3. c. 4. ad finem, Nauarrus lib. 3. consil. in 2. edit. tit. de voto cons. 36. num. 6. Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 20. n. 19.*

Executio illius voti est omninò impar viribus vouentis.

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quià stante illo peruerso habitu, quantumvis ex malitia operantis, proueniente executio illius voti est omninò impar viribus eiusdem vouentis, & potius promouet ad peccata, quam ab illis retrahat, ergò expedit honori Christi, & eiusdem vouentis vtilitati, vt super illo fiat dispensatio, quandòquidem plurimum cedit in honorem Christi, quod peccata arceantur, & maximè rationi dissonum est, vt id quod inductum est in honorem Dei sit fundatum in ipsius opprobrium. Confirmatur, quià si quis per media praua, & illicita se reddat impotentem, & imparem ad leges Ecclesiasticas ieiunij, & alterius iuris positiui, eximitur ab onere illas adimplendi, cum lex positiua non obliget ad obseruantiam impossibilem, ergò etiam, si per prauum habitum vouens se reddiderit ad obseruãtiã voti imparem, si non redditur ipso iure immunis ab onere implementi, redditur tamen habilis ad dispensationem.

Neque obesse potest, si asseratur, quod prauus ille habitus non possit referri in commodum peruersè operantis, prout referretur, si esset causa sufficiens dispensationis, & qui peruersè habitum illum induxit, debeat sibi imputare, quod induxerit, ergò &c. Non, inquam, obesse potest, quià non est ipse prauus habitus formalitèr, vt talis, qui referatur in commodum peruersè operantis, sed est ipsa difficultas, & moralis impossibilitas adimplendi, quæ præstat causam dispensationis; vndè peccauit quidem inducendo talem habitum, supposita tamen difficultate indè emanante non peccat exigendo dispensationem, quià perseuerando in voto potius exponitur periculo peccandi, quam se retrahendi à peccato.

Ipsa moralis impossibilitas præbet causã dispensationis.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quià perseuerante voto elicito secundum plenam, & maturam deliberationem, onus viget in vouente illud adimplendi superando difficultates indè euenientes, si per media consueta, & ordinaria possint superari, præcipuè si difficultates illæ ortum traxerint ex malitia eiusdem vouentis, qui sicuti peruersè induxit illum habitum, ita totis viribus tenetur illum euertere, ergò vrgente voto, & præcepto naturali illum cogente ad euersionem ei eisdem habitui, tenebitur votum adimplere, nec poterit iustè dispensationem exigere, & in hoc sensu verificatur, quod malitia operantis non possit in eius commodum vergere, & malitiæ eius iure optimus frequentia lapsuum tribueretur.

Qui peruersè induxit habitũ tenetur illum euertere.

4 Soluuntur rationes sententiæ oppositæ.

Hinc facilè erit respondere ad ea, quæ ex aduerso obijciebantur. Dic enim ea procedere iuxta secundam partem nostræ responsionis, quando scilicet per media consueta, & ordinaria potest occurrere tali difficultati; sicuti enim ex propria malitia induxit facilitatem ad peccandum, & per consequens difficultatem ad obseruantiam voti, ità ex propria virtute tenetur facilitatem illam per contrarium habitum euellere, & contrariam facilitatem inducere ad obseruantiam eiusdem voti. Cæterum, quandò ex illo habitu inducitur difficultas talis, vt per media ordinaria non possit superari, tunc cum obseruantia sit quodamodò moralitèr impossibilis, non potest esse dubium, quod

 con-

congruentius vouens debeat absolui ab onere obseruantiæ per dispensationem, ne exponatur manifestis periculis detestabiliorum criminum, nec habitus ille voluntariè, & malitiosè inductus potest impedire dispensationem, quandòquidem cum inducat moralem impossibilitatem ad obseruantiam, reddit vouentem moralitèr impotentem ad illud adimplendum, adeoque &c.

§. XIV.

An existente iusta causa dispensationis teneatur Prælatus dispensare, & an si nolit possit ab eo appellari.

SVMMARIVM.

Exponitur status disquisitionis. 1.
Sententia asserens Episcopum peccare quomodocunq; neget dispensationem. 2.
Si dispensatio sit debita ob bonum publicum, vel priuatum contrahentium peccat negando, secus si non sit debita remissiue 3.
Episcopo negante dispensationem non datur appellatio remissiue. 4.
Episcopo iniustè negante in casibus, in quibus tenetur, possunt omitti denuntiationes. 5.

1 Exponitur status disquisitionis.

DISQVISITIO XIV. Dictum fuit in præcedenti volumine, Episcopum existente iusta causa, posse in denuntiationibus matrimonij dispensare. Hoc supposito Titius contracturus matrimonium cum Betta, interueniente vna ex legitimis causis enumeratis pro tali dispensatione, petijt ipsam à proprio Episcopo, qui eandem denegauit. Hic multiplex orta est difficultas sub præsenti titulo examinanda. Prima, an peccarit Prælatus dispensationem super illis denuntiationibus denegando. Secunda, an posita tali denegatione potuerit supplicans ab illo appellare. Tertia, an si Episcopus iniustè denegarit, vel ad ipsum nó potuerit esse recursus, potuerint licitè contrahentes, omissis illis denuntiationibus, matrimonium inire.

2 Sententia asserens Episcopū peccare quomodocunque neget dispensationem.

In ordine ad primam difficultatem plerique docuerūt, inter quos *Antoninus c. ac si clerici §. de adulterijs nu. 12. in fin. de iudicijs D. Antoninus prima part. tit. 17. c. vnico §. 10. vers., & nota secundum, Rosella verb. dispensatio nu. 4, & ibi Siluester q. 1. in fin. Armilla verb. dispensare nu. 14.* docuerunt inquam, Episcopum peccasse denegando talem dispensationem existente iusta, & legitima causa, quod probant tum *ex c. domino Sancto dist. 50.* tum *ex c. quanto 2. q. 4.*; tum ex eo, quod sic denegando constituatur acceptor personarum, præcipuè, si ex eadem causa cum altero dispensarit, & iniustus distributor vsus potestatis Ecclesiasticæ sibi commissæ. Nihilominus

3 Si dispensatio sit debita negatio est peccaminosa secus si non sit debita.

Respondeo iuxta dicta *tom. 6. sub tit. Contractus XV. de matrimon. 1 pranot. 37. nu. 32.* peccasse denegando huiusmodi dispensationem, si dispensatio expedierit ob bonum publicum, & negatio cesserit in graue detrimentum vel spirirituale, vel temporale contrahentium, secus vero, si talis dispensatio nó expedierit bono communi, nec vllum periculum adfuerit animæ, vel corporis contrahentium. Non immoror in huius responsionis secundum suas partes probatione, quandoquidem latè probata fuit loco citato, ad quem propterea vos remitto.

4 Episcopo negante nó datur appellatio.

In ordine ad secundam difficultatem, late etiam actum fuit *loc. cit. pranot. 37. nu. 36., & 37.* vbi vidimus, quod si Episcopus dispensationem denegarit exigente bono communi, & periculo damnorum tam spiritualium contrahentium eandem dispensationem, possit contrahi matrimonium eisdem denuntiationibus penitus omissis; si vero denegauerit non exigentibus talibus causis, cum non possit cogi non esse locum appellationi; vnde ne iam dicta recantemus, ad eadem vos remitto.

5 Episcopo iniustè negante in casibus quibus tenetur possunt omitti denunciationes.

In ordine ad tertiam difficultatem etiam latè vidimus *loc. cit. nu. 35.* Episcopo iniustè denegante huiusmodi dispensationem in casibus, in quibus tenetur dispensare, posse matrimonium contrahi eisdem penitus omissis, prout late docent *Gutierez de matrimonio c. 57. nu 4., & 5. Barbosa de potest. Episcopi alleg. 32. nu 51. Basilius Pontius lib. 5. c. 32. nu. 0. aliique DD. ibid. allegati.* Rationes ibi adductæ hoc expressè suadent, ad quas propterea vos etiam remitto. Sed an tunc quando ordinarius tenetur dispensare, & patet facilis aditus ad eundem, possint non requisito eodem ordinario omitti huiusmodi denuntiationes, & contrahi matrimonium, negatiue respondendum est, prout late diximus *loc. cit. nu 36.*, & ibi probauimus.

§ XV.

An dispensatio ad percipiendos fructus in absentia causa studiorum sit latè, vel strictè interpretanda.

SVMMARIVM.

Status controuersia expositus. 1.
Sententia asserens dispensationem hanc strictè sumendam, eiusq; rationes. 2.
Latam in hac hypothesi admittit interpretationem. 3.
Extenditur quando cedit in bonum communitatis, & respicit causam publicam, & est debita. 4.

Se-

Soluuntur rationes sententia opposita. 5.

1 Status disquisitionis exponitur.

DISQVISITIO XV. Titius beneficiarius cum onere residentiæ cum petijsset ab Episcopo dispensationem, vt posset diu abesse causa studiorum, & interim percipere fructus beneficij, eandem obtinuit, cumque ageretur de perceptione fructuum, oppositum fuit dispẽsationem, vtpote stricti iuris non extendi, nisi ad fructus præbendæ non ad alios reditus, qui præcise debentur ratione residentiæ, vel alicuius alterius muneris annexi ipsi residentiæ, quiq; non compatiuntur cum absentia. Quæsitum hic fuit quid iuris, & an in hac hypothesi dispensatio sit strictè, an latè interpretanda.

2 Sententia asserens strictè interpretandum, eiusque rationes.

Videtur absolutè asserendum dispensationem hanc non admittere, nisi strictam interpretationem, cum discordet à iure communi, secundum quod statuitur, vt fructus residentiæ, aliorumq; munerum non debeantur, nisi beneficiario residenti; dispensatio autem à iure communi exorbitans semper strictè interpretanda est *Glosa fin in l. beneficium ff. de constit. Princip. Glosa c. ordinarij verb. dispensationes de offic. ord. in 6. Innocentius c. quod dilectio in fin. de consang. Antonius c. olim num. fin. de verb. signific Immola c. nonnulli §. sunt etiam alij nu 3. de rescript. Decius cons. 32. nu. 4. vol. 1. Mandosius reg. 23. Cancellaria q. 4. num. 6.* Nihilominus

3 Latam admittit interpretationem.

Respondeo in data hypothesi dispensationem admittere latã interpretationem, & extendi ad omnes fructus *Oldradus cons. 117. in fin. Gambara de auctoritate legati lib. 10. nu. 277., & seqq Sanchez. de matrimon. lib. 8. disp. 1. nu. 14.* Ratio ex eo deducitur primo, quia dispensationes, quoad ea, quæ cedunt in bonum communitatis, tanquam priuilegia sunt extendenda, per textum *in l. sunt persona in fin. ff. de Relig., & sumpt. fun.* vbi dicitur quod summa sit ratio, quæ pro Religione facit, sed dispensatio, de quã hic agitur cedit in bonum cõmune communitatis, & Religionis, siquidem ad communem Religionis vtilitatem spectat habere idoneos ministros, qui talis constituuntur potissimum per studia; Ergò &c.

4 Extenditur, quando cedit in bonum communitatis.

Etiam, quãdò respicit in qua inest publica vtilitas.

Secundo quia concessiones factæ non determinatæ personæ, sed causæ, in qua vtilitas publica versatur, habentur quodammodo pro lege per ea, quæ docuimus *sub hoc eod. tit. Contractus XV. de matrimon. 3. praenot. 4. nu. 6.* dispositiones autem per modum legis latam admittunt interpretationem *Oldradus cons. 300. nu. 4. vers. considerandum est, Sanchez. de matrimon. lib. 8. disp. 1. num. 13.* Sed dispensatio facta pro causa studiorum, non est facta personæ determinatæ, sed causæ, in qua effulget publica vtilitas, vt per se patet; Ergo &c.

Tertio, quia dispensationes sunt latè interpretandæ, quando sunt necessariæ, seù debitæ in aliquo euentu, per ea, quæ docuimus *sub hoc eod. tit. Contractus XV. de matrimon. 3. praenot. 4. nu. 7.*, & docent *Gambara de auctor. leg. lib. 10. nu. 274.*, & alij, sed dispensatio causa studiorum quoad absentiam est necessaria, & debita, quatenus necessarium est ministros Ecclesiæ esse idoneos, qui tales constituuntur per studia, & per peritiam, quæ maximæ acquiritur in alijs regionibus, vbi studia huiusmodi coluntur, & diriguntur; Ergo &c.

Etiam, quãdò est debita, & necessaria.

5 Soluuntur rationes sententiæ oppositæ.

Ad rationem quæ ex aduerso afferebatur, dicendum est regulã illam genenalem in plerisque fallere, iuxta ea, quæ in probationibus responsionis adducta sunt, & sic omnia restringendo, primo fallit quando dispensatio cedit in fauorem communitatis, & Religionis; Secundo, quando non respicit determinatam personam, sed causam communem, quamvis in priuata persona hæc consistat, cum tamen sit addicta publico ministerio; Tertio quando dispensatio est necessaria, seu debita pro aliquo euentu.

---

§. XVI.

An dispensatus in irregularitate sine addito, intelligatur dispensatus ad omnia.

SVMMARIVM.

Expositio casus in suis terminis. 1.
Dispensatus ad ordines sine addito intelligitur solum ad minores. 2.
In odiosis, & correctorijs propositio indefinita aequivalet particulari. 3.
Dispensatus in irregularitate sine addito intelligitur dispensatus ad omnem effectum. num. 4.
Dispensationes extenduntur iuxta ea, ad quæ extenditur verborum significatio. 5.
Soluuntur rationes opposita. 6.

1 Refertur status disquisitionis.

DISQVISITIO XVI. Illegitimum respectu natalium esse irregularem satis superque constat, adeò vt secundum se nec possit promoueri ad ordines, nec maiores, nec minores, nec sit capax dignitatum, nec beneficiorum. Hoc supposito Titius illegitimus per Romanum Pontificem dispensatus fuit in irregularitate, nulla facta restrictione, an pro ordinibus minoribus præcisè, an pro maioribus, an pro beneficio simplici, an verò etiam pro curato, & an pro quacunque dignitate. Supposita hac dispensatione Titius electus fuit ad beneficium Parochiale. Quæsitum fuit, an vigore illius dispensationis capax sit illius beneficij.

Ex ijs, quæ dicta sunt supra *sub hoc eod. tit.*

tit. Contractus XV. de matrimon. I I. praenot. 4. nu. 10. videtur absolute dicendum dispensationem illam ad hoc beneficium non extendi, quandoquidem, si quando quis est dispensatus praecisè ad ordines, nulla facta expressione, an ad minores tantum, an verò etiam ad maiores dispensatio restringitur praecisè ad minores; prout latè docent *Glosa in c. fin. verb. ad omnes de fil. presbyt. in 6. Speculator tit. de dispensatione §. vltim. n. 2. Iason. in l. beneficium n. 42 ff. de constitution. Princip. Astensis 2. part. summa lib. 6. tit. 22. art. 4. q. 6.* ita etiam, quandò quis est dispensatus in irregularitate sine vllo addito, seu sine vlla restrictione videtur dispensatio restringenda ad id, quod minus est, vt aliquem sortiatur effectum, non extendenda ad id, quod maius est attenta natura eiusdem dispensationis, quae semper strictè est interpretanda.

2 Diispensatus ad ordines sine addito intelligitur solum ad minores.

Accedit quod licet propositio indefinita in fauorabilius aequivaleat propositioni vniuersali, in odiosis tamen, & a iure communi exorbitantibus, aequivaleat particulari, per ea, quae tradidimus *loc. cit. num.* 10, tum igitur in praesenti versemur in exorbitantibus à iure communi, non est cur dispensatio illa indefinita non debeat restringi, adeovt non plus officiat iuri communi, quam par sit. Nihilominus

3 In odiosis propositio indefinita aequivalet particulari.

Respondeo dispensatum sic in irregularitate sine vllo addito, & sine vlla restrictione capacem esse cuiuscunque beneficij, & dignitatis ad quę erat incapax ratione irregularitatis. *Suarez de censur. disput. sect. 3. nu. 3. Sanchez de matrim. lib. 8. disp. 1. nu. 28.* Ratio ex eo deducitur, primo quia tota incapacitas, quam habet illegitimus ad huiusmodi beneficia, aliaque omnia est ratione irregularitatis, quae consurgit ex defectu natalium, sed per illam dispensationem sic absolute conceptam, sine vllo prorsus addito irregularitas sublata, intelligitur quoad omnia, ergo &c. Minor probatur quia dispensatio ex genere suo abolet impedimentum, & cum haec referatur non ad aliquam partem in particulari, seu in ordine ad aliquod speciale munus, non est cur debeat restringi, ergo debet intelligi, vt relata ad omne id, quod secum affert impedimento irregularitatis.

4 Dispensatus in irregularitate, sine addito intelligitur dispensatus ad omnem effectum.

Secundo quia verba absolutè prolata integram important absolutionem, sed verba quibus concipitur talis dispensatio, sunt absolutè prolata sine vlla penitus exceptione, & restrictione, ergo integram important abolitionem impedimenti.

Verba absolute prolata integrã inuoluunt absolutionem.

Tertio quia potestas in Pontifice dispensante non est limitata ad vnum, vel alterum effectum, sed absoluta quoad omnia, adeo vt impedimentum possit auferre quoad omnem suum effectum, ergo cum illa dispensatio non sit restricta quoad aliquem affectum in particulari, intelligi debet quoad omnem effectum absolute. Consequentia probatur, quia non est aliqua ratio assignabilis, ratione cuius illa dispensatio limitetur; non potestas limitata dispensantis, cum haec supponatur in hoc genere vniuersalis ad omnia; non verba quibus concipitur dispensatio, cum haec sint vniuersalia, nec restricta ad aliquem effectum; Neq; dicas restringi ex ipsa natura dispensationis, quae ex genere suo strictè est interpretanda; contra enim impugnaberis, quia tunc tantum est stricta facienda est interpretatio, quando verba, quibus concipitur, relinquunt locum interpretationi, secus quando absolute concepta sunt, & ex modo, quo proferuntur, secundum se exprimunt effectum absolutum, vt in praesenti hypothesi, nec in hoc fit extensio, quia verba illud importat *Angelus l. fin. col. 2. vers. item opponitur ff. de const. Princip.*

Conformatur ad normam potestatis concedentis.

Quarto quia licet dispensationes non admittant extensionem vltra verborum proprietatem, ad comprehensa tamen secundum propriam verborum significationem, & naturam extenduntur per textum *in l. cum lege ff. de testament.*, quem late ibi ponderat, & ad hunc sensum desiuat *Aretinus Abbas c. ex parte col. 3. notab. 2. de decimis. Caldersnus cons. 1. statim in principio de consang. Decius c. at si clerici §. de adulterijs num. 169. in noua edit. de iudic. Cagnolus in reg. semper in obscuris nu. 1 ff. de reg. iur. Rebuffus prax. beneficiorum tit. de differentijs inter priuilegium, & rescriptum nu. 8.*, sed verba, quibus concipitur haec dispensatio, apta sunt secundum propriam, & formalem significationem ad importandam ablationem irregularitatis quoad omnia, seu quoad omnes effectus eiusdē, nec est aliqua particula, quae restringat ad aliquem in particulari; ergo &c.

5 Dispensationes extenduntur ad comprehensa secundum propriam verborum formam.

Maior probatio, & efficacior nostrae responsionis, erit solutio argumentorum in principio disquisitionis propositoru. 6 Ad primum igitur dico disparem esse rationē de dispēsatione irregularitatis, cum limitatione ad ordinēs praecisè, ac de dispensatione absoluta irregularitatis sine vllo addito; quando etenim fit cum limitatione, mens dispensantis supponitur regulari ad normam iuris, nec vlterius extendi; quando vero fit sine vllo prorsus addito supponitur regulari ad normam potestatis eiusdem dispensantis, quae cum extendatur ad omnia, seu ad omnem effectum, facit etiam dispensationem conceptam sine clausula limitante extendi ad omnia, cum non sit aliquid, quod possit ipsam restringere.

6 Soluuntur rationes oppositae sententiae.

Ad secundum idem ferè respondendum est; tunc etenim propositio in odiosis indefinita aequivalet particulari, quando est ali-

Quomodo verificetur, quod in odiosis propositio indefinita æquivaleat particulari

aliquid per quod restringatur, & particularizetur, quod tunc contingit, quandò limitatur ad aliquem effectum ex multis, quos secundum se posset producere, quià tunc indicat mentem limitatam dispensantis, & vtique ad normam iuris: quandò verò absolutè profertur, cum non habeat limitatiuum ad normam intentionis concedentis accipienda est, quæ intentio cum per verba absoluta exprimatur, supponenda est absoluta, & vniuersalis.

---

§. XVII.

An dispensatio ex eo, quod sit facta à legislatore, sit lata interpretanda.

SVMMARIVM.

Expositio casus in terminis particularibus. 1.
Præscindit disquisitio à casu, in quo dispensatio facta sit motu proprio. 2.
Sententia asserens dispensationem factam à legislatore latè esse interpretandam. 3.
Contraria sententia præfertur. 4.
Etiam lex generalis correctoria est strictè interpretanda. 5.
Soluuntur rationes contraria sententia. 6.
Beneficium Principis duplex, & qualitèr vtrumque interpretandum. 7.

1 Refertur status disquisitionis.

DISQVISITIO XVII. Considerat Princeps supremus in sua ditione legem quandam, omnes & singulos suos subditos afficientem. Deindè ad partis instantiam quendam in tali lege dispensauit per verba quædam, quæ ambiguitatem præseferebant, an dispensatio extenderetur ad omnem effectum, an verò ad aliquem tantum. Hic controuersum fuit, an illa dispensatio ex eo, quod proueniat à legislatore, seù superiore potente legem condere, sit largè interpretanda, an verò ad normam textus *in c. 1. §. ille verò de filijs præsbit. in 6.* sit restringenda.

2 Non procedit, quandò dispensatio facta est motu proprio.

Dixi, *ad instantiam partis*, proptèr nonnullas asserentes dispensationes, & beneficia motu proprio Principis concessa, esse latè interpretanda, per textum *in c. si motu proprio de Præbendis in 6. Antonius c. at si clerici §. de adulterijs n. 14. de iudic Felinus c. postulasti n. 13 limit. 6. de rescript. Rebuffus in concordatis in forma mandati Apostolici super clausula motu proprio in 4. effectu, Burgasius de irregularitate 2. part. titul. de interpretatione dispensationis nu. 23.* de qua refusè nos egimus suprà. Quamobrem præcisa difficultate quoad dispensationem factam motu proprio à Principe eandem ad fortiores terminos restringimus, quandò est concessa ad instantiam partis. Circa quam

3 Sententia asserens dispensationem factam à legislatore latè esse interpretandam.

Aretinus c. at si clerici, §. de adulterijs n. 31. & 34. de iudic. sensit, quod, quandò fit à legislatore, vel à superiore potente legem condere, sit latè interpretanda. Duplici potissimum rationi innititur hæc sententia. Prima, quià Princeps supremus potens condere legem concedens dispensationem, videtur quasi quandam priuatam legem in illa dispensatione concedere, sed lex, quantumvis priuata, apta est extensionem recipere, sicuti lex fauorabilis communis recipit, ergò &c. secunda, quià illa dispensatio à supremo concessa, est quasi quoddam beneficium Principis, sed beneficium Principis latissimè interpretandum est *c. olim de verb signif l. beneficium, ff. de constit. Princip.* His tamen non obstantibus.

4 Contraria sententia præfertur.

Respondeo probabilius esse dispensationem, quantumvis à Principe concessam, qui habeat ius condendi legem, non esse latè, sed strictè interpretandam. *Felinus c. postulasti n. 9. de rescriptis, Sanchez de matrimon. lib 8. disp. 1. n. 29.* Ratio multiplex huius responsionis esse potest. Prima est à priori, quià scilicet concessiones, quæ fiunt contra ius commune, ab eoque exorbitant, ex genere suo sunt strictè accipiendæ, quià efficax satis præsumptio est, quod Princeps non intendat plusquam par sit derogare iuri communi, ergò à quoscunque sint, siuè à superiori potente condere legem, siuè ab inferiori potente in eadem dispensare, quantumvis ipsam non possit cōdere semper erūt interpretandæ, vt non plusquam par sit officiant iuri communi: vnde meritò in cōfirmationē adduci huc potest textus *in reg., quæ à iure de reg. iuris in 6.* vbi dicitur, quod lex etiam generalis, si iuris communis sit restrictoria, seù correctoria, strictè sit interpretanda; si igitur hoc verificatur quoad legem generalem, quæ non potest esse nisi à superiore habente potestatem condendi legem, cur verificari etiam non debet quoad dispensationē, quamvis hæc esset etiam quædam lex priuata, & procedat ab ipso legislatore, vel ab habente potestatem condendi talem legem? Secunda est à posteriori, quia de facto dispensationes, quæ procedunt à Romano Pontifice, cuius est condere leges canonicas quoad illegitimas, vt promoueri possint ad ordines, strictè interpretantur, adeo vt, si dicatur ad ordines simpliciter non intelligantur, nisi ad minores, non autem ad sacros, & vt promoueri possint etiam ad ordines sacros expresse non extenduntur, vt constituatur dispensatus capax beneficij parochialis *Antonius c. postulasti num. 10. de rescriptis Aucharanus c. fin. n. 4. verico notab. 1. de filijs præsbit. in 6. Felinus c. fin. num. 5. de simon. Borgasius de irregul. 2. part. tit. de interpret.* dispen-

5 Etiam lex generalis correctoria est strictè interpretanda.

dispensationis, *Sairus in thesaur. casuum tom.1. lib.6. c.11. nu.21.*, & nos etiam supra docuimus *sub hoc eod. tit. Contractus XV. de matrimon. III. prauus 4. nu 10.*, ergò dispensatio procedens etiam à superiore habente legitimam potestatem condendi legem, regulatur ad normam dispensationum, ita vt non extendatur, sed strictam patietur dispensationem.

6 Soluuntur rationes contrariæ sententiæ. Ad rationes, quæ pro contraria parte afferebantur dicendum est, dispensationem illam factam à legislatore, vel ab habente potestatem condendi legem, non habere vim legis, nisi impropriè cum sit derogatio legis, & quidem in ordine ad personam particularem, vndè potius est priuilegium, quam lex. Deindè dato etiam, quod habeat rationem legis priuatæ, non propterea sequitur, quod sit extendenda; hoc expressè euincit textus *in d. reg. quæ à iure de reg. iur. in 6*, vbi non obstante lege generali, si hæc fuerit correctoria iuris communis, est strictè interpretanda.

7 Benefic. à Principis duplex, & qualitèr vtrumque interpretandum. Ad secundum dato etiam, quod illa dispensatio à supremo concessa sit veluti quodam beneficium Principis, non propterea sequitur, quod sit latè interpretanda, quandòquidem, vt alibi dicebamus, beneficium Principis est quasi in duplici differentia; aliud, quod est præter ius præcisè, & hoc vtique est latissimè interpretandum, vt habetur *in d. c. olim de verb. signif.*, *& in l. beneficium, ff. de constit. Princip.* aliud, quod est contra ius, quatenus iuri communi derogat, & hoc est strictè interpretandum per textum *in c. 1. de filys Presbit. in 6.*, atque hoc idem docent *Antonius c. litteras n. 10. in fin., & ibi Abbas n. 7. de filys presbit. Felinus c. postulasti n. 8 vers. vnde dicit de rescript.*

---

§. XVIII.

An dispensatio concessa Episcopo electo, vt ad tres menses differat consecrari suspendat dimissionem beneficiorum vsque ad consecrationem.

SVMMARIVM.

Enucleatur factum in suis terminis. 1.
Episcopus ex dispositione iuris non potest differre consecrationem vltra tres menses. 2.
Sententia asserens dispensationem ad protrahendam consecrationem, vltra tres menses non importare dispensationem quoad dimissionem beneficiorum. 3.
Sententia asserens secum trahere dispensationem ne vacent beneficia, quandò est motu proprio. 4.
Sententia opposita asserens secum trahere detentionem beneficiorum. 5.
Trahit secum detentionem beneficiorum, quandò est ex causa necessaria, secus quandò est ex causa voluntaria. 6.
Conciliantur omnes sententiæ, & satisfit argumentis.

DISQVISITIO XVIII. Suadebat Titius nonnullis beneficijs Ecclesiasticis puta canonicatu, & beneficio Parochiali, atque hic perseuerans in possessione eorundem nominatus, & electus fuit ad Episcopatum. Secundum dispositionem iuris à die consecrationis huiusmodi beneficia vacare debent. Rebus tamen sic stantibus idem Titius dignis de causis impetrauit dispensationem à Romano Pontifice, vt vltra tres menses, vel plures differre posset consecrationem. Hic orta fuit controuersia, an illa dispensatio sicuti licitam reddit dilationem consecrationis, vsque ad tempus in eadem statutum, ita & licitam reddat, & validã detentionem præcedentium beneficiorum, vsque ad actualem consecrationem, an vero non obstante eadem dispensatione beneficia sint dimittenda à die, in qua, si non intercessisset dispensatio, habenda fuisset consecratio. 1 Exponitur series facti

Pro cuius controuersiæ intelligentia aduerte in iure dispositum esse, vt Episcopus electus ex propriæ voluntatis arbitrio non possit differre à die electionis vltra tres menses consecrationem. Rursus in eodem iure præscriptum est, vt beneficia, quibus gaudebat Episcopus electus immediatè à die consecrationis eiusdem vacare debeant per textum *in c. cum in cunctis, § cum vero de elect.* 2 Episcopus ex dispositione iuris non potest prorogare consecrationem vltra tres menses.

Plerique sustinent dispensationem concessam, vt electi consecratio protrahatur vltra tres menses à iure præscriptas non secum trahere ius ad retinenda beneficia, vsque ad actualem consecrationem, sed elapsis eisdem tribus mensibus à iure præscriptis immediatè eadem beneficia dimittenda esse, & vacare *Innocentius c. de multa n. 2. vers., sed quid, si ex dispensatione de prabend. Monachus c. si gratiosè n. 4. de rescript. in 6. Hostiensis in c. cum in cunctis n. 16 de elect., & aly plures* apud *Sanchez lib 8 de matrimon. disp. 1. n. 24*, & quidem non incongruæ ratione prima fronte videtur inniti hæc sententia, quandòquidem ex toties decantatis dispensationes contra ius commune, vt potè stricti iuris non sunt extendenda vltrà id, ad quod expressè conceduntur; cum igitur dispensatio sit solummodò ad protractionem consecrationis non est trahenda ad detentionem beneficiorum. Accedit, quod dispensationes non extenduntur ad omninò separabilia, & non connexa *Felinus cap. at si clericis §. de adulterijs n. 16. de iudic.*, *& ibi Aretinus nu. 36.*; vndè meritò dicitur, 3 Sententia asserens non importare dispensationem super dimissione beneficiorum. Huius sententiæ fundamenta afferentur.

quod

quod, quandò accessoria sunt à principali separabilia ità, vt dispensatio super principali imprimat suum effectum, absque ea extensione non sit extendenda ad accessoria *arg. textus in l. fin. §. Lucius, ff. de condit. indeb.*, sed dispensatio ad protractionem temporis quoad consecrationem est separabilis, & non connexa cum detentione beneficiorum præcedentium, vt per se patet, ergò &c.

4 Sententia media asserens trahere dispensationem, ne beneficia vacent, quandò est concessa motu proprio.

Alij media procedunt via, & sic distinguunt; vel etenim illa dispensatio ad protractionem consecrationis est concessa motu proprio Pontificis, vel ad instantiam eiusdem Episcopi electi; iuxtà primum sensum asserunt dispensationem huiusmodi trahi etiam ad detentionem beneficiorum, vsque ad tempus prorogatum consecrationis, & fortè ea ratione mouentur qua dicitur, quod concessiones motu proprio latam patiuntur interpretationem *arg. textus in c. si motu proprio de prabendis in 6. Spiaphilaus de litteris gratia tit. de vi, & effectu clausularum §. 4. motus proprius nu. 2. Alexander de Neuo cap. quià circa nu. 10. de consang. Emanuel qq. Regul. tom. 2. q. 46. art. 11. Felinus c. postulasti n. 13. limit. 6. de rescript.* Iuxtà secundum sensum sentiunt nullatenus extendi ad detentionem beneficiorum proptèr communem, & generalem regulam, quod dispensationes contra ius commune sint potius restringendæ, quam extendendæ per allegata iura, & DD.

5 Sententia asserens trahere detentionem beneficiorum.

Alij tandem absolutè docent huiusmodi dispensationem secum trahere detentionem beneficiorum, vsque ad actualem consecrationem *Antonius c. cum in cunctis §. cum verò n. 14. de elect. Rebuffus praxi benefic. tit. de dispensatione ad plura beneficia num. 74. Gambara de authorit. legati lib. 10. n. 249., & seqq. Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 1. nu. 24.* Plures rationes huius tertiæ sententiæ affert *Sanchez loc. cit.* Prima est fundata in eo, quod ipse existimat hanc beneficiorum vacantiam prouenire in pœnam culpabilis dilationis quoad consecrationem, quod probat ex eo, quod asserit *Innocentius in c. de multa num. 2. de praben.*, quemque testatur esse communitèr ab omnibus receptum scilicet non vacare beneficia consecratione dilata ratione morbi Episcopi electi, sed quandò consecratio differtur ex legitima Pontificis dispensatione super hoc impetrata ipsius dilatio est omninò inculpabilis, ergò &c. Secunda est, quæ deducitur *ex c. cum ex eo de elect. in 6.*, vbi dicitur, quod, si Parochus ex legitima dispensatione non promoueatur intra annum in eodem textu statutum non amittat beneficium, eo quià eadem dispensatio ipsam priuet, & absoluat à crimine. Quid igitur concludendum?

6 Trahit secum detentionem beneficiorũ, quandò est ex causa necessaria secùs, quandò est voluntaria.

Respondeo alia adhibita distinctione; vel etenim illa dispensatio pro protractione temporis fuit ex causa omninò voluntaria respectu Episcopi electi petentis, vel ex causa necessaria ratione cuius non potuerit intra tempus à iure præscriptum consecrari, sinè graui suo discrimine. Iuxtà primum sensum probabilius sentio dispensationem ad illam temporis protractionem non trahere dispensationem ad detentionem beneficiorum, & in hoc existimo consentire, vltrà DD. citatos pro prima sententia *Ioannem Andream in cap. cum in cunctis n. 18. de elect.* Iuxtà secundum sentio dispensationem quoad temporis prorogationem extendi etiam ad beneficiorum detentionem, & in hoc vltrà DD. præcitatos pro tertia sententia consentiunt etiam *Abbas in d. c. cum in cunctis n. 9. de elect. Euerardus loco à ratione legis larga n. 36. fallentia 11. Sairus thesaur. casuum tom. 1. lib. 7. c. 14. n. 21.*, atque sic meo videri concilientur sententiæ extremè oppositæ, & iuxtà hanc distinctionem ex necessitate procedere, existimandus est *Innocentius* ne sibi expresse contrarius videatur dum *d. c. de multa n. 2. vers. quid si ex dispensatione de prabend.*, *& c. cum in cunctis n. 3. vers. item, & quando de elect.* asserit primam dispensationem non trahi ad retentionem beneficiorum, & posteà *ead. c. de multa nu. 2.* concedit, quod dilata consecratione ratione morbi Episcopi non vacare ipsius beneficia.

Afferuntur rationes pro prima parte, quandò est ex causa voluntaria.

Prima pars prætèrquam, quod rationibus pro prima sententia adductis efficacitèr euincitur potest sic confirmari paritate, quià dispensatio ad non residendum minimè extenditur ad fructuum consecutionem, qui ab absentibus perduntur non alia ratione, quià hæc possunt separari *Antonius c. at si clerici §. de adulterijs n. 14. de iudic.*, *& ibi Felinus n. 17. vers. 2. fallit, Milis in repert. lit. D. verb. dispensatio n. 23. vers. dispensatus, vt possit Brunorus in suo compendio lit. D. verb. dispensatio est de lege iurisdictionis*, ergò neque dispensatus, vt non consecretur intrà terminum à iure præscriptum intelligitur dispensatus ad retentionem beneficiorum, & ad perceptionem fructuum dependentèr ab eisdem beneficijs: His suppositis hæc secunda pars ex eo deducitur fortius, quod nec natura dispensationis exigit dictam extensionem, nec causa ob quam conceditur; non natura dispensationis, quià iam liquet hanc esse restringendam; non causa dispensationis, quià æquum non est, vt quis ex motiuo propriæ libertatis, seù ex causa omninò voluntaria eximatur à dispositione iuris nisi de eiusdem derogatione expressa fiat mentio, nec hæc causa necessariò connectitur cum vtroque effectu, nec vnum infert ex alio, cum vterque

non sit necessariò connexus, nec ab inuicem separabilis; Nec absolutè verum est id, quod pro tertia sententia afferebatur scilicet vacationem illam beneficiorum non esse separabilem à dilatione consecrationis nisi, quandò talis dilatio est culpabilis, vndè est solummodò in pœnam talis culpabilis protractionis temporis; quandò autem talis dilatio est ex legitima dispensatione non est culpabilis, & omni prorsus caret vitio; Non, inquam, absolutè verum est, quandòquidem talis vacatio est ex dispositione iuris non præcisè in pœnam, sed proptèr incongruentiam, quam habet Episcopatus ad quem electus est cum beneficijs præcedentibus, & licet quandò ex dispensatione differtur consecratio non possit ille sic electus dici Episcopus secundum omnes circunstantias, & absolutè, sed cum addito scilicet Episcopus electus, nihilominus, quià ex propriæ voluntatis arbitrio differt consecrationem cum ex causa omninò voluntaria peterit dispensationem æquum non est, vt beneficia illa præcedentia retineat in præiudicium iuris disponentis pro illo tempore de dimissione, & aliorum, qui præfici deberent huiusmodi beneficijs.

Afferuntur rationes pro secunda parte, quandò causa est necessaria.

Secunda pars ex eo euincitur, quià ex suaui Ecclesiæ regimine non est præsumendum, quod vrgente graui necessitate, quæ Episcopum sic electum eximit ab onere consecrationis pro tali tempore velit ipsum carere præcedentibus beneficijs, cum illius non consecratio pro tempore præfinito non proueniat ex causa eidem voluntaria, & in hoc sensu verificatur id, quod asserebat *Innocentius in d. c. cum de multa num* 2. quem *Sanchez d. lib. 8. de matrimonio disp.* 3. *n* 24. asserit esse ab omnibus receptum nempè non vacare beneficia, quæ possidebat Episcopus consecratione dilata ratione morbi eiusdem Episcopi. Confirmatur, quià probabile non est, quod iura positiua voluerint priuationem imponere ob aliquod, quod impossibile sit moralitèr loquendo adimplere maxima accedente auctoritate superioris dispensantis, & consulentis suo indulto tali impossibilitati morali, ergò interueniente causa necessaria, & ratione eiusdem dispensatione prorogata consecratione non erit, cur vacare debeant beneficia.

Quandò ex motu proprio extenditur remissiuè.

Quod, si inquiras quid sentiendum sit, si illa dispensatio quoad prorogationem consecrationis concessa fuerit motu proprio Pontificis, & non ad instantiam partis; tunc dicendum erit, quod dictum fuit *sub hoc eodem tit. Contractus XV de matrimon. 3. pranot. 4. n. 4.*, scilicet tunc esse latam faciendam interpretationem. Recole, quæ ibi dicta sunt.

Ex quibus omnibus habes quomodo concilies sententias primum, & tertiam extremè oppositas; prima etenim procedit, quandò dispensatio est ex causa merè voluntaria, quæ propterea secum non trahit vtrumque effectum. Tertia verè procedit ex causa necessaria, quæ ex benigna iuris interpretatione non est cum priuatione &c. Solum remanet nunc respondendum ad vltimum argumentum, quod afferebatur pro tertia sententia situm in eo, quod Parochus non promotus ex legitima dispensatione intra annum non amittat beneficium, prout in textu statuitur *in c. cum ex eo de elect. in 6.* Dic igitur textum, & ea quæ in eodem dicuntur rectè procedere, quià dispensatio ipsa directè connectitur cum non amissione beneficij, cum ideo illa ponatur, ne huiusmodi vacatio sequatur; & iuxtà hunc sensum etiam sequitur, quod Episcopus dispensatus, vt proroget consecrationem non amittat Episcopatum, quià dispensatio directè tendit ad hunc effectum, non tamen sequitur, quod non amittat præcedentia beneficia, quià hæc non connectuntur cum ipsa dispensatione, quæ directè tendit ad non amissionem Episcopatus. 7 conciliantur omnes sententiæ, & satisfit argumentis.

---

§. XIX.

An dispensatio concessa Monacis, vel Episcopis ad testandum intelligetur de primo testamento, an de alijs successiuè.

SVMMARIVM.

Factum in suis terminis, & duplex difficultas examinanda. 1.
Sententia asserens secundum testamentum non subsistere defectu potestatis. 2.
Probabilius est posse reuocari primum testamentum, nouumque condi vigore illius dispensationis. 3.
Soluuntur rationes sententiæ opposita. 4.
In foro externo, si secundum testamentum non teneat, quamuis in eodem primum fuerit reuocatum primus hæres succedit. 5.
In foro interno coniectandum est iuxtà intentionem reuocantis, & quomodo. 6.

DISQVISITIO XIX. Suppono ex generali Regula Monachos, & Episcopos præcipuè Regulares, seù à Religione assumptos ineptos esse ad testandum de rebus, quarum vsu gaudeant. Rebus sic stantibus Titius Monachus, vel Theon Episcopus è Religione, in qua professus fuerat assumptus impetrauit dispensationem à Romano Pontifice, vt de rebus, quas acquisiuit posset testari, quam obtinuit 1 Facti series exposita.

nuit sub praefixis terminis, vt posset testari. Hac munitus auctoritate Pontificis per dispensationem impetratam suum condidit testamentum, in quo vocauit haeredem Caium Nepotem ex fratre; Deinde mutata voluntate reuocauit primum testamentum, nouumque concludit in fauorem Nepotis ex sorore. Hic duplex potissimum orta est difficultas. Prima, an secundum illud testamentum in fauorem neptis, quo reuocauit primum teneat, an vero omnino inualidum sit defectu potestatis testandi, quatenus dispensatio se extendat ad primum, duntaxat testamentum, an vero ad plura quousque ipse Titius, vel Theon dispensatus viuit. Secunda ex suppositione, quod secundum testamentum non teneat defectu illius potestatis primum remaneat in suo robore, quatenus vocatus in illo debeat succedere, an vero etiam per illam reuocationem infirmato primo testamento debeat succedere illi qui veniunt ab intestato, perinde, ac si illud primum testamentum non fuisset conditum, & sic excludatur haeres ex illo testamento.

Duplex difficultas circa factum.

2 Sententia asserens secundum testamentum non subsistere ex defectu potestatis.

Socinus *Iun. cons. 89. nu. 24. cap. seqq. vol. 1.* expresse sensit secundum testamentum ex defectu potestatis, quae in primo completa est, infirmari, atque ita sensisse refert plures iuris peritos controuersia hac mature discussa consoluisse, & iudicasse. Duplici potissimum rationi innititur; quarum prima est, quod haec facultas testandi concessa à Romano Pontifici est quasi quaedam dispensatio, quae vtpotè correctoria iuris communis strictè est interpretanda, adeoque non extendenda vltra primam vicem. Secunda, quia in odiosis sermo simplicitèr prolatus ad prima vice semper intelligitur, nisi aliud exprimatur *leg. boues §. hoc sermone ff. de verb. signifi.* Huic opinioni adhaerere videntur *Couaruuias cap. cum in officijs in priori edit. nu. 8. de testamentis, Tiraquel in dicta leg. boues §. hoc sermone ff. de verb. signifi.* Nihilominus

3 Potest primum reuocare, & nouum condere.

Respondeo probabilius esse posse reuocare primum nouumque toties condere quoties vixerit vigore illius dispensationis. *Nauarrus tract. de reddit. Eccles. quaest. 3. nu. 23. & seqq, Molina lib. 2. de primog. cap 11. nu. 45. Barbosa leg. diuortio 8. §. quid in anno nu. 19. ff solut. matrimon., Molina Theologus tom primo de iust. tract. 2. disp. 141. ad fin., Manuel q. reg. tom. 3. quaest. 69. art. 5.* Ratio ex eo deducitur primo, quia facultas illa testandi est in ordine ad testamentum, quod suum sortiatur effectum, sed illud tantum sortitur effectum, quod firmatur intercedente morte testatoris, & caetera praecedentia nullam prorsus vim habent, ergo illa facultas tantum perficitur, quando intercedente morte testatoris firmatur testamentum vltimo loco

Testamentum non valet nisi firmetur morte testatoris.

confectum, adeoque ad praecedentia nullus debet haberi respectus perindè ac, si nō esset confecta.

Secundo, quia facultas testandi supponenda est concessa iuxta naturam, & leges testamenti; sed testamentum ex sui natura, & secundum leges proprias habet hoc vt reuocari possit quousque testator viuit, & vltimum solum vim sortiatur, ergò illa facultas supponenda est concessa, vt perficiatur solummodo in vltimo testamento adeovt priora, nullam prorsus vim habeant.

Facultas est iuxta leges testamenti.

Tertio, quià non supponitur illa facultas in ordine ad specialem, & determinatum haeredem constituendum, nec in ordine ad certa legata in indiuiduo constituenda, sed ad beneplacitum eius, cui constituta est talis facultas testandi, sed, quando facultas non est ad determinatam personam, potest aequè compleri in vna, ac in altera ad arbitrium eius, cui concessa est talis facultas, & tunc tantum completur, quando testamentum constituitur in esse valido per mortem testatoris, ergò &c.

Non adest determinata persona, sed vel ad vnā vel ad alteram.

Quarto, quià concessa tali facultate ad testandum, si conditum fuerit vnum testamentum inualidum non demitur potestas testatori aliud validum constituendi, quià primum perindè habetur ac, si non fuisset conditum, cum testamentum nullum, & non testamentum in effectu sibi aequiualent, ergò concessa facultate ad testandū, siuè limitatione ad personam, in cuius fauorem condendum sit testamentum non tolletur talis facultas in ordine ad constituendum aliud testamentum, quandoquidem primum non valet nisi, quando firmatur morte testatoris.

Si primum testamentum fuit inualidum potest aliud condi.

4 Soluuntur rationes sententiae oppositae.

Ad rationes, quae ex aduerso afferebantur dicendū est dispensationes quātumvis ex genere suo odiosas semper esse intelligendas, vt non reddantur frustratoriae, & conformentur naturae actus, ad quem conceduntur; cum igitur facultas illa testandi, seu dispensatio ad condendum testamentum sit in ordine ad ipsum testamentum naturae eiusdem conformari debet, quae est vt semper sit reuocabilis, quousque testator viuit. Ad secundam dico textum in illa *l. boues §. hoc sermone ff. de verb. signific.* intelligendum esse de actu irreuocabili ex genere suo, quia in eo casu supponitur dispensatio completa; non de actu reuocabili, qualis est testamentum, atque ita asserit *Tiraquel in d. l. boues §. hoc sermone limit. 17. n. 1.* explicans illum textum.

5 Respondeo secundo ex suppositione, quod dictum secundum testamentum nō teneat defectu potestatis, & supposita in eodem testamento secundo reuocatione primi per expressa verba reuocatoria probabilius est si[...]endo in foro externo haere-

 dem

In foro externo si secundum non subsistat, tenet primum, quamvis in secundo hoc fuerit reuocatū.

dem institutum in primo succedere; in foro verò interno attendendam esse intentionem testatoris reuocantis; vel etenim reuocauit primum testamentum in odium primi hæredis instituti, quatenus ipsum amplius noluerit; vel reuocauit præcisè in fauorem secundi instituti, quatenus præcisè voluerit ipsum præferri; & iuxta primum membrum distinctionis sentio ipsum primum institutum nō succedere, sed Religionem, si testator fuerit Monachus, vel Ecclesiam, si fuerit Episcopus, iuxta secundum vero existimo probabilius ipsum primum institutum succedere ad exclusionem Religionis, vel Ecclesiæ; vbi vero constare non possit de intentione testatoris reuocantis, nec præsumptiuè, & coniecturalitèr probabilius est in foro interno succedere Religionem, vel Ecclesiam. Quoad primam partem sustinent responsionem *Decius cōs. 512. n. 10. vol. 4. Socinus Iunior cons. 89. nu. 24. Curtius Iunior cons. 178. ad finem, Couarruuias ex eum in officijs in priori edit. n. 8. de testamentis, Bursatus cons. 30. n. 56. vol. 1.* Quoad reliquas partes apud neminem inueni hanc resolutionem.

Prima pars quoad forum externum ex eo deducitur, quia secundum testamentum absolutè non tenet, ergo nec tenent ea, quæ in eodem disponuntur, adeoque, nec reuocatio prioris hæredis instituti. Antecedens iuxta hanc sententiam; quæ pro nunc supponitur, non vertitur in dubium. Consequentia probatur, quia reddito principali irrito non est cur alia, quæ ordinantur ad ipsam non intelligantur irrita per vulgatissima iura, quamuis de iure canonico quoad hanc regulam fiat exceptio de legatis pijs. Confirmatur primo, quia per posterius testamentum imperfectum, vel aliam vltimam voluntatem nō solemnem, non tollitur primum, per textum *in §. ex eo Instit. quib. mod. testam. infir.*, ex quo textu infert *Angelus ibid.* quod licet testator coram septem testibus dicat non volo tale testamentum meum valere, non tamen tollitur, rationemque adducit *Bartolus in l. si de iure ff. de leg. 3.* quia ista voluntas non est potens parare viam adeundi hereditatem de iure ciuili alicui, ideo primum testamentum tollere non potest, per textum *in l. cum in 2. ff. de in. iu. rupt. test.* ergo in fortioribus terminis per testamentum omnino inualidum primum non potest frangi; si enim in foro externo imperfectio, seu defectus solemnitatem quoad secundum, non irritat primum in eodem foro inualiditas absolutè secundi, idem primum non poterit frangere. Confirmatur secundo, quia si moriturus cæperit facere testamentum, & morte præuentus non absoluat secundum ea omnia, quæ fuerunt in ipso disposita non tenet per textum, *in l. si is qui ff. qui testam. fac. pos.* non alia ratione, nisi quia hoc testamentum cum deficiat in principali non tenet, ergo si condiderit secundum testamentum ea omnia, quæ in eodem continentur erunt absolutè inualida, cum & ipsum sit inualidum, adeoque erit etiam inualida reuocatio.

Reddito principali irrito irritantur omnia, quæ in ipso cōtinentur.

In foro interno, quādo reuocatio facta est in odium primi hæredis succedit Religio.

Secunda pars pro foro interno, quando scilicet reuocatio facta est in odium prioris hæredis ex eo euincitur, quia totum ius, quod habere potest prior hæres institutus est à voluntate eiusdem testatoris, ergo eadem reuocata, & sufficienter constante de reuocatione nullum penitus in foro externo ius habebit in illa hæreditate, adeoque non erit cur succedere non debeant illi, qui veniunt ab intestato, non enim potest succedere secundus hæres, cū testamentum supponatur inualidum; non primus, quia supponitur reuocatus, ergo &c. Neque obesse potest, si asseratur quod reuocatio in tantum sit in quantum intelligitur noua electio; Si igitur hæc non sub sistat, ius primi videtur reuiuiscere, nec subsistere reuocatio; Non, inquam, obesse potest, quia ex quo illa reuocatio facta, supponatur in odium primi hæredis, instituti non potest inualiditas, secundi testamenti, stante directa intentione institutoris in ipsius commodum deflecti; Confirmatur, quia ad validitatem testamenti pro foro interno, animæ solum requiritur, quod sufficienter constet de mente testatoris *Mazzuchellus de casib. reseru. disp. 2. c. 20. q. 1. n. 12., Diana part. 7. tract. 6. resol. 2. vers. dicendum est, igitur in fine*, quamvis secundum ius canonicum pro foro externo, plures requirātur solemnitates, per ea quæ notant *Eminentissimus de Lugo de iust. tom. 1. disp. 22. sect. 9. nu. 265., Villalobos in summa tom. 2. tract. 30. difficult. 4. num. 3., Tannerus in defens. Eccles. libert. lib. 2. c. 8.*, ergo etiam ad validitatem reuocationis eiusdem testamenti pro eodem foro animæ, sufficiet, quod constet de mente reuocantis, quamvis quoad forū externum de iure canonico plures requirantur solemnitates. Consequentia tenet ex generali regula qua dicitur, quod per illud ius, quo vinculum inducitur dissoluatur.

Quādo facta est in fauorem secundi instituti primus à successione non excluditur.

Tertia pars pro foro interno, quando reuocatio facta est præcisè in fauorem secundi vocati, in secundo testamento ex eo euincitur, quod illa reuocatio primi hæredis instituti ex primo testamento non est absoluta, sed relatiua ad secundum hæredem ex secundo testamento, magis prædilectum, vt scilicet ipse primo præferatur, & in tantum testator primum excludit, in quantum vult secundum, ergo si secundus inualidè instituuntur propter defectum potestatis in eodemmet testatore, primus in institutione cæteris exclu-

sis in foro conscientiæ, debet succedere cum in tantum intelligatur, exclusus in quantum alter includitur, ergo non subsistente institutione istius ille debet permanere in primæuo suo iure, & per consequens succedere.

In dubio præfertur ius certum Religionis vel Ecclesiæ.

Quarta pars, quod scilicet vbi, nec ex coniecturis constet de intentione reuocantis, & instituentis nouum hæredem succedere probabilius debeat, vel Monasterium, vel Ecclesia respectiuè ad Monachum, vel Episcopum ex eo deducitur, quia in dubio præferri debet ius certum Religionis, vel Ecclesiæ; constat enim quantum sufficit ad intentionem reuocantis de illa reuocatione, & secunda institutio non subsistit, ergo reuocatur res ad ius pristinum.

---

§. XX.

An dispensatio, vt nouitius ante annum probationis, vel ante annum decimum sextum emittat professionem trahat secum, vt possit de bonis suis disponere per bimestre antecedenter ad eandem professionem.

SVMMARIVM.

Exponitur status disquisitionis. 1.
Sententia Sanchez ex vi illius dispensationis compellentis ad renuntiandum statim ante professionem. 2.
Ex illa dispensatione non demitur ius, quod habet professurus renuntiandi intra bimestre. 3.
Per illud ius renuntiandi intra bimestre non fit extensio dispensationis. 4.
Gratia congruè non retorquetur in odium aggratiati. 5.
Soluuntur rationes Sanchez aduersantis. 6.

1 Status controuersiæ expositus.

DISQVISITIO XX. Caius diuina adspirante gratia perfectiorem statum Religionis elegit. Intra probationis annum, eum adhuc non compleslet annum decimum sextum præscriptum *à Trident. sess.* 25 *de regul. c.* 15. ad valide profitendum à Romano Pontifice impetrauit dispensationē, vt etiam non completo dicto anno decimo sexto ætatis suæ, posset in octauo mense probationis professionem elicere. Idem Concil. Trident. statuit, vt renuntiatio bonorum, fieri non possit per Nouitium, nisi intra bimestre ante professionem cum certis solemnitatibus, prout in eodem decreto. Orta hic fuit controuersia, an ex vi illius dispensationis; ratione cuius non solum potest professionem emittere ante annum probationis, sed etiam non completo anno decimo sexto possit subsistere renuntiatio bonorum per eundem Caium facta intra bimestre, comparatiuè ad professionem ante tempus faciendam, an vero ex necessitate debeat fieri eodem die professionis, vel immediate ad ipsam.

2 Sententia Sanchez asserentis ex vi illius dispensationis cōpelli ad renuntiandū statim ante professionem.

Sanchez *in summa tom.* 1. *lib.* 7. *c.* 5. *nu.* 83. sentit non posse bimestri ante professionem renuntiationem illam facere, sed teneri facere, vel eodem die professionis ante eandem, vel præcedenti. Rationem potissimum ex eo deducit, quia quoad hoc duo interueniunt, quinimmo tria decreta; Primum, vt non emittatur professio, nisi completo probationis anno; Secundum, vt non nisi completo decimo sexto anno ætatis eius qui professurus est; Tertium, vt renuntiatio bonorum fiat intra bimestre à die professionis, quæ decreta sunt, secundum se separabilia; sed dispensatio non extenditur ad omnino separabilia, cum sit stricti iuris per ea, quæ nos docuimus supra, & docet ipse *Sanchez lib.* 8. *de matrimon. disp.* 1. *nu.* 19., ergo dispensatio, vt emittatur professio ante completum annum probationis, vel anno nundum completo decimo sexto, ætatis non trahit secum dispensationem, vt possit intra illud bimestre ante professionem renuntiationem emittere suorum bonorum, sed tenebitur eandē renuntiationem facere immediatè ante professionem; quandoquidem Concilium Tridentinum in tantum extendit facultatem disponendi de bonis ad bimestre, in quantum supponit professionem emittendam esse, iuxta præscriptum tempus anni scilicet probationis, & decimi sexti anni. Ex his igitur infert idem *Sanchez loc. cit. in summa*; quod cum sit professioni annexa facultas disponendi antea de bonis, cum subsequentèr non possit fieri dispensatio ad eandem professionem emittendam ante tempus, extendatur quidem ad renuntiationem ante ipsam professionem faciendam; non autem seruato ordine Tridentini, vt extendatur talis facultas ad bimestre ante eandem professionem. Nihilominus

3 Ex vi illius dispensationis non demitur ius renuntiandi intra bimestre.

Respondeo probabilius esse, quod quantumvis ex dispensatione emiserit professionem ante annum probationis; vel ante annum decimum sextum ætatis completum, potuit tamen intra bimestre ante talem professionem renuntiare valide suis bonis, seruatis tamen alijs iuris solemnitatibus *Merolla tom* 2. *disp.* 4. *c.* 6 *n.* 30. *Diana part.* 8. *tract.* 3. *de dispensat. resol.* 23. Ratio huius responsionis potest esse primo, quia, quod possit in illa hypothesi intra bimestre disponere de bonis suis non est extensio prioris dispensationis qua concessum est posse profiteri ante annum probationis, vel ætatis completum, sed est alia dispositio iuris eidem professuro competens, quam vtique non immu-

immutat illa dispensatio ad praeuiam professionem, ergò stante illa dispensatione ad praeuiam professionem adhuc liberum erit eidem professuro intra bimestre à die eiusdem de bonis suis disponere non vsque ex vi illius dispensationis, sed ex alio iure sibi competente. Antecedens probatur, quià sunt duo iura, alterū disponens, quod non emittatur professio ante annum probationis, vel ante decimum sextum annum aetatis; alterum, vt renuntiatio bonorum possit validè fieri intra bimestre à die professionis; primum est odiosum, vtpotè exorbitans à iure communi, & naturali; alterum saltem secundum quid fauorabile: quandò autem duo sunt iura omninò separabilia, & essentialitèr non connexa dispensatio quoad vnum non laedit ius alterum, sed in suo vigore relinquit, adeoque illud non extendit, seù non extenditur ad illud prorogans ipsius dispositionem, quinò potius illud restringeret, si cogeret professurum ad renuntiandum solummodò in die professionis, vel immediatè ante ipsum. Consequentia item tenet, quià cum dispensatio quoad vnum non attingat illud ius, quod ratione alterius dispositionis competit illud, vtique relinquit in eadem dispositione.

4 Per hoc non fit extensio dispensationis.

5 Gratia non debet retorqueri in odium aggratiati.

Secundò, quià fauor, qui vni conceditur non debet in ipsius odium deflecti per textum *in l. quod fauore C. de legib. & l. generaliter C. de secundis nuptijs, l. nemo C. de procurat. & per reg. de reg. iur. in 6.*, ergò dispensatio concessa in iure exorbitante in fauorem professuri non debet, nec potest esse cum laesione alterius iuris eidem fauorabilitèr competentis, adeoque dispensatio quoad tempus probationis, & aetatis non potest esse cum laesione iuris, quod habet renuntiandi proprijs bonis intra bimestre à die eiusdem professionis: Neque dicas illam dispositionem, quod professurus possit de proprijs bonis disponere intra bimestre à die professionis referri ad tempus statutum à iure pro eadem professione, quo propterea ratione dispensationis non seruato, sed praemisso non erit eadem dispositio seruanda: contra enim impugnaberis, quià lex illa disponens de iure renuntiandi bonis intra bimestre indefinitè loquitur de professione, nec distinguit, quandò haec emittitur in tempore à iure statuto, ac quando emittitur praepropere ex dispensatione, adeoque non est, cur non sit intelligenda in ordine ad professionem, quomodocunque emittendam. Deindè finis ob quem concessum est illud bimestre ad renuntiationem bonorum fuit ad effectum, vt posset nouitius quoad talem renuntiationem maturius deliberare, & intra illud tempus plenius cognoscere, quod magis expediat mutando etiam voluntatem, si oportuerit: Sed hoc finis aequè militat, siuè praepropere ex dispensatione professio emittenda sit, siuè pro tempore praescripto ad formam iuris communis, ergò &c.

Tertiò, quià illa dispositio, quod possit disponere de rebus suis intra bimestre à die professionis emittendae est fauorabilis ipsi professuro per dispensationem autem in iure exorbitanti à iure communi, & naturali non est praesumendum, quod Pontifex velit auferre fauorem ex alio iure ipsi professuro competentem: concessio etenim gratiae in vno genere non est necessariò connexa cum ablatione alterius gratiae, quae non sit incompossibilis cum ipsa.

Ad rationes, quae ex Sanchez supra afferebantur patet iam ex dictis non fieri extensionem dispensationis; sed potius per vnam dispensationem in vno genere non attingi ius, quod competit professuro ex dispositione alterius iuris; & cum haec duo iura, vt fatetur ipse Sanchez non sint inseparabilitèr connexa ideò per dispensationem quoad vnum non trahitur necessariò detractio quoad alterum, nec sic dispensatus ex gratia acquisita congruum est, vt priuetur alia à iure sibi competente, nec compellatur ad angustias ex motiuo beneficij recepti.

6 Soluuntur rationes Sanchez aduersantis

---

§. XXI.

An dispensatio concessa subdiacono, vt possit nubere liberet ipsum ab onere recitationis horarum canonicarum.

SVMMARIVM.

Status disquisitionis exponitur. 1.
Articuli examinandi. 2.
Non eximitur ab onere, si habitum non deposuerit, nec aliud onus assumpserit incompatibile. 3.
Nec si habitum clericalem deposuerit. 4.
Degradatus, an & cur teneatur recitare diuinum officium. 5.
Nec ipso iure eximitur à tali onere, quantumvis ad nuptias transierit. 6.
Coniugium mixtum facilius disponit ad dispensationem oneris pensionarij. 7.
Qui contracto matrimonio suscepit ordines sacros tenetur recitare horas canonicas. 8.

DISQVISITIO XXI. Annexū est ordini subDiaconatus votum castitatis, & onus recitandi horas canonicas, vt est in confesso apud omnes. His suppositis Titius promotus est ad eundem ordinem subdiaconatus, & deindè ex vrgentissima aliqua

1 Status controuersiae.

aliqua causa dispensatus est, vt posset nuptias contrahere. Quæsitum hic fuit, an eo ipso quo dispensatus est ad matrimonium contrahendum intelligatur solutus ab onere recitandi horas canonicas.

2 *Articuli examinandi.* Vt clarius, & distinctius procedamus plures habendæ sunt inspectiones, & secundum rationes earundem dirimenda controuersia. Primò inspici debet, an præcisè posita fuerit dispensatio, & nullus adhuc secutus effectus, vt si sic dispensatus, nec habitum deposuerit, nec aliquem aliam actum elicuerit, qui sit incompatibilis cum eodem onere recitandi horas canonicas. Secundò, an quantumvis vigore illius dispensationis habitum deposuerit, nec tamen hactenus contraxerit matrimonium. Tertiò, an verè vigore illius dispensationis contraxerit actu matrimonium, quamvis nondum consummauerit. His sic suppositis.

3 *Tenetur, si deposuerit habitum, nec aliud onus incompatibile assumpserit.* Respondeò primo ex vi dispensationis præcisè, nec hactenus deposito habitu, nec alio effectu secuto, qui sit incompatibilis cum illo onere recitandi horas canonicas non eximitur ab onere illas recitandi. Consentiunt in hoc *Bonacina de horis canonicis disp.1.q.2 punct.3.n.5. Azorius tom.1.lib.10.c.5.q.5. Sanchez de matrimon. lib.8.disp.8.n.11. Diana part.8. tract.3. resol.34. vers. sed his non obstantibus*. Ratio ex eo deducitur, quià illa exemptio à recitatione horarum canonicarum, nec prouenit ex vi ipsius dispensationis, nec ex incompossibilitate alicuius effectus cum tali onere recitationis, ergò non est, cur sic dispensatus non teneatur ad illas. Antecedens quoad primam partem patet, quià dispensatio ex genere suo, vtpotè exorbitans à iure communi est strictè interpretanda, nec est ab vno effectu ad alium trahenda, nec solutio ab vna lege trahit solutionem alterius per ea, quæ superius fusè probata sunt. Quoad secundam verò sic euincitur, quià permanente adhuc sic dispensato in statu clericali non habet, quid opponatur oneri recitandi diuinum officium, quandòquidem non habet aliquid, quod opponatur statum clericali. Confirmatur primo, quià ex vi illius dispensationis præcisè non priuatur iure exercendi munera, quæ sunt propria talis status subdiaconalis, ergò nec carere debet onere ea exequendi, quæ ex dispositione iuris sunt affixa tali ordini; incongruum quippe est, vt gaudeat iuribus talis ordinis, & non subiaceat oneribus eiusdem. Confirmatur secundo, quià si impetrata dispensatione, & adhuc statu non mutato dispensatus mutaret voluntatem transeundi ad nuptias ad quas fuit dispensatus maneret, vtique obstrictus onere recitandi horas canonicas absque nouo alio actu, ergò illo adstrictus intelligitur donec ad nuptias actualitèr transeat. Consequentia tenet, quià, si ex vi illius dispensationis extinctum esset penitus onus recitandi horas canonicas non posset amplius illud reuiuiscere nisi per nouum actum ad illud onus se obligaret.

Respondeo secundo, si impetrata dispensatione vigore eiusdem habitum clericalem exuerit, & induerit sæcularem, non tamen adhuc nuptias contraxerit probabilius non eximitur ab onere recitationis horarum canonicarum. Consentit *Bonacina, & Azorius loc.cit. Squillante tract. de priuil. cleric. c.7. num.59., Diana part.8. tract.3. resol.34. vers., sed hac inquam limitationem* aduersus *Sanchez de matrimon. lib 8. disp.8. nu.11.* Rationes deductæ ex stricta acceptione dispensationis, & non incompossibilitatis cum onere tali recitationis quas supra adduximus, hoc manifestè euincunt; nec obstat, quod quando deposuit habitum clericalem non possit amplius exercere munera clericalia, nec gaudere priuilegijs eiusdem status; Non obstat, inquam, quia quantumvis rectè inferatur, prout in præcedenti assertione asserebamus, ex eo quod gaudeat huiusmodi priuilegijs, & possit exercere munera clericalia, quando nondum habitum deposuit, quod subiaceat oneri recitationis horarum canonicarum; non tamen rectè infertur ex eo, quod non possit exercere huiusmodi munera, nec gaudeat priuilegijs talis status, quod eximatur ab onere eidem, annexo recitationis horarum canonicarum. Ratio ex eo deducitur, quia talis exemptio ab illo onere non prouenit ex vi dispensationis, vt supra probabamus, quia hæc non extenditur ad omninò separabilia, & non connexa, nec ex vi alicuius incompossibilitatis, quia cum statu laicali præcise non repugnat tale onus, vt videre est in Clericis coniungatis, qui ratione beneficij tenentur ad pensum horarium. 4 *Nec, si habitum clericalem præcisè deposuerit.* *Non pugnat statu laicalis cũ onere recitandi officium diuinum.*

Probatur vlterius responsio ex ijs, quæ alibi dicta sunt, nempe per dispensationem præcise super impedimento consanguinitatis in ordine ad contrahendum matrimonium eodem in effectum non contracto non eximi, sic impeditum ab oneribus consanguinitatis; vnde, si ante contractum matrimonium consanguineam, cum qua est contracturus, carnalitèr cognoscat, non solum actum fornicationis committat, sed etiam formaliter incestum, non nisi, quia dispensatio solum refertur ad matrimonium iam contractum, ergo etiam posita dispensatione quoad alligatum ordine subdiaconatus ad contrahendum matrimonium non eximetur ob oneribus subdiaconatus, nisi post contractum idem matrimonium, *Rationes euincentes intentum.*

vnde

unde eodem hactenus non contracto subiectus remanebit eisdem oneribus, nec in hoc video disparitatem inter dispensatum in impedimento consanguinitatis, ac dispensatum in impedimento ordinis; non etenim dispensatio operatur effectum nisi consummato eo, in ordine ad quod est posita.

5 *Degradatus, cur ab teneatur recitare officium diuinum.*

Plerique probant vlterius assertionem ex eo, quod degradatus, quem omnes fatentur clericalibus priuilegijs destitui, & tamen ipsum obligant omnes ad onus officij diurni, ex quo inferunt, quod etiam si ex dispensatione ad contrahendum matrimonium exuerit habitum clericalem non tamen adhuc contraxerit matrimonium, adhuc teneatur ad idem officium diurnum. Sed facilis erit solutio ad hoc argumentum, si asseratur quoad degradatum onus recitandi officium diuinum prouenire in pœnam culpæ, ob quam est degradatus, ne ex delicto commodum reportet prout asserit *Sanchez loc. cit. nu.* 11., quod non euenit, quando ex dispensatione transit ad statum secularem, in quo sicuti amittit priuilegia clericalia, ita carere debet eiusdem status oneribus. Nihilominus ex hoc argumento potest deduci, efficax ratio pro responsione, nam illud onus respectu degradati non est noua pæna iniuncta, sed onus, quod non intelligitur sublatum ratione degradationis, sed etiam ex vi dispensationis non intelligitur sublatum onus recitationis diuini officij cum dispensatio strictè sit intelligenda; Ergo &c.

6 *Nō eximitur ipso iure, quantumvis transierit ad nuptias.*

Respondeo tertio, si posita dispensatione iam transierit ad nuptias probabilius etiam ipso iure non eximitur ab onere pensi horarij, est tamen causa sufficiens facilioris dispensationis ab eodem onere *Azorius instit. mor. tom.* 1. *lib.* 10. *c.* 5. *q.* 5., *Bonacina de horis canonicis disp.* 1. *q.* 2. *punct.* 3. *nu.* 5. Ratio primæ partis ex eo desumitur, quod supra dicebamus, de stricta interpretatione dispensationis in correctorrijs, & exorbitantibus à iure communi, nec cum statu coniugij est incompatibile onus recitandi horas canonicas, quandoquidem Græci sacerdotes sunt matrimonio coniuncti, nec propterea eximuntur à tali onere; nec obesse potest, si asseratur, quod ideo sacerdotes Greci quantumvis matrimonio coniuncti subijciantur oneri pensi horarij, quia non priuantur priuilegijs clericalibus, & vtique exercere possunt munera sacerdotalia, & sic æquum est, quod sicuti gaudet iuribus, ita afficiantur muneribus, quod non euenit in subdiacono latino, qui sicuti per coniugium priuatur exercitio subdiaconatus, & priuilegijs eiusdem, ita æquum est, vt eximatur ab eiusdem oneribus; Non inquam, obesse potest, quia nos non inferimus onus recitationis horarum canonicarum ex connexione cum iuribus, & priuilegijs subdiaconatus adhuc perseuerantibus, sed ex natura dispensationis præcise ad nubendum, quæ secum non trahit dispensationem quoad alia onera, quæ sunt omnino separabilia, & non connexa, quæq; compati possunt cum coniugio, & sicuti cum coniugio compatitur in Græcis sacerdotibus onus talis pensi horarij, ita non est, cur non compatiatur &c. Confirmatur, quia in ordine subdiaconatus duo onera inuoluuntur alterum voti solemnis castitatis, alterum pensi horarij, sed dispensatio quoad votum castitatis non trahit secum dispensationem oneris pensi horarij, siquidem hæc duo onera sunt omnino disiuncta, & separabilia; Ergo &c.

7 *Tribuit causam faciliori dispensationi.*

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quia quantumvis onus recitationis horarum canonicarum non sit omnino incompatibile cum statu coniugij denegari, tamen non potest, quin sit maxima difficultas in adimplemento vtriusque, quandoquidem vacare rei familiari, & vxoriæ valde distrahit animum, & arduam reddit huiusmodi horarum canonicarum recitationem, ergo ratione talis difficultatis in executione facilis erit aditus ad dispensationem, hæcque erit de facili concedenda.

8 *Qui contracto matrimonio suscepit, dein sacros ordines tenetur ad officium diuinum.*

Hinc facilis erit solutio illius alterius quæsiti, an scilicet si quis contraxerit matrimonium ratum cum quadam fœmina, & deindè clam ad subdiaconatus ordinem fuerit promotus, sed præcepto Pontificis compulsus ad vxorem, quam duxerat, accedendum cum priuatione à munere ordinis, an, inquam, in ea hypothesi teneatur horas canonicas recitare? Dicendum quippe est teneri, prout asserunt *Azorius, & Bonacina loc. cit.*, non solum, quia tale onus compatitur cum statu coniugij, sed quia æquum est, vt qui contra dispositionem iuris voluit ad ordinem promoueri oneribus eiusdem ordinis, quantum compatibiliter potest, afficiatur.

---

§. XXII.

An dispensatio in voto, vel aliquo alio impedimento possit fieri inuito eo, cum quo dispensatur.

SVMMARIVM.

Exponitur factum in suis terminis. 1.
Sententia asserens posse fieri per superiores etiā inuito

inuito eo, qui est dispensandus. 2.
Sententia asserens, posse eadem irritari, non super illis dispensari. 3.
Probabilius possunt superiores etiam inuitis subditis super votis dispensare, quando dispensatio sit necessaria ad bonum commune, vel spirituale vouentis. 4.
In tali dispensatione non est necesse, quod dispensans prohibeat expressè voti materiam. num. 3.
Soluuntur rationes pro secunda sententia adducta. 6.

1 *Facti series explicatur.*

DISQVISITIO XXII. Alligatus erat Titius voto castitatis, vel aliquo alio impedimento affectus. Ipso reluctante impetrata est dispensatio super eodem voto, vel impedimento. Quæsitum fuit, an talis dispensatio teneat, & prosit eidem reluctanti; Hoc quæsitum in fortioribus terminis procedit, quandò superior ipse cognita causa dispensationis ex se dispensat non requisitus. Aduerte, potissimum procedere hanc difficultatem, quandò dispensatio est ex causa necessaria bono communi, vel vtilitati spirituali eiusdem alligati tali voto, vel impedimento.

2 *Sententia asserens posse fieri talem dispensationem.*

Nonnulli deducta paritate ab irritatione votorum, quæ superiores etiam inuitis subditis posse auferre asserunt *Aragonius 2. 2. q 89. art. 9. paulo post principium, Suarez tom. 2. de Religione tract. de voto lib. 6. c. 1. ad fin. Sairus in claui Regia lib. 5. c. 8. n. 6.* deducunt etiam posse in eisdem votis, & impedimentis dispensare; videtur enim magis derogare iuri irritatio, quam dispensatio.

3 *Sententia asserens posse huiusmodi vota irritari, non sic dispensari.*

Alij dato etiam, quod superiores inuitis subditis possint eorum vota irritare, negant absolutè posse super eisdem illis reluctantibus dispensare; atque sic sentiunt *DD. præallegati locis cit.* Pluribus rationibus adhoc mouentur; & primo ex disparitate, quam assignant inter irritationem, & dispensationem in votis sitam in eo, quod illa possit fieri validè, & licitè sine causa, non sic dispensatio. Secundò, quià dispensatio est beneficium quoddam, quod conferri nequit inuito, nec eidem prodesse. Tertiò, quià eo ipso, quo alligatus tali voto, seù impedimento dispensationem non acceptat, virtualitèr votum illud de nouo emittit. Quartò, quia illa dispensatio est quædam gratia, cum detur in fauorem eius, cui fit, ergò nequit in ipsius onus retorqueri; retorqueretur autem, si inuito sic alligato ipsum à tali vinculo absolueret. Quid igitur concludendum?

4 *Possunt dispensare, si dispensatio sit necessaria.*

Respondeo, probabilius esse, posse Superiores etiam inuitis, & nolentibus ipsis talibus votis, seù impedimentis alligatis super eisdem dispensare, si dispensatio ipsa sit necessaria ad bonum commune, vel spirituale eiusdem impediti. *Sanchez in summa lib 4. c. 14 n. 26 in medio. Beia in suis responsionibus part. 2. casu 9. not 2.* quibus assentiri videtur *Diana part. 8 tract 3. resol. 86.* Ratio ex eo deducitur, quià reluctantia subditorum non potest præiudicium inferre iuribus superiorum, nec bono communi, nec spirituali eiusdem alligati talibus votis, & impedimentis, ergò non erit, cur ipsi superiores nequeant in eisdem votis, seù impedimentis dispensare. Antecedens probatur, quià potestas, quæ est in superiore, existente legitima causa, & respiciente bonum commune est omninò independens à voluntate inferioris, ergò ipsius reluctantia sic exigente bono communi non potest eidem superioris potestati præiudicium inferre. Confirmatur, quià sic exigente Reipublicæ ordine, seù regimine præferendum est bonum commune bono priuato, asserente Phylosopho bonum commune esse bonum diuinum, ergò existente causa necessaria respiciente bonum commune poterit superior bonum commune præferre dispensando cum inferiori, quandò talis dispensatio est sic necessaria.

5 *In dispensatione cum inuito non est necesse, quod dispensans simul prohibeat voti materiam.*

Hic disputant DD., an superiores adhoc, vt eximant inferiores reluctantes ab onere huiusmodi votorum sufficiat, si simplicitèr dispensent, an verò vlterius requiratur, quod prohibeant simul voti materiam. Affirmant *Sanchez lib. 4. in Decalogum c. 24. n. 26. Beia d. part. 2. in suis responsionibus cas. 9. not. 2. Suarez tom. 2. de Religione tract. de voto lib. 6. c. 1. ad finem,* requiri talem prohibitionem, atque ob hanc rationem ipsos in hanc opinionem abire censeo, vt eximantur ab illa difficultate, qua dicitur, quod inferior reluctans, seù non acceptans dispensationem super voto videatur implicitè, & virtualitèr de nouo vouere; Si igitur superior, nedum dispenset, sed etiam prohibeat materiam, supra quam votum illud versatur, reddit irritum quodcunque votum subsequens; cum etenim votum non possit esse de materia illicita, vtique esse non potest de materia à legitimo superiore prohibita. Sed quamvis tutius sit, quandò inferior est reluctans dispensationi, quod talis materia prohibeatur, non existimo tamen ad validitatem eiusdem dispensationis esse necessariam talis materiæ prohibitionem expressam, quandòquidem talis prohibitio est implicitè imbibita in ipsa dispensatione, cum etenim ideò superior dispenset super illo voto, quià expedit bono communi, ne vouens illo afficiatur, seù obligetur, & in hoc iure suo vtatur independentèr à voluntate inferioris, satis superque indicat, se nolle vouentem tali voto teneri, adeoque si

inferior votum renouaret, renouaret contra voluntatem superioris, adeoque inualidè, cum voueret rem illicitam.

6 *Soluuntur rationes pro secunda sententia adductæ.* Nunc ad rationes, quæ ex aduerso afferebantur, respondendum est, & quidem ad primam dicite hoc re vera esse discrimen inter irritationem, & dispensationem, quod hæc non possit fieri ad libitum superioris sine causa, illa verò possit, vtique sine causa. Sed quid indè? an proptereà exigit voluntatem inferioris, quandò interpellat causa, seù bonum commune? Ad secundam demus, quod illa dispensatio sit beneficium. Demus etiam, quod beneficium non conferatur inuito, quandò nulla necessitas vrget, quandò verò talis necessitas viget, maximè si sit publica, etiam inuito confertur, quià bonum priuatum debet cedere publicæ necessitati, vel vtilitati. Deindè dici non potest, conferri rationabilitèr inuito, quandò confertur exigente publica necessitate. Ad tertiam patet ex dictis quid sit dicendum. Deindè, si valeret illa ratio, valeret etiam, quod superior non posset irritare vota inferioris eo inuito, & reluctante, quod tamen negant aduersarij, quandòquidem dum dispensatus, seù melius ille, cuius irritatur votum, non acceptat, videtur quodamodo votum renouare, seù de nouo elicere. Quamobrem dicendum est etiam vltra superius dicta, quæ validiora sunt ad euertendam vim huius argumenti, quod, quamvis de nouo per illam retractationem emitteret votum, posset adhuc per superiorem infirmari. Ad vltimam dicendum est, quod retorqueretur in ipsius onus per accidens sic exigente bono commune, quod prævalere debet.

---

§. XXIII.

An dispensatio illegitimi ad beneficia extendatur ad beneficia cathedralis.

SVMMARIVM.

Exponitur facti series. 1.
Rationes inferentes etiam ad beneficia cathedralis extendi 2.
Probabilius ex vi illius simplicis dispensationis non potest acquirere canonicatum in Cathedrali 3.
Soluuntur obiecta contraria. 4.

1 *Elucidatur factum.* DISQVISITIO XXIII. Ortus est ex illegitimis natalibus Caius, ratione quorum natalium incapax intelligitur sacrorum ordinum, & etiam beneficiorum Ecclesiasticorum. Dispensatus fuit per Romanum Pontificem, vt promoueri posset ad sacros ordines, & obtinere beneficia Ecclesiastica nulla facta expressione, an in alijs inferioribus Ecclesijs, an verò etiam in cathedrali. Beneficium in cathedrali, puta canonicatum petijt, & obtinuit. Quæsitum fuit, an ex vi illius dispensationis iustè acquisierit illud beneficium in cathedrali.

Videtur absolutè asserendum, iustè fuisse acquisitum illud beneficium, seù canonicatum ex vi illius dispensationis, quandòquidem canonia est beneficium Ecclesiasticum per textum *in c. ex multis 1. q. 3.* vndè merito docet *Calderinus conf. 252. alias 31. de praben.*, quod habens gratiam ad beneficia Ecclesiastica, in cathedrali possit obtinere canonicatum; nec canonicatus etiam in cathedrali secundum se inuoluit dignitatem *Federicus de Senis conf.* 80. *factum est tale n. 2. in fin. verf. item non obstat, quod instituit.* Cum igitur verba dispensationis sint adaptabilia acquisitioni beneficij, seù canonicatus in cathedrali, & talis acquisitio comprehendatur intra formalem concessionis significationem, nec excedat limites illius, non video, cur sic dispensatus non possit illud, seù illum legitimè acquirere, & possidere. Nihilominus *2 Ratio dubitádi pro sententia asserente dispensationem illam extendi.*

Respondeo, probabilius esse ex vi illius simplicis dispensationis iustè non acquisiuisse illud beneficium, seù canonicatum in cathedrali. *Oldradus conf. 215. punct. breuia n.6. verf. deindè dicitur, Felinus in c. postulasti n. 8. verbo sexta, & vltima verf regula est de rescriptis, Calderinus conf. 66. in princip. alias 1. de filijs prasbit.* Ratio ex superius dictis deducitur, quià scilicet dispensatio, vtporè odiosa, & correctoria iuris communis semper intelligitur de minoribus, nisi alitèr expressa fiat mentio, & sic dispensatus ad ordines simplicitèr sine vlla expressione intelligitur præcisè de minoribus, prout supra docuimus, & habetur in textu *in c. fin. de translat pralat. Felinus in d. c. postulasti n. 8. verf sexta, & vltima verb. reg est*, ergò etiam dispensatio quoad beneficia simplicitèr intelligenda est de minoribus, non autem de canonicatu in cathedrali. Consequentia probatur, quià canonicatus in cathedrali, licet non præseferat dignitatem *Federicus de Senis conf. 80. factum est tale in fin. verf. item non obstat, quod instituit* denegari tamen non potest quin præseferat magnum honorem, cum constituat canonicum collateralem Episcopi, & sic dignitatem saltem lato modo continet *Felinus in c. pastoralis de offic. deleg. n. 12.*, quos honores, & dignitates, licet largo modo sumptas non censetur in dispensatione velle Pontifex conferre, nisi exprimat sic exigente natura dispensationis. Confirmatur *ex Rota Romana in antiquis decis.* 489. *3 Probabilius illa dispensatio non extenditur ad canonicatum in cathedrali* *Canonicus est collateralis Episcopi.*

in tit. de officio ord., vbi dictum fuit, quod dispensatio Episcopi, de qua *in c. 1. de filijs prabit. in 6.* non extendatur ad canonicatus in cathedrali, quinimmò, nec etiam dispensatio Papalis, nisi in ea dicatur *quacunque beneficia*, & pro hac opinione allegat *Ioannem Andraam in specul. in rub. de filijs prabit.*, *& Hostiensem in c. 2. de offic. archipresbiteri*, quod non alia ratione decisum existimo, nisi quià canonicatus maximum præsefert honorem, præeminentiam in choro per Glosam *in c. si canonici de offic. ordin. in 6.* prælationem in processionibus etiam in ordine ad Abbates, & habentes alias dignitates per textum *in c. quamvis el 1. de prabend. in 6.*, vndè merito, ibi *Dominicus de Sancto Geminiano* notat, quod Abbas non potest habere honorabiliorem locum, quam canonicus.

Et magno honore afficitur.

4 Soluuntur rationes oppositæ.

Quamobrem ad ea, quæ ex aduerso dicebantur, dicendum est, quod quamuis canonia sit beneficium Ecclesiasticum, & propterea, quod contineatur intra formalem significationem verborum, quibus concepta est dispensatio, non tamen sit beneficium quomodocunque, sed cum addito alicuius præeminentiæ, & dignitatis saltem lato modo, ad quod propterea non videtur extendenda dispensatio simpliciter concessa ad beneficium.

---

§. XXIV.

An in correllatiuis dispensatio quoad vnũ trahat dispensationem quoad alterum.

SVMMARIVM.

In casu particulari exponitur titulus. 1.
Rationes suadentes dispositionem in vno ex relatiuis habere locum in correlatiuo. 2.
Soluuntur rationes contraria sententia. 3.
Exempla pro nostra opinione. 4.

1 Facti expositio.

DISQVISITIO XXIV. Titius natus fuit ex concubitu cum moniali. Ex speciali postea indulto dispensatus fuit, vt posset matri succedere quoad bona eiusdem. Hic orta fuit controuersia, an ex vi illius dispensationis, seu indulti, sicuti filius habilitatus est ad succedendum Matri, ita & mater possit ipsi filio præmorienti in ipsius bonis succedere.

2 Sententia extendens dispensationē etiā ad correlatiuum.

Videtur absolutè in ea hypothesi, quod filio præmorienti possit mater succedere *arg. textus in l. nam, & si parentibus ff. de inoffic. testament.* vbi dicitur, quod cum votum parentum sit, vt liberi eis succedant, non ipsi liberis, & vt eis acquirant per textum *in l. de emancipatis C. de legit. hared. & l. scripto in fin. ff. vnde lib. & l. penult. ff. de bon. lib. mutato tamen mortalitatis ordine*, quatenus filij præmoriantur parentibus, *non minus parentibus, quam liberis piè relinqui debet*. Cum igitur ex vi illius dispensationis concessum sit, vt filius possit succedere matri, si seruato mortalitatis ordine illa præmoriatur, ex vi eiusdem videtur concessum, mutato mortalitatis ordine, vt si filius matri præmoriatur, illa valeat isti succedere; & quidem hoc videtur valdè congruere naturę correlatiuorum, vt quod de vno dispositum intelligitur, intelligatur, & de altero dispositum per textum *in l. fin., C. de indict. vid. tollen. l. si quis seruo, C. de furtis l. 1., C. de transact. Cursus Conimbricen in comment. ad Logicam c. 7. de relatis in comment. atributo 3. Antonius de S Blasio in tract. de correlatiuis tom. 10. tract. DD. Euerardus in topicis legalibus loco à correlatiuis nu. 8., Baldus cons. 14. super legitimatione num. 2. lib. 4.*, vnde regula correlatiuorum est regula parium *l. Iulia, § si procurator, ff. de actionibus empti*, vnde, si quid est prohibitum vni, censetur & prohibitum alteri *Menochius cons. 136. nu. 10., & 11.*, & sublato impedimento respectu vnius censetur, & ablatum respectu alterius per textum *in l. alteri, ff de adim. leg. Barbosa in rub., ff. solut. matrim. part. 1. nu. 37. Mar. Antonius var. resol. lib. 1, resol. 56. num. 6.* Nihilominus

Respondeo, in hac hypothesi, quantumvis filius possit succedere matri ex vi illius dispensationis, non propterea matrem posse succedere filio *Benedictus de Perusio cons. 1. Felinus in c. postulasti n. 9. vers. sexta, & vlt. declaratio*. Ratio ex eo deducitur primo, quia in ordine successionum parentes ad filios, & filij ad parentes non sunt necessario mutuo sibi correlatiui, nam si filij filios habeant, parentes ipsis nõ succedunt, vt est in confesso apud omnes, ergo ex dispensatione, qua filij possunt succedere parentibus, non bene arguitur, quod parentes possint filijs succedere, si aliter habeant incapacitatem ad succedendum ipsis. Consequentia tenet, quia vbi ius successionis non est mutuo relatiuum, dispensatio pro vno non trahit secũ dispensationem pro altero, cum hoc non proueniat ex natura interpretationis, quæ vtpotè correctoria est strictè interpretanda, nec ex vi connexionis vnius cum altero, cum vnum possit esse sine altero. Secundo, quia dispensatio non est extendenda ad duo, quando pro vtroque non militat eadem ratio, sed pro vno fortior ratio retrahens à dispensatione, quæ non militat pro alio, at hoc euenit secundum præsentem contouersiam; ergo &c. Minor probatur, quia ratio, propter quam de iure communi excluduntur à successione illegitimi est propter odiosam qualita-

3 Quamvis filius ex vi dispẽsationis possit succedere matri, non tamen mater filio.

Nõ est eadem ratio quoad vtrumque relatiuum.

tem coitus, à quo processerunt, sed odiosior est qualitas in fœmina, quæ per fornicationem, seù adulterium concepit, quã partus eiusdem, quandoquidem illa est ex proprio defectu, hic est ex defectu matris, ergò fortior ratio militat dispensationis pro partu, quæ non militat pro matre, adeoq; ex dispensatione pro filio ad succedendum, non bene arguitur ad dispensationem pro matre ad succedendum filio. Tertio, quia legitimatio prolis, quando non prouenit ex subsequenti matrimonio, non reddit legitimam Matrem, sicuti non reddit ipsam legitimam coniugem eius, ex cuius concubitu prolem illam progenuit, quia hoc est priuilegium Principis præcise in fauorem eiusdem prolis, vt possit succedere, & beneficium vni concessum in ordine ad vnum effectum non ipso iure extenditur ad alterum, cum ipsius in tali beneficio nullam princeps habeat considerationem, ergo dispensatio pro prole ad succedendum non trahitur pro matre.

3 Soluuntur rationes contrariæ sententiæ.

Ad rationes, quæ ex aduerso afferebantur, dicendum est, disparem esse rationem, quoad successionem mutuam filij legitimi ad Patrem, ac Parentum ad filios legitimos, quando mutatur ordo mortalitatis, ac quoad successionem matris illegitimæ ad filios naturales, & spurios, ac filiorum spuriorum, & naturalium ad matrem illegitimam, quandoquidem quando parentes, & filij sunt legitimi succedunt ad inuicem ex dispositione iuris, quod in fauorabilibus latam patitur interpretationem, quando vero filius spurius, & naturalis succedit ad matrem illegitimam succedit præcise ex dispensatione, quæ, cum sit odiosa, est strictè interpretanda, nec extendenda vltra limites eiusdem dispensationis *Benedictus de Perusio d. cons. 1., & Felin. d. c. postulasti num. 9.* Deinde quoad primum casum est expressa iuris dispositio *in d. l. nam, & si parentibus, ff. de inoffic. testam.* quæ non est quoad secundum. Ad ea, quæ subduntur, dicendum est primo, ea militare, quando dispositio quoad vnum est à iure communi, secus quando est ex speciali dispensatione in fauorem vnius. Secundo fallunt ea, quæ dicta sunt de correllatiuis, quando versamur in dispositionibus, & conuentionibus, quæ sunt stricti iuris *Decius cons. 212. Visis qua accuratè col. 2. num 3., Socinus cons. 74. difficultatem col. 2. nu. 5. vol. 3., Crauetta de antiquis temp part. 4. n. 71., & seqq. Tuschus lit. C. concl 1041. nu. 15. cum seqq. Baldus cons. 188. in fin. nu. 2. lib. 1.* hic autem versamur in dispensationibus, quæ sunt strictè interpretandæ per superius allegata, & probata. Tertio fallunt, quando per se non sunt mutuo correllatiua, sed tantum pendente aliqua conditione, vt in

Non semper dispositũ quoad vnum relatiuum intelligitur dispositum quoad alterum.

casu nostro. Quarto fallunt, quando non militat eadem ratio pro vtroque correllatiuo *Baldus cons 188. in subtilit. in fin. n. 2. vers. item non obstat lib. 1.*, vbi quod licet testamentum inter liberos valeat coram duobus testibus, tamen non valet inter parentes propter diuersam rationem *Gabriel. concl. 3. nu 51. vers. primo limita tit. de legib., & constit.* hocque idem exemplificant in casu, de quo loquimur de spurio per patrem legitimato, quia licet ipse succedat patri, & matri, non ità è conuerso, licet sint correllatiua, quia diuersa est ratio, nam filius non peccauit in aliquo, parentes autem sic *Fulgosius consil. 82., quod incipit Nicolaus de caprolo nu. 2.*, quod dictum pluribus illustrat exemplis, & primo in matre transeunte ad secunda vota, quæ non succedit filijs, quamvis filij ex primo matrimonio ipsi succedant, item quando non petijt tutorem, tunc etenim etiam filij ipsi succedunt, non vice versa.

Alijs pluribus exemplis potest hæc doctrina illustrari, & simul confirmari responsio. Nobis vnum sufficiat. Hoc fit in legitima, quæ si fuerit aucta respectu descendentium intelligitur etiam aucta respectu ascendentium per textum *in auth. Nouissima cum ibi notatis, C. de inoffic. testament.*, quod tamen non procedit, quãdo est diuersa ratio respectu vtriusq; sic v. gr. stante statuto, quod legitima filiorum sit ad medietatem bonorum parentum, hocque excludat Matrem stantibus agnatis in certo gradu, hæc tamen non habebit legitimam auctam prout filij, quia non tantum fauet matri, sicuti filijs *Ioannes de Immola cons 114. In causa qua vertitur num. 11. vers. restat nunc videre vsq; in fin.*, ergo, vbi est diuersa ratio, dispositum quoad vnum ex correllatiuis non intelligitur dispositum quoad alterum. 4 Exempla pro nostra opinione.

---

§. XXV.

An priuilegium concessum filijs trahatur etiam ad adoptiuos.

SVMMARIVM.

Casus expositio in suis terminis. 1.
Extantibus filijs legitimis, & naturalibus priuilegium non trahitur ad adoptiuos. 2.
Sententia asserens non trahi ad adoptiuos, quando non extant legitimi, & naturales. 3.
Non extantibus naturalibus, nec legitimis, nec illegitimis trahitur ad adoptiuos. 4.
Non extantibus legitimis naturalibus, sed tantum illegitimis cum adoptiuis isti exclu-

excludunt illos in priuilegio. 5.
Filius adoptiuus regulariter non succedit in feudis. 6.
Potiora sunt priuilegia adoptiuorum, quam naturalium illegitimorum. 7.
Quomodo verificetur, quod dispositio loquens de filijs comprehendat naturales. 8.
Extantibus cum adoptiuis illegitimis, sed legitimatis isti excludunt adoptiuos. 9.

1 Factum tale.

DISQVISITIO XXV. Concesserat Princeps intuitu meritorum Antonij pro eiusdẽ filijs priuilegium quoddam singulare. Antonius filios naturales, nec habebat, nec habere poterat, cum esset impotens, vel fortè etiam sacris initiatus, habebat tamen adoptiuos. Hic quæsitum fuit, an priuilegium illud pro filijs Antonij concessum trahatur ad adoptiuos, cum naturales non essent.

2 Extantibus legitimis, & naturalibus non trahitur ad adoptiuos.

Extantibus filijs legitimis, & naturalibus respectu eiusdem Antonij priuilegium non trahi ad adoptiuos est in iure certissimum per textum *in c. adoptiuus si de feud. fuer. controu. Baldus in l. si quis posthumos in princip., ff. de lib., & posth.* Difficultas solummodò esse potest in duplici casu; primo, quandò alij filij non extant, nisi adoptiui; secundò, quandò cum adoptiuis extant quidem naturales, sed illegitimi, an scilicet tunc in tali priuilegio sint præferendi naturales, & illegitimi cum exclusione adoptiuorum, an verò adoptiui cum exclusione naturalium illegitimorum.

3 [Non ex]tantibus [l]egitimis [n]aturali ad [a]doptiuos, quandò nõ extant legitimi, & naturales.

Videtur absolutè dicendum priuilegium illud non extantibus filijs legitimis naturalibus, nec trahi ad adoptiuos, quandò isti solummodò extant, nec ad eosdem, nec ad naturales illegitimos, quandò simul isti existunt. Ratio ex eo deducitur, quià priuilegia, vtpotè exorbitantia à iure communi, sicuti & dispensationes sunt strictè interpretanda, nec extendenda vltra propriam formalem, & rigorosam formam verborum, quibus conceduntur; Nomine autem filiorum secundum propriam, & rigorosam acceptionem veniunt solummodò legitimi, & naturales, quibus propterea non extantibus priuilegium ex defectu subiecti videtur euanescere. Nihilominus

4 [N]on extan[tib]us natu[ra]libus, nec [le]gitimis, [ne]c illegi[tim]is tra[hit]ur ad [ad]optiuos.

Respondeo primo, non extantibus filijs naturalibus, nec legitimis, nec illegitimis, nec extare valentibus priuilegium probabilius trahi ad adoptiuos, in eisque firmari. *Felinus in c. sicut Romana n. 7 de rescript. Baldus de pace const. in verb. cassentur, Alexander in l. 4. §. prætor in 4., & 5. col. ff de damn. infect., & in similibus, Paulus cons. 75.* Ratio ex eo deducitur, quià, cum tale priuilegium sit concessum filijs intuitu meritorum Patris, vt præfertur in facti serie, præsumitur ex voluntate Principis conferentis, quod conferatur ea intentione, vt gratum fiat Patri omni meliori modo, quo potest, & ad normam præsumptæ voluntatis eiusdem Patris, sed voluntas Patris præsumitur, quod sit, vt priuilegium conferatur adoptiuis, quandò non sunt naturales legitimi potius, quam vt priuilegium euanescat, ergò &c. Confirmatur primo, quià priuilegia Principis ita sunt sumenda, vt nihil in eisdem sit superfluum *Baldus in rub. C. de contrah. empt. in q. 10. Glosa in l. fin. ff quod metus causa, Glosa in l. post quam in glos. 1. C. de pac. Phylip in c. pastoralis in princip. de appos., & Ludouicus in repet. l. 1. col. 25 C. de hered. instit.*, ergò priuilegium illud concessum filijs intuitu Patris ita debet intelligi, vt quandò non sint filij legitimi, & naturales applicetur adoptiuis, ne illud reddatur omninò frustraneum. Hoc idem pluribus exemplis potest illustrari, tum in contractibus, tum in legatis, tum in rescriptis, de quibus ad saturitatem *Alexander in l. 4. § prætor in 4. col. ff. de dam. infect.* Nobis vnum, vel alterum sufficiet. Primum sit *in l. fundus, qui locatus, ff. de fund. instru.*, vbi locato fundo cum instrumento, si ibi sit instrumentum Domini, & coloni intelligitur legatum de instrumento domini, si verò ibi nullum sit instrumentum Domini intelligitur de illo coloni, ne legatum reddatur inutile, & superfluum. Secundum sit in mandato testatoris, qui, si iusserit, vt soluantur ipsius debita, non intelligitur loqui de præscriptis bona fide, si autem alia non sint debita, nisi illa, quæ sic præscripta sunt, intelligitur mandatum ad illa extendi, ne mandatum ipsum sit superfluum. *Baldus in l. quibus diebus §. dominus, ff. de condit., & demonstrat.*, quod probat præcipuè ex *eod. textu in l. fundus, qui locatus est, ff. de fund. instruc.* Tertium in legato crediti, quod intelligitur de puro, non in diem, si tamen non sit creditum purum intelligitur de eo, quod habet in diem, ne reddatur legatum superfluum, & inane *Baldus in l. si ita scripsisses, ff. de leg. 2.* Alia, & his similia exempla vide apud *Felinum d. c. sicut Rom. de rescript à n. 7. ad 10.*

Exemplis confirmatur.

5 Extantibus solum illegitimis naturalibus cum adoptiuis isti illos excludunt in priuilegio

Respondeo secundo, nullis extantibus filijs legitimis, & naturalibus, sed tantum illegitimis, & naturalibus simul cum adoptiuis probabilius priuilegium Principis concessum filijs intuitu Patris trahitur ad adoptiuos exclusis illegitimis, & naturalibus. In hanc consentiunt, quot quot sustinent patri succedere filium adoptiuum seclusis illegitimis, & naturalibus, & quotquot sustinent adoptiuos æque succedere cum legitimis, quandò hi extant, & adoptio facta est auctoritate Principis, *§ sed hodie instit. de adopt §. sed & vers. inuenimus instit. de hered., quæ ab intest.*

intest. def., quandòquidem respectu bonorum Patris adoptantis adoptiui tenent locum hæredis sui per textum *in l. cum adoptiuis* §. *sed si quidem C de adopt. l. arrogato ff. de senator. Baldus in l. eum, quem C. de fideicommiss. Romanus in l. venter, ff. de acq. hered.*

Ratio huius secundæ responsionis ex eo deduci potest primo, quià priuilegium Principis concessum intuitu meritorum Patris trahi debet ad eum, ad quem trahitur voluntas Principis, & Patris, sed voluntas Principis, & Patris potius præsumitur trahi ad adoptiuum, quam ad illegitimum, & naturalem, ergò &c. Maior probatur, quià tale priuilegium supponitur concessum intuitu meritorum Patris erga Principem concedentem, ergò priuilegium illud debet referri ad eum, ad quem principis, & Patris voluntas trahitur. Minor etiam sic euincitur, quià Pater ex eo, quod aliquem in filium sibi adoptauerit, satis indicauit voluisse prælationem adoptiui supra naturalem illegitimum, & cum voluntas Principis sit ad remuneranda beneficia sibi à Patre præstita præsumi debet referri ad voluntatem eiusdem Patris, ergò &c.

Pater potius inclinat in filiū adoptiuū, quam in illegitimū naturalem.

6 Filius adoptiuus regularitèr non succedit in feudis.

Neque obesse potest, si asseratur, quod filius adoptiuus non succedat in feudis §. *adoptiuus si de feudo defuncti controu. fuerit inter Dominum, & agn.*, quia adoptiuus est tantum filius artifitialis, & fictè talis ad similitudinem naturalium à lege inductus, & iura simpliciter loquentia de filijs non trahuntur ad fictos, quod idem dicitur de successione in emphytheusi *Speculator in tit. de locato* §. *nunc aliqua vers. 68., Immola in l. si ita quis* §. *is cui, ff. de legat. 2. Baldus in l. fideicom., ff. de condit., & demonst.*, ergo hoc idem debet verificari quoad cætera priuilegia à Principe concessa; Non, inquam, obesse potest, quandoquidem fallit hæc regula, vt supra innuebamus, quando ex defectu filiorum naturalium, & legitimorum priuilegium redderetur frustraneum, nisi traheretur ad adoptiuum *Baldus in l. si quis posthumos in princip. ff de lib., & posth. Felinus in c. 1. num. 7. de rescript.*. Quod si asseras, hanc exceptionem cessare, quando cum adoptiuis extant naturales, & illegitimi, quia tunc priuilegium congruentius his adaptatur, cum isti sint vere filij à natura, illi vero non nisi fictione iuris; contra adhuc impugaberis, quia filij naturales, & illegitimi in ordine ad successionem in nulla consideratione habentur, cum ad summum succedant in duabus vncijs, quæ successio est loco alimentorū; & adoptiui etiam illis existentibus plenè succedant in iuribus patris adoptantis, vnde non est, cur priuilegia potius ad illos, quam ad istos debeant trahi potissimum, cum priuilegia concessa intuitu meritorum Patris debeant referri, & regulari ad normam, & voluntatem eiusdem Patris.

Confirmari potest responsio, quia Princeps concedens priuilegia conformari præsumitur, quantum potest, dispositioni iuris, ed ex dispositione iuris existentibus cum naturalibus illegitimis filijs adoptiuis isti succedunt illis exclusis, ergo & isti debent succedere in huiusmodi priuilegijs exclusis naturalibus, & illegitimis.

Confirmari potest vlterius, quia potiora sunt priuilegia adoptiuorum, quam naturalium illegitimorum, quod sic euincitur. Existentibus cum legitimis naturalibus filijs adoptiuis, isti cum illis æque succedunt in bonis, & iuribus Patris per textum *in l. si te parens, C de suis, & legit.* §. *adoptiuus Instit. de legit agnat. success.* §. *liberi quoque Instit. de success. cog. leg. cum adopt., & l. qui in adoptionem ff. de adopt.*, quinimmo adoptiui excludunt ascendentes *l. 2.* §. *liberi ff. ad Tertullianū*, & multo magis transuersales *l. cum in adoptiuis*, §. *sed ne articulum C. de adopt.*, & faciunt partem in legitima *Corn. in cons. 85. nu. 16 vol. 5. Miscelan. in tract. de success. ab intest. in tertio membro principali art. 1.*; existentibus verò legitimis naturalibus cum illegitimis, isti nec æquè succedunt, nec excludunt ascendentes, nec transuersales, nec faciunt partem in legitima, ergò iura in primis præferunt adoptiuos naturalibus, & illegitimis, Deindè ad verificandum priuilegium, ne frustraneum reddatur, debet potius ad ipsos referri, quam ad illegitimos, & naturales.

7 Potiora sūt iura adoptiuorum, quam illegitimorū.

Neque quoad hoc vrgeas, quod dispositio de filijs loquens comprehendat etiam naturales, vt probat *Martha tom. 1. de success. leg. parte 1. q. 2. art. 3. n. 5.* per textum *in l. liberos, ff de senatoribus vers. siuè naturales, siuè adoptiui, & l. 1. ff. de bono. pos. 2. tab. in vers. liberos accipere debemus. & l. ex facto*, §. *si quis rogatus, ff ad Trebel.*, vndè etiam dicitur, quod, si filij in conditione sint positi, cessare faciant naturales ius substituti, vt si quis rogatus fuerit, si sine filijs decesserit, restitueret hæreditatem, tunc etenim existentibus naturalibus deficit conditio, & isti excludunt eum, cui facienda esset restitutio hæreditatis *Corasius in lib. 1. miscellaneor. iuris cap. 7. Franciscus Coranus in lib. 10. comment. iur. c. 1 n. 8. Molinus de primogenijs lib. 3 c 3 n. 43. Menochius lib. 4. præsumpt. 78. n. 6., & 19.*, hocque latè probat *Martha loc. cit. à n. 7. ferè per totum*, ergò etiam existentibus naturalibus illegitimis simul cum adoptiuis illi excludent adoptiuos in priuilegio, vel saltem cum istis succedent; Non, inquam, sic vrgeas, quià in primis ea, quæ dicuntur in instantia ad summum veri-

8 Quomodo verificetur quod dispositio loquens de filijs comprehendat etiam naturales.

verificantur, quandò naturales instituuntur ex testamento, quatenus scilicet per illud possint institui non existentibus filijs legitimis naturalibus, vt loquitur *Achilles de Grassis in tit. de testamentis decis.* 5. Deindè ea procedunt, quandò existunt tantum filij naturales, & illegitimi, secùs autem, quandò simul cum istis concurrunt adoptiui, qui certè præferendi videntur ex rationibus, & iuribus supra allegatis. Tandem, quandò etiam verificarentur in concursu naturalium illegitimorum cum adoptiuis intelligēda essent dumtaxat per ordinem ad fideicommissa, in quibus præsumendus est, quod fideicommittens potius iura sanguinis, quæ magis elucent in naturali illegitimo, respexerit, quam iura adoptionis, quæ constituunt adoptatum solum fictè, & artificialitèr filium, non in ordine ad priuilegia Principis concessa intuitu meritorum Patris, in quibus Princeps potius respicit affectionem, & inclinationem Patris, cui præsumitur se conformare.

9 Respondeo tertiò, existentibus cum filijs adoptiuis filijs naturalibus, & illegitimis, sed legitimatis, probabilius est, istos excludere à priuilegio adoptiuos. Ita sentire existimo quotquot sustinent legitimatos succedere ad feuda *Ioannes Andreas in c.* 1. *§ naturales nu.* 7. *si de feud. fuerit controu. inter Dom., & Agnat. Marinus Laudensis in tract. de primog. col.* 9. *Gulielm. de Perno cons.* 10. *Iason in l. generalitèr §. cum autem n.* 9. *C. de instit., & substit. Gabriel. in tit. de legitimatione cons.* 1. *n.* 21., & ita fuisse iudicatum in camera Imperiali, in Rota Romana, in senatu Burdegalensi, & in arrestu Parisiensi refert *Martha de success. leg. part.* 1. *q.* 11. *art.* 2. *n* 12. Sed quidquid sit de hac successione legitimatorum quoad feuda. Probatur primo responsio, quià concurrentibus simul cum filijs legitimis naturalibus filijs adoptiuis priuilegium concessum filijs non trahitur ad adoptiuos per textum *in c. adoptiuus, si de feud. fuerit controuer. Baldus in l. si quis posthumos in princip ff. de liber., & posth.*, quià intantum trahitur ad adoptiuos, in quantum non sunt legitimi, ne priuilegium ipsum reddatur frustraneum per superius allegata iura, & DD., adeoque existentibus legitimis non est, cur trahatur ad adoptiuos, ergò etiam concurrentibus, cum adoptiuis naturalibus legitimatis priuilegium non trahetur ad adoptiuos, sed firmabitur in naturalibus legitimatis, cum legitimati in iure habeantur pro legitimis, & excludat substitutos *Mantica de coniect. lib.* 11. *tit.* 10. *n* 8. *Lupus tract. de illegit., & nat. rest. tom.* 3. *§.* 2., qui etiam docet, ita fuisse decisum Florentiæ, & Pisis, & legitimati per rescriptum à legitimis nihil deferre expresso iure sancitum est §. *liceat vero vers. nihil à filijs legitimis auth. quibus modis nati effic. leg §. reliqui aut. quib. modis nati effic sui, & §. si quis igitur filios auth. eod. tit.*, & comprobant *Rolandus in cons.* 83. *num.* 15., *& seqq. vol.* 3., *& Iason in cons.* 39. *nu* 10. *vol.* 3., & in omnibus exequantur, ita vt secundum multos etiam agnatis tanquam legitimi succedant per textum §. *generaliter aut quibus modis nati efficiantur sui Bartolus, & Baldus in l. communium ff. de naturalib. Iason cons.* 40. *nu* 4. *vol.* 3., & admittuntur ad omnes successiones, ad quas admittuntur filij legitimi, & naturales § *reliqui auth. quibus modis nati efficiantur sui in vers illas successiones, quas habent ij qui ab initio sunt legitimi*, vt probant *Rolandus in d. cons.* 83. *nu.* 17. *vol.* 3. §. 1. *auth. quib. mod. nati eff. sui in vers. suorum heredum iura nanciscuntur*, §. *& liceat auth. quib. modis nati efficiantur legiti mi vers. suos de cætero, & §.* 1. *Instit. de hered., quæ ab intest. defert. in vers. suorum hæredum iura nanciscuntur*.

Legitimati excludunt adoptiuos.

Legitimati in iure computantur pro legitimis.

Confirmatur primo, quia priuilegium huiusmodi concessum intuitu meritorum Patris respicit potissimum fauorem familiæ, vt in eadem decor, & splendor conseruetur, sed decor familiæ æque conseruatur per legitimatos sicuti per legitimè natos, & ideo legitimatus alijs agnatis etiam succedit *Ioannes Andreas in addit. ad specul. in tit. de successionib. ab intestato §. fin. col. penult. Bartolus, & Baldus in d. l. communium ff. de naturalib. Angelus in cons.* 17. *col. penult. Alexander in cons.* 2. *nu.* 12. *vers. ad prædicta facit Tiraquel in l. si vnquam verb. susceperit liberos nu.* 83. *C. de reuoc. donat., & in tract. de retract. part.* 1. § 1. *glos.* 8. *nu.* 10.; Ergo &c.

Saluatur decor familię etiam in legitimatis.

Confirmatur secundo, quia plura, & fortiora iura assistunt naturalibus legitimatis, quam assistant præcise adoptiuis, ergo non est, cur in concursu naturales legitimati non debeant præferri adoptiuis. Antecedens probatur, quia naturales legitimati habent ius sanguinis, & legis, adoptiui autem præcisè ius legis. Adde, quod ex eo, quod naturalis fuerit legitimatus à Patre, vel de consensu Patris indicat affectionem Patris erga ipsum ad succedendum in ipsius bonis, & iuribus, ergo cum Princeps contulerit priuilegium contemplatione Patris ad eiusdem affectionis normā retulisse censendus est, adeoque priuilegium in filio naturali legitimato compleri; Neque dicas adoptiuū, & legitimatum in iure æquiparari *glosa in l. cum te, & l. cum in adoptiu. C de adopt in l. filius C. de mancip. & origin. lib.* 10 *l.* 1 *§.* 1. *in glos. magna ff de administ tut.*, contra enim impugnaberis, quia ea, quæ dicuntur in his iuribus, procedunt dumtaxat quo ad feuda, in quibus nec adoptiui,

Quomodo in iure legitimati, & adoptiui æquiparentur.

ui, nec legitimati succedunt, sed tantum legitimi; non existentibus vero legitimis potior ratio assistit pro legitimatis.

---

§. XXVI.

An in priuilegio Principis succedat naturalis primo natus, & postea legitimatus, an vero secundo natus, sed legitimus ex legitimo matrimonio.

SVMMARIVM.

Refertur status controuersia. 1.
Ex eo, quod inter susceptionem primogeniti ex concubina, & legitimationem eiusdem mediauerit aliud verum matrimonium, ex quo legitima proles fuerit suscepta, non impeditur legitimatio eiusdem primogeniti per subsequens matrimonium. 2.
Legitimatio primogeniti per subsequens matrimonium tenet in ordine ad successionem in priuilegio, quantumuis non accesserit expressus consensus Principis. 3.
Excipe tamen quoad successionē in feudo Ibid.
Legitimatus per subsequens matrimonium admittitur ad primogenia. 4.
Primogenitus ex concubina legitimatus per subsequens matrimonium præfertur alteri filio legitimo nato, & procreato ex subsequenti matrimonio 5.
Primogenitus ex concubina ante matrimoniū, cum eadem initum præferendus est in successione priuilegij alijs filijs progenitis ex eadem concubina constante cum eadem matrimonio. 6.
Primogenitus ex concubina legitimatus per subsequens matrimonium post natiuitatem alterius legitimi procreati ex præcedenti matrimonio in successione priuilegij, quod est primogeniti, non est præferendus, sed postponendus ad legitimè natum ante eius legitimationem. 7.
Primogenitus naturalis ex concubina legitimatus per rescriptum Principis, etiam ante natiuitatem vlterius filij legitimi, non est potior eodem legitimo quoad iura primogenituræ, aliaq; priuilegia concessa primogenitis. 8.
Legitimatio naturalium per rescriptum Principis reuocatur per natiuitatem legitimorum. 9.

1 *Facti series in suis terminis.* DISQVISITIO XXVI. Titius ex concubina naturalem suscepit; mox ex vxore legitima alium legitimum, & naturalem procreauit; mortua demum vxore concubinam in matrimonium sibi legitimè copulauit, ex quo subsequenti matrimonio prolem prius susceptam legitimauit. His positis Princeps intuitu meritorum Titij filijs eius priuilegium concesserat. Orta hic fuit controuersia, cum illud priuilegium esset indiuiduum, an esset præferendus primo natus, sed legitimatus per subsequens matrimonium, an vero legitimus ex legitimo matrimonio natus, quamuis subsequenter ad ipsum legitimatum.

DD. agentes de hac controuersia. Agunt fusè de hoc dubio *Ioannes Andreas in c. sine culpa in 2. quæst. princip. de reg. iur. in 6. Tiraquel in tract. de iure primog. q. 34. per totum Præpositus in c. per venerabilem, §. quod autem nu. 33., & seqq. qui filij sint legitimi Iason in l. Gallus, §. & quid si tantum nu. 89. ff de lib., & posth.*

Opinio Marthæ in ordine ad successionem feudalem. Martha *de successione leg. part. 1. q. 11. art. 2. nu. 23., & seqq.* loquens de feudo absolute existimat legitimationem per subsequens matrimonium nihil operari, nisi Principis directi Domini consensus accedat, qui per consequens docet receptissimam esse sententiam inter DD., quod ita legitimatus, licet prius natus non excludat natum vere legitimum, & naturalem *Gofredus in summa tit. qui filij sint legitimi § 2. Hostiensis in summa eiusdem tituli, §. quod si quis natus Bartolus in l. penult. §. vxor, & ibi Baldus, & Immola ff. solut. matrimon. Ioannes Faber in l. cum quis C. de naturalib. lib. Angelus in § si quis igitur auth. quibus modis nati effic. legit. Paulus de Castro in l. Pomponius §. quæsitum in lectura Paduana, ff. de acquir. possess. Molina de primogen. lib. 3. c. 1. n. 7. Peregrinus de fideicom. art. 27. n 35. Surdus in cons. 369. n. 25. vol. 3.*

Asserentes hanc controuersiam esse de subiecto non supponente. Alij asserunt, quæstionem hanc esse de subiecto non supponente, quandoquidem matrimonium, quod mediat inter susceptionem prioris filij ex concubina, & legitimationem eiusdem per subsequens matrimonium cum eadem concubina impedit eandem legitimationem, prout multos voluisse asserit *Tiraquel in tract. de iure primogenitorum q. 34. nu. 4.* incidenter, quantumvis ipse contrarium senserit allegatis ibidem pro se innumeris Doctoribus.

Prima distinctio in hac controuersia. Alij distinguunt, vel etenim primogenitus ex concubina fuit prius legitimatus, antequam secundogenitus legitimus oriretur, quod tunc contingeret, quandò Pater ex concubina progenuit filium, qui est nato primogenitus, & deinde cum eadem concubina contraxit matrimonium, quo constante alium filium, qui vtique in origine naturalis est, & legitimus, procreauit, vel licet sit primo natus, non fuit tamen legitimatus, nisi post natiuitatem secundogeniti legitimi, quatenus scilicet ille genitus est ex concubina, & postea alter ex legitima vxore natus est, qua vxore postea præmortua, fuerit cum eadem concubina contractum matrimonium, &

per

per consequens idem primogenitus legitimatus: Iuxta primum sensum asserunt, primogenitum legitimatum ante natiuitatem legitimi præferendum esse in priuigio, & in iuribus primogenituræ *Angelus Aret. in §. vltimo in fine Instit. de nupt. Tiraquel in tract. de iure primogen. q. 34. num. 48.* per textum *in l. cum quis, & l. nuper C. de natural. lib.*, *& §. vlt. in auth. Quib. mod. nati effic. legit.*, *& §. tribus in auth. Quib. mod. nati effic. sui.* Iuxta secundum asserunt, præferendum esse legitimum, & si secundogenitum, omnes DD. præallegati pro prima sententia.

Alij tandem distingunt, vel primogenitus ex concubina legitimatus est per subsequens matrimoniũ, vel per rescriptũ Principis; si per subsequens matrimonium, quod celebratum fuerit ante susceptionem secundogeniti iuxta modum mox expositum in præcedenti opinione, vtique asserunt prælationem competere ipsi primogenito legitimato, & tales sunt DD. mox præcitati: si vero per rescriptum Principis, licet antecedenter ad natiuitatem secundogeniti legitimi fuerit legitimatus, tunc asserunt eidẽ primogenito sic legitimato non competere prælationem in concursu cum filio legitimo, seu orto ex legitimo matrimonio quamuis secundo nato; atque ita sentiunt plures DD. quos cumulat *Tiraquel. in l. si vnquam in verbo donatione largitus nu. 226. C. de reuoc. donat.* ad quod adstruendum ea potissimum ratione mouentur, quod legitimatio à Principe facta non tantum roboris habeat, quantũ legitimatio facta per subsequens matrimonium, nam legitimatus à Principe non succedit in feudo per textum *in c. naturales si de feud. controu. fuerit inter Dom., & Agnat.* legitimati autem per subsequens matrimonium in eodem succedunt *Mattheus Afflictus in d. c. naturales in 5. not. col. 1. per textum in §. dubitatum in auth. de incest. nupt.*, & per textum *in c. tanta vbi, & hoc voluit Panormitanus col. 2. qui filij sint legitimi Ioannes Andreas in e. lator col. 2. vers. dixi autem, & ibi Anchaeranus eod. tit. Alberic. in rub. C. de naturl. lib. col. 1. vers. sed numquid legitimatus Baldus in c. quæ in Ecclesiarum col. penult. vers. dubitatur vtrum naturalis de constit. Alexander in l. ex facto §. si quis rogatus lect. 1. col. 9. vers. quod autem in contractibus ff. ad Trebel. Socin. cons. 3. in causa Domini col. 5. vers. præterea in casu nostro lib. 3.* Quid igitur in hac opinionum varietate concludendum?

Secunda DD. distinctio.

Respondeo primo. Ex eo, quod inter susceptionem primogeniti ex concubina, & legitimationem eiusdem mediauerit aliud verum matrimonium, ex quo legitima proles fuerit suscepta, non impeditur legitimatio eiusdem primogeniti per matrimonium subsequens cum concubina celebratum mortua prima vxore. *Hostiensis in summa tit. de filijs presbit. §. quod si quis natus, Ioannes Andreas in c. tanta in verb. post contractum matrimonium, & ibi Anchaeranus col. 3. vers. 2. facit Qui filij sint legit. Phylippus Francus in c. sine culpa de reg. iur. in 6. Iacobus Aretinus in l. cum decem § vlt., & ibi Bartolus, & Angelus ff. solut. matrimon. Baldus in l. cum quis C. de natur. lib. Angelus in § si quis igitur in auth. quibus modis nati effic. legit. Antonius Rosella in tract. legitimationis lib. 2. col. 26. Paulus Castrensis in l. Pomponius § quæsitum in lectura Paduana, & in l. naturaliter in principio in lectura Bononiensi ff. de acquir. possess.* Ratio ex eo deducitur, quia matrimonium, quod mediat inter susceptionem eiusdem primogeniti, & matrimonium cum concubina, ex qua procreatus est idem primogenitus, non constituit eumdem primogenitum conceptum, & natum ex coitu damnato, ergò eundem non reddit inhabilem, quin per subsequens matrimonium legitimè initum possit legitimari. Consequentia tenet, quia subsequens matrimonium legitimat prolem quoad omnes actus legitimos §. *tanta in auth. Quibus modis nati efficiantur legit.* Antecedens probatur, quia pro tempore conceptionis eiusdem primogeniti concubina erat talis, quæ poterat esse coniux eiusdem Patris, & sic conceptus est ex libero, & libera. Confirmatur, quia legitimatio respectu talis primogeniti nec repugnat ratione originis, nec ratione actionis, qua legitimatur, nec ratione temporis, quo fit legitimatio, ergò &c. non ratione originis, quia conceptus, & natus est pro tempore, pro quo inter generantem, & concipientem poterat esse matrimonium, non ratione actionis, qua legitimatur, quia illa actio licita omninò est, & legitima, cum mortua prima vxore Pater concubinam nullo iure refragante potuerit matrimonio sibi copulare: non ratione illius temporis, cum pro illo matrimonium potuerit contrahi, quod ex genere suo purgat omnia præcedentia legitima, ergò &c.

2 Potest legitimari primogenitus quãtumuis ante legitimationem

præcesserit aliud matrimonium

Non esset proles ex coitu damnato,

Respondeo secundò. Non redditur inualida legitimatio primogeniti concepti, & nati ex concubina per subsequens matrimonium in ordine ad successionem in illo priuilegio ex eo, quod non accesserit positiuus consensus Principis, qui illud Priuilegium concessit. Hanc responsionem intelligo excipiendo successionem quoad feudum propriè sumptum, ad quod non succedit legitimatus per subsequens matrimonium, nisi Princeps consenserit eidem legitimationi, prout scribit *Salicetus in quodam suo cons. incipiente, Comes Palatinus, & in quadam disput. incipiente Medio-*

3 Legitimatio tenet in ordine ad successionem in priuilegio per subsequens matrimoniũ, quantumuis non accesserit positiuus consensus Principis,

Mediolanensis, quam refert *Glosator consuetudinum Parisiensium in* §. 8. *glos.* 1. *n.*30. *Alexander cons* 60. *col.* 1. *vol.* 2. *Antonius Rosella in tract. de legitimatione lib.*2. *col. penult. vers. sed vlterius*, *Cardinalis Alexandrinus in c per venerabilem* §. *quod autem sibi vers.*, *sed quaro*. *Qui filij sint legitimi*. Restringe tamen exceptionem, nisi non existentibus legitimis, nec existere valentibus concessio feudi redderetur frustranea, quià tunc ex allegatis iuribus sic legitimatus posset etiam succedere in feudo.

Excipe quoad successionem in feudo.

Ratio responsionis ex eo deducitur, quià priuilegium Principis intuitu meritorum Patris intelligitur in ordine ad filios eiusdem sine vlla restrictione ad normam successionum in bonis eiusdem Patris, quià intelligitur factum Patri in filijs, & constitui inter iura hæreditaria eiusdem Patris, nec hoc supponitur inferre aliquod præiudicium Principi, quandòquidem præeminentia quædam infertur familiæ sine læsione alicuius iuris in eodem Principe, ergò non requiritur aliquis specialis consensus eiusdem Principis, sed priuilegium deferri debet in eum ex filijs, qui succedere debet ex dispositione iuris in bona paterna seruato iure primogeniti, vel secundo geniti. Confirmatur, quià intantum in successione feudorum præfertur legitimus secundogenitus legitimato primo nato, quià Princeps abdicans à se dominium vtile intelligitur abdicare ea intentione, vt minus extensiuè, quam par sit, lædatur ipsius ius, adeoque, quod restringatur ad solos filios legitimos, ne scilicet diutius diferatur consolidatio dominij vtilis cum directo, sed hæc ratio non militat in priuilegijs, quæ solum sunt aduersus ius commune, nullumque inferunt præiudicium Principi concedenti, cum nihil sui abdicet; Neque dicas ex ijs, quæ suprà dicebamus, quod priuilegia, quæ aduersantur iuri communi, strictè sint interpretanda, quamvis nullum præiudicium inferant tertio, adeoque, quod, quamuis non sint noxia Principi, non debeant trahi ad legitimatos, nisi cum expresso consensu eiusdem Principis; contra enim impugnaberis, quià, cum primogenitus per subsequens matrimonium in ordine ad huiusmodi successiones dicatur legitimus ex eo, quod priuilegium ipsi adaptetur, non intelligitur fieri extensio, sed solummodò applicatio supposita legitimitate per idem matrimonium, quinimmò ex eo, quod ab hac regula excipiantur solummodò iura feudalia, videtur eadem regula in cæteris omnibus non exceptis firmari.

Rationes suadentes assertum.

4 Non deseram tamen hic referre ea, quæ scribit *Couarruuias in Epitome in* 4. *lib. decretalium in* 2. *part. c.* 8. §. 2. *n.*30. nempè filium primogenitum ex sequenti matrimonio legitimatum admittendum esse ad primogenia, feuda, aliaque omnia, quæ expressim filijs natis ex legitimo matrimonio deferuntur, cum hic filius dicatur natus ex matrimonio legitimo, quod probat *ex c. cum in cunctis de elect.*, vbi dicitur Episcopum debere eligi natum ex legitimo matrimonio, & tamen *in c. innotuit eodem tit. cum glosa ibid. communitèr recepta* habetur naturalem per matrimonium subsequens legitimatum posse in Episcopum eligi; vndè communitèr dicunt, hunc filium esse legitimum *Antonius in dicto c. innotuit de elect. Paulus de Castro in l. fin. C. de his, qui ven. ætat. impetrar. Decius in l. generalitèr* §. *fin. C. de instit.*, & *substit. Matthæus de Afflict. in c.* 1. §. *naturales quinto nos.*, *si de feud. fuerit cont. inter Dom.*, & *agnat. vbi testatur esse communem sententiam*. Hanc refero doctrinam, non quod veram existimem quoad successionem in feudis, cum alitèr contrarium asseruerim, sed ad indicandum, quod in ijs, in quibus non est specialis exceptio, sicuti est in feudis, legitimatus per subsequens matrimonium habeatur pro vero legitimo, adeoque quod non fiat extensio, si concurrentibus cæteris eidem adaptetur priuilegium sine nouo Principis consensu, cum terminis concessionis idem priuilegium in eodem adaptetur.

Legitimatus per subsequês matrimonium admittitur ad primogenia.

Respondeo tertiò, si primogenitus ex concubina fuerit per subsequens matrimonium prius legitimatus, quam secundogenitus ex alio subsequenti matrimonio mortua prima vxore, quæ fuerat antecedentèr concubina, procreatus, præferendus est idem primogenitus legitimatus quoad successionem in illo priuilegio. *Angelus Aretinus in* §. *vlt. in fine Instit. de nuptijs*, *Tiraquel tract. de iure primogeniorum disp* 34. *n.* 48. Ratio ex eo deducitur primo, quià ille primogenitus sic antecedentèr legitimatus ad natiuitatem alterius legitimi habet ea omnia, quæ requiruntur de iure naturæ, & ex dispositione iuris ciuilis ad succedendum, quæ sunt primæua ad ius alterius legitimi secundo nati, ergò non est, cur non debeat præferri. Antecedens probatur, quià habet vinculum naturale, quatenus naturalitèr ab eodem Patre, & matre originem trahit, habet vinculum ciuile, quatenus ex dispositione iuris ita se habet, ac si esset legitimè natus *Antonius in d. c. innotuit de elect. Paulus de Castro in l. fin. C. de his, qui ven. ætat. impet. Decius in l. generalitèr* §. *fin C. de instit.*, & *substit.*, & succedit in alijs omnibus æqualitèr cum filijs legitimis; hæc autem iura habet antecedentèr ad natiuitatem alterius secundogeniti, quamvis hic ortum traxerit constante vero, & legitimo matrimonio, ergò &c. 5

Primogenitus ex concubina legitimatus per subsequens matrimonium cum eadē præfertur alteri filio legitimè procreato, & nato ex subsequenti matrimonio.

Secun-

Secundo ex ijs, quæ tradunt *Abbas in d. c. tanta in auth. Quib. mod. nati effitiantur legitimi col. 2. Antonius in c per venerabilem, qui filij sint legitimi n. 16. Carolus Molinaeus in consuetud. Parif. tit. 1. § 8 glos 1 n. 49. Nicolaus de Vbaldis de succes ab intest col. 23. Boerius decis. 159. col. 2.* nempè filium legitimum ratione subsecuti matrimonij verè legitimum esse etiam in rigore strictæ significationis; vndè merito *Coaruuias in epitome in 4. lib. decretalium in 2. part. c. 8. §. 2. n. 26.* asserit, quod attentis verbis huius decretalis considerandum sit tempus à natiuitate ad matrimonium, vel tempus eiusdem matrimonij, & iuxtà primum absolutè sentit, quod filius eo tempore sit tantum fictè legitimus; iuxtà secundum verò idest post contractum matrimonium, vel à die eiusdem contractus sit censendus verè legitimus, non fictè, quod idem sentit *Fortunat. in l. Gallus §., & quid, si tantum, ff. de lib., & posth. col. 126.*, quia tanta est vis matrimonij, vt filij antea geniti post contractum matrimonium legitimi habeantur; quare *Baldus in c. licet ad vitanda de elect.*, dicit quod verbum, *habeantur* in ijs, quæ vera sunt, præsignet veritatem, in ijs, verò quæ non existunt, fictionem, ergò cum constitutus sit verè legitimus non erit, quod, si talis factus fuerit ante alterius natiuitatem, non debeat præferri in ijs, quæ ad primogenitum spectant.

6 *Primogenitus ex concubina ante matrimonium præfertur filijs ex eadem progenitis cõstante cum eodem matrimonio.*

In fortioribus terminis deducitur, quod si Pater progenito filio ex concubina eandem postea sibi matrimonio copulauerit, & ex eadem constante tali matrimonio alios filios procrearit, ille primogenitus, quantumvis conceptus, & natus antè matrimonium, proptèr legitimationem, quam consequitur ex illo matrimonio antecedentèr ad natiuitatem aliorum filiorum sit præferendus eisdem in ijs, quæ spectant ad iura primogeniti. Hæc illatio, preterquam quod rationibus mox adductis ad probationem responsionis expresiè euincitur, fortius roboratur ex eo, quià hic prior filius causa est, proptèr quam Pater concubinam matrimonio sibi copulauit, & ex ipsa alios filios suscepit, qui propterea ob gratitudinem potiorem debent recognoscere per textum *in l. cum quis, & l. nuper C. de natur. lib., & §. vlt. in auth. quib. mod. nati effitiantur legit., & §. tribus in auth. Quibus mod. nat. eff. sui.*

7 *Primogenitus legitimatus post filium ex alio matrimonio legitimum non præfertur.*

Respondeo quarto. Si primogenitus ex concubina fuerit per matrimonium subsequens legitimatus post natiuitatem alterius legitimi procreati ex præcedenti matrimonio, in successione priuilegij, quod est primogeniti, non est præferendus, sed postponendus ad legitime natum ante eius legitimationem *Ioannes Andreas in c. sine culpa in prima quest. 2. quæst. princip. de reg. iuris in 6.*, circa quam quæstionem asserit se consuluisse tres solemnissimos Iuris interpretes, & suum præceptorem Theologum, *Iason in l. quoties C. de rei vend. Ioannes Faber in l. cum quis col. 2. vers quid ergo C. de natural. lib. Albericus in l. cum decem § 1., ff. de solut. Petrus Ancharanus in c quamuis in fine de rescriptis lib. 6. Cardinalis Alexandrinus in c. per venerabilem, §. quod autem col. 19. vers & ex his qui est n. 32 qui filij sint legitimi, Tiraquel in tract. de iure primog. q 34. nu. 4., & seqq. Nicolaus de Vbaldis in tract. de succes. ab intestato fol 6. col. 4.* cui licet hæsitans aduersari videtur *Coaruuias epit. in quartum decret in 2. part. c. 8. num. 28.*, & pro hac parte aduersa citat alios.

Hæc responsio pluribus potest euinci, primo quià ad constituendum legitimum successorem ad ea, ad quę ius primogeniti vocat, duo requiruntur, & vinculum scilicet naturale, & ciuile, ex quibus constat successio, sed hæc duo prius reperiuntur in secundo genito ex legitimo matrimonio nato, quam in primogenito antecedenter nato ex concubina, & subsequenter ad natiuitatem secundigeniti legitimi legitimato, ergo secundogenitus legitime natus præferendus est quoad hoc ius succedendi primo subsequenter legitimato. Minor probatur, quia licet in illo primogenito ex concubina precesserit vinculum naturale ratione conceptionis, & natiuitatis, totum tamen conflatum requisitum ad legitimam successionem prius adunatum est in secundo genito legitimo, nec ratione solius natiuitatis oritur illud ius succedendi, sed ratione vtriusque vinculi naturalis, scilicet per natiuitatem, & ciuilis per legitimationem; vndè benè dicitur *in l. quoties ff. de rei vend.*, quod quando duo requiruntur ad ius quoddam consequendum ille potior intelligatur, in cuius persona illa duo adunantur. *Adunantur in legitimo ea, quæ requiruntur ad successionem, priusquam in legitimato.*

Dices primo, fortius esse vinculum naturale, vtpotè à natura procedens, quam sit ciuile, quod tantum procedit ex dispositione iuris, cur ergo potius ciuile subsequens infirmat naturale precedens, seu potius illud ad se trahit, quam naturale præcedens infirmet ciuile subsequens, istudq; ad se trahat? Sed contra, quia non fit comparatio iuris naturalis ad ciuile, sed iuris naturalis, & ciuilis, simul ad ius præcise naturale, quod ius naturale, & ciuile prius adunatur in secundogenito legitime nato, in qua adunatione consistit ius ad successionem, quam in legitimato, cui non accessit ius ciuile, nisi post natiuitatem legitimam alterius; attenditur autem prioritas in eo, in quo illa iura prius adunantur, non in eo, in quo præxistit tantum ius naturale, cum hoc non sufficiat ad successionem. Hæc omnia

inferior votum renouaret, renouaret contra voluntatem superioris, adeoque inualidè, cum voueret rem illicitam.

6 Soluuntur rationes pro secunda sententia adductæ.

Nunc ad rationes, quæ ex aduerso afferebantur, respondendum est, & quidem ad primam dicite hoc re vera esse discrimen inter irritationem, & dispensationem, quod hæc non posit fieri ad libitum superioris sine causa, illa verò possit, vtique sine causa. Sed quid indè? an proptereà exigit voluntatem inferioris, quandò interpellat causa, seù bonum commune? Ad secundam demus, quod illa dispensatio sit beneficium. Demus etiam, quod beneficium non conferatur inuito, quandò nulla necessitas vrget, quandò verò talis necessitas viget, maximè si sit publica, etiam inuito confertur, quià bonum priuatum debet cedere publicæ necessitati, vel vtilitati. Deindè dici non potest, conferri rationabilitèr inuito, quandò confertur exigente publica necessitate. Ad tertiam patet ex dictis quid sit dicendum. Deindè, si valeret illa ratio, valeret etiam, quod superior non posset irritare vota inferioris eo inuito, & reluctante, quod tamen negant aduersarij, quandòquidem dum dispensatus, seù melius ille, cuius irritatur votum, non acceptat, videtur quodamodo votum renouare, seù de nouo elicere. Quamobrem dicendum est etiam vltra superius dicta, quæ validiora sunt ad euertendam vim huius argumenti, quod, quamvis de nouo per illam retractationem emitteret votum, posset adhuc per superiorem infirmari. Ad vltimam dicendum est, quod retorqueretur in ipsius onus per accidens sic exigente bono commune, quod præualere debet.

---

§. XXIII.

An dispensatio illegitimi ad beneficia extendatur ad beneficia cathedralis.

SVMMARIVM.

1 Elucidatur factum.

DISQVISITIO XXIII. Ortus est ex illegitimis natalibus Caius, ratione quorum natalium incapax intelligitur sacrorum ordinum, & etiam beneficiorum Ecclesiasticorum. Dispensatus fuit per Romanum Pontificem, vt promoueri posset ad sacros ordines, & obtinere beneficia Ecclesiastica nulla facta expressione, an in alijs inferioribus Ecclesijs, an verò etiam in cathedrali. Beneficium in cathedrali, puta canonicatum petijt, & obtinuit. Quæsitum fuit, an ex vi illius dispensationis iustè acquisierit illud beneficium in cathedrali.

Videtur absolutè asserendum, iustè fuisse acquisitum illud beneficium, seù canonicatum ex vi illius dispensationis, quandòquidem canonia est beneficium Ecclesiasticum per textum *in c. ex multis 1. q. 3.* vndè merito docet *Calderinus conf. 252. alias 31. de praben.*, quod habens gratiam ad beneficia Ecclesiastica, in cathedrali possit obtinere canonicatum; nec canonicatus etiam in cathedrali secundum se inuoluit dignitatem *Federicus de Senis conf.* 80. *factum est tale n. 2. in fin. vers. item non obstat, quod instituit.* Cum igitur verba dispensationis sint adaptabilia acquisitioni beneficij, seù canonicatus in cathedrali, & talis acquisitio comprehendatur intra formalem concessionis significationem, nec excedat limites illius, non video, cur sic dispensatus non possit illud, seù illum legitimè acquirere, & possidere. Nihilominus 2 Ratio dubitādi pro sententia asserente dispensationem illam extendi.

Respondeo, probabilius esse ex vi illius simplicis dispensationis iustè non acquisiuisse illud beneficium, seù canonicatum in cathedrali. *Oldradus conf. 215. punct. breuia n.6. vers. deindè dicitur, Felinus in c. postulasti n. 8. verbo sexta, & vltima vers regula est de rescriptis, Calderinus conf. 66. in princip. alias 1. de filijs prasbit.* Ratio ex superius dictis deducitur, quià scilicet dispensatio, vtpotè odiosa, & correctoria iuris communis semper intelligitur de minoribus, nisi alitèr expressa fiat mentio, & sic dispensatus ad ordines simplicitèr sine vlla expressione intelligitur præcisè de minoribus, prout supra docuimus, & habetur in textu *in c. fin. de translat. pralat. Felinus in d. c. postulasti n 8. vers sexta, & vltima verb. reg est*, ergò etiam dispensatio quoad beneficia simplicitèr intelligenda est de minoribus, non autem de canonicatu in cathedrali. Consequentia probatur, quià canonicatus in cathedrali, licet non præseferat dignitatem *Federicus de Senis conf.* 80. *factum est tale in fin. vers. item non obstat, quod instituit* denegari tamen non potest quin præseferat magnum honorem, cum constituat canonicum collateralem Episcopi; & sic dignitatem saltem lato modo continet *Felinus in c. pastoralis de offic. deleg. n. 12.*, quos honores, & dignitates, licet largo modo sumptas non censetur in dispensatione velle Pontifex conferre, nisi exprimat sic exigente natura dispensationis. Confirmatur *ex Rota Romana in antiquis decis.* 489. in

3 Probabilius illa dispensatio non extenditur ad canonicatum in cathedrali

Canonicus est collateralis Episcopi.

in tit. de officio ord., vbi dictum fuit, quod dispensatio Episcopi, de qua *in c. 1. de filijs prabit. in 6.* non extendatur ad canonicatus in cathedrali, quinimmò, nec etiam dispensatio Papalis, nisi in ea dicatur *quacunque beneficia*, & pro hac opinione allegat *Ioannem Andraam in specul. in rub. de filijs prasbit.*, *& Hostiensem in c. 2. de offic. archipresbiteri*, quod non alia ratione decisum existimo, nisi quia canonicatus maximum præfesert honorem, præeminentiam in choro per Glosam *in c. si canonici de offic. ordin. in 6.* prælationem in processionibus etiam in ordine ad Abbates, & habentes alias dignitates per textum *in c. quamvis el 1. de prabend. in 6.*, vndè merito, ibi *Dominicus de Sancto Geminiano* notat, quod Abbas non potest habere honorabiliorem locum, quam canonicus.

Et magno honore afficitur.

4 Soluuntur rationes oppositæ.

Quamobrem ad ea, quæ ex aduerso dicebantur, dicendum est, quod quamuis canonia sit beneficium Ecclesiasticum, & propterea, quod contineatur intra formalem significationem verborum, quibus concepta est dispensatio, non tamen sit beneficium quomodocunque, sed cum addito alicuius præeminentiæ, & dignitatis saltem lato modo, ad quod propterea non videtur extendenda dispensatio simpliciter concessa ad beneficium.

---

§. XXIV.

An in correllatiuis dispensatio quoad vnũ trahat dispensationem quoad alterum.

SVMMARIVM.

1 Facti expositio.

DISQVISITIO XXIV. Titius natus fuit ex concubitu cum moniali. Ex speciali postea indulto dispensatus fuit, vt posset matri succedere quoad bona eiusdem. Hic orta fuit controuersia, an ex vi illius dispensationis, seu indulti, sicuti filius habilitatus est ad succedendum Matri, ita & mater possit ipsi filio præmorienti in ipsius bonis succedere.

2 Sententia extendens dispensationé etiã ad correlatiuum.

Videtur absolutè in ea hypothesi, quod filio præmorienti possit mater succedere *arg. textus in l. nam, & si parentibus ff. de inoffic. testament.* vbi dicitur, quod cum votum parentum sit, vt liberi eis succedant, non ipsi liberis, & vt eis acquirant per textum *in l. de emancipatis C. de legit. hared. & l. scripto in fin. ff. vnde lib. & l. penult. ff. de bon. lib. mutato tamen mortalitatis ordine*, quatenus filij præmoriantur parentibus, *non minus parentibus, quam liberis piè relinqui debet*. Cum igitur ex vi illius dispensationis concessum sit, vt filius possit succedere matri, si seruato mortalitatis ordine illa præmoriatur, ex vi eiusdem videtur concessum, mutato mortalitatis ordine, vt si filius matri præmoriatur, illa valeat isti succedere; & quidem hoc videtur valdè congruere naturę correlatiuorum, vt quod de vno dispositum intelligitur, intelligatur, & de altero dispositum per textum *in l. fin., C. de indict. vid. tollen. l. si quis seruo, C. de furtis l. 1., C. de transact. Cursus Conimbricen in comment ad Logicam c. 7. de relatis in comment. atributo 3. Antonius de S Blasio in tract. de correlatiuis tom. 10. tract. DD. Euerardus in topicis legalibus loco à correlatiuis nu. 8.*, *Baldus conf. 14. super legitimatione num. 2. lib. 4.*, vnde regula correlatiuorum est regula parium *l. Iulia, § si procurator, ff. de actionibus empti*, vnde, si quid est prohibitum vni, censetur & prohibitum alteri *Menochius conf. 136. nu. 10., & 11.*, & sublato impedimento respectu vnius censetur, & ablatum respectu alterius per textum *in l. alteri, ff de adim. leg. Barbosa in rub., ff. solut. matrim. part. 1. nu. 37. Mar. Antonius var. resol. lib. 1. resol. 56. num. 6.* Nihilominus

Respondeo, in hac hypothesi, quantumuis filius possit succedere matri ex vi illius dispensationis, non propterea matrem posse succedere filio *Benedictus de Perusio conf. 1. Felinus in c. postulasti n. 9. vers. sexta, & vlt. declaratio*. Ratio ex eo deducitur primo, quia in ordine successionum parentes ad filios, & filij ad parentes non sunt necessario mutuo sibi correlatiui, nam si filij filios habeant, parentes ipsis nõ succedunt, vt est in confesso apud omnes, ergo ex dispensatione, qua filij possunt succedere parentibus, non bene arguitur, quod parentes possint filijs succedere, si aliter habeant incapacitatem ad succedendum ipsis. Consequentia tenet, quia vbi ius successionis non est mutuo relatiuum, dispensatio pro vno non trahit secũ dispensationem pro altero, cum hoc non proueniat ex natura interpretationis, quæ vtpotè correctoria est strictè interpretanda, nec ex vi connexionis vnius cum altero, cum vnum possit esse sine altero. Secundo, quia dispensatio non est extendenda ad duo, quando pro vtroque non militat eadem ratio, sed pro vno fortior ratio retrahens à dispensatione, quæ non militat pro alio, at hoc euenit secundum præsentem contouersiam; ergo &c. Minor probatur, quia ratio, propter quam de iure communi excluduntur à successione illegitimi est propter odiosam qualita-

3 Quamvis filius ex vi dispẽsationis possit succedere matri, non tamen mater filio.

Nõ est eadem ratio quoad vtrumque relatiuum.

tem coitus, à quo processerunt, sed odiosior est qualitas in fœmina, quæ per fornicationem, seù adulterium concepit, quã partus eiusdem, quandoquidem illa est ex proprio defectu, hic est ex defectu matris, ergò fortior ratio militat dispensationis pro partu, quæ non militat pro matre, adeoq; ex dispensatione pro filio ad succedendum, non bene arguitur ad dispensationem pro matre ad succedendum filio. Tertio, quia legitimatio prolis, quando non prouenit ex subsequenti matrimonio, non reddit legitimam Matrem, sicuti non reddit ipsam legitimam coniugem eius, ex cuius concubitu prolem illam progenuit, quia hoc est priuilegium Principis præcise in fauorem eiusdem prolis, vt possit succedere, & beneficium vni concessum in ordine ad vnum effectum non ipso iure extenditur ad alterum, cum ipsius in tali beneficio nullam princeps habeat considerationem, ergo dispensatio pro prole ad succedendum non trahitur pro matre.

5 Soluuntur rationes contrariæ sententiæ.

Ad rationes, quæ ex aduerso afferebantur, dicendum est, disparem esse rationem, quoad successionem mutuam filij legitimi ad Patrem, ac Parentum ad filios legitimos, quando mutatur ordo mortalitatis, ac quoad successionem matris illegitimæ ad filios naturales, & spurios, ac filiorum spuriorum, & naturalium ad matrem illegitimam, quandoquidem quando parentes, & filij sunt legitimi succedunt ad inuicem ex dispositione iuris, quod in fauorabilibus latam patitur interpretationem, quando vero filius spurius, & naturalis succedit ad matrem illegitimam succedit præcise ex dispensatione, quæ, cum sit odiosa, est strictè interpretanda, nec extendenda vltra limites eiusdem dispensationis *Benedictus de Perusio d. cons. 1., & Felin. d. c. postulasti num. 9.* Deinde quoad primum casum est expressa iuris dispositio *in d. l. nam, & si parentibus, ff. de inoffic. testam.* quæ non est quoad secundum. Ad ea, quæ subduntur, dicendum est primo, ea militare, quando dispositio quoad vnum est à iure communi, secus quando est ex speciali dispensatione in fauorem vnius. Secundo fallunt ea, quæ dicta sunt de correllatiuis, quando versamur in dispositionibus, & conuentionibus, quæ sunt stricti iuris *Decius cons. 212. Visis quæ accuratè col. 2. num 3. Socinus cons. 74. difficultatem col. 2. nu. 5. vol. 3., Crauetta de antiquit. temp part. 4. n. 71., & seqq. Tuschus lit. C. concl 1041. nu. 15. cum seqq. Baldus cons. 188. in fin. nu. 2. lib. 1.* hic autem versamur in dispensationibus, quæ sunt strictè interpretandæ per superius allegata, & probata. Tertio fallunt, quando per se non sunt mutuo correllatiua, sed tantum pendente aliqua conditione, vt in casu nostro. Quarto fallunt, quando non militat eadem ratio pro vtroque correllatiuo *Baldus cons 188. in subtilit. in fin. n. 2. vers. item non obstat lib. 1.*, vbi quod licet testamentum inter liberos valeat coram duobus testibus, tamen non valet inter parentes propter diuersam rationem *Gabriel. concl. 3. nu 51. vers. primo limita tit. de legib., & constit.* hocque idem exemplificant in casu, de quo loquimur de spurio per patrem legitimato, quia licet ipse succedat patri, & matri, non ità è conuerso, licet sint correllatiua, quia diuersa est ratio, nam filius non peccauit in aliquo, parentes autem sic *Fulgosius consil. 82., quod incipit Nicolaus de caprolo nu. 2.*, quod dictum pluribus illustrat exemplis, & primo in matre transeunte ad secunda vota, quæ non succedit filijs, quamvis filij ex primo matrimonio ipsi succedant, item quando non petijt tutorem, tunc etenim etiam filij ipsi succedunt, non vice versa.

Non semper dispositũ quoad vnum relatiuum intelligitur dispositum quoad alterum.

4 Exempla pro nostra opinione.

Alijs pluribus exemplis potest hæc doctrina illustrari, & simul confirmari responsio. Nobis vnum sufficiat. Hoc fit in legitima, quæ si fuerit aucta respectu descendentium intelligitur etiam aucta respectu ascendentium per textum *in auth. Nouissima cum ibi notatis, C de inoffic. testament.*, quod tamen non procedit, quãdo est diuersa ratio respectu vtriusq; sic v. gr. stante statuto, quod legitima filiorum sit ad medietatem bonorum parentum, hocque excludat Matrem stantibus agnatis in certo gradu, hæc tamen non habebit legitimam auctam prout filij, quia non tantum fauet matri, sicuti filijs *Ioannes de Immola cons 114. In causa quæ vertitur num. 11. vers. restat nunc videre vsq; in fin.*, ergo, vbi est diuersa ratio, dispositum quoad vnum ex correllatiuis non intelligitur dispositum quoad alterum.

---

§. XXV.

An priuilegium concessum filijs trahatur etiam ad adoptiuos.

SVMMARIVM.

Casus expositio in suis terminis. 1.
Extantibus filijs legitimis, & naturalibus priuilegium non trahitur ad adoptiuos. 2.
Sententia asserens non trahi ad adoptiuos, quando non extant legitimi, & naturales. 3.
Non extantibus naturalibus, nec legitimis, nec illegitimis trahitur ad adoptiuos. 4.
Non extantibus legitimis naturalibus, sed tantum illegitimis cum adoptiuis isti exclu-

excludunt illos in priuilegio. 5.
Filius adoptiuus regulariter non succedit in feudis. 6.
Potiora sunt priuilegia adoptiuorum, quam naturalium illegitimorum. 7.
Quomodo verificetur, quod dispositio loquens de filijs comprehendat naturales. 8.
Extantibus cum adoptiuis illegitimis, sed legitimatis isti excludunt adoptiuos. 9.

1 Factum tale.

DISQVISITIO XXV. Concesserat Princeps intuitu meritorum Antonij pro eiusdē filijs priuilegium quoddam singulare. Antonius filios naturales, nec habebat, nec habere poterat, cum esset impotens, vel fortè etiam sacris initiatus, habebat tamen adoptiuos. Hic quæsitum fuit, an priuilegium illud pro filijs Antonij concessum trahatur ad adoptiuos, cum naturales non essent.

2 Extantibus legitimis, & naturalibus non trahitur ad adoptiuos.

Extantibus filijs legitimis, & naturalibus respectu eiusdem Antonij priuilegium non trahi ad adoptiuos est in iure certissimum per textum *in c. adoptiuus si de feud. fuer. contron. Baldus in l. si quis posthumos in princip., ff. de lib., & posth.* Difficultas solummodò esse potest in duplici casu; primo, quandò alij filij non extant, nisi adoptiui; secundò, quandò cum adoptiuis extant quidem naturales, sed illegitimi, an scilicet tunc in tali priuilegio sint præferendi naturales, & illegitimi cum exclusione adoptiuorum, an verò adoptiui cum exclusione naturalium illegitimorum.

3 Sententia negans trahi ad adoptiuos, quando nō extant legitimi, & naturales.

Videtur absolutè dicendum priuilegium illud non extantibus filijs legitimis naturalibus, nec trahi ad adoptiuos, quandò isti solummodò extant, nec ad eosdem, nec ad naturales illegitimos, quandò simul isti existunt. Ratio ex eo deducitur, quià priuilegia, vtpotè exorbitantia à iure communi, sicuti & dispensationes sunt strictè interpretanda, nec extendenda vltra propriam formalem, & rigorosam formam verborum, quibus conceduntur; Nomine autem filiorum secundum propriam, & rigorosam acceptionem veniunt solummodò legitimi, & naturales, quibus propterea non extantibus priuilegium ex defectu subiecti videtur euanescere. Nihilominus

4 Non extantibus naturalibus, nec legitimis, & illegitimis trahitur ad adoptiuos.

Respondeo primo, non extantibus filijs naturalibus, nec legitimis, nec illegitimis, nec extare valentibus priuilegium probabilius trahi ad adoptiuos, in eisque firmari. *Felinus in c. sicut Romana n. 7 de rescript. Baldus de pace const. in verb. cassentur, Alexander in l. 4. § prætor in 4., & 5. col. ff de damn infect., & in similibus, Paulus cons. 75.* Ratio ex eo deducitur, quià, cum tale priuilegium sit concessum filijs intuitu meritorum Patris, vt præfertur in facti serie, præsumitur ex voluntate Principis conferentis, quod conferatur ea intentione, vt gratum fiat Patri omni meliori modo, quo potest, & ad normam præsumptæ voluntatis eiusdem Patris, sed voluntas Patris præsumitur, quod sit, vt priuilegium conferatur adoptiuis, quandò non sunt naturales legitimi potius, quam vt priuilegium euanescat, ergò &c. Confirmatur primo, quià priuilegia Principis ita sunt sumenda, vt nihil in eisdem sit superfluum *Baldus in rub. C. de contrah. empt. in q. 10. Glosa in l. fin. ff quod metus causa, Glosa in l. post quam in glos. 1. C. de pac. Phylip in c. pastoralis in princip. de appos., & Ludouicus in repet. l. 1. col. 25 C. de hared. instit.*, ergò priuilegium illud concessum filijs intuitu Patris ita debet intelligi, vt quandò non sint filij legitimi, & naturales applicetur adoptiuis, ne illud reddatur omninò frustraneum. Hoc idem pluribus exemplis potest illustrari, tum in contractibus, tum in legatis, tum in rescriptis, de quibus ad saturitatem *Alexander in l. 4. § prætor in 4. col. ff. de dam. infect.* Nobis vnum, vel alterum sufficiet. Primum sit *in l. fundus, qui locatus, ff. de fund. instru.*, vbi locato fundo cum instrumento, si ibi sit instrumentum Domini, & coloni intelligitur legatum de instrumento domini, si verò ibi nullum sit instrumentum Domini intelligitur de illo coloni, ne legatum reddatur inutile, & superfluum. Secundum sit in mandato testatoris, qui, si iusserit, vt soluantur ipsius debita, non intelligitur loqui de præscriptis bona fide, si autem alia non sint debita, nisi illa, quæ sic præscripta sunt, intelligitur mandatum ad illa extendi, ne mandatum ipsum sit superfluum. *Baldus in l. quibus diebus §. dominus, ff. de condit., & demonstrat.*, quod probat præcipuè ex *eod. textu in l. fundus, qui locatus est, ff. de fund. instruc.* Tertium in legato crediti, quod intelligitur de puro, non in diem, si tamen non sit creditum purum intelligitur de eo, quod habet in diem, ne reddatur legatum superfluum, & inane *Baldus in l. si ita scripsisset, ff. de leg. 2.* Alia, & his similia exempla vide apud *Felinum d. c. sicut Rom. de rescript à n. 7. ad 10.*

Exemplis confirmatur.

Respondeo secundo, nullis extantibus filijs legitimis, & naturalibus, sed tantum illegitimis, & naturalibus simul cum adoptiuis probabilius priuilegium Principis concessum filijs intuitu Patris trahitur ad adoptiuos exclusis illegitimis, & naturalibus. In hanc consentiunt, quotquot sustinent patri succedere filium adoptiuum seclusis illegitimis, & naturalibus, & quotquot sustinent adoptiuos æque succedere cum legitimis, quandò hi extant, & adoptio facta est auctoritate Principis, § *sed hodie instit. de adopt §. sed & vers. inuenimus instit. de hæred., quæ ab intest.* 5

5 Extantibus solum illegitimis naturalibus cum adoptiuis isti illos excludunt in priuilegio

intest. def., quandòquidem respectu bonorum Patris adoptantis adoptiui tenent locum hæredis sui per textum *in l. cum adoptiuis §. sed si quidem C. de adopt. l. arrogato ff. de senator. Baldus in l. eum, quem C. de fideicommiss. Romanus in l. venter, ff. de acq. hered.*

Ratio huius secundæ responsionis ex eo deduci potest primo, quià priuilegium Principis concessum intuitu meritorum Patris trahi debet ad eum, ad quem trahitur voluntas Principis, & Patris, sed voluntas Principis, & Patris potius præsumitur trahi ad adoptiuum, quam ad illegitimum, & naturalem, ergò &c. Maior probatur, quià tale priuilegium supponitur concessum intuitu meritorum Patris erga Principem concedentem, ergò priuilegium illud debet referri ad eum, ad quem principis, & Patris voluntas trahitur. Minor etiam sic euincitur, quià Pater ex eo, quod aliquem in filium sibi adoptauerit, satis indicauit voluisse prælationem adoptiui supra naturalem illegitimum, & cum voluntas Principis sit ad remuneranda beneficia sibi à Patre præstita præsumi debet referri ad voluntatem eiusdem Patris, ergò &c.

Pater potius inclinat in filiũ adoptiuũ, quam in illegitimũ naturalem.

6 *Filius adoptiuus regulariter non succedit in feudis.*

Neque obesse potest, si asseratur, quod filius adoptiuus non succedat in feudis *§. adoptiuus si de feudo defuncti contrau. fuerit inter Dominum, & agn.*, quia adoptiuus est tantum filius artifitialis, & fictè talis ad similitudinem naturalium à lege inductus, & iura simpliciter loquentia de filijs non trahuntur ad fictos, quod idem dicitur de successione in emphytheusi *Speculator in tit. de locato §. nunc aliqua vers. 68., Immola in l. si ita quis §. is cui, ff. de legat. 2. Baldus in l. fideicom. ff de condit., & demonst.*, ergo hoc idem debet verificari quoad cætera priuilegia à Principe concessa; Non, inquam, obesse potest, quandoquidem fallit hæc regula, vt supra innuebamus, quando ex defectu filiorum naturalium, & legitimorum priuilegium redderetur frustraneum, nisi traheretur ad adoptiuum *Baldus in l. si quis posthumos in princip. ff de lib., & posth. Felinus in c. 1. num. 7. de rescript.*. Quod si asseras, hanc exceptionem cessare, quando cum adoptiuis extant naturales, & illegitimi, quia tunc priuilegium congruentius his adaptatur, cum isti sint verè filij à natura, illi verò non nisi fictione iuris; contra adhuc impugnaberis, quia filij naturales, & illegitimi in ordine ad successionem in nulla consideratione habentur, cum ad summum succedant in duabus vncijs, quæ successio est loco alimentorũ; & adoptiui etiam illis existentibus plenè succedant in iuribus patris adoptantis, vnde non est, cur priuilegia potius ad illos, quam ad istos debeant trahi potissimum, cum priuilegia concessa intuitu meritorum Patris debeant referri, & regulari ad normam, & voluntatem eiusdem Patris.

Confirmari potest responsio, quia Princeps concedens priuilegia conformari præsumitur, quantum potest, dispositioni iuris, ed ex dispositione iuris existentibus cum naturalibus illegitimis filijs adoptiuis isti succedunt illis exclusis, ergo & isti debent succedere in huiusmodi priuilegijs exclusis naturalibus, & illegitimis.

Confirmari potest vlterius, quia potiora sunt priuilegia adoptiuorum, quam naturalium illegitimorum, quod sic euincitur. Existentibus cum legitimis naturalibus filijs adoptiuis, isti cum illis æque succedunt in bonis, & iuribus Patris per textum *in l. si te parens, C de suis, & legit. §. adoptiuus Instit. de legit agnat. success. §. liberi quoque Instit. de success cog. leg. cum adopt., & l. qui in adoptionem ff. de adopt.*, quinimmo adoptiui excludunt ascendentes *l. 2. §. liberi ff. ad Tertullianũ*, & multo magis transuersales *l. cum in adoptiuis, § sed ne articulum C. de adopt.*, & faciunt partem in legitima *Corn. in cons. 85. nu. 16 vol. 5. Miscelan. in tract. de succession. ab intest. in tertio membro principali art. 1.*; existentibus verò legitimis naturalibus cum illegitimis, isti nec æquè succedunt, nec excludunt ascendentes, nec transuersales, nec faciunt partem in legitima, ergò iura in primis præferunt adoptiuos naturalibus, & illegitimis. Deindè ad verificandum priuilegium, ne frustraneum reddatur, debet potius ad ipsos referri, quam ad illegitimos, & naturales.

7 *Potiora sũt iura adoptiuorum, quam illegitimorũ.*

Neque quoad hoc vrgeas, quod dispositio de filijs loquens comprehendat etiam naturales, vt probat *Martha tom. 1. de success. leg parte 1. q. 2. art. 3. n. 5.* per textum *in l. liberos, ff de senatoribus vers siuè naturales, siuè adoptiui, & l. 1. ff. de bono. pos. 2. tab. in vers. liberos accipere debemus. & l. ex facto, §. si quis rogatus, ff ad Trebel.*, vndè etiam dicitur, quod, si filij in conditione sint positi, cessare faciant naturales ius substituti, vt si quis rogatus fuerit, si sine filijs decesserit, restitueret hæreditatem, tunc etenim existentibus naturalibus deficit conditio, & isti excludunt eum, cui facienda esset restitutio hæreditatis *Corasius in lib. 1. miscellaneor. iuris cap. 7. Franciscus Coranus in lib. 10. comment iur. c. 1 n. 8. Molinus de primogenijs lib. 3 c 2 n. 43. Menochius lib. 4. præsumpt. 78. n. 6., & 19.*, hocque latè probat *Martha loc. cit. à n. 7. ferè per totum*, ergò etiam existentibus naturalibus illegitimis simul cum adoptiuis illi excludent adoptiuos in priuilegio, vel saltem cum istis succedent; Non, inquam, sic vrgeas, quià in primis ea, quæ dicuntur in instantia ad summum veri-

8 *Quomodo verificetur quod dispositio loquens de filijs comprehendat etiam naturales.*

verificantur, quandò naturales instituuntur ex testamento, quatenus scilicet per illud possint institui non existentibus filijs legitimis naturalibus, vt loquitur *Achilles de Grassis in tit. de testamentis decis. 5.* Deindè ea procedunt, quandò existunt tantum filij naturales, & illegitimi, secùs autem, quandò simul cum istis concurrunt adoptiui, qui certè præferendi videntur ex rationibus, & iuribus supra allegatis. Tandem, quandò etiam verificarentur in concursu naturalium illegitimorum cum adoptiuis intelligēda essent dumtaxat per ordinem ad fideicommissa, in quibus præsumendus est, quod fideicommittens potius iura sanguinis, quæ magis elucent in naturali illegitimo, respexerit, quam iura adoptionis, quæ constituunt adoptatum solum fictè, & artificialitèr filium, non in ordine ad priuilegia Principis concessa intuitu meritorum Patris, in quibus Princeps potius respicit affectionem, & inclinationem Patris, cui præsumitur se conformare.

9 Legitimati excludunt adoptiuos.

Respondeo tertiò, existentibus cum filijs adoptiuis filijs naturalibus, & illegitimis, sed legitimatis, probabilius est, istos excludere à priuilegio adoptiuos. Ita sentire existimo quotquot sustinent legitimatos succedere ad feuda *Ioannes Andreas in c. 1. § naturales nu. 7. si de feud. fuerit controu. inter Dom., & Agnat. Marinus Laudensis in tract. de primog. col. 9. Gulielm. de Perno cons. 10. Iason in l. generalitèr §. cum autem n. 9. C. de instit., & substit. Gabriel. in tit. de legitimatione conf. 1. n. 21.*, & ità fuisse iudicatum in camera Imperiali, in Rota Romana, in senatu Burdegalensi, & in arrestu Parisiensi refert *Martha de success. leg. part. 1. q. 11. art. 2. n. 12.* Sed quidquid sit de hac successione legitimatorum quoad feuda. Probatur primo responsio, quià concurrentibus simul cum filijs legitimis naturalibus filijs adoptiuis priuilegium concessum filijs non trahitur ad adoptiuos per textum *in c. adoptiuus, si de feud. fuerit controuer. Baldus in l. si quis posthumos in princip. ff. de liber., & posth.*, quià intantum trahitur ad adoptiuos, in quantum non sunt legitimi, ne priuilegium ipsum reddatur frustraneum per superius allegata iura, & DD., adeoque existentibus legitimis non est, cur trahatur ad adoptiuos, ergò etiam concurrentibus, cum adoptiuis naturalibus legitimatis priuilegium non trahetur ad adoptiuos, sed firmabitur in naturalibus legitimatis, cum legitimati in iure habeantur pro legitimis, & excludat substitutos *Mantica de coniect. lib. 11. tit. 10. n. 8. Lupus tract. de illegit., & nat. resti. tom. 3. §. 2.*, qui etiam docet, ita fuisse decisum Florentiæ, & Pisis, & legitimati per rescriptum à legitimis nihil deferre expresso iure sancitum est §.

Legitimati in iure computantur pro legitimis.

liceat vero vers. nihil à filijs legitimis auth. quibus modis nati effic. leg § reliqui aut. quib. modis nati effic sui, & §. si quis igitur filios auth. eod. tit., & comprobant *Rolandus in cons. 83. num. 15., & seqq. vol. 3., & Iason in cons. 39. nu 10. vol. 3.*, & in omnibus exæquantur, ita vt secundum multos etiam agnatis tanquam legitimi succedant per textum §. *generaliter aut quibus modis nati efficiantur sui Bartolus, & Baldus in l. communium ff. de naturalib. Iason cons. 40. nu 4. vol. 3.*, & admittuntur ad omnes successiones, ad quas admittuntur filij legitimi, & naturales § *reliqui auth. quibus modis nati efficiantur sui in vers. illas successiones, quas habent ij qui ab initio sunt legitimi*, vt probant *Rolandus in d. cons. 83. nu. 17. vol. 3. §. 1. auth. quib. mod. nati eff. sui in vers. suorum hæredum iura nancìscuntur, §. & liceat auth. quib. modis nati efficiantur legitimi vers. suos de cætero, & §. 1. Instit. de hered., quæ ab intest. defert. in vers. suorum hæredum iura nanciscuntur.*

Confirmatur primo, quia priuilegium huiusmodi concessum intuitu meritorum Patris respicit potissimum fauorem familiæ, vt in eadem decor, & splendor conseruetur, sed decor familiæ æque conseruatur per legitimatos sicuti per legitimè natos, & ideo legitimatus alijs agnatis etiam succedit *Ioannes Andreas in addit. ad specul. in tit. de successionib. ab intestato §. fin. col. penult. Bartolus, & Baldus in d. l. communium ff. de naturalib. Angelus in cons. 17. col. penult. Alexander in cons. 2. nu. 12. vers. ad prædicta facit Tiraquel in l. si vnquam verb. susceperit liberos nu. 83. C. de reuoc. donat., & in tract. de retract. part. 1. § 1. glos. 8. nu. 10.*; Ergo &c.

Saluatur decor familiæ etiam in legitimatis.

Confirmatur secundo, quia plura, & fortiora iura assistunt naturalibus legitimatis, quam assistant præcise adoptiuis, ergo non est, cur in concursu naturales legitimati non debeant præferri adoptiuis. Antecedens probatur, quia naturales legitimati habent ius sanguinis, & legis, adoptiui autem præcisè ius legis. Adde, quod ex eo, quod naturalis fuerit legitimatus à Patre, vel de consensu Patris indicat affectionem Patris erga ipsum ad succedendum in ipsius bonis, & iuribus, ergo cum Princeps contulerit priuilegium contemplatione Patris ad eiusdem affectionis normā retulisse censendus est, adeoque priuilegium in filio naturali legitimato compleri; Neque dicas adoptiuū, & legitimatum in iure æquiparari *glosa in l. cum te, & l. cum in adoptiu. C. de adopt. in l. filius C. de mancip. & origin. lib. 10 l. 1. § 1. in glos. magna ff de administ. tut.*, contraenim impugnaberis, quia ea, quæ dicuntur in his iuribus, procedunt dumtaxat quo ad feuda, in quibus nec adoptiui,

Quomodo in iure legitimati, & adoptiui æquiparentur.

ui, nec legitimati succedunt, sed tantum legitimi; non existentibus vero legitimis potior ratio assistit pro legitimatis.

---

§. XXVI.

An in priuilegio Principis succedat naturalis primo natus, & postea legitimatus, an vero secundo natus, sed legitimus ex legitimo matrimonio.

SVMMARIVM.

Refertur status controuersia. 1.
Ex eo, quod inter susceptionem primogeniti ex concubina, & legitimationem eiusdem mediauerit aliud verum matrimonium, ex quo legitima proles fuerit suscepta, non impeditur legitimatio eiusdem primogeniti per subsequens matrimonium. 2.
Legitimatio primogeniti per subsequens matrimonium tenet in ordine ad successionem in priuilegio, quantumvis non accesserit expressus consensus Principis. 3.
Excipe tamen quoad successionẽ in feudo Ibid.
Legitimatus per subsequens matrimonium admittitur ad primogenia. 4.
Primogenitus ex concubina legitimatus per subsequens matrimonium praefertur alteri filio legitimo nato, & procreato ex subsequenti matrimonio 5.
Primogenitus ex concubina ante matrimoniũ, cum eadem initum praeferendus est in successione priuilegij alijs filijs progenitis ex eadem concubina constante cum eadem matrimonio. 6.
Primogenitus ex concubina legitimatus per subsequens matrimonium post natiuitatem alterius legitimi procreati ex praecedenti matrimonio in successione priuilegij, quod est primogeniti, non est praeferendus, sed postponendus ad legitimè natum ante eius legitimationem. 7.
Primogenitus naturalis ex concubina legitimatus per rescriptum Principis, etiam ante natiuitatem alterius filij legitimi, non est potior eodem legitimo quoad iura primogenituræ, aliaq; priuilegia concessa primogenitis 8.
Legitimatio naturalium per rescriptum Principis reuocatur per natiuitatem legitimorum. 9.

1 Facti series in suis terminis.

DISQVISITIO XXVI. Titius ex concubina naturalem suscepit; mox ex vxore legitima alium legitimum, & naturalem procreauit; mortua demum vxore concubinam in matrimonium sibi legitimè copulauit, ex quo subsequenti matrimonio prolem prius susceptam legitimauit. His positis Princeps intuitu meritorum Titij filijs eius priuilegium concesserat. Orta hic fuit controuersia, cum illud priuilegium esset indiuiduum, an esset praeferendus primo natus, sed legitimatus per subsequens matrimonium, an vero legitimus ex legitimo matrimonio natus, quamuis subsequenter ad ipsum legitimatum.

DD. agentes de hac controuersia.

Agunt fusè de hoc dubio *Ioannes Andraeas in c. sine culpa in 2. quaest. princip. de reg. iur. in 6. Tiraquel in tract. de iure primog. q. 34. per totum Praepositus in c. per venerabilem, §. quod autem nu. 33., & seqq. qui filij sint legitimi Iason in l. Gallus, §. & quid si tantum nu. 89. ff de lib., & posth.*

Opinio Marthae in ordine ad successionem feudalem.

Martha *de successione leg. part. 1. q. 11. art. 2. nu. 23., & seqq.* loquens de feudo absolute existimat legitimationem per subsequens matrimonium nihil operari, nisi Principis directi Domini consensus accedat, qui per consequens docet receptissimam esse sententiam inter DD., quod ita legitimatus, licet prius natus non excludat natum vere legitimum, & naturalem *Gofredus in summa tit. qui filij sint legitimi § 2. Hostiensis in summa eiusdem tituli, §. quod si quis natus Bartolus in l. penult. §. vxor, & ibi Baldus, & Immola ff. solut. matrimon. Ioannes Faber in l. cum quis C. de naturalib. lib. Angelus in § si quis igitur auth. quibus modis nati effic. legit. Paulus de Castro in l. Pomponius §. quaesitum in lectura Paduana, ff de acquir. posses. Molina de primogen. lib. 3. c. 1. n. 7. Peregrinus de fideicom. art. 27. n. 35. Surdus in cons. 369. n. 25. vol. 3.*

Asserentes hanc controuersiam esse de subiecto non supponente.

Alij asserunt, quaestionem hanc esse de subiecto non supponente, quandoquidem matrimonium, quod mediat inter susceptionem prioris filij ex concubina, & legitimationem eiusdem per subsequens matrimonium cum eadem concubina impedit eandem legitimationem, prout multos voluisse asserit *Tiraquel in tract. de iure primogenitorum q. 34. nu. 4.* incidenter, quantumvis ipse contrarium senserit allegatis ibidem pro se innumeris Doctoribus.

Prima distinctio DD. in hac controuersia.

Alij distinguunt, vel etenim primogenitus ex concubina fuit prius legitimatus, antequam secundogenitus legitimus orietur, quod tunc contingeret, quandò Pater ex concubina progenuit filium, qui est nato primogenitus, & deinde cum eadem concubina contraxit matrimonium, quo constante alium filium, qui vtique in origine naturalis est, & legitimus, procreauit, vel licet sit primo natus, non fuit tamen legitimatus, nisi post natiuitatem secundogeniti legitimi, quatenus scilicet ille genitus est ex concubina, & postea alter ex legitima vxore natus est, qua vxore postea praemortua, fuerit cum eadem concubina contractum matrimonium, &

per consequens idem primogenitus legitimatus; Iuxta primum sensum asserunt, primogenitum legitimatum ante natiuitatem legitimi præferendum esse in priuigio, & in iuribus primogenituræ *Angelus Aret. in §. vltimo in fine Instit. de nupt. Tiraquel in tract. de iure primogen. q. 34. num. 48.* per textum *in l. cum quis, & l. nuper C. de natural. lib., & §. vlt. in auth. Quib. mod. nati effic. legit., & §. tribus in auth. Quib. mod. nati effic. sui.* Iuxta secundum asserunt, præferendum esse legitimum, & si secundogenitum, omnes DD. præallegati pro prima sententia.

Alij tandem distingunt, vel primogenitus ex concubina legitimatus est per subsequens matrimoniũ, vel per rescriptũ Principis; si per subsequens matrimonium, quod celebratum fuerit ante susceptionem secundogeniti iuxta modum mox expositum in præcedenti opinione,

Secunda DD. distinctio.

vtique asserunt prælationem competere ipsi primogenito legitimato, & tales sunt DD. mox præcitati; si vero per rescriptum Principis, licet antecedenter ad natiuitatem secundogeniti legitimi fuerit legitimatus, tunc asserunt eidẽ primogenito sic legitimato non competere prælationem in concursu cum filio legitimo, seu orto ex legitimo matrimonio quamuis secundo nato; atque ita sentiunt plures DD. quos cumulat *Tiraquel. in l. si vnquam in verbo donatione largitus nu. 226. C. de reuoc. donat.* ad quod asserendum ea potissimum ratione mouentur, quod legitimatio à Principe facta non tantum roboris habeat, quantũ legitimatio facta per subsequens matrimonium, nam legitimatus à Principe non succedit in feudo per textum *in c. naturales si de feud. controu. fuerit inter Dom., & Agnat.* legitimati autem per subsequens matrimonium in eodem succedunt *Mattheus Afflictus in d. c. naturales in 5. not. col. 1. per textum in §. dubitatum in auth. de incest. nupt.*, & per textum *in c. tanta vbi, & hoc voluit Panormitanus col. 2. qui filij sint legitimi Ioannes Andreas in c. lator col. 2. vers. dixi autem, & ibi Ancharanus eod. tit. Alberic. in rub. C. de natur. lib. col. 1. vers. sed numquid legitimatus Baldus in c. quæ in Ecclesiarum col. penult. vers. dubitatur vtrum naturalis de constit. Alexander in l. ex facto §. si quis rogatus lect. 1. col. 9. vers. quid autem in contractibus ff. ad Trebel. Socin. cons. 3. in causa Domini col. 5. vers. præterea in casu nostro lib. 3.* Quid igitur in hac opinionum varietate concludendum?

2 Potest legitimari primogenitus quatumvis ante legitimationem præcesserit aliud matrimonium

Respondeo primo. Ex eo, quod inter susceptionem primogeniti ex concubina, & legitimationem eiusdem mediauerit aliud verum matrimonium, ex quo legitima proles fuerit suscepta, non impeditur legitimatio eiusdem primogeniti per matrimonium subsequens cum concubina celebratum mortua prima vxore. *Hostiensis in summa tit. de filiis presbit. §. quod si quis natus, Ioannes Andreas in c. tanta in verb. post contractum matrimonium, & ibi Ancharanus col. 3. vers. 2. facit Qui filij sint legit. Phylippus Francus in c. sine culpa de reg. iur. in 6. Iacobus Aretinus in l. cum decem § vlt., & ibi Bartolus, & Angelus ff. solut. matrimon. Baldus in l. cum quis C. de natur. lib. Angelus in §. si quis igitur in auth. quibus modis nati effic. legit. Antonius Rosella in tract. legitimationis lib. 2. col. 26. Paulus Castrensis in l. Pomponius §. quæsitum in lectura Paduana, & in l. naturaliter in principio in lectura Bononiensi ff. de acquir. possess.* Ratio ex eo deducitur, quia matrimonium, quod mediat inter susceptionem eiusdem primogeniti, & matrimonium cum concubina, ex qua procreatus est idem primogenitus, non constituit eumdem primogenitum conceptum, & natum ex coitu damnato, ergò eundem non reddit inhabilem, quin per subsequens matrimonium legitimè initum possit legitimari. Consequentia tenet, quià subsequens matrimonium legitimat prolem quoad omnes actus legitimos §. *tanta in auth. Quibus modis nati efficiantur legit.*

Non esset proles ex coitu damnato.

Antecedens probatur, quia pro tempore conceptionis eiusdem primogeniti concubina erat talis, quæ poterat esse coniux eiusdem Patris, & sic conceptus est ex libero, & libera. Confirmatur, quià legitimatio respectu talis primogeniti nec repugnat ratione originis, nec ratione actionis, qua legitimatur, nec ratione temporis, quo fit legitimatio, ergò &c. non ratione originis, quià conceptus, & natus est pro tempore, pro quo inter generantem, & concipientem poterat esse matrimonium, non ratione actionis, qua legitimatur, quia illa actio licita omninò est, & legitima, cum mortua prima vxore Pater concubinam nullo iure refragante potuerit matrimonio sibi copulare; non ratione illius temporis, cum pro illo matrimonium potuerit contrahi, quod ex genere suo purgat omnia præcedentia legitima, ergò &c.

3 Legitimatio tenet in ordine ad successionem in priuilegio per subsequens matrimoniũ, quantumvis non accesserit positiuus consensus Principis.

Respondeo secundò. Non redditur inualida legitimatio primogeniti concepti, & nati ex concubina per subsequens matrimonium in ordine ad successionem in illo priuilegio ex eo, quod non accesserit positiuus consensus Principis, qui illud Priuilegium concessit. Hanc responsionem intelligo excipiendo successionem quoad feudum propriè sumptum, ad quod non succedit legitimatus per subsequens matrimonium, nisi Princeps consenserit eidem legitimationi, prout scribit *Salicetus in quadam suo cons. incipiente Comes Palatinus, & in quadam disput. incipiente Medio-*

Mediolanensis, quam refert *Glosator consuetudinum Parisiensium in* §. 8. *glos.* 1. *n.* 30. *Alexander cons* 60. *col.* 1. *vol.* 2. *Antonius Rosella in tract. de legitimatione lib.* 2. *col. penult. vers. sed ulterius*, *Cardinalis Alexandrinus in c per venerabilem* §. *quod autem sibi vers.*, *sed quaro*. *Qui filij sint legitimi*. Restringe tamen exceptionem, nisi non existentibus legitimis, nec existere valentibus concessio feudi redderetur frustranea, quià tunc ex allegatis iuribus sic legitimatus posset etiam succedere in feudo.

Excipe quoad successionem in feudo.

Ratio responsionis ex eo deducitur, quià priuilegium Principis intuitu meritorum Patris intelligitur in ordine ad filios eiusdem sine vlla restrictione ad normam successionum in bonis eiusdem Patris, quià intelligitur factum Patri in filijs, & constitui inter iura hæreditaria eiusdem Patris, nec hoc supponitur inferre aliquod præiudicium Principi, quandòquidem præeminentia quædam infertur familiæ sine læsione alicuius iuris in eodem Principe, ergò non requiritur aliquis specialis consensus eiusdem Principis, sed priuilegium deferri debet in eum ex filijs, qui succedere debet ex dispositione iuris in bona paterna seruato iure primogeniti, vel secundo geniti. Confirmatur, quià intantum in successione feudorum præfertur legitimus secundogenitus legitimato primo nato, quià Princeps abdicans à se dominium vtile intelligitur abdicare ea intentione, vt minus extensiuè, quam par sit, lædatur ipsius ius, adeoque, quod restringatur ad solos filios legitimos, ne scilicet diutius diferatur consolidatio dominij vtilis cum directo, sed hæc ratio non militat in priuilegijs, quæ solum sunt aduersus ius commune, nullumque inferunt præiudicium Principi concedenti, cum nihil sui abdicet; Neque dicas ex ijs, quæ suprà dicebamus, quod priuilegia, quæ aduersantur iuri communi, strictè sint interpretanda, quamvis nullum præiudicium inferant tertio, adeoque, quod, quamuis non sint noxia Principi, non debeant trahi ad legitimatos, nisi cum expresso consensu eiusdem Principis; contra enim impugnaberis, quià, cum primogenitus per subsequens matrimonium in ordine ad huiusmodi successiones dicatur legitimus ex eo, quod priuilegium ipsi adaptetur, non intelligitur fieri extensio, sed solummodò applicatio supposita legitimitate per idem matrimonium, quinimmò ex eo, quod ab hac regula excipiantur solummodò iura feudalia, videtur eadem regula in cæteris omnibus non exceptis firmari.

Rationes suadentes assertum.

4 Non deferam tamen hic referre ea, quæ scribit *Couaruuias in Epitome in* 4. *lib. decretalium in* 2. *part. c.* 8. §. 2. *n.* 30. nempè filium primogenitum ex sequenti matrimonio legitimatum admittendum esse ad primogenia, feuda, aliaque omnia, quæ expressim filijs natis ex legitimo matrimonio deferuntur, cum hic filius dicatur natus ex matrimonio legitimo, quod probat *ex c. cum in cunctis de elect.*, vbi dicitur Episcopum debere eligi natum ex legitimo matrimonio, & tamen *in c. innotuit eodem tit. cum glosa ibid. communiter recepta* habetur naturalem per matrimonium subsequens legitimatum posse in Episcopum eligi; vndè communitèr dicunt, hunc filium esse legitimum *Antonius in dicto c. innotuit de elect. Paulus de Castro in l. fin. C. de his, qui ven. ætat. impetrar. Decius in l. generalitèr* §. *fin. C. de instit.*, *& substit. Matthæus de Afflict. in c.* 1. §. *naturales quinimò*, *si de feud. fuerit cont. inter Dom.*, *& agnat. vbi testatur esse communem sententiam*. Hanc refero doctrinam, non quod veram existimem quoad successionem in feudis, cum alitèr contrarium asseruerim, sed ad indicandum, quod in ijs, in quibus non est specialis exceptio, sicuti est in feudis, legitimatus per subsequens matrimonium habeatur pro vero legitimo, adeoque quod non fiat extensio, si concurrentibus cæteris eidem adaptetur priuilegium sine nouo Principis consensu, cum terminis concessionis idem priuilegium in eodem adaptetur.

Legitimatus per subsequēs matrimonium admittitur ad primogenia.

Respondeo tertio, si primogenitus ex concubina fuerit per subsequens matrimonium prius legitimatus, quam secundogenitus ex alio subsequenti matrimonio mortua prima vxore, quæ fuerat antecedentèr concubina, procreatus, præferendus est idem primogenitus legitimatus quoad successionem in illo priuilegio. *Angelus Aretinus in* §. *vlt. in fine Instit. de nuptijs*, *Tiraquel tract. de iure primogeniorum disp* 34. *n.* 48. Ratio ex eo deducitur primo, quià ille primogenitus sic antecedentèr legitimatus ad natiuitatem alterius legitimi habet ea omnia, quæ requiruntur de iure naturæ, & ex dispositione iuris ciuilis ad succedendum, quæ sunt primæua ad ius alterius legitimi secundo nati, ergò non est, cur non debeat præferri. Antecedens probatur, quià habet vinculum naturale, quatenus naturalitèr ab eodem Patre, & matre originem trahit, habet vinculum ciuile, quatenus ex dispositione iuris ita se habet, ac si esset legitimè natus *Antonius in d. c. innotuit de elect. Paulus de Castro in l. fin. C. de his, qui ven. ætat. impet. Decius in l. generalitèr* §. *fin C. de instit.*, *& substit.*, & succedit in alijs omnibus æqualitèr cum filijs legitimis; hæc autem iura habet antecedentèr ad natiuitatem alterius secundogeniti, quamvis hic ortum traxerit constante vero, & legitimo matrimonio, ergò &c.

5 *Primogenitus ex concubina legitimatus per subsequens matrimonium cum eadē præfertur alteri filio legitimè procreato, & nato ex subsequenti matrimonio.*

Secun-

Secundo ex ijs, quæ tradunt *Abbas in d. c. tanta in auth. Quib. mod. nati efficiantur legitimi col. 2. Antonius in c per venerabilem, qui filij sint legitimi n. 16. Carolus Molineus in consuetud. Paris. tit. 1. §. 8 glos 1 n. 49. Nicolaus de Vbaldis de success. ab intest. col. 23. Boerius decis. 159. col. 2.* nempè filium legitimum ratione subsecuti matrimonij verè legitimum esse etiam in rigore strictæ significationis; vndè merito *Coarruuias in epitome in 4. lib. decretalium in 2. part. c. 8. §. 2. n. 26.* asserit, quod attentis verbis huius decretalis considerandum sit tempus à natiuitate ad matrimonium, vel tempus eiusdem matrimonij, & iuxtà primum absolutè sentit, quod filius eo tempore sit tantum fictè legitimus; iuxtà secundum verò idest post contractum matrimonium, vel à die eiusdem contractus sit censendus verè legitimus, non fictè, quod idem sentit *Fortunat. in l. Gallus §., & quid, si tantum, ff. de lib., & posth. col. 126.*, quià tanta est vis matrimonij, vt filij antea geniti post contractum matrimonium legitimi habeantur; quare *Baldus in c. licet ad vitanda de elect.*, dicit quod verbum, *habeantur* in ijs, quæ vera sunt, præsignet veritatem, in ijs, verò quæ non existunt, fictionem, ergò cum constitutus sit verè legitimus non erit, quod, si talis factus fuerit ante alterius natiuitatem, non debeat præferri in ijs, quæ ad primogenitum spectant.

6 In fortioribus terminis deducitur, quod si Pater progenito filio ex concubina eandem postea sibi matrimonio copulauerit, & ex eadem constante tali matrimonio alios filios procrearit, ille primogenitus, quantumvis conceptus, & natus ante matrimonium, proptèr legitimationem, quam consequitur ex illo matrimonio antecedentèr ad natiuitatem aliorum filiorum sit præferendus eisdem in ijs, quæ spectant ad iura primogeniti. Hæc illatio, præterquam quod rationibus mox adductis ad probationem responsionis expressè euincitur, fortius roboratur ex eo, quià hic prior filius causa est, proptèr quam Pater concubinam matrimonio sibi copulauit, & ex ipsa alios filios suscepit, qui propterea ob gratitudinem potiorem debent recognoscere per textum *in l. cum quis, & l. nuper C. de natur. lib., & §. vlt. in auth. quib. mod. nati efficiantur legit., & §. tribus in auth. Quibus mod. nat. eff. sui.*

Primogenitus ex concubina ante matrimonium præfertur filijs ex eadem progenitis cōstante cum eadem matrimonio.

7 Respondeo quarto. Si primogenitus ex concubina fuerit per matrimonium subsequens legitimatus post natiuitatem alterius legitimi procreati ex præcedenti matrimonio, in successione priuilegij, quod est primogeniti, non est præferendus, sed postponendus ad legitime natum ante eius legitimationem *Ioannes Andraas in c. sine culpa in prima quæst. 2. quæst. princip. de reg. iuris in 6.*, circa quam quæstionem asserit se consuluisse tres solemnissimos Iuris interpretes, & suum præceptorem Theologum, *Iason in l. quoties C. de rei vend. Ioannes Faber in l. cum quis col. 2. vers quid ergo C. de natural. lib. Albericus in l. cum decem §. 1., ff. de solut. Petrus Ancharanus in c quamuis in fine de rescriptis lib. 6. Cardinalis Alexandrinus in c. per venerabilem, §. quod autem col. 19. vers & ex his qui est n. 32 qui filij sint legitimi, Tiraquel. in tract. de iure primog. q. 34. nu. 4., & seqq. Nicolaus de Vbaldis in tract. de success. ab intestato fol 6. col. 4.* cui licet hæsitans aduersari videtur *Coarruuias epit. in quartum decret. in 2. part. c. 8. num. 28.*, & pro hac parte aduersa citat alios.

Primogenitus legitimatus post filium ex alio matrimonio legitimum non præfertur.

Hæc responsio pluribus potest euinci, primo quià ad constituendum legitimum successorem ad ea, ad quę ius primogeniti vocat, duo requiruntur, & vinculum scilicet naturale, & ciuile, ex quibus constat successio, sed hæc duo prius reperiuntur in secundo genito ex legitimo matrimonio nato, quam in primogenito antecedenter nato ex concubina, & subsequenter ad natiuitatem secundigeniti legitimi legitimato, ergo secundogenitus legitime natus præferendus est quoad hoc ius succedendi primo subsequenter legitimato. Minor probatur, quia licet in illo primogenito ex concubina præcesserit vinculum naturale ratione conceptionis, & natiuitatis, totum tamen conflatum requisitum ad legitimam successionem prius adunatum est in secundo genito legitimo, nec ratione solius natiuitatis oritur illud Ius succedendi, sed ratione vtriusque vinculi naturalis, scilicet per natiuitatem, & ciuilis per legitimationem; vndè benè dicitur *in l. quoties ff. de rei vend.*, quod quando duo requiruntur ad ius quoddam consequendum ille potior intelligatur, in cuius persona illa duo adunantur.

Adunantur in legitimo ea, quæ requiruntur ad successionem, priusquam in legitimato.

Dices primo, fortius esse vinculum naturale, vtpotè à natura procedens, quam sit ciuile, quod tantum procedit ex dispositione iuris, cur ergo potius ciuile subsequens infirmat naturale præcedens, seù potius illud ad se trahit, quam naturale præcedens infirmet ciuile subsequens, istudq; ad se trahat? Sed contra, quia non fit comparatio iuris naturalis ad ciuile, sed iuris naturalis, & ciuilis, simul ad ius præcise naturale, quod ius naturale, & ciuile prius adunatur in secundogenito legitime nato, in qua adunatione consistit ius ad successionem, quam in legitimato, cui non accessit ius ciuile, nisi post natiuitatem legitimam alterius; attenditur autem prioritas in eo, in quo illa iura prius adunantur, non in eo, in quo præxistit tantum ius naturale, cum hoc non sufficiat ad successionem. Hæc omnia

Ius naturale, & ciuile simul præfertur merè naturali.

nia possunt illustrari exemplo in eo, qui in emptione rei prius per traditionem acquirit dominium eiusdem rei cum titulo, quamuis alter eundẽ titulum prius acquisierit; vt v. g. si quis rem aliquam vni prius vendiderit, non tamen tradiderit, & postea alteri vendiderit, & tradiderit; hic etenim certe, in quo vtrumque prius adimpletum reperitur, præferendus est in illa emptione, non alia ratione, nisi, quia in isto duo requisita ad translationem Dominij titulus scilicet, & traditio posita sunt per ea, quæ docuimus *tom 1. sub tit. Contractus II. de empt., & vendit. pranot. 11. nu 2. in probatione secunda partis*, & ratio est, quia dominium non transfertur nudis pactis, sed vsucapionibus, & traditionibus per textum *in l. traditionibus C. de pactis*.

Dices secundo, hoc ius successionis, seu ad successionem attendendum esse non à die natiuitatis, sed à die, quo acquiritur ius ad succedendum, sed ius ad succedendũ est à die obitus Patris, ante quem obitum nullum est ius, & pro tempore obitus vtraque qualitas adunata est in legitimato, ergo &c. Maior probatur, quia, cum agitur de alicuius capacitate, vel incapacitate, non prius inquirenda est ipsius conditio, quam quandò ius ad ipsum deuoluitur per textum *in l. in fraudem § 1 ff. de his quibus, vt indig., & l. non intelligitur § quando autem ff. de iure Fisci*, quod etiam euincitur ex eo, quod qualitas adiuncta verbo recipit interpretationem secundum tempus eiusdem verbi per textum *in l in delictis §. si extraneus ff de noxa., & l. Titius ff. de milit. testam.*, & sic qualitas ad succedendum attendi debet pro tempore successionis. Minor etiam euincitur, quia non prius quis dicitur habere ius ad hæreditatem, vel legatum, quam hæreditas, vel legatum ad ipsum pertineat per textum *in l. non oportet ff. de leg 2., & l. interuenit, ff. de leg. præstan.*; hæreditas autem, & legatum non prius pertinet ad hæredem, seu legatarium, quam intercesserit mors testatoris, vel legantis; pro eo autem tempore, vtraque qualitas adunata est in primogenito. Sed contra primo, quià hæc ratio cessat in ijs, quæ pertinent ad primogenituram, & ad priuilegium principis, de quo speciatim procedit difficultas in hoc titulo, quandòquidem ad ipsa ius acquirit immediatè vocatus eo ipso, quo habet qualitates à iure requisitas, quas habet secundogenitus ex legitimo matrimonio, antequam primo genitus origine acquisierit aliam qualitatem legitimitatis, nec Pater in hoc potest eidem præiudicium inferre, & sic etiam respondet in hac hypothesi, *Tiraquel in tract. de iure primog. q. 34. n 44., & q. 21., & qu. 40.*; Secundo, quia licet pro tempore

Instantia efficax, eiusque solutio.

obitus Patris primogenitus origine habeat vtramque qualitatem adunatam, non tollitur tamen, quin secundogenitus ex legitimo matrimonio progenitus vtramque illam qualitatem indiuisim, & antecedentèr ad illum sic legitimatum habuerit; & quamuis successio solum debeatur pro tempore mortis Patris, non tollitur tamen, quin illa deferenda sit habenti prius titulum legitimum succedendi, qui certè est secundogenitus legitimus, qui quamvis origine sit posterior, in ordine tamen ad ius succedendi est anterior, cum prius ad alterum legitimatum vtramque qualitatem ad succedendum indiuisim habuerit; nec primogenitura quomodocunque confert ad tale ius, sed primogenitura cum qualitate legitimitatis. Quis autem dubitat in qualitate legitimi secundogenitum ex matrimonio legitimo præcedere? Atque, vt hanc veritatem clarius dignoscas, nota argumentum, quod efformat *Ioannes Andreas in c. sine culpa in 2. q. n. 14. in responsione, seu solutione primi argumenti de reg. iur. in 6.* arguit igitur sic, non valet arguere à diuisis ad coniuncta, nam vt plurimum contingit fallacia accidentis, sic non valet dicere. Hæc asina est tua, hæc asina est mater, ergò hæc asina est mater tua, neque sic valet arguere Ego sum primus discretus in hoc Collegio, & sum sacerdos, ergò sum primus sacerdos factus in hoc collegio, ergò nec valebit hoc argumentum in ordine ad naturalem legitimatum succedentèr ad alterius legitimi natiuitatem. Iste est primo natus origine, iste est legitimus, ergò est primo natus legitimus; sicuti igitur in qualitate legitimi non est primo natus, ità neque erit potior in iure succedendi in ijs, quæ primogeniti legitimi sunt.

Dices tertio, per illam legitimationem restitutio natalium retrotrahitur ad tempus natiuitatis per textum *in l. vlt., ff. de nat. restit. Bartolus in l. 2. in princip. col. 2. vers. item talis legitimatio, & ibi Alexander col 4. vers. successiuè, & recentiores, ff. de vulg., & pupil. Angelus in l. his verbis §. interdum vers., & idem dicam, ff. de hared. instit. Ancharanus cons. 225. videtur prima facie dicendum col. 2. vers. his non obstantibus*, quod eo magis colligitur, quod hæc retrotractio habet etiam locũ in iudicijs, maleficijs, & contractibus per textum *in l. vltim. C. ad macedonianum, & in c. ratihabitionem de reg. iur. in 6.*, & congrua quidem ratione in legitimatione hoc ius inductum est, nam, si non daretur hæc retrotractio, ille legitimatus aliquando fuisset naturalis tantum, aliquando etiam naturalis, & legitimus, quod esset monstrum per ea, quæ notantur *in c. cum inhibitio de clandestina desponsat.* Cum igitur per

Quomodo verificetur, quod restitutio natalium retrotrahatur ad tempus natiuitatis.

per illam legitimationem restitutio natalium retrotrahatur ad tempus conceptionis, seù natiuitatis eiusdem primogeniti naturalis non est, cur non habeat vtramque illam qualitatem requisitam ad successionem antecedentèr ad illum secundogenitum natum ex legitimo matrimonio. Sed coatrà respondent aliqui fallere hanc regulam, quandò illa retrotractio per fictionem cederet in præiudicium alterius, cuius ius læderet, quæ certè responsio valida est, & efficax per ordinem ad ea, ad quæ secundogenitus ex legitimo matrimonio natus ante primogeniti legitimationem habet ius radicatum, qualia sunt ius primogenituræ, & priuilegij à Principe concessi primogenito, cum ad illa plenum ius acquisierit, in quo nec à Patre potest præiudicium sentire; cæterum in ordine ad ea, ad quæ non habet ius radicatum, sed tantum in spe, non habet locum exceptio *in §. liceat in auth. quibus modis nat. efficiatur legit., & l. si mulier diuerterit, ff. solut. matrimon.*, quibus iuribus dicitur, quod legitimatio non trahatur retro in præiudicium tertij; Non habet, inquam, locum, quià, cum habeat ille tertius ius tantum in spe, vtique fine iniuria potest in eodem eludi; hocque clarè habetur *in l. 2., & l. fin. ff. de natal. restit.* Potest vlterius responderi ad instantiam per fictionem tunc tantum ius retrotrahi ad suum principium, quandò inuariata remanet eadem natura, & conditio eius, in cuius fauorem fieri debet retrotractio, prout considerat *Ioannes Andreas in d. c. sine culpa de reg. iur. in 6.*, per textum *in l. 1. C. de testamentaria manumissione l. si certatum § fin. ff. de test. mil.*; denegari autem non potest, quin quodamodo facta sit aliqualis mutatio conditionis personæ primogenitæ ex concubina, quandò ex subsequenti matrimonio ante ipsius legitimationem alius filius legitimus est progenitus. Tandem dici potest, quod fictio non trahat ius ad suum principium, quandò traheretur ad tempus, quo posset sequi iuris repugnantia per textum *in l. si is, qui ff. de vsucap.* cum igitur pro tempore, pro quo ex legitima vxore progenuit filium, non potuerit concubina esse ipsius vxor, ideò &c.

Secundo nostra responsio alia ratione sic euincitur. Successio primogeniti naturalis non est absoluta, sed conditionata, si scilicet ipse legitimetur, ergo sortiri non potest effectum, nisi purificata conditione, sed quando conditio legitimationis purificatur, iam alter adeptus est plenum ius, tam naturale, quam ciuile ad succedendum, ergo isti deferenda est successio cum exclusione illius, vtpotè qui constitutus est anterior, & per consequens potior in iure. Primum antecedens ex se patet, quià sine legitimatione nullum ius habet succedendi. Consequentia etiam tenet, quià ea est natura conditionatorum, vt effectus ipsorum suspendatur vsque ad conditionis conplementum, ante quod perindè se habent, ac, si non essent posita. Confirmari potest ex textu *in c. si pro te de rescriptis*, vbi collatus fuerat canonicatus alicui sub conditione, si consenserit Episcopus, & tamen ibi dicitur, quod, si antequam veniat ille consensus, alius canonicatum in illa Ecclesia consequatur, licet postea in fauorem primi superveniat ille consensus, ille secundus in gratia, qui conditionem præuenit, sit prior; & potior in iure in assecutione præbendæ post vacantis. Hæc expressè colligo ex *Ioanne Andrea in 6. decret. in c. sine culpa n. 13. de reg. iuris in 6.*, quæ pluribus alijs illustrat exemplis valdè accomodis ad hanc rem confirmandam.

Successio filij naturalis est conditionata.

Tertio argumento deducenti ad incongruia hanc eandem responsionem euinco. Dato, quod naturalis primogenitus ex legitimatione subsequenti ad primum matrimonium legitimum, & validum, ex quo alius filius legitimus procreatus est, habilitare posset ad iura primogeniti, maximè cohiberentur fæminæ nobiles, & spectatæ honestatis ad contrahendum cum viris, qui antecedentèr ex concubina genuerunt filios, quod tamen est contra communem praxim, secundum quam indiferentèr nubunt nullo habito respectu ad eosdem primogenitos naturales ex concubina, quod signum euidens est, quod perseuerante verò matrimonio non possit proles ex concubina antecedenter suscepta habilitari ad successionem in præiudicium filiorum legitimorum. Deindè oh quot periculis subiaceret prima vxor legitima, si filius ex concubina præcedenter progenitus posset per subsequens matrimonium Patris cum concubina habilitari quoad successionem in iuribus primogenituræ, alijsque priuilegijs primogenitis competentibus? De facili enim primogenitus naturalis, vel fortè eius mater concubina posset conspirare, & captare mortem primæ vxoris legitimæ, vt per illud matrimonium subsequens, quod esse potest cum eadem concubina, habilitaretur ad illa iura, seù priuilegia.

Argumenta pro nostra sententia deducentia ad inconueniens.

Alia plura argumenta, tàm roborantia nostram assertionem, quam eidem aduersantia congerit *Ioannes Andrea in d. c. sine culpa in 2., & principal. q à n. 11. ad 16. de reg. iuris in 6.*, & prima prosequitur efficacibus iuribus, & secunda dissoluit conuincentibus rationibus, ad quem pro clariori notitia præsentis controuersiæ vos remitto, cum nobis sufficere debeat principaliora attigisse.

Respondeo quinto. Si primogenitus natu-

S

Legitimatus ex rescripto principis non præfertur legitimis, & naturalibus.

naturalis ex concubina fuerit legitimatus per rescriptum Principis etiam ante natiuitatem alterius filij legitimi ex legitimo, & vero matrimonio non est potior eodem legitimo quoad iura primogenituræ, aliaque priuilegia concessa primogenitis. *Immola in c. grandi de supl. negl. prælat. lib 6. Alexander in l. Gallus §. & quid si tantum col. penult. ff. de liber., & posth., & conf. 25. circa primum dubium col. 3. vers. ad prædict. confirmationem lib. 1. Tiraquel tract. de iure primog. q. 34. nu. 50., & seqq., Ioannes Andreas in c. sine culpa de reg. iur. in 6. Couarruuias in lib. 4. decret. in 2. part. c. 8. n. 28. vers. immò communis illa sententia.* Ratio ex eo deducitur primo, quià iura quoad legitimatos per rescriptum Principis tantum tribuunt illud minus, quod cuilibet ex legitimis competere potest habenti minimam partem, prout expressè colligitur ex textu *not. in c. quoniam variè in auth. Quibus mod. nat. efficiantur sui*, quem textum ad hunc effectum intelligunt *Baldus cons. 206. casus talis est. Quidam A habebat col. ult. lib. 3. Soccinus cons. 246. elegantèr col. penult. vers. prætereà dicta clausula lib. 2. Romanus in l. necessarius, ff. de acq. hæred. Iason in l. 2. col. 11. vers. item attende C. quando non pet. part.*, sed si legitimatus haberet ius primogenituræ, & aliorum priuilegiorum primogenitis concessis habet non id, quod competit cuique ex filijs legitimis habenti minimam partem, sed plus quam cæteri liberi, quod aduersatur tali iuris dispositioni, ergò &c.

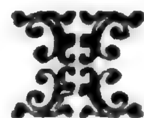
9 Legitimatio naturalium reuocatur per natiuitatẽ legitimorũ

Confirmatur primo, quià in multorum sententia, & quidem non incongruæ rationi innixa legitimatio naturalium per rescriptum Principis reuocatur per natiuitatem liberorum legitimorum per ea, quæ latè cumulauit *Tiraquel in l. si vnquam in verb. donatione largitus n. 226. C. de donat. reuoc. Couarruuias epit. in 4. decret. 2. part. c. 8. n. 28. in fin.*, quæ sententia hic adducitur, non quod certam, & infallibilem pro nunc reputemus, cum alibi erit sermo ex professo, sed vt indicemus leue ius, quod competit legitimato per rescriptum Principis in concursu alterius legitimi procreati ex legitimo matrimonio, ergò non est aliqua ratio, qua in concursu cum legitimo legitimatus per rescriptum Principis debeat quoad iura primogenituræ eidem legitimo præferri.

Confirmatur secundo, quià quod legitimatus per subsequens matrimonium ante natiuitatem alterius legitimi præferendus sit, est ob causam matrimonij, quæ maximè fauorabilis est, sed fauor concessus ex causa priuilegiata, & maximè fauorabili non est trahendus ad aliam causam, quæ ita fauorabilis non est, ergò legitimatus ex rescripto Principis, in quo non elucet fauor matrimonij non debet ea iura sortiri, quæ competunt legitimato per subsequens matrimonium.

Tandem confirmatur ex eo, quod legitimatio facta à Principe per rescriptum non tantum roboris habet, ac habeat legitimatio facta per subsequens matrimonium, ergò, quantumvis legitimatus per subsequens matrimonium ante legitimè natum præferatur in iure primogenituræ, cæterisque priuilegijs primogenito concessis, non tamen erit præferendus legitimatus per rescriptum Principis. Antecedens probatur, primo quià in multorum sententia legitimatus per subsequens matrimonium succedit ad feuda *Abbas in c. innotuit de elect. col. penult. Ioannes Andreas in c. lator, qui filij sint legit. Recentiores communitèr in l. generalitèr §. cum autem C. de instit., & subst. Nicolaus Boerius decis. 123.*, hancque opinionem esse communitèr receptam testatur *Alexander in l. ex facto §., si quis rogatus num. 18. ff. ad Trebell.*, legitimatus verò per rescriptum principis ad eadem non succedit per textum *in c. 1. §. naturales, si de feud. fuer. controu. inter Dominum, & agn. Carolus Molin. in consuet. Parisien. tit. 1. § 8. in glos. 1. q 8. Tiraquel. lib. 1. de retractu § 1. in glos. 3. n. 6.* Secundò, quià legitimati per matrimonium subsequens excludunt fæminas à statuto easdem excludente existentibus masculis, non sic legitimati per rescriptum Principis *Tiraquel in repet. l. si vnquam in verb. susceperit liberos n. 67. hinc quoque, & n. 81., & quamvis C. de reuoc. donat.* Tertiò legitimatus per subsequens matrimonium habet querelam inofficiosæ donationis, & non sic legitimatus ex rescripto *Baldus in l. 1. col. penult. vers. item quæro vtrum fil in C. de iure Fisci lib. 10.* Quartò legitimati per subsequens matrimoniũ succedunt in Emphytheusi Ecclesiæ *Petrus Ancharanus cons. 241. ex tenore priuilegij col. vlt. Immola in l. quod dicitur vers., & per hanc rationem, ff. de verb. oblig.* non sic autem legitimatus per rescriptum *Baldus in l. generalitèr §. cum autem C. de instit., & subst.*

Iura potiora legitimati per subsequens matrimonium comparatiuè ad legitimatum per Principem.

§. XXVII.

§. XXVII.

An nullo existente legitimo filio, si plures naturales simul legitimentur, vel per rescriptum Principis, vel per oblationem curiæ primogenitus ex illis sit præferendus in priuilegio concesso primogenito.

SVMMARIVM.

Factum proponitur, & explicatur. 1.
Rationes suadentes primogenitum non esse præferendum. 2.
Opinio sustinens præferendum esse primogenitum. 3.
Probabilius præferendus est primogenitus. 4.
Soluuntur rationes opposita.

DISQVISITIO VXVII. Titius ex concubina, quam domi detinebat, cum
1 Exponitur factum. ipse esset liber, ex coitu non damnato plures filios progenuit. Princeps per indultum eidem priuilegium concesserat pro filio, primogenito, si quos habuisset. Cum idem Titius nullos filios legitimos haberet, nec spes esset, quod foret habiturus, ex prædictis priuilegium, ne frustraneum reddatur, trahendum est ad naturales, præcipuè si legitimentur. Rebus sic stantibus, vel idem Titius matrimonio sibi copulauit eandem concubinam, ex qua plures filios progenuerat, & constante matrimonio alios filios non progenuit, vel fortè nullo contracto matrimonio à Principe rescriptum impetrauit, quo omnes filij ex eadem concubina fuerunt legitimati, vel fortè omnes fuerunt legitimati per oblationem Curiæ. Hic orta fuit controuersia, an primogenitus natu in hac hypothesi quoad illud priuilegium à Principe concessum pro primogenito esset præferendus.

Ex prædictis in præcedenti disquisitione
2 Rationes suadentes primogenitum non esse præferendum. videtur primogenitus non esse præferendus, quandoquidem qualitates, quæ requiruntur ad successionem, non prius in ipso adunantur, ac adunentur in cæteris fratribus natu minoribus, præcipuè, si ad succedendum requiratur qualitas legitimitatis, seù legitimationis; sicuti enim, quandò concurrit primogenitus legitimatus post natiuitatem legitimi, ipse non præfertur, quià ius naturale, & ciuile prius adunatur in legitimo, quam in ipso per textum *in l. quoties C. de rei vend.*, & quoties duo requiruntur ad ius quodlibet consequendum is potior est, in cuius persona eadem prius reperiuntur; ita, quandò concurrit primo natus cum cæteris fratribus subsequenter natis, omnes tamen simul legitimantur, non videtur iure ipse præhabendus in ordine ad illud ius succedendi, cum non prius illa duo, vinculum scilicet naturale, & ciuile in ipso reperiantur, ac in cæteris fratribus, adeoque, sicuti quia priùs in priori casu illa duo reperiuntur in secundo genito legitimo, quamvis sit posterior origine ipse præfertur, ita quià illæ duæ qualitates non prius in ipso, quam in cæteris fratribus reperiuntur, non videtur ipse cæteris in illo iure præferendus, quod clarè sic euincitur, quià ordo seruandus est priorum ad posteriora, sicuti simultaneorum ad simultanea, ergò sicuti, quandò illa adunatio qualitatum, in vno prius reperitur, ille præfertur ad eum, in quo per posterius fit illa adunatio, ita quandò illa adunatio est in vtroque simul, & æque primo nullus ex ijs est alteri præferendus, sed omnes æquè primo debent succedere; Nec obesse potest, si asseratur, quod cum in vtroque qualitas legitimationis sit æquè primo, sit attendenda ad prælationem alia qualitas prioritatis originis; Non, inquam, obesse potest, quià illa qualitas prioritatis originis non confert ad præsens institutum, nisi prout est affecta qualitate legitimationis, vt videre est in primogenito legitimato non nisi post natiuitatem alterius legitimi.

In hanc opinionem propendere videntur *Antonius Rosella in tract. legitimationum col. 30. vers. vbi autem concurrant, & Cardinal. Alexandrin. in c. per venerabilem §. quod autem col. 32. vers., sed dubium posset esse, qui filij sint legitimi*, qui tamen alia videntur moueri ratione, nempe, quod, cum hic casus videatur in iure omissus, debeat regulari ad normam dispositionis iuris communis, iuxtà quam, sicuti omnes filij legitimi æquè primo succedunt in iuribus, & bonis paternis, quod idem intelligendum est de æquè primo legitimatis, quandò nulli extant legitimi, ita omnes æquè primo legitimati, quandò nulli extant legitimi, æquè primo in eodem iure debeant succedere; & hoc siuè fuerint æquè primo legitimati per subsequens matrimonium, siuè per rescriptum Principis, siuè per oblationem curiæ, cum non videatur diuersa ratio.

Ex aduerso *Cipier in tract. primogenitura lib. 1. q. 4. col. vlt. vers. vltimam conclusionem Mod. Paris. in consuet., Paris. tit. 1. § 8. glos. 1. in 7. q. col. vlt., vers. sed quid si non sunt* 3 Opinio sustinens in ea hypothesi præferendum esse primogenitum,
quibus accedit *Tiraquel tract. de iure primogeniorum q. 34. num. 59. in fin.* absolute sustinent in ea hypothesi primogenitum quoad illud ius primogenituræ, cæteraq; priuilegia primogenito concessa, cæteris fratribus natu minoribus præferendum, quorum aliam rationem non inuenio, nisi

quià

quia primogenitus origine cæteris paribus sit præferendus, nec quidem incongruè hoc statui videtur, quandoquidem ætati maius ius, vbi alia non concurrunt, videtur semper deferendum, cum natu maiores regulariter in cæteris omnibus præferantur, vbi aliud ratio non expostulat, vel ius ipsum non disponit; nec in hoc videntur locum habere ea, quæ dicta sunt pro prima sententia, quandoquidem verum quidem est, quod ille sit præferendus, in quo prius illa duo iura requisita ad successionem adunantur, nec in ea hypothesi habenda sit ratio prioritatis originis, quia tunc est titulus, ratione cuius ille, in quo illa iura fuerunt prius adunata, præferatur, & comparando illud constatum in vno ad prioritatē originis in altero efficitur quidem, quod prior origine non habeatur in consideratione, quia fortius ius in altero præualet; comparando verò ad inuicem vtrumq; æque primo legitimatum, si in vno præponderet prærogatiua prioris originis, cum aliud non reperiatur in altero, quod præualere possit, videtur ratione eiusdem prærogatiuæ simpliciter præferendus, qui eadem pollet. Quid igitur concludendum?

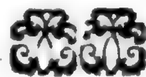
f Præferendus est primogenitus

Respondeo, potiora esse iura primogeniti, præcipuè si priuilegium sit indiuiduum, adeoq; ipsum in data hypothesi, cæteris esse præferendum. Consentiunt DD. pro secunda sententia allegati, & rationes pro eadem adductæ videntur sufficienter responsionem euincere. Vlterius tamen potest fortius sic roborari. Priuilegium Principis, ne reddatur frustraneum, trahendum est etiam ad impropria, vbi in proprijs, & secundum propriam formalem significationem non potest verificari per ea, quæ supra latè tradidimus, & expresse constat ex ijs, quæ tradunt *Baldus in rub. C. de contrahend. empt. in q. 10. Glossa in l. fin. ff. quod metus causa. Ludouicus in repet. l. 1. col. 35. C. de hered. instit.* vbi etiam dictum fuit, quod; quantumvis priuilegium Principis non trahatur ad adoptiuos; si tamen nulli extent, nec existere possint filij legitimi naturales, ad illos trahatur, ne sit superfluum, ergò etiam in hac hypothesi, cum priuilegium illud non possit trahi ad filios legitimos, cum nulli existant, trahi debet ad naturales, & legitimatos; Inter legitimatos quisnam est potior? non ne, qui primus origine est, cum in cæteris omnes sint pares? Certè in omnibus, in quibus plures in iure pares sunt, ille præfertur, qui potior est tempore. Secundò, quià in controuersia, an dominium rei duobus venditæ sit vni, vel alteri per traditionem conferendum, ille cæteris paribus præferendus est, qui prior est tempore, ergò etiam in dubio, an priuilegium à Principe concessum sit vni, vel alteri ex filijs conferendum, ille in paritate rationis debebit præferri, qui intèr filios, seù fratres est prior origine, seù tempore. Tertiò, quià, si in illa rerum contingentia interogaretur Princeps, cui vellet priuilegium conferri, præsumendum est, quod potius annueret primogenito, quam cęteris origine subsequentibus, ergò ex præsumpta voluntate principis in illis circunstantijs prior natu debet succedere.

y Soluuntur rationes oppositæ.

Nec obesse possunt ea, quę ex aduerso pro contraria sententia afferebantur; non primum, quià, quantumvis prioritas originis secundum se non conferat ad successionem, quandò destituta est prerogatiua legitimitatis comparatiuè ad filium legitimum secundo natum ex legitimo matrimonio, eo quià in isto prius adunantur omnes qualitates requisitę ad legitimam successionem, ac adunentur in illo post subsequentem legitimationem ad natiuitatem eiusdem secundo nati, confert tamen in ordine ad alterum secundo natum, qui etiam est destitutus tali legitimatione: vndè quantumvis æque primo & legitimitas, vel per subsequens matrimonium, vel per rescriptum Principis, vtrique conferatur, ratione tamen prærogatiuæ originis efficit, vt primus debeat præualere, quod etiam exemplificari potest seruata proportione in duobus legitimis, ex eodem matrimonio, qui quantumvis ratione legitimitatis habeant æqualem conditionem, ratione tamen temporis, seù originis primus præfertur.

Nec etiam obesse potest secundum, quià quantumvis hic casus videatur omissus, metiri tamen debet ad normam iuris, non, quià omnes ęqualitèr succedere debeant, sed ad normam iuris, secundum quam prior in tempore potior est in iure. Deindè in hac hypothesi metienda res est iuxtà præsumptam Principis concedentis voluntatem potius, quam secundum aliquam iuris dispositionem; ex præactis, autem Princeps concedens priuilegium primogenito videtur in paritate rationum in cæteris potius respicere prioritatem originis, adeoque &c.

§. XXVIII.

§. XXVIII.

An falsa latinitas vitiet rescriptum Pontificis quoad priuilegia, & dispensationes.

SVMMARIVM.

Status quæstionis propositus. 1.
Excitatur ratio dubitandi ex c. ad audientiam de rescriptis. 2.
Si peccatum contigerit in falsa latinitate in rescripto Pontificis, rescriptum ipsum vitiatur. 3.
Idem intelligitur de rescriptis aliorum Principum, quæ ex stilo curiæ transeunt per multas manus. 4.
Intellige, quantumuis falsa latinitas contigerit in vno tantum articulo, & non in alio. 5.
Procedit in rescriptis etiam expectatiuis gratia. 6.
Explicatur textus in l. Imperator, ff. de stat. hom., *cum alijs concordantibus.* 7.
Excipe, si falsitas non sit certa, sed dubitabilis. 8.
Item, si falsitas contingeret in vna dumtaxat littera, siuè adaucta, siuè diminuta, siuè variata. 9.
Irritatur rescriptum, quantumuis de Pontificis mente constaret. 10.
Si falsitas contigerit defectu orationis, vel dictionis non vitiatur rescriptum Pontificis. 11.

1 Refertur status controuersiæ.

DISQVISITIO XXVIII. Supplex ad Romanum Pontificem confugit Caius pro impetrando beneficio, vel dispensatione super aliquo impedimento. Annuisse videtur Pontifex, sed in rescripto contigit falsa latinitas, & vtique patens. Hic excitata fuit controuersia, an ratione illius falsæ latinitatis, præsumptione iuris, & de iure arguatur falsitas concessionis, ratione cuius vitietur rescriptum.

2 Textus in cap. ad audientiam explicatur

Excitatur hæc difficultas propter textum in *cap. ad audientiam de rescriptis*, vbi expresè hæc verba continentur. *Ad audientiam nostram, quod H. de Sancto Stephano super absolutione sua litteras tibi, vt prima facie videbantur, Apostolicas præsentauit. Quibus quoniam manifestum contineat in contractione peccatum, fidem te nolumus adhibere*; ex quibus verbis expresè conijcitur, mentem Pontificis esse, vt non teneat rescriptum, in quo contigerit erratū in latinitate.

Aliqui circa hoc distinguunt, vel peccatum in latinitate contingens est ex se tale, vt ex illo non possit conijci mens Pontificis rescribentis, vel tale, vt eo non obstante clare eluceat eiusdem Pontificis mens concedentis; iuxta primum sensum asserunt, rescriptum omninò vitiari, nec eidem fidem adhibendam esse, iuxta textum præsentem *in c. ad audientiam de rescript.* iuxtà secundum verò sentiunt non vitiari, quia tunc imperfectionem scripturæ supplet perfectio intellectus per textū *in l. cum Pater §. cum imperfecto ff. de leg. Innocentius in c. ex parte de fid. instrum.* Prima distinctio circa dubium propositū.

Alij distinguunt, vel etenim peccatum contingit defectu orationis, vel dictionis præcise, & tunc asserunt, non vitiari rescriptum, si de mente Pontificis constet *Innocentius in d. c. ex parte de fid. instrument.* cui adherere videtur *Felinus in c. ad audientiam de rescriptis, & alij*, vel contingit circa latinitatem, & tunc sentiunt vitiari per textum *in d. c. ad audientiam*. Exemplum primi afferunt in eo, quo Pontifex conferre volens beneficium diceret *volumus prouideri Titio de spectante ad talem Ecclesiam*, vbi deficit illa particula *beneficio*, vel si diceret *Volumus Titio de beneficio spectante ad collationem Episcopi*, vbi deficit illa particula *prouideri*. Secunda distinctio.

3 Per falsam latinitatē in rescripto Pontificis rescriptum vitiatur.

Respondeo primo, si peccatum contingerit in falsa latinitate in rescripto Pontificis, rescriptum ipsum vitiatur *Felinus in d. c. ad audientiam de rescriptis, Ludouicus Romanus consl. 376. Quæstio est numquid num. 11. ad fin.*, & omnes ferè scribentes *in d. c. ad audientiam* consentiunt. Expresè euincitur ex verbis eiusdem textus, quæ mox recitaui, & ratione etiam, cui innititur textus, comprobatur, quià est præsumptio iuris, & de iure, quod rescriptum illud cum illo errore, seù falsitate latinitatis non exierit è cancellaria Pontificis, ergò eidem nulla fides de iure est adhibenda. Antecedens probatur, quià rescriptum illud, antequam è cancellaria Pontificis exeat per plures peritorum manus pertransit, & per consequens licet erratum, seù falsitas possit vnius, vel alterius oculos subterfugere, non tamen præsumi potest, quod omnium euitet considerationem, potissimum cum magna cum maturitate decoquatur per textum *in c. Apostolica 35. quæst. 9., & cap. cum adeo de rescript.*

4 Idem intelligendum etiam est de rescriptis aliorum Principū, quandò ex stilo curiæ rescriptes transeunt per multas manus.

Hic excitant DD. controuersiam, an ea, quæ dicuntur de rescripto Pontificis, quandò falsitas contigit in latinitate, intelligenda sint etiam de rescripto aliorum Principum, in quo talis falsitas contingit. Affirmant *Abbas in d. c. ad audientiam de rescriptis in fin. Bartolus in l. Plautius in fin ff. de au., & arg. leg. Baldus in l. eam quam in princip. C. de fideicom. lib.*, qui ea ratione mouentur, quod Principes regulariter habeant cancellarias benè ordinatas, & viris doctis refertas. Negat *Felinus in d. c. ad audientiam n. 1. de rescriptis*, quià licet

Principes in suis cancellarijs doctos scribas, & peritos habeant, vnus tamen non habet ex proprio munere scripturas reuidere, quę ab altero expediuntur; vndè non est vlla præsumptio iuris, & de iure, quæ est in rescripto Pontificis, quod ex stilo curiæ transire debet per multas manus, & oculos, quas, seù quos subterfugere erratum in latinitate non est probabile. Quamobrem id iuris esse existimo in hoc casu, quod, si ex stilo curiæ eorundem Principum rescripta eorundem transeant per plures manus, habeantur pro infectis, si error in latinitate contigerit, quià tunc militat præsumptio iuris, & de iure, quæ militat in rescripto Pontificis, si verò ex stilo curiæ per vnius, vel alterius tantum manus transire debeant, non habeantur pro vitiatis, cum talis præsumptio non militet.

5 Etiam si falsa latinitas contigerit in vno tantu articulo. Amplia primo responsionem, vt procedat, quantumvis error, seù falsitas in latinitate circa rescriptum Pontificis contigerit tantum in vno articulo, & non in altero *Baldus in d. c. ad audientiam, & ibi Felinus, & alij de rescript.*, & ratio ex eo deducitur, quià fides rescripti est indiuidua, seù indiuisibilis, ergò, dum deficit in vno, corruit quoad omnia. Antecedens præterquam quod patet *ex d. c. adientiam & c., si ad sacrat dist. 9.* ex eo etiam euincitur, quià ratio, ob quam dicitur rescriptum per illam falsitatem vitiari, est, quià rescriptum illud non præsumitur exire ex cancellaria Pontificis proptèr illam falsitatem; ex eo autem, quod non supponatur exire ab eadem cancellaria supponitur quoad omnia non habere vim, tanquam, si non esset rescriptum Pontificis; Neque obesse potest textus *in c., si eo tempore de rescript. in 6.*, vbi dicitur, quod subreptio in vna parte rescripti non vitiat totum rescriptum in partibus separatis; Non, inquam, obesse potest, quià est diuersa ratio, & diuersitas rationis consistit in eo, quod in subreptione non supponitur falsitas in scriptura, sed falsa expositio in parte quoad impretrantem, adeoque non inducit negationem voluntatis Pontificis, nec facit in ea parte, in qua non est subreptio, pro ea negatione præsumi; falsitas autem in latinitate, cum inducat præsumptionem, quod illa scriptura non sit rescriptum Pontificis, inducit negationem præsumptionis, quod voluntas Pontificis intercesserit, adeoque &c. Deindè non ità certum est, quod subreptio in vna parte rescripti non vitiet totum; cum contrarium plurimi doceant, prout docent de instrumento, & testimonio *Innocentius in c. fraternitatis de hæred.*, *& communitèr in l. si ex falsis C. de transact.*, vndè iuxtà hanc sententiam *ad c. si eo tempore de rescrip in 6.* dicendum est, textum illum procedere, quandò subreptio contingeret quoad partem principalem, quæ finalitèr mouet Pontificem ad concedendum rescriptum.

Fides rescripti est indiuidua.

Instantia à paritate dissoluta.

Amplia secundo, vt responsio non solum procedat in rescriptis gratiosis, sed etiam in expectatiuis gratiæ, prout notat *Ludouicus Romanus in d. cons. 376. n. 12.*, & in statutis *Baldus in d. c. ad audientiam de rescriptis*, vbi statuta æquiparat ad eadem rescripta. 6 Procedit quoad rescripta etiã expectatiua gratiæ.

Neque ijs, quæ hactenus dicta sunt, aduersari possunt textus *in l. imperator, ff. de statu hom.*, *& l. qui habebat C. de man. testam.*, *l. in legatis C. de legat. 1.*, *& c. ex parte de fid. instrum.* in quibus dicitur, quod proptèr malam latinitatem scriptura non vitietur. Non, inquam, aduersari possunt, quià huiusmodi textus procedunt de erroribus, qui quoad latinitatem procedunt ex in curia Notariorum, seù Tabellionum in instrumentis, & testamentis, qui errores non vitiant, si de veritate, & voluntate testatoris constet per textum *in l. errore, & l. ambiguitates C. de testamentis*. Ratio autem, cur falsa latinitas non vitiet testamentum, seù instrumentum, vitiet autem rescriptum Pontificis ex eo deducitur, quià cum testamentum, seù instrumentum quoad expressionem solum committatur Notario, seù Tabellioni, nec vllus sit, qui corrigat, non exponitur præsumptioni falsitatis; rescriptum verò Pontificis, cum ex stilo Curiæ per multas manus transeat, & sub plurium oculos cadat, si fuerit cum illo errore in latinitate, inducit vehementem præsumptionem de iure, quod ab eiusdem Pontificis cancellaria non emanauerit *Glosa in d. c. ad audientiam de rescriptis*. 7 Explicantur nonnulli textus.

Plures limitationes vsque ad vndecim quoad hanc nostram responsionem enumerat *Felinus in d. c. ad audientiam de rescriptis à nu. 3.*, quem tu consule. Nobis sufficiat vnam, vel alteram referre. Prima sit, si ista falsitas in latinitate non sit manifesta, sed dubitabilis, prout etiam excipiunt *Butrius, Abbas, & Immola in d. c. ad audientiam de rescriptis*, hæcque limitatio colligi potest ex verbis eiusdem textus *in c. ad audientiam*. Ibi. *Quoniam manifestum continent in constructione peccatum*, ex quo videtur firmari regula, quod non vitietur, si non manifestum, sed tantum dubitabile contineat erratum; quod etiam vlterius ex eo euinci potest, quod asserit *Baldus in d. textu*, quod in dubio verba debeant intelligi, si possit, vt non inferatur peccatum in latinitate *arg. l. Plautius in fin, ff. de aur.*, *& arg. leg.*. Secunda sit, quandò peccatum in constructione contingeret in vna dumtaxat litera, vel adaucta, vel diminuta, vel variata *Baldus in d. c. ad audientiam*, *Cardinalis cons. 95. nobilis, & præstans amice optime*; intellige tamen, nisi variatio illa 8 Intellige, si falsitas sit certa. 9 Item nisi falsitas cõtingeret in vna dumtaxat litera.

ita

ita variaret significationem, vt sensum destrueret propter textum *in c. inter dilectos de fid. instrum.* Alias limitationes tu ipse vide apud eundem *Felinum loc. cit.*

10 Etiam si constaret de mente Pontificis.

Respondeo secundo, ea, quæ mox dicta sunt in præcedenti responsione, locum habent, quantumvis de mente Pontificis constet, *Felinus in d. cap. ad audientiam de rescrip. Ludouicus Romanus cons. 376. & alij magis communiter.* Ratio ex eo deduci potest, quià perfectio intellectus in hoc non supplet imperfectionem scripturæ per allegatum textum *in l. cum Pater §. cum imperfecta, ff de legat. 2.* cum scriptura illa versata sit in multorum manibus, & sub plurium oculos ceciderit. Deindè in illo textu *c. ad audientiam* optimè præsumitur de mente Pontificis, cum in illo textu verificetur ratio dicti, & tamen ibi Pontifex ait illi rescripto fidem nõ esse adhibendam, ergò &c. Tandem, quià ratio, ob quam Pontifex declaret inualiditatem illius rescripti, etiam militat, vbi constaret de mente eiusdem Pontificis; ea quippe est, quià rescriptum Pontificis per multas manus transit, & maxima cum maturitate decoquitur, hæc autem ratio etiam militat, vbi constaret de Pontificis mente, ergò &c. Confirmari tandem potest ex discrimine, quod assignat *Glosa in d. c. ad audientiam in verb. manifestum de rescriptis*, inter peccatum latinitatis contingens in instrumentis, & testamentis, & peccatum eiusdem latinitatis contingens in rescripto Pontificis situm in eo, quod illud non noceat, si constet de stipulantis, & testantis voluntate, ergò expressè sentit, quod tale erratum in rescriptis Pontificis noceat, quantumvis de eiusdem Pontificis mente constet, cæteroqui frustrà inter vtrumque assignaret discrimen.

Rationes euincẽtes intentum.

11 Non vitiatur rescriptum Pontificis, ex defectu orationis, vel dictionis.

Respondeo tertio. Si peccatum contigerit defectu orationis, vel dictionis præcisè probabilius non vitiatur rescriptum Pontificis. In hanc expressè consentiunt *Felinus in d. c. ad audientiam de rescriptis, Ludouicus Romanus in d. cons. 376. Innocentius in d. c. ex parte de fide instrum.* Ratio ex eo deduci potest, primo quià textus *in d. c. ad audientiam* loquitur præcisè de peccato contingente circa falsam constructionem, seù falsam latinitatem, ergò non debet trahi ad alium sensum, in quo talis constructionis, seù latinitatis falsitas non consurgit, sed tantum defectus orationis; non enim dispositiones legales maximè correctoriæ debent trahi de casu ad casum. Neque obesse potest, si asseratur, quod, quantumvis textus loquatur præcisè de falsitate circa constructionem, seù latinitatem, ratio tamen, cui innititur textus, militet etiam, quandò interuenit defectus orationis, nec mirum est, quod vbi militat eadem ratio, dispositio legis ab vno in alium casum similem trahatur per textum *in c. in corporalia de transl. Epis.* Quod autem eadem militet ratio, facilè ex eo euincitur, quià ex illo errore circa constructionem, seù circa latinitatem arguitur, quod rescriptum non emanarit è Pontificis cancellaria, cum improbabile sit, quod transierit per tot manus, & non fuerit correctum, & emendatum peccatum; cum ergò etiam transierit per tot manus rescriptum, quandò est cum defectu orationis, [illegible] eandem præsumptionem inducet [illegible] probabile non sit, quod aliquis ex [illegible] quorum manus pertransijt, defectum orationis non emendarit; Non, inquam, obesse potest, quià defectus orationis, seù dictionis potest subintelligi præcipuè, cum clausulæ ex stilo curiæ apponi consuetæ semper tacitè insint; error autem in constructione, seù in falsa latinitate non potest subintelligi prouenisse ex cancellaria, cum per tot manus pertransierit, adeoque inducit præsumptionem, quod ab eadem non emanauerit rescriptum.

Rationes pro responsione.

Secundo responsio ex eo euinci potest, quod potius sit præsumptio, quod è cancellaria Pontificis non emanauerit rescriptum cum manifesta falsitate in constructione, seù in latinitate, quam rescriptum defectuosum ex omissione, seù defectu orationis, seù dictionis, quandòquidem mala constructio arguit ignorantiam, & facilius inducit virum doctum ad correctionem, omissio verò non inducit ignorantiæ præsumptionem, sed potius inaduertentiæ, quæ non ità facilè inducit ad correctionem, cum non resultet in dedecus eiusdem cancellariæ, sed possit præintelligi, seù subintelligi, ergò &c.

---

§. XXIX.

An dispensatio super matrimonio inito scienter in gradu prohibitio de iure positiuo eximat etiam à censuris, quæ impositæ sunt aduersus sic contrahentes.

SVMMARIVM.

Status controuersiæ exponitur. 1.

Duplex status controuersiæ. 2.

Rationes suadentes dispensationem non absoluere à censuris. 3.

Sententia asserens inducere absolutionem à censuris. 4.

Sententia opposita cum suis fundamentis. 5.

Stante stilo curiæ non est necessaria absolutio à censuris. 6.

Præciso stilo curiæ non ipso facto intelligitur

absolutio à censuris. 7.
Ex vi tamen dispensationis trahitur facultas ad absoluendum à censuris. 8.

1 Proponitur facti series.

DISQVISITIO XXIX. Imposita est pœna excommunicationis aduersus contrahentes matrimonium scientèr cum impedimento in gradu prohibito *in clement. 1. de consang., & affin.* per illa verba, *eos qui diuino timore postposito in suarum periculum animarum scientèr in gradibus consanguinitatis, & affinitatis constitutione canonica interdictis matrimonia contrahentes refrenare metu pœnæ ab huiusmodi eorum temeritatis audacia cupientes ipsos excommunicationis sententiæ ipso facto decernimus subiacere*. Stante hac iuris canonici dispositione Caius vtique non ignarus impedimenti contraxit cum Titia consanguinea sua in tertio gradu, & postea pænitens de errore, seù potius temerario ausu supplex ad Romanum Pontificem confugit pro dispensatione super illo impedimento impetrando, à quo impositis certis, & salutaribus pœnis fuit super illo dispensatus, vt seruatis Ecclesiæ iuribus posset iterum cum eadem Titia contrahere, sed in illa dispensatione, seù dispensationis rescripto nulla facta fuit mentio absolutionis super illa excommunicatione contracta ob ansam contrahendi cum illa scientia impedimenti. Quæsitum hic fuit, an dispensatio Papæ super illo matrimonio prohibito de iure positiuo operetur effectum, vt sic dispensati intelligantur absoluti ab illa excommunicatione, quam contraxerunt in matrimonio contracto cum scientia illa impedimenti.

2 Duplex status côtrouersiæ.

Quæsitum propositum duplicem potest habere sensum: primum, an ex vi illius dispensationis per Pontificem concessæ intelligatur ipso iure inducta absolutio ab excommunicatione illa sic contracta. Secundum, an saltem sit inducta habilitas, vt possit sine alio rescripto ab eadem absolui, ita tamen, vt indigeat absolutione.

3 Rationes suadentes dispêsatione non inducere absolutionê à censuris.

Videtur absolutè dicendum ex vi illius dispensationis non inducta absolutio ab illa excommunicatione sic contracta, quandòquidem, quamvis ex eadem causa illa excommunicatio sit inducta, ex qua contractum est matrimonium, tolli tamen non potest, quin inductum fuerit duplex vinculum, alterum impedimenti, alterum censuræ, quod vtrumque est separabile; dispensatio autem ex genere suo est talis, vt non trahatur ad omninò distincta, & separabilia.

4 Sententia asserens inducere absolutionê à censuris.

Ludouicus *Romanus cons.* 307. sentit dispensationem Papæ super matrimonio in gradu prohibito scientèr contracto habere effectum absolutionis excommunicationis incursæ per *clement. 1. de consanguinitate, & affinit.* Rationem ex eo deducit, quia, cum Princeps beneficium, vel gratiam incapaci ex certa scientia confert eo ipso super incapacitate dispensare censetur, vel eam de plenitudine potestatis tollere per textum *in l. quidem consulebant, ff. de re iud. l. idem Iulianus, ff de excu. l. Barbarius §. 1. ff. de offic prætor. l. imperialis § sed & si tales C. de nupt.*, ergò, cum Pontifex super illo impedimento dispensauerit, & gratiam contrahentibus contulerit sciens eosdem affectos esse nota excommunicationis, (non enim eam ignorare præsumendus est, cum omnia iura in scrinio pectoris sui habere censeatur per textum *in c. 1. de constit. in 6. l. omnium C. de testam.*) eosdem ad eandem gratiam recipiendam habilitare per remotionem excommunicationis censendus est.

Ex aduerso præter ea, quæ mox adducta sunt de duplici vinculo, quorum vnum per dispensationem alterius non soluitur, potest sic, nec inutilitèr procedi. Excommunicatio lata ob aliquod delictum, vel ob læsionem alterius non ipso iure dissoluitur, quo sublatum est delictum, vel satisfactum parti læsæ, sed excommunicatus adhuc indiget absolutione. *Adrianus in 4. quæst. 3. de clauibus in fin. ad argumenta, Suarez tom. 4. in 3 part. disp. 52. sect. 2. n. 3., & de censuris disp. 12. sect. 3. n. 7. Filiutius tom. 2. tract. 8. c. 6 n. 136. Paulus Laiman tom 1. Theol. mor. tract. 5. part. 2. c. 2. nu. 2 Fernandez in medulla part. 3. c. 7. §. 4. num. 2 Didacus Nugnus in addit. ad tertiam partem qu. 17. art. 1. Georgius Pollachius in Bullam Vrbani* 8 *sect.* 4. *nu.* 22., *& sect.* 41. *num.* 18. *Marius Alterius de censuris lib. 1. disp. 5. cap. 6. dub. 3. Sanctarellus de Iubilæo cap. 15 dub. 14.*, qui omnes sustinent excommunicatum, quantumvis emendatum ante absolutionem ab eadem excommunicatione non consequi iubilæum, & per consequens ipsa excommunicatione adhuc ligatum permanere, ergò etiam, quantumvis per dispensationem sublatum fuerit vinculum impedimenti, ratione cuius inducta est illa excommunicatio, non propterea intelligetur sublata eadem excommunicatio, sed contrahentes adhuc indigebunt absolutione ab illa. Quid igitur in hac controuersia concludendum? 5 Sententia opposita refertur.

Respondeo, stante stilo Romanæ curiæ, seù Cancellariæ Pontificis, secundû quem omnes gratiæ, concessiones, dispensationes, indulta concedi solent præmissa absolutione ab omnibus cêsuris ad effectum dumtaxat huiusmodi gratias, concessiones, indulta, & dispensationes consequendi probabilius esse dispensationem illam super illo impedimento matrimonij initi in gradu prohibito habere effectum absolutionis excommunicationis incursæ ob illud matrimonium sic scientèr contractum; Atq; iuxta hunc sensum procedere 6 Stâte stilo curiæ non est necessaria absolutio à cêsuris.

exi-

existimo *Ludouicum Romanum loc. cit.*, atq; hunc effectum consequi existimo dispensatos, quantumvis in rescripto non fuerit apposita illa clausula *Absoluentes ab omni vinculo excommunicationis* &c. *ad hunc effectum dumtaxat &c.* Ratio ex eo deducitur, quià, vbi expressè constat de Pontificis dispensantis mente, non est ambigendum circa effectum absolutionis, ergò, cum Pontifex expressè absoluat in ordine ad effectum dispensationis obtinendum, non debet dubitari de valido effectu eiusdem absolutionis, & ad hoc magis conferre potest scientia, quæ præsumitur in Pontifice dispensante, de excommunicatione contracta per ipsos contrahentes; eo enim ipso quo scit eos esse excommunicatos, & dispensat cum clausula consueta absolutionis, eandem absolutionē referre cēsendus esse ad effectum, quem vtique nouit; nec huiusmodi effectum absolutionis ab excommunicatione impedire potest, quod eadem forta: se clausula absolutionis non fuerit apposita, quandòquidem cum ex stilo curiæ apponi consueuerit habetur ex eodem stilo pro opposita, vt sunt vulgatissima iura.

7 Respondeo secundo, præciso stilo Curiæ, & attenta præcisè natura dispensationis, probabilius est, dispensatos super illo impedimento non ipso iure intelligi absolutos ab excommunicatione, quam ob illum contractum scientèr initum contraxerunt. Hanc in terminis licet diuersis, conferentibus tamen validè, & efficaciter ad præsens institutum sustinent *Suarez tom. 4. in secundam partem D. Thomæ disp. 52. sect. 2. nu. 3*, *Laurius part. 2. c. 14. num. 51*, *Georgius Pollachius in Bullam Vrbani VIII. sect. 4. nu 23*, *Alterius lib. 1. de censuris disp. 5. c 6 in fin.* dum dicunt, quod, quandò Papa, vel Episcopus, qui potest absoluere ab excommunicatione concedit nominatim, & in particulari tali excommunicato indulgentiam, non conferrat capacitatē eidem ad lucrandam indulgentiam, nisi exprimat, & per consequens quoad hoc illam concessionem non esse absolutam, & efficacem, sed conditionatam, si per illum non steterit, & propterea asserunt in concessione indulgentiæ regulariter concedi potestatem absoluēdi ab excommunicatione, vel dari ipsam absolutionem ad talem effectum; ex quibus infero, ergò si per concessionem indulgentiæ nominatim excommunicato per habentem facultatem ipsum absoluendi ab excommunicatione ipso iure non aufertur excommunicatio, in fortioribus terminis ipso iure non aufertur per dispensationem super impedimento matrimonij concessam per Pontificem, si in dispensationem non fuerit expressa illa ablatio excommunicationis. Hæc consequentia facile sic deducitur, quià magis videtur connecti concessio indulgentiæ cum illa ablatione excommunicationis, quam dispensatio super matrimonio inualide ex cōsanguinitate in gradu prohibito cum eadem, quandoquidem illa dispensatio, seu matrimonium eadem stante potest subsistere in suo valore quoad substantiam etiam perseuerante excommunicatione, non sic potest subsistere indulgentia perseuerante statu excommunicationis, ergò, si per concessionem indulgentiæ nominatim excommunicato factam non intelligitur ipso iure induci absolutio ab excommunicatione, multò minùs eadem absolutio intelligetur inducta per dispensationem super illo impedimento matrimonij.

Secundo ex eo potest confirmari, quod communiter docent Theologi, & canonistæ, excommunicationem scilicet auferri per solam absolutionem *Suarez de censuris disp. 19. sect. 1. nu. 7. Theologi communiter in 4. dist. 18.*, *& Summista verbo excommunicatio*, *& verbo absolutio*, *Abbas in c. vlt. de matrimon. contracto contra interdictum Ecclesiæ*, sed per illam dispensationem super illo impedimento matrimonij non ponitur absolutio ab excommunicatione contracta propter illud matrimonium antecedenter inualidè cum scientia inualiditatis contractum, nisi de illa simul cum dispensatione fiat expressio, ergò &c.

Tertiò, quià simul stare potest validitas matrimonij, & quoad fieri, & quoad factum esse cum excōmunicatione actualiter perseuerante per ea, quæ supra diximus, quod scilicet excommunicati possint validè matrimonium contrahere, quo contracto ratione necessitatis possunt ad inuicem contrahentes cohabitare sine aliqua nota, ergò potest esse dispensatio ad valide contrahendum absque eo, quod necessario trahatur absolutio quoad excommunicationem.

Neque in hoc audiendus est *Nugnus in addit. ad 3. part. q. 17 art. 1. nu. 9.* dum in similibus dicit de concessione indulgentiæ, quod, si Pontifex concedat excommunicato talem indulgentiam ignorans talem excommunicationem non sit valida concessio, eo quià si sciret forte non conferret; si verò conferat cum scientia excommunicationis, tunc intelligatur absoluere ad effectum, vt excommunicatus consequatur effectum eiusdem indulgentiæ; Non, inquam, audiendus est, quia quantumvis concedat cum scientia excommunicationis semper intelligitur concedere, si ea præstet, quæ necessaria sunt ad ipsam concessionem quoad suum effectum consequendum, adeoq; quod exigat hic absolutionem à censura, sicuti à peccatis.

Ref-

Præciso stilo curiæ indiget absolutione à censuris.

Rationes pro assertione.

Excōmunicatio nō tollitur, nisi per absolutionē.

Stare potest matrimonium cū excommunicatione.

Cōfutatio Nugni.

8 Ex vi dispensationis trahitur facultas absoluendi à consultis.

Respondeo tertiò. Quamuis attenta præcisè natura dispensationis non intelligitur absolutus ab excommunicatione, trahitur tamen facultas, vt sine separatione possint absolui. Deducitur ex textu *in c. vnico clement. de consang. & affinit.*, vbi contrahentes scienter matrimonium in gradu prohibito afficiuntur excommunicatione latæ sententiæ; & *præcipitur Ecclesiæ Prælatis, vt illos, quos ei constiterit taliter contraxisse excommunicatos publicè nuntient, seu à subditis faciant nunciari, donec suum humiliter recognoscentes errorem separentur ab inuicem, & absolutionis beneficium obtinere mereantur*: Ex quibus verbis colligo, quod sicuti, quandò suum humilitèr recognoscunt errorem, & separantur, possunt absolutionem excommunicationis obtinere, & sine quia recognitione, & separatione non possunt absolui, ità quando dispensationem super impedimento impetrarunt etiam non posita separatione possint absolui, sine qua vtique non possent. Illatio sic euincitur: id præstat dispensatio à legitimo superiore obtentà super impedimento in ordine ad effectum absolutionis ab excommunicatione, quod præstat recognitio erroris cum separatione; quandoquidem ratio, propter quam prohibetur absolutio, quousque non est recognitio, nec separatio, est quia non est dignus absolutione, qui constanti animo, & pertinaci perseuerat in delicto, sed quando iam est dispensatio super matrimonio sic inualidè inito non est perseuerantia pertinax in delicto; quandoquidem iam validè matrimonium initum est, & per dispensationem cessat quæcumque malitia; ergo &c.

DISQVISITIONES II.

A decima ad vigesimam quintam prænotionem exclusiuè.

§. I.

An priuilegium Pontificis concessum cum expressione patriæ beneficiarij, sed cum errore eiusdem teneat.

Facti series in suis terminis. 1.
Sententia asserens rescriptum tenere, quamuis cum errore patriæ. 2.
Contraria sententia, eiusque rationes. 3.
Rescriptum respicit potius locum originis, quam studij. 4.
Soluuntur rationes pro opposita sententia. 5.

DISQVISITIO I. Pontifex mandauit prouideri in Diœcesi Ticinensi Caio scholari Ticinensi de beneficio, & tamen Caius est Mediolanensis, studens tamen Ticini, seu Papiæ. Orta huic fuit controuersia, an non obstante illo errore patriæ rescriptum illud expeditum in fauorem Caij teneat, an verò nullius penitus sit roboris. 1 Facti series.

Proponit hanc difficultatem *Felinus in c. significante n. 8. de rescript.*, vbi pluribus cumulatis pro vtraque parte videtur asserere, & concludere pro parte negante, quamuis de ipsius mente expressè non constet cum referat, obijciat, & soluat quasi pro vtraque sententia. 2 Sententia asserés rescriptũ tenere, quamvis cum errore patriæ.

Pro parte affirmante huiusmodi rescriptum tenere militant hæ rationes. Prima *ex c. quia in causa de Procurat.*, vbi Pontifex studentes Parisijs appellat scholares Parisienses, & secundum communem vsum loquendi apud nos studentes Papiæ appellantur scholares Papienses; vnde secundum formalem verborum significationem videtur verificari rescriptum Pontificis in persona Caij ex eo, quod Papiæ studeat, ratione cuius potest dici scholaris Papiensis, prout exigit rescriptum. Secunda ex textu *in cap. Abbate de verb. signif.*, vbi dicitur, quod ad verificandam propositionem sufficiat, quod in aliqua qualitate apposita subiecto verificetur prædicatum, & quandò prædicatum afficiens secundum aliquam qualitatem subiectum in illa inexistat, seu in subiecto ratione illius, licet non inexistat secundum alteram, interpretatio talis facienda est, vt propositio verificetur, potius sumatur prædicatum secundum qualitatem, cui inexistit, quam secundum alteram, secundum quam non inexistit. Cum igitur in præsenti hypothesi dictio *Ticinensis* verificetur secundum qualitatem scholaris, non secundum qualitatem talis personæ secundum se, non est, cur non debeat accipi secundum, quod est scolaris, ne rescriptum illud reddatur omninò frustratorium. Tertia ex ijs, quæ supra diximus, quod quandò rescriptum non potest verificari secundum propriam formalem, & rigorosam significationem, trahatur etiam ad minus rigorosam, ne rescriptum reddatur frustratorium; vt diximus in rescripto fauore filiorum, quod respicit propriè legitimos, & naturales, quod tamen, si non possit verificari in illis, si non sint, nec esse possint, vtique trahitur ad adoptiuos, quamvis solummodò fictione iuris sint tales, ergò etiam in præsenti hypothesi, si nõ possit verificari rescriptum in fauorem Caij, ratione originis in ciuitate Ticinensi verificari tamen debet in fauorem eiusdem ratione studij, quod peregit in illa ciuitate. Rationes pro hac opinione.

Pro parte negante militant sequentes ratio- 3

rationes. Prima, quià, vbi agitur de beneficio conferendo alicui, potius attenditur locus originis, in quo beneficiandus ortus est, quam locus studij, in quo per accidens inhabitat, nec in beneficiando respicitur, vbi quis studeat, sed potius, vndè sit, per textum *in c. nullus dist. 61.*, ergò præsumi debet, quod potius Pontifex in illo rescripto respexerit Caium, vt ciuem naturalem Papiæ, quam vt studentem Papiæ. Secunda, quià mens Pontificis in illo rescripto quodamodo dubio debet coniectari ex præcedentibus, & subsequentibus, & ex materia, circa quam versatur rescriptum; sed materia, circa quam versatur, potius inducit pro loco originis, quam pro loco studij, quandòquidem beneficium situm in loco studij regularitèr potius confertur ciui originis, quam extraneo; vndè meritò dicit *Felinus loc. cit.*, quod, si Pontifex præciperet Caium scholarem Ticinensem beneficiari extra Diæcesem Ticinensem, & esset oriundus ex loco, in quo est beneficium illud conferendum, intelligatur rescriptum de eodem non sub qualitate scholaris Ticinensis, sed prout est ciuis talis alterius loci, sicque illa qualitas enuntiata in rescripto scholaris Ticinensis est ad demonstrationem talis personæ, non ad indicandum, quod attendatur locus studij, ergò è conuerso, si Pontifex mandet beneficiari Caium scholarem Ticinensem in eadem Diæcesi Ticini, & ipse sit ciuis alterius ciuitatis, cum Ticini inhabitet solummodò ex causa studiorum, non præsumendus est, quod voluerit beneficiari eundem Titium in eadem Diæcesi Ticinensi, cum ibi non sit locus originis, sed studiorum. Rationes alias adducit *Felinus loc. cit.* quem tu consule. Quid igitur concludendum?

Contraria sententia, eiusque rationes.

Pro solutione aduerte, resolutionem propositi dubij omninò dependere à circunstantijs, ex quibus Pontificis mens potest coniectari potius relata ad vnam, quam ad alteram partem in illo rescripto; si enim videatur respicere personam, vt talem, sed demonstratam per illam qualitatem scholaris Ticinensis, tunc rescriptum suum sortietur effectum, & tenebit; si verò videatur respicere ipsum, vt Ciuem Ticinensem, tunc, quantumvis sit scholaris Ticinensis, cum tamen non sit ciuis originis, rescriptum non consequetur suum effectum, nec tenebit.

4 Respondeo, probabilius præsumi in terminis propositæ difficultatis, quod Pontifex in illo rescripto respexerit potius locum originis, quam studij, adeoque illam qualitatem scholaris Ticinensis apposuisse ad demonstrationem personæ, non ad restrictionem personæ affectæ illa qualitate. In hanc consentiunt *Ioannes Andreas, Immola, Felinus in d. c. postulante de rescript.* Rationes pro secunda sententia allatæ hoc satis conuincentèr euincunt, quià in collatione beneficiorum potius attenditur locus originis, quam locus studij; nam congruentius fit prouisio in eodem loco originis, quam in alio, ergò, cum Pontifex nominauerit personam, & locum, in quo facienda est prouisio, & nominatus sit quoad originem extra talem locum, probabilius censendum est, quod non retulerit mandatum ad ipsum; Neque dicas, quod, cum illa qualitas Ticinensis coniungatur immediatè, non cum subiecto, nempè cum Caio, sed cum alia qualitate, quæ coniungitur cum eodem Caio, vtique verificetur in eodem Caio, qui, cum studeat Ticini, certè dici potest scholaris Ticinensis, adeoque non esse, cur non verificetur rescriptum, quod propterea in eodem debet perfici; contra enim impugnaberis; quià quantumvis secundum se illa qualitas Ticinensis attenta materiali verborum connexione coniungatur cum qualitate scholaris, attento tamen ordine ad beneficium, ad quod dirigitur, & mente dirigentis videtur potius coniungi cum subiecto ad locum originis, quam cum eodem ad locum studij. Confirmari potest responsio, quià tàm obiectum, de quo fit mandatum, quam subiectum, ad quod dirigitur executio eiusdem mandati, satis restringunt, & explicant mentem Pontificis, vt directam ad nationalem originis, non ad habitantem præcisè causa studiorum, quod ex eo euincitur quià, cum mandatum non sit de prouisione beneficij determinati, non est præsumendum, quod eandem prouisionem Pontifex voluerit potius committere Episcopo extraneo, quam proprio, & nationali, & cum prouisio beneficiorum congruentius fiat in loco originis respectu nationalis, ideo &c.

Rescriptū respicit potius locum originis, quam studij.

Ad ea, quæ ex aduerso afferebantur pro prima sententia *ex c. quià in causa de procurat.* dicendum est Pontificem ibi applicare qualitatem Parisiensis alteri qualitati studiositatis, scilicet, quià ibi assignabatur differentia à scholaribus, qui Parisijs non studebant, nec materia, de qua ibi agebatur respiciebat potius locum originis, quam locum studiorum, quod secùs euenit in præsenti hypothesi, vt mox probatum est.

Soluuntur rationes pro opposita sententia.

Ad secundum dicendum est simili ratione propositionem debere verificari secundum qualitatem, quam respicit dispositum; dispositum autem respicit locum originis, & vndè sit, non studiorum, & vbi studeat; nec verum est, quod sufficiat, quod verificetur in quacunque parte, maximè si non faciat ad rem, de qua agitur, & pars illa, in qua verificaretur

non

non attingat mentem disponentis, seù concedentis.

Ad tertium dicendum est, rescriptum, seù priuilegium, ne reddatur superfluum, quandò verificari non potest in subiecto secundum propriam, & formalem significationem, trahi etiam ad impropriam, vt dictum est de priuilegio concesso filijs, quod, quandò isti naturales, & legitimi non extant, trahitur ad adoptiuos, quandò scilicet agitur de re concessa, quæ est propria concedentis, vel dependens ab ipsius voluntate, vel lædit solummodò ius vnius, in cuius quodammodò dispositione ius illud, seù bona, quæ conceduntur, existunt; quandò verò agitur de bonis, seù beneficijs diuersæ Diœcesis non est trahendum rescriptum, quod præsumitur esse ad vnum Ordinarium, ad alterum etiam si directio contigerit ex errore, vt euenit in præsenti hypothesi, secundum quam rescriptum directum ad Episcopum Ticinensem pro Titio scholari dicto Ticinensi supponitur ex errore ad eundem directum, eo quod Titius supponatur Ciuis Ticinensis, secundum præsumptam Pontificis mentem debuisset esse ad Episcopum Mediolanensem. Deindè dispar omninò est ratio de priuilegio Principis secundum se concesso filijs alicuius, ac de mandato prouisionis in fauorem alicuius extra locum originis, quandòquidem primum non est in præiudicium alicuius, nisi concedentis, quod propterea, vt verificetur, debet trahi etiam extra propriam, & formalem significationem; secundum verò est quodammodò in præiudicium Episcopi, ad quem dirigitur, cum compellatur beneficium conferre non subdito, & in damnum subditorum eiusdem, qui per illam prouisionem in exteram personam priuarentur iure ad consequendam illam, adeoque non debet fieri extensio; præcipuè cum non supponatur talis mens Pontificis mandantis talem prouisionem.

---

§. II.

An vigore facultatis commutandi vota possint relaxari iuramenta, in quibus est turpitudo ex parte recipientis.

SVMMARIVM.

Proponitur status disquisitionis. 1.
Rationes suadentes ex vi illius facultatis posse relaxari tale iuramentum. 2.
Probabilius ex vi illius facultatis non potest iuramentum illud relaxari. 3.
Quandò iuramentum confirmet contractum, & quandò non, remissiuè. 4.
Quandò facultas est ad vota, & ad iuramenta sine præiudicio tertij extenditur ad casum præsentem. 5.

DISQVISITIO II. Suppono pro nunc sententiam asserentem facultatem delegatam dispensandi in votis, seù eadem commutandi non secum trahere facultatem dispensandi in iuramentis soli Deo factis, eaque commutandi, quidquid sit de illius sententiæ veritate, de qua alibì incidet sermo. Hanc tamen expressè sustinent *Nauarrus in summa c.27. n.275. vers. decimo sexto, & lib. 2. consil. tit. de iure iur. in prima edit. cons.3. nu. 2. in 3. cons.1. nu.6., Azorius lib. 11. instit. moral. c.10. q.2.* cuius opinionis fundamenta recitat *Sanchez lib. 8. de matrim. disp. 2. nu.16.* quamuis ab ea dissentiat. His suppositis pro nunc, suppono etiam, quod Titius iniuerit cōtractum cū Caio, per quem se obligauerit ad vsuras sub iuramento, vel per metum cadentem in constantem virum fuerit inductus ad iusiurandum. Hic iam oritur difficultas, an habens facultatem delegatam ad dispensandum in votis, illaq; commutanda, quantumvis ex vi illius facultatis non posset in iuramentis dispensare, vel illa commutare, possit tamen in hac hypothesi iuramentum illud relaxare. 1 *Status controuersiæ expositus.*

Ratio difficultatis in primis oritur ex eo, quià iuramentum est adimplendum, quotiescunque sinè aliqua noxa iurantis potè adimpleri, & est de obligato tali, cuius executio non est contra bonos mores naturales respectu iurantis, seù promittentis sub iuramento *Abbas c. cum contingat nu. 7. de iure iurand., Couaruuias de pactis tertia parte in princip. num. 1., Molina tom. 2. de iust. disp. 271.*, sed iuramentum soluendi vsuras, quantum est ex parte iurantis, est tale, vt exequi possit sine aliqua culpa respectu eiusdem, vt latè diximus, dum de mutuo, & vsuris, quandoquidem pactum easdem soluendi est tantum illicitum ex parte mutuantis exigentis, non ex parte mutuatarij soluentis, & iuramentum accedens pacto licito non est illicitum; item iuramentum rei licitæ metu extortum quantum est ex parte iurantis, est licitum, ergò iuramentum soluendi vsuras, quantum est ex parte mutuatarij obligat ad obseruantiam per textum *in c. debitores de iure iur., & c.2. de pactis in 6., & c. cum contingat de iure iur.*, quod idem dicendum est de iuramento metu extorto soluendi vsuras, vel alterius rei licitæ per textum *in c. verum, & c. si verum de iure iuran. D. Thomas 2. 2. q. 89. art. 7. ad tertium, Cardinalis cons. 137. col. 2. Antonius d. c. si verò num.5. de iure iur., Gutierez de iuramento prima part. c. 57. n.20.* Hoc fortius euincitur ex ratione D. Thomæ *loc. cit.* 2 *Rationes suadentes ex vi illius facultatis posse iuramentum relaxari.*

eit. sita in eo, quod ex iuramento duplex oritur obligatio, altera versus hominem, in cuius fauorem iurat, altera versus Deum, qui in testem inuocatur, & sic licet versus hominem non obliget ob turpitudinem, quam inuoluit saltem respectu exigentis, obligat tamen versus Deum ad seruandum id, quod per nomen suum promisit.

Respondeo, non obstante illa turpitudi-
3 ne ex parte recipientis, seù per metũ extorquentis iuramentũ ex vi facultatis dispensandi in votis, illaque commutandi, non posse relaxari illud iuramentũ *Sanchez de matrimon. lib. 1. disp. 32. nu. 17. vers cæterum oppositum credo*. Ratio ex eo deducitur primò, quià illud iuramentum, quantumvis homini non obligaret, non tamen egreditur à ratione iuramenti, nec transit in rationem simplicis voti, ergò, cum facultas delegata ad relaxanda vota non extendatur ad relaxationem iuramentorum, non poterit in præsenti hypothesi ad illud iuramentum dissoluendum trahi. Antecedens probatur, quià votum, qua votum est, importat promissionem factam Deo, & obligat rem, circa quam cadit votum ipsi Deo, sed per illud iuramentum promissio non fit Deo, sed homini, quamvis ex capite eidem non obliget ob turpitudinem recipientis, ergò, qua fit homini, non transit in votum, sed remanet sub præcisis terminis iuramenti, circa quod ratione delegationis ad vota non potest delegatus disponere; neque dicas, quod, cum soli Deo ius acquiratur, non homini, cui fit promissio sub illo iuramento, habeat omnes conditiones voti; contra enim impugnaberis, quià ius, quod Deo acquiritur, non est ratione rei oblatæ, quæ eidem promittatur, sed ratione proprij nominis, quod fuit obligatum per iuramentum in illa promissione; votum autem factum Deo obligat rem ipsam, quæ cadit sub voto, ratione eiusdem ipsi Deo, non præcisè ratione nominis Dei in ipso inuocati, adeoq; &c.

Probabilius ex vi illius facultatis non potest illud iuramentum relaxari.

Secundo, quià in illa promissione sub iuramento ex præctis in ratione dubitandi consurgit obligatio versus Deum speciali quadam ratione, & modo; sed ex vi delegationis ad relaxandum obligationem ergà Deum sub vna ratione, & modo contractam, non sequitur facultas ad relaxandam eandẽ sub alio modo initam, ergò &c. Minor probatur, quia, sicuti mandatum non potest extendi vltra terminos, quibus concipitur, & exprimitur, ita nec delegatio; delegatio autem in hac hypothesi est quoad vota, quæ propterea non est extendenda ad iuramenta.

Delegatio est quoad vota, non quoad iuramenta.

Dices, quod, quantumvis ea, quæ hic dicuntur, vera sint quoad iuramentum perfectum, & ex omni parte obligatorium, non tamen vera sint, quandò iuramentum deficit à sua perfectione, quatenus non obligat ei, cui fit promissio, tunc etenim, cum solum obliget Deo lato quoquo modo saltem quoad effectum, trahitur ad rationem voti, ergò eodem iure, quo potest votum ipsum relaxari, poterit & solui illud iuramentum. Sed contrà; vel ex illo iuramento consurgit obligatio ergà Deum, vel non; si non; iam sic iurans non indiget relaxatione, cum nullo vinculo afficiatur; si obligat, iam ortum est vinculum ergà Deum, non quià res ipsa fuerit Deo oblata, sed quià ipse Deus inuocatus est, vt testis in executionem oblationis homini factæ, quod vinculum nequit absolui sine facultate; facultas autem ad relaxationem votorum non extenditur ad iuramenta, & licet iuramentum ipsum deficiat quantum ad obligationem versus hominem à perfectione, vis tamen iuramenti desumitur penes ordinem ad Deum, in quo non deficit.

Instantia prima aduersus responsionẽ, eiusque solutio.

Dices vlterius, obligatio, quæ consurgit ex iuramento ergà Deum, fundatur in obligatione ergà hominem, cum sit confirmatio eiusdem, ergò non vigente obligatione versus hominem ob turpitudinem recipientis, nec vigebit obligatio versus Deum, quià cessante materia, circa quam, seù fundamento ruunt omnia in ipso fundata. Sed contra, quià, vt benè notat *Bartolus in l. si quis pro eo nu. 10. ff de fideius. Abbas c. cum contingat num. 10. in initio, & c. 1. num. 12. de iure iur. Paulus auth. sacramenta puberum nu. 3., & ibi Iason nu 38, C. si aduersus venditorem, Couaruuias de pactis part. 2. §. 1. nu. 7. vers quidquid sit Barbosa l. 1. part. 5. nu. 73. in fin, & l. alia §. eleganter num 32. ff. solut. matrim.* est discrimen inter hoc; iuramentum confirmat contractum, & iuramentum non confirmat, sed obseruandum est ob diuini nominis honorem; quantumvis igitur iuramentum non firmet in præsenti contractum, cum nullum vinculum eidem nunc addat, obligat tamen in ordine ad Deum, ne testis falsus sit.

Secunda instantia eiusque solutio.

Disputant hic late DD., quandonam iuramentum dicatur confirmare contractũ, & quando non, & quos effectus pariat in vtroque casu, sed de hoc late agit *Sanchez de matrimon lib 1. disput. 32. à nu 2. ad 16.* ad quem vos remitto. 4

4 Quandò confirmet contractũ, & quando non, remissiuè.

Hic alia suboritur difficultas, an, si delegata fuerit facultas non solum relaxandi vota, sed etiam iuramenta, si sint sine præiuditio tertij, possit sic delegatus in hypothesi præsentis disquisitionis ex vi talis delegationis relaxare illud iuramentum. Respondendum existimo affirmatiuè *Petrus de Ledesma de matrimon. q. 47. art. 3. dubio 3., quod mouet circa tertium argumentum, §. sed adhuc est aduertendum, Sanchez*

Ff de

5 Quandò facultas est ad vota, & ad iuramenta sine præiudicio tertij in hoc casu extenditur.

de matrimon lib. 1. disp. 32. n. 17. vers cæterum oppositum. in fine. Ratio ex eo deducitur, quià per illam relaxationem nullum infertur præiudicium promissario, cum ex illa promissione etiam cum iuramento nullum ius acquisierit ob turpitudinem, quam inuoluit; neque obesse potest, si asseratur, quod promittens non peccet reducendo promissionem ad effectum per solutionem vsurarum, cum tota iniquitas sit in recipiente: Non, inquam, obesse potest, quià satis est ad præsens institutum, quod ius vsurario non fuerit quæsitum, cum semper verificetur, quod per illam relaxationem non inferatur præiudicium tertio; neque ex onere vnius ad soluendum iustus titulus consequitur in alio ad recipiendum, quia onus ad soluendum ratione iuramenti est in ordine ad Deum, cuius nomen inuocatum est in confirmationem fidei datæ, ne falsus testis appareat; cæterum quamvis independentèr à iuramento possit mutuatarius sine aliqua noxa soluere, non tamen tenetur.

---

§. III.

An facultas dispensandi cum certis, & expressis personis sit latè, an strictè interpretanda.

S V M M A R I V M.

Exponitur titulus in suis terminis. 1.
Facultas cum expressione dispensandorum, & ad ipsorum instantiam est strictè interpretanda. 2.
Facultas dispensandi quoad illegitimos sine expressione maiorum, vel minorum ordinum restringenda est ad minores. 3.
Quando non constat, ad cuius instantiam sit concessa, est strictè interpretanda. 4.
Quando est concessa pro determinato personarum numero, non tamen cum expressione, est latè interpretanda. 5.

1 Expositio casus.

DISQVISITIO III. Facultatem dispensandi ex genere suo latè esse interpretandam satis, superque diximus in præcedentibus ad differentiam dispensationum, quæ ex dictis, non nisi strictam patiuntur interpretationem, nec admittunt extensionem vltra verborum formam, quibus conceduntur. His suppositis Pontifex, seù Princeps communicauit facultatem, vel Episcopo, vel alteri personæ in dignitate constitutæ dispensandi in certo genere nominatim cum Antonio, & Andræa, vel indistinctè cum certo, & determinato numero, nullius tamen facta in particulari expressa mentione. Quæsitum hic fuit, an illa facultas vtroque modo determinata latam, vel strictam patiatur interpretationem.

Pro faciliori solutione nonnullæ habendæ sunt inspectiones. Prima est, quandò est cum expressione personarum, cum quibus facienda est dispensatio, an illa facultas concessa fuerit in gratiam, & ad instantiam eius, cui commissa est illa facultas, an verò ad instantiam, & gratiam dispensandorum. Secunda, quandò non constat, in cuius gratiam concessa est illa facultas, an præsumenda sit concessa in fauorem commissarij, an verò dispensandi? Tertia, quandò est sine expressione nominis eius, cui beneficium dispensationis conferendum est, est tamen de determinato numero personarum, an tunc sit vna tantum persona, cui possit dispensatio conferri, an plures sint, quibus ex vi illius delegationis commissarius possit conferre; ex ijs etenim omnibus inspectionibus diuersa iura, & diuersæ rationes decidendi possunt oriri. Nonnullæ inspectiones.

Respondeo primo, si facultas dispensandi fuerit cum expressione dispensandorum, & ad ipsorum instantiam concessa, est strictè interpretanda, nec extendenda vltra formalem verborum significationem. *Ioannes Andraas c. fin. n. 3. in fin. de simon. Alciatus l. 2. in princip. nu. 50. vers. fallit 2 ff. de verb. oblig. Angelus verb. dispensatio n. 9., & ibi Silvester q. 5. n. 9.*, & expressè colligitur *ex c. si cui nulla de præbend in 6.* Ratio ex eo deducitur, quià concessio talis facultatis habet potius vim dispensationis expectans solummodò executionem à compromissario, ergò iuxtà normam dispensationum est strictè interpretanda. Antecedens probatur, quià Princeps committens alteri dispensationem in aliquo impedimento quoad determinatam personam, & nominatim expressam, ipse est, qui dispensat, & commissarius veris existentibus narratis solum exequitur, ergò &c. Confirmatur, quià illa facultas dispensandi in ordine ad determinatam, & expressam personam non est priuilegium actiuum ipsius commissarij, sed potius beneficium passiuum eius, in cuius fauorem exequenda est commissio, ergò est potius dispensatio, prout per ipsum exequitur commissarium, quam potestas dispensandi. 2 Quandò est cum expressione, & ad instantiam est strictè interpretanda.

Ex hac responsione, eiusque probationibus colligitur primo, priuilegia per bullam Cruciatæ, & Iubilæi non admittere latam interpretationem, quià non sunt priuilegia actiua commissarij, sed passiua eorum, qui bullam cruciatæ recipiunt, & Iubilæum obtinent *Henriquez lib. 7. de Indulg. c. 30. n. 1. Nauarrus lib. 2. consil. tit. de iureiu. in 1. edit. cons 3. n. 6.*

Colligitur secundò, quod si delegata 3

fuerit

Est restringenda ad minores.

fuerit facultas Episcopo ad habilitandum Petrum illegitimum ad ordines nulla facta mentione, nec maiorum, nec minorum, intelligenda sit quoad minores, non extendenda ad sacros, & ad maiores, prout etiam latè docuimus in praecedentibus.

3 Si concessa fuerit ad instantiam commissarij est latè interpretanda.

Respondeo secundò, quantumvis illa facultas fuerit delegata in ordine ad determinatas personas, & expressas in rescripto, si tamen fuerit concessa in gratiam, & ad instantiam commissarij, probabilius est latè interpretanda: In hanc responsionem propendere videtur *Sanchez de matrimonio lib. 8. disp. 2. n. 6.*, & quot quot sustinent, beneficium Principis actiuum respectu commissarij latam recipere interpretationem. *Alciatus l. 2. in princip. nu. 10. vers. fallit 2. ff. de verb. oblig. Iacobus de Puteo in suis decis. lib. 3 decis. 39. n. 2. Rota in Nouis. 3. tom lib. 1. decis. 117. in fin., & lib 2. decis. 700. in fine*. Ratio ex eo desumitur, quià in rigore hæc concessio non est dispensatio, sed propriè facultas dispensandi, cum sit beneficium actiuum ipsius commissarij, non passiuum dispensandorum, sed facultas dispensandi latè est interpretanda ad normam beneficij Principis per ea, quæ latè suprà docuimus, & tradit *Glosa c. hi qui verb. in potestate, & c. dudum verb. beneficia de prabend. in 6. Bartolus in l. 2. in princip. n. 2. ff. de verb. oblig. Abbas c. at si clerici, §. de adulterijs n. 11. de iudicijs, Henriquez lib. 7. de indulg. c. 3 in fin. Molina tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 173. vers. obseruandum est cum*; ergò &c. Maior ex eo liquet, quià per illam collationem potestatis ad dispensandum factam in gratiam commissarij non fit vulneratio directè Iuris communis, sed ad summum concedentis talem potestatem, quod, si deindè in exercitio eiusdem potestatis delegatæ fiat læsio iuris communis, hoc venit in consequentiam, & indirectè, quod non attenditur, cum principale propositum semper sit inspiciendum per textum *in l. rogasti in princip., & l. si quis ff. si cert. pet.*, ergò, cum directè per talem concessionem non lædatur ius commune, sed ad summum ius Principis, non erit dispensatio, sed facultas dispensandi.

4 Si non constet, in cuius fauorè fuerit concessa, & ad cuius instantiam est strictè interpretanda.

Respondeo tertio, si facultas illa fuerit delegata in ordine ad certas, & nominatim expressas personas in rescripto, nec constet, in cuius fauorem facta fuerit illa concessio, probabilius præsumitur facta in fauorem personæ dispensandæ, seù indigentis dispensatione, adeoque strictè est interpretanda *Ioannes Andræas c. in causis num. 38. de elect, & c. si cui nulla statim in princip. de prabend. in 6., & ibi Francus n. 1. Sanchez de matrim. lib. 8. disp. 2. n. 6. remissiuè ad librum 8. d. disp. 38 num. 90.* Ratio ex eo deducitur, quià illa expressio personæ, quæ indiget dispensatione, satis indicat præsumptiuè mentem concedentis, quod voluerit eidem consulere, & vbi aliud non constat, facilius præsumendum est pro illo, in cuius fauorem cedit exercitium concessionis, & commissio facta alteri præsumitur esse ad executionem, non ad ipsam gratiam conferendam, quandòquidem commissiones factæ in ordine ad certas, & expressas personas ipsarum vtilitatem directè, & principalitèr videntur respicere. Confirmatur, quià, cum conceditur commissio alicui pro certa, & expressa persona beneficianda vltimato respicit beneficium ipsi conferendum, ergò respicit saltem præsumptiuè fauorem personæ dispensandæ, adeoque &c.

5 Quandò est pro determinato numero, non tamen cū expressione est late interpretanda.

Respondeo quarto, quandò facultas est delegata pro determinato personarum numero, sine expressione tamen earundem personarum probabilius est latè interpretanda *Couaruuias 4. decret. 2. part. c. 8. §. 8. in fine, Nauarrus in c. fin. n. 3. de simon. Gambara de auctor. leg. lib. 10. n. 200. Siluester verb. dispensatio q. 5. n. 9.* Ratio ex eo deducitur, quià, ex quo nominatim non sunt expressæ personæ, quibus conferenda est dispensatio, videtur beneficium collatum in fauorem commissarij, & quod Princeps concedens gratiam voluerit eidem conferre, sicque illa facultas potius habet vim potestatis ad dispensandum, quam simplicis dispensationis, ergò iuxtà præacta est latè interpretanda.

Hæc adeo vera sunt, vt procedant etiam in casu, quo talis facultas concessa esset pro vna tantum persona, seù ad dispensandum cum vna tantum persona, dummodò illa non sit nominatim expressa *Alciatus l. 2. num 50. vers. fallit 2. ff. de verb. oblig.* Ratio est, quià, cum nulla sit expressio determinatæ personæ, priuilegium videtur potius commissarij, quam dispensandi, & sicut, quandò facultas dispensandi conceditur alicui pro determinato numero personarum, non tamen alligatur certis personis determinatis, & nominatim expressis, habetur pro vera facultate, & pro beneficio actiuo commissarij, quæ propterea latè est interpretanda, ità quandò conceditur pro vna tantum persona, quæ tamen specialitèr nominatim, & in indiuiduo non designatur, haberi debet pro benficio actiuo, & pro facultate, adeoque &c.

§. IV.

An commissarius Cruciatæ, cui concessa est potestas dispensandi in primo, & secundo gradu affinitatis ex copula fornicaria, & legitimandi prolem susceptam, possit prolem legitimare non dispensando in matrimonio.

SVMMARIVM.

Controuersia exposita in suis terminis. 1.

Procedit controuersia quoad legitimationem in ordine ad munera spiritualia. 2.

Cōmissarius Cruciatæ non potest habilitare ad illa munera spiritualia natũ ex illo matrimonio inualido, nisi etiam dispensauerit in impedimento matrimonij, vel etiam si dispensauerit in illo impedimento, nisi contrahentes de nouo contraxerint. 3.

DISQVISITIO IV. Concessa est commissario per Bullam cruciatæ pro foro conscienitæ facultas dispensandi in affinitate in primo, & secundo gradu consurgenti ex copula fornicaria, & prolem indè susceptam, vel suscipiendam legitimam decernendi. Hæc facultas ad vtrumque illum effectum non est absoluta, sed limitata, interuenientibus scilicet nonnullis conditionibus, quas enumerat *Sanchez lib. 8. de matrimon. disp. 6. nu. 23.* quorum prima est, vt non intelligatur de illa facultate dispensandi in ordine ad matrimonium contrahendum, sed ad iam contractum seruata forma concilij Tridentini, licet sit inualidum ratione talis impedimenti; Secunda, vt illud impedimentum sit occultum. Tertia, vt alter saltem ex contrahentibus fuerit in bona fide, quatenus fuerit ignarus impedimenti illius; Quarta, vt in renouatione contractus posita illa dispensatione coniux ignarus impedimenti certior fiat de prioris consensus nullitate. His pro notitia suppositis *Sanchez loc. cit. nu. 26.* proponit casum sub his terminis. Supponit primo, quod vterque coniux fuerit conscius illius impedimenti, & nihilominùs cōtraxerit matrimonium. Secundo, quod ex illo matrimonio fuerit proles procreata, & deindè quærit, an commissarius ex vi bullæ cruciatæ possit prolem illam legitimare non dispensando tamen, vt validè ineatur matrimonium, cum iam alter ex parentibus obierit, & an valeret talis legitimatio, si ità fieret, vt etiam dispensaret super illo impedimento matrimonij ad effectum, vt de nouo ineatur, quod tamen contrahentes non inirent. Hæc casus expositio sic per Sanchez relata ex se apparet de subiecto non supponente, & ex suis ipsius terminis destruitur; si enim supponit, quod ad dispensandum, & ad legitimandam prolem indè susceptam, vel suscipiendam inter cæteras conditiones requiratur, quod alter saltem ex contrahentibus sit in bona fide, quatenus sit ignarus illius impedimenti, quomodo modo inquirit, vtrum possit commissarius legitimare prolem sine dispensatione in impedimento matrimonij, dum supponit, quod vterque in celebratione contractus fuerit in mala fide, vtpotè conscius illius impedimenti? Deindè, vt ipsemet Sanchez fatetur in ordine ad succedendum quoad bona temporalia intelligitur ex dispositione iurium sufficienter legitimus ex eo præcisè, quod fuerit progenitus ex matrimonio saltē in figura, circa quod alter saltem ex contrahentibus fuerit in bona fide. Ad quid igitur hanc quæstionem excitare? Si etenim vterque coniux fuerit in celebratione contractus in mala fide, iam commissarius nullam habet facultatem ad legitimandum, cum talis facultas, quam habet, non sit absoluta, sed conditionata existentibus scilicet conditionibus, de quibus supra, adeòque altera ex illis conditionibus deficiente non potest subsistere; si verò alter eorum fuerit in bona, alter in mala fide proles sequitur in successionibus conditionem eius, qui est in bona fide.

1 Difficultas hæc videtur de subiecto non supponente.

Quod si dixerit Sanchez locum habere quæstionem, etiam si vterque in celebratione contractus fuerit in mala fide, quià Bulla Cruciatæ duo disponit, alterum circà dispensationem in illo impedimento matrimonij, alterum circà legitimationem prolis indè susceptæ, sicque illæ conditiones copulatiuè sumptæ intelligendæ sint quoad validitatem prioris effectus, scilicet circà impedimentum, non quoad legitimationem; statim impugnabitur, quià eadem oratione vtraq; illa facultas continetur, & per consequens vtraq; illa facultas, vt valida sit, exigit copulatiuè omnes illas conditiones. Deindè ipsum suismet armis, si hoc asserat, iugulo; asserit enim ipse, quod facultas ad legitimandum sit accessoria ad facultatē dispensandi in illo impedimento, adeòq; non potest vim habere, nisi seruatis omnibus conditionibus, quæ requiruntur ad dispensandum in eodem matrimonio.

Non euitat Sanchez vitium subiecti non supponentes.

Quamobrem reducendo statum controuersiæ, & seriem quæsiti ad sanum, & possibilem sensum, inquiremus in suppositione, quod alter ex contrahentibus contraxerit bona fide possit commissarius bullæ Cruciatæ ità legitimare, vt habilis sit etiam natus ex tali matrimonio ad munera spiritualia, quantumvis non dispenset super impedimento matrimonij, si vel dispenset

2 Procedit difficultas, quoad legitimationem in ordine ad munera spiritualia.

penset, contrahentes nolint vti dispensatione, nec de nouo contrahere. Dixi *vt habilis etiam sit ad munera spiritualia*, quandoquidem in ordine ad bona temporalia parentum habilis intelligitur ex ipso iure natiuitatis, nam omnia iura clamant, natū ex matrimonio quātumvis inualido, inito tamen cum bona fide saltem alterius parentis succedere eisdem parentibus.

3 Nō potest dispensare nisi etiam dispenset in matrimonij impedimento

Respondeo, probabilius Commissarium Cruciatæ non posse habilitare ad illa munera spiritualia natum ex illo matrimonio inualido, nisi etiam dispensauerit in matrimonij impedimento, vel etiam si dispensauerit in illo impedimento, nisi contrahentes de nouo contraxerint. *Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 6. num. 26.* qui tamen loquitur in suppositione, qua vterque contrahens mala fide matrimonium contraxerit. Ratio ex eo deducitur, quiā facultas legitimandi ad ea munera spiritualia est accessoria ad facultatem dispensandi in illo impedimento matrimonij, & ad matrimonium legitimè initum, ergò commissarius non poterit inducere habilitatem, seú legitimationem, nisi prius dispensauerit in illo matrimonio, illudque fuerit de nouo initum. Antecedens probatur ex contextu verborum, quibus concipitur, & facultas dispensandi, & legitimandi, vbi prius apponitur facultas dispensandi, & exindè prolem susceptam, & indè suscipiendam legitimam decernendi, vbi nota illam particulam, *exindè*, quæ denotat dependentiam posterioris à priori, ergò in tantum erit potestas legitimandi, in quantum adest dispensatio super impedimento in illo matrimonio, & matrimonium illud de nouo validè ineatur.

Instantia proposita, & dissoluta.

Dices, supposita hac dependentia legitimationis à validitate matrimonij ex illa dispensatione super impedimento, frustratoria omninò esset illa concessio ad legitimandum, seú ad prolem legitimam decernendam, quandoquidem posito matrimonio validò subsequentèr inito ex genere suo, legitimatur proles antecedenter habita, & exindè suscipienda, ergò, ne admittatur in concessione priuilegij superfluum, debemus necessariò asserere posse independenter à dispensatione super impedimento valide legitimare, & tenere legitimationem, quantumvis matrimonio de nouo non ineatur. Sed contra; facilis est responsio, si asseratur, hanc legitimationem præcisè procedere in ordine ad munera spiritualia, ad quæ non habilitat legitimatio quomodocunque accepta, quantumvis sit per subsequens matrimonium, quod indè clarè deducitur, quiā quoad successionem in temporalibus oritur præcisè ex matrimonio valido subsequenti; hæc autem habilitas quoad spiritualia, certè est dependens à dispensatione quoad impedimentum, & à matrimonio de nouo contracto; non enim præsumendum est, quod Pontifex manente inualiditate matrimonij voluerit illegitimum habilitari ad munera spiritualia, & validum fore accessorium inualido remanente principali.

---

§. V.

An Regulares ex vi priuilegiorum possint dispensare in matrimonio scientèr, vel ignorantèr contracto in impedimento affinitatis.

SVMMARIVM.

Refertur priuilegium ex quo oritur ratio dubitandi. 1.
Sententia asserens posse dispensare. 2.
Sententia negans cum suis fundamentis. 3.
Probabilius nequeunt regulariter in illo impedimento dispensare. 4.

DISQVISITIO V. Referunt DD., inter quos præcipuè *Sanchez lib. 8. de matrimonio disp. 6. nu. 18.* priuilegium, quod asserunt concessum à Leone X. mendicantibus ad dispensandum cum ijs, qui cum scientia, aut ignorantia contraxerunt matrimonium cum impedimento affinitatis, modo illud notorium non sit, nec deductum ad forum contentiosum. Quæsitum fuit, an stante tali priuilegio mendicantes, & communicantes cum eisdem possint in præsenti circa illud impedimentum dispensare. 1 Priuilegiū cui innititur disquisitio.

2 Sententia asserens posse dispensare.

Affirmant *Roffensis in libello de causa matrimonij Regis Angliæ in princip.*, *& Veracrux 2. part. speculi art. 27. triplici pag. ante finem vers.*, *& hoc confirmatur expressè* eo, quiā priuilegium plenè quoad ius dispensandi in hoc casu illis faueat; Nec obesse potest, si asseratur, priuilegium illud non esse in vsu, adeòq; nullam vim habere, non, inquam, obesse potest, quiā non vsus propter simplicitatem, & iuris ignorantiam non derogat vsui priuilegiorum, nisi talis non vsus sit legitimè præscriptus per priuilegium Nicolai IV. concessum carthusiensibus, vt habetur *in compendio minorum tit. Priuilegia Fratrum*, §. 33. priuilegia autem Regularium non tolluntur per quadragenariam præscriptionem, cum ex indulto Apostolico eis concesso, & communicato non currat præscriptio, nisi elapso sexagenario anno, vt ex priuilegio Leonis X. Camaldulensibus, & Vallis Vmbrosæ congregationi expressè constat, quod refert *Ioannes Baptista Confectus in summario priuilegiorum mendicantium tit. 12. c. 1.*

c. 1. de præscriptione actiua, & passiua Regularium, & sic requiritur spacium centum annorum, vt notat idem Confectus, vbi supra, quinimmò præscriptio inchoata contra Regulares interrumpitur ex frequenti confirmatione, & innouatione priuilegiorum per Summos Pontifices ex certa scientia, & ex potestatis plenitudine facta, qua quidem innouatione priuilegia ipsa in pristinum statum aduersus obstantia quæque reducuntur, & conseruantur, prout docet idem *Ioannes Baptista Confectus in summario Priuilegiorum mendicantium in summario Bullæ Sixti IV. bulla aurea nuncupata c. 3. sub descriptione An regularium priuilegia per non vsum, seu contrarium vsum, aut per præscriptionem tollantur*.

3 Sententia negans cū suis fundamentis.

Ex aduerso negant *Emanuel tom. 3. qq. Regul. q. 2. art. 2., & Henriquez lib. 12. de matrimon. c. 3. n. 3.*; ille quidem in primis, quià existimat priuilegium hoc nunquam fuisse in vsu, adeoque non posse amplius vim habere; deindè quià sentit non fuisse priuilegium absolutè concessum, sed concessionem quandam in casu particulari; iste verò, quià existimat hoc priuilegium concessum Mendicantibus per Leonem X. solum ad id referri, vt possint mendicantes post matrimonium validè, & legitimè initum dispensare cum incestuosis cum consanguineis coniugis, vt possint petere debitum, non autem dispensare, vt matrimonium inualidè initum ob impedimentum illud affinitatis possit reualidari. Quid igitur in hoc quæsito est concludendum?

4 Nequeunt regulares dispensare

Respondeo, probabilius Regulares non posse in impedimento illo dispensare. Ita cum allegatis DD. pro parte negante *Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 6. nu. 28.* Moueor, quià authenticè non constat de tali priuilegio: nam reuolutis vniuersis constitutionibus Leonis X nunquam hoc priuilegium inuenire fas fuit, & si viuæ vocis oraculo fuerit per eundem Pontificem concessum, intelligitur reuocatum per Vrbanum VIII.; Inuenio tamen Priuilegium Pij V. ordini Prædicatorum, vt confessarij eiusdem ordinis possint in foro conscientiæ dispensare cum sæcularibus inter coniugatos, quorum alter eorum cum alterius consanguinea adulterium perpetrauit ad petendum debitum coniugale, vt habetur *in priuilegio minorum tit. dispensatio post adnotationem Capucini*, quod priuilegium etiam concessit Iulius II. ordini S. Benedicti, vt habetur *in compendio societatis Iesu tit. dispensatio § 3.*, & per hoc confirmatur id, quod habet Henriquez pro sententia negante allegatus: Deindè, quantumvis constaret de tali priuilegio esset prius examinandæ particulæ concessionis vtrum hanc latitudinem

Priuilegiū Pij V. concessum ordini Prædicatorum.

importarent; & si re vera importarent, adhuc sistendum esset in negatione iuris pro Regularibus, quià nunquam fuit in vsu, & non solum centenaria præscriptione abolitum, sed etiam immemorabili, cum nunquam fuerit in viridi obseruantia; Nec obesse possunt ea, quæ ex aduerso afferebantur, priuilegia scilicet Regularium non aboleri per non vsum, seù per præscriptionem, cum hæc tollatur, seù interrumpatur toties, quoties priuilegia confirmantur; Non, inquam, obesse possunt, quià Clemens VIII. sub die 13 Iunij 1592. confirmans priuilegia Clericorum Reg. Theatinorum clausulum apposuit, *dummodò sint in vsu*, ergò vbi in vsu non fuerint, non intelliguntur confirmata, nec in aliquo robore esse.

---

§. VI.

An dispensatio superueniens reualidet actus præcedentèr irritos.

SVMMARIVM.

Facti series in suis terminis. 1.
Opinio asserens actus præcedentes reualidari. num. 2.
Distinctio asserens reualidari, si dispensatio sit ab habente potestatem conferendi beneficium, negans si sit à non habente talem potestatem. 3.
Opinio asserens reualidari, si vitium non irritabat actum. 4.
Si vitium erat occultum, & præsentans habuerit animum verè conferendi per dispensationem præsentatio validatur. 5.
Intellige, etiam si dispensatio fuerit à non habente potestatem conferendi beneficium, num. 6.
Etiam si vitium notum fuerit præsentanti, seù eligenti, dummodò præsentans, seù eligens perseuerauerit in consensu vsque ad dispensationem. 7.
Non reualidatur, si præsentans, seù eligens ante dispensationem retractauerit præsentationem, seù electionem. 8.
Præsentans, seù eligens, qui solummodò post dispensationem nouit vitium potest præsentationem, seù electionem reuocare. 9.
Si vitium fuerit occultum, & electus non fuerit intrusus accedente postea dispensatione electio sit valida in radice, & trahitur ad suum initium. 10.

DISQVISITIO VI. Præsentatus fuerat Caius ad beneficium, ad quod inhabilis erat, vel quià nota irregularitatis afficiebatur, vel aliquo alio impedimento, & fortè etiam illo vitio perseuerante electus. Beneficium posteà dispensa- 1 Facti series exponitur.

pensationis super illa irregularitate, seù vitio impetrauit. Quæsitum fuit, an eo ipso, quo dispensationem illam obtinuit, intelligantur actus præcedentes reualidari absque noua præsentatione, seù electione.

2 Doctores sentientes actus præcedentes reualidari.

Plerique absolutè sustinent per illam dispensationem reualidari actus præcedentes irritos, inter quos *Speculator tit. de dispensatione §. nunc de Episcoporum nu penult. Innocentius c. innotuit nu. 2. versic quidem tamen contradicunt de elect. Molis in repert. lit. D. n. 23. verb. dispensatio vers. dispensatio validat electionem, Nauarrus lib. 4 consil. in 2. edit. tit. de sponsalibus cons. 14. n. 8. arg. 5. Borgasius de irregul. 2. part. tit. de different. terminorum nu 9.* quos omnes ea ratione moueri existimo, quià dispensatio tollit impedimentum illud, ratione cuius huiusmodi actus erant inualidi, ergò tribuit subsistentiam actibus, quandòquidem aliud non erat, quo irritarentur, nisi illud vitium. Sed, an dispensatio huiusmodi ita reualidet actus, ac, si ab initio fuissent validi non determinant huiusmodi DD.

3 Opinio asserens reualidari, si dispẽsatio sit ab habẽte potestatem conferendi beneficium, secus non.

Alij distinguunt; vel etenim dispensatio confertur ab eo, qui conferre potest beneficium, ad quod Caius fuerat, vel nominatus, vel electus, licet inualidè, vel confertur ab eo, qui talem potestatem conferendi beneficium illud non habet. Iuxtà primum sensum sentiunt actus omnes præcedentes per illam dispensationem reualidari, quià per illam dispensatus quasi de nouo promouetur ad illud beneficium. Iuxta secundum negant eo, quià dispensans, cum non habeat potestatem conferendi, nec habere posse videtur potestatem ad legitimandos actus inualidos, per quos beneficium ipsum collatum est, & per dispensationem illam solum aufert impedimentum, non autem vim confert actibus inualidis *Cardinalis in cap. innotuit nu. 5 opposit. 3. de elect.*, & alij, quos refert *Innocentius in d. c. innotuit.*

4 Opinio asserens reualidari, si vitium nõ reddebat præsentationem ipso iure irritam, secus si redderet irritam.

Alij aliter distinguunt, inter quos *Abbas d. c. innotuit n 11 de elect* asserentes, quod, si vitium, quo afficiebatur Caius, erat talis conditionis, vt non redderet ipsam præsentationem, vel collationem ipso iure nullam, sed tantum irritabilem, tunc per dispensationem illi actus reddantur validi sine nouo consensu eorum, ad quos spectat præsentatio, vel electio; si verò vitium erat talis conditionis, vt ipso iure redderet irritam præsentationem, vel electionem, & tunc asserunt, quod, si præsentantes fuerint conscij talis vitij, per dispensationem illam præsentatio illa, seù electio reddatur valida sine nouo præsentantium, seù eligentium consensu, quià ex quo nouerunt impedimentum, & nihilominus præsentarunt, vel elegerunt intelliguntur in eodem consensu perseuerare, cum non possint allegare ignorantiam; si verò fuerint talis vitij penitus ignari, asserunt actus illos præcedentes non reualidari sine nouo consensu eorum, ad quos spectat præsentatio, vel electio. Quid igitur in hac sententiarum varietate concludendum?

5 Validatur per dispensationem præsentatio, si vitium erat occultum, & præsentans habebat animũ præsentandi.

Respondeo, si vitium illud, ob quod infirma est præsentatio, vel collatio, fuerit occultum, & præsentans, & conferens habuerit animum verè præsentandi, & conferendi, probabilius est per subsequentem dispensationem reualidari præsentationem, & collationem. In hanc responsionem pratèr præcitatos DD pro prima sententia consentiunt *Hostiensis in d. cap. innotuit n. 2. de elect. Felinus c. cum dilectus num. 4. de accusat. Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 6. n. 12. prope fin. Sebastianus Sapiè d. c. innotuit de elect. in addit. ad Abbatem num. 11. lit. B.* Ratio ex eo deducitur, quià in foro externo illa collatio, cum impedimentum fit occultum, habetur pro valida, & legitima, vtpotè facta ab habente legitimam potestatem præsentandi, seù conferendi communitèr ignorata inhabilitate præsentati, seù collatarij, ergò non est, cur accedente dispensatione super impedimento illo occulto non debeat huiusmodi præsentatio, seù collatio fieri valida. Consequentia probatur, quià existente in foro externo præsentatione, seù electione dispensatio, quæ accedit super impedimento, seù super illo vitio occulto, addit quid quid requiritur pro valore etiam in foro interno, ergò &c.

Rationes, & obiecta proposita, & soluta.

Neque dicas iuxta alibi dicta, quod, si contractum fuerit matrimonium cum impedimento dirimente, quantumvis postea accesserit dispensatio, sint adhuc renouandi contrahentium consensus, vt ipsum matrimonium reualidetur, ergò etiam, si inualidè facta fuerit præsentatio, seù electio accedente dispensatione super vitio occulto non reualidabitur, nisi renouetur consensus præsentantis, seù eligentis; contra enim impugnaberis, quià, si dispensatio pro matrimonio contracto inualido fuerit communi contrahentium consensu impetrata, & matrimonium illud in foro externo habitum fuerit, & habeatur pro valido, non est ità certum, vt præfertur in instantia, quod requiratur nouus consensus expressus vtriusque contrahentis, sed sufficit perseuerantia in eodem cum mutua cohabitatione, alijsque, quæ sunt propria coniugij, quod etiam verificatur in præsentis casus hypothesi, secundum quam præsentator, seù elector contulit, præsentauit, seù elegit cum animo verè præsentandi, & eligendi, & cum præsentatio, seù electio in foro externo subsistat, non est, cur etiam non reualidetur pro foro interno accedente dispensatione super illo vitio, seù impedimento.

dimento. Deindè non currit paritas de matrimonio contracto cum impedimento dirimente superueniente ad contractum iam initum dispensatione, ac de præsentatione, seù electione ad beneficium inualida ratione defectus occulti superueniente posteà dispensatione super eodem defectu. Ratio disparitatis in eo consistit, quod tàm præsentatio, quàm dispensatio super vitio illo occulto est beneficium in fauorem præsentati, & dispensati ab altero prouenients, quod proptereà totam vim habet à præsentante, seù dispensante, vndè, si præsentatus, seù dispensatus fuerit in bona fide, quatenus non se intruserit in beneficio, dicitur illud retinere saltem ex titulo colorato, quod proptereà validè, & licitè retinetur, si accesserit super eodem dispensatio; matrimonium verò initum cum impedimento dirimente est irritum defectu legitimæ formæ non prouenientis ab altero, sed inexistentis in eisdem contrahentibus, in cuius defectu nec potest esse titulus coloratus, cum respiciat contractum ipsum secundum se, non prout procedit secundum aliquam iurisdictionem, adeoque non est, cur impetrata dispensatione forma ipsa non debeat renouari per mutuum scilicet contrahentium consensum.

6 Etiā si dispensatio fuerit à nō habente potestatē conferēdi beneficiū.

Respondeo secundò, ea, quæ dicta sunt in præcedenti responsione verificantur, siuè dispensatio prouenerit ab eo, qui habet potestatem conferendi illud beneficium, siuè ab altero non valente illud conferre, dummodo habeat potestatem dispensandi super illo vitio occulto, seù impedimento. *Speculator tit. de dispensatione §. nunc de Episcoporum nu. penult.*, *Innocentius c. innotuit nu. 2. vers. quidam tamen contradicunt de elect.*, *& ibi Hostiensis num. 2.*, *Ioannes Andreas n. 5.* aduersus *Cardinalem in d. c. innotuit nu. 5. opposit. 3.*, & alios relatos ab Innocentio loco, quo supra. Ratio ex eo deducitur, quià per dispensationem non intelliguntur reualidari illæ præcedentes actiones, quatenus per illam de nouo fiat præsentatio, electio, seù prouisio, sed quatenus remouetur impedimentum, seù vitium, ex quo inualiditas consurgebat, sed impedimentum illud æque remouetur per dispensationem, siuè hæc fiat ab habente facultatem conferendi beneficium, siuè ab habente præcisè potestatem dispensandi, & non conferendi, vt per se patet, ergò &c. Maior patet ex dictis in præcedenti responsione, secundum quam supponimus collationem illam, seù præsentationem in foro externo subsistere, & consensum præsentantis, seù eligentis perseuerare.

7 Respondeo tertiò, si vitium illud, quantumvis secundum se occultum, fuerit tamen notum præsentanti, seù eligenti, & nihilominùs præsentauerit, seù elegerit, & in consensu præsentationis, seù electionis perseuerauerit vsque ad dispensationem impetratam, probabilius etiam per eandem dispensationem rata fit eadem præsentatio, seù electio *Abbas in d. c. innotuit nu. 11. de elect.* à quo non videtur dissentiri *Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 6. num. 12.* dum asserit sententiam Abbatis esse probabiliorem. Ratio ex eo desumitur, quià nihil est, ratione cuius nequeat illa præsentatio rata haberi, & subsistere, ergò re vera valida fit, adeò vt in vtroque foro possit beneficium detineri. Antecedens probatur, quià adest præsentatio, seù electio, consensus præsentantis, seù eligentis perseuerans in suo robore, nullumque tunc obstat vitium, seù impedimentum, cum per dispensationem intelligatur sublatum, ergò &c. Accedit, quod, quandò vitium notum fuit præsentanti, & conferenti, non potest per eundem allegari nullitas ex facto ipsi cognito per textum *in c. nulli de elect. in 6.* quinimmò, ex quo perseuerauerit non retractando, præsumitur perseuerasse cum consensu præsentationis, seù collationis.

Etiā si notum fuerit præsentanti, seù eligēti, si consensus perseuerauerit vsq; ad dispensationem.

8 Non reualidatur, si præsentans, seù eligēs ante dispensationem retractauerit præsentationē, seù electionē.

Respondeo quartò, si vitium fuerit occultum, & præsentans, seù eligens fuerit ignarus vitij illius, seù impedimenti, & antecedentèr ad dispensationem cognito vitio retractarit præsentationem, seù electionem per dispensationem subsequentem non reualidatur præsentatio, & electio, nisi de nouo ponatur consensus; si verò non fuerit conscius, nisi post dispensationem illius vitij, seù impedimenti probabilius etiam potest retractare præsentationem, seù electionem, nec per dispensationem rata, & valida fit electio. Ità quoad primam partem *Abbas loc. cit. Sanchez, & alij*. Ratio primæ partis ex eo deducitur, quià pro tempore, pro quo debet perfici, & reualidari eadem præsentatio per dispensationem, non adest consensus præsentantis, & eligentis, ergò non redditur valida per illam dispensationem. Antecedens secundū se patet, quià, antequam accederet dispensatio, præsentatio illa, seù electio fuit per præsentantem, & eligentem retractata, adeòq; reuocatus consensus. Confirmatur primò, quià gratia concessa, & reuocata, antequam suum sortiatur effectum, nullū sortitur effectū *Felinus c. nouit nu. 8. de iudic. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 10. lib. 8. glos. 1. nu 5.*, ergò etiam præsentatio, seù electio ad beneficium nullum sortietur effectum, si fuerit reuocata, antequam suum plenum esse fuerit consecuta. Confirmatur secundò, quià ante dispensationem ob inhabilitatem præsentatus, seù electus nullū ius consecutus est in beneficio, nisi ad summum aliquod incohatum

per

per consensum præsentantis, seù eligentis, ergò reuocato eodem consensu antè complementum iuris, nullum penitùs ius habebit in eodem beneficio, ad quod inualidè fuit præsentatus, & electus. Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quod habetur *in d. c. nulli de elect. in 6.*, vbi dicitur

9 Præsentãs, seù eligens cognito vitio post dispensationem potest præsentationẽ, seù electionẽ reuocare.

electores posse impugnare electionem propriam ex facto eis de nouo detecto, ergò de nouo constante electoribus de inualiditate præsentationis, seù electionis per ipsos factæ ob inhabilitatem electi, seù præsentati poterunt illam electionem non habere ratam, sed absolutè impugnare: Neque dicas, quod, quandò inualiditas innotescit electoribus, iam sublata fuerit per dispensationem, adeòq; nullo obstante electum, seù præsentatum plenum ius consecutum fuisse in illo beneficio, ergò præsentatio, seù electio non poterit amplius impugnari argumento eorum, quæ docent *Felinus in d. c. nonis nu. 8. de indic.*, *& Matienzo lib. 5. recopil. tit. 10. lib. 6 glos. 1. num. 6.*; contra enim impugnaberis, quià præsentatus, seù electus nullum ius consequi potest, nisi dependentèr à voluntate præsentantis, & eligentis; eligens autem ex ignorantia, seù pręsentans ex errore non intelligitur liberè præsentare, seù eligere, quià nihil est tàm contrarium consensui, & libertati, quàm error, & ignorantia per textum *in l. si per errorem, ff. de iurisd. omnium Iud.*, & errantis nullus est consensus, & voluntas *l. si testamentum, & l. non idcireò, C. de iuris, & facti ignor.*, quod adeò verum est, vt ignorantia, seù error falsę causæ vsucapionem non pariat *l. error C. de vsucap.*; vndè, quovsque perseuerauerit error, seù ignorantia semper liberum erit electoribus, seù præsentatoribus actum, quàm gesserunt ex eadem ignorantia, retractare, & reuocare. Confirmatur primo, quià posito rescripto cum ignorantia causæ secundum se retrahere valentis à concessione potest idem rescriptum reuocari cognita tali causa, quià, si rescribens cognouisset, non concessisset, ergò etiam posita præsentatione, seù electione cum errore, seù ignorantia inhabilitatis præsentati, seú electi cognita postea tali inhabilitate poterit electio, seù præsentatio impugnari. Confirmatur secundò, quià concessio semper supponitur cum tacita conditione, si ille, cui fit concessio habilis fuerit, ergò non purificata conditione ex eiusdem conditionis defectu cognito poterit per concedentem concessio reuocari.

10 Respondeo quinto, si electio in foro externo fuerit valida, quatenùs vitium, seù impedimentum fuerit occultum, & conferens, seù eligens nouerit impedimentũ, & electus non fuerit intrusus, cum bona fide receperit electionẽ, accedente postea dispensatione super illo vitio, seù impedimento probabilius eandem fieri validam in radice, adeòq; trahi ad suum initium. Hanc responsionem apud neminem expressè vidi, ipsamque intellige, si Pontifex dispensans dixerit, *vt electus valeat in beneficio permanere, seù perseuerare*. Ratio ex eo deducitur, quià ad talem dispensationem præcessit eadem electio saltem in figura, & in foro externo valida, quæ conditio etiam requiritur, adhoc vt matrimonium irritum in radice legitimetur. Rursus consensus præsentantis, seu eligentis intelligitur perseuerare quoad talem electionem, seù præsentationem. Porrò ex dictis in prima responsione per illam dispensationem redditur valida præsentatio, seù electio sine nouo cõsensu præsentantis, seù eligentis. Tandem verba dispensationis hoc præstant, quandoquidem perseuerare, & permanere eam vim habet, vt sequentia præcedentibus copulet, & ex eis vnicus actus in omnibus, & per omnia æqualis, & cum eisdem qualitatibus efficiatur per textum *in l. sed & si manente innocta l. præcedenti in fine, ff de precario l. si cum dies in princip. ff de recept. arbit. l. alienatum in princip. ff. de verb. signif.*, ergò, cum omnes conditiones interueniant, quæ requiruntur ad dispensationem, & conualidationem in radice, erit illa habilitas per illam dispensationem inducta sic interpretanda. Aduerte hic tamen, quod, si dispensationi huiusmodi addatur illa clausula, vt valeat in beneficio permanere, hæc dispensatio non possit haberi, nisi per habentem potestatem conferendi huiusmodi beneficium, & pręcipuè per Pontificem; qui enim non habet potestatem conferendi, nec potest tribuere ius, vt antecedenter ad dispensationem valida sit collatio, quæ erat irrita.

Si vitium fuerit occultum, & electus nõ fuerit intrusus accedente postea dispensatione super illo vitio electio fit valida in radice, & trahitur ad suum initium.

---

§. VIII.

An dispensatio sub conditione resolutiua suspendat actum.

SVMMARIVM.

Exponitur facti series. 1.
Factum etiam extenditur ad alios contractus onerosos. 2.
Quid sit conditio suspensiua, & resolutiua, & quenam eius discrimina. 3.
Regula ad dignoscendum quandò conditio sit suspensiua, & quandò resolutiua. 4.
Conditio illa concepta in facti serie est resolutiua, non merè suspensiua. 5.
Pendente adhuc resolutione contractus ob non superuenientiam conditionis fructus medij tẽporis fiunt eius, in quẽ bona illa transierunt. 6.

1 Pacti series exposita.

DISQVISITIO VIII. Dispensauerat Pontifex, vt Titius, & Caius beneficiarij seruatis ad inuicem conditionibus iuri non repugnatibus inter ipsos stabiliendis beneficia, quibus gaudebant, inter se commutarent. Pacta iuxta dispensationem Pontificis inter se inierunt, & facta est commutatio ea apposita in commutatione declaratione, quod bona beneficiorum vtriusque sint libera, & vbi adessent aliqua bona, seù aliqua pars ex commutatis, quæ subiaceret alicui ficto libellario, non intelligatur de ea facta commutatio, & non aliter, cum aliter &c. De facto inter bona vnius beneficij est controuersia, an aliqua sint libellaria, nec ne. Hic multiplex orta est ratio dubitandi, & quidem in ordine ad effectum, an sit intelligenda per illam commutationem translata proprietas, & possessio quoad illa bona libellaria in alterum commutantem sub conditione tamen resoluenda, an verò intelligatur suspensa translatio proprietatis, & possessionis vsque ad conditionis euentum. Prima est, an illa commutatio sic concepta intelligatur sub conditione suspensiua, an verò sub conditione resolutiua. Secunda in suppositione, quod sit sub conditione resolutiua intelligatur commutatio pura sub conditione tamen resoluenda, ita tamen, vt ante resolutionem ille, in quem facta est illa commutatio, gaudeat vera possessione &c.

2 Pactum etiam habet locum in alijs contractibus onerosis.

Hæc difficultas, quæ excitatur in terminis commutationis beneficij per dispensationem Pontificis quoad bona temporalia eiusdem beneficij, excitari etiam potest in ordine ad quamcunque venditionem, aliumque contractum ex vtraque parte onerosum, & obligatorium, adeo vt, si res vendita intelligatur cum pactis, & conditionibus, de quibus in facti serie mox exposita, habeatur pro vendita sub conditione suspensiua, an verò tantum resolutiua, & an talis conditio suspendat, an verò suspendatur vsque ad conditionis eiusdem resolutionem.

3 Quid sit conditio suspensiua, & resolutiua, & quæ eius discrimina.

Pro solutione aduerte primo nō fictitiè, nec sine iuris fundamento inductam esse per DD. distinctionem intèr conditionem suspensiuam, & resolutiuam, maximum etenim inter se huiusmodi conditiones discrimen præseferunt, & cognitio diuersitatis inter easdem plurimum confert ad diuersa, & sana iuditia in diuersis secundum contingentias efformanda. Conditio igitur suspensiua illa est, quæ actum ita suspendit, vt nullum sortiatur effectum, nisi post eiusdem conditionis euentum per textus *in l. cum ad præsens, ff. si certum petat. l. conditionales, ff. de verb. signific. l. si quis sub conditione dandorum decem, ff. si quis omissa causa test.*, & quandò conditio est merè suspensiua rectè dicitur, quod nec dominium, nec possessio intelligantur translata in emptorem, seù donatarium per textum *in l. qui absentis*, §. 1. *ff. de acq. possess.* Conditio vero resolutiua illa est, quæ non suspendit actum, nec impedit ipsum esse purum, sed, cum ipse in sua origine sit purus, eueniente conditione resoluitur per textum *in l. 2. ff. de in diem adiect.*, & hoc dignoscitur ex ipsa vi nominis *resolutiui*; resoluere enim est quodammodò rumpere, quod autem rumpitur supponit priorem subsistentiam; rumpi enim non potest, quod non est, nec fuit per textum *in l nam, & si sub conditione*, § *post defectum*, *ff. de iniusto rup.*, *& irrit. test.* Hanc distinctionem cum suis explicationibus excepi à *Menochio cons.* 388 *n.* 15. *& seqq.*, qui late, clarè, & dilucide de ea agit. Agunt tamen etiam de eadem *Socinus Senior in cons. vlt. n. 2. lib. 3. Tiraquel in tract. de retract. conuentionali*, §. 2. *glos.* 1. *num.* 74., *& clarius in l si vnquam in verb. reuertatur num.* 283. *C de reuoc. donation.* Ex hac distinctione habes, quod quandò contractus, siuè sit emptio, & venditio, siuè commutatio, siuè quilibet alius contractus onerosus est conceptus sub conditione suspensiua, non transferat dominium, nec possessionem ante conditionis euentum, quandò vero est initus sub conditione resolutiua transferat quidem dominium, & possessionem omninò purè, sed eueniente conditione postea resoluatur. *Menochius loco quo supra Grammaticus in decis.* 58. *nu.* 10. *Paris. in cons.* 92. *nu.* 22. *lib.* 3.

4 Regulæ ad dignoscendum quandonam conditio sit suspensiua, & quandò resolutiua.

Aduertè secundo regulam, quam tradit idem *Menochius loc. cit. n.* 17. ad dignoscendum, quandonam conditio apposita in contractu intelligatur suspensiua, & quandonam resolutiua. Considerandum quippe est, an illa conditio respiciat actum ineundum, & perfectionem eiusdem actus, & tunc est merè suspensiua; aut respicit actum iam perfectum, & recessum ab eodem, & tunc est resolutiua *Glosa, & Castrensis in d. l. 2. ff. de in diem adiect. Tiraquel in d. l. si vnquam verb. reuertatur n.* 283. *C. de reuoc. donat.*, & ad dignoscendum quandonam conditio respiciat perfectionem actus, aut recessum ab acto explicant, & varijs illustrant exemplis *Menochius, & Tiraquel loc. cit.* ad quos propterea vos remitto.

Difficultates igitur solummodò est pro facti contingentis propositi discussione in inuestigando, an conditio illa apposita in contractu respiciat perfectionem actus, & sit suspensiua, an verò recessum ab actu, & sit resolutiua.

5 Respondeo igitur, primo conditionem illam conceptam in illo contractu commutationis ex dispensatione Summi Pontificis probabilius esse resolutiuam, non

merè

Illa conditio concepta in illo contractu commutationis in facti seriè est resolutiua.

merè suspensiuam. Rationibus pluribus potest euinci responsio, & primo, quià verba, quibus concipitur ille contractus permutationis, sunt præsentis temporis *vendunt, seù commutant,* & indicant contractum de præsenti, non de futuro perficiendum *Glosa in l. 2. in verb. conditionalis vers., sed si dicat, ff. de in diem adiect.*, ergò conditio, quæ suprà ipsum cadit, non erit suspensiua, sed merè resolutiua. Consequentia probatur, quià conditio suspensiua non respicit actum de præsenti, sed de futuro perficiendum, ergò, cum conditio, de qua agitur, præsuponat actum iam perfectum per tempus de præsenti, vel de præterito non erit suspensiua, sed resolutiua.

Conditio suspensiua respicit actum de futuro.

Secundò ex ijs, quæ docet *Socinus cons. 170. in præsenti consult. n. 9. vers. ad tertium lib. 2.*, quod scilicet intelligatur venditio pura, licet apponatur conditio, quod, si impediatur, fiat restitutio pretij, vel quid simile, cum tunc tantum sit resoluenda venditio, cum impedimentum obuenerit, & interim emptor facit fructus suos, quos non faceret, si esset conditionalis, sed hoc idem militat in casu, de quo hic loquimur, quandòquidem de illis bonis hic, & nunc fit commutatio, & posteà additur illa declaratio, quod, si inter illa bona fuerint libellaria, resoluatur commutatio, seù pro non facta habeatur, ergò &c. Neque obesse possunt verba, quibus in præsenti hypothesi concepta est commutatio Ibi *& vbi adessent aliqua bona, seù aliqua pars ex commutatis, quæ subiacerent alicui fictio libellario, non intelligatur de ea facta commutatio, & non alitèr, cum alitèr &c.*, quæ verba, seù pacta certè feriunt contractum in sua origine, & radice, cæteroqui esset manifesta repugnantia in terminis, quod scilicet esset facta commutatio, & non facta, cum per illud pactum declaretur inualida in sua origine; Non, inquam, obesse possunt, quià illa clausula *non intelligatur de ea facta commutatio*, vtique refertur ad tempus conditionis, pro quo contractus est resoluendus illa non existente, & licet concipiatur per verbum de præsenti, cum tamen referatur ad conditionis euentum, tempus præsens, pro quo illa concipitur, vix haberi potest in consideratione, sed satis est, quod operetur, seù incipiat operari eueniente casu, nec mirum est, quod id, quod refertur ad tempus futurum, concipiatur per verbum de præsenti, cum regularitèr, & secundum communem modum loquendi dicatur, *si hoc euenerit fiat hoc, seù eueniente casu habeatur &c.* Ex quibus sequitur, quod, non sequatur illa repugnantia commutationis, & non commutationis, prout in instantia; non sequitur, inquam, nam respectu diuersitatis temporis vtraque qualitas verificatur, &

Ratio Socini suadens esse resolutiuã.

quod scilicet sic contractus commutationis, antequam casus adueniat; post casum verò, annullatio eiusdem contractus.

Tertio ex verbis eiusdem commutationis facilè euincitur, quod per illam conditionem fiat recessus à contractu, adeoque, quod sit resolutiua, *at vbi adessent aliqua bona, seù aliqua pars ex commutatis*, vbi nota illum particulum *ex commutatis*, quę importat contractum commutationis iam perfectum, & cum deindè subdatur *non habeatur, seù non intelligatur de ea facta commutatio*, vtique importatur recessus ab eodem contractu; quæ omnia manifeste important naturam conditionis resolutiuæ.

Tertia ratio suadens esse resolutiuam.

Quartò ex ijs, quæ docent *Oldradus cons. 285. nu. 7., & 8. vers ad tertiam, Alexander cons. 91. n. 5. vers sed si in aliquo lib. 4.* nempè dispositionem intelligi puram, si concipiatur talitèr, vt conferat obligationem, nisi aliqua obstent, esse à principio puram, & resolutiuam, nec tolli, nisi eueniente conditione, sed talis est dispositio, qua concepta fuit illa commutatio, cum per illam fuerint bona commutata apposita declaratione, seù pacto, nisi obstet, quod eadem bona, vel aliqua ipsorum sint libellaria, ergò remanet pura, nec resoluenda, donec doceatur bona ipsa, vel aliqua ipsorum esse libellaria.

Quarta ratio idem euincens.

Quintò ex textu *in l. quidem, ff. de reb. dub.*, vbi statuitur, quod in omnibus casibus, in quibus notio, an dominium translatum sit, nec ne, pendet, & specificari debet à futuritione alicuius euentus, translatio nunquam stet conditionalitèr, sed semper purè, & solummodò sit resoluenda adueniente casu, vt optimè ex illo textu ratiotinatur *Decianus in cons. 8. num. 214., & seq. lib. 1.*, quod varijs illustrat exemplis, & præcipuè in hærede alienante bona legata alteri, antequam legatarius agnoscat, vel repudiet, & concludit talem alienationem esse puram, quamvis dependeat ab actu futuræ agnitionis, vel repudiationis, per quem dubium est declarandum, sed hæc omnia eueniunt in casu præsentis commutationis, secundum quam specificatio resolutionis contractus dependet à futuritione declarationis, seù notionis, an illa bona sit libellaria, nec ne, ergò interim illa commutatio remanet pura, & tantum resoluenda adueniente casu illius notionis, seù declarationis.

Quinta ratio tèdens ad idem.

Dices, cum in hypothesi præsentis casus agatur de qualitate non pendente à futuro, sed inexistente de facto, vel non existente, non posse esse, quin, vel in origine irritet dispositionem, si inexistat, vel reddat actum ipso iure validum, nec resoluendum, si non existat, ergò, cum illa qualitas bonorum libellariorum verè tunc extiterit, re vera tunc irritauit, seù

Instantia proposita & dissoluta.

in origine actum, qui propterea non potuit importare translationem dominij, nec possessionis. Sed contra, quia quantumvis illa qualitas bonorum libellariorum extiterit, dispositio tamen dependet à notione, seu veritate cognita eiusdem qualitatis, quæ verè tunc non aderat, quod satis est ad præsens institutum, secundum quod eadem dispositio non videtur resoluenda, nisi posito euentu illius notionis, quod etiam illustrari potest exemplo adducto per Decianum de hærede alienante bona legata, quæ secundum se erant inalienabilia, quæ qualitas inalienabilitatis erat inexistens bonis legatis, & tamen venditio remanet pura, nec resolubilis, nisi eueniente agnitione legatarij, eiusque declaratione.

6 *Fructus medij temporis fiunt eius, in quē bona illa transferunt per commutationē.* Respondeo secundo. Pendente adhuc resolutione contractus ob non superuenientiam conditionis fructus medij temporis pertinent ad eum, ad quem translata sunt bona illa commutata, ipseque acquirit ius ad præscriptionem *Tiraquel ad d. l. si vnquam verb. reuertatur n. 283. C. de reuoc. donat. Baldus, & Paulus Castrensis in l. 2. C. de pactis inter empt., & vendit.*, hocque expressè euincitur per textum *in l. 2. 3., & 4. ff. de in diem add., & l. 2. §. Sabinus, & §. si in diem ff. pro empt.*, & ratio clara ex dictis deducitur, nam, cum interim ille, in quem facta est illa commutatio, fuerit dominus, consequens est, & fructus fieri ipsius *l. fructus, & l. in fundo, & l. ex diuerso, ff. de rei vendit., & l. fructus, ff. de vsuris*. Ex quibus etiam sequitur, quod donec euenerit casus, de quo in conuentione, sit manutenendus in possessione, & acquirat ius ad præscribendum dependenter ab eadem possessione *Tiraquel in d. l. si vnquam verb. reuertatur n. 283. C. de reuoc. donat.*

---

§. IX.

An Pontifex possit dispensare contra ordinationem Apostolorum.

SVMMARIVM.

Refertur dubitationis sensus in casu particulari. 1.

Non omnes ordinationes Apostolorum sunt sanctiones diuinæ. 2.

Romanus Pontifex in allegata ordinatione Apostolica potest ex iusta causa dispensare. num. 3.

1 *Status controuersiæ expositus.* DISQVISITIO IX. Ordinauit *Apostolus 1. ad Thimoth. 3.*, quod oporteat Episcopum esse vnius vxoris virum, & per consequens excludit Bigamum. Quæsitum hic fuit, an Pontifex contra illam ordinationem Apostolicam possit dispensare, vt bigamus promoueatur ad Episcopatum, quod quæsitum potest etiam extendi in ordine ad Neophitum, de quo etiam disponit Apostolus, vt non promoueatur ad Episcopale munus, & dignitatem?

Non arbitrandum est Apostolum *dicta prima ad Thimotheum III.* non inferre præceptum, sed tantum consilium, non necessitatem, sed indicare dumtaxat quandam honestatem ad significandam vnionem vnius sponsi Christi cum vna Ecclesia; Non, inquam, arbitrandum quandoquidem verbum, quo concipitur illa ordinatio, nempè *oportet*, excludit quodcunque arbitrium per textum *l. verbum oportere 37., ff. de verb. signif.*, & necessitatem importat, *vt in auth. de Iudicibus §. oportet vers. necessario collat. 6. l. si quando, C. vnde vi c. non oportet 3. q. 9. c. 1. de præscript. in 6. c. nam ab vno de re iudic etiam in 6., Sairus in claui Regia lib. 3. c. 7. nu. 20., Valentia prima 2. disp. 7. q. 5. punct. 6. q. 3. vers. sunt autem circa hac, Philiarchus de offic. Sacerd. tom. 1. part. 2. lib. 3. c. 2. dict. 3., Rota apud Farinacium decis. 50. n. 2. in prima collect. nouiss. Gregorij decis. 23. nu. 3.* *Apostolus infert præceptum, nō merum consilium.*

Prò solutione sciendum est non omnia, quæ ordinarunt Apostoli, esse sanctiones diuinas, sed quandoque meras constitutiones canonicas; sicuti etenim ipsi considerari possunt, vt Apostoli ministri Christi, viua Spiritus Sancti instrumenta, & promulgatores legis diuinæ, & vt Pastores, præsides, & præfecti Ecclesiarum à Christo Domino specialitèr electi, ità ea, quæ præscribunt, docent, vt ministri Christi, & Spiritus Sancti viua instrumenta, & promulgatores legis diuinæ important sanctiones diuinas, ea, verò quæ præstant, vt Pastores, Præsides, & Ecclesiarum Præfecti ad rectam eiusdem Ecclesiæ regimen sunt tantum constitutiones canonicæ, quales sunt illæ, quæ præscribuntur à Romanis Pontificibus, qui sunt eorundem Apostolorum successores. Hæc omnia colliguntur *ex Glosa in c. sunt quidam verbo Apostoli 25. q. 1.*, eaque seruata hac distinctione docent *Turrecremata lib. 3. summa c. 54, & seqq. Augustinus Triumph. de potest. Eccles. q. 60. Azorius instit. mor. part. 1. lib. 5. c. 15. q. 4. Sairus in claui Reg lib. 3. c 10. n. 6.* 2 *Nō omnes ordinationes Apostolorum sunt sanctiones diuinæ.*

3 *Romanus Pontifex potest in aliquibus ordinationibus Apostolorum ex iusta causa dispensare.* Respondeo, posse Romanum Pontificem contra huiusmodi ordinationem Apostolicam maximè ex iusta causa dispensare. *D. Thomas in 4. dist. 27 q. 3. art 3. in corp., & ibi Riccardus art. 4. q. 4., Paludanus q 4. art. 5. nu. 33., Augustinus Barbosa de iure Eccles. vniuers. lib. 1. c. 2. num. 126., Azorius part. 1. instit. mor. lib. 5. c. 15. q 4. Ancharanus cons. 124. circa bigamos Egidius Bellamera cons. 28. nu. 5., Sanchez de matrimon. lib. 7. disp. 86. nu. 6.* Ratio ex eo deducitur,

ducitur, quià Apostolus non imposuit præceptum in persona Christi, tanquam promulgator legis diuinæ, sed in persona propria tanquam Pastor, Præses, & Præfectus Ecclesiarum à Christo Domino electus; sed in ijs, quæ Apostoli præscripseruit tanquam directores Ecclesiæ, & Pastores animarum in ordine ad rectum Ecclesiæ regimen Pontifex potest dispensare, quandoquidem ex ordinatione diuina Pontifex succedit in plena ipsorum auctoritate, ergò &c. Confirmatur, quià non est præsumendum, quod Pontifices voluerint sibi arrogare potestatem, quam non habent sic dispensandi, sed de facto plures Pontifices in bigamia dispensarunt ad effectum, vt ad sacros ordines possent promoueri, vt habetur *in c. Rector dist.* 34., vbi Martinus dispensauit cum bigamo, vt ad subdiaconatum promoueretur, *& in Glosa ibid. verb. fiat,* vbi refertur Pontificem dispensasse cum Episcopo Panormitano, qui bigamus fuerat; Nec obesse possunt textus *in c. sunt quidam* 25. *q* 1., *& in c. non licet de Bigamis,* vbi videtur innui non posse Pontificem in hoc dispensare; Non, inquam, obesse possunt, quandoquidem textus *in d. c sunt quidam,* loquitur tantum quoad ea, quæ iuris diuini sunt, & præcepta ab Apostolis in persona Christi, quod expressè colligitur *ex Glosa in d. c. sunt quidam,* vbi habet *Nam si velles aliquid statuere contra Euangelium, vel contra Apostolos, vel Profetas, hæreticus esse censeretur;* non potest autem censeri hæreticus, nisi aduertetur ijs, quæ sunt contra fidem, & sunt iuris diuini, vt ex se patet: vndè merito subdit eadem *Glosa posse sustineri, quod Papa dispenset contra Apostolum, non tamen in ijs, quæ pertinent ad articulos fidei;* textus verò *in c. non licet de bigamis* intelligendus est, vt notat *Sanchez d. l. 7. disp* 86. *nu.* 6. quatenus ly *non licet* importet difficultatem, non impossibilitatem, vel vt dicit *Augustinus Barbosa de iure Ecclesiastico vniuers. lib.* 1. *c.* 2. *nu.* 126, quatenus importet non licere dispensare sine causa, benè tamen legitima causa interueniente; neque hæc responsio obstare potest ijs, quæ supra diximus, Pontificem scilicet in iure canonico posse sine causa dispensare vtpotè in propria lege; Non, inquam, obstare potest, quia ea procedunt de valida dispensatione, non autem de licita. Deindè specialius sine legitima causa non videtur posse dispensare in legibus immediatè promanantibus ab Apostolis, quandoquidem ipsi sunt prima radix, & prima regula cuiuscunque ordinationis canonicæ, à qua propterea sine legitima causa non est recedendum.

Ordinauit vt præses, & director Ecclesiæ.

Ad fortius hanc nostram responsionem roborandam adduci possunt plura exempla, in quibus in Apostolorum ordinationibus Pontifex potuit dispensare, & de facto dispensauit, sic de facto in concilio Gangrensi dispensarum est in statuto Apostolorũ, quo fuerat sancitum Præsbiterum ob crimen fornicationis esse deponẽdum. Secundò, quià Apostolus *prima ad Thimotheum III.* præscripsit, ne assumeretur in Episcopum percussor, & tamen nullus dubitat, quin Pontifex possit cum eo dispensare, vt assumatur.

---

§. X.

An Pontifex possit se ipsum absoluere à iuramento obligatorio, quod præstitit, siuè antè, siuè post Pontificatum.

SVMMARIVM.

Exponitur sensus controuersiæ in duplici casu. 1.
Doctores negantes in vtroq; casu posse se absoluere. 2.
Opinio sustinens, posse se absoluere, quandò iurauit, dum esset solum Cardinalis. 3.
Rationes suadentes posse se ipsum absoluere. 4.
Probabilius potest se ipsum intercedentibus legitimis causis absoluere 5.
Casus particularis in quo potest se absoluere. 6.

1 Pactum in suis terminis.

Disquisitio X. Promiserat Pontifex sub iuramento aliquid efficere, vel omittere, quod erat secundum se licitum, hocque dum actu esset Pontifex, vel fortè etiam huiusmodi promissionem cum iuramento elicuit, quandò solummodo erat Cardinalis, quam tamen confirmauit creatus Pontifex. Quæsitum hic fuit, an in vtroque allegato casu possit se ipsum ab illo iuramento absoluere, & ea non efficere, & non ommittere, quæ efficere, vel ommittere promisit, si fuerint licita.

2 Doctores negantes posse se absoluere.

Negant in vtroque casu *Decius in c per rectā nu.* 4. *de confirm. vtil., & inut. Felinus in rub. de constit. nu* 23. *Ancharanus cons.* 65. *pro declaratione dubiorum per totum, Decius cons.* 151. *maximi ponderi per totum num* 10., *Abbas in c. fin. in fin. de instit., vbi Apostilla dat plures concordantes, Ioannes de Silua tract. de beneficijs in* 3 *part. q.* 8. *num.* 19., & quoad secundum casum vltra præcitatos *Antonius de Butrio c.* 1. *de constit. n.* 10. quos omnes ea ratione moueri existimo, quod Pontifex in ijs, quæ iuris diuini sunt, non possit se ipsum absoluere per textum *in c. cum inter P. de renunt., & ibi Abbas in pri. q. col.* 5. *in fin. nu.* 9 iuramentum autem, & votum sunt iuris diuini.

3

Quoad secundum tamen casum affirmat

Opinio statuens posse se absoluere, quandò iurauit dum esset solum Cardinalis.

mat *Iacobatius tract. de concil. in 7 lib. art. 5. per totum*, vbi statuit, quod non obligent capitula iurata cum voto à Cardinali promissa, antequam esset Pontifex ad effectum, vt ex causa non possit recedere, & se ipsum absoluere; Idem statuunt alij de iuramento præstito in conclaui per Cardinalem, qui posteà in eodem conclaui electus est Pontifex, de non eligendis Cardinalibus, & non infeudando, nisi de consensu omnium Cardinalium *Alexander cons. 224. in re, tàm graui lib. 6.*, vbi citat Barbatiam, & Dominicum Ruffum ipsius discipulum. Rationem ex eo deducunt, quià, quandò Pontifex repræsentat diuersam personam ab ea, quam repræsentabat, dum esset simplicitèr Cardinalis, & suprema sit persona, quam repræsentat, tribuit maius ius.

4 Rationes suadentes posse absolutè se absoluere.

Ex aduerso militare videntur ea, quæ docuimus *sub hoc eodem tit. Contractus XV. de matrimon. III. Praenot 17. assert. 2 nu. 2.* nempe posse Pontificem secum immediatè dispensare in ijs omnibus, in quibus potest cum alijs, prout docent *Siluester verb. lex q. 14 in fin. Corradus in templo omn. Iud. lib. 1. c. 1 § 3 n. 6 Caietanus 1 2 q 96. art. 5. col. 3 vers. ad hoc dubium*, per rationes ibidem adductas, quod ampliauimus etiam in ordine ad ea, quæ iuris diuini sunt, & in quibus ex præsumpta Dei voluntate intercedentibus legitimis causis potest cum alijs dispensare; Si ergò potest immediatè in ijs secum dispensare, cur non poterit se ipsum absoluere, non enim hoc exigit sacramentalem confessionem, & absolutionem, quæ non potest esse nisi ab alio. Quid ergò in hac specie concludendum?

5 Probabilius est intercedentibus legitimis causis posse à tali iuramento se ipsum absoluere.

Respondeo, probabilius esse intercedentibus legitimis causis posse Pontificem à tali iuramento se ipsum absoluere; congruentius tamen efficeret, si alium eligeret, à quo absolueretur. In hanc assertionem existimo propendere quotquot sustinent posse in istis secum immediatè dispensare, & sic præter allegatos sentiunt *Paludanus in 4. dist. 38 q. 4. concl 4 n. 41. Sotus in 4 dist. 18 q 1. art 5 concl. 2 Suarez tom 3. in tertiam partem D. Thomæ q 82 art. 11. d. 36. sect. 2 col. antepenult. vers. solet vero.* Ratio ex eo deducitur, quià non est repugnantia, nec ex parte actionis, nec ex parte materiæ, seù obiecti, nec ex parte termini ad quem dirigitur illud iuramentum ergò non est, cur à tali iuramento non possit se ipsum absoluere. Antecedens quoad primam partem probatur, quià illa actio non importat iurisdictionem contentiosam, quam nemo potest in se ipsum exercere, nec exigit sacramentalem absolutionem, quæ ex dispositione diuina petit esse ab alio; primum ex se patet; secundum verò sic euincitur, quià illud iuramentum secundum se non inuoluit aliquam noxam, à qua exigat absolui in sacramento, sed solum exigit resolutionem obligationis, ne deficiat non adimplendo; sed hæc resolutio obligationis non exigit diuersitatem personæ, quià nihil aliud importat, quam quod relaxetur obligatio, sicuti autem hæc potest relaxari per dispensationem positam per ipsum Pontificem secum dispensantem per alibi probata, ità etiam potest tolli per relaxationem simplicitèr factam, ergò ratione actionis non est aliqua repugnantia, ratione cuius non possit se ipsum absoluere ab illo iuramento. Quoad secundam partem etiam euincitur idem antecedens, quià obiectum talis absolutionis est ius acquisitum Deo ex illa promissione iuramento firmata, sed Pontifex potest quoad illud ius Deo acquisitum absoluere, primo quià absoluit de facto in iuramentis aliorum nemine discrepante, ergò qua est obiectum iuris diuini non repugnat ab eodem dissolui, & cum non exigat absolutionem sacramentalem, nec iurisdictionem contentiosam, nec etiam exigit diuersitatem personæ. Secundò, quià potest dissoluere materiam, circa quam versatur iuramentum, nempe promissionem, quæ est actus humanus, & naturalis dependens à potestate eiusdem Pontificis. Quoad tertiam etiam partem ex eo euincitur, quod etiam iuramentum aliorum refertur ad Deum tanquam ad terminum, cum ipsius nomen, vt testis inuocetur, & nihilominus extante legitima causa à Pontifice dissoluitur, ergò ex eo, quod referatur ad Deum non tollitur, quin ex causa legitima possit ab eodem Pontifice dissolui.

Rationes suadentes potestatè Pontificis ad se absoluendū.

Vlterius probari potest eadem responsio. Quià ex quo Pontifex post legitimam sui electionē acceptauit Papatum obligatur de iure diuino erga Ecclesiam, cum contraxerit cum eadem matrimonium spirituale, & tamen existente legitima causa potest dissoluere illud vinculum eidem renuntiando, ergò existente legitima causa potest Pontifex se absoluere à iuramento quod præstitit. Consequentia tenet, quià fortius est vinculum ratione matrimonij spiritualis, quod contraxit cum Ecclesia in ordine ad Deum, quam sit illud, quod contraxit in iuramento in alio genere, ergò &c.

Potest renuntiare Papatum, quem acceptauerat

6 Casus particularis, in quo potest se absoluere.

Hinc potes deducere, quod, si Pontifex, dum esset in conclaui, adhuc non creatus vouerit non creare Cardinales existente tamen legitima causa, eo quià defectu Cardinalium Ecclesiasticus ordo, & regimen Christianæ Reipublicæ pateretur posset se ipsum absoluere à tali iuramento, & Cardinales creare *Alexander cons. 224. in re tam graui lib. 6.*, cui videtur consentire *Cardinalis Tuschus lit. P. verb. Papa concl. 50. n. 25.*

Non

Non ità tamen facilè concederem, quod possit se ipsum absoluere à iuramento, quod præstitit de non infeudādo, quandoquidem regularitèr absolutio à tali iuramento noxia est Ecclesiæ, & vix subesse potest legitima causa talis absolutionis, prout notat idem *Alexander d. cons. 224. & Tuschus loc. cit.*

§. XI.

An dispensatus ad beneficium simplex intelligatur dispensatus ad alia omnia in tali genere.

SVMMARIVM.

Proponitur series quæstionis. 1.
Dispensatus super illegitimitate natalium in ordine ad consequendum vnum beneficium simplex illo obtento non potest aliud obtinere. 2.
Legitimatus à Romano Pontifice obtento vno beneficio simplici potest aliud consequi. 3.
Dispensatus super ætate ad beneficium simplex eo obtento non potest aliud consequi. 4.
Secus, si fuerit absolutè habilitatus super ætate. 5.

1 Factum elucidatur in terminis particularibus.

DISQVISITIO XI. Caius ortus natalibus illegitimis dispensatus fuit super defectu natalium, vt non solum promoueretur ad ordines, sed etiam, vt possit promoueri ad beneficium simplex. Ex vi talis dispensationis ad idem beneficium simplex promotus est. Quæsitum fuit, an ex vi habilitatis inductæ per dispensationem ad illud beneficium intelligatur dispensatus factus habilis ad alia in eodem genere beneficiorum simplicium.

Agunt de hac difficultate *Augustinus Barbosa de offic. & potestat. Episcopi part. 2. allegat. 45 nu 8.*, & secundum similes terminos licet in diuersa specie *Borgninus Caualcanus decis part. 1. decis. 29.*, *Campanilis in diuers. iuris canon. rub. 11 c. 13. nu. 98.* Species autem, de qua agit *Borgninus Caualcanus loc. cit.* est in dispensato super ætate ad beneficium simplex obtinendum; quamvis etenim de iure communi antiquo maior septennio posset ad ordines maiores promoueri, & beneficium simplex consequi, & retinere; per textum *in c. nullus de temp. ordin. lib. 6.*; de iure tamen nouo concilij Tridentini, nemo quantumvis prima censura initiatus, aut in minoribus constitutus potest consequi beneficium simplex antè decimum quartum annum, provt habetur *sess. 23. c. 6.*; vndè proponit casum, in quo supponit per breue Gratiosum quemque antè talem ætatis annum à Tridentino præscriptum consecutum fuisse beneficium simplex, & deindè quærit, an sine noua dispensatione antè talem annum intelligatur habilis ad aliud simplex beneficium. De vtraq; difficultate, scilicet circa dispensationem super defectu natalium, & circa defectum ætatis agemus in hac disquisitione, pro qua.

Factum simile de quo loquitur. Borgninus. Caualcan.

2 Dispensatus super illegitimitate natalium in ordine ad beneficium simplex obtento vno non potest aliud consequi.

Respondeo primo, dispensatus super illegitimitate natalium ad beneficium simplex, si ad illud fuerit promotus, probabilius non potest sine noua dispensatione ad aliud simplex simile promoueri, secus si fuerit per Romanum Pontificem per legitimationem habilitatus. Ità quoad primam partem *Ioannes Monachus in c. 1. nu. 10. de filijs presbit.*, *Baldus cons. 51. n. 4. & 5. vol. 5.*, *Paulus de Castro in l. sed si ad hac §. patronum, & ibi Iason nu. 6. ff. de in ius vocan.*, *& idem Paulus de Castro cons. 200. col. 2. vol. 2.*, *Iason cons. 137. num. 9. vers. nec fuit vol. 4.*, *Egidius Bellamera cons. 32. pro introductione col. 2., & 3.* Quoad secundam, *Oldradus cons. 251. vers. verum est in diuersis Felinus in c. postulasti limit. 8. de rescriptis Ioannes Monachus in d. c. 1. de filijs presb. nu. 12., vers sed in litera dispositionis*, qui omnes DD pro vtraq; parte citati, licet loquantur in diuersis terminis dispensationis scilicet, & habilitationis super defectu ætatis, trahi tamen possunt proptèr identitatem rationis ad sanum sensum nostræ responsionis. Dixi in secunda parte, *si fuerit per Romanum Pontificem per legitimationem habilitatus*, quià legitimatio per rescriptum Principis sæcularis non habilitat illegitimum in ordine ad munera, & officia Ecclesiastica, & spiritualia, secus legitimatio facta per Romanum Pontificem.

Rationes euincentes intentum.

Ratio primæ partis ex eo desumitur, quià ex dispositione iuris communis illegitimus est inhabilis ad quæcunque munera, & beneficia ecclesiastica, ergò dispensatio aduersus idem ius commune restringi solum debet ad actum, super quo interponitur, & non potest extendi de vno actu ad alium, & de vno beneficio ad aliud quantumvis eandem, vel maiorem, vel minorem rationem habeat *Felinus d. c. postulasti sub nu 8. vers. circa tertiam quæstionem de rescrip. Tiraquel in rep. l. boc sermone §. boues nu. 28. ff. de verb. signif. Ioannes à Silua in tract. benefic. in 2. part. q. 6. nu. 1.*, quæ omnia consonant cum ijs, quæ nos supra docuimus, nempè dispensationes exorbitantes à iure communi esse strictè interpretandas, nec in eisdem valere argumentum à paritate, nec à maioritate rationis. Confirmatur, quià inter cæteras rationes, ob quas dicuntur dispensationes contra ius commune, non nisi strictam admittere interpretationem, est ambitio, prout notant *Decius in c. at si clerici §. de adul-*

adulterijs n 19. de ind. Abbas in c. ex ratione nu.10., & seqq; de atat., & qualit, Paulus de Castro cōs. 200. visa supradicta col 2. vers. praterea vol.2., sed hæc ratio restrictionis potissimum militat in præsenti hypothesi, vt per se patet, ergò &c.

3 Legitimatus à Romano Pontifice obtento vno beneficio simplici potest aliud consequi.

Ratio secundæ partis ex eo desumitur, quod in hoc differt legitimatio à dispensatione, quod illa intelligitur ad omnia, cum auferat absolutè impedimentum illegitimitatis, hæc verò ad vnum tantum, cum ad illud tantum, & ex natura dispensationis, & ex præsumpta mente dispensantis restringatur; illa dicitur fauorabilis, hæc verò odiosa, & ambitiosa, ergò illa supposita, supponitur habilitas ad omnia, nec euacuatur habilitas per impetrationem vnius ad aliud simile beneficium, si fuerit ex genere suo compatibile, nec tollitur, quin per renuntiationem primi possit secundum consequi.

4 Dispensatus super ætate in ordine ad beneficium simplex eo obtento non potest aliud obtinere.

Respondeo secundo, si Caius fuerit dispensatus super defectu ætatis non simplicitèr, sed in ordine ad illud beneficium probabilius non potest consequi aliud beneficium, postquam ad primum fuerit promotus, nec simul, hoc est retinendo primum cum secundo, nec disiunctiuè, hoc est renuntiando primo, vt promoueatur ad secundum sine noua dispensatione; secùs si fuerit simplicitèr habilitatus super ætate sine ordine ad illud beneficium. Ità consentiunt in specie, & in his terminis quotquot fuerunt allegati pro vtraque parte præcedentis responsionis, & vlterius *Borguinus Caualcanus prima part. decis.29 nu.8.*, qui etiam *ibid. nu.* 15. refert in facti contingentia, præcipuè quoad primam partem, ità fuisse declaratum à Summo Pontifice, qui propterea in ordine ad aliud beneficium obtinendum iterum dispensauit.

Ratio quoad primam partem deduci potest ex ijs, quæ fuerunt adducta in probatione primæ partis præcedentis responsionis, quandoquidem etiam hic militat, quod illa dispensatio super ætate in ordine ad beneficium sit exorbitans à iure communi, odiosa, & ambitiosa. Nihilominùs

Dices primò, disparem omninò esse rationem de dispensatione in casu præcedentis responsionis quoad illegitimitatem natalium, ac de dispensatione in casu præsentis quoad defectum ætatis. Ratio disparitatis in eo consistit, quod de iure communi maior septennio potest promoueri ad ordines minores, & ad beneficium simplex prout constat *ex d. c. nullus de temporib. ordin. lib.6.*, & latè probant *Lambertinus de iure patronat. in 26. art. q.7 princip. part.1 lib.2. nu.5.*, quod ius correctum fuit *per concilium Triden. sess. 23. c.6.*; De iure autem communi illegitimus nunquam est habilis ad munera, & beneficia Ecclesiastica, & spiritualia; ex qua diuersitate hoc sequitur, quod cum concilium Tridentinum quoad illam ætatem sit correctorium iuris communis, sit odiosum, & per consequens, dum per dispensationem iuri Tridentini derogatur, gratia per eandem concessa reducitur ad primæuum ius commune, & dicitur fauorabilis *arg. l. si vnus §. pactum, ff. de pactis*, & quandò dispensatio est gratiosa, & fauorabilis in eadem sit extensio ad casum similem *Alexander in l. si constante in princip. num.5., ff. solut. matrim.*, *Iason in l. omnium nu.11, C. de testam. Abbas in c si clerici, §. de adulterijs nu.8. de rescript.*; quæ omnia non militant in casu dispensationis super defectu natalium in ordine ad beneficium simplex obtinendum; per illam etenim dispensationem declinatur à iure cōmuni, adeòq; &c. Sed contrà, quià quantumvis verum sit, quod dispensatio derogans priuato statuto, & consuetudini populi, quæ erant iuri communi contraria, sit fauorabilis, & extēdenda, quià reducit ad ius commune, quod fauorabile est per ea, quæ docent *Antoninus c. olim n.6, & 7. de verb. signific., & ibi Abbas nu.5., Iason l. beneficium n.24., & 27., ff de constitut. Princip., Siluester verb. priuilegium q 3., Ioannes Andreas verb. priuilegium q. 3. concl. 2. Mandulus cons. 724. nu 16. vol.3, Henriquez lib. 7. de indulgent. c.30. nu.3.*; fallit tamen, quandò dispensatio versatur circa Ius commune, quantumvis hæc deroget, seù corrigat aliud ius antiquum commune, quandoquidem, cum ius commune nouum, in quo fit derogatio per dispensationem, æquam vim habeat, ac haberet ius antiquum, si non esset retractatum, & fundetur in æquiori ratione, non est, cur talis dispensatio debeat dici fauorabilis, cum deroget iuri æquè communi, & fauorabiliori Ecclesiæ, vt per se patet; Concilium autem Tridentinum non constituit solum ius municipale, sed ius vniuersale vbique obligans, adeòq &c.

Prima instantia aduersus responsionem, eiusque solutio.

Dices secundo, examinatus propter vnum beneficium simplex, & approbatus, non videtur iterum examinandus ad aliud simile beneficium eandem, vel similem examinationem requirens quoad literaturam per textum *in c. de Petro dist.47., vbi Glosa in verb. ignota, & Glosa in c. nullus ordinetur clericus Abbas in clem Romani nu. 9. de iureiur. Bertachinus de Episcopis in tertia parte lib.3. q. 7. vers. prædicta vera sunt, Rebuffus in pract. benefic. tit. de cler. ad sacros ord. malè promot. in glos.4. n 11.*, ergò etiam dispensatus ad beneficium simplex, & ad ipsum promotus, non amplius indigebit dispensatione in ordine ad aliud beneficium simplex, & simile obtinendum. Sed contrà, dato pro nunc antecedenti neganda est consequentia. Ratio disparitatis

Secunda instantia, eiusque solutio.

in

in eo consistit, quià experimentum scientiæ est ad dignoscendam qualitatem in subiecto inexistentem requisitam ad tale munus, seù ad exercitium muneris in tali beneficio, quæ, si extat, in ordine ad vnum munus etiam inexistit in ordine ad aliud munus simile, cum hoc non exigat maiorem peritiam, ac exigat primum; dispensatio autem non supponit qualitatem inexistentem in subiecto ad munus requisitam, sed illam ponit, & quidem non quomodocunque, sed ad normam iuris, & iuxtà naturam dispensationis, quæ est, vt restringatur ad id, ad quod expresse conceditur, & non ad alia, adeoque &c.

Instabis aduersus ea, quæ præcipuè dicta sunt in responsione ad instantiam primam. In pluribus dictum est in præcedentibus, quod dispositiones Concilij Tridentini in ea parte, in qua sunt correctoriæ iuris communis, sint strictè interpretandæ, & tamen Concilium Tridentinum constituit ius commune, ergò non subsistit id, quod diximus in præcedenti responsione, quod dispensatio in iure nouo communi, quod sit correctorium iuris antiqui etiam communis tanquam odiosa sit restringenda, quandòquidem, si ius Tridentini, quantumvis commune, vtpote correctorium iuris communis antiqui est strictè interpretandum, vtique sequitur, quod dispensatio in eodem, vtpotè odioso, & correctorio sit referenda ad ius commune antiquum, adeoque vtpotè eidem fauorabilis sit extendenda. Antecedens probatur in lege inducente impedimentum dirimens ob crimen raptus, quę vtpotè correctoria iuris naturæ, secundum quod vnicuique liberum est contrahere matrimonium, est strictissimè interpretanda, adeovt non extendatur vltra terminos formales, & rigorosos eiusdem raptus; item in lege inualidante matrimoniũ sine assistentia Parochi, & testium, quæ vtpotè discordans à iure communi, secundum quod vnicuique licitum est contrahere matrimonium, non obligat, quandò ex necessitate est contrahendum, nec potest Parochus haberi per ea, quæ alibi dicta sunt. Sed contra, quià ius nouum Tridentini, quod est positiuum, vel potest comparari ad aliud ius antiquum, quod item sit positiuum, vel comparari potest ad ius naturæ; iuxtà primam comparationem non ideo est restringendum, quià sit correctorium iuris antiqui, quandòquidem eandem vim habet, quinimmò maiorem, ac habeat ius antiquum, & fundatur in eisdem principijs iuris humani positiui, quod quandoque per mutationem temporum potest variari, & congruè attentis circunstantijs eorundem temporum variatur; vndè, si est restringendum, ideo est, vel quià in se odium contineat, vel secundum se sit exorbitans. Iuxtà secundam verò comparationem certè ex eo capite est restringendum, quià, cum ius naturæ præualeat, quantum fieri potest, debet minus, quam par sit, lædi; ex irritatione autem matrimonij ob crimen raptus, vel ob non assistentiam Parochi, & testium læditur ius libertatis, quod est inditum à natura, adeoque ex hoc capite illa dispositio est restringenda; quod non militat in dispositione concilij præscribentis ætatem ad beneficium simplex Ecclesiasticum obtinendum, quæ tantum aduersatur alteri iuri positiuo *in d. c. nullus de temp. ordinan. lib 6.*, nec ius ad beneficium està natura inditum, sicuti est ius ad matrimonium.

Tertia instãtia, eiusque solutio.

Ratio secundæ partis ea est, quià dispensatio super ætate simplicitèr nullo habito respectu ad hoc beneficium, se habet per modum cuiusdam legitimationis, non enim ratione materiæ restringitur ad munus aliquod speciale, prout notarunt *Paulus de Castro cons. 30. n. 3. vol. 1. Oldradus cons. 215 vers. verum est in diuersis, & alij supra allegati*, ergò, cum sublatum intelligatur impedimentum ratione ætatis, vtique non solum erit sic habilitatus capax vnius beneficij, sed etiam alterius, dummodò, vel ratione sui, vel ex dispositione iuris vtrumque non sit incompatibile.

5 *Secus, si fuerit absolutè habilitat' super ætate.*

---

§. XII.

An Episcopus in dubio, an res egeat dispensatione, possit declarare non indigere, an verò teneatur ad cautelam dispensare.

SVMMARIVM.

Facti series in suis terminis. 1.

Dubium aliud iuris, aliud facti, & quid vtrumque. 2.

Sententia asserens in dubio iuris posse Episcopum declarare, seù dispensare 3.

Sententia asserens in dubio facti posse declarare, & dispensare. 4.

Præfertur sententia asserens in dubio iuris posse dispensare. 6.

In dubio, si fuerit opinatiuum, siuè iuris, siuè facti Episcopus potest declarare, si rationes fuerint probabiliores pro negatione impedimenti. 6.

Tutius est, si dispenset ad cautelam. 7.

DISQVISITIO XII. Dum contrahere inter se contenderent Titius, & Theodorica matrimonium ortum est dubium, an aliqua legitima causa obsisteret,

1 *Factum propositũ in suis terminis.*

ſteret, quominus poſſent contrahere, factaque diligenti inquiſitione, & adhuc dubio illo perſeuerante res illa, ſeu dubium cum omnibus circumſtantijs, & rationibus hinc inde inducentibus delata, ſeu delatum eſt ad Epiſcopum Diœceſanum ipſorum contrahere intendentium. Hic excitata fuit controuerſia, an Epiſcopus ſuper illo dubio potuerit declarare non eſſe neceſſariam diſpenſationem, vel ad cautelam diſpenſare.

2 Dubium aliud iuris, aliud facti.

Vt clarius hac in controuerſia procedamus conſiderandum hic eſt, an dubium illud ſit iuris, an facti? tunc dicitur adeſſe dubium iuris, quando extant variæ æquè diuerſæ rationes, quæ hinc inde probent ius in tali hypotheſi, vel diſponere; vel non diſponere de tali impedimento, vel in iure determinatè diſponente inducunt controuerſiam, an illa qualitas, circa quam oritur dubium, comprehendatur nec ne; tunc dicitur eſſe dubium facti, quandò eſt controuerſia cum probabilibus rationibus pro vtraque parte, an adſit, vel non adſit illa qualitas, an factum illud extiterit, vel non extiterit ex ſuppoſitione, quod illa qualitas, vel factum, ſi adeſſet, comprehenderentur in iure inducente impedimentum. Porrò conſiderandum eſt, an illud dubium, ſiuè fuerit iuris, ſiuè facti, ſit merè ſuſpenſiuum, an opinatiuum, practicum, an ſpeculatiuum, de quorum natura, & conditionibus alibi diſſeruimus. Tandem aduertendum eſt, difficultatem procedere de dubio circa legem ſuperioris; ſi etenim eſſet circa legem propriam Epiſcopi, vel in qua ipſe poſſit ex proprio officio diſponere, abrogando, diſpenſando, abſoluendo &c. procul dubio poſſet declarare, diſpenſare, derogare, abſoluere &c.

3 Sententia aſſerens in dubio iuris Epiſcopũ poſſe declarare, ſeu diſpenſare ad cautelam.

Si dubium fuerit iuris affirmant Epiſcopum poſſe declarare, vel ad cautelam diſpenſare, quantumvis fuerint rationes probabiliores pro impedimento *Laiman. in Theologia moral lib. 1 tract 4. c 22. n. 4. Caſtrus Palaus tom 1. oper. mor. tract. 3 diſp. 6. part. 5. n. 10. Diana part. 4. tract. 3. reſol. 46 Barboſa de offic., & poteſt Epiſcop. part. 2. alleg. 35. nu. 18.* Negant, quandò ſunt rationes probabiliores pro exiſtentia impedimenti *Azorius inſtit. moral. part. 1. lib. 2. cap. 17 q. vlt Gabriel. Vaſquez 1. 2. diſp 64 c 2. Tanner 2. 2. diſp 4 q. 4 dub. 6 Vincentius Filliucius in q. moral. tom. 2. tract. 21. c. 4. num. 144.*; & alij apud Barboſam loc. cit.

4 Sententia aſſerens id poſſe etiã in dubio facti.

Si vero fuerit dubium facti idem *Auguſtinus Barboſa loc. cit.* diſtinguit, vel eſt verè, & propriè dubium, ita vt vna pars non præponderet alteri, vel eſt tale, ita tamen, vt vna pars præponderet alteri; iuxtà primum ſenſum aſſerit, non eſſe neceſſariam diſpenſationem; quià præſumptio ſtat pro libertata; iuxtà ſecundum aſſerit ad cautelam poſſe Epiſcopum diſpenſare, & diſpenſationem huiuſmodi requirendam, & pro hac opinione citat *Bonacinam de legibus diſp. 1. q. 2. punct. 1. n. 18. Caſtrum Palaum tom. 1. tract. 3 diſp. 6. punct. 5. n. nu. 10. Trullench in expoſitione Decalogi lib. 2. c. 2. dub. 39. n. 4. in fin*

Reſpondeo primò, ſi dubium fuerit iuris, & mere ſuſpenſiuum probabilius crederem Epiſcopum poſſe in illo diſpenſare. Ita in ſimilibus docui *ſub hoc eodem tit. Contractus XV. de matrimonio 3. punct. 11. num. 8 allegatis ibid pluribus DD.*, vbi, quod in voto caſtitatis, & Religionis dubio poſſit diſpenſare. Id ipſum docent præter præcitatos DD. *Emanuel Sà verb. diſpenſatio nu. 1, Laiman. lib 1. tract. 4. c. 22. num. 4.*, Ratio ex eo deducitur, quià lex inducens impedimentum, & reſeruans ſolutionem eiuſdem Romano Pontifici eſt maximè odioſa, & contra ius naturale libertatis vnicuique inditæ ad contrahendum (ſuppono etenim impedimentũ, de quo eſt dubium, eſſe iuris poſitiui,) ſed leges odioſæ præcipuè quoad reſeruationem non extenduntur ad caſus dubios, ergò in eo dubio non erit, cur Epiſcopus non poſſit ſaltem ad cautelam diſpenſare. Confirmatur, quià impedimentum dubiũ non eſt ſimpliciter impedimentum, ſed cum addito; reſeruationes autem ſunt intelligendæ de impedimentis ſimpliciter, non de impedimentis diminutis. 5 Verior eſt ſententia aſſerens in dubio iuris poſſe diſpenſare.

Dices primò. In dubijs, vbi agitur de periculo animæ tutior pars eſt eligenda *leg ſi fuerit § vlt. ff. de reb dubijs cap iuuenis de ſponſalibus c. ad audientiam de homicid., Coaruuias in cap alma mater part. 1 § 2 nu. 5 caſ. 1., & de ſponſalibus part. 1 c. 4. § 1. nu 9. Nauarrus in manual cap 27. nu. 139, Emanuel Rodriquez in ſumma tom 2 cap. 51. nu. 6. concl. 4.*, tutius autem eſt, quod in tali dubio non fiat per inferiorem diſpenſatio, ne forte, ſi fuerit impedimentum, verè exponantur diſpenſati per inferiorem periculo peccatorum, & damnationis æternæ; ſicque, vel erit recurrendum ad Romanum Pontificem, vel abſtinendum à contractu. *Bonacina de legibus diſp. 1 qu. 2. punct. 1. num. 18.* Sed contra, quia, quantumvis allegatum axioma verificetur quoad ſubſtantiam actus, non tamen video, quomodo verificari debeat quoad reſeruationem, quæ ex genere ſuo eſt odioſa; ſic in dubio, an aliqua actio ſit peccaminoſa, nec ne, eſt ab illa abſtinendum, ne illam exercens exponatur periculo damnationis æternæ, vel, ſi illam exercuerit, tenetur quidè clauibus ſubijcere, vt abſolutionem obtineat, ne fortè, ſi in veritate fuerit peccaminoſa, inficiat operantem vſque ad interitum ſpiritualem; non tamen intelligo, actionem illam

habere

Quomodo verificetur, quod in dubijs tutior pars sit eligenda.

habere viculum reseruationis, quandò quidem, cum hæc sit odiosa, non est intelligenda, nisi de crimine, vel impedimento certo, & vsquequaque completo; non enim quis lege censetur obstrictus quovsque de lege eidem certo moralitèr constet; & quamvis dubium sit, vt suppponitur, an ius disponat de tali impedimento, non est tamen dubium, quod in casibus, & impedimentis reseruatis ex genere suo superiori puta Pontifici possit Episcopus dispensare, si illi casus, seù impedimenta sint dubia, quià reseruatio ex genere suo non est, nisi de casu certo; Quamobrem in præsenti hypothesi dico, sic dubitantem sibi sufficientèr consulere se subijciendo dispensationi Episcopi, nam ex vna parte non contrahit ex se cum illo dubio, sed dubium illud supponit superiori, vt impedimentum, si quod est, dirimatur per eundem superiorem: ex alio capite superior illud dirimens non excedit limites suæ facultatis, cum in dubio non intelligatur reseruatum proptèr mox dicta.

Hæc, quę dicta sunt de dubio suspensiuo iuris, proportionalitèr intelligenda sunt de dubio suspensiuo facti, quandòquidem factum ipsum in facto non intelligitur reseruatum, & leges odiosæ respiciunt factum certum, & perfectum, non dubium, & imperfectum.

6 In dubio opinatiuo, siuè iuris, siuè facti potest declarare.

Respondeo secundò. Si dubium fuerit merè opinatiuum, siuè fuerit iuris, siuè facti, & rationes probabilius inclinent pro negatione impedimenti probabilius potest Episcopus ad cautelam in illo impedimento dispensare, & in rigore non est necessaria dispensatio; tutius tamen, si fuerit iuris, exigerem dispensationem ab Episcopo, non puram omissionem; si verò rationes probabilius inclinent pro existentia impedimenti stante moderna declaratione Sanctissimi D. N. Innocentij Papæ XI. nunc regnantis, qua damnauit propositionem secundam, qua dicebatur licere etiam in materia sacramentorum sequi sententiam probabilem relicta tutiori recurrendum est ad Romanum Pontificem pro dispensatione, vel saltem ad Episcopum; atque ità præcipuè quoad hanc secundam partem sentire existimo *Azorium Instit. moral. pars 1. lib 2 c. 17. q vlt Tannerum 2. 2. disp. 4. q. 4. dubium 6. Beccanum in summa tom. 2. tract 1. c. 4 q. 9. num. 12. Malderum in 1. 2. quæst. 15. art. 5. disp. 68.*

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quià nemine disceptante in controuersijs, siuè circa ius, siuè circa factum licitum est sequi sententiam probabiliorem relicta probabili, quinimmò æquitas, & ratio potius hoc suadet, & ad hoc obligat, ergò extantibus rationibus validioribus pro non existentia impedimenti poterit opinans in eandem partem inclinare, nec exigere dispensationem, vel pro libertate exigere ad cautelam ab Episcopo.

7 Tutius tamen est, si dispenset ad cautelam.

Dixi, *tutius tamen, si fuerit iuris, exigerem dispensationem ab Episcopo*. Rationem huius exceptionis non quidem necessariç, sed ad melius, & tutius esse ex eo deduco, quià, cum ius sit certum, quod inducit impedimentum, & solum dubietas versetur circa factum, an scilicet factum ipsum comprehendatur sub tali iure, videtur ius ipsum in tali dubio facti esse in possessione, adeoque &c. Hoc tamen non inducit necessitatem, quandòquidem, cum fortiores rationes militent pro parte negatiua, quod scilicet factum illud non comprehendatur sub tali iure, fortius ius inducunt pro libertate.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quod præscribitur in eadem declaratione Sanctissimi D. D. N. Innocentij Papæ XI., vbi in materia præcipuè sacramentorum prohibetur sequi sententiam minus probabilem relicta probabiliori, quod fortius vrget, quandò amplectendo minus probabilem exponeremur periculo damni spiritualis; in qua hypothesi propterea esset ad Romanum Pontificem pro dispensatione recurrendum. Quià nihilominus probabilitas pro altera parte multum minuit de certitudine existentiæ impedimenti non improbabile crederem Episcopum posse in eo casu dispensare.

---

§. XIII.

An, quandò dispensatio in voto potest esse ab Episcopo, possit scholaris in eodem dispensari ab Episcopo loci, vbi studet.

SVMMARIVM.

Status controuersiæ expositus. 1.
Sententia asserens posse ab Episcopo loci, vbi studet, dispensari. 2.
Sententia negans cum suis fundamentis. 3.
Præfertur sententia negans. 4.
Cur possint recipere sacramenta pœnitentiæ, & Eucharistiæ à Parocho talis loci, & non dispensari super voto 5.
Cur debeatur quarta funeralium Parocho loci, vbi quis moritur, & Episcopus illius loci non possit dispensare 6.
In casu necessitatis Episcopus illius loci potest dispensare. 7.

1 Factum in suis terminis.

DISQVISITIO XIII. Caius Ciuis Mediolanensis causa studiorum Bononiam se contulit, ibique super voto, quod elicuerat ab Episcopo Bononiensi dispensationem petebat. Suppono, quod facul-

tas dispensandi in illo voto resideat penes Episcopum, & non penes alium inferiorem. Orta hic fuit controuersia, an Episcopus Bononiensis potuerit super illo voto cum Caio dispensare.

2 Sententia asserens posse dispensari.

Affirmant absolutè *Sanchez de matrim. lib 3 disp.22. num 11., & seqq. Lessius lib.2. c.40. dub.12.nu.103*, qui ea potissimum ratione mouentur, quia, cum regulariter scholares in loco studiorum pro maiore anni parte habitent, constituuntur subditi illius loci, sicuti etiam constituuntur subditi in ordine ad sacramenta pænitentiæ, & Eucharistiæ, prout est in confesso apud omnes, ergò etiam constituuntur subditi ad effectum, vt à proprijs votis possint solui. Accedit, quod, cum pro maiori anni parte ibi habitent, & fortè etiam ad multos annos, videntur etiam sufficienter contrahere domicilium ad effectum, vt ibidem possint contrahere matrimonium, ergò etiam ad effectum, vt possint solui à voto.

3 Sententia negans refertur cum suis rationibus.

Negant verò *Abbas in c nullus nu. 4 de Parochis Siluester verb. domicilium, & ibi Angelus, Suarez de Religione lib. 6. de voto c.11. nu 11., Augustinus Barbosa de offic., & potest. Episc part.2. alleg. 33.n. 18.* Ipsorum fundamentum est, quia, quandò dispensatio, vel absolutio est reseruata Episcopo quoad vota, & iuramenta, intelligitur de Episcopo illius Diœcesis, cuius absoluendus, seù dispensandus est subditus, seù in qua habet domicilium, non præcisè habitationem, sed scholaris respectu Episcopi Diœcesis, in qua studet, seù inhabitat causa studiorum non est subditus, nec propriè dicitur ibi habere domicilium, sed ad summum habitationem per textum *in c. cum nullus de tempor. ordin. in 6.*, ergò ab illo non potest absolui, nec dispensari. Maior patet, quia, ex quo sunt distinctæ Diœceses respectu diuersorum Episcoporum, vnus Episcopus quoad iurisdictionem in ordine ad Diœcesim alterius, perindè se habet, ac si non esset Episcopus, ergò absolutio, & dispensatio reseruata Episcopo intelligitur de proprio Episcopo Diœcesano, non de alieno. Quid igitur in hac controuersia concludendum?

4 Præfertur sententia negans.

Respondeo, probabilius esse Episcopum Academiæ, vbi per accidens causa studiorum scholaris etiam pro maiori parte anni degit, non posse auctoritate ordinaria dispensare in illo voto. Ità præter prælegatos DD. pro sententia negante *Tabiena verb. domicilium ad finem, & verb Parochia q. 2. num. 3., Aloysius in quodam cons. nu.43.*, quod refert *Menochius cons. 398. vol.4, Rosella verb. domicilium nu. vnico & alij*. Ratio superius adducta pro sententia negante hoc satis efficaciter euincit; & pro hac facit textus *in c. is qui de sepulturis in 6.*, vbi dicitur, quod se transferens ad villam causa recreationis, vel ad exercenda ruralia non effici villæ Parochianum, sed proprij domicilij, quod non alia ratione statuere existimo, nisi quia illuc se transtulit ad tempus cum animo redeundi ad suam vrbem, & non ibi permanendi, sed hoc idem contingit in scholari, qui se transtulit ad locum academiæ non cum animo deserendi proprium domicilium, sed ad illud post studia redeundi, ergò &c. Rursus euincitur ex ijs, quæ docent *Glosa in d. c is qui de sepult. in 6. post casus positionem vers. nota, quod ex sola mora, & ibi Dominicus in princip. n.2., & 5*, vbi asserunt ex sola mora in loco non effici quem Parochianum, si non habuerit animum ibi permanendi, quod in similibus asserunt *Hostiensis in summa tit de Parochis §. penult. nu.7. ad fin., & Abbas in c. in nostra n.11 de sepult.*, ergò, cum absolutio, seù dispensatio reseruetur ad Episcopum Diœcesanum illius, qui absoluendus, seù dispensandus est, non poterit illa impendi per Episcopum academiæ, cuius non est subditus, cum animum non habuerit ibi permanendi, nec patrium domicilium deseruerit. Confirmatur, quia parmanente scolari in loco academiæ non pertinet ad Episcopum academiæ eidem concedere dimissorias pro ordinatione, sed ad Episcopum proprium Diæcesanum *Siluester verb. domicilium, & verbo Confessor. 1. § 10., Augustinus Barbosa pars. 2. de offic., & potestat. Episcopi alleg. 26. nu. 19.*, quinimmò, nec ipse Episcopus academiæ potest illum ordinare sine dimissorijs Episcopi Diæcesani, ergò etiam &c.

Rationes, quibus innititur responsio.

5 Cur possint absolui à peccatis, non à voto.

Dices primò. Quoad sacramenta pœnitentiæ, & Eucharistiæ sufficientèr scolaris constituitur subditus Episcopo academiæ, ergò etiam sufficienter constituitur subditus ad effectum, vt possit absolui, vel dispensari super voto. Sed contrà in primis *Hostiensis in summa tit de Parochis § penul. nu 7.* non libentèr admittit assumptum, cum asserat scholasticos triginta annos habitantes in loco studij non posse illius parocho fateri, nisi illuc ex proprij Parochi licentia se transtulerint, & latè hoc etiam probat *tit. de panit., & remiss. §. cui rustici nu 44.*, cui etiam assentiuntur *Abbas in c. nullus nu. 4. de Parochis Rosella verb domicilium n. vnic., Siluester verb. Parochia in fin., & verb. Confessor 1. § 10.* Sed, quid quid sit de hoc, cum praxis quoad hæc sacramenta contrarium suadeat, nec Parochi proprij scientes quoad hæc contradicant, dico disparem omninò esse rationem de confessione, & communione, ac de absolutione à voto, & dispensatione super eodem, quandò est reseruatum Episcopo, quandòquidem, cum sacramenta pænitentiæ, & Eucharistiæ sint maximè necessaria, non est præsumendum quod Ecclesia in casu diutinæ abentiæ,

vel

vel ex causa necessitatis, vel vtilitatis, vel ex quacunque alia voluerit habitantes extra proprium domicilium priuare beneficio huiusmodi sacramentorum, ac proindè ex præsumpta eiusdem Ecclesiæ voluntate vbique habitantes quoad illa constituuntur subditi loci, seù possunt se constituere spontè subditos Episcopo, seù Parocho loci, vbi habitant; quod non militat quoad ea, quæ omninò voluntaria sunt, cuiusmodi est promotio ad sacros ordines, vel absolutio, seù dispensatio super vota Episcopis reseruata, vt notant *Siluester verb. confessor* 1. §. 10., *& Augustinus Barbosa d. part.* 2. *alleg* 36. *n.* 19.

Alia instantia propo-sita, & dis-soluta.

Dices secundò, sacramentum matrimonij non computatur inter necessaria respectu huius, vel illius personæ determinatæ, & tamen is dicitur proprius parochus ad coniungendum aliquos matrimonio, qui *in cap. omnis de pænitentia, & remiss.* appellatur proprius sacerdos ad audiendas eorum confessiones, sed sacerdos ad audiendas confessiones dicitur ille, in cuius Parochia est habitatio pro maiori anni parte, vt docent *Angelus verb. domicilium n. vnico ad finem, & ibi Siluester n.* 2. *Innocentius d. c omnis n.* 6. *de pænit, & remiss. Ioann. Andreas n.* 13. *Cardin. n.* 6., *& alij*, ergò &c. Sed contrà; quià nomine proprij sacerdotis ad audiendas confessiones in allegato textu venit ille, qui ex officio tenetur tale sacramentum administrare, quipropterea non potest esse, nisi proprius Parochus, ac proindè etiam dicitur proprius sacerdos ad coniungendos matrimonio subditos ratione qualitatis paroci proprij, qua afficitur. Quod, si præallegati DD. dixerint proprium sacerdotem ad audiendas confessiones illũ esse, in cuius parochia pro maiori anni parte habitant, hoc dixerint, quià, cum ex officio potestas absoluendi sit alligata Parochis, ille in necessitate dicitur proprius sacerdos adhoc munus, qui præest illi parochiæ respectu illorum, qui in illa inhabitant, cum commodè proprius domicilij haberi non possit proptèr distantiam; Vndè componendo omnia, quæ in instantia dicuntur sic debent intelligi. Ille est proprius sacerdos ad coniugendos aliquos in matrimonium, qui est proprius ad audiendas illorum confessiones ex proprio munere quomodocunque excepto casu necessitatis; hic autem non est, nisi proprius parochus domicilij; ille verò, qui non est talis, nisi ratione necessitatis, quamvis sit talis in ordine ad confessionem, quæ maximè necessaria est, non est tamen talis in ordine ad matrimonium, cum hoc sacramentum respectu talium personarum non sit ita necessarium.

6 Dices tertio, *ex cap. in nostra de sepult.*, vbi dicitur, *soluta quarta Parochiali Ecclesia, de cuius Parochia mortuorum corpora assumuntur*, vbi ponderatur præcisè habitatio, non animus ibi permanendi, ergò etiam &c. Sed contrà ea, quæ dicuntur in allegato textu secundum quid verificantur, non absolutè; quarta etenim debetur quidem secundum partem Parochiali Ecclesiæ, de qua corpora mortuorum assumuntur, quandò mortui sunt alienigenæ, & hoc proptèr congruam rationem munerum scilicet parochialium, quæ alienus Parochus exercuit; altera etenim pars debetur Parocho domicilij, vt præcipuè statutum est in hac Mediolanensi Ecclesia, prout habetur expressè in Conc. Prou.

Cur debeatur quarta funeralium Ecclesiæ in qua mortuorum corpora assumuntur, & Episcopus illius loci non possit dispensare.

Hic immediatè suboritur difficultas, quid esset agendum, si vrgeret necessitas dispensationis, nec scholaris posset adire proprium Episcopum domicilij? Monet *Augustinus Barbosa part.* 2. *de offic., & potestate Episcopi alleg.* 36. *d. nu.* 19. vix posse esse hunc casum necessitatis; si nihilominus daretur, tunc *Suarez tom.* 2 *de Religione lib.* 6 *de voto c.* 11. *n.* 11 asserit Episcopum academię posse suspendere executionem voti ex tacita proprij Episcopi licentia. Bonacina verò *disp* 4 *q.* 2. *punct.* 7. § 4 *n.* 6. sentit Episcopum proprium Diœcesanum posse cum hoc dispensare etiam si sit extra propriam Diœcesim. 7

7 In casu necessitatis potest dispensare.

§. XIV.

An alienigena, si se transferat extra proprium domicilium animo ibi permanendi, ibique incipiat habitare, & postea animum mutet, possit per Episcopum illius loci dispensari in voto.

SVMMARIVM.

Refertur facti series. 1.
Sententia negans Episcopum illius loci posse dispensare. 2.
Episcopus ille potest dispensare. 3.

1 Factum expositum.

DISQVISITIO XIV. Sempronius Ciuis Mediolanensis Taurinum se contulit animo ibi perpetuo permanendi relicto Mediolani domicilio. De facto in Ciuitate Taurinensi cæpit inhabitare cum illa intentione, & animo, sed posteà animum illic permanendi mutauit, non tamen adhuc desijt ibi inhabitare. Affectus erat Sempronius voto, cuius solutio, seù dispensatio est reseruata Episcopo. Quæsitum fuit, an per Episcopum Taurini, etiam si animum mutarit ibi habitandi, non tamen de facto mutarit habitationem Taurinensem, posset in illo voto dispensari?

Vide-

2 Sententia negans posse dispensare.

Videtur absolutè negandum, quià, quantumvis daremus per illum animum habitandi, & actualem inceptionem habitationis acquisierit in ciuitate Taurini domicilium, licet per multum temporis non habitauerit, prout euincitur *ex l. domicilium, ff. ad municip.*, vbi dicitur *domicilium re, & facto transfertur, & Glosa ibi verb. domicilium subdit facto sub intellige, & animo nam hæc duo sunt necessaria*, & consentiunt, *Hostiensis in summa tit de Parochys § penult. nu.7.*, *Felinus c. dilectus 2. de rescript n.12. vers. secundus casus, & vers. secundo limita*, *Nauarrus lib. 1. cons in 2. edit. de temp. ord. cons 10. nu. 2.*, *Menochius de arbitrar. lib. 2. cent. 1. cas. 86. nu. 2.*, ex quo tamen mutauit animum ibi inhabitandi, videtur cessisse illi domicilio, quandoquidem desinit id, quod requiritur ad constituendum domicilium. Nihilominus

3 Potest probabilius dispensare.

Respondeo, Episcopum Taurinensem in ea hypothesi posse super illo voto dispensare. Ità expressè sentit *Sanchez de matrimon. lib. 7. disp. 23. num. 16.* à quo non dissentiunt *Glosa in d. l. domicilium verb. domicilium, ff. ad municip., & l. origine ad fin., C. de municip lib. 10., & l. de iure verb. ad munera, ff ad municip., Baldus in l. fin. C. de municip., & orig. lib. 10., & aly*, dum asserunt, non amitti domicilium solo animo. Ratio ex eo deducitur primò, quià per illam mutationem animi habitandi in ciuitate Taurini non amittit ibidem domicilium, ergò ab Episcopo Taurini, tanquam à proprio Episcopo domicilij poterit super illo voto dispensari. Antecedens probatur, quià per aliquam voluntatem habitandi perpetuo in aliquo loco sine facto hoc est sine actuali habitatione non acquiritur domicilium in tali loco, vt expressè colligitur *ex d. l. domicilium, ff. ad municip.*, & docent *Dominicus c. cum nullus de tempor. ordidan. in 6. in princip. num. 11. Mananus c. licet ratione nu. 23. de foro compet. Angelus verb. domicilium nu vnico, & ibi Siluester n.2. Alciatus l. pupillus § incola n.1. ff. de verb. signif.*, ergò, nec solo animo amittitur, nisi etiam accedat factum, nempè desitio actualis habitationis. Consequentia probatur, quià ea requiruntur ad dissolutionem, quæ concurrunt ad constitutionem *arg c. 1. de reg. iuris*. Neque dicas, quod ex genere suo ad constituendum domicilium requiratur diutina inhabitatio, & tamen si fuerit animus perpetuo inhabitandi etiam cum modica habitatione constituitur domicilium, ergò, si fuerit modica inhabitatio, & cessarit animus perpetuo habitandi desinet esse domicilium; si etenim ille animus perpetuo habitandi cum modica habitatione constituit domicilium, cur mutatio illius animi cum illa modica habitatione illud non destruet? & in hoc verificatur, quod per eas causas, per quas res nascitur, dissoluatur: contra enim impugnaberis, quià verissimum est, quod per modicam habitationem simul cum animo perpetuo habitandi in aliquo loco constituatur domicilium in tali loco; non enim ad illud constituendum requiritur actualis perpetua habitatio, sicuti requiritur animus perpetuo habitandi, nego tamen indè sequi, quod per solam mutationem voluntatis ibidem habitandi, si non cessat habitatio, quod amittatur ius domicilij: quare ad saluandam proportionem ità esset Phylosophandum, quod sicuti per actualem modicam habitationem in aliquo loco, cum animo ibi perpetuo habitandi constituitur domiciliũ, quamvis in effectu adhuc diutina habitatio non fuerit posita, ità non destituatur dictum domicilium per solam mutationem animi ibi inhabitandi, nisi perseuerante tali mutatione non fuerit posita actualis desitio saltem modica eiusdem habitationis; sicuti enim ad constituendum requiritur simul cum tali animo permanendi saltem modica habitatio, ità ad dissoluendum vltra mutationem animi ibi permanendi requiritur saltem modica non habitatio, seù desitio habitationis.

Sine actuali habitatione non acquiritur domiciliũ.

Per solam voluntatẽ mutandi domicilium hoc non mutatur.

Probatur vlterius nostra responsio, quià per illam mutationem voluntatis, non hactenus derelicta habitatione non dici potest Sempronius propriè vagus, quià ex alibi fusè dictis duo copulatiuè requiruntur, & quod habitationem à loco, in quo erat extraxerit, & quod nullibi fixerit, quæ respectu eiusdem non verificantur, cum adhuc è ciuitate Taurini non extraxerit, ergò adhuc retinet domicilium; hoc autem Mediolani non habet amplius, ergò Taurini, cæteroqui non esset, cur vagus non esset dicendus.

---

§. XV.

An Episcopus loci originis possit dispensare in voto.

SVMMARIVM.

Exponitur status controuersia. 1.

Quid requiratur ad constituendum domicilium originis. 2.

Si quis natus fuerit incidentèr in vno loco, quo parentes casu obuenerint Episcopus illius loci non potest cum illo dispensare super voto. 3.

Nec item potest dispensare, quantumvis Parentes ibi domicilium habuerint, quod post natiuitatem filij dereliquerint. 4

Cur

Cur quis debeat ordinari, vel recipere litteras dimissorias ab Episcopo originis, & non possit ab illo dispensari. 5.

1 Status controuersiæ expositus.

DISQVISITIO XV. Caius natus est ex Antonio, & Caia legitimis parentibus in hac Ciuitate Mediolani, quo aduenerant non animo permanendi, sed ad aliqua negotia obeunda, vel fortè etiam hic natus est, vbi parentes tunc habebant domicilium, quod tamen paulo post natiuitatem eiusdem dereliquerunt, & se transtulerunt in ciuitatem Bononiæ cum animo ibi perpetuò permanendi. Caius posteà factus adultus emisit votum, cuius solutio reseruata est Episcopo. Quæsitum fuit, an Episcopus Mediolanensis, si postea Caius huc aduenerit, possit auctoritate propria, & ordinaria ipsum absoluere à voto, seù super illo dispensare.

2 Quid requiratur ad constituendum domiciliũ originis.

Pro solutione aduertendum est ad constituendum domicilium originis non satis esse quemquam natum esse in tali loco, quo parentes casu obuenerint ad aliqua negotia obeunda, vel recreationis causa; nam tunc proles ex illis tali loco nata per fictionem reputatur, vt orta in loco, in quo parentes habent habitationis domicilium, prout expressè colligitur *ex l. filios C. de municip. l. ciues C. de incolis lib.* 10., vbi dicitur *unde cum profectus est videtur peregrinari*; hoc idem statuunt *Bartolus in d. l. filios n* 4. *Abbas c. Rodulphus de rescript. n.* 9. *Rebuffus rub. de coll. at. §. cum vero verb. natus*; sed requiritur, quod Parentes, quandò proles nata est ibi habuerint proprium domicilium habitationis, quià tunc proles quoad originem sequitur domicilium habitationis parentum, & in hoc ferè omnes conueniunt, licet aliqui cum hæsitatione, inter quos *Gregorius Lopez l.* 2. *verb. Maguer tit.* 24. *p.* 4. *Mascardus de probationib. conc.* 807. *num* 5. His suppositis

3 Si quis incidenter natus fuerit in loco, quo parentes casu obuenerint, non potest ab Episcopo illius loci dispensari.

Respondeo primo. Si Caius natus fuerit incidentèr Mediolani, quo parentes casu obuenerint, nec ibi habuerint domicilium habitationis Episcopus Mediolani non potest cum illo super illo voto dispensare. Ita sentire videntur *Zipa tract. de peste in* 2. *parte octauo pestis priuilegio, Salzedo pract. cap.* 75 *num.* 27. *Angelus verb. Ciuis nu.* 3. *Siluester verb. ciuitas q.* 14. *Nauarrus lib.* 3. *cons. tit. de præbendis in* 1. *edit. cons.* 41., qui omnes cum alijs sustinent per illam natiuitatem non acquiri domicilium originis, quo posito sic arguo pro responsione. Sic natus Mediolani non habet domicilium originis, nec habitationis, ergò non subditur Episcopo Mediolani in ordine ad solutionem, & dispensationem votorum, quæ iuxtà suprà dicta reseruantur Episcopo, quandoquidem non quicunque Episcopus potest absoluere, & dispensare, sed tantum Episcopus proprius. Antecedens secundum se patet, quià ex præactis non acquirit per illam natiuitatem domicilium originis, nec habere potest domicilium habitationis, cum Parentes ibi non habitauerint animo permanendi, nec ipse post natiuitatem ibidem sedem fixerit.

4 Nec item, parentes ibi habuerint domicilium, quod postea cum filio dereliquerint.

Respondeo secundo, probabilius esse, si parentes tunc Mediolani domicilium habitationis propriè habuerint, ibique perseuerante tali domicilio Caius ortus fuerit, quantumvis post ipsius natiuitatem parentes cum eodem Sempronio ibi domicilium dereliquerint, non posse Caium per Archiepiscopum Mediolanensem super voto Episcopo reseruato dispensari. Consonat cum ijs, quæ docuimus *tom VI. sub tit. Contractus XV. de matrimon. l. prænot.* 24. *nu* 1. atque ita sentiunt *Sanchez de matrimon. lib* 3. *disp.* 23. *nu.* 7. *Gutierez de matrimon c.* 62 *nu.* 29 *Zippæus lib.* 4. *tit. de Sponsalibus nu.* 13. *vers. non simpliciter, & alij*, quos retuli *dict. prænot.* 24. *nu.* 1. Ratio in primis ex ijs deduci potest, quæ ibi dicta sunt, nempe matrimonium non posse valide contrahi coram Parocho originis, si sit præcise talis, ex quo sequitur, quod nec possit cõtrahi corã Episcopo illius Diæcesis in qua est talis Parochus originis, cum enim in ordine ad hæc munera non sit subditus Parochi originis, nec subditus videtur ordinario originis, ergò nec poterit per Episcopum loci, cuius est præcisè originarius, dispensari super votis. Consequentia probatur, quià ratio, propter quam coram Parocho, vel ordinario originis non potest contrahi matrimonium ea est, quià illi propriè, nõ sunt Parochus, nec Episcopus proprius respectiuè, sed Episcopus, qui non sit proprius, non potest dispensare in votis exterorum, ergò &c. Neque dicas, quod domicilium originis, nunquam amittatur, cum sit naturale, & per consequens immutabile, adeoque, quod semper perseueret ius in Episcopo, & Parocho loci quoad originarios in ipso; contra enim impugnaberis admitto, quod domicilium originis sit immutabile, cum sit à natura per textum *in leg. assumptio ff. ad municip.*, vbi sic legitur. *Neque recusando patriam, ex qua oriundus est, mutare potest*, quod idem habetur in *leg. origine C. de municip. lib.* 10., nego tamen, quod per originarium mutato domicilio habitationis Episcopus, seù Parochus originis retineat ius, & potestatem in ipsum originarium suæ Diæcesis, seù Parochiæ, quià in ordine ad iurisdictionalia potiùs attenditur habitatio, quã origo, cum iurisdictio sit in personas existentes in loco, nõ in personas quomodocunque, seù vbicunque existentes; vnde etiam benedicitur, quod, si quis sibi alibi

Ille Episcopus non est proprius.

à do-

à domicilio originis statuerit domicilium habitationis canonica portio debeatur Parocho habitationis, non Parocho originis, quod intelligendum est, si domicilium originis deseruerit, prout notat *Dominicus in cap.2 § cum ab eo n 2 nos.2. de sepult in 6.*, quod signum est, quod per mutationem domicilij habitationis nullum onus retineat circa Parochum, seù ordinarium originis, & per consequens, quod hic nullum ius retineat, cum onus in inferiore, & ius in superiore sibi sint correllatiua.

Probari potest secundo; Quià per mutationem domicilij habitationis originarius se subtrahit à quibuscunque oneribus loci originis; non enim æquum est, vt oneribus duplicis loci simul subiaceat, ergò per mutationem eiusdem domicilij cedere præsumendus est iuribus loci originis saltem quoad ea, quæ non sunt affixa origini, seù loco eiusdem, sed proueniunt à libera voluntate eiusdem mutantis, cuiusmodi est votum, sicuti enim libere se eximit à tali loco quoad onera, ita quoad iura saltem voluntaria, seù in ijs, quæ pendent à propria voluntate se subtrahere censendus est; non enim æquum est, vt gaudeat iuribus, & non subiaceat oneribus.

Cur possit ab illo Episcopo ordinari, & non ab illo dispensari.

5 Dices, per talem mutationem domicilij habitationis nec absolute eximi ab oneribus, nec subtrahi à iuribus; non primum, quià, si velit ordinari, ordinari debet ab Episcopo originis, vel ab eo recipere dimissorias, prout expresse habetur *in c. cum nullus de temp. ordin. in 6.*, vbi sic legitur. *Superior intelligitur in hoc casu Episcopus, de cuius diœcesi est is, qui ad ordines promoueri desiderat, oriundus*; non secundum, quià vt docent *Glosa in cap fin. verb habitatores de Parochijs Bartolus in leg eius qui manumisit §. Celsus nu. 1 ff de munic. Menochius de præsumpt lib. 6 præsumpt 42 num. 5.* domiciliũ originis est immutabile quoad munera, & honores, secus, quoad iurisdictionem, ergò &c Sed contra, incipiendo ab hoc vltimo ex mente huiusmodi DD iam habeo meum intentum quoad dispensationem super voto, cum hoc pertineat ad iurisdictionem, quæ amittitur mutato domicilio habitationis. Deinde ea, quæ dicuntur quoad honores, & quoad munera intelligenda sunt, quoad ea, quæ sunt affixa ipsi origini, quatenus scilicet conferri non possint, nisi originarijs formaliter, vt talibus, non quoad ea, quæ sunt voluntaria &c. Ad illud, quod dicitur primo loco dicendum est illam dispositionem quoad sacramentum ordinis esse specialem, nec extendendam ad alia, prout colligitur ex ipso textu. Ibi *Intelligitur in hoc casu*, vbi nota illam particulam *in hoc casu*, quæ est limitatiua, & segregatiua ab alijs casibus, & cùm sit casus exceptus firmat regulam in contrariũ *leg. nam, quod leg. quare §. fin. in primo resp. ff. de penu leg. l. quæsitum §. idem respondit vbi Glosa in verb. non potest ff. de fund. instruct. Menochius de arbitr. lib. 1. quæst. 3. num. 4 Valascus consult. 45. nu. 1. in fin. Stephanus Gratianus discept. forens tom. 3. cap. 522.*

Specialis dispositio, quoad sacramentũ ordinis.

Neque ex hoc vrgeas, ergò inefficax est ratio, quam superius adduximus *sub hoc eod. tit. de matrimon III. Disq. 2. §. 13. in probatione respons. ad fin.* quaque inferebamus ex eo, quod ad Episcopum Diœcesanum spectat conferre dimissorias pro ordinibus suscipiendis, etiam ad eundem spectare absoluere, seù dispensare super voto reseruato Episcopo; si etenim hoc speciale est quoad ordinationem, & concessionem dimissoriarum non potest extendi quoad hanc dispensationem, seù absolutionem; contra enim impugnaberis, quià ibi non erat sermo de Episcopo præcisè originis comparatiuè ad Diœcesanum, sed de Episcopo originis simul, & Diœcesis comparatiuè ad Episcopum academiæ, & sic inferebamus, quod sicuti potius ad Episcopum Diœcesanum spectat dimissorias concedere, quam ad Episcopum academiæ, ita ad ipsum potius spectat dispensare in voto, quam ad istum. Deindè ibi erat sermo præscindendo ab Episcopo originis, & solummodò comparando Diœcesanum ad Episcopum academiæ, & sicuti in eo casu, in quo non est specialis dispositio iuris, dictum est illum præferri in ordinatione, & concessione dimissoriarum ad istum, ità dicendum est in cæteris preferendum.

Instantia proposita, & soluta.

Dices secundo, qui habet duas Parochias, in quibus pro æquali anni tempore habitet, potest ab alterutro ex Episcopis illarum Parochiarum super voto dispensari, sicuti potest in matrimonio alterutrius ex illis Parochis habere assistentiam, ergò qui habet domicilium originis, & simul habitationis poterit ab Episcopo, vel vnius, vel alterius domicilij super voto dispensare, quinimmò fortiori iure ab ordinario originis; tum quià naturalia præualeat accidentalibus per textum *in l. qui habet in princip., & ibi Dinus, & Bartolus, ff. de tutelis*; tum quià domicilium originis potentius est vtpotè quod nunquam deperditur per textum *in l. senatores, ff. de senat.*, & docent *Paralta in l. vnum de familia §. si de falcidia n. 13., ff. de legat. 2.* Sed contrà dato pro nunc antecedenti maximè, quod plures negant potissimum in ordine ad assistentiam matrimonij, cum dicant illum solum esse Parochum ad hoc munus, in cuius Parochia tunc degunt contrahentes, quandò contrahere intendunt, neganda est consequentia. Ratio disparitatis est, quià, qui habet

Instantia alia proposita, & dissoluta.

habet duplicem Parochiam domicilij, in qua æqualitèr pro anni tempore habitat, habet omnia requisita, vt gaudeat priuilegijs vtriusque, & in ordine maximè ad fauorabilia subditur vtriusque ordinarij, vel Parochi iurisdictioni, cum iurisdictio sequatur domicilium; qui verò habet duplex domicilium, alterum originis, alterum iurisdictionis, non habet per domicilium originis omnia requisita ad effectū iurisdictionis, cum, vt asserebam, iurisdictio potius respiciat habitationem, quam originem; vndè benè dicitur, quod nomine domicilij in dubio non veniat originis domicilium, sed habitationis *Glossa cap. statutum §. cum verò verbo vnam dictam de rescript. in 6. Alexander in l. penult. n. 11. de iurisd. omnium Iudic.* Ad ea, quæ subduntur de qualitatibus domicilij originis, dicendum est, qualitates illas verificari, sed non conferre ad præsens institutum, cum in ordine ad iurisdictionem attendatur potius habitatio, quam origo iuxtà superius dicta.

§. XVI.

An, si mulier eadem die, qua contrahit nuptias, sit transitura ad domum mariti validè contrahat coram Parocho proprio domicilij, quod debet deserere, & si inualidè cōtraxit matrimonium, quod eadem die est ratificandum, postquam transijt ad domum mariti, illud ratificare possit coram prioris Domicilij Parocho.

SVMMARIVM.

Proponitur duplex casus in terminis particularibus. 1.
Non inualidatur matrimonium contractum coram Parocho loci, à quo contrahens eadem die contractus, est recessurus. 2.
Si matrimonium illud fuerit inualidum, & sit iterandum eadem die, qua contrahens recessit ab illo loco, potest reiterari coram Parocho eiusdem loci, à quo recessit. 3.

1 Duplex casus propositus. DISQVISITIO XVI. Occasione præcedentium disquisitionum aperitur via ad hanc, quam propono, licet non conferre videatur ad naturam, seù proprietates dispensationum, de quibus in præsenti agimus. Casus duplex hic est. Titia huius Parochiæ D. Alexandri in Zebedia Mediolani hac die prima Iunij 1685. transitura est ad domum Caij sitam in Parochia D. Bartholomæi in porta orientali, & hac eadem die ante discessum contrahit cum eodem Caio matrimonium assistente Parocho D. Alexandri. Rursus matrimonium, quod hac die contraxit cum eodem Caio assistente Parocho D. Alexandri inualidum est ex aliqua causa, qua eadem die remota est ratificandum, postquam iam transierit Titia ad domum mariti; in ratificatione assistit Item Parochus D. Alexandri. Hic duplex orta est difficultas. Prima, an ex suppositione, quod illud matrimonium contractum coram Parocho D. Alexandri eadem die, qua mulier transitura est ad domum mariti extra primam Parochiam ex alijs causis sit validum intelligatur etiam validum ex assistentia Parochi D. Alexandri, cum immediatè ex ipsius Parochia sit abitura. Secunda, an illud matrimonium ex alia causa inualidum, si causa illa eadem die remoueatur, & renouetur post discessum à propria Parochia coram priori Parocho, intelligatur validè renouari.

Ratio dubitandi pro prima difficultate ex eo consurgit, quià ex vna parte ex deliberatione eadem die contrahendi, & adeundi domum mariti extra Parochiam cessauit animus permanendi in parochia, in qua prius habebat domicilium, & per consequens desijt etiam vna ex conditionibus requisitis ad idem domicilium conseruandum; ex alia parte, cum iam sit abitura, perindè est, ac si iam abierit, & reliquerit habitationem; quæ enim in proximo sunt perindè est, ac, si iam sint, & quæ parum distant nihil distare videntur ex allegatis vulgatissimis iuribus; quinimmò etiam supponere possumus, quod eadem Titia res suas domesticas, & suppellectilem ad domum eiusdem Caij præuiè dimiserit, quod indicat quodammodo domicilium extraxisse ad aliam Parochiam, & solum per accidens in prima, quæ erat propria, permanere. Rationes dubitandi pro primo casu.

Ratio dubitandi pro secunda difficultate, quod facta illa transmigratione, etiam si matrimonium fuerit inualidum, non possit amplius Parochus primus assistere validè ex eo desumitur, quià tunc non solum desijt animus permanendi in prima Parochia, sed etiam de facto ab eadem fuerit translata habitatio, ergò Parochus illius prioris Parochiæ nullum penitus ius habet assistendi, quod præcipuè confirmatur ex iis, quæ dicta sunt superius, quod, sicut modica habitatione cum animo ibi perpetuo permanendi, acquiritur domicilium per textum *in l. domicilium ff. ad municipalem*, & docent *Hostiensis in summa tit. de Parochijs §. penult. n. 7. Nauarrus lib. 2. consil. in 2. edit. de temp. ord. consil. 10. nu. 2.* ita Rationes dubitandi pro secundo casu.

ita illud amittatur per animum alibi permanendi cum desitione etiam modica habitationis hic. Quod verò possit validè assistere ex eo deducitur primo, quod per illam priorem assistentiam ad matrimonium, quantumvis ex alio capite inualidum, actio saltem per ipsum intelligitur incohata, nec res quodamodo intelligitur amplius integra: quoad actiones autem iam incohatas videtur in eodem perseuerare iurisdictio, prout habetur in textu *in c gratum de offic deleg.*; secundo, quià per illam nouam assistentiam renouatur prior contractus, qui non fuit inualidus ex defectu assistentiæ, sed ex alia causa tunc non cognita, sed renouatio exigit easdem causas, quibus primò fuit initus remoto præcisè impedimento occulto, quod prius inerat, ergò coram eodem vtrique potest initi, & renouari. Tertiò, quià in multorum sententia, si matrimonium fuerit celebratum coram Parocho, & testibus, sed ex impedimento occulto fuerit inualidum, eodem cognito, & remoto sufficit renouatio consensus ad idem reualidandum, nec requiritur noua assistentia Parochi, & testium, cum sufficiat prima assistentia præstita per eundem Parochum primæ parochiæ, ergò eadem assistentia poterit ad vberiorem cautelam per eundem Parochum renouari, cum referatur ad primam. Quartò, quià per illam assistentiam potest dici, quod pro eadem die, qua dicta Titia fuit subdita suæ Parochiæ Parochus assiterit eiusdem matrimonio, & parum referre potest, quod iam ab eadem Parochia recesserit, quandòquidem per modicum illud tempus non supponitur discontinuatio talis, vt etiam non continuetur iurisdictio in Parocho maximè attento præcedenti actu. Quintò, quià ille recessus à priori Parochia est positus relatiuè ad matrimonium in eadem iam initum, adeovt positus non fuisset, si matrimonium illud nõ fuisset initum, ergo, cum illud matrimonium ibidem initum perindè se habeat, ac si non fuerit initum, cum supponatur inualidum, non demet iurisdictionem Parocho eiusdem primæ parochiæ ad assistendum, cum non fuerit absolutè sublata prior habitatio, sed tantum conditionatè. Quid igitur in his casibus concludendum?

2 Respondeo primo. Matrimonium illud initum inter Titiam, & Caium, si fuerit ex alio capite validum, initum coram Parocho loci, à quo eadem die contractus Titia est discessura, vt se transferat ad domum mariti extra talem Parochiam, seù locum, esse absolutè validum. *Sanchez de matrimon. lib. 3. disp. 23. nu. 15.*, & quotquot sustinent per solum animum deserendi domicilium sine actuali mutatione habitationis non amitti domicilium. Ratio ex eo deducitur, quià illud matrimonium est initum coram legitimo Parocho, nec habet ex alio capite, vt supponitur, aliquem defectum substantialem, ergò non est, cur non debeat subsistere. Antecedens probatur ex supradictis, quià domicilium non amittitur per solum animum ipsum derelinquendi, & se alio transferendi cum intentione ibi perpetuo permanendi, nisi etiam actu deseratur primum domicilium, ergò, si tunc, quandò adhuc prima habitatio non est derelicta, contractum fuerit matrimonium coram Parocho illius habitationis non adhuc derelictæ, erit contractum coram proprio Parocho, seù legitimo.

Non inualidatur matrimonium contractũ coram Parocho loci, à quo contrahens eadem die est discessurus.

Neque obesse possunt ea, quæ dicta sunt in ratione dubitandi pro prima parte; non enim sufficit animus derelinquendi habitationem, nisi etiam actu deseratur; nec valet, quod etiam in proximo sit desitio habitationis, ac proinde ita habeatur, ac, si de facto sit; non valet, inquam, quià quoad ea, quæ important priuationem iuris requiritur actualitas, nec sufficit proximitas, & ad summum in positiuis, & fauorabilibus fictione iuris ea, quæ in proximo sunt, dicuntur esse, non sic in negatiuis, & odiosis. Deindè etiam in fauorabilibus, vbi agitur de fauore vnius, & de præiudicio alterius proximitas ad actum non sufficit, nec potius attenditur fauor vnius, quam præiudicium alterius; minus officit id, quod subditur de rebus domesticis, & suppellectili iam translata; minus, inquam, quià nec habitatio, nec desitio habitationis constituitur per res domesticas, & suppelectilem, sed per personas habitantes, vel desinentes habitare; vndè, quod iam fuerint translatæ, indicat animum primam habitationem derelinquendi, & constituendi aliam in alio loco, in quo fuerint illæ translatæ, non verò denotat actualem desitionem habitationis in tali loco, nisi simul persona fuerit translata.

Non sufficit animus derelinquendi habitationẽ.

3 Respondeo secundo. Probabilius esse, si illud matrimonium contractum coram Parocho habitationis, vbi primò habitabat Titia, fuerit irritum, & eadem die, postquam translata est ad domum mariti, sit iterandum, adhuc valide posse iterationi assistere eundem Parochum primæ habitationis. Est directè contra *Sanchez de matrimon lib. 3 disp. 23. n. 15.* Hanc responsionem satis efficaciter euincunt rationes adductæ in secunda ratione dubitandi pro parte inferente ipsum adhuc valide posse assistere, quarum tamen aliquæ patiuntur exceptiones, & præcipuè illa, qua dicitur, quod, quandò actio iam est incohata, & res amplius non est integra iurisdictio perseueret in eo, qui incæpit vsque ad consummationem actus; patitur, inquam, excep-

Si matrimonium cõtractum corã Parocho loci, à quo est recessurus cõtrahẽs, & de facto recessit, sit inualidũ, & eadem die iterandum potest validè iterari coram Parocho loci, à quo recessit.

exceptionem, quia ea, quæ in eadem dicuntur, verificantur solummodo quoad ea, quæ sunt delegationis, si delegans interim excommunicetur, iuxta quem sensum loquitur textus *in d. c. gratum de offic. deleg.*, non autem de potestate ordinaria, quæ etiam actu non perfecto desinit. Vlterius tamen sic roboratur responsio, quia in ijs, quæ sunt iurisdictionis merè voluntariæ incohatio operis tribuit ius ad perfectionem eiusdem, sed assistentia Parochi ad matrimonium, vel non pertinet ad iurisdictionem, vt tantum ad iurisdictionem voluntariam, vt alibi latè probauimus, ergò incohatio eiusdem assistentiæ per denuntiationes, aliaq; tribuet &c. Maior probatur in iurisdictione, quæ tribuitur tempore Iubilæi confessario ad absoluendum à casibus reseruatis, à quibus, si non absoluerit pro illo tempore, vel quia non fuerint ex obliuione supposita clauibus, vel ex alia causa potest eodem tempore Iubilæi elapso absoluere, prout docent *Stunica q. 5. de voto nu. 37., Henriquez lib. 7. de indulgentijs c. 11. n. 4., Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 15. nu. 17., Ioannes Angelus Bossius de tripl. Iub. priuileg. sect. 1. cas. 39. nu. 2.*, vbi etiam rationem ad rem nostram maximè idoneam adducit, quia scilicet iurisdictio semel habita, & re non integra non expirat, quousque finiatur, & terminetur, prout docent *Emanuel Sà in summa verb. indulgentia nu. 14., Antonius Gabriel tom. 2. tit. de præb. concl. 5. §. 35., & 41.* Neque dicas, hæc verificari tantum, quandò ex conuentione partium iurisdictio huiusmodi prorogatur, secus, quandò nulla fit prorogatio, vt sentire videntur *Sanchez d. lib. 8. disp. 35. nu. 17, Sanctarellus de Iubil. c. 8. dub. 7.*; contra enim impugnaberis, quia in hac etiam hypothesi, quantumvis non sit expressa partium cōuentio de prorogatione, supponitur tamen implicita, & præsumpta Pontificis concedentis mens, & voluntas, ergò, cum etiam in nostro casu iurisdictio semel fuerit habita, & causa coram eodem iam fuerit cæpta, non expirabit, quousq; &c. Confirmatur, quia illa mutatio habitationis facta per Titiam non fuit absoluta, sed suppositiua in ordine scilicet ad matrimonium, si fuerit validum, ergò, si illud non fuerit validum, illa mutatio tanquam facta ratione matrimonij perindè habebitur, ac si non fuerit facta, & tunc tantum rata habebitur, quando matrimonium confirmabitur.

Incohatio operis tribuit ius ad perfectionem.

Neque obesse possunt ea, quæ opponebantur in initio dubitationis pro secunda parte, (quod scilicet tunc absolute desijrit domicilium in prima Parochia, non solum propter fixum animum illam derelinquendi, & se transferendi ad domum mariti, sed etiam propter actualem cessationem à domicilio in eadem Parochia) Non, inquam, obesse possunt, quia in primis prius domicilium non est absolutè derelictum, cum animo non amplius in eodem permanendi, sed tantum conditionate, & ex suppositione validitatis matrimonij, quod sicuti, si non fuisset positum, non induxisset animum recedendi, ità si fuit positum, sed inualidè non intelligitur inducere animum, nisi ad summum conditionatum alibi perseuerandi, si matrimonium valuerit, qua propterea conditione non subsistente talis animus non intelligitur adesse. Deindè dato etiam, quod deserit primum domicilium, adhuc tamen permanet in Parocho ius assistendi propter causam iam apud ipsum incohatam, quæ ius tribuit vsq; ad consummationem actus iuxta superius dicta.

Soluuntur rationes dubitandi.

---

§. XVII.

An facultas, siuè ordinaria, siuè delegata commutandi, seù dispensandi in votis extendatur ad vota in fauorem tertij, siuè acceptata, siuè nondum acceptata.

SVMMARIVM.

Factum sub suis terminis. 1.

Votum potest fieri immediatè Deo, & mediatè tertio, & è contra. 2.

Sententia asserens, non posse dispensari, quomodocunque fuerit conceptum sine consensu eius, in cuius fauorem factum est. 3.

Sententia asserens, quandò nondum sunt acceptata, posse dispensari per habentem potestatem ordinariam, non verò per habentem solum delegatam. 4.

Sententia asserens posse dispensari, quandò immediatè refertur ad Deum, secus quandò immediatè ad creaturam. 5.

Communior sententia, quod, quandò votum acceptatum est à tertio, non possit relaxari. 6.

Si votum illud adhuc non fuerit acceptatum potest Episcopus authoritate ordinaria super illo dispensare. 7.

Etiam commissarius per authoritatem delegatam. 8.

Intellige siuè votum, seù iuramentum fuerit immediatè relatum ad Deum, & mediatè ad creaturam, siuè è contra. 9

Intellige etiam, quantumvis promissio cum iuramento, seù voto fuerit relata ad aliquem Sanctum. 10.

Si votum fuerit iam à tertio acceptatum regulariter nequit Episcopus potestate ordinaria super illo dispensare, nec commissarius potestate delegata. 11.

Limita, nisi promissio cum voto, vel iuramento esset facta soli Deo. 12.

Quod sentiendum sit, quandò facta est simul Deo, & homini. 13.

1 Exponitur factum secundum duplicem casum.

DISQVISITIO XVII. Votum emiserat, seù iuramentum Caius de certa eleemosina eroganda pauperi, vel loco pio. Nondum pauper, seù locus pius acceptauit promissionem sub voto, vel iuramento, vel demus etiam, quod acceptauerit. Hic oritur controuersia, an Episcopus auctoritate ordinaria in vtroque casu super illo voto, seù iuramento possit dispensare, & an etiam possit delegatus ad huiusmodi vota dispensanda, vel commutanda ex vi commissionis, seù delegationis dispensare in eisdem, vel eadem commutare.

2 Duplex modus còcipiendi votum, seù iuramentum.

Prò solutione aduerte primo, huiusmodi votum, seù iuramentum potuisse dupliciter concipi, vel quatenus vtrumque factum fuerit immediatè Deo, & mediatè tertio, vel immediatè tertio, & mediatè Deo; primo modo contingeret casus, quandò quis diceret Promitto, vel iuro Deo me daturum pecuniam in eleemosinam tali pauperi, vel calicem tali Ecclesiæ, vbi vides promissionem immediatè referri in Deum, eiusdemq; executionem terminari in creaturam; secundo modo contingeret, quandò diceret. Promitto tali Ecclesiæ, vel Pauperi, vel iuro me daturum, vel calicem, vel pecuniam respectiuè.

3 Sententia asserentiũ non posse dispensari fine consensu eius, in cuius fauorem factũ est, quomodocunque fuerit votum, vel iuramentũ conceptũ.

Quandò votum nondum est acceptatum à tertio, in cuius fauorem factum est, idem intellige de iuramento, siuè factum fuerit immediatè Deo, & mediatè creaturæ, siuè viceversa immediatè creaturæ, & mediatè Deo, iuxtà modum explicatum non desunt, qui asserant non posse per dispensationem, siuè ab Episcopo habente auctoritatem ordinariam, siuè à delegato ex vi commissionis relaxari sine consensu eius, in cuius fauorem votum illud, seu iuramentum emissum est. Ità sustinent plurimi quos citat *Sanchez lib. 4. summa c. 41 n. 6.*, & præcipuè *D. Antoninus 2 part. tit 11 c. 1. §. vlt. vers. de temporal. substantia Rosella in summa verb. votum 5. nu. 6* Rationem huius dicti ex eo desumunt, quià ille, in cuius fauorem factum est votum, vel iuramentum, potest compellere vouentem, vel iurantem implorato Iudicis auxilio ad adimplementum, vel executionem eiusdem voti, vel iuramenti, quod certè præstare non posset, nisi ius aliquod ex illo voto, & iuramento acquisiuisset; si autem ius tertio fuerit acquisitum, non videtur esse facultas in præiuditium illius ad illud relaxandum sine illius consensu.

4 Aliqui distingunt circà hunc casum, & dicunt Episcopum habentem auctoritatem ordinariam dispensandi in huiusmodi votis, vel iuramentis posse etiam dispensare, quandò emissa sunt in fauorem tertij, quantumvis adhuc non fuerint acceptata; delegatum autem ex vi commissionis ad dispensandum simplicitèr non posse commissionem prorogare ad huiusmodi vota, quandò sunt in fauorem tertij. Ex eo potissimum moueri existimo, quià delegans, seù committens semper præsumitur delegare, seù committere saluo iure tertij, & committendo videtur ea delegare, quæ ordinaria, & consueta sunt, non ea, ad quæ ipse delegans per se ipsum non assolet potestatem exercere, nisi raro, & grauioribus causis interuenientibus. — Sententia asserens posse dispẽsari per potestatẽ ordinariã, non per delegatum

5 Sententia asserens posse dispensari, quandò immediatè refertur ad Deum, secus quàdò immediatè ad creaturam.

Alij, inter quos *Azorius tom. 1. instit. mor. lib. 11. c. 19. q. 12*, adhuc distinguunt, & asserunt, quod, si votum, vel iuramentum referatur immediatè ad Deum, & mediatè ad creaturam possit Episcopus, vel delegatus votum illud relaxare, seù iuramentum, eo quià solus Deus constituitur creditor, sicuti in cæteris votis, & iuramentis; si verò votum, vel iuramentum referatur immediatè in creaturam, & mediatè in Deum, tunc, nec Episcopus, nec delegatus possit votum illud, seù iuramentum relaxare, cum ipsa creatura facta sit creditrix, & possit cogere ad complementum.

6 Communior sententia, quod non possit dispẽsare, quàdò votum, vel iuramentũ est acceptatum à tertio.

Quandò verò votum, vel iuramentum iam est acceptatum à tertio, in cuius fauorem factum est, tunc communitèr asserunt, nec Episcopum auctoritate ordinaria, nec delegatum auctoritate commissa posse per dispensationem votum illud, seù iuramentum relaxare. Atq; sic sentiunt *Rodriquez tom. 1. qq. Reg q. 63. art 4.*, & *2. part summa c. 101 nu 6.*, *Suarez tom 2. de Religion. c. 15. n. 11.*, *Sanchez lib. 4 summa c. 41. num. 8.*, *Augustinus Barbosa de potest. Episc. part 2. alleg. 36. num. 2.*, *Moneta de commut. vlt. vol. c. 6. num. 64.*, *Basilius Pontius de matrimon. lib 8. c. 8. §. 1. num. 8.*, *Ioannes Angelus Bossius de tripl. Iubil. priuileg sect. 2. cas. 7. nu. 7.*

Hoc assertum, quod commune asserunt, varijs modis explicant, distinguunt, restringunt, & ampliant secundum modum, quo concepta sunt huiusmodi votum, & iuramentum, secundum obiectum ad quod diriguntur, secundum modum, quo acceptantur, secundum finem, ad quem diriguntur, & secundum respectus, quos habere possunt.

Sic primo, quoad modum, quo concepta sunt, asserunt aliqui, quod, si promissio facta sit soli Deo, quamvis resultet in commodum tertij, vel Ecclesiæ, vt si dicatur *promitto Deo, me daturum pauperi, vel Ecclesia*, & tertius sit præsens, & acceptet, adhuc possit Episcopus auctoritate ordinaria, & delegatus ex vi commissio- — Nonnullæ sententiæ restringentes communem opinionẽ.

nis

Primo ratione modi. nis super illo voto, & iuramento dispensare *Lessius lib. 2. de iust. c. 40 dub. 11. n. 90. Sanchez lib. 4. summa c. 41. nu. 14.* rationemque adducit Sanchez, quià tunc nullus initus est contractus cum illo tertio. Si verò promissio facta sit, & Deo, & homini, ita tamen, vt dirigatur ad hominem, vt si dicatur Promitto Deo, me tibi daturum &c., & tunc in varias abeunt opiniones.

Secundo ratione acceptationis. Secundò in ordine ad modum, quo acceptantur, aliqui asserunt, quod, si ille, in cuius fauorem elicitur illud votum, seù iuramentum, fuerit tantum præsens, & non acceptarit expressè, seù non elicuerit actum positiuum, quo dignoscatur facta acceptatio, possit adhuc Episcopus potestate ordinaria dispensare, & delegatus ex vi commissionis, alij verò, quod in ea hypothesi possit Episcopus, non sic delegatus.

Tertio ratione finis. Tertiò in ordine ad finem, ad quem diriguntur, asserunt aliqui, quod, si facta fuerint v. gr. Ecclesiæ non proptèr hominis vtilitatem, sed principalitèr proptèr Dei honorem, & cultum possint per habentem potestatem ordinariam, vel delegatam dispensari; atque huic sententiæ videntur adhærere *Caietanus 2. 2. q 88. art. 12. paulo post princip. vers. ad euidentiam, Petrus Nauarra lib. 2 de restit. c. 1. in noua edit. dub. 13. nu. 14.*; alij verò secundum varias distinctiones procedunt. His sic pro notitia suppositis.

7 Si non fuerit acceptatum potest per Episcopũ auctoritate ordinaria dispensari. Respondeo primo. Si votum illud, seù iuramentum fuerit emissum, & nondum acceptatum probabilius potest Episcopus auctoritate ordinaria super illo dispensare *Vega 2. part. summæ c. 28 § 4. in glos H. Grassius lib. 2. decis aurear. c. 30. n. 12 Zerola 1. part. praxis Epis. verb. votum §. 2. Paulus Laiman lib. 4 tract. 3. c. 11. n. 7. Fillintius part. 2 tract. 26 c. 9 num. 257. Ioannes Angelus Bossius de tripl. Iub priuil. sect. 2. cas. 7. nu. 2.* etiam non habito consensu illius, in cuius fauorem factum est illud votum, seù iuramentum. Ratio ex eo deducitur, quià ante acceptationem per tale votum, seù iuramentum nullum ius, nullaque obligatio acquiritur homini, in cuius fauorem illa facta sunt, sed tota obligatio acquiritur Deo, qui in testem inuocatur, sed Episcopus quoad obligationes, quæ acquiruntur Deo per vota, & iuramenta in materia non reseruata potest dispensare, easq; relaxare, ergò &c. Maior patet, quià, quantumvis talia iuramẽta intelligantur facta homini, cum referantur in ipsius vtilitatem, seù commodũ, quoad obligationẽ tamen referunt tanquam iuramenta facta Deo, cum obligent intuitu solius honoris Dei. Neque obesse potest, si asseratur, quod ille, in cuius gratiam factum est iuramentum, seù votum possit implorato Iudicis officio compellere iurantem, & vouentem ad implementum voti, seù iuramenti *arg. c. ex parte de censib., & l. 2. de pollicit. Glosa communitèr recepta in c. sciens 22. q. 1. Panormitanus in d. c. ex parte de censibus*, ergò ius aliquod acquisiuit ex illo voto, & iuramento, circa quod propterea Episcopus non poterit se ingerere. Contra enim impugnaberis, quià dato etiam, quod possit implorare Iudicis officium, vt compellat ad adimplementum eorundem, si tamen antecedentèr fuerit per dispensationem relaxatum, nullum amplius ius ad sic compellendum habebit; vndè ad summum ius aliquod habebit, cum ante dispensationem, & reuocationem voluntatis vouentis acceptauerit quantum est de se, & actionem intentarit ad complementum, prout saltem implicitè innuere videntur *Nauarrus in summa c. 12. n. 78 Ioannes Vallerus verb. votum diff. 1. n. 2 post initium, & n. 3. in fine.*

Respondeo secundo. Iuxtà terminos præcedentis, seù mox positæ distinctionis non solum Episcopus per potestatem ordinariam potest super illo voto, seù iuramento dispensare, sed etiam commissarius per potestatem delegatam *Rodriquez tom. 1. qq. regul. q. 63. art. 4. & 2. pars summæ c 101. n. 6. Ioannes Vallerus verb votum diff. 1. nu 2. Paulus Laiman lib 4 tract 3. c. 21. n. 7. Basilius Pontius de matrimon. lib. 8. c 8. § 1. n. 8. Ioannes Angelus Bossius de tripl. Iubil. priuil. sect. 2. cas. 7. n. 2.* Ratio ex eo deducitur, quià facultas illa delegata non restringitur, nisi quoad vota reseruata, & ad alia omnia non reseruata extenditur, sed votum, & iuramentum, de quibus agitur, non sunt ex reseruatis ratione materiæ, nec ex genere suo reseruantur ratione iuris tertio acquisiti, cum ex prædictis in prima responsione ante acceptationem nullum ius acquisierit, sed totum ius cedat Deo, ergò non est, cur ad illorum solutionem per dispensationem non possit extendi. Confirmatur primo, quià, quantumvis dispensatio sit strictè interpretanda, facultas tamen dispensandi latam patitur interpretationem, atque hoc non solum intelligitur de tali potestate ordinaria, sed etiam delegata *Glos. cap. hi qui verb. in potestate in fin. 15. quæst. 8. Oldradus cons. 152. nu 1. Bartolus in l. 2. in princip. n. 2 ff de verb oblig, & ibi Baldus num. vnico, Immola num. 2. Bartolomaus Socinus cons. 33 nu. 14. vol. 3.*, ergò in dubio est extendenda, sicque in hac hypothesi non erit, cur non amplianda sit ad vim dispensandi in voto, & iuramento, de quibus agitur. Confirmatur secundo, quià, si quid obesset, ne talis facultas ad hunc casum esset extendenda, maximè hoc esset, vel quià non præsumitur voluntas,

8 Etiam commissarius per auctoritatem delegatam.

voluntas committentis inferri ad hunc casum non ordinarium, & insuetum, vel quià cederet in præiuditium illius tertij, in cuius gratiam illa emissa sunt; sed nullum ex his verũ est, ergò &c. Minor quoad primam partem ex eo euincitur, quià talis facultas dispensandi est ex liberalitate Principis concedentis, quæ regularitèr, & principalitèr attenditur per textum *in l. socium, qui in eum ff. pro socio l. sed si plures §. in arrogato, ff. de vulgar.*; liberalitas autem principis, vtpotè fauorabilis, (cum maximè gratiosum sit, vt eluceat eiusdem beneficentia) est latè interpretanda, & extendenda; quoad secundam verò partem patet ex dictis non acquirere ius, nisi post acceptationem.

9 Siuè fuerit immediatè relatum ad Deum, & mediatè ad creaturam, siuè è contra.

Respondeo tertio. Hæc, quæ dicta sunt in præcedentibus responsionibus, æquè verificantur, siuè iuramentum, & votum immediatè referantur ad Deum, & mediatè ad illum tertium, siuè referãtur immediatè ad illum tertium, & mediatè ad Deum. *Moneta de commun. vlt vol. c. 6. nu.64*, *Ioannes Angelus Bossius de tripl. Iub. priuileg. sect.2. cas 7. num 4*, *Armilla verb. dispensare nu. 21.*, *Tabiena verb. dispensatio q.12. nu.14. ad fin.*, *Sanchez lib. 4. summa c. 41. nu. 11.* contra *Azorium tom 1. instit moral. lib.11. c 19. q. 12.*. Ratio ex eo deducitur, quià quomodocunque illud votum referatur, siuè immediatè, siuè mediatè tantum ad Deum antè acceptationem eius, in cuius gratiam emissum est, solus Deus fit creditor, cum in ipsius honorem referatur, nec ille tertius ius aliquod acquirit, nisi post acceptationem, & si quod ius habet, hoc tantum consistit in vtili aliqua ratione implorandi iudicis auxilium, quæ non confert ius ad rem, vt videre est in legatis relictis fratribus minoribus, qui solum possunt tale Iudicis officium implorare, nec tamen sequitur, quod in illis ius aliquod ad rem habeant, vt apertè habetur *ex c exigit de verb signific. in 6. Clem exivi* nec non *extravag Ioannis XXII quorundam extravag, quià nonnunquam, & extravag. ad conditorem eod tit.*, sed in ijs, in quibus solum ius Deo acquiritur, non solum Pontifex auctoritate ordinaria potest dispensare, sed etiam commissarius potestate delegata, ergò &c.

10 Etiã si fuerit directa ad aliquẽ Sanctum.

Hæc, quæ dicuntur, adeò vera sunt, vt extendantur etiam, quid quid in contrarium dixerint aliqui, ad relaxandum votum, seù iuramentum cum promissione directa in aliquem Sanctum, puta construendi Ecclesiam in ipsius honorem. *Sanchez lib.4. summa c.41. nu. 12.*, *Ioannes Angelus Bossius de tripl. Iubil. priuileg sect. 2. cas. 7. nu. 5.*, *Caietanus in suis quodlib. tom 2. tract. 11. q.3 vers nec oportet in huiusmodi votis* Rationes plurimas huius extensionis adducit *Sanchez loc. cit.* quem lector poterit consulere. Nobis hæc vna sufficiat, quià obligatio facta alicui Sancto, perindè se habet, ac si esset facta Deo, tum quià Sancti, cum ad gloriam peruenerint, intelliguntur sub eodem foro Dei; tum quià perfectissimè intelliguntur Deo in suis voluntatibus conformari; vndè sicuti ea, quæ sunt immediatè ad Deum, subduntur Episcoporum dispensationi, ità &c.

Respondeo quartò. Regularitèr loquendo, si votum illud, seù iuramentum fuerit emissum in fauorem tertij, & ab eodem acceptatum, nequit Episcopus auctoritate ordinaria dispensare, nec commissarius potestate delegata. In hanc responsionem consentiunt *Ioannes Angelus Bossius de tripl Iubil priuileg sect. 2. cas. 7. nu.7.*, *Sanchez lib. 4. summæ c. 41 nu 13.* *Moneta de commun vlt. volunt c 6. nu 67*, *& seqq.* Ratio ex eo deducitur, quià tunc illa vota, seù iuramenta transeunt quodamodo in contractum, & acceptans acquirit ius proprium saltem ad rem in re promissa, & per votum, seù iuramentum confirmata; per potestatem autem, siuè ordinariam, siuè delegatam non potest iuri tertij iam quæsito derogari, ergò &c. 11 Nõ potest, si votum fuerit acceptatum.

Dixi *regularitèr loquendo*, nam responsio secundum diuersos respectus pati potest diuersas limitationes, & restrictiones, & quidem.

Limita primò in hypothesi, qua promissio, seù iuramentum, quæ dicuntur resultare in commodum, & vtilitatem tertij esset facta soli Deo: tunc enim etiam post acceptationem eiusdem tertij possent auctoritate Episcopi, seù delegati per dispensationem relaxari; *Ioannes Angelus Bossius de tripl Iubil. priuileg sect. 2. cas. 7. nu 8.*, *Sanchez lib 4. summa c. 4. num 14.* Ratio ex eo deducitur, quià ex illa promissione, seù iuramento solus Deus fit creditor, & nullo modo ille tertius, ergò &c. Antecedens probatur, quià promissio fit Deo, & tertius ille se habet solum, vt materia, circà quam, seù vt obiectum, circà quod obsequium Deo promissum versari debet; illi autem ius acquiritur, cui fit promissio, non illi, circà quem versatur promissio. 12 Nisi esset factum soli Deo.

Circà hanc limitationem insurgit ratio dubitandi, an etiam intelligenda sit, quandò promissio facta est simul Deo, & homini? Circà quam rationem dubitandi distinguendum existimo in ordine ad commissarium per potestatam delegatam, & in ordine ad Episcopum per potestatem ordinariam. In ordine ad primum sentio non posse dispensare *Laiman lib 4 tract 3. c.11. nu.7.*, *& tract 4. c. 8. nu. 21.*. Ratio ex eo deducitur, quià facultas delegata semper intelligitur de votis, & iuramentis pijs, vel soli Deo factis, vel nondum accepta- 13 Quid sentiẽdum sit, quandò factũ est simul Deo, & homini.

acceptatis, quatenus non cedunt in praeiudicium tertij. In ordine ad secundum aliqui distinguunt, vel illa promissio, & iuramentum facta Deo, & homini simul posita sunt, vel successiuè, & seorsim, quatenus primo posita fuerit promissio homini, & postea iuramento Deo etiam posita, & confirmata; affirmant in secundo casu, negant in primo, quià potest Episcopus tollere ius subsequentèr positū erga Deum per iuramentum, per quod vinculum eneruatur etiam promissio facta homini; quod non videtur de facili posse contingere, quandò promissio, & iuramentum simul sunt posita. Nihilominus interueniente legitima causa crederem in vtroque casu per sublationem iuramenti Episcopum non obstante acceptatione tollere hanc obligationem. Duplicem autem casum, in quo Episcopus per relaxationem iuramenti, seù voti potest tollere hanc obligationem, assignat *Sanchez lib. 4 summa cap. 41. nu. 16.* quem tu consule.

Limita secundo in hypothesi, qua promissio, seù iuramentum facta Deo, & homini emissa fuerint in praesentia hominis, in cuius etiam vtilitatem cedere deberent, tacentis, & positiuè, seù per actum positiuum non acceptantis; nisi alia concurrerint, quae infallibilitèr inferant acceptationem Ratio ea est, quià, dum non constat de acceptatione, liberum semper est Episcopo dispensare; taciturnitas autem illa cum praesentia non stat pro acceptatione.

---

§. XVIII.

Quid operetur dispensatio praeuentiua.

SVMMARIVM.

Explicatur in quo sensu accipiendus sit titulus. 1.
Sententia negans illas translationes sic factas validas esse. 2.
Illa translationes sic facta per Prelatum vigore concessionis Pontificis tenent. 3.
Quem effectum pariat dispensatio praeuentiua. num. 4.
Exemplis illustratur assertum. 5.
Proponitur obiectum, & dissoluitur. 6.

1 *Explicatio tituli.* DISQVISITIO XVIII. Dispensauit Romanus Pontifex cum persona iam clericali tonsura initiata sibi, vel Ecclesiae benemerita, vt retinere posset, & recipere quascunq; pensiones reseruatas, etiam si contigerit contrahere matrimonium cum quacunque muliere etiam vidua, & successiuè cum diuersis nupta, vel aliter corrupta semel vel pluries, & etiam ad plura, & successiuè diuersa vota matrimonialia transire decernendo per contractum matrimonij quomodocunque etiam iterati cum personis corruptis non extingui huiusmodi pensiones ipsi reseruatas. Contigit tamen, quod Pontifex in indulto dispensationis in eadem persona exegerit qualitatem personae Ecclesiasticae. Rursus idem Pontifex cum Praelato Ecclesiastico dispensauit, vt transferre posset pensiones sibi reseruatas in fauorem vnius, vel plurium personarum Ecclesiasticarum, ita vt huiusmodi translationes effectum sortiantur perindè, ac si essent ab eodem Pontifice concistorialitèr translatae. Duabus his dispensationibus suppositis Praelatus hic transtulit virtute concessionis sibi per Pontificem factae pensionem super fructibus eiusdem Episcopatus, qua ipse gaudebat, in personam illam benemeritam Pontifici, cui praecedenter concesserat posse recipere, & retinere pensiones, etiam si contigerit contrahere cum vidua, seù alio modo corrupta, seù transire ad secundas, vel etiam tertias nuptias, & quidem haec translatio facta est, postquam eadem persona benemerita Pontifici, ab eoque dispensata transierat ad vota cum corrupta, vel ad secundas nuptias. Hic orta est controuersia, an illa translatio sic facta tanquam valida sustineatur, vel possit sustineri.

Negatiuè respondendum videtur, quandòquidem facultas concessa Praelato transferendi illas pensiones non extenditur, nisi in ordine ad personas Ecclesiasticas terminatiuè; persona autem illa, quantumvis prima tonsura initiata non potest amplius dici Ecclesiastica, quandòquidem per bigamiam priuata intelligitur quocunque priuilegio clericali per textum *in c. 1. de bigam. in 6.*, quod praecipuè verum est quoad primam tonsuram, quae, cum non sit ordo, vt sentiunt communitèr Theologi, nec imprimit carattherem, nec aliquid indelebile, quod cessare non debeat per bigamiam propriè sumptam; & hoc eo fortius verificatur, quià, cum versemur in dispensationibus, quae ex genere suo sunt strictè interpretandae, non debemus exire à verbis proprijs, & rigorosis, secundum quae concipiuntur. Nihilominus — 2 *Sententia negans validas esse illas translationes.*

Respondeo, illas translationes factas per illum Praelatum vigore concessionis eidem factae per Pontificem sustineri, vt validas, nec extingui per bigamiam, siuè praecedentem translationes huiusmodi, siuè subsequentem. Hanc expressè sustinet *Augustinus Barbosa de offic., & potest. Episcop. part 2. allegat. 47 nu. 2., & seqq. ferè per totum*, vbi refert obiecta contraria, soluit — 3 *Illae translationes validae sūt.*

soluit, varijsque rationibus comprobat assertum.

Ratio ex eo deducitur primo, quià, quidquid sit, quod prima tonsura sit ordo, vel quod imprimat caractherem, nec ne, certum tamen est, quod sit irriterabilis, & quod aliquem effectum moralitèr ab anima inseparabilem producat, ratione cuius non possit amplius de nouo conferri; & quamuis possit contingere, quod eadem tonsura suscepta ex aliquo defectu tonsuratus priuetur priuilegijs clericalibus, non tamen desinit esse clericus *Butrius in c. Ioannes n. 17 de cleric. coniug*, & *ibi Immola n. 18. in fin. Coaruuias in c. quià nos n. 4 de testam. Abbas in c. 1. n 6. de vit., & honest. Cler.*, & ità pluries fuisse definitum in Rota Rom. refert *Augustinus Barbosa loc. cit*, & præcipuè *in vno Cæsaraugustana Pensionis 18. Iunij 1610. coram Cardin. Lancelloto*, ergò persona illa benemerita Pontifici non obstante bigamia, cum ad huc remaneat in statu clericali, habet conditiones requisitas, vt possit gaudere iure illius translationis pensionum reseruatarum; Neque dicas, ad effectum iuris gaudendi huiusmodi pensionibus non sufficere, quod quis sit clericus habitu, sed vlterius requiri, quod gaudere possit priuilegijs clericalibus, quibus in præsenti hypothesi priuatur per bigamiam; sicuti igitur alijs priuatur priuilegijs, non est, cur priuari non debeat iure etiam gaudendi pensionibus, cum hoc etiam inter priuilegia clericalia numeretur; contra enim impugnaberis, quià, quantumuis ex genere suo per bigamiam priuetur priuilegijs clericalibus, & per consequens etiam iure ad pensiones, fallit tamen, quandò in ordine ad istas est specialitèr dispensatus, vt euenit in casu nostro; quamvis etenim daremus, quod per bigamiam cæteris priuilegijs clericalibus priuatus remaneat, cum clericatu tamen habitu vigore illius dispensationis specialis retineret ius ad easdem pensiones, non vt præcisè laicus, sed vt Clericus, & Ecclesiasticus saltem habitu.

Semper remanet Clericus.

Ratio secundo ex eo deduci potest, quià, cum Pontifex dispensauerit cum persona illa benemerita, sibi ante contractam bigamiam ad effectum, vt eadem etiam posteà posita retinere, & recipere posset pensiones reseruatas, solisque clericis de iure ordinario applicabiles, expressè, & certo præueniendo dispensauit, ne, postquam casus bigamiæ obuenerit, inficiat personam præuentiuè dispensatam, sed dispensatio præuentiua talis naturæ, & efficaciæ est, vt tollat effectum, ad quem datur in casu contingentiæ perindè, ac si ille effectus non esset positus, & dispensatus ità remaneat post casum, ac erat ante eundem casum *Turrecremata in cap. quis ante nu. 1.*, & *ibi Præpositus n. 1. dist. 84. Molina de iust., & iur. tom. 2. tract. 2. disp. 108. vers. quoniam eo ipso, Ioannes Andraas in reg in generali nu. 3. vers. quadragesimus septimus de reg. iuris in 6. Ancharanus cons. 404. in primo dubio*, ergò &c. Expressè in terminis formalibus huiusmodi docet responsionem nostram *Rota Romana in cit. Cæsaraugustana pensionis 18. Iunij 1610. coram Cardinal. Lancelloto*.

4 Quem effectum pariat dispensatio præuentiua.

Ratio tertio deduci potest ex ijs, quæ supra docuimus, dum de potestate Pontificis dispensandi in radice matrimonij, quod scilicet, si Pontifex dispenset quoad matrimonium iam inualidè contractum ex nunc pro tunc intelligatur non solum actus omnes subsequentes legitimos reddere, sed etiam præcedentes abolendo illos, seù legem, ob quam illi essent illegitimi, vt constat *ex clem. vnica de immunit. Eccl*, vbi Clemens V. reuocat quasdã prædecessorũ cõstitutiones etiam quoad effectus precedentes -Ibi- *Quidquid ex eis secutum est, vel ob eas penitus reuocamus, ac haberi volumus pro infectis*, vbi *Glosa verb. pro infectis, & ibi Card. n 6. opposit. 1* asserunt, quod tanta sit Pontificis potestas circà ea, quæ sunt iuris positiui, vt possit ea reuocare, prout ex tunc, quandò edita sunt, ac si nunquam edita fuissent, quod idem docet *Abbas in c. non debet in fin. de consang, & affin. Ioannes Andraas in c. per venerabilem num. 30. qui filij sint legit.*, & *ibi Cardin. num. 9 q. 1.*, *Ancharanus c. vnico num. 3 de sponsal. in fin. Felinus in c. quæ in Ecclesiarum nu. 21. vers secundo amplia de constit. Angelus verb Papa num. 4*, *Rosella verb. illegitimus n. 15.*, ergò à fortiori Pontifex dispensando præuentiuè antè contractam bigamiam, vt si quis clericus prima tonsura initiatus eandem contraxerit, vel per transitum ad secundas nuptias, vel per contractum cum vidua, vel corrupta alio modo, videtur auferre eandem bigamiam, ne consequatur suos effectus, cum aduenerit, & efficere, vt talitèr habeatur, ac si non fuerit posita, & per consequens tàlis dispensatio efficit, vt omnes actus subsequentes validi sint non obstante bigamia, quæ cæteroqui contraheretur, si non esset illa dispensatio. Consequentia tenet, quià plus videtur posse Pontifex in ordine ad actus ponendos, ac in ordine ad iam positos, ergò, si in ordine ad istos &c. etiam in ordine ad illos, cum effectus tam in ordine ad actus præteritos, quam ad futuros supponantur esse de iure positiuo.

Reuocat, prout ex tunc

Ratio quarto deduci potest ex varijs exemplis plurimum conferentibus ad præsens institutum; & primo in clerico dispensato per Pontificem ad proficiscendum ad bellum, qui eo ipsò intelligitur dispensatus ab irregularitate, si quam

con-

contraxerit per necem, & occisionem. *Molina tom. 2. de iust., & iure tract. 2. disp. 108. Auila de censuris part. 7. de homicid. in bello disp. 6. dub. 2. in concl.* Secundo in Iudicibus, qui si fuerint per priuilegium præcedens dispensati in causis criminalibus ad iustitiam administrandam eximuntur ab irregularitate, si contigerit eos quempiam ad mortem damnare *Sairus de censuris lib. 6. c. 18.* Tertiò in sacerdotibus, qui, si dispensentur ad exercendam artem medicam, eo ipso censentur dispensati ab irregularitate, si quam ex tali exercitio contraxerint ob mortem alicuius indè secutam, nisi voluntariè mortem illam intulerint, ergò etiam, si Clericus antecedentèr ad contractam bigamiam fuerit clericus dispensatus ad pensiones retinendas, vel recipiendas, quantumvis contigerit, eum secundas nuptias contrahere, vel ducere viduam, vel corruptam, eo ipso intelligitur exemptus ab eadem bigamia, & ab effectibus eiusdem.

5 Exemplis illustratur assertum.

Tandem hæc eadem responsio euinci potest pluribus Rotæ Romanæ decisionibus, prout refert *Augustinus Barbosa de offic., & potest Episcop. part. 2. alleg. 47.*

6 Proponitur obiectum, & dissoluitur

Nec obesse potest ijs, quæ hactenus dicta sunt, obiectum desumptum ex verbis dispensationis, *si contigerit contrahere matrimonium*, quæ verba, cum sint conditionalia, videntur suspendere effectum vsque ad conditionis euentum, scilicet post contractam bigamiam, sicque dispensatio illa non est præuentiua, quæ valeat tollere in cursum bigamiæ, seù efficere, ne contrahatur, sed consecutiua; Non, inquam, obesse potest, quià quod apponatur illa particula, quæ videtur conditionalis, est ad effectum, vt exprimeretur casus dispensationis. Cæterum de facto Pontifex de præsenti dispensat, cum vtatur verbo præsentis temporis, *dispensamus*, sicque dispensatio est pura, & præuentiua, & hic, & nunc indultum Pontificis quoad efficaciam constituit, licet quoad effectum executionis expectet casum futurum expressum in dispensatione *Gigas de pensionibus conf. 23. n. 10. vers. puto tamen*; ac perindè se habet illa dispensatio, ac si diceretur. *Ita concedimus posse frui pensionibus, vt si obuenerit casus bigamia hic, & nunc prò tunc eidem derogamus perindè, ac si bigamia tunc non fuerit posita.*

---

§. XIX.

An concessa per Pontificem generali facultate dispensandi in votis sine exceptione censeatur concessa facultas quoad vota castitatis, & Religionis.

SVMMARIVM.

Status disquisitionis exponitur. 1.
Rationes suadentes posse tunc confessarios dispensare. 2.
Si nulla facta fuerit expressio quoad reseruata, non potest confessarius dispensare super voto castitatis perpetuæ. 3.
Non est certum, quod in generali concessione sine exceptione veniat facultas dispensandi quoad vota peregrinationis reseruata. 4.
Si in generali concessione facta fuerit expressio etiam quoad vota castitatis probabilius potest confessarius super illis dispensare. num. 5.

DISQVISITIO XIX. In quodam Iubilæo Pontifex indefinitè concessit omnibus confessarijs ab ordinario approbatis facultatem permutandi vota, aut etiam in illis dispensandi; & in tali concessione nullum expressè excepit. Orta fuit tunc controuersia, an quilibet ex confessarijs approbatis vigore illius concessionis indefinitæ potuerit vota castitatis perpetuæ, & Religionis commutare, aut in illis dispensare. 1 Facti series exponitur.

Videtur absolutè affirmandum, potuisse tunc confessarios illa vota commutare, in illisque dispensare, quià, quantumvis dispensationes, vt potè stricti iuris sint restringendæ, non ampliandæ, facultas tamen dispensandi, vt potè gratiosa, & fauorabilis latissimam admittit interpretationem per iura, & rationes, quas, seù quas latè suprà commendauimus. Accedit, quod, cum hæc facultas procedat à supremo Principe, idest Pontifice, apud quem residet omnis plenitudo potestatis, & sit in ordine ad beneficia populorum, videtur attenta natura, & qualitate gratiæ, quæ meram redolet liberalitatem Pontificis, & fauorem eorum, qui dispensatione indigent, non restringi ad casus aliquos in particulari, sed ad omnes prorogari. 2 Rationes suadentes posse tunc confessarios dispēsare.

Suarez *de Religione tom. 2. lib. 6. de voto cap. 25., & Sanchez lib. 4. summa c. 40., & libro 8. de matrimon. disp. 9. n. 2.* distinguunt, vel etenim Pontifex in illa concessione facultatem concessit etiam cum expressione votorum sibi reseruatorum, licet

Kk non

non expresserit votum castitatis perpetuæ, & Religionis, & sic ille *loc. cit. n.5.*, iste verò *d. c. 40. n. 17.* asserunt confessarium ex vi illius facultatis posse dispensare etiam in huiusmodi votis castitatis, & Religionis; vel præcisè in illa concessione concessit facultatem quoad dispensationem super vota nihil exprimendo de reseruatis, & sic vterque sentit confessarium ex vi illius concessionis, non posse super huiusmodi vota dispensare, ille quidem *loc. cit. nu. 3.*, iste verò *d c 40. nu. 15.* Rationem prioris partis ex eo deducunt, quià facta illa expressione reseruationis votorum videtur mens Pontificis referri ad quæcunque reseruata, nec vlla ratio potius restringit ad vnum reseruatum, quam ad alterũ, quinimmò expressio illimitata quoad excepta non firmat regulam quoad aliquem casum in particulari. Rationem secundæ partis ex eo desumunt, quià in generali concessione non veniunt ea, quæ sunt specialitèr reseruata, nisi exprimantur.

3 Nulla facta expressione quoad reseruata confessarius non potest dispensare.

Respondeo primo, si nulla facta fuerit expressio quoad reseruata ex vi illius concessionis generalis, nõ posse confessarium dispensare super vota castitatis perpetuæ, & Religionis *Sotus lib. 7. de iust q.4 art. 3. Rodriquez in bullam Cruciata §. 9. nu. 124. Vega 2. part. summa c. 126. cas. 104. Paulus Laiman lib. 4. tract. 4. c. 8. nu. 7. Bonacina in decem praecepta disp. 4. q. 2. punct. 7. §. 4. num. 12. Basilius Pontius lib. 8. de matrimon. c. 10. nu. 1. Alphonsus Leo de Iubilaeo part. 2. q. 13. n. 80. Ioannes Angelus Bossius de tripl. Iubil. priuil. sect. 2. c. 8 num 20.* Ratio ex eo deducitur, quià in generali concessione non veniunt ea, quæ regularitèr in similibus non assolent concedi, quin potius consueuerunt excipi præcipuè, quandò generalis concessio non est concepta verbis prægnantibus quoquo modo extendentibus voluntatem concedentis etiã ad reseruata; sed vota castitatis perpetuæ, & Religionis regularitèr non solent concedi, sed potius in similibus concessionibus, & in paribus causis consueuerunt excipi, ergò non veniunt in concessione generali Iubilæi, nisi de illis fiat specialis expressio.

Rationes pro responsione.

Confirmatur, quià, vbi expressè non constat de mente Pontificis concedentis, an scilicet extendatur ad reseruata, nec ne, mensuranda res est ad normam stili curiæ, & eorum, quæ in similibus, vt plurimum accidunt, quæque regularitèr conceduntur, non eorum, quæ non solent concedi, nisi in speciali, & non nisi in casu raro per vulgatissima iura, sed facultas dispensandi in votis castitatis, & Religionis perpetuæ non nisi rarissimè, quinimmò ferè nunquam in Iubilæis consueuit concedi, ergò &c. Confirmatur secundo, quià huiusmodi vota habent specialem strictissimam, & antiquissimam reseruationem, & materia, circa quam versantur, est grauissima, ergò verisimile non est, quod veniant in concessione, quæ regularitèr fit quoad alia, quorum reseruatio non est ita stricta, nec antiqua, nec materia ita grauis est.

4 Nõ est certum, quod in generali concessione tempore Iubilæi sine exceptione veniat facultas dispensandi, quoad vota peregrinationis.

Dices, in generali concessione facta pro tempore Iubilæi, facultatis ad commutanda vota, vel ad dispensandum in eisdem nulla facta exceptione venit etiam facultas dispensandi quoad tria vota peregrinationis in Hierusalem, ad limina Apostolorum, & ad D. Iacobum Compostellanum, quantumvis hæc sint ex reseruatis, nisi expressè excipiantur *Sotus lib. 7. de iust. q.4. art. 3. Rodriquez in bullam cruciata §. 9. num 124, & 2. part. summae c. 99. n. 1. Ioannes Malderus de virtutib. tract. 10. c. 5. dub. 10. vers. nota 3. Sanchez lib. 8. de matrimon. disp. 9. n. 2.*, ergò etiam in huiusmodi generali concessione facta sine vlla exceptione veniet etiam facultas quoad vota castitatis perpetuæ, & Religionis non obstante reseruatione; si enim reseruatio non officit quoad alia reseruata, nec videtur officere quoad ista. Sed contra: assumptum non ita verum est, quin à pluribus etiam magni nominis DD., & præcipuè ab *ipsomet Sanch. citato* pro eodẽ assumpto *d. lib. 8. disp 9. nu. 2.* negetur, quia quamvis re vera hoc loco illud approbauerit, retractauit tamen *lib. 4. summa c. 40. num. 16.* Hoc idem negant *Suarez tom. 2. de Religione lib. 6. de voto c. 25. nu. 4. Fillinsius tract. 26. c. 9. nu. 274. Paulus Laiman lib. 4. tract 4. c 8. n. 7 Bonacina in decem praecepta Decal. disp 4. q. 2. punct. 7. § 4. n. 12. Iulius Lauorius de Iubilaeo part. 2. c. 27. n. 6.* hocque etiam probabilius, & tutius existimat *Ioannes Angelus Bossius de tripl. Iub. priuileg. sect. 2. cas. 8. n. 22.* Deindè dato etiam pro nunc illo assumpto non currit paritas quoad vota castitatis perpetuæ, & Religionis, quandòquidem ista strictiori iure reseruantur, nec ità facile conceduntur, quinimmò ex consueto stilo, & recepta consuetudine exigunt speciale mandatum proptèr grauitatem materiæ, & non nisi ex grauioribus causis in ipsis fit relaxatio; in generali autem concessione non veniunt ea, quæ ex stilo, & consuetudine exigunt speciale mandatum; sicuti videre est in concessione generali absolutionis quoad peccata reseruata, in qua etiam non comprehenduntur secundum communiorem sententiam ea, quæ simile mandatum exigunt. Huic etiam responsioni non modicum fauere potest praxis modernorum temporum, secundum quam Pontifices concedentes Iubilæa duntaxat reseruant vota castitatis, & Religionis perpetuæ non exceptis tribus votis peregrinationis, de quibus supra, quod

expressè

expressè iudicat relaxationem ab his votis castitatis, & Religionis non ità facilè concedi per Romanos Pontifices, adeòq; non venire in generali consueta concessione.

4 Si facta fuerit expressio quoad vota reseruata potest dispensari super voto castitatis.

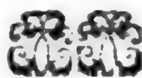
Respondeo secundo. Si in concessione generali tempore Iubilei facta fuerit indefinitè expressio quoad vota reseruata, probabilius etiam existimo in illa venire vota castitatis perpetuæ, & Religionis. Ità expressè sentit *Suarez lib. 2. de Religione lib. 6. de voto Sanchez lib. 4. summæ c. 40. nu. 17., Bonacina in decem præcepta disp. 4. q. 2. punct. 7. §. 4. nu. 12., Ioannes Angelus Bossius de tripl. Iubilæi priuilegio sect. 2. cas. 8. nu. 23.* Ratio ex eo deducitur, quià, ex quo Pontifex facultatē prorogauit etiam ad reseruata sine vlla expressione, seù exceptione satis indicauit amplam suam voluntatem non restrictam ad aliqua tantum in particulari, ergò non est, cur non debeat intelligi etiam quoad vota reseruata castitatis, & Religionis perpetuæ; tota etenim ratio, cur nequeant confessarij absoluere, dispensare, commutare, est intuitu reseruationis, ergò sublata reseruatione, seù concessa facultate etiam quoad reseruata non erit, cur non possint etiam super illis dispensare, seù illa commutare. Confirmatur, quià in generalibus concessionibus etiam cum expressione reseruatorum, vbi Pontifices casum aliquem per confessarios nolunt relaxari, regularitèr excipiunt à concessione, ergò etiam si voluissent exceptionem à generali concessione quoad vota castitatis, & Religionis vtiq; expressè excepissent, ergò, cum non exceperint, & facultatem concesserint quoad reseruata, præsumendum est eandem prorogasse quoad eadem vota castitatis, & Religionis.

Instantia proposita, & dissolutio.

Dices primo, in generali concessione non veniunt ea, quæ exigunt speciale mādatum *Augustinus Barbosa in axiomat. iuris vsu freq axiom. 106. n. 9 in fin. Cardinal. Tuschus tom. 4. lit. T. concl. 31. per totam*, sed dispensatio quoad vota castitatis, & Religionis perpetuæ ex stilo curiæ regularitèr non conceditur, nisi per speciale mandatum, cum regularitèr in omnibus concessionibus excipiantur, & vt plurimū pro illis speciales literæ expediantur, ergò &c. Sed contra, quia ea, quæ dicuntur in instantia, ad summum verificantur, quādo concessio est ad instantiam partis, secus quando præcisè procedit ex gratia concedentis sine vlla penitus restrictione; tūc etenim generalis dispositio potius ampliatur, quam restringatur, *Corn. cons. 67. n. 4. lib. 1. Cardin. Tuscus d. concl. 31. nu. 55.* quod etiam verificatur, quando generalis sermo respicit liberationem vinculi absolutorij, quia extenditur generalitèr *Baldus cons. 202. circa fin. vers. nam cum hoc pactum lib. 2.*, & ratio est, quia generalis locutio nihil intactum relinquit, & verba generalia omnia includunt *Crauet. cons. 134. n. 5.*, & generaliter intelligitur de omnibus comprehensis inter fines, quibus concipitur ipsa concessio, cum generaliter comprehendat omnia, quæ sunt intra fines specificatos *Signor. Hemod. consil. 60. Magnificus D. in princip.*; termini autem habiles in hac hypothesi sufficientèr specificantur per expressionem votorum reseruatorum, ad quæ datur facultas dispensandi, quæ etiam, cum fauorabilis sit, admittit quamcunque extensionem intra formalem verborum significationem per superius latè commendata; Nec officere possunt ea, quæ subduntur, dispensandi scilicet facultatem quoad huiusmodi vota concedi per speciale mandatum regulariter; Non, inquam, officere potest, quia hoc dumtaxat procedit, quando dispensatio fit in casu particulari, & ad instantiam partis, quod etiam euenit, quando fit specialiter dispensatio in alijs tribus votis peregrinationis; non autem, quando fit per generale indultum, vt in casu Iubilæi.

Alterius instantiæ solutio.

Dices secundo. Dispensationes quoad vota castitatis perpetuæ, & Religionis exigere specialiores causas, adeoque maiorem peritiam in dispensante, ac proindè probabile non esse, quod facultatem huiusmodi voluerit Pontifex indefinitè omnibus confessarijs concedere in concessione generali ad vota reseruata. Sed contra, quia verissimum est, quod dispensatio quoad huiusmodi vota, cum iuris diuini sint, debeat esse ex iusta, & rationabili causa, cum etiam Pōtifex non nisi ex tali causa dispenset; committendo tamen huiusmodi dispensationem etiam in generali concessione ad vota reseruata intelligitur committere sub ea tacita conditione, si iusta subsit causa dispensationis, & in hoc implicitè videtur grauare conscientiam dispensantis; vnde confessarius debet suo munere fungi indagando causas, ponderando, an sint iustæ, & legitimæ nec ne, & vbi opus fuerit, consulendo peritiores, & in hoc elucet amplior gratia Pontificis concedentis, quod munus dispensationis non restringit ad confessarium ex approbatis, qui sit Magister in Theologia, vel Doctor canonum, sicuti consueuit pro foro conscientiæ in similibus commissionibus specialibus, sed ad omnes confessarios pro tali tempore prorogauerit.

§. XX.

An facultas dispensandi quoad votum castitatis intelligatur etiam quoad votum Religionis.

SVMMARIVM.

Proponitur difficultas in suis terminis. 1.
Rationes suadentes posse dispensari, & facultatem extendi. 2.
Per illam concessionem non intelligitur facultas dispensandi quoad votum Religionis. num. 3.
Quomodo intelligatur particula etiam. 4.
Concessa facultate quoad reseruatā etiam castitatis addendo particulā &c. intelligitur etiam facultas quoad votum Religionis 5.
Concessa facultate dispensandi quoad vota reseruata excepto castitatis, vel Religionis in neutro potest dispensari. 6.

1 Facti series exposita. DISQVISITIO XX. Pontifex in concessione Iubilæi, seù in alia generali commissione facultatem dispensandi in votis in hanc formam expressit. *Concedimus confessarijs ab ordinario approbatis facultatem dispensandi in omnibus votis etiam castitatis*, non tamen expressit votum Religionis. Hic orta fuit controuersia, an vigore illius concessionis potuerint confessarij approbati dispensare etiam super voto simplici Religionis.

2 Rationes suadentes posse dispensari. Videtur absolutè dicendum, vtique etiam posse ex vi illius facultatis super voto simplici Religionis dispensare, quandoquidem concessio quoad vnum trahitur etiam quoad similia, & æqualia; æquali autem, & æque strictò iure reseruatur votum Religionis, & castitatis; vndè *Ioannes Angelus Bossius de tripl. Iubilæi priuilegio sect. 2 cas. 8. nu. 28.* immeritò asserit, quod concessis omnibus votis, præter peregrinationem Romanam, & Compostellam intelligatur cōcessum Hierosolimitanum, cum exceptis similibus presumit debeat, & exceptum aliud simile, cum sit eadem ratio, quinimmò grauius sit quoad quantitatem itineris, ergò viceuersa concesso cum omnibus votis etiam voto castitatis intelligit deber concessum, & votum simplex Religionis, cum sit eadem ratio, eodemq; & simili iure hoc reseruetur. Nihilominus

3 Non intelligitur cōcessa facultas quoad votum Religionis. Respondeo per illam concessionem non intelligi concessum votum Religionis *Ioannes Angelus Bossius de tripl. Iubil. priuilegio sect. 2. c 8. nu. 29.*, *Sanchez lib. 4. summæ c. 40. num. 21.*, *Suarez tom. 2. de Religione lib. 6. de voto c. 25. nu. 8.* Ratio ex eo deducitur, quià, si Pontifex voluisset concedere etiam votum Religionis vtique expressisset, sicuti expressit votū castitatis, ergò, cum hoc tantum expresserit, & non illud, intelligendus est vnum expressum concessisse, non autem alterum non expressum; nec valet regula, quod concesso æquali intelligatur concessum, & alterum coæquale; non valet, inquam, quià gratis omninò dicitur ex concessione æqualis argui concessionem, & alterius æqualis, sicuti ex concessione voti peregrinationis ad limina Apostolorum non benè præsumitur concessum votum peregrinationis Compostellanæ, & Hierosolimitanæ. Deindè quamvis eodem iure reseruetur votum castitatis, & Religionis, denegari tamen non potest, quin votum Religionis ex genere suo sit grauius, cum implicitè etiam inuoluat votum futurum eiusdem castitatis, & vlterius iugum graue subiectionis Religiosæ. Sed hæc ratio modicum roboris habet, nam ex ea sequeretur, quod concesso voto Religionis intelligeretur, & concessum votum castitatis, quod tamen non est dicendum, cum posset Pontifex velle eximere à iugo Religionis non à voto castitatis. Confirmatur responsio, quià est quid maius vtrumq; concedere, quam vnum tantum, ergò concesso altero non intelligitur concessum vtrumq;

Dices particulam, *etiam*, quæ apponitur in concessione relatiuè ad votum castitatis esse implicatiuam, & exprimere casum magis dubitabilem, & implicare minùs dubitabilem per textum *in l. etiam, ff. de verb. signific. l. conuentiunculas, C. de Episcop., & Cler. l. etiam, C. si tutor, vel curator, Decius in l. quanquam num 10., C. de testam milit.*, *Rota apud Farinacium decis. 689 nu 4. in 1. collect nouis., & in recent. decis 222. num. 3., & decis. 721. num. 5.*, quod adeò verum est, vt procedat, siuè materia sit fauorabilis, siuè odiosa, quià est dictio implicatiua ad maiora expressis etiam in materia stricta, & exorbitante *Geminianus cons. 65. n. 7. vers. sed dictio etiam Parisius cons. 46 nu 30. lib. 4.*, *Rota in vna Auurina bonorum 4 Maij 1602. coram Cardinal. Sacrato*, ergò per illam importatur concessio in præsenti hypothesi etiam ad votum Religionis, si implicat maiora expressis. Sed contra, quià illa particula *Etiam*, est quidem ampliatiua eius, supra quod cadit, comparatiuè ad ea, quæ fuerunt expressa, quamvis sit quid maius illis, non autem alterius, supra quod non cadit, cum de illo, nihil sit dispositum, & in hoc sensu verificatur, quod stet augmentatiuè per textum *in l. 1., C. de testib.*, *Riminal. cons. 246. n. 83. vol. 3. Cardin. Pereira qq. forens. cons. 29. nu. 11.*; augmentatiuè, inquam, 4 Quomodo intelligatur particula etiam

inquam, quatenus præcedentèr expressis addit id, quod de nouo exponitur, & efficit, vt sub eadem ipsorum dispositione cadat *Natta cons 476. nu. 8*, *Staphil. de lit. gratia tit. de sexta forma nu. 3.*, *Ruinus cons. 86. nu. 4. lib 1.*, *Galganesus de condit.*, *& demonst part. 2. c. 1. q. 12. nu 6.*; non autem copulando aliud, de quo in tali oratione nihil est dispositum. Adde, quod, cum illa dictio *etiam* in præsenti hypothesi addat quid magis, ac regularitèr soleat concedi, non sit præsumendum, quod vltrà id, quod præter consuetum conceditur protrahat concessionem ad vlteriora, quæ non exprimuntur.

Facile tamen hic non acquiescerem aliquorum dicto, qui asserunt, quod quantumuis in concessione diceretur. *Concedimus vota reseruata etiam castitatis* addēdo

5 Concessa facultate quoad vota reseruata etiam castitatis addita particula &c. venit etiā votum Religionis.

particulam &c. non concederetur facultas dispensandi super voto Religionis, prout sentire videtur *Sanchez lib 4. summa c. 40. nu 21.* cum asserat præcedentem rationem hoc etiam euincere non obstante illa particula &c. Non, inquam, libenter acquiescerem, quià illa particula &c. debet referri ad aliquod, quod non fuerit in præcedentibus expressum, & aliquod operari supra expressa; cum autem ad aliud referri non possit, nisi ad votum Religionis, cum cætera omnia in præcedentibus fuerint expresè apposita, vtique ad illud referri censendum est, ne illa dictio sit mēdosa, & inutilis, & aliquem effectum operetur. Accedit, quod illa dictio specialiter apponitur voto castitatis, quod est specialiori iure reseruatum, & propterea cōcessionem prorogat quoad ea, quæ eodem iure reseruantur, cuiusmodi est votum Religionis, nam hoc solum in illa hypothesi est illud, quod indigere potest dispensatione.

Ex quibus omnibus poteris deducere, quid dicendum sit, si Pontifex concessionem conciperet sub hac forma *Concedimus omnia vota excepto voto castitatis, vel Religionis*, an scilicet in ea hypothesi possit commissarius in neutro dispensare, vel in altero tantum? Videtur absolutè dicendum posse in altero ex illis dispensare ex vi illius concessionis, non in vtroque, quādoquidem illa dictio stat disiunctiuè *l. si ex toto §. 1. ff. de legat. 1. l. ille aut ille in princip. ff. de legat. 3 l. Titio ff. de legat. 2 Rolandus à Valle cons 99 nu 56. tom. 4. de acq. possess in princip.* adeoque vni, vel alteri tantum ex expressis videtur solummodò posse applicari, non vtrique simul. Nihilominus probabilius crederem, commissarium in ea hypothesi super neutro posse dispensare. Ratio ex eo deducitur, quià huiusmodi exceptio ex præsumpta Pontificis mente refertur ad vtrumque votum, nec est aliqua ratio, cur potius pro vno militet,

Concessa facultate excepto voto castitatis, vel Religionis in neutro potest dispensari.

quam pro altero; vndè sensus est, quod fiat exceptio quoad huiusmodi votum, siuè sit Religionis, siuè sit castitatis, prout in similibus explicant *Baldus cons 45. & 450. lib. 5. Romanus cons 186. num. 7. in fine Flamin Paris. de confident. benef. q. 32 n. 40.* dum dicunt dictionem illam esse alternatiuam, quæ idem importat, quod seu, aut siuè; quin immo in similibus contendunt aliqui, nec immerito, istam particulam stare expositiuè perindè, ac si, sonet idem, ac idest, *Parisius cons. 110. n 18. vol 3 Iacobatius de concil. lib. 3. art 1. n 110. Mandosius in glos facult § & proprium in verb.* aut *in fin. pag 323.* vbi scilicet hanc dictionem accipi pro *sicut*, & quod est congruè in præsenti hypothesi summitur hæc explicatio, quia, cum versemur in specialiter, seu specialiori iure æquè reseruatis, non est præsumendum Pontificem vnum voluisse concedere altero denegato, sed vtrumque excepisse à generali concessione, & hoc expositiuè expressisse per illam particulam, *aut*

---

§. XXI.

An concessa facultate quoad omnia vota reseruata excepto voto triplicis peregrinationis intelligatur concessum votum castitatis, & Religionis.

SVMMARIVM.

Factum elucidatur in terminis particularibus. 1.
Rationes suadentes intelligi concessum votum castitatis, & Religionis. 2.
Rationes suadentes non intelligi concessum 3.
Præfertur sententia asserens intelligi concessum. 4.
Soluuntur rationes opposita. 5.

Disqvisitio XXI. Occasione cuiusdam Iubilæi Pontifex confessarijs approbatis ab ordinario concessit facultatem dispensandi super omnia vota in hanc formam. *Concedimus omnia vota reseruata exceptis votis triplicis peregrinationis Romana, scilicet Compostellana, & Hierosolimitana.* Controuersum hic fuit, an ex vi illius concessionis generalis super omnia reseruata exceptis præcisè illis tribus potuerint Confessarij approbati super voto castitatis, & Religionis dispensare?

1 Facti series exposita.

Ex vno capite vtique videntur potuisse absolutè dispensare, quandoquidem illa concessio quoad reseruata debet aliquid operari, ne reddatur priuilegium omnino inutile, mendosum, & sine vllo prorsus effectu per textum *in l. 3. in princip. ff. de* *iur.*

2 Rationes suadentes intelligi concessum votum castitatis, & Religionis.

iur. iur. l. si quando 109. ff. de leg. 1., c. si Papa in fin. de priuileg. lib. 6. c. 1. in Iudice de appel. item in 6. Felinus in cap. qualiter, & quando n. 25. de accus., nihil autem operaretur, nisi porrigeretur ad vota castitatis, & Religionis; quandoquidem vota reseruata non sunt, nisi illa quinque castitatis, & Religionis, & illius triplicis peregrinationis; cum igitur hæc tria expressè excipiantur à generali illa concessione, si facultas non extenderetur ad prima in ordine ad reseruata nullam penitus vim haberet, sicque esset mendosa, & inutilis, atque sic sentire videntur *Ioannes Angelus Bossius de tripl. Iub. priuileg. sect. 2. cas. 8. n. 30. Sanchez lib. 4. summa c 40. n. 10. Suarez tom. 2. de Relig. lib. 6. de voto c. 25. n. 8.*

3 Rationes suadentes non intelligi concessum. Ex alio capite videtur absolutè dicendum, quod reseruatis votis triplicis peregrinationis intelligantur etiam reseruata vota castitatis, & Religionis, quià negato id, quod minus est, subintelligitur negatum, quod maius est. Accedit primò, quod regula illa, qua dicitur, quod exceptio firmat regulam in contrarium intelligatur quoad casus minores, & æquales, non autē quoad maiores, & dissimiles, ergo exceptio, quod non possint dispensare in votis triplicis peregrinationis, non efficit, quod possint dispensare in votis castitatis, & Religionis, quandoquidem hæc maiora sunt, & dissimilia, & quidem quod exceptio firmat regulā solummodò quo ad casus minores, & æquales, non quoad maiores, & dissimiles expressè docent *Coarruuias var. resol lib 2. c. 5. n. 7. Sotus lib. 7. de iust. quæst 4 art. 3. in fine corporis. Suarez d. tom. 2 de Religione lib. 6 c. 25. n 7. Sanchez lib 4. summa c. 40. n. 20. Bonacina in decem præcept disp 4 q 2 punct. 7. §. 4 n. 13. Ioannes Angelus Bossius de tripl. Iubil priuil. sect. 2. cas 8. n. 27* Accedit secundo, quod concessis minoribus non ideò intelliguntur cōcessa maiora, ergo exceptis minoribus à fortiori intelligantur maiora excepta. Consequentia probatur, quià, si in concessionibus, quæ sunt fauorabiles, non fit extensio ad derogandum maioribus, à fortiori in exceptionibus, quæ sunt limitatiuæ concessionis, non videtur eisdem maioribus denegari? Quid igitur concludendum?

4 Præfertur sententia afferens intelligi concessum. Respondeo, probabilius esse in data hypothesi posse super voto castitatis, & Religionis dispensari. Ita DD. præallegati pro prima parte dubitandi, & rationes pro ea adductæ hoc efficacitèr suadent, & efficacius ex eo deducitur, quia, ne priuilegium Principis reddatur frustraneum, verba priuilegij sunt potius in impropriam significationem deflectenda, quam quolibet effectu carere debeant; sic superius diximus, quod, quamuis gratia Principis concessa filijs alicuius secundum se non trahatur ad adoptiuos, nihilominus non existentibus legitimis, & naturalibus, ne reddatur vacua ad eosdem adoptiuos adaptetur, ergo à fortiori, quando alitèr operari non potest, trahi poterit ad propriam verborum significationem, quando scilicet verba ipsa adaptari possunt casui, de quo agitur. Quis autem non videt votum castitatis, seu Religionis contineri intra propriam significationem votorum reseruatorum?

Ad ea, quæ dicebantur pro secunda parte dubitandi, dicendum est, ea omnia procedere dumtaxat in casu, quo priuilegium saltem in modico posset sortiri effectu, quia tunc mens concedentis dirigi præsumenda esset ad casum, quo posset operari, quantumuis in modico, nec tunc priuilegium esset mendosum, & inutile; non quando priuilegium, nisi extenderetur ad maiora, redderetur superfluum, quià tunc, ne sit frustranea mens concedentis, ad ea debet prorogari; vt euinci potest exemplo adducto de priuilegio concesso filijs alicuius, quod, quamuis secundum se intelligatur solummodò de naturalibus, & legitimis, si tamen in his sortiri non posset effectum, eo quià nec extent, nec possibiles sint, trahitur ad adoptiuos. 5 Soluuntur rationes oppositæ.

---

§. XXII.

An vota castitatis, & Religionis ita sint reseruata Pontifici, vt sine ipsius auctoritate, seù commissione nequeant in melius commutari.

SVMMARIVM.

Controuersia in varijs casibus exponitur. 1.
Sententia negans posse commutari in melius. 2.
Sententia affirmans posse commutari. 3.
Omnia vota ex illis quinque reseruatis Pontifici possunt commutari in professionem solemnem Religionis. 4.
Stante moderno iure potest mutari votum peregrinationis Hierosolymitanæ in votum peregrinationis Romanæ. 5.
Votum peregrinationis Compostellanæ potest commutari in Romanam. 6.
Votum castitatis potest mutari in votum Religionis, non è contra. 7.
Votum emissum à magno Principe de redemptione terræ sanctæ à potestate Saracenorum probabilius non potest commutari in professionem Religiosam. 8.

Dis-

1 Controuersis in varijs casibus exposita.

DISQVISITIO XXII. Titius emisit votum peregrinationis, vel Romanæ, vel Compostellanæ, vel Hierosolymitanæ. Rursus Caius aliud votum castitatis perpetuæ elicuit; Fabius autem Religionis. Porrò magnus aliquis, & præpotens Princeps vouit omnibus suis viribus redimere terram sanctam à Saracenorum captiuitate. Hic orta est difficultas, an Titius votum illud peregrinationis sine Pontificis auctoritate, sed per se ipsum, vel media solum auctoritate confessarij possit commutare in votum castitatis, vel Religionis; item, an Caius votum castitatis possit sic in votum Religionis commutare, Fabius votum Religionis in votum subsidij præstandi ad redemptionem terræ sanctæ. Tandem, an Princeps votum illud redemptionis Ierusalem possit commutare in professionem Religiosam.

Tota hæc controuersia in omnibus his casibus proposita ad illud vnicum caput reducitur, an quis vota reseruata Pontifici possit, vel per se ipsum, vel per Prælatum, aut confessarium habentem quidem facultatem circa vota, non tamen circa reseruata Pontifici, commutare in melius, circa quam difficultatem diuisos inuenio DD., qui tamen in hoc vno conueniunt, quod possint cætera omnia vota, quantumvis Pontifici reseruata resolui, & commutari in solemnem Religionis professionem.

2 Sententia negãs posse commutari in melius.

Negant quoad reliqua omnia *Lessius lib. 2. de iust. c. 40. dub. 13. nu. 104. in fine, Suarez tom. 2. de Religione lib. 6. de voto c. 21. num. 17. Alphonsus Leo de Iubil. part. 2. q. 13. num. 82.*, qui ea ratione generali mouentur, quià huiusmodi vota dicuntur reseruata Pontifici, adeoque ad eundem eorum commutatio pertinere videtur, nec hæc reseruatio in ordine ad commutationem in melius dici potest aduersari bonis moribus eo, quià impediat maiorem honestatem, quæ proueniret ex meliori bono; non, inquam, aduersari potest, quià per illam reseruationem non impedit melius bonum, sed tantum præscribit modum, quo debeat fieri talis commutatio, nempe per auctoritatem Pontificis, sicuti superior per reseruationem quoad peccata non impedit melius bonum frequentis confessionis, sed tantum præscribit modum, quo licitè fieri possit talis confessio, nempe per absolutionem obtentam ab eodem superiore.

3 Sententia affirmans posse commutari.

Affirmant verò absolutè quoad reliqua *Petrus Arragonius 2. 2. q. 8. art. 12. dicto 3. in corolario, Valentia tom. 3. disp. 6. q. 6. punct. 7. vers. hac ipsa ratione, Ioannes Malderus tract. 10. c. 5. dub. 11. vers. dicto tertio*. Rationem ex eo deducunt, quià intantum Pontifex huiusmodi vota sibi reseruat, eorumque commutationem, in quantum ius Deo quæsitum non vult demi per quamcunque auctoritatem, nec mutari, nisi in melius, ipseque in dubio constituitur à Deo, vt Iudex ad declarandum, an illud bonum, in quo fieri intenditur commutatio, sit melius, nec ne, ergò, cum ex se certo, & euidentèr constet bonum illud longè esse melius, non erit necessaria auctoritas Pontificis ad illam commutationem, sed poterit, vel per se ipsum, vel per Prælatum proprium commutari. Confirmatur, quià reseruatio est, ne per propriam auctoritatem, vel Prælati inferioris inferatur præiudicium iuri Deo quæsito, sed quandò bonum, in quod fieri debet commutatio, est certò, & euidentèr melius, & Deo gratius, non potest Deo præiudicium inferri, ergò non intelligitur reseruatio. Quod igitur in hac controuersia concludendum?

Respondeo primo, omnia vota ex illis quinque reseruatis Romano Pontifici possunt absque auctoritate eiusdem in professionem solemnem Religionis commutari. Ita vltra DD. omnes citatos pro sententia affirmatiua *Siluester verb. votum 4. q. 7. vers. 3. Sanchez lib. 4. summa c. 52. num. 4. Fillimius tom. 2. tract. 26. c. 10. n. 282. Ioannes Angelus Bossius de tripl. Iubilæi priuilegio sect. 2. cas. 8. n. 36. Nauarrus c. 12. num. 78.* Expressè deducitur hæc responsio ex textu *in c. scriptura de voto, & voti redempt.*, vbi sic legitur. *Reus fracti voti non habetur, qui temporale obsequium in perpetuam noscitur Religionis obligationem commutare*, & vlterius ratione sic euincitur, quià talis est status Religionis, vt alteri cuicunque regularitèr præferatur, & proptèr ipsum vincula plura, quantumvis stricta dissoluantur, quæ proptèr alia non dissoluerentur; sic intèr cætera matrimonium ratum, quod cæteroqui indissolubile est, & habet rationem sacramenti per ipsam solemnem professionem dissoluitur, ergò à fortiori propriâ auctoritate poterunt dissolui cætera vota, quantumvis reseruata per ipsam solemnem professionem in Religione approbata emissam. Consequentia probatur, quià fortius est vinculum, quod consurgit ex matrimonio rato, & legitimo, quam sit votum peregrinationis, quod euincitur, tum ex eo, quod illud est Sacramentum, cuius speciale bonum est indissolubilitas; tum ex eo, quod facilius Pontifices in his dispensant, quam in illo, cum non nisi ex grauissima causa beneficium dispensationis præstent in matrimonio rato. Confirmatur, quià talis commutatio cæterorum votorum in solemnem professionem in Religione fit auctoritate iuris sic disponentis *in d. c. scriptura de voto, & voti redempt.*, ergò non indiget alia auctoritate, vt validè fiat.

4 Omnia vota possunt commutari in professionem solemnem Religionis

Res-

4 Respondeo secundo, probabilius esse Titium posse sine auctoritate Pontificis, sed propria, vel proprij Prælati, vel Confessarij habentis facultatem commutandi vota non reseruata vota peregrinationis commutare in votum castitatis, vel Religionis. Ita sustinent DD. omnes præallegati pro sententia affirmatiua, & vlterius *Sairus lib. 6. Clauis c. 12. n. 14. Ioannes Malderus tract. 10. c. 5. dub 11. vers. dicto tertio*, *D. Thomas 2.2. q. 88. art. 12. Fernandez in suo examin. Theol. mor. part. 1. c. 6. §. 11. n. 2.* Pro cuius responsionis clariori notitia aduerte votum castitatis perpetuæ, & Religionis ex genere suo strictius esse, & perfectius, quam sint vota illa peregrinationis, quod ex multis colligitur, primo ex maiori difficultate, quam habet Pontifex in dispensatione illius, quam in dispensatione istorum, cum in Iubilæis crebrò facultatem concedant quoad ista, nunquam, vel vix quoad illa, & facultas quoad votum castitatis, & Religionis, vbi non est exceptio, trahit secum facultatem quoad vota peregrinationum, cum illa sit in ordine ad maiora, non sic facultas quoad ista trahit facultatem quoad illa, cum fiat comparatio minoris ad maius. Secundò, quià per votum castitatis, & Religionis obligatur vouens Deo, & quoad potentiam, & quoad actus sui corporis, vt scilicet illæsum seruetur à quocunque concubitu carnali, quod est quid perfectius, quam se obligare præcisè ad iter in honorem eiusdem Dei; vnde merito dicitur Prouerb. 16. *Omnis ponderatio non est digna animo continenti*. Quo supposito sic argumentor; Deus, qui ex voto ius acquisiuit, non præsumitur rationabilitèr inuitus, quod quis propria auctoritate pro re minus æstimabili, & minus secundum se grata conferat aliquod ex obiecto æstimabilius, & per se gratius, nec ad hoc exigit alicuius superioris ministerium, ergò, cum ex prædictis votum castitatis, & Religionis perpetuæ sit secundum se quid æstimabilius, & ex genere suo gratius, quam sit votum peregrinationis, poterit istud iuxtà rationabilitèr præsumptam Dei voluntatem in illud licitè commutari. Antecedens patet, quià ex genere suo debitum soluitur per quid æstimabilius ipsi debito; Nec obesse potest, si dicatur, quod inuito creditore vnum pro altero nequeat solui, vt sunt vulgatissima iura, adeoque, quod nequeat fieri talis commutatio sine superioris legitimi auctoritate, qui habeat declarare mentem Dei acceptantis talem commutationem; Non, inquam, obesse potest, quià nulla potest esse præsumptio, quod Deus possit esse inuitus de illa commutatione, cum ei ex genere suo gratius donum offeratur, nec Deus mouetur, sicuti homines potius ex propensione ad vnum, quam ad alterum, sed ex obiecto secundum se, quod, si fuerit perfectius, facilius acceptatur; nec exigit superioris ministerium ad declarandam suam voluntatem, nisi quandò dubium est, quod obiectum, quod offertur pro alio prius promisso sit magis, vel æquè bonum, nec ne? Cæterum, quandò euidentèr constat de maiori bonitate non est necessarium tale ministerium, cum ex genere suo gratius, & æstimabilius maiori cum facilitate acceptetur.

Votum peregrinationis potest commutari in votū castitatis, vel Religionis.

5 Respondeo tertio. Stante moderno iure Titius obligatus voto peregrinationis Hierosolymitanæ potest ex se illud commutare in votum peregrinationis Romanæ, vel Compostellanæ. Non moueor præcisè ea ratione, qua mouentur *Panormitanus*, *& Glosa in c. ex multa de Voto Fumus verb. Dispensatio*, *Tabiena eod. verb. n. 11.*, *Angles de voto art. 8 difficul 9.*, *Burgasius de irregul. part. 6. de voto nu. 82.*, *Graffius lib. 2. decis. aur. c. 31 num. 21.*, qui distinguentes, quandò huiusmodi votum fuit emissum solum causa deuotionis ad visitanda illa loca sancta, cum reuerentia, & deuotione, ac quandò fuit emissum ad debellandum infideles, & liberandum gloriosum Christi sepulchrum ab eorum impietate asserunt, quandò iuxtà primum sensum est emissum non esse reseruatum Romano Pontifici, benè tamen, quandò est elicitum iuxtà secundum sensum. Non moueor, inquam, quià longè probabilius est, quod vtroque modo, & ex vtroque fine emissum sit Pontifici reseruatum, prout docent *Siluester verb votum num. 3. vers. quartum*, *Rodriquez in bullam Cruciatæ §. 9. nu. 124.*, *& 2 part. summæ c. 99. num. 1.*, *& ex nostris*, *Homobonus 3. part. examin. tract. 13. c. 11. p. 124. Ioannes Angelus Bossius de tripl. Iubil priuileg. sect. 2. cas. 8. num. 10.* Moueor igitur, quià, quandò emissum est solius deuotionis causa, non potest vouens illud exequi sine Papæ licentia sub pena excommunicationis latæ sententiæ eidem Papæ reseruatæ, prout testantur *D. Antoninus 3. part. tit. 24 c. 30. in fine Suarez de censuris disp. 22. sect. 6. nu 6.*, *Sanchez lib. 4. summa c. 23. nu. 9* Quo posito sic ad rem nostram argumentor. Votum non exequibile, nisi per Pontificis dispensationem, non est votum certo obligatorium, sed tantum dependentèr ab euentu futuræ conditionis, scilicet concessionis Pontificiæ; Sed votum non certo obligatorium, sed pendens à futuro euentu voluntatis ab altero dependentis est commutabile cum alio voto certo in eodem genere, cum incertum in suo genere possit cum certo in eodem mutari; quinimmò ex eo, quod ipsius executio pendeat à voluntate Principis in multorum sententia, habetur, &

Stante moderno iure potest obligatus voto peregrinationis Hierosolymitanæ illud commutare in votum peregrinationis Romanæ.

& reputatur pro impossibili per textum *in l. continuus 137. §. cum quis, ff. de verb. oblig., & l. inter stipulantem §. sacrum, ff. de verb. oblig.* Confirmatur, quià votum illud peregrinationis Hierosolymitanę intelligitur emissum sub tacita conditione, si Pontifici placuerit, seù facultatem concesserit, sed votum conditionale pendente adhuc conditione potest dissolui, & mutari, siquidem ante illam, nullam penitus vim habet, ergò &c.

6 Votum peregrinationis Compostellanę potest mutari in Romanam.

Respondeo quartò. Si Titius vouerit peregrinationem Compostellanam intercedente legitima causa potest ex se, vel auctoritate proprij prælati, vel confessarij habentis facultatem quoad vota non reseruata votum illud commutare in peregrinationem Romanam, vel è contra peregrinationem Romanam in Compostellanam. Ita sustinere tenentur quotquot sustinent posse commutari votum in æquale propria auctoritate vouentis, *Arragonnius in 2. 2. D Thomæ q. 88. art. 12. dub. 1. dicto 3 Bonacina tract. de legibus disp. 492. punct. 7. § 3. num. 8. Fernandez in suo examine Theol. mor. part. 1. c. 6. §. 11. nu. 2.*, hancque etiam probabilem existimat *Suarez de Religione tom. 2. lib 6. cap 19. num. 4. in initio*, quamuis contrariæ sententiæ præcedentèr adhæserit, tanquam probabiliori. Ratio ex eo deducitur, quià huiusmodi vota ad inuicem comparata computantur æqualia, ad eundem finem ordinantur, æquè stricto iure reseruantur, & in eodem ordine constituuntur, ergò non est, cur ad inuicem non possint commutari, cum per talem commutationem non violetur ius Deo, sed eidem æquale in eodem ordine deferatur, vbi autem seruatur æqualitas secundum se pacem non videtur exigi ministerium Pontificis, vt determinet, quid Deo sit acceptius; æquale autem euidentèr est æquè acceptabile; Neque obesse potest, si asseratur, quod grauius vnum, vel alterum esse potest comparatiuè ad loca, in quibus huiusmodi vota emittuntur, quandòquidem contingere potest, vt qui emisit votum Compostellanum diu distet Compostella, & modicum Roma; & qui emisit votum peregrinationis Romanæ diu distet Roma, & parum Compostella, & sic non mutare in æquale, sed in longè inferius; Non, inquam, obesse potest, quià cum ratio finalis, ob quam emissum est illud votum sit cultus Dei, & veneratio Sanctorum, ad quam ordinatur illud votum, videtur materialitèr omninò se habere, quod itèr sit maius, vel minus, cum solum intendatur id, quod habet rationem finis. Si tamen supponas vouentem non solum habere pro fine cultum, & honorem Dei, & Sanctorum, sed etiam pœnitentiam, & carnis macerationem in diutino illo itinere, tunc non renuerem asserere, quod, si sit considerabilis differentia in itinere, adeovt diutinum commutetur in modicum, non possit propria auctoritate fieri, quià non tantum conferretur Deo, quantum eidem fuit per primum votum promissum.

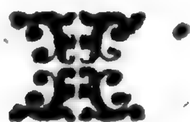
Respondeo quinto. Si Titius vouerit castitatem perpetuam potest illam propria auctoritate commutare in votum Religionis, non è contra. In hanc etiam responsionem propendere videntur quotquot sustinent posse votum mutari in melius, vel æquale propria auctoritate, non autem in deterius. Ratio primæ partis ex eo deducitur, quià votum Religionis ex genere suo est strictius, & ad plura obligat, quam votum simplex castitatis, ergò hoc in illud poterit commutari ex generali regula, quod vota reseruata possint in melius commutari, cum illud, in quod commutantur, sint Deo acceptabiliora, & gratiora. Antecedens probatur, quià votum Religionis præter implicitum ordinem, quem habet ad castitatem, dicit etiam onus graue subeundum ex vi illius subiectionis perpetuæ &c. Neque obesse potest, si asseratur, quod posito præcisè voto Religionis non intelligatur vouens ante executionem voti alligatus voto castitatis, vndè si antecedentèr fornicationem commiserit, vel ante professionem non constituitur reus fracti voti, nec sacrilegij, adeoque ex hoc capite non videtur votum Religionis strictius voto castitatis; Non, inquam, obesse potest, quià dato etiam, quod hic, & nunc facta illa commutatione votum castitatis non obliget, adeout, si actus fornicationis interim committatur, non contrahatur specialis malitia sacrilegij, quod multi negant, asserentes ex vi voti Religionis, in quod commutatum est illud castitatis, obligari etiam ad castitatem, & per violationem illius committi sacrilegium etiam antecedentèr ad professionem; hoc etiam, inquam, dato, adhuc esset mutatiò in melius, seù saltem æquale; nam ex vno capite ex vi illius voti Religionis, in quod facta est illa commutatio castitatis, obligatur ad non contrahendum matrimonium, & ex alio ex præcepto diuino ab actibus fornicationis prohibetur, quinimmò in ordine ad hos actus in multorum sententia non potest esse votum in rigore, cum nequeat esse de re præcepta; stante igitur tali onere non contrahendi matrimonium, & abstinendi ab actibus fornicarijs melius est, & Deo gratius subijci oneri perpetuæ subiectionis Religiosæ, quam præcisè subijci voto castitatis, quandòquidem hoc, quantum est in ordine ad vitandas nuptias in illo inuoluitur, & quantum ad abstinendum

7 Votum castitatis potest mutari in votum Religionis non è contra.

dum ab actibus fornicarijs sub alio iure continetur, & sic præter hoc ius Deo acquiritur ius ad perpetuam subiectionem vouentis Religionem; & hæc obligatio ad Religionem, cum oneribus eiusdem præponderat illi defectui, si in quo est, castitatis sub formali, & expressa ratione eiusdem, maximè cum onus castitatis sub alia ratione, & titulo adhuc vigeat.

8 Votum à magno Principe emissum de redemptione terræ Sanctæ nõ potest mutari in professionem Religiosã.

Respondeo sextò, votum emissum à magno Principe de redemptione terræ Sanctæ à potestate Saracenorum probabilius propria auctoritate non potest cõmutari in Religionis professionem *Sairus lib 6. clauis c 12 nu. 14. Angelus verb. votum 4. quæsito 2.* aduersus *Ioannem Angelum Bossium de tripl Iubilæi priuileg. sect. 2. cas. 8. n. 36. in fine*. Ratio ex eo deducitur, quià illud votum redemptionis Ierusalem præponderat professioni in Religione, cum maiorem Christi nominis gloriam præferat, & ordinetur ad extinguendum dedecus Christianorum, qui maximè vilipenduntur in sacris locis, in quibus eorum redemptio per effusionem sanguinis Christi Domini operata est; quinimmo quandoque Pontifices in ordine ad similes causas iam in Religione legitimè professis facultatem tribuunt exeundi, & aduersus huiusmodi nefarios Christiani nominis hostes pugnandi; quod signum euidens est huiusmodi opera in ordine ad bonum commune præponderare operibus Religionis, adeoque votum talis Religionis maximè in præpotente perfectius in hoc esse, & magis attendendum. Neque ob esse potest, quod textus *in d. c. scriptura de voto, & voti redempt.* loquatur generaliter, quod scilicet quodcunque votum possit resolui in solemnem Religionis professionem, qui propterea etiam sit intelligendus de hoc voto redemptionis Ierusalem in magno Principe, & præpotente; Non, inquam, obesse potest, quià ibi fit comparatio consuetorum votorum, quæ relata ad solemnem professionem minora intelliguntur, & minorem præseferunt vtilitatem tum in ordine ad ipsum vouentem, tum in ordine ad bonum publicum; hoc autem agitur de voto insueto, quod in maiorem redolet vtilitatem, adeoque &c.

§. XXIII.

An dispensatio super voto, vel ex obliuione, vel ex alia causa non petita tempore Iubilæi possit peti transacto Iubilæo.

SVMMARIVM.

Exponitur facti series. 1.
Non adimpletis operibus iniunctis nequit quis transacto Iubilæo super votis dispensari. 2.
Sententia negans etiam quando opera sunt adimpleta posse dispensari. 3.
Probabilius etiam elapso Iubilæo potest dispensari. 4.
Satisfit rationibus oppositis. 5.

DISQVISITIO XXIII. Pro tempore Iubilæi concessa fuerat facultas confessarijs à quocunque ordinario approbatis dispensandi, vel super irregularitate ex quocunque delicto, alijsque votis quantumuis Romano Pontifici reseruatis. Titius, vel irregularitate ex homicidio tenebatur, vel aliquo voto reseruato. Adimpleuit omnia onera iniuncta in Iubilæo, & supponitur Iubilæum acquisiuisse; nec tamen in illo petijt, vel ex obliuione, vel ex aliqua alia causa dispensationem super irregularitate, vel voto reseruato. Quæsitum hic fuit, an transacto Iubilæo, seu tempore Iubilæi etiam post multos annos possit vigore illius dispensari super illa irregularitate, seu super illo voto. 1 Exponitur facti series.

2 Non adimpletis operibus iniunctis nequit quis elapso Iubilæo super voto dispensari.

Dixi in facti serie, *& supponitur Iubilæum acquisiuisse*, cum opere ad illud consequendum iniuncta elicuerit, nam quando iniuncta non præstitit neque lucratus est Iubilæum, quantumuis *Homobonus de Bonis de casib. reseru. part. 1. c. 5. obseruat. 5. §. erat autem, & Alphonsus Leo de Iubil. part. 2. num. 203. in fine, & alij apud eosdem* sustineant etiam transacto tempore Iubilæi posse super irregularitate illisque votis oblatis posse dispensatio per quemcunque confessarium approbatum; probabilior tamen, & communior tantum docet vota oblita irregularitatem, quæ saltem generaliter non fuerunt commutata pro tempore Iubilæi, seu dispensata non posse eodem transacto ex vi eiusdem Iubilæi dispensari *Sanchez lib. 4. summa c. 54. nu. 52. Ioannes Angelus Bossius de tripl. Iubil. priuil. sect. 2. cas. 40. n. 2.*, quibus adhærere videntur *Suarez tom. 2. de Religione lib. 6. c. 16. nu. 15. in fin. Sanctarellus c. 8. dub. 13. vers. inolere*; nec incongruæ rationi hæc communior sententia innititur; quandoquidem nec tempore Iubilæi sublata sunt per dispensationem, nec specialem, nec generalem,

lem, vt supponitur, nec amplius remanet in confessario facultas super illo dispensando, cum ratio propter, quam talis facultas concessa est non subsistat, cum hæc sit Iubilæum, quod verè non obtentum supponitur ob non implementum operum; quod si asseras, quod neque hac ratione subsisteret dispensatio speciatim posita super voto expresso, seu irregularitate pro tempore Iubilæi, quandòquidem facultas est per ordinem ad Iubilæum, quod si ex defectu executionis operum iniunctorum non obtineatur non præstat vim, vt gaudere quis posset effectu dispensationis, quod tamen non videtur asseri à patronis huius nostræ responsionis, dum asserunt non posse elapso Iubilæo dispensari, si pro tempore eiusdem Iubilæi non fuerit posita saltem generalis dispensatio, qui per consequens videntur tenere, quod si illa fuerit posita possit poni dispensatio eo elapso, quià exceptio firmat regulam ex vulgatissimis iuribus, & tamen procedunt in suppositione, quod opera iniuncta non fuerint tunc præstita, nec obtentum Iubilæum. *Si*, inquam hoc asseras statim impugnaberis, quià, si re vera quis opera iniuncta non præstiterit, non videò quomodò valide possit consequi priuilegium dispensationis super votis, & irregularitate. Quamobrem ea, quæ dicuntur dicere assertores nostræ opinionis procedunt dumtaxat, quandò præstita sunt omnia opera iniuncta, & dubium est de consecutione Iubilæi tunc etenim semper præsumitur in fauorem exequentis huiusmodi opera, & etiam Iubilæi.

3 **Sententia negans etiā quando opera sunt adimpleta posse dispensari.**

Sistendo igitur in terminis, secundum quos irretitus irregularitate, seu voto supponatur omnia opera iniuncta præstitisse, & consecutum fuisse Iubilæum, & pro tempore Iubilæi nulla facta fuerit per cōfessarium electum dispensatio nec in genere, nec in specie quoad oblita, vel omissa asserent eodem tempore elapso in vi eiusdem Iubilæi non posse super illis dispensari *Rodriquez in summa prima parte c. 148. num. 18. Regius in suis resol c. 21. per totum, Ludouicus Beia part. 2. respons. casu nono in ordine qui est primus ex propositis in Congregatione habita feria 3. die 29 Maij Iulius Lauorius de Iubileo part. prima c 34. nu. 92. vers. recentiores Bonacina in decem præcepta disp. 4. q. 2. punct. 7. §. 3. num. 14.* Rationem ex eo deducunt, quià elapso tempore Iubilæi in ordine ad huiusmodi dispensationes cessat iurisdictio in confessarijs, nec potest dici prorogata ex conuentione pænitentis, & confessarij, cum nec in genere, nec in specie de illis facta fuerit mentio pro tempore eiusdem Iubilæi; Neque obesse potest, si asseratur, quod quoad peccata oblita reseruata intelligatur prorogata huiusmodi iurisdictio, vt videtur esse cōmunior consensus, adeòque videatur etiā prorogata quoad huiusmodi vota, & irregularitatem; Non, inquam, obesse potest, quià in ordine ad peccata oblita reseruata absolutio præcedens præstita pro tempore Iubilæi saltem virtualitèr, & implicita ad ipsa refertur, quià datur in ordine ad remissionem peccatorum, quæ necessaria est ad effectum Iubilæi cōsequendum, & propterea absoluens, cum debeat intendere omni modo, quo potest talem remissionem, debet etiam intendere absoluere à reseruatis; in ordine verò ad vota, & ad irregularitatem ipsa absolutio præcedens præstita pro tempore Iubilæi ex se non refertur ad dispensationem quoad illa, cum possit esse remissio peccatorum, quantum ad effectum consequendi Iubilæum remanente voto in suo robore, & item irregularitate, adeòque &c. Nihilominus

4 **Probabilius potest dispensari.**

Respondeo, etiam elapso tempore Iubilæi Titium, qui præstitit pro tempore eiusdem omnia opera iniuncta, & consecutus est idem Iubilæum posse super illis votis, & irregularitate, dispensari, non obstante, quod pro eodem tempore Iubilæi, nec generalis dispensatio fuerit posita. *Fernandez in medulla part. 3. c. 7. § 8. n. 6. Sanctarellus de Iubilao c. 13. dub. 1., Zerula lib. 2. de Iubilao c. 12. dub 10., Sanchez lib. 8. de matrimon. disp. 15. nu. 13., Ioannes Angelus Bossius de tripl. Iub. priuileg. sect. 2. cas 45. num. 4.*, & hic plures alios refert. Ratio ex eo deducitur, quià causa quantumvis delegata, quandò iam cæpta est quoad iurisdictionem potest prorogari vsq; ad consummationem eiusdem causæ per textum *in c. gratum, & c. relatum de offic. deleg. l. quià, ff. de iurisd. omn. Iud. Auendanus de exeq. mandat. c. 1. num. 11.*, Sed in præsenti hypothesi censetur ex implicito voluntate pænitentis prorogata iurisdictio etiam in ordine ad vota, & irregularitatem, ergò &c. Minor probatur, quià ex eo, quod executus fuerit omnia opera iniuncta, & Iubilæum fuerit consecutus intelligitur ea omnia voluisse consequi, quæ eidem competere possunt ex vi eiusdem Iubilæi, & ex tunc acquirere ius pro omni tempore, pro quo continget priuilegijs eiusdem frui, ergo ex tunc intelligitur prorogasse iurisdictionem non solum eiusdem confessarij, sed cuiuscunque alterius, quem contigerit eligi de nouo per eundem pœnitentem; Neque obesse potest, si asseratur priuilegia, & facultatem eisdem vtendi per dispensationem, vel commutationem esse alligata, seu alligatam certo, & determinato tempori, nempè quindecim diebus pro quibus conceditur ipsum Iubilæum, quo

propterea elapso non est, cur non debeat talis facultas expirare; Non, inquam, obesse potest, quià facultas etiam delegata ex consensu partium potest prorogari extra tempus, ad quod est data dummodò fiat prorogatio pro tempore habili, & pro quo durat ex concessione ipsa facultas; vt contingit in præsenti hypothesi secundum, quam præsumitur pœnitens, qui opera iniuncta adimpleuit voluisse omnia, quæ ex eodem Iubilæo ipsi possunt competere, & extunc pro quocunque tempore, vnde quandò elapso termino Iubilæi actu conceditur dispensatio refertur ad tempus, pro quo prorogato est talis facultas, cum in virtute talis prorogationis illam dispensationem obtineat! Dici etiam potest cum *Diana part. 2. tract. 16. & secundo miscelan. resolut. 9 vers. sed ego contrarium Ioanne Angelo Bossio de triplici Iubilæi priuilegio sect. 2. cas. 45. nu. 4.*, & alijs, quod quamuis opera in Iubilæo præscripta sint alligata tempori eiusdem Iubilæi, adeò vt extrà illud validè non possint præstari, priuilegium, tamen quod ex illis consequitur non videtur illi tempori alligatum, sicuti, si Pontifex eroganti eleemosinam pro certo die concedat priuilegium aliquod eleemosina quidem est alligata certo termino, seu illi dici, non tamen priuilegium ipsum, quod elapso tali tempore potest consequi.

5 Satisfit rationibus oppositis. Ex quibus omnibus habes, quid respondeas ad rationes contrariæ opinionis; dic etenim iurisdictionem confessarij non expirare cum tempore Iubilæi, tum quià virtualitèr intelligitur prorogata ex præsumpto consensu eiusdem pœnitentis; tum quià licet opera sint efficacia tali tempori, non tamen priuilegium, quod consequitur ad illa.

---

§. XXIV.

An vota commutata, seu dispensata vigore Iubilæi reuiuiscant eo posteà non obtento.

S V M M A R I V M.

Status disquisitionis expositus. 1.

DD. asserentes posita dispensatione, & non adimpletis operibus vota reuiuiscere, & in suo robore permanere. 2.

Sententia opposita magis communis. 3.

Si pro tempore, quo dispensationem obtinuit intendebat consequi Iubileum per opera iniuncta, vtique vota non reuiuiscunt illis non adimpletis, secus si non intendebat consequi Iubilæum, nec opera exequi. 4.

Si pro tempore dispensationi fuerit animus consequendi Iubilæum, & pro tempore eiusdem Iubilæi fuerit ille animus reuocatus probabilius indiget noua dispensatione. 5.

DISQVISITIO XXIV. Titius alligatus pluribus votis etiam reseruatis concesso pro aliquo tempore Iubilæo, quod lucrari intendebat virtute eiusdem obtinuit dispensationem super eadem vota non tamen adhuc completis operibus iniunctis. Posita tali dispensatione consulto, & deliberata voluntate non prosecutus est opera iniuncta, sed ea pœnitus omisit, & per consequens Iubilæum non obtinuit. Quæsitum hic fuit, an licitè posset gaudere beneficio dispensationis, an verò vota ipsa perinde, ac si non esset dispensata permaneant in suo robore, & adhuc obligent. 1 Status disquisitionis expositus.

Nonnulli ex Neotericis apud *Dianam part. 2. tract. 16. & 2. Miscel. resol* 10., & præcipuè *Raphael della Torre in 2. 2. tom. 1. q. 88. art. 12. disp. vlt. n* 5. asserunt vota illa non adimpletis operibus iniunctis reuiuiscere, & adhuc in suo robore perseuerare; vndè dicunt, quod per illam dispensationem vota suspendantur vsque ad eorumdem operum complementum, quibus propterea non adimpletis votum, seu vota redeunt ad suum ius primæuum. 2 Sententia asserēs reuiuiscere.

Communior tamen sententia sustinet vota illa post illam dispensationem non reuiuiscere *Graffius lib 4. decis. aurear. c. 15. n 27. Henriquez lib. 7. summa c.* 11. *num.* 4. *Georgius Pollachius in Bullam Vrbani VIII. sect. 42. nu. 69.*, & alij plures quos citat, & sequitur *Ioannes Angelus Bossius de tripl. Iubilæi priuileg sect. 2. cas. 29. n* 1. Rationem adducunt, quià illa facultas absoluendi, commutandi, seu dispensandi pro tempore Iubilæi est concessa absolutè absque conditione rei acidentiæ; posita autem dispensione pro tempore habili, per quam absolute vota extinguuntur non est, cur posteà debeant reuiuiscere; cum ius semel extinctum non amplius reuiuiscat. 3 Sententia opposita magis cómunis.

Respondeo, cum distinctione, vel etenim allegatus huiusmodi votis, vel irregularitate pro tempore, quo dispensationem super illa obtinuit, intendebat consequi Iubilæum per executionem operam iniunctorum, & deinde impetrata tali dispensationem mutata voluntate opera illa omisit, nec consecutus est Iubilæum; vel pro tali tempore, nec voluit Iubilæum consequi, nec opera iniuncta præstare. Iuxtà primum sensum probabiliorem existimo communiorem opinionem mox recitatam, quod scilicet postmodum huiusmodi vota non reuiuiscant. Iuxtà secundum verò sensum sentio non solum reuiuiscere, sed nec huiusmodi vota ex- 4 Si pro tēpore dispensationis intēdebat consequi Iubilæum vota nō reuiuiscūt, secus, si illud nō intēdebat.

extincta esse. Iuxtà primum loquuntur omnes DD. pro eadem cómunio opinione relata, & vlterius *Suarez tom. 2 de Religione lib. 6. de voto c. 16. nu 9. Sanchez lib. 8. de matrimon. disp. 15. n. 22., & lib 4. summa c 59. n. 49. Filliutius tom. 1. tract. 8. c. 10. n. 8. Laiman. lib. 5. tract. 7. c 8. num. 9.* Iuxtà secundum præter præcitatos pro prima opinione loquitur *Nugnus in addit. ad tertiam partem tom 2. q 9. art. 2. dub. 4. in fin.*

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quià ad commutationem votorum, ad dispensationem super eisdem, & super irregularitate, & ad absolutionem reseruatorum non requiritur, quod opera iniuncta prius exequantur, prout communitèr tenent DD. etiam contrariæ sententiæ, cum non præscribatur ordo seruandus in huiusmodi operibus, sed possint incohari à confessione peccatorum, in qua ponitur ipsa commutatio dispensatio, & absolutio *Suarez tom. 2. de Religione lib 6. de voto c. 16. nu. 6., Sanchez lib. 4. summa c. 54. num. 42 Leo de Iubilaeo part. 2. num. 5. Sanctarellus de Iubil. c. 12.*, & in eo casu commutatio, absolutio, & dispensatio absolutè, & simplicitèr datur, non dependenter à futura conditione, ergo, si tunc fuerit animus lucrandi Iubilæum, & exequendi opera omnia iniuncta pro tempore habili non erit, cur illa dispensatio, commutatio &c. facta in illa confessione non teneat, & quamvis posteà omnia opera non exequantur, nec Iubilæum lucretur, non erit, cur vota debeant reuiuiscere; cum ius semel absolute extinctum non amplius reuiuiscat. Hæc consequentia probatur, quià cum non requiratur ordo in executione huiusmodi operum iniunctorum posito proposito efficaci illa præstandi pro tempore habili habetur quid quid requiritur ad validam dispensationem simplicem, & absolutam, quæ cum non fuerit posita sub conditione immediatè suum consequitur effectum, ergo &c. Confirmatur exemplo in sententia eorum, qui asserunt in Sacramento Eucharistiæ non posse validè consecrari vnam speciem sine intentione consecrationis in altera, qui tamen docent, quod si habita intentione consecrandi in vtraque in vna consecrat, & posteà mutata voluntate cesset à consecratione alterius primû validè consecratam esse cum posita fuerit consecratio sine conditione, & in executione non pendeat ab euêto futuræ conditionis. ergo etiam, si quis habita intentione lucrandi Iubilæum, & ea omnia, quæ ad ipsum consequendum requiruntur fuerit primò dispensatus super voto, & deindè mutata voluntate, nec opera iniuncta executus fuerit, nec consecutus Iubilæum non erit inualida dispensatio, cum ad illius valorem non prærequiratur executio omnium operum iniunctorum, sed sola intentio, & efficax illa exequendi, nec dispensatio ponatur conditionalitèr, nec pendeat ab euentu futuræ conditionis.

Non præscribitur ordo seruandus in huiusmodi operibus.

Euincitur exemplo, & paritate.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quià dum antecedentèr ad absolutionem, & dispensationem non aderat voluntas consequendi Iubilæum, nec exequendi opera iniuncta non aderant ea omnia, quæ requiruntur ad validam dispensationem, quandòquidem Pontifex non concedit Iubilæi priuilegia, nisi in ordine ad illud obtinendum, ergò seclusa voluntate lucrandi Iubilæum priuilegia eiusdem nullam vim habere possunt, cum deficiant ea, quæ ex dispositione concedentis requirantur ad eadem priuilegia, seù ad valorem eorundem. Iuxtà hanc secundam partem præsentis responsionis sequitur, quod absolutè non teneat dispensatio, non quod eius effectus suspendatur vsque ad implementum operum iniunctorum, quià dum posita est dispensatio non erant substantialitèr requisita ad ipsius consecutionem validam. Confirmatur, quià deficiente intentione lucrandi Iubilæum, & exequendi opera iniuncta non tenet absolutio quoad peccata reseruata, prout docet *Ioannes Angelus Bossius de tripl. Iubil. priuileg. sect. 2. cas. 31. num. 4. verb. neque valet argumentum*, & implicitè etiam sentiunt *Nauarrus in miscell. de orat. 19., & in summa c. 26. n. 13. Zerula in praxi Episcop. part. prima verb absolutio § 11. Bonacina de sacrament. disp. 5. q. 7. punct. 5. § 5. n. 16. Sanctarellus de Iubil. c. 12 dub. 1.* dum dicunt, quod teneat absolutio, si tempore eiusdem absolutus habuerit animum lucrandi Iubilæum, & exequendi opera iniuncta, ex quo sequitur, quod, si talem animum non habuerit non teneat absolutio, cum exceptio firmet regulam, ergò deficiente tali intentione, nec tenebit dispensatio super vota, & irregularitates. Consequentia probatur, quià magis videtur connecti cum absolutione absolutio à reseruatis, quam dispensatio in votis, ergò &c.

Facultas dispensandi est per ordinem ad Iubilæū

5 Si autem hic inquiras, quid sit dicendum, quandò pro tempore dispensationis non habuit animum lucrandi Iubilæum, nec adimplendi opera iniuncta, & posteà obtenta dispensatione mutato animo opera illa executus est, & consecutus Iubilæum, an scilicet sine alio reualidetur illa dispensatio, an verò requiratur, quod de nouo ponatur? Videtur absolutè dicendum sine alio immediatè reualidari, quandòquidem pro tempore habili posita est dispensatio, ad implementum operum, & consecutio Iubilæi, & licet pro tempore, quo posita fuit dispensatio non fuerit animus lucrandi Iubilæum, nec adimplendi opera, quià tamen talis

Si animus voti consequendi Iubilæum fuerit reuocatus intra tempus Iubilei dispensatus indiget alia dispensatione.

talis animus retractatus fuit in tempore habili durante scilicet Iubilæo, hoc est intra tempus præscriptum sunt omnia posita, quæ requiruntur ad consecutionem priuilegiorum potissimum cum ex supradictis non præscribatur ordo in executione huiusmodi operum. Hoc confirmari potest ex ijs, quæ plurimi docent de eo, qui contraxit fictè sponsalia sine animo se obligandi, qui si reuocet illam fictionem eadem immediatè reualidat. Nihilominus probabilius sentiunt alij requiri nouam dispensationem; quandòquidem prima in sua origine omninò infecta est, & ita habetur, ac si non esset posita, nec præcisè remanet suspensa, vt supra innuebamus, ergò non potest reualidari nisi noua dispensatio constituatur; Neque dicas inualiditatem solum consurgere ex defectu voluntatis consequendi Iubilæum, quo propterea defectu sublato per nouum actum illud consequendi non est, cur non reuiuiscat, sicuti reuiuiscunt sponsalia fictè contracta per reuocationem fictionis per actum internum; Contra enim impugnaberis, quia ad validam dispensationem non solum requiruntur requisita ex parte dispensandi, sed vlterius potestas, & exercitium validum iurisdictionis in dispensante, cum hæc duo in ordine ad hunc effectum sibi sint correlatiua, vnde ex defectu ex parte dispensati, seù dispensandi resultat etiam defectus legitimæ potestatis in dispensante cum hæc potestas sit solummodò suppositis requisitis; licet igitur subsequentèr defectus ex parte dispensandi per nouum actum auferatur, quià tamen in ordine ad illum actum dispensationis iam positum per dispensantem nihil de nouo ponitur, ideo actus ipse dispensationis ex parte dispensantis remanet deficiens, & infectus, qui propterea ad sui validitatem indiget renouatione. Quid igitur in hac controuersia concludendum? Vtramque opinionem probabilem existimo, probabiliorem tamen, & tutiorem arbitror secundam, & rationes pro eadem adductæ satis efficacitèr ipsam euincunt. Solum obesse potest paritas adducta de sponsalibus fictè contractis, quæ reualidantur per solum consensum internum reuocantem fictionem, nec disparitas assignata potest quidquam officere, quandòquidem sicuti in dispensatione requiritur habilitas in subiecto, & potestas in dispensante ita in sponsalibus requiritur promissio in vno, & repromissio in altero, & sicuti reualidantur sponsalia fictè contracta per solam reuocationem fictionis ex parte eius, qui finxit, quià supponitur alter, qui verum consensum præbuit perseuerare in eodem, ità non est, cur non reualidetur dispensatio per reuocationem prioris voluntatis non exequendi opera iniuncta, cùm præsumatur voluntas dispensantis perseuerare, nec minus valor repromissionis dependet à validitate promissionis, ac potestas in dispensante dependeat ab habilitate dispensati. Sed hæc omnia etiam possunt eludi ex eo, quod valor repromissionis solum dependet à voluntate repromittentis, in qua propterea potest validè perseuerare; facultas autem in dispensante dependet à voluntate Pontificis concedentis, à qua totam vim sumit; cum autem Pontifex non intelligatur hanc vim conferre nisi in ordine ad Iubilæum, seù ad voluntatem idem consequendi; hinc est, quod deficiente tali voluntate pro tempore, pro quo confertur dispensatio, deficiat etiam potestas adeoque actus dispensationis, qui præcipuè sumitur penes dispensantem per indè se habeat, ac si non fuerit positus, sicque dici non potest, quod in eodem valide perseueret.

Dispar ratio de reuocatione fictionis in sponsalibus fictè contractis.

---

§. XXV.

An, qui tempore Iubilæi non cõfessus est, cum nullius peccati læthalis sibi conscius esset, nec petijt dispensationem super voto possit posteà à quocunque confessario à se electo à peccatis reseruatis in culpabilitèr oblitis pro tempore Iubilæi absolui, & dispensari.

SVMMARIVM.

Facti series in suis terminis. 1.
Regularitèr non est necessaria confessio ad consequendum Iubilæum, quandò suna adest culpæ læthalitèr. 2.
Intellige nisi iniungatur, vt opus, seù vt pars operis. 3.
Sententia Sanchez asserentis etiam transacto Iubilæo posse eligi confessarium à quo absoluatur, & dispensetur. 4.
Sententia negans cum suis fundamentis. 5.
Sententia affirmatiua præfertur. 6.
Soluuntur rationes oppositæ. 7.

DISQVISITIO XXV. Currente tempore Iubilæi Titius executus est omnia opera iniuncta, & Iubilæum ipsum præsumitur consecutus, sed cum pro tali tempore sibi conscius non esset alicuius peccati læthalis confessionem omisit, nec pro tunc petijt dispensationem à voto. Elapso eiusdem Iubilæi tempore recordatus est peccati læthalis reseruati, cognouitque

1 Exponitur factum in casu particulari.

uitque votum illud, quo afficiebatur, valdè sibi onerosum forè. Quæsitum fuit, an in data hypothesi elapso eiusdem Iubilæi tempore posset sibi confessarium ex approbatis eligere, à quo posset à reseruato absolui, & super voto dispensari?

3 Confessio non est necessaria ad consequendum Iubilæum, quãdò non adest peccatum lethale.

Antequam ad resolutionem præsentis, quæ sit deueniam præsuppono regulantèr ad consequendum Iubilæum non esse necessariam confessionem in eo, qui sibi nullius peccati lethalis conscius est, sed dumtaxat venialium, prout docent *Siluester verb. indulgentia nu. 27. D. Antoninus prima part. tit. 10. cap. 3. § 5. col. 3. Zerula de Iubil lib. 1. c. 15. dub. 16 Ioannes Angelus Bossius de tripl. Iubil. priuil. sect. 4. cas. 19. §. 3.* Ratio ex eo deduci potest, quià Pontifices in suis indultis præsumi debent loqui iuxtà ius commune annuæ confessionis nisi aliud exprimant, sed ius commune iuxtà communiorem opinionem non obligat nisi ad confessionem læthalium. Accedit, quod regularitèr confessio præscribitur per modum dispositionis ad habilitandam animam per gratiam ad acquirendam remissionem pœnæ, quod Pontifex in suis indultis intendit, sed qui caret peccatis læthalibus iam habet id, quod Pontifex per confessionem intendit.

3 Intelligenisi iniungatur, vt opus, seù vt pars operis.

Dixi *regularitèr*, quandò scilicet confessio apponitur per modum maioris dispositionis, nam si iniungatur, vel vt opus, vel vt pars operis probabilius sentio sine confessione venialium, si lethalia non extent, non consequi Iubilæum, cuius ratio euidens est, quià sine opere præscripto non obtinetur indulgentia, cum sit stricti iuris, & sicuti quis non obtineret indulgentiam sine eleemosina, si illa præscribatur, ita nec obtinere potest sine confessione, si illa per modum operis iniungatur. Quomodo autem dignosci possit quandonam per modum dispositionis iniungatur, & quandonam per modum operis, seù partis operis ex verbis Bullæ dignoscendum est; si enim præscribitur sub conditione, vel per verba æquipollentia conditioni, vt si dicatur *Indulgentiam concedimus, si confiteantur*, vel sola præscribatur confessio sine alijs operibus tunc sentiendum est præscribi tanquam opus, & necesariam esse; si verò non præscribatur sub conditione, sed dicatur *Confessis, & atritis concedimus &c.* addendo alia opera expresa per modum conditionis, vel per verba æquipollentia, tunc dicendum est apponi per modum dispositionis, & non necesariam esse.

Procedit igitur quæsitum, quandò confessio præcipitur solummodò per modum dispositionis; si enim præcipiatur, vel vt opus, vel vt pars operis non potest locum habere, quandòquidem deficiente opere iniuncto, vel parte operis non consequeretur Iubilæum, adeoque non esset, cur inquireretur, an vigore ipsius posset posteà poni absolutio super reseruatis inculpabilitèr oblitis, & dispensatio super votis.

Sanchez *lib. 8. de matrimon. disp. 15. n 17., & 19., & lib. 4. summæ c. 54. n. 39., & 41.*, hocque probabilius etiam existimat *Ioannes Angelus Bossius de tripl. Iubil. priuil. sect 1 cas 30. n. 2.* sentit in hac hypothesi transacto etiam Iubilæo posse eligi confessarium ex approbatis, qui absoluat ab huiusmodi peccatis inculpabilitèr oblitis, & dispenset super votis. Rationem adducit ex ijs, quæ etiam nos supra dicebamus, quod scilicet, licet opera iniuncta alligentur certo tempori priuilegium tamen, quod indè consequitur illi tempori non adstringitur, ergò etiam eodem elapso, si opera iniuncta fuerint adimpleta poterit, qui adimpleuit gaudere priuilegio, sibique confessarium eligere à quo absoluatur à peccatis illis reseruatis, & dispensetur in votis. 4 Sententia afferens posse absolui, & dispensari.

Ex aduerso negant *Rosella verb. confessio 2. num 6. Angelus verb. confessio 2. num 11. Siluester eod. verb. confessio 1 num. 7. Nauarrus in summa c. 26. num. 13. Sairus lib. 7. Thesauri c. 14. nu. 8., & seqq. Floronus de casib. reseru. c. 4. §. 10. vers aut confessus est habenti, Henriquez lib. 6. summæ c. 16. n. 6.* quibus adhærere videtur, *Suarez de pænit. disp. 31. sect. 4. num. 20. in fin.* Ratio istorum ea esse potest, quià cum in confessione non incæpta fuerit causa non videtur eadem prorogata extra tempus Iubilæi, quià prorogatio debet esse ex consensu non solum pænitentis, sed etiam confessarij; vbi autem confessio non est habita non potuit accedere consensus Confessarij ad prorogationem. Secundò, quià dato etiam, quod supposito adimplemento operum iniunctorum priuilegium non sit alligatum tempori, cui opera eadem sunt alligata, vbi tamen priuilegium non cæpit habere vim à confessione, non videtur in aliquo firmari, & propterea cum tempore præscripto pænitus euanuisse. Quid igitur in hac controuersia concludendum? 5 Sententia negans, cũ suis fundamentis.

Respondeo probabilius esse posse etiam elapso tempore Iubilæi sibi eligere confessarium ex approbatis, à quo absoluatur à peccatis illis reseruatis inculpabilitèr oblitis, & dispensetur super vota. Ita *Sanchez loc. quo supra*, & præcipuè in terminis *num. 19., & Ioannes Angelus Bossius*, cum pluribus Nestoricis allegatis ab *Henriquez lib. 6. de pænit. c. 16. num. 6. in comment. lit. H.* Ratio ex eo deducitur, quod asserebamus pro prima sententia affirmante, quod scilicet, licet opera iniuncta sint alligata tempori priuilegium tamen, 6 Sententia affirmatiuè præfertur.

tamen, quod indè consequitur posse esse extra illud tempus, & exequens opera iniuncta præsumitur voluisse ex illis acquirere quidquid ex illis prouenire potest, ergò, qui executus est huiusmodi opera iniuncta, & pro eo tempore ex obliuione inculpabili non obtinuit absolutionem à reseruatis, nec dispensationem super voto habita cognitione poterit ex vi Iubilæi acquisiti, & executionis operum iniunctorum velle, & consequi, quæ tunc non consecutus est ex obliuione, vel ex alio capite, Confirmatur ex ijs, quæ supra sub hoc eodem titulo dicta sunt nempe *sub tit. Contractus XV. de matrim. 3. Disq. 2. §. 18.* nempe, quod, si quis pro tempore Iubilæi executus fuerit opera iniuncta, & consecutus Iubilæum, & in confessione ex obliuione inculpabili omiserit peccatum aliquod reseruatum, nec petijrit dispensationem super voto, possit eodem tempore elapso absolutionem illam, & dispensationem obtinere, ergò etiam, quandò cum sibi non esset pro eo tempore conscius alicuius peccati læthalis omisit confessionem poterit habita cognitione alicuius peccati læthalis reseruati antecedentèr commissi ex vi Iubilæi acquisiti velle absolutionem ab eodem, & etiam dispensationem super voto; Neque dicas disparem esse rationem, quandò confessio præmissa est, ac quandò nulla confessio præcessit, quandòquidem, quandò præmissa est per absolutionem vnius peccati cætera omnia intelliguntur indirectè remissa, quandò verò nulla præcessit confessio, nec directè, nec indirectè est absolutio ab illo reseruato, nec dispensatio super voto; contrà enim impugnaberis; quià quantumvis fortior ratio militet, quandò præmissa est confessio ex illo motiuo, quod adducitur in instantia, non tollitur tamen quin sit sufficiens ratio intuitu Iubilæi acquisiti, quandò etiam nulla habita est confessio pro tempore eiusdem Iubilæi, quià cum hoc supponatur acquisitum non obstante illa omissione confessionis tribuit ius ad ea omnia, quæ ex vi ipsius conceduntur.

Rationes euincentes assertum.

Hac ratione *Sanchez d. lib. 8. disp. 15. n. 21.* quamuis doceat, quod quando acquisitum non est Iubilæum præmissa, tamen est confessio cum intentione exequendi opera iniuncta, quæ posteà mutata voluntate omisit in vigore illius confessionis possit pænitens à reseruatis ex obliuione omissis, etiam eodem elapso absolui; non possit tamen ab eisdem posteà absolui, si nulla tunc habita fuerit confessio, eo quod non haberet conscientiam culpæ læthalis; quamvis, inquam, hoc doceat, docet tamen *d. disp. 15. num. 19.*, quod si ille omnia opera iniuncta fuerit executus, & consecutus fuerit Iubilæum, quamvis confessionem nullam præmiserit, cum sibi nullius læthalis esset conscius, possit posteà cognito peccato læthali reseruato ex vi eiusdem Iubilæi acquisiti velle absolui ab illo à confessario approbato per se ad illud munus eligendo. Rationem diuersitatis ex eo adducit, quià quando Iubilæum non est acquisitum nec vlla est præmissa confessio ex nullo capite oritur ius, vt eo elapso possit à peccatis reseruatis non confessis absolui; non ex vi præcedentis sacramentalis absolutionis, cum nulla fuerit habita; non ex vi Iubilæi, cum hoc non fuerit acquisitum; Quando vero nulla est præmissa confessio, cum pænitens nullius læthalis tunc sibi fuerit conscius, acquisitum tamen sit Iubilæum, quamvis ex vi confessionis Sacramentalis non possit absolui cum nulla præcesserit, potest tamen absolui vi Iubilæi acquisiti, cum hoc conferat ius ad omnia priuilegia; Ex quibus habes ex vi Iubilæi posse impendi absolutionem, quæ pro tempore eiusdem non fuit impensa.

Ad rationes, quæ ex aduerso afferebantur nunc respondendum est, & quidem ad primum dic, quod quantumvis per confessionem non incæpta fuerit causa, adeòque ex vi eiusdem non possit dici prorogari per cetera tamen opera iniuncta adimpleta, & per Iubilæum acquisitum ius ortum fuerit ad priuilegia, quæ consequuntur ad ipsa, quod ius quantumvis oriatur pro tempore Iubilæi executionem tamen non exigit necessariò pro eodem tempore, quod idem dic ad secundã. 7 Soluuntur rationes oppositæ.

---

§. XXVI.

An dispensatio restringatur tantum ad tempus concessum, quandò ex errore petentis minus petitum est, & concedens æquè maius concessisset, si fuisset petitum.

S V M M A R I V M.

Status controuersiæ expositus. 1.
Rationes fundentes posse vti illa dispensatione. 2.
Dispensatio non potest suffragari, nisi ad tempus quo est concessa. 3.
Satisfit rationibus contrarijs. 4.

DISQVISITIO XXVI. Caius Diaconus Regularis, qui tantum adimpleuerat vigesimum tertium suæ ætatis annum recursum habuit ad Romanum Pontificem pro dispensatione super ætate ad effectum, vt posset ordinari ante tempus à iure præscriptum ad Sacerdotium, 1 Factũ expositum in suis terminis.

Ex

Ex errore dispensationem petijt pro vndecim dumtaxat mensibus, cum tamen comparatiuè ad proxima sacra tempora, pro quibus haberi debebat ordinatio, deessent ad legitimam ætatem menses vndecim, cum decem diebus. Annuit Pontifex iuxtà petitionem, & dispensationem concessit pro vndecim mensibus, quæ dispensatio quoad tempus sufficiens non erat, cum pro tempore ordinationis deessent vltrà vndecim menses, pro quibus cōcessa erat dispensatio, decem dies, super quos eadem non cadebat. Certum est, quod, si petitio posita fuisset ad maius tempus intra tredecim menses, æquè primò, seù eadem facilitate fuisset prorogata concessio, cum ex stilo curiæ eadem compositione pecuniaria dispensatio concedatur ad tredecim, ac ad decem, vel sex, vel tres menses. Quæsitum hic fuit, an, cum talis petitio fuerit posita limitatè ad vndecim menses ex errore, potuerit concessio etiam limitata ad illud tempus ex præsumpta Pontificis voluntate prorogari ad illud, tempus, quod deficit, adeò vt Caius potuerit ordinari pro temporibus sacris tunc occurrentibus quantumvis defecerint illi decem dies.

2 Rationes suadentes posse vti illa dispensatione.

Videtur prima fronte dicendum posse Caium ex præsumpta Pontificis voluntate dispensatione illa vti, & ordinari etiam si ad tempus concessionis defecerint decem illi dies, de quibus in facti serie, quià si tempus illud re vera deficiens à legitima ætate fuisset expressum, adhuc Pontifex eadem facilitate concessisset, cum ex stilo Curiæ eodem negotio concedatur dispensatio ad tredecim menses, ac ad decem, vel quatuor; in concessione autem quantumvis minoris intelligitur etiam virtualitèr concessum maius, quandò maius, & minus eodem modo, & eadem facilitate conceditur, nec concedens ad vnū difficilior est, quam ad alterum, & error ex ignorantia contingens tunc non vitiat, quandò eo non obstante concederentur litteræ *Speculator tit. de dispensatione §. dicendum restat nu. 10. vers. quid si Innocentius c. dudum el 2 nu. 15. vers. validam de elect. Decius c. post electin noua edit. num 11. not. 4. & c. super literis in glos. verb. literas num. 23. de rescript. & ibi Betoius in secunda lectur a num 35. Parisius cons 4. num. 35. vol 4.* qui omnes docent errorem contingentem ex ignorantia non vitiare rescriptum, quandò eodem errore non contingente æquè primò rescriptum concederetur.

Intentio Pontificis est ad sanandū defectū ætatis.

Accedit, quod tàm intentio petentis dispensationem, quàm mens Pontificis dispensantis est sanandi defectum, qui ex ætate contingit, quique ex dispositione iuris impedit ordinis susceptionem, ergò, quantumvis dispensatio non sit concessa specificè pro vndecim mensibus cum decem diebus trahi tamen potest ad tale tempus ex Pontificis dispensantis interpretatiua voluntate rationabilitèr præsumpta. Consequentia probatur, quià, cum ex vno capite Pontificis mens referatur ad indigentiam petentis, & ex alio ex consueto stilo non potius restringatur ad vndecim, quam ad duodecim menses, cum indiferentèr sine vlla restrictione concedatur, siue petenti pro vndecim, siue petenti pro duodecim mensibus, æquè deducitur, quod dispensatio intrà limites, secundum quos solet concedi, referatur ad tempus indigentiæ; nec error ille potest vitiare, cum sit circa qualitatem, quę non retraheret, si error ille non contigisset. Nihilominus

3 Dispensatio nō potest suffragari, nisi ad tēpus, pro quo est concessa.

Respondeo, dispensationem illam non posse suffragari, nisi pro tempore, ad quod est concessa, nec posse protrahi ad tempus, ad quod solet concedi, & fuisset concessa, si fuisset petita. Ratio ex eo deducitur, primò quod supra dicebamus, dispensationes scilicet exorbitantes à iure esse strictè interpretandas etiam in contingentia dubij, an referatur ad casum, nec nec, prout habetur *in cap. 1. §. ille rem de filijs præben. in 6. Felinus c. postulasti nu. 8. vers. vnde dicit de rescrips. Iason l. beneficium n. 8. de constit. Princip.* ergo à fortiori debet strictè accipi, quandò verba concessionis expresšè talem ponunt expressionem. Secundò, quià, quamvis admitteretur, quod dispensatio ad comprehensa secundum propriam verborum significationem, & naturam extendatur, prout notant *Angelus in l. fin. col. 2. vers item opponitur ff. de constit. Princip. Abbas cap. ex parte el 3. not. 2. de decimis Decius reg. semper in obscuris nu. 11. vbi Cagnolus nu 21 ff. de reg iuris*

Dispensatio nō trahitur vltrà propriam verborum significationem.

non tamen trahitur vltrà propriam, & formalem eorundem verborum significationem, vt est in confesso apud omnes; sed dispensatio ad vndecim menses nullo modo comprehendit menses duodecim, cum minus secundum se non contineat maius, ergo &c. Tertiò, quià dispensatio super consanguinitate ex errore posita, cum esset tantum impedimentum affinitatis non trahitur ad affinitatem *Covarruvias 4. decret. prima part. c 8. §. 8 nu. 11. Salcedo addit ad reg. 195 Bernardi Diaz ad fin. Ludouicus Lopez 2. parte instructorij, vbi de clausib. c. 9. col. 5. & prima part. c. 50. col 2.* non obstante, quod facilius Pontifex fuisset concessurus, si sola affinitas fuisset expressa, ergo etiam dispensatio, quinimmò à fortiori concessa ad vndecim menses trahi non potest vltrà tale tempus, quantumvis æquè primo Pontifex fuisset concessurus, si maius tempus fuisset expressum intra limites tredecim mensium. Consequentia tenet, quià si id, quod maius est, quià non continet in sua li-

linea, id quod minus est non trahitur ad illud minus, multo minus, quod minus est, cum non contineat in se quod maius est poterit ad illud trahi.

4 Satisfit rationibus contrarijs. Ex ijs deducere poteris, quid respondeas ad obiecta, ad primum etenim dic, quod, quantumvis Pontifex eadem facilitate concessisset ad tempus intra tredecim menses, ac concesserit ad vndecim, concessio tamen de facto posita terminetur, seù restringatur tantum ad menses vndecim, quæ propterea, vt talis, non est extendenda. Quamobrem ad ea, quæ ex DD. allegatis afferuntur, dicendum est, verificari, quandò concessio est posita de determinato subiecto, & solum est defectus aliquis ex parte causæ impulsiuæ remanente in suo robore causa finali motiua; cum etenim tunc dispensatio terminatiuè referatur ad rem expressam in eadem dispensatione, & causa finalis mouens vere subsistat, parum referre debet, quod causa impulsiua deficiat; cæterum in casu nostro, cum concessio restringatur ad determinatum obiectum, seù tempus, non est, cur vltrà illud possit prorogari.

Ad illud, quod subditur, dicendum est, mentem quidem Pontificis referri ad sanandum defectum, qui contingit ex parte ætatis, non quomodocunque, sed secundum quod ipsi exponitur, & licet æquè primo concessisset, si vlterius tempus fuisset expositum, non sequitur tamen, quod ad vlterius concesserit, & concessio attendenda est ad normam verborum, sub quorum conceptu est posita, non aliter; nec est attendendum, quid Pontifex facturus fuisset, sed quid fecerit.

---

§. XXVII.

Cuius expensis impetranda sit dispensatio.

SVMMARIVM.

Factum in suis terminis proponitur. 1.

Consentiente vtroque ad Matrimonium non expresso, cuius expensis dispensatio impetranda sit, impetranda est expensis vtriusque. 2.

Si sponsus sub spe Matrimonij consanguineam violauerit tenetur ad Matrimonium, & ad dispensationem obtinendam. 3.

Non tamen proprijs expensis, si illa consenserit violationi. 4.

Secus si inuitam, & per vim violauerit. 5.

Si sine consensu alterius ad matrimonium quis dispensationem obtinuerit, non obligat ipsum alterum ad retribuendum pro expensis. 6.

Secus si impetrata dispensatione altero ignorante conuentum postea fuerit de matrimonio contrahendo. 7.

DISQVISITIO XXVI. Contendentes inter se contrahere Matrimonium Titius, & Caia consanguinei in tertio gradu, vel affines in secundo, vel quolibet alio impedimento se tenente ex parte vtriusque, & dirimente affecti communi consensu impetrarunt dispensationem super illo impedimento; in consensu tamen ad impetrationem ponendam præstito nihil dixerunt de expensis dispensationis, an scilicet essent faciendæ integrè per maritum, an verò per coniugem. Quæsitum hic fuit, ad quemnam ex illis in hac hypothesi de facto pertineant. Rursus hæc controuersia excitari potest in casu, quo Titius desiderans Caiam consanguineam, vel cum qua habet impedimentum dirimens ex vtraque parte sibi matrimonio copulare ipsa inconsulta, cuique Matrimonium non promisit, dispensationem super illo impedimento impetrarit, an scilicet tunc impetratio talis dispensationis debeat esse expensis solius impetrantis, an verò vtriusque. 1 Exponitur facti series.

Respondeo primò, consentiente vtroque, vel expresè, vel tacitè cum scientia illius impedimenti in Matrimonium non expresso, cuius expensis dispensatio sit impetranda, expensæ vtrique debēt esse communes, si nihil dictum fuerit de onere huiusmodi expensarum. Ità expresè *Sanchez lib. 5. de Matrimonio disp. 5. num. 27. & lib. 7. disp. 36. n. 1.*, qui quamuis neminem citet, ex forma tamen verborum, quibus exprimit hoc assertum, videtur supponere esse commune. Ratio ex eo deducitur, quià talis dispensatio ex genere suo est in fauorem vtriusque, & causa communis vtrique, ergo, vbi facta fuerit in vtrumque conuentio de Matrimonio ineundo, & de dispensatione impetranda non facta expressione, cuius expensis hæc sit obtinenda, communibus expensis erit impetranda. Consequentia tenet, quià commune commodum communi incommodo est compensandum. Dixi *vel tacitè consentiente*, quod contingeret in casu, quo Titius promitteret Caiæ consanguineæ Matrimonium, & ipsa de facto acceptat promissionem, & repromittit, nam eo ipso, quod repromittit sciens adesse impedimentum tacitè conuenit de dispensatione impetranda, quandòquidem, qui consentit in finem, consentit necessariò in ea omnia, quæ conducunt ad finem, & sine quibus finis obtineri non potest, & proinde in ea hypothesi perinde se habet, ac si consenserit ad talem dispensationem obtinendã, & per consequens idem dicendum est, quod dicitur quando præstitit consensum expressum. 2 Cõsentiente vtroque ad matrimonii cũ scientia impedimenti expensæ debēt esse communes.

Hæc

3 Intellige; nisi alter teneatur ratione legati, vel alteri⁹ rationis contrahere cũ illa.

Hæc responsio intelligenda est, quandò vterque est liber ad contrahendum, vel non contrahendum; si etenim supponas, quod alter ipsorum ex aliquo titulo teneatur ratione legati, vel fideicommissi, vel successionis maioratus matrimonium illud contrahere, quatenus vocatus fuerit ad illa, si matrimonium cum illa consanguinea contraxerit, tunc certè non communibus expensis dispensatio esset impetranda, sed illius dumtaxat, qui sic obligatus, & grauatus est, prout docent *Meres de maioratu 1. parte q. 50. nu. 3., & 4. parte q. 40. num. 20. Sanchez de matrim. lib. 5. disp. 5. nu. 21., & lib. 8. disp. 36. nu 2.* Ratio ex eo deducitur, quià, cum ipse teneatur tale matrimonium contrahere, tenetur tollere omnia impedimenta, quæ talis matrimonij executioni possunt obsistere.

Hic excitant DD. dubium, an, si Titius promiserit matrimonium consanguineæ, ipsamque spe matrimonij violauerit, teneatur dispensationem proprijs expensis impetrare. Negat absolutè *Nauarrus lib 4. cons. in prima edit. tit. de sponsalib. cons. 25.* Rationem ex eo deducit, quià nec per illam promissionem, nec per illam violationem se obligauit ad illam dispensationem obtinendam, nec ad expensas illius, quamuis animum habuerit illam impetrandi, nisi illum animum fœminæ consanguineę violatę denuntiauerit; nec obesse potest, si dicatur, quod, ex quo promiserit matrimonium, se obligauerit ad ea omnia, quę sunt necessaria ad matrimonium ipsum adimplendum, maximè si accesserit violatio, adeoque ad dispensationem ipsam impetrandam? Non, inquam, obesse potest, quià, vt inquit ipse Nauarrus, promissio tantum adhoc extenditur, vt teneatur matrimonium contrahere, si obtenta fuerit dispensatio. Sanchez *verò lib 5. de matrimon. disp 5. num. 36.* asserit obligari ad procurandam dispensationem, non tamen integrè ad expensas eiusdem. Rationem primæ partis ex eo deducit, quià per illam promissionem se obligauit ad matrimonium ineundum concessa dispensatione, ergò etiam se obligauit ad eandem dispensationem impetrandam. Consequentia probatur, quià obligatus ad aliquod efficiendum intelligitur etiam obligatus ad efficiendum ea, quæ sunt necessaria, vt actus, ad quem se obligauit, teneat iuxtà textum *in l huiusmodi in princip. nu. 27. ff. de legat. 1.*, & iuxtà hunc sensum loquuntur *Tabiena verb. sponsalia q 8. nu. 9. Petrus de Ledesma de matrimon. q. 47. art. 5. dub. 2 Nauarrus lib. 4. consil. in 2. edit. tit de consang. cons. 6. in fin.* Rationem verò secundæ partis ex eo trahunt, quod quamuis ratione promissionis, & violationis teneatur illud

5 Si quis consanguineã violauerit sub spe matrimonij tenetur ad dispensationem obtinendã.

matrimonium contrahere, & per consequens impetrare dispensationem, quià tamen hæc dispensatio in vtriusque fauorem cedit, debet communibus expensis obtineri, nam per complementum matrimonij vtique adimpletur promissio, & restituitur fama violatæ, ergò, si quid aliud est insumendum, ab vtroque est insumendum. Quoad primam partem, vtique adhærendum opinioni Sanchez existimo propter rationes ab eo adductas. Quoad secundam cum distinctione procedo; vel etenim illa consanguinea sub spe matrimonij consensit propriç violationi; vel inuita violata est; si primum; eidem Sanchez consentio, quod scilicet expensę dispensationis debeant esse communes, eo quià Titius, nec ex genere suo tenetur ad integras illas expensas, cum dispensatio ipsa cedat vtriusque commodo; nec ratione violationis in pœnam; cum consentienti nulla fiat iniuria, & si quę iniuria inferatur, compensetur per matrimonium; si secundum; existimo ratione delicti teneri ad illas expensas dispensationis ipsum, qui vim intulit; quià scilicet ratione iniurię alteri illatę tenetur se habilem reddere ad compensandum eidem honorem, quem abstulit, adeoque ex se ad remouenda omnia impedimenta, & licet in hoc etiam casu illa dispensatio cedat in vtriusque commodum, & vtilitatem, nihilominus, quià fœmina vim passa est cum iniuria, æquum est, vt sine maiori detrimento expensarum consequatur nuptias.

4 Non tamen integrè proprijs expensis, si illa consenserit violationi.

5 Secùs, si inuitam violauerit.

Respondeo secundo. Si sine alterius consensu siuè expresso, siuè tacito impetrata fuerit dispensatio, quatenus non precedente promissione, nec repromissione matrimonij alter intendens matrimonium cum consanguinea, vel affecta impedimento dirimente dispensationem ipsa omninò inconsulta impetrat, regularitèr loquendo ille, qui sic impetrauit, non obligat alterum ad retributionem partis earundem expensarum *Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 36. nu. 3.* Ratio ex eo deducitur, quià consanguinea, in ordine ad cuius nuptias dispensationem illam impetrauit, cum fuerit omninò inscia matrimonij, nec expressè, nec tacitè consensit in illas nuptias ante dispensationem impetratam, nec expressè, nec tacite se obligauit ad partem illarum expensarum, ergò non est, cur ad illarum retributionem teneatur; Neque dicas, teneri, quià dispensatio ipsa cedit etiam in illius commodum, & vtilitatem; contrà enim impugnaberis, quià, quantumvis cedat in ipsius vtilitatem, quià tamen non consensit, nisi post eius impetrationem, præsumendum est consentire supposita tali dispensatione obtenta per alterum, fortas-

6 Si sine consensu alterius ad matrimonium alter dispensationem obtinuerit, non obligat alterum ad retribuendũ.

 sis

sis non consensura, si illa fuisset communibus expensis impetranda; nec in hoc supponi debet inuitus ille, qui independentèr ab alterius voluntate impetrauit, quandòquidem, cum impetrarit nescius, an alter sit consensurus in matrimonium, se spontè exposuit periculo eas amittendi, si alter non consenserit, & præsumitur eas insumpsisse ad effectum, vt facilius alteram præmoueret ad consentiendum ea ratione, quod ratione dispensationis nihil esset insumptura.

7 Secus, si impetrata dispēsatio, ne altero ignorante cōuentum posteà fuerit de matrimonio contrahendo.

Dixi, *regularitèr loquendo*, nam si impetrata per alterum dispensatione conuentum fuerit de matrimonio contrahendo cum consanguinea penitus ignara dispensationis impetratæ, vtique hæc videtur teneri ad partem expensarum contribuendam, prout docet etiam *Sanchez loc. cit.* Ratio ex eo deducitur, quià, cum consenserit in matrimonium penitus ignara dispensationis impetratæ perindè est, ac si consenserit eadem non impetrata, sed quandò consentit in matrimonium cum consanguinea dispensatione adhuc non impetrata per superius dicta tenetur ad medietatem expensarum pro illa, ergò etiam tenebitur ad illam medietatem, quandò iam fuerat per alterum dispensatio impetrata, ipsa tamen penitus dispensationem impetratam ignorabat. Maior ex eo patet, quià quoad hunc effectum non esse, & non apparere ex vulgatissimis iuribus paria sunt: Neque obesse potest, si dicatur, quod ex eo, quod alter impetrauit independentèr ab alterius consensu, videatur impetrasse cum animo ex proprijs in integro persoluendi huiusmodi expensas, adeoque medietatem illarum non posse exigere ab altero, qui non consensit; Non, inquam, obesse potest, quià, ex quo impetrauit, & tacuit dispensationem vsque ad consensum ab altero præstitum, præsumitur voluisse talium expensarum quoad medietatem reintegrationem, & ad hoc exegisse consensum alterius, dum exegit repromissionem matrimonij ante manifestationem eiusdem dispensationis.

---

§. XXVII.

An impetrata dispensatione posito consensu vtriusque ad matrimonium, si alter resiliat, teneatur ad integras expensas dispensationis.

SVMMARIVM.

Factum in suis terminis. 1.
Variæ causæ, ex quibus quis potest exilire à promissione. 2.
Si resiliat iustè à fide data matrimonij sine culpa alterius expensa remanent communes. 3.
Si dolosè contraxerit cum animo ingrediendi Religionem, & ex eodem motiuo resilierit, tenetur ad expensas, quas alter fecit. 4.
Si facta conuentione de matrimonio, & non de expensis dispensationis, dum alter procurat, alter resiliat ex motiuo non concurrendi ad expensas, tenetur ad integras, si interim dispensatio emanarit. 5.
Si alter iustè resiliat, altero præbente culpabilem causam resiliendi, tenetur, qui causam dedit, ad integras expensas. 6.
Intellige etiam; si masculus fornicando causam dederit fœminæ resiliendi. 7.
Si alter iniustè recesserit à fide data post impetratam dispensationem tenetur ad resarciendas alteri expensas. 8.

Disqvisitio XXVII. Conuenerant adinuicem de contrahendo matrimonio Titius, & Caia consanguinei, vel affines in secundo gradu. Hac data conuentione per alterum ipsorum impetrata est dispensatio facta integra solutione expensarum pro ipsa. Omnibus sic compositis alter recessit à promissione. Quæsitum hic fuit, an resiliens teneatur ad integras expensas factas pro eadem dispensatione. 1 Factum in suis terminis.

Ex plurimis causis contingere potest, quod hic resiliat à promissione; primò iustè absque tamen culpa alterius, quod contingeret in casu, quo innixus probabili fundamento, arbitraretur promissionem factam non obligare, vel quo decerneret ad Religionem transire, vel alter in notabilem deformitatem incideret; Secundò iustè quidem, sed altero culpabilem præbente resiliendi causam, quod contingeret in casu, quo alter fornicaretur; Tertiò iniustè, quatenus sine vlla prorsus causa recederet. Iuxtà has omnes causas præsens disquisitio in præsenti diluetur. Pro qua. 2 Variæ causæ, ex quibus potest quis resilire à promissione.

Respondeo primo, si Titius resiliat iustè à fide matrimonij data, sine culpa tamen alterius non tenetur alteri partem expensarum, quam soluit, reficere, sed vterque ad suam partem tenetur *Sanchez de matrimon. lib. 5. disp. 5. nu. 33. & lib 8. disp. 36. nu. 4. Petrus de Ledesma de matrimon. quæst 47 art. 5. dub. 2.* Ratio ex eo deducitur primo, quià sic resiliens ex legitima causa non tenetur ratione rei acceptæ, nec ratione iniustæ acceptionis, nec ratione contractus ad alteri resarciendam partem, quam soluit, ergò ad suam dumtaxat partem tenetur. Antecedens quoad primam partem euincitur, quià ipse ex parte alterius nihil recepit, nec in aliquo factus est ditior, vt per se patet, ergò ratione 3 Si resiliat iuste à fide data matrimonij expensæ adhuc remanent communes.

ratione rei acceptæ non tenetur; Quoad secundam item euincitur, quià recedendo supppofita legitima causa non infert alteri iniuriam, cum vtatur iure suo. Quoad tertiam tandem sic deducitur, quià contractus ille ex genere suo non est insolubilis, & quandò est legitima causa resiliendi, cogi potest resiliens ad aliquod damnum subeundum; Nec obesse potest textus *in l. si pecuniam in princip., ff. de condict. causa data*, vbi dicitur, dantem pecuniam alteri ad effectum, vt Capuam iret, altero non profecto, si postea resiliat, licitè resilire, ita tamen, vt indemnitas alteri præstetur eius, quod expendit, ergò etiam in præsenti hypothesi, quamvis possit iustè resilire, tenetur tamen alterum indemnem conseruare, cum nulla culpa afficiatur; Non, inquam, obesse potest, quià dispositio *in d. l. si pecuniam*, est specialis omninò, & singularis, & inuoluit specialem rationem, quæ non militat in casu nostro, quandòquidem in illo casu, si alter destinatus ad proficiscendum Capuam expensas aliquas fecerit, fecit præcisè intuitu mandantis profectionem, cui propterea incumbit onus illas compensandi; in nostro autem casu expensæ factæ sunt in fauorem vtriusque, seù in causam communem, adeoque non est, cur iustè resiliens teneatur expensas ab altero factas in suam vtilitatem, seù in causam communem compensare. Alteram disparitatem assignat *Sanchez lib. 5. de matrimon. disp. 5. num. 33. vers. tertio quià hic non tenetur*, sitam in eo, quod in primo casu non est æqua vtriusque conditio, quandòquidem in eo casu mandans potest resilire, non sic mandatarius, adeoque æquum fuit, vt onus reficiendi expensas refunderetur in eundem mandantem; in secundo autem casu est æqualis vtriusque conditio, adeoque non est, cur resilienti ex causa totum onus imponatur.

4 Si dolose contraxerit ex motiuo ingrediēdi religionē tenetur ad partē expensarum, quas alter soluit.

Disputant hic DD. an si dolose contraxerit cum animo scilicet resiliendi à fide data ex motiuo sibi à iure competente ingrediendi scilicet Religionem teneatur sic resiliens ad partem expensarum, quam alter soluit, resarciendam. Probabilius existimo teneri *Sanchez de Matrim lib. 5 disp. 5 nu. 34 & lib. 8 disp 36. nu. 5.* Ratio ex eo deducitur, quià ipse sic resiliens per ingressum in Religionem fuit causa iniusta expensarum, quas alter fecit in impetratione dispensationis, quià, quantumvis licitè ingrediatur, illicitè tamen alterum decepit in impetratione illius dispensationis, cum animum non haberet perficiendi, & consummandi contractum, ergo &c.

Vlterius sic euincitur eadem responsio, quià, si ipsi contrahentes consanguinei expressè conuenissent, quod licitum esset vtrique resilire, alter resiliens non teneretur alteri expensas dispensationis pro sua medietate resarcire, nam quoad hoc est æqualis vtriusque contrahentis conditio, nam, si alter etiam resiliat, non tenetur versus hunc ad hoc onus, sed hæc conditio tacitè inest, quando superuenit iusta causa resiliendi, cum vnusquisque contrahere præsumatur sub ea conditione, si res in eodem statu permaneant, vel nisi elegerint perfectiorem statum, ergo &c.

5 Si conuentum fuerit de matrimonio cōtrahendo & nihil dictum fuerit de expensis dispēsationis, & dū alter dispēsationem procurat, alter resiliat ex motiuo, quod nolit concurrere ad expensas tenetur ad integras expensas, si interim literæ dispensationis emanātur.

Hic oritur difficultas, an si conuentio facta fuerit inter consanguineos, vel inter aliter impeditos de contrahendo matrimonio, nihil tamen dictum fuerit de expensis dispensationis, & interim, dum alter dispensationem procurat, alter resiliat ex eo motiuo, quod nolit pro sua rata concurrere ad huiusmodi expensas, & interim factis expensis exeat rescriptum dispensationis, an, inquam, in ea hypothesi teneatur ille, qui resilit, non solum ad contribuendum pro sua parte, sed etiam ad resarciendum alteri pro expensis, quas pro sui parte fecit. Probabilius sentio, sic resilientem teneri ad integras expensas, quæ factæ sunt pro impetratione talis dispensationis. Ità sentire existimo, quotquot sustinent, quod, quando facta est conuentio per promissionem, & repromissionem de ineundo matrimonio, quantumvis nihil expresè dictum fuerit de expensis dispensationis, teneatur vterque pro rata ad huiusmodi expensas, & præcipuè *Sanchez de matrimon. lib. 5. disp. 5. num. 37. & lib. 8. disp. 36 num 1. Tabiena verb sponsalia q. 8. nu. 19. Armilla ibi nu. 11. Petrus de Ledesma de matrim q 47 art 5 dub 2.* Ratio ex eo deducitur, quià hic resilit à contractu sine aliqua iusta, & legitima causa, & ex genere suo ad illas expensas obligatur, ergo tenetur expensas illas alteri absolutè resarcire. Antecedens probatur, quià, ex quo consensit matrimonio cum consanguinea se obligauit ad ea, quæ sunt necessaria ad illud perficiendum, & ad onera, tum, quæ consequuntur, tum, quæ prærequiruntur argumento eorum, quæ tradit *Iason in l. huiusmodi in princip. num 27. ff. de legat. 1.*, ergo, si ex hoc capite præcisè recedit, recedit solummodò ex eo, quod nolit persistere in contractu, cum nolit ea perficere, quæ sunt necessaria contractui, & sic recedit, quià vult, non quià aliqua ratio legitima moueat ad recessum, sed qui recedit sine causa, tenetur ad integras expensas, quandòquidem fuit in causa, cur alter expensas illas fecerit, nullumque ex illis consequatur effectum, & quidem culpabili, prout latius infrà videbimus, ergo &c.

Respondeo secundò. Si alter iustè resilit altero præbente causam culpabilem ratio-

6 tionabilis discessus tenetur, qui causam dedit ad integras expensas dispensationis. Hoc contingeret in casu, quo fæmina consanguinea fornicaretur ante contractum matrimonium. In hanc consentit *Sanchez de matrim lib.8. disp.36. n.6. & lib.5. disp.5. nu.34.* Ratio ex eo deducitur, quià ipsa fæmina consanguinea sic fornicans dedit causam, & quidam iniustam recessui, & masculus non sponte, sed quasi coactus recedit, ne teneatur notam dedecoris subire, ergo ipsa fæmina, vt causa iniusta tenetur damna expensarum in impetratione dispensationis pati; ipsa etenim est causa recessus, nec æquum est, vt ex ipsius culpa, & quidem enormi alter innocens careat fine, quem intendit, & simul debeat priuari iure ad expensas, quas fecit in ordine ad talem finem assequendum.

Si alter dederat culpabilem causam resiliendi tenetur ad integras expensas.

7 Hic oritur difficultas, an, si masculus ipse post obtentam dispensationem, & ante contractum matrimonium fornicetur, & fæmina ob hanc causam resiliat à promissione, teneatur ipse masculus ad integras expensas dispensationis. Dirimenda videtur hæc difficultas iuxta ea, quæ diximus *tom 5. sub tit. Contractus XIV. de sponsalib. II. Praenot. 9. num. 6.* scilicet asserendo, & ipsum masculum teneri, si fornicatus fuerit, ad integras expensas dispensationis. Ratio ex eo deducitur, quià etiam per fornicationem masculi contingentem post datam fidem, sed ante contractum matrimonij fæmina potest recedere ab eadem fide per ea, quæ docent *Abbas in c. quemadmodum de iure iurando nu 4. Paludanus in 4. dist.27 q 1. art.3. cas. 1. n. 17. Brunellus de sponsalibus concl.8. n.4. Menochius de arbitrar. lib 2 cent. 5. cas. 455. num.5. Henriquez lib.11 de matrimon c.14 num 6. Ludouicus Lopez 2. part. in tract. de matrim. c. 38.*, ergo sicuti, si fæmina fornicetur, & masculus ob id resiliat, tenetur eadem fæmina expensas eidem resarcire, tenebitur & masculus easdem resarcire fæminæ, si ipse ex fornicatione eiusdem masculi resiliat à fide data matrimonij; Neque obesse potest disparitas, quam assignat *Sanchez de matrimon. lib.5. disp. 5. num.34.*, quod scilicet non sequatur in masculo fornicante illa notabilis mutatio, & dedecus in fæmina, quæ, seu, quod contingeret in fornicatione feminæ respectu viri, adeòque &c. Non, inquam, obesse potest, quià adæquata ratio dissolutionis contractus non est solum illa notabilis rerum vicissitudo, & mutatio & dedecus, sed etiam fides violata, & læsa promissio, quæ æquè contingit siue masculus, siue fæmina fornicetur, quæ læsio, sicuti tribuit ius respectu innocentis ad resiliendum, cum sit ex culpa alterius, ità etiam tribuit ius resilienti, vt compensetur in expensis, quas fecit in ordine ad eundem contractum.

Intellige, etiã si masculus fornicando causã dederit fœminæ resiliẽdi.

8 Respondeo tertiò, si alter iniustè recesserit à fide data post impetratam dispensationem, tenetur ad reseruandas alteri expensas, quas fecit, in impetratione dispensationis. In hanc responsionem propendent omnes nullo penitus excepto; nec difficilis est probatio, quandòquidem ipse fuit iniusta causa, quod alter non consequatur effectum, ad quem ex communi consensu saltem tacito ordinatæ fuerunt illæ expensæ.

---

§. XXVIII.

An deflorans virginem consanguineam bonæ famæ, aut eam infamans fide data matrimonij possit ingredi Religionem, & an tunc teneatur expensas dispensationis integras persoluere.

SVMMARIVM.

Factum, & varij status disquisitionis. 1.
Si data fide consanguineam violauerit, & communibus expensis impetrata fuerit dispensatio, non potest violans ingredi Religionem. 2.
Si ingrediatur tenetur expensas soluere. 3.
Si nulla fide data matrimonij consentientem violauerit, & deindè data fide matrimonij impetrata fuerit communibus expensis dispensatio, si posteà resiliat ad effectum ingrediendi Religionem in foro interno non tenetur ad partem expensarum alteri retribuendam. 4.
Si consanguineam violauerit sub promissione pecuniæ, & posteà pro pecunia matrimonium spoponderit, & communibus expensis impetrauerit dispensationẽ, non tenetur expensas dispensationis resarcire, si ingrediatur Religionem. 5.
Si per vim consanguineam violauerit, & deindè obtenta dispensatione matrimonium promiserit tenetur ad expensas, si Religionem ingrediatur. 6.

1 DISQVISITIO XXVIII. Titius fide data matrimonij futuri Caiam virginem sibi consanguineam deflorauit; posteà impetrata dispensatione super illo impedimento contendebat Religionem ingredi. Hic orta fuit controuersia, an iustè potuerit hoc præstare, & an, si præstiterit, obligatus fuerit fæminæ expensas dispensationis, quas fecit, compensare.

Facti series.

Secundum diuersam facti contingentiam dirimenda est hæc quæsito, vel etenim fidem dedit matrimonij, & sub ea spe Virginem deflorauit, seu cum ea ità se habuit, vt si non contrahatur matrimonium, illa sit grauem famæ iacturam perpes-

Varij status disquisitionis.

pessura; vel nullam fidem dedit matrimonij futuri, sed fœminam sponte consentientem, vel leuibus precibus inductam desloraüit, & posteà matrimonium promisit impetrata super impedimento dispensatione communibus expensis ex conuentione; vel etiam nulla data fide matrimonij fœmina consensit deslorationi propriæ sub promissione tamen certe summæ pecuniariæ, & deindè impetrata dispensatione super impedimento illa promissio pecuniaria commutata est in promissionem futuri matrimonij; vel tandem fœmina iniuriosè violata est, scilicet per vim, vel per dolum, seu per preces violentiæ equipollentes, & posteà ad consulendum iacturæ famæ per desslorantem data est fides matrimonij futuri. Iuxtà omnes hos sensus præsens disquisitio procedit, & examinabitur. Pro quo

2 Si data fide matrimonij cõsanguineã violauerit, & cõmunibus expẽsis impetrata fuerit dispẽsatio, non potest violans ingredi Religionem.

Respondeo primò, si Titius fide data matrimonij sub ea spe virginem consanguineam desloraüit, & deindè communibus expensis ex conuentione impetrata fuerit dispensatio non potest licitè ingredi Religionem, & si ingressus fuerit, tenetur quoad expensas dispensationis fœminam violatam resarcire. Consonat cum ijs, quæ docuimus *tom. 5. sub tit. Contract. XIV de sponsalib. II. prænot. 3. assert. 3. n. 4.*, atque in ipsam propendent *Henriquez lib. 11. de matrimon c 13. n. 3 in comment lit K. Manuel primo tom. summa in 2. edit. c. 245. nu. 11. Reginaldus lib 31. nu. 258. Sanchez de matrim. lib. 8 disp. 36. n. 8. relatiuè ad lib. 1. disp. 44 per totum* Ratio, quod in ea hypothesi non possit iustè sponsa deslorata dissentiente ingredi Religionem, clarè liquet ex ijs, quæ docuimus *d. tom. 5. loc. cit sub d. n. 4* ad quæ vos remitto. Quod

3 Si ingrediatur tenetur expensas dispẽsationis impartiri.

verò Titius, si ingrediatur, teneatur expensas dispensationis eidem resarcire ex eo deducitur, quià contrà omne ius alteri assistens recedit, & est causa iniuriosa, cur altera non consequatur effectum, ad quem illas expensas ordinauerat, ergo non est, cur ad illas expensas resarciendas non teneatur. Confirmatur, quià desslorator tenetur damna virginalis integritatis amissæ resarcire per ea, quæ docuimus *d. tom. 5 sub tit. Contractus VIV de sponsalib. II. Prænot. 3 assert 3. n. 4.*, ergo etiam teneatur damna, quæ eidem fœminæ deslloratæ in bonis fortunæ ex non implemento promissionis obueniunt, compensare, quià nõ solum est causa iniusta damnorum, quæ ex tali deslloratione proueniunt in fama, & bonis vitæ eiusdem fœminæ, sed etiam damnorum, quæ contingunt in bonis fortunæ per illam dispensationem impetratam; Neque obesse potest, si asseratur, quod ex dispensatione diuina perfectior status eidem sponso permittatur, cui præponderare non possunt damna contingentia fœminæ ex illa deslloratione, cum potius in spiritualibus sibi debeat quis consulere, quam reparationi damnorum temporalium alterius; Non, inquam, obesse potest, quià licet secundum se bona spiritualia propria sint præferenda bonis temporalibus alienis; fallit tamen, quandò in ordine ad bona temporalia aliena præcessit obligatio ex iustitia, quià tùnc hæc primum locum habere debent, cum Deus non acceptet oblationes hominum alteri obligatas, & cum detrimento alterius.

Respondeo secundò, si Titius nulla data fide matrimonij fœminam consanguineam consentientem, vel leuibus precibus inductam violauerit, & posteà fidem dederit matrimonij impetrata communibus expensis dispensatione, si posteà fide data resilierit ad effectum ingrediendi Religionem, in foro interno non tenetur ad partem expensarum alteri contingentem resarciendam. In hanc consentit *Sanchez lib. 8 de matrim. disp. 36. n. 9.* Ratio ex eo deducitur, quià, si communi consensu, siue expresso, siuè tacito in matrimonium futurum, & per consequens in dispensationẽ impetrandam concepta fuerit promissio, & repromissio; & alter ingressurus Religionem recedat ad effectũ perfectioris status, non tenetur hic expensas dispensationis alteri compensare per ea, quæ superius latè docuimus, ergo nec tenebitur ad earundem compensationem, si antecedenter ad promissionem matrimonij fœminam consentientem, vel leuibus precibus motam violauerit, & posteà data fide matrimonij recesserit Religionem ingressurus. Consequentia probatur, quià, quod antecedenter consentientem violauerit nulla præstita fide matrimonij nihil confert ad onus illius matrimonij, perindè, ac si aliam quamcunque fœminam corruperit, ergo, sicuti, quandò nulla præcessit fornicatio, sed solus præstitus consensus ad matrimonium ex vtraque parte, si recedat ex fine ingrediendi Religionem non tenetur expensas dispensationis resarcire, nec tenebitur etiam resarcire, quantumvis secuta fuerit antecedenter violatio, dummodò non facta fuerit intentione, seù promissione matrimonij. Confirmatur, quià illa fœmina nullam patitur honoris iacturam ex illo ingressu, sed dumtaxat ex deslloratione, cui ipse sponte consensit sine vllo onere matrimonij, ergo ratione eiusdem ingressus non tenetur ingrediens ad aliquod onus compensationis.

4 Violata consanguinea cõsentiente data posteà fide matrimonij, & obtẽta dispensatione non teneatur ad partem, si Religionẽ ingrediatur.

Dixi, *in foro interno*, quandòquidem, si non probaretur, quod violatio illa esset facta sine promissione matrimonij, in foro externo compelleretur deslorans stare promissis, cum esset præsumptio, quod

ex

ex tali promissione secuta fuerit defloratio *arg l. 1. ad fin. de rap. in Virg. Abbas c. 1. n. 2. de adulter. Nauarrus in summa c. 16 n. 16. Gutierez qq. canon. lib. 1. c. 37. nu. 11.*

5 Si consanguineam violauerit, cum promissione pecuniæ, si posteà pro pecunia matrimonium promiserit, & communibus expensis impetrauerit dispensationem non tenetur, si Religioné ingrediatur, resarcire expensas dispensationis, benè tamé pecuniam promissam soluere.

Respondeo tertio. Si Titius nulla fide data matrimonij Virginem consanguineam violauerit, cum promissione tamen summæ pecuniariæ, & deindè post deflorationem mutata voluntate loco pecuniæ promissæ matrimonium spoponderit, & super impedimento communibus expensis impetrauerit dispensationem, & posteà ex motiuo perfectioris status in Religione à promissione illa matrimonij recedat, non tenetur ad resarciendas fœminæ violatæ expensas dispensationis, sed tantum ad summam illam pecuniariam, quam antecedentèr promisit, intuitu violationis. In hanc responsionem expresse propendet *Sanchez de matrimonio lib. 8. disp. 36. num. 10.* Rationem ex eo deduco, quià illa promissio matrimonij facta est subsequêtèr ad deflorationem eiusdem virginis consanguineæ, ergò, sicuti, quià in præcedenti responsione promissio facta fuit subsequentèr ad deflorationem, in qua nulla fuit imbibita obligatio matrimonij, ingrediens Monasterium non tenetur ad vllam expensarum refectionem pro dispensatione, nec tenebitur in præsenti hypothesi, cum etiam in ipsa in defloratione nulla posita sit obligatio matrimonij. Neque obesse potest, si asseratur, disparem esse rationem in casu, de quo hic loquimur, ac in casu præcedentis responsionis, quandòquidem in præsenti supponitur in defloratione interuenisse promissionem summæ pecuniariæ, & posteà loco eiusdem summæ subrogatam esse promissionem matrimonij; subrogatum autem importat easdem conditiones, & sapit naturam eius, cui subrogatur; Non, inquam, obesse potest, quià non solum attendendum est subrogatum sub ea ratione, sub qua subrogatum est, sed secundum conditiones, quæ propriæ naturæ conueniunt rei subrogatæ: de natura autem matrimonij, seù promissionis eiusdem est, quod obliget, nisi perfectior status eligatur, quæ conditio non competit ex genere suo promissioni summæ pecuniariæ, vt per se patet.

6 Si per vim consanguineam violauerit, & deindè spôdens matrimoniû impetrata dispensatione tenetur ex pensas re- sarcire, si ingrediatur Religioné.

Respondeo quarto. Si Titius iniuriosè hoc est per vim, aut dolum, vel per preces æquiualentes coactioni fœminam consanguineam violarit nulla data tunc fide matrimonij, & posteà, vt eidem satisfaceret pro illa defloratione impetrata dispensatione communibus expensis matrimonium promiserit, congruentius non potest intuitu perfectioris status Religionem ingredi, & si ingressus fuerit, tenetur ad expensas dispensationis eidem resarciendas. Consentit *Sanchez loc. cit. nu. 11.* Ratio ex eo deducitur, quià ex vi illius violentæ, & iniuriosæ violationis tenetur in multorum sententia illam ducere, vel saltem in communiori sententia iuxtà textum *in cap. 1. de adulterijs* disiunctiuè ducere, vel dotare, vel dotem, quam habebat, augere, prout latè docet *Gutierez qq. canon. lib. 1. cap. 37. num 7., & seqq.*, sicque illa promissio saltem sub disiuncto non est liberalis, sed quodamodo debita; cum autem subsequentèr violans promisserit matrimonium defloratæ, iam ex pluribus, ad quæ sub disiuncto tenebatur, ab vnum, nempè ad matrimonium per electionem spontaneam se determinauit, & quidem non imponendo sibi nouam obligationem, sed disiunctiuam determinando ad alteram ipsius partem; determinata autem obligatione debita ex iustitia non potest amplius ab eadem recedere, quià, quandò fit determinatio ad vnum ex debitis ex iustitia, quod semel electum est cum consensu partis, non potest amplius reijci, cum creditor ius ad illud perfectè acquisierit.

---

§. XXIX.

Quomodo oriatur obligatio resarciendi expensas ex promissione matrimonij intèr consanguineos.

SVMMARIVM.

Factum in suis terminis exponitur. 1.
Sententia Soti asserentis promissionem obligare ex honestate, ne expensa dispensationis frustra fiant. 2.
Opinio aliorum asserentium obligare reuocabilitèr. 3.
Præfertur opinio asserens, quod quamvis non obliget ad matrimonium, obliget tamen ad expensas dispensationis. 4.

DISQVISITIO XXIX. Indubitatum est apud omnes promissionem de re illicita, seù impossibili in sua origine inualidam esse; quod autem in sua origine inualidum est, non potest tractu temporis conualescere per textum *in l. quod ab initio, ff. de reg. iuris, & l. si tibi decem § si pactus, ff. de pactis.* Promissio autem de matrimonio futuro inter consanguineos certè est de re illicita, & impossibili, cum inter ipsos non possit esse matrimonium obstante impedimento dirimente consanguinitatis; nec iuuat dicere promissionem illam conceptam intelligi. *Si Pontifex dispensauerit*, quandòquidem communius sentiunt DD. conditionem illam in nulla habendam esse considera- 1 Exponitur disquisitio in casu particulari.

tione

tione, quandòquidem cum pendeat à Principis voluntate habetur pro impossibili, vt præcipuè docent *Ioannes Andreas in c. super eo de condit. apposit nu. 2., & ibi Innocentius, & Hostiensis in init. Ancharanus nu. 7. Cardinal. nu. 2. q. penult. Henricus c. fin. eodem tit. nu. 2. in fin. Phylippus Probus in addit. ad Monachum cap. vnico de sponsalib. in 6. num. 11. Additionator Decij l. ea, quæ raro num. 4., ff. de reg. iur.*, & ex Theologis, *Victoria in summa de matrimon. num. 258. Sotus in 4. dist. 29. q. 2. art. 1. Veracrux 1. part. speculi art. 19. vers., quod si quæras, Petrus de Ledesma de matrimon. q 47. art. 5 dub. 2. concl. 2.* Modo hic iam quæritur, quomodo possit subsistere obligatio ad resarciendas expensas: si non subsistat in sua radice promissio, ex qua solummodò potest oriri obligatio?

Non habet locum in nostris principijs.

In nostris principijs, secundum quæ asseruimus promissionem sub tali conditione conceptam subsistere, vix aliquid habet difficultatis præsens disquisitio, quandòquidem, si tenet promissio, oritur etiam obligatio supposita illa dispensatione tanquam conditione purificata. Difficultas igitur potissimum consistit in sententia asserente talem promissionem, vtpotè conceptam sub conditione impossibili non tenere.

2 Opinio Soti.

Sotus *in 4. dist. 29. q. 2. art. 1.* asserit, quod, quantumvis illa promissio non obliget in vim sponsalium, obliget tamen ex honestate, ne expensæ dispensationis frustra fiant.

3 Opinio asserentium obligare reuocabiliter.

Gutierez *qq. canon. lib. 1. c. 22. n. 17., & seqq. Manuel. in summa tom. 1. in 2. edit. cap. 44. num. 9.* docent talem promissionem non obligare quidem irreuocabilitèr, sed reuocabilitèr, & posse alterutrum contrahentem altero inuito resilire ante, & post dispensationem impetratam, nisi ea impetrata ratificetur consensus, eo modo, quo sponsalia impuberum obligant quidem, sed reuocabilitèr, cum possit vterque puber factus resilire. Sed, an in hac hypothesi, si alter resiliat sine alia causa, teneatur ad expensas resarciendas dispensationis, si hæc impetrata fuerit, huiusmodi DD. non statuunt.

4 Quamvis non obliget ad matrimonium, obligat tamen ad expensas dispensationis.

Respondeo iuxtà hanc sententiam, quod, quamvis talis promissio secundum se non obliget ad matrimonium, obliget tamen ad ea in vim pacti saltem implicitè, quæ prærequiruntur, vt talis contractus validè, & licitè iniri possit, & sic quantumvis impetrata dispensatione, quæ est potissimum prærequisitum, possit alter recedere à contractu, nisi consensum ratificauerit, non tamen eximitur ab onere assumpto ad resarciendas expensas factas pro tali dispensatione, si indè sine causa recesserit. In hac opinionem videtur coincidere opinio *Soti in 4. d. dist. 29. q. 2. art. 1.* Ratio ex eo deducitur, quià, quamvis à iure vetetur, ne promissiones fiant de re impossibili, &, si fiant, habeantur pro non factis, non tamen vetatur, ne procuretur relaxatio impedimenti, ratione cuius res promissa reddatur possibilis, & licita, ergò, quantumvis non obligentur per illam sponsionem in vim sponsalium, obligantur tamen ex vi illius ad ea, quæ fiunt, vt sponsalia illa reddantur valida; Neque dicas, quod ex vi promissionis simpliciter non intelligatur facta conuentio de illa dispensatione impetranda, vt contractus fieret licitus, & validus, adeoque non esse, cur resiliens teneatur ad expensas pro illa; contra enim impugnaberis, quià eo ipso, quod facta est promissio, & repromissio de matrimonio futuro cum cognitione illius consanguinitatis, supponitur facta obligatio de ratificando consensu, si omnia requisita ad validitatem contractus posita fuerint, adeoque etiam posita obligatio ad ponenda ea, quæ prærequiruntur ad validatem actus *arg. doctrina Iasonis in l. huiusmodi in princip. n. 27. ff. de legat. 1.*

Ad ea, quæ in expositione disquisitionis dicebantur, talem promissionem scilicet esse infectam in radice, adeoque tractu temporis non posse conualescere, nec cohonestari; ex eo, quod ponatur sub conditione, *si Pontifex dispensauerit* dicendum est, quod, quamuis sit infecta in ratione promissionis formalitèr, non sit tamen infecta in ratione pacti de promittendo verè, & realitèr, si omnia requisita fuerint posita, & eo ipso, quo adest tale pactum de promittendo, si illa posita fuerint, intelligitur obligatio quoad ea, quæ desiderantur ad ponenda talia requisita.

5 Soluuntur rationes oppositæ.

---

§. XXX.

Exponitur casus, & quæritur, an in eodem duplex interueniat affinitas vtraque in impetratione dispensationis explicanda.

SVMMARIVM.

Exponitur casus in suis terminis. 1.
Inter descendentes Titij, & Petri non consurgit duplex affinitas. 2.
Martinus non est affinis cum Catherina relicta à Paulo ex duplici titulo. 3.

1 Factū expositum in casu particulari.

DISQVISITIO XXX. Titius duxit in vxorem Bertam sororem Petri. Ex Titio, & Berta nascitur Sempronius. Ex Sempronio nascitur Paulus, qui ducit in vxorem Catherinam, qua superstite moritur Paulus ipsius maritus. Rursus Pe-

 trus

trus frater Bertæ vxoris Titij ducit in vxorem Annam sororem eiusdem Titij. Ex Petro, & Anna nascitur Franciscus, ex Francisco nascitur Martinus, qui intendit ducere in vxorem prædictam Catharinam viduam, quæ fuerat vxor Pauli prędefuncti. Quæritur, an Martinus, & Catharina sint affines ex duplici capite, &, an in impetratione dispensationis sint explicanda duo capita affinitatis.

Ratio dubitandi, à quo desumatur.

Ratio dubitandi ex eo consurgit, quod Titius ducens Bertam vxorem Petri contrahit affinitatem cum omnibus consanguineis eiusdem Bertæ in eo gradu, in quo ipsa Berta cum illis seruat consanguinitatem, sicuti viceuersa eadem Berta cõtrahit affinitatem cum consanguineis Titij in eo gradu, in quo ipse Titius est consanguineus cum illis. Cum igitur ex alio capite Petrus frater eiusdem Bertæ matrimonium contraxerit cum Anna sorore Titij mariti Bertæ sororis suæ, contraxit per consequens affinitatem cum omnibus consanguineis eiusdem Annæ, & per consequens affinitatem aliam cum eodem Titio, & cum omnibus consanguineis eiusdem Annæ; vndè Petrus, & Titius duplicem adinuicem contraxerunt affinitatem; alteram, qua Titius duxit Bertam sororem Petri, alteram, qua Petrus duxit Annam sororem Titij. Rursus cum Titius per matrimonium cum Berta contraxerit affinitatem cum omnibus consanguineis eiusdem Bertæ in eo gradu, in quo Berta est cum illis consanguinea, per consequens contraxit affinitatem in secundo gradu cum Francisco descendente immediatè à Petro & Anna, & in tertio gradu cum Martino descendente ab eodem Francisco; & viceversa Petrus per matrimonium, quod contraxit cum Anna sorore Titij, contraxit cum eodem Titio affinitatem in primo gradu, cum Sempronio descendente ab eodem Titio, & Berta in secundo gradu, & cum Paulo descendente ab eodem Sempronio, & marito Catherinæ in tertio gradu.

2 Inter descendentes Titij, & Petri nõ consurgit duplex affinitas.

Ex eo autem, quod Titius, & Petrus ad inuicem contraxerint duplicem affinitatem, difficilium modo est, an eadem duplex affinitas descenderit secundum proportionem gradum in consanguineis vtriusque comparatiuè ad se inuicem; qua in controuersia dicendum est in linea affinitatis non consurgere illam duplicem affinitatem inter consanguineos vtriusq; coniugis inter se *Emanuel Sa de impedim. matrim. nu.4. Reginaldus lib. 31. n.145. Henriquez lib. 12. c.10 n.1. Sanchez lib.7. disp 67. nu. 2. Guterez de matrimon. disp. 72. dub. 4*, quia inter consanguineos mariti, & consanguineos vxoris nulla prorsus est affinitas, nec inter affines oritur aliud vinculum cum quacunque alia persona; vndè filia vxoris ex alio matrimonio habita, aut ex fornicatione cum altero potest nubere filio, aut fratri mariti *Sanchez de matrim. lib.7. disp.67. nu 2.*, & duæ sorores possunt nubere duobus fratribus *c. quod super his de consang. & affin.*, & quis potest in vxorem accipere relictam à propriæ vxoris fratre.

Reducendo iam rem ad terminos proprios præsentis disquisitionis iam patet, quod, quamvis Titius nubendo Bertæ sorori Petri, & Petrus nubendo Annæ sorori Titij, vterque contraxerit comparatiuè ad consanguineos alterius affinitatem secundum proprium gradum consanguinitatis, secundum quem vnus ipsorum est consanguineus ad illos semper seruata debita relatione, non propterea consanguinei Titij fiant affines consanguineis Petri, nec è contra consanguinei Petri, consanguineis Titij; Ex eo tamen, quod Berta soror Petri nupserit Titio, & Anna soror Titij nupserit Petro, sequitur, quod filij, & Nepotes vtriusque sibi sint ad inuicem consanguinei secundum proportionem graduum, secundum quam distant à communi stipite, filij quidem Titij cum consanguineis Petri intuitu Bertæ sororis eiusdem Petri, & filij Petri cum consanguineis Titij intuitu Annæ sororis eiusdẽ Titij, & sic successiue de nepotibus ab vtroque descendentibus ad inuicem comparatis. Quibus suppositis

3 Martinus non est affinis cum Cather. relicta à Paulo ex duplici titulo.

Respondeo, Martinum non esse affinem cum Catharina relicta à Paulo, nisi quatenus erat consanguinea cum eodem Paulo, & quidem in eo gradu, in quo consanguinitatem habebat cum eodem Paulo, & per consequens in impetratione dispensationis non teneri, nisi eundem gradum exprimere. Ratio ex eo deducitur, quia non est assignabile, in quo duplex illa affinitas fundetur; non enim potest fundari in eo, quod Titius nupserit Bertæ sorori Petri, & Petrus nupserit Annæ sorori Titij, quandòquidem affinitas restringitur inter eosdem Petrum, & Titium ad consanguineos vtriusque, non autem dilatatur ad eosdem consanguineos inter se; cum enim ex genere suo affinitas contracta per maritum cum consanguineis vxoris non descendat ad filios eiusdẽ mariti comparatiuè ad eosdem consanguineos vxoris per textum *in c. super his de consang. & affin.*, & prout docet *Bonacina de matrimon. q. 3. punct. 12. prop. 1. n. 2.*, cum alijs communiter ab eodem allegatis, nec eadem descendere in alijs descendentibus alterius Mariti, qui contraxit cum sorore primi mariti comparatiuè ad filios, & nepotes eiusdem primi censenda est. Stat igitur solum, quod Martinus solummodò sit affinis Catherinæ, quatenus hæc nupsit Paulo, qui erat consanguineus eiusdem Martini in tertio gradu, adeòque

est

est solummodò affinis cum eadem in tertio gradu, sicque petita dispensatione pro affinitate in tertio gradu non erit, cur eadem obtenta non possit validè, & licitè contrahere cum eadem Catherina.

§. XXXI.

An in suppositione, quod Catherina sit affecta affinitate ex duplici titulo cum Martino teneatur vtrumque titulum exponere.

SVMMARIVM.

Proponitur facti series ex suppositione. 1.
Vtrumque caput affinitatis est exponendum. 2.
In odiosis duplum non continetur sub simplo. 3.

1 Factum et suppositio proponitur. DISQVISITIO XXXI. Iuxtà terminos præcedentis disquisitionis suppono Catherinam non solum esse affinem Martini ex eo, quod fuerit mulier Pauli consanguinei eiusdem Martini in tertio gradu, sed etiam affinem ex alio titulo in quarto tamen dumtaxat gradu. Hoc supposito, dum intendunt ad inuicem contrahere idem Martinus, & Catherina matrimonium, quæritur, an in impetratione dispensationis teneantur affinitatem ex vtroque capite exponere? & quidem dubium non est, quod non sufficiat exponere gradum remotiorem ex vno titulo, reticito proximiori ex alio titulo, quandòquidem gradus remotior non continet in se proximiorem. Difficultas igitur potior sistit in eo, an sufficiat exprimere gradum proximiorem reticito remotiori.

2 Vtrumque caput affinitatis est exponendum. Respondeo, vtrumque caput affinitatis esse exponendum, nec sufficere exprimere titulum, ex quo proximior affinitas consurgit. Consonat cum ijs, quæ supra docuimus *hoc eod. tom. sub tit. Contractus XV. de matrim. III. Pranot. 23. n. 3.*, & consentit *Sanchez lib. 8. de matrimon. disp. 24. num. 10.* Ratio ex eo deducitur, quod in odiosis, cuiusmodi sunt dispensationes contrà ius commune, duplum non continetur sub simplo *Bartolus in l. Gallus §. & quid si tantum num. 3. ff. de lib. & posth.* per textum *in l. vim passam verf. prascript. ff. ad leg. Iul. de adult.*, ergo, cum duplex sit impedimentum affinitatis inter Martinum, & Catherinam, sub dispensatione vnius non cadit dispensatio super altero; Ne-

3 Duplum in odiosis non continetur sub simplo. que dicas in dispensatione strictioris contineri id, quod minus, maximè cum vertemur in eodem ordine affinitatis, quod etiam latè diximus *sub hoc eod. tit. Contractus XV. de matrim. 3. disp. 23. n. 4.* dum asserimus, quod quando contrahere volentes distant ex eodem titulo inæqualiter à communi stipite sufficiat, quod exprimatur gradus remotior, prout docent *Probus addit. ad Monachum rub. de cognat. spirit. num. vnico verf. & quando sunt Coarunias 4. decret. 2 part c. 6. § 10. nu. 12. Ludouicus Lopez 3. part. instruct vbi de matrim. c. 49. in impedimento consanguinitatis col. 5. verf. postremo* contrà enim impugnaberis, quià, quantumvis duplex illa affinitas sit in eodem ordine affinitatis, prouenit tamen ex diuerso principio, quod satis est ad inducendum onus expressionis vtriusque in impetratione dispensationis; vt videre etiam est in consanguineis ex duplici principio, seù motiuo, quod vtrumque est exprimendum; Neque ea, quæ obijciuntur ex alibi dictis, vim aliquam inhoc inferunt, quandòquidem ea procedunt, quandò non solum ex eodem ordine, sed etiam ex eodem principio illa affinitas oritur, licet sit inæqualitas ratione personarum magis, vel minus distantium à communi stipite, vt si ex eadem copula, siuè licita, siuè illicita oritur v. g. consanguinitas, & constituitur stipes, & deindè consanguinei ex parte masculi minus distant ab eodem stipite puta in secundo tantum gradu, & consanguinei ex parte fœminæ distant magis, puta in quarto, tunc etenim sufficit expressio remotioris gradus; ea autem, quæ hic dicuntur, procedunt à diuerso principio, & constituunt duplicem affinitatem, adeòque vtraque est exprimenda.

Vlterius eadem responsio potest sic euinci, quià, quandò affinitas consurgit ex duplici capite, seù duplici principio, non est eadem sanguinis communicatio, sed diuersa, seù oritur ex diuersa sanguinum communicatione, sed per dispensationem super vna sanguinis communicatione non trahitur necessario dispensatio super altera, quamvis sit magis remota, cum quoad hoc non sit præsumenda intentio dispensantis, quinimmò, si Pontifici vtraque exponeretur, difficilius dispensaret, ergo &c. Accedit vlterius id, quod fusis paginis sparsim diximus, quod scilicet dispensationes sint strictè interpretandæ, nec trahendæ à casu expresso ad casum non expressum, præcipuè, si huiusmodi casus ad inuicem non communicent; vna autem affinitas in præsenti hypothesi non communicat cum altera, tum proueniat ex diuerso principio, & importat diuersam sanguinum communicationem, ergo &c. — Non est eadem sanguinis communicatio.

§. XXXII.

An facultas dispensandi in certo aliquo gradu etiam cum persona determinata extendatur ad dispensandum cum eadem in eodem gradu duplicato.

SVMMARIVM.

Duplex sensus disquisitionis proponitur. 1.
Sententia negans, posse dispensare in gradu illo duplicato, quando facultas est ad dispensandum in tertio gradu in genere. 2.
Quando facultas est quoad personam determinatam sententia affirmans. 3.
Sententia negans exponitur. 4.
Si facultas illa sit indefinita quoad personas commissarius potest dispensare in gradu duplicato. 5.
Soluuntur rationes opposita. 6.
Si fuerit pro determinata persona extenditur, si fuerit concessa in fauorem commissarij, non extenditur, si fuerit in fauorem petentis. 7.
Quandonam prasumatur, quod fuerit in fauorem commissarij, & quando in fauorem petentis. 8.

1 Duplex sensus disquisitionis

DISQVISITIO XXXII. Concessa fuerat per Romanum Pontificem cuidam Episcopo facultas dispensandi in tertio gradu, vel consanguinitatis, vel affinitatis, vel in genere cum suis subditis, vel in specie, & in indiuiduo cum certa, & determinata persona. Quæsitum hic fuit, an ex vi illius facultatis sibi concessæ posset indiferenter cum omnibus affectis impedimento in tali gradu dispensare, quantumvis ille gradus esset duplicatus, si concessio fuerit indefinita saltem quoad suos subditos, an verò cum persona illa determinata, si duplicato gradu in illo impedimento afficiatur, & concessio fuerit ad illam personam determinatam limitata, & restricta.

Quoad primam partem negat *Milis in suo repert lit. D. num. 23. verb. dispensatio vers. dispensandi facultas* paritate deducta ex facultate concessa dispensandi cum nato ex adulterio, quam asserit non extendi, quandò natus est ex vtriusque parentis adulterio, cum simplex non contineatur sub mixto.

2 Quandò facultas est in genere sententia negans.

Ex aduerso affirmant *Calderinus conf. 1. num. vnico de consanguin. Alexander de Neuo cap. quod dilectio ad fin. de consanguin. Felinus c fin. num. 8 de simonia, Iacobus dè Puteo decis. 39 num. 2. lib 3. Rota Romana in nouissimis volum 3. lib. 1. decis 117. num. 3.* deducta ratione ex generali regula, secundum quam dicitur, quod dispensatio sit strictè, facultas autem dispensandi latè interpretanda.

Quoad secundam partem, quandò scilicet facultas concessa est pro determinata persona affirmant facultatem illam extendi ad gradum duplicatum, quotquot sustinent extendi, quandò facultas est concessa pro dispensatione in tali gradu cum omnibus subditis illius, cui concessa est talis facultas, & sistunt in eodem fundamento, quod scilicet facultas sit amplianda, nec desinit esse talis, eo quià coarctetur in ordine ad vnam determinatam personam, cum habeat vires in ordine ad eandem, quas habet facultas indefinita in ordine ad omnes. 3 Quandò facultas est quoad personam determinatam sententia affirmans.

Ex aduerso negant alij, eo quià illa facultas dispensandi in ordine ad determinatam personam habet vim formalis dispensationis, quæ proueniat immediatè ab ipso concedente, & executio dependeat tantum à commissario, cui dicitur concessa facultas dispensandi cum illo; Dispensatio autem formalitèr sumpta ex superius latè dictis semper est strictè interpretanda. Quid igitur in hac controuersia concludendum? 4 Sententia negans exponitur.

Respondeo primo, Episcopum illum ex vi illius facultatis indefinitæ quoad personas dispensandi in certo gradu posse dispensare in eodem gradu duplicato. Ita pretèr præcitatos *Propositus in d. cap. quod dilectio num. 8. vers. quaro Papa, Ripa resp. 11 n. 16. de rescrips Gambara de auct. legat. lib 7. dispensatione legatorum circa matrimonialem num 46. Felinus cap. & si clerici §. de adulterijs num 8 de iudicijs.* Ratio ex eo deducitur primo, quià potestas propria dispensandi, siuè sit ordinaria, siuè delegata est fauorabilis, & amplianda per ea, quæ suprà latè diximus, & in fauorabilibus duplum continetur sub simplo, *Bartolus in l. Gallus §. & quid si tantum n. 3. ff. de lib. & posth.*, ergò concessa ad dispensandum in certo gradu extendetur ad dispensandum in eodem, quantumvis fuerit duplicatus. Secundò, quià hæc potestas indefinitè concessa ad dispensandum cum omnibus in certo gradu est in fauorem eius, cui concessa est, & merum Principis beneficium; beneficium autem Principis latè interpretandum est ad textum *in c. olim de verb. signif., & l. beneficium, ff. de constitut. Princip.*, quod potissimum verificatur, quandò priuilegium non est contra ius, sed solum contra ipsum concedentem. 5 Quandò facultas est indefinita commissarius potest dispensare in gradu illo duplicato.

Ex quibus patet, quid respondendum quoad ea, quæ ex aduerso afferebantur; quamvis etenim dispensatio super illegitimitate natalium non extendatur ad illegitimum ex adulterio vtrinsque parentis, vt alibi diximus; potestas tamen legi- 6 Soluuntur rationes oppositæ.

legitimandi natum ex adulterio extenditur ad natum adulterinum ex vtroque parente propter diuersitatem assignatam inter dispensationem, quæ stricti iuris est, vtpotè odiosa, & inter facultatem dispensandi, quæ vtpotè fauorabilis, est amplianda, & extendenda.

7 Si facultas fuerit pro determinata persona extenditur ad gradum duplicatū, si fuerit in fauorem commissarij, non extēditur, si fuerit in fauorem petentis.

Respondeo secundò. Si talis facultas dispensandi in tali gradu dirigatur ad determinatam personam in rescripto nominatam probabilius, si fuerit concessa in fauorem eiusdem personæ, non extenditur ad talem gradum duplicatum, secus verò, si concessa fuerit in fauorem electi ad dispensandum, *Ioannes Andreas cap. fin. nu. 3. in fin. de simonia, & ibi Antonius num. 5. Abbas nu. 3. Alciatus l. 2 in princip. num. 50. vers. fallit secundo. ff. de verb oblig., & ibi Gallisula num. 11. Gambara de aucl. leg. lib. 10. nu 200. Iacobus de Puteo in suis decis. lib. 3. decis. 39. num 2. Couaruuias 4. decret. 2. part. c. 8. § 8. in fin.* Ratio primæ partis ex eo deducitur, quià illa facultas dispensandi quoad certam personam expressè nominatam quoad impedimentum in certo, & determinato gradu, si sit in fauorem personæ dispensandæ, habet potius naturam propriæ, & formalis dispensationis, cuius executio committatur ei, cui dicitur talis facultas commissa dispensandi, sed formalis dispensatio, vtpotè strictè interpretanda, non trahitur ad casum duplum, nisi exprimatur, ergò &c. Confirmatur, quià quandò est facultas concessa pro determinata, & expressim nominata persona, & in vtilitatem ipsius est potius beneficium Principis passiuum respectu eiusdem personę, quam actiuum respectu eius, cui committitur talis facultas, ergò non est ex genere suo extendenda, sed potius restringenda, vt non plus, quam par sit, lædat ius commune, quandòquidem tunc correspondet formali dispensationi. Ratio secundę partis ex eo deducitur, quià, quandò talis facultas conceditur in fauorem ipsius, qui debet dispensare, habet rationem beneficij actiui respectu eiusdem, & potius potestatis, quam formalis dispensationis; beneficium autem actiuum Principis, seù potestas collata ad dispensandum latè est interpretanda per vulgatissima iura sparsim alibi allegata; hocque habetur *in c. si cui nulla de præbendis in 6.*, & prętor præcitatos DD. hoc sustinent *Angelus verb. dispensatio num. 9., & ibi Siluester q 5. num 9. Sanchez de matrimonio lib. 8. disp. 2, num. 6.*, & nos etiam suprà tradidimus, ni fallor.

8 Quandonam præsumatur, quod fuerit in fauorē commissarij, & quandò in fauorem petentis.

Si autem hic inquiras, quandonam sit præsumendum, quod hæc facultas fuerit concessa, vel in fauorem commissarij, vel in fauorem eius, cui cedere debet dispensatio, attendendum est in primis ad cuius petitionem fuerit concessa, an scilicet commissarij dispensaturi, an verò indigentis dispensatione, & tunc, si ad petitionem istius fuerit concessa præsumendum est, quod referatur ad ipsius fauorem, si verò ad instantiam illius, quod referatur ad fauorem commissarij dispensaturi, prout notat *Iacobus de Puteo in suis decis. d. lib. 3. decis. 39. nu. 2. Rota Romana in nouissimis 3. tom. lib. 1. decis. 117. in fin., & lib 2. decis. 700 in fin.* Deindè in dubio, an in fauorem vnius, vel alterius fuerit concessa, præsumerem potius pro ipso dispensando, seù indigente dispensatione.

---

§. XXXIII.

An error communis circa gradum reddat validam dispensationem.

SVMMARIVM.

Facti series exposita. 1.
Sententia asserens validum matrimonium ex illa dispensatione cum errore communi. num. 2.
Rationes pro tali sententia. 3.
Probabilius illa dispensatio non tenet, non obstante errore communi. 4.
Soluuntur rationes opposita sententia. 5.

DISQVISITIO XXXIII. Communitèr habebantur Titius, & Theodorica consanguinei, vel affines in tertio tantum gradu, vel fortè reputabantur affines, cum tamen re vera essent affines, vel consanguinei in secundo gradu, vel fortè, vt asserebamus, affines, cum tamen essent consanguinei. Stante hoc errore communi recursum habuerunt ad Romanum Pontificem petentes dispensationem pro tertio tantum gradu consanguinitatis, vel affinitatis, cum essent affines, & consanguinei in secundo, vel pro affinitate in determinato gradu, cum essent cōsanguinei in illo gradu, & tali dispensatione dignati sunt iuxtà petita. Quæsitum hic fuit, an errore commununi suffragante illa dispensatio sic concessa subsisteret, & redderet matrimonium illud validum. — 1 Factum in suis terminis.

2 Sententia asserens validum fore matrimonium contractū ex illa dispēsatione cum errore cōmuni.

Ex paritate rationis videntur affirmare validum fore illud matrimonium contractum ex illa dispensatione cum errore communi, *Lapus alleg. 89 n 9 Dominicus c. susceptum nu. 5. de rescript. in 6. Felinus cap. in nostra num. 8. vers., quod dictum est de rescriptis, Rebuffus in concordatis in forma mandati Apostolici paulò ante vers. item expresso, Menochius de arbitr lib. 2. cent. 3. cas. 202. num. 104.* dum asserunt, quod

quod vacante aliquo beneficio, si impetretur, non expresso modo vacationis non teneat quidem rescriptum concessionis, si diuersus modus vacationis fuerit expositus, hancque ponunt exceptionem *nisi esset error communis existimans modo illo exposito illud beneficium vacasse*, ergò etiam in præsenti hypothesi dispensatio illa arbitranda est non subsistere cum expositione diuersi gradus, vel tituli ab eo, in quo sunt contrahentes, nisi communis error teneat impedimentum esse in eo gradu, vel titulo, quo fuit expositus in libello petitionis.

3 Rationes pro tali sententia. Rationes plurimæ huius opinionis possunt adduci, & primo, quià quoad valorem actuum opinio communis quandoque præfertur veritati, vt videre est in eo, qui communitèr reputatur Parochus, cum tamen talis non sit, cuius actus iurisdictionales ex communi errore cum titulo colorato legitimantur, vt latè alibi diximus. Secundò ex eo, quod dicitur communitèr, quod error communis faciat ius per textum *in l. Barbarius, ff. de offic. prætor.* Tertiò, quià tunc contrahentes bona fide contraxerunt, & quidem contractum ex genere suo indissolubilem, & vtique rationabilis præsumptio esset, quod, si post factum Pontifex interrogaretur de illo contracto sic inito per bonam fidem contrahentium existente communi errore illum non dissolueret, nec declararet dissoluendum, ergò &c. Nihilominus his minimè obstantibus.

4 Probabilius illa dispẽsatio non suffragatur. Respondeo, probabilius esse illam dispensationem non suffragari non obstante illo errore communi, sed cognito errore contractum illum dissoluendum esse. Ita expressè, & in his terminis *Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 24. num. 20* Rationes plurimas huius responsionis possem adducere, quas tamen ad paucas restringo. Prima est, quià, si quis contrahat cum impedimento dirimente occulto, quantumvis bona fide etiam accedente communi errore inualidè contrahit, & detecto impedimento matrimonium illud est dissoluendum, & coniuges separandi, vt est in confesso apud omnes, ergò etiam, si quis contrahat cum impedimento in vno gradu, seù in vno titulo, quod tamen sit in gradu strictiori, & in diuerso titulo, quantumvis communi errore gradus minus strictus, & titulus diuersus habeatur pro vero, & accesserit dispensatio pro tali gradu minus stricto, & titulo diuerso exposito in supplici libello non tenebit contractus. Consequentia probatur, quià ex vno capite bona fides, & error communis in casu antecedentis nihil confert ad validitatem contractus, quinimmò, si contractus esset in gradu prohibito, qui tamen reputaretur communi errore non prohibitus, adhuc esset nullus; ex alio capite dispensatio quoad alium gradum, seù titulum non expressum non confert, cum sit stricti iuris, & non extenditur ad non expressa maximè, si sit strictioris iuris, & in diuerso ordine, seù titulo, ergò &c. Secunda, quià dispensatio solum operatur in eo gradu, qui exponitur, & reliqua in suo robore relinquit, nec augendo, nec demendo, ergo, cum referatur ad solum tertium gradum affinitatis, vel consanguinitatis, vel ad consanguinitatem, cum impedimentum sit affinitatis, consanguinitas in secundo gradu, vel etiã affinitas adhuc permanebit in suo robore, adeòque &c. Tertia, quià textus *in l. Barbarius ff. de offic. Pætor.*, in quo fundantur DD. contrariæ opinionis loquitur tantum quoad iurisdictionalia, & vim tantum habet, quandò habens titulum coloratum habet titulum à legitimo superiore, sed hic versamur in impedimento, quod afficit contrahentes, eosdemque inhabiles reddit ad contrahendum, & eius oppositum potius spectat ad formam, quam ad efficientem, ergo &c. Rationes pro responsione.

5 Soluuntur rationes oppositæ sententiæ. Ad rationes, quæ ex aduerso afferebantur, nunc respondendum est, & quidem quoad paritatem adductam de beneficio vacante impetrata sine vera enuntiatione modo, quo vacauit, dicendum est disparem esse rationem, quantumvis in illo, & in nostro casu æquè intercesserit error communis, & bona fides. Ratio diuersitatis in eo consistit, quod error quoad modum vacationis beneficij est error solummodò quoad accidens, non in substantia, cum beneficium illud verè vacauerit; error autem quoad gradum, vel quoad titulum est error quoad substantiam, cum ex genere suo irritet matrimonium, cum reddat contrahentes inhabiles ad contrahendum, adeòque &c. Ad illud, quod primo loco, & secundo affertur pro probatione dicendum est, ea verificari solummodò, quando defectus est ex parte causæ efficientis, & quoad iurisdictionalia supposito, quod titulus processerit à legitimo superiore habente potestatem conferendi, licet posteà cessarit, permanente tamen errore communi, quod non cessarit; hic autem defectus, de quo loquimur, se tenet potius ex parte formæ, seù subiecti, quod inhabile supponitur, adeòque quo ad illam, seù illud non potest habere locum error communis, nec opinio aduersus veritatem secundum se ipsam verificatam; Hoc clarè videre est in eo, qui cum errore communi contraxit in impedimento occulto dirimente, quod, si detegatur, matrimonium est dissoluendum, non nisi, quià illud impedimentum pertinet ad formam, & reddit contrahentes in-

ha-

habiles; ex aduerso, si quis contrahat matrimonium sine vllo impedimento ex parte sui cum assistentia tamen alicuius non Sacerdotis deputati à Parocho ad assistendum, qui tamen communi errore habeatur pro Sacerdote validè contrahit, & cognito errore non est dissoluendum, non nisi, quià hic error versatur circa ea, quæ pertinent ad iurisdictionem, & causam efficientem, in quibus error communis facit ius. Ad illud, quod tertio loco subditur dicendum est gratis omninò præsumi, quod, si Pontifex interrogaretur post contractum matrimonium non responderet dissoluendum, seu ex vi illius præcedentis dispensationis tenere; cum ex stilo curiæ matrimonia inita in gradu strictiori ab illo, qui fuit expositus, habeantur pro inualidis; probabile tamen foret, quod in illo casu erroris communis, & bonæ fidei, quibus contractum fuit illud matrimonium, & consummatum per nouam dispensationem Pontifex annueret conualidationi contractus, ne damna irreperent fœminæ violatæ, & proli; cæterum non est, cur ex vi illius præcedentis dispensationis secundum se illud matrimonium debeat tenere, cum illa vtpotè odiosa non possit extendi à casu minus stricto ad strictiorem.

---

§. XXXIV.

An priuilegium concessum Indis noui orbis, vt possint nubere in tertio, & quarto gradu, extendatur, quandò alter distat solummodò in secundo gradu à stipite, alter in tertio, vel quarto.

SVMMARIVM.

Dilucidatur factum in suis terminis. 1.
Sententia afferens, quod, quando gradus propinquior stipiti est primus non teneat dispensatio, in qua solius gradus remotioris fit mentio. 2.
Contraria sententia est verior, & præfertur. 3.
Indultum Pauli III. intelligitur etiam quoad cognationem adoptiuam. 4.
In matrimonio ineundo in partibus Indiæ inter consanguineos in gradibus ibi permissis non sunt necessaria litera declaratoria. 5.

1 Explicatur disquisitionis sensus.

DISQVISITIO XXXIV. Paulus III. fel. record. concessit Indis Noui orbis, vt, quantumuis sint consanguinei in tertio, vel quarto gradu inter se, posset nihilominus sine alia dispensatione contrahere matrimonium. Hoc supposito priuilegio Calidonia in illis regionibus distabat tantum in secundo gradu à communi stipite; Titius verò, vel in tertio, vel in quarto gradu. Quæsitum hic fuit, an ex vi illius concessionis Pauli III. possent isti ad inuicem contrahere sine alia dispensatione, & sine litteris declaratorijs præscriptis à Pio V. *in motu quodam proprio edito de anno 1566. die 26. Augusti incipiente Sanctissimus*; atque etiam hoc quæsitum extendi potest, quandò Calidonia distaret tantum in primo gradu à communi stipite.

2 Sententia afferens, quod quãdo gradus propinquior stipiti est primus, non teneat dispensatio, in qua solius gradus remotioris facta est mentio.

Sanchez *lib. 8 de matrimon disp. 24. n. 32. & num. 34.* asserit, quandò propinquior gradus stipiti est primus, nullatenus valere dispensationem, in qua solius gradus remotioris fit mentio, hocque constare asserit ex declaratione Pij V. in suo motu proprio, vbi declarat literas non posse subreptione notari defectu expressionis gradus proximioris consanguinitatis, vel affinitatis, illa tamen addita exceptione *Dummodò primum quoquomodo non attingant, cum in eo Sanctitas sua nunquam dispensare intendat*, atque eidem Sanchez adhæret *Petrus de Ledesma q. 54. art. 2. col. penult. not. 1.* Nihilominus

3 Contraria sententia est verior, & præfertur.

Respondeo primò, quod, quantumvis Calidonia distaret tantum in primo gradu à communi stipite, & Titius in tertio, vel quarto, adhuc tamen possent in illis regionibus validè inter se contrahere matrimonium *VeraCrux prima parte specul. art. 44 pag. 3. concl. 3. Vega 2. tom summa c 34. cas 126. in fin. Sanchez lib. 8. de matrim. disp. 24. n 35.* Ratio in primis ex eo deducitur, quià huiusmodi concessio, cum sit facta in fauorem integræ regionis, non habet præcisè rationem dispensationis, sed legis communis in tali regione, sed lex communis est latè interpretanda, quandò est fauorabilis, vt est in confesso apud omnes, ergo est extendenda, ità vt respiciat gradum remotiorem, non autem propinquiorem. Deindè dato etiam, quod habeat vim dispensationis, cum tamen versetur circa dispositionem iuris communis ab eodem recipit interpretationem; at attento iure communi distantia graduum in ordine ad impediendum, vel non impediendum matrimonium attenditur secundum remotiorem, ergo &c. Rursus stante tali Pontificio indulto in talibus regionibus, pro quibus est concessum matrimonium vltrà secundum gradum initum, perinde se habet, ac si in alijs regionibus, in quibus non viget tale indultum, seu pro quibus non est cõcessum, esset contractum vltrà quartum gradum, quandòquidem tale indultum impedimentum restringit ad secundum gradum, quod ius commune extendit vsque ad quartum, sed matrimonium alibi contractum vltrà quartum gradum respectu vnius, quamvis alter distet solummodò in inferiori gradu, absolutè tenet sine vlla dispensatione, ergo matrimonium ibi contractum vltrà secundum

dum

dum gradum tenebit, quantumvis alter ex contrahentibus distet solummodò, vel in secundo, vel in primo gradu; Neque ijs, quæ hic dicuntur, obstat limitatio posita à Pio V. in suo motu proprio, qua dicitur *dummodò primum quoquo modo non attingant*; Non obstat, inquam, quià, vt bene inquit *Petrus de Ledesma q 54. art. 2 col. penult. not. 1.* limitatio Pij V. intelligenda est, quando vterque contrahens est in gradu prohibito licet inæqualitèr, v. g. attento iure communi vnus in quarto gradu, alter in primo, secus quando alter est in gradu non prohibito, puta in quinto, vel sexto, alter verò in primo, quià tunc nulla habenda est ratio de primo gradu, sed tantum de remotiori alterius, qui non est in ordine prohibitionis; cum autem in præsenti hypothesi stante indulto Pontificis pro illis regionibus gradus prohibitionis extendatur ad secundum, & non vlterius, sequitur, quod, si alter ex contrahentibus sit vltrà secundum gradum, vel consanguinitatis, vel affinitatis non sit attendendus primus, quo alter afficitur.

Explicatio motus proprij Pij V., vt non repugnans responsioni.

Hic disputant DD., an indultum Pauli III. pro illis regionibus intelligendum sit solummodò quoad consanguinitatem, & affinitatem, an verò etiam quoad alia impedimenta, & quidem ex quo indultum loquitur de gradibus videtur restringi ad prædicta solummodò, quandòquidem in alijs impedimentis non recensentur gradus, adeoque ad illā solummodò dispositionem Pontificiam restringunt *Veracrux prima parte speculi art. 44 pag. 3 concl. 3. Vega in summa tom. 2. cap. 34. cas 126. in fin.* Difficultas potest esse solummodò quoad cognationem præcipuè adoptiuam, in qua gradus etiam possunt numerari. Sed quoad hanc etiam, supposito, quod de iure communi dirimat matrimonium, vsque ad quartum gradum, de qua re alibi, existimandum est comprehendi in dicta Pontificis dispositione, quandòquidem hæc dicitur talis per ordinem ad cognationem carnalem, ad cuius normam mensuratur, & ad cuius similitudinem vim sortitur; quandò autem quid dispositum est de prototipo, quod maius est, intelligendum est in fortioribus terminis dispositum de eo, quod est tale per ordinem ad ipsum, seù de figura.

4 Indultum Pauli III. intelligitur etiam quoad cognationem adoptiuā.

Respondeo secundo, in hypothesi matrimonij ineundi in regionibus Indiæ inter consanguineos, quorum alter sit in tertio gradu, alter in primo, vel secundo distet à stipite, non sunt necessariæ litteræ declaratoriæ præscriptæ à Pio V. in suo motu proprio, de quo supra. Ratio ex eo deducitur, quià huiusmodi litteræ declaratoriç non sunt necessariæ, quandò nullum adest impedimentum ad contrahendum, vt videre est attento iure communi, quandò alter ex contrahentibus distat à communi stipite in quinto, vel sexto gradu, licet alter distet solummodò ab eodem stipite in primo, vel secundo gradu, inter quos nullum adest impedimentum, sed in hypothesi, de qua loquimur, inter distantem à communi stipite in tertio gradu, & distantem ab eodem, vel in primo, vel in secundo tantum, nullum adest impedimentum, cum stante indulto impedimentum restringatur ad secundum solummodò gradum, ergò non sunt necessariæ huiusmodi declaratoriæ literæ.

5 In matrimonio ineundo in regionibus Indiæ non sunt necessariæ literæ declaratoriæ.

Adderem, quod, quantumvis præsupponeremus adesse impedimentum, quandò alter esset in tertio gradu, & alter in primo, vel secundo, & impetratam esse dispensationem facta mentione solummodò gradus remotioris, adhuc probabile esset, quod huiusmodi literę declaratorię pro gradu propinquiori non essent necessariæ, quià non est præsumendum, quod Pontifex rem, quæ non est necessaria ad substantiam contractus, quales sunt huiusmodi literæ declaratoriæ, voluerit in regionibus adeo dissitis cum tanto incommodo contrahentium, præcipuè cum Bullæ Pontificiæ non transeant vltra montes.

---

§. XXXV.

An in impetratione dispensationis in publica honestate necessariò facienda sit mentio, an proueniat ex matrimonio rato, vel ex sponsalibus.

SVMMARIVM.

Exponitur factum in suis terminis. 1.
Sententia asserens sufficere expressionem publicæ honestatis in genere. 2.
Quando prouenit ex matrimonio rato necessariò facienda est mentio de origine talis honestatis. 3.
Soluuntur rationes oppositæ sententiæ. 4.
Si impedimentum publicæ honestatis ortum fuerit non ex matrimonio rato, sed ex sponsalibus, & in impetratione dispensationis expressus fuerit primus gradus, non tamen titulus, ex quo prouenit, tenet dispensatio. 5.

DISQVISITIO XXXV. Contraxerat legitimè sponsalia Caius cum Meuia, vel fortè etiam matrimonium per verba de præsenti, non tamen consummauerat. Dissolutis huiusmodi sponsalibus, vel matrimonio per obitum Meuiæ, vel ex alia legitima causa Caius contendebet

1 Exponitur factum in suis terminis.

debat matrimonium contrahere cum Calidonia sorore eiusdem Meuiæ prædefunctæ, cumque intercederet impedimentum publicæ honestatis, super eodem petijt dispensationem non facta mentione, an illa honestas proueniret, vel ex matrimonio rato, vel ex solis legitimis sponsalibus. Quæsitum hic fuit, an illa dispensatio extendatur ad publicam honestatem, siuè illa fuerit orta ex matrimonio rato, siuè ex solis sponsalibus.

2 Sententia afferens sufficere, vt fiat expositio publicæ honestatis in genere.

Videtur absolutè asserendum, sufficere, si fiat mentio publicæ honestatis in genere, quandòquidem eodem iure inducta est honestas, siuè pro matrimonio, siuè pro sponsalibus, & respicit eundem finem, quomodocunque proueniat, &, si quod ex dispositione iuris est discrimen, illud est, quod honestas ex matrimonio rato impedit vsque ad quartum gradum, honestas verò ex sponsalibus legitimis restringit impedimentum ad primum tantum gradum. Cum autem in præsenti supponatur fieri mentio de eadem honestate in primo gradu, licet non exprimatur, vtrum proueniat ex matrimonio, vel ex sponsalibus, videtur sufficienter exprimi id, quod intendunt iura, & finis, ex quo, seù ex quibus inductum est illud impedimentum, adeoque dispensationem illam subsistere, & parere effectum relaxationis illius impedimenti obstantis. Nihilominus

3 Quandò prouenit ex matrimonio rato facienda est mentio de origine talis honestatis.

Respondeo, probabilius esse, faciendam esse ex necessitate mentionem de origine talis honestatis, an scilicet prouenerit ex matrimonio rato, an verò tantum ex sponsalibus, quandò prouenit ex matrimonio rato. *Sanchez de matrimonio lib.* 8. *disp.* 24 *num.* 16. Ratio ex eo deducitur, quià in materia odiosa verba sunt in minori significato accipienda per textum, *in cap. fin de prabend., & cap. cum illis in primo responso. & cap quamuis eod. tit. in* 6. *Dominicus cons.* 33. *num* 8. *Ioannes Andreas in arbore affinitatis §. ad arborem affinitatis num* 5., licet hic loquatur in terminis diuersis affinitatis, qui tamen ex paritate rationis valdè conferunt ad præsens institutum; quis autem dubitet multò vrgentius esse impedimentum consurgens ex matrimonio rato, quam sit illud, quod pullulat ex sponsalibus? ergò dispensatio posita super publica honestate, quantumvis in primo gradu sine expressione, an orta sit ex matrimonio rato, vel ex sponsalibus, intelligi tantum debet de honestate ex sponsalibus proueniente, non ex matrimonio. Confirmatur, quià dispensationes, vtpotè odiosæ intelligendæ sunt secundum eam restrictionem, secundum quam minus lædant ius commune ex vulgatissimis iuribus sparsim suprà allegatis; minus autem læditur ius commune ex eo, quod fiat abrogatio honestatis quoad sponsalia, ac si fieret abrogatio quoad matrimonium ratum, cuius plurima possunt esse manifesta inditia, & primo, quià facilius, & ex leuioribus causis dissoluuntur sponsalia, quantumvis legitimè inita, ac dissoluatur matrimonium ratum, cum hoc transierit in sacramentum, & non possit dissolui, nisi per ingressum in Religionem, vel per dispensationem Romani Pontificis, qui non nisi ex grauissimis causis dissolutionem concedit; sponsalia verò etiam per mutuum consensum, & per superuenientiam alicuius causæ quantumvis extrinsecæ dissoluuntur. Secundò, quià *Concilium Trident. sess.* 24 *de matrimon. cap.* 3. statuit, quod ex sponsalibus legitimè initis honestas impediat, & dirimat tantum in primo gradu, honestas verò ex matrimonio rato impediat, & dirimat vsque ad quartum gradum, quod signum euidens est, quod potentius sit impedimentum honestatis, quæ oritur ex matrimonio rato, ac sit illa, quæ oritur ex sponsalibus.

Ad rationes, quæ ex aduerso afferebantur, dicendum est, quod quamvis ex eodem iure, & fine inductum fuerit impedimentum, siuè ex sponsalibus, siuè ex matrimonio rato proueniens, illud tamen reddatur fortius, & potentius, vel minus fortè ex materia, circa quam versatur, vt videre etiam est in cæteris præceptis, quæ strictius obligant in materia strictiori, & grauiori, quam in minus stricta, & leuiori; hocque ipsa iura cognouerunt, dum faciliorem dissolutionem potius in vna materia concesserunt, quam in altera, & vinculum protraxerunt ad vlteriores gradus potius in vna, quam in altera. 4 Soluuntur rationes oppositæ sententiæ.

Hic oritur difficultas, an, si impedimentum publicæ honestatis ortum fuerit non ex matrimonio rato, sed ex simplicibus sponsalibus, & in impetratione dispensationis expressus quidem fuerit primus gradus, non tamen titulus, ex quo prouenerit, teneat dispensatio. Affirmatiuè sentiendum existimo. Ratio est, quià illa dispensatio, ne sit frustranea, debet aliquid operari, si subiectum sit aptum, vt possit in eodem operari, & forma, secundum quam concepta est dispensatio in ordine ad effectum, qui intenditur, comprehendatur intra terminos, quibus illum effectum possit causare, sed in ordine ad honestatem prouenientem ex præcisis sponsalibus dispensatio illa potest operari sine egressu è terminis formalibus, quibus est concepta, & secundum iuris dispositionem in materia odiosa vim habet in minori significato, vt per se patet, ergò non est, cur in ordine ad illam non debeat suum sortiri effectum. Confirmatur,

5 Si honestas proueniat ex sponsalib., & fuerit in impetratione dispensationis expressus primus gradus, non titulus, tenet dispensatio.

quià ex genere suo in dubio dispensatio sumitur, prout minus lædit ius commune, ergò in eodem dubio in qualitate minus graui debet vim suam sumere, quandò ad eandem verba possunt vtilitèr referri.

§. XXXVI.

An in potestate dispensandi in affinitate includatur etiam potestas dispensandi in publica honestate.

SVMMARIVM.

Expositio casus particularis. 1.
Probabilius potestas dispensandi super affinitate trahitur ad potestatem dispensandi super publica honestate. 2.
Cur potestas dispensandi super consanguinitate non trahatur ad dispensandum super affinitate, & tamen potestas dispensandi super affinitate trahatur ad publicam honestatem. 3.
Affinitas est genus ad se ipsam, vel vt ortam ex copula licita, vel illicita. 4.
Facultas dispensandi super affinitate trahitur ad publicam honestatem etiam non existente affinitate. 5.

1 Exponitur factum in suis terminis.

DISQVISITIO XXXVI. Contendunt aliqui dispensationem super affinitate non trahi ad publicam honestatem, nisi istius facta fuerit mentio, & etiam dato, quod explicetur, affinitatem ortam esse ex copula licita, nam quamvis ex ea necessariò publica consurgat honestas, quià tamen dispensatio, vt potè odiosa est strictè interpretanda, non est trahenda ad casum non expressum. Contrarium tamen nos alibi docuimus, quando facta fuit explicatio affinitatis ex copula licita, quià tacitè facta fuit mentio illius per expressionem istius. Data tamen pro nunc illa sententia, quam sustinent *Dominicus cons.33. nu 8 Ioannes Andreas in arbore affinitatis §. ad arborem affinitatis n. 5. Henriquez lib.7. de Indulgentijs c 30. nu. 2. in fine* excitatur hic difficultas, an sicuti dispensatio illa non trahitur ad publicam honestatem, ità & facultas dispensandi super affinitate non trahatur ad facultatem dispensandi etiam super honestate.

2 Potestas dispensandi super affinitate trahitur ad dispensandum super publica honestate.

Respondeo, probabilius potestatem dispensandi super affinitate trahi etiam ad potestatem dispensandi super publica honestate, quandò hæc ex illa prouenit *Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 24. num. 41.* Ratio ex eo deducitur, quià, quantumvis dispensationes sint stricti iuris, facultas tamen dispensandi, vtporè priuilegium actiuum Principis est late interpretanda, & extendenda, & hac ratione diximus superius, quod facultas dispensandi extendatur etiam ad gradū duplicatum, quamvis ad eundem non extendatur dispensatio ipsa, ergo facultas dispensandi quoad affinitatem trahi etiam potest ad dispensandum in publica honestate ab eadem proueniente; Neque obstare possunt ea, quæ supra commendauimus, nempè potestatem dispensandi non extendi ad quoscunque casus, sed ad casus solummodò quoquo modo adaptabiles casibus in potestate expressis *Felinus c. fin. n.8 limit.1. de simon. Gambara de auctorit. legat. lib. 10. nu. 203.* qui etiam per consequens docent non extendi de casu ad casum non comprehensum sub lata verborum significatione; sed publica honestas non comprehenditur sub formali affinitatis significatione; Non, inquam, obstare possunt, quià vt refert præmemoratus *Felinus in c postulasti num. 11. limit. 4. de rescriptis* potestas dispensandi, quamvis non trahatur ad non comprehensa sub lata verborum significatione, fallit tamen quoad consecutiua etiam separabilia, in quibus est eadem, vel maior ratio, publica autem honestas, quando affinitas est ex copula licita, ab eadem nedum separabilitèr, sed etiam inseparabilitèr consequitur, adeòque &c.

3 Non valet argumentum à consanguinitate ad affinitatem, bene ab affinitate in ordine ad honestatem.

Ex his etiam respondere poteris ad obiectum, quo asseritur, potestatem dispensandi super consanguinitate non trahi ad dispensandum super affinitate, quamvis hæc importet vinculum minus strictum, & rigorosum, adeòque seruata paritate potestatem dispensandi super affinitate non trahi ad potestatem dispensandi super publica honestate, cum hæc etiam respectu illius sit minus strictum, & rigorosum vinculum; Facile, inquam, respondere poteris, si asseras in primis assumptum non ita certum esse, sicuti præfertur, & supponitur; facultas etenim, quæ ex genere suo fauorabilis est, concessa ad maius videtur etiam concessa ad id, quod minus est, licet quoad formales dispensationes non valeat argumentum à maiori ad minus, nec ex identitate rationis, eo quià odiosæ sint. Deindè non valet argumentum à potestate dispensandi super consanguinitate ad affinitatem, sicuti valet à potestate dispensandi super affinitate ad potestatem dispensandi super publica honestate, quandòquidem consanguinitas, & affinitas sunt relatiue ad diuersa subiecta, adeò vt consanguinitas, quæ oritur in vno, pariat affinitatem respectu alterius; affinitas autem, & publica honestas in præsenti hypothesi est respectu eiusdem, adeòque &c.

Vlterius potest sic euinci responsio, quià

4 Affinitas est quoddam genus ad ipsam velut ortã ex copula licita, vel illicita.

quià affinitas est quoddam genus ad eandem affinitatem, vel vt ortam à copula licita, vel illicita, ergo facultas indefinita dispensandi super affinitate indefinitè trahitur ad vtramque, adeòque etiam ex copula licita; quandò autem est ex copula licita indiuisibilitèr est annexa cum publica honestate; Facultas autem concessa ad solutionem alicuius vinculi in ordine ad aliquem effectum trahit secum ea, quæ sunt indiuisibiliter connexa cum tali vinculo in ordine ad consequendum talem effectum.

5 Trahitur etiã ad honestatẽ nõ existente affinitate.

Hic excitant controuersiam DD., ac ex vi illius facultatis dispensandi super affinitate possit poni dispensatio super simplici publica honestate non existente affinitate. Hoc contingere posset in hypothesi, qua contractum esset matrimonium ratum, & non consummatum cum consanguinea eius, cum qua quis contrahere de nouo intendit, vel sponsalia legitimè cum sorore ipsius, quæ posteà fuerint dissoluta, in quo casu nulla esset affinitas, cum hæc consurgat solummodò ex consummatione. Affirmatiuè respondet *Sanchez. d. lib.* 8. *de matrimonio disp.* 24. *nu.*41., & quidem congruè, quandòquidem ex præsumpta Pontificis concedentis facultatem dispensandi super affinitate voluntate concessa intelligitur facultas etiam pro publica honestate, quod sic euincitur, nam eo ipso, quod supponitur affinitas ex copula licita præsupponuntur præcessisse sponsalia, & matrimonium ratum, & per consequens ortum impedimentum publicæ honestatis; quotiescunque autem conceditur facultas ad id, quod consequitur ex necessaria suppositione, & præcedentia alterius, supponitur etiam concessa ad illud alterum talis facultas.

DISQVISITIONES III.

Ad reliquas omnes de matrimonio III. Prænotiones

§. I.

An habens beneficium Parochiale, cuius ob vitium occultum incapax est, possit expedire literas pro foro interno, si cæteras habeat qualitates adhoc munus requisitas.

SVMMARIVM.

Refertur facti series. 1.
Sententia asserens, posse hunc valide absoluere à peccatis, non tamen valide huiusmodi literas expedire. 2.
Huiusmodi Parochus putatiuus potest, si eligatur, validè expedire. 3.
Intellige, siue fuerit tali vitio affectus, vel antecedenter ad electionem, vel subsequenter. 4.
Argumenta opposita, eorumque solutiones. 5.

DISQVISITIO I. Collatum fuerat beneficium Parochiale Caio verè magistro in Theologia, vel Doctori Canonum, cuius tamen beneficij incapax erat ob vitium occultum. Ad hunc delatæ fuerunt literæ sacræ pænitentiariæ pro executione dispensationis pro foro interno. Quæsitum hic fuit, an potuerit valide non obstante illo vitio, ratione cuius erat incapax beneficij illius Parochialis, huiusmodi literas expedire. 1 Proponitur factũ.

Petrus de Ledesma *in summa Sacramentorum vbi de panis. c.* 13. *post primam concl. dub.* 3. docuit ipsum, cui sic collatum est illud beneficium, posse Sacramentales cõfessiones audire, ab eisque valide absoluere, negauit tamen, posse huiusmodi literas valide expedire. Sed neutiquam possum percipere, quo fundamento possit hunc suum sensum stabilire. Quid enim aliud requiritur ad hoc, vt quis sit commissarius aptus ad huiusmodi literas expediendas, nisi, quod sit, vel Doctor in Theologia, vel in Sacris Canonibus, & quod sit ab ordinario approbatus ad Sacramentales Confessiones audiendas? Deindè, si ratione tituli colorati aptus est ad confessiones Sacramentales excipiendas, vt fatetur ipse Ledesma, cur non aptus erit ad huiusmodi literas expediendas, cum cæteras præsumatur habere qualitates? Eo autem ipso, quod electus est ad Parochiale beneficium, hocque illi est collatum, intelligitur ad Sacramentales Confessiones approbatus; nec officere posse videtur illud vitium occultum, quandòquidem, si hoc extante errore communi non vitiat Sacramentalem Confessionem, nec videtur posse vitiare expeditionem literarum quaod impedimenta dirimentia, ad quæ auferenda datæ sunt huiusmodi literæ, cum aliud istæ non exigant vltrà lauream in Theologia, & in Sacris Canonibus, & approbationem commissarij ab ordinario in confessarium. Quamobrem

2 Sententia asserens non posse expedire, licet possit absoluere.

Reijcitur hæc sententia.

Respondeo, huiusmodi Parochum putatiuum, si fuerit electus ad expediendas huiusmodi literas, easque expedierit, validè expediuisse. In hanc consentiunt *Sanchez lib.* 8. *de matrimon. disp.* 34. *num.* 14., & quotquot sustinent, habentem titulum coloratum cum errore communi, hancque in similibus terminis docent *Glosa fin. c. decernimus de sententia excommun. in* 6. *&c. ad probandum verb. innodatus de sent. &* 3 Si eligatur potest valide expedire.

re iudic. & ibi Hoſtienſis ſuper verſ. publicè innodatus, Ioannes Andraas nu 8. Antonius n. 11. Innocentius c. ſi vere de ſent. excommunic. ArchiDiaconus cap. quodautem 24. q. 1. verſ in ea gloſ. ibi toleranda Bartolus in l. Barbatius ff. de offic prator in prima lectura nu 7. & in 2. nu. 9. Coaruuias c alma mater prima part. §. 7. n. 9. Riccardus in 4. diſt. 18. art. 7. q. 2. ad 2. D. Antoninus 3. part. tit. 24. c. 77. verſ. 10. & 11. Sotus in 4. diſt. 22 q. 2. art. 1. ad fin. ante ſolutionem ad primum. Ratio ex eo deducitur, quià geſta præcipuè iuriſdictionalia per habentem titulum coloratum cum errore communi tenent, prout habetur ex *l Barbatius ff de offic. prator.*, & è contrario ſenſu deducitur *in d. c. ad probandum de ſententia, & re iudicata*, vbi ſic legitur *Ita ut, ſi pro eo, quod vnus ex iudicibus excommunicationis vinculo eſt publicè innodatus*, ergo, quandò occultè tali vitio eſt affectus, erit legitimus actus per eum elicitus; & quidem iure merito hoc decernitur, quandòquidem ità expedit recto Eccleſiæ, ſeù Reipublicę Regimini, ne inde plurima oriantur ſcandala, & ſic geſta maxima cum Eccleſiæ, & Reipublicæ confuſione, & perturbatione reſcindātur; vndè in eo in quo eſt defectus ex parte huiſcemodi geſta operantis exiſtat, defectum ipſum ſupplet Eccleſia, vel Reſpublica, prout docent *Caietanus in ſumma verb. abſolutionis impedimenta, tit. Abſolutio nonnullis circumſtantijs impeditur Medina lib 1. ſumma cap 11. §. 3. Ludouicus Lopez prima part. inſtruct. c. 3. § iteranda eſt confeſſio, & 2. part. de excommunicatione c 15. §. ſed hic iam occurrit.*

Solum hic diſputant DD., an ea, quæ in hac reſponſione dicta ſunt, ſint ſolummodò intelligenda, quandò vitium illud, ratione cuius ipſe Caius intelligitur incapax illius beneficij parochialis, ſuperuenit ipſi collationi, & communitèr ignoratur, an verò etiam, quandò præcedit ipſam collationem. In qua controuerſia *Phyliarchus de offic. ſacerdotis tom. 1. part. 1. lib. 3. cap. 12. paulo poſt principium*, loquens

4 Intellige, ſiuè vitiũ fuerit antecedētèr ad collationẽ, ſiuè ſubſequentèr.

in terminis excommunicationis occultæ, qua quis irretitur ante officij adeptionem, aſſerit, geſta per eum non valere, & ea ratione meo iudicio moueri videtur, quià ratione illius vitij incapax redditur ad acquirendum illud officium, ſeù beneficium Parochiale, & licet per ſuperuenientiam illius non priuetur, quandò iam adeptum eſt beneficium, quandò tamen præcedit vitium facilius impedit aſſecutionem, quià plura requiruntur ad eijciendum, quam ad impediendum ingreſſum iuxtà illud, *Turpius recipitur, quam non admittitur hoſpes.* Nihilominus contrarium, & quidem probabilius ſentiunt *Caietanus in ſumma loc. cit. Manuel in ſumma tom. 1. in 2. edit. c. 60. nu. 3. Vega lib. 5. ſumma caſ. 223. Sanchez de matrim. lib. 3. diſp. 22. num. 30.* Ratio ex eo deducitur, quià hic habet titulum putatiuum à legitimo ſuperiore habente poteſtatem conferendi, & vtique cum errore communi, nec illa præexiſtentia vitij, ſeù incapacitatis occultæ aliquid demit de iuriſdictione, ſeù de iure ad exercenda munera collata per tale beneficium, ergò non eſt, cur non poſſit exercere illud munus expediendi literas Apoſtolicas, ſi habeat alias qualitates ad hoc munus requiſitas. Antecedens quoad primam partem non vertitur in dubium; quoad ſecundam ſic euincitur, quià illud vitium ſecundum ſe latens non tollit iam antecedentèr adeptum, vt fatentur ipſi aduerſarij, ergò nec impedit, quominus tale ius poſsit acquiri. Conſequentia probatur, quià, quod illud vitium præceſſerit, efficit quidem, quod ſic electus non habeat titulum realem; non tamen efficit, quod non habeat titulum putatiuum cum communi errore; omnes autem DD. indiferentèr aſſerunt geſta per habentem titulum putatiuum cum communi errore tenere, nec diſtinguunt, quandò vitium, ratione cuius eſt incapax, præceſsit, vel quandò ſubſecutum eſt.

Rationes pro aſſerto, & confutationes obiectionũ

Ad illud, quod ex aduerſo aſſerebatur, dicendum eſt, quod, quandò vitium eſt ex genere ſuo priuatiuum iuris, æquè ſecundum ſe priuet, poſtquam idem ius acquiſitum eſt, ac efficiat, ne acquiratur, quandò nondum acquiſitum eſt, & è contra; ſicuti igitur, quandò ius iam acquiſitum eſt, non priuat acquirentem exiſtente titulo colorato cum errore communi iure efficiendi geſta valida ſupplente Eccleſia, ſeù Republica defectum iuris realis in ordine ad hunc effectum validitatis actuum, ita quandò nondum acquiſitum eſt, non priuat iure ad acquirendum ſecundum titulum coloratum exiſtente eodem errore communi, & ne acta poſteà geſta poſt eandem acquiſitionem ſupplente eadem Eccleſia defectum, teneant.

Aduerſus ea, quæ dicta ſunt in reſponſione militat textus *in c. aduerſus de immunitate Eccleſ. verſ., quià verò*, vbi eſt ſermo de geſtis per Iudicem, quando iuriſdictio ligata eſt excommunicatione etiam occulta poſt adeptum officium contracta, & ibi ſic habetur *Adijcimus, quod conſtitutiones, & ſententia, qua à talibus fuerint promulgata, inanes, & irrita habeantur nullo vnquam tempore valitura*, & propterea ſic

5 Argumenta oppoſita, eorumque ſolutiones.

ſenſerunt, *Gloſa c infamis 3. q. 7. verb. dum putaretur, ArchiDiaconus c. alienationes 12. q. 2. in initio, Antonius cap. ſciſcitatus n. 24. de reſcriptis.* Sed facili negotio ad hunc textum poſſumus reſpondere, aſſerentes procedere, quandò eſt publicè excommunicatus, prout explicat *Gloſa in d. cap.*

aduerſus

aduersus verbo tempore, vbi habet. *Sic patet, quod sententia tempore excommunicationis lata nulla est, nec etiam conualescere potest, immò, si detegatur post sententiam, quin aliquis fuerit publicè excommunicatus, retractatur sententia*, vbi nota illam particulam, *quod fuerit publicè excommunicatus*; Conformis est huic Glosæ explicationi textus *in cap. exceptionem ad fin. de except.*, vbi sic legitur. *Excommunicatus autem publicè, & si huiusmodi exceptio non opponitur, nihilominus est officio Iudicis repellendus*; expressio autem posita in illa particula *publicè* à contrario sensu deducit, non esse repellendum, si occultè, & intercedente errore communi fuerit excommunicatus.

§. II.

An respectu Religiosorum, quibus ex priuilegio competit huiusmodi literas expedire, dummodò sint ad confessiones approbati ab ordinario, requiratur approbatio, antequam literæ datæ sint, an verò sufficiat, quod præcesserit ad expeditionem earundem.

SVMMARIVM.

Priuilegium societatis Iesu, vt confessarij eiusdem etiam non magistri in Theologia possint literas pænitentiariæ expedire de facultate suorum superiorum. 1.
Hoc priuilegium per communicationem extenditur ad alios ordines. 2.
Exponitur factum. 3.
Quantumvis approbatio subsecuta fuerit ad literas datas, potest tamen sic approbatus literas huiusmodi expedire. 4.
Siuè in ordine ad Religiosos societatis Iesu, siuè aliorum ordinum requiritur deputatio Generalis, vel aliorum superiorum, si generalis in eosdem hoc priuilegium transtulerit. 4.

1 Priuilegiũ Societatis Iesu, vt cõfessarij, quantumvis non magistr. in Theologia, vel sacris Canonibus ex facultate superiorũ suorum

DISQVISITIO II. Suppono ex alibi dictis Sacerdotibus Societatis Iesu ab Episcopo approbatis ad confessiones audiendas, quantumvis non fuerint insigniti laurea, vel in Theologia, vel in sacris canonibus ex Priuilegio Gregorij XIII. concesso die 3. Aprilis anni 1582. competere posse exequi literas pænitentiariæ sacræ, & dispensationes expedire accedente deputatione Generalis eiusdem societatis, vel licentia, quæ modo translata est in omnes superiores locorum, & per eosdem potest in alios confessarios transfundi ex declaratione, & commissione eiusdem Generalis, vt refert *Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 34. num. 11.* Suppono vlterius, hoc idem priuilegium competere Congregationi nostræ, alijsque ordinibus communicantibus cum eadem societate Iesu per viam communicationis, vel nouæ concessionis. His suppositis Titius affectus aliquo impedimento occulto, ratione cuius non poterat contrahere matrimonium, recursum habuit ad sacram Pænitentiariam pro dispensatione pro foro interno in illo impedimento, à qua expeditæ fuerunt literæ de more ad Doctorem sacrorum Canonum, vel Magistrũ in Theologia ex approbatis ad confessiones ab ordinario. Pro tempore datæ huiusmodi litterarum Dorothæus sacerdos nostræ Congregationis, vel alterius ordinis ex participantibus in priuilegijs cum societate Iesu nondum erat ab ordinario approbatus ad confessiones, vel non deputatus à Generali ad huiusmodi litteras sacræ pænitentiariæ expediendas, sed acceptis literis ab eo, in cuius fauorem fuerant expeditæ, approbationem obtinuit, & deputationem. Quæsitum hic fuit, an sacerdos sic electus ex vi illius subsequentis approbationis, & deputationis potuerit validè, & licitè huiusmodi literas exequi.

(Right margin: possint literas pænitentiariæ expedire. — 2 Hoc priuilegium extenditur ad alios ordines. — 3 Exponitur factum.)

4 Potest literas huiusmodi expedire.

Respondeo affirmatiuè: Consentit *Sanchez d. lib 8. de matrimon. disp. 34. num. 11. Manuel qq. Reg. tom. 1. q. 63. art. 8. in fin.* Ratio ex eo deducitur primo, quià pro tempore executionis huiusmodi literarum adsunt in electo omnes conditiones, & qualitates requisitæ ad validam executionem ipsarum, ergò non erit, cur validè, & licitè non possit illas exequi. Consequentia probatur, quià in ordine ad munus, quod debet exercere, non prærequiruntur conditiones, sed satis est, quod existant pro tempore executionis; non enim pro eodem tempore, quo facultas committitur, requiritur potestas in commissario, præcipuè, cum non committatur determinatæ personæ, sed personæ eligendæ per eum, in cuius fauorem fit commissio, & sic sufficit, quod potestas fuerit pro tempore electionis, quinimmò solum pro tempore executionis, non enim est repugnantia, quin aliquis eligatur ad munus exequendum, si pro tempore executionis habebit conditiones requisitas ad illud munus. Confirmari potest, quod in eodem indulto, seù priuilegio expressè dicitur *approbati, vel approbandis*, quæ verba referuntur ad approbationem futuram, dummodò sit ante executionem operis. Confirmari potest secundo, quià, quandò commissio non fit determinatæ personę sub qualitatibus indiuiduantibus talem personam, sed sub ratione dignitatis,

(Right margin: Rationes suadentes responsionem.)

tatis, vel alicuius officij illa commissio refertur præmortua tali persona affecta tali qualitate dignitatis ad personam successorem in tali dignitate, vel officio, vt est in confesso apud omnes, & tamen talis persona pro tempore illius commissionis expeditæ non erat affecta illa dignitate, cum illam non fuerit asseccuta, nisi post mortem prioris Officialis, &c. ergò non requiritur, quod pro tempore commissionis adsint conditiones requisitæ ad executionem muneris, sed satis est, quod præcedant eandem executionem.

5 *In ordine ad Religiosos cuiuscunque ordinis requiritur deputatio superiorũ ad hoc munus.*

Monet tamen hic Sanchez, quod alij Religiosi mendicantes, & qui eorum priuilegijs fruuntur, non possint hoc priuilegio vti, nisi fuerint à suis Generalibus designati, vel de eorum licentia à suis superioribus, cum huiusmodi priuilegium hanc conditionem importet. Sed hoc etiam est commune sacerdotibus Societatis Iesu, cum nihil speciale pro ipsis priuatiuè quoad alios fuerit dispositum; vndè, si Generalis eiusdem Societatis potest indiferentèr, seù potuit hoc priuilegium extendere quoad omnes, non video, cur Generales cæterarum Religionum non possint quoad omnes suos subditos approbatos ad confessiones audiendas ab ordinarijs locorum extendere, cum idem sit priuilegium quoad omnes Religiones; nec ex eo, quod hæc facultas, seù priuilegium sit immediatè concessum societati minuitur quoad alias Religiones participantes in priuilegijs cum ipsa.

---

§. III.

An, si officialis, vel ordinarius, qui ex vi commissionis dispensauit in matrimonio inualido omisit decernere prolem legitimam susceptam, possit posteà decernere.

SVMMARIVM.

Exponitur sensus difficultatis. 1.
Sententia asserens non posse amplius decernere super prole. 2.
Potest ex interuallo decretum interponere, & prolem susceptam legitimam declarare. 3.
Capta causa in foro externo per officialem in dispensatione super impedimento non potest per alium perfici quoad legitimationem prolis, nisi primus remoueatur ab officio. 4.
Capta causa in foro interno per confessarium potest per alium perfici. 5.

1 *Refertur series facti.*

DISQVISITIO III. Comissa fuerat dispensatio, vel pro foro interno confessario ex approbatis ab ordinario Doctori Canonum, vel Magistro in Theologia, vel officiali alicuius Diæcesis pro foro etiam externo in impedimento matrimonij addita clausula *prolem exinde susceptam legitimandi*. Executus est alter, vel vterque commissarius dispensationem quoad impedimentum matrimonij, non tamen decreuit prolem antecedenter susceptam esse legitimam, prout præscribebatur in diplomate. Quæsitum hic fuit, an Confessarius executa illa commissione in Sacramentali Confessione quoad dispẽsationem impedimenti pro foro interno, & officialis pro foro externo nulla facta mentione legitimationis prolis susceptæ, possit ex postea etiam ad hunc effectum legitimationis producere.

Videtur absolute dicendum, neutrum posse amplius decernere, nisi sibi specialitèr ius reseruarit ad decernendum ex interuallo, quandòquidem, ex quo functus est munere suo, non potest amplius se ingere per textum *in l. Iudex posteaquam ff. de sententia, & re iudic.*, & ex quo principale executus est sine reseruatione iuris ad accessorium, videtur ius ad illud decernendum amisisse; Neque ex eo, quod dispensauerit in matrimonio inualido consequitur, quod proles antecedenter suscepta ad illam dispensationem fiat legitima ex vi illius dispensationis sine vllo decreto talis legitimationis, quamvis ex natura sua proles post illam dispensationem suscipienda reddatur legitima. Ratio huius diuersitatis ex eo desumitur, quià posita dispensatione proles, quæ inde subsequitur, oritur ex matrimonio legitimo, adeòque non est, cur non debeat esse legitima; proles verò suscepta ante dispensationem matrimonij non legitimatur ex vi matrimonij subsequentis, cum sit spuria per textum *in c. stante Qui fil. sint legit.*, vtpotè nata ex ijs, inter quos non poterat esse matrimonium obstante impedimento dirimente, nec ex vi præcedentis matrimonij, cum nullum intercesserit; quare solum legitimatur ex decreto ordinarij, vel confessarij, cui committitur, vt si preces veritate nitantur dispenset in impedimento, & decernat prolem susceptam haberi pro legitima, quæ duo sunt separabilia saltem in eo sensu, quod primum possit exequi sine secundo, licet dubium sit, an secundum possit exequi sine primo. Nihilominus

2 *Sententia asserens non posse amplius decernere.*

Ipsius fundamenta.

Respondeo, quod sublato per dispensationem impedimento, & per consequens conualidato matrimonio antecedenter inualidè inito, nec tamen tunc interposito decreto per officialem, vel confessarium legitimationis prolis prius susceptæ possit ex interuallo idem officialis, seù confessarius idem decretum interponere, & prolem susceptam legitimam declarare *Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 7. n. 17.* Ratio

3 *Potest ex interuallo prolem legitimam declarare.*

ex

ex eo deducitur primò, quià tàm officialis, quàm confessarius in ea hypothesi per illam dispensationem super impedimento iam causam cæpit, nec absolute quoad omnia sibi commissa terminauit, ergo non erit, cur quoad partem omissam non possit etiam ex interuallo perficere, non enim per eiusdem causæ inceptionem, & terminationem quoad vnam partem præsumitur à se abdicasse iurisdictionem quoad alteram partem omissam. Secundò, quià ex quo causa cæpta est, nec terminata pro tunc quoad omnes partes in commissione contentas videtur ex consensu partium scilicet ipsius commissarij, & indigétis dispensatione prorogata iurisdictio ad eam perficiendam; qui etenim se supponit ad gratiam recipiendam, supponitur velle ea omnia, quæ ad complementum gratiæ requiruntur, &, si ex tunc non obtineant, velle ex interuallo obtinere. Tertio ex dictis in præcedentibus in eo, qui confessario ad lucrandum Iubilæum exponit peccata sua, & ex obliuione, vel ex alia causa ex tunc non impetrat absolutionem super reseruata, vel dispensationem, vel commutationem super voto, qui eodem Iubilæi tempore elapso potest ex vi eiusdē etiam ex interuallo petere absolutionem, dispensationem, & commutationem super eisdem per ea, quæ supra diximus *sub hoc eodem tit. de matrimon III. Disq II.* §. 23. *in responsione*, & vlterius docent *Fagundez in medulla part.* 3. *c.* 7. §. 8. *n.* 6 *Sanctarellus de Iubilæo c.* 13. *dub.* 1. *Ioannes Angelus Bossius de triplici Iubilæi priuilegio sect.* 2 *cas.* 45. *n* 4., & hoc non alia ratione nisi, quià causa iam cæpta est per Iubilæum, & Iubilæum ipsum acquisitum, vi cuius ius consecutum est ad omnia priuilegia ex eodem promanantia, ergo etiam, qui iam incæpit gaudere beneficio commissionis per dispensationem super impedimento potest velle perfectionem eiusdem commissionis per decretum super legitimatione prolis.

Rationes pro responsione.

4 Cæpta causa per officialem in foro externo non possit per alium perfici.

Hic solummodò oritur difficultas, an cæpta causa coram officiali pro foro externo, & coram confessario in foro interno per dispensationem super impedimento matrimonij possit complementum ab alio peti super legitimatione prolis. Respondendum est quoad officialem, qui regularitèr est ordinarius, cæpta causa coram eodem non posse perfici coram alio, quantumvis eiusdem auctoritatis, nisi eodem remoto ab officio, vel præmortuo alter eidem successerit in officio; quoad confessarium verò cæpta causa coram vno per dispensationem super impedimento matrimonij posse per alium compleri quoad decretum legitimationis prolis antecedenter susceptæ. Consentit in hanc responsionem *Sanchez. de matrimon. lib.* 8 *disp.* 7. *nu.* 17. Ratio quoad primam partem, quià quoad iudicia in foro externo cæpta coram vno Iudice non possunt per alium, qui non sit successor in officio, perfici, quià maxima oriretur confusio in Republica, facilè subterfugerentur iudicia, & vix perficerentur cum ab vno ad alterum Iudicem imperfecta adhuc causa daretur aditus, & ab isto altero ad alium, ergo ad hæc incommoda euitanda congruum fuit, vt iura præscriberent, ne ab vno ad alternm fiat transitus, nisi perfecta causa, & per viam appellationis. Ratio quoad secundam partem ea est, quià in iudicijs voluntarijs pertinentibus ad forum pænitentiale, & internum animæ non illæ confunderentur iurisdictiones, non illæ confusiones orirentur, nec illa incommoda; sicuti enim ex prædictis vno confessario electo ex approbatis, qui sit Magister in Theologia, vel Doctor Canonum, potest ille, qui elegit ab eius iudicio declinare, & alterius expectare iudicium, ità non est, cur recepto per vnum beneficio dispensationis super impedimento non possit ab alio expectare beneficium decreti super legitimatione prolis antecedenter susceptæ.

---

§. IV.

An sine recepta executione commissionis super impedimento matrimonij possit exigi decretum super legitimatione prolis.

SVMMARIVM.

DISQVISITIO IV. Contracto matrimonio ex impedimento dirimente inualido, eoque perseuerante suscepta prole tādem coniuges impetrarunt commissionem, vel officiali pro foro externo, vel confessario ex approbatis ab ordinario Magistro in Theologia, vel Doctori Canonum directam, vt cum eis stante veritate precum dispensaret super impedimento, & prolem antecedenter susceptā legi- 1 Proponitur facti series.

legitimam declararet. Non executa commissione quoad dispensationem super impedimento exigebant à commissario coniuges putatiui, vt decerneret super legitimatione prolis, Quæsitum fuit, an validè, & licitè quoad hanc partem posset exequi commissionem non executa priori parte quoad dispensationem super impedimento, seu super inualiditate matrimonij? Hoc dubium alibi extitasse arbitror, dum forte inquirerem, an, si commissarius executus fuerit commissionem, tam dispensando super impedimento matrimonij, quàm decernendo prolem antecedentèr susceptam legitimam esse, & postea posita tali dispensatione matrimonium non fuerit initum, legitimatio illa subsisteret. Nihilominus ad vlteriorem doctrinam, & ad strictius propositam difficultatem dirimendam placet in terminis iuxta hanc facti seriem iterum discutere. Pro qua

2 Sententia asserens posse sine dispésatione interponi decretum super legitimatione.

Videtur in primis, dicendum vtique posse non executa dispensatione super impedimento matrimonij decretum interponere super legitimatione prolis antecedenter susceptæ, quandòquidem commissio vtrumque inuoluit, & vnum ab altero est separabile mutuo, quandòquidem potest esse legitimatio prolis absque eo, quod matrimonium reualidetur, & potest esse matrimonium validum absque eo, quod proles antecedenter ad ipsum habita sit legitima; & sicuti ex dictis in præcedenti disquisitione posita dispensatione super impedimento matrimonij nulla facta declaratione super legitimate prolis non intelligitur hæc legitima, ità si posita sit declaratio super legitimate prolis, & non posita dispensatio super impedimento matrimonij intelligetur quidem proles legitimata, non tamen matrimonium validum. Nihilominus

3 Non subsistet decretum super legitimatione prolis non interposita dispésatione super matrimonio.

Respondeo, non subsistere decretum super legitimitate prolis non interposita dispensatione super impedimento matrimonij *Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 7. nu. 15.* Ratio ex eo deducitur, quià, quantumvis possit contingere legitimatio prolis non consolidato matrimonio, cum legitimatio non solum proueniat ex matrimonio subsequenti inter parétes eiusdem prolis inito, sed etiam per rescriptum Principis, vt est in confesso apud omnes, in præsenti tamen hypothesi legitimatio prolis est in fauorem matrimonij ineundi, & dependenter ab illo, ergo non posita dispensatione super matrimonio non poterit vim habere decretum de legitimitate prolis antecedenter susceptæ, si quidem quandò vnum cóceditur propter aliud principalitèr intentum, si hoc vim non sortiatur, neque illud potest vim sortiri. Confirmatur primo ex eodem *Sanchez loc. cit.*, quià, si posita dispensatione super impedimento matrimonij, & decreto super legitimitate prolis parentes mutata voluntate matrimonium non ratificarent, seu non inirent de nouo, proles illa ex vi illius decreti non intelligeretur legitima, ergo multo minus intelligetur legitima ex vi illius decreti, si non fuerit interposita dispensatio super impedimento, seu super inualiditate matrimonij. Confirmatur secundò, quià rescriptum Pontificis intelligitur esse ad normam petitionis, & non aliter, nec alio modo, sed petitio potissimum, & principaliter fuit super impediméto matrimonij ad effectum ipsum conualidandi, dependenter à quo effectu, vt dispensatio sit efficacior, & cum pleno effectu, Pontifex addit commissionem decreti super legitimitate prolis, ergo non posito in esse principaliori intento, & principalitèr petito non poterit subsistere id, quod adijcitur in consequentiam, & conceditur tantum ad pleniorem consecutionem illius cum pleno effectu. Ratio fundamentalis horum omnium ea est, quià, quandò vnum conceditur propter aliud præcisè, eo non posito in esse non potest vim vllam sortiri, siquidem sine illo non fuisset in præsenti hypothesi concessum.

Rescriptũ Pontificis est ad normam petitionis.

4 Si prius fuerit positum decretum super legitimatione, & deindè posita dispensatio, & matrimonium, proles intelligitur legitima.

Hic tamen oritur difficultas, an, si inuerso ordine positum fuisset decretum super legitimitate prolis antecedentèr susceptæ, & deindè ex interuallo facta dispensatio super impedimento matrimonij nulla habita relatione ad primum decretum, nec facta mentione eiusdem, & vigore talis dispensationis initum fuerit matrimonium, an, inquam, eo ipso virtute prioris decreti intelligatur proles legitima constituta. Absolutè sentio, legitimam esse prolem constitutam, dummodò primum decretum non fuerit positiuè retractatum, Ratio ex eo deducitur, quià commissio Pontificis non exigit ordinem in executione commissorum, sed tantum intendit, quod decretum super legitimitate sit dumtaxat in fauorem matrimonij validi per ipsos dispensatos ineundi; sed hic finis à Pontifice intentus æquè saluatur, siuè decretum legitimitatis præmittatur, siuè subsequatur, ergò &c. Minor probatur, quià illa præcedentia decreti materialitèr omninò se habet, cum in effectu solummodò vim sortiatur, quandò ponitur dispensatio, & dependentèr ab illa matrimonium, nec ex eo, quod præcesserit, desinit moralitèr, sed perseuerat non quidem secundum suam vim, & effectum, sed quoad suum esse, & quasi conditionalitèr vsque ad complementum dispensationis, & matrimonij, quo deindè posito acquirit vim, & propterea perficitur

secun-

secundum derogationem illegitimitatis.

5 Soluuntur rationes oppositæ. Ad ea, quæ ex aduerso afferebatur, dicendum est, quod, quantumvis ex genere suo possit esse dispensatio super matrimonio inualido sine legitimatione prolis antecedentèr susceptæ, & legitimatio prolis per rescriptum Principis; in hac tamen hypothesi, qua decretum super legitimatione conceditur proptèr matrimonium ineundum, seù in fauorem ipsius, non potest hoc interponi sine ordine ad illud, adeoque eo sublato non potest vim vllam sortiri proptèr rationes adductas in probatione.

---

§. V.

An proles concepta ante dispensationem, si ea iam impetrata nascatur, habeatur pro naturali, & legitimetur per subsequens matrimonium.

SVMMARIVM.

Exponitur facti series. 1.
In quo consistat ratio dubitandi. 2.
Si proles fuerit concepta ante dispensationem, nata tamen post expeditionem literarum, & post matrimonium initum habetur pro legitima. 3
Si concepta fuerit ante dispensationem, & nata post literas expeditas, ante tamen matrimonium habetur pro naturali, & per matrimonium legitimatur. 4.
Si concepta fuerit ante petitionem dispensationis, & nata post literas præsentatas ordinario, ante tamen earum expeditionem, non habetur pro naturali, & non legitimatur per subsequens matrimonium. num. 5.

1 Factum expositum in casu particulari. DISQVISITIO V. Ex parentibus consanguineis concepta fuerat proles, qui ad effectum ineundi matrimonium inter se recursum habuerunt per supplicem libellum ad Romanum Pontificem, à quo impetrarunt literas commissiuas ordinario, vt veris existentibus narratis super impedimento illo dispensaret. Nata est proles iam huiusmodi literis expeditis à Romana Curia, sed vel ante expeditionem factam ab ordinario, vel si post eandem, antequam matrimonium, in ordine ad quod data est dispensatio, iniretur. Quæsitum hic fuit, an proles illa habeatur pro naturali, & per subsequens matrimonium legitimetur?

Tota ratio dubitandi pendet ab eo, an illa proles, quantumvis concepta ante dispensationem, nata tamen post literas expeditas à Romana Curia, & commissas ordinario, sed ante expeditionem eiusdem ordinarij; vel si post talem expeditionem, ante tamen initum matrimonium, censenda sit naturalis, an verò adhuc spuria; si enim pro naturali habeatur, certum est, quod per subsequens matrimonium legitimaretur per textum *in c. causa Qui filij sint legit.* Qua in controuersia *Baldus in l. Paulus in prima lectura nu.* 2., *ff. de statu homin.*, vbi allegat *Gulielmum*, *Cinum*, *& Archidiaconum* existimat, filios conceptos ante dispensationem, esse spurios, quamvis posteà Pontifex dispenset, vbi videtur expressè docere in ordine ad spurietatem prolis, attendendum esse præcisè tempus conceptionis. Ex aduerso sustinent adhoc, vt proles dicatur naturalis, sufficere, vt tempore conceptionis, vel natiuitatis prolis potuerit esse matrimonium inter parentes eiusdem prolis *Abbas d. cap. tanta Qui filij sint legit. in fin. Coaruuias* 4. *decret. part.* 2. *cap* 8. §. 2. *num* 2 *Gregorius Lopez l.* 2 *tit.* 15. *quæst.* 9. *verb*, *sed pone in fin. part.* 2. *Molina tom.* 1. *de iust tract* 2. *disp.* 172. *vers filius naturalis*. Sed, an habenda sit proles pro spuria, si concepta fuerit ante petitionem dispensationis, sed nata post literas expeditas à Romana Curia, & ordinario consignatas, ante tamen expeditionem eiusdem ordinarij, nihil expressè statuunt DD., quare nobis inquirendum relinquunt. 2 In quo consistat ratio dubitandi.

Respondeo primo, si proles fuerit concepta ante dispensationem, nata tamen fuerit post expeditionem literarum factam ab ordinario, & post contractum matrimonium, habetur pro naturali, & per matrimonium ipsum sic initum redditur legitima quoad omnia. Ita expressè sentiunt quotquot sustinent, sufficere, vt dicatur naturalis, quod nata fuerit pro tempore, pro quo parentes possent inter se contrahere matrimonium, & vltra allegatos hoc docent *Spino specul. testam. glos.* 15. *num.* 118., *& seqq. Sanchez de matrim. lib.* 8. *disp.* 7. *num.* 19. Ratio ex eo deducitur, quià, quamuis de iure Cæsareo videatur etiam requiri, quod proles concepta fuerit pro tempore, pro quo parentes possent inter se contrahere adhoc, vt dicatur naturalis, de iure tamen canonico sufficit, vel quod concepta sit, vel nata pro eo temporè, pro quo parentes possent contrahere, vt docet *Abbas d. cap. tanta Qui filij sint legitimi*, *& Coaruuias* 4. *decret.* 2. *parte cap* 8 § 2. *num.* 1., vbi testatur de communi, sed quandò est naturalis ipso iure redditur legitima per subsequens matrimonium per textum *in d. cap tanta Qui filij sint legitimi*, ergò &c. Ad ea, quæ 3 Si proles fuerit concepta ante dispẽsationem, nata tamen fuerit post expeditionẽ literarum, & post cõtractum matrimonium habetur pro legitima.

 affere-

afferebantur ex *Baldo in d. l. Paulus in prima lectura num. 2 ff. de statu hom.* dicendum est Baldum, prout eum explicat *Gregorius Lopez lib. 2. tit. 15. verb. fino el filo quaest. 9. vers. , sed pene , in fin. part. 2.* intelligendum esse, quandò proles concepta est, & nata ante dispensationem, secùs, si nata fuerit post dispensationem.

4 Si concepta fuerit ante dispẽsationem, & nata post expeditionem literarum ante matrimonium initum habetur pro naturali, & per subsequens matrimonium legitimatur.

Respondeo secundo, si proles concepta fuerit ante dispensationem, & nata post expeditionem literarum factam ab ordinario, ante tamen matrimonium initum adhuc habetur pro naturali, & per subsequens matrimonium legitimatur. Consentiunt omnes relati pro praecedenti responsione, & rationes pro ea adductae ipsam efficacitèr euincunt. Ratio dubitandi solum consistit in eo, quod alibi dicebamus, quod scilicet sic dispensati, si ante initum matrimonium simul coeant, non solum committant peccatum simplicis fornicationis, sed etiam incestus, quod signum est, quod impedimentum consanguinitatis stante etiam dispensatione non subtrahatur, nisi per actualem contractum eiusdem matrimonij, tanquam per conditionem completiuam eiusdem dispensationis. Sed facili negotio ab hac ratione dubitandi me eximo, asserens sufficere, quod parentes tunc possint contrahere matrimonium, quandò proles nata est, non quod antecedentèr contraxerint, prout loquuntur praecitati DD. pro prima responsione, & licet ante contractum matrimonium posita etiam dispensatione coeuntes committant incestum, non simplicem fornicationem, non tollitur tamen, quin pro eo tempore, quo coierunt, non potuerint contrahere matrimonium.

5 Si concepta fuerit ante petitionem dispensationis, & nata post literas expeditas à curia, & praesentatas ordinario, ante tamẽ expeditionem non habetur pro naturali.

Respondeo tertio, si proles fuerit concepta ante petitionem dispensationis, & nata post literas à Romana curia expeditas, & praesentatas ordinario, ante tamen expeditionem ab eodem factam, probabilius est prolem illam non haberi pro naturali, adeoque per subsequens matrimonium non legitimari. Consentiunt quotquot sustinent ad validitatem dispensationis requiri, quod commissarius cognoscat veritatem precum expositarum in supplici libello, eamque cognitionem importari, tanquam formam, & conditionem, prout in particulari docet *Sanchez de matrimon. lib. 8 disp 34. nu. 16.* cum ex hoc satis constet non sufficere ad derogandum impedimento, quod literae à Romana Curia fuerint expeditae, & praesentatę ordinario, antequam causa cognita ipse suam sententiam interposuerit. Ratio huius responsionis ex eo deduci potest primo, quià per illam commissionem, seù expeditionem literarum à Romana curia non ponitur dispensatio, sed conceditur facultas ad dispensandum; non enim commissarius est merè executor sententiae dispensationis, sed etiam cognitor causae; neque obesse possunt ea, quę alibi dicta sunt, quod scilicet, quandò facultas dispensandi concessa est alicui in ordine ad certam, & determinatam personam in rescripto nominatim expressam pro certo, & determinato impedimento habeat vim formalis dispensationis, & solum commissario demandetur executio supposita precum expositarum veritate; cum igitur supponatur lata dispensatio per Pontificem committentem iam intelligitur ante natiuitatem sublatum impedimentum, & per consequens proles supponitur nata pro tempore, pro quo parentes poterant licitè, & validè contrahere matrimonium, adeoque naturalis; Non, inquam, obesse possunt, quià licet dici possit habere vim dispensationis in actu signato, non potest tamen dici habere vim eiusdem in actu exercito, vndè dici potest, quod ille, qui hanc commissionem impetrauit, habeat ius, vt veris existentibus narratis fiat applicatio, non tamen dici potest, quod sortitus fuerit effectum dispensationis, cum adhuc pendeat à cognitione causae, quare ad ea, quae ex alibi dictis in contrarium afferebantur, dicendum est, secundum diuersam considerationem illam commissionem, & posse habere rationem facultatis, & rationem dispensationis; Dispensationis quidem, quatenus est beneficium passiuum ipsius dispensandi supposita veritate precum; facultatis ad dispensandum, quatenus ad commissarium spectat declarare, an veritate preces innitantur, nec ne, à qua declaratione pendet valor eiusdem dispensationis, vndè non est merus executor dispensationis iam positae, sed etiam Iudex commissarius ad indagandum, definiendum, & declarandum, sine qua declaratione, indagatione effectum non sortiretur dispensatio, quod satis est ad praesens institutum. Rationes pro responsione.

Vlterius responsio sic euincitur, quià, quantumvis illa commissio haberet vim formalis dispensationis, non esset tamen absoluta, sed conditionata, *si preces veritati nitantur*, & declaratio, an veritati nitantur, nec ne pendet ab eodem commissario, sed concessio conditionata non sortitur suum effectum pendente adhuc conditione, vt sunt vulgatissima iura, ergò &c.

Vlterius sic euincitur ex illis verbis, quae in huiusmodi commissionibus apponi solent, *cognita causa*, quae important formam, & conditionem, ergò illa non cognita, nec posita declaratione super illa non potest subsistere dispensatio.

§. VI.

§. VI.

An dispensationes, vt validæ sint, debeant ordinario præsentari.

SVMMARIVM.

Sensus difficultatis propositæ. 1.
Ratio dubitandi desumpta ex Concil. Trid. num. 2.
Concilium Tridentinum non procedit de literis sacræ pænitentiariæ. 3.
Literæ datariæ prosunt pro vtroque foro.
Literæ datariæ pro dispensationibus, si non fuerint præsentatæ ordinario, nec prosunt pro foro interno. 5.
Matrimonium contractum non præsentatis ordinario literis non reualidatur, quantumvis posteà literæ præsententur. 6.
An verò possit reualidari, si præsentatis literis de nouo ineatur remissiuè. 7.

1 Proponitur series facti. DISQVISITIO VI. Impetrauerat Caius dispensationem super impedimento à Romano Pontifice ad contrahendum matrimonium cum Felicia sua consanguinea, & vigore eiusdem contraxit cum eadem non exhibitis literis dispensationis proprio ordinario. Quæsitum fuit, an matrimonium illud subsisteret, an verò pro irrito esset habendum, quantumvis in literis eiusdem dispensationis nullum fuerit impositum onus illas præsentandi.

2 Ratio dubitandi desumpta ex Cõcil. Trid. Originem trahit hæc difficultas à dispositione *Concil. Trident sess 22. cap. 5. de reformatione*, vbi decernitur dispensationes nullius fore roboris, nisi ordinario eas impetrantis præsententur. Circà cuius dispositionis intellectum hoc vnum certum est, eam non intelligi de dispensationibus sacræ pænitentiariæ pro foro interno, cum literæ easdem continentes sint soli confessario ex approbatis ab eodem ordinario, qui fuerit magister in Theologia, & Doctor sacrorum canonum præsentandæ, & postea dilacerandæ, vt diximus in explicatione clausularum commissionis emanantium à sacra pænitentiaria. 3 Non procedit de literis sacræ pænitentiariæ. Difficultas igitur est solummodò, an expeditæ pro foro externo, si non fuerint ordinario præsentatæ, nullum sortiantur effectum, nec pro foro externo, nec pro interno, an solummodò vim amittant pro foro externo?

4 Literæ datariæ prosunt pro vtroque foro. Certum est, quod, quantumvis literæ expeditæ à sacra pænitentiaria solum prosint pro foro interno, adeo vt pro externo nullius sint roboris; expeditæ tamen à Dataria non solum pro foro externo validæ sint, si seruatæ fuerint conditiones, vel in eisdem præscriptæ, vel à iure statutæ, & suum sortiantur effectum, sed etiam in foro interno animæ, cum absolutè demant impedimentum. Tota ratio dubitandi est, cum habeant vim pro vtroque foro, an quamvis proptèr dispositionem Concilij non acquirant vim pro foro externo, quandò non fuerunt præsentatæ ordinario, sortiantur tamen vim in foro conscientiæ, adeo vt si contraxerint sine illa præsentatione tuti sint in conscientia? quamuis contrahentes in foro externo possint compelli ad recedendum à contractu. Secundò, si contraxerint non facta illa præsentatione ordinario possit conualescere contractus, si posteà præsententur.

Respondeo primo, probabilius esse huiusmodi dispensationes, nec suffragari pro foro interno. Consentire videtur *Sanchez lib. 8. de matrimon disp. 34. n 23.* Ratio ex eo deducitur, quià concessiones sumi debent ad normam, secundum quam conceduntur, & pro vtroque foro intantum inseruiunt, in quantum seruantur ea, quæ in eisdem concessionibus iniunguntur, sed in præsenti hypothesi ità dispensatio conceditur, vt præsentetur ordinario, & si non præsentetur, nullius penitus roboris sit; vbi nota ly *nullius*, quæ cum sit particula negatiua tollit quamcunque vim pro quocunque statu posset operari, ergo &c. Neque dicas; clausulam hanc annullatiuam non comprehendi in ipso rescripto dispensationis, adeòque nulla habendam esse in consideratione; quandò quidem non est præsumendum, quod concessionem absolutè positam voluerit Pontifex restringere sine expressione, & cum talis dispensatio proueniat à Pontifice nullum recognoscente superiorem in terris supponitur cõcessa cum derogatione cuiuscunque alterius iuris eo ipso, quod non est relata ad ius ipsum; contrà enim impugnaberis, quià concessiones omnes factæ à superiore, quantumvis nullum recognoscente Superiorem, supponuntur factæ ad normam iuris, nisi eiusdem iuris fiat expressa derogatio; non intelligitur autem facta derogatio, nisi fiat expressa mentio iuris, cui fiat derogatio; & licet in dispensatione adderentur consuetæ, & generales clausulæ derogatoriæ, hæ tamen non intelligerentur referri ad hoc speciale ius Tridentini, nisi eius fieret expressa, & indiuidua mentio, cum clausulæ generales referantur solum ad ius, cui fit per tale priuilegium, seu dispensationem derogatio. Confirmatur vlterius, quià dispensationes, quæ emanant à Dataria, prout contradistinguuntur ab illis, quæ emanant à Sacra pænitentiaria principalitèr sunt pro foro externo, ne scilicet vlla possit esse impugnatio, & solum consecutiuè pro foro interno,

5 Nec prosũt pro foro interno, si non fuerint præsẽtatæ ordinario.

no, ergo, cum sine præsentatione facta Ordinario non subsistant pro foro externo, nec intelligendæ sunt subsistere pro interno.

6 Contracto matrimonio nō facta præsētatione ordinario ipsum non reualidatur, quantumvis postea literæ præsententur.

Respondeo secundò, si non facta præsentatione ordinario ex vi dispensationis contractum fuerit matrimonium per sic dispensatos, eoque posteà consummato, vel agente ordinario ad dissolutionem, vel sponte ob periculum, ne ex eo defectu dissoluatur, fuerint præsentatæ, probabilius ex vi illius præsentationis matrimonium antecedenter initum non reualidatur. Ratio ex eo deducitur, quià, quod in origine inualidum fuit, non potest tractu temporis conualescere, sed quandò matrimonium illud fuit initum literis ordinario non præsentatis, fuit in sua origine inualidum, siquidem dispensatio nullius penitus fuit valoris ex dispositione Concilij Tridentini præallegata, ergo per illam præsentationem factam subsequenter ad idem matrimonium consummatum non potest conualescere.

7 An possit facta præsentatione validè posteà initi.

Quod si quæras, an saltem facta præsentatione huiusmodi literarum ordinario post contractum, & consummatum matrimonium inualidum possit ex vi huiusmodi literarum, & præsentationis de nouo renouato consensu contrahentium iniri; Dubium est maximum, & resolutio pendet ex eo, an per illud matrimoniū contractum, & consummatum sine præsentatione facta ordinario reddantur absolutè irritæ literæ dispensationis, adeò vt, nec ex interuallo possint operari, an verò in ordine ad illam actionem solummodò sint irritæ, & in ordine ad aliam legitimè ineundam suspendantur vsquequo illa actio legitima fiat. Qua in difficultate absolutè respondendum existimant aliqui, ex vi illius dispensationis, & præsentationis non posse, nec per nouos actus subsequentes matrimonium conualidari; quod ex eo deducunt, quià *concil. Trident. sess. 24. de matrimon. c. 5.* si quis scienter contrahat matrimonium intra gradus à iure prohibitos separandus est, & carere debet spe futuræ dispensationis, sed in hac hypothesi contraxisset scienter intra gradus à iure prohibitos, & quidem sine vlla dispensatione, ergo carere debet spe futuræ dispensationis in ordine ad illud matrimonium validè contrahendum, ergo illa dispensatio præcedenter habita non potest eidem suffragari imposterum. Minor probatur, quià illa dispensatio antecedenter habita, cum non fuerit præsentata in ordine ad illud matrimonium, habetur, ac si non esset posita, cum ex eodem Concil. Trident. nullius penitus roboris sit, ergo perindè se habet, ac si illud matrimonium esset scienter inualide initum; adeòque propter illud delictum attentatum carere debet

Sententia negatiua.

spe futuræ dispensationis in ordine ad illud matrimonium. Secunda consequentia sic euincitur, quià, si in pænam attentati, & commissi delicti priuatur spe dispēsationis futuræ, ergo etiam debet carere effectu dispensationis iam positæ, sed inualidæ. Consequentia probatur, tum quià illa dispensatio in ordine ad priorem illum contractum perinde est, ac si non esset posita, & nullius roboris est; tum quià delictum illud attentati matrimonij cum scientia impedimenti dirimentis, & inualidatis dispensationis meretur non solum pænam negationis futuræ dispensationis, sed etiam carentiæ effectus dispensationis iam positæ; tum quià, si in ea hypothesi Pontifex interrogaretur, an vellet dispensationem illam subsistere non obstante, quod matrimonium illud contractum fuerit scientèr cum scientia impedimenti, & inualiditatis dispensationis ob non adimpletas conditiones in ea contentas, præsumendum est, quod responderet, velle non subsistere, sicuti si rogaretur de dispensando super impedimento matrimonij, quod contractum est cum scientia talis impedimenti dispensationem illam verisimiliter non concederet propter dispositionem *eiusdem Concilij Trident. d. sess. 24. de matrimon. c. 5.* Ex aduerso alij sustinent per nouos actus contrahentium facta prius dispensationis præsentatione ordinario posse eundem contractum antecedenter inualidum innouari, & reualidari ex vi eisdem dispensationis. Rationem ex eo deducunt, quià inualiditas dispensationis non præsentatæ ordinario, quæ *ex Concil. Trident. dict. c. 5. sess. 22. de reform.* decernitur, non est absoluta, & in ordine ad quemcunque actum, sed in ordine tantum ad actum initum sine tali præsentatione; non enim ex vi illius dispositionis prohibetur quicunque alius actus futurus seruari, cum nullum ius de tali inualiditate in ordine ad subsequentes actus seruata iuris solemnitate reperiatur disponere, & cum ius Tridentini in ea parte sit correctorium iuris naturalis, secundum quod liberum est cuicunque contrahere, vbi natura ipsa non aduersatur, vtique est stricte interpretandum, adeò vt intelligatur solummodò in ordine ad illum actū, in quo intercessit solummodò ille defectus præsentationis. Ad rationem, quæ ex aduersa parte afferebantur, dicendum est, disparem esse rationem, quandò matrimonium scientèr contractum est in impedimento dirimente sine vlla præcedenti dispensatione, ac quandò scienter contractum est cum tali impedimento, sed cum dispensatione, quæ tamen in ordine ad primum actum fuit inualida defectu præsentationis. Ratio diuersitatis ex eo consurgit, primò quià in primo casu ità est ex-

Sententia affirmatiua, eiusque rationes.

expressè in iure decretum, non sic in secundò, & cum illa dispositio in primo casu sit odiosa, & declinans à iure naturæ non est trahenda ad secundum casum non expressum. Secundò, quià in primo casu attentatum est delictum nullo penitus iure suffragante; in secundò autem ratione dispensationis emanatæ e curia Romana attentatum est iure aliquo saltem inchoato suffragante, adeòque &c. Quid igitur concludendum? Rationes pro vtraque parte satis validas cernis. Tu cogita. Meo videri probabilior est prima sententia, & rationes efficaciores.

---

§. VII.

Instructiones quædam pro obtinenda dispensatione pro foro interno relatiuè ad prædicta.

SVMMARIVM.

Quibus in casibus expediantur literæ à Sacra pænitentiaria super impedimentis. 1.
Sacra Pænitentiaria non dispensat nisi in casibus occultis. 2.
Quando dicatur impedimentum neutro machinante, vel vtroque, vel altero. 3.
Quænam debeat inuestigare Parochus, vel Confessarius circa hæc impedimenta. 4.
Quænam debeat aduertere in scribendo. 5.
Formula literarum per confessarium scribendarum pro impedimento Neutro machinante. 6.
Alia, si matrimonium fuerit contractum existente tali impedimento. 7.
Formula pro affinitate ex copula illicita in ordine ad contrahendum. 8.
In ordine ad iam contractum. 9.
Alia pro impedimento vtroque, vel altero machinante. 10.

1 Quibus in casibus potissimum emanēt literæ Pęnitentiariæ.

DISQVISITIO VII. In tribus præcipue impedimentis, si fuerint occulta, dispensatio potest, & solet emanare à Sacra Pœnitentiaria, scilicet in impedimento, quod dicitur *Neutro machinante*, affinitatis prouenientis ex actu fornicario, & vtroque, vel altero machinante, quæ omnia sunt impedimenta ex genere suo dirimentia, quibus etiam adde votum simplex castitatis, & Religionis, quod tamen est inter impedimenta simplicitèr impedientia. Ad plenam igitur intelligentiam eorum, quæ fieri debent pro huiusmodi dispensationibus impetrandis placet hæc, quæ subdo, præscribere.

Primo aduertendum est, Sacram Pænitentiariam non concedere pro huiusmodi impedimentis dispensationes, si loquamur de dirimentibus, nisi fuerint occulta, nam si fuerint notoria, & publica spectat ad Datariam huiusmodi dispensationes concedere. Quandonam autem dicantur publica, & notoria, & quandonam occulta ad hunc effectum dictum fuit supra. Dixi, si loquamur de dirimentibus, nam si sit sermo de voto simplicis castitatis, & Religionis, quantumvis hoc fuerit notorium, vel de facili probabile, adhuc ab eadem pænitentiaria posset emanare dispensatio. 2 Non dispēsat, nisi in casibus occultis.

Secundò aduertendum est, impedimentum *Neutro machinante* tunc esse, quandò quis adulterauit cum vxore alterius præmissa promissione, & repromissione cum eadem de ipsa ducenda, si maritus ipsius præmoriatur ad ipsam, dummodò tamen neuter concurrat, vel directè, vel indirectè ad mortem eiusdem mariti; de hoc impedimento latè egimus *tom.6 sub tit. Contractus XV. de matrimon. 2. dum de impedimentis dirimentibus*; impedimentum affinitatis ex actu fornicario tunc est, quandò duo fornicariè se cognouerunt; ex qua fornicaria cognitione consurgit affinitas respectiuè vnius ex se carnalitèr cognoscentibus cum consanguineis alterius quoad secundum tantum gradum, & non vlterius, & de hoc etiam egimus *eod. tom. 6.* dum de impedimento affinitatis; impedimentum verò vtroque, vel altero machinante tunc est, quandò adulterans, aut alter ipsorum ad complendas promissiones moliuntur mortem coniugis innocentis, aut cooperantur directè, vel indirectè morti eiusdem; De hoc etiam impedimento latè egimus loco citat. dum de impedimento criminis dirimente. In hoc vltimo casu regularitèr non conceditur dispensatio, nec supponitur facultas concessa dispensandi Maiori Pœnitentiario; quia nihilominus, si machinatio esset occulta, & causæ graues, & compatibiles allegarentur, posset quandòque contingere dispensatio, vt de facto quandòque dicitur concessa, ideò sub hoc titulo apponitur. 3 Quandonā dicatur impedimentum *neutro machinante*, & quādo vtroque, vel altero machinante.

Cum igitur ad Confessarium, vel ad Parochum contigerit aliquis ex his casibus, in quibus contrahere volentes afficiātur aliquo ex enuntiatis impedimentis, debet diligenter examinare pænitentem, vt rem totam sincerè aperiat, inquirat, quale sit impedimentum, an re vera occultum, an de contracto matrimonio, vel de contrahendo agatur; item quæ causæ allegentur pro dispensatione obtinenda. Habità verò totius causæ notitia scribat casum in charta, quocunque caracthere, dummodo legi possit, idque siue latina, siue qualibet alia cuiuslibet regionis natiua lingua, omissis inutilibus, reiecto etiam nomine, & cognomine pœnitentis, quamvis nullum sit periculum rem, & 4 Quænam debeat inuestigare confessarius.

per-

personam prodendi, sed posito praecisè NN., & casum sic inscriptum directè mittat per communem Tabellarium Romam Maiori Pœnitentiario in hunc modum à tergo

Eminentiss., & Reuerendiss. D. Cardinali Maiori Pœnitentiario.

5 Aduertenda in scribendo. Sic autem casum proponet, sed aduertat scriptor, vt in literis Romam per eum missis eidem Eminentiss. Pœnitentiario Maiori significet, quomodo, & quà via responsum mittendum sit per publicum Tabellionem terminando literas Eminentissimo inscriptas in hunc ferè modum. Dignetur Eminentia Vestra rescribere NN. in Ciuitate N. pro tali oppido N.

Eminentiss., & Reuerendiss. Domine.

Si sit pro impedimento *Neutro machinante* dicatur

6 Formula literarum pro impedimento *neutro machinante.* *NN. qui adulterauit cum NN. coniuge NN. cum promissione acceptata futuri matrimonij mortuo marito sine vlla machinatione, mortuo eodem marito intendit cum ipsa contrahere, atque ad talem contractum vrget causa inimicitiae sedandi inter parentes, vel quod aliter non possit nubere congruè, vel &c. Quare humillimè supplicat pro dispensatione*

Si sit pro eodem impedimento contracto iam matrimonio dicatur

7 Aliae, si matrimonium iam fuerit contractũ. *NN qui adulterauit cum NN &c.* additis reliquis, pro vt supra vsque ad illud, intendit &c. *cum eadem NN. consciùs, vel nescius impedimenti, quod est occultum cõtraxit, quare cum absque scandalo separari non possit humillimè supplicat pro remedio &c.*

Si sit pro impedimento affinitatis ex actu fornicario in ordine ad contrahendum dicatur

8 Formula pro affinitate orta ex copula fornicaria in ordine ad contrahendum. *NN. qui matrem eius antea carnaliter cognouerat, vel eius consanguineam in secundo gradu* (dicatur expressè gradus, in quo facienda est dispensatio) *intendit contrahere matrimonium cum NN. atque ea contrahendi ratio militat, quod aliter non posset congruè nubere, vel quod hic contractus valdè proderit ad sedandas inimicitias &c. quare humillimè supplicat pro dispensatione*

Si verò sit pro tali impedimento contracto iam matrimonio dicatur

9 Alia in ordine ad cõtractum. *NN. qui matrem eius cognouit, vel &c.* additis reliquis vsque ad ly intendit, *contraxit matrimonium cum NN. consciùs, vel nescius impedimenti, quod est occultum, quare cum absque scandalo separari non possit, humillimè supplicat pro remedio*

Si sit pro impedimento *vtroque, vel altero machinante* dicatur

10 Aliae pro impedimẽto *vtroque, vel altero machinante.* *NN. intendit contrahere matrimonium, vel contraxit cum NN., cum qua adulterauit, & vterque, vel alter ipsorum machinatus est mortem mariti, & cum vigeat talis, vel tali causa,* quae exprimatur, quae certè debet esse grauissima, cum ex qualibet causa in hoc impedimento non dispensetur, *humillimè supplicat pro remedio.*

Haec exemplaria sufficiant pro reliquis, & diuersis causis, cum ad earum normam possint efformari expressis singulis causis interuenientibus. Huiusmodi dispensationes, quae emanant ex Sacra Pœnitentiaria conceduntur gratis pro foro interno excepto eo, quod quandoque debetur expeditionario, quandò ipse adhibetur, pro labore. Quare aduerte, quod supradicta, quae immediatè possunt, vel per Parochum, vel per Confessarium fieri per literas, possint etiam fieri dirigendo notitiam ad expeditionarium, vt ea omnia praestet, quae supra dicta sunt, qua in hypothesi debet ipse expeditionarius certiorari de omnibus circunstantijs, qualitate locorum &c. Expediuntur gratis.

Aduerte vlterius, quod, si in illo oppido, seu Ciuitate, à qua ad Eminentissimum Maiorem Pœnitentiarium scribitur, non fuerint Confessores Doctores sacrorum Canonum, vel Magistri in Theologia, vel si adsint, pœnitens non possit de facili induci ei aperire suam conscientiam, cum iam aperuerit alicui confessario non graduato hoc ipsum in literis missis ad Maiorem Pœnitentiarium sit aperiendum, quia, vt spero, de opportuno remedio prouidebit. Alia notãda.

Quod, si datis literis ad Eminentissimum Maiorem Pœnitentiarium responsum pro tempore opportuno ad manus Confessarij, vel pœnitentis non deuenerit, tunc poterunt Confessarij, seu pœnitentes iterum scribere, vt si fortè fuerit deperdita prima Epistola, altera ad manus Eminentissimi Maioris Pœnitentiarij perueniat, & indigentiae pœnitentium consulatur. Has notitias pro directione Confessariorum, Parochorum, seu pœnitentium praescripsisse sufficiat. Reliqua ad istarum normam poterunt efformari.

§. VIII.

Instructiones pro dispensationibus impetrandis pro foro externo in forma pauperum.

SVMMARIVM.

DISQVISITIO VIII. Quomodo regenda res sit, quotiescunque impetranda est dispensatio in forma pauperum

1 Aduertendi circa tam præsentem. Aduerte primò, quandòque contingere posse, vt maximè expediat, quod inter duos contrahatur matrimonium, inter quos est impedimentum dirimens, vel quod inter ipsos contractum scienter, vel ignoranter non dissoluatur intercedentibus causis legitimis, & maximè vrgentibus, cumque non habeant, quo possint impetrare dispensationem, nec sponsus, quo possit Romam pergere ad pœnitentiam subeundam, vel componendum cum fabrica D. Petri, cum deficiant bonis fortunæ, & solum victitent ex propria industria, & suarum manuum operibus, sit impetranda huiusmodi dispensatio in communi forma pauperum, pro qua propterea obtinẽda in præsenti instructiones congruas præmittendas duximus.

Aduerte secundò, quod quotiescunque in hac forma petenda est dispensatio semper præmittenda sit Expeditionario fides Ordinarij, aut ipsius Vicarij Generalis in spiritualibus supra paupertatem Oratoris. In hac autem fide specialis habenda est mentio gradus consanguinitatis, vel affinitatis, qui interceedit inter contrahere volentes, & item eorumdem paupertatis, & miserabilitatis, & quod sponsus non possit adire Romam &c. cum victitent labore manuum suarum, vt supra; fides autẽ huiusmodi sic concipienda erit.

Nos ALOYSIVS LAVTIVS Iuris vtriusq; Doct. &c. Eminentiss., & Reuerendiss. D. D. Federici S. R. E. Cardinalis, & Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ Archiepiscopi in Spiritualibus Vicarius Generalis.

VNiuersis, & singulis, ad quos præsentes nostra peruenerint fidem facimus, & in verbo veritatis attestamur, sicuti ex testibus fide dignis coram nobis prævio iuramento examinatis N.N. ex loco N. nostræ Diœcesis, qui simul matrimonium contrahere cupiunt obtenta à Sede Apostolica opportuna dispensatione super quarto simplici, vel duplici, aut tertio, & quarto &c. consanguinitatis, vel affinitatis, quo inuicem sunt coniuncti, & inter se attinent, esse adeo pauperes, & miserabiles, vt eorum labore, & industria tantum viuant. In quorum fidem &c. Dat. Mediolani hac die mensis 1685. 2 Formula literarum testimonialium.

Aloysius Laurius Vic. Gen.

Loco † Sigilli.

In quantum ad testium depositiones sufficiet, quod deponant, se scire sponsos non habere tot redditus, qui sufficiant pro eorum manutentione, nisi per eorum industriam, & labores suppleatur talis defectus, quinimmò, si sponsi sint nobiles, & iuxta conditionem, & statum proprium non sufficerent mille aurei pro eorum victu, & congrua sustentatione, nisi defectus ad congruam sustentationem esset supplendus per eorum laborem, & industriam, possent absolutè dici pauperes, & miserabiles ad hunc effectum dispensationis obtinendæ in forma pauperum. 3 Quænam debeât deponere testes.

Præter prædictam fidem debet expeditionarius perfectè certiorari de causis compellentibus ad prædictam dispensationem impetrandam, & determinatè de gradu consanguinitatis, vel affinitatis, & an hæc orta fuerit ex copula licita, & coniugali, an verò ex illicita, & fornicaria, an matrimonium sit contractum, vel adhuc contrahendum, & alia huiusmodi, in reliquis generalibus supplebit peritia eiusdem expeditionarij. 4 De quibus debeat certiorari expeditionarius.

§. IX.

Instructiones in genere pro obtinendis dispensationibus matrimonialibus pro foro externo.

SVMMARIVM.

Pro-

Propter angustiam, & si extra. 11.
Propter sedandas inimicitias. 12.
Propter infamiam, & scandala. 13.
Recursus etiam habetur propter defectum ætatis, & quid tunc requiratur. 14.

DISQVISITIO IX. Cum sæpè contingat affectos aliquo impedimento dirimente hæsitare circa modum impetrandæ dispensationis, & quandòque ex imperitia, & ignorantia non exponi expeditionarijs, quæ exponenda sunt, & per consequens crebro reddi dispensationes subreptitias, vel obreptitias, ideò quæsita fuit instructio quædam generalis eorum, quæ exponenda sunt, ne tot contingant obreptiones, vel subreptiones. Pro qua

1 Impedimenta, pro quibus habetur recursus.

Hoc regulare est, quod impedimenta ob quæ regularitèr habetur recursus ad Romanum Pontificem pro dispensatione hæc sint.

1 Consanguinitas.
2 Affinitas.
3 Compaternitas.
4 Publica honestas.
5 Neutro Machinante.
6 Affinitas proueniens ex actu fornicario.
7 Vtroque, vel altero Machinante

hæcque enumerantur præcisè, non quià in aliquibus alijs non possit Pontifex dispensare, sed quià ex consueto non solet in alijs dispensare, & non nisi ex grauissimis causis. Porrò enumerantur inter impedimenta quoad dispensationes pro foro externo, Neutro Machinante, affinitas ex actu fornicario, vtroque vel altero Machinante, quod intelligendum est, quandò sunt notoria, & publica, nam, quandò sunt occulta, potest haberi recursus ad Sacram Pœnitentiariam, à qua iuxtà superius dicta emanat dispensatio pro foro interno. Expositio horum impedimentorum latè iam habita fuit supra, dum de singulis impedimentis dirimentibus. Pro faciliori tamen captu rudiorum eadem breuiter restringo.

2 Quandonam sit impedimentum cõsanguinitatis.

Consanguinitas tunc est, quandò ab eodem stipite per carnalem propagationem plures procedentes communicant ratione eiusdem inter se in eodem sanguine. Huiusmodi sunt fratres, consobrini, nepotes, pronepotes &c. qui eo gradu consanguinitatis dicuntur inter se distare, quo remotior distat à communi stipite. Hæc consanguinitas, si sit per lineam rectam, probabilius dirimit in quocunque gradu vsque in infinitum, si sit in linea transuersali vsque ad quartum gradum.

3 Quandò affinitatis.

Affinitas est quædam attinentia consurgens ex matrimonio rato, & consummato inter duos, ratione cuius vnus ex coniugibus fit affinis cum consanguineis alterius in eo gradu, quo hic alter est illis consanguineus, & vice versa. Hæc dirimit matrimonium vsque ad quartum gradum.

4 Quandò publicæ honestatis.

Honestas tunc est, quandò quis contrahit matrimonium per verba de præsenti cum aliqua, quod tamen non consummat, in ordine ad consanguineos eius, cum qua contrahit, vel legitimè sponsalia cum eadem, ratione etenim talium contractuum consurgit quędam honestas, ratione cuius alter ex coniugibus mortuo altero, vel dissolutis sponsalibus non potest contrahere cum consanguineis eius, cum quo prius contraxerat. Hæc honestas, si fuerit ex matrimonio rato, dirimit vsque ad secundum gradum, si verò ex sponsalibus præcisè solummodò dirimit in primo gradu.

5 Quandò compaternitatis.

Compaternitas consurgit, quandò quis suscipit, vel in baptismo, vel in confirmatione baptizandum, vel confirmandum; tunc etenim consurgit cognatio spiritualis inter ipsum suscipientem, & susceptum, & inter ipsum suscipientem, & parentes carnales eiusdem suscepti, ratione cuius adinuicem isti nequeunt contrahere.

De reliquis tribus impedimentis nempè Neutro machinante, affinitatis ex actu fornicario, vtroque, vel altero tantum machinante actum est supra, dum de instructionibus pro dispensationibus in foro interno: nec alia est differentia, nisi, quià in illo illa impedimenta supponuntur occulta, in isto notoria, vel de facili probabilia.

Secundò hoc regulare est, quod ad impetrandas huiusmodi dispensationes requirantur legitimæ causæ, cæteroqui, vel non conceduntur, vel non nisi cum compositione pecuniaria in ordine ad bonum commune: Huiusmodi autem causæ, quæ solent allegari, sunt.

6 Causæ, propter quas conceduntur dispẽsationes.

1 Propter dotem incompetentem.
2 Propter dotem cum augmento.
3 Pro indotata.
4 Pro muliere virgine 24. annorum, & vltrà.
5 Propter angustiam loci, seu locorum.
6 Propter angustiam, & si extra.
7 Propter sedandas inimicitias.
8 Propter infamias, & scandala

7 Propter dotem incompetentem.

Singulas in particulari expono. Propter dotem incompetentem tunc est, quandò dos, quam habet fęmina, non est sufficiens, vt congruè possit nubere alteri paris, seu æqualis conditionis cum ipsa, nisi nubat parenti, qui cum illa dote incompetenti velit illam ducere.

8 Propter dotem cũ augmẽto.

Propter dotem cum augmento, tunc est, quandò fœmina non habet congruam dotem proprio statui, & conditioni, cum qua cum æquali possit nubere, & inueniat consanguineum volentem eidem nubere,

&

& non solum acquiescit illi doti incongruæ, sed vlterius eandem dotem ex proprijs auget, ità vt ex illo augmento eandem dotem congruam afficiat. Hoc idem potest habere locum, quantumvis non ipse, qui vult eam ducere, constituat illud augmentum, sed alius ab ipso, quicunque ille fuerit, dummodò eo intuitu constituat, vt contrahatur illud matrimonium, & sine quo non constitueret.

9 Pro indotata. Pro indotata tunc est, quandò ob defectum dotis fœmina non inuenit, cui nubat; nisi consanguineum, qui velit, vel eam ducere sine dote, vel ex proprijs dotem illi constituere.

10 Propter angustiam loci, seu locorum. Propter angustiam loci, seu locorum, tunc est, quando in loco, in quo est, seu viuit fœmina, pauci extant habitatores, vt fœmina ipsa inuenire non possit, cui congruè nubat iuxtà propriam conditionem, nisi consanguineum, vel affinem, atque hæc causa habet etiam locum, quantumvis sponsa sit vnius oppidi, vel ruris, & sponsus alterius, quià ob angustiam locorum militat eadem ratio, quod inueniri non possit, cum quo congruè nubat, nisi cum illo consanguineo, seu affine. Quandòque repertum est ex hac causa Pontificem dispensasse, quantumvis fœmina degeret in Ciuitate, quià non habetur ratio præcisè ad locum, sed ad personas in tali loco, cum quibus congruè possit nubere. Verum tamen est, quod in hac vltima hypothesi, quod locus, in quo fœmina degit, si sit Ciuitas, regularitèr exigitur duplex componenda propter præsumptionem, quod non sit tantus defectus personarum &c.

11 Propter angustiã, & si extrà. Propter angustiam, & si extrà, tunc est, quandò ob angustiam loci fœmina non inuenit virum paris conditionis, nisi consanguineum, vel affinem, & quamvis extrà posset congruè nubere, non haberet tamen congruam dotem, cum dos, quæ sufficit in illo loco, non habeatur pro congrua in alio loco. Hæc tamen causa, *& si extra*, non exprimenda est, nisi quandò cum tertio gradu concurrit etiam secundus, nam quandò est gradus tertius, & quartus hæc causa non est necessaria, cum sit sufficiens simplex causa ob angustiam loci, seu locorum.

12 Propter sedandas inimicitias. Propter sedandas inimicitias, quandò inimicitiæ plures, & graues vigent inter parentes vtriusque ortæ ex alia causa præcedenti, & ex illo matrimonio speratur tranquilitas, & pax inter eosdem parentes.

13 Propter infamias, & scandala. Propter infamias, & scandala tunc est, quandò fœmina est in graui periculo constituta enormis infamiæ, & scandalorum ob nimias familiaritates quas habuit cum illo, cum quo intendit nubere, quantumvis inter ipsos copula carnalis non fuerit habita, vndè, si matrimonium non contraheretur, disamata remaneret, nec facile inueniret, cui nuberet.

Hic latè disputant aliqui, an quandò inter sic impeditos antecedenter habita sit copula sit necessario in impetratione talis dispensationis facienda mentio de eadem, adeò vt sine illa mentione subreptitia intelligatur dispensatio. Sed de hoc late nos egimus supra *sub hoc eod. tit. Contractus XV. de matrimon. III. pranot. 23. n. 19. per totum*, ad quæ vos remitto.

Vltrà impedimenta mox enumerata, ob quæ habetur recursus ad Romanum Pontificem pro dispensationibus allegata altera ex prædictis causis, quandòque ex causa ætatis recursus ad eundem habetur, & tunc contingit, quandò sponsus non compleuit adhuc decimum quartum annum, vel sponsa duodecimum, & Pontifex etiam in eadem ætate dispensat, dummodò non desint anni, sed ad summum menses. Ad hanc tamen regularitèr necessaria est fides Episcopi Diœcesis, in qua degunt ipse contrahentes, nec sufficit fides Vicarij Generalis eiusdem, & Episcopus ipse debet testari, se vidisse eum, cui deficit ætas scilicet tot mensium, & asserere ex eiusdem aspectu, astutia, & malitia coniectari habilem esse ad matrimonium, eandemque malitiam probabilitèr posse supplere defectum ætatis. Idem debet attestari de vtroque, si vtrique deficiat ætas à iure præscripta ad contrahendum cum eisdem conditionibus, expressione ætatis, astutiæ, malitiæ &c. Qua stante attestatione compertum est Romanum Pontificem super tali defectu ætatis quandòque dispensasse. 14 Recursus etiam habetur pro defectu ætatis, & tunc quid requiratur

---

§. X.

Quomodo sint exponendi gradus consanguinitatis, & affinitatis in impetratione dispensationis.

SVMMARIVM.

In quo consistat sensus disquisitionis. 1.
Ex stilo Curiæ facienda est mentio gradus proximioris cum remotiori. 2.
Quomodo intelligenda sit distantia in duplici, vel triplici quarto &c. 3.

DISQVISITIO X. Dictum est in præcedentibus à remotiori gradu, siue in consanguinitate, siue in affinitate summendã esse rationem impedimenti, adeò vt eo gradu intelligantur consanguinei, vel affines distare inter se, quo remotior distat à communi stipite, & sic, si remotior 1 Sensus disquisitionis expositus.

tior distat à stipite per quatuor gradus eodem gradu intelligatur distare ab altero consanguineo, quantumvis hic distet tantum, vel secundo, vel tertio gradu à stipite. Ratio iam dubitandi ex eo consurgit primo, cur cum distantia graduum sit sumenda solummodò à remotiori, in impetrationibus tamen dispensationum facienda sit mentio etiam proximioris, quo alter minus distat à stipite. Secundò, quomodò intelligendum sit, quod quis v. g. dicatur distare ab altero in duplici, vel triplici quarto, in duplicibus tertio, & quarto in triplicibus tertio, & quarto, in tertio, & quarto ex vno, & duplici quarto ex altero, & similibus.

2 Facienda est mentio gradus proximioris cū remotiori.

Respondeo primò, re vera faciendam esse mentionem gradus proximioris cum remotiori in impetratione dispensationis, non quià ex genere suo proximior constituat strictius impedimentum, sed quià hoc præscribitur ex stilo curiæ, qui vim legis habet, & Pontifex attento tali stilo non præsumitur velle dispensare, nisi facta tali expressione. In hanc responsionem sentio omnes consentire, qui statuunt impedimentum desumi à gradu remotiori. Ratio primæ partis ex eo deducitur, quià, si quis distet à communi stipite per quinque, vel sex gradus, & alter tantum in secundo non est impedimentum dirimens inter ipsos, nec necessaria est dispensatio, ergo ex genere suo gradus proximior non constituit strictius impedimentum. Ratio secundæ partis ex eodem stilo facile deducitur, secundum quem præscribuntur regulæ expressionis faciendæ, & quid magis exigitur in dispensationibus, quando vnus est proximior, alter remotior intra terminos tamen quarti gradus, quam exigatur, quando vterque est in gradu remotiori, vndè, si non fiat talis expressio vtriusque gradus, sed tantum remotioris, non erit quidem inualidum matrimonium ex genere suo, sed quià Pontifex non intendit concedere dispensationem in remotiori gradu, nisi fiat etiam expressio proximioris.

3 Quomodo intelligēda sit distantia in duplici quarto, in triplici quarto &c.

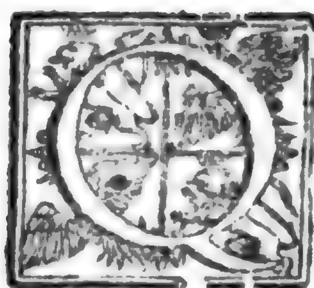
Respondeo secundò, intelligentiam illius distantiæ in duplici, vel in triplici quarto, in duplicibus tertio, & quarto, in triplicibus tertio, & quarto; in tertio, & quarto ex vno, & duplici quarto ex altero desumendam esse ex auctoribus, cum satis latam exigat explicationem, in qua non vacat immorari, & ex vno capite non multum faciat ad præsens institutum, & ex alio non contineat difficultatem talem, quæ ex lectura DD. non possit percipi. Hæc distantia potissimum inducta est in ordine ad dispensationes, in quarum impetratione ex stilo Curiæ facienda est illa expressio distantiæ, vel in tertio, vel in quarto, siue in duplicibus, siue in triplicibus modo exposito in ratione dubitandi.

Esset hic exponenda taxa, quæ ex stilo Curiæ inducta est, quandò per compositionem pecuniariam conceduntur dispensationes, vt vnusquisque nouerit, quantum sit insumendum, ex quacunque causa prouenient huiusmodi dispensationes, sed quià hoc non videtur spectare ad trutinam Theologicam, sed ad versantes in foro, & in Curia, ideò pro hac vos ad eos remitto.

CON-

CONTRACTVS XV.

De Matrimonio IV. hoc est de secundis nuptijs.

Vamvis Sacramentum Matrimonij, potissimum, si fuerit consummatum, ordinatum sit ad significandam vnionem indissolubilem Christi Domini cum Ecclesia per carnem assumptam, vel verbi Diuini cum humanitate per vnionem hypostaticam, quæ est vnius cum vna sponsa; attamen ex labili hominum vicissitudine, & inconstanti natura, secundum quam alter quandòque permanet altero desinente, non ità debuit coarctari, vt vltrà primum contractum iam dissolutum per obitum alterius nequeat propagari asserente Apostolo ad Roman. 7. *Quæ sub viro est mulier alligata est legi, si autem mortuus fuerit vir eius, soluta est à lege viri, vt non sit adultera, si fuerit cum alio viro*, & prima ad Chorint. 8. *Si dormierit vir eius liberata est, cui vult, nubat*; Neque etenim in rapresentato, & rapresentante, seu figura, & figurato omnimoda ratio significationis secundum omnia exigenda est, sed talis solummodò, qualis sufficiat ad spiritualem illam vnionem præsignandam, secus Sacrosanctum Missæ Sacrificium non esset rapresentatiuum, & significatiuum Sacrificij cruenti, cum hoc semel oblatum sit pro peccatis nostris, illud verò sit multiplex, & toties offeratur, quoties Sacrificium peragitur. Supposito iam, quod matrimonium altero coniuge deficiente possit iterari, quæstiones circa ipsum, seu circa secundas nuptias instituimus dirimendas, quas vniuersas sub hoc titulo examinabimus.

PRÆNOTIO I.

Euincitur aduersus nonnullos hæreticos secundas, & vlteriores nuptias dissolutis primis licitas esse omni iure.

SVMMARIVM.

Refertur quædam hæresis Montani. 1.
Dissolutis primis nuptiis ob obitum alterius licita sunt quocunque iure alia nuptiæ. num. 2.
Soluuntur hæreticorum fundamenta. 3.

QVamuis in præambulo præsentis tituli ex testimonijs Apostoli indicauerimus præmortuo altero ex coniugibus superstitem posse liberè, & licitè transire ad secundas, & vlteriores nuptias, quià tamen plures circà hoc emanarunt hæreticorum errores ex falsa intelligentia, vel conciliorum, vel SS.PP. contrarium suadentium non incongruè ad veritatem catholicam aduersus eorum prauitatem comprobandam placuit prænotionem hanc instituere, qua eorum detegatur versutia, & veritas christiana illustretur.

1 Refertur quædam Hæresis Montani. Quidam igitur Montanus impius catholicæ veritatis euersor, & cum eo Cataphrigæ teste *D. August. lib. de hæresib. cap. 26.* quibus adhæsit *Tertullianus lib. de Monogastica, & Nouatiani teste concil Nicæno can.* 8. impiè secundas, & vlteriores nuptias etiam primis dissolutis damnauerunt, vel quod aduersentur fini illius significationis vnionis indissolubilis vnius Christi cum vna ecclesia, vel vnius verbi cum vna carne assumpta, vel quod passim huiusmodi nuptiæ appellentur à Sanctus PP. malæ, vt à *D. Ambrosio in prima ad corinth* 7., vel fornicationes *ab auctore operis imperfecti homil. 32. in Matthaeum*, vel abhominabiles *à D. Hieronymo contra Iouinianum lib.* 1., vel grauitèr punibiles *à concil. Neocæsariensi c.* 3., & 7., *& à Concil. Laodiceno cap* 1., vel quod à iure ciuili sub grauibus pænis interdicantur *l. fæmina l. generalitèr l si quis prioris § in illo l. hac edictali in princ. auth. ex testament. C. de secundis nuptijs.* Sit tamen.

2 Licitę sunt secundæ nuptiæ quocunque iure. ASSERTIO. Dissolutis prioribus nuptijs per obitum alterius coniugis nuptiæ secundæ, & vlteriores non vitiantur, nec ex iure naturæ, nec ex iure diuino naturali, nec ex positiuo, nec ex iure Ecclesiastico, nec ex ciuili. In hanc consentiunt *D. Augustinus lib. 2. contra aduersarium legum cap.* 11., *& lib.* 16 *de ciuitate Dei cap.* 44 *D. Hieronymus in Apologetico contra Iouinianum D. Chrysostomus hom.* 20. *in Epistolam ad Ephes.*

Probatur iam primo, quod non vitientur iure naturæ; quià attento præcisè iure naturæ matrimonium institutum est, vel in officium eiusdem naturæ, vel in remedium concupiscentiæ, prout docuimus *tom. 6. sub tit. Contractus XV. de matrim l. prænot.* 1. *num.* 1., & tradunt *D. Thomas* 3. *part q* 61. *art.* 2. *ad tertium*, *Gonetus in* 3. *part. D. Thomæ disp.* 1. *num* 7., *& alij*, sed officium naturæ, & remedium concupiscentiæ potissimum vigent dissolutis nuptijs per obitum alterius coniugis, quandòquidem semper natura dictat propagationem speciei, & concupiscentia fortius vrget post primas nuptias præcipuè in fæminis, quæ post primos concubitus solent esse magis luxuriosæ, ergò post dissolutas primas nuptias adhuc ius naturæ dictat alias, & vlteriores nuptias, quæ propterea attento eodem iure non vitiantur. Hac eadem ratione euincitur non vitiari de iure naturali diuino, quandòquidem hoc non discrepat ab eodem iure naturæ. — Non vetantur iure naturæ. — Feminæ post primas nuptias sunt magis luxuriosæ.

Probatur secundo, quod non vitientur iure diuino positiuo: nam, (præterquam quod hoc clarè euincunt testimonia Apostoli allegata in præambulo præsentis tituli, quæ inducunt probationem positiuam) nullum est assignabile ius positiuum diuinum, quod huiusmodi nuptias secundas, & vlteriores prohibeat; neque dicas, quod, quantumuis expressè nullum ius diuinum has prohibeat, prohibeat tamen implicitè ex eo, quod matrimonium ordinauerit ad significandam illam vnionem indissolubilem vnius sponsi Christi cum vna sponsa Ecclesia, eo modo, quo, quià ordinauit baptismum ad significandam vnam mortem, & sepulturam Christi, prohibetur implicitè, ne baptismus ipse iteretur; contra enim impugnaberis, quià proportiò significationis ad rem significatam attendenda est secundum habitudinem, quam habet significans secundum naturam propriam ad significatum, adeo vt, quantùm exigit ipsius natura, illud rapresentet, non enim requiritur, quod secundum omnia rapresentet, cum non possit habere omnes qualitates formales, quas habet ipsum significatum, cæteroqui sicuti sponsalitium spirituale Christi Domini cum Ecclesia est perpetuum, & æternum, sicuti sempiternum est ipsius sacerdotium, adeo vt nunquam possit solui, cum Christus, & Ecclesia maneant in æternum, ità & matrimonium corporale vnius cum altera deberet esse sempiternum, quod tamen dici non potest attenta labili hominum natura, secundum quam alter deficit altero ad — Nec vetatur iure diuino.

ad tempus permanente, & licet perseuerent quoad animas, quæ à parte post æternæ sunt, & immortales, hoc tamen ad rem non facit, quià matrimonium non est spirituale simplicitèr, sed potius corporale, cum sit in remedium concupiscentiæ, & in officium naturæ, & ad propagationem speciei, vndè deficientibus corporibus desinit ipsum matrimonium ad differentiam matrimonij Christi Domini cum Ecclesia, seù verbi diuini cum humanitate, quod, cum sit merè spirituale, adhuc corporibus deficientibus perseuerat, & maximè consumatur in patria cum animabus iustorum per gloriam. Sufficit igitur, quod matrimonium corporale raprælentet illam vnionem indissolubilem Christi cum Ecclesia ad modum naturæ contrahentium, hoc est quandiu perseuerauerint ipsi contrahentes, cæteroqui, si omnimoda requireretur raprę̈sentatio, matrimonium deberet esse omninò indissolubile, quod falsum est. cum morte alterius coniugis dissoluatur, Ad illud, quod subditur de baptismo, dicendum est, non currere paritatem, quandòquidem principalis effectus baptismi causatur in anima, qui semper perseuerat, cum sit caracther indelebilis, & propterea non possit desinere, & per consequens in suo effectu habet semper raprę̈sentare mortem, & sepulturam Christi Domini, quod non militat in matrimonio, qui præcipuum suum effectum causat in ordine ad corpora, nec producit caractherem indelebilem, adeoque &c.

Nec iure Ecclesiastico. Probatur tertio, quod non vitientur ex iure Ecclesiastico *ex concil. Niceno cap* 8. præcipiente Nouationis redeuntibus ad Ecclesiam, vt profiteantur se communicaturos cum ijs, qui ad secundas nuptias transierunt; per quod damnatur eorum error, quo damnabant vlteriores nuptias primis dissolutis. Secundò *ex concil. Florent. in instructione Armenorum*, quod secundas nuptias prægnantibus verbis approbat. Tertio ex textu *in cap.* 1., *& cap. vir de secundis nuptijs*, vbi licet interdicantur benedictiones, ne repetitæ vilescant, supponuntur eædem secundæ nuptiæ licitæ, & non reprobatæ ab Ecclesia. Tandem ex pluribus S.S.P.P. auctoritatibus, & præcipuè *D. Augustini lib.* 2. *contra aduersarium legum cap.* 11., *& lib.* 16. *de ciuitate Dei cap.* 34., *& D. Chrisostomi homil.* 20. *in Epist. ad Ephesios*, & ex communi praxi Ecclesiæ.

Nec iure ciuili. Probatur quarto, quod non vitientur ex iure ciuili; primo, quià ius ciuile nullam habet potestatem quoad matrimonia, ex quo eleuata sunt ad esse sacramenti. Secundò, quià, quantumvis aliquid circà eadem disposuerit, correctum tamen est per ius canonicum, tanquam contra bonos mores, & contra libertatem matrimonij. Tertiò, quià dispositiones iuris ciuilis, si quæ sunt, non versantur circa substantiam earundem secundarum nuptiarum, sed vel circa dotem, vel circa alia consequentia.

3 Soluuntur hæreticorum argumenta. Quare ad fundamenta aduersantium hæreticorum iam patet ex dictis, quid respondendum. Solum remanet aliquid addendum quoad nuncupationes fornicationum, abhominationum, punibilitatis, quas ex SS. PP. hæretici desumpserunt; Die etenim sic per eosdem S.S. PP appellari, non quià secundum se inhonestatem aliquam præseferant, sed quià nimium ardorem concupiscentiæ vt plurimum in sic contrahentibus indicant, qui certè abhominabilis est, cum carnalibus animos nimium illaqueet, & à spiritualibus cohibeat, vndè proptèr hunc respectum imponitur pæna, nec tamen per hoc ipsæ nuptiæ secundæ per se consideratæ vitiantur; nec alitèr SS. PP. sunt intelligendi, cæteroqui sibimet ipsis aduersarentur, vt colligitur ex auctoritatibus allegatis in probatione quartæ partis assertionis. Ecclesia item transeuntes ad secundas nuptias bigamos constituit, & à sacrorum ordinum susceptione prohibet, non quià secundæ nuptiæ in se malæ sint, sed quià, cum præseferant illum nimium ardorem concupiscentiæ, qui valdè dissonus est statui Ecclesiastico, & Clericali, qui potissimum dirigitur ad diuina, valdè æquum fuit, vt sic conuersos ad carnalia ab eodem statu auerteret; potuit enim sua gratuita beneficia nolle conferre, & spiritualia ijs, quos ab eisdem spiritualibus nouerit nimium auersos, & ad carnalia procliues, & conuersos. Dici etiam potest in ordine ad huiusmodi bigamos Ecclesiam ipsos à sacrorum ordinum susceptione auertere, quià maximè deceat ad sacra ministeria electos, & destinatos speciali consecratione maiorem præseferre in se ipsis significationem vnionis Christi Domini cum Ecclesia, quam certè non præseferunt bigami, cum sint diuisi in pluribus carnibus.

Agunt hic fusè DD. de causis, ob quas interdicuntur benedictiones solemnes in secundis nuptijs, & de pænis contra sacerdotes benedicentes, sed quià nos fusè de ijs egimus *tom.* 6. *sub tit. Contractus XV. de matrimon. I. prænot.* 38. in ijs amplius non immoramur.

PRÆ-

PRÆNOTIO II.

Qualis certitudo requiratur de morte alterius coniugis, vt alter possit licitè transire ad secundas nuptias, & quos effectus pariat.

SVMMARIVM.

Requiritur certitudo de morte coniugis. 1.
Articuli examinandi in hac prænotione. 2.
Certitudo sufficiens non habetur per longam absentiam alterius coniugis, nec per famam. 3.
Requiritur certus nuntius, vel alia probatio moralis ad Iudicis iudicium Ibid.
In alia probatione morali non potest ad secundas nuptias transire, nisi expectato Ecclesiæ iudicio. 4.
Non sufficit quinquennium absentiæ ex iure ciuili antiquo præscriptum. 5.
Fama, nec plenè, nec integrè probat. 6.
Fama cum adminiculis certis plenè probat. num. 7.
Quænam sit adminicula certò probantia. num. 8
Iura, propter quæ requiritur certus nuntius. num. 9.
Per ly certum nuntium venit determinata persona. 10.
Vbi est distantia considerabilis sufficit vnus testis. 11.
Si coniux non habito certo nuntio, nec alia morali certitudine conuolaris ad secundas nuptias, ista tenent, si verè alius fuerit mortuus, secus non. 12.
Contrahens sine tali certitudine peccaret grauitèr. 13.
Qui sine tali certitudine contraheret, non posset petere debitum, teneretur tamen reddere. 14.
Ex dubio vnius alter non est spoliandus suo iure. 15.
Si vterque dubia fide contraxerit de morte alterius coniugis perseuerante dubio neuter potest petere, vel reddere, secus dubio deposito. 16.
Si habita morali certitudine de obitu alterius coniugis superstes transierit ad secunda vota, & præsumptus mortuus apparuerit, dissoluuntur secundæ nuptiæ, & superstes eidem restituendus est. 17.
Filij procreati ex secundis nuptijs initis cum prudenti credulitate obitus alterius coniugis habentur pro legitimis, & quomodo succedant. 18
Proles habita ex matrimonio inualido cum bona fide alterius parentis succedit in bonis vtriusque. 19.
Nec requiritur, quod matrimonium inualidum conualidetur per aliud subsequens validum. 20.
Si coniux, de cuius obitu habita fuit moralis certitudo, re vera fuerit mortuus, & resurrexerit, alter, qui transiuit ad secundas nuptias, non est ipsi restituendus. 21.

QVamuis secundæ nuptiæ non interdicantur, nec bigamia secundum substantiam illicita sit, licet inducat incapacitatem quoad munera Ecclesiastica, poligamia tamen secundum se, & de iure naturali diuino est interdicta, & nuptiæ secundæ primis non dissolutis sunt omninò illicitæ, & inualidæ; vndè maximè congruum fuit, vt Ecclesia satageret, vt nedum ipsa poligamia à fidelibus arceretur, sed quodcunque periculum etiam eiusdem incurrendæ. Quamobrem meritò statuit, ne ad secundas nuptias deueniatur, nisi constet moralitèr de dissolutione primarum per obitum alterius ex coniugibus, prout habetur *ex cap. Dominus de secundis nuptijs* - Ibi - *Sanè super matrimonijs, quæ quidam ex vobis contraxerunt nondum habita obeuntis coniugis certitudine, respondemus vt nullus amodo ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet, quod ab hac vita migrauerit coniux.* 1 Requiritur certitudo de morte coniugis.

Quamobrem circa præsentem iuris Ecclesiastici dispositionem sub hoc titulo plura veniunt examinanda. Primum qualis certitudo mortis alterius coniugis requiratur ad hoc, vt alter licitè, & validè possit ad secundas nuptias conuolare. Secundum, an, si non habita tali certitudine coniux conuolarit ad alias nuptias, teneant huiusmodi nuptiæ. Tertium, an coniux, qui sine tali certitudine ad alias nuptias transijt, possit petere, & reddere debitum, an verò teneatur reddere, licet non possit petere. Quartum, an si contractis secundis nuptijs habita illa morali, & congrua certitudine de morte alterius hic ex interuallo incolumis apparuerit sint secundæ nuptiæ dissoluendæ, & coniux, qui ad secundas conuolauit, sit restituendus isti superstiti. Quintum in hac vltima hypothesi, si medio tempore inter secundas nuptias contractas habita illa certitudine, & apparitionem prioris coniugis, ex eisdem secundis nuptijs procreati fuerint filij, an isti habendi sint legitimi, & succedere debeant, vt tales in bonis patris putatiui, & bonis maternis, si mater fuerit, quæ habita illa certitudine transierit ad secundas nuptias simul cum filijs procreatis à legitimo coniuge superstite, siuè huiusmodi filij nati fuerint ex primo matrimonio, antequam contraherentur secundæ nuptiæ, siuè postquam redeunte eodem coniuge legitimo eædem secundæ nuptiæ fuerint dissolutæ. 2 Articuli examinandi circa hanc quæstionem.

dissolutæ. Sextum, an, si reuera prior coniux, de cuius morte certitudo habita fuerat, fuerit mortuus, & posteà ex diuina clementia resurrexerit, sint dissoluendæ secundæ nuptiæ, & coniux restituenda primo, qui resurrexit, & alia huiusmodi.

ASSERTIO I. Ad hanc certitudinem inducendam non sufficit diutina absentia alterius coniugis sine alia probatione de morte, nec sola fama de morte eiusdem, sed requiritur certum nuntium, vel alia moralis probatio, quæ arbitrio iudicis attentis omnibus circunstantijs habeatur pro sufficienti. *Glosa cap. in præsentia in fin. de sponsal. Abbas cap. quoniam §. porro n. 12. vt lite non contest. Innocentius cap. dominus de secundis nupt. num. vnico, Antonius Cucus lib. 5. instit. maior. tit. 12. num. 131. Sotus in 4. dist. 37 quæst. vnica art. 3. vers. de hac verò certitudine, Ludouicus Lopez prima part. instruct. cap. 83. §. quià virum, Sanchez de matrim. lib. 2. disp. 46 num. 6.*

3 Non sufficit diutina absentia alteri' coniugis.

Ad clariorem intelligentiam huius assertionis aduerte, quod, quamvis videatur sufficere, vt quis possit ad secundas nuptias conuolare propria auctoritate, quod habeat certum nuntium de morte alterius coniugis, quod videtur colligi ex dict. cap. in præsentia de sponsal. in fin., vbi sic legitur. *Non possunt tales ad aliorum consortium conuolare, nec permittas, eos auctoritate Ecclesiæ contrahere, donec certum nuntium recipiant de morte virorum*, vbi vides, duo præcipi; primum, quod ex se non possint contrahere, secundum, nec eisdem permitti contractum auctoritate Ecclesiæ, nisi ponatur conditio de certo nuntio, ergò, cum hæc posita fuerit, vtique poterunt ex se contrahere; quamvis, inquam, hoc videatur sufficere, quandò tamen agitur de alia probatione, & certitudine morali, non potest propria auctoritate alias nuptias contrahere, sed debet expectare iudicium Ecclesiæ, quod innuisse videntur *Antonius cap. in præsentia de sponsal. num. 7. Armilla verb. matrimonium num. 45. Tabiena verb. impedimentum impedim. 10. q. 1. num. 2. Couaruuias 4. decret. 2. part. cap. 7. §. 3. nu. 4. VeraCrux prima part. speculi art. 42. concl. 1.* dum asserunt in huiusmodi probationibus, an sufficiant, standum esse arbitrio Iudicis. His ergò sic suppositis.

4 Vbi non est certus nuntius debet expectari Ecclesiæ iudicium.

Probatur primo, quod non sufficiat diutina absentia alterius coniugis. Ex diutina absentia alterius coniugis præcisè non resultat certitudo de ipsius obitu, cum talis absentia prouenire possit, vel ex captiuitate, vel ex deportatione, vel ex alijs causis ignotis, ergò ex eadem non potest licitè fieri transitus ad secundas nuptias, cum sine certitudine hæ non possint licitè iniri. Accedit primo, quod extante dubio de subsistentia prioris matrimonij ob incertitudinem mortis alterius coniugis potius est ius primi matrimonij, quam secundo initi cum illo dubio, quià in dubio semper melior est conditio possidentis, ergò cum diutina illa absentia non inducat secundum se certitudinem, sed ad summum ingerat dubietatem, prius matrimonium erit in sua possessione manutenendum, donec constiterit &c. Accedit secundo, quod, vbi agitur de periculo animæ vitando, in dubio semper tutior pars sit eligenda ad effectum, vt periculum illud, seù peccatum, in quo consistit, vitetur, vt sunt vulgatissima iura; tutius autem est abstinere à secundis nuptijs, quià in hoc nullum adest periculum, quam easdem contrahere, quià imminet periculum nullitatis, & adulterij, ergò &c.

Diutina absentia potest ex alia causa prouenire.

Neque ijs, quæ hic dicuntur, obesse possunt dispositiones iuris ciuilis *in l. vxoris ff. de diuort.*, vbi decernitur quinquennium, per quod mulier expectet virum absentem, vt alteri possit nubere, *& in l. vxor C. de repud.*, vbi hoc tempus restringitur ad quadriennium; Non, inquam, obesse possunt, quià huiusmodi iura correcta sunt per aliud ius ciuile *in auth hodie C. de repudijs*, & fortius per ius canonicum *in c. præsentia de sponsalibus*, vbi decernitur, quod ob nullam absentiam transiri possit ad secundas nuptias, nisi alia mortis adsit certitudo.

5 Non sufficit quinquennium absentiæ.

Limitant tamen nonnulli assertionem, vt non procedat, quandò computato tempore absentiæ, & ætatis eius, qui est absens, attento naturali cursu valde probabile, & certum moraliter est, quod amplius non possit viuere, quod aliqui dilatant ad tempus, quo ipse absens compleuerit centesimum annum, cum vltrà talem annum iura non præsumant vitam hominis durare per textum *in l. fin. C. de Sacrosanct. Eccl.*, sed hæc limitatio non solida est, cum iura non præsumãt, vitam hominis pro eo tempore durare, cum pauci ad talem ætatem perueniant; iura autem non præsumunt, quod rarissimè contingit; vndè ad allegatum textum *in d. l. fin.* dicendum est, ipsum probare tantum negatiuè, quatenus non præsumant vltrà centesimum annum durare, non affirmatiuè, prout notat *Couaruuias 2. variar. c. 7. n. 6. vers. 3.*

Quædam limitatio nõ approbata.

Probatur secundò, quod non sufficiat fama secundum se sumpta, quià ex dispositione *d. cap. in præsentia de sponsal. in fin.* requiritur ad validam probationem ad hunc effectum certus nuntius, vt volunt *Hostiensis in summa tit. de sponsa duorum num 6., & in d. c. in præsentia in fine, & ibi Abbas n 6.*, vel certum nuntium, vt volunt alij apud *Sanchez lib. 2. de matrimon disp. 46. n 11.*, sed fama secundum se sumpta non est huiusmodi, cum proueniat ab incer-

6 Fama, nec plene, nec integre probat.

certo auctore, & plerumque fallaci. Accedit, quod fama, nec certo, nec integrè probet *Gutierez 2. practic. q. 8. num. 4. Vera Crux prima parte speculi art. 42. concl. 1.*, vbi autem vertitur periculum animæ, integra, & certa probatio requiritur.

7 Fama cum certis adminiculis plene probat.

Dixi, *nec sola fama, vel fama secundum se*; quandoquidem, si fama adiungatur alijs adminiculis secundum se concludentibus potest inducere sufficientem probationem ad hunc effectum *D. Antoninus 3. part. tit. 1. c. 9. in fin. Sotus in 4. dist. 37. q. vnica art. 5. vers. in primis, Nauarrus in summa c. 22. num. 53. Menochius de adipisc. possess. remed. 4. n. 672.* Ratio ex eo deducitur, quia fama publica cum huiusmodi adminiculis habet rationem plenæ probationis moralis *Glosa c. quoniam frequenter verb. præsumatur, vt lite contest. Antonius d. c. in præsentia nu. 7. de sponsalib.*

8 Quænam sint adminicula certo probantia.

Quænam autem sint huiusmodi adminicula? *Sotus d. q. vnica art. 5. vers. in primis, Ludouicus Lopez 2. part. instruct. de matrimon. c. 55, & prima parte c. 83. §. quia vtrum* enumerant longitudinem absentiæ. Mascardus *de probationib. concl. 1072. n. 7.*, cum alijs, quos ibidem refert, enumerat longæuam ætatem, & ægritudinem coniugis absentis cum diuturnitate absentiæ. Tabiena *verb. impedimentum impedimento 10 q. 2 nu. 2 Nauarrus in summa c. 22. num. 53. Phyliarchus de offic. Sacerdot. tom. 1 part. 2 lib. 3. cap. 9* inter adminicula concurrentia simul cum fama publica enumerant senectutem cum longitudine absentiæ, circumstantiam belli, si in eodem fuerit, & secuta fuerit pugna, & multum post tempus non redierit. Alij alia assignant. Ego arbitrio Iudicis hæc omnia remitto, qui secundum circunstantias iudicet.

Aduerte tamen, quod ad hoc, vt fama probet, plures requirantur conditiones, prima, vt duplici teste probetur per textum *in c. licet de testib., & attest.*, qui testes sint omni exceptione maiores, qui deponant, se audiuisse à fide dignis *Menochius cons. 70. n. 21 vol. 1.*, & asserant se audiuisse publicè à maiori parte populi *Mascardus concl. 1075. n. 10.*, & asserant, se credere ità rem se habere *Menochius cons. 60. num. 21. vol. 1.*

9 Iura, propter quæ requiritur certus Nuntius.

Probatur tertiò quoad certum nuntium *ex c. in præsentia de sponsal. in fin.* ibi: *Non possunt tales ad aliorum consortium conuolare, nec permittas eos auctoritate Ecclesiæ contrahere, donec certum nuntium recipiant de morte virorum.*

Hic solum disputant DD., an per ly *certum Nuntium*, intelligatur certa persona, quæ deferat mortem coniugis, an verò certam notitiam delatam accepto ly *Nuntio* in genere neutro; nam ex diuersa illius nominis acceptione consurgere potest diuersum ius; si etenim accipiatur in genere neutro videtur exigere ad plene probandum attestationem plurium, cum dictum vnius non plene probet, quià dictum vnius est dictum nullius per textum *in l. iuris iurandi vers. simili modo C. de testib.*, si vero accipiatur pro certa persona denuntiante sumpto vocabulo in genere masculino, tunc ex dispositione talis iuris illius sufficeret attestatio. Qua in controuersia intelligunt de certa persona deferente *Hostiensis in summa tit. de sponsa duorum n. 6. Angelus verb. matrimon. 3. impedim. 13. n. 4.*, de certa verò notitia sentiunt alij apud *Sanchez lib. 2. de matrimon. disp. 46. n. 12.*, qui etiam hanc maximè commendat, & approbat. Probabilius sentio, venire certam personam deferentem, & deponentem de obitu alterius. Ratio ex eo deducitur, quià, cum agatur de re secuta in diuersis, & distinctis regionibus, non est facilis plurium attestatio, cum dissitarum regionum non sit frequens communicatio; quandò autem non est facilis communicatio, non potest de facili haberi plena probatio, & vbi plena haberi non potest, sufficit ea, quæ haberi potest *l. non omnes § à barbaris ff. de re militari*.

10 Per ly certum nuntium venit determinata persona.

Hinc facile deducere poteris, quod, vbi fuerit distantia loci considerabilis, sufficiat vnus testis, si fuerit fide dignus, & omni exceptione maior considerata qualitate personæ, quià tunc esset difficilis alia probatio, & si verisimilia deponat, eidem credendum erit, prout etiam fatetur *Sanchez de matrim. lib. 2. disp. 46. num. 12.*, si vero modica fuerit distantia, & facilis plena haberi posset probatio, tunc certe eadem esset exigenda. Vbi tamen ex distantia locorum plena haberi non posset probatio, standum esset arbitrio Iudicis in decernendo, an attestatio vnius esset sufficiens attenta qualitate personæ, & verisimilium, quæ deponit.

11 Vbi est distantia loci considerabilis sufficit vnus testis, si sit fide dignus.

Probatur quartò quoad aliam moralem probationem *ex c. quoniam §. porro vers. si autem, vt lite non contest.*, vbi sic legitur. *Si autem de carnali coniugio sit agendum, tandiu alteruter coniugum expectetur, donec de ipsius obitu verisimiliter præsumatur*, vbi vides, facultatem secundo nubendi non restringi ad certum nuntium, sed extendi ad alias verisimiles probationes moralitèr inducentes credulitatem obitus alterius coniugis, cum hoc tamen discrimine, quod, vbi agitur de certo nuntio, non sic expectandum tantum tempus, nec requiratur ità exactum examen Ecclesiæ; vbi vero agitur de alijs moralibus probationibus, diligenter indaganda sint omnia, & petendum Ecclesiæ iudicium, & Iudicis arbitrium consideratis omnibus &c. Nec obesse potest textus *in d. cap. in præsentia de sponsalib.*, vbi videtur determinate requiri certus nuntius; Non, inquam,

Moralis probatio exigit strictius examen.

quam, obesse potest, quià, licet ille textus requirat certum nuntium, non excludit tamen æquiualentem moralem probationem, sed illum requirit, & ibi exprimit tanquam modum probationis magis proprium, & consuetum in similibus. Deindè, si ly *certum nuntium* intelligeretur in genere neutro, vt intelligunt alij, iam inuolueret indifferentiam ad probationem, vel per testes, vel per famam cum alijs adminiculis, vel ad quamcunque aliam probationem per iura approbatam.

12 Nõ habito certo Nũtio, nec morali probatione, nuptiæ tenent, si alter fuerit mortuus, secus non tenent.

ASSERTIO II. Si coniux non habita illa morali certitudine, vel per certum nuntium, vel per aliam moralem æquiualentem probationem de obitu sui coniugis conuolarit ad secundas nuptias cum altero, probabilius tenent illæ secundæ nuptiæ, si re vera mortuus fuerit maritus, non tenent, si non fuerit mortuus. In hanc consentit *Bonacina de matrimon. q 3 punct.* 10. *num.* 18. dum asserit tenere matrimonium initum per eum, qui falsò credebat, superstitem esse priorem vxorem, sed re vera erat mortua; si etenim tenet, quandò credebat esse superstitem, cum esset mortua, à fortiori tenere censendum est, quandò dubius erat, an superstes esset, an mortua. Hoc idem tenent quotquot sustinent, quandò alter coniux non certo nouit suum coniugem mortuum esse, sed tantum dubitat, teneri quidam petenti reddere debitum, non posse tamen petere iuxtà textum *in c. inquisitioni de sent. excommun.*, atque hi sunt inter cæteros *Valentia tom.* 4. *disp.* 10. *q.* 2. *punct* 2. *Nauarrus in summa c.* 22. *n.* 53 *Henriquez lib.* 15. *c.* 15. *n.* 13. *Gutierez de matrimon. c.* 49. *nu.* 36., *& seqq. Sanchez lib.* 2. *de matrimon disp.* 41. *n.* 52, dum etenim sentiunt, teneri reddere debitum, vtique sentiunt, matrimonium illud tenere in suppositione, quod fuerit coniux mortuus, cæteroqui non esset, quo debitum illud, seu illius redditio posset cohonestari.

Probatur primò, quià existente vere morte coniugis omnia essentialia concurrunt, quæ requiruntur ad validitatem illius secundi matrimonij, eadem non existente extat impedimentum ligaminis, ratione cuius non potest contrahere, ergo illud secundum Sacramentum subsistet, si prior coniux fuerit mortuus, non subsistet, si ille fuerit superstes. Antecedens quoad primam partem facile liquet, quià adest sufficiens consensus, supponitur enim, qui dubius est de obitu prioris coniugis, habere intentionem contrahendi, quantum potest, & actualem consensum præbere; adest, & habilitas in contrahentibus, nam altero coniuge præmortuo vere prius vinculum est absolutè dissolutum; Neque dicas, consensum non posse ferri in obiectum, quod certo non cognoscatur, vt possibile, consensus etenim, vt sit liber, voluntarius, & efficax dependet à cognitione, cum autem non sit certa, & absoluta cognitio, nec potest esse certus, & absolutus consensus; quandò autem non est moralis certitudo de obitu alterius coniugis non est certa cognitio de obiecto possibili, ergo defectu proportionati consensus non potest esse validum matrimonium; contrà enim impugnaberis, quià consensus fertur in obiectum aprehensum, vt possibile, & in se ipso vere, & realiter est tale, & quamvis certitudo de illo obiecto non habeatur, non officit tamen, quià consensus supponitur poni sub conditione, si mors prioris coniugis vere secuta fuerit, nec illa conditio implicita vitiat, aut suspendit contractum, quandòquidem est de obiecto præsenti, vel præterito; conditio autem de obiecto præsenti, vel præterito, nec vitiat, nec suspendit *Sotus in* 4. *dist.* 29. *q.* 2. *art.* 1 *vers. sit ergo* 2. *conclusio, Corduba in summa q.* 46. *Sanchez de matrimon. lib.* 5. *disp.* 7. *n* 1. *Ludouicus Lopez* 2 *part. instruct. materia de matrim. c.* 42., nec ignorantia de existentia illius conditionis potest obsistere validitati, quandòquidem contrahentes intendunt absolutè contrahere, nisi alter coniux fuerit superstes, ergo, cum reuera non fuerit superstes, quantumvis mors non certo sciatur à contrahentibus non erit quid deficiens eorum intentioni. Vide quæ diximus in similibus *tom.* 5. *sub tit. Contractus XIV. de sponsal.* 1. *prænot.* 5. *sect.* 9. *num.* 9. Non existente autem tali conditione pro tempore contractus, ipse non potest subsistere, cum etiam consensus tunc deficiat, quandòquidem regulatur ad normam conditionis.

Consensus supponitur poni conditionate.

Non negauerim tamen, quod taliter contrahendo sine illa morali certitudine grauitèr peccaret, tùm quià se exponeret periculo adulterij, si alter esset superstes; tùm quià faceret in re graui contrà præceptum Ecclesiæ volentis non contrahi secundas nuptias, nisi certo moralitèr constet de obitu alterius.

13 Cõtrahens sine tali Nuntio, & morali probatione peccaret grauiter.

Probatur secundò *ex cap. dominus de secundis nuptijs*, vbi expressè dicitur dubitantem de obitu prioris coniugis teneri reddere, quod est actus matrimonij, ergo, quià supponit matrimonium illud tenere.

ASSERTIO III. Coniux, qui sine tali morali certitudine de obitu alterius transijt ad secundas nuptias non potest petere debitum; tenetur tamẽ reddere *Sanchez de matrim. lib.* 2. *disp.* 42 *n* 2. *Bonacina de matrimon. q.* 4 *punct.* 10. *nu.* 17. *Innocentius in d. cap. Dominus nu. vnico de secundis nupt. Rosella verb. impedimentum impedim.* 12. *n.* 1. *Siluester verb. matrimonium* 4. *q.* 9. *dict.* 1.

14 Cõtrahens sine tali certitudine nõ posset petere debitum, teneretur tamẽ reddere.

Solorius 2.2. q 61. tract. de dominio q 5. art. 6. ratione vlt. fin concl. Palatios in 4. dist. 27. disp. 3

Colligitur expressè ex *d. c. Dominus de secundis nupt.* vbi sic habetur *Sanè super matrimonijs, quæ quidem ex vobis contraxerunt nondum habita obeuntis coniugis certitudine, respondemus, vt nullus amodo ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet, quod ab hac vita migrauerit coniux, si verò aliquis hoc non seruauit, & de morte prioris coniugis adhuc existimat sibi dubitandum, ei, quæ sibi nupsit debitum non deneget postulanti, quod à se tamen nouerit nullatenus exigendum.*

15 Ratio assertionis, & huius textus ex eo deducitur, quia ex dubio vnius alter, qui est in bona fide, non est spoliandus suo iure, & sua possessione, ergo sub hac consideratione alteri petenti tenetur reddere: ex alia parte, cum ipsa sic dubitans non acquisierit plenam possessionem, nullum ius habet petendi, cum incipiens possessionem dubia fide non dicatur vere possidere, ergo &c.

Ex dubio vnius alter non est spoliandus suo iure.

16 Hic disputant DD., an, si vterque contraxerit dubia fide de morte prioris coniugis neuter possit petere, & reddere, an vero vterque teneatur reddere? Siluester *verb. matrimonium 4. q 9. dicto 3. Bartholomæus de Ledesma de matrimon dub 20. concl. prima* asserunt vtrumque teneri reddere. Contrariam tamen sententiam certissimam arbitror cum *Sanchez dict. lib. 2. disp. 42. num 8.*, qui alios plures allegat, eaque ratione moueor, quia vterque non habet possessionem, cum eandem inceperit in mala fide: si tamen dubium illud practicè deponant ob rationales causas, & arbitrentur, matrimonium illud esse validum, non incongruè crederem, posse tunc reddere, & petere, quia per depositionem illius dubij perfectam acquirunt possessionem.

Si vterque dubia fide cõtraxerit neuter potest petere, vel reddere.

17 Assertio IV. Si habita illa morali certitudine de obitu alterius alter superstes transierit ad secundas nuptias, & deinde ex interuallo, qui præsumebatur mortuus, apparuerit, dissoluuntur secundæ nuptiæ, & coniux, qui secundo nupsit, restituendus, vel restituenda est primo. *Valentia tom. 4. disp. 10. q. 2. punct. 2. VeraCrux prima part. specul. art. 42. concl. 1. Bonacina de matrimon. q 3 punct. 10. n. 17.*

Si habita morali certitudine, & contractis secundis nuptijs præsũptus mortuus apparuerit, superstes, qui transijt ad secũdas nuptias, ipsi restituendus est.

Non difficilis erit probatio huius assertionis, si consideres ad ea, quæ supra dicta sunt, quod scilicet teneant secundæ nuptiæ, si coniux, de cuius morte agitur, vere fuerit mortuus, non teneant, si non fuerit mortuus, quandòquidem in primo casu verificatur conditio de præsenti, vel præterito in principio subintellecta; in secundo vero, cum talis conditio non existat, vel non extiterit, non potest contractus subsistere, ergo constante de non existentia conditionis non erit, cur secundæ nuptiæ non debeant dissolui, & coniux, qui ad easdem transierit, non debeat primo superstiti restitui. Quod si dicas, quod antecedenter ad cognitionem superexistentiæ coniugis, qui credebatur mortuus, copula inter ipsos, qui contraxerunt secundas nuptias, fuerit licita, non fornicaria, ergo, quia illæ nuptiæ subsistebant; non enim potest esse licita copula extra matrimonium, seu, quæ non sit coniugalis, ergo ratione inualiditatis primi matrimonij nõ est restituendus coniux primo superstiti; Statim impugnaberis, quia licita quidem fuit copula habita inter coniugem, qui transiuit ad secundas nuptias, & eam, quam duxit ratione bonæ fidei, qua credebatur illud matrimonium validum, non, quia vera fuerit coniugalis, nisi secundum aprehensionem rationabiliter moraliter veram. Hoc clare euincitur exemplo in ijs, qui contraxerunt bona fide cum impedimento dirimente occulto, qui, si antecedenter ad cognitionem impedimenti consummarint, non peccarunt, & tamen matrimonium illud est nullum, & post cognitionem dissoluendum.

Assertio V. Filij procreati ex secundis nuptijs initis cũ prudenti credulitate, & morali certitudine obitus alterius coniugis, & eadem certitudine perseuerante, probabilius habentur pro legitimis quo ad successionem in bonis paternis, & maternis, & simul succedunt cum filijs eius, qui secundas nuptias contraxit, habitis à coniuge superstite, in bonis eiusdem, qui easdem secundas nuptias iniuit, non vero in bonis superstitis. Hoc sentire videntur *Acosta c. si pater prima parte verbo vxorem n. 2. de testament. in 6. Matienzo lib 5. recopil. 1 rubric. glos 1. n. 116. Couarruuias 4. decret. 2. part. c. 8. §. 5. num. 17. Roias epit. success. c. 30 nu. 38. Gutierez lib. 3. pract. tot. q. 74.* dum asserunt filios natos ex matrimonio bona fide alterius parentis inito esse vere legitimos non solum quoad parentem habentem bonam fidem, sed etiam quoad alium malam fidem habentem, quod probant *ex c. ex tenore, & c. cum inter, c. per venerit, qui filij sint legitimi.* Quibus suppositis, tanquam in vtroque iure veris. 18

Filij procreati ex secundis nuptijs initis cũ prudenti credulitate obitus alterius coniugis habeatur pro leg timis.

Probatur eadem assertio. Quandò proles nascitur ex matrimonio inualido cum bona fide alterius ex parentibus verè habetur pro legitima, & succedit in bonis vtriusque parentis, quantumvis alter fuerit in mala, seu dubia fide, vt sentiunt DD. allegati, & alij magis communiter, qui solummodò discrepant in eo, an parens, qui contraxit in mala fide habeatur pro legitimo, & succedat in bonis prolis, quod aliqui videntur negare, eo quod parens, 19

Proles habita ex matrimonio inualido cum bona fide alterius parente succedit in bonis vtriusque parentis

qui

qui in mala fide contraxit factus est reus culpæ, & per consequens pœnæ, ne succedat in bonis filij, neue ex sua culpa, & delicto commodum reportet aduersus textum *in l. fine hæreditaria ff. de negot. gest.* Cæterum, quod proles habeatur pro legitima, & succedat in bonis vtriusque parentis etiam illius, qui mala fide contraxit, omnes ferè consentiunt, quandòquidem proles nihil mali gessit, adeòque non est, cur sit priuanda iuribus, quæ eidem leges concedunt; nec monstruosum est, quod filius respectu Patris habeatur pro legitimo; Pater autem respectu filij non habeatur pro tali militantibus diuersis rationibus pro vtroque, & ideo ius in prolis fauorem concessum non est extendendum ad fauorem patris deliquentis *Acosta in c. si Pater prima part. dict. verbo uxorem num. 2. de testament. in 6. Barbosa in l. si cum dotem 23. §. fin. num. 11. ff. solut. matrim.*, ergo à fortiori legitima habebitur, quandò vtriusque parentis optima fide cum prudenti credulitate, & morali certitudine approbante Ecclesia contractum est matrimonium, & eadem bona fide perseuerante cum illis omnibus conditionibus approbantibus, seu à iure approbatis ex illo matrimonio procreata est illa proles.

20 **Nec requiritur, quod matrimonium inualidum conualidetur per aliud subsequens validum.**

Dices primo, hæc omnia, quę dicuntur in assumpto antecedentis, verificari dumtaxat, quandò matrimonium ex parte vnius, vel vtriusque initum est bona fide, & posteà cognito impedimento conualidatum est per dispensationem, & per nouum vtriusque contrahentis consensum; tunc etenim in virtute subsequentis matrimonij validi omnia præcedentia bona fide inita purgantur; secus verò, quandò cognito impedimento, nec subsequitur dispensatio, nec subsequentèr de nouo initur aliud matrimonium, per quod primum conualidetur, quin potius dissoluitur, vt euenit in præsenti hypothesi, secundum quam constito de priori coniuge superstite nulla habetur ratio de secundis nuptijs, quæ absolutè dissoluuntur; tunc etenim non est, per quid consolidetur legitimatio prolis ex illis nuptijs irritis suscepta. Sed contra, quià gratis omninò dicitur, quod legitimatio consolidetur solummodò in subsequenti matrimonio valido, quià textus *in d. c. ex tenore* legitimationem fundat præcisè in bona fide alterius contrahentis, nec supponit posteà reualidatum esse matrimonium; ibi etenim erat sermo de succedendo in hæreditate Patris, qui fuerat ex adulterio genitus, eo quià Pater ipsius Patris, de cuius successione agebatur, matrimonialitèr sibi copulauerat aliam fæminam, qua superstite, hanc etiam in facie Ecclesiæ sibi coniunxit, ex qua filium, qui modo agit de successione, procreauerat. Circa quod factum consultus Pontifex respondit in hęc verba *Intelligentes, quod Pater prædicti R. matrem ipsius in faciem Ecclesiæ ignaram, quod aliam sibi matrimonialitèr copulasset, duxerit in uxorem, & dum ipsa coniux ipsius legitima putaretur, dictum R. susceperit ex eadem; in fauorem prolis potius declinamus memoratum R. legitimum reputantes*, ibique per glosam adducitur ratio, quià ignorantia alterius parentis facit, quod filij de tali matrimonio nati legitimi sint, & fauor prolis ad hoc coadiuuet, vbi vides in primis legitimationem fundari in bona fide, & ignorantia alterius contrahentis; Deindè non dici aliud matrimonium validum fuisse initum, cum primum consisteret; Hoc idem expressè euincitur *ex d. cap. peruenit Qui filij sint legitimi*, vbi perseuerarunt coniuges in illo matrimonio vsque ad mortem, cum fuerit celebratum in facie Ecclesiæ, & bona fide, & posteà agebatur de ipsius inualiditate ad effectum excludendi prolem ab ea susceptam ab hæreditate, & tamen ibi dictum fuit per Pontificem prolem legimam esse nuntiandam, ibique adducit rationem Glosa, *Nota, quod ex quo matrimonium in facie Ecclesiæ contractum est, filij indè nati debent legitimi iudicari*, vbi vides, aliud matrimonium contractum non esse inter eosdem, seù non renouatum primum, & tamen proles legitima nuntiatur ob solam bonam fidem contrahentium.

Dices secundo, in hac speciali hypothesi assertionis non posse habere locum ea, quæ dicta sunt in fauorem prolis ex secundis nuptijs susceptæ, quandòquidem ipsius successio in bonis parentis, qui transiuit ad secundas nuptias, cederet in detrimentum prolis ab eodem, & primo coniuge susceptæ; peto enim, vel fuit vxor, quæ supposita morte mariti prioris transiuit ad secundas nuptias, & ex qua à secundo marito procreata est proles, vel fuit prior maritus, quæ supposita morte vxoris cum alia vxore transiuit ad secunda vota, & ex eadem progenuit prolem; cum tamen à primo matrimonio, vel antecedentèr ad secundas nuptias alia proles legitima fuerit progenita, vel post dissolutionem secundarum nuptiarum apparente de primo coniuge superstite; si primum dicatur, iam proles suscepta ex secundis nuptijs succederet saltem in legitima cum prole suscepta ex legitimo primo matrimonio in bonis dotalibus matris; si secundum, succederet in bonis paternis saltem in legitima cum alijs filijs procreatis ex alio legitimo matrimonio, & sic eisdem præiudicium ingereret, ergò ratione **Instantia proposita, & dissoluta.**

 eiusdem

eiusdem præiudicij concurrentibus legitimis illi non debent succedere. Sed contra, quià illud præiudicium non est attendendum, sicuti non attenditur, quandò alter ex coniugibus mortuo altero transit ad secunda vota, ex quibus alij filij procreantur, hæc etenim est conditio libertatis parentum, qui non adstringuntur ad vnum matrimonium simplicitèr, sed eo dissoluto possunt ad aliud, seù alia transire, nec ex eo, quod multiplicentur filij ex secundo, & vlteriori matrimonio iniuria infertur filijs primi, qui ius tantum habent succedendi æqualitèr cum filijs legitimis, & quod multiplicentur hæredes cum ipsis concurrentes est ex conditione naturæ, & libertatis parentum ad contrahendum.

21 Coniux, qui transiuit ad secunda vota, non est restituendus primæ, si hic fuerit mortuus, & posteà resurrexerit.

Assertio VI. Si coniux, de cuius obitu habita fuerat moralis certitudo, re vera fuerat mortuus, & diuina clementia resurrexerit, alter, qui ad secundas nuptias transijt, non est eidem restituendus, sed permanere debet in coniugio cum secundò coniuge. Hic est casus Metaphysicus, cum secundum ordinem naturæ euenire non possit, quià tamen sic disponente Deo potest euenire, non incongruè hic quæstio de eodem instituitur, vt constet, quid eodem eueniente agendum sit.

Vinculum coniugale per mortè alteri' dissoluitur.

Probatur assertio, quià matrimonium etiam quoad vinculum coniugale dissoluitur per obitum verum, & realem alterius coniugis, prout asserit Apostolus *ad Romanos 7 Quæ sub viro est mulier alligata est legi, si autem mortuus fuerit vir eius soluta est à lege viri, vt non sit adultera, si fuerit cum alio viro, & prima ad Corinth. 8. Si dormierit vir eius liberata est, cui vult, nubat* ergò eodem verè mortuo, si superstes transierit ad secunda vota, quantumvis mortuus resurrexerit, coniux suprestes iam alijs nuptijs legitimè copulatus non erit eidem restituendus. Consequentia probatur, tum quià coniux extinctus, seù mortuus amisit per mortem quodcunque ius, quod habebat in coniugem superstitem, cum per talem mortem ab ipsius lege superstes liberatus fuerit; ius autem semel absolutè extinctum non amplius reuiuiscit ex vulgatissimis iuribus; tum quià coniux, qui cum altero superstite ex primo matrimonio contraxit nuptias, acquisiuit perfectissimum ius in corpus eiusdem superstitis, quo non debet priuari per resurrectionem prioris coniugis, cum ipse per mortem amiserit quodcunque ius, ad quod non potest habere regressum, cum à priuatione ad habitum non detur regressus; Neque obesse potest, si asseratur, quod, si Sacerdos occubuerit, & deindè ex diuina clementia reuocatus fuerit ad vitam, possit adhuc munera sacerdotalia exercere, ergò etiam &c., quod idem dic de baptizato mortuo, qui si reuiuiscat, non exigit iterum baptizari: Non, inquam, obesse potest, quià, quidquid sit de assumpto antecedentis, patentissima apparet disparitas; quandòquidem sacerdotium, & baptismus indelebilem imprimunt caractherem in anima, ratione cuius possunt viuificati illa munera exercere, quod non militat quoad matrimonium.

PRÆNOTIO III.

De pœnis iure ciuili impositis aduersus contrahentes nuptias intra annum luctus.

SVMMARIVM.

Ex

Ex vi leg. 2. C. de secundis nuptijs, non prohibetur donare extraneo vltra tertiam bonorum partem. 16.

Illa tertia bonorum pars est computanda simul cum parte dotis, quæ contingit secundo marito. 17.

Secundus maritus, cui delata est hæreditas vxoris, tenetur eandem restituere excepta tertia bonorum parte. 18.

Præmortuo primo marito, cui nupsit intra annum luctus, potest tertio marito, cui nupsit post annum luctus secundi, relinquere vltra tertiam bonorum partem. num. 19.

Mulier nubens intra annum luctus priuatur omnibus sibi relictis à priori marito in vltima ipsius voluntate. 20.

Non priuatur alijs sibi donatis à priori marito extra vltimam voluntatem. 21.

Priuatur iocalibus, & sponsalitia largitate. 22., *& donationibus proptèr nuptias. num.* 23.

Illa bona deferuntur ad hæredes mariti ab intestato, & in eorum defectum fisco. 24.

Priuatur etiam quoad vsufructum. 25.

Ipso iure priuatur, tàm bonis relictis per testamentum, quàm sponsalitia largitate, & donationibus proptèr nuptias. 26.

Mulier transiens ad secunda vota intra annum luctus tenetur dare medietatem bonorum filijs prioris matrimonij. 27.

Hancque medietatem eisdem filijs tenetur de facto dare in ipso transitu ad secundas nuptias. 28.

Decedente altero ex duobus filijs prioris matrimonij alter succedit; decedente verò vtroque illa dimidia pars redit ad matrem. 29.

PŒnæ aliæ possunt esse impositæ à iure ciuili communi, aliæ à iure municipali cuiuscunque regionis, aliæ à testatoribus impositæ contra contrahentes secundas nuptias intra annum luctus. Rursus aliæ imponuntur secundis nuptijs intra annum luctus, atque hæ regularitèr sunt in odium sic transeuntis ob reuerentiam non reseruatam priori coniugi, ob neglectum filiorum, si qui fuerint ex priori matrimonio; aliæ secundis nuptijs absolutè etiam vltrà annum luctus, atque hæ regulariter sunt in fauorem filiorum prioris matrimonij. Sub hoc titulo erit præcisè sermo de secundis nuptijs, seu de pœnis secundarum nuptiarum de iure communi aduersus transeuntes ad secundas nuptias intra annum luctus. De reliquis agetur successiuè in subsequentibus.

1 Pœnæ in ordine ad nuptias variæ.

Antequam vlterius procedam, hoc vnū aduerto, huiusmodi pœnas de iure communi ciuili afficientes coniuges transeuntes ad secundas nuptias intrà annum luctus intelligendas esse restrictiuè ad fœminas relictas à prioribus maritis, non extendendas regulariter etiam ad maritos viduos ducentes intra annum luctus alias vxores, prout docent *Hostiensis in summa tit. de secundis nuptijs num. 5. vers. sic vidistis, Angelus auth de non eligendo secundo habentes § quià vero n. 15. Ripa l. fœmina in princip. q 1. n. 2. in noua edit. C. de secundis nuptijs. Tiraquel in l. boues §. hoc sermone in princip. ff. de verb. signif. Acosta l. cum tale §. si arbitratu in fin n. 33 ff de condit & demonst.* Ratio huius limitationis multiplex esse potest; primò, quià tanta non est inhonestas in viduo transeunte intra annum luctus ad secundas nuptias, quanta est in fœmina. Secundò, quià maritus non tenetur lugere vxorem, sicut vxor maritum per textum *in l. vxores C. de his, qui notant. infam.* Tertiò, quià maiorem indecentiam præsefert quoad fœminam, quam quoad masculum, cum possit inducere perturbationem sanguinum, & incertitudinem prolis *Baldus in l decreto n. 2. C ex quibus causis infamia irroget Ioannes Garonis in l 1. C de secundis nupt. nu. 109. Ripa in rub. C. de secundis nuptijs num. 17. Thesaurus qq. forens. lib 1 q. 28. n. 1. & seqq.*

2 Huiusmodi pœnæ afficiūt solummodò fœminas transeuntes ad secunda vota intra annū luctus, non sic masculos.

Assertio I. Vidua transiens ad secundas nuptias mortuo primo marito intra annū luctus incurrit infamiam iuris, quam etiam incurrit vir eam ducens *Ioannes Angelus Bossius de matrim contractu c. 11. nu 263. Sanchez de matrimon. lib. 7. disp. 87. num. 3.*

3 Fœmina incurrit infamiā iuris.

Expressè colligitur *ex l. 1 C. de secundis nuptijs, & auth de secundis nuptijs § prima siquidem collat 4*, nec immerito iura huiusmodi pænam induxerunt, quandò quidem vxor sic transiens ad secundas nuptias nimis ingratam se exhibet marito, illiusq; animam offendit, seque carnis illecebris deditam potius, quam luctui ob iacturam prioris coniugis. Quod autem etiam maritus eandem ducens intrà annum luctus eandem pœnam incurrat ex eisdem textibus euincitur, & ratio suadet, quià communicat cum eadem fœmina sic delinquente, & subeunte talem pœnam, & potius curare videtur de istius consortio, quam de propria fama.

Offendit animam prioris mariti.

Circa hanc assertionem nonnullæ consurgunt rationes dubitandi, & primò, an huiusmodi pæna incurratur ipso iure, & facto, an verò exigat Iudicis sententiam, siue resolutoriam, siuè declaratoriam. Secundò, an hic annus luctus sit numerandus à die mortis viri, an vero à die scientiæ ad incurrendas has, & similes pœnas, de quibus infra. Tertiò, an incurrat, si fuerit minor.

In ordine ad primam assero, ipso iure hanc pœnam incurri, quod colligitur ex verbis textus *in d. l. 1. C. de secundis nuptijs*, vbi pœna huiusmodi importatur per verba præsentis temporis, & significantia io-

4 Hæc pena ipso iure incurritur.

incursum immediatum, maximè cum sit pœna, quæ non exigit hominis ministerium. Ibi- *Ex iure quidem nouissimo sit infamis*, quod etiam colligitur ex textu *in auth. de nuptijs § prima siquidem*, vbi supposito delicto subditur, quod immediate subsequatur pœna-Ibi-*Infamia mox sequatur, & erit omnino mulier propter nuptiarum festinationem infamis*, vbi nota illam particulam *mox*, *& omnino*, quæ indicant immediatè pœnam post delictum incurri sine alio, & licet huiusmodi particulæ adijciantur tempori futuro, nempè *sequetur*, *& erit*, hoc est, quià statuitur lex non quoad factum iam positum, sed ad factum futurum, si scilicet ponetur, quare eodem posito non erit, cur huiusmodi pœna debeat suspendi *Tiraquel. in l. si vnquam verb. reuertatur à nu. 76. C. de reuoc. donat. Glosa fin. in l. decreto C. ex quibus causis infam. irrog. Azor. in summa tit. de secundis nuptijs num 2.*

5 Annus luctus non connumerandus est solummodò à die scientiæ, sed à die obitus.

In ordine ad secundam videtur dicendum, annum hunc luctus connumerandum esse solummodò à die scientiæ, quandòquidem tunc solum incipit occasio luctus, & ab illa die solummodò incipere potest ingratitudo vxoris erga maritum prædefunctum, cum tunc tantum incipiat cognitio. Nihilominus sentiendum est, incipere à die obitus eiusdem mariti *Glosa in l si qua mulier verb. festinatione C. ad Senatus consul. Tertul.* Expressè colligitur *ex l. genero ff. de ijs, qui notant. infam.* Ibi-*sed cum tempus luctus continuum est, merito & ignoranti cedit à die mortis mariti.* Ratio generalis hæc esse potest, quià, cum hæc infamia inuratur per modum pœnæ, restringenda est ad tempus à iure præfinitum, non extendenda, maximè cum post annum à die obitus consideratum multæ rationes, ob quas inducta est hæc pœna, non militent, præcipuè periculum commixtionis sanguinum, & incertitudo prolis.

6 Vidua non eximitur ab hac pœna ex eo, quod fuerit minor.

In ordine ad tertiam dicendum est, probabilius non eximi ab hac, vel similibus pœnis viduam transeuntem ad secundas nuptias intra annum luctus, quantumvis fuerit minor *Baldus in l 1 paulo post principium C. de secundis nuptijs, & ibi Garronis in noua edit n 5. not. 1.* Ratio ex eo deducitur, quià licet minor ratione ætatis eximatur à pluribus pœnis, ab hac tamen specialiter non eximitur, cum etiam in eadem militet ratio ingratitudinis, impudicitiæ, defectus amoris erga priorem maritum, nec in malis moribus minori subuenitur *Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 87. nu. 17.*

7 Redditur incapax cuiuscunque successionis causa mortis.

Assertio II. Vidua nubens intra annũ luctus redditur incapax cuiuscunque hæreditatis, fideicommissi, legatorum, donationum causa mortis *Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c. 11. nu. 265. Sanchez de matrimon. lib. 7. disp 87. n. 7.*

Expressè colligitur *ex l 1. C. de secundis nupt.* -Ibi- *Omnium præterea hæreditatum, legatorum, fidei commissorum suprema voluntate relictorum, mortis causa donationum sit expers: hæc namque omnia ab hæredibus, vel cohæredibus, aut ab intestato succedentibus vendicari iubemus.*

Hac supposita legis dispositione quoad ea, quæ in eadem expressa sunt, vix remanet locus ambigendi. Solum dubitari potest primò quoad hæreditatem ab intestato eidem obuenientem, an scilicet eiusdem etiam reddatur impotens, seu incapax. Nonnulli arbitrantur pœnam priuationis quoad hæreditatem prouenientem ab intestato non afficere eandem secundo nubentem intrà annum luctus, eo quià hæc pœna non sit extendenda vltrà expressa; in iure autem quoad sic nubentes non exprimitur hæc pœna, vt videre est in allegato textu. Addunt, quod, quià in eadem pœna exprimitur donatio causa mortis, non verò donatio inter viuos, hæc non veniat sub illa dispositione, vt docent *Sanchez de matrimon. lib. 7. disp. 87. num. 7. Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c. 11. num 265. Camillus Borellus in summa decis. tom. 3. tit. 2. num. 31. Glosa in d. l 1. verb. causa C. de secundis nupt. & ibi Cinus n. 4 q. 4. Baldus nu. 3. in fin. Decius n. 10. not. 8. Salicetus n. 5. q. 3.*, ergo etiam, quià in eadem lege exprimitur hæreditas ex suprema voluntate, non verò hæreditas ab intestato, hanc sub illa dispositione neutiquam venire censendum est. Nihilominus sentiendum est, venire etiam sub tali pœna successionem ab intestato vltrà tertium gradum, prout expressè dicitur in eod. textu *in l. 1. C. de secundis nuptijs in fine*, & docent *Decius in d. l. 1. C. de secundis nupt., & Sanchez, & Bossius loc. cit.*, vndè hoc est discrimen quoad præsentem effectum inter hæreditatem ex testamento, & successionem ab intestato, quod fœmina secundo nubens intra annum luctus priuatur hæreditate ex testamento, siue proueniat ab extraneo, siue à coniuncto in quocunque gradu: successione vero ab intestato solummodò, si eidem obueniat ab aliquo sibi coniuncto vltrà tertium gradum, & hoc ob dispositionem iuris *in d. l. 1. C. de secundis nuptijs in fine*, quæ, dum facit mentionem de successione vltrà tertium gradum, vtique intelligenda est de successione ab intestato. Cæterum, si nulla ibi fieret mentio, non incongruè arbitrarer ex vi illius dispositionis non venire successionem ab intestato propter rationes adductas pro contraria opinione.

8 Priuatur etiam successione ab intestato vltra tertiũ gradum.

Dubitari potest secundò, cur, cum fœmina sic nubens infrà annum luctus reddatur

9 datur incapax hæreditatis ex testamento, legatorum, & donationum causa mortis dicantur eadem hæreditas, legata, & donationes potius transire, vel ad cohæredes, vel ad eos, quibus hæreditas deuoluitur ab intestato, quam ad fiscum. Respondendum est, ideo non deferri ad fiscum, sed ad cohæredes, vel ad habentes ius succedendi ab intestato, quia ratione incapacitatis dispositio illa testamentaria habetur pro non facta, vnde fœmina sic instituta nullum ius acquisiuit in illa hæreditate, legato, donatione causa mortis &c., quæ propterea ex suo delicto non potest in fiscum transferre. Diuersimode autem res se haberet, si non fuisset ipso iure ex illo transitu ad secundas nuptias pro tempore luctus facta incapax, sed illam hæreditatem, legatum, vel donationem fuisset assecuta, & postea in pœnam delicti eisdem priuata, tunc etenim hæreditas ab ipsa, tanquam ab indigna sublata transiret ad fiscum, quia tunc hæredes, vel cohæredes eiusdem nullum ius haberent. Hæc omnia attente considerauit *Bartolus in l. hæreditas n. 3. C. de his de quibus, vt indignis, & Cinus l. 1. n 8. q. 7. C. de secundis nuptijs, Coaruuias 4. decret. 2. part. c. 8 §. 5. n. 9. in fin.* Hinc merito emanauit illa praxis, secundum quam testatores instituentes aliquos hæredes in causam delicti vocant alios hæredes ad eam successionem priuantes ex nunc pro tunc delinquentes; tunc etenim supposito delicto ipse delinquens redditur incapax, & vocati succedunt, non fiscus, prout notat *Iason in l si ab hostibus n. 4. ff solut. matrim.*

Cur hæreditas, qua priuatur coniux, deferatur potius ad cohæredes, quam ad fiscum.

10 Dubitari potest tertiò, an illa pœna intelligenda sit de quacunque hæreditate, vel legato, vel donatione causa mortis delata à quacunque extraneo, an verò solummodò a coniunctis, & qualibus. Thesaurus *qq. forens. lib. 1. q. 28. num. 11.* asserit huiusmodi pœnam quoad relicta ex testamento restringi solummodò quo ad bona à filio, vel filiorum agnatis, aut ascendentibus relicta, non quoad relicta ab extraneo, prout etiam attribuit *Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c. 11. nu. 265. in fin. Sanchesio lib. 8. de matrimon. disp. 87. n. 29. vers. nam ibidem decernitur*; sed Sanchez loquitur in terminis satis diuersis, nempè de relicto sub conditione, si ad secundas nuptias non transierit. Cæterum ipse Sanchez, si in sensu assertionis intelligendus esset, sibi ipsi ex directo esset contrarius, quandòquidem *d disp 87 n. 9.* asserit hanc pœnam intelligendam esse generalitèr, nec propterea esse restringendam.

An priuatio hæreditatis extēdatur ad relictā ab extraneo remissiuè.

11 Assertio III. Vxor post obitum prioris mariti intra annum luctus non potest secundo marito, cui nubit, dare in dotem, nec ex vltima voluntate vltrà tertiam suorum bonorum partem *Camillus Borellus in summa decis tom. 3. tit. 2 n. 31. Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 87. num. 4. Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c. 11. num. 264*

Nō potest dare secūdo marito vltra tertiam bonorū suorum partē.

Expressè colligitur hæc assertio *ex d l. 1. C. de secundis nuptijs* Ibi. *Præterea secundò viro vltra tertiam partem bonorum in dotem non det, neque ei ex testamento plusquam tertiam partem relinquat.*

Circa hanc assertionem, & iuris dispositionem plereque insurgunt rationes dubitandi, & primò, an hæc dispositio pœnalis intelligenda sit dumtaxat de bonis ex testamento relictis, an vero etiam de bonis per donationem inter viuos. Secundò, an eadem tertia pars, quæ relinqui potest ex testamento, computanda sit deductis legatis, an vero eisdem comprehensis. Tertiò, an vltrà tertiam bonorum partem possit donare extraneo. Quartò, quid sentiendum sit, si vxor, quæ intra annum luctus ad secundas nuptias transiuit, instituerit in integrum hæredem posteriorem maritum non obstante hac iuris dispositione. Quintò, an, si vxor intra annum luctus transierit ad secundas nuptias, & deinde præmortuo secundo marito post annum à die eiusdem secundi obitus ad tertias nuptias conuolarit, possit huic tertio marito, vel in dotem deferre, vel testamento relinquere vltrà tertiam suorum bonorum partem.

Variæ rationes dubitandi.

Ad primam videtur absolutè dicendum, vtique posse mulierem hanc inter viuos donare secundo marito vltra tertiam suorum bonorum partem, quod ex ijs euinci potest, quæ dicta sunt, quod scilicet, cum hæc dispositio sit pœnalis, non sit extendenda vltra expressa; in dicto autem textu sit expressio de relictis ex testamento, non autem de donatis inter viuos, vt ex se patet, ergò non est extendenda ad eadem inter viuos donata. Hac eadem ratione dictum fuit supra, quod dispositio legalis reddens mulierem sic nubentem incapacem cuiuscunque hæreditatis non extendatur ad donationes inter viuos, quia de his nulla facta fuit expresio in tali dispositione. Nihilominus *Glosa in d. l. 1. in verb. testamentū C. de secundis nuptijs* expressè docet sub hac dispositione venire etiam donationes inter viuos, adeo vt mulier sic nubens non possit posteriori marito donare inter viuos vltra tertiam bonorum suorum partem, quæ ea potissimum ratione mouetur, quia hoc esset expressè in fraudem legis, seù aperire viam, qua fiat contra legem, pro vt habetur *in l. hac edictali, ff. de secundis nupt.* Sed non libentèr acquiescerem huic rationi, quandòquidem hac ratione, nec eidem mulieri sic nubenti fieri posset donatio inter viuos,

Ratio asserens posse inter viuos donare vltra tertiam bonorum partem.

Ratio asserens non posse inter viuos donare vltra tertiam bonorum partem.

cum

cum hæc etiam interpretari possit facta in fraudem legis, quod tamen est contra superius dicta, & contra DD., & iura supra allegatos, seù allegata. Alia ratione mouetur *Sanchez lib. 7. de matrimon. disp. 87. num. 4*, quod scilicet donationes inter virum, & vxorem constante matrimonio absolutè nullius roboris sint per textum *in l. 1. 2. 3., & 4., ff. de donat. inter vir., & vxor.*, *& in l. cum hic status, ff. eodem*, nisi confirmentur morte donantis; quandò autem morte donantis confirmantur, habent vim relicti in testamento *l. Papinianus, & l. donatis, ff. de donat. inter vir., & vxor.*, sed hæc etiam probatio Sanchez latas patitur exceptiones; & primo nullam vim habet, si quandò constituitur tertia pars bonorum pro dote ante matrimonium fieret ab eadem marito donatio inter viuos de reliquis suis bonis; tunc etenim non militaret ratio donationis inter virum, & vxorem, cum adhuc non esset constitutum matrimonium, nec ante matrimonium prohibentur huiusmodi donationes, sicuti nec prohibentur iocalia, nec sponsalitiæ largitatis per ea, quæ vidimus, dum de sponsalibus. Secundò, quod donatio facta inter viuos confirmetur morte donatoris stare potest dupliciter; vel quatenus donator donationem, quam inter viuos fecerat, per expressa verba confirmet in testamento, vel quatenus præmoriatur non reuocata tali donatione; quocunque autem ex his duobus modis fit, non habet vim simpliciter relicti per testamentum; nam si præcisè præcesserit mors, nullaque in testamento facta fuerit expressa confirmatio, non sortitur eadem donatio vim ex testamento, cum nullum conditum fuerit, si verò præcesserit mors, & conditum testamentum, in quo expressè confirmata fuerit eadem donatio facta inter viuos, tunc nec potest suffragari; vel etenim donatio antecedentèr valida fuit, & sic vim non habet à testamento, sed ex vi propria, vel inualida, & sic non potest confirmari, quià confirmatio sequitur conditionem prioris actus, qui, si non subsistit in origine, nec videtur posse subsistere confirmatio. Tertiò, quià hæc non subsistentia donationis non esset ex

12 Ex vi *l. 1. C. de secundis nuptijs*, non vetatur donare vltra tertiam bonorum partem.

iure *in d. l. 1 C. de secundis nuptijs*, sed ex vi dispositionis alterius iuris interdicentis donationes inter virum, & vxorem constante matrimonio, quod æquè militat, siuè vxor transierit ad secundas nuptias intra annum luctus, siuè eodem elapso. Quamobrem probabilius crederem ex vi talis iuris *in l. 1. C. de secundis nuptijs*, non prohiberi vxorem sic transeuntem ad secundas nuptias intra annum luctus donare inter viuos secundo marito vltra tertiam bonorum partem. Dixi *ex vi talis iuris in d. l. 1. C. de secundis nuptijs*; quandòquidem, si ex alio capite proueniat hæc prohibitio, non est in pœnam, quià nubat secundo intra annum luctus primi mariti. Rationes adductæ in principio huius primæ difficultatis hoc expressè euincunt, cum enim versemur in pœnalibus, dispositio non extenditur vltra verborum formam, qua concipitur.

Hic solum circa hanc difficultatem oritur ratio dubitandi, an si per priorem maritum prædefunctum data fuerit facultas vxori contrahendi intra annum luctus, & disponendi pro suo arbitrio de bonis suis possit hæc, vel in dotem dare vltra tertiam bonorum suorum partem, vel testamento relinquere secundo marito. Agit de hac difficultate *Ludouicus Romanus singul. 248.*, vbi refert *Baldum in l. filius quem habentem C. famil. ercisc.*, *& in l. 1. C. de secundis nuptijs*, asserentem fœminam sic de consensu prioris viri nubentem euitare pœnas iuris. Nihilominus ipse distinguit hoc pacto, & quidem rectè; aut nubit intra annum marito priori hoc ipsi concedente; aut de permissione viri nubit post annum luctus. Iuxtà primum sensum asserit, huiusmodi pœnas iuris non euitare; Iuxtà secundum eandem eximit ab huiusmodi pœnis. Secundum vtrumque sensum adhæreo *Romano*, cuius rationibus plurimum fido. Ratio primæ partis ex eo deducitur, quià nubere intra annum luctus est contra bonos mores ciuiles, vt colligitur ex eodem textu *in l. 1. C. de secundis nuptijs* -ibi- *In his, quæ correptionem morum*, sed in his, quæ sunt contra bonos mores ciuiles maritus non potest disponere per textum *in l. turpia, §. si quis inquilari, ff. de legat. 1.*, ergò &c. Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quià fœminam secundo nubere post annum luctus non est, nec contra bonos mores ciuiles, nec naturales, & si quæ pœna aduersus ipsam inducatur, vt *in l. fœmina, & in l. generalitèr C. de secundis nuptijs* est præcisè, quià videatur iniuriam aliqualem inferre animæ prioris mariti *in auth. de nuptijs §., qui verò vers. nos igitur*, sed quandò prior maritus consensit eidem nulla penitus infertur iniuria, vt *l. 1. §. vsque adeo, ff. de iniu.*, *& in regula scienti de reg. iur. in 6.*, ergò &c. Sed, an filijs primi matrimonij consentientibus euitet mater pœnas transeundo ad secundas nuptias post annum luctus affirmat absolutè idem *Romanus in d. sing. 248. in fin.* eamque adducit rationem, quià per secundum matrimonium infert iniuriam filijs primi *in §. Gregorian. de non eligend. 2. nub*, *& in auth. de nuptijs §. sed vltro*; cessat autem hæc iniuria filijs consentientibus, ergò &c., &c. Sed monerem Romanum rationem finalem, ob

13 Concedente primo marito facultatem transeundi ad secundas nuptias ipsa euitet hanc pœnam, si transeat post annum luctus, secus, si antea.

14 Filijs verò consentientibus non euitat hanc pœnam.

ob quam inducta est huiusmodi pœna; non esse adæquatè ob iniuriam filiorum primi matrimonij, sed etiam, vt ipse etiam prænotauit, ob iniuriam, quæ fit animæ primi mariti, & licet cesset prima ratio filijs consentientibus, non cessat tamen secunda iniuriæ factæ animæ prioris mariti.

15 Tertia bonorũ pars computanda est deductis legatis, si factis legatis dictum fuerit, quod succedat in illa tertia parte, secùs, si nullis factis legatis

Ad secundam asserendum censeo, tertiam partem, quam vxor nubens intra annum luctus potest ex testamento relinquere secundo marito, computandam esse deductis legatis, si factis legatis dictum fuerit in testamento, quod succedat in tertia bonorum parte, seu hæreditatis; si verò dictum fuerit, quod absolutè succedat in tertia bonorum omnium parte habito etiam respectu ad legata, tunc computandam esse tertiam bonorum partem etiam comprehensis legatis. Ità quoad primam partem *Saliceus in d. l. 1. C. de secundis nuptijs nu. 5., & ibi Garronis num. 113 Sanchez de matrimon. lib 7. disp. 87. num. 3.* Ratio eiusdem primæ partis ex eo deducitur, quià ex hæreditate semper sunt detrahenda legata, quæ alijs debentur ab hæredibus, & respectu hæredum ex voluntate testatoris computantur, tanquam æs alienum, ergò, sicuti hæredes succedunt in hæreditate deductis legatis, etiam maritus secundus, qui ex voluntate eiusdem testatoris, & ex dispositione iuris *in d. l. 1. C. de secundis nuptijs*, habet tantum sucedere in tertia parte, in ea tantum potest succedere deductis eisdem legatis. Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quià textus *in d. l. 1. C. de secundis nuptijs*, loquitur non de tertia parte hæreditatis, sed de tertia parte omnium bonorum, ergò, sicuti, si relinqueret omnia bona in hæreditatem, & pro tertia parte institueret secundum maritum, hic succederet adæquatè in eadem tertia parte nullo penitus deducto, ita si relinqueret omnia bona partim in legatis, partim in hæreditate ea adiecta conditione, vt secundus maritus succederet in tertia parte non facta detractione legatorum, vtique poterit legitimè succedere in eadem tertia parte non detractis legatis, quandòquidem talis successio non esset contra dispositionem iuris in tali *l. 1. C. de secundis nuptijs*, quæ solum disponit de bonis in genere, non de bonis hæreditatis præcisè, vt hæreditatis, nec contra mentem vxoris testatricis, cum hæc expressè suam mentem declarauerit, vt successio esset in tertia parte comprehensis legatis per eam relictis, seù venientibus legatis in computatione omnium bonorum relictorum.

Ad tertiam asserendum est, ex vi dispositionis textus *in l. 1. C. de secundis nupt.* non prohiberi vxorem secundò nubentem intra annum luctus relinquere ex testamento vltra tertiam bonorum partem extraneo *Glosa auth de nuptijs col. 4. § prima siquidem verb neque merito, Azor. in summa cap. de secundis nuptijs num. 2. Præpositus rub. de secundis nuptijs num 2 Albericus l. 1. n. 1. C de secundis nuptijs, Sanchez de matrimon. lib. 7. disp. 87. num. 4 in fin.* Dixi *ex vi dispositionis textus in l. 1. C. de secundis nuptijs*, quandòquidem ex alio titulo quandoque potest vetari, ne etiam extraneo possit relinquere vltra tertiam bonorum suorum partem, vt contingeret stante statuto, quod vxor transiens ad secundas nuptias teneatur seruare medietatem bonorum suorum filijs primi matrimonij, vel alio modo, seù iure alligaretur. Ratio huius assertionis ex eo deducitur, quià hæc lex disponens, ne possit marito relinquere vltra tertiam bonorum suorum partem, est pænalis, & exorbitans à iure naturæ, ergò non est extendenda vltra propriam verborum formam, qua concipitur; verba autem, quibus concipitur, restringuntur ad secundum maritum, quandò eidem fœmina nubit intra annum luctus, ergò non est extendenda ad alium extraneum ab eodem secundo marito. Confirmatur ex eo, quod mulier secundo nubens intra annum luctus non priuatur iure, dominio, & vsufructu suorum bonorum, ergò nec priuatur iure, ne possit de eisdem disponere pro suo arbitrio, dummodò non disponat contra iuris dispositionem; dispositio autem iuris restringitur dumtaxat ad secundum maritum, cui nupsit intra annum luctus, ergò &c. 16 Ex vi l. 1. C. de secundis nuptijs, non prohibetur vxor donare extraneo vltra tertiam bonorum partem.

Hic solum oritur difficultas, an, cum regularitèr dicatur, quod maritus succedat in vna parte dotis simul cum filijs, hæc pars computanda sit cum tertia parte, quam vxor potest ipsi relinquere ex testamento, an verò ea dempta possit mulier eidem relinquere tertiam bonorum suorum partem. Probabilius sentio, tertiam hanc partem computandam esse simul cum illa parte, quæ contingit eidem secundo marito quoad dotem. Ratio ex eo deducitur, quod per illam dispositionem iuris *in l. 1. C de secundis nuptijs*, prohibetur vxor sic transiens ad secundas nuptias relinquere secundo marito, siuè in dotem, siuè titulo testamenti ex vltima voluntate, plusquam tertiam bonorum suorum partem, prout ex eodem textu docent *Camillus Borellus summa decis. tom. 3. tit. 2. num. 31. Sanchez de matrimon. lib. 7. disp. 87. num. 4.*, sed, si vltra tertiam bonorum partem relictam in testamento 17 Illa tertia bonorum pars computãda est cum illa parte dotis, quę cõtingit secundo marito.

 etiam

etiam acquireret dotem quoad illam partem sibi competentem quid magis acquireret, ac sit dispositum in illo iure *l. 1. eod. tit.*, ergo &c.

Ad quartam asserendum est, quod, si

Secundus maritus, cui per vxorem relicta est integra hæreditas tenetur restituere hæredibus eadem excepta tertia bonorum parte.

18 vxor, quæ transiuit ad secundas nuptias intra annum luctus, reliquerit in suo vltimo testamento totam hæreditatem suam, seu instituerit hæredem in omnibus suis bonis secundum maritum, teneatur hic restituere hæredibus ab intestato eiusdem mulieris quidquid vltrà tertiam partem habuit *Glos in l. 1. verb. testamento C. de secundis nupt. & ibi Cinus q. 1. Salicetus num. 5.* Ad firmandum hoc assertum nonnulla sunt prius stabilienda, & primò, quomodò non inualidetur absolutè testamentum, eo quod vocatus fuerit ad totum ille, qui ex dispositione iuris erat omninò incapax ad succedendum in toto. Secundò dato, quod illa institutio subsisteret quoad tertiam bonorum partem, quomodo possit verificari; quod mulier illa partim testata, partim intestata decesserit cõtra textum *in reg. ius nostrum 7. ff. de reg. iur.*, &

Non redditur inualidum testamentũ.

quidem in ordine ad primum firmum debet manere, quod nec ex dispositione iuris, nec ex præsumpta mente testatoris reddatur inualidum testamentum quoad totum; non ex dispositione iuris, quià vtile per inutile non vitiatur, quandò vnum est separabile ab altero *l. sed. & si decem ff. de const. pecun. l. 1. §. penult. ff. verb. alleg.* non ex mente vxoris testatricis, quæ ex quo instituit in toto, præsumitur eidem marito voluisse relinquere quidquid potuit relinquere, adeòque non est, cur relictum quoad tertiam partem non possit subsistere; Neque obesse potest, si asseratur, quod non valet, vt ago, nec valet, vt valere potest *l. 1. § cum de const. pec.*, *& l. 1. C. de lat. lib. col.*; Non, inquam, obesse potest, quià, quando agitur contrà

Obiecta proposita, & dissoluta.

testamentum ad illud in dubio fertur sententia pro testamento *l. si pars ff. de inoff. testam.*, quod idem verificatur in dubio dotis *l. in dubijs ff. de reg. iur.*, & in causa liberali *l. interpret. ff. de re iud.* quamobrem ad textum allegatum *in d. l. 1. §. cum ff. de const. pecun.* dicendum est textum illum fallere, quando agitur de causa testamentaria, & liberali, in qua, quandò quid fit plusquam fieri debeat, videtur etiam ipsum fieri, quod fieri potest per textum *in l. si is cui ff. quemad. seruit. amit. l. si se ff. de re iud. l. non sunt liber. ff. de stat. hom.* Minus obesse potest, si asseratur, quod actio testamentaria, qua quis hæres constituitur pro integro, sit actio indiuidua, adeòque vitiata quoad partem videatur vitiata quoad totum; Minus, inquam, obesse potest, quià actio testamentaria est tantum indiuidua in ordine ad ea, de quibus potest disponere testator, & institutus potest recipere, & ad ea tantum restringitur, vt videre est in testamento condito in fauorem vnius, cui plene deferatur hæreditas, quod non irritatur ex eo, quod in bonis hæreditatis sint aliqua vinculata, vel titulo fideicommissi, vel inalienabilia ab eodem testatore, adeòque &c. quod etiam militat in præsenti hypothesi. In ordine ad secundum nonnulli asserunt, in hac hypothesi non posse dici mulierem decessisse partim testatam, partim intestatam, sed maritum intelligi insolidum esse hæredem, quamvis teneatur posteà restituere hæredibus eiusdem mulieris ab intestato id, quod habuit vltrà tertiam bonorum partem *Glosa in l. 1. verb. testamento C. de secundis nupt. & ibi Cinus q. 1. Salicetus n. 5.* Sed hæc sententia videtur aduersari ijs, quæ supra dicebamus, nempè, quod quandò quis acquirit hæreditatem, & deinde, tanquam indignus priuatur, succedat Fiscus, non illi, qui veniunt ab intestato ad differentiam eius, qui antecedenter redditur incapax ad succedendum, quià tunc testamentum habetur pro non scripto, & cum ipse nullum ius acquisierit, non dicitur hæreditate acquisita priuari in pœnam, adeòque non est, cur non debeant venire succedentes ab intestato ad exclusionem

Quomodò verificari potest, quod vxor partim testata, partim intestata decedat.

fisci, prout notarunt *Bartolus in l. hæreditat. nu. 3. C. de his, quibus vt indignis, & ibi Baldus n. 6. Paulus n. 5. Salicetus n. 10 Cinus l. 1. num. 6. q. 8. C. de secundis nuptijs, & ibi Decius n. 10 not. 8. Garronis ibi in noua edit. nu. 40. Gulielmus Benedictus cap. Raynutius verb. mortuo itaque el primo n. 37. de testam. Couaruuias 4. decret. 2. part. c. 8. §. 5. nu. 9. in fin. Bossius pract. tit. de his quibus, vt indignis bona auferuntur n. 3.*, cum igitur secundus maritus insolidum institutus fuerit hæres, adeòque hæreditatem acquisierit, & deindè priuetur, non videtur transfundere ius in successores ab intestato, sed in fiscum, Alij asserunt, hunc esse casum specialem, in quo mulier potest partim intestata decedere; atque hi sunt *Bartolus in d. l. 1. n. 1., & ibi Baldus nu. 10. Garronis nu. 114 C. de secundis nupt.* Vtraque opinio probabilis est, & sustineri potest; solum remanet respondendum ad obiectum aduersus primum propositum ex doctrina Bartoli, & aliorum desumpta differentia, quando quis redditur incapax successionis antecedenter, ac quando posita successione ad hæreditatem eadem in pœnam priuatur;

Dubium dissolutũ.

Dicendum igitur est primo, ea, quæ dicta sunt, procedere dumtaxat, quando quis priuatur hæreditate iam quæsita ex propria culpa subsequenti ad acquisitionem eiusdem hæreditatis, secus autem, quando ex culpa præcedenti testatoris, ob quam ipse testator non priuatur iure ad propria bona, seu dominio eorundem, quià licet tunc in pœnam priuetur iure disponendi

de

de illis in fauorem alicuius, non propterea, bona illa, si disponat in fauorem illius, in quem prohibetur disponere, transeunt in eundem secundum maritum, vt perseuerent penes eundem, sed vt per ipsum deferantur ad successores ab intestato, eo modo, quo bona fideicommisso subiecta transeunt ad hæredem, vt per ipsum deferantur ad vocatos, qui eadem debent accipere de manu hæredis. Quibus propterea suppositis facile erit probare assertum, quandoquidem ipse non prohibetur succedere in tertiam bonorum partem ex testamento, & ex alia parte saluatur ius disponens de priuatione iuris quoad alia bona vltra talem tertiam partem, ergo &c.

19 Si nupserit tertio marito post annum luctus secundi potest eidē tertio relinquere vltra tertiā bonorū partem.

Ad quintam dicendū est, quod, si mulier nupserit intra annum luctus secundo viro, & deinde ipso præmortuo elapso anno ab obitu ipsius transierit ad tertias, non prohibeatur tertio marito dare in dotem, vel relinquere in testamento vltra tertiam bonorum suorum partem *Baldus in l. 1. num 2. C. de secundis nupt. Garronis in noua edit ibid nu 27. Sanchez de matrimon lib. 7. disp. 87. n. 6. Ioannes Angelus Bossius de matrim contr c. 11. n. 264.* Ratio ex eo deducitur, quia huiusmodi pœna ex vi dispositionis illius *legis primæ C. de secundis nuptijs*, afficit solummodo vxorem in ordine ad maritum, cui nupsit intra annum luctus, sed in ordine ad tertium maritum, quam duxit post annum luctus secundi mariti hæc ratio non militat, ergo &c.

20 Priuatur omnibus sibi relictis à priori marito in vltima ipsius voluntate.

Assertio IV. Mulier nubens intra annum luctus priuatur omnibus sibi relictis à priori viro in suprema eius voluntate *Glosa auth. eiusdem pœnis verb. priuetur C de secundis nupt. Baldus l. 1. n 6 C eod. tit. & ibi Decius n. 15. not. 13. Surdus de alimentis tit. 7. q. 22 n. 14. Sanchez de matrimon lib. 7. disp 87. n. 10 Ioannes Angelus Bossius c. 11. num. 266. Carpanus ad Statuta Mediolani tom. 1. c. 313. n. 15.*

Expressè euincitur *ex d. l. 1. C. de secundis nupt.* Ibi *ijs etiam amittendis, quæ prior maritus ei suprema voluntate reliquerit.*

Nonnulla dubia excitata.

Hic nonnulla consurgunt dubia examinanda. Primum est, an ex vi talis dispositionis priuetur etiam donationibus sibi à priori viro factis. Secundum, an etiam Iocalibus, sponsalitia largitate. Tertium ex suppositione, quod illis priuetur, cuinam deferantur. Quartum, an illis priuetur solum quoad vsumfructum, an vero etiam quoad proprietatem. Quintum, an tam relictis in suprema voluntate, quàm iocalibus, & sponsalitia largitate priuetur ipso iure, an verò requiratur Iudicis sententia.

21 Non priuatur alijs sibi donatis extra vltimam voluntatē.

Ad primum respondeo, ex vi talis dispositionis non priuari donatis sibi à priori viro, quidquid exaduerso dixerit *Sanchez d. lib. 7. disp. 87. n. 11.* Ratio ex eo deducitur, quia huiusmodi dispositio pœnalis est, & restringitur ad relicta in suprema voluntate, ergo non est extendenda ad donata antecedenter ad mortem, & non in dispositione vltimæ voluntatis. Dixi *ex vi huius dispositionis*; non enim denegarem, quod, si fuerint donata constante matrimonio non subsisteret ex textu *in l. 1., 2 & 4. C. de donat. inter virum, & vxorem*; si vero fuerint donata ante nuptias videndum est, an veniant nomine sponsalitiæ largitatis, an vero donationis ante nuptias, vel propter nuptias, de qua re infra.

22 Priuatur etiam iocalibus, & sponsalitia largitate.

Ad secundum dicendum est, priuari etiam iocalibus, & sponsalitia largitate *Sanchez lib. 7. de matrimon. disp 87. nu 12. Glosa l. 2. verb. amittat, & ibi Cinus q. 1 C. de secundis nupt. Azorius in summa tit. de secundis nupt. num 2. in fine, Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract c. 11. nu. 266.* Expressè colligitur *ex l 2. C. de secundis nupt.* Ibi-*Omnia, quæ de prioris mariti bonis, vel iure sponsalium, vel iudicio defuncti coniugis consecuta fuerit, amittat*, sed an priuetur etiam donationibus propter nuptias ex vi huius iuris affirmatiuè respondendum existimo, quandoquidem ex dictis *tom 5. sub tit. Contractus XIV. de sponsal III. prænot. 16. nu 2.* donatio propter nuptias nihil aliud est, quam augmentum dotis factum per virum, vel alterum loco ipsius, seu contemplatione ipsius, quæ modo libera est, non necessaria, vt habet *Glosa in auth æqualitas verb. pari C de donat. ante nuptias*; donationes autem liberæ vetantur *in d l. 2. C de secundis nuptijs*, seu renouatur per illa verba *Omnia, quæ de prioris mariti bonis, vel iure sponsalium*, vbi per ly *iure sponsalium*, intelligitur quidquid confertur libere intuitu matrimonij.

23 Et etiam donationibus propter nuptias.

24 Illa bona deferuntur ad hæredes mariti ab intestato.

Ad tertium, illa bona donata à priori coniuge vxori, quæ durante anno luctus transiuit ad secunda vota, deferuntur ad hæredes mariti defuncti ab intestato, & in subsidium, seu eis deficientibus fisco *Sanchez de matrimo. lib. 7. disp 89. n. 10. Ioannes Angelus Bossius de matrimon contract c 11. nu. 266.* Hæc omnia colliguntur ex dicta *l. 1. C de secundis nuptijs, & ibi Glosa verb. suprema.* Quinam autem sint hæredes ab intestato, quibus extantibus non succedit fiscus, & quibus non extantibus ille succedit, numerantur decem, & sunt filius, & filia, nepos, & nepta, Pater, & mater, Auus, & Auia, frater, & soror mariti prædefuncti seruatis inter eosdem gradibus.

25 Priuatur etiam quoad vsufructum.

Ad quartum dicendum est, priuari non solum quoad proprietatem, sed etiam quoad vsumfructum *Baldus in d. l. 1 nu 6 C de secundis nuptijs, Surdus de alimentis tit. 7. q. 22. n 14. Sanchez de matrimon lib 7. disp. 87. num. 10. Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract c 11. n. 266.* Ratio ex eo

ducitur, quià maior est culpa transitus ad secundas nuptias durante anno luctus, ac ipso elapso, ergo grauior est præsumenda pæna illata pro illa, ac pro ista, sed quando transit post annum luctus ad secunda vota sola proprietate priuatur retento vsufructu, vt asserunt idem *Bossius, & Sanchez loc. cit.*, ergo, quando transit intra annum luctus, non solum proprietate, sed etiam vsufructu priuanda est, cæteroqui frustra quoad hoc distinxissent iura, quando mulier transiuit ad secunda vota durante anno luctus, ac quando transit eodem elapso.

Ad quintum *Sanchez, & Ioannes Angelus Bossius loc. cit* asserunt, ipso iure priuari relictis per testamentum, non vero localibus, seu sponsalitia largitate, pro quorum priuatione requiritur sententia. Rationem adducunt, quià in ordine ad relicta ex testamento redditur incapax, adeòque illa non acquirit, in ordine verò ad sponsalitiam largitatem, cum illam iam acquisierit, est priuanda iam acquisito, adeòque videtur exigere Iudicis sententiam. Sed consideratis verbis, quibus in iure vtraque priuatio inducitur, non video, cur diuersimodè in ordine ad huiusmodi bona, siue relicta per testamentum, siuè donata ante nuptias, siue propter nuptias sit discurrendum; quando etenim inducitur priuatio quoad relicta per testamentum, dicitur *ijs etiam amittendis, quæ prior maritus suprema voluntate ei reliquerit*; quando verò inducitur quoad donata iure sponsalium dicitur. *Omnia, quæ de prius mariti bonis, vel iure sponsalium, vel iuditio defuncti coniugis consecuta fuerit, amittat*, vbi in primis comparemus verba; in prima dispositione dicitur *ijs amittendis*, vbi connotatur amissio pro tempore futuro; in secunda dicitur, *amittat*, quæ particula potius importat tempus præsens, vt ex se patet, & quamvis, vt notant *Sanchez loc. cit & Bossius, Glosa in l 2. verbo amittat C. de secundis nuptijs, & ibi Cinus q. 1. Salicetus nu. vnico* connotaret tempus futurum, eodem tamen modo côciperetur, quo concepta fuit pæna quoad relicta per testamentum, quæ etiam exprimitur per tempus futurum. Deindè *in eadem l. 2. C. de secundis nuptijs* sub eisdem terminis, & sub eadem oratione, & significatione imponitur pæna, & quoad amissionem sponsalitiæ largitatis, & quoad priuationem relictorum per supremam voluntatem. Ibi. *Omnia, quæ de prioris mariti bonis, vel iure sponsalium, vel iudicio defuncti coniugis suprema voluntate ei reliquerit, amittat*, ergo attenta iuris dispositione eodem modo de vtraque phylosophandum est, adeò vt, vel vtraque exigat Iudicis sententiam, vel neutra. Dicendum igitur est, probabilius esse ipso iure vtrisque bonis illos priuari, cum vtraque lex sit dispositiua, & eodem modo vtramque pænam inferat; quoad relicta autem per testamentum fatetur ipse *Sanchez loc. cit. nu. 10. in fine*, quod non exigatur sententia, sed quod ipso iure deperdantur, ergo hoc idem sentiendum est quoad donata iure sponsalium, Neque obesse possunt ea, quæ supra dicebantur, quod scilicet in ordine ad relicta per testamentum reddatur incapax, in ordine vero ad donata sit solummodo priuanda, adeòque, quod ista exigant sententiam, non illa; Non, inquam, obesse possunt, quià in primis etiam in ordine ad relicta per supremam voluntatem inducitur amissio, seu priuatio, priuatio autem supponit habitum *c. ad dissoluendum extra. de despons. impub. l. decem ff. de verb. oblig.* Deindè non est repugnantia, quin per legem dispositiuam ipso iure ob pænam delicti quis priuetur possessione iam habita, vt contingit in præsenti hypothesi.

26 Ipso iure priuatur, tàm bonis relictis per testamentum, quàm sponsalitia largitate, & donatione proptèr nuptias.

Assertio V. Mulier transiens ad secunda vota intra annum luctus tenetur dare medietatem bonorum filijs prioris matrimonij *Gutierez de matrim. cap. 108. num 9 Sanchez de matrim. d. lib. 7. disp 87. num. 16. Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. cap. 11. num. 267.*

27 Tenetur dare medietatem bonorũ filijs prioris matrimonij.

Expressè colligitur *ex l si qua mulier 4. C. ad Sen. cons. Tertul, & in auth de secundis nuptijs §. prima siquidem col. 4.*

Solum hic oritur difficultas, an teneatur de facto dare eandem medietatem bonorum in effectu, quandò transit ad secunda vota intra annum luctus, an verò solummodò teneatur eisdem reseruare eandem medietatem retento apud se vsufructu omnium bonorum vsque ad proprium obitum. Sentio absolutè, teneri de facto illam medietatem filijs prioris matrimonij tribuere non retento eorundem vsufructu *in d. l. si qua mulier C. ad senatus consul. Tertull.* - Ibi - *Si facultatum omnium, quæ fuerunt tempore nuptiarum medietatem filio, vel filia, filijs, seù filiabus donauerit, quos habebat ex viro priore susceptos pure scilicet, & omni donationis solemnitate completa, nec retento quidem vsufructu.*

28 Tenetur defacto dare, nec retento vsufructu.

Alia hinc suboritur difficultas, quid iuris sit, si filij prioris matrimonij fuerint duo, & postquam mater cum festinatione transiuit ad secunda vota, alter ipsorum occubuerit, & quid, si vterque occubuerit nullo relicto hærede necessario. In ordine ad primum asserendum est, quod altero ex filijs prioris matrimonij præcedente alter superstes succedat in ipsius parte, vtroque verò decedente illa medietas bonorum redeat ad matrem; hæcque omnia colliguntur *ex d. l. si qua mulier C. ad senatus consul. Tert.*

29 Decedente altero ex duobus filijs alter succedit, decedente verò vtroque illa dimidia pars redit ad matrẽ.

PRÆ-

PRÆNOTIO IV.

Quid sentiendum sit, quandò mulier festinantèr transiuit ad secunda vota, alterum tamen ex duobus matrimonijs fuit inualidum, vel posterius non consummatum.

SVMMARIVM.

Titulus expositus secundum duplicem facti contingentiam. 1

Si matrimonium prius fuerit inualidum, mulier transiens ad secundum etiam intra annum luctus non incurrit pœnas iuris. num. 2.

Mulier eximitur ab huiusmodi pœnis, si antecedentèr ad secundas nuptias, ad quas festinauit, nouerit matrimonium prius fuisse inualidum. 3.

Si prius matrimonium fuerit validum, & secundum inualidum non euitat pœnas iuris. 4.

Euitat pœnas, si vtrumque fuerit irritum. 5.

Non incurrit has pœnas, si intra annum luctus fornicetur. 6.

Cur euitat has pœnas fornicando, non sic transeundo ad secundas nuptias. 7.

Siuè matrimonium primum, siuè secundum initum intra annum luctus consummatum non fuerit, non euitantur pœnæ contra nubentes intra annum luctus. 8.

1 Exponitur sensus tituli. Titulus propositus examinatur in ordine ad pœnas in præcedenti prænotione expositas, & quidem secundum duplicem facti contingentiam, vel etenim prius matrimonium, à quo mortuo marito vxor superstes festinantèr conuolauit ad secundas nuptias, fuit ex aliquo impedimento dirimente inualidum, & secundum, ad quod festinantèr transijt, validum, vel vice versa primum omninò validum, & secundum inualidum. Rursus, vel prius matrimonium non fuit consummatum, quantumvis fuerit ratum, & validum, vel si ipsum fuerit consummatum, non tamen secundum, ad quod vxor festinantèr pertransijt. Iuxtà has considerationes præsens titulus diluetur.

2 Si matrimonium prius fuerit inualidum non incurrit pœnas iuris. Assertio I. Si matrimonium prius fuerit inualidum mulier etiam intra annum luctus transiens ad secunda vota minimè incurrit pœnas in præcedenti prætione recensitas. *Ripa rub. C. de secundis nuptijs in noua edit. num. 14. vers. sed de alio dubitari potest, Sanchez de matrimon. lib. 7. disp. 87. n. 18.*

Ratio ex eo deducitur, quià per secundum matrimonium initum etiam intra annum luctus nulla infertur iniuria priori marito, quandòquidem, nec prius matrimonium erat matrimonium, nec prior maritus erat vere maritus, ergo non est, cur mulier ex illo transiens ad secundas nuptias validas affici debeat illis pœnis. Consequentia probatur, quià illæ pœnæ potissimum iniunctæ sunt in pœnam læsionis, & iniuriæ impictæ animæ coniugis, ergò, si non fuerit verus coniux, huiusmodi pœnæ non possunt afficere alterum transeuntem post obitum illius ad secundas nuptias etiam intra annum luctus. Confirmatur, quià qui non est verus coniux non meretur luctum per annum, ergò &c.

Hic non possum acquiescere rationi nude sumptæ, quam inter cæteras adducit *Saanchez loc. cit.*, quod scilicet secundum matrimonium legitimè contractum sit, adeòque non mereatur pœnam per textum *in l. Gracchius C. ad leg. Iul. de adult.*, Non, inquam, possum acquiescere, quià, vel per ly, *legitimè*, intelligit, quod validè contractum sit, & sic argumentum nullam vim habet, quandòquidem etiam, quandò prius matrimonium validum fuit, mulier intra annum luctus transiens ad secunda vota validè contrahit, & tamen non eximitur ab illis pœnis, vt supra probatum fuit; vel per ly, *legitimè*, intelligit, quod contractum fuerit secundum leges ciuiles, seù eisdem seruatis, & hoc dici non potest, quandòquidem iura vetant contrahi secundas nuptias festinantèr, quantum est ex parte mulieris, cum hoc præseferat impudicitiam, & periculum perturbationis sanguinum; hoc igitur erit, per quod eximatur ab huiusmodi pœnis, quod primum non fuerit matrimonium, & subsequentes nuptiæ cum secundo non sint secundæ, sed primæ, cum præcedentes non fuerint validæ. Cõfutatur ratio Sanchez.

Ex ijs, quæ dicta sunt in hac assertione, duo emanant dubia; alterum, an si primum matrimonium inualidum quidem fuerit secundum se ob impedimentum dirimens occultum, fuerit tamen reputatum validum tùm apud contrahentes, tùm apud cæteros omnes ob ignorantiam illius impedimenti eximat mulierem ab huiusmodi pœnis, si dissoluto illo matrimonio per mortem coniugis, & tunc tantum apparente de illo impedimento conuolet ad secundas nuptias festinantèr, seù intra annum luctus; alterum, an vxor eximatur ab his pœnis contrahens secundo festinantèr, quandò vtrumque matrimonium fuit irritum. Nonnullæ rationes dubitandi.

Ad primum asserendum videtur, quod quidem vxor sic transiens non eximatur ab huiusmodi pœnis, quandòquidem primum

primum matrimonium, cum perseuerauerit cum bona fide vtriusque contrahentis, vtique fundat iura vtriusque saltem quantum pertinet ad forum externum; huiusmodi autem pœnæ, vtpotè iuris ciuilis respiciunt potissimum matrimonium pro foro externo validè subsistens, ergò in ordine ad has pœnas perindè se habet primum illud matrimonium, ac si esset absolutè validum. Accedit, quod huiusmodi pœnæ non solum intelliguntur illatæ proptèr iniuriam, quæ fit priori marito, dum eo præmortuo vxor festinantèr transit ad secundas nuptias, sed etiam proptèr iniuriam illatas filijs, si qui fuerint, eiusdem prioris matrimonij, sed filij eiusdem prioris matrimonij quantumvis secundum se inualidi, vt potè, qui concepti sunt, & nati cum bona fide vtriusque parentis, habentur pro veris, & legitimis per superius allegata iura concludentissima, ergò ratione iniuriæ eisdem filijs illatæ per festinatas illas secundas nuptias non eximetur mulier sic transiens ab illis pœnis à iure comminatis.

3 Eximitur ab huiusmodi pœnis, si nouerit matrimonium prius fuisse inualidum.

Nihilominus absolutè sentiendum existimo, eximi ab huiusmodi pœnis, si antecedentèr ad secundas nuptias, ad quas festinauit, nouerit matrimonium prius fuisse inualidum. Ab hac opinione non dissentiri arbitror *Sanchez lib. 7 de matrimonio disp. 87. num* 18. dum asserit, si primum matrimonium fuerit irritum, huiusmodi pœnas non incurri. Ratio ex eo deducitur, quià in pœnalibus, & correctorijs iuris naturæ pœna in rigore non contrahitur, nisi plenè fuerit consummatum delictum; sed in præsenti hypothesi delictum consummatum non supponitur, ergò &c. Minor probatur, quià delictum, ob quod huiusmodi pœnæ fuerunt impositæ, respicit duo extrema, scilicet & matrimonium primum, tanquam terminum à Quo, & matrimonium secundum festinantèr initum, tanquam terminum ad quem, ex quibus resultat iniuria illa, de qua supra, in ordine ad priorem maritum, seù animam ipsius prædefuncti, sed in præsenti hypothesi non sunt duo illa extrema, siquidem prius matrimonium non fuit verum matrimonium, ergò &c. Confirmatur, quià, si constante matrimonio inualido bona fide contracto, quantumvis ex eodem filij fuerint procreati, successu temporis cognoscatur inualiditas ob impedimentum dirimens interueniens, potest vxor ab eodem matrimonio recedere, & alteri impunè nubere, quandòquidem bona fides, qua illud prius matrimonium fuit initum, non obligat ad contractum cognita inualiditate, ergò etiam, si dissoluto matrimonio inualido secundum se, licet valido in facie Ecclesiæ per obitum suppositi mariti cognita posteà inualiditate poterit ad alias nuptias impunè vxor confugere.

Rationes suadentes intentum.

Consequentia probatur, quià maior videtur inferri iniuria marito priori viuenti per festinatum transitum ad secundas nuptias, quandò matrimonium fuit occultè inualidum, ac inferatur eidem iam mortuo, ergò, si quandò viuente marito cognoscitur inualiditas matrimonij potest impunè transire festinantèr ad secundas nuptias, poterit etiam à fortiori transire ad easdem ipso iam mortuo. Ad opposita facilis erit responsio, si asseratur, quod, quantumvis in foro externo illud matrimonium subsisteret ante cognitionem impedimenti irritantis; posita tamen cognitione in vtroque foro ita reputetur inualidum, ac si abinitio fuerit tale, quandòquidem erat impotentia intèr contrahentes; vnde in ea hypothesi bona fides efficit quidem, quod contrahentes non peccarint actus coniugales exercendo, non tamen, quod contractus ipse fuerit validus. Ad illud, quod subditur, dicendum est, nullam inferri iniuriam filijs prioris matrimonij inualidi, qui quantumvis ratione bonæ fidei parentum admittantur ad successionem eorundem, non tamen habent ius, vt compellant matrem ad permanendum vltra annum in statu viduitatis, cum ad hoc ad summum obligetur tantum ex vi matrimonij, quod in præsenti hypothesi non potest obligare, cum fuerit secundum se inualidum.

Ad secundam asserendum est, vxorem vitare huiusmodi pœnas, si transeat festinantèr ad secundas nuptias etiam, si primum, & secundum matrimonium fuerit inualidum. *Sanchez de matrimon. lib. 7. disp. 87. num.* 18. Ratio ex eo deducitur, quià in hac etiam hypothesi nulla infertur iniuria priori matrimonio, cum illud fuerit inualidum. 4

4 Euitat etiã huiusmodi pœnas, si vtrumque matrimonium fuerit irritum.

Assertio II. Si prius matrimonium fuerit validum, & secundum, ad quod festinantèr vxor transit, inualidum ex aliquo impedimento probabilius est ipsam non euitare prædictas pœnas à iure statutas contra præpropere festinantes ad secundas nuptias *Garronis in l. 1. in noua edit. C. de secundis nupt. num* 10 *not.* 3. quidquid ex aduerso senserint, *Albericus in l. fœmina* 8. *num* 5. *ff. de senat. Sanchez de matrimon. lib. 7. disp.* 87. *num.* 18, qui in hoc casu distinguentes asserunt, quod, si fœmina secundo nubens intra annum luctus ignara impedimenti contraxerit, non incurrat huiusmodi pœnas ea ratione, quod id, quod visione factum est habeatur pro non facto per textum *in l. quoties, ff., qui satis dare cogantur*, & non præstet impedimentum, quod de iure non sortitur effectum *reg. non præstat de reg. iur. in 6.*

5 Non euitat pœnas, si prius matrimonium fuerit validum, & secundum inualidum.

in 6. incurrat verò, si contraxerit secundo conscia impedimenti. Nihilominus

Probatur assertio, quià potissima ratio, ob quam inductæ fuerunt huiusmodi leges pœnales, est iniuria, quæ infertur priori marito præmortuo, dum nulla habita de eodem ratione intra annum luctus fit transitus ad alias nuptias, vel, vt alij volunt, periculum perturbationis sanguinum, & incertitudo prolis *Baldus in l decreto C. ex quib. caus. infam. irrogat. n. 2. & 3.*, sed hæc iniuria, perturbatio sanguinum, & prolis incertitudo æquè obuenit, quantumvis secundum matrimonium fuerit inualidū, vt per se patet, ergo &c.

6 Neque obesse potest, si asseratur, quod, si illa vxor post obitum prioris mariti intra annum luctus nullo habito matrimonio fornicetur, non contrahat præallegatas pœnas, quandò quidem iura huiusmodi sunt pœnalia, quæ non extenduntur vltrà verborum formam, qua concipiuntur, ergo nec easdem contrahet, si transeat intra eundem annum ad alias nuptias, sed inualidas, quandòquidem omnes concubitus ex illis prouenien, cùm non sit coniugalis, non potest esse, nisi fornicarius. Sed contrà neganda est consequentia. Ratio disparitatis ex eo desumitur, quià in primo casu nullum interuenit matrimonium, nec in re, nec in figura; in secundo autem licet non interueniat in re, interuenit tamen in figura, cum contractum supponatur cum iuris solemnitatibus; ius autem ciuile quoad suas pœnas respicit potissimum matrimonium, prout contractus est, & in figura tale, cum non possit se ingerere quoad ea, quæ spectant ad matrimonium, vt sacramentum, nec considerare impedimenta iure canonico inducta, adeòque, vbi istud interuenit saltem in figura, iustè potest contrahentes proprijs pœnis afficere; Nec absolutè verum est, quod non matrimonium, & matrimonium inualidum in omnibus æquiparentur, quandòquidem, vt alibi vidimus, plura conueniunt matrimonio in figura, quæ non possunt competere non matrimonio, & præcipuè Pontifex non potest dispensare in radice, quandò nullum præcessit matrimonium, secus verò, si præcessit matrimonium in figura, sed inualidum.

Non incurrit has pœnas, si post obitū primi mariti intra annum luctus fornicetur.

7 Cur euitet has pœnas fornicādo, nō sic trāseundo ad secundas nuptias.

Ad rationem secundum distinctionem appositam ab *Alberico, & Sanchez* potius contrarium inferendum videtur, quandòquidem, quandò nubit ignara impedimēti, contrahit animo verè contrahendi existimans validè contrahere, & sic non est, cur, quantum est ex se, non debeat contrahere pœnas iuris; quandò verò nubit conscia impedimenti, iam nouit illum contractum non posse subsistere, adeòque non potest habere animum verè contrahendi, & sic non consentit verè in matrimonium, sed in actus fornicarios, pro quibus non contrahit pœnas iuris.

Reiicitur Sanchez, & Albericus.

8 ASSERTIO III. Si vel prius matrimonium, vel secundum intra annum luctus initum consummatum non fuerit, probabilius fœmina transiens ad secundas nuptias festinanter non euitat huiusmodi pœnas. *Riparub C. de secundis nuptijs in noua edit. nu 16 & 17* quidquid ex aduerso senserint *Antonius Gabriel. tom 4. commun. opin. lib. 3. tit. de secundis nuptijs concl 5. n. 8. Sanchez lib 7 de matrim disp 87. n. 19.*

Siue primum matrimoniū siue secundum initū intra annū luctus cōsummatū non fuerit non euitātur pœnæ.

Ratio in vniuersum esse potest, quià iura inducentia huiusmodi pœnas loquuntur præcisè de secundis nuptijs, quæ æquè verificantur, siue priores, siue posteriores non fuerint consummatæ; quandòquidem nuptias faciunt consensus, non copula, ergo vbicunque fuerit verificatum, quod fuerit contractum primum matrimonium per verba de præsenti, & deindè præmortuo marito aliud iterum fuerit initum per verba etiam de præsenti, seruatisque omnibus iuris solemnitatibus, quantumvis alterum illorum non fuerit consummatum, pœnæ illatæ per huiusmodi iura non euitabuntur.

Neque obesse potest, si asseratur, quod in odiosis, & pœnalibus nomine nuptiarum veniat solum matrimonium consummatum, quià pœnæ respiciunt delictum vsquequaque completum; matrimonium autem festinanter initum, in quo cōsistit delictum, iuxta ius ciuile non intelligitur ex omni parte completum, nisi fuerit consummatum. Accedit, quod quandò primum matrimonium consummatum non est, non militat ratio, ob quā inductæ sunt huiusmodi pœnæ; fuit enim, quià pro eo anno mors mariti per vxorem est lugenda, quando autem matrimonium non est consummatum, mors illa non est lugenda per textum *in l. vxores ff. de his. qui not. infamia.*-Ibi-*Sponsi nullus luctus est*, & per textum *in l. solet ff. eod.* -Ibi-*quæ virum elegit intra id tempus sponsam fuisse non nocet*: Non, inquam, obesse potest, quià gratis omninò dicitur nomine nuptiarum non venire in rigore, nisi solum matrimonium consummatum; nuptiæ etenim appellantur ab obnubendo, seu velando, quià quasi nube obtegitur virgo velamine quodam, dum bene dicitur, & hoc in peccati admissi erubescentiam, dum à serpente decepta virum suum fefellit, quod deductum fuit ex illo Genes. 32., vbi videns Rebecca virum suum Isaac deambulantem obuiam ei veniens caput suum velauit; quandò autem fœmina velatur, & benedicitur, non supponitur matrimonium consummatum; Deindè in hoc etiam valet, quod nuptias faciat consensus per verba de præsenti, non copula,

Rationes oppositæ dissoluuntur.

quæ

quæ est quid subsequens, seu accidentarium. Ad illud, quod subditur, dicendum est, iura allegata intelligenda esse solummodò, quandò præcisè inita sunt sponsalia, seu matrimonium per verba de futuro, prout etiam adnotasse videtur *Glosa in d. l. solet ff. de his, qui notantur infamia in verb. sponsam*, quod etiam colligi potest ex ijs, quæ nos docuimus *tom. 5. sub tit. Contractus XIV. de sponsalib. 1. pranot. 1. nu. 1.*, quod etiam expressè affirmarunt *Ioannes Lupus tract. de matrim. n. 1. Panormitanus in rubr. de sponsal. nu. 3. & ibi Felinus nu. 2. propè initium verb. item aduerte*.

Probatur secundò specialitèr, quandò primum matrimonium consummatum non fuit. Ratio adæquata, ob quam inductæ fuerunt huiusmodi pœnæ, non est sola confusio sanguinum, nec incertitudo prolis, sed etiam iniuria illata priori marito ob festinatas secundas nuptias; sed hæc vltima ratio æquè militat, quandò primum matrimonium initum est quidem validè, licet non consummatum, ergo &c. Minor probatur, quid prior maritus, ex quo initum est primum matrimonium, ius acquisiuit in corpus alterius coniugis, & vt sibi seruetur fides matrimonialis, eaque obsequia sibi debeantur, quæ vel ex natura matrimonij, vel ex dispositione iuris propria sunt mariti, & coniugis, sed inter cætera obsequia est, quod vxor per annum ab obitu mariti lugeat, nec transeat ad festiuitates alterius matrimonij, ergo &c.

PRÆNOTIO V.

De pœnis mulierum absolutè secundo nubentium.

SVMMARIVM.

Coniux transiens ad secundas nuptias non potest, nec in dotem, nec alio titulo tradere secundo coniugi plusquam dederit vni ex filijs prioris matrimonij, cui minus tribuit. 1.

Æquè hæc pœna afficit maritum, ac vxorem transeuntem ad secundas nuptias. 2.

Illud minus, quod conferre potest secundo marito, non est computandum solum relatiuè ad id, quod confert ex testamento, sed etiam relatiuè ad id, quod contulit antecedenter ex alio titulo, vel donationis, vel gratuita liberalitatis. 3.

Si ex priori matrimonio nulla relicta fuerit proles, vel hæc facta fuerit incapax, potest relinquere secundo marito quidquid voluerit. 4.

Si plus reliquerit secundo marito, ac reliquerit vni ex filijs prioris matrimonij, cui minus relictum est, illud relictum secundò marito vitiatur tantum quoad excessum. 5.

Excessus non solum potest reuocari per filios prioris matrimonij quoad proprietatem, sed etiam quoad fructus. 6.

Non tamen potest reuocari quoad vsumfructum, quousque ille, qui detulit, vixerit. 7.

Illud, quod relinqui potest secundo marito, intelligendum est comprehensa etiam legitima debita filijs prioris matrimonij. 8.

Ea, quæ dicuntur de Patre, vel matre transeuntibus ad secundas nuptias existentibus filijs prioris matrimonij, intelligenda sunt de auo, & auia sic transeuntibus existentibus nepotibus. 9.

Si Pater transiens ad secunda vota reliquerit tantum in testamento centum filia prioris matrimonij adiecta clausula quod plus habere non possit, & reliquum suorum bonorum reliquerit secunda coniugi potest filia reuocare excessum. 10.

Etiam, si filia non fuerit hæres Patris. 11.

Extante statuto, seu iure municipali, quod maritus lucretur dotem, an possit filius prioris matrimonij reuocare excessum, quem mater contulit vitrico. 12.

Sententia negans posse reuocare. Ibid.

Sententia affirmans cum suis fundamentis. Ibid.

Coniux eo ipso, quod transit ad secunda vota, amittit proprietatem omnium bonorum, quæ consecutus est à coniuge prædefuncto, eaque transfert ad filios prioris matrimonij retento solum vsufructu. 13.

Hæc dispositio æquè verificatur in ordine ad vxorem transeuntem ad secunda vota, ac quoad maritum secundo sic nubentem. 14.

Et in ordine ad quæcunque bona titulo lucratiuo delata ad secundam coniugem. 15.

Proprietas illorum bonorum deuoluitur ipso iure ad filios primi matrimonij. 16.

Mater binnuba in illis bonis titulo lucratiuo acquisitis à primo marito meliorare nequit conditionem vnius ex filijs eiusdem primi mariti. 17.

Nec potest meliorare conditionem vnius ex filijs prioris matrimonij in bonis, quæ acquisiuit in successione filij eiusdem primi matrimonij. 18.

Si coniux binnuba donauerit bona à primo marito habita, filij primi matrimonij non possunt ea reuocare ipsa viuente. 19.

Si coniux binnubus consumpserit bona acquisita à primo coniuge, tenentur hæredes eiusdem ipso mortuo restituere filijs prioris matrimonij æstimationem illorum bonorum. 20.

Vsusfructus talium bonorum remanens inconsumptus ad mortem coniugis binnubi debetur hæredibus eiusdem. 21.

Si mater ante transitum ad secundas nuptias bona aliqua à primo marito acquisita aliena-

uiduerit, & deindè secundo nupserit utique filij prioris mariti post obitum matris possunt bona illa reuocare. 22.

Etiam, si filij prioris matrimonij non fuerint hæredes Patris, possunt bona illa sic alienata per matrem binnubam reuocare. 22.

Si filij prioris matrimonij fuerint hæredes matris binnuba non possunt bona ab eadem titulo lucratiuo à primo marito acquisita, & per ipsam alienata reuocare. 23.

Bona, quæ coniux binnubus amittit, sunt ea, quæ titulo lucratiuo acquisiuit ex patrimonio coniugis præmortui, siue ex ultima voluntate, siue ex titulo donationis. 24.

Item bona, quæ data sunt in augmentum dotis. 25.

Item donationes propter nuptias. 26.

Item arra, seu iocalia. 27.

Item omnia, quæ titulo lucratiuo acquisiuit intuitu prioris matrimonij. 28.

Non veniunt tamen arra, quæ iuxta morem hispanum à marito conferuntur uxori in remunerationem pudicitiæ, seù nobilitatis. 29.

Veniunt tamen donata inter viuos, vel in ultima voluntate à marito uxori. 30.

Mulier binnuba amittit legatum à marito relictum, quantumvis facta fuerit facultas de eodem liberè disponendi. 31.

Legatum relictum à priori marito uxori, ante secundas nuptias potest illud consequi præstita tamen cautione de illo cum fructibus restituendo in casu &c. 32.

Mulier binnuba amittit etiam bona, quæ consecuta est ex successione ab intestato alicuius filij prioris matrimonij. 33.

Etiam si illa bona filius acquisierit ab Auo, vel Auia. 34

Limita, nisi filius successisset Auo, vel Auia titulo oneroso. 35.

Mater binnuba tenetur bona, in quibus ex substitutione pupillari Patris successit filio prædefuncto, reseruare filijs prioris matrimonij. 36.

Mater binnuba acquirit pleno iure ea, quæ sibi ex testamento filij obueniunt. 37.

Mater transiens ad secunda vota tenetur reseruare filijs prioris matrimonij bona, quæ pater viuens assignauit filiæ communi ad nubendum, & hæc prædecesserit absque descendentibus mortuo etiam Patre constituente. 38.

Non tamen bona, quæ ipsa eidem filiæ constituit in dotem simul cum bonis mariti. 39.

Amittit item bona, quæ consecuta est ex successione filij prioris matrimonij, siue immediatè, siuè mediatè 40.

Non amittit bona sibi per priorem maritum relicta, ex quocumque titulo lucratiuo, si nulla proles ex primo matrimonio fuerit suscepta. 41.

Si proles fuerit habita, sed decesserit ante obitum matris licet post secundas nuptias, mater non amittit bona sibi per priorem maritum relicta. 42.

Quomodo mater binnuba per mortem filiorum acquirat proprietatem bonorum, quam ipso iure amiserat per secundas nuptias. 43.

Si ultimus ex filijs prioris matrimonij prædecesserit matri binnubæ, condito tamen testamento, quo sibi instituit hæredem tertium cum iure præcipuè ad proprietatem bonorum, quæ sibi competit in bonis eidem Matri relictis per Patrem, adhuc Mater per mortem eiusdem filij acquirit illam proprietatem bonorum. 44.

Si filij prioris matrimonij consenserint secundis nuptijs matris, siue cooperati fuerint, siue cesserint iuri suo quoad illam proprietatem bonorum, mater ipsa pleno iure consequitur eadem bona. 45.

Non sufficit ad liberandam matrem binnubam ab hac pœna consensus tacitus filiorum prioris matrimonij quomodocunque. 46.

Si concurrant cum consensu tacito alia circumstantiæ probabiliter liberant matrem binnubam ab hanc pœna. 47.

Requiritur consensus omnium filiorum ad liberandam Matrem binnubam adæquatè ab hac pœna. 48.

Filij ad præbendum hunc consensum cum effectu debent esse puberes. 49.

Nec sufficit assistentia, & consensus Tutoris quandò essent impuberes. 50.

Mortuis filijs omnibus prioris matrimonij, si eorum filij superstites ad ipsos fuerint, sufficit eorum consensus ad liberandam matrem, seu auunculam ab has pœna. 51.

Si prior maritus ante obitum facultatem fecerit uxori transeundi ad secundas nuptias, hæc transeundo non amittit bona à marito eidem relicta. 52.

Habito consensu à priori marito transeundi ad secundas nuptias non euitat uxor binnuba pœnas iuris statutas contra nubentes intra annum luctus, si intra illum annum præpropere nubat. 53.

Si secundo nubat ex facultate Principis, an euitet has pœnas remissiuè. 54.

HActenus egimus de determinatis pœnis, quæ afficiunt uxores festinanter intra annum luctus ab obitu prioris coniugis transeuntes ad secundas nuptias; nunc de pœnis, quæ easdem afficiunt, prout neglecto priori matrimonio etiam post annum luctus aliud contrahunt matrimonium, quæ pœnæ potius respiciunt fauorem filiorum prioris matrimonij, quam delictum fœminæ ad easdem secundas nuptias properantis; Circa quas pœnas erit speciale dubium, an æquè afficiant coniugem superstitem ex primo matrimonio; siue fuerit maritus, siue uxor, de quo dubio in ordine ad diuersas pœnas erit sermo in discussione earundem singillatim per singulas assertiones.

1 Non potest plus tribuere secundo coniugi, quã dederit vni ex filijs prioris matrimonij, cui minus tribuit.

Assertio I. Prima pœna, quæ afficit transeuntes ad secundas nuptias, est, quod sic transiens altero præmortuo non possit, nec in dotem, nec alio titulo tradere secundo coniugi, cui nubit, plusquam dederit vni ex filijs prioris matrimonij, cui minus reliquit. In hanc consentiunt *Petrus Gregorius sintag. iur. lib. 9 c. 26. nu 53. Antonius Gabr. com. opin. lib. 3. de secundis nupt concl 4 Sanchez de matrim lib. 7. disp. 88. nu. 3. Ioannes Angelus Bossius de matrim. contr. c 11. n. 272.*

Expressè colligitur ex textu *in l. hac edictali in princ C. de secundis nupt.*, *& in auth de secundis nupt. §. oportet vero nobis*, & specialiter *in d. l. hac edictali* habetur. *Quam filius, vel filia habet, cui minor portio ultima voluntate relicta, aut data fuerit, aut donata.*

2 Æquè hæc pœna afficit maritũ, ac vxorẽ.

Hæc autem pœna æquè afficit maritum superstitem, si hic præmortua prima vxore transierit ad secundas nuptias, sive vxorem, si præmortuo primo marito ad similes nuptias conuolarit, prout notauit *Ioannes Angelus Bossius loc. cit. num. 272. Sanchez d. cit. lib. 7. disp. 88. nu. 3. in fin. Garronis rub. C. de secundis nupt. num. 9. prætra.* & clarè deducitur ex *ead. l. hac edictali C. de secundis nupt.*, vbi dicitur *Pater, materne*

3 Illud minus computandum est ad id, quod contulit vni ex filijs, ex quocunq; titulo gratuito.

Ex hac tamen assertione plura controuertibilia possunt deduci, & primò, an illud, quod conferre potest coniux superstes alteri coniugi, cui secundo nubit, sit computandum præcisè relatiue ad id, quod confert ex testamento, an verò etiã ad id, quod contulit antecedenter ex alio titulo, vel donationis, vel gratuitæ liberalitatis. Absolutè sentiendum est, computandum esse comparatiuè ad vtrumque. *Sanchez de matrimon. lib 7. disp. 88 num 3. Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c 11. nu. 272.* Expressè colligitur ex verbis eiusdem textus *in l. hac edictali in princip.* Ibi, *quam filius, vel filia habet, cui minor portio vltima volun*[te]*ate relicta, vel data fuerit, vel donata*: & hæc omnia per iura inducta fuerunt, ne coniux superstes ob nimiam procliuitatem in secundum coniugem præiudicium inferat in suis bonis filijs prioris matrimonij, prout notant communiter scribentes *in hac l. hac edictal.*

4 Si ex priori matrimonio nulla relicta fuerit proles, vel hæc sit incapax, potest relinquere secũdo marito quidquid voluerit.

Secundò, an, si ex priori matrimonio nulla relicta fuerit proles, vel si relicta fuerit, facta sit incapax successionis, eo quia professa fuerit in Religione incapaci dominij, & proprietatis, possit coniux superstes relinquere, quodcunque voluerit ex propriis bonis secundo coniugi? Absolutè respondendum est affirmatiuè; *Angelus in d. l. hac edictali n. 15. C. de secundis nuptijs, Ioannes Angelus Bossius, & Sanchez loc. cit.* Ratio in vniuersum ex eo deducitur, quia causa finalis talis restitutionis est, ne præiudicium inferatur filijs prioris matrimonij ex nimia propensione in secundum coniugem, sed hæc ratio non militat, quando ex primo matrimonio nulla relicta fuit proles, vel si fuerit relicta, facta sit incapax successionis propter professionem emissam in monasterio incapaci dominij, quia incapax reputatur, perindè, ac si esset mortua per textum *in l. si necesse §. deportatus ff. de bon liber. Angelus in d. l hac edictali n. 15. C. de secundis nupt.*, ergo &c. Hac eadem ratione euincitur, quod si filius fuerit ex primo matrimonio vnicus, qui factus fuerit incapax successionis paternæ, vel maternæ, ex delicto, ob quod succedere deberet fiscus, antequam bona eidem fuerint delata, possit coniux superstes secundo coniugi relinquere, quodcunque sibi fuerit beneplacitum, quandòquidem etiam ille filius habetur pro mortuo ciuiliter iuxta allegatum textum *in d. l. si necesse.* Dixi *antequam bona eidem fuerint delata*: nam, si titulo donationis inter viuos, vel emancipationis eidẽ fuerint absolutè, & quoad dominium, & quoad vsumfructũ tradita, & posteà deliquerit, adeò vt ratione delicti eiusdem sit priuãdus, eadem bona transirent in Fiscum, nec de ijs coniux superstes, qui plenè detulerat, posset disponere in fauorem secundi coniugis.

Tertiò, an, si coniux superstes plus dederit, vel reliquerit secundo coniugi, quam dederit alteri ex filijs prioris matrimonij, relictum secundo coniugi intelligatur irritum quoad totum, an verò tantum quoad excessum. Videtur dicendum irritari quoad totum, quandòquidem stipulatio, qua illud totum relictum est, videtur indiuidua, quæ propterea, si vitiatur in parte, intelligitur vitiata quoad totum. Nihilominus absolutè sentiendum est, vitiari tantum quoad excessum. Colligitur expressè *ex d. l. hac edictali in fine princip.* Ibi, *Sin verò plusquam statutum est aliquid Nouercæ, vel vitrico relictum, vel donatum, aut datum fuerit, tanquam non scriptum, aut relictum, vel donatum, aut datum sit, ad personas deferri liberorum, aut inter eas diuidi iubemus*, vbi nota, quod non simpliciter relictum, donatum, aut datum irritatur, & iubeatur deferri ad personas filiorum, sed id, quod plus relictum, datum, aut donatum est *Glosa in d. l. hac edictali verb. diuidi, Alexander de Neuo cap. fin. num. 8. de secundis nupt Sanchez de matrimon. lib. 7. disp. 88 num 3.* Hoc idem potest euinci paritate, seù sponsalitiæ largitatis, quæ, si excedat quantitatem à iure taxatam, non irritatur quoad totum, sed tantum quoad excessum *Ioannes Lupus l. 10. Tauri num. 11. Suarez l. 1. num 10. vers. nota vlterius tit. 2. lib. 3. fori, Padilla auth. res, quæ num. 19. C. com.* 5 Non vitiatur quoad totum, sed tantum quoad excessum.

C. commun. de leg. Molina tom 2. de iust. tract. 2. disp. 431. vers. illud est obseruandum, quod expressè colligitur *ex l. sancimus* 34. *in init. C de donat.* Ibi - *Si quid autem supra legitimam definitionem fuerit donatum, hoc quod superfluum est, tantummodò non valere,* quæ omnia firmari possunt *in reg vtile 37. de reg iur in 6.*, vbi dicitur, *quod vtile per inutile non vitiatur.*

6 Potest reuocari excessus etiã quoad fructus.

Quartò, an, si plus fuerit datum, vel relictum secundo coniugi, quam illud minus, quod traditum est alteri ex filijs prioris matrimonij, possit non minus excessus per eosdem filios prioris matrimonij, sed etiam fructus eiusdem excessus reuocari. Respondendum est, posse etiam per eosdem filios fructus excessus reuocari *Borrellus summa decis. tom. 3. tit. 2. num. 135. Baldus cons 336. in fin vol 3 Rminald. cons 333. num 19., & seqq. Ioannes Angelus Bossius cap 11 nu 273.* atque ita adiudicasse Senatum Mantuanum refert *Surdus decis 171. num. 4, & 6.* Ratio autem ea est, quià, ex quo non debetur excessus ille, nec debentur fructus eiusdem; cui etenim non competit principale, nec competunt accessoria.

7 Nõ tamen excessus ille potest reuocari quoad vsũfructum viuente illo, qui detulit.

Quintò, an ea, quæ dicta sunt in præcedentibus dubijs, æquè intelligenda sint quoad dominium, ac quoad vsumfructum, quoadvsque ipse coniux superstes, qui eundem excessum contulit, vixerit; an verò intelligenda sint solummodò quoad dominium, & proprietatem, adeo vt præmoriente coniuge, qui detulit, teneatur alter proprietatem restituere, non vsumfructum. Sentiendum est, intelligi solummodò quoad dominium, & proprietatem, non autem quoad vsumfructum, quovsque ipse coniux, qui contulit, vixerit. Ratio ex eo deducitur, quià, quantumvis coniux superstes transeat ad secundas nuptias, non propterea ipso iure priuatur vsu suorum bonorum, quinimmò, nec dominio, & proprietate; quamvis quoad hæc ex dispositione iuris teneatur reseruare congruam portionem filijs prioris matrimonij, si fuerit vxor, vel ex bonis, quæ remanent pro tempore mortis, eisdem relinquere legitimam, si fuerit maritus, & relatiuè ad ipsos Pater, ergò, quoadvsque vixerit, poterit vsumfructum eorum secundo coniugi concedere, sicuti enim potest ipse eodem gaudere, ità potest in alium coniugem transferre; Neque hæc, quæ hic dicuntur, aduersantur ijs, quæ dicta sunt in resolutione præcedentis dubij, nempè filios præcedentis matrimonij posse reuocare excessum non solum quoad proprietatem, sed etiam quoad fructus indè perceptos; Non, inquam, aduersantur, quià ea procedunt, quandò per coniugem superstitem ex primo matrimonio absolutè translata sunt in secundum coniugem, etiam quoad proprietatem, adeovt ratione proprietatis gauisus sit fructibus, & quidem in commodum proprium, non in commodum coniugij; non autem, quandò vsufructu gauisus est iure coniugis, qui contulit, & quidem ad vtilitatem matrimonij; Ea autem, quæ hic dicuntur, procedunt tantum, quandò nomine, & iure coniugis conferentis, alter gauisus est fructibus bonorum ipsius conferentis in ordine ad communem vtilitatem.

8 Intelligendũ est comprehensa etiam legitima debita filijs prioris matrimonij.

Sextò, an id, quod relinqui potest per coniugem superstitem alteri secundo coniugi ad normam minoris portionis, quæ relinqui potest alteri ex filijs prioris matrimonij, intelligendum sit detracta legitima eisdem filijs prioris matrimonij debita, an verò etiam ipsa comprehensa? Sentiendum est intelligi comprehensa etiam legitima, seù eadem computata, adeo vt, si illud minus, quod relictum est alteri ex filijs prioris matrimonij contineat solummodò legitimam ipsi debitam, tantundem solummodò possit relinqui secundæ vxori, si verò illud minus relictum contineat, & legitimam, & quid aliud, hoc etiam possit relinqui secundæ coniugi. In hunc sensum videtur inclinare *Baldus in l. hac edict. C. de secundis nupt num 18.*, vbi dicit, quod, *si testator legitimam reliquerit filio, possit etiam vsque ad quantitatem legitimæ relinquere Nouercæ*; & hinc solui potest alia quæstio, quam excitat *idem Baldus loc. cit* sub his terminis. Ponit, quod aliquis Pater habeat in bonis ducentum, & ex primo matrimonio habeat vnum filium, & conuolarit ad secunda vota; Deindè condat testamentum, in quo detracto legato instituat filium hæredem quoad sexaginta, & relinquat secundæ vxori octuaginta, & tandem quærit, vtrum filius primi matrimonij possit reuocare illum excessum relictum secundæ vxori supra sexaginta sibi relicta. Arguit pro filio *argumento desumpto à textu in hac l. hac edictali*, quod possit reuocare excessum, & posteà concludit pro Nouerca ea motus ratione, quià, quantumvis filio prioris matrimonij relicta sint tantummodò sexaginta ex vi institutionis testamentariæ, eidem tamen accrescere debeant ab intestato alia sexaginta, & sic habebit centum viginta, vndè mirum non erit, quod ipsa Nouerca possit habere octuaginta. Ex quibus habes, quod id, quod relinquere potest coniux superstes ex primo matrimonio secundo coniugi, computandum sit in ordine ad omnia bona, quæ contingent filio ex primo matrimonio.

Casus expositus, & solutus.

Septimo, an ea, quæ hactenus dicta sunt de Patre, & matre transeuntibus ad

Ea, quæ dicuntur de Patre, & matre intelliguntur etiam de auo, & auia.

secunda vota existentibus filijs ex primo matrimonio æquè intelligenda sint de Auo, & Auia, adeo vt, si habeant nepotem ex filio præmortuo, & spreta naturali charitate nepotis transeant ad secunda vota non possint plus relinquere secundæ vxori, vel secundo marito, ac relinquant eidem Nepoti. Cui dubio respondet *idem Baldus in d. l. hac edictali num. 2 de secundis nuptijs*, legem hanc extendi etiam ad Auum, & Auiam, & sic sensisse asserit Imperatorem super hoc consultum; Rationemque adducit, quià statutum loquens de Patre, & matre extenditur etiam ad Auum, & Auiam; & charitatem, quam debemus filijs, debemus etiam Nepotibus, & hoc sciendum est, quod secunda vxor Aui dicitur Nouerca magna, secunda verò vxor Patris dicitur tantum Nouerca, & simplicitèr sine addito.

10 Si filiæ prioris matrimonij reliquerit determinatam summam cum clausula, vt aliud habere non possit, & reliquū secundo coniugi potest filia reuocare excessum.

Octauò, an, si Pater transiens ad secunda vota reliquerit tantum in testamento centum filiæ, quam habuit ex primo matrimonio ea adiecta clausula, quod plus non possit petere, & habere, & ipsa percipiat hoc legatum, & deindè reliquum suorum bonorum relinquat secundæ coniugi, possit ea non obstante filia ex vi *huius l. hac edictali* reuocare excessum ab eadem secunda coniuge, seù propria Nouerca? Prima fronte videtur, quod non possit reuocare talem excessum eo, quià recipiendo illud legatum consensit in dispositionem testamentariam Patris, quam propterea non videtur posteà posse impugnare per textum *in l. si quandò § fin. ff. de inoffic. test.* Nihilominus contrarium consuluit, & quidem congruè *Baldus in d. l. hac edictali num. 27. C. de secundis nuptijs*, eo quià arbitretur illam clausulam, *quod plus non possit petere, nec habere* habeatur pro non scripta, & sic legatum illud habetur pro simplici legato, cuius agnitio, & aditio non potest impedire beneficium huius legis, quod autem illa clausula habeatur pro non scripta, ex eo deducitur, quià videtur inducta in fauorem Nouercæ, & per consequens in fraudem filiæ. Sed, an in hac hypothesi filia possit reuocare excessum relictum Nouercæ, quantumvis non fuerit hæres Patris, vel matris est in dissidio apud DD. Nonnulli arbitrantur posse tantum reuocare, prout est hæres, quandòquidem, ex quo illa clausula habetur pro non adiecta, vt asseruit *Baldus loc. cit.*, omnia remanent in corpore patrimonij disponentis; patrimonium autem oportet deferri iure hæreditario. Nihilominus contrarium asserit idem *Baldus loc. cit.* docens ex vi dispositionis textus *in hac l. hac edictali* posse reuocare, & quidem congruè, quandòquidem hic textus non

11 Etiam, si filia non fuerit hæres Patris.

solum excessum aufert Nouercæ, sed etiam expressè defert filijs prioris matrimonij, & delatio operatur singulare beneficium huius legis.

Nono, an, si extaret statutum municipale, quod maritus lucretur dotem, possit hoc non obstante filius prioris matrimonij reuocare excessum, quem mater contulit vitrico. Plura de hoc dubio disserit *Antonius Gabriel comm. opin. lib. 3. de secundis nuptijs concl. 4.* quem tu consule. Nonnulli apud *Baldum in l. hac edictali C. de secundis nuptijs num. 5.* statuunt filium prioris matrimonij non posse hunc excessum reuocare, quod multis contendunt probare rationibus, & primo, quià statutum est lex posterior, quæ derogat huic legi communi, tanquam anteriori; secundo, quià statuta non recipiunt interpretationem à iure communi, maximè, si interpretatio sit correctoria eorundem statutorum. Ex aduerso alij statuunt adhuc posse reuocare; eaque ratione mouentur, quià huiusmodi statutum æquiparatur pacto *arg. l. item, quià ff. de pactis, & l. nec ex praetorio, ff. de re iud.*, sed per pactum de lucrando dotem non demitur potestas filijs prioris matrimonij reuocandi excessum, vt *in hac l. hac edictali* decernitur, ergò neque per statutum, cum tacitum non sit maioris potentiæ, quam sit expressum per textum *in l. qui ad certum, ff. locati*, atque huic secundæ opinioni adhærere videtur *Baldus in d. l. hac edictali C. de secundis nuptijs num. 8.* dum asserit, quod ille, qui non potest alienare per pactum, debeat facere, & curare, ne alienatur ex dispositione legali per textum *in l. Codicillis § penult., ff. de legat. 2.*, & in terminis præsentis controuersiæ statuit, quod vxor non debuit dare tantam dotem, vt ex forma statuti lucrum transcenderet legalem mensuram, & quod est vltra quoad hunc effectum lucrandi, non valeat *per Glossam in l. si ità, quis § ea lege, ff. de verb. oblig.*; hocque idem videtur statuisse *in l. vnica C. de inoff. dot., & in l. ea lege C. ad cond. ob. caus.* Hæc tamen intellige, nisi per tale statutum, vel expressè, vel per verba æquivalentia fieret derogatio dispositioni iuris *in l. hac edictali C. de secundis nupt.*, quandòquidem tunc dispositio statutaria non posset ab eadem *l. hac edictali* interpretationem accipere, prout notat *Ludouicus Romanus cons. 44. incip. Ex supra narrato themate num 6. in fin.* nam re vera per statuta municipalia potest fieri derogatio iuri communi, vt videre est in pluribus similibus. Sed, an ea, quæ dicuntur in hac limitatione, intelligenda sint nullis extantibus liberis ex priori matrimonio, an verò etiam eisdem extantibus dijudicandum erit ex verbis statuti

12 Extante statuto, quod maritus lucretur dotem, an possit filius reuocare excessum.

Sententia negans.

Sententia affirmans.

Magis probabilis videtur secunda sententia affirmans.

statuti, si etenim per eadem expressè fiat derogatio iuri communi, vel talia verba sint adeo prægnantia, vt videantur quemcunque casum comprehendere, tunc certè sentiendum est, etiam extantibus filijs ex priori matrimonio secundo marito acquiri, quidquid est eidem collatum supra taxam statutam in hac *lege hac edictali*, dummodò non fiat præiudicium filijs prioris matrimonij in ijs, quæ ipsis competunt de iure naturæ, nempe quoad legitimam; si verò non fiat illa derogatio expressa, vel per illa verba, prægnantia, probabilius est existentibus filijs prioris matrimonij non acquiri per secundum maritum illum excessum, quià statuta vtpotè derogatoria iuris communis sunt strictè interpetanda, & sufficit, quod verificentur in aliqua tantum parte, quod in præsenti eueniet, quandò ex priori matrimonio nulli extant liberi.

13 Coniux eo ipso, quod transit ad secunda vota, amittit proprietatem omnium bonorum, quæ cōsecutus est à coniuge prædefuncto.

ASSERTIO II. Secunda pœna est, vt eo ipso, quod coniux transit ad secunda vota, amittat proprietatem omnium bonorum, quæ à coniuge prædefuncto consecutus est, & ea transferat ad filios prioris matrimonij retento solo vsufructu. In hanc assertionem omnes ferè propendent, & intèr cæteros *Sanchez de matrimon. lib. 7. disp. 88. num. 2. Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. cap. 11. num. 275.*

Expressè colligitur, *ex l. fæmina C. de secundis nuptijs, & ex auth. de nuptijs §. hinc alia vers., sed quanta.*

14 Æquè verificatur, siue in ordine ad vxoré, siue in ordine ad maritū.

Amplia primo hanc assertionem, vt non solum procedat quoad mulierem secundo nubentem, sed etiam quoad maritum post mortem vxoris transeuntem ad secunda vota, prout docet *Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c. 11. num. 276. Angelus, Salicetus, Baldus, & alij scribentes in d. l. fæmina C. de secundis nupt., & in l. generaliter C. eod. tit. Antonius Gabriel. lib. 3. tit. de secundis nuptijs concl. 1., 2. & 3. Stephanus Gratianus tom. 3. discept. for. in addit. ad c. 519. Rota Rom. decis. 639. apud Farinacium in recent. par. 2.*, & expressè colligitur *ex l. generaliter C. de secundis nuptijs*; intellige tamen quoad ea, quæ sunt deuoluta titulo lucratiuo.

15 Et in ordine ad quecunq; bona delata titulo lucratiuo ad secundū coniugem.

Amplia secundo, assertionem procedere in ordine ad quæcunque bona titulo lucratiuo delata ad secundum coniugem. Expressè colligitur *ex d. l. fæmina C. de secundis nupt.* - Ibi - *Fæminæ, quæ susceptis ex priori matrimonio filijs ad secundas post luctus tempus statutum transierint nuptias quidquid ex facultatibus priorum maritorum sponsalium iure, quidquid etiam nuptiarum solemnitate perceperint, aut quidquid mortis causa donationibus factis, aut testamento iure directo, aut si fidei commissi, aut legati titulo, vel cuiuslibet munificæ liberalitatis præmio ex bonis priorum maritorum fuerint assecutæ, id totum, ità ut perceperit, integrum ad filios, quos ex præcedenti coniugio habuerint, transmittant.* Idem colligitur *in l. hac edictali §. his illud C. de secundis nupt. & l. 2. C. de indict. viduit., & l. mater ad Tertullianum, & auth. de nuptijs §. si vero expectet col. 4.*

16 Proprietas illorū bonorum deuoluitur ipso iure ad filios prioris matrimonij.

Amplia tertio, quod proprietas prædictorum bonorum ipso iure deuoluatur ad filios prioris matrimonij. Expressè colligitur *ex l. generalitèr in princip. C. de secundis nupt.* - Ibi - *Dominium autem rerum, quæ liberis per huius legis, vel præteritarum constitutionum auctoritatem seruantur ad liberos pertinere decernimus; itaque defuncto eo, qui liberis seruabat, extantes ab omni possessore liberi vindicabunt*, vbi nota hanc postremam particulam, *vindicabunt*, quæ supponit dominium in vindicante per textum *in l. in rem ff. de rei vendicatione*; Neque obesse potest textus *in l. traditionibus C. de pactis*, vbi dicitur, quod dominia rerum non transferantur nudis pactis, sed traditionibus, & vsucapionibus; Non, inquam, obesse potest, quià, quamvis hoc regularitèr procedat, fallit tamen quandoque in plerisque, & primo in venditione rei determinatæ in indiuiduo. Secundò, quando lex immediatè alicui aufert dominium rei suæ, & in alterum transfert, vt euenit in præsenti hypothesi, & docet *Nicolaus Arelacanus in d. l. generaliter num. 96. in noua edit. C. de secundis nupt.*

Circa ea, quæ dicta sunt in præsenti assertione, nonnulla veniunt dubia maximè controuertibilia examinanda, quæ mox profero, & diluo. Primum est, an mater binnuba possit pro suo arbitrio quoad illa bona, quæ titulo lucratiuo acquisiuit à primo marito, præferre aliquem in particulari filiorum prioris matrimonij, illiusque conditionem in aliqua parte meliorare. Iuxtà textum *in l. Generalitèr in principio verb. diuidendi, & l. fæmina item in princip. C. de secundis nuptijs*, videtur respondendum vtique posse præferre. Nihilominus sentiendum est, non posse, quià prædicta iura correcta intelliguntur per ius authenticorum *in aut. lucrum C. de secundis nupt.* - Ibi - *Lucrum hoc æqualiter inter liberos distribuitur, non arbitrio parentis permittitur*, & vtique iure merito hæc correctio inducta est, quandòquidem proprietas ipsorum bonorum iure ipso immediatè deuoluitur ad eosdem filios eiusdem matrimonij, qui æquale ius habent; & hoc idem decernitur *in auth. nupt. §. veniens collat. 4. & auth. de non eligen. 2. nub. §. prospeximus col. 1.* 17 Mater binnuba non potest quo ad bona titulo lucratiuo quæsita à primo marito meliorare cōditionem vnius ex filijs.

Secundum est, an coniux binnubus non solum teneatur bona acquisita à priori coniuge immediatè titulo lucratiuo reseruare filijs prioris matrimonij, in eisque

quoad

18 *Nec potest meliorare cōditionē vnius ex filijs, nec etiā in bonis, quæ in successione filijs prioris matrimonij habuit.*

quoad illos seruare æqualitatem, sed etiā bona, quæ ex successione filij prioris matrimonij, in quibus filius parenti prædefuncto successerat, habuit, adeò vt, nec in eisdem possit pro arbitrio inter filios superstites inæqualitatem constituere. Cui breuiter occurro asserens, teneri eadem bona, quæ ex filij successione acquisiuit, reseruare filijs prioris matrimonij, nec posse de illis disponere potius in fauorem vnius, quam alterius ex filijs eiusdem matrimonij, sed æqualiter inter ipsos diuidere *Gutierez lib. 3. pract. q 43. n. 25. statim in princip. Molina tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 163. col. 3. not. 3. Sanchez de matrimon. lib 7. disp 89. num. 4. Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 11. n. 323. Carpanus ad Stat. Mediol. c. 303. n. 113. Rebellus de oblig. iust. par. 2. lib. 6. q. 8. sect. 2.* Expressè colligitur *ex auth. de nuptijs §. hinc nos vers. si autem intestatus*, vbi loquitur textus de bonis paternis, quæ ex filij successione consequitur mater ad secunda vota transiens; Neque obesse potest, si asseratur, quod *in auth. de non eligendo 2. nubente § prospeximus, & auth de nuptijs § venient, & auth. lucro C. de secundis nupt.* solum fiat correctio quoad bona, quæ mulier secundo nubens immediatè acquisiuit à priori marito, non autē quoad bona, quæ ex successione filij eadē mulier acquirit, in ordine ad quę propterea vigere videtur ius Codicis *in d. l. fœmina, & l. generalitèr C. de secundis nuptijs*, per quod eidem coniugi binnubę permittitur potentia libere distribuendi inter filios prioris matrimonij; Non, inquam, obesse potest, quià, ex quo reseruata est proprietas bonorum filijs prioris matrimonij, vt concedunt etiam Aduersarij, non videtur collata potestas coniugi binnubo solum vsufructuario pro libertate diuidendi huiusmodi bona, cum proprietas alicui deuicta, & obligata non cadat sub dispositione libera vsufructuarij; Quod si talis facultas fuerit concessa *in d. l. fœmina, & l. generalitèr C. de secundis nupt.* hoc fuit ex speciali iure, quod postea meritò correctum est; vndè ex natura sua non erat liberum coniugi binnubo illa pro libertate distribuere, ex quo eruitur quidem, quod iura authenticorum allegata non feriant huiusmodi bona ex succesione filij acquisita, sed, cum hæc non contineantur, vt fatentur Aduersarij, in illa dispositione *l. fœmina, & l. generalitèr C. de secundis nupt.* remanent in suo iure naturali, secundum quod, cum sint quoad proprietatem deuicta, & obligata alteri, seu sint propria ipsius, non cadunt sub dispositione vsufructuarij.

Tertium est, an, si coniux transiens ad secunda vota, bona, quæ acquisiuit à priore coniuge, distraxerit eadem alienando, integrum sit filijs prioris matrimonij viuente eodem coniuge alienante eadem reuocare. Affirmat integrum esse eisdem reuocare *Baldus in d. l. generalitèr §. in his C. de secundis nuptijs*, qui ea ratione mouetur, quod, cum proprietas prædictorum bonorum ipso iure deuoluatur ad filios prioris matrimonij, vtique coniux binnubus ipsorum parens iniustè agit non suam, sed eorum substantiam alienando. Nihilominus probabilius est, viuente coniuge binnubo eorum parente non posse reuocare *Antonius Gomez l. 5. Tauri nu. 5. Gutierez de matrimon. c. 109. n. 14. Sanchez de matrimon. lib. 7. disp. 89. nu. 7.*, quibus adhærere videtur *Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c. 11. nu. 326.* hocque satis concludenter colligitur ex textu *in §. sed quod sanctum est auth. de nuptijs*, vbi postquam dictum fuerit coniugem binnubum amittere proprietatem bonorum, quæ acquisierat à priore coniuge, subditur *Non ut prohibeat eos aliqua agere in ijs, quæ voluerint. Erubescit enim lex castigatores filios genitoribus statuere*; nec obstant ea, quæ ex aduerso afferebantur; licet enim proprietas ipso iure deuoluatur ad filios prioris matrimonij, non tamen eandem possunt ad se atrahere viuente parente, quinimmò, si præmoriantur ipsi parenti in fauorem eiusdem consolidatur proprietas cū vsufructu, vt infrà videbimus; ex quibus vtique sequitur, quod viuente ipso parente non possint bona illa vindicare per textum *in l. fin. autem C. communia de leg.* Sed hic nonnulla corrollaria ad hoc tertium dubium spectantia sunt diluenda.

19 *Si coniux binnubus alienauerit bona acquisita à primo coniuge non possunt filij prioris matrimonij ea reuocare ipso viuente.*

Corrollarium primum est, an si prædicta bona, quæ ex dispositione iuris quoad proprietatem sunt reseruanda filijs prioris matrimonij, non fuerint quidem per parentem eorum binnubum alienata, sed consumpta, teneantur ipso mortuo hæredes eiusdem eisdem filijs prioris matrimonij restituere æstimationem prædictorum bonorum. Negant aliqui, quià, quantumvis eidem parenti binnubo sit prohibita alienatio eorundem bonorum, non est tamen interdictus vsus, vndè si in illo vsu, & fruitione bona illa depereant; pereunt Domino *arg. l. penult., & fin., ff. quemadmodum seruitus amittatur*. Nihilominus absolutè sentiendum est, hæredes parentis binnubi prædefuncti teneri restituere eandem æstimationem filijs prioris matrimonij, si tamen culpa ipsius parentis bona illa fuerint consumpta. Aperte deducitur *ex d. l. fœmina in fin. princip., & d. l. generalitèr in princip. C. de secundis nupt.*, quià licet eidem parenti binnubo permittatur vsus, intelligitur tamen semper salua substantia.

20 *Si coniux binnubus, ea bona cōsumpserit, tenētur hæredes eiusdē æstimationem illorū tradere filijs primi matrimonij.*

Corrollarium secundum, an, si vsusfructus bonorum, quæ quoad proprietatem sunt reseruanda filijs prioris matrimonij

pro

21 *Vsusfructus remanens inconsumptus ad mortem coniugis binnubi debetur hæredibus eiusdem.*

pro tempore mortis coniugis binnubi maneat inconsumptus pertineat ad eosdem filios prioris matrimonij, an verò sit transferendus ad hæredes eiusdem coniugis binnubi defuncti. Crauetta *cons.* 194. sentit pertinere ad filios prioris matrimonij, tanquam quid ex bonis prioris coniugis proueniens, & vsusfructus eidem coniugi binnubo conceditur, prout inseruire potest ipsius vtilitati, dum agit inter viuos, non autem ipsius hæredibus post ipsius obitum. Contrarium sentit, & quidem congruentius *Gaspar Antonius Thesaurus qq. forens. lib. 1. quæst. 19. num.* 18., quià iura sine vlla limitatione pro tempore eiusdem vitæ, concedunt huiusmodi vsumfructum coniugi binnubo, vndè computandus est inter patrimonium eiusdem, qui propterea defertur ad ipsius hæredes; atque hoc idem sentit *Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. cap* 11. *nu.* 318.

Corrollarium tertium, an, si mater post obitum prioris mariti alienauerit bona aliqua ab eodem acquisita, & facta tali alienatione posteà transierit ad secunda vota possint filij prioris matrimonij ante, vel post obitum matris eadem bona sic alienata vendicare. Videtur absolutè negandum, quandòquidem talis alienatio facta est pro tempore habili, pro quo mater non erat interdicta alienare, cum solum ius ad prædicta bona amittat per transitum ad secundas nuptias, & sicuti, si alienasset, & non transijsset ad secunda vota filij prioris matrimonij non posent reuocare talem alienationem, ita nec videntur posse reuocare, quandò alienatio facta est ante secundas nuptias, licet istæ posteà fuerint initæ, cum iam alienatio fuerit consummata pro tempore habili. Nihilominus absolutè sentiendum est, vtique filios prioris matrimonij post obitum matris posse illam alienationem reuocare, *Antonius Gomez ad l. 5. Tauri num. 5. Gutierez de matrim. cap.* 109., qui asserunt hoc euinci per textum *in §. hoc autem in auth. de non eligen. secundo nubente.* Ratio huius nostræ opinionis ex eo deducitur, quià bona, quæ mulier acquirit à primo marito in ipsam transeunt eo onere, & conditione, si non transierit ad secunda vota, & ab initio intelliguntur affecta hac qualitate, quam semper retinent, ergò, si transierit ad secunda vota non transeunt quoad proprietatem ad ipsam; nec referre potest; quod alienata fuerint ante easdem secundas nuptias, quandoquidem eadem bona eo ipso, quod transierunt ad vxorem à primo marito contraxerunt illam qualitatem, & conditionem à qua pro toto tempore eiusdem vxoris nequeunt depurari; iura etenim respexerunt fauo-

22 *Si ante secundas nuptias mater bona aliqua prioris coniugis alienauerit, & deindè secundo nupserit possint filij prioris matrimonij mortua matre eadem reuocare.*

rem filiorum primi matrimonij, ne facili à matre deserantur; hic autem fauor æquè militat, siuè transeat ante alienationem ad secunda vota, siuè subsequentèr ad illam.

Corrollarium quartum. An, si filij prioris matrimonij non fuerint hæredes patris possint nihilominus reuocare bona titulo lucratiuo acquisita à matre, & ab eadem alienata. Affirmatiuè respondent *Antonius Gabriel. comm. opin. lib. 3. tit. de secundis nupt. concl. 1. num. 4 Vrsillus ad Afflictum decis.* 314. *num* 3. *Carpanus ad Stat. Mediolani cap.* 303. *num.* 21 *Rolandus à Valle cons.* 95. *num.* 43. *vol.* 1. *Gaspar Antonius Thesaurus qq. for. lib. 1. quæst. 19. num.* 13 quibus adhæreat, *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contr. cap.* 11. *num.* 310. Rationem potissimum ex eo deducunt, quià proprietas huiusmodi bonorum non deuoluitur ad ipsos filios prioris matrimonij titulo successionis in hæreditate, sed titulo pœnæ coniugis secundo nubentis.

23 *Possunt reuocare, quamvis non sint hæredes Patris.*

Corrollarium quintum, an, si filij prioris matrimonij constituti fuerint hæredes matris binnubæ possint bona à priori marito ad ipsam deuoluta, & per ipsam alienata reuocare post obitum eiusdem matris binnubæ. In hoc corrollario potest esse maxima difficultas, nam pro parte affirmante militat potissimum ratio adducta in præcedenti, quod scilicet illa bona non deuoluantur filijs prioris matrimonij titulo successionis, seu hæreditatis, sed ratione pœnæ coniugis secundo nubentis, & sic illæso remanente iure hæreditario quoad reliqua bona videntur filij posse agere titulo pœnæ; pro parte verò negante hæc potissimum militat ratio, quià cum sint propriè hæredes non possunt venire contra factum testatoris, seu sui principalis, potissimum cum ipsi teneantur de euictione, cum induant personam eiusdem principalis, seu testatoris. Huic secundæ sententiæ, cui adhærent *Nicolaus Arelatanus in l. generalitèr in noua edit. num.* 120. *C. de secundis nuptijs, Antonius Gabriel. tom 3. com. opin. lib. 3. tit de secundis nuptijs correl. 2. num.* 4 libentius adhæreo propter rationem adductum; Nec obstant ea, quæ ex aduerso afferebantur, quod scilicet ageret ex alio titulo ab hæreditario, nempè titulo pœnæ; Non obstant, inquam, quià hæres, vt hæres non potest agere ex delicto sui testatoris, quandòquidem induit, & quoad iura, & quoad onera personam eiusdem, adeoque aduersus ipsum non potest agere ex tali titulo.

24 *Si filij prioris matrimonij fuerint hæredes matris binnubæ non possunt bona per ipsum alienata reuocare.*

Quartum dubium, est ex inuestigando in ordine, ad quæ bona procedat dispositio *d. l. fœmina, & l. generalitèr C. de secundis*

secundis

cundis nuptijs. Circa, quod plura dico, & primo in vniuersum regulariter venire omnia bona, quæ coniux binnubus titulo lucratiuo acquisiuit ex patrimonio alterius coniugis præmortui, siuè ex vltima voluntate, siuè ex titulo donationis

24 Nomine bonorum, quæ coniux binnubus amittit veniunt bona titulo lucratiuo acquisita à priori coniuge.

Oldradus conf. 33. *num* 3 *Ripa in d. l. fæmina in princip. in noua edit. q.* 19. *num.* 51. *Boerius decis.* 185. *num.* 7. *Molina lib.* 2. *de primog cap.* 10. *num.* 60. *Alter Molina Theologus tom.* 2. *de iust. tract* 2. *disp.* 141. *vers. dubium est*. Hinc in particulari veniunt primo bona, quæ dantur in augmento dotis ex statuto, vel consuetudine regionis *Rota Romana decis.* 81. *apud Buratum*, *& in Romana domorum* 19 *Ianuarij* 1616., *quæ est* 96 *post Pacificum de Saluiano interdicto*, *Antonius Gabriel. commun. opin. lib.* 3. *tit. de secundis nupt concl.* 1. *num.* 5. *Gerardus mainard. decis.* 90. *lib.* 3 *Gutierez pract. qq. lib.* 2 *q.* 96. *num* 10. *Ioannes Angelus Bossius de matrimon contract. cap.* 11. *num.* 333. Secundò veniunt donationes proptèr nuptias, prout colligitur *ex d. l. femina*, *& l generalitèr C. de secundis nupt.*, *& auth. de nuptijs* § *hinc nos alia vers. quanta*, *Gaspar Antonius Thesaurus qq for. lib.* 1 *quæst.* 29 *nu.* 3. *Borellus in decis. tom.* 3. *tit.* 2. *num.* 51. Tertiò veniunt arrhæ, seù iocalia, & omnia donata tempore sponsalium, prout expresse colligitur *in d. l. faminæ C. de secundis nup.*, Ibi - *Quidquid ex facultatibus priorum maritorum sponsaliuin iure*, *quidquid etiam nuptiarum solemnitate percepit*, quod idem habetur *in auth. de nuptijs* §., *sed hac quidem* Ibi- *aut in dotem*, *aut sponsaliciam largitionem*; atque hoc idem sentiunt, *Rodericus Suarez in repet. l. quoniam in prioribus limit.* 10. *ad l. fori num.* 1. *C. de inoffic. testam Villalobos in comm. opin. lit A verbo Arrha num.* 142. *in fin. Vincentius de Franchis decis.* 428 *p.* 2., & alij apud *Ioannem Angelum Bossium de matrimon contract cap* 11. *num.* 336. Hæc, quæ dicuntur de sponsalitia largitate de donationibus proptèr nuptias, vel iure sponsalium æquè intelligenda sunt de donatis vxori à consanguineis mariti contemplatione matrimonij, seù intuitu mariti, vel viceuersa de donatis marito à consanguineis vxoris contemplatione eiusdem; hæc etenim, quandò alter ipsorum altero prædefuncto transit ad secundas nuptias sunt reseruanda quoad proprietatem filijs prioris matrimonij, prout docent *Surdus decis.* 118 *num.* 9. *Gaspar Antonius Thesaurus qq for. lib.* 1. *q.* 29 *num.* 4. *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. cap* 11 *num* 337 aduersus *Romanum cons.* 405. *Gutierez de matrimon. cap.* 109. *nu* 31. *Didacum Castellum in l.* 15. *Tauri*, *& Vasquez opus. de testam. cap.* 7. *dub.* 5. *num.* 14. Ratio ex eo deducitur, quià textus in *d. l. fæmina*, *& in aut. de nuptijs* §. *si verò expectat*, absolutè dicit, quod mulier transiens ad secunda vota amittat quoad proprietatem ea bona, quæ quocunque titulo lucratiuo consecuta est intuitu prioris matrimonij, seù à priori marito, sed bona, quæ consecuta est à consanguineis prioris mariti intelligitur consecuta intuitu illius matrimonij, & contemplatione mariti prioris, ergò &c. Confirmatur ex ijs, quæ docuimus *tom.* 5. *sub tit. Contractus XIV. de sponsalibus* 3. *praeuos.* 12. *num.* 3 *vers. inferes secundo*, quod scilicet attento iure communi donata à consanguineis sponsi sponsæ post obitum eiusdem sponsi non acquirantur sponsæ, sed restituenda sint hæredibus eiusdem sponsi per tradita per *Baldum in l. penult.* §. *fernos*, *ff. solut. matrimon Bartolus in l. ex annuo*, *ff. de donat. inter vir.*, *& vxor. Romanus cons.* 172. *num* 1. *Alexander cons.* 155. *ad fin. vol.* 7. *Alexander in l is*, *qui quadringenta* § *dos legata nu.* 5. *ff. ad leg falcid. Alciatus cons.* 241. *in princip. Cagnolus in l contractus num.* 44. *cum seq. ff de reg iur.*, ergò perindè est, ac si tradita fuerint ab eodem sponso cum collata fuerint contemplatione eiusdem per proprios consanguineos.

25 Bona data in augmentum dotis.

26 Donationes proptèr nuptias

27 Item arrhę, seù iocalia.

28 Item omnia, quæ titulo lucratiuo acquisiuit intuitu prioris matrimonij.

Quoad arrhas verò specialiter est ratio dubitandi, prout sumuntur iuxta morum hispanum, quatenus scilicet conferuntur in remunerationem pudicitiæ, seu nobilitatis, vel dotis per ea, quæ docuimus *tom.* 5. *sub tit. Contractus XIV. de sponsalib.* 3. *Disq. II* §. 1. *n.* 2. Circa quas est absolutè asserendum, quod, si sint in remunerationem nobilitatis, vel iuuentutis, vel aliquo titulo oneroso permanere debeant quoad ipsam vxorem, quantumvis binnubam. *Gaspar Antonius Thesaurus qq. foren. lib.* 1. *q* 29. *n.* 4. *Gabriel commun. opin. lib.* 3. *tit. de secundis nupt. concl* 1. *num.* 43. *Didacus Perez in lib* 6 *tit.* 2. *lib.* 4. *Fontanella de pactis nupt. claus.* 5. *glos.* 1. *part.* 2. *n.* 97. *Tiraquel de nobilit. c.* 18. *nu.* 19. Ratio horum omnium inde deducitur, quià talia bona cum collata sint titulo quodamodo oneroso, & ex iure se tenente ex parte eiusdem fæminæ videntur facta propria eiusdem. Hæc tamen intelligenda sunt, quando ex parte fæminæ resultat titulus dignus remuneratione, qui non compensetur ex alio titulo in masculo existente, tunc etenim cum fieret compensatio tituli ad titulum arrhæ ipsæ non intelligerentur cedere in remunerationem. Hoc contingeret in hypothesi, qua maritus esset quidem senex, & valde nobilis, & diues, & fæmina quidem iuuenis, & pulchra, sed ignobilis, & pauper; tunc etenim senectus in masculo compensaretur per ignobilitatem, & paupertatem in fæmina, & in his similibus. 29 Non veniunt tamen arrę, quæ iuxtà morem Hispaniæ conferuntur in remunerationem.

Veniunt quartò, donata inter viuos, vel in

30 in vltima voluntate à marito vxori *Boerius decis. 185 & 186. Grammaticus cas. 153. in ciuil Vrsil. ad Affiic decis. 75. n 10.* hocque expresè colligitur *ex d l famina, & l. generaliter C de secundis nupt.* Intellige, quod per transitum ad secundas nuptias amittat quoad proprietatem, non quoad vsumfructum. Quid autem sentiendum sit quando maritus in vltima voluntate reliquit vxori legatum cum expressa conditione non transeundi ad secundas nuptias, an scilicet in ea hypothesi, si transeat ad easdem secundas nuptias idem legatum amittat non solum quoad proprietatem, sed etiam quoad vsumfructum? Probabilius sentiendum est amittere etiam quoad vsumfructum *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 11. n. 345.*, qui dicit hoc esse citra omne dubium, & expresè colligitur *ex § si vero solum e 34. in auth. de secundis nupt.* Quid verò sentiendum sit,

Veniunt donata inter viuos à marito vxori, vel in vltima voluntate.

Intelligè quoad proprietatem, & quoad vsumfructum.

31 si maritus reliquerit in vltima voluntate vxori legatum eidem facta facultate de eodem libere disponendi; an scilicet, si tunc transeat ad secunda vota ipsum legatum amittat quoad proprietatem? Probabilius existimant amittere *Antonius Gabriel commun. opin. lib 3. tit de secundis nuptijs concl 1. n 11. Marcbus Antonius Thesaurusqq forens. lib. 1 q. 29. nu. 7.* ea moti ratione, quod maritus sic disponens intelligitur disponere sub tacita conditione, si mulier permanserint in viduitate relatiuè, seu interpretatiuè ad dispositionem textus *in l. si quando C de inoffic. test.*

Amittit legatū, quāuis eidem facta fuerit facultas libere de eodem disponēdi.

32 Hic solum remanet examinandū, an, si per priorem maritū fuerit relictum vxori in vltimo testamento legatum sub conditione expressa, si manserit in viduitate, & non transierit ad secunda vota possit eadē mulier immediatè illud consequi, & qua ratione, & quid posteà esset agendum, si postquam consecuta fuerit legatum transierit ad secunda vota? Respondendum est intra annum vxorem non posse illud legatum petere, nisi spes nuptiarum deficiat: post annum verò posse petere præstita tamen cautione de re cum fructibus restituenda, si ad secunda vota transierit. Hoc expresè colligitur *ex auth cui relictum C de indict. vid. sol., & auth. de nuptijs § qua vero vers. sancimus.* Hic autem annus computandus à die mortis testatoris non à die scientiæ *Glosa, & Baldus in d auth. cui relictum C. de ind. vid. col. Sanchez d. lib. 7. disp 87. nu 29. Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c. 11. num. 312.*

Legatum relictum à priori marito vxori ante secūdas nuptias potest illud exigere præstita tamē cautione de eodem cum fructibus restituendo.

33 Veniunt quinto bona, quæ mater consecuta est ex successione ab intestato alicuius filij prioris matrimonij, quæ propterea vxor transiens ad secundas nuptias tenetur restituere filijs prioris matrimonij, nec potest alienare, cum solum acquirat vsumfructum *Antonius Gabriel commun. opin. lib. 3. tit. de secundis nuptijs concl. 1., 2. & 3. Coarruuias de sponsal part. 2 cap. 3. § 9. n. 5. Gutierez de matrimon. c. 109. Fontanella de pact nupt. clauf. 5. Glos. 8 par. 11. n. 33. & seqq.* hæcque consonant cum ijs, quæ supra diximus *in hac eadem prænot. assert. 2. vers. secundum est, an coniux binnubus*, ad quæ vos remitto, & æquè intelligenda sunt, siue mater successerit filio, vel filiæ morienti in pupillari ætate, siue post pupillarem ætatem, cum iura in hoc non distinguant. An verò coniux binnuba teneatur reseruare filijs prioris matrimonij bona, in quibus ab intestato successit alteri ex filijs prioris eiusdem matrimonij, quæ idem filius, cui successit, habuit non à Patre, vel matre, sed ab Auo, vel Auia;

Amittit bona, quę acquiruit ex successione ab intestato alicuius, & filijs prioris matrimonij.

34 Negat *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract c. 11. n. 313*, qui etiam pro se adducit *Antonium Gabriellem comm. opin. lib. 3. tit. de secundis nupt. concl. 3. num. 16 & 32. Gutierez d. c 109. n. 70. Maribam de success. part. 2 q. 2. art. 1. n 19.* Sed non libenter annuerem huic asserto, quandoquidem, quæ obueniunt Nepoti, vel Neptæ ab Auo, vel Auia intelliguntur obuenire quodamodo à Patre, vel Matre: & in similibus Auus, & Auia computantur pro Patre, & Matre, & ea bona intelliguntur obuenisse Nepoti contemplatione Patris, vel Matris; atque hoc sustinent *Matienzo lib. 5 recop. tit 1 l 3 glos. 2. nu 15. Molina tom 1 de iustitia tract. 2. disp 163. col 3. not. 3.* Neque obesse potest, si asseratur, quod iura allegata sint pænalia, & loquuntur de bonis, quæ obuenerunt filijs de substantia paterna; in pænalibus autem nomine substantiæ paternæ non venit aucta; item, quod huiusmodi pæna inducta sit propter iniuriam, quæ infertur priori coniugi prædefuncto per transitum ad secundas nuptias; hæc autem iniuria ita rigorosè non infertur alijs ascendentibus à priori marito, propter quas rationes abierunt in contrariam sententiam *Bartolus auth ex testamento nu. 2. C. de secundis nuptijs, Angelus Instit. de Senat. cons. Tertul. § praferuntur n. 15. vers. quid autem Garronis di auth. ex testamento in nona edit. post notabile 7. n 43. Antonius Gabriel tom. 3. comm opin. lib 3. tit. de secundis nuptijs concl. 3. nu. 16.* Non, inquam, obesse potest: non primum, quia, quantumvis huiusmodi iura sint pænalia afficiunt tamen delinquentem in ordine ad ea omnia bona, quæ proueniunt à Patre, vel contemplatione Patris, & licet formalitèr proueniunt filio ab Auo proueniunt tamen radicaliter à Patre, quia collata intelliguntur intuitu Patris, & proportionali ratione, qua diximus supra, quod bona relicta, seu collata sponsæ à consanguineis sponsi cum intelligantur collata contemplatione eiusdem sponsi intelligantur bona eiusdem sponsi, ac perinde,

Etiam, si illa bona filius acquisierit ab Auo, vel Auia.

Vu si ab

si ab eodem fuerint collata; Non secundum; quia causa finalis adæquata, ob quam inducta fuit huiusmodi pæna non est sola iniuria collata priori marito prędefuncto, sed etiam filijs prioris matrimonij, & etiā aliqualiter ascendentibus eiusdem, adeòque &c. Limitarem tamen hoc assertum quoad ea, quæ filius prioris matrimonij,

35 cui mater binnuba succederet ab intestato acquireret, seu acquisiuit ab Auo, vel Auia titulo oneroso, quià tunc huiusmodi bona primo iure pertinerent ad eundem filium, sicque mater succedens ab intestato non solum ea acquireret quoad vsumfructum, sed etiam quoad proprietatem per textum *in l. fæmina in princip C. de secundis nuptijs* - Ibi - *Donationibus factis, vel cuiuslibet munifica liberalitatis præmio*. Hac eadem ratione mater transiens ad secundas nuptias, & succedens ab intestato filio prioris matrimonij acquireret pleno iure, & quoad vsumfructum, & quoad proprietatem bona, quæ ipse filius acquisiuit ab extraneo, seu propria industria comparauit, nec teneretur reseruare filijs prioris matrimonij per textum *in l. mater §. C. ad Tertul & auth. de nuptijs § hinc nos alia vers. sed quanta quidem col* 4., hocque in ordine ad hæc bona extrinsecus acquisita à filio verificatur, siue mater binnuba successerit eidem filio prædefuncto ante transitum ad secundas nuptias, siue subsequenter ad illum, prout colligitur *ex auth. de nuptijs § hinc nos alia vers. sed quanta quidē col.4* - Ibi - *& quanta quidem, quæ ex paterna substantia ad filium peruenerunt, eorum solummodo habet vsum ad secundas omninò, siuè prius, siuè postea veniens nuptias; in residuis verò omnibus rebus, quæ aliundè erant filio propter paternam successionem veniat secundam vocationem nostram*, per quem textum corriguntur omnia iura, si quæ fortè indicant matrem binnubam acquirere pleno iure ab intestato bona à filio extrinsecus acquisita, si succedat ante transitum ad secundas nuptias, secus vero succedat post transitum ad easdem, & præcipuè textus *in l Mater C. ad Tertul.*, ex quo *Glosa in verb coniugium*, deducit distinctionem, & asserit quod quando succedit ante secundas nuptias pleno iure acquiras illa bona extrinsecus acquisita à filio prædefuncto, secus verò si succedat post secundas nuptias.

Margin: Limita ., nisi filius successisset Auo, vel Auiæ titulo oneroso.

An verò sub hac dispositione *l. fæmina, & l generaliter C de secundis nuptijs*, veniant bona, quæ Pater reliquit in suo testamento filio, in quo substituit pupillariter matrem filio impuberi, an scilicet, si mater ex substitutione pupillari per mortem filij eadē consecuta fuerit talia bona teneatur reseruare filijs prioris matrimonij? Dissidium magnum est inter DD. Probabiliter sentio matrem sic binnubam teneri bona illa, in quibus ex substitutione pupillari Patris successit filio prædefuncto reseruare filijs prioris matrimonii *Franciscus Aretinus cons. 40. in fine, Garronis auth ex testamento in noua edit. à n. 5 vsque ad 18. C. de secundis nuptijs, Sanchez de matrimon. lib 7 disp 89. nu. 15.* Colligitur inprimis *ex d. textu in auth de nuptijs §. hinc nos alia vers. sed quanta quidem col.* 4., vbi indefinitè dicitur, *& quanta quidem, quæ ex paterna substantia ad filium peruenerunt eorum solummodò habet vsum ad secundas omnino, siue prius, siue posteà veniens nuptias*; denegari autem non potest, quia illa bona, in quibus mater pupillariter substituta est filio impuberi peruenient ex substantia Paterna, deinde nota illud verbum, *& quanta quidem*, quod importat quidquid fuerit à Patre acquisitum: Deindè denegari non potest quin per illam substitutionem pupillarem mater illa bona liberaliter à priori marito acquisierit, cum potuerit illam pupillaritèr non substituere, quæ autem ex mariti liberalitate consecuta est per transitum ad secundas nuptias tenetur filijs prioris matrimonij reseruare per dictum textum *in l fæmina, & l generalitèr C. de secundis nuptijs*. Tandem, quia fortiori iure debetur matri legitima in bonis filij prædefuncti, quam illa substitutio pupillaris, seù bona ex illa substitutione eadem debita, quandòquidem legitima iure naturæ debetur, substitutio autem illa ex mera liberalitate substituentis; sed mater transiens ad secunda vota tenetur reseruare filijs prioris matrimonij legitimam, quam ex filio prædefuncto acquisiuit *Garronis in auth ex testamento in noua edit. n 29. C. de secundis nuptijs, Peregrinus cons. 78. nu. 4 vers. aliud est, Gutierez de matrim. c.109. n.6. & alij magis communiter*, quià iura allegata loquuntur de omnibus bonis viri, vel vxoris prioris matrimonij, inter quæ comprehenditur legitima, ergo &c. Neque obesse potest, si asseratur, quod testamentum illud, per quod pupillariter mater substituta est filio impuberi censeatur potius testamentum filij, quam Patris *Baldus cons. 42. ad euidentiam, & cons. 216. casus talis est statuto in fin. lib. 3. Boerius decis. 186. n. 2. Antonius Gabriel tom. 3. commun. opin. lib. 3. tit de secundis nuptijs concl. 3. n. 24.* mater autem succedens ex testamento filij acquirit plene bona ipsi relicta per tale testamentum, & quoad vsumfructum, & quoad proprietatem per textum *in auth. C. de secundis nuptijs*, quià tunc parens sic institutus bona illa capit instar cuiuscunque hæredis extranei; Non, inquam, obesse potest, quià gratis omninò dicitur, quod tunc succedat mater ex testamento filij, quandòquidem vniuersum ius, quod habet mater est ex substitutione pupillari mariti, & respe-

Margin: 36 Mater binnuba tenetur bona, in quibus ex substitutione pupillari patris successit filio prędefuncto reseruare filijs prioris matrimonij.

Margin: Rationes euincentes intentum.

respectiuè Patris filij, seu dependenter solummodò à voluntate eiusdem Patris, quam filius non potuit commutare, hocque ex liberali munificentia eiusdem.

Ex quibus omnibus potest deducere, quod si mater binnuba à filio fuerit instituta, hæcque successerit ex testamento

37 Mater binnuba acquirit pleno iure bona per filium prioris matrimonij sibi in testamẽto relicta.

eiusdem filij possit gaudere bonis sic per filium sibi ex testamento relictis, & quoad vsumfructum, & quoad proprietatem, nec teneatur filijs prioris matrimonij reseruare, sed possit pro libertate de illis disponere, quantumvis bona illa ex bonis paternis ad eundem filium deuenerint latè hoc probant *Sanchez d. lib. 7. de matrimon. disp. 89. nũ 41.*, *& Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c. 11. nu 356.* hocque colligitur *ex auth. de nuptijs § hinc nos vers. sic igitur* - Ibi - *Ita, & matri relinquens, siue institutionem, siue legatum*, hæcque verificantur, siue filius, vel titulo legati, vel fideicommissi matri relinquat, siue in Codicillo, siue in testamento, prout docent *Garronis d. auth. ex testamento in noua edit. n. 11., & seqq Antonius Gabriel tom. 3. commun. opin lib 3. tit. de secundis nuptijs concl. 3. nu. 20.*, siue etiam titulo donationis *Antonius Gomez l. 15. Tauri nu 1. Sanchez de matrimon. lib. 7. disp. 89. n. 41.*

Veniunt sexto bona, quæ Pater viuens assignauit filiæ communi ad nubendum, &

38 Amittit bona, quæ prior maritus filiæ assignauit ad nubendum, si hęc mortua fuerit mortuo etiam Patre constituente.

hæc prædecesserit absque descendentibus mortuo etiam Patre constituente: hæc etenim bona mater binnuba tenetur reseruare filijs prioris matrimonij *Azabedo lib. 5. recopil tit 1. l 4. n. 57.* verificatur etenim, quod ex bonis patris eidem matri binnubæ obuenerint, & sic locum habet textus *in d. l. fœmina C. de secundis nupt.* Sed hic oritur difficultas, an idem sentiendum sit quoad totam dotem, si hæc constituta fuerit filiæ communi nupturæ ex communibus vtriusque coniugis bonis, adeò vt prædefuncta eadẽ filia sine descendentibus, & etiam patre ex parte constituente teneatur mater binnuda eandem dotem quoad totum reseruare filijs prioris matrimonij, an verò tantum quoad partem correspondentem bonis per Patrem filiæ nupturæ relictis? Azabedo loco quo suprà sustinet teneri matrem binnubam reseruare totam dotem filijs prioris matrimonij, quià, ex quo eidem filiæ nupturæ assignata est, & collata facta est patri monium eiusdem filiæ, nec amplius consideranda, an relicta sit, vel à Patre, vel à Matre secundum partem. Ex aduerso *Sanchez* allegato causi-

39 Non tamẽ bona, quæ ipsa mulier eidem filiæ constituit in dotẽ simul cum bonis mariti,

dico innominato *d. lib. 7. disp. 89. num. 20.* sustinet teneri reseruare tantum partem, quæ contigit ex bonis paternis, reliquamque partem posse pro libertate disponere; nec inuitus huic Sanchez opinioni adhæreo, quandò quidem licet dos illa ex communibus mariti, & vxoris bonis constituta factum sit patrimonium filiæ nupturæ; non tollitur tamen quià eadem decedente sine descendentibus redire debeat ad fontem, ex quo processit iuribus sic disponentibus; sicuti igitur pars, quæ ex bonis paternis processit pleno iure redit ad eundem Patrem, non est, cur eodem iure pars, quæ è bonis maternis habita fuit ad eandem matrem non debeat reuerti.

Veniunt septimo bona, quæ alter coniugum secundo nubens consequitur ex bonis coniugis prædefuncti ex successione filij primi matrimonij, siuè immediatè, siuè mediatè, quatenus vnus filius succedat alteri prædefuncti, & coniux binnubus succedat huic, non enim solum tenetur reseruare filijs prioris matrimonij bona, in quæ successit ex obitu eius, cui successit, sed etiam bona, in quæ filius, cui successit, ius acquisiuit ex obitu alterius ante se defuncti *Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract c. 11. num. 262. Azabedo lib 5. recopil tit. 1. l 4* Ratio ex eo deducitur, quià hæc bona vere sunt paterna, & à priori coniuge obuenientia, & finis iurium obuiantium acquisitioni bonorum alterius coniugis prædefuncti respectu coniugis binnubi est, & fuit ne ob iniuriam priori coniugi illatam ipsius bonis ditesceret.

40 Amittit item bona, quæ consecuta est ex successione filij prioris matrimonij, siue immediate, siuè mediatè.

Quintum dubium est, an coniux transiens ad secunda vota non amittat bona sibi per priorem coniugem relicta ex quocunque titulo lucratiuo, si nulla proles ex primo matrimonio fuerit suscepta? Respondendum est absolutè non amittere. Expresè colligitur *ex l. fœmina in princip. C. de secundis nuptijs* - Ibi - *fœmina, quæ susceptis ex priori matrimonio filijs*, ergo nullis ex eodem susceptis filijs non amittet huiusmodi bona sibi per priorem maritum relicta. Consequentià probatur, primo, quià exceptio quoad filios susceptos ex priori matrimonio firmat regulã quoad non susceptos. Secundò, quià huiusmodi lex est pœnalis, & exorbitans à iure naturæ, quæ prior de restringenda est ad terminos secundum quos est concepta; lex autem loquitur quando filij ex priori matrimonio suscepti sunt. Confirmatur *ex auth. de nuptijs §. si verò expectas collat. 4.* Ibi - *Siquidem non habeat filios sine periculo est totum ex hoc*; Nec longe perquirenda est ratio, cur fœmina binnuba non extantibus, seu non susceptis filijs ex primo matrimonio non amittat bona sibi per priorem maritum collata titulo lucratiuo, cum illa expresè legatur in plerisque ex allegatis textibus, eaque est existentia, & fauor liberorum prioris matrimonij, & præcipuè *in d. l. fœmina C. de secundis nuptijs* - Ibi - *Quo illibata ad eos, quos statuimus liberos bona, & incorrupta perueniant*, cum qua concordat textus *in l. generaliter §. in*

41 Non amittit bona à priori marito relicta, si nulla proles ab eo fuerit suscepta.

his autem C. eod. tit. Ne quod fauore liberorum indultum est; si igitur hæc ratio cessat per non existentiam liberorum non est, cur cessare non debeat ea legis dispositio, vt latè probat *Tiraquel in tract. cessante causa num.* 130.

Sextum dubium est, an, si ex priori matrimonio suscepti fuerint filij eisdemque adhuc existentibus mater transierit ad secundas nuptias, & posteà eidem filij matri prædecesserint mater ipsa acquirat bona titulo lucratiuo sibi per priorem maritum collata. Videtur absolutè dicendum non acquirere, quod videtur colligi ex textu *in § si verò expectat auth. de nuptijs* Ibi, *si verò sit soboles, & filios ex hoc exoneratos viderit lex tunc omni largitate à viro ad eam veniente, eam secundum proprietatis priuat partem solum ei derelinquens vsumfructum*, quod idem colligitur *ibid. in verbo generalitèr*, vbi sic legitur. *Et generalitèr dictum est, quod omnis eam deserit proprietatis modus in ijs, quæ à priori viro, ad eam venerunt, & filij ea percipient, & proprietatis erunt Domini secundum tempus mox quo mater coniuncta est alij viro*, ex quibus iuribus deducitur, quod proprietas talium bonorum deferatur immediatè, & ipso iure ad filios prioris matrimonij, & per consequens eadem proprietate priuetur vxor, seù mater binnuba, ergò eandem amplius non recuperat decedentibus posteà eisdem filijs tum proptèr regulam, quod à priuatione ad habitum non detur regressus *arg. textus in l eius, qui §. finali, ff. de iure fisci, & in l. qui res §. aream in verbo perpetuum, ff. de solut.* tum proptèr regulam, quod semel exclusus semper censeatur exclusus *ad textum in cap. 1. §. quin etiam Episcopus, vel Abb in vsibus feudorum, Bartolus in l. fin. §. fin num. 2., ff. ad Senat. Consul. Tertul. Menochius cons.* 1152. *num.* 2. Nihilominus absolutè sentiendum est decedentibus filijs ante mortem matris, licet post secundas nuptias eiusdem matrem ipsam acquirere proprietatem bonorum sibi à priori marito titulo lucratiuo collatorum, & vsumfructum quo gaudet eadem mater consolidari, cum eadem proprietate *Sanchez de matrim lib. 7. disp. 89. num. 37. Mangil. de imput. quæst. 7. num. 31. Carolus Antonius de Lucca in obseru. ad decis. Franci 655. sub num. 2. Gabriel commun. concl. tit. de secundis nuptijs concl. 3. nu 29. Natta cons.* 519. *num.* 3. *Trentacinque var. resol. lib. 3. tit. de matrimon. resol 3. num* 8. *Eminentissimus de Luca in tract de dote discurs.* 130. Expresè colligitur *ex l. femina § illud C. de secundis nuptijs. Ibi Quod, si nullam ex priori matrimonio habueris successionem, vel natus natiuè decesserint omne, quod quoque modo perceperis, pleno proprietatis iure obtineat, atque in ijs mancipandi dominij, & testandi circa quem voluerit liberam habeat potestatem.* Hoc idem clarè etiam colligitur *in § hoc autem auth. de non elig. mul. secundo nub.*, vbi disponitur, quod, si mulier in viduitate alienet proprietatem donationis, seù lucri talis alienatio stet in suspenso, ita vt si præmoriantur filij teneat alienatio, si autem prædecedat mater, talis alienatio non sustineatur, sed filij valeant proprietatem alienatam reuocare, quod rursus legitur *in §. quoniam infirmat auth. de nuptijs, & in auth., sed & si quis C. de secundis nupt.*; & etiam in hoc non locum habet causa finalis legis vetantis vxorem binnubam acquirere proprietatem bonorum sibi per priorem maritum titulo lucratiuo collatorum, quandòquidem finis legis est fauor liberorum prioris matrimonij, qui militare nequit, si ijdem filij matri prædecesserint; Neque obstare potest, si asseratur, quod causa adæquata talis iuris prohibentis non sit solus fauor filiorum præcedentis matrimonij, sed etiam iniuria per secundas nuptias illata animæ prioris mariti, & etiam eisdem filijs, quæ etiam militat, si ijdem prædecesserint matri; Non, inquam, obstare potest, quandòquidem causa finalis dupliciter potest considerari, vel scilicet, quatenus respicit causam, ob quam inducitur huiusmodi pæna, vel quatenus supposito delicto respicit fauorem personæ in quam resolui debet id, quod per delinquentem amittitur; licet autem causa finalis, primo modo sumpta respiciat vtrumque, & scilicet fauorem filiorum prioris matrimonij, & iniuriam eisdem illatam, sumpta tamen secundo modo non respicit nisi fauorem filiorum, qui propterea, si prædecesserint consolidant in matre binnuba proprietatem bonorum eidem relictorum per Patrem cum vsufructu, quantumvis verificetur causa finalis adæquatè motiua primo modo sumpta, proptèr defectum subiecti in quo fauor ille debet recipi. Dici etiam potest cum *Caponio discept. forens. tom 3. discept. 199. num. 18. Sanchez de matrimon. lib. 7. disp. 89. num. 35.*, quod licet duplex sit ratio huiusmodi iuris, tamen ita coniunctim requiritur, vt neutra sola sufficiat nempè iniuria illata ob secundas nuptias, & filios superstites esse quorum fauori prospicitur.

42 Si proles, quæ extitit prædecesserit ad ipsam non amittit bona sibi à priori marito relicta

Finis legis priuantis est fauor liberorum.

Instantia proposita, & dissoluta

Septimum dubium est, (& in hoc consistit ratio, quæ pro aduersa parte afferebatur in præcedenti dubio) quomodo subsistere possit, quod mater transeundo ad secunda vota immediatè, & ipso iure amittat proprietatem bonorum sibi per priorem maritum relictorum, & deindè mortuis filij; ipsa superstes eandem proprietatem reassumat, cum à priuatione

43 Quomodo vxor binnuba acquirat proprietatem bonorum, quam amiserat.

ad

ad habitum non detur regreſsus ex allegatis iuribus, & ſemel excluſus ſemper cenſeatur excluſus? Sed ad hoc erit facilè reſpondere, ſi aſseratur huiuſmodi regulas procedere tantum in excluſionibus, & priuationibus abſolutis, & irreuocabilibus, non autem in ſuſpenſiuis, & quæ pendent à futuro euentu, quemadmodum docetur *in* §. *ſi ab hoſtibus Inſtit. Quibus mod. ius patron. pot ſol.*, & ita in terminis noſtris concludit *Sanchez de matrimon. lib. 7. diſp. 89. num 37.*, & ſimili obiecto ſatisfacit poſt alios adductos, *Ciriacus in contron. 367 num. 49.*

Octauum dubium eſt, an ea, quæ dicta ſunt, quandò filij præcedentis matrimonij præmortui ſunt ſuperſtite adhuc matre binnuba verificentur etiam, ſi vltimus ex filijs prioris matrimonij ante obitum diſpoſuerit per vltimam ſuam voluntatem de omnibus ſuis bonis, & iuribus ſibi competentibus in fauorem tertiæ perſonæ, & mentionem fecerit etiam de proprietate bonorum, quæ ex patrimonio proprij Patris titulo lucratiuo deuenerunt ad matrem binnubam; Bologninus *addit. ad Matteſyllanum de ſucceſsionibus ab inteſtat. art. 2. principali memb. 1. nu. 11. Garron rub. C. de ſecundis nuptijs in noua edit. remed. 3. ad euitandas pænas ſecundo nubentium nu. 224., & auth. ex teſtamento num 79. C. eod. tit.* ſentiunt, quod, quamvis hæredes ab inteſtato non ſuccedant in proprietate bonorum illorum, ſed hæc fiant pleno iure matris binnubæ, ſi tamen ex teſtamento per filium vltimum prioris matrimonij inſtituuntur in omnibus iuribus, & præcipuè in illa proprietate bonorum re vera in illa ſuccedant, & excludant matrem binnubam. Rationem huiuſmodi DD. in eo fundare exiſtimo, quià ex vna parte per illas ſecundas nuptias iniuria filiorum prioris matrimonij, ſeù aduerſus ipſos conſummata eſt, ex alia maximus ipſorum fauor eſt, quod de illis bonis poſsint pro libertate diſponere. Bartolus verò *in auth. de non eligendo ſecundo nubentes* §. *hoc autem nu. 1., & 2 collat. 1. Baldus in auth. ex teſtamento num. 2. C. de ſecundis nupt. Ancharanus cap. fin. num. 9 quæſt. 2. de ſecundis nupt. Decius cap. Eccleſia in noua edit. num. 124. verſ. item intelligitur de conſtit. Angelus de Aretio Inſtit. de ſenat. Conſ. Tertull.* §. *præſeruatur num. 16. verſ. item dubitari poteſt*, & alij plures apud *Sanchez lib. 7. diſp. 89. num. 37. Mangil. quæſt. 7. num. 31. Carolus Antonius de Lucca in obſeruat. ad deciſ. Franchi obſeru. 655.* ſuſtinet etiam in hypotheſi teſtamenti, & inſtitutionis hæredis proprietatem in fauorem matris binnubæ conſolidari cum vſufructu, & fieri eiuſdem matris, quibus libens adhæreo, & fundamentum huius reſolutionis deduco ex §. *quoniam infirmus auth. de nuptijs* - Ibi - *Quis enim hoc etiam infringat filijs, quibus ſolis hæc ſeruauimus, non exiſtentibus*, vbi nota illam particulam, *ſolis*, quæ reſtringit fauorem ad expreſsos, & omnes alios excludit *l. his ſolis C. de reuoc. donat.*, & efficit, vt ius ſit merè perſonale. Vlterius deduco *ex l. hac edictali* §. *his illud verſ. hoc quoque cauat. C. de ſecundis nupt.*, vbi adducitur ratio propter, quam ob intentum filiorum præcedentis matrimonij mater binnuba reſtauratur in lucro proprietatis bonorum ſibi per priorem maritum collatorum amiſso - Ibi, *vt ad eandem lucrum redeat luctuoſum*; quæ ratio æquè militat, ſiuè vltimus filius prioris matrimonij alijs ſuperſtes prædeceſserit matri teſtatus, ſiuè inteſtatus, cum eo tendat ne matri afflictæ ob intentum filij addatur afflictio amiſsionis irreuocabilis proprietatis eorundem bonorum.

44 Acquirit illam proprietatem bonorum nonobſtante, quod vltimus filius in illa ſibi inſtituerit hæredem.

Nonum dubium eſt, an, ſi filij prioris matrimonij conſenſerint ſecundis nuptijs propriæ matris teneatur adhuc mater illis reſeruare proprietatem bonorum ſibi per priorem maritum, & reſpectiuè eorum Patrem reſeruare. Hoc dubium ſic generatim expoſitum ſecundum varios ſenſus poteſt examinari; primo, quatenus filij prioris matrimonij præcisè conſenſum præbuerint ad vlteriores nuptias matris; ſecundo, quatenus non ſolum conſenſum præſtiterint, ſed etiam, quatenus ipſi auctores fuerint, vel promouerint ſecundas matris nuptias; tertio, quatenus non ſolum promouerint, ſed etiam remiſerint ius, quod in bonis à Patre prouentis in matrem titulo lucratiuo habent. Iuxtà primum, & ſecundum ſenſum *Sarmiento lib. 1. ſelect. cap. 4 nu. 1. 2., & 4.* aſſerit matrem binnubam adhuc teneri prædicta bona reſeruare filijs prioris matrimonij. Rationem ex eo deducit, quia conſentire, & cooperari ſecundis nuptijs propriæ matris, & cedere iuri, quod filij habent ad prædicta bona ſunt, quid inter ſe omninò ſeparabile, & primum poteſt eſse ſine ſecundo; Primum eſt debitum, conforme iuri naturæ, & diuino; ſecundum omninò liberum; In ordine ad primum ſibi filij non præiudicant, quià conſentiunt actui, qui ſine ipſis peragi poteſt *arg. l. Caius cum ibi notatis, ff. de pignor. act., & l. qua dotis ff. ſoluto matrim. Tiraquel. de retract. lignag.* §. *1. gloſ. 9. num. 149.* Nihilominus abſolutè ſentiendum exiſtimo, quod ſiuè liberè conſentiant filij ſecundis nuptijs matris, ſiuè eiſdem cooperentur, ſiuè etiam cedant iuri ſuo in ordine ad prædicta bona non teneatur mater binnuba filijs prioris matrimonij reſeruare proprietatem bonorum ſibi per priorem maritum

45 Si filij prioris matrimonij, & ſenſerint ſecundis nuptijs matris hæc pleno iure acquirit bona ſibi per priorē maritum relicta.

maritum titulo lucratiuo collatorum. In hanc nostram sententiam propendent *Romanus singul. 248. incip. in scis*, *Decius l. nemo fraudare, ff. de reg. iur., & cons. 206. num. 3. vol. 2. Cremensis sing 74. si maritus legauit, Boerius decis. 185. num. 20. Garronis rub. de secundis nuptijs in noua edit. n. 116. remed. 2. ad euitandas pœnas secundo nub. Antonius Gabriel. tom. 3. comm. opin. lib. 3. tit. de secundis nuptijs concl. 3 nu. 36. Simon de Pretis de interpret. vlt vol lib. 1. interp. 1. circa legata dub. 10. num. 120. Menochius cons. 156. num. 13. vol. 2.* Ratio ex eo deducitur, primo quia consensus ille, & cooperatio præstita per filios prioris matrimonij debet aliquem effectum præstare supra id, quod competit eidem matri independentèr ab eodem consensu, sed matri liberum est secundo nubere quoad substantiam independentèr ab eodem consensu filiorum, ergò accedente eorum consensu, seù cooperatione erit liberum nubere sine pœna hoc est sine amissione proprietatis bonorum sibi per priorem coniugem collatorum. Secundò, quia huiusmodi pœna amissionis proprietatis quoad bona sibi per priorem maritum collata inducta est potissimum proptèr iniuriam collatam filijs prioris matrimonij; sed posito consensu eorundem filiorum, & multo magis cooperatione ad secundas nuptias matris cessat huiusmodi iniuria iuxtà tritam regulam, quod scienti, & consentienti non fit iniuria, ergò &c. Neque obesse potest ratio, quæ ex aduerso afferebatur, quod scilicet non contradicens actui, qui absque eo geri potest, seù consentiens præstet id, quod est debitum de iure naturæ, & diuino; Non, inquam, obesse potest, quia aliud est non contradicere, seu non posse impedire, aliud est positiuè consentire; primum est debitum, & conforme iuri diuino, & naturæ, non sic secundum; adeòque &c.

46 Hic disputant primo DD., an ad euitandam hanc pœnam in matre binnuba requiratur expressus consensus filiorum prioris matrimonij, an verò sufficiat tacitus consistens, vel in eo, quod filius nunquam conquestus fuerit de secundis parentis nuptijs, vt volunt nonnulli, vel in eo, quod filij valde diligebant vitricum, vel nouercam, vt sentiunt alij. Affirmare videntur quoad hunc effectum vitandæ pœnæ *Decius cons. 206. num. 4. & 5. vol 2. Antonius Gabriel tom. 3 commun. opin lib. 3. tit. de secundis nuptijs concl. 1. nu 36 Menochius cons. 156. nu. 16. vol. 2.* Nihilominus quoad tacitum consensum iuxta exempla adducta probabilius arbitror non sufficere *Garronis rub. C. de secundis nuptijs in noua edit. num. 118. vers., sed an sufficeret, Perez lib. 5. ordinam. tit. 1. l. fin. vers. item tenetur, Azebedo, lib. 5. recop. tit. 1. l. 4. num. 36. Sanchez lib. 7. disp 89. num. 44.* Ratio ex eo deducitur, quia, quod filij non contradixerint, vel non conquesti fuerint de secundis parentis nuptijs, seù etiam prædilexerint vitricum, seù nouercam non inducit eorum consensum, sed quod solum acquieuerint actioni, cui, nec de iure naturæ, nec de iure diuino poterant obsistere; & in hoc valet regula, quod non contradicens actui, qui absque eo geri potest non censeatur consentire, & non contradicendo nullam sibi inferat præiudicium per textum *in l. Caius, ff. de pignor. act., & l. qua dotis, ff. sol. matrim.* Dixi quoad exempla adducta, nam si concurrant aliæ circunstantiæ, alijsque actus positiui, qui secundum se inferant non solum consensum negatiuum hoc est non contradictionem, sed etiam positiuum, hoc est positiuam approbationem, tunc non negarem talem consensum sufficere, & in hoc valeret regula Quod taciti, & expressi eadem sit ratio, & iudicium Sed, an sufficiat aliquorum filiorum prioris matrimonij consensus, an verò requiratur consensus omnium ad euitandas huiusmodi pœnam; sentio absolutè ad euitandam adæquatè hanc pœnam requiri consensus omnium, vndè altero tantum annuente, & consentiente euitatur pœna solummodò quoad portionem ad istum pertinentem non quoad portionem alijs contingentem. In hoc consentiunt *Garronis rub. C de secundis nupt. remed. 2 ad euitandas pœnas secundo nubentium in noua edit. num 121. Azebedo lib. 5. recopil. tit. 1. l. 4. num. 36. Sanchez de matrim lib. 7 disp 89. num. 45.* Ratio ex eo deducitur, quia agitur de interesse omnium filiorum prioris matrimonij, & vnusquisque ius habet ad suam contingentem portionem, ergò consensus vnius, vel alterius poterit ipsi solummodò præiudicare non alijs dissentientibus, quia cum de omnium præiudicio agatur omnium consensus requiritur. Hoc tamen hic cautè aduertendum est, quod ad hoc, vt filij præbentes consensum secundis parentis nuptijs sibi præiudicent requiratur, quod fuerint puberes, & certiorati de iure sibi competente *Boerius decis. 185. num. 23. Baez de non melior. filiab. cap. 10. num. 57.* Ratio ex eo deducitur, quia impuberum, & ignorantium consensus non habetur pro libero. Quid verò dicendum sit, si consensus impuberum auctoretur assistentia, & consensu tutoris; Sentit *Antonius Gabriel tom. 3. commun. opin. lib. 3 tit. de secundis nuptijs concl. 1. nu. 36.* sufficere ad eximendam matrem binnubam ab hac pœna. Congruentius alij sentiunt non sufficere, cum in valdè præiudicialibus pupillis, & minoribus consensus tutorum, &

46 Non sufficit consensus tacitus quomodocunque.

47 Si concurrant cum consensu tacito aliæ circunstantiæ probabilius, liberatur mater binnuba ab hac pœna.

48 Requiritur consensus omnium filiorū ad liberādam matrem adæquatè ab hac pœna.

49 Filij ad præbendū hunc consensum debent esse puberes

50 Nec sufficit assistentia tutoris si esset impuberes.

& curatorum non conferat, sed vlterius requiratur Iudicis decretum.

Disputant secundo, an, si filij prioris matrimonij prædecesserint dum tamen superstites sunt eorundem filiorum filij, qui respectiuè ad matrem binnubam sunt Nepotes, an, inquam sufficeret ad matrem binnubam eximendam ab hac pœna consensus eorundem nepotum superstitum. Videtur prima fronte negandum per textum *in §. quoniam infirmas auth. de nuptijs*, vbi filijs prioris matrimonij reseruatur proprietas bonorum matri relictorum per priorem coniugem, & respectiuè eorum Patrem priuatiuè quoad alios omnes. Ibi - *Quis enim hoc etiam infringat filijs, quibus solis hac seruauimus, non existentibus*: illa etenim particula *solis* dispositionem restringit ad expressos, & alios omnes excludit per textum *in l. his solis C. de reuoc. donat.*, & efficit, vt ius sumere personale. Si igitur hæc dispositio restringitur ad solos filios prioris matrimonij priuatiuè quoad alios omnes sequitur, quod sicuti illis solis competit hoc ius, ità & eisdem solis competat præstare consensum ad effectum, vt mater binnuba euitet hanc pœnam. Nihilominus absolutè sentiendum existimo prædefunctis filijs prioris matrimonij, & superstitibus nepotibus respectu matris binnubæ, qui sint eorundem filiorum filij consensum Nepotum præstitum auunculæ, vt transeat ad secundas nuptias eidem suffragari ad euitandam pœnam amissionis proprietatis bonorum sibi per priorem coniugem collatorum *Garronis rub. C. de secundis nuptijs rem. 2. ad euitandas pœnas secundo nubentium num. 117. vers. sed. an id Menochius conf. 155. nu. 22. vol. 2. Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 89. num. 46.* Ratio ex eo deducitur primò, quià filij respectu Patris non sunt hæredes quomodocunque, sed hæredes sui, & necessarij, & repræsentant personam patris, siue in realibus, siue in personalibus iuribus, & reseruatio facta à iure quoad proprietatem talium bonorum cedit in eorum vtilitatem. Secundò, quià superstitibus nepotibus, nec consensum præstantibus secundis parentis nuptijs proprietas bonorum per priorem maritum collatorum auunculæ ad ipsos deuoluitur, ergo ipsis consentientibus non ad ipsos deuoluitur, sed consolidatur cum vsufructu in fauorem auunculæ. Ad rationem, quæ ex aduerso afferebatur dicendum est ad textum *in §. quoniam infirmas auth. de nuptijs per ly solis* intelligi dispositionem legis restringi ad solos filios, & excludere quoscunque extraneos, non tamen immediatè descendentes ab eisdem filijs, tum isti, tum illis habeantur pro vna, & eadem persona quoad effectum successionis in iuribus, & in fauorabilibus nomine filiorum veniant etiam nepotes.

51 Mortuis filijs prioris matrimonij sufficit consensus filiorũ ipsorum ad euitandum in matre binnuba hanc pœnam.

Disputant tertiò, an ea, quæ dicta sunt de filijs prioris matrimonij consentientibus secundis parentis nuptijs, æquè intelligenda sint de altero parente prædefuncto, si ante obitum consenserit, vt coniux superstes transire posset ad secundas nuptias, adeò vt idem coniux superstes habito tali consensu à coniuge prædefuncto, si transeat ad secunda vota non teneatur reseruare proprietatem bonorum sibi per coniugem prædefunctum relictorum filijs prioris matrimonij. Sarmiento *lib. 1. selectarum c. 4. nu. 3.* asserit teneri reseruare, nisi vltrà consensum coniux prædefunctus dixerit expresè se velle, vt alter coniux non teneatur per transitum ad secundas nuptias eandem proprietatem reseruare; atque eisdem rationibus mouetur quas nos retulimus supra pro eodem Sarmiento in dubio nono, quem tamen reiecimus. Nihilominus respondendum est habito consensu à priori coniuge superstitem transeuntem ad secundas nuptias non teneri reseruare proprietatem illam filijs prioris matrimonij; atque in hanc opinionem consentiunt *Baldus conf. 42. ad euidentiam num. 1. vol. 3. Paulus in auth. cui relictum n. 5. C. de indict. vid. Præpositus c. fin. num vlt. de secundis nupt. Romanus sing. 248. con. 219. num. 5. Garronis rub. C. de secundis nupt. in noua edit. remed. 1. de pæn. 2. nubent. n. 112. Villalobos in com. opin. lit. B. n. 36. & alij apud Sanchez lib. 7. disp. 89. n. 49.* Ratio ex eo deduci potest, quià in ea hypothesi cessat iniuria, quam iura potissimum respexerunt, illata coniugi prædefuncto, quià scienti, & consentienti non fit iniuria; Neque obesse potest, si asseratur, quod iura non solum induxerunt huiusmodi pœnas ob iniuriam coniugi prædefuncto illatam, sed etiam ob iniuriam illatam filijs prioris matrimonij, potissimum cum pœnæ inductæ respiciant eorundem filiorum fauorem, adeòque requiritur etiam eorundem consensus ad euitandas huiusmodi pœnas; Non, inquam, obesse potest, quià cum huiusmodi bona sint propria, & liberal, seu fuerint talia respectu coniugis, qui prædecessit, & potuerit de illis disponere independenter à voluntate filiorum, vtique etiam independenter ab illa cedendo iniuriæ sibi per futuras nuptias inferendæ, eisdemque nuptijs consentiendo potuit pleno iure in coniugem binnubam transferre; & sicuti, prout assentitur idem *Sarmiento loc. cit.* vxor binnuba eximeretur à pœna amissionis proprietatis bonorum sibi per priorem coniugem relictorum, si prior coniux ante obitum nedum consensum præbuerit secundis nuptijs alterius coniugis superstitis, sed etiam dixerit *Nolo superstitem amittere bonorum proprietatem*, vt etiam dicit *Glosa auth. de nuptijs in princip. verbo sine vir col. 4. Angelus*

52 Si prior maritus ante obitum facultatem fecerit vxori superstiti transeũdi ad secũdas nuptias hæc euita hanc pœnam.

Obiecta proposita, & dissoluta.

lus de Perusio repet. l. mater n 4. C. ad Tertul. non obstante, quod non intercesserit consensus filiorum prioris matrimonij, quibus præsumitur inferri iniuria, & in quorum fauorem inducta est illa pœna; ità, si consensum præbuerit ad secundas coniugis superstitis nuptias intelligenda est coniux exempta à pœna talis amissionis non obstante, quod filij prioris matrimonij non consenserint, quandòquidem ipsorum iniuria æquè esset, siuè Pater præcisè consenserit, siue etiam expressè vxorem binnubam exemerit à tali pœna; vndè dici potest, quod iniuria filiorum fundetur radicaliter in iniuria patris, quâ propterea remissa per consensum præstitum ab eodē Patre intelligitur etiā remissa quodamodo iniuria eorundem filiorum in illa radicata, præcipuè cum filij nequeant retractare dispositionem, & cessionem Patris.

Disputant quartò, an ea, quæ dicta sunt in præcedenti mox posita dispensatione æquè intelligenda sint in ordine ad pœnas statutas contra fœminas præpropere transeuntes ad secundas nuptias intra annum luctus, de quibus in præcedenti prænotione. Per ea, quæ infra dicentur nempè pœnas contra præpropere nubentes intra annum luctus correctas esse per ius canonicum vix potest in hoc esse difficultas. Præscindendo tamen ab hac correctione, Baldus *in l. 1 num 8. C. de secundis nuptijs, Præpositus c. fin. nu. vlt. de secundis nuptijs, & alij* sustinent non obstante consensu mariti fœminam transeuntem ad secundas nuptias intra annum luctus non euitare pœnas, eo quià sic festinanter nubere est contra bonos mores saltem ciuiles per textum *in d. l. 1 C. de secundis nuptijs* aduersus quos non potest testator disponere. Alij verò arbitrantur habito consensu prioris mariti vxorem sic festinantèr nubentem euitare pœnas *Paulus l. filium, quem n 3. in princip. C. famil. Ercisc. Decius rub. C. de secundis nupt. nu. 8. Antonius Gabriel tom 2. comm. opin. lib. 3 concl. 1. nu. 22. Ripa l. fœminæ in princip. q. 13. n. 27. in noua edit. C. de secundis nuptijs*. Mouentur ea ratione, quià huiusmodi pœnæ inductæ sunt ob iniuriam mariti ob festinatas illas nuptias. Sed præscindendo à correctione iuris canonici probabiliorem arbitror primam opinionem, quià iura grauiores induxerunt pœnas aduersus festinatas nuptias, ac aduersus nuptias secundas simpliciter non nisi, quià festinatæ nuptiæ sunt contra bonos mores ciuiles, & indicant prauum concupiscientiæ animum &c.

53 Non euitat pœnas contra nubentes intra annum luctus, si intra talē annum nubat etiam ex facultate mariti.

Disputant quinto, an, si coniux præmortuo altero transeat ad secundas nuptias de licentia Principis euitet pœnas à iure præscriptas, aduersus secundo nubentes, adeovt non teneatur reseruare proprietatem bonorum sibi titulo lucratiuo per priorem maritum collatorum. Glosa *in cap. rescriptum verbo petenti is quast. 2.* existimat per illam Principis licentiam solum concedi, vt euitet pœnas secundo nubentium intra annum luctus, puta pœnam infamiæ, non autem pœnas, quæ inducuntur in fauorem filiorum ob transitum ad secundas nuptias simplicitèr; atque iuxtà hunc sensum intelligit solummodò textum *in l. solet, ff. de his, qui notantur infamia*. Ex aduerso *Decius in l. 1. num. 10., & 21. C. de secundis nuptijs, Garronis rub. C. de secundis nuptijs in noua edit. remed. 5 contra pœnas secundo nubens n. 129.* arbitrantur ex tali Principis licentia fœminam secundo nubentem vitare huiusmodi pœnas per textum *in d. l. solet ff. de his qui notantur infam* qui deindè respondentes obiecto aduersantium, quo asserunt Principem per talem licentiam solum abrogare pęnis infamiæ alijsque contra festinanter nubentes, non autem pęnis, quæ cedunt in aliorum fauorem asserunt, quod cum hodie pęnæ contra festinanter nubentes sint sublatæ per ius canonicum, & priuilegium Principis debeat aliquod operari per textum *in cap. si Papa de priuil. in 6.* vtique talis Principis licentia referri debeat, ne sit inanis, & vacua, ad pœnas contra secundo nubentes simpliciter.

54 Si nubet ex facultate Principis, an euitet has pœnas duplex sententia.

PRÆNOTIO VI.

De alijs pœnis contrà secundo nubentes in fauorem filiorum.

SVMMARIVM.

Mulier transiens ad secundas nuptias ipso iure priuatur tutela filiorum prioris matrimonij. 1.

Hæc pœna non afficit patrem transeuntem ad secundas nuptias. 2.

Mulier binnuba amittit etiam munus curatricis in ordine ad eosdem filios. 3.

Probabilius per mulierem binnubam non amittitur tutela per sola sponsalia. 4.

Amittitur per matrimonium, quantumvis non fuerit consummatum. 5.

Probabilius amittitur per matrimonium irritum, si fuerit consummatum. 6.

Per secundas nuptias amittit tutelam, quantumvis testamentariam. 7.

Mulier binnuba amittit educationem filiorum prioris matrimonij. 8.

Hanc pœnam incurrit ipso iure. 9.

Mulier vidua nubens secundo contra iuramentum præstitum de non nubendo in susceptione tutelæ non reddita ratione tutelæ incurrit omnes pœnas contra nubentes intra annum luctus. 10.

Pre-

Probabilius mater binnuba excluditur à tacita substitutione pupillari. 11.
Quid sit substitutio pupillaris expressè, & quod tacite, & quos effectus vtraque pariat. 12.
Mulier binnuba amittit iura, & priuilegia honoris, & dignitatis prioris matrimonij. 13.
Mater, si fuerit pauper, & filij diuites per transitum ad secundas nuptias priuatur iure exigendi ab ijsdem filijs dotem. 14.
Mulier binnuba non potest etiam titulo ingratitudinis reuocare donationem factam filijs excepto triplici casu. 15.
Hac pœna non extenditur ad maritum binnubum. 16.
Mater binnuba nequit exemplariter substituere filio mentecapto, surdo, muto, & prodigo. 17.
Quid sit exemplaris substitutio. 18.
Soluuntur rationes opposita. 19.
Pater rogatus ab Auo restituere hereditatem filijs, si transeat ad secunda vota, tenetur satisdare de eadem restituenda. 20.

IN immensum protraheretur precedens prænotio, si singulas pęnas in fauorem filiorum contra secundo nubentes cum suis qualitatibus essent examinandę in eadem. Quamobrem plures pęnas, pleraque ad ipsas pertinentia placuit ad præsentem transferre.

1 Priuatur tutela filiorũ prioris matrimonij.

ASSERTIO I. Mater transiens ad secundas nuptias ipso iure priuatur tutela filiorum prioris matrimonij *Fontanella de pact. nuptial. clauf* 5. *glos*. 8. *p*. 11 *num* 8. *Sanchez de matrimon lib*.7 *disp*. 88. *num*.4. *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c*.11. *n* 268.

Expressè euincitur *ex auth. vt sine prohibitione verf. propterea igitur collat*.7.*& l. fin. & auth sacramentum C. quando mulier tutela offic.*, nec incongruæ rationi huiusmodi iura innituntur, quandòquidem vehemens, & efficacissima pręsumptio est, quod fæmina sic secundo nubens alijs nuptijs distracta negligat filiorum præcedentis matrimonij curam, eorumque bona in commodum posterioris matrimonij cum illorum iactura disperdat.

Ipso iure priuatur tutela.

Dixi, *ipso iure*, quidquid ex aduerso nonnulli dixerint eo moti fundamento, quod nullus textus sit assignabilis inducens ipso iure hanc tutelæ priuationem, nam iura *in l. fin. C. quando mulier, & auth. Sacramentum eod. tit.* potius indicant mulierem sic nubentem esse expellendam, quam intelligi expulsam; Nihilominus firmiter tenendum est ipso iure induci *Speculator tit. de tutore §. nunc dicendum n*.5. *Garronis auth. eisdem panis in noua edit. nu*. 26, *C. de secundis nups. Glosa l. omnem* 6 *in fin. C. ad Tertul Bartolus in l si quis sub conditione n*. 27. *in fin. ff. de test. tut.* Pluribus iuribus, & rationibus hoc probat *Sanchez de matrim lib*.7. *disp*.88. *n*. 10., ad quem vos remitto. Nobis hæc vnica ratio sufficiat, quia, cum defertur matri viduæ tutela filiorum, iura exigunt sacramentum, quo futuris nuptijs renutiet, quod indicat tutelam eidem deferri sub conditione, si non transeat ad secundas nuptias, sed tutela collata sub conditione cessante, seu non adimpleta conditione ipso iure expirat, per textum *in l tutor datus in princip. ff. de test. tut.*, ergo &c.

Hæc pœna amissionis tutelæ, an æquè afficiat patrem binnubum, ac matrem transeuntem ad secundas nuptias dissidium magnum est inter DD. Contendunt aliqui hanc controuersiam esse de subiecto non supponẽte, quandòquidem Pater, dum viuit, habet plenam administrationem omnium bonorum filij, & vsumfructum, cui propterea non tenetur reddere rationem. Nihilominus hæc controuersia potest habere locum in aliquibus casibus, de quibus dubitatur, an per transitum ad secundas nuptias illam filiorum tutelam amittat. Primus casus esse potest in ordine ad bona castrensia, & quasi castrensia filiorum, in quibus nullum ius habet, nec quoad proprietatem, nec quoad vsumfructum, in ordine ad quæ propterea potest constitui Tutor. Secundus casus, quem refert *Sanchez lib*. 7. *de matrimon disp* 88. *nu*. 12. est, quando filij sunt emancipati per textum *in l si infanti C. de iure delib. & ibi Bartolus*. In ordine igitur ad hos casus communius sentiunt, & quidem rectius Patrem binnubum non amittere tutelam filiorum *Baldus auth eisdem panis n*.8. *C. de secundis nupt Angelus l. ex facto nu* 4 *ff de vulg. Pinellus l. fin. n*. 15. *C de bonis matern* Ratio ex eo deducitur primò, quia hæc lex vtpotè pænalis strictè est interpretanda, nec extendenda vltra expressa, sed præcisè loquitur de matre binnuba, non de Patre, ergo &c. Secundò, quia non eadem militat ratio de Patre binnubo, quæ militat de matre, quandòquidem amor paternus erga filios non ita facilè diuellitur, sicuti maternus, cum fæminæ, vtpotè leuioris naturæ, & imbecillioris iudicij nouarum nuptiarum amore facilè rapiantur, ac nouis distrahantur nullo habito respectu ad præterita.

2 Hæc pœna non afficit Patrẽ transeuntem ad secundas nuptias.

An verò ea, quæ dicta sunt respectu matris binnubæ quoad amissionem tutelę æquè intelligenda sint quoad amissionem curationis, est affirmandum, prout affirmant *Sanchez de matrimon. lib*. 7. *disp*. 88. *n*. 11. *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c*. 11 *nu*. 268., qui ea ratione innituntur, quod dispositum in vno locum habeat in alio, cum militet eadem ratio præsumptionis incuriæ ob amorem diminutum per textum *in l. quod si nolis §. quod*

3 Mulier binnuba amittit etiam munus curatricis in ordine ad eosdem filios.

quod in Procuratore ff. de adil. edict. Pro intelligentia eorum, quæ hic dicuntur aduerte munus Tutoris differre ab illo curatoris, quod Tutor datur solummodò in ordine ad pupillos, curator verò in ordine etiam ad adultos, qui careant perfecto iudicio in ordine ad administrationem suorum bonorum, puta ad furiosos, & mentecaptos, prodigos &c.

Circa hanc tutelæ amissionem per transitum ad secundas nuptias multæ insurgunt rationes dubitandi, quas mox profero, & expendo. Prima est, an amittatur præcisè per sponsalia secundo contracta post obitum prioris mariti, an verò requiratur matrimonium formaliter per verba de præsenti contractum. Secunda, an amittatur eo ipso, quod matrimonium contractum est per verba de præsenti, an verò vlterius requiratur, quod fuerit consummatum. Tertia, an ea pæna incurratur per matrimonium secundum contractum, quantumvis fuerit irritum. Quarta, an per talem transitum ad secundas nuptias amittatur etiam tutela testamentaria, hoc est relicta per testamentum prioris mariti, de quibus omnibus latè agit *Sanchez de matrimon. lib. 7. disp. 88. à num. 5. vsque ad 10.*

Rationes nonnullæ dubitandi.

Ad primam maximum dissidiũ est inter DD. Aliqui affirmant per sola sponsalia amitti tutelam filiorum *Bartolus auth. sacramentum n. 3. C. quando mulier tutela officio Angelus §. actionum n. 41. instit. de action.* Fundamenta huius opinionis sunt primò, quià non concederetur tutela matri, nisi sponderet abstinentiam à secundis nuptijs, ergo eo ipso, quo animum indicat absolutè ad easdem transeundi priuatur eadem tutela. Secundò, quià eo ipso, quod contrahit sponsalia iam intelligitur suspecta de declinatione amoris erga filios prioris matrimonij, & est vehemens præsumptio, quod negligat curam, & tutelam eorundem filiorum. Alij ex aduerso sustinent non priuari tutela, donec matrimonium fuerit completum per verba de præsenti *Speculator tit. de tutore §. nunc dicendum nu. 4. Menochius de arbit. lib. 2. cas. 151. nu. 7. Gutierez de tutel. prima part. c. 9. n. 2. Ruinus consil. 87. n. 3. vol. 5.* Rationes huius opinionis in eo consistunt primò, quià iura loquentia de hac amissione tutelæ sistunt in nuptijs contractis per textum *in auth Sacramentum C. quando mulier tutela officio*, quæ propterea non sunt extendenda ad simplicia sponsalia. Secundò, quià dispositio huiusmodi iuris est pœnalis, quæ in rigoroso sensu nuptiarum est interpretanda. Tertiò, quià sponsalia non inducunt ligamen indissolubile, cui proptereà sponsa potest renuntiare, qua posita renuntiatione non est, cur debeat carere tutela, cum cesset suspicio. Quartò,

Sententia asserens amitti tutelam per sola sponsalia.

Sententia negãs per sola sponsalia amitti.

quià, quamvis vxor non sit admittenda ad tutelam filiorum, nisi spoponderit de non transeundo ad secundas nuptias, postquam tamen semel admissa est, non debet eadem priuari, nisi per opus consummatum, ratione cuius inducitur priuatio. Quid igitur concludendum? Admitto tanquam probabiliora iura huius secundæ opinionis. Ad ea, quæ dicebantur pro prima opinione, asserendum est, difficilius admitti ad tutelam vxorem, quam admissa excludatur.

Præfertur sententia negans.

Ad secundam asserendum absolutè est per secundum coniugium initum per verba de præsenti ipso iure excludi coniugem binubam à tutela filiorum, quantumvis illud matrimonium non sit consummatum. *Baldus in l. omnem nu. 10. C. ad Senat. Consul. Tertul. Alexander de Neuo c. fin. num. 10. de secundis nuptijs. Antonius Gabriel tom. 2. commun. opin. lib. 3. tit. de secundis nuptijs concl. 9. nu. 13.* Ratio desumi potest, quià posito consensu per verba de præsenti propriè verificantur nuptiæ initæ, quas consensus constituunt, non copula per alibi dicta, & ipsæ sunt secundum se indissolubiles.

5 Amittitur per matrimonium, quantumvis nõ fuerit cõsummatum.

Ad tertiam *Baldus in c. ex parte M. n. 20. de appel.* sensit matrem amittere tutelam, quamvis matrimonium fuerit irritum, dummodò copula fuerit consummatum, & eà ratione mouetur, quià plus pœnæ tribueretur castitati, quam luxuriæ, idest plus nuptijs, quæ castæ sunt, quam actibus fornicarijs, quæ consurgerent ex illo matrimonio inualido. *Sanchez vero de matrimonio lib. 7. disp. 88. num. 7.* existimat non amittere in foro externo, nisi per sententiam Iudicis, quia non verificaretur transitus ad secundas nuptias, cum illud matrimonium esset irritum. Probabilius crederem amittere, quia licet illud matrimonium non esset matrimonium in re, esset tamen tale in figura, & iura respiciunt actum externum. Accedit hæc ratio, quod talis mulier transeundo ad tales nuptias, quamvis inualidè, satis indicat declinare ab affectu erga prolem præcedentis matrimonij. quod est motiuum, ob quod iura induxerunt huiusmodi pœnam amissionis.

6 Probabilius amittit tutelã, quantumvis illud matrimonium secundum fuerit irritum, dummodò fuerit cõsummatum.

Ad quartam probabilius sentiendum est per transitum ad secundas nuptias amittere vxorem tutelam filiorum etiam testamentariam. Consentiunt *Garronis auth. eisdem pænis num. fin. C. de secundis nuptijs, Silua nuptialis lib. 2. verb. vidua non est nubendum num. 50. Gutierez de tutelis 1. part. cap. 9. num. 16. Molina lib. 1. de primog. cap. 9. num. 49.* Ratio est, quià iura loquuntur indefinitè de tutela, adeoque sunt intelligenda sine restrictione. Secundò, quia militat eadem ratio in tutela legitima, ac in testamentaria, nempè

7 Mulier binuba amittit tutelam, quantumvis testamentariam.

pè efficax præsumptio, quod proptèr amorem declinantem in secundum maritum sit vxor derelictura, & neglectura curam filiorum præcedentis matrimonij; Neque obesse potest, si asseratur, quod in testamentaria tutela fides vxoris fuerit à priori marito approbata, ratione cuius non cogitur satisdare per textum *Instit. in princip. de satisda. tut.*; vndè, cum prior maritus potuerit præuidere nuptias futuras vxoris, & nihilominus expressè contulerit tutelam sine vlla restrictione, præsumitur paruipendisse tales nuptias, eisque non obstantibus voluisse conferre tutelam, *Baldus auth. eisdem pœnis num. vlt. C. de secundis nuptijs, Angelus de Aretio §. actionum q. 19 num 41. instit de actionib.*, Non, inquam, obesse potest, quià supponitur, quod maritus per testamentum contulerit tutelam vxori sub ea conditione, quod cum filijs in viduitate vixerit: non enim præsumendum est, quod in casu, quo præuideri possent damna filijs, voluerit eorum matrem tutricem; quinimmò *Antonius Gomez l. 14 Tauri nu 11. vers. addo* asserit, quod, quantumvis maritus in suo vltimo testamento dixerit, quod non obstante, quod vxor transeat ad secundas nuptias, maneat filiorum tutrix, cesset tutela eadem transeunte ad secunda vota; quoad tamen non ità facilè crediderim.

8 Amittit educationem filiorum prioris matrimonij.

ASSERTIO II. Vxor transiens ad secundas nuptias amittit educationem filiorum prioris matrimonij. Consentiunt *Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 88. nu. 16. Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. cap. 11. num 269.*

Expressè colligitur ex textu *in l. 1. C. vbi pupilli educari debeant, & in auth. de nuptijs §. eius quoque collat. 4, & in auth., vt liceat matri, & auiæ §. illud quoque collat. 8.*

Disputant hic solum DD., an per transitum ad secundas nuptias vxor ipso iure priuetur educatione filiorum, an verò ad talem priuationem exigatur Iudicis sententia, qui consideratis omnibus circumstantijs iudicet, an in tali educatione mater præferenda sint Tutoribus, alijsque cognatis, an verò isti sint eidem matri præferendi. Latè de hoc agit *Sanchez lib. 7 de matrimon. disp. 88. à num. 16. vsq ad 22.*, vbi relatis pro vtraque parte iuribus, & rationibus tandem inclinat in partem asserentem non priuari ipso iure, sed reddi dumtaxat suspectam, ratione cuius suspicionis relinquitur iuditio iudicis attentis circunstantijs, an matèr tutoribus, & cognatis sit præferenda, an verò tutores eidem. Nihilominus absolutè sentiendum existimo, ipso iure priuari etiam filiorum educatione *Glosa auth., vt liceat matri, & auiæ §. illud quoque verb. cum* *venerit collat. 8. Garranis rub. de secundis nuptijs in noua edit. num 16 pœna 5 Menochius de arbitrar. cent 2. cas. 168. num. 10. Ancharanus cons. 316. in causa, quæ vertitur num 4.* Ratio ex eo deducitur primo, quià educatio filiorum est pars potissima tutelæ per textum *in l. 1., ff. de tutelis, & ex § penult Instit Qui testamento tutores, vbi Glosa verbo persona* ait principalitèr dari personæ pupilli, vt eum bonis moribus instruat, & secundario rebus, sed tutela ipso iure priuatur per ea, quæ dicta sunt in præcedenti assertione, ergò &c. Secundo, quià fortior ratio militat pro priuatione educationis, quam pro priuatione tutelæ, quandòquidem transitus ad secundas nuptias non solum reddit suspectam matrem de neglectu circa bona filiorum, sed etiam circa illorum mores, & honestatem, quinimmò *Glosa auth de nuptijs §. eiusdem verbo dat ei collat 4.* magis suspectam reputat matrem ad educationem, quam ad bonorum administrationem, cum mariti secundi amore obcæcata, vt plurimum non solum res filiorum, sed etiam vitam addicat iuxtà textum *in l. lex, quæ tutores C. de administ. tut*, & hoc ad effectum, vt eisdem nouis maritis morem gerat. Tertiò, quià iura prohibentia matribus binnubis tutelam fundantur in præsumptione, & in periculo, ne eædem matres filijs noceant, & in bonis, & in vita, quæ præsumptio est iuris, & de iure, vt asserit *Ruinus cons. 87. num 7., & 10. vol. 5.*, quæ proptereà debet præualere; nec obstat, quod quandòque matres sint bonæ famę, quià lex generalis non cessat cessante eius ratione in aliquo casu speciali; cum iura respiciant id, quod communitèr, & vt plurimum euenit, non id, quod euenit in aliquo speciali casu, & in hoc præcipuè non respiciunt factum ipsum, sed periculum facti.

9 Hanc pœnam incurrit ipso iure.

Rationes suadentes intentum.

ASSERTIO III. Mater vidua existentibus filijs, si contra iuramentum præstitum in susceptione tutelæ de abstinendo à secundis nuptijs ad easdem transierit, antequam à Iudice tutorem filijs petierit, & rationem reddiderit susceptæ tutelæ, & antequam soluerit, quidquid debuerit ex rationibus datis resultans, contrahit omnes pœnas, quæ à iure statutæ sunt contra viduam festinantèr transeuntem ad secundas nuptias intra annum luctus *Sanchez d. lib. 7. de matrimon. disp. 88. n. 13. Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. cap. 11. num. 270.*

10 Mulier vidua, si contra iuramētum præstitum in susceptione tutelæ de abstinendo à secundis nuptijs ad eas conuolauit, antequam rationem reddiderit, contrahit omnes pœnas contra nubentes intra annum luctus statutas.

Expressè colligitur *in auth. de nuptijs §. si autem tutelam collat. 4., & auth eisdem pœnis C. de secundis nuptijs*. Hæc autem pœna non est inducta proptèr violationem iuramenti præcisè, sed proptèr neglectum eorum, quæ à iure præcipiuntur, scilicet

 petendi

petendi tutorem ante easdem secundas nuptias, & reddendi rationem administrationis præhabitæ, ex quo arguitur mala administratio; Quod, si dicatur *contra iuramentum*, hoc est, quià antiquitus tale iuramentum exigebatur à matre, antequam tutelam assumeret; cum autem modo inualuerit, vt iuramentum illud non exigatur, sed dumtaxat renuntiatio eisdem secundis nuptijs sequitur, quod, si transierit ad secundas nuptias non requisito antecedentèr à Iudice tutore, contrahat huiusmodi pœnas.

11 Excluditur à tacita substitutione pupillari.

ASSERTIO IV. Probabilius est matrem binnubam excludi per tacitam substitutionem pupillarem. Est contrà *Sanchez de matrimon lib. 7. disp. 88. num. 28.*, vbi plures alios allegat.

12 Quid sit substitutio pupillaris expressa, & quid tacita, & quos effectus vtraque pariat.

Pro intelligentia præsentis assertionis aduertè primo, quomodo concipiatur substitutio pupillaris expressa, & quomodo pupillaris tacita. Prima igitur est, cum Pater hæredem substituit filio sub sua potestate constituto, si decesserit intra ætatem pupillarem, vt si Dicat. *Si filius meus intra ætatem pupillarem decesserit, instituo ipsius hæredem Caium*. Secunda est, quæ sub vulgari expressa continetur; vt, si dicat *Instituo meum filium hæredem, & si ille hæres meus non fuerit, Instituo Antonium*. Aduerte secundo substitutionem pupillarem expressam excludere matrem etiam in legitima iure sibi debita *l. Papinianus §. sed nec impuberis, ff. de inoffic. testam. l. precibus C. de impuber. cap. si Pater de testament. in 6.*; substitutionem verò tacitam in vulgari expressa contentam non excludere matrem *Glosa in l. fin. C. de instit. & substit.*, *& l precibus C. de impub.* intellige, nisi voluntas Patris vulgaritèr substituentis ex coniecturis referatur ad exclusionem matris *Glosa in d. l. precibus verb. vi modo substituant*. Hæc omnia ferè ad verbum colligo *ex Sanchez lib. 7. de matrimon. disp. 88 num. 27*.

Status difficultatis, & mens Sanchez.

Ratio igitur difficultatis quoad præsentem assertionem sita est in eo, an mater per illum transitum ad secundas nuptias priuetur ex præsumpta voluntate Patris illo iure ad succedendum excluso pupillaritèr tacitè substituto, quasi, quod ille transitus sit ratio, ex qua coniectetur mens testatoris excludendi matrem binnubam ab illo iure succedendi; Circa quod *Sanchez loc. cit.* asserit, matrem non priuari illo iure succedendi aduersus pupillari èr tacitè substitutum. Rationem potissimum adducit ex eo, quià nullum est assignabile ius, per quod mulier transiens ad secundas nuptias priuetur iure succedendi filio contra substitutum in tacita pupillari, ergò non debet induci hæc priuatio, cum pœnæ, vtpotè odiosæ non sint inducendæ, nisi per iura expressa *arg. textus in auth. de non ligando secundo nubente §. cum igitur vers. sicut enim*. Addit, quod mater per transitum ad secunda vota non priuatur successione filij ab intestato, si fuerit tutrix, & ante transitum à Iudice petierit tutorem *per textum in l. 2. §. si mater, ff. ad Tertul.* Tandem respondens quodamodo ad contraria argumenta asserit, non per quamcunque iniuriam priuari, sed dumtaxat per grauem, qualis non est illa transitus ad secunda vota. Nihilominus his non obstantibus

Probatur assertio, quam in nostris terminis sustinent *Angelus de Perusio l. 2. §. fin. num. penult., ff. de vulg l precibus nu. 5. in fin. C. de impub. Iacobus de Sancto Georgio l fin. C. de instit., & substit. Menochius de præsumpt. lib. 4 præsumpt. 39. nu 65. Corneus cons. 28 num. 3. vers. prima, quia dicta mater vol 4.*, Probatur, inquam, quià ob similem transitum ad secundas nuptias, tanquam per iniuriam sufficientem illatam priori marito priuatur iure quoad proprietatem bonorum, quæ titulo lucratiuo habuit, vel immediatè, vel mediatè ab eodem marito; mediatè, inquam, ex successione alicuius filij prioris matrimonij, per ea, quæ supra commendauimus *præsnot. præcedenti vers. veniunt quinto bona*, & docent *Antonius Gabriel. commun. opin. lib. 3. tit. de secundis nuptijs concl. 1. 2., & 3. Couaruuias de sponsalib. part. 2. cap. 3 §. 9. n. 5. Fontanella de pact. nupt. clausul. 5. glos. 8. parte 11. num. 33., & seq.*, siuè successerit filio, vel filiæ morienti in pupillari ætate, siuè post pupillarem ætatem, ergò etiam per tacitam pupillarem substitutionem priuatur iure succedendi filio per eundem transitum ad secundas nuptias, tanquam per iniuriam sufficientem illatam priori marito, quià ex vno capite per illam tacitam substitutionem pupillarem alium vocauit, ex alio proptèr illam iniuriam expressè indixisset priuationem, si cognouisset. — Ratio prima pro assertione.

Probatur secundo, quià mulier transiens ad secunda vota priuatur legato ipsi per priorem virum relicto, quià intelligitur sub tacita conditione, si non transierit ad secundas nuptias, ergò à fortiori priuabitur successione filij præcipuè posita tacita pupillari substitutione *Baldus l. precibus num 13. C. de impub. Alexander l. 2. in princip. num. 32., ff. de vulgar. Garronis rub. C. de secundis nuptijs in noua edit. n. 44. pœna 20. Menochius de præsumpt lib. 4. præsumpt. 39. num. 58. Mantica de coniecturis vlt. volunt. lib. 5 tit. 15. num 15., & seqq.* Neque valet dicere, non valere argumentum *Priuatur legato, ergò etiam hæreditate*; nam statim respondetur cum *Mantica loco cit.*, quod quamvis ex dispositione legis non valeat sic argumentari, valeat tamen ex dispositione testatoris, cuius — Ratio secunda pro eadem.

mens

mens arguitur ex coniecturis; si enim noluit vxorem secundo nubentem gaudere priuilegio legati, à fortiori credendum est, noluisse gaudere priuilegio successionis.

Soluuntur rationes oppositæ.

Ad rationes, quæ ex aduerso afferebantur per Sanchez, dicendum est, & quidem ad primam non induci talem priuationem ex aliqua expressa dispositione iuris, sed ex præsumpta, & interpretatiua voluntate testatoris. Ad secundam dicendum est, Sanchez sibi contradicere, dum hic asserit vxorem per secundas nuptias non priuari successione ab intestato respectu filij, quandòquidem *eadem disp.* 89. *num.* 18. tenet, quod, si vxor successerit ab intestato alicui ex filijs prioris matrimonij, teneatur proprietatem filijs reseruare per textum *in auth. de nuptijs §. hic nos collat.* 4. *verf.*, *si autem intestatus*. Ad tertiam asserendum est, gratis omninò dici, quod illa iniuria non sit grauis, quandòquidem iura proptèr ipsam induxerunt, vt priuetur proprietate bonorum per priorem maritum titulo lucratiuo relictorum; vndè argui potest, quod sit coniectura talis, proptèr quam maritus expressè excluderet à successione.

Ratio efficacior assertionis ex mente Sanchez.

Pro complemento eorum, quæ dicta sunt in hac assertione, & ad maiorem ipsorum corroborationem nota, quod docet *Sanchez d. disp* 89 *num.* 15. nempè, quod, si Pater in sua vltima voluntate substituat pupillaritèr matrem filio impuberi, & filius prædecesserit, mater, quæ pupillaritèr substituta est, teneatur proprietatem filijs prioris matrimonij reseruare, si transierit ad secunda vota. Si, ergò hæc tenetur reseruare non obstante, quod pupillaritèr sit substituta; quomodo poterit acquirere, & succedere, si ad eadem secunda vota transierit, quandò alter per pupillarem tacitam substitutionem vocatus est, vt in nostra hypothesi?

13 Mulier binnuba amittit iura, & priuilegia honoris, & dignitatis prioris matrimonij.

ASSERTIO V. Vxor transiens ad secunda vota amittit iura, & priuilegia honoris, & dignitatis, quibus gaudebat ratione prioris matrimonij *Sanchez de matrimon. lib.* 7. *disp.* 88. *num.* 31. *Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. cap.* 11. *num.* 273.

Expressè euincitur ex textu *in l. mulieres C. de dignit. lib.* 12., *& §. non tamen permittimus in auth. de nuptijs*. Ratio autem ea est, quià intantum iura concedunt priuilegia honoris, & dignitatis prioris mariti vxori perseueranti in viduitate, in quantum censetur esse sub priori matrimonio per textum *in l. vlt. C. de bon. mater. l. fœmina in fin., ff. de senat., & l. filij §. vidua, ff. ad munic. Sanchez de matrimon. lib.* 7. *disp.* 88. *num.* 31. *Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. cap.* 11. *num.* 273., sed quandò transiuit ad secunda vota non amplius censetur esse sub priori matrimonio, ergò &c.

14 Priuatur iure exigendi à filijs dotem.

ASSERTIO VI. Mater, si fuerit pauper, & filij diuites, priuatur iure exigendi ab eisdem filijs dotem *Baldus in l. vnica C. de inoffic. dot., & l. si vinea in fin C. de præscript. long. temp. decem, vel vig. ann. Campesius de dote part.* 1. *q.* 21. *num. vnico, Tiraquel de iure primog. q.* 62. *num.* 13. *Garronis rub. C. de secundis nuptijs in noua edit. n.* 83. *pana* 46. *Ioannes Lupus cap. per vestras not.* 3. *§.* 20. *nu.* 61. *verf. item filius de donat. inter vir., & vxor.*

Ratio ex eo deducitur, quià filij non tenentur cooperari proprio dedecori, & iniuriæ sibi inferendæ per matrem per transitum ad secundas nuptias, ergò, nec possunt compelli ad erogandam matri pauperi congruam dotem, vt nubat; nam hoc esset eius matrimonio cooperari; Neque obesse potest, si asseratur, quod filij diuites teneantur erogare matri pauperi congrua alimenta, vt latè probant *Ioannes Lupus Campesius* allegat. in assertione per textum *in l. si quis à liberis §. parens, ff de lib. agn.*, adeoque etiam, quod teneantur congruam dotem erogare, cum dos succedat loco alimentorum; Non, inquam obesse potest, quià alimenta non conferunt in iniuriam eorundem filiorum, sicut conferret constitutio dotis, cum esset in ordine ad matrimonium contrahendum, vndè non valet argumentum ab alimentis ad dotem.

15 Mulier binnuba non potest etiā titulo ingratitudinis reuocare donationem factam filijs.

ASSERTIO VII. Mater binnuba non potest etiam titulo ingratitudinis reuocare donationem factam filijs excepto triplici casu, nisi filij insidiati fuerint vitæ matris, nisi manus impias in ipsam intulerint, & nisi totius substantiæ iacturam moliti fuerint. Ità expressè sentiunt *Sanchez d. disp.* 88. *num* 33. *Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c.* 11. *n.* 274.

Expressè colligitur *ex l. filijs solis C. de reuocan. donat., & auth. quod mater C. eod. tit. & auth. de nuptijs §. mater.*

Hic solum remanet difficultas, an ea, quæ dicta sunt in hac assertione de Matre binnuba, æquè intelligenda sint de patre transeunte ad secundas nuptias? Negat Glosa *in d. auth. mater de nuptijs verb. nisi tamen, & in d. auth. quod mater in fine.* Rationem huius negationis, in qua fundatur Glosa, eam esse existimo, quià arbitratur causam finalem huius pœnæ in eo consistere, quod coniux propter mutationem status, & nimium amorem erga secundum coniugem animum auertat à filijs prioris matrimonij, & ratione eiusdem confingat ingratitudinem, quæ non est, vel excitet nimia duritie ad actus, qui redolere videantur ingratitudinem; non videtur

16 Hæc pœna non extēditur ad maritum binnubum.

tur autē verisimile, quod maritus propter status mutationem ità auertat animum à filijs prioris matrimonij, sicuti auertit mulier, quæ inconstans est, & facile voluitur, ergo &c. Hanc opinionem, & rationes pro ea adductas probabiles, & tutas existimo.

17 Mater binnuba nequit exéplariter substituere filio mé tecapto, surdo, & muto.

Assertio VIII. Mater transiens ad secundas nuptias filio mentecapto, surdo, muto, ac prodigo, cui interdicta est bonorum administratio, & testari, nequit exemplaritèr substituere *Bartolus in l. ex facto in princip. n. 12. ff. de vulgar. Garronis rub. C. de secundis nuptijs in noua edit. nu. 46. pœna 22. Ioannes Lupus rub. de donat. inter vir. & uxor. §. 67. nu. 14. vers. ex istis, Baldus de Vbaldis tract. 1. substit. ubi de exemplari n. 7. Lancellotus Politus tractatu substitutionum, ubi de exemplari n. 8. Ferrara in sua practica in tit. de forma libelli, quo agitur de substitutione in glos. verb. exemplaris col. 3., & alij magis communiter.*

18 Quid sit exemplaris substitutio.

Pro intelligentia aduerte primò, exemplarem substitutionem esse substitutionem factam ab altero coniunctо ei, cui substituitur, habente potestatem à iure ad normam eius, quem verisimilitèr institutus esset vocaturus, si esset sanę mentis, & campos sui; Hæc substitutio exemplaris introducta est causa humanitatis, prout habetur *in l. humanis. 9. C. de impub. & alijs substit.* Secundo, potestatem substituendi exemplaritèr competere matri respectu filij mentecapti, muti, surdi, & prodigi per eundem textum *in l. humanis. C. de impuber.* His sic suppositis.

Indigna est humanitate.

Probatur iam assertio primò, quià indigna est persona humanitate in ordine ad bona filiorum, in ordine ad quos inhumane se gerit, & potius vt inimica, & Nouerca ostenditur, quam humana, & Mater, sed Mater transiens ad secunda vota inhumane se gerit erga filios, & potius Nouerca ostenditur, quam mater per textum *in l. lex qua tutores C. de administ. tutor.*, ergo gaudere non potest iure substituendi exemplariter, cum hoc introductum fuerit humanitatis causa per cit. textum *in l. humanis.*

Ratio assertionis.

Probatur secundo, quià mulier binnuba priuatur tutela filiorum, ergo & actu vltimæ voluntatis in ordine ad bona filiorum. Antecedens latè probatum est supra. Consequentia probatur, quià in tantum priuatur tutela ob transitum ad secundas nuptias, in quantum suspecta intelligitur de administratione bonorum eisdem filijs superstitibus, sed non minus suspecta præsumi potest quoad dispositionem eorundem bonorum ijsdem filijs defunctis; vndè, sicuti propter amorem erga secundum maritum priuatur administratione bonorum in tutela propter suspectionem, ne male administret, ità propter eundem amorem, & declinationem præsumptam amoris erga filios prioris matrimonij priuari censenda est iure disponendi de eisdem bonis, ne disponat contra eorum præsumpta vota, ergo &c.

Aduersus hanc assertionem nonnullis consurgit argumentis *Sanchez lib. 7. de matrimon. disp. 88. nu. 24.*, & primò, quià nullibi in iure reperitur hæc pœna mulieri secundo nubenti disposita. Secundò, quià hæc dispositio substituendi exemplariter introducta est in fauorem filiorum, ne scilicet intestati decedant, & vt habeant, qui iuxtà ipsorum voluntatem rationabilitèr præsumptam de eorum bonis disponant; æquum autem non est, vt ex culpa matris amittatur id, quod in fauorem filiorum introductum est. Tertio respondens ad argumentum pro nostra sententia propositum desumptum à paritate tutelæ virias assignat disparitates consistentes, vel in eo, quod licet tutela simpliciter sit filiorum fauor, tamen quod mater binnuba sit tutrix est potius saltem præsumptiuè damnum, quam fauor, vel in eo, quod auferri Matrem à tutela parum præiudicat filijs, cum Iudex possit alium substituere, auferri autem à potestate exemplaritèr substituendi est valdè noxium, cum Iudex non possit substituentem assignare. Rationes oppositæ.

Sed facili negotio occurrere possum his argumentis asserendo ad primum, quod licet hæc pœna non reperiatur in iure expressa, virtualitèr tamen contineatur in iure disponente de priuatione tutelæ per transitum ad secundas nuptias: si etenim hæc priuat administratione bonorum filio superstite, à fortiori priuare censenda est dispositione eorundem eodem filio defuncto, seu post eius obitum; Neque vrgeas, quod in pœnalibus non valeat illatio à minori ad maius, cum pœnalia restringantur ad terminos expressos; contrà enim impugnaberis, quià, quando in iure prohibente sub pœna exprimitur causa finalis prohibitionis, quæ ratio finalis militat etiam in casu maiori, pœnalia etiam ad istum casum extenduntur *Abbas cap. fin. num 10. & seq de rescript. & c. nihil n. 9. de elect. Lambertinus de iure patron. lib. 2. part. 1. q. 10 artic. 4. in fin. Siluester verbo Lex q. 18. & verb. pœna q. 4. Rolandus cons. 27. n. 48. vol. 1 Couarruuias c. alma mater 2 part. §. 4. n. 7. vers. 2. Antonius Gomez primo var. c. 5. num. 12. Molina lib. 1. de primogeneis c. 5. nu. 10 Gutierez qq. canon. lib. 1. c. 10. num. 3.*, in iuribus autem inducentibus priuationem tutelæ exprimitur ratio, nempè, quod mater binnuba reddatur suspecta, quæ etiam ratio militat pro priuatione substitutionis exemplaris, adeòque &c. 19 Solutio rationes oppositæ.

Ad secundum asserendum est, quod, sicuti tutela est fauor filiorum, si simplicitèr

Solutio secundæ rationis oppositæ. citèr sumatur, ità & potestas substitutionis exemplaris sit eorundem fauor, seù in eorum fauoré introducta; sed sicuti tutela in Matre, quæ transiuit ad secunda vota propter suspicionem non est fauor, sed potius damnum, ità & potestas substituendi exemplariter in matre binnuba sit potius præiudicium, quam beneficium propter eandem suspicionem; vndè congruentius est in ea hypothesi, quod decedant intestati, & succedant proximiores, quam quod substituatur persona ex affectione substituentis contrà præsumptam voluntatem eorundem filiorum.

Solutio tertiæ. Ad tertium quoad primam disparitatem, iam patet ex mox posita responsione quid sit dicendum; Ad secundam dic esse maius præiudicium, quod substituatur persona contra voluntatem filiorum, quam quod decedant ab intestato, & succedant proximiores sanguine.

20 Pater rogatus ab Auo restituere hæreditatem filijs, si transierit ad secunda vota tenetur satisdare. ASSERTIO IX. Pater rogatus ab Auo restituere hæreditatem filijs, si transierit ad secunda vota, tenetur satisdare de ea restituenda, quamvis alias non teneatur cautionem præstare de bono vsu aduentitiorum, quorum gaudet vsufructu *Matiengo lib. 5. recopil. tit. 1. l. 3. glos. 2 num. 12, Pinellus l. 1. p. 2. num. 31., & 75 C de bon. matern. Sanchez de matrimon. lib. 7. disp 88. num. 35.*

Expressè colligitur *ex l. iubemus §. in supradictis C. ad Trebel., & auth. de nuptijs §. placet.*

Alias plures pænas enumerat *Fontanella de pact. nuptial. claus. 5. glos. 8 p. 11.*, ad quem vos remitto.

PRÆNOTIO VII.

De quibusdam pænis, quæ ex iuribus municipalibus Mediolani statuuntur contra fęminas secundo nubentes.

SVMMARIVM.

Referuntur nonnulla Statuta Mediolani. 1.
Dispositio Statuti Mediolani 303. locum habet etiam si mulier ascendens secundo nupserit, antequam venerit casus successionis. 2.
Si mulier transierit ad secunda vota ante casum successionis, quæ postea solutæ fuerint per obitum mariti ante eundem casum, probabilius non remanet exclusa ab vsufructu. 3.
Si secundæ nuptiæ fuerint irritæ probabilius mulier binnuba priuatur vsufructu, si in illis perseuerauerit pro tempore successionis. 4.
Si mulier, & respectiuè mater transierit de consensu tacito prioris mariti, vel filiorum ad secunda vota non priuatur tali vsufructu. 5.
Mulier transiens ad secunda vota dimissa tutela filiorum, ex qua facta est debitrix non obstante Statuto 243. potest carcerari. 6.
Posset etiam carcerari vir, cui secundo nupsit fæmina debitrix ex administrata tutela. 7.

CAutum est ad Statutum Mediolanense cap. 302., quod nulla mulier ascendens succedat descendenti ab intestato existentibus agnatis masculis vsque ad septimum gradum inclusiue, sed solum habeat vsumfructum illius partis, quam habitura fuisset de iure communi, quod idem habetur in statuto sequenti, & extenditur ad auum maternum, vel alium ascendentem ex linea materna; deinde in eodem statuto sequenti indicitur pæna amissionis eiusdem vsufructus, si dicta mulier ascendens transierit ad secundas nuptias. 1 Referuntur nonnulla Statuta Mediolani.

Circa huiusmodi pænam nonnulla veniunt dubia in præsenti examinanda, & primò, an huiusmodi statutum quoad hanc priuationem locum habeat, etiamsi talis mulier secundo nupserit, antequam euenerit casus successionis. Secundò quid sentiendum sit, si non solum nupserit ante casū successionis, sed etiam eædem secūdæ nuptiæ solutæ fuerint per obitum secundi mariti ante talem casum. Tertio quid, si secundæ nuptiæ fuerint irritæ. Quinto, an priuetur tali vsufructu per transitum ad secundas nuptias, si nupserint de consensu tacito prioris mariti, vel filiorum prioris matrimonij. Rationes dubitandi circa huiusmodi statuta.

Rursus *in c. 243.* statutum est, quod mulieres bonæ famæ, non possint carcerari, quod statutum concordat cum dispositione iuris communis, vt notant scribentes *in l. nemo carcerem C. de exact. tribut. lib 10.* Hic iam dubium oritur, an hoc statutum locum habeat in fæmina, quæ suscepta tutela filiorum præcedentis matrimonij, factaque debitrice eorundem ex causa administratæ tutelæ transiuit ad secunda vota, & an in ea hypothesi possit carcerari vir, qui eam mulierem accepit in vxorem non reddita ratione. Aliud Statutum Mediolani, & rationes dubitandi circa ipsū.

ASSERTIO I. Dispositio iuris municipalis Mediolani *in d. c. 303.* habet locum, etiam si mulier ascendens secundo nupserit, antequam euenerit casus successionis, prout asserit *Carpanus ad d. statutum Mediol. c. 303. verb. si transierit ad secunda vota vers. stat. si huius dispositio Alexander cons. 2. nu. 5. & seqq. vol. 7. Rolandus à Valle cons. 95. n. 101. vol. 1.* 2 Statutum habet locū, si nupserit ante casum successionis.

Ratio

Ratio huius assertionis ea est, quia ratio finalis huius dispositionis ea est; quia per talem transitum ad secundas nuptias infertur maxima iniuria tum priori marito, tum filijs ex eodem susceptis, vt habetur *in constitutione Gregoriana*, de qua, *in auth. de non eligendo secundo nubente vers. prospeximus*, & nos supra epartim commendauimus, & per hoc iura voluerunt consulere fauori eorundem filiorum præcedentis matrimonij; sed hæc omnia militant, siue mulier secundo nupserit post casum successionis, siuè antecedenter ad illum, vt ex se manifeste patet, ergo, siue antecedenter, siuè subsequenter ad casum initæ fuerint secundæ nuptiæ, locum habebit præsens dispositio statutaria.

Ratio assertionis.

3 Si secundus maritus obierit ante casũ successionis vxoris hæc non remanet exclusa ab vsufructu.

ASSERTIO II. Si mulier transierit ad secunda vota ante casum successionis, quæ posteà soluta fuerint per obitum mariti ante eundem casum, probabilius est non remanere exclusam à tali vsufructu, sed posse eum consequi *Carpanus ad Statut. Mediolani* 103. *dicto vers. Statuti huius dispositio, & communiter scribentes in l. in substit. ff. de vulg. & pupil. & in l. si quis hæredem, vbi præcipue Iason C. de instit. & substit.*

Ratio ex eo deduci potest primò, quià ad succedendum in tali vsufructu sufficit, quod qualitas, quod non sit secundo nupta, existat pro tempore successionis *Alexander cons.* 3. *num.* 5. *&* 6. *vol.* 7. cum qualitas iuncta verbo debeat intelligi secundum tempus verbi qua effectum consequitur per tradita per *Angelum in his fere terminis, & in consil.* 34. *nu.* 6. *& seqq. & per Iasonem in l. fin. num* 31. *ad fin C. de indict. vid: col.* Sed pro tempore successionis vere purificatur, quod non sit secundo nupta, cum nuptiæ pro eo tempore secundi mariti per obitum eiusdem fuerint solutæ, ergo &c. Neque obstare potest, si asseratur, quod huiusmodi pœna fuerit imposita eo ipso, quod fuerint contractæ secundæ nuptiæ - Ibi - *ipso iure sit priuata, vel ipsum non habeat*; vel quod iniuria primo marito, vel filijs eiusdem, propter quam est iniuncta, iam intelligatur illata, adeòque, quod pœna ipsa intelligatur completa; Non, inquam, obstare potest, quià etiam mater binnuba per transitum ad secundas nuptias ipso iure priuatur bonorum proprietate, quæ à priori marito titulo lucratiuo acquisierat existentibus filijs prioris matrimonij, & tamen si illi prædecesserint, eandem proprietatem reassumit per ea, quæ suprà docuimus *pranot.* 5 *assert.* 2. *dub.* 6. *&* 7. non obstante regula, quod à priuatione ad habitum non detur regressus, & quod semel exclusus semper censeatur exclusus, quià huiusmodi regulæ intelligendæ sunt dumtaxat de priuationibus, & exclusionibus absolutis, & irreuocabilibus, non autem de suspensiuis; quæ etiam verificari possunt de priuatione vsufructus ex dispositione statuti huiusmodi municipalis seruata proportione. Ad illud, quod subditur de iniuria iam illata dicendum est, vel iniuriam attendi pro tempore successionis, pro quo sublata est per solutionem secundarum nuptiarum, vel huiusmodi pœnas, quæ præcisè habent rationem pœnæ, sublatas iam esse per ius canonicum, vt recte adnotavit *Carpanus ad d Statutum Mediol.* 303. *vers statuti huius dispositio ad fin.*

Pro tempore successionis habet qualitates ad succedendum.

Secundo ratio deduci potest ex eo, quod huiusmodi statuti dispositio est correctoria iuris communis *in l famina § illud & l. generaliter C. de secundis nuptijs, & auth. ex testamento C. de secundis nuptijs*, per quod ius disponitur, quod mulier binnuba, amittat dumtaxat proprietatem retento vsufructu, ergo ità strictè est intelligenda, vt solummodò locum habeat, quandò perseuerat iniuria, ob quam inducta est tempore successionis *Alexander d. consil.* 3. *n.* 5. *&* 6. *vol.* 7.

ASSERTIO III. Si secundæ nuptiæ fuerint irritæ adhuc probabilius mulier binnuba priuatur huiusmodi vsufructu, si in illis perseuerauerit pro tempore successionis. Consonat cum ijs, quæ dicta sunt dum de amissione tutelæ *sub hoc eod. tit. Contractus XV. de matrimon. IV. pranot.* 6. *ad tertium dubium paulo ante pranot II.* 4

4 Priuatur etiã, si secũdę nuptiæ fuerint irritæ.

Ratio est, quia quantum est ex parte coniugis binnubæ iniuria erga maritum priorem, & filios est consummata, & completa, & quidem in apparentia matrimonij, si non in re, saltem in figura, ergo non est, cur pœna amissionis vsusfructus non debeat contrahi; Ob hanc eandem rationem docuimus supra *sub hoc eodem tit. Contractus XV. de matrimon. IV. pranot.* 6. *in solut. ad secundam difficultatem paulo ante assert* 2. coniugem binnubam amittere tutelam filiorum, quantumvis secundum matrimonium fuerit irritum, *& eadem pranot* 4 *assert.* 2. *per totum* diximus per secundum matrimonium inualidum non euitare pœnas à iure statutas contra festinanter transeuntes ad secundas nuptias, & ibi respondimus ad omnia argumenta opposita, ad quæ vos remitto.

ASSERTIO IV. Si vxor, & respectiuè mater transierit de consensu tacito prioris mariti, vel filiorum ad secunda vota non priuatur tali vsufructu, dummodò talis tacitus consensus ex coniecturis, & adminiculis habeatur pro sufficienti. Consonat cum ijs, quæ supra diximus *sub hoc eodem tit Contractus XV. de matrimon. IV. pranot.* 6 *sub assert.* 2. *dub* 9, *& sub eod. dub. vers. disputant.* 3, ad quæ vos remitto, & consentit *Romanus cons* 219 *num* 6. *Gabriel tit. de secundis nuptijs concl.* 1. *nu.* 29., quandonam autem consensus tacitus prioris viri 5

5 Non priuatur tali vsufructu, si transierit ad secunda vota de consensu prioris mariti, vel filiorũ.

viri sit sufficiens exemplificat *Cotta in suis memor. in verb. nuptiarum causa*, & notat *Gabriel d. tit. de secundis nuptijs concl. 1. nu. 29. & 30.*, & specialitèr quoad consensum tacitum filiorum notant *idem Romanus d. cons. 219. nu. 2. ad finem, Gabriel n. 33 Cotta ibid. in verb. nuptiarum vers. idem dicunt, Rolandus à Valle cons. 95. n 16 vol. 1.* Quandonam autem dicantur tacite consentire dicunt *Menochius cons. 155. n 21. vol 2 Rolandus à Valle d. cons. 95. n. 25. & seqq* tunc esse, quando ijdem filij sunt præsentes secundis nuptijs, & dant munuscula matri, vel vitrico.

6 Mulier trãsiens ad secũda vota, & remanens debitrix ex tutela filiorũ potest carcerari. ASSERTIO V. Mater transiens ad secunda vota dimissa tutela, quam prius susceperat, filiorum, ex qua facta est debitrix non obstante Statuto 243., quo cautum est, mulieres bonæ famæ non posse carcerari pro aliquo debito, siue publico, siue priuato, potest carcerari *Bartolus in auth. matri, & Auia n. 13. C. quando mulier tutelæ officio. Marsilius in suo singul 248 vers. quod tamen intellige, Rebuffus tract. de literis oblig. art. 11. glos. 3. nu. 33. vers & pro administratione, Coaruuias suo tract. relect 2. part. in initio n. 7. Menochius tract. de arbit. lib. 1. q. 88. num. 12. Bergu. Caualcanus tract. de Tutore nu. 320. Carpanus ad Statut. Mediol. 243. vers. nec mulieres bonæ famæ.* Quæ tamen intelligenda sunt, si mulier in susceptione tutelæ renuntiauerit omni legum auxilio, *Bartolus in l si quis sub conditione nu. 18. ff de testam, Iason in l pleriq. ad finem ff. de in ius vocando, & alij* quos refert *Carpanus loc. cit*, quinimmò aliqui volunt requiri specialem derogationem dicto Statuto 243., vt mulier debitrix ex administrata tutela capiatur, cum hanc derogationem specialem exigat idem Statutum.

7 Etiam vir secundus, cui secundo nupsit femina debitrix. Facta hac speciali derogatione posset etiam carcerari vir, cui secundo nupsit fæmina debitrix ex administrata tutela *M[illegible] d. sing. 248. vers. & teneas menti.* Sed an vir, cui illa secundo nupsit, possit carcerari, etiam si non fuerit facta talis specialis derogatio, est maximè ambigendum. Ratio dubitandi ex vna parte, est, quod fæmina non possit carcerari est priuilegium addictum tali statuti, quod propterea non est extendendum ad alios extra talem statum, & vir ipse videtur deliquisse nubendo fæminæ, antequam reddiderit rationem administratæ tutelæ, & soluerit pro debito eiusdem; vndè ex proprio delicto pœnam illam subiret. Ex alia parte, cum delictum principale sit fæminæ secundo nubentis, & non satisfacientis pro debito administratæ tutelæ, æquum non videtur, quod grauiori pœnæ subsit maritus minus, & accessorie delinquens, cui non subsit femina grauius, & principalius delinquens. Quid igitur in hac hypothesi concludendum? Tu cogita. Ego tutiorem crederem hanc sententiam secundam.

PRÆNOTIO VIII.

De pœnis conuentionalibus aduersus secundò nubentes.

SVMMARIVM.

Pœnæ conuentionales quoad præsens institutum quænam intelligantur. 1.
Contrahentes secundas nuptias contra conuentiones pænales tenentur ad huiusmodi pœnas. 2.
Data contraria sententia, quod stipulatio pœnalis de non contrahendis secundis nuptijs non subsisteret, non firmaretur iuramento. 3.
Ex suppositione, quod iuramentum illud non obliget, non indiget relaxatione. 4.

PŒnæ conuentionales, de quibus in præsenti instituitur dubitatio, illæ intelliguntur, sub quibus contrahentes in celebratione primi contractus matrimonialis se obligant ad non contrahendum aliud matrimonium post primum dissolutum ex obitu alterius ipsorum; Non enim hic cõtrouertimus de pœnis, quibus sponsi se obligant à non resiliendo à sponsalibus; huiusmodi enim pœnas non tenere alibi diximus, cum aduersentur libertati matrimonij, hocque expresè habetur *in c. gemma de sponsal.* 1 Pænæ cõuentionales quoad præsens institutum quænam sint.

De his ergo pœnis conuentionalibus dubitatur primò, an contrahentes ex vi talis conuentionis pænalis obligentur, adeò vt recedentes à conuentione teneantur pœnam, de qua conuenerunt, subire. Secundo, an saltem obligentur ad pęnam, si conuenerint sub iuramento. Tertiò, an saltem, vt possint impune nubere, quando conuentio firmata est iuramento, indigeant relaxatione iuramenti, an verò ea non impetrata possint ad alias nuptias conuolare dissoluto priori matrimonio. Rationes dubitandi circa ipsas.

ASSERTIO I. Probabilius contrahentes secundas nuptias contrà conuentiones penales teneri ad huiusmodi pęnas. Ità expresè docuimus *tom. 5. sub tit. Contractus XIV. de sponsalib I. prænot. V. sect. X. nu. 38.*, & expresè consentit *Sanchez lib. 7. de matrimon disp. 83. nu. 37. in fin.* 2 Contrahẽtes contra conuentiones pænales obligãtur.

Ratio ex eo deducitur, quià conditio respectu viduæ de non contrahendis secundis nuptijs licita est, & in iure admittitur per textum *in auth. cui relictum C. de indict. vid. tol.*, ergo neque erit illicita conuentio respectu eiusdem de non contrahendis secundis nuptijs sub certa, & determinata pęna. Neque obesse potest tex- Conditio respectu viduæ de non nubẽdo licita est.

textus *in cap. gemma de sponsalibus*, vbi stipulatio pœnalis reijcitur ob matrimonij libertatem, quod idem habetur *in l. Titia, ff. de verb. obligat.*, *& in l. quoties, ff. de condit.*, *& demost.*, quinimmò huiusmodi pœna est contra bonos mores, prout habetur *decis. Tolosan.* 291., & docet *Garronis rub. C. de secundis nuptijs in noua edit. col. vlt. totius rubr. num.* 145. Non, inquam, obesse potest, quià prædicta iura procedunt dumtaxat de stipulatione pœnali sponsalibus adiecta respectu Virginis, non autem respectu nuptæ in ordine ad vlteriores nuptias, vndè meritò dicitur, quod conditio reijcitur in sponsalibus ratione libertatis matrimonij, non autem in matrimonio quoad vlteriores nuptias, quandòquidem maximè honestum est, & conueniens non nubere secundo. Neque vlterius obesse potest, quod allegatus textus *in auth.*, *cui relictum C. de indict. vid. tol.* intelligendus sit solummodò de pœna impropria, hoc est de non acquirendo, non autem de pœna propria, & de amittendo; Non, inquam, obesse potest, quià textus indefinitè loquitur de quacunque pœna, qui propterea magis tutè intelligendus est de pœna propria, & de amittendo, prout docuimus *d. tom.* 5. *pranot.* 5. *sect.* 10 *num.* 38.

Iura opposita procedunt de conuentione pœnali quoad virgines.

3 Data sententia, quod stipulatio pœnalis de non contrahendis secundis nuptijs non subsisteret, non firmaretur iuramento.

Assertio II. Data opposita sententia, quod stipulatio pœnalis de non contrahendis secundis nuptijs non subsisteret, nec obligaret, probabilius non firmaretur iuramento, nec ratione eiusdem obligaret. Consonat cum ijs, quæ diximus *tom.* 5. *sub tit. Contractus XIV. de sponsalib.* 1. *pranot.* 5 *sect.* 10 *num.* 13., & consentiunt *Bartolus in l. si quis pro eo num.* 6., *ff de fideiuss.*, *& in d. l. Titia in princip. num* 11., *& ibid. Alciatus, ff de verb. obligat.*, cum alijs concordantibus loc. cit.

Ratio ex eo deducitur, quià DD sustinentes stipulationem illam pœnalem non subsistere, nec obligare, ideo sustinent, quià arbitrantur illam esse contra bonos mores naturales, & peccaminosam, vel lethalitèr, vt sustinet *Bonacina de matrimon. quæst.* 1. *punct. vlt. num.* 3. *vers, sed mihi probabilius*, vel saltem venialitèr, vt volunt *Caietanus verb. sponsalia*, *Sanchez disp.* 30. *num.* 2. *Coninchus disp.* 22. *dub.* 5. *num.* 22., sed iuramentum additum stipulationi contra bonos mores, & peccaminosæ, neque firmat contractum, neque obligat ad ipsius executionem, quià iuramentum non potest esse de re illicita. Quod autem talis stipulatio pœnalis sit de re illicita euincitur ex fundamentis huius sententiæ, quibus asserunt esse contra publicam vtilitatem per textum *in l fin. C. de secundis nuptijs*, *& cap. gemma de sponsalib.*, & contra bonos mores naturales per textum *in l. Titia in princip.*, *ff. de verb. oblig.*

Stipulatio contra bonos mores non firmatur iuramento.

Neque obesse potest, si asseratur, quod, quantumvis iuramentum non confirmet contractum, sit tamen obseruandum ob diuini nominis honorem, vt docent *Bartolus in l si quis pro eo num.* 10., *ff. de fideiuss. Abbas cap. cum contingat num.* 8. *in initio*, *& cap.* 1. *num.* 12. *de iure iuran. Paulus auth. sacramenta puberum num.* 3., *& ibi Iason num.* 3. *C. si aduersus vendit. Caldas in l. si curatorem verb. minoribus num.* 3. *C. de in integrum restitutione*. Non, inquam, obesse potest, quià, cum illud iuramentum supposita hac sententia sit de re illicita, in diuini nominis honorem non est obseruandum, cum non possit in Dei honorem cedere, quod est contra Deum, vtpotè inhonestum, & peccaminosum, cęteroqui iuramentum esset iniquitatis vinculum contra textum *in cap quanto de iureiurand.*, vim enim obligandi tribueret promissioni iniquæ *Salicetus l. fin. num.* 11. *C de sponsalib. Alciatus in cap. cum contingat, num.* 25. *de iureiur.*

Instantia proposita, & soluta.

Assertio III. Ex suppositione, qua huiusmodi iuramentum non obliget, seù non valeat, non est necessaria relaxatio, sed promissor potest impunè ad secundas nuptias conuolare. *Immola cap cum contingat num.* 32. *de iureiur. Felinus c.* 2 *n.* 2. *eod. tit. Sanchez de matrimon. lib.* 1. *disp.* 32. *num.* 2.

4 Ex suppositione, quod iuramentum non obliget, non indiget relaxatione.

Ratio ex eo deducitur, quià, quod secundum se non ligat, non indiget solutione, sed ex prędictis in suppositione sententię, quam recitauimus in secunda assertione, huiusmodi iuramentum nō obligat, vtpotè quod est contra bonos mores naturales, & lędit libertatem matrimonij, ergò non indiget relaxatione, adeoque promissor non obstante tali iuramento poterit immediatè transire ad secundas nuptias impunè; atque sic supposita hac sententia præter pręcitatos DD. sustinent *Salicetus in l fin. num.* 11. *C. de sponsalibus*, *Alciatus d. cap. cum contingas num.* 25. *de iureiur.*

PRÆNOTIO IX.

De pœnis improprijs, hoc est de non acquirendo respectu secundo nubentium.

SVMMARIVM.

Sinopsis examinandorum sub hoc titulo. 1.

Legatum relictum à marito vxori sub conditione, si castè, & honestè vixerit, eidem debetur, quantumvis transierit ad secundas nuptias. 2.

Limita, si legans dixerit, si castè vixeris in domo mea. 3.

Item,

Item, si dixerit, si castè cum filijs meis commorata fuerit. 4.

In hac suppositione, si mulier initio secundis nuptijs cohabitaret cum filijs prioris matrimonij, vel, si non cohabitaret, hoc non esset ex propria culpa, sed filiorum nolentium habitare cum ipsa, tunc sistendo in præsumpta voluntate testatoris amitteret legatum, attentis verbis non amitteret 5.

Si filij nolint cohabitare cum matre binnuba, ipsa amittit legatum. 6.

Si mater binnuba recederet à filijs, quià isti eiecerunt vitricum, amitteret legatum. 7.

Si legatum fuerit relictum viduæ, si castè, & honestè vixerit, non amittitur per secundas nuptias, siuè fuerit relictum à consanguineis eiusdem viduæ, siuè ab alijs. 8.

Etiam, si transierit ad tertias, & vlteriores. num. 9.

Nonnullæ restrictiones huius ampliationis. num. 10.

Si legatum fuerit relictum ea adiecta conditione, donec castè, & honestè vixerit, nullo modo amittitur per secundas nuptias in nostra sententia. 11.

In sententia afferente legatum illud amitti per transitum ad secundas nuptias, si dictum fuerit, si castè, & honestè vixerit *amittitur; quandò dictum fuit* donec castè, & honestè vixerit *amittitur quoad fructus correspondentes tempori post secundas nuptias, non verò correspondentes tempori ante easdem.* 12.

Dictio, donec, *restringit dispositionem cum perseuerantia vsque ad tempus, cui est adiecta* 13.

Idem intellige, si dictum fuerit, quandiù, quovsque, vsquequo 14.

Particula, dummodò, *importat non solum perseuerantiam, sed etiam perpetuitatem.* num. 15.

Particula, donec, *facit legatum annuum.* 16.

Si legatum relictum fuerit sub conditione negatiua secundo non nubendi, debetur post mortem testatoris, præstita tamen cautione à legataria illud restituendi cum omnibus fructibus ab initio perceptis. 17.

Hæc cautio debet esse fideiussoria, si possit haberi, aliter sufficit iuratoria. 18.

Legatum relictum sub conditione negatiua, quamvis præstetur cautio Mutiana, non potest peti intra annum à die obitus testatoris, nisi spes nuptiarum deficiat. 19.

Hic annus, intra quem peti non potest legatum, computandus est à die obitus testatoris. 20.

Legatum annuum relictum sub conditione temporanea non contrahendi secundas nuptias, si legataria non paruerit conditioni ad medietatem anni, legatum eidem debetur quoad omnes fructus illius anni, de æquitate tamen debetur tantum quoad fructus pro rata temporis vniformi. 21.

Legatum relictum viduæ, si castè, & honestè vixerit, amittitur per actus fornicarios voluntariè ab eadem admissos. 22.

Non amittitur tamen, si per vim patiatur huiusmodi actus, nec per metum cadentem in constantem virum. 23.

Amittitur tamen per voluntarios amplexus, oscula, & actus impudicos citrà copulam. num. 24.

Etiam si legatum sub illa conditione fuerit relictum ab alio à marito. 25.

An amittatur per vnam fornicationem, vnicum osculum, & similia refertur sententia Sanchez. 26.

Probabilius non amittitur per vnicam fornicationem. 27.

IN quæstionibus de sponsalibus *tom. 5. sub tit. Contractus XIV. prænot 5. sect. 10., & seqq.* duplicis generis pœnas distinximus; alias consistentes in amittendo quæsito, quas etiam proprias diximus, alias in non acquirendo, quod relictum est, quas improprias noncupauimus. Hactenus de primis egimus in præcedentibus prænotionibus, nunc de secundis ex professo, prout diriguntur contra secundo nubentes contra voluntatem disponentis, legantis, seù instituentis.

Sub hoc igitur titulo plurima inquirentur scitu dignissima, & primò, an legatum relictum feminæ viduæ sub ea conditione, si castè, & honestè vixerit, amittatur, si transeat ad secundas nuptias; secundo quid sentiendum sit, si fuerit relictum ea adiecta clausula, *donec castè vixerit*, & perseuerauit per aliquot annos in honesta viduitate, & posteà transierit ad secundas nuptias, an in hac suppositione iuxtà sententiam asserentem per transitum ad secundas nuptiàs amitti legatum possit retinere fructus legati pro tempore, quo vixit in honesta viduitate, an verò teneatur restituere totum, quod recepit ex illo legato. Tertiò, quomodo res sit habenda, quandò quis institutus est hæres, vel legatarius sub conditione negatiua non nubendi. Quartò, an legatum annuum relictum sub conditione nō nubendi secundo temporanea debeatur quoad fructus vltimi anni, prò quo cessat conditio. Quintò, an legatum relictum sub conditione abstinendi à secundis nuptijs possit intra annum peti. Sextò, quid sentiendum sit, si legatum fuerit matri à filio sub ea conditione, si castè, & honestè vixerit, & ipsa transierit ad secunda vota, & quid, si relictum fuerit ab alijs coniunctis personis, vel sanguine, vel amicitia. Septimo, an legatum vsusfructus relictum à viro vxori, quamuis transeat ad secundas nuptias, amittatur, si illa transierit post secundas ad tertias, & vlteriores. Octauo, an legatum relictum sub conditione non transeundi ad secundas

1 Sinopsis examinandorum in hac prænotione.

nuptias amittatur, si fœmina legataria fornicetur, & alia huiusmodi.

2 Relictum sub conditione, si castè, & honestè vixerit, debetur etiam si transeat ad secundas nuptias.

ASSERTIO I. Legatum relictum à marito vxori sub conditione, *si castè, & honestè vixerit*, eidem debetur, quantumvis transierit ad secundas nuptias *Molina tract. 2. disp. 207. concl 4 Vasquez cap. 7 de testamentis § 1. dub. 7. Siluester verb. legatum quæst. 5. Vega 2 tom. summæ cap. 37. cas. 9., & ex Iuristis Abbas cap., quod à te nu. 3. de cleric. coniug. Albericus l fin. num. unico C. de bonis matern Felinus cap. si cautio num. 40. vers., & hinc est, quod licet de fid. instrum.*

Ratio ex eo deducitur, quià mulier secundo nubens non transgreditur conditiones appositas à testatore castè, & honestè viuendi, ergò non est, cur non debeat lucrari legatum. Antecedens probatur, quià secundæ nuptiæ sunt castæ per textum *cap. Nicana dist. 31., & l. mulier §. cum proponeretur, ff. ad senatus consult. Trebel.*, vbi secundæ nuptiæ dicuntur mulieris pudicitiæ congruere, quod confirmari potest *ex D. Thoma 2. 2. quæst. 152. art 3. in corpore*, vbi asserit virginitatem excludere quemcunque actum venereum, etiam licitum, castitatem verò solum illicitum, ex quibus concludentèr euincitur à castitate non excludi actum venereum, qui habetur ex secundis nuptijs, cum hic non sit illicitus. Atque huic opinioni præter præcitatos DD. assentiuntur *Mariba de successione part. 4. quæst. 12. art. 2. nu. 72., & seqq. Surdus de aliment. tit. 7. q. 22. Gailus obseru. lib. 2. num. 25 Couarunias de sponsalib. part 2. cap. 3. § 9. num. 13. Gaspar Anton. Thesaurus qq. for. lib. 1. quæst 28. num. 4. Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. cap. 11. num. 603.*

Legatum latè est interpretandum.

Ratio potest esse secundo, quià legatum ex genere suo debet etiam latè interpretari, ne reddatur caducum, quomodocunque potest sine læsione expressæ voluntatis legantis *l cogi in princip., & l. ex facto §. si quis, ff. ad Trebel. Peregrinus de fideicom. art. 31. num. 20. Molfesius ad consuet. Neapol. part. 4 q. 3. num. 15. in fin.*, quod etiam aliqui extendunt, quandò ad impropriam significationem verba legati deberent deflecti, ergo, cum re vera in ijs secundis nuptijs non vitietur castitas, non erit, cur legatum non debeat plenum suum effectum sortiri.

3 Limita, si testator dixerit, si castè vixeris in domo mea.

Hæc tamen limitanda sunt, quandò ex contextu verborum conijceretur mens testatoris, seù legantis tendere ad exclusionem eiusdem à legato, si ad secundas nuptias conuolaret, prout etiam limitant *Bartolus in d. l. mulier §. cum proponeretur nu. 5. ff. ad Trebel. Surdus de aliment. tit. 7. q 23. Vasquez de testamentis c. 7. num. 18.*, Hoc contingeret primò, si testator disponeret de legato in fauorem vxoris, si castè viueret in domo sua *Mantica lib. 11. tit. 19. num. 31. Baldus l. voluntatis num. 10. C. de fideicom. Iason l. 1. nu. 5. C. de legatis. Surdus de alimentis tit. 7. q. 23. num. 22. Sanchez de matrimon. lib. 7 disp. 91. nu. 51.*, quià tunc, cum transit ad secundas nuptias, non dicitur castè in domo prioris mariti viuere.

4 Item si dixerit, si cũ filijs meis castè cõmorata fuerit.

Secundo contingeret, si testator disponeret de legato in fauorem vxoris, si cum filijs coniugis legantis castè commorata fuerit; tunc etenim non purificaretur conditio per testatorem apposita. Sed quid, si mater transiret ad secundas nuptias, velletque simul cum filijs prioris matrimonij habitare, & defacto habitaret, vel si non cohabitaret, hoc proueniret ex defectu eorundem filiorum, qui respuerent illius consortium in habitatione, an tunc lucraretur illud legatum; tunc secundum varias considerationes esset quæsito satisfaciendum, vel etenim initis secundis nuptijs de facto cum filijs prioris matrimonij cohabitaret, vel non cohabitaret, quià filij nollent acquiescere ipsius consortio, & cohabitationi, vel quià, quamvis filij eius cohabitationi acquiescerent, non acquiescerent cohabitationi secundi mariti, & sic illum eicerent, qua posita eiectione mater, vt ipsum assequeretur, seu comitaretur, ab eisdem filijs recederet.

Quid si voluerit ipsa cohabitare cum filijs, sed ipsi noluerint?

Variæ cõsiderationes.

Iuxtà primam considerationem difficultas pendet ab intellectu eius, quod intenderit testator in tali dispositione legati, an scilicet voluerit secundas nuptias excludere, an vero præcisè negationem cohabitationis cum filijs; & quidem attenta consuetudine, secundum quam mulier nubens transit ad domum mariti, videtur asserendum voluisse exclusionem à secundis nuptijs, sicuti eandem præsumitur voluisse, dum de eodem legato disposuit in fauorem eiusdem mulieris, si castè vixerit *in domo eiusdem mariti*; sicuti enim ex eo, quod dixerit *in domo mea* præsumitur noluisse secundas nuptias attenta consuetudine, secundum quam mulier nubens traducitur extra domum ad domum mariti, ità ex eo, quod dixerit *cum filijs meis* præsumendus est noluisse secundas nuptias attenta eadem consuetudine, secundum quam mulier transiens ad secunda vota deserit filios, & transit ad secundum maritum. Accedit, quod mulier transiens ad secunda vota amittit ipso iure tutelam filiorum per ea, quæ supra probatuimus, & hoc etiam intelligitur, quantumvis eadem habitaret cum eisdem filijs, quià militat ratio suspicionis, ne propter nimium affectum erga secundũ maritum distrahat bona eorundem, ergo etiam præsumenda est amittere legatum, quantumvis cohabitat cum filijs prioris mariti, quando transijt ad secunda vota, & hoc ex præsumpta voluntate testatoris, qui ex

5 Sententia asserens amittere legatum.

quo

quo voluit legatariam permanere castè cum proprijs filijs, intelligitur voluisse custodiam eorumdem filiorum, adeòque excludere ea omnia, quæ possunt esse impedimento tali custodiæ, & educationi, & per consequens etiam secundas nuptias, cum quibus non præsumitur illa custodia, & educatio, cum animus intelligatur conuersus ad secundum maritum, & quodammodò auersus à filijs prioris matrimonij.

Sententia afferens non amittere.

His tamen non obstantibus alij afferunt in ea hypothesi, nullatenus mulierem transeuntem ad secundas nuptias, & adhuc cohabitantem cum filijs prioris matrimonij amittere legatum, quià nihil est, quod aduersetur conditioni appositæ per testatorem; ipsa enim adhuc castè viuit, cum secundæ nuptiæ ex allegatis iuribus sint castæ, & castitas solummodò excludit actum venereum illicitum; & vere cohabitat cum filijs prioris matrimonij, atque ità sentire videntur *Bartolus, & Paulus in l. cæterum 4. vers quod ergo si vidua iuncto vers. mulieri ff. de usu, & habit., & in l. cum tale verb sententia, & ibi Glosa ff. de condit., & demonst. Paulus in l. si vir uxori §. cum vir num 1. ff. eod. tit Saliceus in l. 1. num. 4 C. de legat.*, vbi ait consulendum tunc esse filijs, ne matrem expellerent, ne tunc per filios videatur stetisse, sed vt

Consilium Saliceti circa hunc casum.

solum maritum expellant, & tunc mater ex debito sequetur virum, ac legatum perdet, nec filijs imputari poterit matris recessus; ex quibus deducitur, quod, si mater permanserit cum eisdem filijs, quantumvis contraxerit secundas nuptias, non amittat legatum sub ea conditione sibi relictum. Quid igitur in hac hypothesi concludendum? Attenta verborum proprietate, quibus conceptum est huiusmodi legatum, arbitror hanc secundam sententiam præferendam; attenta tamen præsumpta testatoris voluntate præferrem primam; atque huic opinioni assentiri videtur *Sanchez lib. 7. de matrimonio disp. 91. num. 48.*

6 **Si filij nolint cohabitare cum Matre, quæ contraxit secundas nuptias, ipsa priuatur legato.**

Iuxtà secundam considerationem sentio absolutè, quod, si filij nollent cohabitare cum matre, quæ contraxit secundas nuptias, eadem priuaretur legato *Baldus in l. 1. n. vnico C. vbi pupilli educari debeant Angelus in l. 1. C. de legatis, & ibi Iason n. 5. Præpositus c. fin de secundis nuptijs col. penult. n. 4. vers sed quid si relinquat Garronis rub. C. de secundis nuptijs in nona edit. pena 15. nu. 33.*, quibus expressè adhærent *Sanchez de matrimon. d. lib 7. disp. 91. nu. 48. Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. cap. 11. num. 605.* Ratio ex eo deducitur, quià in ea hypothesi non verificatur conditio apposita per testatorem cohabitationis cum proprijs filijs; nec obesse potest, quod hoc non proueniat ex culpa eiusdem matris binnubæ, sed ex voluntate filiorum, qui renuunt cum eadem cohabitare, quorum propterea culpæ est imputandum, quod non cohabitet, & in eorum damnum cedere debet; Non, inquam, obesse potest, quià filij non renuunt sine rationabili causa cohabitare, quam causam dedit eadem mater transeundo ad secundas nuptias, cum reddatur suspecta, & filij ipsi possint timere de odio vitrici, eidemque nolle subiacere, quæ causa est imputanda eidem Matri, adeòque eiusdem damno cedere debet non cohabitatio.

Iuxtà tertiam considerationem etiam sentio, quod, si mater binnuba recederet à filijs, cæteroqui cum ipsis permansura, ex eo, quod ijdem filij eiecerint e domo propria vitricum, quem ex onere coniugij tenetur sequi eadem mater binnuba, adhuc priuaretur legato *Saliceus in l. 1. num. 4 ff. de legat.* Ratio ex ijs deducitur, quæ dicta sunt in præcedenti consideratione, quià scilicet non stat per eosdem filios, quin Mater cum ipsis cohabitet, cum ipsi eandem non expellant, & ius habent expellendi vitricum, cum possint nolle eidem subiacere, quod, si mater ex hoc teneatur sequi eundem secundum maritum, hoc est ex conditione nuptiarum, quam sibi ipsa intulit, cui propterea imputanda est ipsa non habitatio, & in ipsius damnum cedere debet. 7 **Si Mater binnuba recederet à filijs, quià ipsi eiecerunt vitricum, amitteret legatum.**

Aduersus ea, quæ dicta sunt in assertione, eiusque probatione, validum videtur militare argumentum situm in eo, quod attenta qualitate personæ testatoris, seu legantis, qui est maritus eiusdem vxoris, coniectanda sit eius mens, quod voluerit excludere secundas nuptias per illam conditionem, *si castè, & honestè vixerit*, quando quidem viris maximè exosæ sunt secundæ nuptiæ respectu propriæ vxoris, prout habetur *in auth. de nuptijs § si autem tutelam vers. nos autem, auth. de non eligendo secundo nubentes §. prospeximus, & auth. de nuptijs § quæ vero nunc sequuntur vers. non igitur, & vers qui igitur.* Adde primò, quod per ea verba, *si castè, & honestè vixerit*, videtur vir voluisse sibi fidem seruari, ac iura prioris coniugij inuiolata persistere; per secundas autem nuptias fides non seruatur, nec iura prioris matrimonij illæsa perseuerant per textum *in auth. de non eligendo secundo nubentes §. cum igitur paulo ante vers. sin autem.* Adde secundo, quod licet secundæ nuptiæ secundum se castæ sint, & honestæ, non sunt tamen tales, quales deceant virum relinquentem legatum, nec coniux binnuba talis reputatur, qualis conuenit marito erga ipsam benemerenti. Adde tertiò, quod per illam deputationem legati præsumitur maritus legans voluisse castitatem, non quomodocunque, sed castitatem sibi gratissimam, qualis non est illa, quæ habetur per secun-

Variæ rationes, propter quas maritus præsumitur excludere secūdas nuptia, quādò dixit, si castè, & honeste vixerit.

das

das nuptias. Nihilominus facilè erit ad hæc omnia respondere. Ad primum dicendum est, quod, quamvis secundæ nuptiæ sint maximè exosę mariti, non propterea intelligatur per illas præcisè legatum amissum, quià, vt legatum debeatur, sufficit, quod verificetur conditio, & si voluisset secundas nuptias excludere, debuisset clariùs verbis explicare; Neque dicas, quod hac ratione etiam non amitteret mulier binnuba legatum, si testator dixerit, *si castè, & honestè vixerit in domo mea, vel cum filijs meis*, si de facto cum illis habitauerit, quandòquidem ex vno capite verificatur conditio, & ex alio, si voluisset excludere secundas nuptias, debuisset clarius exprimere; contrà enim impugnaberis, quià quando dixit, *si castè, & honestè vixerit in domo mea, vel cum filijs meis* supponitur legans, seu testator se conformasse consuetudini, secundum quam secundo nubens transit ad domum mariti, adeòque voluisse excludere secundas nuptias, per quas regularitèr fit recessus à domo, & à filijs; quando autem præcisè dixit, *si castè, & honestè vixerit*, sine alio addito nulli consuetudini potest conformari, adeòque debet reduci ad fortem verborum significationem. Ad id, quod additur primo loco, gratis omnino dicitur, quod per illam conditionem voluerit fidem, & iura primi matrimonij sibi inuiolata seruari, & si hoc voluisset, debuisset exprimere; Neque obesse potest, si afferatur, quod non sit præsumendum, quod voluerit præcisè auertere actus fornicationis in propria vxore, cum de peccato non sit præsumendum; vndè voluit quid aliud interdicere, quod aliud esse non potest, nisi abstinentia à secundis nuptijs; Non, inquam, obesse potest, quià præsumitur voluisse omni iure, & modo transferre legatum in propriam vxorem cum reseruatione solummodò indignitatis ratione actuum fornicariorum in eadem, & licet non sit præsumēdum de fornicatione in propria vxore, nihilominus potest iustè apponi conditio de illa, ne specialis fauor ei inferatur, qui grauiorem iniuriam inureret benefactori; hoc paritate potest euinci in Patre, qui hæreditatem defert filio sub ea conditione, *nisi deliquerit in Principem*, vbi certè non est præsumendum de delicto filij in Principem, & tamen apponitur ea conditio, vel ad auertendum filium à tali delicto, vel ad quid aliud. Ad illud, quod additur secundo loco, dicendum est, quod licet abstinentia à secundis nuptijs magis deceat coniugi erga maritum specialiter benemerentem ratione legati, nisi tamen expresè hæc exigatur ab eodem marito, non intelligatur specialitèr volita, vndè præsumi debet legatum relictum eidem vxori ob benemerita præcedentia, & obsequia præstita eidem marito in primis nuptijs, ea adiecta conditione, si non deliquerit, non ad auertendam coniugem ab vlterioribus nuptijs, quid idem dicendum est quoad ea, quæ afferebantur tertio loco.

Solvuntur omnes illę rationes.

8 Si legatum fuerit relictũ viduæ, si castè, & honestè vixerit non amittitur, siuè fuerit relictum à consanguineis eiusdē viduæ, siue ab alijs.

ASSERTIO II. Si legatum fuerit relictum viduæ sub ea conditione, *si castè, & honestè vixerit*, non amittitur ab eadem, si transierit ad secundas nuptias, siue eidem relictum fuerit à Patre, vel Matre, aut fratre, aut alio ipsius viduæ consanguineo, aut ab alio extraneo priori marito, aut eius filijs, nec sanguine, nec amicitia coniuncto, siue relictum fuerit à filijs, Patre, vel matre prioris mariti, alijsque, siue consanguinitate, siue amicitia coniunctis eidem priori marito. Ità DD. omnes præallegati pro præcedenti assertione, & in terminis proprijs *Ioannes Angelus Bossius de matrim contract. c. 11. n 603.*

Et quidem quoad primam partem vix videtur habere posse difficultate præsens assertio, quandòquidem, si quæ est ratio dubitandi pro contraria sententia, ea est, quià secundæ nuptiæ, quantumvis secundum se castæ, sunt tamen valdè exosæ; sed non intelliguntur exosæ consanguineis eiusdem viduæ, quinimmò eisdem magis gratæ, cum parentella dilatetur, nec alijs extraneis respectu prioris mariti, vt per se patet, ergo &c.

9 Etiam si transierit ad tertias, & vlteriores nuptias.

Hinc amplia hanc primam partem assertionis, vt procedat etiam non solum in ordine ad secundas nuptias, sed etiam in ordine ad tertias, & vlteriores, quidquid ex aduerso senserint *Angelus in l. mulier §. cum proponeretur ff. ad Trebel Hypolitus sing. 577.*, prout nobiscum sentiunt *Couarruuias de sponsal. part. 2. c. 3. § 9 num 13. Mantica lib. 11. tit. 19. num. 31. Gaspar Antonius Thesaurus qq for. lib. 1. q 28. n. 4. Ioannes Angelus Bossius de matrim contr c 11. n. 598.*, & pro hac ampliatione militat ratio adducta pro probatione eiusdem primæ partis; Neque obesse potest, si afferatur, quod nuptiæ vltra secundas sint secundum se maximè detestabiles, & exosæ, vt potè, quæ indicant maximam incontinentiam, prout latè probat *Iulius Samnazarius de sponsal. & matrimon. c. 3. art. 4. n 73.*, & mulier vltrà secundas transiens ad alias nuptias equiparatur mulieri impudicę per textum *in l his solis C. de reuoc donat.* Non, inquam, obesse potest, quià licet vlteriores nuptię ad secundas prę ferant incontinentię signa, tales tamen nuptię secundum se, non inferunt aliquam fęditatem, cum potius sint remedium incontinentię presuppositę, ne transeat in peccatum, vndè secundum se castę sunt, & honestę.

Restringunt tamen primo in hypothesi, qua ex præsumpta testatoris voluntate per talem conditionem intelligeretur à ter-

10 Nonnullæ restrictiones prædictę ampliationis.

tertijs, & vlterioribus nuptijs interdicta, vt, si ex eisdem contingeret aliqua familiæ denigratio, veluti, si nuberet personæ indignæ. Secundò, si sexagenaria, vel induta habitu tertij ordinis Sancti Francisci. Tertiò, si vidua post secundas nuptias vouerit abstinentiam à tertijs, & vlterioribus. Sed quoad primum, & secundum casum non libentèr annuerem huic limitationi, quandòquidem ea, quæ in eisdem dicuntur, æquè verificarentur quoad secundas nuptias, ac quoad tertias, quod tamen non est de facili fatendum, cum semper verificetur, quod per secundas nuptias castè, & honestè viuat, nec sufficit indignitas personæ, cum qua secundo nubit, quià hoc non infert negationem castitatis, & honestatis, quam solum considerauit testator, & si alitèr voluisset, debuisset exprimere, nec ætas sexagenaria infert in secundo nubente inhonestatem, & negationem castitatis, cum nuptiæ in tali ætate non interdicantur. Quoad tertium casum, vtique admitterem limitationem, maximè, si testator nouerit votum castitatis, prout eandem admittunt *Angelus auth. de restitutione, & ea qua parit § vnico num.* 8 *vers. ibi castitate Antonius Franciscus addit. ad Abbatem cap. vt clericorum nu.* 5. *de vita, & honest. cler. Sanchez de matrimon. lib.* 7. *disp.* 91. *nu.* 28. *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. cap.* 11. *num.* 600. Ratio ex eo deducitur, quià respectu talis personæ secundæ, & vlteriores nuptiæ non sunt castæ, nec honestæ aduersante voto castitatis, ergò attenta qualitate personæ nota eidem testatori non verificatur conditio apposita per eundem testatorem, adeoque non acquiretur legatum.

Quoad secundam partem etiam facilè ex eo euincitur, quià, si non amittitur legatum, quandò ea conditio apposita est per maritum, respectu cuius magis præsumendæ sunt exosæ secundæ nuptiæ per ea, quæ in præcedenti assertione latè probauimus, multo minus amitti præsumendum est per secundas nuptias, quandò conditio illa apposita est per consanguineos eiusdem mariti, vel per coniunctos amicitia, cum respectu eorundem minus videantur exosæ.

11 Si adiecta fuerit conditio, donec castè, & honestè vixerit per secundas nuptias, nō amittitur in nostra sententia.

Assertio III. Si legatum, vel hæreditas fuerit relicta ea adiecta clausula, *donec castè, & honestè vixerit*, tunc iuxtà nostram sententiam asserentem per has particulas non excludi secundas nuptias, legatum, vel hæreditas plenè acquiritur non solum secundum fructus correspondentes tempori ante easdem secundas nuptias, sed etiam correspondentes tempori post easdem nuptias; iuxtà sententiam verò asserentem per illas particulas excludi absolutè secundas nuptias, legatum, seu hæreditas amittitur, quoad fructus correspondentes tempori post easdem secundas nuptias, non quoad correspondentes tempori ante easdem. Prima pars consonat cum ijs, quæ diximus in præcedentibus assertionibus. Secunda est *Baldi in l cum filius §, qui Mutianam nu vnico, & ibi Imola ad fin. ff de legat* 2 *Saliceti l fin num* 3 *C de indict. vid. col Alciati l. Stychum num* 12. *vers existimarim, ff. de leg* 2., *& rub. ff solut. matrim nu* 13 *Mantica de coniect. vlt. vol lib.* 10. *tit.* 2 *num.* 14, *& lib.* 11. *tit* 19 *num* 22 *Natta cons.* 159. *num* 17. *Sanchez de matrim. lib.* 7. *disp* 91 *num* 7.

12 In sententia verò asserere per transitum ad secundas nuptias amitti legatum, tunc amittitur quoad fructus correspon. dentes tempori post nuptias, nō verò tempori ante easdem.

Ratio primæ partis ex eo deducitur, quià per superius dicta mulier transeundo ad secundas nuptias adhuc castè, & honestè viuere dicitur, ergò legatum relictum sub clausula, donec *castè, & honestè vixerit*, adhuc eidem debetur, si transierit ad secundas nuptias, non solum quoad fructus præcedentes, sed etiam subsequentes ad easdem, quià adhuc post easdem castè viuere dicitur.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quià illa particula, *donec*, est limitatiua, & restrictiua temporis, habetque naturam suspensiuam, & dispositionem suspendit per textum *in l. legatum, ff de ann leg. Glosa verb. donec in clement* 1 *de censib. Decius cons.* 621. *nu.* 7 *Alexander cons* 66. *num.* 3. *lib* 2. *Menochius cons* 15. *num* 40. *Surdus cons.* 186. *nu.* 15 *Hondedeus cons* 6. *num.* 36. *vol.* 1., & requirit perseuerantiam ad effectum consequendi legatum pro annis futuris *Decius in l si quis heredem n* 7. *C. de instit Natta cons* 459 *num.* 6. *Caualcanus in tract. de vsufructu mulieri relicto cap* 9. *num.* 120. nam stante hac dictione legatum pro primo anno erit purum, & pro sequentibus conditionale *Boerius decis.* 44. *nu.* 39; vndè in terminis nostræ assertionis docent, quod mulier per transitum ad secundas nuptias amittat illud legatum in futurum, pro tempore tamen præterito legatum valuerit, nec mulier teneatur fructus perceptos restituere, quamvis cessarit conditio viduitatis, & castitatis, quià in præteritum licitè fructus percepit *Caualcanus in tract. de vsufruct. mulier. relicto cap* 9 *nu.* 115 *Aimon cons.* 300 *num.* 5. *Parisius cons.* 95. *num* 44. *vol.* 2. *Socinus cons* 81. *num* 7 *vol* 3. *Ruinus cons.* 51. *num* 17 *vol* 2 *Decius cons.* 621. Quod autem hæc dictio, *donec*, restringat dispositionem cum perseuerantia vsque ad tempus, cui adiecta est, docent præter præcitatos *Bartolus in l.* 1 *col.* 6. *ff. de condit., & demonst Socinus Iunior cons* 76. *num.* 113. *lib.* 1. *Albericus Brunus in tract de statut., quod stante masculo art.* 10 *quæst* 5. *num.* 72. *Surdus cons.* 186. *num* 15. *Hondedeus cons.* 29. *num.* 3. *vol.* 1.

13 Restringit dispositionē ad tempus, cui est adiecta

Am-

14 Dictiones æquivalentes ly, *donec*.

Ampliatiuè ad hanc assertionem, aduerte idem sentiendum esse, si pro illa particula, *donec*, in dispositione apponantur illæ dictiones *Quandiu*, *quousque*, *usquequo*, *& quoad*, quià sunt eiusdem omninò effectus *Boerius decis. 44. num. 30., & 38. Cosinus in pragmat. sanct. tit. de collat. §., quod, si quis verbo donec, Vulpe de prepos., & aduerb. signif. sub hac dictione part. 23. Natta cons. 459. nu. 16. vol. 2. Surdus cons. 186. num 16., & cons. 476 num. 2.*

15 Particula, *dummodò* importat perpetuitatem.

Quæ tamen hactenus dicta sunt, non procederent, si in dispositione diceretur, *dummodò castè, & honestè vixerit*, quià hæc particula, *dummodò*, importat non solum perseuerantiam, sed etiam perpetuitatem; vndè, si vxor in casu prædicto steterit vidua per triennium, & perceperit, fructus triennales, & posteà nupserit tenebitur restituere fructus, quos percepit pro illo triennio; pro quo steterit in viduitate. *Parisius cons. 95. num. 44. vol. 2. Berous qu. 99. num. 3. Caualcanus in tract. de vsufructu mulier. relict. cap. 9. num. 117., & seqq.*, quià non esset perpetuitas, quam intelligitur voluisse testator, indicata per illam particulam *dummodo*.

16 Particula, *donec*, facit legatū annuum.

Ex quibus deducere poteris, quod particula, *donec*, & aliæ similes faciant legatum annuum *l. legatum ff. de annuis legatis, Surdus de alimentis tit. 2. qu. 15. num 192. Vulpe de prepos., & aduerb. signific. sub hac dictione num. 5.*

17 Si legatum relictum fuerit sub cōditione negatiua non nubendi secūdo, debetur post mortem testatoris præstita tamen cautione à legataria illud restituendi, cū fructibus omnibus ab initio perceptis.

Assertio IV. Si legatum relictum fuerit sub conditione negatiua non nubendi secundo debetur post mortem testatoris legatum, præstita tamen cautione à legataria illud restituendi cum fructibus omnibus ab initio perceptis. Consentiunt *Gregorius Lopez l. regia septima tit. 4. verb. non quisiere, Molina tom. 1. de iustit. tract. 2. disp. 26. col. penult. vers, quandò aliquis, Sanchez de matrimon lib. 7. disp. 91. num. 6. Alter Molina lib. 2. de primog. cap. 12. n. 21. Mantica de coniect. vlt. vol. lib. 11. tit. 19. num. 22.*

Expressè colligitur *ex l. mutiana, & l. hæres meus §, qui post mutianam, & §. quamuis, ff. de condit., & demonst. l. cum filius §., qui mutianam, ff. de legatis 2.* Hæc autem cautio præstanda per legatarium recipientem legatum dicitur Mutiana, quià à Mutio inducta est. Nec incongrua ratione hæc decisa reperiuntur, quandòquidem in primis, si transmissio legati differri deberet vsque ad implementum conditionis, deferri deberet post mortem legatarij, cum quousque vixerit, posset non parere conditioni, quod tamen non videtur asserendum, eo quià in ordine ad legatarium esset omninò superfluum. Deindè supposita tali transmissione, cum conditio negatiua obliget semper, & ad semper, si pro aliquo tempore fuerit neglecta, vtique pro eo tempore legatum amittitur, ergò in casu contrauentionis ad ipsum recuperandum, æquum maximè fuit, vt huiusmodi cautio Mutiana induceretur.

Si autem inquiras, quomodo, cum conditio negatiua fuerit neglecta in determinato tempore, obliget etiam ad restituendos fructus præteritos, & perceptos. Tunc respondebimus hoc prouenire, quià ex dispositione iuris conditione non seruata fingitur retrò legatarium, seù hæredem non fuisse, prout expressè habetur in auth., *cui relictum C. de indict. viduit. tol.* Ibi - *quod, sic admittur, ac si ei relictum, vel ordinatum non esset*, prout etiam notant ibid. *Paulus n 4. Iason. num. 7. Molina lib. 2. de primog. c. 12. num. 21.*

Si vlterius inquiras, quænam cautio præstanda sit per mulierem legatariam; respondebimus eam debere esse fideiussoriam, si possit, aliter sufficere iuratoriam *Gregorius Lopez l. regia septima tit. 4. verb. non quisiere. Molina tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 206.* Ratio est, quià talis cautio esse debet, qualis sufficiens sit ad recuperandum solutum cum fructibus in casu controuentionis; fideiussoria autem apta est, quandò commodè haberi potest, quandò autem pro paupertate legatarij haberi non potest, non est exigenda vltra iuratoriam. Sed intra quantum tempus à morte legantis, & testatoris possit cum effectu exigi hoc legatum, nunc subdo in sequenti assertione.

18 Cautio debet esse fideiussoria, & in subsidium iuratoria.

19 Legatum, hoc non potest peti intra annū ab obitu testatoris.

Assertio V. Legatum relictum sub conditione negatiua, etiam si præstetur cautio Mutiana non potest peti intra annum à die obitus testatoris, nisi spes nuptiarum deficiat. Ità expressè sentit *Sanchez lib. 7. de matrimon. disp. 87. nu. 29. & disp. 91. num. 11.*

Expressè colligitur *ex auth, cui relictum C. de indict. vid. col., & auth de nuptijs §., quæ verò vers. vndè sancimus*; nec obstare videtur, si asseratur, modo huiusmodi iura nullam vim prorsus habere, quandòquidem sic disponunt, quià iuribus ciuilibus vetitum est sub pæna transitus ad secundas nuptias ante annum luctus; hæc autem iura modo iure canonico correcta sunt; non, inquam, obstare videtur, quià, vt benè notat *Sanchez d. lib. 7. disp. 87. nu. 29., iura in d. auth., cui relictum C de ind. vuid. tol., & auth. de nuptijs §, quæ vero*, procedunt præcisè sub ea ratione, qua intelligantur vetitæ secundæ nuptiæ intra annum luctus quasi in pœnam talis festinati transitus, qua ratione certè intelligerentur correcta; quandòquidem correcta legis ratione, eius quoque decisio sublata censetur *Glosa l. 1 verb prohibentia, ff. de legit. tut. Alexander l. 1. num. 6. vers. vnum*

vnum tamen, ff. solut. matrimon. Iason l. quod dictum num 3. ff. de pact., sed sub alia ratione procedunt, ne scilicet grauentur hæredes pro eo tempore, pro quo conferre tenentur alimenta vxori defunctæ viduæ, ad conferendum etiam legatum, sub qua consideratione, cum non sit in pœnam, non intelliguntur huiusmodi iura per canonicum correcta.

20 Hic annus, intra quem peti non potest, cōputandus est à die obitus.

Quomodo autem computandus sit annus, intra quem legatum non potest exigi à legatario, an scilicet à die obitus testatoris, an verò à die scientiæ eiusdem obitus; crediderim tutius esse, si dicatur, computandus à die obitus *Baldus, & auth., cui relictum num. 12. cum Glosa ibi verb. intra annum, Acosta l. cum tale §. si arbitratu in fin. num. 34., ff. de condit., & demonst.*

21 Legatum annuū debetur quoad totum, si legataria ad medietatem anni defecerit à cōditione.

Assertio VI. Legatum annuum relictum sub conditione temporanea non nubendi secundo, si legataria non paruerit conditioni ad medietatem anni, quo debetur legatum, eidem debetur quoad omnes fructus illius anni; de æquitate tamen debetur tantum quoad fructus pro rata temporis vniformi.

Ratio primæ partis desumitur ex dispositione iuris ciuilis *in l. in singulos, ff. de annuis legat. l. 1 C. quandò dies legati cedit, Glosa in l qui hoc anno, ff. de verb. oblig.*, vbi dicitur

Annua, si debes tunc incipies caput anni.

atque sic sentiunt, *Albericus l. defuncta nu. 3., ff. de vsufructu, Iason l. diuortio in princip. num. 7., ff. sol. matrim. Mantica de coniect. vlt. vol. lib 10. tit. 2. num 14.*

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quià legatum annuum quoad fructus pecuniarios dietim maturescit in fauorem legatarij, vndè meritò dicitur, quod in fructibus ciuilibus cessio diei habeatur pro perceptione, *Vincentius de Franchis decis. 168. num 16. Hondedeus cons. 81. num. 17. lib. 2. Baldus in l. filius familias §. apud marcellum, ff de legat. 1. Aretinus in l. diuortio, ff. solut. matrimon. col 8.*, vbi dicunt, quod fructus ciuiles quotidiè incipiant deberi, adeovt, quod cessio vniuscuiusque diei habeatur pro perceptione fructuum ciuilium pro illa die, ergò attenta æquitate in natura legati fructus ciuiles illius anni debentur ad ratam temporis vniformem, adeovt, si conditioni legataria non paruerit in medietate anni, fructus illi debeantur pro medietate anni, pro qua paruit conditioni, non pro medietate anni, pro qua non paruit.

Fructus ciuiles quotidie maturescunt.

22 Legatum relictum viduæ, si castè, & honestè vixerit amit.

Assertio VII. Legatum relictum viduæ sub conditione, si castè, & honestè vixerit in sententia asserente per transitum ad secundas nuptias ipsum amitti, probabilius amittitur, si fœmina vidua voluntariè admittat actus fornicarios. In hoc consentiunt omnes *Sanchez d. lib. 7. disp. 91. num. 31. Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. cap. 11. num 610., & alij apud ipsos.*

titur, si admittat voluntariè actus fornicarios.

Clarè liquet assertio, quià illi actus fornicarij directè, & expressè aduersantur conditioni appositæ à testatore; deficiente autem conditione ab eodem apposita non potest subsistere dispositum sub eadem, vt manifestis, & vulgatissimis iuribus constat. Accedit, quod iuxtà hanc sententiam huiusmodi legatum amittitur per transitum ad secundas nuptias, ergò à fortiori amittetur, si admittantur actus fornicarij, quandòquidem in istis intercedit turpitudo, & inhonestas positiua, in illis autem, vel nulla, vel solum comparatiua, vel relatiua. Ex quibus etiam deducitur, quod etiam in nostra sententia asserente per transitum ad secundas nuptias non lædi conditionem, *si castè, & honestè vixerit*, adhuc lædi, & amitti legatum, si actus fornicarios voluntariè admiserit.

23 Non amittitur, si patiatur illos actus per vim, & per metum cadentem in cōstantem virum.

Dixi, *voluntariè*, nam si per vim, & inuitè huiusmodi actus admiserit non intelligetur lædere conditionem, nec amittere legatum, quià illa coactio non imputatur ad culpam, nec ipsa dicitur iniuriam inferre marito per actus, quos non potest subterfugere. Sed, an amitteret legatum, & diceretur non parere conditioni, si huiusmodi actus fornicarios admitteret non absolutè per vim, seù per coactionem, sed per metum cadentem in constantem virum, probabilius crederem non amittere, quià, quantumvis teneatur potius mori, quam fœdari, hoc solum procedit, quandò per actum positiuum concurreret, non autem, quandò merè passiuè se haberet. Accedit, quod, cum agatur de pœna, delictum debeat esse omninò voluntarium, quod non esset, vbi intercederet metus cadens in constantem virum.

24 Amittitur per amplexus, oscula, & actus impudicos

Sed, an amitteret huiusmodi legatum per amplexus, oscula, & actus impudicos, nedum per actus fornicarios. Probabilius arbitror, etiam per huiusmodi actus citrà copulam huiusmodi legatum amitti *Baldus cons. 207 num. 1., & 2. vol. 4. Paulus de Montepico l. Titia §. Titia cum nuberet quest. 46. num 164., ff. de legat. 2. Coaruuias 4 decret. part. 2 cap. 7. §. 9 num. 3. in fin. Mantica de coniect. vlt. volunt. lib. 11. tit. 19. num. 34. Menochius de præsumpt. lib 5. præsumpt. 41. num 38.*, & ex Theologis, *Grassius 1. part. decis. lib. 2 cap. 11. num. 58. Manuel 1. tom. summæ secunda edit. cap. 99 n. 1. Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. cap. 11. num 612.* Ratio potissimum desumitur ex præsumpta testatoris voluntate, qui maximè, si fuerit maritus, vel alius coniunctus sanguine, vel amicitia

inten-

num. 23. Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c 11 num 283., vbi autem militat ratio legis corrigentis respectu omnium, ad omnia lex ipsa extenditur. Quod autem ratio legis corrigentis extendatur ad omnes huiusmodi pœnas, ex eo euincitur, quod huiusmodi lex respicit libertatem matrimonij, à qua retrahit pœna infamiæ, sed æquè retrahunt aliæ pœnæ, ergo &c.

Discurrendo iam per singulas pœnas supra recensitas, quoad secundam pœnam incapacitatis cuiuscunque hæreditatis, fideicommissi, legatorum, & donationum causa mortis ex eo potissimum euincitur, quod huiusmodi dispositio desumpta *ex l. 1. C. de secundis nuptijs*, habet præcisè rationem pœnæ, & est solum in odium secũdo festinãter nubentis intrà annum luctus; æquum autem non est, vt, quod fit lege permittente, pœnam, & odium subeat, per textum *in l. Gracchus C. ad leg. Iul. de adulter.*, & hæc pœna maximè habet retrahere à matrimonio, quæ propterea per adductam rationem merito corrigitur, nec vllo modo respicit indemnitatem filiorum prioris matrimonij.

3 Euincitur quoad impotentiam dandi secundo marito in dotem, vel ex vltima voluntate vltra tertiam bonorum partem.

Quoad tertiam pœnam impotentiæ scilicet dandi in dotem, vel ex vltima voluntate contribuendi secundo marito vltrà tertiam bonorum suorum partem ex eo etiam euincitur, quod talis pœna est præcisè in odium secundi coniugij, nam non vetatur coniux festinanter binnuba alteri à secundo coniuge relinquere vltrà talem bonorum partem *Glosa auth. de nuptijs collat. 4 §. prima siquidem verb. neque merito, Azor. summa cap. de secundis nuptijs num 2. Præpositus rub. de secundis nuptijs n. 2 Albericus l. 1 num 1 C. de secundis nuptijs & ibi Garronis not. 5. num 30 & num 111.*, pœnæ autem, quæ sunt præcisè in odium secundi coniugij, iure canonico corriguntur.

Quoad quartam pœnam priuationis scilicet omnium bonorum sibi per priorem maritum relictorum in suprema eius voluntate contendunt aliqui apud *Sanchez d. lib 7 de matrimon disp 87. n. 24.*, quod propriè non corrigatur iure canonico; atque ità inter cæteros sentiunt *Glosa in c. fin. verb legalis de secundis nuptijs, Astensis in summa 2 part. lib. 8 tit. 32. art. vnico q. 4. Antonius de Burgos in repet. cap. Ecclesia de constit. n. 267.* Hi omnes mouentur, quià, cum agatur de lucro acquirendo ex voluntate testatoris, non est præsumendum, quod testator voluerit, vt lucrum illud acquiratur per inferentem sibi immediatè iniuriam, præsumitur siquidem disposuisse in fauorem vxoris sub tacita conditione, nisi se ipsum ità velocitèr dehonestarit; rursus supponitur disposuisse secundum dispositionem legum; leges autem statuunt, vt mulier festinantèr conuolans ad secundas nuptias intrà annum luctus non acquirat lucrum, adeòque hoc ex præsumpta voluntate intelligitur voluisse testator. His tamen non obstantibus absolutè asserendum est, etiam hanc pœnam corrigi per ius canonicum *Federicus cons. 31 casus est talis, Ancharanus c. fin de secundis nuptijs num 9. Garronis l. 1. in noua edit. n. 67. C. de secundis nuptijs, Sanchez de matrimon. lib. 7. disp. 87. num. 24.* Ratio ex eo deducitur, quià hæc etiam pœna est præcisè in odium secundi coniugij, & lædit libertatem matrimonij, & gratis omnino confingitur illa tacita conditio, nec supponitur voluisse disponere secundum leges iam abolitas. Limitanda tamen est hæc nostra opinio in hypothesi, qua haberet filios ex priori matrimonio, quià eisdem teneretur reseruare proprietatem illorum bonorum, quæ habuit ex patrimonio primi mariti per postremam voluntatem, sed hoc non esset in pœnam festinatarũ nuptiarum intrà annum luctus, cum ad hoc etiam teneretur, si post talem annum luctus nupsisset, prout suprà diximus, & latius infrà dicemus.

4 Euincitur etiã quoad priuationẽ omniũ bonorum sibi per primũ maritũ relictorum in vltima eius volũtate.

Quoad quintam pœnam oneris scilicet conferendi medietatem bonorum filijs prioris matrimonij etiam ex eo euincitur, quod hæc etiam est in odium secundi coniugij; Hæc tamen intellige quoad onus actu conferendi ante secundas nuptias festinatas, nam quod teneatur reseruare partem aliquam eisdem filijs conferendam post obitum eiusdem matris binnubæ, non est ex pœna, sed ex alio iure ob fauorem filiorum eiusdem primi matrimonij; Neque obesse potest, quod etiam pœna illa conferendi filijs prioris matrimonij medietatem bonorum ob transitum festinatum in secundas nuptias sit in fauorem filiorum prioris matrimonij; Non, inquam, obesse potest, quià principalitèr hæc pœna non est inducta in fauorem filiorum, sed in odium secundi coniugij festinanter initi, adeòque &c. Et sic sentiunt *Glos. fin c. vlt. 2. q. 3. Garronis Rub. C. de secundis nuptijs in noua edit. n. 128. in 5. remed. & l. 1. nu. 106. C. eod. tit.*

5 Etiam corrigitur pœna conferendi filijs primi matrimonij medietatẽ bonorum.

Varię rationes dubitandi.

Ex ijs, quæ hactenus dicta sunt quoad huiusmodi iura canonica correctoria, nonnullæ insurgunt rationes dubitandi, quas mox profero, & expendo. Prima est, an per iura canonica intelligatur correctum ius fundatum in communi opinione, secundum quod viduę intrà annum luctus debentur alimenta ab hæredibus defuncti, si ab eisdem intrà talem annum non restituatur dos, adeò vt, si nupserit intra talem annum adhuc debeantur huiusmodi alimenta. Secunda, an iure canonico correctum sit, quod vidua intrà annum luctus conuolans ad secundas nuptias teneatur restituere vestes lugubres ex substantia prioris mariti sibi traditas.

Ter-

Tertia, an attento iure canonico correctorio lectus quotidianus, qui fuit per priorem maritum traditus vxori, sit per eandem restituendus, si transierit intra annum luctus ad secundas nuptias.

Variæ cōsideratio-nes quoad primam partē dubitandi.

In ordine ad primam nonnulla pro clariori intelligentia sunt præmittenda, & primò, quod hæredes mariti defuncti teneantur ex dispositione iuris ciuilis *in l. vnica §. ea actio autem C. de rei vxor actione* dotem vxori eiusdem restituere statim post mortem mariti, si illa consistat in immobilibus, si verò consistat in mobilibus, non nisi post annum à die mortis eiusdem mariti, pro quo anno ijdem hæredes acquirunt fructus eiusdem dotis, è contrà verò teneantur vxorem viduam pauperem alere, si aliunde non habeat, quo possit se alere, prout docent *Coaruuias de sponsalib. part. 2 c 3 § 9. vers. 4. Surdus de aliment. tit. 7. q. 22. nu. 2. Gutierez de matrim. c. 108. num. 15. Sanchez de matrimon. lib. 7. disp 87. nu. 30, Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c 11. n. 305.* Secundo considerandum est, hæredes mariti defuncti eximi ab obligatione dandi alimenta vxori viduę, si intra annum luctus transierit ad secunda vota, & vtique à die, qua ad illa transit, nec tamen tenentur restituere dotem consistentem in mobilibus, nisi post annum eiusdem luctus *Cinus in l. fin. C. de bonis matern. Molina de iust. & iur tract. 2. disp. 322. vers interim dum vxor, Coaruuias d §. 9. num. 10 Surdus d. q. 22. num 9.* quorum alij rationem ex eo adducunt, quià, dum permanet in viduitate, videtur moraliter perseuerare in primo matrimonio, dum verò transit ad alia vota, videtur à primis desinere, adeòque non habere ius, vt ex bonis prioris mariti alatur, à quo deficit; alij verò ex eo desumunt, quod solum hæredes prioris mariti teneantur vxorem viduam alere, quando inops est, nec habet, quo possit se alere; eo autem ipso, quo transijt ad secunda vota, habet, quo se alat, cum teneatur secundus maritus eidem alimenta conferre; Quod si, & secundus maritus sit pauper, & inops, tunc aliqui asserunt, quod hæredes prioris mariti teneantur eidem vxori, vel alimenta tradere, vel dotem restituere *Coaruuias de sponsal part. 2. c. 3. §. 9. nu 10. Molina d. tract 2. disp. 322. vers. interim dum vxor, Sanchez d. disp 87. n. 30.* alij vero asserunt, quod in ea hypothesi possit secundus maritus petere interesse retardatæ solutionis dotis *Surdus de alimentis tit. 7. q. 22. & alij.* Tertiò considerandum est, quod aliqui asserunt, quod, si prior maritus legasset expresè per suam vltimam voluntatem alimenta vxori pro anno luctus, adhuc eidem deberentur, quantumvis transierit ad secundas nuptias, quià tunc eidem non deberentur in subsidium, sed iure actionis; sed non libenter acquiescerem huic asserto, quandòquidem omnia legata delata per maritum Vxori per eandem amittuntur per transitum ad secundas nuptias. Difficultas igitur, quæ est in hac ratione dubitandi, ea est, an inspecto iure canonico intelligatur correctum ius ciuile, secundum quod mulier binnuba intra annum luctus priuatur alimentis; qua in dubitatione sentio non obstante iure canonico corrigente omnes pœnas ciuiles non teneri hæredes ad contribuenda alimenta vxori transeunti ad secundas nuptias intra annum luctus *Coaruuias loc. cit. Azorius instit. mor. part. prima lib. 5. c. 20. vers. leges omnes ciuiles, Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 87. n. 30. Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 11. nu. 309.* Ratio ex eo deducitur, quià talis priuatio non est inducta in pœnam, sed quià cessat ratio obligationis.

6 Non teneātur hæredes cōtribuere alimenta matri transeunti ad secundas nuptias intra annum luctus.

In ordine ad secundam sentio, probabilius esse non obstante correctione canonica mulierem binnubam intra annum luctus amittere vestes lugubres ab hæredibus mariti datas. Consentiunt *Coaruuias de sponsal. part. 2. c. 3. §. 9 n. 11. Spinus Glos. 14 nu. 108. Thesaurus qq. forens. lib. 1. q. 28. n. 18. in fin. Gutierez de matrimon. c. 108. num. 9. Azorius instit. mor. part. prima lib. 5. cap. 20.* Ratio ex eo deducitur, quià talis amissio non indicitur in pœnam, sed ex cessatione finis, ob quem huiusmodi vestes lugubres conceduntur, siquidem censentur accomodatæ pro vita viduali, & non aliter. Intellige, nisi ex coniecturis intelligantur hæredes viduæ huiusmodi vestes donasse.

7 Nō obstāte iure canonico mulier binnuba intra annum luctus amittit vestes lugubres.

In ordine ad tertiam non obstante iure canonico corrigente pœnas ciuiles aduersus secundo nubentes præpopere intrà annum luctus, probabilius est fœminam nubentem intra annum luctus lectum quotidianum sibi ex bonis prioris mariti collatum amittere. *Sanchez d. lib. 7. de matrimon. disp. 77. n. 32. Gutierez qq canon. lib. 2. q. 93. & seqq.* Ratio ex similibus deducitur, quibus præcedentis difficultatis resolutio; non enim huiusmodi amissio indicitur in pœnam, sed ex cessatione finis, ob quem conceditur.

8 Amittit etiam lectum ab hæredibus primi mariti collatum.

PRÆNOTIO XI.

An pœnæ ciuiles contrà secundo nubentes inductæ in fauorem filiorum prioris matrimonij sint correctæ per ius canonicum.

SVMMARIVM.

Pœna contra secundo nubentes inducta in fa-

fauorem filiorum non sunt correcta per ius canonicum. 1.
Non corrigitur pœna, qua prohibetur conferre secundo marito, plusquam dederit vni ex filijs primi matrimonij. 2.
Nec qua amittit proprietatem bonorum à primo marito relictorum. 3.
Nec qua amittit tutelam filiorum prioris matrimonij. 4.
Nec corrigitur pœna amissionis educationis filiorum. 5.
Enumerantur omnes aliæ pœnæ, quæ non corriguntur 6. vsque ad fin.

IVxtà prædicta nonnullis placuit, & inter cæteros *Abbati in c. Ecclesia nu.* 15., *& in repetitione eiusdem cap. n.*20. *de constit.* alijsque apud *Sanchez dict. lib.*7. *de matrim. disp.* 88. *num.* 38. huiusmodi pœnas ciuiles, quantumvis inductas in fauorem filiorum prioris matrimonij correctas esse per ius canonicum, quià, licet respiciant fauorem eorundem filiorum, seu indemnitatem, denegari tamen non potest, quin quoquo modo lædant libertatem matrimonij, cum timore pœnarum viduæ timidiores reddantur ad contrahendum; Sicuti igitur in præcedentibus diximus, quod *in c. fin. de secundis nuptijs*, in quo expressè sola pœna infamiæ iuris corrigitur, correctio extendatur ad alias omnes pœnas comminatas contra secundo nubentes intrà annum luctus, quià ratio, ob quam infamia corrigitur, extenditur ad alias omnes, cum respiciant libertatẽ matrimonij, à qua auertunt huiusmodi pœnæ; ità in præsenti etiam dicendum est, per rationem eiusdem iuris corrigi omnes pœnas contra secundo nubentes, quantumvis sint in fauorem filiorum, quandòquidem istæ etiam adimunt libertatem matrimonij. Nihilominus sit

1 Pœnæ in fauorem filiorũ non sunt correctæ per ius canonicũ.

ASSERTIO Pœnæ contrà secundo nubentes inductæ in fauorem filiorum non intelliguntur correctæ per ius canonicum *Fontanella de pact. nuptialibus clausul.* 5. *glos.*8. *p* 11. *num.* 6. *Borellus in summa decis. tom.*3. *tit.*2. *num.* 36., 49. *& seqq. Augustinus Barbosa collect. ad c. fin. de secundis nuptijs n.*3. *Molina tom.*2. *de iustit. tract.*2. *disp.* 431. *Azorius instit. mor. prima parte lib* 5. *c.* 20. *vers. leges omnes ciuiles*, *Rebellus de obligat. iustitiæ part.*2 *lib* 6. *q.*8. *sect.*2. *Gaspar Antonius Thesaurus qq for. lib.*1. *q.*28 *nu.*16. *Sanchez de matrimon. lib.*7. *disp.* 88. *n.*39. *Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c.*11. *num.*313.

Non habẽt rationem pœnæ.

Ratio in vniuersum ex eo deducitur, quià huiusmodi dispositiones legales afficientes mulieres transeuntes ad secundas nuptias post annum luctus non habent rationem pœnæ propriè, & rigorosè sumptę, sed potius rationem prouisionis in fauorem filiorum, ne scilicet ex propensione coniugis binnubi erga secundum coniugem defraudentur, seu lędantur in proprijs bonis patrimonialibus, vel in vita, vel in alijs, ergo per iura canonica, quę precisè intendunt auertere pęnas, ne ex ijs lędatur libertas matrimonij, non intelliguntur correctę huiusmodi dispositiones ciuiles. Confirmatur, quià maximè consonum est ęquitati, seu iuri naturali, vt bona prioris coniugis laboribus, industria, & occasione quęsita non cedant in vitrici, aut eiusdem filiorum vtilitatem cum iactura filiorum eius, qui eadem acquisiuit; ęquitati autem & iuri naturali non derogant iura canonica.

Soluitur obiectio Abbatis.

Neque obesse possunt ea, quę ex Abbate, alijsque afferebantur, quandòquidem iura directè, & principalitèr intendunt obuiare damnis filiorum prioris matrimonij, non lędere libertatem matrimonij, quod si indirectè, & quodamodò in consequentiam hoc eueniat, non est ex fine legis, quæ præcisè respicit bonum, & auersionem à malo. Deindè hoc non est propriè inducere pœnam contrà libertatem matrimonij, sed impedire lucrum acquirendum, ad quod allicitur vidua sub tacita conditione, si non transeat ad secundas nuptias.

2 Non corrigitur pęna, qua prohibetur cõferre secũdo marito plusquam dederit vni ex filijs primi matrimonij.

Hinc per singulas in particulari discurrendo non corrigitur primo pœna, quæ mulier transiens ad secunda vota non possit, nec in dotem, nec alio titulo lucratiuo tradere secundo coniugi, cui nubit, plusquam dederit vni ex filijs prioris matrimonij, cui minus reliquit per textum *in l. hac edictali in princip. C. de secundis nuptijs alijsque iuribus supra allegatis*, prout notant *Sanchez de matrimon lib.* 7. *disp.* 88. *nu.* 40. *Ioannes Angelus Bossius de matrimonij contract. c.*11. *n.*321. *Couaruuias* 4. *decret.* 2. *part. c.*3. §. 9. *n.* 8 Hæc etenim dispositio respicit, vt per se patet, fauorem filiorum prioris matrimonij.

3 Nec quæ amittit proprietatem omnium bonorũ a primo marito relictorũ.

Non corrigitur secundo pœna, vt amittat proprietatem omnium bonorum, quæ à coniuge prædefuncto consecuta est, secundum quod disponitur *in l. fœmina C. de secundis nupt.*, *& auth. de nupt.* § *hinc alia vers. sed quanta*, prout notant ijdem DD., & in hoc etiam expressè militat eadem ratio fauoris filiorum primi coniugij.

4 Nec quæ amittit tutelã filiorum.

Non corrigitur tertio pęna amissionis tutelæ ipso iure filiorum prioris matrimonij, quæ inducitur per textum *in auth. vt sine prohibitione vers. propterea igitur collat.* 4. *& l. fin. & auth. Sacramentum C. quando mulier tutelæ officio*, prout docent *Innocentius*, *Hostiensis*, *Ioannes Andreas*, *Butrius in c. fin de secundis nuptijs*, *Glosa in l.*1. *verb honorarias C. de secundis nuptijs, & ibi communitèr scribentes*, *Albertus Brunus tract. statut. fœminas exclud. art.*1. *q.*2. *in fin.* Hæc etenim etiam pœna inducta est, vt

con-

consulatur indemnitati filiorum, vt scilicet euitetur bonorum eorundem dissipatio, & mala administratio.

5 **Non pœna amissionis educationis filiorũ.** Non corrigitur quarto pœna amissionis educationis filiorum prioris matrimonij, quæ inducitur per *l. 1. C. vbi pupilli educari debeant, & in auth. de nuptijs § eius quoque collat. 4.*, prout tradunt *Gutierez de matrimon. c. 108. num 27. & de tutela part. 1. c. 8. n 83. Fontanella de pact. nuptial. claus. 5. gloss. 8. part 11. n. 14. Surdus de aliment. tit. 4. q. 13. n. 15. Guido Pap decis. 539.*, & pro negatione talis correctionis militat eadem ratio filiorum prioris matrimonij.

5 **Ennumerantur omnes aliæ pœnæ, quæ non corriguntur.** Non corrigitur quinto pœna, qua statuitur *in auth. de nupt. § si autem tutelam collat. 4. & auth. eisdem pœnis C. de secundis nupt.*, quod, si vidua existentibus filijs prioris matrimonij contrà iuramentum præstitum in susceptione tutelæ de abstinendo à secundis nuptijs ad easdem transierit, antequam à Iudice Tutorem filijs petierit, & antequam soluerit quidquid debuerit ex rationibus datis, contrahat omnes pœnas, quæ à iure statutæ sunt contrà viduam festinanter transeuntem ad secundas nuptias intrà annum luctus; atque ita inter cæteros sentiunt *Innocentius c. fin. in fin. de secundis nupt. Abbas c. Ecclesia n 15. de constit. & repet eiusdem cap n. 20. Baldus in l. si qua mulier in fin. C ad Tertul. Angelus auth. de non eligendo secundo nubente in princip n. 9 Garronus rub C. de secundis nupt. in noua edit. nu. 24 pœna 12. in fin Gutierez de matrimon. c. 108 n. 26. & de tutela part. 1. c. 9 Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract c 11. n 320.* Rationem ex eo deducit *Sanchez d lib 7. disp 88. num. 41. in fin.*, quià hæc non est pœna ex eo, quod secundo nupserit, sed ex eo, quod male administrarit tutelam, seu filiorum bona non petito tutore, nec redditis rationibus tutelæ.

Non corrigitur sextò pœna, qua mater binnuba excluditur per tacitã substitutionem pupillarem propter eandem rationem, quià huiusmodi pœna potius ordinatur ad fauorem filiorum, quam ad pœnam propriè sumptam.

Non corrigitur septimo pœna, qua vxor transiens ad secunda vota amittit iura, & priuilegia honoris, & dignitatis, quibus gaudebat ratione prioris matrimonij, prout sentiunt *Matienzo lib. 5. recopil. tit. 1. l 3. gloss. 2. n. 8 Sanchez de matrimon. lib. 7. disp 88. n. 42. Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 11. nu 322.* Ratio ex eo deducitur, quià hæc pœna consequitur ex ipsa natura rei; sicuti enim huiusmodi iura oriuntur ex primo matrimonio, ità eodem plene dissoluto per secundas nuptias deperduntur.

Non corrigitur octauo pœna, qua filij prioris matrimonij diuites eximuntur ab onere conferendi matri pauperi dotem; quià hoc etiam cedit in vtilitatem filiorum.

Non corrigitur nono pœna, qua mater binnuba nequit etiam titulo ingratitudinis reuocare donationem factam filijs exceptis illis tribus casibus enumeratis *sub hoc eod. tit Contractus XV. de matrimon. IV. prænot. 6. assert. 7.* per textum *in l. filijs solis C. de reuocand donat. & auth quod mater C. eod. tit. & auth. de nupt. §. mater*, atque ita sentiunt *Sanchez, & Ioannes Angelus Bossius loc. cit. ille nu 43, iste n. 322.* hocque etiam cedit in fauorem filiorum, ne scilicet reuocet contemplatione vitrici.

Non corrigitur decimo pœna, ne possit exemplariter substituere filio mentecapto, muto, surdo, & prodigo, cui interdictum est testari per ea, quæ docent idem *Sanchez, & Bossius, ille num. 42., iste ibid.*, & ratio inde deducitur, quià hoc etiam cedit in fauorem filiorum, ne scilicet mater ex affectu vitrici substituat personam, quam verisimiliter filius non esset substiturus.

Non corrigitur tandem pœna *in l. iubemus § in supra dictis C. ad Trebel., & auth. de nupt §. placet*, qua statuitur, quod Pater rogatus ab Auo restituere hæreditatem filijs, si transierit ad secunda vota, teneatur satisdare de ea restituenda. Ratio etiam quoad hoc deducitur ex supradictis, quià scilicet hæc dispositio est in fauorem filiorum.

PRÆNOTIO XII.

An pœnæ municipales, & conuentionales contrà secundo nubentes sint iure canonico correctæ.

SVMMARIVM.

Non corrigitur ius municipale Mediolani 303. n. 1.
Nec Statutum 243. n. 2.
Nec pœna conuentionalis, qua coniuges se obligarunt ad non contrahendas secundas nuptias. 3.

ASSERTIO I. Non intelligitur per ius canonicum correcta lex municipalis Mediolanensis *in c. 303.*, qua statuitur, vt mulier ascendens transiens ad secundas nuptias amittat vsumfructum illius partis, quam de iure communi fuisset habitura, quæque pars vsusfructus illi fuerat concessa per præcedens Statutum *c. 302.* Consentiunt in similibus *Rebellus de oblig. iust. par. 2. lib. 6. q. 8 sect. 2. num. 14. Iulius Samnazarius interpret. in cap. 1. de sponsalib. num. 82. Albertus Brunus de stat. fœminas exclud.* 1 **Ius municipale Mediol. 303. non corrigitur.**

exclud. art 1 q. 2. Carpanus ad Stat. Mediol. tom. 1. c. 303. nu. 1., & in his terminis *Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c. 11. num. 409. & seqq.*

Ratio ex eo deducitur, quià huiusmodi lex non est in odium contractus matrimonij, vel in pœnam contrahentium secundum matrimonium, sed principalitèr in prouisionem, & fauorem filiorum, & agnatorum: fauor autem filiorum remota quauis alia causa legem cohonestat.

Limitatio assertionis. Limita tamen præsentem assertionem limitatione posita *sub hoc eodem tit. Contractus XV. de matrimon. IV. pranot. 7. assert. 4.* quia in eo casu cessat finis legis municipalis statuentis vxorem binnubam priuari huiusmodi vsufructu.

2 Nec Statutum 243. ASSERTIO II. Nec intelligitur per ius canonicum correctum ius municipale, secundum quod statuitur, quod mulier binnuba, quæ transiuit ad secunda vota dimissa tutela filiorum, quam prius susceperat, ex qua facta est debitrix, non obstante Statuto 243. possit carcerari.

Ratio est, quia huiusmodi pœna non est inducta in odium secundi matrimonij, sed ob malam administrationem tutelæ, & ob debitum, quod ex illa contraxit, & non persoluit; iura autem canonica præcisè corrigunt iura ciuilia, siuè communia, siuè municipalia, quæ lædunt libertatem matrimonij, non aliter, nec alio modo. Est ob malam administrationẽ tutelæ.

3 Nec pœna conuẽtionalis de non cõtrahendis secũdis nuptijs. ASSERTIO III. Probabilius non corrigitur per ius canonicum pœna conuentionalis, per quam coniuges se obligant ad non contrahendas secundas nuptias.

Ratio est, quià ex vna parte conditio de non contrahendis secundis nuptijs respectu viduæ licita est, & in iure admittitur, licet non respectu virginis per ea, quæ supra docuimus *sub hoc eod tit Contractus XV. de matrimon IV. pranot 8 assert 1.* ex alia ipsa vidua se obligans per illam stipulationem pœnalem sibi ipsi impedimentum imponit, ne possit, nisi sub pœna illas contrahere, nec illa restrictio, siquæ est, prouenit ab extrinseco, sed ex propriæ voluntatis arbitrio; iura autem canonica non corrigunt obligationem ex propriæ voluntatis arbitrio ex parte contrahentium ortam de non contrahendo.

PRÆNOTIO XIII.

An pœnæ impropriæ, seu de non lucrando corrigantur per ius canonicum.

SVMMARIVM.

Iura canonica non corrigunt pœnam impropriam de non lucrando impositam per testatorem, vel legantem viduæ sub expressa conditione non transeundi ad secundas nuptias. 1.

Siue legatum fuerit sub illa conditione per virum vxori, siue è contrà 2

Etiam si fuerit legatum ab alijs à marito. 3.

In vtroque foro afficit hac pœna delinquentem etiam ante Iudicis sententiam. 4.

Etiam quoad conuenta in instrumento matrimoniali, si transierit alter ad secundas nuptias post obitum alterius 5.

Si vidua accepto legato, seu hæreditate transierit ad secundas nuptias, tenetur restituere cum fructibus perceptis. 6.

PRocedit titulus in suppositione, quæ per testatorem, seu legantem relicta fuerit hæreditas, seu legatum sub expressa conditione, si hæres, vel legataria non contraxerit secundas nuptias; si enim præcisè dixerit, *si castè, & honestè vixerit*, iam supra vidimus etiam præscindendo à quocunque iure canonico corrigente, mulierem secundo nubentem non contrahere huiusmodi pœnas per testatorem, vel legantem appositas. Procedit item solummodò in ordine ad viduam, quæ iam nupserat, non in ordine ad virginem, respectu cuius apponere conditionem in legato, vel hæreditate de non nubendo illicitam esse latè docuimus *tom 5 sub tit. Contractus XIV. de sponsal I. pranot. XIII. à n. 30 ad 33.* In quo sẽsu accipiẽdus sit titulus.

1 Non corrigũt pœnã impropriã de non lucrando impositam à testatore. ASSERTIO Iura canonica non corrigunt pœnam impropriam de non lucrando impositam per testatorem, vel legantem legatariæ viduæ, seu heredi sub expressa conditione non transeundi ad secundas nuptias, si ad illas neglecta conditione transierit *Coaruuias de sponsal part 2 c. 3. § 9 num 11 Marcus Antonius Cucus lib. 5. instit maiorum tit 12 num 190 Mantica de coniect. vlt. volunt lib. 1 tit. 19. n 22. & 23. Borellus in summa decis tom. 3. tit. 2. nu 128. Gutierez de matrimon c 111 num 1 & seqq. Vasquez de testam. c. 7 nu. 16.*, & *alij magis communiter.*

Ratio deducitur *tum ex auth. cui relictũ C. de indict. vid. tol & in § qua vero in auth. de nuptijs*, tum ea ratione, quod licet conditio perpetua de non nubendo respectu virginis non sit licita, nec admittatur in iure, respectu tamen viduæ absolutè tenet, nec in iure reprobatur; iura autem canonica non reprobant conditiones licitas, & à iure admissas; Nec obesse potest, si alleratur, quod huiusmodi conditio secundum se lædat libertatem matrimonij, & retrahat à nuptijs, & sicuti ex superius dictis merito iura canonica corrigunt iura ciuilia pœnalia, quæ sub pœna retrahunt ab huiusmodi nuptijs, quantumuis persona, ad quam diriguntur, huiusmodi pœnæ, sit vidua, & antecedenter alias nuptias contraxerit, ita eum huiusmodi Non est illicita conditio non nubẽdi respectu viduæ.

modi pœnæ appositæ per testatorem, seu legantem secundum se retrahant à secundis nuptijs non est, cur eodem iure canonico non debeant corrigi, quantumvis afficiant personam viduam, & quæ antecedenter nupserat: Non, inquam, obesse potest, quià testator apponens illam pœnam impropriam absolutè non retrahit à nuptijs, sed tantum allicit sub spe illius lucri acquirendi ad abstinendum ab eisdē, quod vtique præstare potuit, quandòquidem, sicuti potest rebus suis legem imponere, ità potest velle relinquere, si ea seruetur conditio, non relinquere, si ea omittatur; nec currit paritas quoad iura ciuilia imponentia pœnas proprias contrà secundo nubentes, quià, cum hæc inducant priuationem iuris, seu bonorum iam acquisitorum, non alliciunt sub spe ad abstinendum, sed absolute retrahunt sub timore pœnarum, quod est vim quandam, seu coactionem inducere omninò repugnantem libertati matrimonij.

2 Siue legatum fuerit sub illa conditione per virum vxori, siue è contra.

Amplia primo assertionem, vt æque procedat, siuè legatum fuerit relictum sub illa conditione per virum vxori, siuè per vxorem viro, prout rectè notat *Ioannes Angelus Bossius de matrimonij contractu c. 11. n. 583.* propter eandem rationem.

3 Etiam si fuerit legatum ab alijs à marito.

Amplia secundò, vt procedat, quantumvis legatum fuerit relictum viduæ, seu viduo sub ea conditione ab alijs quibuscunque, prout docent DD. omnes præallegati, & speciatim d. *Ioannes Angelus Bossius loc. cit. nu. 584. Vasquez de testam. c. 7. num. 16. & c. 8. num. 32. Sanchez lib. 7. disp. 91. n. 17.* Expresse deducitur ex *d. auth. cui relictum C. de indict. vid. tol. & d. §. quæ vero auth. de nuptijs.*

4 In vtroque foro hæc pœna afficit trāseūtem ad secūdas nuptias, etiam ante Iudicis sententiam.

Amplia tertiò, vt procedat in vtroque foro, adeò vt amittatur legatum per transitum ad secundas nuptias per contrauentionem conditionis per testatorem appositæ, & quidem ipso iure ante Iudicis sententiam, prout docent *Couarruuias de sponsalib. part. 2. c. 6. § 8. n. 17. vers. ex quo infertur, Zecchius de casib. reseru. cas. 5. vers. multor. denique Castro lib. 2. de lege pœnal. cap. 11., Caietanus in summa verbo pœna vers. & rursus, Nauarrus in manual. c. 23. n. 62.,* & licet regulariter pœnæ non debeantur ante Iudicis sententiam: fallit tamen quoad pœnas improprias à testatore appositas, quià hæ non habent propriè, & verè rationem pœnæ, sed se habent, vt conditio sub qua, & non aliter; conditio autem apposita per testatorem, quandò secundum se licita est, & à iure non reprobata, adimplenda est, & testator meritò potest disponere de rebus suis sub conditionibus sibi bene visis, nisi iuri repugnauerint.

5 Etiam si in instrumento matrimoniali fecerint sibi ad inuicē donatio[n]ē, si fuerint superstites

Amplia quartò, vt procedat etiam assertio, quantumvis vir, & coniux in instrumento dotali, seu matrimoniali fecerint sibi donationem omnium bonorum, vt qui superstes fuerit illis plenè gaudeat ea adiecta conditione, si non transierit ad secundas nuptias; tunc etenim superstes, si ad has transierit, tenebitur ad restitutionem donatorum *Robertus rer. iudic. lib. 2. c. 7. Borrellus in summa decis. tom. 3. tit. 2. à num. 93. ad 108., Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c. 11. n. 591.* Ratio ex eo deducitur, quià, si illa conditio adiecta legato tenet, & obligat, cur non tenet, & non obligat, quandò adiecta est donationi? Certè sicut testator potest rebus suis imponere conditionem honestam in vltima voluntate, ità non impeditur eandem eisdem rebus imponere in donationibus.

6 Si receperit tenetur restituere cū fructibus perceptis.

Amplia quintò, vt, si hæres vidua, vel legataria iam fuerit assecuta legatum, seu hæreditatem, & posteà transierit ad secundas nuptias, teneatur legatum, seu hæreditatem restituere hæredibus prædefuncti cum omnibus suis fructibus inde perceptis *Mantica de coniect. vlt. vol. lib. 11. tit. 19. nu. 22. & seqq. Marina de successione part. 4. quæst. 18. art. 2. num. 8. Stephanus Gratianus discept. forens. tom. 5. cap. 5. nu. 9.;* vndè ex superius dictis præstare debet cautionem mutianam. Quod autem per contrauentionem huius conditionis debeantur fructus antecedenter percepti etiam supra docuimus, & tradunt *Mantica loc. cit. num. 22. Molina de iust. tract. 2. disp. 206. vers. quando aliquis, & disp. 207 vers. posteà de iure,* quià ex non implemento conditionis censetur retro legatarius, seu hæres talis non fuisse.

DISQVISITIONES I.

A Prima ad sextam prænotionem inclusiuè.

§. I.

An secundæ nuptiæ possint benedici, quando neuter ex coniugibus fuit in primis benedictus.

S V M M A R I V M.

Exponitur facti series. 1.
Fines, ob quos interdicitur benedictio secundarum nuptiarum. 2.
Si neuter coniux in primis nuptijs fuerit benedictus, probabilius potest benedici in secundis. 3.
Textus prohibens benedictiones in secundis nuptijs non considerat, an fuerint secundæ ex parte viri, an ex parte fœminæ. 4.

1 Factū ex positorum in suis terminis.

DISQUISITIO I. Contraxerunt matrimonium Titius cum Caia, & Theodoricus cum Berta, quod neutrū ex incuria, vel ex alia causa fuit benedictū. Mortua deinde Caia ex primo matrimonio, & Theodorico ex secundo Titius de nouo cōtraxit cum Berta coniuge eiusdē Theodorici prædefuncti. Orta hic fuit controuersia, an secundum matrimonium eiusdem Titij cum Berta attento iure communi *in c. 1., & c. vir de secundis nuptijs* posset solemniter benedici.

2 Fines ob quos in è terdicitur benedictio secūdarum nuptiarū.

Ratio dubitandi potissimum procedit ex intellectu finis, ob quem inducta est prohibitio benedicendi secundas nuptias; alij etenim asserunt, huiusmodi finem in eo consistere, quod secundæ nuptiæ non aptæ sint repræsentare illam vnionem indissolubilem vnius Christi tanquam spōsi cum vna Ecclesia tanquam sponsa, quem finem specialitèr videtur considerasse textus *in d. c. vir de secundis nuptijs*, vbi dicitur *vir autem, vel mulier ad bigamiam transiens non debet à Presbytero benedici*; bigamia autem consistit in secundis nuptijs etiam præscindendo à benedictionibus nuptialibus ob eum præcisè intuitum, quod destruit illam rapresentationem vnionis indissolubilis vnius Christi cum vnica Ecclesia; alij verò vltrà prædictum finem alium assignant, ne scilicet iterentur benedictiones respectu eiusdem subiecti iam benedicti, quem finem videntur considerasse *D. Thomas in 4. dist. 42. q. 3. art. 2. Siluester verb. nuptiæ q. 2. Coaruuias de sponsal. part. 2. c. 8. §. 11. n. 2. Salzedo ad pract. Diaz. c. 77. verb. iterari. Camillus Borellus tom. 2. summa decis. tit. 1. n. 418. & tit. 2. n. 29.* Sed an vterque hic finis prohibitionis copulatiuè sumendus sit ad effectum inducendi hanc prohibitionem benedictionis secundarum nuptiarum, adeò vt vnus sine altero non valeat eandem inducere, hic scopus est præsentis difficultatis. Quamobrem

3 Si neuter coniux in primis nuptijs fuerit benedictus potest in secūdis benedici.

Respondeo in data hypothesi, quandò neuter coniux in primis nuptijs fuit benedictus, probabilius posse benedici in secundis *Nauarrus in summa c. 22. num. 83. Vgolinus de potest. Episcop. c. 15. §. 12. n. 5. in fin. Diaz in pract. c. 77. num. 1. Henriquez lib. 11. c. 16. num. 2. Menochius de arbitrar. lib. 2. cas. 417. Marcus Antonius Genuensis in pract. Neapol. c. 69. n. 3. Marius Alterius de censuris t. 2. disp. 31. c. 4. dubit. 4. Hurtadus de matrim. disp. 5. diff. 23. n. 8.* quidquid ex aduerso senserint *Tabiena verb. impedimentum impedimento 14. q. penult. Bellarminus ad c. 1. Concil. Tridení. sess. 24. de reformat. matrimonij in addit. num. 25.* volentes non posse absolutè benedici, quantumvis primæ non fuerint benedictæ ea potissimum moti ratione, quod illæ secundæ nuptiæ non rapresentant illam indissolubilem vnionem vnius Christi cum vna Ecclesia, qui propterea sentiunt, quod adequata ratio prohibitionis fuerit defectus illius perfectæ illius rapresentationis, & significationis, & quidquid alij senserint procedentes cum distinctione, & asserentes non posse iterari benedictionem in secundis nuptijs, quandò primæ fuerunt benedictæ ex parte mulieris, secus verò quandò fuerunt tantum benedictæ ex parte viri, inter quos expressè *Durandus in 4. dist. 42. q. 3. in fine corporis*, quorum ratio potissimum est, quià tota benedictio videtur respicere mulierem, per quam sanctificatur, & vir. Nihilominus

Probatur responsio, quià benedictio non propriè respicit nuptias, sed personas, quæ nubunt, ergo, si personæ illæ non fuerint, benedictæ, quantumvis alias nupserint poterunt iure suffragante benedici. Neque obesse potest, si asseratur, quod benedictio non respiciat personas quomodocunque, sed personas, vt affectas qualitate, *si alias non nupserint*, prout habetur *in c. vir de secundis nuptijs*, vbi dicitur *vir autem, vel mulier ad bigamiam transiens non debet à Presbytero benedici*; Non, inquam, obesse potest, quià textus ille procedit secundum ea, quæ regularitèr, & vt plurimum eueniunt; regulariter autem omnes primæ nuptiæ iuxtà præscriptum ecclesiæ benedicuntur, & sic dum dicit, quod vir, vel mulier transiens ad secunda vota, seu ad bigamiam propriam, & rigorosam non debeat benedici, hoc asserit, quià supponit priores nuptias fuisse benedictas. — Benedictio non respicit nuptias, sed personas, quæ nubunt.

Probatur vlterius ex eodem textu *in c. vir de secundis nuptijs*, vbi assignatur ratio, ob quam vir, vel mulier transiens ad secunda vota non debeat benedici; *quia cum alia vice benedicti sint, eorum benedictio iterari non debet*, ergo vbi alia vice benedicti non fuerint, poterunt benedici, quandòquidem vbi cessat ratio formalis prohibitionis, cessare debet, & ipsa prohibitio. Ex quibus clare poteris deducere rationem vltimatam benedictionis prohibitæ in secundis nuptijs eam esse, ne iteretur benedictio, cum prima maneat, & si iteraretur, vilipenderetur, atque hanc rationem specialitèr assignant *Durandus in 4. dist. 42. q. 3. in fin. corporis, Rosella verb. nuptiæ n. 1. Montaluus lib. 2. in fin. c. 12. p. 4. Bellarminus lib. 1. de matrimonio c. 9. col. 2. vers. ad id quod obijcitur, Sanchez de matrimon. lib. 7. disp. 82. n. 16. in fin.* — Ratio vltimata benedictionis vetitæ in secūdis nuptijs.

4 Textus prohibens benedictiones in secūdis nuptijs nō cōsiderat, an fuerit secundæ ex parte viri, an ex parte fœminæ.

Insuper deducere poteris textum non considerare, an nuptiæ fuerint secundæ ex parte viri, an verò ex parte fœminæ, siuè ex parte virilusque, sed solam benedictionem in prioribus nuptijs acceptam, ne scilicet ea iteraretur; loquitur enim disiunctiuè *vir vel mulier*; nec obesse potest, quod textus loquatur in numero plurali, quia

quia cum alia vice benedicti sint; nam ideò loquitur in numero plurali, quia mentionem de vtroque in præambulis fecerat sub disiunctione, quasi quod vtrumque voluerit comprehendere, siue vir, siue mulier fuerint ante benedicti, prout optimè explicat *Sanchez. loc. cit. nu. 15.*

---

§. II.

An secundæ nuptiæ possint benedici, quando primæ irritæ fuerunt benedictæ.

SVMMARIVM.

Status disquisitionis expositus. 1.
Rationes suadentes huiusmodi benedictiones esse iterandas. 2.
Si fuerint illi, qui primò inualidè contraxerunt, & deinde validè contrahunt, possunt attento iure communi recipere in secundis nuptijs benedictiones. 3.
Si vnus, qui inualidè contraxit cum alia modo contrahat cum virgine, vel cum alia inualidè coniugata, potest in secundis nuptijs recipere benedictiones. 4.
Si de nouo contrahat cum alio, qui fuerat validè coniugatus, & receperit benedictionem, non potest iterum recipere attento iure communi. 5.

1 Status disquisitionis expositus. DISQVISITIO II. Contraxerant ad inuicem matrimonium per verba de præsenti Titius, & Caia, sed ex impedimento dirimente omninò inualidum; fuit tamen hoc matrimonium, cum processerit ex ignorantia impedimenti, benedictum. Cognito postea impedimento, & nullitate eiusdem matrimonij, eodemque per dispensationem, vel alio modo sublato iterum contraxerunt in valida forma. Orta hic fuit controuersia, an secundæ nuptiæ repetitæ in valida forma, cum primæ fuerint irritæ, possent, & deberent benedici.

2 Rationes suadentes huiusmodi benedictiones esse iterandas. Videtur absolutè dicendum, vtique benedictionem in secundis nuptijs validis esse iterãdam; quod multis rationibus potest euinci primo, quià nuptiæ ex præscripto Ecclesiæ sunt benedicendæ, adeò vt easdem omittere sine causa peccaminosum sit; primæ autem non fuerunt nuptiæ, cum fuerint omninò inualidæ, ac perindè, ac si non fuerint positæ, ergo posteriores, vt veræ nuptiæ, quibus aliæ non præcesserunt, erunt benedicendæ. Secundò, quià, si duo fuerint benedicti, inter quos non præcesserint nuptiæ, sunt iterum benedicendi, si posteà veras nuptias contraxerint, ergo etiam, si contraxerint nuptias inualidas, in quibus fuerint benedicti, & posteà nouas validas contrahant remoto impedimento, seu inualiditate priorum, erunt iterum benedicendi. Consequentia tenet, quià quod nuptiæ præcesserint, sed inualidæ, & quod nullæ præcesserint in effectu paria sunt. Antecedens probatur, quià benedictiones nuptiales non sunt benedictiones quomodocunque respicientes quascunque personas, sed benedictiones affixæ, & respicientes personas, inter quas præcesserint nuptiæ, vt colligitur ex contextu verborum, quibus huiusmodi benedictiones impertiuntur. Tertiò, quià sacramenta etiam irriterabilia, si fuerint inualida, sunt de nouo repetenda cum omnibus formis, & benedictionibus, ergo etiam &c. Quartò, quià non subsistente principali nequit subsistere accessorium, quod eidem innititur *l. cum principalis ff. de reg. iur.*, sed benedictiones sunt accessoriæ matrimonio tanquam suo principali, ergo non subsistente matrimonio neque subsistere poterunt benedictiones, quæ propterea reualidato matrimonio erunt repetendæ.

Tabiena *verb. impedimentum imped. 14. q. fin.* sub distinctione procedit sistendo etiam in suppositione, quod primæ nuptiæ fuerint irritæ; vel etenim illæ nuptiæ sunt secundæ tantum ex parte viri, quià vir, qui in matrimonio irrito fuerat benedictus, ducit aliam virginem, quæ nunquam contraxerat, & sic sentit benedictiones nuptiales posse iterari; vel illæ nuptiæ sunt secundæ tantum ex parte fœminæ, quatenus ipsa solummodò in prioribus nuptijs irritis fuerat benedicta, & posteà ducit masculum, qui antea non contraxerat, & sic sentit benedictiones nuptiales non esse iterandas. Explicatio distinctionis Tabienæ.

Vt clarius in hac disquisitione procedamus, quantumvis in facti serie hoc non exposuerimus, varij status sunt distinguendi; vel enim, prout in eodem facto exposuimus, illi, qui validè secundo contrahunt, fuerunt illi ijdem, qui primo inualidè contraxerant, vel vnus ipsorum, qui inualidè contraxerat, posteà validè contrahit cum alia, siuè fuerit cum alio validè coniugata, siue inualidè, siue etiam non fuerit vllo modo coniugata, vel viceuersa, an fœmina coniugata inualidè cum vno, cum quo fuerat benedicta, contrahat posteà cum alio, siue validè, siue inualidè coniugato cum altera, siue etiam virgine, quatenus cum nulla alia contraxerit. Rursus, siue fuerint ijdem, qui inualidè contraxerant, qui modo validè contrahunt, siue vnus, qui inualidè contraxerat cum prima, & posteà validè contrahit cum altera, siue validè, siue inualidè coniugata cum altero, siue virgine, & viceuersa, considerandum est, an illi qui inualidè contraxerunt, contraxerint cum bona Varij status disquisitionis.

 fide,

25 Etiam si legatum sub illa conditione fuerit relictum ab alio à marito.

intendens honestatem, & castitatem in fæmina per illam conditionem intelligitur voluisse excludere omnes huiusmodi actus, qui secundum se inhonesti sunt, nec casti, quinimmò maximè abhominabiles, cum turpitudinem inferant in eosdem admittente, & iniuriam respectu mariti, & sanguine coniunctorum cum ipsa. Nec solum hæc intelligenda sunt in ordine ad maritum, vel alios cum vidua sanguine coniunctos, sed etiam in ordine ad alios etiam extraneos, qui, ex quo voluerunt honestatem, & castitatem in legataria, explicitè voluerunt excludere omnes istos actus, qui secundum se inhonesti sunt, cum sint præparatorij ad copulam, aliosque actus fornicarios, & directè aduersantur conditioni appositæ.

Dictum Nauarri impugnatur.

Nec in hoc audiendus est, *Nauarrus in summa c. 23. num. 92.*, vbi arbitratur, per huiusmodi actus non amitti legatum, quià, quantumvis sint contrarij pudicitiæ, & castitati viduali, quià tamen non sunt consummati, non constituunt plenè viduam impudicam, sed dumtaxat inchoatiuè; pænæ autem intelligendæ sunt de actu consummato, non incohato; Non, inquam, audiendus est, quià, cum dispositio testatoris dicat solummodò *, si castè, & honestè vixerit*, intelligenda est de quocunque actu, qui aduersetur honestati, & castitati; non potest autem denegari, quin huiusmodi actus sint inhonesti, & aduersentur ex genere suo pudicitiæ.

26 An amittatur per vnam fornicationé, vnicum osculum, vel amplexum refertur sententia Sanchez.

Maior difficultas est in inuestigando, an per vnum, vel alterum actum fornicationis, vel per vnum, vel alterum osculum, amplexum &c. amittatur huiusmodi legatum, an verò ad talem amissionem requiratur plures, & continuati actus. Sanchez *lib. 7. disp. 91. num 33.* procedit cum distinctione; vel enim legatum relictum est à marito, filijs, vel alijs sanguine, vel amicitia maximè coniunctis cum eadem vidua; vel relictum est à persona extranea, nec ità coniuncta. Iuxtà primum membrum distinctionis asserit per vnicum actum fornicationis amitti legatum, quod tamen non asserit per vnicum osculum, vel amplexum, vel actum impudicum citrà copulam; hocque deducit ex præsumpta voluntate testatoris, qui, ex quo est persona ista coniuncta, videtur per illam dispositionem strictè exegisse omnimodam honestatem, & castitatem cum exclusione cuiuscunque actus contrarij, quantumvis singularis. Iuxtà secundum verò membrum asserit per vnicum actum fornicationis non amitti legatum; hocque probat ex eo, quod, nec ex vi verborum, quibus concipitur illa dispositio, nec ex præsumpta mente testatoris inducatur illa pæna amissionis; non ex vi verborum, quià castè, & honestè viuere importat habitum, qui non læditur per vnicum actum fornicationis; non ex præsumpta testatoris voluntate, qui, ex quo non est persona coniuncta, non videtur exigere ità strictam honestatem sub illa pæna, sed excludere tantum inhonestam vitam, quæ consistit in habitu. Ex aduerso *Ioannes Angelus Bossius de matrimonij contract. cap. 11. num. 610.* absolutè, & sine vlla distinctione asserit per vnicum actum fornicationis legatum amitti; quod tamen non asserit quoad vnicum osculum, amplexum, aliumque actum inhonestum citrà copulam, cui adhærent *Caietanus in summa verb. pæna vers., & rursus, Nauarrus in summa cap. 23. num. 62., & cap. 25. num. 65. Petrus Canedo ad decretales collect. 154. num. 587 Menochius lib. 4 præsumpt. præsumpt. 187. num 12. Mantica lib. 11. tit. 19. num. 35., & alij.* Rationem ex eo deducit, quià fornicatio, quantumvis fuerit vna, & simplex, aduersatur castitati secundum se, quinimmò per vnicam fornicationem virtus castitatis infusa amittitur, sicque per eandem deficit conditio, & per consequens legatum perit; Neque obesse potest textus *in §. item lex Iulia de adulterijs vers. eadem lege Inst. de public. iud.*, vbi dicitur, quod per hanc legem Iuliam stupri flagitium puniatur, cum quis sine vi virginem, vel viduam honestè viuentem stuprauerit; ex quibus deducitur, quod, quamvis fæmina stuprum passa fuerit, dicatur honestè viuere, vndè frequentia stuprorum ad inhonestatem vitæ inducendam videtur exigi; Non, inquam obesse potest, quià per illum textum supponitur honesta vita in fæmina, ante quam stuprum passa fuerit; vel dic per illum textum dici solummodò honestè viuere quoad alia, in quibus non deliquit, non quoad crimen, quod ipsi obijcitur. Quid igitur in hac seriè concludendum? Existimo potiora esse iura, 27

27 Probabilius non amittitur per vnam fornicationem.

& rationes quibus innititur sententia asserens non amitti, quamvis tuta etiam sit opinio Sanchez cum distinctione per eundem allata. Vide, quæ dicemus infrà sub hoc eodem *tit. Contractus XV. de matrim. IV. Disq. 2. §. 26.*

Quoad oscula tamen, amplexus, aliosque actus impudicos citra copulam sentio per vnum, vel alterum actum non amitti legatum, sed requiri actus frequentes, & multiplicatos, intellige tamen nisi intentatus fuerit conatus in copulam, prout etiam sentire videtur *Ioannes Angelus Bossius de matrimon contract c. 11. num. 612.*, nec obstat paritas de vnica fornicatione, per quam amittitur legatum, quandòquidem, vt bene notat *Sanchez lib. 7. de matrimon. disp. 91. num. 40. in fin.*, cum fornicatio sit actus perfectus, & consummatus deno-

28 Multo minus per vnicum osculum, vel amplexum.

denominat perfectè fœminam impudicam, non sic alij actus, qui cum sit incohati non denominant talem, nisi sint continuati. Dixi, *nisi intentatus fuerit conatus in copulam*, quia, cum deuentum fuerit ad actum proximum, probabilius est, quod hic quantum ad humanam existimationem habeatur pro completo.

PRÆNOTIO X.

An pœnæ contra festinanter nubentes correctæ sint iure canonico.

SVMMARIVM.

Probabilius omnes pœnæ iure ciuili inducta contra nubentes intra annum luctus sublata sunt per ius canonicum. 1
Euincitur quoad pœnam infamiæ. 2.
Euincitur quoad impotentiam dandi secundo marito in dotem, vel ex vltima voluntate vltra tertiam bonorum partem. 3.
Euincitur etiam quoad priuationem omnium bonorum sibi relictorum à priori marito. 4.
Etiam quoad pœnam oneris conferendi filijs primi mariti medietatem bonorum. 5.
Non tenentur filij contribuere alimenta matri transeunti ad secundas nuptias intra annum luctus. 6.
Non obstante iure canonico vxor binnuba intra annum luctus amittit vestes lugubres ab hæredibus primi mariti eidem datas. 7.
Amittit etiam lectum ab hæredibus primi mariti collatum. 8.

IN præcedentibus multas adnumerauimus pœnas à iure Statutas contrà secundo nubentes intra annum luctus, & præcipuè infamiam iuris, incapacitatem cuiuscunque hæreditatis, fideicommissi, legatorum, & donationum causa mortis, impotentiam dandi in dotem, vel ex vltima voluntate contribuendi secundo marito vltrà tertiam suorum bonorum partem; priuationem omnium bonorum sibi relictorum per priorem maritum in suprema eius voluntate, onus conferendi medietatem bonorum filijs prioris matrimonij, & alias, de quibus *sub præsenti titulo Contractus XV. de matrim IV prænot. III. per totum*, de quibus omnibus hic controuertitur, an in præsenti sublatæ intelligantur per ius canonicum.

1 Pœnæ cōtrà nubentes intrà annum luctus sublatæ sūt per ius canonicum.

ASSERTIO Probabilius est, omnes pœnas iure ciuili inductas contrà festinanter secundo nubentes intra annum luctus, prout præcisè sunt pœnæ, correctas esse, & sublatas à iure canonico *Antonius Gabriel lib. 3. commun. opin. tit. de secundis nuptijs concl. 5. Matthæus de Afflictis decis. 75. nu. 5. Iulius Clarus § stuprum n 6 Marcus Antonius Cucus lib 5. instit. maior. tit 11 nu 187. Gutierez de matrim c 108 nu. 2. Fontanella de pactis nuptial. claus. 5 glos. 8. part. 11 n. 2. Augustinus Barbosa collect. ad c. fin tit de secundis nuptijs, Ioannes Vallerus de diff inter vtrumque forum dif 9. Azorius instit. mor. part 1. lib 5 c. 20. vers leges omnes ciuiles, Rebellus de oblig. iustitiæ part. 2. lib. 6. qu 8. nu. 14 Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c. 11 n 283. Sanchez de matrimon. lib. 7. disp 87. nu 23.*, qui alios innumeros citat, & allegat, & sequitur.

Quoad infamiam iuris expressè liquet *ex c. fin de secundis nuptijs* - Ibi - *non debet legalis infamia sustinere iacturam, quæ licet post viri obitum infra tempus luctus, scilicet vnius spatij annum nubet, concessa tamen sibi ab Apostolo vtitur facultate*; nec in dubium reuocari potest, quod Pontifex potuerit hanc inducere prouisionem, & legis ciuilis correctionem ad tuendam libertatem matrimonij, & occurendum periculo incontinentiæ, cum quoad ea, quæ spectant ad matrimonium, tanquam ad materiam Ecclesiasticam ratione eleuationis ad esse Sacramenti plenum ius habeat priuatiuè quoad potestatem laicalem; nec obesse potest, quod hæc pœna infamiæ sit à iure canonico approbata, cum locata sit in canone decreti *c. infames ad finem 3. q 7.* vbi Paulus asserit, quod nec ad Apostolicum, nec ad conditorem canonis pertineat corrigere leges ciuiles, vbi non est quæstio de peccato, sed de moribus, iustè autem dicta pœna infamiæ aduersus festinanter nubentes inducta est, cum secundæ nuptiæ intra tale tempus non solum conferant quid incontinentiæ, sed quodamodò etiam incertitudinem prolis; Non, inquam, obesse potest, quia decreta Gratiani non habent vim legis, nisi quatenus approbata fuerint vel à Summo Pontifice, vel ab aliquo concilio Generali, quod non reperitur factum, immò contrarium Statutum *in d cap fin. C. de secundis nuptijs*. Ad ea, quæ subduntur ex Paulo patet, quid sit dicendum, cum enim hic versemur in materia pure Ecclesiastica, potestas vtique plena residet penes Summum Pontificem ad decernenda ea, quæ pertinent ad libertatem eiusdem contractus; quinimmò hoc spectat etiam ad euitanda peccata, cum per dispositionem canonicam subueniatur periculo incontinentiæ.

2 Euincitur quoad pœnam infamiæ.

Quoad reliquas pœnas ex eo euincitur, quod licet *in tali c. fin. de secundis nuptijs* fiat solummodò mentio de pœna infamię, & quoad reliquas pœnas nullibi reperiatur expressa dispositio, ratio tamen, quæ in tali dispositione exponitur, extenditur ad quascunque alias pœnas, prout rectè notant *Sanchez de matrimon. lib. 7. disp. 87.* num.

Eodem iure corriguntur cęterę pœnæ, quamvis non exprimantur.

num. 23. *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c* 11 *num* 283., vbi autem militat ratio legis corrigentis respectu omnium, ad omnia lex ipsa extenditur. Quod autem ratio legis corrigentis extendatur ad omnes huiusmodi pœnas, ex eo euincitur, quod huiusmodi lex respicit libertatem matrimonij, à qua retrahit pœna infamiæ, sed æquè retrahunt aliæ pœnæ, ergo &c.

Discurrendo iam per singulas pœnas supra recensitas, quoad secundam pœnam incapacitatis cuiuscunque hæreditatis, fideicommissi, legatorum, & donationum causa mortis ex eo potissimum euincitur, quod huiusmodi dispositio desumpta *ex l.* 1. *C. de secundis nuptijs*, habet præcisè rationem pœnæ, & est solum in odium secũdo festinãter nubentis intrà annum luctus; æquum autem non est, vt, quod fit lege permittente, pœnam, & odium subeat, per textum *in l. Gracchus C. ad leg. Iul. de adulter.*, & hæc pœna maximè habet retrahere à matrimonio, quæ propterea per adductam rationem merito corrigitur, nec vllo modo respicit indemnitatem filiorum prioris matrimonij.

3 Euincitur quoad impotentiam dandi secundo marito in dotem, vel ex vltima voluntate vltra tertiam bonorum partem.

Quoad tertiam pœnam impotentiæ scilicet dandi in dotem, vel ex vltima voluntate contribuendi secundo marito vltrà tertiam bonorum suorum partem ex eo etiam euincitur, quod talis pœna est præcisè in odium secundi coniugij, nam non vetatur coniux festinanter binnuba alteri à secundo coniuge relinquere vltrà talem bonorum partem *Glosa auth. de nuptijs collat.* 4 §. *prima siquidem verb. neque merito*, *Azor. summa cap. de secundis nuptijs num* 2. *Præpositus rub. de secundis nuptijs n.* 2 *Albericus l.* 1 *num* 1 *C. de secundis nuptijs & ibi Garronis not.* 5. *num* 30 *& num* 111., pœnæ autem, quæ sunt præcisè in odium secundi coniugij, iure canonico corriguntur.

Quoad quartam pœnam priuationis scilicet omnium bonorum sibi per priorem maritum relictorum in suprema eius voluntate contendunt aliqui apud *Sanchez d. lib.* 7 *de matrimon. disp* 87. *n.* 24., quod propriè non corrigatur iure canonico; atque ità inter cæteros sentiunt *Glosa in c. fin. verb. legalis de secundis nuptijs*, *Astensis in summa* 2 *part. lib.* 8. *tit.* 32. *art. vnico q.* 4. *Antonius de Burgos in repet. cap. Ecclesia de constit. n.* 267. Hi omnes mouentur, quià, cum agatur de lucro acquirendo ex voluntate testatoris, non est præsumendum, quod testator voluerit, vt lucrum illud acquiratur per inferentem sibi immediatè iniuriam, præsumitur siquidem disposuisse in fauorem vxoris sub tacita conditione, nisi se ipsum ità velocitèr dehonestarit; rursus supponitur disposuisse secundum dispositionem legum; leges autem statuunt, vt mulier festinantèr conuolans ad secundas nuptias intrà annum luctus non acquirat lucrum, adeòque hoc ex præsumpta voluntate intelligitur voluisse testator. His tamen non obstantibus absolutè asserendum est, etiam hanc pœnam corrigi per ius canonicum *Federicus cons.* 31 *casus est talis*, *Ancharanus c. fin. de secundis nuptijs num* 9. *Garronis l.* 1. *in noua edit. n.* 67. *C. de secundis nuptijs*, *Sanchez de matrimon. lib.* 7. *disp.* 87. *num.* 24. Ratio ex eo deducitur, quià hæc etiam pœna est præcisè in odium secundi coniugij, & lędit libertatem matrimonij, & gratis omnino confingitur illa tacita conditio, nec supponitur voluisse disponere secundum leges iam abolitas. Limitanda tamen est hæc nostra opinio in hypothesi, qua haberet filios ex priori matrimonio, quià eisdem teneretur reseruare proprietatem illorum bonorum, quæ habuit ex patrimonio primi mariti per postremam voluntatem, sed hoc non esset in pœnam festinatarũ nuptiarum intrà annum luctus, cum ad hoc etiam teneretur, si post talem annum luctus nupsisset, prout suprà diximus, & latius infrà dicemus.

4 Euincitur etiã quoad priuationẽ omniũ bonorum sibi per primũ maritũ relictorum in vltima eius volũtate.

5 Etiam corrigitur pęna conferendi filijs primi matrimonij medietatẽ bonorum.

Quoad quintam pœnam oneris scilicet conferendi medietatem bonorum filijs prioris matrimonij etiam ex eo euincitur, quod hæc etiam est in odium secundi coniugij; Hæc tamen intellige quoad onus actu conferendi ante secundas nuptias festinatas, nam quod teneatur reseruare partem aliquam eisdem filijs conferendam post obitum eiusdem matris binnubæ, non est ex pœna, sed ex alio iure ob fauorem filiorum eiusdem primi matrimonij; Neque obesse potest, quod etiam pœna illa conferendi filijs prioris matrimonij medietatem bonorum ob transitum festinatum in secundas nuptias sit in fauorem filiorum prioris matrimonij; Non, inquam, obesse potest, quià principalitèr hæc pęna non est inducta in fauorem filiorum, sed in odium secundi coniugij festinanter initi, adeòque &c. Et sic sentiunt *Glos. fin. c. vlt.* 2. *q.* 3. *Garronis Rub. C. de secundis nuptijs in noua edit. n.* 128. *in* 5. *remed. & l.* 1. *nu.* 106. *C. eod. tit.*

Variæ rationes dubitandi.

Ex ijs, quæ hactenus dicta sunt quoad huiusmodi iura canonica correctoria, nonnullæ insurgunt rationes dubitandi, quas mox profero, & expendo. Prima est, an per iura canonica intelligatur correctum ius fundatum in communi opinione, secundum quod viduę intrà annum luctus debentur alimenta ab hæredibus defuncti, si ab eisdem intrà talem annum non restituatur dos, adeò vt, si nupserit intra talem annum adhuc debeantur huiusmodi alimenta. Secunda, an iure canonico correctum sit, quod vidua intrà annum luctus conuolans ad secundas nuptias teneatur restituere vestes lugubres ex substantia prioris mariti sibi traditas.

Ter-

Tertia, an attento iure canonico correctorio lectus quotidianus, qui fuit per priorem maritum traditus vxori, sit per eandem restituendus, si transierit intra annum luctus ad secundas nuptias.

Variæ cõsiderationes quoad primam partẽ dubitandi.

In ordine ad primam nonnulla pro clariori intelligentia sunt præmittenda, & primò, quod hæredes mariti defuncti teneantur ex dispositione iuris ciuilis *in l. vnica §. ea actio autem C. de rei vxor actione* dotem vxori eiusdem restituere statim post mortem mariti, si illa consistat in immobilibus, si verò consistat in mobilibus, non nisi post annum à die mortis eiusdem mariti, pro quo anno ijdem hęredes acquirunt fructus eiusdem dotis, è contrà verò teneantur vxorem viduam pauperem alere, si aliunde non habeat, quo possit se alere, prout docent *Coaruuias de sponsalib. part. 2 c 3 § 9. vers. 4. Surdus de aliment. tit. 7. q. 22. nu. 2. Gutierez de matrim. c. 108. num. 15. Sanchez de matrimon. lib. 7. disp 87. nu. 30. Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c 11. n. 305.* Secundo considerandum est, hęredes mariti defuncti eximi ab obligatione dandi alimenta vxori viduę, si intra annum luctus transierit ad secunda vota, & vtique à die, qua ad illa transit, nec tamen teneantur restituere dotem consistentem in mobilibus, nisi post annum eiusdem luctus *Cinus in l. fin. C. de bonis matern. Molina de iust. & iur tract. 2. disp. 322. vers interim dum vxor, Coaruuias d §. 9. num. 10 Surdus d. q. 22. num 9.* quorum alij rationem ex eo adducunt, quià, dum permanet in viduitate, videtur moraliter perseuerare in primo matrimonio, dum verò transit ad alia vota, videtur à primis desinere, adeòque non habere ius, vt ex bonis prioris mariti alatur, à quo deficit; alij verò ex eo desumunt, quod solum hæredes prioris mariti teneantur vxorem viduam alere, quando inops est, nec habet, quo possit se alere; eo autem ipso, quo transijt ad secunda vota, habet, quo se alat, cum teneatur secundus maritus eidem alimenta conferre; Quod si, & secundus maritus sit pauper, & inops, tunc aliqui asserunt, quod hæredes prioris mariti teneantur eidem vxori, vel alimenta tradere, vel dotem restituere *Coaruuias de sponsal part. 2. c. 3. §. 9. nu 10. Molina d. tract. 2. disp. 322. vers. interim dum vxor, Sanchez d. disp 87. n. 30.* alij vero asserunt, quod in ea hypothesi possit secundus maritus petere interesse retardatæ solutionis dotis *Surdus de alimentis tit. 7. q. 22. & alij.* Tertiò considerandum est, quod aliqui asserunt, quod, si prior maritus legasset expresse per suam vltimam voluntatem alimenta vxori pro anno luctus, adhuc eidem deberentur, quantumvis transierit ad secundas nuptias, quià tunc eidem non deberentur in subsidium, sed iure actionis; sed non libenter acquiescerem huic asserto, quandòquidem omnia legata delata per maritum Vxori per eandem amittuntur per transitum ad secundas nuptias. Difficultas igitur, quæ est in hac ratione dubitandi, ea est, an inspecto iure canonico intelligatur correctum ius ciuile, secundum quod mulier binnuba intra annum luctus priuatur alimentis, qua in dubitatione sentio non obstante iure canonico corrigente omnes pænas ciuiles non teneri hæredes ad contribuenda alimenta vxori transeunti ad secundas nuptias intra annum luctus *Coaruuias loc. cit. Azorius institu. mor. part. prima lib. 5. c. 20. vers. leges omnes ciuiles, Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 87. n. 30. Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 11. nu. 309.* Ratio ex eo deducitur, quià talis priuatio non est inducta in pænam, sed quià cessat ratio obligationis.

6 Non teneãtur hæredes cõtribuere alimenta matri transeunti ad secundas nuptias intra annum luctus.

7 Nõ obstãte iure canonico mulier binnuba intra annum luctus amittit vestes lugubres.

In ordine ad secundam sentio, probabilius esse non obstante correctione canonica mulierem binnubam intra annum luctus amittere vestes lugubres ab hæredibus mariti datas. Consentiunt *Coaruuias de sponsal. part. 2. c. 3. §. 9 n. 11. Spinus Glos. 14 nu. 108. Thesaurus qq. forens. lib. 1. q. 28. n. 18. in fin. Gutierez de matrimon. c. 108. num. 9. Azorius instit mor. part. prima lib. 5. cap. 20.* Ratio ex eo deducitur, quià talis amissio non indicitur in pænam, sed ex cessatione finis, ob quem huiusmodi vestes lugubres conceduntur, siquidem censentur accomodatæ pro vita viduali, & non aliter. Intellige, nisi ex coniecturis intelligantur hæredes viduæ huiusmodi vestes donasse.

8 Amittit etiam lectum ab hæredibus primi mariti collatum.

In ordine ad tertiam non obstante iure canonico corrigente pænas ciuiles aduersus secundo nubentes præpopere intrà annum luctus, probabilius est fæminam nubentem intra annum luctus lectum quotidianum sibi ex bonis prioris mariti collatum amittere. *Sanchez d. lib. 7. de matrimon. disp. 77. n. 32. Gutierez qq canon. lib. 2. q. 93. & seqq.* Ratio ex similibus deducitur, quibus præcedentis difficultatis resolutio; non enim huiusmodi amissio indicitur in pænam, sed ex cessatione finis, ob quem conceditur.

PRÆNOTIO XI.

An pænæ ciuiles contrà secundo nubentes inductæ in fauorem filiorum prioris matrimonij sint correctæ per ius canonicum.

SVMMARIVM.

Pæna contra secundo nubentes inducta in fa-

fauorem filiorum non sunt correctæ per ius canonicum. 1.
Non corrigitur pœna, qua prohibetur conferre secundo marito, plusquam dederit vni ex filijs primi matrimonij. 2.
Nec qua amittit proprietatem bonorum à primo marito relictorum. 3.
Nec qua amittit tutelam filiorum prioris matrimonij. 4.
Nec corrigitur pœna amissionis educationis filiorum. 5.
Enumerantur omnes aliæ pœnæ, quæ non corriguntur 6. vsque ad fin.

IVxtà præacta nonnullis placuit, & inter cæteros *Abbati in c. Ecclesia nu. 15. & in repetitione eiusdem cap. n.20. de constit.* alijsque apud *Sanchez dict. lib.7. de matrim. disp.* 88. *num.* 38. huiusmodi pœnas ciuiles, quantumvis inductas in fauorem filiorum prioris matrimonij correctas esse per ius canonicum, quià, licet respiciant fauorem eorundem filiorum, seu indemnitatem, denegari tamen non potest, quin quoquo modo lædant libertatem matrimonij, cum timore pœnarum viduæ timidiores reddantur ad contrahendum; Sicuti igitur in præcedentibus diximus, quod *in c. fin. de secundis nuptijs*, in quo expressè sola pœna infamiæ iuris corrigitur, correctio extendatur ad alias omnes pœnas comminatas contra secundo nubentes intrà annum luctus, quià ratio, ob quam infamia corrigitur, extenditur ad alias omnes, cum respiciant libertatē matrimonij, à qua auertunt huiusmodi pœnæ; ità in præsenti etiam dicendum est, per rationem eiusdem iuris corrigi omnes pœnas contra secundo nubentes, quantumvis sint in fauorem filiorum, quandòquidem istæ etiam adimunt libertatem matrimonij. Nihilominus sit

1 *Pœnæ in fauorem filiorũ non sunt correctæ per ius canonicũ.*

Assertio Pœnæ contrà secundo nubentes inductæ in fauorem filiorum non intelliguntur correctæ per ius canonicum *Fontanella de pact. nuptialibus clausul.* 5. *glos.*8. *p* 11. *num.* 6. *Borellus in summa decis. tom.*3. *tit.*2. *num.* 36., 49. *& seqq. Augustinus Barbosa collect. ad c. fin. de secundis nuptijs n.*3. *Molina tom.*2. *de iustit. tract.*2. *disp.* 431. *Azorius instit. mor. prima parte lib* 5. *c.* 20. *vers. leges omnes ciuiles, Rebellus de obligat. iustitiæ par.*2 *lib* 6. *q.*8. *sect.*2. *Gaspar Antonius Thesaurus qq. for. lib.* 1. *q.*28 *nu.*16. *Sanchez de matrimon. lib.*7. *disp.* 88. *n.*39. *Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c.*11. *num.*313.

Non habēt rationem pœnæ.

Ratio in vniuersum ex eo deducitur, quià huiusmodi dispositiones legales afficientes mulieres transeuntes ad secundas nuptias post annum luctus non habent rationem pœnæ propriè, & rigorosè sumptę, sed potius rationem prouisionis in fauorem filiorum, ne scilicet ex propensione coniugis binnubi ergà secundum coniugem defraudentur, seu lędantur in proprijs bonis patrimonialibus, vel in vita, vel in alijs, ergo per iura canonica, quę præcisè intendunt auertere pęnas, ne ex ijs lędatur libertas matrimonij, non intelliguntur correctę huiusmodi dispositiones ciuiles. Confirmatur, quià maximè consonum est ęquitati, seu iuri naturali, vt bona prioris coniugis laboribus, industria, & occasione quęsita non cędant in vitrici, aut eiusdem filiorum vtilitatem cum iactura filiorum eius, qui eadem acquisiuit; ęquitati autem & iuri naturali non derogant iura canonica.

Soluitur obiectio Abbatis.

Neque obesse possunt ea, quę ex Abbate, alijsque afferebantur, quandòquidem iura directè, & principalitèr intendunt obuiare damnis filiorum prioris matrimonij, non lędere libertatem matrimonij, quod si indirectè, & quodamodò in consequentiam hoc eueniat, non est ex fine legis, quæ præcisè respicit bonum, & auersionem à malo. Deindè hoc non est propriè inducere pœnam contrà libertatem matrimonij, sed impedire lucrum acquirendum, ad quod allicitur vidua sub tacita conditione, si non transeat ad secundas nuptias.

2 *Non corrigitur pęna, qua prohibetur cõferre secũdo marito plusquam dederit vni ex filijs primi matrimonij.*

Hinc per singulas in particulari discurrendo non corrigitur primo pœna, qua mulier transiens ad secunda vota non possit, nec in dotem, nec alio titulo lucrativo tradere secundo coniugi, cui nubit, plusquam dederit vni ex filijs prioris matrimonij, cui minus reliquit per textum *in l. hac edictali in princip. C. de secundis nuptijs alijsque iuribus supra allegatis*, prout notant *Sanchez de matrimon lib.* 7. *disp.* 88. *nu.* 40. *Ioannes Angelus Bossius de matrimonij contract. c.*11. *n* 321. *Couaruuias* 4. *decret.* 2. *part. c.*3. §. 9. *n.* 8 Hæc etenim dispositio respicit, vt per se patet, fauorem filiorum prioris matrimonij.

3 *Nec qua amittit proprietatem omnium bonorũ a primo marito relictorũ.*

Non corrigitur secundo pœna, vt amittat proprietatem omnium bonorum, quæ à coniuge prædefuncto consecuta est, secundum quod disponitur *in l. fœmina C. de secundis nupt.*, *& auth. de nupt. §. hinc alia vers. sed quamia*, prout notant ijdem DD., & in hoc etiam expressè militat eadem ratio fauoris filiorum primi coniugij.

4 *Nec qua amittit tutelā filiorum.*

Non corrigitur tertio pęna amissionis tutelæ ipso iure filiorum prioris matrimonij, quæ inducitur per textum *in auth. vt sine prohibitione vers. propterea igitur collat.* 4. *& l. fin. & auth. Sacramentum C. quando mulier tutelæ officio*, prout docent *Innocentius*, *Hostiensis*, *Ioannes Andreas*, *Butrius in c. fin. de secundis nuptijs*, *Glosa in l.*1. *verb. honorarias C. de secundis nuptijs, & ibi communitèr scribentes*, *Albertus Brunus tract. statut. fœminas exclud. art.*1. *q.*2. *in fin.* Hæc etenim etiam pœna inducta est, vt con-

consulatur indemnitati filiorum, vt scilicet euitetur bonorum eorundem dissipatio, & mala administratio.

5 Non pæna amissionis educationis filiorũ.

Non corrigitur quarto pæna amissionis educationis filiorum prioris matrimonij, quæ inducitur per *l* 1. *C. vbi pupilli educari debeant, & in auth. de nuptijs* § *eius quoque collat.* 4., prout tradunt *Gutierez de matrimon. c.* 108. *num* 27. *& de tutela part.* 1. *c.* 8. *n* 83. *Fontanella de pact. nuptial. claus.* 5. *glos.* 8. *part* 11. *n.* 14. *Surdus de aliment. tit.* 4. *q.* 13. *n.* 15. *Guido Pap. decis.* 539., & pro negatione talis correctionis militat eadem ratio filiorum prioris matrimonij.

5 Enumerãtur omnes aliæ pænæ, quæ non corriguntur.

Non corrigitur quinto pæna, qua statuitur *in auth. de nupt.* § *si autem tutelam collat.* 4. *& auth. eisdem pænis C. de secundis nupt.*, quod, si vidua existentibus filijs prioris matrimonij contrà iuramentum præstitum in susceptione tutelæ de abstinendo à secundis nuptijs ad easdem transierit, antequam à Iudice Tutorem filijs petierit, & antequam soluerit quidquid debuerit ex rationibus datis, contrahat omnes pænas, quæ à iure statutæ sunt contrà viduam festinanter transeuntem ad secundas nuptias intrà annum luctus; atque ita inter cæteros sentiunt *Innocentius c. fin. in fin. de secundis nupt. Abbas c. Ecclesia n* 15. *de constit. & repet. eiusdem cap n.* 20. *Baldus in l. si qua mulier in fin. C ad Tertul. Angelus auth. de non eligendo secundo nubente in princip n.* 9 *Garronis rub C. de secundis nupt. in noua edit. nu.* 24 *pæna* 12. *in fin Gutierez de matrimon. c.* 108 *n.* 26. *& de tutela part.* 1. *c.* 9 *Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract c.* 11. *n* 320. Rationem ex eo deducit *Sanchez d lib* 7. *disp* 88. *num.* 41. *in fin.*, quià hæc non est pæna ex eo, quod secundo nupserit, sed ex eo, quod male administrarit tutelam, seu filiorum bona non petito tutore, nec redditis rationibus tutelæ.

Non corrigitur sextò pæna, qua mater binnuba excluditur per tacitã substitutionem pupillarem propter eandem rationem, quià huiusmodi pæna potius ordinatur ad fauorem filiorum, quam ad pænam propriè sumptam.

Non corrigitur septimo pæna, qua vxor transiens ad secunda vota amittit iura, & priuilegia honoris, & dignitatis, quibus gaudebat ratione prioris matrimonij, prout sentiunt *Matienzo lib.* 5. *recopil. tit.* 1. *l* 3. *glos.* 2. *n.* 8 *Sanchez de matrimon. lib.* 7. *disp* 88. *n.* 42. *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c.* 11. *nu* 322. Ratio ex eo deducitur, quià hæc pæna consequitur ex ipsa natura rei; sicuti enim huiusmodi iura oriuntur ex primo matrimonio, ità eodem plene dissoluto per secundas nuptias deperduntur.

Non corrigitur octauo pæna, qua filij prioris matrimonij diuites eximuntur ab onere conferendi matri pauperi dotem; quià hoc etiam cedit in vtilitatem filiorum.

Non corrigitur nono pæna, qua mater binnuba nequit etiam titulo ingratitudinis reuocare donationem factam filijs exceptis illis tribus casibus enumeratis *sub hoc eod tit Contractus XV de matrimon. IV. prænot.* 6. *assert.* 7. per textum *in l. filijs solis C. de reuocand donat. & auth quod mater C. eod. tit. & auth. de nupt.* § *mater*, atque ita sentiunt *Sanchez, & Ioannes Angelus Bossius loc. cit. ille nu* 43, *iste n.* 322. hocque etiam cedit in fauorem filiorum, ne scilicet reuocet contemplatione vitrici.

Non corrigitur decimo pæna, ne possit exemplariter substituere filio mentecapto, muto, surdo, & prodigo, cui interdictum est testari per ea, quæ docent idem *Sanchez, & Bossius, ille num.* 42., *iste ibid.*, & ratio inde deducitur, quià hoc etiam cedit in fauorem filiorum, ne scilicet mater ex affectu vitrici substituat personam, quam verisimiliter filius non esset substituturus.

Non corrigitur tandem pæna *in l. iubemus* § *in supra dictis C. ad Trebel., & auth. de nupt* §. *places*, qua statuitur, quod Pater rogatus ab Auo restituere hæreditatem filijs, si transierit ad secunda vota, teneatur satisdare de ea restituenda. Ratio etiam quoad hoc deducitur ex supradictis, quià scilicet hæc dispositio est in fauorem filiorum.

PRÆNOTIO XII.

An pænæ municipales, & conuentionales contrà secundo nubentes sint iure canonico correctæ.

SVMMARIVM.

Non corrigitur ius municipale Mediolani 303. *n.* 1.
Nec Statutum 243. *n.* 2.
Nec pæna conuentionalis, qua coniuges se obligarunt ad non contrahendas secundas nuptias. 3.

Assertio I. Non intelligitur per ius canonicum correcta lex municipalis Mediolanensis *in c.* 303., qua statuitur, vt mulier ascendens transiens ad secundas nuptias amittat vsumfructum illius partis, quam de iure communi fuisset habitura, quæque pars vsusfructus illi fuerat concessa per præcedens Statutum *c.* 302. Consentiunt in similibus *Rebellus de oblig. iust. par.* 2. *lib.* 6. *q* 8 *sect.* 2. *num.* 14. *Iulius Samnazarius interpres. in cap.* 1. *de sponsalib. num.* 82. *Albertus Brunus de stat. fœminas exclud.* — 1 Ius municipale Mediol. 303. non corrigitur.

exclud. art. 1 q. 2. Carpanus ad Stat. Mediol. tom. 1. c. 303. nu. 1., & in his terminis *Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c. 11. num. 409. & seqq.*

Ratio ex eo deducitur, quià huiusmodi lex non est in odium contractus matrimonij, vel in pœnam contrahentium secundum matrimonium, sed principalitèr in prouisionem, & fauorem filiorum, & agnatorum: fauor autem filiorum remota quauis alia causa legem cohonestat.

Limitatio assertionis. Limita tamen præsentem assertionem limitatione posita *sub hoc eodem tit. Contractus XV. de matrimon. IV pranot. 7. assert. 4.* quia in eo casu cessat finis legis municipalis statuentis uxorem binnubam priuari huiusmodi vsufructu.

2 Nec Statutum 243. ASSERTIO II. Nec intelligitur per ius canonicum correctum ius municipale, secundum quod statuitur, quod mulier binnuba, quæ transiuit ad secunda vota, dimissa tutela filiorum, quam prius susceperat, ex qua facta est debitrix, non obstante Statuto 243. possit carcerari.

Ratio est, quia huiusmodi pena non est Inducta in odium secundi matrimonij, sed ob malam administrationem tutelæ, & ob debitum, quod ex illa contraxit, & non persoluit; iura autem canonica precisè corrigunt iura ciuilia, siuè communia, siuè municipalia, quæ lædunt libertatem matrimonij, non aliter, nec alio modo. (Est ob malam administratione tutelæ.)

3 Nec pœna conuentionalis de non contrahendis secundis nuptijs. ASSERTIO III. Probabilius non corrigitur per ius canonicum pæna conuentionalis, per quam coniuges se obligant ad non contrahendas secundas nuptias.

Ratio est, quià ex vna parte conditio de non contrahendis secundis nuptijs respectu viduæ licita est, & in iure admittitur, licet non respectu virginis per ea, quæ supra docuimus *sub hoc eod. tit. Contractus XV. de matrimon. IV. pranot. 8 assert. 1.* ex alia ipsa vidua se obligans per illam stipulationem pænalem sibi ipsi impedimentum imponit, ne possit, nisi sub pæna illas contrahere, nec illa restrictio, si quæ est, prouenit ab extrinseco, sed ex propriæ voluntatis arbitrio; iura autem canonica non corrigunt obligationem ex propriæ voluntatis arbitrio ex parte contrahentium ortam de non contrahendo.

PRÆNOTIO XIII.

An pœnæ impropriæ, seu de non lucrando corrigantur per ius canonicum.

SVMMARIVM.

Iura canonica non corrigunt pænam impropriam de non lucrando impositam per testatorem, vel legantem viduæ sub expressa conditione non transeundi ad secundas nuptias. 1.

Siue legatum fuerit sub illa conditione per virum vxori, siue è contrà. 2

Etiam si fuerit legatum ab alijs à marito. 3.

In vtroque foro afficit hac pœna delinquentem etiam ante Iudicis sententiam. 4.

Etiam quoad conuenta in instrumento matrimoniali, si transierit alter ad secundas nuptias post obitum alterius. 5.

Si vidua accepto legato, seu hæreditate transierit ad secundas nuptias, tenetur restituere cum fructibus perceptis. 6.

PRocedit titulus in suppositione, quæ per testatorem, seu legantem relicta fuerit hæreditas, seu legatum sub expressa conditione, si hæres, vel legataria non contraxerit secundas nuptias; si enim præcisè dixerit, *si castè, & honestè vixerit*, iam supra vidimus etiam præscindendo à quocunque iure canonico corrigente, mulierem secundo nubentem non contrahere huiusmodi pænas per testatorem, vel legantem appositas. Procedit item solummodò in ordine ad viduam, quæ iam nupserat, non in ordine ad virginem, respectu cuius apponere conditionem in legato, vel hæreditate de non nubendo illicitam esse latè docuimus *tom. 5. sub tit. Contractus XIV. de sponsal. I. pranot. XIII. à n. 30 ad 33.* In quo sensu accipiendus sit titulus.

1 Non corrigunt pœnã impropriã de non lucrando impositam à testatore. ASSERTIO. Iura canonica non corrigunt pænam impropriam de non lucrando impositam per testatorem, vel legantem legatariæ viduæ, seu hæredi sub expressa conditione non transeundi ad secundas nuptias, si ad illas neglecta conditione transierit *Coaruuias de sponsal. part. 2. c. 3. § 9. num. 11. Marcus Antonius Cucus lib. 5. instit. maiorum tit. 12. num. 190. Mantica de coniect. vlt. volunt. lib. 11. tit. 19. n. 22. & 23. Borellus in summa decis. tom. 3. tit. 2. nu. 118. Gutierez de matrimon. c. 111. num. 1. & seqq. Vasquez de testam. c. 7. nu. 16., & alij magis communiter.*

Ratio deducitur *tum ex auth. cui relictũ C. de indict. vid. tol. & in § quæ vero in auth. de nuptijs*, tum ea ratione, quod licet conditio perpetua de non nubendo respectu virginis non sit licita, nec admittatur in iure, respectu tamen viduæ absolutè tenet, nec in iure reprobatur; iura autem canonica non reprobant conditiones licitas, & à iure admissas; Nec obesse potest, si aderatur, quod huiusmodi conditio secundum se lædat libertatem matrimonij, & retrahat à nuptijs, & sicuti ex superius dictis merito iura canonica corrigunt iura ciuilia pænalia, quæ sub pæna retrahunt ab huiusmodi nuptijs, quantumvis persona, ad quam diriguntur, huiusmodi pœnæ, sit vidua, & antecedenter alias nuptias contraxerit, ita eum huiusmodi (Non est illicita conditio non nubendi respectu viduæ.)

modi pœnæ appositæ per testatorem, seu legantem secundum se retrahant à secundis nuptijs non est, cur eodem iure canonico non debeant corrigi, quantumvis afficiant personam viduam, & quæ antecedenter nupserat? Non, inquam, obesse potest, quià testator apponens illam pœnam impropriam absolutè non retrahit à nuptijs, sed tantum allicit sub spe illius lucri acquirendi ad abstinendum ab eisdē, quod vtique præstare potuit, quandòquidem, sicuti potest rebus suis legem imponere, ità potest velle relinquere, si ea servetur conditio, non relinquere, se ea omittatur; nec currit paritas quoad iura ciuilia imponentia pœnas proprias contrà secundo nubentes, quià, cum hæc inducant priuationem iuris, seu bonorum iam acquisitorum, non alliciunt sub spe ad abstinendum, sed absolute retrahunt sub timore pœnarum, quod est vim quandam, seu coactionem inducere omninò repugnantem libertati matrimonij.

2 Siue legatum fuerit sub illa conditione per virum vxori, siue è contra.

Amplia primo assertionem, vt æquè procedat, siuè legatum fuerit relictum sub illa conditione per virum vxori, siuè per vxorem viro, prout rectè notat *Ioannes Angelus Bossius de matrimonij contractu c. 11. n. 582.* propter eandem rationem.

3 Etiam si fuerit legatum ab alijs à marito.

Amplia secundò, vt procedat, quantumvis legatum fuerit relictum viduæ, seu viduo sub ea conditione ab alijs quibuscunque, prout docent DD. omnes prællegati, & speciatim d. *Ioannes Angelus Bossius loc. cit. nu 584. Vasquez de testam. c. 7. num 16. & c. 8. num. 32. Sanchez lib. 7. disp. 91. n. 17.* Expressè deducitur *ex d. auth. cui relictum C. de indict. vid. tol. & d. §. qua vero auth. de nuptijs.*

4 In vtroque foro hæc pœna afficit trāseūtem ad secūdas nuptias, etiam ante Iudicis sententiam.

Amplia tertiò, vt procedat in vtroque foro, adeò vt amittatur legatum per transitum ad secundas nuptias per contrauentionem conditionis per testatorem appositæ, & quidem ipso iure ante Iudicis sententiam, prout docent *Couaruuias de sponsalib. part. 2. c. 6. § 8. n. 17. vers. ex quo infertur, Zecchius de casib. reseru. cas. 5. vers. mulier denique Castro lib. 2. de lege penal. cap. 11., Caietanus in summa verbo pœna vers. & rursus, Nauarrus in manual. c. 23. n. 62.*, & licet regulariter pœnæ non debeantur ante Iudicis sententiam: fallit tamen quoad pœnas improprias à testatore appositas, quià hæ non habent propriè, & verè rationem pœnæ, sed se habent, vt conditio sub qua, & non aliter; conditio autem apposita per testatorem, quandò secundum se licita est, & à iure non reprobata, adimplenda est, & testator merito potest disponere de rebus suis sub conditionibus sibi bene visis, nisi iuri repugnauerint.

Amplia quarto, vt procedat etiam assertio, quantumvis vir, & coniux in instrumento dotali, seu matrimoniali fecerint sibi donationem omnium bonorum, vt qui superstes fuerit illis plene gaudeat ea adiecta conditione, si non transierit ad secundas nuptias; tunc etenim superstes, si ad has transierit, tenebitur ad restitutionem donatorum *Robertus rer. iudic. lib. 2. c. 7. Borrellus in summa decis. tom. 3 tit. 2. à num. 93. ad 108., Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c. 11. n. 591.* Ratio ex eo deducitur, quià, si illa conditio adiecta legato tenet, & obligat, cur non tenet, & non obligat, quandò adiecta est donationi? Certe sicut testator potest rebus suis imponere conditionem honestam in vltima voluntate, ità non impeditur eandem eisdem rebus imponere in donationibus.

5 Etiam si in instrumento matrimoniali fecerit sibi ad inuicē donatiōē, si fuerint superstites

6 Si receperit tenetur restituere cū fructibus perceptis.

Amplia quinto, vt, si hæres vidua, vel legataria iam fuerit assecuta legatum, seù hæreditatem, & posteà transierit ad secundas nuptias, teneatur legatum, seu hæreditatem restituere hæredibus prædefuncti cum omnibus suis fructibus inde perceptis *Mantica de coniect. vlt. vol. lib. 11. tit. 19. nu. 22. & seqq. Marina de successione part. 4. quæst. 18. art. 2 num. 8. Stephanus Gratianus discept. forens. tom 5. cap. 5. nu 9.*, vndè ex superius dictis præstare debet cautionem mutianam. Quod autem per contrauentionem huius conditionis debeantur fructus antecedenter percepti etiam supra docuimus, & tradunt *Mantica loc. cit. num 28. Molina de iust. tract. 2 disp. 206. vers. quando aliquis, & disp. 207 vers. posteà de iure*, quià ex non implemento conditionis censetur retro legatarius, seu hæres talis non fuisse.

DISQVISITIONES I.

A Prima ad sextam prænotionem inclusiuè.

§. I.

An secundæ nuptiæ possint benedici, quando neuter ex coniugibus fuit in primis benedictus.

SVMMARIVM.

Exponitur facti series. 1.
Fines, ob quos interdicitur benedictio secundarum nuptiarum. 2.
Si neuter coniux in primis nuptijs fuerit benedictus, probabilius potest benedici in secundis. 3.
Textus prohibens benedictiones in secundis nuptijs non considerat, an fuerint secunda ex parte viri, an ex parte fœminæ. 4.

1 Factū ex positum in suis terminis.

DISQUISITIO I. Contraxerunt matrimonium Titius cum Caia, & Theodoricus cum Berta, quod neutrū ex incuria, vel ex alia causa fuit benedictū. Mortua deinde Caia ex primo matrimonio, & Theodorico ex secundo Titius de nouo cōtraxit cum Berta coniuge eiusdē Theodorici prædefuncti. Orta hic fuit controuersia, an secundum matrimonium eiusdem Titij cum Berta attento iure communi *in c. 1., & c. vir de secundis nuptijs* possit solemniter benedici.

2 Fines ob quos interdicitur benedictio secūdarum nuptiarū.

Ratio dubitandi potissimum procedit ex intellectu finis, ob quem inducta est prohibitio benedicendi secundas nuptias; alij etenim asserunt, huiusmodi finem in eo consistere, quod secundæ nuptiæ non aptæ sint raprasentare illam vnionem indissolubilem vnius Christi tanquam spōsi cum vna Ecclesia tanquam sponsa, quem finem specialitèr videtur considerasse textus *in d.c. vir de secundis nuptijs*, vbi dicitur *vir autem, vel mulier ad bigamiam transiens non debet à Presbytero benedici*; bigamia autem consistit in secundis nuptijs etiam præscindendo à benedictionibus nuptialibus ob eum præcisè intuitum, quod destruit illam rapresentationem vnionis indissolubilis vnius Christi cum vnica Ecclesia; alij verò vltrà prædictum finem alium assignant, ne scilicet iterentur benedictiones respectu eiusdem subiecti iam benedicti, quem finem videntur considerasse *D. Thomas in 4. dist 42. q. 3. art. 2. Siluester verb. nuptia q. 2. Couarruuias de sponsal part. 2. c. 8. §. 11. n. 2. Salzedo ad pract. Diaz. c. 77. verb. iterari. Camillus Borellus tom. 3. summa decis. tit. 1. n. 418 & tit. 2. n. 29.* Sed an vterque hic finis prohibitionis copulatiuè sumendus sit ad effectum inducendi hanc prohibitionem benedictionis secundarum nuptiarum, adeò vt vnus sine altero non valeat eandem inducere, hic scopus est præsentis difficultatis. Quamobrem

3 Si neuter coniux in primis nuptijs fuerit benedictus potest in secūdis benedici.

Respondeo in data hypothesi, quandò neuter coniux in primis nuptijs fuit benedictus, probabilius posse benedici in secundis *Nauarrus in summa c. 22. num. 83. Vgolinus de potest. Episcop. c. 15. §. 12. n. 5. in fin. Diaz in pract. c. 77. num. 1. Henriquez lib. 11. c. 16. num. 2. Menochius de arbitrar. lib. 2. cas. 417. Marcus Antonius Genuensis in pract. Neapol. c. 69. n. 3. Marius Alterius de censuris t. 2. disp. 21. c. 4. dubit. 4. Hurtadus de matrim. disp. 5. diff. 21. n. 8.* quidquid ex aduerso senserint *Tabiena verb. impedimentum impedimento 14. q. penult. Bellarminus ad c. 1. Concil. Trident. sess. 24. de reformat. matrimonij in addit. num. 25.* volentes non posse absolutè benedici, quantumvis primæ non fuerint benedictæ ea potissimum moti ratione, quod illæ secundæ nuptiæ non rapresentant illam indissolubilem vnionem vnius Christi cum vna Ecclesia, qui propterea sentiunt, quod adequata ratio prohibitionis fuerit defectus illius perfectæ illius rapresentationis, & significationis, & quidquid alij senserint procedentes cum distinctione, & asserentes non posse iterari benedictionem in secundis nuptijs, quandò primæ fuerunt benedictæ ex parte mulieris, secus verò quandò fuerunt tantum benedictæ ex parte viri, inter quos expressè *Durandus in 4. dist. 42. q. 3. in fine corporis*, quorum ratio potissimum est, quià tota benedictio videtur respicere mulierem, per quam sanctificatur, & vir. Nihilominus

Probatur responsio, quià benedictio non propriè respicit nuptias, sed personas, quæ nubunt, ergo, si personæ illæ non fuerint, benedictæ, quantumvis alias nupserint poterunt iure suffragante benedici. Neque obesse potest, si asseratur, quod benedictio non respiciat personas quomodocunque, sed personas, vt affectas qualitate, *si alias non nupserint*, prout habetur *in c. vir de secundis nuptijs*, vbi dicitur *vir autem, vel mulier ad bigamiam transiens non debet a Presbytero benedici*; Non, inquam, obesse potest, quià textus ille procedit secundum ea, quæ regularitèr, & vt plurimum eueniunt: regulariter autem omnes primæ nuptiæ iuxtà præscriptum ecclesiæ benedicuntur, & sic dum dicit, quod vir, vel mulier transiens ad secunda vota, seu ad bigamiam propriam, & rigorosam non debeat benedici, hoc asserit, quià supponit priores nuptias fuisse benedictas.

Benedictio non respicit nuptias, sed personas, quæ nubunt.

Probatur vlterius ex eodem textu *in c. vir de secundis nuptijs*, vbi assignatur ratio, ob quam vir, vel mulier transiens ad secunda vota non debeat benedici: *quia cum alia vice benedicti sint, eorum benedictio iterari non debet*, ergo vbi alia vice benedicti non fuerint, poterunt benedici, quandòquidem vbi cessat ratio formalis prohibitionis, cessare debet, & ipsa prohibitio. Ex quibus clare poteris deducere rationem vltimatam benedictionis prohibitæ in secundis nuptijs eam esse, ne iteretur benedictio, cum prima maneat, & si iteraretur, vilipenderetur, atque hanc rationem specialitèr assignant *Durandus in 4. dist. 42. q. 3. in fin. corporis, Rosella verb. nuptiarum 1. Montaluus lib. 2. in fin. c. 12. p. q. Bellarminus lib. 1. de matrimonio c. 9. col. 2. vers. ad id quod obijcitur, Sanchez de matrimon. lib. 7. disp. 82. n. 16. in fin.*

Ratio vltimata benedictionis vetitæ in secūdis nuptijs.

Insuper deducere poteris textum non considerare, an nuptiæ fuerint secundæ ex parte viri, an verò ex parte feminæ, siuè ex parte vtriusque, sed solam benedictionem in prioribus nuptijs acceptam, ne scilicet ea iteraretur: loquitur enim disiunctiuè *vir vel mulier*; nec obesse potest, quod textus loquatur in numero plurali, quia

4 Textus prohibens benedictiones in secūdis nuptijs nō cōsiderat, an fuerit secundæ ex parte viri, an ex parte feminæ.

quia cum alia vice benedicti sint; nam ideò loquitur in numero plurali, quia mentionem de vtroque in præambulis fecerat sub disiunctione, quasi quod vtrumque voluerit comprehendere, siue vir, siue mulier fuerint ante benedicti, prout optimè explicat *Sanchez. loc. cit. nu.* 15.

---

§. II.

An secundæ nuptiæ possint benedici, quando primæ irritæ fuerunt benedictæ.

SVMMARIVM.

Status disquisitionis expositus. 1.
Rationes suadentes huiusmodi benedictiones esse iterandas. 2.
Si fuerint illi, qui primo inualidè contraxerunt, & deinde validè contrahunt, possunt attento iure communi recipere in secundis nuptijs benedictiones. 3.
Si vnus, qui inualidè contraxit cum alia modo contrahat cum virgine, vel cum alia inualidè coniugata, potest in secundis nuptijs recipere benedictiones. 4.
Si de nouo contrahat cum alio, qui fuerat validè coniugatus, & receperit benedictionem, non potest iterum recipere attento iure communi. 5.

1 Status disquisitionis expositus. DISQVISITIO II. Contraxerant ad inuicem matrimonium per verba de præsenti Titius, & Caia, sed ex impedimento dirimente omninò inualidum; fuit tamen hoc matrimonium, cum processerit ex ignorantia impedimenti, benedictum. Cognito postea impedimento, & nullitate eiusdem matrimonij, eodemque per dispensationem, vel alio modo sublato iterum contraxerunt in valida forma. Orta hic fuit controuersia, an secundæ nuptiæ repetitæ in valida forma, cum primæ fuerint irritæ, possent, & deberent benedici.

2 Rationes suadentes huiusmodi benedictiones esse iterandas. Videtur absolutè dicendum, vtique benedictionem in secundis nuptijs validis esse iterãdam; quod multis rationibus potest euinci primo, quia nuptiæ ex præscripto Ecclesiæ sunt benedicendæ, adeò vt easdem omittere sine causa peccaminosum sit; primæ autem non fuerunt nuptiæ, cum fuerint omninò inualidæ, ac perindè, ac si non fuerint positæ, ergo posteriores, vt veræ nuptiæ, quibus aliæ non præcesserunt, erunt benedicendæ. Secundò, quia, si duo fuerint benedicti, inter quos non præcesserint nuptiæ, sunt iterum benedicendi, si posteà veras nuptias contraxerint, ergo etiam, si contraxerint nuptias inualidas, in quibus fuerint benedicti, & posteà nouas validas contrahant remoto impedimento, seu inualiditate priorum, erunt iterum benedicendi. Consequentia tenet, quia quod nuptiæ præcesserint, sed inualidæ, & quod nullæ præcesserint in effectu paria sunt. Antecedens probatur, quia benedictiones nuptiales non sunt benedictiones quomodocunque respicientes quascunque personas, sed benedictiones affixæ, & respicientes personas, inter quas præcesserint nuptiæ, vt colligitur ex contextu verborum, quibus huiusmodi benedictiones impertiuntur. Tertiò, quia sacramenta etiam irriterabilia, si fuerint inualida, sunt de nouo repetenda cum omnibus formis, & benedictionibus, ergo etiam &c. Quartò, quia non subsistente principali nequit subsistere accessorium, quod eidem innititur *l. cum principalis ff. de reg. iur.*, sed benedictiones sunt accessoriæ matrimonio tanquam suo principali, ergo non subsistente matrimonio neque subsistere poterunt benedictiones, quæ propterea reualidato matrimonio erunt repetendæ.

Tabiena *verb. impedimentum imped.* 14. *q. fin.* sub distinctione procedit sistendo etiam in suppositione, quod primæ nuptiæ fuerint irritæ; vel etenim illæ nuptiæ sunt secundæ tantum ex parte viri, quia vir, qui in matrimonio irrito fuerat benedictus, ducit aliam virginem, que nunquam contraxerat, & sic sentit benedictiones nuptiales posse iterari; vel illæ nuptiæ sunt secundæ tantum ex parte fæminæ, quatenus ipsa solummodò in prioribus nuptijs irritis fuerat benedicta, & posteà ducit masculum, qui antea non contraxerat, & sic sentit benedictiones nuptiales non esse iterandas. Explicatio distinctionis Tabienæ.

Vt clarius in hac disquisitione procedamus, quantumvis in facti serie hoc non exposuerimus, varij status sunt distinguendi; vel enim, prout in eodem facto exposuimus, illi, qui validè secundo contrahunt, fuerunt illi ijdem, qui primo inualidè contraxerant, vel vnus ipsorum, qui inualidè contraxerat, posteà validè contrahit cum alia, siue fuerit cum alio validè coniugata, siue inualidè, siue etiam non fuerit vllo modo coniugata, vel viceuersa, an fæmina coniugata inualide cum vno, cum quo fuerat benedicta, contrahat posteà cum alio, siue validè, siue inualidè coniugato cum altera, siue etiam virgine, quatenus cum nulla alia contraxerit. Rursus, siue fuerint ijdem, qui inualidè contraxerant, qui modo validè contrahunt, siue vnus, qui inualidè contraxerat cum prima, & posteà validè contrahit cum altera, siue validè, siue inualidè coniugata cum altero, siue virgine, & viceuersa, considerandum est, an illi qui inualidè contraxerunt, contraxerint cum bona Varij status disquisitionis.

fide, & ignorantia nullitatis, an verò cum mala fide, & scientia eiusdem; hæc enim omnia validè conferre possunt ad clariorem discussionem præsentis disquisitionis, Pro qua

3 Si fuerint illi, qui primo inualidè contraxerunt, & postea validè inter se contrahunt, attento iure cōmuni possunt recipere benedictionem in secundis nuptijs.

Respondeo primò, si fuerint ijdem, qui primo inualidè contraxerunt, & postea validè inter se secundo cōtrahunt attento iure communi possunt in secundis nuptijs recipere benedictiones nuptiales. Est contra *Hostiensem in summa tit. de secundis nuptijs n. 3. vers. sed contra Paludanum in 4. dist. 42. q. 3. art 1 concl. 2. n. 6. & ibi supplementum Gabrielis q. 2. art. 2. concl. 3. Rosellam verb. nuptia n. 3. & ibi Siluestrum q. 3 Sanchez de matrimon. lib. 7. disp. 82. n. 26.* Consonat tamen cum ijs, quæ docuimus *tom. 6. sub tit. Contractus XV. de matrimon. 1. pranot. 38. num. 10. & 11.* Rationes ibidem allegatæ, & quæ in principio huius disquisitionis fuerunt adductæ *vers. videtur absolutè dicendum* hoc expresse euincunt; quare non est in præsenti immorandum; Neque obesse potest textus *in d. c. vir. de secundis nuptijs*, qui quoad secundas nuptias prohibet benedictiones nuptiales; Non, inquam, obesse potest, quia procedit solum quoad veras nuptias substantialiter secundas, quando verò primæ ex impedimento dirimente fuerunt inualidæ, secundæ non sunt substantialiter secundæ, sed dumtaxat primæ, ergo &c.

4 Si vnus ex coniugibus, qui in primis nuptijs inualidis recepit benedictionem contrahat secūdo cū alia, quæ vel fuerit virgo, vel inualidè cum altero coniugata potest recipere benedictionem.

Respondeo secundo, si vnus ex coniugibus, qui in primis nuptijs inualidis recepit benedictionem nuptialem contrahat secundo cum alia, quæ vel fuerit virgo, vel inualidè cum alio coniugata possunt, & debent in eisdem secundis nuptijs validis iterari benedictiones. Consonat cum præcedenti responsione, atque pro ipsa stant *Tabiena verb. impedimentum imped. 14. q. fin. Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c. 9. n. 37.* contrà *Siluestrum verb. nuptia q. 3. Gutierez de matrim. c. 106. nu. 15. Augustinum Barbosam part. 2. de potest. Episcop. alleg. 32. n. 183 Sanchez de matrimon. lib. 7. disp. 82. num. 26. & alios.* Ratio ex eo deducitur, quia in his secundis nuptijs neuter ex contrahentibus fuit validè benedictus; non ille, qui primo contraxerat inualidè, quia sicuti nuptiæ ipsæ non subsisterunt, nec benedictio potest subsistere; non alter, cum quo secundo contrahit, nam vel hic est virgo, qui nunquam contraxit, & sic nullam recepit benedictionem, vel fuit coniugatus, sed inualidè; & sic habetur, ac si non fuerit coniugatus, nec benedictionem receperit, cum non subsistente principali, nec valeat subsistere accessorium, prout suprà dicebamus.

Respondeo tertiò, si vnus ex coniugibus, qui primò inualidè contraxerat, & receperat in primis nuptijs inualidis benedictionem nuptialem, secundo contrahat cum alio, qui primo fuerit validè coniugatus, & recepit in primis nuptijs benedictionem, attento iure communi non possunt in his secundis nuptijs iterari benedictiones; hocque intelligendum est, siue persona, cum qua contrahit, quæque fuerat validè coniugata, fuerit fæmina, siuè masculus *Nauarrus in summa c. 22. num 83. Henriquez lib 11. de matrim. c. 16. num. 2. Marcus Antonius Genuensis in prax. Neapol. c. 69. num. 3. Marius Alterius de censur. tom. 2. disp. 11. c. 4. dub 4. Hurtadus de matrimon disp 5. diff 23. num. 8.* Expresse colligitur *ex d. c. vir de secundis nuptijs*, vbi prohibetur iteratio benedictionis, siuè vir, siue fæmina, quæ recepit benedictiones in nuptijs validis, transierit ad secunda vota. Vide quæ late diximus *tom. 6 sub tit. Contractus XV. de matrimon. 1. Pranot. 38. num 8 & sub hac ead. disq in responsione 1. & in d. Pranot. 38. num 8. in fine inuenies*, quare non sint iterandæ benedictiones in hac, vel simili hypothesi, quantumvis vnus dumtaxat, siuè fuerit masculus, siue fæmina fuerit benedictus, seu benedicta.

5 Non tamē potest recipere, si alter, cum quo de nouo contrahit fuerit validè coniugatus, & receperit benedictionem.

Intellige, siue fuerit masculus, siue fæmina.

In casibus, in quibus debent iterari ob inualiditatē, sunt iterandæ, siue primæ nuptiæ inualidæ fuerint contractæ bona, vel mala fide.

Respondeo quartò, in ijs omnibus casibus, in quibus ob inualiditatem primarum nuptiarum possunt, & debent repeti benedictiones nuptiales, sunt repetendæ, siuè secundo contrahentes primas contraxerint cum bona, siue cum mala fide, seù cum ignorantia impedimenti, siue cum scientia eiusdem. Ratio ex eo deducitur, quia in vtroque hoc casu semper verificatur, quod primæ nuptiæ fuerint inualidæ, & non subsistentes, adeòque, quod & benedictiones in eisdem impertitæ nullius effectus fuerint quantum ad effectum, ad quem impertiuntur, ergo vbicunque iterum validè contrahantur, erunt huiusmodi benedictiones iterandæ. Dixi *in ijs casibus in quibus ob inualiditatem primarum nuptiarum debent repeti*; nam in casu, quo alter ex coniugibus secundò contrahentibus fuerit in primis nuptijs validis benedictus ob rationem allegatā, neuter in secundis erit benedicendus.

---

§. III.

An vxor transiens ad secundas nuptias amittat quartam sibi debitam ex vi *auth. præterea C. vndè vir, & vxor.*

S V M M A R I V M.

Refertur textus, cui innititur disquisitio. 1.
Sententia Curiæ Iunioris exponitur. 2.
Si quarta bonorum pars, vel virilis fuerit habita, vxor transiens ad secunda vota
can-

eandem non amittit, tenetur tamen reseruare filijs prioris matrimonij. 3.

Si non fuerit habita, & interim vxor transierit ad secunda vota non potest amplius peti, si non fuerit reseruata. 4.

Si non fuerit habita, fuerit tamen reseruatum ius ad illam probabilius potest exigi. 5.

1 **Refertur textus, cui innititur disquisitio.**

DISQVISITIO III. In textu *in auth. præterea C. vnde vir, & vxor* disponitur, quod *si matrimonium initum sit absque dote, & coniux præmoriatur, qui locuples sit, superstes verò liberos inopia, hic succedat vnà cum liberis communibus, alteriusue matrimonij in quartam, si liberi tres sint, vel pauciores, sin verò plures in virilem portionem, ità tamen, vt eiusdem matrimonij liberis proprietatem seruet, si extiterint, eisdem verò non existentibus potiatur etiam proprietate*. Hoc supposito Titia sine dote nupsit Caio personæ præpotenti, & locupleti ex quo progenuit filios, & filias, & deinde Caius præmortuus est, & filijs hereditatem satis pinguem reliquit. Mortuo Caio Titia transijt ad secunda vota cum Theodorico. Quæsitum fuit, an per talem transitum amiserit ius ad illam quartam, si filij fuerint tres, vel pauciores, vel ad virilem, si fuerint plures.

Duplex status disquisitionis.

Hæc controuersia examinari potest, vel in suppositione, quâ Titia post obitum prioris mariti diuitis, iam consequuta fuerit, vel quartam, vel virilem iuxtà pauciorem, vel maiorem filiorum numerum, vel in suppositione, quâ illam quantitatem non fuerit consequuta, sed ad secunda vota transierit eadem non petita.

2 **Sententia Curtij iunioris exponitur.**

Curtius *Iunior in d. auth præterea C. vndè vir, & vxor* expresse sentit, quod quando illa quarta, vel virilis pars non fuerit per coniugem superstitem petita, & her transierit ad secunda vota non possit amplius peti, prout refert *Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c.1. n.99.*, ex quibus quodamodò videtur legitimè inferri, quod si fuerit petita, & habita possit retineri, intellige quoad vsumfructum, nam sic expresse statuitur *in d. auth. præterea C. vndè vir, & vxor*.

3 **Si illa pars, vel virilis fuerit habita per transitum ad secũdas nuptias non amittitur.**

Respondeo primò, si quarta bonorum pars, vel virilis iuxtà dispositionem *d. auth. præterea C. vnde vir, & vxor* fuerit habita, vxor transiens ad secunda vota eandem quoad vsumfructum non amittit, licet teneatur filijs prioris matrimonij reseruare. *Fontanella de pact. nupt. claus. 5. glos. 8. part. 11. nu 7. Ioannes Garronis in l. 1. nu 75. C. de secundis nuptijs, Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c. 11. n. 304.*, quod etiam videtur affirmare *Sanchez de matrimon. lib. 7. disp 89. nu. 33.* Ratio ex eo duducitur, quià pœnæ omnes contrà secundo nubentes, quæ non respiciunt principaliter filiorum primi matrimonij fauorem, intelliguntur correctæ, & sublatæ per ius canonicum per textum *in c. fin. de secundis nuptijs*, sed pena amissionis quartæ matrimonialis debitæ *ex vi auth. præterea C. vndè vir, & vxor* non respicit filiorum primi matrimonij principaliter fauorem, sed matris indigentis, ergo &c. Neque dicas, hanc rationem non subsistere, quandoquidem etiam onus præstandi vxori viduę intra annum luctus alimenta, quandò eidem intrà talem annum dos consistens in mobilibus non est restituta respicit eiusdem viduæ fauorem, & tamen si hæc transeat ad secunda vota intra eundem annum luctus eximuntur filij hæredes ab onere eadem alimenta præstandi *Gutierez de matrimon. c. 108. nu. 14. Sanchez lib. 7. de matrimon. disp 87. n. 30.*, & alij apud *Ioannem Angelum Bossium de matrim. contract. c. 11. à num 305. ad 304.*, ergo &c., contrà enim impugnaberis, quià dispar omninò est ratio, quandòquidem ius ad alimenta acquirenda durante anno luctus, & non restitura per hæredes dote in eo fundatur, quod iura sic disponant perseuerante statu viduitatis, vt vidua habeat, quo valeat pro tali anno, pro quo non restituitur dos, sustentari; cessat autem hæc ratio quandò transijt ad secunda vota; ius autem ad illam quartam bonorum partem, vel ad virilem, quandò vidua superstes est pauper est in ordine ad alimenta, vel dotem, quod propterea saluari potest cum secundis nuptijs.

Instantiæ aduersantes dissoluntur.

4 **Si nõ fuerit habita, & vxor trãsierit ad secunda vota probabilius non potest peti.**

Respondeo secundò, si quarta bonorum pars, vel virilis non fuerit habita, & interim vxor vidua transierit ad secunda vota nulla facta reseruatione eorundem, probabilius est non posse amplius peti. In hoc consentit *Curtius Iunior in d. auth. præterea C. vnde vir, & vxor*. Ratio ex eo deducitur primò, quià per talem transitum ad secundas nuptias nulla facta reseruatione prędictæ quartæ partis, vel virilis debitæ *ex d. auth. præterea* videtur expresse facta cessio iuris in ordine ad eadem bona, ergo non viget amplius ius eadem exigendi. Secundò, quià iura tribuunt dumtaxat tale ius fęminę viduę, quę nupserat diuiti; vt ipsius statui consuleretur neque emendicare teneretur cum dedecore pręcedentis matrimonij, sed hęc ratio non militat, quandò iam nupta est, nec habuit talia bona, nec eadem sibi reseruauit, quandòquidem secundus maritus, qui eidem nupsit sine alio onere, tenetur eandem alere iuxtà exigentiam proprij status, ergo &c.

5 **Si non fuerit habita, fuerit tamen reseruatum ius ad illam probabilius potest exigi.**

Respondeo tertio, si non habita tali quarta bonorum parte, seù virili transierit ad secunda vota reseruato sibi iure ad talia bona, probabilius est eadem posse exigere quoad vsumfructum. Ratio ex eo deducitur, quià dispositio talis *auth. præ-*

terea

terea C. unde vir, & uxor eo tendit, vt consulatur paupertati coniugis viduæ, ne cum dedecore prioris matrimonij emendicare cogatur, vel innupta remanere sine subsidio; quandò autem nubit reseruato sibi iure ad talia bona, seù ad vsumfructum eorundem intelligitur nubere cum tali iure alitèr non nuptura, cum secundus coniux sine illo ipsam non duceret, ergò &c. Neque dicas iuxtà superius dicta *sub hoc eod. tit. Contractus XV. de matrimon. IV. praenot. VI. assert. VI.* filios quantumvis diuites non teneri matri pauperi dotem erogare, cum non teneantur cooperari proprio dedecori, seù iniuriæ sibi inferendæ per eandem in transitu ad secundas nuptias; contra enim impugnaberis, quià illa quarta pars, seù virilis non conceditur titulo dotis, sed ad conseruandam decentiam status eiusdem mulieris, cum aliundè non habeat, quo valeat congruè sustentari, hæcque debentur in debitum prioris coniugij, & naturæ officium, quo etiam indiget celebratis secundis nuptijs cum reseruatione illius iuris, quandòquidem non fuisset nupta sine illo iure. Accedit, quod in ordine ad dotem iura nullum ius conferunt; conferunt autem in ordine ad illam quartam bonorum partem, vel virilem, & hoc ob indigentiam, *vt ex d. auth. præterea C. vndè vir, & vxor.*

---

§. IV.

An non extantibus filijs prioris matrimonij, extantibus verò ascendentibus, vxor superstes inops acquirat quartam bonorum partem viri prædefuncti diuitis, & an teneatur eandem eisdem ascendentibus reseruare.

SVMMARIVM.

Refertur status controuersiæ cum ratione dubitandi. 1.

Non extantibus filijs prioris matrimonij, existentibus tamen ascendentibus mulier inops superstes acquirit quartam bonorum partem mariti prædefuncti. 2.

Hanc quartam tenetur reseruare eisdem ascendentibus. 3.

1 Status controuersiæ.

DISQVISITIO IV. Iuxtà terminos præcedentis disquisitionis prædefuncto Caio Marito diuite Titia, quæ eidem nupserat sine dote, superstes mansit sine liberis, seù filijs ex eodem matrimonio. Hic duplex oritur difficultas; prima, an eadem Titia acquirat tantum quartam bonorum partem, an verò succedat in toto non solum quoad vsumfructum, sed etiam quoad proprietatem. Secunda, an in suppositione, qua succedat tantum in quarta parte, teneatur eandem eisdem ascendentibus reseruare.

Ratio dubitandi.

Ratio dubitādi desumitur potissimum *ex eod. textu in auth. præterea C. vndè vir, & vxor*, vbi sic legitur. *His verò* nempè filijs, *non extantibus, vel si nullo modo habuerit, potietur etiam dominio, & imputabitur legatum in talem portionem.* Textus autem loquens præcisè de filijs non extenditur ex genere suo ad ascendentes. Quamobrem in ea hypothesi videtur acquirere absolutè, non præcisè quoad vsumfructum, & quidem non pro parte, sed pro toto. Nihilominus

2 Existentibus dumtaxat ascendentibus vxor inops superstes acquirit quartam bonorum partem.

Respondeo primo non extantibus filijs prioris matrimonij, sed ascendentibus mulierem inopem superstitem acquirere tantum quartam bonorum partem mariti prædefuncti quoad vsumfructum, *Glosa in d. auth. præterea verb. non extantibus C. vndè vir, & vxor.* Ratio ex eo deducitur, quià in defectu filiorum descendentium ascendentes plenum ius acquirunt in bonis mariti prædefuncti, & ascendentibus æquè, ac descendentibus de iure naturæ debita est legitima, & eodem iure considerantur, ergò si existentibus filijs patris diuitis prædefuncti mater superstes acquirit quartam bonorum partem solum quoad vsumfructum, etiam eisdem non existentibus, extantibus tamen ascendentibus eandem dumtaxat partem quoad vsumfructum acquiret; Neque obesse potest, si asseratur, quod textus dumtaxat loquatur de filijs ex eodem matrimonio, qui propterea non debet extendi ad ascendentes; Non, inquam, obesse potest, quià eadem ratio militat quoad ascendentes non extantibus filijs, quę militat quoad eosdem filios existentes cum eodem iure succedant, & textus, qui consulit paupertati vxoris superstitis cum minori filiorum detrimento eodem modo consulere censendus est eiusdem egestati cum minori eorundem ascendentium præiudicio.

3 Tenetur eisdem ascendentibus reseruare.

Respondeo secundo, mulier inops superstes tenetur eandem bonorum mariti diuitis prædefuncti partem ascendentibus reseruare. Ità expressè sentit *Glosa in d. verb. non extantibus*, dum asserit idem obseruandum esse quoad ascendentes non extantibus filijs, quod obseruatur quoad eosdem filios, si extiterint.

§. V.

An non extantibus filijs, nec ascendentibus mulier inops superstes succedat in toto, an tantum in illa quarta bonorum parte.

SVMMARIVM

Refertur sensus disquisitionis. 1.
Sententia asserens succedere in toto exclusis transuersalibus. 2.
Lucratur tantum proprietatem illius quartæ partis. 3.
Vxor inops potest exigere illam quartam bonorum partem, quamvis maritus illam præterierit in testamento. 4.
Si maritus in testamento aliquid vxori inopi legauerit, minus tamen quarta bonorum suorum parte, vxor superstes potest agere ad complementum. 5.

1 Status disquisitionis expositus.

DISQVISITIO V. Sistendo in terminis præcedentium disquisitionum Titia mulier inops superstes mãsit eidem Caio diuiti nullis relictis ex eodem Caio descendentibus, nec ascendentibus. Quæsitum fuit, an in ea hypothesi eadem Titia succederet in tota hæreditate eiusdem Titij prædefuncti exclusis transuersalibus, an verò dumtaxat in quarta illa bonorum parte disposita per *d. auth. præterea C. vndè vir. & vxor*.

2 Sententia asserens succedere in toto exclusis transuersalibus.

Nonnulli apud *Glosam in d. auth præterea verò non extantibus*, sentiunt vxorem, & virum secundi matrimonij succedere in totum exclusis transuersalibus; sed nescio quo fundamento, cum hoc ius non conferat, nec status mulieris ex eo, quod fuerit coniux prædefuncti *Baldus in l. fin. C vnde legitimi*, cæteroqui etiam, si ipsa esset diues succederet in toto, quod nullus asserit, nec dispositio huius *auth præterea*, quæ solum confert ius ad talem portionem, vt inspicienti patet. Quamobrem.

3 Lucratur tantum proprietatem illius quartæ partis.

Respondeo in hac hypothesi lucrari tantum proprietatem quartæ portionis, *Glosa in d. auth præterea C. vnde vir., & vxor verb. non extantibus in fin., & ibi Bartolus in fine*. Colligitur expressè ex *d. textu*. Ibi, *vel si nullos habuerit potietur etiam dominio, & imputabitur legatum in talem portionem*, vbi nota illam particulam *in talem portionem*, quæ est limitatiua, nec aliud ius competit vxori, nisi dependenter ab *hac auth præterea*. Accedit finis primarius prædictæ auth., qui fuit consulere paupertati eiusdem vxoris superstitis, ne cum dedecore prioris viri emendicare cogeretur, & turpem vitam agere, qui finis cessat, vbi successerit in quarta bonorum parte mariti prædefuncti.

4 Vxor inops potest exigere illam quartam bonorum partẽ, etiam si maritus ipsam præterierit in testamento

Hic solum oritur difficultas, an ea, quæ dicta sunt ex *hac auth. præterea C. vnde vir, & vxor* locum etiam habeant ex testamento, quando scilicet maritus in testamento alios instituisset nihilo penitus eidem vxori relicto, an scilicet ipsa vxor posset petere, & exigere illam quartam bonorum partem. Affirmatiuè sentiendum est, prout docet *Bartolus in d. auth. præterea C. vnde vir., & vxor in verb inspiciatur*, *Salicetus ibid. in verb. succedat*, *Romanus in l. diuortio. ff. sol. matrim.* pro quo allegat *glosam in auth. de hæred., & falcid. in § si verò expressim in verb hæredem*, qui eam rationem adducunt, quia defunctus non potuit auferre ius, quod ex dispositione eiusdem auth. competit ipsi vxori *arg in auth præsbiteros C. de Episcopis, & Cler.*

5 Si maritus aliquid legauerit vxori inopi minus quarta bonorum parte hæc potest agere, ad complementum.

Sed, an, si maritus prædefunctus legauerit aliquid vxori sub ea conditione, quod plus petere non posset, licet relictum esset minus quarta, posset vxor agere ad complementum eiusdem quartæ portionis. Salicetus *in hac auth præterea* asserit, quod vxor legataria in hac hypothesi non posset agere ad complemẽtum illius quartæ portionis, eò quia hæc quarta debetur ipsi contingentèr, non necessario, & ideò solum præter voluntatem testatoris potest venire, nõ contra. Addit, quod dispositio huius auth. inducta sit quodamodo in fauorem eiusdem mariti diuitis prædefuncti, ne scilicet infelix coniux ob inopiam emendicare cogatur in iniuriam, & opprobrium ipsius defuncti; volenti autem ex vulgatissimis iuribus non fit iniuria. Ex aduerso *Baldus, Paulus de Castro, Romanus, Alexander hic, & Bartolus, Iacobus de Aret., & alij post eos in l. cum dotem § si pater ff sol. matrim.* videntur sentire vxorem inopem superstitem posse agere ad complementum illius quartæ portionis. Ad hoc suum assertum comprobandum doctrinam generalem adducunt de debitore voluntario, & necessario, adeovt, si primus aliquid leget debitori, non intelligatur relinquere animo recompensandi per textum *in l. creditorem ff. de leg. 2.*; si verò secundus aliquid leget, & tunc intelligitur legare animo recompensandi; ex qua doctrina deducunt, quod si sententia Saliceti subsisteret in casu huius auth. legatum non deberet compensari in quartam, quod esset contra istum textum. Hæc fermè ad verbum colligo ex *Alexandro in d. auth. præterea C. vndè vir, & vxor. n. 6.*; & quidem, quod iuxtà opinionem Saliceti legatum non esset compensandum in quarta, ex eo facilè deducitur, quia debitum illud non esset necessarium, sed voluntarium.

rium. Probabiliorem arbitror hanc secundam opinionem, pro qua hanc aliam subdo rationem, quod, sicuti liberum non est eidem marito locupleti omittere in testamento vxorem pauperem, ità nec eidem liberum sit eandem omittere quoad partem à iure præscriptam.

---

§. VI.

An extantibus filijs, vel ascendentibus qui repudiarint hæreditatem patris diuitis prædefuncti, hæreditas accrescat vxori pauperi.

SVMMARIVM.

Status disquisitionis. 1.
Quot modis filij possint succedere Patri, vel ascendentibus. 2.
Non extantibus filijs, vel renuntiantibus hæreditati possunt agnati velle succedere ex successorio edicto. 3.
Etantibus filijs, & renuntiantibus, si extent ascendentes, ius accrescendi non competit matri. 4.
Extantibus ascendentibus, & renuntiantibus agnati excludunt ius accrescendi respectu matris. 5.
Excluditur etiam à iure accrescendi, si non fuerint filij, nec ascendentes, nec agnati, vel illis omnibus renuntiantibus. 6.

1 Facti series exponitur. DISQVISITIO VI. Prædefuncto Caio marito diuite Titiæ vxoris pauperis, relictisque ex matrimonio eiusdem Titiæ filijs, vel ascendentibus, ijdem filij, vel ascendentes absolutè renuntiarunt hæreditati paternæ, vel descendentis respectiuè. Eadem Titia ex dispositione *d. auth. præterea C. unde vir, & vxor* acquirit quartam bonorum partem in eisdem bonis. Hic orta fuit controuersia, an tota hæreditas repudiata à filijs, vel ascendentibus iure accretionis fiat eiusdem Titiæ vxoris superstitis?

DD. agentes de hac controuersia. Agunt de hac controuersia *Baldus in l. vnica in decis. 2. quæst nu. 23. C. quando non petent. part.*, *& Ludouicus Romanus ibid.*, *& alij scribentes*, ad quos vos remitto. Pro clariori intelligentia, & ad captum textus *in l. vnica C. quando non petent. part.*

2 Quot modis filij possint succedere Patri, vel ascendentibus. Aduerte in ordine ad filios, quod isti patri, vel ascendentibus masculis possint quatuor modis succedere primo de iure ciuili; secundo per *vnde liberi*; tertiò per *vnde agnati*, quartò per *vnde cognati*; si ex primo modo venuant succedere possunt velle succedere ex secundo, tertio, vel quarto, & quocunque ex ijs modis velint succedere, non fit accretio alijs consortibus, intellige tamen, nisi eligat succedere per vltimam viam scilicet per *vnde cognati*, & alij ius habeant succedendi per viam *vnde liberi*, *vel vnde agnati*, quià tunc alij admitterentur ex potiori iure, & tunc eisdem fieret accretio, prout rectè notat *Baldus in l. vnica n. 6. C. quando non petent. part.*

Aduerte secundò, non extantibus filijs, vel eisdem existentibus, sed absolutè renuntiantibus hæreditati posse agnatos proximiores ex successorio edicto velle acquirere, præcipuè, si sint ascendentes, qui per consequens excluderent ius accrescendi respectu vxoris prædefuncti, si illa fuerit pauper, quantumvis ex dispositione *d. auth. præterea C. unde vir, & vxor* acquirat quartam bonorum partem. His ergo pro notitia suppositis — 3 Non existentibus filijs, vel renuntiantibus possunt agnati velle succedere ex successorio edicto.

Respondeo primò, extantibus filijs, & renuntiantibus hæreditati paternæ, si extent ascendentes, non competere ius accrescendi matri pauperi. Consentit in hanc responsionem *Baldus in d. l. vnica n. 23. C. quando non petent. part.* Ratio ex eo deducitur, quià ex superius dictis dispositio *d. auth. præterea* non excludit ius, quod habent ascendentes ad succedendũ in defectum filiorum ex eodem matrimonio in bonis sui descendentis, ergo nec idem ius excludunt, quando ijdem filij existunt, sed absolutè, & simplicitèr renuntiant hæreditati, seu bonis paternis, quià idem operetur aliquid non esse, vel reduci ad non esse quoad effectum successionis, ergo existentibus eisdem ascendentibus ius accrescendi non potest prodesse eidem vxori superstiti pauperi, quæ tantum succedit in illa quarta bonorum parte. Confirmatur, quià omnis, qui facit alteri partem, excludit ius accrescendi illius, cui facit partem per textum *in l. plenè ff. de leg. 1., & in auth. quibus modis nat. effic. sui §. si verò filiorum legitimorum*, sed ascendentes in defectum filiorum ex eodem matrimonio faciunt partem respectu vxoris pauperis, ergo excludunt ius accrescendi respectu illius. — 4 Extantibus filijs, & renuntiantibus, si extent ascendentes ius accrescẽdi non cõpetit matri.

Respondeo secundò, extantibus ascendentibus, ijsque renuntiantibus bonis, seu hæreditati descendentis, & existant agnati transuersales, qui de iure communi possint succedere, excluditur ius accrescendi respectu eiusdem vxoris superstitis pauperis. Consonat cum præcedenti responsione, eisdemque ferè rationibus innititur, quandòquidem dispositio eiusdem *auth. præterea* eos non excludit. — 5 Extantibus ascendentibus, & renuntiantibus agnati excludunt ius accrescendi respectu matris.

Respondeo tertiò, si non fuerint filij, nec ascendentes, nec agnati, qui de iure possint ab intestato succedere, vel si fuerint, omnes absolutè renuntiauerint, probabilius etiam est eidem mulieri [illegible] non accrescere huiusmodi hæreditatem — 6 Excluditur etiã à iure accrescẽdi, si non fuerint filij, nec ascendentes, nec agnati.

Videtur expressè contrà *Baldum in d. l. vnica nu. 23. C. quando non pet. part.* dum asserit, quod, si coniux non habeat obicem, idest obstaculum, concurrentem totum eidem accrescat. Ratio ex ijs deducitur, quæ supra dicebamus, quià iura limitant tantum dispositionem quoad illam quartam bonorum partem, nec aliud intendunt, nisi consulere egestati eiusdem vxoris, ne contrà reuerentiam, & cum dedecore mariti prædefuncti emendicare cogatur. Hæc rationibus insistendo; cæterum æquior videtur sententia Baldi, quam alij sequuntur, potissimum, cum *Paulus de Castro in d. auth. præterea in principio* asserat, quod altero ex coniugibus decedente sine propinquis ascendentibus, vel descendentibus, alter coniux succedat in solidum excluso fisco.

§. VII.

An vxor pauper superstes marito diuiti prædefuncto ius habeat ad illam quartam bonorum partem, si habeat Patrem diuitem.

SVMMARIVM.

Refertur status controuersiæ. 1.
Sententia Romani. 2.
Non habet locum in hoc casu auth. præterea, *sed consulendum est inopiæ vxoris per bona patris præpotentis.* 3.
Potest compellere Patrem ad alimenta sibi subministranda. 4.
Soluuntur rationes oppositæ. 5.

1 Factum in suis terminis. DISQVISITIO VII. Prædefuncto Caio marito præpotenti superstes remansit Titia ipsius vxor, quæ nihil, vel modicissimum in bonis habebat, habebat tamen Patrem valdè diuitem, & diuitijs præpotentem. Quæsitum hic fuit, an eadem Titia in ea hypothesi ius haberet ad illam quartam portionem in bonis mariti, an verò in ea egestate eidem esset consulendum in bonis Patris.

2 Sententia Romani. Hanc controuersiam latè examinat *Romanus in d. auth. præterea C. vndè vir, & vxor num. 11.*, vbi allegata consultatione cuiusdam Doctoris innominati, qui asserebat consulendum esse ex vi dispositionis *d. auth. præterea C. vnde vir, & vxor* inopiæ mulieris in bonis mariti prædefuncti, ijsque relatis, quæ affert *Bartolus in l. sciendum in penult. quæst. ff. qui satis dar. cog.* tandem tanquam probabilius statuit in hac hypothesi non habere locum *d. auth. præterea*, sed consulendum esse vxori inopi in bonis Patris, non mariti; cum quo

Respondeo, iuxta terminos præsentis disquisitionis non habere locum dispositionem *d. auth præterea*, sed consulendum esse inopiæ vxoris superstitis in bonis patris præpotentis. Consentiunt *Romanus loc. cit. Raphal. Cum. in l. suis ff. de lib. & posth. Glosa 2. in l. 2. C. qui ætat. lib. 10. Baldus in l. fin. in fin. de impub., & alij subst. in l. diximus § 1. ff. de exec. tut. & in l. sciendum in princip. ff. qui satisd. cog.* Ratio ex eo deducitur primò, quià ius *in d. auth præterea C. vndè vir, & vxor* consulere satagit dumtaxat vxori viduæ inopi, quæ aliunde non habet, quo valeat sustentari, ne emendicare cogatur cum iniuria, & dedecore prioris coniugij, sed extante Patre eiusdem coniugis viduæ inopis dici non potest, quod non habeat, quo congruè valeat sustentari, cùm posset compellere Patrem ad alimenta sibi subministranda per textum *in l. si quis à liberis §. fin. l. vl. si parens de lib. agn.*, ergo &c. Secundò, quià extimum Patris censetur extimum filij, & illud, quod Pater possidet videtur filius possidere *Baldus in l. fin. in fin. de impub & alij subst. in l. diximus §. 1. ff. de execut. tut. & in d. l. sciendum ff. qui satisd. cog.*

3 Consulendũ est inopiæ vxoris per bona patris præpotentis.

4 Potest cõpellere patrẽ ad alimenta sibi subministranda.

5 Nec refragantur ea, quæ ex aduerso afferebantur *ex Bartolo in d. l. sciendum in penult. q. ff. qui satisd. cog.*, non refragantur, inquam, quia vt bene notat *Alexander de Immol. in d. auth. præterea n. 11. in fin.* prædicta per eundem tantum subsistunt quoad ea, quæ filius non poterat exigere à Patre viuente, secus in casu nostro, in quo filia vidua pauper potest sibi consulere cogendo Patrē ad sibi subministranda congrua alimenta per textum *in d. l. si quis à liberis &c.*

§. VIII.

An ea, quæ hactenus dicta sunt de vxore paupere superstite in ordine ad bona mariti diuitis prædefuncti, intelligenda sint de marito paupere superstite in ordine ad bona vxoris prædefunctæ diuitis.

SVMMARIVM.

Factum tale in suis terminis. 1.
Maritus pauper superstes vxori diuiti habeat ius in quarta bonorum parte vxoris. 2.
Cur in auth. præterea *addita sit illa particula, si matrimonium sit sine dote.* 3.
Maritus inops superstes non solum succedit in quarta dotis parte, sed etiam aliorum bonorum vxoris prædefunctæ. 4.

1 Pacti series exposita.

DISQVISITIO VIII. Iuxtà terminos præcedentium disquisitionum Titiæ vxori diuiti prædefunctæ superstes mansit Caius maritus Pauper, cum non haberet, quo posset congruè sustentari. Quæsitum hic fuit, an, sicuti vxor pauper superstes marito diuiti prædefuncto succedit in illa quarta bonorum parte, itâ maritus pauper superstes vxori diuiti succedat proportionalitèr in quarta bonorum parte eiusdem vxoris diuitis prædefunctæ.

Ratio dubitâdi, vndè sumatur.

Ratio dubitandi ex eo potissimum consurgit, quod in textu *in d. auth. præterea C. vnde vir, & vxor* fit dispositio, si matrimonium fuerit initum sine dote. Ibi *Præterea si matrimonium sit absque dote*, ex quibus verbis duo videntur inferri, primò, quod hæc dispositio solum afficiat vxorem superstitem pauperem, cum dos se teneat præcisè respectu eiusdem vxoris, non respectu mariti, qui contrahens matrimonium dotem non confert. Secundò, quod dato, quod afficeret etiam maritum superstitem pauperem ex suppositione, quod eidem dos per vxorem fuerit collata, non possit partem illam quartam acquirere, quandòquidem textus tantum disponit, quandò matrimonium initum est sine dote.

Articuli examinandi.

Vt clarius procedamus efformâdi sunt articuli sub hac disquisitione examinandi. Primus erit, an æquale ius habeat maritus pauper superstes, quod habet mulier pauper superstes marito diuiti. Secundus ad quem effectum posita sit illa particula in textu, *si matrimonium sit absque dote*, si maritus superstes pauper succederet in illa quarta bonorum portione etiam eadem dote ex parte mulieris prædefunctæ existente. Tertius, an maritus pauper superstes existente dote respectu mulieris non solum succederet in illa quarta dotis portione, sed etiam in quarta aliorum bonorum parte, si illa haberet distincta ab ipsa dote.

2 Maritus pauper superstes vxori diuiti habet ius succedendi in illa quarta bonorum parte.

Respondeo primò, maritum pauperem superstitem vxori diuiti prædefunctæ habere ius succedendi in illa quarta bonorum portione mulieris diuitis prædefunctæ. Consentiunt omnes ferè scribentes *in d. auth. præterea C. vndè vir, & vxor.* Colligitur expresè ex eodem textu, qui loquitur indefinitè de quocunque coniuge. Ibi *coniux autem præmoriens locuples sit, superstes vero laboret inopia*, vbi nulla fit distinctio inter maritum, & vxorem. Accedit, quod eadem ratio militare videtur pro vtroque, sicuti enim dedecus est marito præmorienti cum diuitijs, quod mulier ipsius vidua emendicet, ita maxima est contumelia vxori diuiti præmorienti, quod maritus ipsius pauperem vitam ducat, & mendicet.

3 Cùr addita sit in *auth. præterea* illa particula, *si matrimonium sit sine dote*.

Respondeo secundò, quod ideo *in illa auth præterea* apposita est illa particula, *si matrimonium sit sine dote*, quià quando est cum dote, si prædecedat vxor marito pauperi regulariter ex statutis, & pactis ipse maritus lucratur dotem, vel eius partem, quo propterea stante lucro cessat prouisio huiusmodi *auth. præterea*, quæ solum respicit consulere egestati coniugis, vt habeat, quo valeat sustentari; vndè si nullo existente statuto, vel pacto de tali lucro præmoreretur vxor vtique maritus succederet in illa quarta bonorum parte *Paulus de Castro in d. auth. præterea C. vndè vir, & vxor n. 5. in fin.*

Ex quibus etiam deducere poteris, quod ideo etiam apposita sit illa clausula, *si sine dote etiam sit matrimonium* respectu mulieris superstitis, quià si vir præmoriatur, vxor habens dotem illam recuperat, & sic non est in statu, quo nequeat sustentari. Quod si supponas, quod quamvis fuerit dos, ita tamen hæc sit exigua, vt cum illa nequeat congruè sustentari, tunc non incongruè assererem cum *Baldo in d. auth. præterea in fin.*, quod computata illa exigua dote acquireret quartam illam bonorum partem.

4 Maritus inops superstes nõ solum succedit in quarta dotis parte, sed etiam aliorũ bonorũ vxoris.

Respondeo tertiò, probabilius esse non solum maritum inopem superstitem succedere in quarta parte dotis mulieris diuitis, sed etiam in quarta aliorum bonorum parte. Ita expresè *Alexander Tartagna de Immola in d. auth. præterea C. vnde vir, & vxor n. 3. in fin.*, quod idem implicite voluisse videtur *Baldus in l. licet nu. 3. C. de iure dot.* asserens, quod quando matrimonium est sine dote vir inops, succedit vniuersaliter, hoc est secundam formam *huius auth præterea*, ita & cum matrimonium est cum dote succedit eadem forma, quia est eadem ratio, quod rursus clarius videtur exprimere *in d. auth. præterea C. vnde vir, & vxor n. 6.*, vbi quærens, an si matrimonium sit cum magna dote, & maritus superstes sit inops lucretur saltem quartam partem dotis, respondet cum Cyno affirmatiuè, & posteà subdit, quod sicuti, si illa dos non esset dos, sed essent bona paraphernalia succederet in quarta parte illorum, ita cum sit dos succedat in quarta parte illius; Dum igitur dicit, quod succederet in quarta parte bonorum paraphernaliũ sentire videtur, quod succedat iuxtà formam huius auth. in quarta parte omnium bonorum eiusdẽ vxoris diuitis prædefunctæ. Ratio ex eo deducitur, quià, si vxor habuerit plura bona, quæ non contulerit marito in dotem, & prædecesserit superstite marito inope, hic succederet in illa quarta omnium bonorum parte ex vi huius *auth. præterea*, cum vigeret ratio finalis inopiæ respectu mariti superstitis, ergo etiam si plu-

plura habuerit bona, & aliqua tantum contulerit in dotem, maritus inops superstes lucrabitur non tantum quartam partem eorum bonorum, quæ fuerunt collata in dotem, sed eorum etiam omnium, quæ vxor prædefuncta habebat in suo patrimonio. Confirmatur, quia si vxor habeat paruam dotem, & maritus ipsius diues prædecedat, eadem vxor non solum acquirit dotem, seu recuperat, sed etiam quartam bonorum partem eiusdem mariti, quia in hoc casu etiam habet locum ratio huius authenticæ, quæ fundata est in inopia, ne vxor infelix emendicare cogatur *Tartagna in d. auth. præterea num. 4. C. unde vir, & uxor, & ibi Baldus, & Romanus in l. diuortio ff. solut. matrim.*, ergo etiam si maritus superstes habuerit dotem ab vxore diuite prædefuncta, quæ simul habuerit bona alia in suo patrimonio non solum lucrabitur quartam partem dotis, sed etiam aliorum bonorum, quæ erant in patrimonio eiusdem vxoris diuitis prædefunctæ. Neque dicas, finem præcisũ dispositionis huius authẽticæ eo tendere, ne coniux superstes præ inopia emendicare cogatur cum iniuria, & dedecore alterius coniugis diuitis prædefuncti, qui finis cessare videtur per acquisitionem quartæ partis dotis collatæ, adeòque &c. Contrà enim impugnaberis, quià etiam respectu vxoris inopis superstitis sufficere potest, ne emendicare cogatur, minor pars, quam sit quarta bonorum mariti diuitis prædefuncti, & tamen ius hanc quartam partem prædeterminat, ergo etiam, quantumvis per acquisitionem illius quartæ partis dotis maritus superstes constituatur in statu, quo emendicare non cogeretur, adhuc tamen non est arcendus ab acquisitione partis aliorum bonorum, cum ius hoc determinet; Neque vlterius vrgeas, quod, cum marito collata sit dos in ordine ad sustinenda onera matrimonij in tanta quantitate, & non in vlteriori, ius tantum acquirat in ordine ad illam; contrà enim adhuc impugnaberis, quià cum dicta authentica loquatur non restrictiuè ad dotem, sed ampliatiuè ad omnia bona coniugis diuitis prædefuncti dispositio non est coarctanda in ordine ad dotem præcisè, nec valet argumentum à dote in ordine ad onera matrimonij sustinenda ad illam acquisitionem post mortem vxoris diuitis in ordine ad subleuandam inopiam mariti superstitis, cum iura diuersum finem respiciant.

Rationes conuincentes intentum, & obiecta dissoluta.

§. IX.

An hodie vitentur pœnæ iuris contra nubentes intra annum luctus, quantumvis pro quacunque eiusdem anni parte secundæ nuptiæ sequantur.

SVMMARIVM.

Explicatur factum in suis terminis. 1.
Sententia asserens in hac hypothesi non euitare pœnas cum suis rationibus. 2.
Probabilius in hac etiam hypothesi vitaret pœnas iuris ciuilis. 3.
Præualere debet periculum incontinentiæ incertitudini prolis. 4.
Soluuntur rationes oppositæ sententiæ. 5.

Disqvisitio IX. Dictum fuit in præcedentibus prænotionibus, & præcipuè *Pœnes 10 per totum* pœnas à iure ciuili irrogatas contrà festinanter nubentes intra annum luctus correctas esse per textum *in c. fin. de secundis nuptijs*. Hoc supposito Caia vidua præmortuo Titio ipsius marito dimisso luctu pro ea anni parte ab obitu prioris mariti conuolauit ad secundas nuptias cum Theodorico, pro qua poterat esse prolis incertitudo, an esset prioris, vel posterioris mariti. Hic orta fuit controuersia, an Caia in ea hypothesi non obstante iure canonico correctorio iuris ciuilis non euitaret pœnas eiusdem iuris, an vero simpliciter euitaret, seu quod idem est, an in eo casu ius canonicum esset correctorium iuris ciuilis, an vero illud relinqueret in suo robore. 1 Exponitur titulus in casu particulari.

Plures apud *Ioannem Angelum Bossium de matrim. contract. num.* 300. sustinent in ea hypothesi mulierem sic festinanter nubentem non euitare huiusmodi pœnas, nec eas iure canonico corrigi; atque hi sunt *Glosa in l. decreto C. ex quib. caus. infam. irrog. Rifred. in tit. de bon. possess. unde vir, & uxor, Thesaur. qq. for. lib. 1. q. 28. n. 18. in fin.* quorum rationes non videtur inefficaces. 2 Sententia asserens in hac hypothesi non euitare pœnas.

Prima est, quià tota ratio, ob quam per ius canonicum inducta est correctio pœnarum per ius ciuile, est, quià per huiusmodi pœnas læditur libertas matrimonij, sed hæc ratio non militat in hac hypothesi: quià libertas matrimonij debet esse iusta, & rationabilis, vt est in confesso apud omnes; non est autem iustum, & rationabile, quod ineatur matrimonium, ex quo possit esse prolis incertitudo. Rationes pro hac sententia.

Secunda, quià non est vetitum ex causa ad tempus aliquod interdicere matrimo-

nium, prout nos etiam de hoc aliquod diximus, dum de impedimentis simpliciter impedientibus per ly *Ecclesia vetitum*, nec hoc interdictum tale est, vt demat libertatem matrimonij; ergo neque erit vetitum, quod ad modicum tempus, vel per aliquot menses suspendatur matrimonium, pro quo potest esse periculum incertitudinis prolis in muliere secundo nubente, quandòquidem subest & legitima causa talis suspensionis.

Tertia, quià non est irrationabilis pœna, vbi est euidens delictum in præiudicium eiusdem matrimonij, sed nubere cum illo periculo incertitudinis prolis est euidens delictum cum præiuditio, vt per se patet, ergo &c. Nihilominus

3 Probabilius in hac etiam hypothesi vitaret pœnas iuris ciuilis.

Respondeo, probabilius etiam in hac hypothesi mulierem sic festinanter nubentem euitare pœnas iuris ciuilis. Ità expressè consentit *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 11. n. 300. in fin Glos. in c. infamis 3. q. 7. verba intra tempus, Camillus Borellus tom. 3. summa decis. tit. 2. num. 37. Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 87. num. 23. & 26., Mainardus decis. 93. lib. 3., Ioannes Vallerus de diff. inter vtrumq. for. verb. matrimon. diff. 9.* Ratio ex eo deducitur, quià ex vna parte lex canonica correctoria non restringit dispositum ad aliquam anni partem, sed indefinitè corrigit pœnas iuris illatas contrà secundo nubentes intra annum luctus; ex alia parte periculum illud incertitudinis prolis, cui innixa est contraria sententia, nullius penitus est roboris; nam vel hæc incertitudo proueniret ex sanguinum commistione, vel ex dubio, à quo ex duobus maritis concepta sit illa proles; ex primo capite prouenire non potest, quandòquidem, vt notant *Sabincanus Arilaus in comment. ad Hypocratem in peculiari lib. de superfœtatione, Ioannes Valuerdus de anatome humani corporis lib. 3. c. 14.* statim, ac proles concepta est, vteri, seu matricis os clauditur, & in vniuersum effuso spermate à conceptu illius orificium arctissimè constringitur, vt nihil vlterius ingrediatur, ergo non potest fieri illa seminum commixtio; Ex secundo capite etiam provenire non potest, quià quando proles concepta est intra tempus, quo potest attribui secundo marito secundum vulgarem, & communem conceptum eiusdem reputatur; vnde iura, quæ communi conceptui, & opinioni regulariter, & vt plurimum adhærent de eodem secundo marito conceptam reputant.

Rationes suadentes assertionē.

Accedit primò, quod quamvis possit esse dubium incertitudinis prolis ex quo tamen iura canonica permittunt posse liberè contrahi matrimonium, secundum intra annum luctus non vitiantur propter incertitudinem prolis subsequentem, quandòquidem illa dictio, *intra*, apertè denotat licentiam concessam contrahendi in qualibet eiusdem anni parte, ergo, si eodem iure permittente ab initio nupsit, non poterunt nuptiæ vitiari per subsequentem prolis incertitudinem, adeòque nec subijci pœnis tanquam delictum.

Accedit secundò, quod concurrente periculo incontinentiæ in coniuge superstite cum incertitudine prolis futuræ prævalere debeat remedium incontinentiæ, cum illud respiciat damnum spirituale animæ, ista vero non nisi damnum in bonis temporalibus; vndè meritò docet *Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c. 11. n. 28.*, quod data etiam possibilitate superfœtationis, aut perturbationis sanguinum Ecclesia noluit illius, aut incertitudinis prolis considerationem habere saltem ad cautandam in vidua incontinentiam. 4

4 Prævalere debet periculum incontinentiæ incertitudini prolis.

Ad rationes, quæ ex aduerso afferebantur, nunc respondendum est, & quidem ad primam dic non esse rationabilem causam differendi matrimonium ob incertitudinem prolis, quando vel militat periculum incontinentiæ medio tempore, vel iura eandem non considerare cum facultatem concedant liberè contrahendi.

5 Soluuntur rationes oppositæ sententiæ.

Ad secundā dic Imperatorem non habere potestatem interdicendi matrimonia ad tempus, vel apponendi pœnam, per quam tollitur indirectè libera facultas contrahendi, prout notant *Ioannes Andreas in c. statutum de hæretic. in 6. & Federicus cons. 35.* Accedit, quod etiam potestas Ecclesiastica maximè si sit subordinata vltrà tempus à iure statutum non potest matrimonia ad tempus interdicere sine iusta causa; iusta autem causa non est ea, quam iura non considerant, quaque non obstante permittunt matrimonia, vt in casu nostro.

Ad tertiam dic non esse delictum, vbi est permissio iuris, vt in præsenti casu.

---

§. X.

An correctio pœnarum ciuilium per ius canonicum non solum prosit quoad forum conscientiæ, sed etiam quoad forum ciuile.

SVMMARIVM.

Exponitur in quo consistat difficultas. 1.
Sententia asserens in foro sæculari non euitari has pœnas 2.
Prodest huiusmodi correctio non solum in foro canonico, sed etiam ciuili. 3.
Confutatur ratio sententiæ oppositæ. 4.
Fundamenta positiua responsionis. 5.

Dis-

DISQVISITIO X. Viduata Caia per obitum Theodorici coniugis sui intra annum luctus transijt ad secunda vota cum Titio, per quæ vota contraxisset pœnas omnes à iure ciuili impositas, nisi istæ correctæ fuissent per ius canonicum *in d. c. fin. de secundis nuptijs*. Filij prioris matrimonij hæredes contestata lite apud Iudicem sæcularem ordinarium agebant ad huiusmodi pœnas, aduersus quos eadem Caia excipiebat de correctione per ius canonicum inducta. Quærebatur indè, an correctio huiusmodi pœnarum per ius canonicum eidem Caiæ prodesset non solum pro foro interno animæ, sed etiam pro foro externo ciuili, adeò vt Iudex stante tali correctione non posset eandem fœminam in pœnis condemnare.

1 Status controuersiæ.

Cynus *in l. 1. q. vlt. C. de secundis nuptijs*, expressè asserit quoad forum sæculare fœminam sic prepropere nubentem non subterfugere huiusmodi pœnas, sed dumtaxat quoad forum Ecclesiasticum, quem inani ea ratione moueri existimo, qua arbitretur, quod sicuti potestas imperialis est independens à potestate Pontificia, ita & leges ab Imperatoribus conditæ non subiaceant dispositioni legum Pontificiarum; vndè saltem in foro ciuili videntur plenè seruandæ. Nihilominus

2 Sententia asserens in foro seculari non euitari has pœnas.

Respondeo huiusmodi correctionem non solum prodesse Caiæ binnubæ intra annum luctus quoad forum internum animæ, & Ecclesiasticum, sed etiam quoad forum ciuile, & sæculare, adeò vt non possit amplius huiusmodi pœnis affici *Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c. 11. num. 301. Sanchez de matrimon. lib. 7. disp. 87. nu. 27. Astensis 2. part. summæ lib 8. tit. 32. art. vnico q. 4. Coaruuias 4. decret. 2. part. c. 3. nu. 5. Surdus de aliment. tom. 7. q. 12. n. 15. Glosa c. fin. verb. legalis de secundis nuptijs, & ibi Ioannes Andreas num. 5. Alexander de Neno num. 12. Henricus num. vlt.*

3 Prodest pro vtroque foro.

Fundamentum primum huius responsionis erit confutatio rationis contrariæ opinionis; inordinatè etenim asseritur, quod potestas Cæsarea sit independens à potestate Pontificia, vtraque enim potestas saltem habitu adunata est in vno Christo Domino, cui data est omnis potestas in Cælo, & in terra, ab eoque transfusa in Romanum Pontificem, qui propterea præest omnibus potestatibus, quorum propterea leges in ijs potissimum, quæ respiciunt rectum regimen libertatis à Deo, & à natura concessæ potest legitimè moderari. Accedit, quod potestas imperialis non extenditur ad ea, quæ sunt iuris Ecclesiastici, & respiciunt materiam sacramentorum; ex quo autem matrimonium per Christum Dominum eleuatum est ad esse sacramenti factum est iuris merè Ecclesiastici, adeòque independens à iure cæsareo, & potestate laicali.

4 Confutatur ratio sententiæ oppositæ.

Secundum fundamentum desumitur à *c. fin. de secundis nuptijs*, vbi dicitur *Non debet legalis infamiæ sustinere iacturam*; sustineret autem legalis infamiæ iacturam, si subderetur quoad forum ciuile, & laicale pœnis iuris ciuilis.

5 Fundamenta positiua responsionis.

Tertium fundamentum desumitur *ex eod. c. fin. in fin. de secundis nuptijs*, vbi in his terminis præcisè dicitur, *leges non dedignari imitari sacros canones*, dedignarentur autem imitari, si transeuntes prepropere ad secundas nuptias ciuilibus pœnis afficerent.

---

§. XI.

An per ius canonicum correcta intelligatur *Auth. cui relictum C. de indic. vid. tol.*, *& auth. de nuptijs §. quæ vero verf. vnde sancimus*.

SVMMARIVM.

Factum in casu particulari expositum. 1.
Dispositio d. auth. cui relictum *potest esse, vel in pœnam, vel in complementum voluntatis legantis*. 2.
Huiusmodi dispositio auth. cui relictum *non est correcta per ius canonicum, & vidua secundo nubens amittit legatum*. 3.

DISQVISITIO XI. Sancitum est *in d. auth. cui relictum C. de indict. viduit. tol.* legatum factum per virum vxori, vel per vxorem viro, vel per quemcunque extraneum alterutri illorum sub pacto, & conditione, si ad secundas nuptias non transierit, non debeatur, nec posse peti intra annum, nisi spes nuptiarum deficiat, posse vero peti elapso anno præstita cautione de legato cum fructibus restituendo, si conditioni non fuerit paritum. Stante hanc dispositione Titia vidua, cui vel per maritum, vel per alium extraneum factum fuerat simile legatum ea apposita conditione, vel intra annum luctus, vel eodem elapso, conuolauit ad secundas nuptias. Quæsitum hic fuit, an stante correctione iuris canonici quoad pœnas ciuiles, Titia acquirat prædictum legatum, an vero ratione talis conditionis non adimpletæ eodem priuetur.

1 Status controuersiæ expositus.

Decisio præsentis controuersiæ ab eo dependet, prout supra attingebamus, an dispositio huius *auth. cui relictum* sit præcisè in pœnam secundo nubentis, an verò in complementum voluntatis legantis sic disponentis, cum possit iustè disponere; Qua in re nonnulli apud *Sanchez d. lib. 7. de*

2 Dispositio *d. auth.* potest esse, vel in pœnam, vel in complementum voluntatis legantis.

de matrimon. disp. 87. num. 29. asserunt videri huiusmodi dispositionem potius in pœnam, quandòquidem vidua legataria, si intra annū abstineat à secundis nuptijs, videtur potius abstinere ob metum pœnatum, quas incurrit, quam, vt obtemperet voluntati legantis; pœnæ autem omnes, quæ respiciunt præcisè secundas nuptias intelliguntur per ius canonicum correctæ. Nihilominus

3 Hæc dispositio nō est correcta per ius canonicū.

Respondeo huiusmodi dispositionem *auth. cui relictum C. de indict. vid. tol.* non esse per ius canonicum correctum, & viduam secundo nubentem legatum amittere *Garronis rub. C. de secundis nuptijs in noua edit. post nonam pœnam num. 32. Couaruuias 4. decret. 2. part. c. 3. § 9. n. 12. Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. cap. 11. num. 312. Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 87. num. 29.* Ratio deducitur primo ab inconuenienti contra alterius iuris dispositionem, quod indè sequeretur, si ratio formalis, & finalis talis dispositionis consisteret in eo, quod præcisè obuiaret secundis nuptijs, quandòquidem *d. auth. cui relictum C. de indict. viduit. tol.* æquè afficit secundò nubentem intra annum luctus, siuè fuerit masculus, siue fœmina, cum tamen nubens masculus intra annum luctus non afficiatur similibus pœnis per ea, quæ supra commendauimus, cum maior requiratur honestas in fœminis, quam in viris *Antonius Gabriel in communib. opin. tit. de secundis nuptijs concl. 5. nu. 6.*

Rationes pro responsione.

Secundo deducitur ex eo, quod conditio apposita à testatore secundo non nubendi respectu vidui, vel viduæ est maximè rationabilis, nec à iure etiam canonico reprobata, & æquum maximè est, vt voluntati eiusdem obtemperetur, ergò iura præcipientia executionem talis conditionis, & voluntatis expositæ testatoris, tanquam iusta, & rationabilia non intelliguntur correcta, & reprobata; non enim respiciunt præcisè pœnam contra secundas nuptias, sed corroborant præcisè voluntatem testatoris, qui potuit legitimè disponere sub tali conditione; sicuti enim quoad substantiam poterat de illo legato disponere, vel non disponere, ita poterat disponere sub illo modo, & conditione, vel etiam sine illo, vel illa.

§. XII.

An correcta sit pœna, qua mulier suscepta tutela præstito iuramento de non transeundo ad secunda vota transiens ad secunda vota non petito tutore subditur omnibus iuribus ciuilibus afficientibus transeuntes ad secundas nuptias intra annum luctus.

SVMMARIVM.

Factum in suis terminis. 1.
Rationes suadentes hanc pœnam sublatam esse. 2.
Non intelligitur sublata remissiue. 3.

Disqvisitio XII. In præcedentibus asserebamus iuxtà dispositionem textus *in auth. eisdem pœnis C. de secundis nuptijs*, quod Mater tutrix filiorum prioris matrimonij, quæ in assumptione tutelæ præstitit iuramentum abstinendi à secundis nuptijs, subdatur omnibus pœnis iuris ciuilis afficientibus transeuntes ad secundas nuptias, si coram Iudice non petito eisdem filijs alio tutore, nec reddita ratione susceptæ tutelæ, eoque persoluto, ad quod ex eadem tutela tenetur, transiecit ad secunda vota, quod etiam verificatur quantumvis non præstiterit iuramentum de non transeundo ad secundas nuptias, sed eisdem simpliciter renuntiauerit per textum *in auth. Sacramentum C. eod. tit.* Modo iam quæritur, an si re vera vxor ijs conditionibus non seruatis transierit ad secunda vota adhuc subdatur illis pœnis non obstante, quod pœnæ contrà propropere festinantes ad secundas nuptias intra annum luctus intelligantur iuxta superius dicta per ius canonicum correctæ.

1 Exponitur factum in suis terminis.

Ex eo, quod omnes pœnæ contrà nubentes intra annum luctus intelligantur correctæ, videtur etiam asserendum huiusmodi pœnam esse sublatam, nec mulierem sic secundo nubentem eisdem affici; nec officit, quod vxor hæc non transierit ad secundas nuptias intra annum luctus, sed eodem penitus elapso, quandòquidem hæ omnes pœnæ videntur præcisè obstare libertati matrimonij, à quo retrahuunt, quod est præcipuus scopus iurium canonicorū corrigentium. Nihilominus contraria sententia amplectenda est, quod scilicet hæc pœna non intelligatur correcta.

2 Rationes suadentes hanc pœnā sublatam esse.

3 Non intelligitur sublata.

Nec diu in ipsius corroboratione immorandum est, quandòquidem de illa late actum

actum est *sub hoc eod. tit. Contractus XV. de matrim. IV. Pranot. XI. sub assert. vers. non corrigitur* 5. ad quæ vos remitto, ne repetam actitata.

---

§. XIII.

An pœnæ secundarum nuptiarum afficiant viduam fornicantem.

SVMMARIVM.

Exponitur facti series. 1.
Mulier post obitum mariti fornicans intra annum luctus non euitat pœnas iuris inductas contra nubentes intra annum luctus. 2.
Satisfit rationibus oppositis. 3.
An requirantur plures fornicationes, an sufficiat vna? remissiuè. 4.

1 Facti series exposita.

DISQVISITIO XIII. Dissoluto matrimonio inter Seiam, & Caium per obitum eiusdem Caij Seia intra annum luctus non iam transiuit ad secundas nuptias, sed fornicata est. Quæsitum hic fuit, an eadem subiret omnes iuris pœnas, quæ contra feminas secundo præpropere nubentes intra annum luctus statutæ sunt?

Ex ijs, quæ docuimus *sub hoc eodem tit. Contractus XV. de matrim. IV. Pranot. IV. assert. 2. vers. neque obesse potest*, videtur absolutè dicendum easdem pœnas minimè subire, quandòquidem ibi assignantes discrimen, quod intercedit, quando post primum matrimonium validum initum est aliud inualidum ex aliquo impedimento dirimente, & quandò post primum matrimonium item validum mulier fornicata est, diximus in primo casu incurri omnes pœnas iuris contra præproperè festinantes ad secundas nuptias, quià ibi initus est contractus, qui est vere matrimonium saltem in figura, quod iura ciuilia potissimum respiciunt maximè in ordine ad huiusmodi pœnas; non sic in secundo casu, in quo nec in re, nec in figura intercessit matrimonium, ibique in instantia asserebamus, quod, cum iura contra secundo præpropere nubentes sint pœnalia, non sint extendenda à secundo nubente intra annum luctus ad fornicantem intra eundem annum. Nihilominus his non obstantibus.

Rationes suadentes non incurrere has pœnas.

2 Vxor post obitū mariti fornicans intra annum luctus non euitat pœnas iuris cōminatas contra secundo nubentes intra eundē annum.

Respondeo, vxorem post obitum mariti fornicantem intra annum luctus minimè vitare pœnas iuris comminatas contra secundo nubentes intra eundem annum. *Bartolus in l. bis solis C. de reuocand. donat. Abbas c. oxoratus num. 2. de conuers. coniug. Ripa in l. fin. q. 26. nu. 68. C. de reuoc. donat. Natta repet. c. quamuis pact. de pactis in 6. n. 365. Garronis rub. de secundis nupt. in noua edit. pan. 28. n. 59. vers. ex quo in foro, Sanchez de matrimon. disp. 90. nu. 2. Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 11. num. 397.* Expressè deducitur *ex auth. de restit., & ea qua parit § fin.*, vbi sic legitur. *Sancimus si quid tale contigerit, & ante luctus tempus peperit mulier circa terminum anni, vt indubitatum sit, sobolem non ex priori consistere matrimonio modis omnibus eam priuari antenuptiali donatione, & secundum proprietatem, & secundum vsum, subdendam quoque alijs omnibus pœnis, ac si secundas eam contigisset ante luctus tempus legitimas celebrasse nuptias*, ibique subditur ratio illis verbis. *Non enim aliquid amplius habebit castitate luxuria.* Idem habetur *in l. bis solis C. de reuoc. donat., & ibi Glosa in verb. velimus*, vbi eadem ratio adducitur, ne scilicet plus pœnæ atribuatur nuptijs cum quibus potest compari castitas, quam atribuitur luxuriæ.

Ad rationem, quæ ex aduerso afferebatur, asserendum est, eá ibi fuisse dicta non absolutè & assertiuè, sed tanquam non obstantia assertioni ibidem positæ, quatenus eisdem etiam datis firma maneret assertio propter disparitatem ibidem assignatam. Cæterum in rigore, & ex professo re examinata assumptiō ibidem tanquam assertioni non aduerans hic absolutè denegandum est propter rationes, quas hic in iure fundatas adducimus. 3

Satisfit rationibus oppositis.

Pro complemento hic solum remanet dubitandum, an eædem pœnæ incurrantur ob vnicam fornicationem commissam intra annum luctus, an verò ad easdē incurrendas requirantur multiplicati actus fornicationum. Bartolus *in l. bis solis C. de reuocand. donat., Rosella verb. adulterium n. 8. Garronis rub. C. de secundis nuptijs in noua edit. pana 28. n. 59. vers. ex quo infero, Pinellus l. fin. C. de bonis matern. Antonius Gabriel tom. 3. comm. opin. l. 3. tit. de secundis nuptijs concl. 8. nu. 1.* videntur absolute requirere multiplicatos actus fornicationum ad incurrendas has pœnas, dum exigunt, quod vidua incontinenter, & luxuriose viuat. Nihilominus alij, inter quos *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 11. num. 398. Sanchez de matrimon. lib. 7. disp. 90. n. 2., & alij apud ipsos citati* sentiunt huiusmodi pœnas incurri etiam per vnam fornicationem. Rationes plures adducunt, & primò, quià militat etiam quoad vnam fornicationem ratio, quæ adducitur *in ead. auth. de restit., & ea qua parit §. fin.*, ne scilicet plus pœnæ tribuatur castitati, quæ saluatur in secundis nuptijs, quam tribuatur luxuriæ. Secundò, quià æquè potest esse sanguinum commixtio, & prolis incertitudo, cum ex vno concu- 4

An requiretur plures fornicationes, nec ne remissiuè.

bitu

tu possit oriri. Tertiò, quià maior iniuria infertur, & maius dedecus priori marito per vnum actum fornicationis, ac per secundas nuptias.

---

§. XIV.

An vidua sic fornicans intra annum luctus in foro conscientię subeat illas pęnas ipso iure non expectata Iudicis sententia.

SVMMARIVM.

Proponitur status controuersia. 1.
Sententia Sanchez exigentis sententiam. 2.
Etiam in foro conscientia fornicans intra annum luctus incurrit pœnas ante sententiam. 3.
Verba legis expresiè euincunt responsionem. 4.

1 Factū ex positum in suis terminis.

DISQVISITIO XIV. Post obitum prioris mariti, & intra annum luctus Seia vidua fornicata est. Quæsitum fuit, an statim, & ipso iure teneatur collata sibi liberaliter per priorem maritum restituere, aliasque pœnas subire non expectata Iudicis sententia, an verò non nisi post eandem loquendo etiam in foro conscientiæ.

2 Sententia Sanchez volẽtis requiri sententiam.

Sanchez *de matrimon. lib. 7. disp. 90 n. 11.* arbitratur in foro conscientiæ viduam intra annum luctus fornicantem ipso iure non contrahere huiusmodi pęnas ante Iudicis sententiam, sed omninò ad huiusmodi pęnas incurrendas in eodem foro conscientię requiri sententiam Iudicis saltem declaratoriam delicti commissi. Mouetur potissimum ea ratione, quià huiusmodi pęnę à iure iniunctę contra viduam fornicantem intra annum luctus sunt propriè, & in omni rigore pęnę, & quidem propter fornicationem, quę est verum, & proprium delictum; sed pęna formaliter, vt pęna, prout respicit formaliter delictum non debetur ex communi DD. consensu ante Iudicis sententiam saltem declaratoriam talis delicti, quinimmò plurimi asserunt etiam requiri Iudicis declarationem ad incurrendas has pęnas, quantumvis in textu diceretur incurri absque alia declaratione, quià verba illa debent debent intelligi absque declaratione pęnę, cum pęna ipsa sit à iure declarata, non absque declaratione criminis *Coaruuias 4. decret. 2. part. c. 6. §. 8. nu. 10. vers. tertio, Azebedo lib. 5. recop. tit. 11. l. 5. n. 1.* Nihilominus

Respondeo etiam in foro conscientię Seiam intra annum luctus fornicantem incurrere huiusmodi pęnas absque alia declaratione *Accesta c. si Pater 1. part. verb. legatum nu. 34. de test. in 6. Garronis l. 1. in noua edit. num. 37. vers. & plus dico C. de secundis nuptijs, Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c. 6. n. 23. & c. 11. n. 401.*

3 Etiam in foro consciētię fornicans intra annum luctus incurrit has pœnas absque declaratione.

Ratio ex eo deducitur primò, quià huiusmodi pęnæ ità *in d. auth. de restitutione, & ea quæ parit § fin.* statuuntur contra viduā fornicantem intra annum luctus, sicuti statutæ sunt *in l. 1. C. de secundis nuptijs, & in l. si qua mulier 4. C. ad Senatus consult. Tertul., & in auth. de secundis nuptijs §. prima siquidem col. 4., & in alijs iuribus allegatis* contra viduam secundo nubentem intra eundem annum luctus, prout expresiè euincitur *ex d. auth. de restitutione* Ibi *subdendam quoque omnibus alijs panis, ac si secundas eam contigisset ante luctus tempus legitimas celebrasse nuptias*, vbi nota illam particulam, *ac si*, quæ importat dispositionem secundum modum, & formam præcedentis dispositionis; sed vidua transiens ad secunda vota intra annum luctus incurrit pęnas à iure statutas ipso iure absque alia declaratione, prout latè docuimus *sub hoc eod. tit. Contractus XV. de matrimon. IV. pranot. 3. assert. 1. vers. in ordine ad primum*, & fatetur ingenuè *Sanchez d. lib. 7. de matrimon. disp. 87. n. 10.*, ergo etiam &c.

4 Instantia Sanchez dissoluta.

Dices *ex eod. Sanchez lib. 7. de matrimon. disp. 90. n. 11.* disparem omninò esse rationem, & dispositionem de vidua transeunte ad secundas nuptias intra annum luctus, ac de vidua intra eundem annum fornicante, quandòquidem iura disponentia in primo casu loquuntur per verba temporis præsentis, loquentia verò in secundo casu disponunt per verba conotantia tempus futurum; ibi *in d. auth. de restitutione subdendam quoque alijs omnibus panis, ac si &c.* verba autem futuri temporis sententiam ferendam important *Tiraquel in l. si vnquam verb. reuertatur n. 29. C. de reuoc. donat.* Sed contrà, quia quantumvis verba futuri temporis nudè sumpta, & secundum se apta sint solummodò ad importandam sententiam ferendam, fallit tamen, quandò huiusmodi verba sunt relata ad iam disposita, quià tunc sequuntur naturam, & conditionem ipsorum præcedenter dispositorum, potissimum, si in secunda dispositione relata ad primam, addatur particula denotans omnimodam similitudinem, veluti *ac si, perinde, ac si*, quæ nata est ad æquiparandum in omnibus iuxtà textum *in l. cum hares in princip. ff. de acq. hered., & in l. qui à Patre, & ibi Bartolus ff. de confirm. tut. & in §. item nobis in fin. Instit. per quas personas nobis acquiratur*, & refertur ad omnes qualitates, & æquiparat vnam alteri *l. filio § penult. ff. de alim., & cibar. leg. Menochius consil. 20. n. 10. Caldas Pereira qq. forens. cons. 4. n. 35.* in

5 Particula ac si denotat omnimodam similitudinem.

in præsenti autem hypothesi, quamvis dispositio fuerit concepta per verba temporis futuri, refertur tamen ad primam, quæ est absoluta, nec indiget declaratione. Accedit, quod Imperator per illam particulam conceptam cum tempore futuro non referatur ad id, quod Iudex facere debeat, sed ad id disponendum, quod antea non fuerat dispositum, & ad subdendam pœnis mulierem fornicantem intra annum luctus, cum antea eisdem expressè non subderetur.

Militat in hoc casu ratio finalis legis.

Ratio deducitur secundo ex ratione finali, ob quam lata est lex *in d. auth. de restitutione, & ea quæ paris*; ne scilicet plus pœnæ tribuatur castitati, quam attribuatur luxuriæ; plus autem pœnæ tribueretur castitati, quam luxuriæ, si ad incurrendas pœnas in fornicante requireretur Iudicis sententia saltem declaratoria delicti, quæ non requireretur in vidua transeunte ad secundas nuptias intra annum luctus.

Militat in hoc casu specialis ratio.

Dices ex *eod. Sanchez loc. cit.* attenta natura pœnæ propriè sumptæ, qualis est illa, quæ irrogatur aduersus fœminam viduam fornicantem intra annum luctus, disparem omnino esse rationem de pœnis contra fornicantem, ac contra secundo nubentem intra annum luctus, quià pęna, vt pęna, prout prouenit à delicto proprie sumpto ex genere suo exigit sententiam, cum hæc sit natura pœnæ, quod non requiritur quoad priuationes prouenientes ex festinatione ad secundas nuptias, cum hęc vacet omni culpa. Sed contra, quià quamvis regulariter verum sit, quod pœna, vt pœna proueniens ex delicto proprie sumpto ex genere suo exigat sententiam saltem declaratoriam, fallit tamen, quādò in casu particulari militat specialis ratio, quæ non militat in alijs pœnis, & casibus, prout rectè notat *Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c. 11. n. 401.*, specialis autem ratio militat in pręsenti hypothesi, ne scilicet plus pœnæ tribuatur castitati, quam tribuatur luxuriæ.

4 Verba legis expressè euincũt responsionem.

Ratio deducitur tertio ex verbis præcisis, quibus concepta fuit illa *auth. de restitutione, & ea quæ paris*, quę important incursum huiusmodi pęnarum ipso iure, absque Iudicis sententia etiam declaratoria. Ibid. *Modis omnibus eam priuari antenuptiali donatione, & secundum proprietatem, & secundum vsum*; vbi illa particula *modis omnibus* importat dispositionem absolutam, & independentem à quocunque alio *Felinus in c. audistis nu. 7. vers. adde etiam de præsumpt.*, *Gozadinus cons. 25. sub num. 16.*, *Tiraquel in l. si vnquam verb. reuertatur n. 88., & 89. C. de reuocand. donat.*, & inuoluit canonem latę sententię *Glosa verb. sed melius, & verb. irroganda in auth. qui res C. de Sacrosanct. Eccl. Romanus sing. 1. n. 1.*, *Machesilanus sing. 111. in princip.*, *Farinacius frag. crimin. part. 3. verb. lex nu. 122.*, *Hypolitus in pract. verb. aggreditur nu. 125.*, *Tiraquel in d. l. si vnquam verb. reuertatur num. 88. C. de reuocandis donat.*; ex quibus omnibus sequitur, quod absolute sentiendum sit, quod posita fornicatione in vidua intra annum luctus huiusmodi pęnæ immediatè sequantur.

---

§. XV.

An vidua fornicans post annum luctus contrahat pęnas secundo nubentium intra annum luctus, vel post annum eiusdem luctus.

SVMMARIVM.

Referuntur status controuersiæ. 1.
Sententia asserens non subijci pœnis nubentium intra annum luctus. 2.
Sententia opposita communior. 3.
Prima sententia asserens non subijci prefertur. 4.
Mulier vidua fornicans post annum luctus subijcitur pœnis contra nubentes post annum luctus. 5.

1 Factũ ex positum in suis terminis.

DISQVISITIO XVI. Iuxta terminos præcedentis disquisitionis post obitum mariti Seia fornicata est, sed non intra annum luctus, sed post illum, seu eodem iam elapso. Hic duo quæsita sunt. Primum, an eadem Seia per fornicationem admissam subsequenter ad annum luctus subiaceat pęnis iuris irrogatis contra secundo nubentes intra annum eiusdem luctus. Secundum, an si easdem non contrahat, contrahat tamen saltem pœnas iuris irrogatas aduersus secundo nubentes absolutè etiam post annum eiusdem luctus.

2 Sententia Sãchez asserentis nõ subijci pęnis statutis contra nubentes intra annum luctus.

In ordine ad primum *Sanchez de matrimon. lib. 7. disp. 90. n. 5.* absolutè existimat viduam post annum luctus fornicantem non subijci pęnis statutis viduæ intra annum luctus nubenti. Rationem ex eo deducit, quià nec lex ipsa *in d. auth. de restitutione, & ea quæ paris*, nec ratio legis subdit fœminam fornicantem post annum luctus illis pœnis; non lex ipsa, quià tantum loquitur de vidua fornicante intra annum luctus; non ratio legis, quià grauius delictum est in ordine ad priorem maritum, & grauior iniuria, quod vidua ipsius fornicetur intra annum luctus, ac fornicetur post illum, quinimmò grauior impudentia respectu eiusdem viduæ fornicantis; nec asserit sibi aduersari ratio, quæ per aduersarios adducitur, quod scilicet militet finis prohibitionis, qui est, *ne plus ha-*

habeat castitate luxuria, quandòquidem comparatiuum habere non potest locum, quem non habet positiuum; castitas autem idest secundum matrimonium post annum luctus non subijcitur pœnis, quæ afficiunt secundo nubentes intra annum luctus.

3 Sententia opposita communior.

Alij tamē communius sentiunt viduam post annum luctus fornicantem subijci etiam pœnis à iure statutis contra viduas secundo nubentes intra annum luctus *Ioannes Lupus rub. de donat. inter virum, & vxor. §. 67. n. 3. Pinellus in fin nu 18. C. de bon. matern. Villalobos in commun. opin. lit. B. nu. 31., & lit. M. nu. 244. Antonius Gabriel. tom. 3. commun. opin l. 3. tit. de secundis nuptijs concl. 8. nu. 1. Surdus de aliment. tit. 7. q. 24. num. 12.*, quibus adhærere videtur *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 11. nu. 405.* dum asserit hanc opinionem esse probabilissimam. Rationibus pluribus mouentur; & primò, quià quantumvis *d. auth. de restitutione, & ea quæ §. fin.* loquatur præcisè de vidua fornicante intra annum luctus, ex ratione tamen dispositionis, quam ibidem adducit, comprehendit etiam casum viduæ absolutè fornicantis etiam extra annum eiusdem luctus; cum ratio talis iuris sit, ne plus pęnæ tribuatur castitati, quam luxuriæ. Secundò *ex l. his solis C. de reuoc. donat.*, vbi, postquam fuerit decisum viduam transeuntem ad secundas nuptias non posse reuocare donationem ratione, & causa ingratitudinis, immediate subditur. *De cæteris autem, quæ portentosæ vtilitatis, abiectæque pudicitiæ sunt, satis etiam tacitè cautum putamus. Quis est enim, qui his aliquid arbitretur tribuendum esse? cum etiam illis, quæ iure secundas tantum contraxerunt nuptias nihil ex his priuilegijs tributum esse volimus?* ergo, si imperator ob incontinentiam nihil viduæ fornicanti vult esse tributum, per consequens censendus est velle priuari omnibus, quæ eidem, vel à iure, vel à testatore sunt disposita. Quid igitur concludendum?

4 Præfertur sententia asserens nō subijci.

Respondeo primo, probabiliorem esse opinionem Sanchez supra recitatam nempè viduam fornicantem post annum luctus non subdi pœnis statutis aduersus secundo nubentes intra annum luctus, Ita præter Sanchez *Tello l. 6. Tauri nu. 21. Glosa §. fin. auth. de restitutione, & ea quæ parit verbo malignè, & verb. profectò, & ibi Angelus §. vnum nu. 7. Alexander de Neuo c. fin. n. 15. vers quæro vlt. de secundis nuptijs, Altiatus de præsumpt. reg. 2. præsumpt. 9. in fine Garranis auth. eidem pœnis in noua edit. n. 19. C. de secundis nuptijs*, quibus adhærere videtur *Gutierez de matrim. c. 110. n. 1. in fin.* Rationes à Sanchez adductæ efficaciter suadent, & euincunt responsionem, ad quas propterea vos remitto; Nec obesse potest textus allegatus pro contraria sententia *in l. his solis C. de reuocand. donat.*; non, inquam, obesse potest, quià in eodem textu est solummodò sermo de pœnis post annum luctus, quæ, cum afficiant secundo nubentes post talem annum, vtique etiam afficiunt post talem annum fornicantes, quæ propterea non sunt extendendæ ad fornicantem post annum luctus comparatiue ad secundo nubentes intra annum luctus; cum de delicto ad delictum in diuerso statu non fiat extensio pœnalis.

Respondeo secundo, mulierem viduam fornicantem post annum luctus subire omnes pœnas, quæ illatæ sunt aduersus secundo nubentes post eundem annum luctus. Consentiunt in hanc responsionem *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 11 n. 404. Sanchez de matrim lib. 7. disp. 90. nu. 7. Gutierez de matrim d. c. 110 nu. 1. Ioannes Lupus rub. de donat. inter vir, & vxor §. 67. à num. 3. vsque in fin. Padilla l. fideicommiss à n. 1 vsque ad 13. C de fideicom.* Ratio ex eo deducitur primò, quià quoad hoc militat ratio *d. auth. de restitutione, & ea quæ parit § fin.*, ne scilicet plus pœnæ tribuatur castitati, quam luxuriæ, sed contra secundo nubentes post annum luctus infliguntur omnes pœnæ supra enumeratæ, ergo etiam contra fornicantes post annum luctus eædem pœnæ &c. Secundò quoad hoc locum habet textus *in d. l. his solis C. de reuocand. donat.*, vbi est sermo de pœnis post annum luctus, à quibus non eximit delinquentem per fornicationem.

5 Mulier vidua fornicans post annum luctus subijcitur pęnis contra nubētes post annum luctus.

---

§. XVI.

An vidua semel fornicans amittat dotem.

SVMMARIVM.

Facti series exposita. 1.
Sententia asserens absolute dotem amittere. 2.
Non amittit, siuè fornicata fuerit intra annum luctus, siuè post. 3.
Proponuntur rationes oppositæ, & dissoluuntur. 4.

1 Factum tale.

DISQVISITIO XVI. Dissoluto matrimonio inter Meuium, & Seiam per obitum eiusdem Meuij, in quo eadem Seia in dotem contulerat bis mille nummos aureos, eadem Seia fornicata est cum Sempronio. Hic orta est difficultas, an per talem fornicationem Seia amiserit dotem, quam contulit Meuio, siuè restituta fuerit, siue remaneat apud hæredes eiusdem Meuij.

Non-

2 Sententia asserens amittere dotem absolutè. Nonnulli apud *Sanchez d. lib. 7. disp. 90 num. 9.* senserunt, viduam sic fornicantem, absolutè dotem amittere nulla facta distinctione, an fornicationem commiserit intra annum luctus, an verò eo elapso. Alij verò apud eundem loc. cit. procedunt cum distinctione, & asserunt, eandem amittere, si fornicata fuerit intra annum luctus; non amittere, si fornicata fuerit eodem elapso. Nihilominus absolutè

3 Non amittit quādocunq; fuerit fornicata. Respondeo, eandem nullatenus amittere, siuè fornicata fuerit intra, siuè post annum luctus. *Acosta c. si Pater 1. part. verb. legauit n. 44. de testam. in 6. Molina lib. 1. de primogen. cap. 9. c. 55. Sanchez de matrimon. lib. 7. loc. cit., & alij communitèr.* Ratio ex eo deducitur, quià huiusmodi pœna, nec directè, nec indirectè apparet in iure disposita contra fornicantem viduam intra, vel post annum luctus; non directè, quià nullibi constat, viduam fornicantem amittere propriam dotem; non indirectè, quatenus apposita fuerit contra secundo nubentes, & quod propterea extendatur ad viduas fornicantes; quandòquidem, nec inter pœnas contrà praepropere nubentes intra annum luctus, nec intèr pœnas contrà absolutè nubentes etiam eodem anno elapso haec pœna connumeratur, vt ex vniuersis iuribus allegatis in praecedentibus apparet.

4 Proponuntur rationes sententiae oppositae, & dissoluuntur. Neque obesse potest, si asseratur, quod mulier vidua in vtroque foro, externo scilicet, & conscientiae amittat proprietatem bonorum ex priori matrimonio à marito, vel ex successione filiorum acquisitorum, quinimmò & augmentum dotis factum per eundem maritum, seù per auum patrem patris, si committat stuprum, seù fornicationem per ea, quae latè docet *Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c. 11 n. 403, & seqq.*, ergò etiam per eandem fornicationem amittet propriam dotem; Non, inquam, obesse potest, primo quià de antecedenti expressè dispositum est in iure; non sic de consequenti; in pœnalibus autem non fit extensio ab expresso ad non expressum. Secundò, quià ea, quae dicuntur in antecedenti originem habent à marito, cui per fornicationem fit iniuria; quae autem dicuntur in consequentia originem habeat ab ipsa met vxore delinquente, & sic dispositum quoad primum non censetur dispositum quoad secundum, cum proueniat à diuerso principio.

§. XVII.

An mulier vidua in easdem pœnas incidat per solos actus inhonestos praeparatorios ad fornicationem.

SVMMARIVM.

Factum in suis terminis. 1.
Sententia asserens has pœnas subire. 2.
Sententia opposita exponitur. 3.
Probabilius per huiusmodi actus contrahuntur hae pœnae. 4.
Soluuntur rationes oppositae. 5.

1 Exponitur factum. DISQVISITIO XVII. Seia post obitum Meuij mariti sui voluptuosis actibus dedita non quidem passa est fornicationem consummatam à Theodorico, sed alios actus inhonestos, puta amplexus, oscula, tactus mamillarum, & pudendorum, & fortè etiam copulam incohatam, non tamen consummatam. Quaeritur, an subeat pœnas fornicantium, & secundo nubentium.

2 Sententia asserens has pœnas subire. Affirmant *Grat. cons. 115. num. 8. vol. 1. Bone. decis. 338. Antonius Gabriel. commun. concl. lib. 3. tit. de secundis nuptijs concl. 8. num 3., & concl. 9 num. 261*, eo quià per huiusmodi actus impudicos vidua dicatur luxuriosè viuere, nam ad vitam luxuriosam non semper requiritur stuprum consummatum, sed satis est, quod fuerit deuentum ad actum proximum, siuè ad conatum *l. si quis non dicam rapere C. de Episcopis, & Cler. c. 1. §. item si fidelis verb., vel concumbere se extraneis*, & sine carnali commixtione potest esse vita luxuriosa, indecens, turpis, inhonesta, & ignominiosa, qua ratione plures sacri interpretes asserunt in Euangelio D. Mariam Magdalenam fuisse appellatam in ciuitate peccatricem, non quod carnalem commixtionem passa fuerit, sed quod passim admittebat alios actus inhonestos, amplexus, tactus impudicos, & oscula. Ad hoc assertum corroborandum adducunt plurimi, quod proptèr huiusmodi actus impudicos possit fœmina legitimè exhaeredari *Gratianus discept. for. tom. 2. c. 213 n. 58. Baldus apud eundem cons. 253. lib. 2. Tuscus verb. exheredatio concl. 577. nu. 13. tom. 3. Vasquius repet. l. quoniam in prioribus n. 616. vers. quarto limita C. de inoffic. test.*, quod intelligunt non solum in filia virgine, sed etiam in vidua, quę iam matrimonio fuerat copulata *Gaspar Antonius Thesaurus lib. 1. qq. forens. q. 79. num. 2. in fin. Surdus de aliment. in tit. 1. q. 6. n. 31.*, nec incongrua ratione videntur hoc asserere, cum huius-

modi actus multum derogent honestati, & turpitudinem maximam præferant. Accedit, quod in terminis præsentis disquisitionis vidua per huiusmodi actus plurimam ingerat iniuriam priori matrimonio, & filijs ex eodem susceptis, quę est ratio finalis, ob quam inductę fuerunt huiusmodi pęnę.

3 Sententia opposita exponitur.

Ex aduerso plurimum conferre potest, quod, cum hic versemur in odiosis, & pęnalibus, ad incurrendas pęnas requiratur delictum plenè consummatum, & vndequaque perfectum, cum odia ex vulgari regula sint restringenda; vt videre est in plurimis similibus; sic primo lex reseruationis quoad actus v. gr. sodomiticos non afficit sodomiam incohatam, & incompletam, sed vsquequaque consummatam; sic lex prohibens homicidium sub pęna capitis non extenditur ad simplicem vulnerationem, & ad conatum in ipsummet homicidium, quamvis alię pęnę extraordinarię ingerantur. Accedit, quod tanta non inferatur etiam secundum communem existimationem iniuria priori marito, eiusque filijs per illos actus inhonestos, quanta inferretur per consummatam fornicationem; quamobrem proptèr eosdem non videtur vidua subdenda his pænis, quibus subijcitur vidua formalitèr, & perfectè fornicaria. Quid igitur in hac controuersia concludendum?

4 Probabiliꝰ per huiusmodi actus contrahuntur hæ pænæ.

Respondeo, probabilius esse etiam per huiusmodi actus contrahi has pænas. Ita DD. omnes allegati pro prima opinione. Præter rationes pro eadem adductas hanc vnam subdo, quià ratio, ob quam iura induxerunt huiusmodi pænas æque militat aduersus viduam admittentem huiusmodi actus, ac aduersus viduam fornicantem, ne scilicet plus pænæ tribuatur castitati, ac tribuatur luxuriæ; cum vidua passim admittens huiusmodi actus dicatur luxuriosè viuere in contumeliam nedum propriam, sed etiam prioris matrimonij, & filiorum ex eodem susceptorum, & plus læditur honor prioris mariti per similes actus, quam per transitum ad secunda vota, ergò non est, cur non debeat contrahere huiusmodi pænas. Accedunt ea, quæ diximus *tom. 5. sub tit. Contractus XV. de sponsal. II. praenot. 9. assert. 7. n. 10.* nempè fæminam per fornicationem etiam incompletam, puta per tactus impudicos, oscula, amplexus voluntariè permissos priuari iure, quod habet cum sponso perficiendi sponsalia per matrimonium, quià per huiusmodi actus notabile dedecus ingeritur sponso, cum habeatur pro impura, & inhonesta, & ob similes causas priuatur legato eidem relicto sub conditione, si castè, & honestè vixerit *Couaruuias 4. decret. 2. part. c. 7. §. 6. n. 3.*, ex quibus eruitur, quod huiusmodi actus inducant inhonestam, & luxuriosam vitam, aduersus quam propterea inductę sunt huiusmodi pænæ.

Nec obstare possunt rationes ex aduerso oppositæ, quamvis enim regularitèr pænæ tanquam odiosæ non sint extendendæ maximè ad casum, in quo non elucet tanta turpitudo; fallit tamen, quandò ratio expressa in iure inducente huiusmodi pænas æquè militat etiam pro casu non expresso; tunc etenim fit extensio, *textus, & Bartolus in l. regula, ff. de iur., & facti ignor. Bartolus in l. pater filiam §. si fundum, ff. de leg. 3. Ripa lib. 2. respon c. 3. n 6. Baldus in auth. quas actiones n. 4. vers., sed ego dico C. de sacros. Eccl.*; cum etenim lex ponit casum specialem, & assignat rationem generalem generalitèr est intelligenda in omni casu, cui ratio reddita potest applicari *Gutierez de matrimon. c. 41. num. 30 Immola in l. si ita quis §. ea lege, ff. de verb. oblig. Decius cons. 12. circa fin. Parisius cons. 69. n. 142. lib. 3. Boerius cons. 26. num 4.*, quod intelligunt etiam in correctorijs, & pænalibus *Corneus cons. 273 n. 3. lib. 4. Ripa lib. 2. respons. c. 3. nu. 6. Gutierez loc. cit. Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 3. n. 267.*; In iure autem disponente, quod vidua fornicans subdatur pænis secundo nubentium exponitur ratio, quæ vniuersalis est etiam respectu viduæ admittentis similes actus inhonestos, vt videre est *in d. auth. de restitutione, & ea, quæ paris §. fin.*; ea etenim est, ne plus pænæ tribuatur castitati, quam luxuriæ, quæ ratio militat etiam quoad viduam admittentem spontè similes actus inhonestos; & licet maior sit turpitudo, maiorque iniuria respectu prioris mariti, & filiorum primi matrimonij formalis fornicatio in vidua, quam illi actus inhonesti, & libidinosi, in quibus solum stat fornicatio incohata, & præparatio ad eandem, nihilominus per hoc non euitantur pænæ iuris, quandòquidem licet sit minor turpitudo, minorque iniuria comparatiuè ad formalem fornicationem, non est tamen minor turpitudo, minorque iniuria comparatiuè ad secundas nuptias; pænæ autem iniunguntur comparatiuè ad secundas nuptias.

5 Soluuntur rationes oppositæ.

---

§. XVIII.

An Amasius fornicans cum vidua subijciatur pænis iuris contra secundo nubentes.

SVMMARIVM.

Exponitur factum cum omnibus suis qualitatibus. 1.

Ama-

Amasius fornicans cum vidua subijcitur indirectè, & in consequentiam omnibus pœnis iuris, quibus directè afficitur eadem vidua fornicans per ordinem ad secundum maritum contrahentem cum ipsa. 2.

Amasius fornicans cum vidua subijcitur directè omnibus pœnis illis, quibus directè subijcitur secundus coniux contrahens cum vidua, siue intra annum luctus, siue post. 3.

Amasius viduus intra annum luctus fornicans cum alia virgine non incurrit infamiam. 4.

1 Factū cum suis qualitatibus expositum.

DISQVISITIO XVIII. Dictum fuit *sub hoc eod. tit. Contractus XV. de matrim. IV. pranot. 3. assert. 1.* virum secundo ducentem viduam intra annum luctus non minus contrahere infamiam iuris, ac contrahat eadem fœmina, seu vidua sic nubens. Rursus *ead. pranot. assert. 3.* vxorem post obitum prioris mariti festinanter transeuntem ad secundas nuptias intra annum luctus, non posse plus dare secundo marito, cui nubit, nec in dotem, nec ex vltima voluntate, quam tertiam bonorum suorum partem. Rursus *sub eod. tit. pranot. 5. assert. 1.* mulierem transeuntem ad secundas nuptias, nec posse, nec in dotem, nec alio titulo lucratiuo tradere secundo coniugi, plusquam dederit, & minus vni ex filijs prioris matrimonij, quam etiam pœnam diximus extendi ad maritū superstitem, si hic præmortua vxore transierit ad secunda vota. Rursus *d. pranot. 5. assert. 2.* mulierem æquè, ac maritum superstitem altero ipsorum respectiuè prædefuncto transeuntem ad secunda vota amittere proprietatem omnium bonorum, quæ è coniuge prædefuncto consecutus est, & alia huiusmodi, de quibus in præcedentibus prænotionibus. Hic iam oritur difficultas, an si vidua fornicata fuerit cum Amasio, siue intra, siue post annum luctus idem Amasius subijciatur ijs omnibus pœnis, quibus ex dispositione iuris subiacet secundus maritus, qui cum eadem conuolat ad secunda vota.

2 Enumeratur vna pœna, quam contrahit Amasius fornicās cū vidua.

Respondeo primo, Amasium fornicantem cum vidua subijci indirectè, & in consequentiam omnibus pœnis iuris, quibus directè afficitur eadem vidua fornicans per ordinem ad secundum maritum contrahentem cum ipsa, seu quod idem est, & clarius, afficitur eisdem pœnis, quibus indirectè afficitur secundus maritus cum eadem contrahens secundas nuptias, & hoc siuè fornicetur intra annum luctus in ordine ad pœnas, quibus afficiuntur secundo nubentes intra eundem annum, siuè fornicetur post annum luctus in ordine ad pœnas afficientes binnubos post eundem annum. In hanc responsionem propendere existimo *Garronis enb. C. de secundis nuptijs in noua edit. pœna nu. 57., & seqq.* Ratio ex ijs deducitur, quæ supra dicebamus, quia vidua fornicans, siue intra annū luctus, siue post illum annum subijcitur pœnis respectiuè, quibus subijcitur secundo nubens, vel intra, vel post annum luctus seruata proportione, sed vidua secundo nubens, vel intra annum luctus, vel post illum multis afficitur pœnis in ordine ad secundum coniugem, prout enumerantur in facti serie, ratione quarum minuitur potestas in eadem transferendi iuxta modos explicatos bona sua in eūdem coniugem; quibus etiam indirectè afficitur ipse secundus coniux; si enim vidua non potest illi conferre, nec ipse potest recipere, ergo etiam vidua fornicans, siue intra annum luctus, siue post illum &c.

Confirmari potest vlterius, quià vidua secundo nubens, vel intra, vel post annum luctus pœnis, quibus afficitur in ordine ad secundum coniugem, ideo subijcitur, quià per transitum ad secundas nuptias iura præsumunt, quod propter nimium amorem erga secundum coniugem sit in concessione bonorum suorum illatura damnum filijs prioris matrimonij, sed hæc eadem ratio militare potest in ordine ad Amasium, cui accedit per fornicationem, ergo iura per suas dispositiones intelliguntur eiusdem pœnis subijcere mulierem viduam fornicantem, & luxoriose viuentem in ordine ad Amasium, & fornicarium.

3 Amasius fornicans cum vidua quasnam pœnas directè subeat.

Respondeo secundo, Amasium subijci directè omnibus pœnis illis, quibus directè subijcitur secundus coniux contrahens cum vidua, siue intra annum luctus, siue extra illum, & in specie infamiæ iuris, & amissioni proprietatis bonorum omnium, quæ ab vxore prædefuncta consecutus est *Ioannes Nicolaus in l. generaliter nu. 15. C. de secundis nuptijs, Bologninus addit. ad Matthesilanum de successione ab intestato art. 2. principal. Cifuentes l. 15. Tauri ad fin. vers. item nota,* atque hac opinionem probabilem, & securam reputat *Gutierez de matrimon. c. 110. nu. 13.*, quod idem sentit *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 11. n. 407., & Tello lib. 6. Tauri n. 15.*

Incurrit specialitèr pœnam infamiæ.

Ratio quoad pœnam infamiæ, si fornicetur intra annum luctus deducitur *ex l. 1. C. de secundis nuptijs, & auth. de secundis nuptijs §. prima siquidem col. 4.*, vbi dicitur, quod non solum vidua transiens ad secunda vota intra annum luctus subeat illam pœnam infamiæ, sed etiam masculus cum ea nubens, ergo etiam eandem pœnam infamiæ subibit non solum vidua intrà eundem annum luctus fornicans, sed etiam Amasius, qui intra talem annum per fornicationem cum eadem commisceretur arg. eorum, quę dicta sunt *ex d. auth. de restitutione, & ea qua parit §. fin.*, & in

hoc

hoc potissimum locum habet ratio adducta in eodem textu, ne scilicet plus pœnæ tribuatur luxuriæ, quæ elucet in eadem fornicatione.

Amissit proprietatem bonorum &c.

Ratio quoad pœnam amissionis proprietatis bonorum, quæ ipse Amasius consecutus est à priori vxore deducitur *ex l. generaliter C. de secundis nuptijs*, in qua decernitur, quod etiam maritus post mortem vxoris transiens ad secunda vota amittat proprietatem omnium bonorum, quæ consecutus est titulo lucratiuo ab eadem vxore, ergo etiam Amasius post mortem propriæ vxoris fornicans cum vidua talem bonorum proprietatem amittet arg. *d. auth. de restitutione, & ea, quæ paris §. fin.*; Neque hic aduersari possunt rationes, quæ ex contrariæ partis assertoribus afferuntur, nempè non desiderari tantam honestatem in viduo, sicuti requiritur in vidua. Secundo non adesse tantam suspicionem præiudicij filiorum prioris matrimonij in viduo, quanta est in vidua, quæ est debilior, fragilior, & imprudentior ob iuditij defectum; Non, inquam, aduersari possunt, quia hæ rationes æquè militant quoad viduum secundo nubentem, & tamen *in d. l. generaliter C. de secundis nuptijs* viduus transiens ad secundas nuptias æquè subditur illi pœnæ, ac subdatur vidua ad similes secundas nuptias conuolans.

4 Nō tamen atraticis viduas fornicans intra annum luctus cū virgine incurrit pœnam infamiæ.

Hic tamen pro maiori claritate aduerte, quod in ordine ad pœnam infamiæ, de qua dictum est in prima parte huius secundæ responsionis intelligendam esse solummodò, quando idem Amasius fornicatur cum vidua intra annum luctus, non vero quando ipse viduus intra annum luctus fornicatur cum alia virgine, vel extra annum talis luctus respectu fœminæ, cum qua fornicatur, quia textus *in d. l. 1. C. de secundis nuptijs; & auth. de secundis nuptijs § prima siquidem col. 4.* loquuntur tantum in terminis, quibus masculus nubit intra annum luctus cum vidua propter cōmunicationem delicti, quam habet cum eadem. In ordine vero ad pœnam amissionis proprietatis omnium bonorum, quæ consecutus est à prædefuncta vxore intelligendam esse, siue ipse Amasius post mortem prioris suæ vxoris nupserit cum alia vidua, siue cum virgine, prout colligitur *ex d. l. generaliter C. de secundis nuptijs*; vnde prima pœna infamiæ est propter communionem cum vidua intra annum luctus, & dependenter à delicto ipsius: Secunda vero amissionis proprietatis bonorum est propter delictum proprium ipsius Amasij, sicuti amissio talis proprietatis respectu masculi secundo nubentis est propter transitum eiusdem, & vtque eum præsumpto præiudicio filiorum prioris matrimonij.

§. XIX.

An vidua, quæ secundo nupserat incurrat pœnas anni luctus, si post easdem secundas nuptias intra tamen annum luctus ab obitu prioris mariti fornicata fuerit.

SVMMARIVM.

Refertur status quæstionis. 1.
Rationes suadentes per huiusmodi fornicationem incurrere has pœnas. 2.
Probabilius non incurrit pœnas iuris. 3.
Soluuntur rationes oppositæ. 4.

Disquisitio XIX. Caia, quæ primo nupserat cum Theodorico post obitum eiusdem etiam intra annum luctus conuolauit ad secundas nuptias cum Sempronio, quibus contractis, & forte etiam consummatis eadem Caia fornicata est cum Meuio. Eadem Caia bona plurima ex eiusdem Theodorici liberalitate consecuta fuerat. Orta hic fuit controuersia, an eadem Caia ratione talis fornicationis amiserit bona illa, quæ consecuta fuerat à liberalitate eiusdem Theodorici, aliasque pœnas iuris fornicantium intra annum luctus subierit. 1 Refertur status disquisitionis.

Non est de subiecto non supponente.

Hæc controuersia, quæ potissimum excitatur à *Garrone in l. 1. in nona edit. n. 74. & 75. C. de secundis nuptijs*, & insinuatur à *Sanchez lib. 7. de matrimon. disp. 90. n. 3. & à Ioanne Angelo Bossio de matrim. contract. c. 11. nu. 408.* non videtur habere locum, quandoquidem ex quo supponitur contraxisse secundas nuptias cum Sempronio intra annum luctus iam præintelligitur contraxisse omnes pœnas iuris contra secundo nubentes intra annum luctus independenter ab illa fornicatione. Nihilominus hæc controuersia adhuc solum habere potest in suppositione, quod omnes pœnæ contra secundo nubentes intra annum luctus fuerint, vt sunt de facto, per iura canonicum correctæ, & abrogatæ, & quod aduersus fornicantes intra eundem annum luctus adhuc remaneant in suo robore.

2 Rationes suadentes incurrere huiusmodi pœnas.

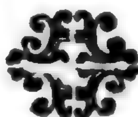
In qua suppositione videtur absolute prima fronte dicendum, quod per talem fornicationem commissam intra annum luctus etiam post initas secundas nuptias Caia amittat illa bona, quæ ex prioris mariti liberalitate fuerat consecuta, & quod subeat omnes pœnas iuris comminatas contra fornicantes intra eundem annum luctus. Ratio eæo deduci potest, quia de negari vtique non potest, quin per talem

lem fornicationem maxima inferretur injuria animæ prioris mariti, & filijs ex priori marito susceptis, cum maximè contumeliosum sit filijs habere matrem fornicariam, & etiam marito quantumvis defuncto vxorem degenerem propter luxuriam, & actus fornicarios. Nihilominus

3 Probabilius nō incurrit pœnas iuris. Respondeo in ea hypothesi fornicationis post initas secundas nuptias probabilius esse, fœminam non subesse pœnis iuris non obstante, quod huiusmodi pœnæ aduersus viduas fornicarias non fuerint per ius canonicum correctæ, vt infra latius docemus in sequenti disquisitione. Ita expressè *Garronis*, *Sanchez*, *& Bossius loc. cit.*, quantumvis Bossius videatur plurimum in hoc hæsitare propter rationem mox adductam injuriæ priori marito, & filijs eiusdem. Ratio ex eo deduci potest, quià huiusmodi pœnæ non intelliguntur præcisè illatæ ob fornicationem simplicitèr sumptam, cæteroqui quæcunque mulier fornicans subderetur eisdem pœnis iuris, sed propter fornicationem, quæ resultat in contumeliam prioris mariti, & filiorum ex eodem propter initum matrimonium cum ipso, in quo moraliter intelligitur perseuerare vidua ante alias nuptias, sed quando antecedenter ad fornicationem ad alias nuptias transiuit non censetur amplius moraliter perseuerare in eodem primo matrimonio, cum ad actum incompatibilem cum illo transierit, quo posito transitu per fornicationem potius iniuriam infert secundo marito, quam primo, à quo recessit, ergo non est, cur debeat subijci illis pœnis iuris, quibus subijceretur, si ad alias nuptias non conuolasset.

Non perseuerat moraliter in primo matrimonio.

4 Soluuntur rationes oppositæ. Hinc facilè respondere poteris ad ea, quæ ex aduerso pro contraria opinione afferebantur. Dic etenim ex quo iure permittente vidua illa ad secundas nuptias conuolauerit quoad ea, quæ iuris positiui sunt, non reputari amplius prioris coniugij, & sicuti amplius non gaudet iuribus, & prærogatiuis eiusdem, ita nec subdi amplius oneribus ipsius, nec propterea illi inferre talem, ac tantam iniuriam, ratione cuius debeat subijci illis pœnis, ac si perseueraret sub iuribus eiusdem.

---

§. XX.

An pœnæ contra viduas fornicantes intra annum luctus intelligantur per ius canonicum correctæ, sicuti pœnæ contra secundo nubentes intra annum eiusdem luctus.

SVMMARIVM.

Proponitur factum in suis terminis. 1.
Sententia asserens esse correctas etiam in fauorem fornicantium intra annum luctus. 2.
Non intelliguntur huiusmodi pœnæ contra fornicantes correctæ. 3.
Textus in l. his solis C. de reuoc. donat. *valde accommodus ad præsens institutum.* 4.

DISQVISITIO XX. Contracto matrimonio inter Meuium, & Seiam, eoque dissoluto per obitum eiusdem Meuij Seia intra annum luctus fornicata est. Iura canonica iuxta superius dicta abstulerunt pœnas omnes aduersus viduas secundo nubentes intra annum luctus; Modo quæritur, an, sicuti easdem pœnas aduersus secundo nubentes abstulerunt, ita intelligantur implicitè abstulisse aduersus viduas intra eundem annum fornicantes. 1 Proponitur factum in suis terminis.

2 Sententia asserēs esse correctas etiam contra fornicātes intra annum luctus. Corneus *in l. fideicomm. num. 4. vers. ex prædictis C. de fideicomm.* expressè asserit etiam aduersus viduas intra annum luctus fornicantes correctas esse pœnas à iure ciuili impositas, quem non alia ratione moueri existimo, nisi quià, sicuti vidua fornicans intra annum luctus subditur pœnis ad normam secundo nubentium intra eundem annum, ita ad normam correctionis huiusmodi iurium aduersus easdem secundo nubentes videatur etiam sequi correctio in ordine ad ipsam quoad pœnas aduersus fornicantes, cum correcto eo, ad cuius normam pœnæ extenduntur, intelligatur etiam correctum id, quod ad ipsius normam impositum est. Nihilominus

3 Probabilius nō intelliguntur correctæ. Respondeo, huiusmodi pœnas in ordine ad viduas fornicantes intra annum luctus non intelligi per ius canonicum sublatas, nec correctas. *Abbas in cap. vxoratus de conuers. coniug. Cardinalis cap. fin. num. 2. quæst. penult. de secundis nuptijs, Albericus auth. eisdem pœnis num. vnico C. de secundis nuptijs, & ibi Garronis in noua edit.*

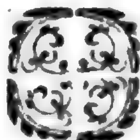
edit. num. 4., & rubr. C. eod. tit. num. 24. pœna 12. in fin. Padilla in l. fideicommissum num. 5., & seqq. C. de fideicomm. Surdus de aliment. tit 7. quæst. 24. num. 5. Angelus auth. de restitutione, & ea, quæ parit §. vnum. n. 6. Nicolaus Arelatanus l. generaliter quæst. 5. num. 20. C. de secundis nuptijs, Acosta cap. si Pater primæ part. verb. legauit num. 34. de testam. in 6. Iulius Clarus lib. 5. recept. §. stuprum num. 6. Ex Theologis *Gutierez de matrim. c. 110. num. 1. Sanchez de matrimon. lib. 7. disp. 90. num. 1. Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. capit. 11. num. 366.*

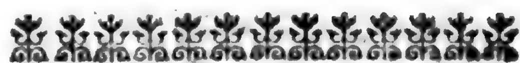
Non militat ratio correctionis pro fornicantibus.

Expressè colligitur ex causa finali, qua mota sunt iura canonica ad corrigendas has pœnas aduersus secundo nubentes intra annum luctus, prout habetur *in c. fin. de secundis nuptijs*, quæ fuit, ne tolleretur libertas concessa per Apostolum post mortem primi mariti nubendi, cui velit, seu voluerit coniux vidua, quæ ratio correctionis non militat quoad mulierem viduam fornicantem; non enim præsumendum est, quod iura canonica voluerint viduis fornicarijs opitulari, cum fornicatio omni iure sit prohibita.

4 Textus valde accomodus rei præsenti.

Fauere videtur etiam huic nostræ responsioni textus iuris ciuilis *in l. his solis 7. C. de reuocan. donat.*, vbi statuto, quid fœmina transiens ad secundas nuptias non possit donationem reuocare ratione ingratitudinis, subdit quoad alias pœnas in ordine ad viduam fornicantem. *De cæteris autem, quæ portentosa vilitatis abiectaque pudicitiæ sunt, satis etiam tacito cautum putamus. Quis est enim, qui aliquid arbitretur tribuendam esse? cum etiam illis, quæ iure secundas tantum contraxerunt nuptias nihil ex his priuilegijs statutum esse volumus.* Vbi vides textum maiorem cognoscere causam huiusmodi pœnarum in fornicante, quam cognoscat in vidua secundo nubente; ex quo consequitur, quod data etiam correctione quoad pœnas in fauorem secundo nubentium, non propterea sequatur correctio quoad pœnas in fauorem fornicantium, cum à minori ad maius non fiat illatio, nisi exprimatur.

DISQVISITIONES II.

Ad reliquas omnes de matrimonio IV. prænotiones.

§. I.

An attento iure communi præcisè vidua transiens ad secundas nuptias existentibus filijs, sed professis in Religione possit in vltima voluntate disponere liberè de bonis suis.

SVMMARIVM.

Refertur status controuersiæ. 1.
Procedit difficultas attento iure communi. 2.
In hac hypothesi mater binnuba non potest, nec in dotem, nec alio titulo lucratiuo plus tribuere secundo marito, quam tradiderit eidem filiæ, & tenetur bona omnia, quæ à priori marito acceperat, eidem filiæ quantumuis Religiosæ reseruare. 3.

DISQVISITIO I. Dictum fuit in præcedentibus prænotionibus, & præcipuè *Prænot. 5. sub hoc eodem tit. de matrimonio IV.*, quod mulier transiens ad secundas nuptias non possit altero coniuge præmortuo, nec in dotem, nec alio titulo tradere secundo coniugi, cui nubit, plusquam dederit vni ex filijs prioris matrimonij, cui minus reliquit. Secundo, quod amittat proprietatem omnium bonorum, quæ à coniuge prædefuncto consecuta est, & hoc diximus *sub eadem prænot. assert. 2.* Hę dispositiones pęnales inductę sunt in fauorem filiorum prioris matrimonij, quibus propterea non existentibus cessant, & libera remanet coniux quoad sua bona, & quoad ea etiam, quæ consecuta fuerit à liberalitate prioris coniugis. His sic præsuppositis Caia, quæ nupserat Seio, ab eoque plura bona consecuta fuerat mortuo eodem Seio transijt ad secunda vota cum Sempronio remanente ex priori matrimonio vnica filia, quæ transijt in Religionem, in eaque professa est. Hic orta est controuersia, an stante professione in Religione approbata filiæ ex priori matrimonio progenitæ possit de suis bonis in fauorem posterioris coniugis pro libertate disponere, & an etiam possit liberè disponere de bonis, quæ à prioris coniugis liberalitatę consecuta fuerat.

1 Refertur status controuersię.

Pro-

2 Procedit difficultas attento iure communi.

Procedit difficultas attento iure communi, secundum quod filius quantumvis transierit ad Religionem, in eaque professus fuerit, si Religio fuerit capax bonorum, & hæreditatis, non redditur incapax succedendi in persona propria Patri nomine Religionis; per textum *in l. Deo nobis C. de Episc., & Cler.* non enim locum habere potest in iure municipali Mediolanensi c. 284., vbi sic disponitur. *Illa persona, quæ de iure communi pro mortua ciuilitèr reputatur in successione non admittatur ad partem, nec faciat partem, & quoad successionem tam eius, quam alterius in omnibus, & per omnia habeatur, ac reputetur pro mortua, ac si naturalitèr, & verè esset mortua &c.* ex eo etenim, quod habeatur pro mortuo naturalitèr perindè est in ordine ad hunc effectum succedendi, ac si non esset superstes, quod tamen, an verum sit, alibi examinauimus. Sistendo igitur in iure communi.

3 Tenetur omnia bona, quę à priori marito acceperat titulo lucratiuo filiæ, quantumvis Religiosæ reseruare.

Respondeo, in hypothesi illa, qua solus filius, vel filia superstes sit ex primo matrimonio, quæ per vota solemnia, seù per professionem se obligauerit Religioni capaci bonorum, & hæreditatis, mater binnuba non potest, nec in dotem, nec alio titulo lucratiuo plus tribuere secundo marito, quam tradiderit eidem filiæ, & tenetur bona omnia, quæ à priori coniuge titulo lucratiuo, seù ex liberalitate consecuta fuerat eidem filiæ, quantumvis Religiosæ reseruare. In hanc responsionem consentiunt quotquot sustinent parentes teneri instituere eandem filiam, quantumvis Religiosam, & monasterium per ipsam ab intestato parenti succedere. Ratio ex eo deducitur, primo quià talis filia verè est filia, nec per professionem emissam redditur incapax succedendi in proprietate talium bonorum, quæ consolidantur cum vsufructu defuncta matre, quæ ad secundas nuptias transierat, ergò extantibus omnibus conditionibus in eadem, quæ de iure requiruntur ad excludendam matrem à proprietate talium bonorum à priori marito liberalitèr acquisitorum, non est, cur eandem non excludat, & ipsam non obliget ad nil amplius tribuendum secundo coniugi, ac sibi tribuerit. Secundo ex textu *in l. Deo nobis C. de Episcop., & Cleric.*, vbi decernitur, quod parens teneatur instituere filium, quantumvis monachum professum, huncque ab intestato eidem succedere, ergò habet omnia iura, quæ habet filius, vt filius, & sic si mater binnuba existentibus filijs prioris matrimonij non potest plus tribuere secundo coniugi, ac tribuerit vni, & quidem minimum ex eisdem filijs, & tenetur eisdem reseruare bona, quæ à priori marito ex liberali titulo acquisierat, vtique hæc eadem præstare tenebitur eidem filię soli superstiti, quantumvis per professionem Religioni se obligauerit; Neque obesse potest, si asseratur, quod eadem filia per professionem facta fuerit incapax succedendi, cum nequeat esse proprietaria; Non, inquam, obesse potest, quià, quantumvis ipsa vt ipsa ratione professionis fiat incapax, non est tamen incapax monasterium, quod nomine ipsius, seù per ipsam acquirit, & eidem immediatè succedit in iure acquirendi, & succedendi.

Exponitur textus in l. Deo nobis de Episc., & Cler.

---

§. II.

An, si viuente matre binnuba filia ante professionem iuribus suis renuntiauerit in fauorem tertij teneatur mater renuntiatario reseruare proprietatem bonorum à priori marito eidem liberalitèr relictorum.

SVMMARIVM.

Exponitur status difficultatis. 1.
Rationes suadentes matrem binnubam non teneri reseruare proprietatem bonorum renuntiatario filiæ Religiosæ. 2.
Mater binnuba tenetur proprietatem illorum bonorum reseruare renuntiatario filiæ. 3.
Soluuntur rationes oppositæ. 4.

DISQVISITIO II. Dissoluto matrimonio inter Meuium, & Caiam per obitum eiusdem Meuij, relictaque ex illo vnica filia Catherina scilicet, Caia conuolauit ad secunda vota cum Theodorico. Viuente adhuc Caia binnuba Catherina filia ad Religionem transiuit, sed antequam profiteretur renuntiationem habuit omnium suorum iurium, tum præsentium, tum futurorum in fauorem Octauij Patrui sui ex parte Patris. Iuxta superius dicta mulier binnuba existentibus filijs prioris matrimonij tenetur eisdem reseruare bona, quæ à priori coniuge liberalitèr accepit retento solummodò vsufructu ad ipsius vitam. Hic iam orta est difficultas, an ratione renuntiationis factæ per eandem Catherinam filiam ante professionem in fauorem Octauij Patrui proprietas bonorum per Meuium liberalitèr relictorum eidem Caiæ transire debeat ad Octauium cessionarium, adeo vt eadem Caia in eius vltima voluntate non possit de illa disponere, & an tunc in fauorem eiusdem Octauij consolidetur post mortem Caiæ vsusfructus cum proprietate. 1 Facti series in suis terminis.

Videtur absolutè dicendum Caiam con- 2

coniugem binnubam non teneri reseruare proprietatem bonorum illorum in fauorem Octauij renuntiatarij ipsius Catherinæ filię in Religione approbata professæ tum quià Catherina iuri nondum acquisito non potuit validè, & efficacitèr renuntiare per textum *in l. non potest, ff. de re iudic.*, *& l. si ità scriptum §. si sub conditione, ff de leg. 2.*, *& l. is, qui & ibi Iason & alij, ff. de acquir. hæred.*; nec incongrua ratione hoc dicitur, quià renuntiatio est quędam priuatio, quæ supponit habitum, qui esse non potest in filia viuente adhuc matre gaudente vsufructu talium bonorum; tum quià filius viuente Patre non potest disponere, nec quoad bona aduentitia, quantumvis proprietas ad ipsum filium pertineat, cum vsufructus & administratio pertineat ad Patrem per textum *in l. vlt. §. filij autem familias C. de bonis, quæ lib. Iulius Clarus lib. 4. sent. verb. donatio n. 2. Vrsillus in addit. ad decis. 183. Afflict. n. 11. Ioannes Baptista de Barbobus tract. de filijs familias* 150. *nu.* 20. *Molina tom. 1. de instit. disp.* 228., *& tom. 2. disp.* 261. *n.* 4. *Lessius de iust. lib 2. c 4 num. 9. Fagundez lib. 1. de iust. c. 15. n. 8. Laiman lib. 3. tract. 4. c. 8. num. 3.*, ergò etiam filia viuente matre non poterit de bonis disponere, quorum vsufructu gaudeat ipsa mater, quantumvis proprietas spectet ad eandem filiam; tum quià dispositio iuris, qua statuitur, quod mater binnuba teneatur filijs prioris matrimonij reseruare bona, quæ à priori coniuge liberalitèr acceperat, est quodammodò personalis, vtpotè inducta in fauorem filiorum, non extraneorum, quibus non pręsumitur ius fauere in pręiudicium Matris. Nihilominus

Rationes suadentes non teneri matrem binnubam proprietatem bonorum reseruare renuntiatario filię Religiosæ.

3 Respondeo, Matrem binnubam teneri proprietatem illorum bonorum reseruare Octauio renuntiatario Catherinę filię professę in Religione. Consonat cum ijs, quæ docuimus *tom. 4. sub tit. Contractus XI. de pignor.*, *& hypoth. Disq. 2. § 13. num. 5. pag.* 329., & sustinent quotquot docent iuri radicato de præsenti, quamvis respiciat successionem consummatam de futuro posse renuntiari *Franciscus Aretinus cons. 3. In Christi nomine. Consultatio præmissa col. 2. vers. sed cum in casu nostro. Cardinal. Tuscus verb. renunciare concl.* 172. *num* 16., *& alij*. Ratio multiplex huius responsionis esse potest. Prima est, quià renuntiatio facta per Catherinam filiam ante professionem in fauorem Octauij patrui sui ex parte Patris valida est, & in iure admissa, ergò non est, cur suum non debeat sortiri effectum in fauorem eiusdem Octauij. Antecedens probatur, quià quantumvis iuri de futuro nequeat quis renuntiare per allegata iura, fallit tamen, quandò ius illud de futuro intelligitur, & est radicatum de pręsenti *Signorolus cons. 71. in princip. vbi loquitur de successione. Franciscus Aretin. loc. cit.*, pręcipuè, si iuri illud de futuro habeat causam de pręsenti *Boerius decis. 147. num. 13. Parisius consil. 127. num. 26. lib. 1. Castrensis cons. 262. viso punct. col. penult. in fin.*, *& col. fin. lib. 1. Bartolus in l. post emancipationem, ff. de lib. leg.*, *& in l. si vxor § Diuus, ff. de adult. Felin. in cap. si eligenti col. vlt. vers. decimo fallit de for. compet.* Quis autem ambigat, quod ius, quod habet filia etiam viuente matre in bonis, quæ eidem matri binnubæ liberalitèr obuenerunt à Patre sit radicatum, & habeat causam de pręsenti? Certè hoc ius habet fundamentum in iure immediatè deferente proprietatem in filiam, hocque ius cum eadem filia nascente oritur *l. cum ratio, ff. de bon. damn. c. si pater de testam. in 6.* Ad hæc corroboranda plurimum faciunt ea, quæ dicta sunt à *tom 4. sub tit. Contractus XI. de pign.*, *& hypoth. Disq II. §. 13 n. 5.*, *& seqq.*, ad quę propterea vos remitto.

Tenetur proprietatem illorũ bonorum reseruare renuntiatario filiæ professæ.

Rationes suadentes responsionem.

Secunda ratio esse potest. Mater binnuba, quamuis gaudeat plenè vsufructu bonorum sibi per priorem coniugem titulo liberali relictorum non potest tamen viuentibus eisdem filijs pro libertate de illis bonis disponere, sed tenetur eisdem proprietatem reseruare per textum *in l. fæmina C. de secundis nuptijs*, *& in auth. de nuptijs §. hinc alia vers.*, *sed quanta*, & hoc non præcisè quoad ea, quę remanent tempore mortis coniugis binnubi, sed tempore contracti matrimonij secundi, ne fraus liberis primi matrimonij fiat, *Salicetus in l. si constante in fine*, *& ibi Angelus C. de donat. ante nuptias* ad differentiam legitimę à parentibus debitę filijs, quę non debetur nisi de bonis, quæ remanent post obitum eorundem parentũ, ergò filij superstites ità habent quoad illa bona ius radicatum de pręsenti, vt, cum excludant ius disponendi in matre, possint ipsi de illis disponere per renuntiationem nõ quidem ad effectum, vt renuntiatarius possit de illis gaudere, quandò facta est renuntiatio, sed cum contigerit obitu matris, quę gaudet vsufructu illorum bonorum, ergò, si contigerit per illos fieri renuntiatio, vtique hęc valida erit, & efficax in fauorem renuntiatarij.

Filij excludunt ius disponendi in matre binnuba.

Tertia ratio esse potest; quià proprietas talium bonorum per priorem coniugem relictorum titulo liberali coniugi superstiti eo ipso, quod coniux superstes transit ad secunda vota ipso iure deuoluitur ad filios prioris matrimonij, sicuti ad eosdem transeunt cætera bona patris prædefuncti, quamvis vsufructus talium bonorum maneat penes matrem, quæ proprietatem retinet nomine filiorum, ergò sicuti filij, seu filia possunt renuntiare cæteris bonis paternis, quæ eisdem obue-

Mater retinet nomine filiorũ.

obuenerunt titulo hæreditatis, vtique etiam poterunt renuntiare illi proprietati, quæ ipso iure cum hęreditate ad eos deuenit; neque obesse potest vsusfructus, quo interim gaudeat mater, quo viuit; Non, inquam, obesse potest, quia vsusfructus apud vnum residens non impedit alienationem proprietatis per dominum, quæ residet penes eundem, vt videre est in pluribus similibus.

4 **Soluuntur rationes oppositæ.**

Potior, & efficacior ratio huius nostræ responsionis erit solutio argumentorum, quę ex aduerso afferebantur in principio. Ad primum iam patet ex prędictis, quid sit respondendum; quandò etenim ius est radicatum, & habet causam de pręsenti, potest per eum, qui illo gaudet, renuntiari, vt euincunt iura, & rationes adductę. Ad secundum dicendum est, disparem esse rationem inter Patrem gaudentem vsufructu, & administratione bonorum aduentitiorum filij, & inter matrem binnubam gaudentem dumtaxat vsufructu bonorum sibi per priorem coniugem titulo liberali relictorum, quià in ordine ad Patrem quoad bona aduentitia est singularis dispositio proptèr rationes assignatas *in d. l. vlt. §. ipsum autem filium verb. filijs autem familias C. de bonis, quæ lib.*, quæ rationes non militant in ordine ad matrem quoad ea bona ex liberalitate prioris coniugis acquisita. Ratio igitur, quę in eo textu assignatur, hæc est. *Melius enim est coarctare iuueniles calores, ne cupidini dediti tristem exitum sentiant, qui eos post dispersum expectat patrimonium, cum enim eos secundum leges, & naturam parentes alere compellantur, quare ad venditionem rerum suarum prosilire desiderant?* quæ ratio non militat in matre transeunte ad secundas nuptias quoad illa bona liberalitèr à priori coniuge acquisita, cum filiam alere non teneatur, si aliundè habeat. Ad tertium dic gratis omninò dici, ius illud non esse quoad illa bona transferibile per filium in alios; eodem enim iure succedit quoad illa bona, quo succedit in hæreditate paterna; sicuti igitur bona hæreditaria potest transferre etiam per renuntiationem, ità non est, cur non possit transferre ius ad illa bona, quorum gaudet proprietate; nec officit, quod illa reseruatio sit in fauorem dumtaxat filiæ, seù filiorum; non officit, inquam, quià stare potest, quod sit inducta in fauorem filiorum cum hoc, quod per eosdem filios possit in alios transferri, sicuti legitima est reseruata in filiorum fauorem, nec tamen quidquam obest, quin possit per eosdemmet filios alienari.

§. III.

An mater binnuba possit fraudare filiam prioris matrimonij in Religione professam legitima, & an filia ante professionem potuerit viuente matre eidem legitimæ renuntiare in fauorem alterius.

SVMMARIVM.

Facti series exposita. 1.
Legitima debetur filijs non solum in bonis paternis, sed etiam maternis. 2.
Mater binnuba tenetur in sua vltima voluntate relinquere legitimam filiæ, seu monasterio, si ipsa filia nihil disposuerit. 3.
Si filia ante professionem renuntiauerit suis iuribus in fauorem tertij, tenet renuntiatio. 4.

DISQVISITIO III. Non est præsens controuersia de bonis, quæ coniugi superstiti relicta fuerunt titulo liberali à coniuge prædefuncto, quandòquidem hęc quoad proprietatem deferuntur filię prioris matrimonij, vel filijs, si extiterint, sed est controuersia de bonis, quę sunt proprium patrimonium eiusdem coniugis superstitis, & transeuntis ad secundas nuptias. Hoc ergo supposito Seia prædefuncto Meuio marito, atque ex eodem matrimonio sola superstite Catherina filia conuolauit ad secundas nuptias cum Sempronio, cui detulit in dotem omnia sua bona, quibus secundis nuptijs contractis Catherina filia præcedentis matrimonij transijt in Religionem, sed, antequam in eadem profiteretur, disposuit de omnibus suis bonis præcipuè maternis per renuntiationem in fauorem Octauij patrui sui ex parte patris. Hic iam duo quæsita sunt. Primum, an, si eadem Catherina non disposuisset per renuntiationem de iuribus suis ad bona materna in fauorem Octauij, mater in sua vltima voluntate posset fraudare eandem filiam quoad suam legitimam disponendo de illa pro sua libertate in alias personas, an verò teneretur legitimam relinquere filiæ, seù monasterio proptèr ipsam non obstante professione emissa. Secundum, an, cum dicta Catherina renuntiauerit iuribus suis in ordine ad bona matris viuente adhuc matre illa renuntiatio teneat in fauorem renuntiatarij, adeo vt pereunte matre ius habeat idem renũtiatarius ad bona matris quoad legitimam eiusdem filiæ.

1 **Facti series exponitur.**

Pro solutione aduerte, legitimam de-

2 Legitima debetur filijs nō solum in bonis paternis, sed etiam maternis.

beri filijs non solum in bonis paternis, sed etiam maternis per textum *in l. si qua illustrius C. ad orif. Glosa in* §. *nomine Instit. ad orif. Couaruuias de sponsal. part.* 2. *c.* 8 §. 4. *nu.* 15., & non solum masculis, sed etiam fœminis *Merlinus de legit. lib.* 5. *tit.* 1. *q.* 6. *num.* 5. *vers. primo, quia de iure communi.*

3 Tenetur mater relinquere legitimam filiæ, seu monasterio, si ipsa filia ante professionem nihil de ipsa disposuerit.

Respondeo primò, si Catherina filia superstes prioris matrimonij non disposuerit de bonis maternis, seu de iuribus ad bona materna Matrem binnubam teneri in sua vltima voluntate relinquere eidem filiæ, seu monasterio, in qua professa est legitimam portionem, quæ ei contingeret, si non esset professa, & ipsa non relinquente talem portionem eandem filiam, seu Monasterium succedere in ipsa legitima ab intestato. Euincitur primo ex textu *in l. Deo nobis C. de Episcop. & Cler.*, vbi Glosa *in verbo hoc etiam* asserit, quod Pater (intellige etiam de matre) debeat filium monachum instituere, sicut non monachum, & quod hic succedat ab intestato, sicut non monachus; rursus *in eadem l.* §. *hoc etiam* subditur. *Sed necesse sit eis omnimodo, cum vltimam voluntatem suam, siue per scripturam, vel alio legitimo modo perficiunt, quartam quidem portionem secundum leges nostras eis relinquere*, vbi *Glosa in verb. quartam* asserit modo esse trientem, vel semissem, secundum quod sunt plures, vel pauciores filij, vt habetur *in auth. nouissima C de inoffic. testam.* Secundo euincitur ex ijs, quæ dicta sunt *tom.* 4. *sub tit. Contractus XI. de pign, & hypoth. disq.* 11. § 13. & 14. ad quæ vos remitto.

4 Si filia ante professionem renuntiauerit suis iuribus in fauorem tertij probabilius tenet renuntiatio.

Respondeo secundo, si eadem Catherina ante professionem legitimè disposuerit de omnibus iuribus suis tam paternis, quàm maternis per renuntiationem in fauorem tertiæ personæ, seu patrui sui ex parte patris probabilius est renuntiationem tenere in fauorem renuntiatarij, huncque pereunte matre succedere in legitima debita ex bonis matris, si mater in alijs bonis suis in fauorem aliorum disposuerit, si verò mater per vltimam voluntatem, nec alio modo legitimo disposuerit idem renuntiatarius succedat in omnem substantiam maternam. Consonat cum ijs, quæ diximus *eod tom* 4. *sub tit. Contractus XI. de pign, & hypotheca Disq II.* §. 14. *num.* 4. *& seqq.* Ratio ex eo deducitur, quia huiusmodi renuntiatio, si facta fuerit seruatis omnibus iuris solemnitatibus, tenet quidem in ordine ad legitimam quoad illa bona materna, quandoquidem cum illud ius, quamvis sit solummodò de futuro, quia tamen est radicatum, cum eadem filia nascente nascatur, & sit iure naturali debitum *l. cum ratio ff. de bon. damn. cap. si pater de testam. in* 6 tribuit plenam facultatem renuntiandi ei, cui tale ius incumbit. Vide ea, quæ diximus *d. tom.* 4. *Disq. II.* §. 13. *à num.* 6. *ad* 8.

---

§. VI.

An stante statuto, quod mulier nequeat fraudare suos descendentes vtriusque sexus, sed eisdem relaxare totam suam hæreditatem possit eadem extante vna tantum filia, eademque professa de bonis suis pro libertate disponere.

SVMMARIVM.

Refertur ratio dubitandi fundata in Statuto Nouaria. 1.
Sententia asserens in illa hypothesi posse Matrem libere disponere. 2.
Dempta illa septima parte, de qua potest disponere ad pias causas non potest fraudare filiam, quamuis professam in Religione capaci. 3.
Satisfit rationibus oppositis. 4.

1 Refertur statutum Nouariæ, & ratio dubitandi in casu particulari.

DISQVISITO IV. In Prouincia Nouariensi cautum est ex iure municipali, quod mulier non possit iure testamenti, donationis causa mortis, nec aliquo contractu, siue iure fraudare suos descendentes vtriusque sexus successione eius bonorum & dotis, sed teneatur libere, & absolute illis dimittere, & relaxare totam suam hæreditatem, & omnia sua bona salua solum facultate disponendi de septima parte ad pias causas cum clausula irritante in casu transgressionis, & vt latius ex statuto, quod extat *sub rubrica, vt mulier non possit fraudare filios fol* 59 Hoc supposito Seia contraxit successiue duo matrimonia; & ex primo suscepit vnicam filiam; ex secundo nullam suscepit, nec vlla subest spes, quod sit susceptura. Filia ex primo matrimonio ingressa est Religionem, in eaque emisit professionem; quo stante contendebat eadem Seia per vltimam voluntatem disponere de bonis suis patrimonialibus, & dotalibus pro sua libertate in alias personas ab eadem filia, seu monasterio, in quo illa professa est. Quæsitum fuit, an iustè, & legitimè possit, seu potuerit eadem Seia de illis suis bonis in alias personas disponere, an vero teneretur disponere in fauorem filiæ, seu monasterij dempta illa septima parte, de qua ius municipale facultatem tribuit ad pias causas disponendi?

Neothericus quidam Doctor in hac facti serie consulebat, quod mater posset de omnibus suis bonis pro libertate disponere

2 *Sententia asserens in illa hypothesi posse matrem de illis bonis libere disponere.* nere, ex motus ratione, quod vis dicti statuti non videatur se extendere ad hunc casum, in quo proprie, & secundum naturalem sensum verborum verificari nequit ratio huius dispositionis, quia in effectu dos non relaxaretur filiæ, nec bona eiusdẽ vxoris, sed monasterio, quod succederet in persona eiusdem filiæ. Addebat, quod ius illud municipale tanquam correctorium, & exorbitans debeat strictissime interpretari arg. *textus in c. 1. §. ille vero de filijs presbyt. in 6. Glosa fin. in l. beneficium ff. de const. Princip.*, quod præcipuè verificatur in hac hypothesi, in qua dispar est ratio, quando mater debet instituere filiam liberam, ac quando debet instituere professam; nam eidem graue non est instituere filiam, in quam fertur naturali propensione, est autem grauissimum debere instituere extraneum nempè monasterium, versus quod nulla naturali fertur propensione. Nihilominus

3 *Non potest fraudare filiam quãtumvis professam.* Respondeo, dempta illa septima parte, de qua potest disponere ad pias causas non posse stante illo statuto fraudare filiam, quantumvis professam in monasterio bonorum capaci. Ratio ex eo deducitur, quià professio per fæminam illam emissa in Religione non eximit matrem ab onere ipsam instituendi saltem in legitima attento iure communi iuxta textum *in l. Deo nobis §. hoc etiam C. de Episc., & Cleric.*, quinimmò ex eodem textu, si mater nihil disposuerit, filia, quantumvis professa succedit in tota substantia matris, ergo nec eadem professio filiæ in monasterio capaci poterit eximere matrem ab instituenda eadem filia, & non fraudandi ipsam quoad totam hæreditatem dempta illa parte septima, in qua eodem iure municipali permittente potest disponere ad pias causas. Consequentia probatur, quià ius municipale in ijs, in quibus expressè non disponit interpretari debet ad normam iuris communis, vt sunt vulgatissima iura *Ioannes de Immola l. si verò §. de viro ff. sol. matrimon., Alexander cons. 107. perspectis nu 6. & 7. verb. confirmatur lib. 5.* præcipuè, si in eo, in quo disponit, discordet ab eodem iure communi.

4 *Satisfit rationibus oppositis.* Ad rationes, quæ ex aduerso per Neothericum illum afferebantur, facile erit ex mox dictis respondere; statutum enim nihil disponit circa qualitatem filiæ professæ, vel non professæ, vndè hæc qualitas omissa reduci debet ad terminos iuris communis, secundum quos æque mater debet instituere filios, seù filias, siuè fuerint monaci, & moniales, siue non fuerint tales; vnde bene dicit hic doctor, quod vis huius statuti secundum se non trahatur ad eandem filiam professam, seù ad monasterium in persona ipsius, trahitur tamen ad eandem etiam, vt professam ex vi iuris communis *in d. l. Deo nobis §. hoc etiam C. de Episcop., & Cleric.* cum aliter non disponat illud ius municipale; Neque obesse potest, quod illa dos, seu hæreditas materna non relaxaretur filiæ, cum ipsa ratione professionis sit incapax successionis in persona propria, sed monasterio, & quod non præsumendum sit, quod mater voluerit ex inclinatione naturali instituere monasterium, quod respectu illius habetur pro persona extranea, vnde esset graue respectu eiusdem priuari potestate rationa monasterij instituendi quemcunque voluerit, cum ad illud non habeat naturalem propensionem; Non esset autem graue istam priuari tali potestate ratione filiæ, si illa in persona propria posset succedere propter naturalem propensionem, qua in eandem filiam fertur; Non, inquam, obesse potest, quià, cum monasterium induat ipso iure, si fuerit capax dominij, & bonorum, personam filiæ professæ, & omnia iura eiusdem, in nulla consideratione à iure habetur, quod hæreditas, seù dos relaxetur, seù sit relaxanda monasterio, cum hoc succedat in persona eiusdem filiæ, cæteroqui in nullis bonis monasterium succederet parentibus professorum ab intestato, quod stante iure communi omnino falsum est, & cum ius municipale Nouariense quoad hoc nihil specialitèr disponat, reduci debet ad ius commune. Ad illud, quod subditur, facilis etiam est responsio, quià filia illa professa, seù monasterium in persona ipsius non succederet ex præsumpta voluntate matris, quia etiam ipsa nolente succederet, sed ex dispositione iuris, quod omninò independens est à voluntate præsumpta eiusdem matris.

---

§. V.

An primo matrimonio non consummato vxor transiẽs mortuo altero coniuge ad secundas nuptias teneatur reseruare filijs antecedenter ad illud primum matrimonium susceptis bona, quæ à marito prædefuncto liberalitèr accepit.

SVMMARIVM.

Exponitur status disquisitionis. 1.
Rationes suadentes vxorem binnubam posse de illis bonis libere disponere. 2.
Vxor binnuba tenetur bona illa filijs prioris mariti quantumvis non susceptis constante matrimonio reseruare. 3.
Soluuntur rationes opposita. 4.

Dis-

1 Pactum in his terminis.

Disquisitio V. Diu vixerat in concubinatu Meuius cum Caia, ex qua fornicarie progenuit nonnullos filios, & filias; posteà tacti dolore cordis intrinsecus resipiscentes ab illo inordinato concubitu per verba de præsenti seruatis omnibus iuris solemnitatibus contraxerunt ad inuicem matrimonium, quod non consummarunt. Prædecedente deinde Meuio, qui bona plurima titulo liberali Caiæ contulerat, eadem Caia ad secundas nuptias conuolauit cum Federico. Quæsitum hic fuit, an eadem Caia teneretur bona, quæ a Meuio liberaliter acceperat, reseruare filijs habitis antecedenter, ac matrimonium contraheret cum ipso Meuio, an vero de illis posset pro libertate disponere, cum illi filij non dicantur filij prioris matrimonij, quandòquidem fuerunt habiti, antequam illud contraheretur.

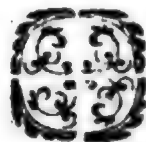
2 Rationes suadentes posse vxorem binnubam de illis bonis pro libertate disponere.

Videtur absolutè dicendum non teneri reseruare, sed posse pro libertate disponere de illis bonis, quandòquidem textus *in l. fœmina C. de secundis nuptijs* disponens, quod vxor binnuba teneatur reseruare filijs bona, quæ à priori coniuge titulo liberali, & lucratiuo susceperat, loquitur expressè de filijs prioris matrimonij Ibi *Fœmina, quæ susceptis ex priori matrimonio filijs*, vndè non est trahendus ad filios, qui non fuerunt suscepti constante eodem matrimonio primo, cuiusmodi sunt illi, de quibus loquimur in præsenti, præcipuè cum huiusmodi textus sit pœnalis, qui proptereà rigorosè sumendus est, nec extendendus vltrà quod verba, quibus conceptus est, formaliter sonant. Nihilominus

3 Vxor binnuba tenetur bona illa filijs prioris mariti reseruare.

Respondeo, adhuc Caiam in ea hypothesi teneri reseruare filijs prioris mariti, quantumvis susceptis non constante adhuc matrimonio bona illa, quæ à Meuio priori marito liberaliter consecuta fuerat *Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c. 11. n. 392.* Ratio ex eo deducitur, quià filij licet ex fornicario concubitu progeniti per subsequens matrimonium inter parentes ipsorum, legitimantur, ac ita habentur, ac si fuerint habiti ex eodem matrimonio, quià subsequens matrimonium omnia antecedentia purgat per ea, quæ pluribus allegatis asserit *Laiman tract. 10. part. 3. c. 5. nu. 2., & alij communiter*, vnde merito *Paulus de Castro in l. generaliter §. cum autem C. de instit., & substit.* docet nomine filiorum legitimorum venire legitimatos per subsequens matrimonium, quià hæc legitimatio fingit retro, quia naturam imitatur *Baldus in l. in testamento q. 9. C de testam mil.*, & sic legitimatus consequitur feudum Patri, eiusque filijs legitimis à Principe concessum *Baldus, & Andreas Iser in §. naturales, si de feud. fuer. controu. inter Dominum, & agnat. Abbas in cap. innotuit col. penult. de elect. & in cap. tanta col. 2. qui filij sint legit. Iason cons. 168. n. 6. vol. 4.*, ergo non est, cur per matrem binnubam non sit illis reseruanda illa bonorum proprietas, præcipuè cum sic legitimati dicantur vere legitimi, & comprehendantur in dispositione loquente de filijs legitimè natis *Castrensis cons. 180. nu. 5. lib. 1.*, quod adeo verum est, vt sic legitimati efficiantur sui, siue ante natiuitatem eorum alij legitimi superfint, siue superueniant, & post nascantur *Angelus de Perusio c. 7. Comes Brandisius num. 5. vers. primus modus, & plenius cons. 20. Simon. de Quarara*, vbi quod lex allicit homines, vt concubinam in vxorem ducant, vt filij legitimi fiant, & hoc tam de iure ciuili, quàm canonico approbatur.

Restat modo ad aduersantia respondere, & quidem facile ex doctrina *Castrensis d. cons. 180. nu. 5 lib. 1.* obiectum eluditur, quandòquidem legitimatio per subsequens matrimonium ita operatur, vt talis legitimatus dicatur verè legitimus, & comprehendatur in dispositione loquente de filijs legitimis, nec ille textus potest dici absolutè pœnalis, cum sit fauorabilis filijs; Neque in hoc audiendus est *Ludouicus de Surdis de natur. liber in quarta particula de legitim. effectu in 3 quæst. cui adhærent Berous cons. 168. num 8. lib. 2. Alexander cons. 5. attentis narratis per tot. lib 7.* dum asserit, quod legitimatio per subsequens matrimonium non faciat, quod taliter legitimatus dicatur natus legitimus, neque ex legitimo matrimonio, quia qualitas iuncta verbo, vel participio intelligitur secundum tempus verbi, vel participij, ideo non caperet ea, quæ disponuntur solum in fauorem legitimè natorum, & ex legitimo matrimonio; hic autem dispositio loquitur tantum de legitimè natis, & ex legitimo matrimonio; Non, inquam, audiendus est, quia, vt bene notat *Apostilla ad Alexandrum d. cons. 5. lib. 7. in verbo contrariam* DD. sic loquentes nituntur in solo rigore verborum contra mentem disponentis, qui voluit solummodò tollere legitimationes insolitas cum clausulis inordinatis, non autem dispositionem iuris communis, secundum quam legitimatus per consequens matrimonium habetur pro legitimo. 4 Soluuntur rationes oppositæ.

§. VI.

§. VI.

An, si maritus in suo testamento aliquid vxori reliquerit data etiam licentia transeundi ad secundas nuptias, hæc amittat relictum, aliasque pœnas iuris subeat, si secundo nubat intra annum luctus.

SVMMARIVM.

Exponitur status difficultatis. 1.
Cessant pœna secundo nubentium, quando coniux superstes secundo nubit ex facultate coniugis prædefuncti. 2.
Sententia asserens incurrere pœnas nubentium, siue intra annum luctus, siue extra. 3.
Contraria sententia exponitur. 4.
Probabilius stante tali facultate euitat omnes pœnas. 5.
Satisfit rationibus oppositis. 6.

1 Factum in suis terminis.

DISQVISITIO VI. Titius coniux Caiæ in proximo mortis periculo constitutus condito suo vltimo testamento aliquid liberaliter concessit eidem Caiæ vxori suæ data eidem facultate transeundi ad secundas nuptias, & deinde occubuit. Caia prædefuncto eodem Titio marito suo non expectato anno luctus ad secunda vota transijt cum Sempronio. Hic quæsitum fuit, an ob festinatum illum transitum Caiæ ad secundas nuptias amiserit legatum ipsi relictum in suo vltimo testamento à Titio, & an subierit alias pœnas contra secundo nubentes non solum intra annum luctus, sed etiam eodem elapso, non obstante facultate habita à priori marito secundo nubendi.

2 Cessãt pœnæ secundo nubentiũ, quando coniux superstes secundo nubit ex facultate coniugis prædefuncti.

Pro notitia suppono, tanquam certam doctrinam alibi traditam cessare pœnas secundo nubentium, quandò coniux superstes secundo nubit ex facultate expressa coniugis prædefuncti, vt late probat *Baldus in l. filium quem habentem num. 8. C. famil. Ercisc. & in l. 1. sub n. 6. C de secundis nuptijs Rolandus à Valle cons. 62. nu. 28., & cons. 91. nu 20, Carpanus ad Statut. Mediolani c. 3. nu. 23., Andreas Gail. pract. obser. lib. 2. obseru. 98. nu. 18., Gutierez de matrim. c. 109. num. 56., Marta de succes. part. 2. q. 2. art. 1. nu. 6., Borellus tom. 3. tit. 2. n. 60., Sanchez lib. 7. disp. 89. n. 49*, & nos etiam late docuimus *sub hoc eod. tit. Contractus XV. de matrimon IV. pranot. 5. sub assert. vlt. versi. disputans q.*, vbi etiam respondimus ad ea, quæ ex aduerso possunt obijci. Difficultas solummodò in præsenti est, an, si vxor habita facultate à priori marito secundo nubendi transierit ad secundas nuptias festinanter, hoc est intra annum luctus non solum amittat id, quod ipsi relictum est in testamento per priorem maritum, sed etiam subijciatur alijs iuris pœnis aduersus secundo nubentes.

Baldus *in l. 1. C. de secundis nuptijs, & cons. 288. lib. 3. Angelus cons. 306. Simon de Pratis cons. 117. n. 30.* sustinent non obstante illa licentia prioris coniugis Caiam secundo nubentem intra annum luctus amittere illud relictum in testamento, & subire alias pœnas iuris aduersus secundo nubentes tam intra annum luctus, quàm eodem elapso. Rationem ex eo deducunt, quia licet per secundas nuptias præcisè habita facultate à priori coniuge nulla eidem inferatur iniuria, quià hæc scienti, & consentienti non infertur, infertur tamen per easdem secundas nuptias festinanter initas hoc est intra annum luctus, quià concedens præsumitur concedere ad tempus, pro quo sine dedecore consueuerunt vxores secundo nubere, non cum illa festinatione, quæ neglectum præfert prioris mariti, & auersionem ab eodem, quinimmò quoad relicta in vltimo testamento est efficax præsumptio, quod eà non contulisset, si cognouisset transitum ita festinatum.

3 Sententia Baldi vxorem nubẽtem intra annum luctus non obstãte tali licentia incurrere omnes pœnas contra nubentes intra annũ luctus, & eo elapso.

Contrarium expresè sentiunt *Sanchez de matrimon. lib. 7. disp. 89. nu. 50. Paulus in l. filium quem nu 3. in princip. C. fam. Ercisc. Decius rub. C de secundis nuptijs nu. 8. Ripa l. fœmina in princip. q. 13. n 27. in noua edit. C. eod. tit. Garronis C. de secundis nuptijs in noua edit. l. 1. num. 81., & seqq.* Mouentur potissimum ea ratione, quia secundo nubere secundum se non est delictum, sed in tantum est delictum, in quantum est cum festinatione, quod vtique cessat stante licentia primi mariti ad secundo nubendum. Deindè asserunt, quod tota ratio, ob quam subesse deberet vxor sic festinanter transiens ad secunda vota, esset propter delictum illius festinationis, sed omnes pœnæ propter delictum festinationis modo sublatæ sunt per ius canonicum, adeòque &c. Quid ergo concludendum?

4 Contraria sententia exponitur.

Respondeo, probabilius esse, quod stante tali facultate vxor binnuba etiam intra annum luctus eximatur à pœnis iuris, adeòque, quod acquirat relictum in testamento, & non teneatur reseruare filijs prioris matrimonij eà, quæ liberaliter à primo marito antecedenter acceperat, ità DD. omnes præallegati pro secunda sententia, à quibus non videtur dissentiri *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 11. nu. 372. Boerius decis. 185. n. 27. Gutierez l. nemo potest num. 17. ff. de legat. 1., Perez lib. 5. ordin. t. 1. l. fin. ad fin.* Moueor potis-

5 Probabilius stante tali facultate euitat omnes pœnas.

tissimum ea ratione, quia posita licentia prioris coniugis transeundi ad secundas nuptias vxor binnuba per superius allegata evitat omnes pœnas, & dispositiones contra secundo nubentes, vnde in hac hypothesi tota ratio, cur non evitaret, esset, quia nuberet sine licentia, cum non præsumatur primus coniux concessisse facultatem ad ita festinanter nubendum, hoc est intra annum luctus; sed hæc ratio nihil penitus evincit, quia, ex quo facultatem dedit secundo nubendi, supponitur se conformasse dispositioni iuris prævalentis, quod est ius canonicum, secundum quod permittuntur secunda connubia etiam intra annum luctus, & quidquid aliter est dispositum in iure civili, irritatum supponitur.

6 Satisfit rationibus oppositis. Ex quibus habes, quid respondeas ad ea, quæ ex adverso opponuntur. Dic etenim, quod quamvis illa festinatio ad secundas nuptias intra annum luctus secundum se referat maiorem quandam iniuriam, & aversionem à priori coniuge prædefuncto, stante tamen facultate à priori coniuge habita cessat hæc iniuria, quia prior coniux per talem facultatem supponitur se conformasse dispositioni iuris.

§. VII.

An mater binnuba, quæ de licentia prioris coniugis transijt ad secunda vota teneatur reseruare filijs prioris matrimonij ea, quæ ex legis decreto, vel ex successione filij alterius coniugis prædefuncti adepta est.

SVMMARIVM.

Refertur status quæstionis. 1.
Sententia asserens non teneri reseruare cum suis rationibus. 2.
Si fuerint bona per testamentum à filio relicta matri, non tenetur hæc filijs prioris matrimonij ea reseruare. 3.
Etiam si filius reliquerit matri, vel per modum legati, vel fideicommissi. 4.
Etiam si filius, qui instituit, prædecesserit ante secundas nuptias matris. 5.
Si mater successerit filio ab intestato in ijs, quæ ipse filius habuit à Patre, tenetur ea reseruare filijs prioris matrimonij. 6.
Si mater successit filio ex præscripto legis non tenetur ea reseruare. 7.

DISQVISITIO VII. Dictum est in præcedentibus, quod vxor vidua transiens ad secunda vota cum facultate à priori coniuge prædefuncto acquirat pleno iure omnia, quæ ex ipsius liberalitate consecuta fuerat, adeò vt non teneatur illa filijs prioris matrimonij reseruare. Modo suppono, quod eadem vxor, vel ex legis decreto, vel ex successione filij alterius coniugis prædefuncti fuerit assecuta. Quæritur iam, an ratione talis facultatis habitæ à priori marito eximatur ab onere hæc etiam reseruandi filijs prioris matrimonij, an vero illa etiam teneatur reseruare, nisi facultatem etiam habuerit transeundi ad secundas nuptias à filijs eiusdem primi matrimonij. 1 Status quæstionis expositus.

2 Sententia asserẽs nõ teneri reseruare cũ suis rationibus. Communius docent non teneri vxorem habita facultate secundo nubendi à priori coniuge reseruare filijs prioris matrimonij ea, quæ vel ex legis decreto, vel ex successione filij consecuta est. Rationem ex eo desumunt, quia omnes DD. loquentes de exemptione ab huiusmodi dispositionibus pœnalibus ratione facultatis habitæ à priori marito loquuntur generatim, & indiscriminatim, qui propterea intelligendi sunt sine vlla restrictione.

Vt clarius hac in re procedamus plura distinguenda sunt, & primo videndum est, an ea, in quibus vxor binnuba successit in filij prædefuncti bonis fuerint eidem à filio prædefuncto per vltimum testamentum relicta, quatenus eadem fuerint ab ipsomet filio à Patre acquisita. Secundo, an eidem matri binnubæ fuerint delata ex bonis filij ab intestato. Tertio, quatenus fuerint eidem delata ex legis dispositione, vel alijs modis. Nonnullæ distinctiones aptæ ad dissolutionẽ quæsiti.

3 Si bona fuerint per testamentũ à filio relicta matri, quãvis sint bona paterna, nõ tenetur mater binnuba ea reseruare filijs prioris matrimonij. Respondeo primo, si bona fuerint per testamentum relicta à filio matri, quamvis filius testator habuerit à Patre in successione cum reliquis filijs, mater binnuba non tenetur eadem reseruare filijs prioris matrimonij, sed potest pro libertate disponere *Garronis auth. ex testamento in noua edit. num. 11. & seqq. C. de secundis nuptijs, Antonius Gabriel 3 tom. commun. opin. lib 3. tit. de secundis nuptijs concl 3. n. 20. Sanchez de matrimon. lib. 7. disp. 89. n. 41.* Ratio ex eo deducitur, quia mater sic instituta à filio in suo vltimo testamento capit illa bona instar cuiuscunque extranei hæredis instituti per textum *in d. auth ex testamento C. de secundis nuptijs*, ergo, sicuti extraneus succedit plene in proprietate, & vsufructu bonorum sibi per testamentum relictorum, ita & parens binnuba instituta à proprio filio; Neque illi matri binnubæ obesse possunt secundæ nuptiæ, quatenus hæ, sicuti impediunt plenam successionem quoad bona relicta à Patre, seu marito prædefuncto, ita etiam impediant successionem plenam quoad bona relicta à filio prædefuncto; sicuti enim per illum transitum ad secundas nuptias irrogatur quo-

quodammodo iniuria parenti, seu marito prædefuncto, ita per eundem irrogetur iniuria filio, à quo mater illa bona consecuta est; Non, inquam, obesse possunt, quia, cum textus consideret bona à filio relicta matri, tanquam bona eidem relicta ab extraneo, vel tanquam si esset extranea instituta, nullo modo respicit secundas nuptias; non etenim hæc dispositio innititur remissioni filij, sed innititur successioni parentis instar cuiuscunque extranei.

4 Etiam si filius reliquerit matri, vel per modũ legati, vel fideicommissi.

Amplia primò hanc responsionem, vt procedat, quantumvis filius ea bona reliquerit matri, vel per modum legati, vel fideicommissi, prout habetur *in d. auth. ex testamento § hic nos vers. si igitur*, vbi sic legitur *Ita & matri relinquens, siue institutionem, siue legatum*. Secundo etiam si reliquerit per codicillum, siue donatione causa mortis *Antonius Gabriel tom. 3. commun opin. lib. 3. tit de secundis nuptijs concl. 3. nu. 10. Antonius Gomez lib. 15., Tauri nu. 1. Matienzo lib. 5. recopil tit 1. l. 3 glos. 2 n. 15.* quia in his omnibus verificatur, quod mater succedat ad instar extranei.

5 Etiam si idẽ filius, qui instituit prædecesserit ante secũdas nuptias matris

Hic solum remanet difficultas, an ea, quæ dicta sunt in hac responsione, procedant tantum, quando filius, qui matrem instituit, instituit, & prædecessit post transitum eiusdem matris ad secundas nuptias, an vero etiam, quando instituit, & prædecessit ante easdem. Baldus *in l. maternum. 4. C. ad Senatu consul. Tertul.* asserit tantum procedere, quandò instituit, & prædecessit post transitum matris ad secundas nuptias, nam quando instituit, & prædecessit ante tales nuptias non præsumitur relicturus, si præuidisset easdem futuras, quinimmò, cum tunc quando instituit, & prædecessit, nondum fuerit illata iniuria, ea non supponitur remissa. Nihilominus propter rationes mox adductas tenendum est, ea procedere, quantumvis filius, qui instituit, prædecesserit ante secundas matris institutæ nuptias, quandòquidem textus deobligans matrem à reseruatione illorum bonorum alijs filijs prioris matrimonij, ipsamque constituens absolute dominam non innititur remissioni filij instituentis, sed successioni quasi personæ extraneæ.

6 Si mater successerit filio ab intestato tenetur reseruare filijs prioris matrimonij.

Respondeo secundo, si mater successerit ab intestato filio prioris matrimonij in ijs, quæ ipse filius habuit à Patre prædefuncto, tenetur, si transeat ad secunda vota, illa reseruare filijs prioris matrimonij. Expresè probata fuit hæc responsio *sub hoc eod. tit. Contractus XV. de matrimon. IV. Praenot. 5. sub assert. 2. vers. secundum est, an coniux binnubus* per iura, & DD. ibi allegatos, ad quæ vos remitto ne iam cantata recitem. Si autem inquiras, cur teneatur reseruare ea, in quibus successit ab intestato filio, non autem quoad ea, in quibus successit ex testamento; facile dignosces discrimen, quia in successione ex testamento succedit perinde, ac si esset persona extranea instituta, quod non militat, quando succedit ab intestato.

7 Si mater successit filio ex præscripto legis habita facultate à priori marito nõ tenetur reseruare.

Respondeo tertio, si mater successerit filio ex præscripto legis, & transierit ad secunda vota habita facultate à priori marito probabilius est etiam non teneri eadẽ bona, quæ ex successione filij acquisiuit, reseruare filijs prioris matrimonij, quantumvis ab eisdem facultatem non habuerit secundo nubendi. Expresè colligitur *ex auth. de nuptijs n. 35. §. sed hoc quidem de his in fin* vbi sic legitur. *Quod enim ex lege datum est lucrum priuatus auferre modis omnibus non valebit*; non enim requiritur aliorum filiorum consensus, vbi lex plene disponit sine vlla restrictione. Intellige tamen semper existente consensu prioris coniugis; non enim agitur de præiuditio filiorum, sed quasi de bonis paternis, quibus cessit ipse pater consentiens.

---

§. VIII.

An vxor per transitum ad secundas nuptias amittat proprietatem secundæ partis augmenti dotis, quam elegit ex vi statuti tribuentis eidem, vel vsumfructum totius augmenti, vel dimidium proprietatis eiusdem.

SVMMARIVM.

Status controuersia expositus. 1.
Rationes suadentes teneri medietatem augmenti reseruare filijs. 2.
Probabilius non tenetur illam medietatem augmenti reseruare. 3.
Soluuntur rationes opposita.

1 Status cõtrouersiæ expositus

DISQVISITIO VIII. Suppono in primis, quod iure, vel consuetudine cautum sit, quod etiam post obitum mariti vxor superstes retineat, quoad vsque vixerit, augmentum dotis sibi factum per priorem maritum. Suppono secundo, quod alicubi, vel consuetudine vigeat, vel statuto cautum sit, quod mulier superstes habeat potestatem sibi eligendi, vel vsumfructum plenum prædicti augmenti, vel medietatem eiusdem augmenti etiam quod proprietatem relicto in cæteris ipso augmento. His suppositis Caia vxor Titij prædefuncti, quæ ab eodẽ augmentum acceperat omisso plene vsufructu prædicti augmenti sibi elegit medietatem eiusdem ex vi statuti, vel consuetudinis sibi hanc facultatem tribuentis;

tis; & successiuè transijt ad secundas nuptias cum Theodorico. Hic orta est controuersia, an per transitum ad illas secundas nuptias amiserit illam proprietatem dimidiæ partis augmenti, quam elegerat ex vi illius consuetudinis, vel statuti.

2 Rationes suadentes teneri medietatem augmenti reseruare filijs. Gaillus *obseruat. for. lib. 2. obseruat.* 98. *num.* 6. asserit dispositiones pænales præcipuè *in d. l. fœmina C. de secundis nuptijs* procedere in omni lucro à priori coniuge proueniente, siuè illud proueniat, vel ex consuetudine, vel ex statuto, vel ex concessione eiusdem coniugis prædefuncti, quod etiam innuisse videtur *Couarruuias de spons. part.* 2. *c.* 3. §. 9. *num.* 8. ex quibus clarè deducitur, quod, quantumvis medietatem illius augmenti quoad proprietatem vxor superstes acquisierit, illam amittat per transitum ad secunda vota. Accedit id, quod asserit *Gutierrez de matrimon. c.* 109. *num.* 38 *vers. Ego hanc sententiam in fin.* nempè, quod, si ex statuto, vel consuetudine permissum sit vxori superstiti, vel retinere arrhas, vel sponsalitiam largitatem, hæcque relictis arrhis eligerit sponsalitiam largitatem, teneatur ipsam filijs prioris matrimonij reseruare, sicuti si elegerit arrhas omissa sponsalitia largitate teneretur easdem ipsis reseruare, quia, quidquid ex facultatibus prioris coniugij sponsalium iure, quidquid etiam nuptiarum solemnitate percepit sic disponente iure *in d. l. fœmina C. de secundis nuptijs* tenetur quoad proprietatem filijs eiusdem coniugij conferre, prout etiam habetur *in auth de donatione eod. tit. lib. 3. for Antonius Gomez in l. 15. Tauri n. 5., & Matiengo lib. 3. glos. 2. nu. 4 tit. 1. lib 5. noua collectionis.* Nihilominus

3 Probabilius non tenetur illam medietatem augmenti reseruare. Respondeo, probabilius in data hypothesi non teneri reseruare illam medietatem filijs prioris matrimonij, sed posse de illa pro libertate disponere. Ita nonnulli suppresso nomine apud *Ioannem Angelum Bossium de matrimon. contract. c. 11. nu.* 334. Rationem potissimum ex eo desumo, quià ad retinendum, & gaudendum vsufructu talium bonorum, quæ consecuta est titulo augmenti dotis habet plenum ius, & quantumvis transeat ad secunda vota, non impeditur ab illo retinendo, ergò stante consuetudine, vel statuto, quod possit, vel vsumfructum retinere illorum bonorum, quæ habet titulo augmenti dotis, vel medietatem proprietatis eorundem dimisso in reliquis vsufructu eligere, si illam medietatem eligerit poterit retinere, de eaque pro libertate disponere, quantumvis transierit ad secunda vota. Non acquirit titulo lucratiuo. Consequentia probatur, quià in primis illam medietatem non acquisiuit præcisè titulo lucratiuo, sed titulo oneroso per commutationem scilicet illius vsufructus totalis, ad quem plenum ius habebat cum illa medietate bonorum. Deindè denegari non potest, quin stante illa consuetudine, seù statuto per illam electionem medietatis proprietatis facta fuerit proprietaria, illamque habeat iure proprio, sicuti haberet vsumfructum, si illum elegisset, illamque proprietatem habet alio titulo à liberalitate, cum habeat titulo commutationis, & licet vsusfructus, cum quo commutatur illa proprietas, sit etiam titulo liberalitatis, quià tamen ille supposita collatione integro iure debetur, potest commutari, & sic cum commutatio fieret per desertionem vsusfructus fiet titulo oneroso.

Ad rationes, quæ ex aduerso afferebantur, dicendum est iuxtà mox dicta, quod ea, quæ proueniunt à priori coniuge vxori superstiti titulo lucratiuo, siuè proueniant ex consuetudine, vel statuto, vel donatione amittantur per transitum ad secunda vota, non sic ea, quæ proueniunt titulo oneroso statuto, vel consuetudine permittente illum titulum onerosum. Ad illud, quod subditur ex *Gutierez loc. cit.* dicendum est, disparem omninò esse rationem, quandòquidem, tàm sponsalitia largitas, quàm arrhæ ex dispositione iuris ammittuntur per transitum ad secundas nuptias, vnde quodcunque vxor elegerit, cadit sub dispositione iuris vetantis acquiri per vxorem binnubam quoad proprietatem; vndè non fit commutatio per electionem illam alterius partis alicuius, quod debeatur etiam stante transitu ad secundas nuptias, vndè non fit commutatio cum amissione, cum neutrum debeatur; in nostra autem hypothesi facta fuit commutatio cum aliquo debito etiam stante illo transitu ad secundas nuptias, adeoque &c. 4 Soluuntur rationes oppositæ.

---

§. IX.

An in suppositione, quod illam medietatem proprietatis per transitum ad secundas nuptias amitteret vxor, eandem etiam amitteret, si filij concessissent, vt liberè haberet, & de illa disponeret.

SVMMARIVM.

Casus particularis expositus. 1.
Sententia Thesauri asserentis non obstante illa facultate amittere. 2.
Stante illa concessione facta per filios matri eadem mater non priuatur proprietate illius augmenti per transitum ad secundas nuptias. 3.
Soluuntur rationes oppositæ. 4.

DISQVI-

1 Pactum in casu particulari. DIsquisitio IX. Supponamus aduersus ea, quæ diximus in præcedenti disquisitione, quod vxor transiens ad secundas nuptias medietatem illam proprietatis, quam ex dispositione iuris municipalis, vel consuetudinarij elegerat pro vsufructu, amitteret, & deindè etiam vlterius supponamus, quod filij prioris matrimonij illius augmenti proprietatem concesserint matri ea conditione, seù clausula, vt liberè haberet, & de illa faceret, quidquid vellet. Hic iam quærimus, an vxor illa per transitum ad secundas nuptias illam amitteret.

2 Sententia Thesauri asserentis non obstante illa facultate amittere augmentū. Thesaurus *qq. forens. lib. 1 q. 16. num 6, & 7.*, qui ità in facti contingentia asserit Iudicasse Senatum Pedamontanum, docet vxorem binnubam non obstante concessione illius augmenti facta eidem à filijs priuari proprietate illius augmenti, & pro hac sua opinione allegat *Rolandum à Valle cons. 95. num. 34., & seqq. lib. 1., & alios*. Rationem potissimum ex eo adducunt, quià illa concessio augmenti facta per filios non habet rationem remissionis, per quàm restauratur id, quod vxor sua culpa transiens ad secunda vota amisit, sed rationem conditionatæ donationis, & quidem relatiuè ad dispositionem iuris, si scilicet aliquid non commiserit, per quod ex dispositione iuris rem sibi concessam amittat, ad quam iuris dispositionem referenda est etiam illa particula *liberè* posita in illa concessione *arg. textus in leg. si quando C. de inoffic. test.*, ius autem disponit, quod per transitum ad secundas nuptias amittatur quodcunque liberalitèr acquisitum à priori coniuge. Nihilominus

3 Stante illa concessione mater non priuatur illa medietate proprietatis. Respondeo, stante illa concessione facta per filios matri per transitum ad secundas nuptias eandem matrem non priuari proprietate illius augmenti *Baldus in auth. ex testamento C. de secundis nuptijs*. Ratio ex eo deducitur primò, quià illa concessio augmenti facta per filios mortuo Patre matri habet vim donationis, & quasi institutionis eiusdem matris in illo augmento, præcipuè cum facta sit cum pleno iure liberè disponendi, & alienandi quomodocunque voluerit, sed in ijs, in quibus mater instituta est à filijs per expressam eorum voluntatem plenè successit, nec per transitum ad secundas nuptias illa amittit per ea, quæ suprà commendauimus, quinimmò etiam in ijs, in quibus est donataria *Antonius Gomez. l. 15. Tauri nu. 1. Matienzo lib. 5 recopilat. tit. 1. leg. 2 glos. 2. num 15.*, ergò &c., non enim video, cur si relictis per filios in vltima voluntate non priuetur per transitum ad secundas nuptias, eisdem sit priuanda, si relicta fuerint in vita per expressam ipsorum concessionem, seù donationem; secundo, quià eadem ampla concessio facta per liberos matri debet aliquid operari in quocunque statu supra id, quod iura disponunt, cum sit concessio illimitata, & absoluta sine vlla penitus restrictione, quæ non alligatur conditioni, nec statui, nec tempori, quinimmò illa bona eximit à dispositione iuris, cum iura respiciant tantum indemnitatem filiorum prioris matrimonij, cui possunt ipsi filij cedere, & renuntiare, ergò etiam in statu transitus ad secundas nuptias constituit eandem matrem Dominam, & proprietariam, non solum vsufructuariam, cum talis constituatur etiam à iure. Tertiò, quià per superius dicta per obitum prioris coniugis proprietas illius augmenti ipso iure deuoluitur ad filios, sicuti ad eosdem deuoluuntur omnia bona, quæ coniugi superstiti prouenerunt à liberalitate eiusdem Prioris coniugis prædefuncti, ergò, cum ipsi filij eandem per suam liberam concessionem transtulerint in matrem superstitem, & vtique sine aliqua restrictione, absolutè transtulisse censendi sunt cum pleno dominio. Demus iam, quod eadem mater superstes facta sibi illa concessione augmentum illud alienauerit, & posteà decursu temporis transierit ad secunda vota, & posteà quæro, an filij possint reuocare? quò iure? Nonne absolutè illis bonis cesserunt? Dicere deindè, quod cesserint sub tacita conditione *si non transierit ad secundas nuptias, non aliter, nec alio modo*, quinimmò præsumantur, quod in illa concessione se conformauerint dispositioni iuris, est quid gratis omninò dictum, quià, cum illa cessio dependeat omninò à libera voluntate eorum filiorum, & quidem pro quocunque statu, siuè in permanentia viduitatis, siuè in transitu ad alias nuptias, vtique sibi debent imputare, quod concessionem illam non restrixerint ad determinatum statum, cum propositum in mente retentum nihil operetur, & sicuti, quandò per vltimam voluntatem bona sua reliquerunt eidem matri sine vlla expressa limitatione intelliguntur absolutè reliquisse, adeovt nec relictum cessat, si mater instituta transierit ad secunda vota, ità quandò per expressam voluntatem cesserint illud augmentum sine vlla restrictione, intelligendi sunt absolutè reliquisse, adeovt etiam si transierit &c. non cesset &c.

Ad ea, quæ ex aduerso afferebantur, patet ex mox dictis quid respondendum; est 4 Soluuntur rationes oppositæ. etenim illa concessio absoluta, adeoque translatum est simplicitèr dominium in matrem cessionariam, & gratis confingitur illa conditio relata ad dispositionem iuris, cum supponantur absolute filij cedere cuicunque suo iuri, quod ipsi competit, seù ipsis competere potest, quod

clare eluceſcit ex eo, quod conceſſerint, vt libere poſſet diſponere; ly enim *libere* intelligitur quoad omnia, & ſic totalem liberationem denotat *Cravetta conſ.* 122. *n* 5. *Alexander conſ.* 96. *col.* 1. *lib.* 6. *Apoſtilla ad Butrium conſ.* 53. *in verſ. libere, Rolandus à Valle conſ.* 42. *n.* 20. *lib.* 1. *Menochius conſ.* 1. *nu.* 13., & excludit omnem obligationem, *vt in l. non dubito* §. *liberè autem ff. de capt. & poſtlim. reuerſ.*, *Valaſcus conſult. cap.* 23. *num.* 8., & ſic qui liberè aliquid habet, illud ab omni onere exemptum habere dicitur *Gloſa verb. libere in clement. dudum* §. *ſi verò de ſepult.*, *Menochius conſ.* 1042. *num.* 10., & eximit ab omni neceſſitatis obſeruantia, & ſolemnitate *Baldus c. quæ in Eccleſiarum col.* 2. *num* 4. *verſ. liberam de conſtit. Marcus Antonius de Amatis Marchia deciſ.* 53. *nu.* 3. *& ſeqq.*, & importat liberam, & abſolutam poteſtatem nulli legi ſuppoſitam *Carpcius caſ.* 80. *n.* 38 *Socinus conſ.* 170. *num.* 8. *lib.* 1. *Rolandus conſ.* 42. *nu.* 17. *lib.* 1. Accedit, quod conceſſio illa facta per filios matri eſt ad diſponendum ad quemcunque effectum voluerit cum clauſula *libere*, ergo etiam ex voluntate ipſorum ſibi præſtita poterit de illo augmento diſponere in ordine ad ſecundum matrimonium &c.

---

§. X.

An vxor teneatur reſeruare mulctam filijs primi matrimonij, qua Iudex condemnauit homicidam mariti agente eadem vxore, & proprio, & filiorum nomine.

S V M M A R I V M.

Caſus particularis propoſitus. 1.
Opinio Mainardi aſſerentis non teneri reſeruare illam mulctam filijs. 2.
Opinio Borelli volentis teneri eam filijs reſeruare. 3.
Si illa mulcta fuerit propter damna ſumptuum, & aliarum expenſarum reſeruanda eſt filijs prioris matrimonij. 4.
Si vero pro iniuria diuidenda eſt inter matrem, & filios. 5.
Conciliantur ſententiæ oppoſitæ. 6.

1 Caſus particularis propoſitus.

DISQVISITIO X. Occiſus fuerat per Caium Theodorus maritus Semproniæ, ex qua duos filios ſuperſtites reliquerat. Secuta nece mariti eadem Sempronia & proprio, & filiorum nomine egit coram Iudice contra homicidam, qui fuit à Iudice condemnatus in notabilem pecuniæ quantitatem pro damnis, & intereſſe dandam mulieri, quæ de facto eidem fuit ſoluta. Eadem Sempronia acquiſita illa pecuniæ quantitate tranſiuit ad ſecundas nuptias. Quæſitum hic fuit, an eadem Sempronia eandem notabilem pecuniæ quantitatem ſibi ſolutam ex condemnatione Iudicis teneretur reſeruare filijs prioris matrimonij.

2 Opinio Mainardi aſſerentis vxorē non teneri reſeruare filijs.

Mainardus *deciſ.* 77. *lib.* 3. aſſerit, Semproniam in ea hypotheſi non teneri illam quantitatem pecuniæ, quæ ipſi fuerat ſoluta ex condemnatione Iudicis, reſeruare filijs prioris matrimonij, ſed poſſe de illa pro libertate diſponere; atque pro ſua opinione refert deciſionem Senatus Tholotani. Rationem potiſſimum ex eo deducit, quia illa pecuniæ quantitas non eſt de bonis prioris coniugis, & actio, qua mulier illam acquiſiuit, non eſt rei perſecutoria, ſed pecunia illa eidem delata eſt in pœnam, & vindictam per textum *in l. quæſitum ff. de ſepulch. viol.*, ergo non tenetur illam filijs prioris matrimonij reſeruare.

3 Opinio Borrelli aſſerētis teneri eiſdē filijs reſeruare.

Ex aduerſo *Borellus in deciſ. tom.* 3. *tit* 2. *à n.* 91. *ad* 99. abſolute aſſerit, teneri reſeruare, ad quod multis rationibus mouetur, & primò, quia iura *in d. l. fæmina, & l. hac edictali C. de ſecundis nuptijs* decernunt in fauorem filiorum prioris matrimonij quidquid vxori ſuperſtiti obuenerit ex cauſa prioris viri. Quis autem ambigat bona illa obueniſſe eidem ex cauſa coniugis occiſi? Certe ſi occiſus non fuiſſet, illa eidem non obueniſſent. Secundò, quia ea, quæ intenduntur per actiones pœnales lite conteſtata, in bonis eſſe incipiunt *l. iniuriarum* 13. *ff. de iniurijs*, ergo & illa quantitas data mulieri in hac actione computabitur, tanquam in bonis. Tertiò, quia ius accuſandi, & proſequendi accuſationem tanquam licita competebat filijs, ergo eiſdē debetur, quod ex illa conſequitur. Quartò, quia, vel illa pecuniæ quantitas delata eſt vxori pro damno alimentorum, & conſequenter pro compenſatione eorundem, quæ à defuncto debebantur vxori, & filijs, vel pro ſumptibus medicinarum, aliarumque expenſarum in curatione defuncti, vel pro lucro, quod ceſſauit ob ceſſationem vitæ mariti defuncti, & occiſi; quocunque ex his titulis delata fuerit per tranſitum ad ſecundas nuptias, reſeruanda eſt filijs prioris matrimonij, quandòquidem, quandò eſt pro compenſatione alimentorem à coniuge prædefuncto debitorum, tunc cedit loco ſumptuum per eundem Patrem prædefunctum faciendorum, & ſic computantur pro bonis ipſius, quandò vero eſt pro ſumptibus medicinarum, & aliarum expenſarum factarum in curatione, vel pro lucro, quod ceſſauit ob mortem coniugis, tunc debetur filijs.

Reſpon-

4 Si illa mulcta fuerit propter damna sũptuum, & aliarũ expensarum reseruanda est filijs prioris matrimonij.

Respondeo, cum distinctione, vel etenim illa mulcta facta per Iudicem fuit propter damna sumptuum, medicinæ, & aliarum expensarum, quæ factæ fuerunt in curatione ex bonis viri prædefuncti, & tunc ipsam mater transiens ad secundas nuptias tenetur reseruare filijs prioris matrimonij, vel facta fuit non solum propter damna expensarum, & lucri cessantis, sed etiam pro iniuria, & tunc id, quod excedit lucrum cessans, & damna est diuidendum inter eandem matrem, & filios, atque tunc mater partem sibi contingentem ratione iniuriæ non teneretur reseruare filijs.

5 Si vero pro iniuria diuidenda est inter Matrem, & filios.

Consentit in vniuersum *Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. cap. 11. num. 351.* Ratio primæ partis ex eo desumitur, quia illud, quod insumptum fuit impensarum in illa curatione fuit ex bonis eiusdem coniugis prædefuncti, & id, quod lucri cessauit, cessauit ipsi. Rursus pecunia ratione illarum expensarum, & lucri cessantis quoad ius illam habendi, erat debita ipsi coniugi defuncto, & per consequens computatur tanquam in bonis illius, ergo est reseruanda per coniugem, quæ transiult ad secunda vota, filijs eiusdem. Ratio secundæ partis ex eo desumitur, quia per illam occisionem nedum iniuria illata est filijs prioris matrimonij, sed etiam vxori superstiti, ergo illa pecunia diuidenda est ad ratam ad proportionem iniuriæ vtrisque illatæ, & quoad partem sibi contingentem mater non tenebitur illam reseruare filijs, quandòquidem illa non est de bonis viri, sed ex acquisitis ex titulo ex persona propria, quæ læsa fuit; Neque obesse potest, si asseratur, quod vxor illam partem sibi contingentem acquisierit occasione viri; non, inquam, obesse potest, quia quamvis acquisierit occasione viri, non tamen acquisivit ex bonis viri, cum sit ob vindictam, & iniuriam propriam.

6 Conciliantur sententiæ oppositæ.

Ex quibus videntur posse conciliari sententiæ extremè oppositæ supra allegatæ iuxta distinctionem mox positam, quod si aliter procedant DD. à sensu nobis exposito standum est responsioni nostræ iuxtà modum explicatum.

---

§. XI.

An vxor pupillariter substituta à marito filio impuberi succedat etiam in bonis, quæ filius aliundè acquisiuit.

SVMMARIVM.

Status controuersia expositus. 1.
Mater pleno iure illa bona consequitur, nec tenetur reseruare filijs. 2.
Si ex testamento coniugis vxor aliqua bona consecuta fuerit, quæ non sint bona mariti, non tenetur ea reseruare filijs prioris matrimonij. 3.

Disquisitio XI. Titius maritus Caiæ in suo vltimo testamento substituit Phylippo filio suo impuberi eandem Caiam vxorem suam, & deinde occubuit. Phylippus filius impubes aliũdè alia bona, vel ex testamento extranei, vel donatione alterius personæ, vel alio titulo assecutus est, & postea & ipse in pupillari ætate decessit. Hic quæsitum fuit, an mater substituta non solum acquirat ea, quæ à Patre prouenerunt eidem Filio impuberi pleno iure, adeò vt ea non teneatur reseruare alijs filijs eiusdem matrimonij, sed etiam ea, quæ aliunde obuenerunt eidem filio impuberi, qui prædecessit. An teneatur ea reseruare filijs prioris matrimonij, quæ prouenerunt à Patre Phylippo Filio, cui pupillaritèr fuit substituta, latè diximus in præcedentibus, & præcipuè *sub hoc eod. tit. Contractus XV. de matrimon. IV. praenot. 5. sub assert. 2. vers. an vero sub hac dispositione*, vbi conclusimus, quod mater substituta transiens ad secundas nuptias amittat proprietatem prædictorum bonorum, eamque teneatur filijs prioris matrimonij reseruare. Quare nunc præcipuè est sermo de bonis, quæ eidem filio impuberi aliunde, quam à Patre obuenerunt, pro quibus — 1 Exponitur casus in particulari.

Respondeo, ea pleno iure acquirere, nec teneri reseruare filijs prioris matrimonij *Acosta c. si pater 3. par. verbo consentiendum num. 19. de testamentis in 6 Sanchez de matrimon. lib. 7. disp. 89. n. 15. in fine.* Ratio ex eo deducitur primò, quia disposita *in l. femina, & l. generaliter C. de secundis nuptijs* loquuntur tantum de ijs bonis, quæ ex prioris viri facultatibus vxor consecuta est, sed bona illa, de quibus hic agitur, non sunt bona ex prioris mariti facultatibus prouenientia, quamvis mater, seù vxor ex testamento Patris, seù mariti succedat, ergo nõ veniunt sub dispositione prædictarum legum. Confirmatur *ex l. si is, qui ex bonis ff. de vulgari*, vbi assignatur discrimen quoad bona propria impuberis, etiam si id testamentum sit Patris, ac inter bona paterna, vbi sic legitur. *Si is, qui ex bonis testatoris solidum capere non poterat, substitutus sit ab eo impuberi filio eius, solidum ex ea causa capiet quasi à pupillo capiat*, ex quibus poteris deducere, quod cum illa bona à pupillo capiet, quæ eidem aliunde fuerunt delata pleno iure acquirat, nec teneatur eadem filijs prioris matrimonij reseruare, sicuti non tenetur reseruare ea, quæ à filio per testamentariam dispositionem consecuta est — 2 Pleno iure consequitur, nec tenetur illa reseruare.

Ex

Si ex testamento mariti fuerit consecuta bona, quæ non sint ipsius, non tenetur reseruare.

Ex quibus etiam deducere poteris *cum Sanchez loc. cit. n. 16.*, quod, si ex testamento coniugis, non tamen ex ipsius bonis vxor consecuta fuerit aliquod, non teneatur illud filijs eiusdem matrimonij reseruare; hoc contingeret v. g. in casu, quo quis commiserit eidem marito, vt de ipsius bonis suo nomine disponeret, atque maritus testaretur in fauorem coniugis suæ; tunc etenim vxor sic instituta non teneretur talia bona filijs eiusdem matrimonij reseruare propter eandem rationem supra adductam, quia iura præcipientia talem reseruationem non loquuntur, nisi de bonis eiusdem mariti, quæ propterea ad bona aliunde provenientia non sunt extendenda.

---

§. XII.

An fructus pendentes à proprietate ad obitum matris binnubæ cedant hæredibus eiusdem matris, an vero filijs.

SVMMARIVM.

Facti series exposita. 1.
Rationes suadentes deberi ad ratam temporis vniformem. 2.
Fructus adhuc pendentes reseruantur filijs prioris matrimonij. 3.
Fructus iam percepti debentur hæredibus vxoris binnubæ. 4.
Soluuntur rationes oppositæ. 5.

1 Facti series.

DISQVISITIO XII. Ex dictis in præcedentibus vxor binnuba priuatur proprietate bonorum, quæ consecuta fuerat titulo liberali à priori marito, solumque gaudet vsufructu eorumdem, quousque vixerit. Rebus sic stantibus eadem vxor, quæ transierat ad secunda vota fructibus pro illo anno pendentibus, & nondum perceptis mortua est. Hic orta fuit controuersia, cuinam cederent illi fructus pendentes, & nondum percepti, an hæredibus eiusdem vxoris defunctæ, an vero filijs prioris matrimonij, quibus cedit proprietas.

2 Rationes suadentes deberi ad ratam tēporis vniformem.

Videtur dicendum iuxta ea, quæ in similibus alibi dicta sunt, deberi vtrisque ad ratam temporis vniformem præcipuè, si consistant in fructibus ciuilibus, seù in redditibus pecuniarijs, adeò vt, si vxor pro medietate illius anni vixerit, hæredibus eius debeatur medietas fructuum, & alia medietas filijs proprietarijs, si pro minori, vel maiori parte anni vixerit maior, vel minor pars fructuum hæredibus ipsius, reliquum filijs sit tribuendum; cum etenim dietim fructus illi maturescant, maturescunt ei, qui pro illis diebus gaudet vsufructu, & sic quousque vixerit mater, habet ius in fructus, eum sit vsufructuaria, cum vero ipsa obierit, tunc vsus fructus consolidatur cum proprietate, & sic post obitum ipsius immediate ius habent ad fructus tunc maturescentes filij proprietarij. Nihilominus

3 Fructus adhuc pendentes reseruantur filijs prioris matrimonij.

Respondeo, fructus adhuc pendentes, & nondum perceptos ad obitum vxoris binnubæ deberi filijs prioris matrimonij proprietarijs insolidum, seù pro integro, nihil vero hæredibus eiusdem vxoris binnubæ, & defunctæ. Consentiunt *Cassanaus in consuetud. Burgund. rub. 6. §. 7. in fin. Auendano respons. 5. num. 7. vers. ex ista conclusione, Azebedo lib 5. recopil. tit. 1. l. 4. nu. 50., Sanchez de matrimon. lib. 7. disp 89. nu. 40., & alij magis communiter.* Expresse deducitur *ex l. si fur l. defuncta ff. de vsufruct. l. si de vsufructu l. si vsufructuarius messem ff. quemadmodum vsusfructus amittatur*, vbi dicitur, quod vsufructuarius non faciat suos fructus pendentes pro tempore, quo ipse obit, nec illos transmittat ad hæredes suos, ergo pleno iure fiunt proprietarij, cum tunc consolidetur vsusfructus cum proprietate. Accedit alia ratio consistens in eo, quod communi praxi seruatur nempè, quod fructus beneficij Ecclesiastici adhuc pendentes, & nondum percepti non tribuantur hæredibus beneficiarij prædefuncti, sed reseruentur futuro successori, ergo etiam

Quoad fructus autem iam perceptos, extantes tamen, & nondum consumptos, an debeantur hæredibus eiusdem vxoris binnubæ ipsa obeunte, an verò filijs proprietarijs dissidium est apud DD. Nonnulli arbitrantur deberi filijs prioris matrimonij, & sic speciatim sentit *Cranetta cons. 194.*, qui ea ratione mouetur, quià illi fructus, quantumvis fuerint percepti, sunt quid ex bonis prioris mariti, respectu quorum propterea videtur habere locum textus *in d. l. fœmina, & l. generaliter C. de secundis nuptijs.* Nihilominus

4 Fructus iā percepti debentur hæredibus vxoris binnubæ.

probabilius est, eosdem cedere pleno iure hæredibus eiusdem vxoris binnubæ prædefunctæ *Gaspar Antonius Thesaurus qq. forens. lib. 1. q. 29. num 18. Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. a. 11. num. 328.* Ratio huius nostræ assertionis ex eo deducitur, quià illi fructus, ex quo fuerunt percepti ante obitum eiusdem vxoris binnubæ facti sunt pleno iure eiusdem, & computantur inter ipsius patrimonium, ergo, sicuti patrimonium eiusdem trasmittitur ad ipsius hæredes, etiam illi fructus iam percepti ad ipsos sunt transmittendi.

5 Soluuntur rationes oppositæ.

Ad rationem, quæ ex aduerso afferebatur, dicendum est in ijs, quæ spectant præcisè ad vsufructuarium, licet in rigore attendenda esset illa rata temporis vnifor-

formis, de qua in argumento proposito, secundum tamen communem praxim, & acceptatum vsum attendi dumtaxat tempus fructuum collectorum, qui propterea, si fuerint collecti ad obitum eiusdem vsufructuarij fiunt illius, secùs verò, si non fuerint percepti, sed adhuc pendentes, quia tunc cedunt solo, & per consequens proprietario; vndè etiam emanauit illud dictum in iure

Annua, si debes in fine teneberis anni. quod multi intelligunt, quandò iam fructus, qui supponuntur in fine anni maturescere, sunt percepti; atque huic opinioni insistendum existimo specialitèr in hoc casu mulieris binubæ vsufructuariæ, tum proptèr communem praxim, quæ quoad hoc legitimè præscripsit, tum proptèr rationes adductas.

---

§. XIII.

An parens transiēs ad secunda vota teneatur bona, quæ consecutus est per filij renuntiationem, reseruare filijs prioris matrimonij.

SVMMARIVM.

Exponitur factum in casu particulari. 1.
Sententia Boerij asserentis teneri reseruare filijs primi matrimonij. 2.
Distinctio aliorum 3.
Pater binnubus tenetur bona, quæ per renuntiationem filiarum prioris matrimonij consecutus est reseruare filijs prioris matrimonij. 4.
Si filia renuntiauerint iuribus paternis in fauorem Patris, & hæredum eiusdem probabilius Pater non potest ea communicare inter filios prioris, & posterioris matrimonij. 5.

1 Facti series exposita.

DISQVISITIO XIII. Constitutum fuerat legitimè matrimonium inter Caium, & Bertham; ex quo progeniti fuerunt duo filij masculi Antonius scilicet, & Phylippus, & duæ fæminæ Febronia, & Susanna. Bertha deueniens iam ad mortem filios masculos instituit hęredes æqualitèr, ea adiecta conditione, vt, si vnus alteri præmoriatur, teneatur alteri portionem suam restituere, & filiabus mille libras imperiales pro vnaquaque reliquit, & postea obijt. Caius secuta morte prioris suæ coniugis nempè eiusdem Berthæ conuolauit ad secundas nuptias cum Calidonia, ex qua progenuit alios liberos. Post hæc matrimonio copulauit duas filias Febroniam scilicet, & Susannam, quas susceperat à prima coniuge nempe à Berta, quibus singulis contulit mille nummos aureos, ea adiecta conditione, vt vnaquæque ex illis in sui fauorem renuntiaret cuicunque successioni, siuè paternæ, siuè maternæ, prout factum est. Hic orta fuit controuersia, an ex eo, quod Caius conuolauerit ad secundas nuptias teneatur bona illa, quæ per renuntiationem filiarum prioris matrimonij acquisierat reseruare filijs prioris matrimonij, an verò possit de illis pro libertate disponere etiam in fauorem filiorum posterioris matrimonij.

2 Sententia Boerij asserētis teneri reseruare filijs primi matrimonij.

Agit latè de hac controuersia *Boerius in suis decis. aureis decis.* 184. *per totum*, vbi pro vtraque parte rationibus discussis, videtur concludere æquius esse, & magis rationi consentaneum, quod Pater binnubus nempè Caius teneatur illa bona, quæ per renuntiationem acquisierat à filiabus prioris matrimōnij, reseruare filijs eiusdem, & non communicare cum filijs secundi matrimonij, hocque fundat in præsumpta charitate paterna, per quam lex præsumit, quod Pater velit æqualitatem inter filios per textum *in l.* 1. *C. commun. vtriusque Iud.* adeo, vt sicuti filij secundi matrimonij succedunt in dote materna exclusis filijs prioris matrimonij, ità filij etiam prioris matrimonij succedant in bonis matris suæ, quę fuerat prima coniux respectu eiusdem Caiæ priuatiuè quoad filios posterioris matrimonij.

3 Distinctio aliorum.

Alij videntur procedere sub distinctione, quatenus, vel Pater habuerit illam renuntiationem filiarum liberè nulla facta contributione per patrem ratione eiusdem renuntiationis, & tunc asserunt rectè procedere ea, quæ æquiora existimat idem *Boerius loc. cit.*, vel Pater habuerit illam renuntiationem à filiabus ratione alicuius, quod eædem filiæ receperint pro iure renuntiato, & remisso, & tunc arbitrantur illam renuntiationem cedere in fauorem Patris renuntiatarij, qui proptereà ad bona illa sic renuntiata æquè vocare potest filios secundi matrimonij cum primis, quià tunc illa renuntiatio præcisè præsumitur facta contemplatione eiusdem Patris. Quid ergò in terminis huius disquisitionis concludendum?

4 Tenetur reseruare filijs prioris matrimonij.

Respondeo, probabilius esse Patrem binnubum teneri bona, quæ per renuntiationem filiarum primi matrimonij assecutus est, reseruare filijs prioris matrimonij, nec posse eadem cum filijs secundi matrimonij communicare. Consentiunt in hanc responsionem *Alexander cons.* 149. *lib.* 7. *Ioannes Andreas in addit. specul. tit. de testament.* § 1 *Baldus in l. pactum q.* 8. *C. de collat. Franciscus de Aret. cons.* 90. *incipient. viso themate ad me transmisso in primo*

primo, & secundo dub Beerius loc. cit. Ratio ex eo deducitur, quia illa renuntiatio facta per filias Patri intelligitur potissimum facta ad exclusionem maritorum, quibus eædem filiæ nupserunt, & filiorum ex eisdem suscipiendorum, ergò in reliquis intelligenda est facta in fauorem eorum, qui de iure deberent succedere, adeoque fratrum suorum ex eodem matrimonio, quia renuntiationes semper intelligendæ sunt, vt factæ secundum dispositionem iuris, vbi aliud expressum non fuerit; de iure autem renuntiatio facta per filias debet augere portionem cohæredum suorum, qui sunt fratres sui masculi *l. 3 §. fin. cum duab. ll seqq., ff. de bon. pos l. 1. C. quandò non pet. part., & l vnica §. his ita C. de cad. tol.* Accedit, quod Pater exigens à filiabus prioris matrimonij renuntiationem in sui fauorem ex paterna charitate secundum iuris præsumptionem intelligitur velle æqualitatem inter filios prioris, & posterioris matrimonij *arg. l. fin. C. communia vtriusque Iud.*, sed hæc æqualitas non seruaretur, si æquè venirent cum filijs prioris matrimonij etiam filij posterioris in bonis illis renuntiatis, siquidem filij posterioris matrimonij succederent insolidum in bonis maternis exclusis illis prioris matrimonij; filij autem prioris matrimonij quoad sua bona materna non excluderent filios posterioris, & ab istis excluderentur quoad bona propriæ matris.

Instantia proposita, & dissoluta.

Dices primo ex ijs, quæ superius dicta sunt, si filius per vltimam voluntatem instituerit matrem suam hæredem quoad bona sibi contingentia, hæc si transeat ad secundas nuptias, non tenetur illa bona reseruare filijs prioris matrimonij, sed potest de illis pro libertate disponere, ergò etiam si filia per suam expressam voluntatem renuntiauerit bonis maternis de iure sibi contingentibus in fauorem Patris sui, hicque ad alias nuptias commigrauerit, non tenebitur bona per illam renuntiationem acquisita reseruare filijs prioris matrimonij, sed poterit pro libertate de illis disponere, & æquè communicare filijs prioris matrimonij, ac posterioris, quandòquidem per illam renuntiationem factus est illorum plenè dominus. Sed contra, neganda est consequentia. Ratio disparitatis ex eo desumitur, quia in assumpto huius instantię hoc est in institutione facta per filium matri quoad hæreditatem suam filius respexit pręcisè fauorem matris, cui voluit plenum ius transferre quoad sua bona; hoc etenim sapit natura institutionis; in illatione autem, hoc est in renuntiatione facta per filias prioris matrimonij Patri, non est præsumptio, quod filia voluerit pręcisè vtilitatem, & fauorem Patris, sed eiusdem quidem, sed per ordinem ad fratres suos, & cohęredes; renuntiatio etenim illa pręcisè sumpta intelligitur ad excludendum maritum, & filios eius, & transferendum ius, quod renuntians habebat in illis bonis, & quidem secundum dispositionem iuris, secundum quam portio accrescit portioni, non personę *l. si tota, & l. quod ex duabus, ff. de acquirend. hared.*, & hoc attenta etiam pręsumptione tàm ex parte renuntiantis, quàm ex parte renuntiatarij iuxta dicta in probatione.

Alia instātia, eiusque solutio.

Dices secundo, quod, quamvis hæc, quæ dicuntur, verificentur, quandò sunt per vim simplicis renuntiationis, non tamen verificentur, quandò sunt in vim pacti, & aliquo concesso ex parte patris in fauorem filiarum renuntiantium *Alexander cons 149 lib. 7.*, vt evenit in casu nostro, secundum quem Pater contulit in dotem filiabus renuntiantibus mille nummos aureos. Sed contra, quia Pater illam dotem, quam contulit filiabus, tenebatur eisdem conferre, prout habetur *in l fin C. de dotis promiss.*, vbi, si Pater dedit dotem pro filia, & dixit, se eam dare tam ex bonis suis proprijs, quàm ex bonis matris ipsius filiæ, vel ex rebus debitis ipsi filiæ, tamen nisi pater laboret inopia, intelligitur partem dedisse de bonis suis proprijs pro offitio dotandi, ad quod de iure tenetur salua interim manente alia obligatione pro filia, quam ex alia causa habebat; ex quibus sequitur, quod illud, quod dedit Pater, ad hoc non conferat, cum teneretur conferre

5 Nō potest Pater ea bona communicare cum filijs posterioris matrimonij, quantumvis filiæ renuntiauerint ei, & hæredibus eius.

Hic solum pro complemento remanet difficultas examinanda, an, si filiæ præcedentis matrimonij renuntiauerint iuribus maternis in fauorem Patris, & hæredum eiusdem, Pater renuntiatarius possit conferre illa bona sic renuntiata per easdem filias æquè filijs prioris matrimonij, & posterioris, an vero tantum filijs prioris exclusis penitus illis posterioris. Attentis rationibus, & præsumptionibus, de quibus supra, probabilius sentiendum est, quod adhuc illa bona sic renuntiata per filias cederent in fauorem filiorum prioris matrimonij, seù fratrum, & cohæredum ipsarum renuntiatium, quia sic præsumitur tam mens renuntiantium, quàm renuntiatarij; vnde illa stipulatio indefinita pro ipso Patre, & hæredibus eius est restringenda secundum dispositionem iuris, & ad normam mentis præsumptæ renuntiantis, & renuntiatarij.

§. XIV.

§. XIV.

An parens transiens ad secundas nuptias teneatur reseruare filijs prioris matrimonij portionem illam, quam acquisiuit ex bonis alterius coniugis ex eo, quod filia exclusa sit per statutum à successione parentum.

SVMMARIVM.

Facti series exposita. 1.
Sententia asserens, non teneri seruare portionem illam filijs prioris matrimonij. 2.
Tenetur reseruare portionem illam filijs prioris matrimonij. 3.
Consuetudo quædam ciuitatum imperialium exponitur. 4.

1 *Factum tale in suis terminis.* DISQVISITIO XIV. Prædecesserat Caia vxor Sempronij relictis ab eodem tribus filijs masculis, & duabus fœminis. Ex iure municipali alicuius regionis, seù illius ciuitatis, cui subditi erant eadem Caia præmortua, & Sempronius, cautum erat, quod fœminæ excluderentur à successione parentum; vnde portio, quæ illis contingeret, accresceit de iure communi portionibus aliorum, qui succedunt in hæreditate parentis prædefuncti, nempè fratrum, & alterius coniugis superstitis, qui est Pater earundem fœminarum exclusarum, & fratrum earundem. His sic stantibus Sempronius superstes transiuit ad secundas nuptias cum Galidonia. Hic orta fuit controuersia, an Sempronius superstes ratione illius transitus ad secundas nuptias teneatur filijs prioris matrimonij reseruare portionem illam, quæ ad ipsum peruenit ex bonis vxoris prædefunctæ ex eo, quod fœminæ per statutum à successione excludantur.

2 *Sententia asserens portionem illam non teneri reseruare filijs prioris matrimonij.* Martha *de successione part. 2. q. 2. art. 3. n. 3. & seqq.* videtur asserere, quod portionem illam non teneatur filijs prioris matrimonij reseruare, quem non alia ratione moueri existimo, nisi quià ex vi illius dispositionis municipalis parens videtur factus absolute Dominus illius portionis independenter à quocunque alio respectu, adeòque posse de illa pro libertate disponere. Nihilominus

3 *Tenetur reseruare portionem illam.* Respondeo, & illam portionem teneri Sempronium superstitem reseruare filijs prioris matrimonij, nec posse communicare cum filijs secundi. *Baldus in auth. ex testamento n. 6. C. de secundis nuptijs, Parisius cons. 29. n. 78. vol. 3. Antonius Gabriel commun. opin. lib. 3. tit. de secundis nuptijs concl. 3. nu. 14., Stephanus Gratianus tom. discept. for. in addit. ad c. 519. in fin. Gaspar Antonius Thesaurus qq. for. lib. 1. q. 29. num. 13., Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 11. num. 365., & alij magis communiter.* Ratio ex eo deducitur primò, quia iura ex bonis prioris coniugis non præsumuntur fauere filijs alterius matrimonij in præiudicium filiorum eiusdem coniugis prædefuncti, ergo stante benigna iurium interpretatione proprietas illius portionis reseruanda est filijs prioris matrimonij, non communicanda cum filijs posterioris. Secundò, quià iura municipalia in ijs, in quibus expressè non disponunt, interpretationem recipiunt à iure communi, sed statutum excludens fœminas à successione nihil disponit circa illam portionem, quæ illas contingeret, an scilicet pleno iure fiat alterius coniugis superstitis, adeò vt de illa possit pro libertate disponere, an verò in casu transitus eiusdē coniugis superstitis reseruanda sit filijs prioris matrimonij; ex alio capite ius commune disponit, quod omnia bona, quę perueniunt ad coniugem superstitem ex bonis coniugis prædefuncti reseruentur filijs prioris matrimonij, si coniux superstes secundo nupserit, ergo ius municipale in hoc debet regulari ad normam iuris communis, adeòque bona illa erunt reseruanda; Neque obesse potest, si asseratur, quod ex eo, quod bona illa deuenerint ad coniugem superstitem ex dispositione iuris municipalis excludente fœminas, & per consequens iure accretionis competentis de Iure communi supposita illa exclusione, non videantur ad ipsum deuenisse titulo liberali; iura autem tantum disponunt, quod coniux binubus teneatur reseruare filijs prioris matrimonij ea, quæ titulo liberalitatis consecutus est ab altero coniuge prædefuncto; Non, inquam, obesse potest; quià nomine tituli liberalis non excluduntur ea, quæ veniunt ex dispositione statuti, vel scripti, vel consuetudinarij, sed ea, quæ veniunt titulo oneroso, qualia non sunt ea, de quibus hic loquimur, quandòquidem coniux superstes pro eisdem nihil contribuit, vt per se patet; vndè merito docent communiter Doctores, quod, quamvis augmentum doris, vel ex statuto, vel ex consuetudine regionis debeatur, cadat tamen sub dispositione *d. l. fœmina, & l. generaliter C. de secundis nuptijs, Rota Romana decis. 82. apud Buratum, & in alia Romana domorum 19. Ianuarij 1616., quæ est 96. post Pacificum de Saluiano interdicto, Antonius Gabriel commun. opin lib. 3. tit. de secundis nuptijs concl. 1. num. 5. Gerardus Mainardus decis. 9. lib. 3. Gratianus discept. for. tom. 3. & in addit. ad c. 519. Couarruuias de sponsal. part. 2. c. 3. §. 9. nu. 8 Gutierez pract. qq. lib. 2. q. 96. nu. 10.* *Instantia proposita, & dissoluta.*

Sanchez d. lib. 7. disp. 83. num. 30. ; Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 11. nu. 333.

4 Ad hanc responsionem corroborandam plurimum facit id, quod asserit *Gailus in. obseruat. lib. 2. obseru. 98. nu. 6*, vbi asserit non habere locum quasdam consuetudines ciuitatum Imperialium, quibus coniugi superstiti defertur successio filiorum defunctorum fratribus, vel sororibus germanis omnino exclusis, si coniux ipse superstes conuolarit ad secundas nuptias; tunc etenim asserit successionem filiorum defunctorum deferri simul fratribus, & sororibus germanis, illamque rationem adducit, quia, cum illæ consuetudines nihil disponant pro casu, pro quo coniux superstes secundo nubit, res est deferenda ad dispositionem iuris communis, secundum quam ex *d. l. generaliter, & l. fœmina C. de secundis nuptijs* bona acquisita à primo coniuge prædefuncto per coniugem superstitem reseruantur quoad proprietatem filijs prioris matrimonij.

Consuetudo Ciuitatum imperialium exponitur.

---

§. XV.

An fœmina transiens ad secunda vota euitet pœnas, si fuerit minor.

SVMMARIVM.

Factum tale in suis terminis. 1.
Sententia asserens euitare huiusmodi pœnas. 2.
Vidua quantumuis minor transiens ad secunda vota non euitat has pœnas. 3.
Satisfit rationibus oppositis. 4.

1 DISQVISITIO XV. Dissoluto matrimonio inter Caium, & Meuiam per obitum eiusdem Caij remansit eadem Meuia vidua in ætate, qua adhuc minoritatem non erat egressa; Stante iam hoc minoritatis statu ad secundas nuptias conuolauit. Hic excitata fuit controuersia, an ratione minoris ætatis subterfugerit pœnas iuris, adeò vt non teneatur reseruare filijs prioris matrimonij, si quæ consecuta fuerit liberaliter à priori marito, aliaque præstare, quæ de iure teneretur ex dispositione iurium, si non esset minor.

Exponitur facti series.

2 Huiusmodi pœnas euitare sentiunt *Socin. reg. 272. n. 3. Beerius decis. 185. in fin. Villalobos in commun. opin. lit. B. num. 30. Antonius Gabriel 3. tom. commun. opin. lib. 3. tit. de secundis nuptijs concl. 1. num. 46.* apud *Sanchez lib. 8. de matrimon. disp. 89. nu. 58.*, qui nullam pro hac opinione rationem affert. Existimo tamen in eo fundari, quod illa ætas minor communiter reputetur incapax huiusmodi pœnarum. Secundo in eo, quod, sicuti in iure tanquam improba damnatur conditio non nubendi respectu Virginis, quæ nunquam nupserat, ita incongrua videatur pœna apposita secundo non nubendi respectu minoris, quantumvis viduæ, quandoquidem rationes incontinentiæ, quæ militare videntur pro virgine, etiam militare videntur pro vidua, si fuerit minor, cum illa ætas sit maximè excitatiua libidinis. Nihilominus

Sententia asserens euitare huiusmodi pœnas.

Respondeo, viduam quantumvis minorem per transitum ad secundas nuptias non euitare huiusmodi pœnas. Consentiunt *Cifuentes l. 15. Tauri n. 2. limit. 3. Sanchez de matrimon lib. 7 disp. 89. n. 58. Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c. 11. n. 364. Gutierez de matrimon. c. 109. nu. 66. Gerardus Mainardus decis. Tolos. q. 1. lib. 3.* 3
Ratio ex eo deducitur primo, quia dispositiones pœnales statutæ contra fœminas transeuntes ad secundas nuptias, respiciunt principaliter fauorem filiorum prioris matrimonij, ne scilicet eædem fœminæ ex nimia propensione erga secundos coniuges eisdem filijs inferant præiudicium, sed hæc ratio finalis, per quam iura sic disposuerunt, æquè militat, quando fœmina, quæ transiuit ad secunda nuptias, est minor, ac quando est maior, quinimmò maior potest esse præsumptio læsionis, quando minor est, siquidem ex minoritate ætatis, & imperfectiori iuditio, & deliberatione, quæ in tali ætate præsumuntur, facilius potest induci ad læsionem, ergo &c. Neque obesse potest, si asseratur, quod, quamvis etiam respectu eiusdē minoris militet ratio finalis, ob quam inductæ fuerunt huiusmodi dispositiones legales, ex imperfectione tamen operantis plurimum diminuatur de deliberatione circa actionem per tales dispositiones prohibitam, adeòque sic operans eximatur ab onere illarum dispositionum; hac ratione regulariter minores duodecim annorum eximuntur ab alijs pœnis iuris in exercitio actionum prohibitarum; 4
Non, inquam, obesse potest; quia quantumvis ea, quæ dicuntur in hac instantia, vera esse possint quoad pœnalia directè, & principaliter afficientia ipsum operantem, deficiunt tamen, quandò dispositiones respiciunt aliorum fauorem, & actio, ob quam inducuntur, esset alijs iniuriosa, & præiudicialis, cum enim tunc iura respiciant principaliter aliorum fauorem, euitationem scilicet damnorum, quæ inde obuenire possent, vtique debent suum effectum sortiri, quandò damna illa possent obuenire, quantumvis operans deficeret à plena deliberatione. Secundo ratio ex eo deduci potest, quia hic non agitur de damno vitando, sed de lucro captando,

Vidua quantumvis minor transiens ad secunda vota nō euitat has pœnas.

2

4 [illegible]

sed quoad lucrum captandum minor etiam ætas officit, ergo &c.

4 Satisfit rationibus oppositis.

Ad rationes, quæ ex aduerso afferebantur, facilè ex dictis erit respondere; quamvis enim illa minor ætas incapax reputetur ad pœnas, quod tamen ita verum non est, vt supponitur, nisi agatur de pœna mortis, hoc tamen ad summum intelligendum est quoad pœnas de damno vitando, non quoad pœnas de lucro acquirendo, quod lucrum iura prohibent in ordine ad secundo nubentes sine vlla penitus restrictione quoad ætatem, & quidem in fauorem alterius nempè filiorum prioris matrimonij. Ad id, quod subditur, dicendum est, quod, cum iura ad effectum impediendi successionem in proprietate bonorum liberalitèr à priori coniuge prouenientium reprobent secundas nuptias sine vlla penitus restrictione, & sub comminatione pœnarum, de quibus supra, eorum dispositio non sit à nobis coarctanda ad solas vxores maiores ætate, cum ratio finalis prohibitionis æquè militet etiam pro minoribus, vt supra.

---

§. XVI.

An vxor secundo nubens subiaceat pœnis, quas primo viro promisit, si ad secundas nuptias transiret.

S V M M A R I V M.

Facti series exposita. 1.
Sententia asserens promissiones pœnales non tenere. 2.
Sententia asserens tenere, & obligare. 3.
Sententia media Laiman. 4.
Præfertur sententia asserens obligare. 5.
Soluuntur rationes oppositæ. 6.

1 Facti propositi in casu particulari.

DISQVISITIO XVI. Contracto matrimonio inter Theodoricum, & Semproniam, & ex eodem prole progenita Theodoricus in extremis vitæ constitutus est, cui morienti Sempronia ipsius coniux promisit sub certa pœna amissionis scilicet alicuius rei propriæ, quod alium maritum non ducet. Hic orta fuit controuersia, an huiusmodi promissio pœnalis subsisteret, adeovt, si eadem Sempronia secundo nuberet, alligaretur huiusmodi pœna, an verò tanquam inanis nullum penitus deberet sortiri effectum.

2 Sententia asserens promissiones pœnales non tenere.

Huiusmodi promissionem pœnalem non tenere docent *Albericus in l. fin. C. de sponsalib. nu. 10. Ioannes Garronis rub. C. de secundis nuptijs in noua edit. n. 145. Sanchez de matrimon lib. 1. disp. 30. num. 8.*, *& alij plurimi, tum apud eundem Sanchez, tum apud Albericum.* Fundamentum ipsorum illud est potissimum, quod, licet in iure permissum sit sub spe lucri, donationis, vel legati retrahere viduam à secundis nuptijs per textum *in auth., cui relictum C. de indict. vid. tol.* nunquam tamen licitum sit retrahere sub metu pœnæ, quod est id, quod alij asserunt sub alijs terminis, quod pœnæ valeant quoad lucrum captandum, non quoad damnum vitandum, ergò illa obligatio sub promissione pœnali scilicet de minuendo proprio patrimonio, si nupserit, non tenet.

3 Sententia opposita refertur.

Alij absolutè asserunt, huiusmodi promissionem pœnalem obligare. Fundamentum ipsorum est, quia conditio secundo non nubendi respectu viduæ in iure non reprobatur, quamvis reprobetur respectu Virginis, & si iura possunt apponere talem conditionem sub pœna, cur eadem vidua sibi talem legem sub pœna non poterit apponere? Accedit, quod omnis promissio de re honesta, & à iure non reprobata obligat ad sui obseruantiam, quis autem ambigat talem promissionem esse de re honesta, & à iure non reprobata respectu viduæ?

4 Sententia media Laiman.

Laiman *in Theologia lib. 3 tract. 5 cap. 10. num. 14. vers. hoc loco dubium moueri potest* media via procedit, & secundum quid primæ sententiæ negatiuæ attribuit, secundum quid verò secundæ affirmatiuæ; Asserit enim, quod si vidua, quæ se obligauit sub illa promissione pœnali ad abstinendum à secundis nuptijs, subiaceat periculo graui incontinentiæ, & quod stimulis carnis agitetur vehementèr, non teneatur illa promissione pœnali, quia non præsumitur voluisse se obligare cum tanta difficultate, & cum illo periculo; si verò non subiaceat graui illi periculo, sed facilitèr, & commodè possit statum viduitatis sustinere, obligetur illa promissione pœnali, & in hoc verificetur, quod promissio de re honesta, & possibili sit adimplenda. Quid ergò concludendum?

5 Præfertur sententia asserens obligare.

Respondeo in rigore, probabiliorem esse secundam opinionem affirmantem viduam secundo nubentem obligari ad pœnam promissam; secundum tamen æquitatem admitti posse opinionem Laiman tanquam iustam, & congruam. Prima pars, præterquam quod sufficientèr euincitur ex rationibus pro eadem sententia secunda adductis, firma etiam remanet ex ijs, quæ docuimus *sub hoc eod. tit. Contractus XV. de matrimon. IV. pranot. 8. assert. 1.*; si etenim, quandò est pœna conuentionalis de non contrahendis secundis nuptijs declinans à conuentione obligatur ad pœnam, non video etiam, cur non obligetur ad eandem, qui eandem pœnam promisit alteri coniugi ac-

ceptanti? illa etenim pœna vim habet adstipulationis pœnalis. Secunda pars euincitur ex rationibus per eundem *Laiman loc. cit.* adductis; non enim probabile est, quod cum tàm graui periculo incontinentiæ intelligatur promissio illa pœnalis obligare; vndè præsumitur facta sub tacita conditione, nisi grauior causa vrgeat, quæ sit incompatibilis cum ipsa promissione pœnali.

6 Soluuntur rationes oppositæ. Ad rationes, quæ pro prima sententia negatiuè afferebantur, dicendum est, & primo, quod dato etiam, quod non esset licitum ab extrinseco retrahere à secundis nuptijs sub pœna, non sit tamen illicitum, quod quis sibi legem statuat sub pœna non contrahendi secundas nuptias, ad quam obligetur, quandò eidem non imminet grauius damnum: Vidua autem in nostra hypothesi legem illam pœnalem sibi spontè imposuit nullo cogente, & hoc potissimum verificatur supposita conditione qualitatis viduilis in ipsa. Secundò, quià licet libertas matrimonij non possit ab alio adimi, quod solum iura respexerunt, potest tamen adimi ex propriæ voluntatis dispositione, vt in re præsenti.

§. XVII.

An legato vsufructu vxori, si castè vixerit in viduitate, & centum, si nupserit, vxor acquirat centum, si post inhonestam vitam nubat.

SVMMARIVM.

Exponitur factum in suis terminis. 1.
Sententia asserens non lucrari legatum centum aureorum. 2.
Sententia, & rationes suadentes lucrari illa centum. 3.
Probabilius illa centum lucratur. 4.
Satisfit rationibus oppositæ sententiæ. 5.

1 Factum tale. DISQVISITIO XVII. Titius maritus Calidoniæ iam proximus morti condito suo vltimo testamento legauit eidem Calidoniæ vxori suæ vsumfructum omnium suorum bonorum, si castè vixerit in viduitate sua, & centum nummos aureos, si nupserit. Contigit, quod Calidonia post obitum Titij mariti sui turpem, inhonestam, & impudicam vitam duxerit, & postea resipiscens ab impudicicijs suis matrimonium secundum contraxit cum Sempronio. Hic controuertendum venit, an Calidonia ratione illius matrimonij secundo contracti acquisierit illud legatum centum nummorum aureorum.

Videtur absolutè dicendum, nec legatum centum aureorum in ea hypothesi acquirere, & hoc potissimum ex præsumpta voluntate legantis; quandòquidem præsumendum non est, quod maritus voluerit benefacere ei, quæ aduersum se ita enormitèr se gessit grauissimam iniuriam inferendo per inhonestam illam, & impudicam vitam, quam antecedentèr ad secundas nuptias duxit, & vtique si cognouisset turpitudinem illam vxoris suæ futuram, non disposuisset in ipsius fauorem de illo legato. Accedit, quod idem Titius in vltimo suo testamento duos status vxoris suæ superstitis, & vtique possibiles considerauit, alterum viduitatis, & honestæ vitæ, alterum secundarum nuptiarum; posito secundo diuersimodè disposuit à primo statu priuando eandem vxorem vsufructu vniuersali, in qua ipsam constituerat, si permansisset in primo, & tunc eidem legando centum; eodem vsufructu vtique priuata fuisset per transitum ad nuptias, quantumvis inhonestè, & impudicè non vixisset, quinimmò etiam sine transitu ad secundas nuptias, si pro eo statu inhonestam vitam duxisset; & deindè pro eodem secundo statu tantum disposuit de centum. Hoc supposito illa conditio honestæ, & castæ vitæ nominatim pro statu viduili posita est; non quià legans defectum illius restrixerit ad illum statum, adeovt extra illum non officeret, sed quià illum voluerit excludere quoad omnem ipsius dispositionem, & in tantum illam conditionem apposuit nominatim quoad statum viduilem, in quantum pro illo potest præsumi inhonestas, cum nulla pro illo supponatur custodia, quandòquidem est libera ab omni vinculo. Cæterum, cum tunc militet ratio summæ iniuriæ in maritum legantem præsumenda est priuatio quoad omnem ipsius dispositionem. 2 Sententia, & rationes suadentes non lucrari legatum centum.

3 Sententia, & rationes suadẽtes lucrari illa centũ. Ex aduerso *Simon de Pretis lib. 4. interpret. 1. dub. 10. num 121. vers. posito nunc pro vero*, quem sequuntur *Gutierez de matrim. cap. 100. num. 10. Sanchez de matrimon. lib. 7. disp. 90. num. 12. Ioannes Angelus Bossius de matrimon. contract. c. 11. num. 607.*, docet quod in ea hypothesi non obstante illa turpi, & inhonesta vita antecedentèr ducta vxor, quæ transiuit ad nuptias, acquireret legatum illorum centum aureorum. Rationem ex eo adducunt, quod illa qualitas castæ, & honestæ vitæ deducta per testatorem in conditionem quoad statum viduilem non intelligatur repetita quoad alium statum nuptiarum; adeoque, quod quantumvis ea defecerit pro statu viduili, dummodò tamen adimpleta fuerit pro alio statu conditio nuptiarum non afficiat dispositionem pro tali statu, pro quo adimpleta est conditio pro illo apposita. Rursus addunt æquum non esse, quod

quod idem delictum duplici pœna puniatur *arg. l. inter socerum §. fin., ff. de pact. dotal. l. cum Pater §. pater certem ff. de legat. 2., & l. fideicom. § si quis decem, ff. de legat. 3., & l. sanctio legum, ff. de pœnis*; cum autem ob impudicam, & turpem vitam vxor illa amiserit vsumfructum vniuersalem sibi legatum duplici pœnæ subijceretur pro eodem delicto, si postquam deuenit ad secundas nuptias, priuaretur etiam illo legato centum. Quid igitur concludendum?

Probabilius sentio in hac hypothesi non

4 Probabilius illa centum lucratur.

amittere illos centum nummos aureos sibi legatos, si nupserit. Consentiunt omnes pro secunda sententia allegati. Rationes pro ipsa adductæ efficacitèr hoc euincunt; quibus vlterius vnam, vel alteram addo. Prima est, quia in illa dispositione testamentaria duo statuuntur omninò distincta, & singula habent distinctas conditiones, ergò purificata conditione, quæ pro vna dispositione ex mente expressa testatoris requiritur, non est, cur acquiri non debeat legatum pro illa dispositum, quandòquidem conditio pro vno statu apposita non tollitur per non implementum conditionis pro altero præscriptæ, sicuti enim vnus status ab altero non dependet, ita nec conditio vnius status à conditione alterius. Secunda est, quià vxor per illum transitum ad nuptias potius resipiscit à delicto anteactæ illius turpis vitæ, quam illud confirmet, seù committat, ergò non est, cur eidem sic transeunti, & resipiscenti non debeatur legatum dispositum in illo transitu.

Ad rationes, quæ ex aduerso afferebantur, dicendum est, non esse absolutè verum

5 Satisfit rationibus oppositæ sententiæ.

id censeri dispositum à testatore, quod interrogatus, vel aduertens disposuisset, cum voluntas corde retenta nihil operetur, nisi transiens in dispositionem, prout notant *Baldus in l. vnica nu. 10. in fin. C. de his, qui ante apertas tabulas, Ruinus conf. 74. n. 11. lib. 1. Mantica de coniect. vlt. vol. lib. 3. tit. 16. n. 5., & seqq. Menochius de præsumpt. 35. nu. 20.*, ex verbis autem testamenti in ordine ad legatum factum, si vxor nupserit, nullo modo conijcitur, quod voluerit pro illo statu nuptiarum, quod non præcesserit fornicatio, vel turpis, & inhonesta vita, adeòque illud non transijt in dispositionem. Ad illud, quod subditur idem ferè respondendum est; quantumvis etenim per illam anteactam turpem vitam grauem iniuriam marito leganti, & præfuncto attulerit, quia tamen quoad statum secundarum nuptiarum hanc qualitatem non considerauit, nec apposuit in dispositionem, sed absolutè disposuit de illo legato supposita præcisè conditione secundarum nuptiarum de illa nulla ratio est habenda.

---

§. XVIII.

An Emphytheusis habita à primo coniuge pro se, & filijs suis, siue masculis, siue feminis extante statuto excludente feminas à successione debeatur filiæ primi matrimonij etiam si ex secundo habiti fuerint masculi.

SVMMARIVM.

Exponitur factum in casu particulari. 1.
Sententia asserens filiam prioris matrimonij excludere masculos secundi. 2.
Secluso statuto excludente feminas, femina prioris matrimonij excludit masculos secundi. 3.
Etiam extante illo statuto. 4.

DISQVISITIO XVIII. Titulo successionis Caia acquisierat Emphytheu- 1 Sensus disquisitionis propositus

sim concessam ascendentibus suis pro ipsis, & filijs eorum, siue masculis, siue feminis, cum ipsa solum esset descendens à tali linea; transiens deindè ad nuptias cum Theodorico eidem in dotem contulit eandem Emphytheusim; ex eisdem nuptijs procreata est vna dumtaxat Filia, & deinde eadem Caia occubit, & Theodoricus ad alias nuptias transiuit cum Calidonia, ex qua progenuit filios masculos. Extat in ea Prouincia statutum, quo à successione excluduntur feminæ. Hic orta est controversia, an Pater stante illo statuto transmiserit illam Emphytheusim ad filios masculos secundi matrimonij, an vero teneretur reseruare filiæ prioris matrimonij.

Excitat hanc controversiam *Ioannes Angelus Bossius de matrim. contractu cap. 11. num. 366.*, in eaque supponit feminam prioris matrimonij excludere masculos secundi, atque pro hac opinione refert *Gasparem Antonium Thesaurum qq. forens. lib. 1. q. 29. n. 15.* Rationem apud neutrum inuenio huius assertionis; eam tamen arbitror esse, quià bona prioris coniugis, quæ deuenerunt ad alterum coniugem superstitem sunt reseruanda filijs prioris matrimonij, si coniux superstes transierit ad secundas nuptias per ea, quæ passim dicta sunt in præcedentibus, & ex alio capite bona emphytheutica in fœminam transire possunt, quandòquidem Emphytheusis pro masculis, & fœminis accepta est. Difficultas potissimum est ratione statuti excludentis fœminas à successione, quo stante non videtur fœmina ius illud Emphytheuticum posse acquirere, sed per

2 Sententia asserens filiam prioris matrimonij excludere masculos secundi.

per consequens accedere Patri, & per ipsum transfundi in filios posterioris matrimonij tanquam hæredes suos. Quamobrem

Respondeo primo, secluso illo statuto

3 excludente fæminas à successione certum esse fæminam superstitem ex primo matrimonio excludere masculos ex alio matrimonio. Ita præter præcitatos DD. *Alexander cons.* 119. *lib.* 5. *Caldas tit. de nomin Emphyt. q.* 14. *n.* 37. Ratio adducta satis efficacitèr hoc euincit, nec in hoc hæsitandum est, quandòquidem & iura hoc disponunt in fauorem filiorum primi matrimonij per textum *in d. l. fæminæ, & l. generalitèr C. de secundis nuptijs*, nec distinguunt, an filij eiusdem matrimonij fuerint masculi, vel fæminæ, & emphytheusis non est alligata solis masculis, sed indiferens etiam, vt transferatur ad fæminas, vt supponitur.

Secluso illo statuto excludente fæminas, fæmina prioris matrimonij excludit masculos secũdi.

Respondeo secundo, supposito statuto

4 excludente fæminas à successione probabilius etiam est fæminam prioris matrimonij excludere masculos posterioris. Rationem ex eo deduco, quià hæc non est successio Patri, & in bonis eiusdem Patris, sed concessio directa facta per Dominum proprietatis, seù directum eidem fæminæ, quandòquidem ex quo dominus directus emphytheusim illam concessit primo instituto pro se, & filijs eius, siuè masculis, siuè fæminis videtur æquè primo omnibus concessisse seruato tamen ordine successiuè prioris, & posterioris; iura autem excludentia fæminas à successione parentum, non intelliguntur eas excludere à concessionibus, quæ ab extrinseco proueniunt, seù illis obueniunt.

Etiam extante illo statuto.

---

§. XIX.

An legatum à marito factum vxori in dubio sit interpretandum pro, an contra vxorem binnubam.

SVMMARIVM.

Facti series exposita secundum suas qualitates. 1.
Quæstio non est de subiecto non supponente. 2.
Extante tali dubio interpretandum est legatum contra vxorem binnubam. 3.

1 DISQVISITIO XIX. Caius in suo vltimo testamento reliquit legatum Calidoniæ vxori suæ, sed adiectis talibus, vel talibus qualitatibus, & conditionibus, & verbis ita dubijs, vt certum non sit, an legatum ipsum locum habere possit. Transijt deindè mortuo Caio Calidonia ad secundas nuptias, & cum ageret ad consecutionem legati, controuersum fuit, vtrum eidem deberetur. Hic iam speciatim quæritur quid iuris attenta potissimum ratione transitus ad tales nuptias, ratione cuius interpretatio videtur facienda contra eandem Calidoniam secundo nubentem.

Factum tale cum suis qualitatibus.

Videtur hæc controuersia esse de subiecto non supponente, quandòquidem, cum etiam legatum liquidum, & clarum per transitum ad tales secundas nuptias sit 2
reseruandum filijs prioris matrimonij per superius latè probata, à fortiori, si sit dubium, & illiquidum, videtur in eosdem, seù in hæredes refundendum. Nihilominus non inutilis est hæc quæstio, quandòquidem denegari non potest, quin legatum saltem quoad vsumfructum, si sit clarum, & liquidum debeatur eidem vxori; vndè quæstio respicit solum, an ratione illius incertitudinis, & dubietatis proptèr transitum ad tales nuptias sit pro, vel contra eandem vxorem interpretandum, adeovt ipso etiam vsufructu sit priuanda.

Non est de subiecto non supponente.

Respondeo, probabilius esse extante 3
tali dubio interpretandum esse contrà vxorem binnubam. *Corasius lib. 3. miscellan. c. 1. nu. 10. Gaspar Antonius Thesaurus qq. forens. lib. 1. q. 28. n. 7.*, & in similibus *Menochius de præsumpt. lib. 4 præsumpt 56. num* 19. Ratio ex eo deducitur, quià denegari non potest, quin vxor per transitum ad illas secundas nuptias iniuriam inferat priori marito, quià fidem illi datam violare quodamodo videtur, & ipsius animam contristare *Castrensis in l. mater C. ad Tertul. Cephalas cons. 504. n. 1. lib 4. Claudius Pratus in Gnose iuris lib. 4. tit. 5 c. 1. vers. septimo à Laude*, ergò ratione istius iniuriæ in quæstionibus dubijs, vbi agitur de interpretanda mariti offensi voluntate, semper contra vxorem offendentem facienda erit interpretatio *Corasius d. lib. 3. miscellan. cap. 1. num. 10.* Confirmari potest primo, quià, quantumvis, quandò verba disponentis sunt clara, nec dispositio ex verbis eiusdem patitur dubietatem standum sit eisdem verbis, nec recurrendum sit ad interpretatiuam eiusdem testatoris voluntatem, quandò tamen ex verbis eiusdem emanat dubium circa dispositionem, tunc voluntas ipsius interpretanda sit iuxtà quod præsumitur quid esset facturus ipse testator, & quid responderet, si interrogaretur; quo supposito demus quod emanante dubio circa legatum dispositum, & quod vxor extante tali dubio transierit ad secunda vota; an præsumeres, quod esset declaraturus suam voluntatem in fauorem vxoris, quæ eidem intulit talem iniuriam? & quod interrogatus responderet talem esse ipsius mentem.

Interpretandũ est legatum cõtra vxorem binnubam.

tem? hoc certè verisimile non est, ergò &c. Confirmatur secundo paritate, & ex doctrina *Aretini*, *Angeli*, *Cornei*, *Decij*, & *Aquilini*, quos refert, & sequitur *Menochius de præsumptionibus lib. 4. præsumpt. 56. num. 19.*, vbi dicunt, quod in dubio, an pupillaris tacita sub compendiosa contenta matrem excludat, interpretatio contra matrem ad illius exclusionem sit facienda proptèr resultantem inimicitiæ coniecturam, ergò etiam in dubio, an legatum debeatur matri, vel non proptèr iniuriam, quam intulit marito per transitum ad illas secundas nuptias, aduersus eandem matrem ad exclusionem scilicet ipsius mens testatoris dubia erit interpretanda.

---

§. XX.

An Tutores consentientes secundis nuptijs matris præiudicent filijs, quorum tutelam administrant.

SVMMARIVM.

Expenitur in quo sensu sumendus sit titulus. 1.
Accedente consensu filiorum mater euitat pœnas remissiuè. 2.
Consensus tutoris præstitus in fauorem matris non præiudicat filijs. 3.
Si filij fuerint puberes consensus ipsorum cum illo tutoris eximit matrem à pœnis. 4.
Si filij alij fuerint puberes, alij impuberes, puberes sibi præiudicant in tali consensu, non sic impuberes. 5.

1 Expositio tituli.

DISQVISITIO XX. Dissoluto matrimonio inter Titium, & Caiam ex obitu eiusdem Titij, ex quo superstites fuerunt filij impuberes, constitutus fuit Tutor eorundem filiorum impuberum, vel per Patrem ante obitum Octauius, vel à Principe. Contendebat postea Caia ad secundas nuptias migrare, atque, vt se eximeret à pœnis iuris impositis contra secundo nubentes consensum exegit ab Octauio tutore Filiorum, quem vtique obtinuit. Obtinuerat eadem Caia à Titio primo suo coniuge plurima bona ex titulo liberali, & lucratiuo. Quæsitum hic fuit, an Tutor per illum suum consensum præstitum illis secundis nuptijs Caiæ præiudicium intulerit filijs prioris matrimonij existentibus sub sua tutela, adeò vt ratione illius consensus amittant proprietatem illorum bonorum, quæ fuerant titulo liberali ab ipsorum Patre collata eidem Caiæ.

Accedente expresso filiorum consensu præstito Matri transeundi ad secundas nuptias hanc euitare pœnas iuris contra secundo nubentes late dictum fuit in præcedentibus; ex quo videtur congruè inferri posse, quod habito consensu Tutoris, potissimum si filij fuerint pupilli, & impuberes, etiam euitet huiusmodi pœnas, cum consensus Tutorum habeatur pro consensu filiorum, ex quo voluntates eorum intelligantur moraliter translatæ in illam ipsorum tutorum, & sicuti in alijs omnibus acta per Tutores habentur tanquam acta eorundem filiorum, & non impugnantur, vt insubsistentia, ita quoad hoc consensus eiusdem tutoris habendus sit pro consensu eorundem filiorum, nec erit impugnandus, vt inualidus quoad hunc effectum; atque in his terminis specialiter sentit *Gailus in suis obseruat. 98. n. 12.* His tamen minimè obstantibus 2 Accedente cōsensu filiorū mater euitat pœnas remissiuè.

Respondeo, consensum Tutoris præstitum in fauorem matris secundo nubentis non præiudicare filijs; quo minùs acquirant proprietatem illorum bonorum per Patrem titulo liberali eidem Matri collatorum *Gaspar Antonius Thesaurus qq. forens. lib. 1. q. 30. nu. 6. Carronis rub. C. de secundis nuptijs in noua edit. remed. 2. contra pœnas secundo nubentis nu. 12. vers. an filij, Sanchez de matrimon. lib. 7. disp. 89. nu. 47, Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 11. n. 383.* Ratio ex eo deducitur primo, quia in ijs, quæ inferunt maximum præiudicium filijs, non sufficit Tutoris consensus, cuius potestas est in fauorem eorundem filiorum, non in detrimentum, vndè communiter docent, quod in præiudicialibus, & noxijs nulla sit tutorum potestas, sed hic consensus tutoris maximè cedit in præiudicium filiorum, quandòquidem in fauorem matris binnubæ relaxaret proprietatem bonorum ad ipsos filios pertinentem, ergo ipsius consensus quoad hoc non poterit prodesse. Secundò, quia ad hunc effectum eximendi matrem ab onere reseruandi filijs proprietatem bonorum, quæ à priori marito exegerat, non sufficit tacitus ipsorum filiorum consensus per ea, quæ docent *Sanchez lib. 7. de matrimonio disp. 89. num. 44. Surdus decis. 100. num. 6. & seqq. Franc. Stephanus decis. 33. num 8. & alij*, sed in consensu tutoris non est expressus consensus eorundem filiorum, sed ad summum tacitus, ergo &c. Tertiò, quia mater per illum transitum ad secundas nuptias infert iniuriam personalem eisdem filijs, cui cedere præsumendi non sunt ijdem filij per consensum præstitum ab eodem tutore, ergo &c. 3 Consensus tutoris non præiudicat filijs.

Sed an sufficeret consensus eiusdem Tutoris simul cum consensu eorundem filiorum; tunc cum distinctione procedendum assererem, vel etenim filij essent minores,

14 Si filij fuerint puberes cōsensus ipsorū cū illo tutoris eximit Matrē à pœnis.

nores, & pupilli, vel maiores & puberes; si filij fuerint pupilli, & minores adhuc crederem ipsorum consensum cum consensu Tutoris non sufficere ad hunc effectum, quia consensus pupillorum non habetur pro libero, cum non sit cum sufficienti cognitione; si vero fuerint maiores, & puberes, tunc crederem hunc sufficere, prout docent *Peregrinus cons. 78. nu. 9. Gutierez de matrimon. c. 109. num. 10. Sanchez d. lib. 7. disp. 89 num. 43. in fin.*, qui volunt sufficere etiam talem consensum filiorum puberum nulla facta mentione consensus tutoris, & hoc, quia ijdem filij puberes præsumuntur idonei ad remittendam per proprium consensum iniuriam sibi illatam.

5 Si filij alij fuerint puberes, alij impuberes, puberes sibi præiudicāt, nō sic impuberes.

Sed an, si ex filijs aliqui fuerint puberes, & alij pupilli, & impuberes, & omnes simul præbeant consensum cum Tutore; tunc absolute asserendum existimo puberes sibi præiudicium inferre quoad portionem sibi contingentem, impuberes vero nequaquam. Ita in similibus *Carrasius lib. 3. miscel c. 1. Gaspar Antonius Thesaurus qq. foren. lib. 1. q. 30. n. 6. Gutierez de matrimon. c. 109. num 53. Ioannes Angelus Bossius de matrim. contract. c. 11. n. 384.* Ratio ex ijs deducitur, quæ superius dicta sunt, quia, si vnus ex filijs prioris matrimonij consensum præstet matri, vt transeat ad secundas nuptias, infert præiudicium sibi, non alijs, qui non præbuerunt talem consensum; ergo si omnes præbeant consensum, sed vnus fuerit pubes, & maior, & alij pupilli, & impuberes, pubes, & maior sibi inferet præiudicium, non alijs pupillis, & minoribus. Consequentia probatur, quia consensus pupillorum, & impuberum non est sufficiens ad hunc effectum, & perinde habetur, ac si non esset præstitus; Neque obesse potest, si asseratur, quod quantumvis consensus impuberum secundum se non sit sufficiens, & aptus ad hunc effectum habeatur tamen pro sufficienti, & idoneo, quando coniungitur cum illo tutoris, & fratrum maiorum, & puberum; Non, inquam, obesse potest, quia cum requiratur consensus omnino liber respectu omnium, & singulorum, quia de omnium, & singulorum interesse agitur, non potest per vnius consensum alterius induci, nec per consensum vnius validum validari consensus alterius ex genere suo inualidus, vndè pupillus, qui consensum inualidum exhibuit, poterit semper restitutionem in integrum exigere.

§. XXI.

An filius in suo testamento possit præterire matrem binnubam.

SVMMARIVM.

Exponitur factum in suis terminis. 1. *Considerabilia circa successionem Matris filijs.* 2. *Sententia asserens præteritionem illam non vitiare testamentum, & excludere Matrem.* 3. *Ex suppositione, quod præteritio illa non officiat Matri, quando non transijt ad secunda vota, nec etiam efficit, quandò transijt.* 4.

Disqvisitio XXI. Dissolutis nuptijs inter Caium, & Semproniam ob obitum eiusdem Caij Sempronia inconsultis filijs prioris matrimonij transiuit ad secunda vota cum Theodorico. Filius ex priori matrimonio superstes, cum in proximo mortis periculo esset constitutus, condidit suum vltimum testamentum, in quo vocauit quosdam suos consanguineos omissa penitus matre binnuba, nec vocata ad supplementum legitimæ. Quæsitum hic fuit, an testamentum illud, in quo mater fuit præterita, nec vocata ad supplementum legitimæ subsistat. 1 Facti series exposita.

Ad claram huius disquisitionis intelligentiam aduertendum est *ex auth. de nuptijs §. hinc nos* matrem ad secundas nuptias venientem quandocunque succedere liberis ex testamento; ab intestato autem cum fratribus defuncti, & in bonis à Patre prouenientibus in vsufructu tantum, in alijs vero bonis filio extrinsecus quæsitis etiam quoad proprietatem. Rursus aduertendum est *ex §. & quoniam mater auth. item de nuptijs*, quod quamvis ex Senatus Consulto Tertulliano mater excluderetur à filio masculo, & cum filiabus commisceretur; ex iure tamen nouo *d. §. & quoniam mater* illud ius Senatus Consul. Tertul. corrigatur per hoc, quod eadem mater vocetur etiam cum masculis fratribus morientis in tantum, in quantum numerus filiorum fuerit, quatenus & ea partem habeat tantam, quantam vnusquisque fratrum, quod idem intelligendum est, si fuerint promiscui fratres, & sorores eiusdem defuncti; si vero fuerint tantum Mater, & sorores eiusdem morientis, tunc Senatus Consultum Tertullianum mediam quidem partem bonorum eiusdem filij morientis conferebat matri, dimidiam vero sororibus, quantæcunque extitissent. Iusti- 2 Considerabilia circa successionē Matris filijs.

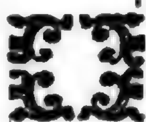
Iustinianus verò *in d. auth. & quoniam Mater* Senatus Consultum in hoc correxit, & matrem solum vocat pro rata filiarum, quatenus quantum vnaquæque filiarum habet, tantum solummodò, & ipsa accipiat. Supposita igitur hac iurium dispositione difficultas modo est, si filius prioris matrimonij condito suo vltimo testamento vocauerit tantum ad successionem fratres, & sorores suas, & matrem binnubam præterierit intelligatur eadem mater exclusa à successione, & an illud testamentum subsisteret.

3 Sententia asserens illam præteritionem non vitiare testamentum, & excludere Matrem.

Illam præteritionem non vitiare testamentum, & matrem excludere à successione, & etiam à suplemento legitimæ videtur tenere *Gaspar Antonius Thesaurus qq. forens. lib. 1. q. 66. num. 6.*, & hoc ob iniuriam eidem illatam per eandem Matrem in illo transitu ad secundas nuptias, pro quo allegat textum *in d. §. hinc nos auth de nuptijs*, licet tamen rem in dubio relinquat alibi examinandam certum est, quod hic videtur sentire, quod præteritio illa officiat quoad Matrem, quæ non pertransijt ad secundas nuptias, dum asserit, dubium esse, an officiat, quando per eandem Matrem illata est iniuria filio per transitum ad secundas nuptias, per quod videtur totam rationem dubietatis refundere in illam iniuriam. Quid igitur hac in re concludendum?

4 Si præteritio illa non officit Matri, quando nõ trãsijt ad secunda vota, nec etiã officit, quãdo transijt.

Respondeo, ex suppositione, quod præteritio illa non officiat matri, quandò non transijt ad secunda vota, nec eidem officere, quandò ad secunda vota pertransijt, Ratio ex eo deducitur, quià textus *in d. §. hinc nos, & §. & quoniam Mater* vocat ab intestato eandem Matrem ad illam successionem in parte ibi disposita, etiam si transierit ad secundas nuptias, ergo ad ipsam excludendam in testamento requiritur ipsius mentio, cæteroqui tanquam præterita succedet ab intestato; Nec officere potest illa iniuria transitus ad secundas nuptias, quandòquidem nullibi in iure dispositum reperitur, quod hac pœna puniatur ob eundem transitum scilicet, quod præterita excludatur à successione, à qua non excluderetur, si non esset præterita. Vtrum deinde, si esset præterita, & non transisset ad secunda vota excludenda esset à successione, alibi suo loco videbimus.

§. XXII.

An filia, quæ fauore patris renuntiauit bonis paternis, & maternis excludatur à bonis, quæ proprio iure eidem spectant propter transitum Patris ad secunda vota.

SVMMARIVM.

Exponitur factum in suis terminis. 1.
Pater, qui secundo nupsit, tenetur illa bona reseruare filia renuntianti. 2.
Intellige, siue filia renuntiauerit ante transitum Patris ad secunda vota, siue post. 3.
Si filia renuntiauerit quibuscunque iuribus sibi quomodocunque competentibus, tunc obesset ipsi, si esset facta post secundas nuptias Patris. 4.

1 Facti expositio.

DISQVISITIO XXII. Mortua Caia coniuge Theodorici, atque ex eadem relicta filia, eadem filia renuntiauit in fauorem patris omnia bona, & iura, quæ sibi de iure competebant. Hic orta est controuersia, an eadem filia, quæ renuntiauit bonis paternis, & maternis intelligatur exclusa mortuo Patre à bonis, quæ proprio iure eidem spectabant per transitum Patris ad secunda vota, in quibus Pater solum habebat vsumfructum, & proprietas ad filiam pertinebat.

In præcedentibus *sub hoc eod. tit. Contractus XV. de matrim. IV. Disq. II. §. XIII. in responsione* diximus Patrem binnubum teneri bona, quæ per renuntiationem filiarum primi matrimonij assecutus est, reseruare filijs prioris matrimonij, nec posse eadem cum filijs posterioris communicare, quia renuntiatio supponitur facta ad formam iuris. Difficultas modo est, an stante prædicta renuntiatione teneatur, si eadem filia solummodò extiterit, illa bona, quæ ipse pater assecutus est per renuntiationem filiæ, quæque proprio iure eidem spectabant quoad proprietatem, propter transitum ad secundas nuptias eiusdem Patris, eidem reseruare; adeò vt ipsa Patre mortuo possit illa bona repetere.

2 Tenetur illa bona reseruare filiæ renuntianti.

Respondeo, Patrem, qui secundo nupsit teneri illa bona reseruare eidem filiæ renuntianti, quę propterea mortuo Patre potest illa iuste exigere *Oldradus, & Guido Papa apud Gasparem Antonium Thesaurum qq. for. lib. 1. q. 66. num. 1. Decius cons. 206. 230., & 396. Benedictus in c. Rainutius in verb. duas habens 288. de testam. idem Gaspar Antonius Thesaurus loc. cit., & lib. 1. qu. 29. num. 13.* Ratio ex eo deducitur, quià illa renuntiatio supponitur facta secundum

dum dispositionem iuris communis, secundum quam bona illa sunt reseruanda filijs prioris matrimonij, & sicuti iuxtà praecedentèr dicta illa renuntiatio facta in fauorem Patris non obest filijs prioris matrimonij, quominus Pater teneatur eisdem illa bona reseruare, nec videtur ipsi renuntianti posse obesse. Secundo ex eo euincitur, quia renuntiatio illa est quoad bona paterna, & materna, sed illa bona, de quibus agitur, non sunt paterna, nec materna, siquidem proprio iure ipsi debentur ob transitum patris ad secundas nuptias, tanquam decreta à iure, ergò illa renuntiatio quoad hæc non potest obesse eidem filię renuntianti; vndè conformitèr ad hæc merito scribunt DD., quod hæc bona ad filios prioris matrimonij deuoluantur, quantumvis non sint hæredes parentum iuxtà textum *in l. generalitèr cum auth. hac nos C. de secundis nuptijs, Castrensis cons. 173. Mising. singul. obseru. centur. 5. obseruat. 24. Paponius lib. 15. tit. 1. arrest. 7. Rolandus cons. 29. lib. 4. Gailus lib. 2. obseruat. c. 29. nu. 9. Guido Papa q. 288. Oldradus cons. 294.*

3 Hic solum remanet difficultas, an ea, quę hactenus dicta sunt in hac responsione, æquè sint intelligenda, quando renuntiatio facta est post transitum Patris ad secundas nuptias, ac quandò facta est ante easdem; & quidem sistendo in rigore verborum, quandò renuntiatio facta est cum restrictione ad bona paterna, & materna, tenendum esset, quod illa renuntiatio, siuè facta fuerit post transitum Patris ad secundas nuptias, siuè ante illum, non obesset eidem filiæ renuntianti, quandòquidem iuxtà superius dicta illa bona non debentur eidem filiæ iure hæreditario parentum, sed iure proprio sibi ex dispositione iurium competente, quæ propterea non veniunt sub illa renuntiatione: Si verò supponamus filiam illam non solum renuntiasse in fauorem patris bonis paternis, & maternis, sed quibuscunque iuribus sibi quomodolibet competentibus, & tunc crederem renuntiationem illam eidem filiæ obesse, quià tunc renuntiatio esset facta post ius quæsitum filiæ in illis bonis quoad proprietatem iuxtà textum *in l. fin. C. de bonis matern.*, adeoque illa renuntiatio absolutè etiam attingeret hoc ius eidem fæminæ perfectè competens. Accedit, quod in hac hypothesi cessat ratio finalis, ob quam eidem fæminæ deuoluuntur illa bona quoad proprietatem, quæ est iniuria proptèr transitum ad secunda vota, quam iniuriam supponitur filia remisisse patri renuntiando illis bonis, postquam cognouerit eundem transitum iam positum; atque in hanc opinionem *Castrensis cons. 312. viso puncto iuxta antiquam impressionem, Decius in rub. de secundis nuptijs col. penult. Ripa in l. fæmina q. 9. C. de secundis nuptijs, Oldradus in cons. 294. num. 2. vers. vnde talis.*

Intellige, siuè sit renuntiauerit ante transitum Patris ad secunda vota, siuè post.

4 *Secus, si renuntiatio esset facta post secundas nuptias Patris de bonis sibi, quocũque iure competentibus*

---

§. XXIII.

An filia, quæ per renuntiationem exclusa est à bonis maternis proptèr fratrem, moriente fratre admittatur exclusis fratribus consanguineis.

SVMMARIVM.

Elucidatur titulus in speciali facti serie. 1.
Sententia asserens excludi à successione illorum bonorum per illam renuntiationem. num. 2.
Non obstante illa renuntiatione filia succedit in illis bonis. 3.
Soluuntur rationes opposita. 4.
Si fæmina excludatur à statuto etiam succedit in bonis maternis non extante masculo. 5.

DISQVISITIO XXIII. Mortua Caia vxore Titij relictis ex illo matrimonio Theodorica, & Octauio, eadem Theodorica renuntiauit iuribus maternis Patri, & hoc intuitu Octauij fratris superstitis. Titius transiuit ad secunda vota, & deindè Octauius frater Theodoricæ nullo relicto descendente occubuit. Quæsitum hic fuit, an Theodorica non obstante illa renuntiatione succedat in proprietate illorum bonorum, quæ sibi de iure competerent ob transitum Patris ad secundas nuptias seclusis fratribus consanguineis. 1

Factum exponitur in suis terminis.

Nonnulli apud *Gasparem Antonium Thesaurum qq. for. lib. 4. q. 66. num. 3.* arbitrantur per illam renuntiationem Theodoricam excludi à successione illorum bonorum, quià bona illa virtute renuntiationis videntur pleno iure pertinere ad Patrem tàm quoad proprietatem, quam quoad vsumfructum, nec amplius illa bona dicantur materna, sed paterna, vel fraterna ad notata *in l. 1. §. veteres de acquirenda possess.*, quæ propterea potest pater disponere in quemcunque vsum voluerit. Accedit, quod illa bona sic renuntiata ità se habeant, ac si essent relicta per testamentum ab eadem Theodorica: relicta autem per testamentum fiunt pleno iure patris. Nihilominus 2

Sententia asserens excludi à successione illorum bonorum per illam renuntiationem.

Respondeo, non obstante illa renuntiatione Theodoricam succedere in illis bonis *Thesaurus loc. quo supra num. 4.* Ratio ex eo deducitur, quià illa renuntiatio non supponitur absoluta in fauorem Patris, sed iuxtà dispositionem iuris, secundum 3

Non obstante illa renuntiatione succedit in illis bonis.

dum quam Pater binnubus tenetur illa bona reseruare filijs prioris matrimonij, & non alitèr, nec alio modo, ergò bona sic renuntiata non debent alijs cedere à filijs eiusdem matrimonij, adeoque ipsa vt talis debet succedere in illis bonis exclusis fratribus consanguineis; Neque obesse potest, si asseratur, quod ex superius dictis deficientibus omnibus filijs prioris matrimonij pater, vel mater vsufructuaria, quantumvis transferint ad secundas nuptias, fiant pleno iure domini proprietatis illorum bonorum; In præsenti autem hypothesi supponuntur omnes filij prioris matrimonij defecisse habentes ius ad succedendum, quandòquidem licet ipsa fæmina renuntians superstes sit, supponitur tamen inepta ad successionem proptèr renuntiationem factam quoad illa bona; Non, inquam, obesse potest, nam ipsa fæmina non supponitur renuntiasse absolutè, sed dumtaxat in ordine ad filios superstites eiusdem matrimonij, & propterea quasi conditionatè, & propterea cessante tali ordine, seù conditione cessare videtur vis illius renuntiationis.

4 Soluuntur rationes oppositæ.

Ad rationes, quæ ex aduerso afferebantur, iam patet ex dictis, quid sit respondendum, cum illa renuntiatio sit ordinata, & quasi conditionata; Ad illud, quod subditur ex paritate desumpta à relictis à filia per testamentum Patri, vel matri subdendum est iam dictis alibi, quod, cum versemur in legum correctione à Iustiniano facta, non sit facienda extensio ab vno ad alterum casum; cum etenim Imperator voluerit ex testamento filij patrem, vel matrem plenam consequi proprietatem, & nihil dicat de casu renuntiationis remanet ille casus incorrectus sub dispositione *l. fæmina C. de secundis nuptijs*.

5 Si fæmina excludatur à statuto ab omni successione, siue paterna, siuè materna adhuc fæmina non excluditur à bonis maternis deficiente masculo.

Maior ratio dubitandi est, si fæmina illa non per propriam renuntiationem, sed ex statuto exclusa remaneret ab omni successione, siuè paterna, siuè materna, siuè fraterna. Sed in hac etiam hypothesi arbitror deficiente etiam fratre masculo fæminam ipsam non excludi à bonis maternis *Saliceetus in l. fæmina §. illud C. de secundis nuptijs, & ibi Ripa quæst. 8. Sozinus Sen. consil. 34., & consil. 263. lib. 1. Neuiz. in su silua nupt. prima pars. ampliat. 1. Parisius consil. 29. num.* 13. Mouentur aliqui illa ratione, quod statutum intelligendum sit quoad ea, in quibus filiæ succederent vti hæredes, vel Patris, vel matris, vel fratrum suorum; non in ijs, quæ eisdem competunt de iure speciali proptèr iniuriam eisdem factam ex speciali iuris dispositione, prout euenit in præsenti casu, quam rationem non improbabilem existimo, quamvis eandem reprobat Marcus Antonius Thesaurus *qq. for. lib. 4. q. 66. num. 6.* nullam tamen assignans rationem reprobationis. Fortior ratio ea videtur, quam assignat idem *Thesaurus loc. cit. n. 7.* sita in eo, quod statutum illud, vtpotè correctorium iuris communis non sit extendendum ad ea, de quibus ius illud municipale expressè non prouidit, sed ius municipale expressè non prouidit de illo lucro, quod filijs tribuitur proptèr vindictam iniuriæ ipsis allatæ per transitum ad secundas nuptias, ergò dispositio illa non est ad illud lucrum extendenda.

---

§. XXIV.

An legatum factum à consanguineis vxoris eidem sub conditione castè, & honestè viuendi post dissolutum primum matrimonium amittatur, si eadem vxor nubat personæ infimæ conditionis.

SVMMARIVM.

Facti series exposita. 1.
Sententia asserens legatum illud non amittere. 2.
Sententia asserens illud amittere. 3.
Vtraque opinio secundum diuersas præsumptiones potest sustineri. 4.

1 Factum in suis terminis.

DISQVISITIO XXIV. Iam facta fuerat vidua Sempronia ex obitu Phylippi coniugis sui, & in viduitate honestè permanebat. Quidam consanguineus ipsius Semproniæ constitutus in mortis discrimine condito suo vltimo testamento eidem legauit centum nummos aureos ea adiecta conditione, si castè, & honestè vixerit. Constituto sic legato in ipsius fauorem Sempronia transiuit ad secundas nuptias, sibique in matrimonium copulauit Andræam personam vilis conditionis, & qualitatis inæqualis statui proprio, & consanguineorum suorum. Quæsitum hic fuit, an Sempronia ratione talium nuptiarum amiserit illud legatum.

In quo sensu procedat titulus.

Non est controuersia, an ratione nuptiarum præcisè Febronia amiserit illud legatum, quandòquidem suprà latè probauimus nuptias illas non aduersari conditioni castè, & honestè viuendi, sed ratione nuptiarum, vt talium, per quas nupsit personæ inferiori, ex quibus nuptijs inferri videtur dedecus non modicum non solum eidem Semproniæ, sed toti prosapiæ, cuius erat consanguineus, qui illos centum nummos aureos legauerat. Qua in controuersia videtur dicendum,

2 Sententia asserens legatum illud non amittere.

 vti-

vtique non amittere, cum illæ nuptiæ, quantumvis cum persona inferiori non aduersentur conditioni appositę castitatis, & honestatis; vilitas enim personæ, cui nubit, non constituit personam eidem nubentem inhonestam, & non castam, cum ratio honestatis, & castitatis in hoc consideranda sit, prout respicit pudicitiam in genere moris, & auersionem à quocunque concubitu illicito, non prout respicit quandam decentiam, & honestatem familiæ in genere politico, ciuili & quasi naturæ.

3 Sententia afferens illud non amittere.

Ex aduerso sustinent per illas nuptias cum persona inæqualis conditionis amitti illud legatum, *Angelus in l. iustitia § iuris præcepta num. 1., ff. de iust., & iur., & l. mulier §. cum proponeretur nu 4., ff. ad Trebel., vbi Alexander nu. 6., & 10. Gulielmus Benedictus c. Raynutius de testament. verb. qui cum alia n. 212. Rosella verb. adulterium num. 6. Siluester verb. legatum 1. q. 5. num 9.* Rationem ex eo deducunt primo, quia per illam conditionem legans videtur perspexisse honestatem familiæ, cui sicuti derogaretur per vitam turpem, & inhonestam eiusdem Semproniæ, ita non modicum derogaretur per illas nuptias cum persona vili, & inæqualis conditionis. Secundo, quia denegari non potest, quin Sempronia per illas nuptias ingerat quandam inhonestatem, & procliuitatem ad inhonesta, cum repugnent statui viduæ, & communi prudentum æstimatione reputentur inhonestæ, & sicuti, si vidua assumpto habitu tertij ordinis D. Francisci nuberet, inhonestè reputaretur nubere, quia nuptiæ repugnarent illi statui, prout docent *Alexander in l. mulier § cum proponeretur nu 6., ff. ad Trebell., & ibi Claudius Aquensis nu. 1. Gulielmus Benedictus c. Raynutius de testam. verb. qui cum alia nu. 213. Mantica de coniect. vlt. volunt. lib. 11. tit. 19. num. 33.*, ita, si nuberet cum inæquali conditionis, & vilis qualitatis, inhonestè censenda est nubere, quia illæ nuptiæ repugnarent dignitati proprij status. Quid igitur concludendum?

4 Vtraque opinio secundum diuersas præsumptiones potest sustineri.

Fateor, quod, si verbis præcisè dispositionis legatariæ attendamus, tuta videatur prima opinio, quandoquidem per ly *castè, & honestè viuere* importatur præcisè exclusio vitæ impudicæ, & vitijs deditæ, cum verba ad inuicem referantur, & sumant ad inuicem explicationem, & sic per ly *castè* explicatur etiam *honestè*, adeò vt sumatur vtraque particula in eodem genere; si vero menti præsumptæ legantis attendamus, tunc probabilis est secunda opinio, cum reuera legans non disposuisset de illo legato, si præcognouisset illas nuptias, quæ reuera cedunt in dedecus totius prosapiæ. In facti tamen contingentia potius consulerem pro subsistentia legati, cum in rigore non derogaretur illi conditioni appositæ per legantem.

---

§. XXV.

An legatum relictum pro maritandis fæminis honestis, & honestè viuentibus possit dari fæminæ, quæ semel fornicata est.

SVMMARIVM.

Exponitur sensus tituli. 1.
Rationes suadentes excludi ab illa electione. 2.
Per vnicam fornicationem non excluditur à consecutione illius dotis. 3.
Soluitur ratio opposita. 4.
Nec fauina consanguinea prædilecta à testatore excluduntur. 5.

DISQVISITIO XXV. In sua vltima dispositione Caius inter cætera sic ordinauit, vt ex certis redditibus suis insumerentur singulis annis libræ bis mille imperiales in matrimonio collocandis tot fæminis honestis, & honestè viuentibus erogando singulis libras ducentum. Executorem huius suæ vltimæ voluntatis constituit Sempronium consobrinum suum, & successiuè eius descendentes in infinitum, quibus etiam ius tribuit nominandi, & eligendi dictas feminas. Elegit Sempronius pro vno anno inter cæteras Calidoniam, quæ semel fuerat fornicata. Quæsitum hic fuit, an stante voluntate expressa testatoris de maritandis honestis feminis, & honestè viuentibus potuerit iustè Sempronius eligere, & erogare dotem illi feminæ, cum semel fuerit fornicata. 1 Exponitur factũ particulare.

Ex dictis in præcedentibus, & præcipuè *sub hoc eod. tit. Contractus XV. de matrimon. IV. Disq. I. § XIII. vers. pro complemento* videtur dicendum, Calidoniam in hac hypothesi excludi ab illa electione, & à iure consequendi illam dotem, quandòquidem ibi ob vnicam tantum fornicationem vxor post mortem mariti subit omnes iuris pœnas, quæ infliguntur contra mulieres secundo nubentes, cum consideretur inhonestas vitæ in illo vnico actu fornicario, ergo vnica fornicatio constituit feminam fornicantem inhonestam, adeòque non aptam ad consequendam illam dotem deficiente conditione à testatore requisita. Nihilominus 2 Rationes suadentes excludi ab illa electione.

Respondeo, probabilius esse per illam vnicam fornicationem Calidoniam non excludi à consecutione illius dotis. *Sanchez de matrimon. lib. 7. disp. 91. n. 36.* Ratio ex eo deducitur, quia fæmina, quæ semel for- 3 Per vnicã fornicationem non excluditur.

fornicata est, non dicitur turpem, & inhonestam ducere, prout colligunt DD. *ex l. stuprum 41. ff. de ritu nupt.*, & alij *ex l. mulieri is ff. de curat. furios.* Ibi *& mulieri, quæ luxuriose viuit, vbi glos. verb. & mulieri* explicat de meretricio more viuente, hocque idem docent *Couarruuias 4. decret. 2. parte c. 7. §. 9. num. 12. in fin. in 2. edit. Minchaca in qq. illustrib. c. 104. n. 6. Padilla l. fideicom. C. de fideicom. Barbosa l. 2. p. in princip. num. 69. ff. solut. matrim.*; ad quod confirmandum plura adducunt exempla, & primò de prodigo, qui talis non dicitur, qui semel tantum prodige effuderit. Secundo de mercatore, qui talis non dicitur ex eo, quod semel negotiationem habuerit. Tertio in eo, qui semel splendide, aut lautè vixit, qui non dicitur splendide, aut laute viuere, & his similia.

4 Soluitur ratio opposita.

Quamobrem ad rationem, quæ ex aduerso afferebatur, dicendum est in hoc non currere paritatem, quandòquidem fornicatio in vidua in ordine ad priorem coniugem est maximè iniuriosa, & etiam in ordine ad filios prioris matrimonij, quę propterea maximè in iure consideratur; fornicatio verò semel habita in fęmina extranea nemini est grauiter iniuriosa, nec valdè in iure considerabilis, adeòque &c.

Maior difficultas esset, si ipse testator in sui dispositione statuisset, quod existentibus de sua familia, vel agnatione fęminis pauperibus, quæ honestæ essent, & honestè viuerent, ipsæ prelationem haberent, ipsæque deberent eligi, an, inquam, dispositio locum haberet in ordine ad ipsas existentes, si semel fornicationem commisserint. Ratio dubitandi ex eo consurgit, quia, cum ipsæ sint sanguine coniunctę cum eodem testatore, & cum ipsius consanguineis, videntur grauem iniuriam eidem testatori, eiusque consanguineis per illam fornicationem inferre, prout considerasse videtur *Sanchez d. lib. 7. de matrim. disp. 91 n. 33. & 36.* ratione cuius iniuriæ propterea non videntur vocatæ in illa dispositione, cum à conditione requisita secundum præsumptam voluntatem testatoris defecerint. Nihilominus censendum existimo, nec fæminas consanguineas propter vnicam fornicationem excludi à iure, vt eligantur ad illam dotem, quinimmò stante illo iure prælationis, quod habent, debere eligi. Consentit in hoc *Sanchez loc. cit. num. 6.* Rationem ex eo deduco, quià in illa dispositione testator non exigit specialem aliquam prærogatiuam in fæminis consanguineis, sed illis dumtaxat ius prælationis attribuit, ergo, sicuti cæteræ non consanguineæ per vnam fornicationem non excluduntur ab illo iure, vt eligantur, nec excludi censendæ sunt consanguineæ. Accedit, quod cum testator non disposuerit in fauorem alicuius specialis consanguineæ, sed in fauorem consanguinearum in communi in perpetuum, & pro quocunque tempore, non videtur prospexisse honori suæ prosapiæ exigendo in ipsis specialem aliquam honestatem, & pudicitiam, sed fauorem earundem consanguinearum in perpetuum, quæ quando sunt vltra quartum gradum, reputantur pro extraneis.

5 Nec fæminæ consanguineę prędilectæ à testatore excluduntur.

---

§. XXVI.

An legatum pro fæminis maritandis possit tribui viduis secundo nupturis.

SVMMARIVM.

Facti series exposita. 1.
Considerabilia circa dispositionem testatoris. 2.
Vbi non constat de mente testatoris, non excluduntur fæmina iam nupta. 3.
Vbi loquitur de fæminis non adhuc nuptis dispositio extenditur ad nuptias, quæ non consumatæ fuunt. 4.
Vbi non fuerint nubiles possunt eligi nuptæ. 5.
Si legatum fuerit pro puellis maritandis non potest conferri maritatis, si vero pro dotandis, potest. 6.

1 Factum in suis terminis.

DISQVISITIO XXVI. Statuerat Caius in suo vltimo testamento, quod de suis bonis certi redditus quotannis erogarentur pro fæminis pauperibus maritandis constitutis in executores, & electores talium fæminarum certis personis sibi consanguineis. Contendebant postea ijdē executores, an possent eligere ex vi illius dispositionis viduas etiam secundo nupturas, an vero tenerentur eligere fæminas, quæ nunquam nupserint. Quæritur iam quid iuris?

2 Considerabilia circa dispositionem testatoris.

Attendenda in hoc potissimum sunt verba testatoris, & ex eisdem mens interpretanda, prout notasse videtur *Decius rub. C. de secundis nuptijs num. 3.*, quæ, si indicent referri etiam ad viduas, procul dubio ad easdem etiam intelligenda est relata dispositio, sin minus, ad easdem referri non posse videtur; vbi vero ex eisdem non constet, hoc præcipuę ingerit disputationem in præsenti. Porro, vbi coniectaliter posset induci, quod mens testatoris referretur solum ad non nuptas, non iam ad viduas, quæstio erit, an, si fæmina fuerit nupta, non tamen matrimonium consummatum, adhuc intelligatur cadere sub dispositione ipsam excludente. Secundo, an, si tunc nō adessent fęminæ nubiles, quę ante-

antecedenter non nupserint, possent iam nuptę cadere sub illa dispositione. Tertio, an si legatum fuerit pro fęminis maritandis, posset etiam conferri iam maritatis.

3 Vbi non constat de mente testatoris viduę non excluduntur.

Respondeo primò, vbi ex verbis testamenti non constiterit de mente testatoris, vtrum scilicet referatur etiam ad nuptas, an vero restringatur solummodò ad eas, quæ nuptæ non sunt, probabilius non excluduntur à tali dispositione fauorabili fœminæ, quæ fuerunt antecedenter nuptæ *Glos. c. aperiens verb. trigamos 31. q. 3 Ripa rub. C. de secundis nuptijs in noua edit. nu. 4. & 5. vers. contrarium determinat.* Ratio ex eo deducitur, quià talis dispositio est fauorabilis, & sicuti, vbi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus ex vulgatis iuribus, ita vbi testator discriminatim non disponit, nec nos cum distinctione debemus disponere; Nec obesse potest textus *in l. bouis §. hoc sermone ff. de verb. signif.* vbi habetur, quod talis dispositio præsumenda sit dumtaxat de primis nuptijs. Ibi *Hoc sermone dum nupta erit, primæ nuptiæ significantur.* Non, inquam, obesse potest, quia ille textus non procedit vniuersaliter, sed in casu particulari, in quo ex præsumptionibus inferuntur solummodò primæ nuptiæ.

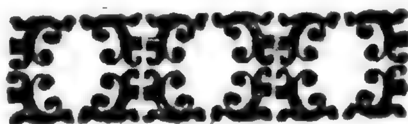
4 Extenditur ad nuptas, quę nō cōsummarunt.

Respondeo secundo in suppositione, qua illa dispositio esset intelligenda solummodò de fœminis non adhuc nuptis, probabilius non excluderetur fœmina, quæ formaliter per verba de præsenti contraxit, sed non consummauit matrimonium *Ripa rub. C. de secundis nuptijs nu. 15. vers. sed an dicatur in noua edit., Decius ead. rub. C. de secundis nuptijs nu. 4., & ibi Garronis in noua edit. nu. 5., Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 91. n. 56.* Ratio ex eo deducitur, quia, quamvis consensus nuptias constituat, non copula, vt alibi diximus, nihilominus in ordine ad hunc effectum nuptiæ non habentur pro completis, adeòque non sunt tales, vt afficiantur pœna, ratione cuius sic nupta excludatur ab illo priuilegio, vt possit habere congruam illam dotem, quia ad incurrendas dispositiones pœnales, seu quasi pœnales requiritur actus consummatus. Accedit, quod quamvis conditio non nubendi admittatur in vidua per textum *in auth. cui relictum C. de indict. viduis.* hoc tamen omnes intelligunt, quandò primum matrimonium cum vidua fuit consummatum *Sanchez d. disp. 91. n. 56.*, ergo etiam quamvis dispositio legataria excluderet fœminas secundo nuptas quoad legatum, intelligendum hoc est, quando primæ nuptiæ fuerunt consummatæ.

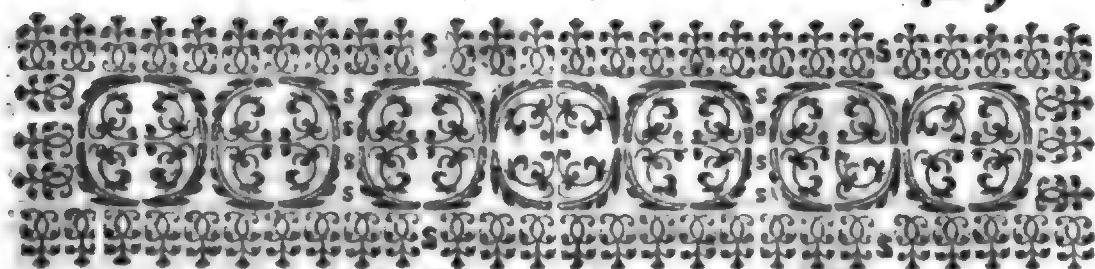
Respondeo tertiò, si nullæ, vel paucæ, & ineptæ fuerint fœminæ nubiles, quæ primo non nupserint in loco, in quo conditum fuit legatum, probabilius est, posse eligi fœminas, quæ antecedenter fuerint nuptæ, & manserint viduæ, dummodò aliæ existant conditiones à testatore requisitæ, *Sanchez de matrimonio lib. 7. disp. 91. nu. 57. Garronis rub. C. de secundis nuptijs in noua edit. nu. 5.* Ratio fundatur in verisimiliter præsumpta voluntate testatoris, ne pium opus differatur. Vbi non fuerint nubiles possunt eligi viduæ.

6 Si legatum fuerit pro puellis maritandis nō potest cōferri maritatis, si vero ad puellas dotandas potest maritatis conferri.

Respondeo quartò, si legatum fuerit pro puellis maritandis, probabilius non potest conferri fœminis iam maritatis, si vero legatum fuerit ad puellas dotandas potest fœminis iam maritatis conferri. Ità quoad primam partem *Baldus in l. fin. num. 11. C. de sent. quæ sine certa quantitate, Iason in l. quominus n. 103. vers. 5. pro eadem parte ff. de flumin.* Quoad secundam *Baldus Nouellus de dote 5. parte n. 12. Ioannes Lupus c. per vestras de donation. inter virum, & vxorem not. 3. § 12. num. 8.* In vniuersum *Sanchez de matrimon. lib. 7. disp. 91. nu. 63., & 64.* Ratio primæ partis deducitur ex forma verborum, quibus conceptum fuit illud legatum; dicitur enim pro fœminis maritandis; sed fœmina iam maritata non est maritanda, ergo &c. Ratio vero secundæ partis ex eo desumitur, quia stante etiam, quod fœmina fuerit maritata, verificatur forma, secundum quam conceptum est legatum, quantumvis etenim sit maritata potest recipere congruam dotem ad sustinenda onera matrimonij, quam prius non habuerit; non enim est necesse, quod dos conferatur ante matrimonium, sed potest etiam conferri eo iam constante. Hæc dixi attenta proprietate verborum, secundum quæ concepta sunt huiusmodi legata; cæterum attenta æquitate, & præsumpta voluntate legantis, crederem etiam legatum posse conferri iam maritatis, quantumvis in dispositione testamentaria dicatur pro fœminis maritandis, quandòquidem finis præcipuus eiusdem testatoris præsumendus est, quod sit, vt huiusmodi fœminæ habeant congruam dotem ad sustinenda onera matrimonij.

CON-

CONTRACTVS XV.

De Matrimonio V. hoc est de donationibus inter virum & vxorem.

Ocietas inter coniuges constante matrimonio adeo vehemens viget, vt nedum communicatio inter ipsos videatur in affectibus, sed etiam participatio in rebus quasi communis. Quamvis autem iura maximè foueant hanc societatem, & indiuiduam quasi vitæ rationem, in pluribus tamen prolis fauore considerato communicationem in rebus attemperant, vt quæ vnius sunt, sub alterius dominium nequeant plenè commigrare, etiam ex beneplacito conferentis. Hinc speciatim donationes inter virum, & vxorem constante eodem matrimonio interdicuntur, sicque indiuisio, & societas in affectibus ingerit negationem, ne ad inuicem res ipsorum per translationem dominij conferantur, & affectus, qui mutuo animos conciliant, efficiant, ne bona adinuicem transferantur. De his donationibus inter eosdem vberrimus in præsenti erit sermo. Plura in præcedentibus attigimus, & præcipuè *tom. 5. de sponsalibus* 3., & accidentaliter in quæstionibus de pignore & hypotheca; nunc ex professo omnia.

PRÆ-

PRÆNOTIO I.

An donationes inter virum, & vxorem constante matrimonio sint validæ.

SVMMARIVM.

Articuli examinandi circa præsentem titulum. 1.
Simplex donatio inter maritum, & vxorem constante matrimonio non tenet irreuocabiliter 2.
Non est tamen nulla, sed tantum reuocabilis. 3.
Est valida in origine, sed imperfecta propter reuocabilitatem. 4.
Nec est firma, nec irreuocabilis, quantumuis sit facta ante benedictiones, & ante consummatum matrimonium, dummodo matrimonium fuerit ratum. 5.
Est reuocabilis, quantumuis sit facta post annum à consummato matrimonio. 6.
Est etiam reuocabilis, quantumuis fuerit facta per interpositas personas. 7.
Quamvis contingat à nullo tempore non cohabitauerint, donationes inter ipsos sunt reuocabiles. 8.
Est reuocabilis quantumuis facta fuerit à Patre mariti vxori, vel à Patre vxoris Genero. 9.
In iure prohibente has donationes non comprehenduntur donationes causa mortis. 10.

PLura de hoc titulo diximus, tum ex occasione in quæstionibus de pign., & hypoth. tum in quæstionibus de sponsalibus: nunc ex professo secundum omnes circunstantias, & conditiones examinanda, & dirimenda res est. Sub hoc titulo examinabitur primo, an simplex donatio inter eosdem teneat. Secundo, an sit ipso iure nulla, adeò vt donatarius, vel donataria teneatur ipso iure donata dimmitere, vel possit retinere, quousq; fuerint reuocata. Tertiò, an ad hoc, vt irritetur, seu reuocabilis sit huiusmodi donatio, requiratur, quod sit facta post receptas benedictiones, & consummatum matrimonium, an vero sufficiat, quod matrimonium fuerit ratum per verba de præsenti. Quartò, an reuocabilis sit, quantumvis facta fuerit post annum à die consummati matrimonij. Quinto, an teneat, si facta fuerit per interpositas personas. Sextò, an valida sit, si diutino tempore non cohabitauerint, & pro tempore non cohabitationis facta fuerit. Septimò, an ea, quæ dicuntur de huiusmodi donationibus inter virum & vxorem, æquè intelligenda sint de donationibus factis per Socerum patrem mariti nurui, vel per Socerum Patrem vxoris genero. Octauò, an in iure prohibente huiusmodi donationes inter virum & vxorem constante matrimonio intelligantur prohibita legata inter ipsos, seu aliæ donationes causa mortis.

1 Articuli examinandi circa præsentem titulum.

Assertio I. Simplex donatio inter maritum, & vxorem constante matrimonio est à iure prohibita, nec transfert donata irreuocabiliter simpliciter sub dominium donatarij, sed simpliciter reuocabilis est. Consentiunt communiter tam Theologi, quàm iuris interpretes, & præcipuè *Ioannes Angelus Bossius tract. de dote c. 8. §. 2. nu. 19., Sanchez de matrimon. lib. 6. disp. 1. n. 2. Bartolus in l. quod meo in ipsis., & ibi Alexander, ff. de acquir. possess. Gregorius Lopez l. 4. verb. non dene tit. 11. p. 4. Antonius Gomez tom. 2. var. c. 4. nu. 33. in initio.*

2 Simplex donatio inter maritū, & vxorem non tenet irreuocabiliter.

Expressè colligitur *in l. 1., 2. & 3. ff. de donat. inter virum & vxorem, & l. cum hic status ff. eod. tit., & c. fin. eod. tit.*, nec incongrua ratione huiusmodi iura induxerunt hanc prohibitionem, quandòquidem prohibitio ipsa maximè cedit in fauorem eorundem coniugum, qui ex vehementia amoris facile se expoliarent bonis suis in præiudicium etiam prolis, nisi iura ipsa procliuem hunc amorem cohiberent. Hanc rationem considerarunt, quotquot in hac materia scripserunt.

Assertio II. Quantumvis huiusmodi simplices donationes inter virum, & vxorem constante matrimoio non teneant, non sunt tamen ita nullæ, vt donatarius, vel donataria teneantur ipso facto, & iure dimittere res donatas, nec possint illas retinere, sed tales, vt si reuocentur à donante, valida, & efficax sit reuocatio *Ioannes Angelus Bossius, & Sanchez loc. cit. Abbas c. fin. nu. 3. de donat. inter vir., & vxor. Ioannes Lupus rub. de donat inter vir., & vxor. §. 69. num. 1. Tabiena verb. dos q 9. num 10 Molina lib. 1. de primog c. 12 n. 12.*

3 Non est tamen nulla, sed tantū reuocabilis.

Expressè colligitur *ex l. cum hic status, ff. de donat. inter vir., & vxor.*, vbi Antoninus Imperator statuit, vt coniux donator, quoadusque vixerit, posset reuocare donationem, & si viuens illam non reuocaret, morte illius confirmaretur; ex quibus clarè deducitur huiusmodi donationes non tenere quidem irreuocabilitèr, sed in statu remanere, quo possint firmari, si intercedat mors donatoris, & tunc huiusmodi donationes retrotrahuntur, prout notat *Abbas in c. fin. num. 3. de donat. inter vir., & vxor. Sanchez de matrimonio lib. 6 disp. 1. num. 3.*

Sed, an huiusmodi donationes possint dici validæ, antequam reuocentur per donatorem, an verò absolutè dicendæ sint inua-

inualidæ in sua origine dissidium est apud DD. Nonnulli arbitrantur esse, & dicendas esse absolutè inualidas in sua origine, hocque deducunt primo *ex l. 3. §. sciendum autem, ff. de donat. inter vir., & uxor.* vbi dicitur ipso iure nullius esse momenti - Ibi - *Ipso iure, quæ inter virum, & uxorem donationis causa geruntur, nullius momenti sunt*; quæ autem ipso iure nullius momenti sunt in sua origine non subsistunt. Secundo ex eo, quod coniuges post contractum matrimonium constituuntur à iure inhabiles ad sibi inuicem donandum; donationes autem, quæ procedunt à non habente potestatem donandi inualidæ absolutè sunt in sua radice, & proinde ità habentur, ac si non fuerint positæ. Ex aduerso alij sustinent, validas esse à principio, & quodammodò transferre dominium, quià tamen sunt reuocabiles durante vita donatoris, dicuntur imperfectæ, & non absolutæ. Hoc probant paritate donationis causa mortis, quæ dicitur imperfecta, & inualida, eo quod vsque ad mortem potest reuocari, licet à principio valida fuerit, dominiumque transtulerit; atque sic sentit *Molina de primog. lib. 1. c. 12. num. 15*, quem commendat *Sanchez loc. cit. num. 3. in fine*. Accedit, quod si confirmantur morte testatoris, seù donatoris, vtique in se ipsis debeant aliquam subsistentiam habere; nam quod nullam habet subsistentiam in sua origine non potest conualescere, nisi de nouo ponantur ea, quæ requiruntur ad validam donationem, & sic non esset confirmatio, sed noua positio donationis; accedente autem morte donatoris nihil de nouo ponitur, sed solum perseuerant ea, quæ ab initio posita fuerunt. Quid igitur concludendum? Certè pro inualiditate simplicitèr in sua origine maximam vim facit textus *in d. l. 3. §. sciendum autem, ff. de donat. inter virum, & uxor.* vbi nullitas ipso iure

4 **Est valida in origine, sed imperfecta proptèr reuocabilitatem.**

inducitur. Nihilominus crederem, esse in origine validas, sed imperfectas proptèr reuocabilitatem durante vita donatoris. Rationes pro secunda sententia adductæ satis hoc efficacitèr euincunt. Ad argumenta oppositæ sententiæ nunc occurrendum est, & primo ad textum *in d. l. 3. §. sciendum autem* dicendum est, dici ipso iure huiusmodi donationes nullius momenti, quatenus habent hoc ex sua origine, vt non transferant ius irreuocabile, sed semper remaneat potestas in donante reuocandi, & ad se trahendi res donatas, periudè, ac si non donasset, sicque nullius momenti dicuntur in eo sensu, in quo non habent irreuocabilitatem, quam exigeret ipsa donatio, si non esset inter personas à iure prohibitas donare irreuocabilitèr, non autem in eo sensu, vt nullam vim habeat, si non reuocetur; secundo ad illud, quod subditur, dicendum est, coniuges constitui quidem inhabiles ad donandum ad inuicem irreuocabilitèr, non autem ad donandum, nam cum à iure tribuatur ipsis potestas reuocandi, vtique supponuntur transtulisse, quandòquidem reuocatio est rei donatæ, & translatæ, & sic supponit translationem.

5 **Non est firma, nec irreuocabilis, quantumvis sit facta ante benedictiones, & consummatum matrimonium.**

Assertio III. Huiusmodi donationes inter virum, & uxorem non sunt firmæ, nec irreuocabiles, quantumvis factæ fuerint ante solemnes benedictiones, & consummatum matrimonium, dummodò antecedentèr ad ipsas matrimonium fuerit ratum, & initum per verba de præsenti. *Glosa in l. 3. verb. concubina, ff. de donat. inter vir, & uxor. Ioannes Lupus rub. de donat. §. 55. nu. 2., & seqq. Nauarrus in summa c. 17. nu. 149 Villalobos in antimonia iuris lit. D. verb. donatio num. 24. Molina tom. 2 de iust. tract. 2. disp. 289. §. quamvis autem, Manuel in summa tom 1 c. 92. n. 1. Sanchez lib. 6. de matrimon. disp. 1. num. 4. vers. sed dicendum est, & alij.*

Ratio ex eo deducitur, quià iura, quæ prohibent huiusmodi donationes loquuntur præcisè de eisdem, prout factæ sunt constante matrimonio, sed hoc verificatur posito consensu præcisè per verba de præsenti, quantumvis adhuc non positæ sint benedictiones, nec copula coniugalis, quià nuptias, & connubia consensus facit, non copula, ergò &c. Quinimmò adest etiam ius *in l. non sine vers. quamvis C. de bonis matern.*, vbi dicitur, quod dispositum de viro, & vxore trahatur etiam ad sponsos de præsenti. Confirmatur, quià ratio finalis iuris prohibentis tales donationes est iuxtà supra dicta, ne ob nimium amorem coniuges se mutuo spolient bonis suis; maior autem affectio regularitèr viget inter sponsos de præsenti, qui procliuiores sunt ad sibi inuicem donandum in origine matrimonij, in qua noua magis alliciunt, & trahunt, ergò &c.

Neque obesse potest, si asseratur, quod in iuribus exorbitantibus à iure naturæ, & correctorijs eiusdem strictissima facienda sit interpretatio per vulgatissima iura sparsim allegata; ius autem prohibens huiusmodi donationes inter coniuges exorbitat à iure naturæ, secundum quod tenerent huiusmodi donationes, nisi hoc ius obsisteret, & in materia exorbitanti nomine viri, & vxoris veniunt solummodò coniuges post consummatum matrimonium; Non, inquam, obesse potest, quià iura prohibentia loquuntur de matrimonio sine vlla prorsus restrictione, quæ propterea æquè intelligenda sunt de matrimonio rato, & consummato, nec in hoc sit extensio, sed præcisè adaptatio iuri prohibenti comprehensa in terminis prohibitionis.

6 Est reuocabilis, quantumuis sit facta post annum à die cõsummati matrimonij.

Assertio IV. Simplex donatio facta inter maritum, & vxorem constante matrimonio rèuocabilis est, quantumvis fuerit facta post annum à die consummati matrimonij, quinimmò pro quocunque tempore, pro quo durat idem matrimonium *Sanchez de matrimon. lib 6. disp. 1. num. 5. vers. sed vius huius legis*, vbi alios plures allegat contra *Ioannem Lupum rub. de donation.* §. 54. *num.* 2. *Bernardum Diaz reg.* 213. *vers. quinto fallit, & alios*, qui ea ratione mouentur, quià post lapsum talis anni tepescit ardor amoris, ratione cuius supponuntur coniuges procliues ad donandum, sicque cessante causa prohibitionis cessare videtur & ipsa prohibitio. Addunt aliqui ex aduersarijs, quod ratione talis amoris tepescentis donatio facta intra annum matrimonij firmetur elapso anno, sicuti confirmatur morte donantis. Nihilominus

Probatur assertio, quià iura indefinitè loquuntur de donationibus factis inter coniuges constante matrimonio, nec distinguunt, quandò fit intra primum annum nuptiarum, ac quandò fit eodem elapso, ergò nec nos in hoc distinguere debemus.

Soluuntur rationes oppositæ.

Ad rationes, quæ ex aduerso afferebantur, dicendum est in primis gratis omninò dici post annum feruorem amoris tepescere, nam ad summum tepescit libidinis ardor, non autem comprimitur amor beneuolentiæ. Deindè non ita verum est, quod reprimatur libidinis ardor post annum matrimonij, quinimmò vt plurimum magis augetur, & fœminæ præcipuè fiunt magis luxuriosæ post experimentum continuatum coitus carnalis. Tandem iura considerant in huiusmodi prohibitionibus indiuiduam vitæ societatem, quæ est inter coniuges, ratione cuius, sicuti communicant in affectibus, ita periculum est, ne res, seù bona etiam adinuicem transferant cum proprio, & prolis detrimento; hæc autem indiuidua societas æquè est in primo nuptiarum anno, ac in subsequentibus. Ad illud, quod subditur, dicendum est, gratis omninò confingi, quod post annum nuptiarum firmetur donatio, sicuti confirmatur morte donantis, cum nullibi hoc in iure definitum reperiatur.

7 Etiam, si sit facta per interpositas personas.

Assertio V. Huiusmodi donationes etiam reuocabiles sunt, quantumvis fuerint factæ per interpositas personas. In hanc assertionem consentiunt omnes, quos viderim.

Ratio ex eo deducitur, quià in hoc locum habet regula. *Qui per alium facit, per se ipsum facere videtur*, & iura in prohibitione attendunt substantiam, non modum, quo fit donatio; nec in hac probatione diù immorandum est, quandò quidem expresè hæc assertio definita reperitur *in l. si sponsus in princip.*, *& vers. generaliter tenendum est*, *& l.* 3. §. *videamus in fin.*, *ff. de donat. inter vir.*, *& vxorem*. Accedit, quod illa donatio facta per interpositam personam, vel marito, vel vxori nomine alterius coniugis respectiuè, est manifestè in fraudem legis; fraus autem nequit suffragari auctori, nec ad effectum, ad quem inducitur.

Assertio VI. Quantumvis coniuges à multo tempore non cohabitauerint, donationes inter ipsos factæ adhuc reuocabiles sunt, etiam si factæ fuerint pro tempore non cohabitationis *Ioannes Lupus rub. de donat.* §. 34. *in initio*, *Duennas reg.* 221. *ampl.* 6. *Sanchez de matrimonio lib.* 6. *disp.* 1. *num.* 9. 8

8 Sunt reuocabiles, quamvis à multo tempore non cohabitauerint.

Vt clarius hac in re procedamus, aduertendum est, hanc diutinam non cohabitationem ex multis causis potuisse procedere; primo ex spontanea eorundem coniugum voluntate, & propria ipsorum auctoritate; secundo ex aliqua causa, vel necessaria, vel vtili, vel vtrique, vel alteri ipsorum, puta negotiationis, vel litis, & similium; tertio ex diuortio interueniente legitima causa ex parte alterius coniugis, puta fornicatione, vel morum asperitate, & sæuitia; quarto ex dispositione ecclesiæ in pœnam ex aliquo delicto. Maior difficultas hac in re est, quandò non cohabitatio processit ex diuortio intercedente legitima causa ex parte alterius coniugis, maximè, si diuortium factum fuerit ex auctoritate Ecclesiæ, qua in hypothesi videtur cessare ratio finalis illius prohibitionis nempe nimiæ affectionis inter ipsos coniuges. Nihilominus

Ex quibus causis potest esse diutina non cohabitatio.

Probatur in vniuersum, quià ex quacunque ex enumeratis causis proueniat diutina illa non cohabitatio semper verificatur, quod coniuges sint maritus, & vxor; non enim ex quo separati fuerint etiam per diuortium cessat inter ipsos vinculum coniugale, quod non est dissolubile nisi per mortem naturalem alterius coniugis, sed iura absolutè interdicunt huiusmodi donationes inter coniuges sine vlla penitus restrictione, & exceptione, ergò &c. Neque obesse potest, quod inter ipsos, maximè si fuerint separati ex diuortio, cessare videatur illa nimia affectio, ratione cuius procliuiores redduntur ad donandum; Non, inquam, obesse potest, primo quià ex quo procedit illa donatio saltem ex parte donantis vigere videtur vehemens propensio erga alterum, sine qua non esset illa donatio. Secundò, quià illa donatio non potest esse nisi ad conciliandum amorem, & propensionem erga donatarium stante vinculo coniugali adhuc perseuerante.

Rationes suadentes assertum.

Ter-

Tertiò, quià non cessat vigor legis, ex quo in casu particulari diminuta videatur ratio legis eiusdem.

9 Etiam si sit facta à Patre mariti nurui, vel à Patre vxoris Genero

ASSERTIO VII. Non solum sunt reuocabiles donationes factæ inter coniuges durante matrimonio, sed etiam donationes factę per socerum Patrem mariti nurui, si maritus adhuc sit sub patria potestate. *Ioannes Lupus rub. de donation.* §. 42. *num.* 1. *Sanchez de matrim. lib.* 6. *disp.* 1. *num.* 10.

Expressè colligitur *ex l.* 3. §. *videamus vers. qui in eiusdem, ff. de donat. inter vir., & vxor.*, & ratio in eo fundari potest, quod in ea hypothesi factum Patris censeatur factum filij, cum quodamodo Pater sit quid vnum cum filio, & bona patris sint quodamodò bona filij ratione suitatis.

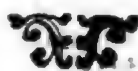
10 In iure prohibente tales donationes non comprehendũtur donationes causa mortis.

ASSERTIO VIII. In iure prohibente huiusmodi simplices donationes inter virum, & vxorem constante matrimonio non comprehenduntur legata inter ipsos, nec aliæ donationes causa mortis. Consentiunt communitèr DD. *Ancharanus in c. si pater nu.* 3. *de testam. in* 6., *& ibi Francus notab.* 6. *Acosta part.* 1. *super verb. legauit num.* 1. *Sanchez de matrimon. lib.* 6. *disp.* 1. *num.* 12.

Ratio ex eo deduci potest, quià huiusmodi legata, seu donationes causa mortis non referuntur, nec vim habent, nisi post obitum legantis, seù donantis, sed donationes inter coniuges, quæ non referuntur, nisi post obitum donantis, seu legantis in iuribus allegatis non interdicuntur, ergo &c. Confirmatur ex textu *in l. sed interim* 12. § *sed quod dicit de donat. inter vir. & vxor*, vbi non damnantur, nec in tempus soluti matrimonij. Confirmatur secundo, quià donationes inter coniuges soluto matrimonio licitæ sunt, & permissæ, ergo etiam erunt licitæ, quandò referuntur ad tempus soluti matrimonij per mortem donantis, seu legantis. Consequentia tenet, quia in iure paria sunt facere in tempore permisso; & in idem tempus factum referre *arg. textus in l. in tempus ff. de hæred. instit.*

Verificantur attento solummodo iure communi.

Hæc, quæ in hac assertione diximus, verificantur attenta dumtaxat dispositione iuris communis *in l.* 1, 2, & 3. *ff. de donat. inter vir, & vxor*; nam attentis iuribus municipalibus aliquarum regionum, de quibus aliquid dicetur in particulari in subsequentibus, reiecta sunt huiusmodi legata inter coniuges, quantumvis referantur ad tempus dissoluti matrimonij per obitum coniugis donantis, seù legantis.

PRÆNOTIO II.

An futurus maritus ante contractum matrimonij possit dotem validè constituere futuræ vxori, illique irreuocabiliter augmentum facere.

SVMMARIVM.

Secundum duplicem sensum potest examinari titulus. 1.

Si constitutio dotis, vel augmenti facta per futurum maritum sit relata cum limitatione ad tempus constantis matrimonij reuocabilis est. 2.

Tenet tamen, & irreuocabilis est, si non sit relata ad tempus constantis matrimonij. 3.

Quæ dicta sunt de constitutione dotis, vel augmenti eiusdem intelligenda sunt cum proportione de quacunque donatione, vel relata ad tempus constantis matrimonij, vel non relata ad illud. 4.

HÆc difficultas sic indefinitè proposita secundum duplicem sensum potest examinari, vel quatenus constituatur à futuro marito dos, vel augmentum dotis, ità vt non habeat vim, nisi post contractum matrimonium, vel quatenus constituatur irreuocabiliter ante ipsum contractum matrimonium, adeò vt ex tempore constitutionis non possit amplius reuocari. Porro, quæ dicuntur de constitutione dotis, vel augmento eiusdem, siue relatis ad tempus iam constituti matrimonij, siuè ad tempus antecedenter ad ipsum, intelligi possunt de quacunque alia donatione antecedenter ad ipsum matrimonium secundum eandem considerationem relationis ad tempus matrimonij iam constituti, vel ad tempus ante idem matrimonium. 1 Secundum duplicem sensum potest examinari titulus.

ASSERTIO I. Constitutio dotis, vel augmenti eiusdem dotis facta per futurum maritum futuræ vxori non tenet, nec irreuocabilis est, si sit relata cum limitatione ad tempus iam constituti matrimonij, & non aliter *Bartolus, & Baldus in l.* 1., & 4. *C. de donat. ante nupt. Panormitanus in c. & si necesse de donat. inter vir, & vxor. Valaseus consult.* 4. *num.* 3. *Menochius de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.* 12. *n.* 2. *Sanchez lib.* 6. *de matrimon. disp.* 7. *num.* 2. *Ioannes Angelus Bossius tract. de dote c.* 8. *nu.* 21., & *alij magis communiter.* 2 Si constitutio dotis, vel augmenti per futurũ maritũ sit relata cũ limitatione ad tempus iã constantis matrimonij non est irreuocabilis.

Expressè colligitur *ex l* 4. *C. de donat. ante nuptias*, vbi sic legitur. *Quod sponsa ea lege donatur, vt eius dominium adipiscatur, cum nuptiæ fuerint secuta, sine effectu est;*

nec incongruæ rationi hæc assertio, & textus pro ipsa allegatus innititur, quandòquidem constitutio dotis, seu augmenti eiusdem facta per maritum constante iam matrimonio irrita est, & vtique reuocabilis, vt omnes consentiunt præcipuè attenta dispositione iuris *in d. l. 1, 2. & 3 ff. de donat. inter vir, & vxor*, ergo etiam constitutio dotis, seu augmenti eiusdem ante contractum matrimonium per futurum maritum, quæ referatur dumtaxat ad tempus contracti iam matrimonij, inualida erit, & vtique reuocabilis. Consequentia probatur, quià in iure paria sunt aliquid conferri pro tempore inhabili, & non permisso ab eodem iure, & conferri pro tempore habili, & non prohibito, ità tamen, vt vim non habeat, nisi pro tempore inhabili, & à iure prohibito *l. in tempus ff. de hered. instit. l. cum qui ff. de iurisd. om. iud, Sanchez. lib. 6. de matrim. disp. 1. n. 4. Tiraquel de iure constitut. part 3. limit. 2. n. 3. & seqq. Costa in l. Gallus § quid si tantum ff. de liber., & posth. part. 2. n. 174. Valascus consult. 77. n. 4.*, ergo si non valet constitutio dotis, vel augmenti eiusdem constante matrimonio facta per maritum vxori de præsenti, nec valebit facta ante matrimonium per futurum maritum futuræ sponsæ, quando valor eiusdem dotis, vel augmenti refertur ad tempus constituti matrimonij.

3 Tenet tamen, & irreuocabilis est, si nõ sit relata ad tempus constantis matrimonij.

Assertio II. Constitutio dotis, seù augmenti eiusdem facta per futurum maritum futuræ coniugi, nec relata ad tempus constantis matrimonij absolutè tenet, nec reuocabilis est *Augustinus Barbosa collect. ad l. 1. C. de donat. ante nupt. vbi plures iuris interpretes allegat. Panormitanus in c. & siucessit de donat. inter virum & vxor. Borellus in summa decis. tom. 2. tit. 2 n. 130. Angelus verb. Dos num 6. Castrus Palaus de iust. & iur. tract. 32. disp 2. punct 15. § 8. n. 2. Ioannes Angelus Bossius tract. de dote c 8. num. 20.*

Expressè colligitur *l. si sponsus 5. in init. §. si vero l. inter eos ff. de donat. inter vir. & vxor*, vbi sic legitur *Inter eos, qui matrimonium coituri sunt, ante nuptias donatio facta iure consistit, etiam si eodem die nuptiæ fuerint consecutæ* hoc idem statuitur *in l. Seia § virgini ff. eod. l. cum in se C de donat ante nupt* Ratio autem assertionis, & huiusmodi iurium in eo consistit, quod iura prohibentia donationes inter coniuges constante matrimonio non comprehendunt donationes factas ante nuptias; tum quia iura prohibentia donationes inter coniuges constante matrimonio sunt correctoria iuris communis, & naturæ, secundum quod vnusquisque potest donare res suas cuicunque voluerit; iura autem correctoria sunt strictè interpretanda, non extendenda vltrà verborum formam;

Iura, & rationes euincentes intentum.

tum quia quoad donationes ante nuptias non militat ratio prohibitionis, quæ militat constante iam matrimonio, siquidem quando matrimonium iam contractum est, fortior viget vis nimij affectus, quo coniuges promouentur ad se inanitèr spoliandos bonis suis, ergo &c.

4 Quæ dicta sunt de cõstitutione dotis intelligenda sunt cum proportione de quacunq; donatione.

Assertio III. Ea, quæ dicta sunt de cõstitutione dotis, vel augmenti eiusdem, proportionaliter intelligenda sunt de quacunque alia donatione, adeò vt, si fiat ante contractas nuptias, simplicitèr teneat, & irreuocabilis sit; si verò ante easdem, sed relatè ad nuptias contractas, nec teneat, nec sit irreuocabilis. Ità omnes ferè DD. citati pro vtraque præcedenti assertione, & speciatim *Ioannes Angelus Bossius de dote c. 8. n. 20. & 21.*

Iura, & rationes, quæ euincunt præcedentes assertiones, etiam vim habent concludenter istam euincendi, quibus adde *textum in l. 1 C. de donat ante nupt.*, vbi Imperator decernit, quod ea, quæ futurus maritus donauit futuræ vxori, si posteà contractis nuptijs ea recipiat in dotem, teneant in dotem, & valeat præcedens illa donatio.

PRÆNOTIO III.

An donatio remuneratoria inter virum, & vxorem constante matrimonio teneat, & irreuocabilis sit.

SVMMARIVM.

Quid veniat nomine donationis remuneratoriæ. 1.
Articuli examinandi sub hoc titulo. 2.
Donationes remuneratoriæ inter coniuges tenent, & sunt irreuocabiles. 3.
Vt sint irreuocabiles, requiritur, vt merita, & obsequia, ob quæ fiunt, non sint alio titulo debita. 4.
Non requiritur tamen expressio eorundem sed sufficit, si præcesserint. 5.
Quamuis non sit necessaria expressio, est tamen necessaria pro foro externo probatio. 6.
Si donatio remuneratoria excederet merita, esset reuocabilis quoad excessum. 7.
Donans ante nuptias potest recipere donationem constantibus nuptijs. 8.

NOmine donationis remuneratoriæ intelligo hic eam dumtaxat, quæ præsupponit merita, quæ non exigunt retributionem titulo iustitiæ, quasi quod benemerens habeat ius actionis, & petendi eandem retributionem, sed solummodò titulo gratitudinis tanquam antidoralia obsequia; De priori etenim remuneratione exigente ex iustitia mercedem nulla potest

1 Quid veniat nomine donationis remuneratoriæ.

potest esse difficultas, quandòquidem iura prohibentia donationes non prohibent adimplementum obligationis ex iustitia, & executionem debitæ mercedis. Sistit ergo titulus in donationibus, quæ quidem simplices non sunt, sed fundantur in meritis exigentibus tantum ex gratitudine retributionem, circa quas disputabitur primò, an huiusmodi donationes factæ inter coniuges durante, seu constante matrimonio teneant, & irreuocabiles sint. Secundò, an adhoc, vt teneant, necesse sit, vt exprimatur ipsas fieri ob benemerita. Tertiò, an sit necessaria probatio meritorum. Quartò, an, si donatio remuneratoria excederet merita, teneret quoad totum, an vero solummodo quoad partem æquipollentem meritis. Quintò, an, si alter coniux non adhuc contracto matrimonio, nec habita vlla spe matrimonij alteri donauit res aliquas pretiosas, possit donatarius, si postea cum donante matrimonium inierit, donationem remuneratoriam eidem facere.

2 Articuli examinandi sub hoc titulo.

Esset hic etiam agendum, an maritus ignobilis, qui contraxit matrimonium cum fœmina nobili, vel senex cum iuuencula, possit ratione nobilitatis alterius, & iuuentutis retributionem aliquam facere. Secundò, an si quis virginem seductam violauerit, & postea eadem in vxorem ducta donationem remuneratoriam fecerit ob iniuriam eidem illatam ante matrimonium, teneret illa donatio; sed quià do his fusè egi *tom. 5. sub tit. Contractus XIV. de sponsalib. III. Disq. II. §. II. num 4. & 5.* ad ibi acta vos remitto.

3 Donationes remuneratoriæ tenent irreuocabiliter.

Assertio I. Donationes remuneratoriæ inter coniuges durante, seu constante etiam matrimonio absolutè tenent, nec veniunt sub dispositione iuris irritantis simplices donationes inter coniuges *Abbas c. fin. nu 7. de donat. inter virum, & vxor. Tiraquel l. si vnquam verb. donatione largitus C. de reuocand. donat. n. 19. Tabiena verb. donatio 3. in initio, Menochius de arbitrarijs lib 2. cas. 132. n. 4. Sanchez de matrim. lib. 6. disp. 6. nu. 3.*, qui tamen quoad hoc plures requirit conditiones, de quibus nos in sequentibus assertionibus; atque hoc idem nos docuimus *tom. 5. sub tit. Contractus XIV. de sponsal. 3. Disq. II. § II. nu. 4. in fine.*

Expressè colligitur hæc assertio ex textu *in l. quod autem §. si vir ff. de donat. inter vir. & vxor.* Vlterius euinci potest ex ijs, quæ docent *Surdus decis. 166. n. 22. Hondedeus cons. 48. n. 16., & seqq. lib. 1. & cons. 30. nu. 5. & 6. lib. 2. Clarus lib. 4. sentent. §. de donat q. 4. n. 5. Menochius de præsumpt. lib. 3. q. 12 Rota Romana decis. 113. num. 4. part. 1. recent. Palacius Rubeus in rub. de donat. inter vir & vxor. §. 10. Ruinus cons. 13. n. 2. vers. adhquod duobus modis*, nempè, quod, si sponsus ignobilis contraxerit matrimonium cum fœmina nobili, vel senex cum iuuene, eidemque etiam constante matrimonio donationem fecerit, valeat incontinenti donatio, adduntque rationem, quià censetur facta ex causa remunerationis, ad quam tamen de iure non tenebatur, cum nulla de hoc facta fuerit conuentio, sicque sistit in puris terminis donationis remuneratoriæ. Accedunt ea, quæ nos docuimus *tom. 5. sub tit. Contractus XIV. de sponsal 3. prænot. 6. n. 2.*, nempè sponsalitias largitates excedentes quantitatem à iure præscriptam non indigere insinuatione, quando sunt reciprocæ, quia ambæ inducunt rationem, donationis, remuneratoriæ, prout expressè *in l. Aquilius Regulus ff. de donat.*, & *Iulius Clarus §. donatio q. 3. n. 1.* addit rationem, quia negari non potest, quin saltem naturali ratione, qui beneficium accepit, benefacienti sit obligatus; atque hoc asserit esse maximi effectus, nam ex hoc sequitur, quod talis donatio non indigeat insinuatione.

4 Vt sint irreuocabiles, requiritur, vt merita, & obsequia, quæ fuerint, non sint alio titulo debita.

Assertio II. Ad hoc, vt irreuocabiliter teneant huiusmodi donationes remuneratoriæ, requiritur, vt merita, & obsequia, ob quæ fiunt, non sint alio titulo debita; probabilius tamen non requiritur, vt de eisdem meritis, & obsequijs fiat expressio in ipsis donationibus, sed sufficit, quod præcesserint. Ita quoad primam partem *Ripa in l. si vnquam q. 14. num. 30. vers. 2. C. de reuocand. donation. Iason in l. ex hoc iure n. 55. in fin. ff. de iust. & iur. Ioannes Garzia de donat. remuner. n. 52. Tiraquel in d. l. si vnquam verb. donatione largitus nu. 106. & seqq. C. de reuoc. donat.* Quoad secundam *idem Tiraquel in d. l. si vnquam verb. donatione largitus, Menochius de arbitrar. lib. 2. cas. 88. num. 53. Mascardus de probat. concl. 560 num. 10: Siluester verb. donatio 2. q. 7. dict. 13. Nauarrus in summa c. 17. nu. 146.*

Ratio primæ partis ex eo desumitur, quià solutio semper præsumitur facta in ordine ad causam duriorem, vt sentiunt communitèr DD., ergò interueniente debito iustitiæ, & titulo donationis remuneratoriæ ex antidorali obligatione erogatio supponenda est facta ex onere iustitiæ, non autem ex titulo remunerationis prouenientis ex gratitudine. Confirmatur, quià concurrente debito iustitiæ nemo vnquam liberalis præsumitur per textum *in l. rem legatam, ff. de adimen. leg. l. si seruo, ff. de hæred. instit. l. proximè, ff. de ritu nupt.*

5 Non requiritur tamen expressio eorundem.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quià, vbi intercedunt præcedentia merita, & obsequia, quantumvis eorum non fiat expressa mentio, largitio potius supponitur facta in compensationem eorundem meritorum, quam ex alio titulo omninò gratuito, ergò constante de talibus

libus

libus meritis, & obsequijs donatio tanquam remuneratoria absolutè tenebit, quantumvis eorundem meritorum in ipsa donatione nulla facta fuerit expressio. Antecedens probatur, tum ob allatam superius rationem, quià potius supponenda est donatio pro eximendo ab onere naturalis æquitatis, quam ad constituendum alterum sibi antidoraliter debitorem, quià solutio cedere debet in duriorem partem; tum quià innata est cuicunque propensio retribuendi pro beneficijs sibi collatis. Hæc eadem assertio sufficientèr videtur euinci *arg. l. si vero §. idem Papinianus, ff mandati*, vbi dicitur, quod libertus post libertatem acquisitam à Domino videns Dominum fundum suum vendentem, & non repugnans venditioni censeatur donare in retributionem manumissionis.

Instantia proposita, & dissoluta. Neque obesse potest, si asseratur, quod hac ratione omnis donatio esset remuneratoria, quandòquidem soli merenti præsumitur donatio fieri, prout notat *Baldus in l. illud nu. 8. C. de sacros. Eccles. Barbosa in l. qua dotis num. 56., & seqq., ff. solut. matrimonio*. Non, inquam, obesse potest, quià donationes non solum fiunt ob benemerita, sed etiam crebrò antidoralitèr ad effectum obligandi donatarium, & assertio procedit in suppositione, quod præcesserint in donatario merita, & obsequia.

6 Licet non sit necessaria expressio est tamen pro foro externo necessaria probatio eorundem. Assertio III. Quantumvis non sit necesaria expressio meritorum in donatione, vt valida sit, & irreuocabilis, est tamen pro foro externo necessaria probatio eorundem meritorum, licet non pro foro interno animæ. Ita in vniuersum *Sanchez de matrimon lib. 6 disp. 6. nu. 3. Nauarrus in summa cap. 17. num. 145 Gutierez de iurament. prima part. c 5 nu. 18. Molina tom. 1 de iust. tract. 2. disp. 244. §. quando constat*.

Ratio primæ partis ex eo desumitur, quià tota ratio, ob quam huiusmodi donationes tenent, & irreuocabiles sunt, fundatur in meritis præcedentibus, quæ saltem naturali iure exigunt retributionem, ergò eatenus in foro externo hunc effectum obtinebunt, quatenus probabuntur præcessisse; quoad forum etenim externum merita non existentia, & non apparentia quoad effectum obligandi in eodem foro paria sunt.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quià probatio intantum requiritur in quantum innotescere debet veritas meritorum, sed quoad forum internum animæ, in quo veritas purè consideratur secundum se sufficientèr innotescunt eadem merita, & quoad Deum, & quoad conscientiam ipsius donatarij ex suppositione, quod merita verè præcesserint, ergò &c.

Hoc tamen vnum aduertendum est, quod merita huiusmodi adhoc, vt obtineant effectum irreuocabilitatis quoad donationem remuneratoriam, debeant esse insignia, vt docent *Ioannes Lupus rubrica de donationib. §. 50. num. 32. Castillo proemio legum Tauri super glosa*. Ratio ex eo deducitur, quià merita modica in nulla consideratione habentur: vnde si quis pro modico obsequio maximam conferret retributionem censeretur simplicitèr donare, non remuneratoriam conferre donationem.

Assertio IV. Si donatio remunatoria excederet merita non subsisteret quoad excessum, benè tamen quoad partem correspondentem eisdem meritis, & obsequijs *Gratianus reg. 150. nu. 28. Ioannes Garzia de donatione remuneratoria num. 51. Alexander de Neuo cap fin. num. 7. de donat. inter vir., & uxor. Tiraquel in l. si vnquam verb. donatione largitus num. 79., & seqq. C. de reuoc. donat. Sanchez de matrimon. lib 6. disp. 6. num. 6., & alij magis communitèr*, & consonat cum ijs, quæ nos docuimus *tom. 5. sub tit. Contractus XIV. de sponsalib. 3. Disquisit. 1. §. 8. num. 2. dum de sponsalitia largitate*. 7 Si donatio remuneratoria excederet merita esset reuocabilis quoad excessum,

Expressè colligitur *ex l. sancimus 34. in initio C. de donat.*, vbi sic legitur. *Si quid autem supra legitimam definitionem fuerit donatum hoc, quod superfluum est, tantummodo non valere*; ex quibus verbis duo inferes, quæ attingunt assertionem quoad vtramque partem; primum quod teneat donatio, quæ non est suprà legitimam definitionem, dum limitatè dicit solummodò id, quod superfluum est, non tenere, ex quo sequitur, quod id, quod non est superfluum, teneat; secundum, quod non teneat secundum excessum, seù secundum id, quod superfluum est. Confirmari potest *ex regula vtile 37. de regulis iuris in 6.*, vbi dicitur, *quod vtile per inutile non vitiatur*, & hoc præcipuè in præsenti hypothesi ex præsumpta donantis voluntate, secundum quam censetur donare ex titulo remuneratorio quidquid potest legitimè donare, nec velle irritam esse donationem quoad partem correspondentem meritis ex eo, quod sit inualida quoad portionem excedentem. Neque hic audiendi sunt aliqui, qui asserunt donationes excedentes, quæ indigent insinuatione infirmari quoad totum, si sine illa fuerunt positæ; Non, inquam, audiendi sunt, quandòquidem fallit in donationibus remuneratorijs, vt punctualis est textus *in d. l. sancimus C. de donat.* Deindè ad summum procedunt in donationibus simplicibus, non autem in donationibus ex causa, seù remuneratorijs, qualis hæc est, de qua agimus, vt benè notat *Bartolus in l. Aquilius Regulus num. 3. ff. de donat.* Rationes suadentes intentum.

Socinus

Socinus Iunior conf. 77. num. 152. lib. 2.

Hic latè disputat *Sanchez lib. 6. de matrimon. disp. 6. num. 7.* qualitèr merita debeant correspondere donationi adhoc, vt valida sit, & sit æquipollentia dati ad acceptum, hoc est meritorum ad præmium, vbi refert varios dicendi modos, variasque opiniones. Mihi magis arridet, hoc remittendum esse prudentum arbitrio, considerata qualitate personarum donantis scilicet, & donatarij, & item valore meritorum *Tiraquel. in d. l. si vnquam verb. donatione largitus n. 84. & 86. C. de reuoc. donat. Menochius de arbitr. l. b. 2. cas. 132. num. 7. Iulius Clarus lib. 4. recept. § donatio q. 3 in fin.*; non enim donatio, quæ respectu vnius etiam in ordine ad æqualia merita superexcedens est, si sit pauper, & ignobilis, est superexcedens respectu alterius, qui diues est, & nobilis, cum nobiles longe maiorem soleant conferre retributionem. Quamobrem munus erit prudentis viri conferre qualitates personæ donantis, & meritorum donatarij, & sic taxare congruam remunerationem.

Quomodo merita debeant correspódere donationi.

8 *Donans ante nuptias potest recipere donationē constantibus nuptijs.*

Assertio V. Coniux, qui adhuc non contracto matrimonio, nec habita vlla spe matrimonij alteri res pretiosas donauit potest ab eodem donatario, si inter ipsos postea contractum fuerit matrimonium, recipere validè donationem remuneratoriam, adeo vt hæc immediatè teneat, & irreuocabilis sit *Ioannes Lupus rub. de donat. §. 32. num. 8. in fin. Sanchez de matrimon. lib. 6. disp. 6. num. 12.*

Ratio ex eo deducitur, quia donationes remuneratoriæ inter coniuges non prohibentur à iure per textum *in l. quod autem §. si vir, ff. de donat. inter vir. & vxor.*, sed denegari non potest, quin donatio facta ab altero coniuge constante matrimonio supposita donatione præcedenti facta ab eodem donatario sit verè remuneratoria, quandòquidem respicit beneficium præcedens ipsi donanti factum, ergò, &c. Confirmatur, quia gratitudo, in qua fundatur donatio remuneratoria, non potius respicit beneficia præsentia, quam preterita, ergò &c.; nec matrimonium posteà contractum eximit ab antidorali præcedenti obligatione.

PRÆNOTIO IV.

An vxor omnia sua obsequia debeat viro.

SVMMARIVM.

Ad quem finem dirigatur titulus. 1.
Præstitis consuetis obsequijs marito, & familia vxor, quidquid acquiris ex extraordinarijs operibus, sibi acquiris. 2.
Si præstet extraordinaria opera in fauorem mariti, & familiæ potest irreuocabilitèr recipere donationem remuneratoriam. 3.
Quanam non teneatur vxor nobilis præstare marito. 4.

1 *Ad quem finem dirigatur titulus.*

AD duplicem finem dirigi potest præsens titulus; primò ad inuestigandum, an vxor præstitis consuetis obsequijs viro possit ex extraordinarijs operibus aliquid sibi lucrari, quod non communicet cum viro; secundo ad inquirendum, an ita mulier sit obstricta marito, vt quidquid egerit, censeatur agere ex debito erga eundem maritum, & matrimonium, vt non mereatur vllam donationem remuneratoriam, sed, quidquid confertur, fit ex simplici donatione.

2 *Quidquid acquirit ex extraordinarijs operibus sibi acquirit.*

Assertio I. Præstitis consuetis obsequijs marito, & familiæ probabilius vxor, quidquid vlterius acquirit ex operibus suis extraordinarijs, sibi acquirit. In hanc opinionem propendent *Baldus in l. si vxorem n. 6. C de condit. inser. Abbas c. literas num. 27. de restit. spol. Felinus c. illud nu. 12. de præsumpt. vers. adde istis, Ioannes Lupus rub. de donat. § 31. nu. 2., & §. 50. num. 33. Siluester verb. vxor q. 2.*, qui omnes asserunt, quod vxor exercens extraordinaria in familia possit acquirere iustè donationem remuneratoriam ab eodem marito; Ex quo non inefficax deduco argumentum ad rem nostram pertinens; Si potest in ordine ad ea, quæ exercet extraordinaria in ordine ad familiam, cuius maritus est caput, acquirere bona in remuneratoriam donationem, cur non poterit in ordine ad ea, quæ extraordinariè exercet, in ordine ad alios acquirere propriè lucrum, illudque sibi adaptare, cum quodamodò maritus ius non habeat ad extraordinarias operas, seù non consueta obsequia.

Probatur iam ex professo assertio. Bona, quæ ex extraordinarijs operibus vxor sibi acquirit constante etiam matrimonio, computantur inter bona paraphernalia; sed bona paraphernalia fiunt propria ipsius vxoris, de illisque potest pro libertate disponere, ergo &c. Accedit, quod vxor non computatur, vt serua respectu mariti, sed vt socia: socius autem non tenetur conferre ea, quæ extra societatem acquisiuit, & independenter ab illa.

3 *Ob insolita, & extraordinaria obsequia potest à marito recipere donationem irreuocabilitèr.*

Assertio II. Probabilius est, vxorem exercentem opera extraordinaria, & obsequia, quæ aliæ vxores similis conditionis non solent præstare viris suis, nec familiæ, quæque non exigit ipsius conditio, dignam esse donatione remuneratoria, eamque, si recipiat, iuste recipere non obstantibus iuribus prohibentibus donatio-

nes

nes inter coniuges. Ita præter prææ̈llegatos DD. in præcedenti assertione *Decius conf.202. vers.nec obstat quod alia, Corsetus tract. de pote?. reg. q. 30. in fin Rosella verb. vxor nu.6. Ioannes Garzia de donat. remun. nu. 28.*

Ratio ex eo deducitur, quià huiusmodi obsequia non sunt aliunde debita marito, & tamen secundum se sunt digna remuneratione, ergo &c. Antecedens probatur, quià ex vi matrimonij vxor non intelligitur se obligasse viro, nisi ad solita obsequia, quæ regulariter ab vxoribus similis conditionis solent præstari viris suis, non ad ea, quæ huius dedeceant dignitatem, ergo illa insueta, & extraordinaria obsequia non sunt debita viro ex vi contracti matrimonij. Confirmatur à simili in ijs, quæ habentur *in l. interdum in fin. ff. de oper. libert.*, vbi sic dicitur, *sed si liberta quæ operas promisit, ad eam dignitatem perueniat, vt inconueniens sit præstare patrono operas ipso iure hoc interdicente*; ex quibus deducitur, quod si liberta dignificata eximitur ab oneribus promissis patrono à fortiori vxor magnæ dignitatis eximatur, seu non teneatur præstare obsequia viro, quæ propriam dedeceant dignitatem.

Rationes conuincentes intentum.

4 Hinc deducitur primò, quod vxor nobilis non teneatur lauare pedes mariti, nec eius caput, nec item condire cibos, aliaque similia vilia ministeria adimplere, quæ propterea, si ex suo beneplacito in fauorem viri, & familiæ exerceat, vtique meretur donationem, remuneratoriam. Secundò, quod non teneatur consuere vestimenta viri, & familiæ &c.

Quænam non teneatur vxor nobilis præstare marito.

Neque obesse potest, si asseratur vxorem omnia obsequia viro debere, ac proinde nulla esse remuneratione dignam, quandòquidem ex superius dictis, quandò obsequia sunt aliunde debita, nullam merentur remunerationem *Barbatius addit. ad Baldum l. si vxorem C. de condit. inser.* Non, inquam, obesse potest, quià verum non est, quod vxor omnia obsequia quamvis propriæ conditioni indecentia teneatur viro præstare: non enim per matrimonium constituitur ipsius serua, sed socia. Limitarem tamen cum *Sanchez lib. 6. de matrim disp. 6. n. 14. in fin.* in hypothesi, qua huiusmodi obsequia essent necessaria, & maritus non haberet, quo conduceret aliam personam ad similia obsequia, & famulatum, quia tunc vxor, si posset, teneretur ea obsequia quantumvis vilia ratione necessitatis præstare.

Minus obesse potest, si asseratur maiorem dignitatem ab initio contracti matrimonij extitisse in vxore, & nihilominus se astrixit tali matrimonio, ratione cuius poterat præsumere, quod præstare debuisset huiusmodi obsequia: Minus, inquam, obesse potest, quia, ex quo voluit contrahere tale matrimonium, se obligauit quidem ad onera matrimonij, non ad vilia ministeria, quæ propriam dedecerent dignitatem; non enim necessario coniungitur onus ad coniugalia obsequia cum onere ad vilia ministeria, nec ex eo, quod fæmina magis digna se matrimonio copulauerit cum minus digno cedere videdetur propriæ dignitati, & conditioni proprij status.

Soluuntur opposita.

PRÆNOTIO V.

An fructus dotis promissæ possint à marito donari vxori.

SVMMARIVM.

Sententia asserens dotem promissam, & nondum solutam non esse propriè dotem. 1.
Contraria sententia probabilior. 2.
Stante iure interdicente donationes inter coniuges non potest, maritus fructus dotis promissæ donare vxori. 3.
Potest pacisci ab initio constitutionis dotis, & matrimonij contrahendi, vt non exigatur eidem dos, dum viuit vxor. 4.
In quo casu fructus non cedunt marito. 5.

PRocedit hæc difficultas proposita in præsenti titulo in suppositione, qua, vel per vxorem ipsam, vel per Parentes ipsius dos non fuerit marito soluta, sed ad summum promissa, qua in consideratione nonnulli voluerunt non esse propriè dotẽ, & proinde valere absolute conuentionem, vt mulier fructus habeat per textum *in l. Iulianus ff. de iure dotium*, prout ex Socino Iuniori notat *Ioannes Angelus Bossius tract. de dote c. 2. n.* 8., vnde si valet conuentio, quod vxor quousque dos promissa soluta non est, fructus faciat suos eo, quià dos propria non est, non video, cur constante iam matrimonio maritus non possit ex propria voluntate disponere, vt fructus ipsi remaneant eiusdem vxoris quoad plenum dominium. 1

Sententia asserẽs dotem nondũ solutã non esse dotẽ.

Nihilominus communius docent dotem promissam; & nondum solutam esse propriè, & vere dotem *Glosa in l. cum post §. 1. verbo habet dotem ff. de administ. tut. Ripa in rub. ff. solut matrim. n. 58. Baldus in l. si pater verb. destinatis C. de spons. Ioannes Buschesius de leg. nupt lib. 3. n. 8. Campegius de dote part. 1. q 2. Andreas Gaillus pract. obseruat. lib. 2. obseru. 79. Menochius de præsumpt. lib 6. præsumpt. 1. num. 21. Valascus consult. 3. num 1. Franciscus Molinus de rit. nupt. lib. 3. q. 30. num. 10. Gaspar Thesaurus* 2

Contraria sententia probabilior.

qq. for.

qq for. lib. 2. q. 73. num. 2. Camillus Borellus in summa decis. part. 3. tit. 4. n. 341. Aloysius Riccius in collect. decis. part. 4. collect. 804. Rota Rom. apud Achillem de Graffis decis. 13. n. 2. de constit., nec incongrua ratione hoc decernitur, quandòquidem in iure dos promissa appellatur simpliciter dos *l. si pro dote C. de dot. promis. l. si socer §. Patius ff. sol. matrimon. l. vnica §. accedit C. de rei vxor. act.*, & in eodem iure dos data, & tantum promissa à pari procedunt, & idem ius pro vtraque statuitur *l. vltima C. de dot. promis. l. si Pater ignorans ff. solut. matrim. l. si quis tutoris C. de interd. matrim.* & vtraque eodem modo confertur *l. 1. §. 1. ff. de dotis collat. & l. 2. C. de collect.*, & ex eiusdem dotis promissione mulier dotata dicitur *l. cum post mortem § 1. ff. de admi nist. tut. l. 1. § accedit C. de rei vxor. act. l. 1. §. si sub conditione ff. de dotis col.* Nec obesse potest, quod dos ex ipsa nominis Ethimologia significet actualem dationem, & dicta sit à dando, & connumeretur inter donationes, donationes autem sine traditione, & acceptione non subsistunt *l. absenti ff. de donat. l. senatus § 1. ff. de donat. causa mort.*, vnde merito docent *Bartolus in l. iuris gentium in princip. ff. de pactis, Boschetius de leg. nupt. l. 3. n. 8.*, quod dos ab executione nomen accipiat; Non, inquam, obesse potest, quia, quantumvis dos ethimologiam desumat à datione, & de iure gentium nonnisi in traditione haberetur; attento tamen iure ciuili quoad significationem extenditur etiam ad dotem promissam, & significatio etiam desumitur ab auctoritate, prout notat *Bartolus in l. omnes populi num. 59 ff. de iust. & iur.* Quibus pro notitia expositis sit

3 ASSERTIO. Probabilius est stante iure interdicente donationes inter coniuges maritum non posse fructus dotis promissæ donare vxori. Ità consentiunt, quotquot sustinent non posse donare fructus dotis traditæ. *Fachineus in l. Iulianus ff. de iure dot. Ioannes Angelus Bossius tract. de dot. c. 2. n. 29. & alij.*

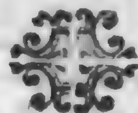
Stante iure interdicente donationes inter coniuges maritus nō potest fructus dotis promissæ donare vxori.

Ratio deducitur *ex l. pro oneribus C. de iur. dot.*, vbi dicitur, quod, si maritus permittat vxorem percipere fructus dotis, repetitionem habeat, quatenus mulier facta est locupletior, nec incongrua ratione hoc decernitur, quandòquidem fructus dotis constante matrimonio pleno iure pertinent ad maritum, qui per cōsequens, sicuti interdicitur bona sua constante matrimonio donare vxori, ita interdicitur eosdem fructus eidem vxori libere donare: Neque obesse potest, si asseratur, quod fructus dotis, cum sint in ordine ad onera matrimonij sustinenda, & procedant ex bonis eiusdem vxoris non videatur venire sub interdicto donationis inter coniuges constante matrimonio; Non, inquam, obesse potest, quia, ex quo huiusmodi fructus pleno iure pertineant ad eundem maritum, qui constante matrimonio gaudet pleno vsufructu bonorum dotalium, dicuntur proprij eiusdem mariti, de quibus propterea non potest disponere contra iuris interdictum, sicuti non potest disponere de bonis proprijs; nec releuat id, quod subditur, quod scilicet procedat ex bonis dotalibus vxoris, quæ quoad proprietatem ad ipsam pertinent: Non, inquam, releuat, quandòquidem licet dos quoad proprietatem ad ipsam vxorem pertineat, fructus tamen absolutè pertinent ad ipsum maritum, adeòque &c.; ex quibus omnibus posteà sic infero, ergo etiam ipse maritus constante matrimonio non poterit donare vxori fructus dotis promissæ. Hæc consequentia ex præactis deducitur, quandòquidem in iure dos tradita, & dos promissa paria sunt, sibique æquiualent.

Non negauerim tamen, posse pacisci ab initio constitutonis dotis, & matrimonij contrahendi, vt non exigatur eadem dos viua existente vxore, prout colligitur ex *d. l. Iulianus ff. de iur. dot.*, cuius hæc sunt verba. *Iulianus scribit valere talem stipulationem, cum morieris, dotis nomine dari, quia & pacisci soles, ne ea viua excipiatur, quod non esse simile accepi; aliud enim est differre exactionem, aliud ab initio in id tempus stipulari, quo matrimonium futurum non sit.* Sed modo difficultas est, an in hypothesi talis pacti fructus, antequam mortua vxore dos ipsa sic constituta exigatur, cedant marito, an ipsi vxori; Ex eo, quod dos sit constituta cum tali pacto sine vlla expressione oneris contribuendi interim fructus marito, probabilius sentio, fructus eiusdem dotis sic constitutæ, non cedere marito, nam sicuti potest contrahi matrimonium nulla dote constituta, in quo casu nulli fructus cederent marito, ità potest constitui, vt non nisi pro determinato tempore debeatur, ante quod propterea non debentur fructus, nisi de ijs fuerit expressè conuentum, nam fructus debentur à die debitæ dotis, dos autem stante tali pactione non debetur ante tempus conuentum; Neque hoc est donare constante matrimonio, sed ante matrimonium conuenire de non subeundo onere dotis, nisi in tempore determinato.

4 *Potest pacisci, vt nō exigatur dos viua permanente vxore.*

5 *In quo casu fructus nō cedant marito.*

PRÆNOTIO VI.

An pactum, vt maritus lucretur dotem, si vxor præmoriatur sine filijs, teneat, & quid sentiendum sit in hoc casu, si dos fuerit tantum promissa.

SVMMARIVM.

Hoc pactum secundum se tenet, nec cadit sub iure prohibente donationes inter virum, & vxorem. 1.

Tale pactum non importat donationem omninò gratuitam. 2.

Intellige, siue dos fuerit tradita, siue dumtaxat promissa. 3.

Concesso decennio ad solutionem dotis, si vxor moriatur ante illud, maritus non potest dotem exigere ante lapsum decennium. 4.

Nec ante illud decennium potest exigere lucrum dotis. 5.

RAtio dubitandi quoad primam partem in eo potissimum sita est, quod, cum de iure communi decedente vxore sine filijs, dos reuertatur ad hæredes eiusdē vxoris, & non pertineat ad ipsum maritum, videtur pactum de ea lucranda in fauorem mariti, si vxor eidem præmoriatur sine filijs, habere speciem simplicis donationis, quæ per consequens prohibetur à iure. Nihilominus sit.

1 Tenet, nec prohibetur hoc pactum. ASSERTIO I. Huiusmodi pactum secundum se tenet, nec cadit sub iure prohibente donationes inter virum, & vxorem. Consonat cum ijs, quæ supra diximus, nempè donationes præcedentes matrimonium inter coniuges futuros non irritari.

Ratio ex eo deducitur, quià, quantumuis per illud pactum constitueretur quodamodò donatio, non propterea hæc caderet sub iure prohibente, quandòquidem donationes solummodò interdicuntur inter coniuges constante iā matrimonio, non autem, quæ antecedenter factæ sunt, quantumvis contemplatione matrimonij; propter hanc rationē supra docuimus *sub hoc eod. tit. Contractus XV. de matrim. V. prænot. 2. assert. 2.*, quod constitutio dotis facta per futurum maritum futuræ coniugi, nec relata ad tempus constantis matrimonij, absolutè teneat, & irreuocabilis sit, prout docent *Augustinus Barbosa collect. ad l. 1. C. de donat. ante nupt. Panormitanus in c. & si necesse de donat. inter vir. & vxor. Ioannes Angelus Bossius tract. de dote c. 8. nu 20.*, & expressè colligitur *ex l. si sponsus 5. in princip. §. si verò l. inter eos ff. de donat. inter vir. & vxor.*, sed illud pactum appositum in constitutione dotis intelligitur appositum antecedenter ad contractum matrimonij, vel præuiè saltem ad calebrationem eiusdem, ergo & donatio, quæ per illud constituitur, erit præuiè ad ipsum matrimonium, adeòque &c.

Probari potest secundo, quià illud pactum de collatione dotis post obitum vxoris transferenda quoad plenum dominium in maritum, nō est ex titulo merè gratuito, sed oneroso: siquidem matrimonium intantum initur, & celebratur, inquantum est illa sponsio dotis, & aliter non celebraretur; sed pacta, quæ non procedunt ex titulo merè gratuito, sed oneroso non interdicuntur inter coniuges per superius probata, ergò &c. 2 Tale pactum non importat donationem omninò gratuitam.

ASSERTIO II. Ea, quæ dicta sunt in præcedenti assertione, æquè verificantur, siuè dos fuerit tradita, siuè dumtaxat promissa *Glosa in l. vnica §. accedit verb fecerit C. de rei vxor. act. Angelus in §. dotes autem in verb. percipient auth. de nupt. Rolandus à Valle de lucro dotis q. 5 num. 7. Tiraquel de retract conuent. ad fin. tit n 33. Mantica de tacit., & ambig. conuent. lib 12. tit. 4. num. 12 Corasius in rubr., ff. soluto matrimon. in lectura 2. num. 21., & alij magis communitèr.* Quoad primam partem de dote constituta, & tradita sufficientèr liquet ex præcedenti assertione. 3 Intellige, siuè dos fuerit tradita, siuè dumtaxat promissa.

Probatur iam quoad dotem simplicitèr promissam, quià vel dos promissa tradita non est ex mora, & culpa vxoris, vel promittentis, vel sine mora, & culpa eiusdem; quocunque modo non fuerit tradita, non officit iuri mariti acquisito ex illo pacto, ergò &c. Minor quoad primam partem probatur, quià stante illa mora, & culpa vxoris, vel promittentis dos ipsa in odium ipsius habetur pro tradita *arg. l. iure ciuili, ff. de condit., & demonstr. l. in executione 85. §. fin., ff. de verb. oblig. Petrus Barbosa in rub., ff solut. matrim. part. 4. num. 4 Rolandus à Valle de lucro dotis quæst. 7. Phanutius de lucro dotis verb. restituenda nu. 36., & seqq. Becrius decis. 22. num. 15. Andreas Gailus obseruat. lib. 2. obseruat. lib. 2. obseruat. 79. num. 6. Gaspar Thesaurus qq. forens. lib. 2. q. 75. num. 2. Rota Roman. decis. 5. num. 4., & seqq. apud Ludouisium* cæteroqui culpa vxoris, vel promittentis morosè differentis traditionem, seù solutionem in ipsius fauorem cederet, & impunita maneret contra dispositionem iuris *in l. in condemnatione 134. §. vnicuique, ff de reg. iur.* Quoad secundam vero partem sic euincitur, primo quià dos tradita, & promissa in iure æquiparantur, nec differunt quoad substantiam. Rationes suadentes assertum.

Probatur secundo ex ijs, quæ dicta sunt in præcedentibus, quod scilicet maritus non possit donare vxori fructus dotis pro-

promissæ, quod non alia ratione dictum fuit, nisi quià dos data, & promissa in iure sibi æquiualent, ergò ea, quæ dicuntur de dote data, æquè intelligenda sunt de dote promissa, adeoque sicuti tenet quoad dotem datam pactum, quod post mortem vxoris pleno iure transeat ad maritum, ità tenere etiam dicendum est quoad dotem promissam.

4 Concesso decennio ad solutionem dotis, si vxor decedat ante decenniū maritus nō potest exigere, nisi lapso decennio.

Hic suboritur difficultas, an, si maritus concesserit solum inducias quinquennij v. g., vel decennij ad soluendam dotem promissam, & vxor decedat, vel ante quinquennium, vel ante decennium conuentum stantè tali pacto, quod maritus post obitum vxoris lucretur dotem, possit idem maritus immediatè ab obitu vxoris exigere dictam dotem, an verò teneatur expectare ad quinquennium, vel decennium conuentum? Sentiendum est, non posse ab obitu vxoris immediatè dotem promissam exigere, sed teneri expectare ad tempus conuentionis *Valascus consult. 3. num 6. Rota Roman. apud Manticam decis 337. num. 12. Ioannes Angelus Bossius tract. de dote c. 2. num. 48.* Ratio ex eo deducitur primo, quià dos ante diem peti non potest *l. 1. in fin., ff. quandò dies vsusfruct., & l. cedere diem, ff. de verb. signif.* Secundò, quià æquum non est, vt ratione pacti præcedentis maritus constante matrimonio, cuius onera sustinet, non possit dotem consequi promissam, & posteà eodem pacto perseuerante, dissolutoque matrimonio, cuius propterea onera non sustinet, possit eandem consequi. Hanc rationem considerauit *Rota Rom decis. 337. apud Manticam, & Ferentillus ad decis. 431. Burattl.*

Alia hic etiam suboritur difficultas, an in hypothesi præcedentis difficultatis, quantumvis ante præfinitum tempus non possit dotem exigere, possit tamen mortua vxore immediatè exigere lucrum dotis? Videtur prima fronte dicendum, vtique tale lucrum posse exigere, quandòquidem maritus præsumitur cessisse tali lucro viuente vxore intuitu, & contemplatione eiusdem vxoris, cuius gaudet, dum viuit, obsequijs, qua propterea præmoriente videtur cessare causa cessionis, adeoque &c. Nihilominus absolutè sentiendum

5 Nec ante illud decennium potest exigere lucrū dotis.

est, nec posse ante præfinitum diem exigere lucrum dotis. Consentiunt omnes allegati in præcedenti difficultate. Ratio, quæ fuit pro eadem præcedenti difficultate adducta, maximè facit ad rem præsentem, quandòquidem æquitas non postulat, vt possit exigere lucrum disoluto matrimonio per obitum vxoris, dum nulla onera sustinet, quod non potest petere, nec exigere constante matrimonio, cuius onera sustinet, & proindè pactum, quod resistit lucro viuente vxore, resistit etiam eadem defuncta, donec completum fuerit tempus conuentionis.

PRÆNOTIO VII.

An vxor lucretur donationem propter nuptias stante pacto de illius lucro, si maritus præmoriatur vxori, vbi hæc dotem non tradidit marito, sed tantum promisit.

SVMMARIVM.

Exponitur series tituli. 1.
De iure antiquo communi posita dote constituenda erat donatio propter nuptias. 2.
Attento iure antiquo, si nullum fuerit pactum de inducijs solutionis dotis ad certum tempus, & per maritum non steterit, quominus soluatur, præmoriente eodem marito vxor non acquireret donationem propter nuptias. 3.
Soluta dote quoad partem præmoriente marito vxor acquirit donationem propter nuptias tantum quoad partem. 4.
Vxor non lucratur donationem etiam stante iure moderno, si dos non fuerit soluta. 5.
Si dos non fuerit soluta ex culpa mariti, vxor lucratur augmentum dotis. 6.
Dilata ex pacto solutione dotis, si maritus interim præmoriatur, vxor acquirit augmentum dotis.

SEnsus præsentis difficultatis hic est. Initum fuit pactum in celebratione contractus matrimonialis inter Meuium maritum, & Seiam coniugem, vt, si Seia præmoriatur eidem Meuio nulla ex eo relicta prole, Meuius acquirat totam dotem; si vero viceversa Meuius præmoriatur Seiæ nullo genito ex ipsa filio Seia acquirat donationem propter nuptias eidem factam per eundem Meuium. Dos per eandem Seiam fuit dumtaxat promissa eidem Meuio marito, non autem collata, nec tradita. Rebus sic stantibus Meuius præmortuus est eidem Seiæ ante solutionem dotis promissæ. Hic iam controuertitur, an Seia non obstante non solutione dotis per mortem Meuij ratione pacti cum ipso initi lucretur totam donationem propter nuptias? 1 Exponitur series tituli.

Pro clariori intelligentia huius difficultatis aduertendum est ex dictis *tom. 5. sub tit. Contractus XIV. de sponsalibus III. prænot. 16. num. 3.* de iure communi supposita dote necessario donationem propter nuptias à marito faciendam esse, prout notant *Iulius Clarus lib. 4 recept §. donatio q. 11. n. 1. Glosa in auth. res data C, de donat.* ante 2 De iure communi antiquo supposita dote constituenda erat donatio propter nuptias

ante nupt., & expresè colligitur *ex d. auth. res data C. de donat. ante nupt.* cuius hæc sunt verba. *Dos data donationem propter nuptias meretur, præterea si pars mulieris dotem soluerit, siue parata, cum ex aduerso recusatur, hoc mulier contestatur, cumque sit res mobilis signaculo imposito recondat, aut ingrediens iudicium hoc petat fieri, vt parti viri denuntietur, & sic nequaquam declinanda est donationis exactio.* Modo tamen vsus inualuit, vt ex necessitate hæc donatio proptèr nuptias etiam dote constituta non sit ponenda, prout notarunt *Glosa in auth. qualitas in glos. fin. C. de pactis conuent. Parisius cons. 95. n. 35. lib 2. Baldus in d. auth. dos data nu. 1. in fin. C. de donat. ante nupt. Iulius Clarus lib. 4. recept. q. 11. num. 1.* Ex quo notabili duo potissimum insurgunt dubia ad præsentem titulum accommoda; primum an (stante iure antiquo communi disponente, quod supposita dote ex parte vxoris conferenda sit donatio proptèr nuptias ex parte mariti, suppositoque pacto, quod præmoriente vxore sine filijs dos acquiratur marito, & præmoriente marito donatio proptèr nuptias acquiratur vxori) donatio ipsa proptèr nuptias acquiratur vxori præmortuo marito, si dos ipsa non fuerit actu tradita, sed tantum promissa; secundum, an stante moderna consuetudine, secundum quam abrogatum est ius conferendi donationem proptèr nuptias, quandò dos collata est, donatio ipsa proptèr nuptias acquiratur eidem vxori, quandò hæc non actu tradidit dotem, sed tantum promisit.

Vsus modo viget in contrariú.

Aduertendum secundo potissimum consideratione dignum hoc esse, an tradita non fuerit dos ex mora, & culpa vxoris, vel Patris eius, an verò sine culpa, & mora culpabili, sed potius ex culpa mariti nolentis recipere; iuxtà etenim diuersum hunc statum procedere possunt diuersa iura, & diuersæ rationes; vlterius animaduersione dignum est, an fuerit conuentio, seù pactum, quod dos soluenda non sit nisi ad certum, & determinatum tempus, intra quod mortuus fuerit maritus, an verò nullum pactum de hoc præcesserit, sed tantum dilata fuerit solutio dotis, vsque ad obitum mariti, & vlterius. Quibus sic præsupositis sit

Considerabilia ad præsens institutum.

3 Non soluta dote tépore debito præmoriente marito vxor non acquireret donationem propter nuptias.

ASSERTIO I. Attento iure communi antiquo scripto, si nullum præcesserit pactum de inducia solutionis dotis ad certum, & præfinitum tempus, & per maritum non steterit, quominus dos ipsa solueretur, præmoriente eodem marito vxor non acquireret donationem propter nuptias eidem factam per eundem maritum *Surdus de aliment. tit. 1. q. 42. nu 55. & seqq. Valasens consult. 3. nu. 4. & 6. Afflictus decis. 242. & 333. Guido Pap. decis. 173. Petrus Barbosa in rub. ff. solut. matrim. p. 4. num 7. Ioannes Angelus Bossius tract. de dote c. 2. nu 36.*

Deducitur arg. à contrario deducto *ex d. auth. dos data C. de donatione propter nuptias*, vbi cum dicatur, quod, si mulier parata sit dotem soluere, & si ex aduerso recusetur, signaculo imposito recondat, non sit declinanda donationis exactio, è contrario sensu euincitur, quod si pars aduersa non recusauerit recipere, & non solutio prouenerit ex culpa, & mora eiusdem vxoris, seu parentum eius, vtique declinetur eiusdem donationis exactio; ad quid enim apponere ad non declinandam hanc exactionem donationis illas conditiones, si parata mulier sit soluere, & signaculo recondiderit, & protestata fuerit in iudicio, si etiam non præmissis talibus conditionibus non declinaret hanc donationis exactionem? Confirmatur *ex auth. de non eligend. 2. nubentes §. illud quoque*, vbi statuitur, quod, si quæ mulier nihil omnino dotis, siue à se, siue à parentibus, siue ab extraneo promissæ dederit, nihilominus donationem propter nuptias acquirat; hoc idem habetur *in auth. sed qua nihil C. de pactis conuentis, & in auth. æqualiter C. eod. tit.*, vbi dicitur seruandam esse æqualitatem in dote, & donatione ante nuptiali.

Rationes suadentes assertum.

Dices posito hoc iure seruandi æqualitatem in dote, & donatione propter nuptias euidens deduci argumentum, quod, sicuti maritus præmoriente vxore potest agere ad dotis consecutionem, ità vxor præmoriente marito, & stante pacto de illo lucro possit agere ad consecutionem illius donationis; cæteroqui non saluaretur æqualitas; Sed contrà, quia donatio propter nuptias non fit, nisi intuitu solutionis dotis, & proinde dilata eadem solutione nullum consurgit ius ad donationem propter nuptias, prout notauit *Ioannes Angelus Bossius tract. de dote c. 2. n. 36. in fin.*

Instantia proposita, & dissoluta.

Ex ijs, quæ dicta sunt in præsenti assertione deducere fas erit, quod si dos soluta fuerit marito tantum quoad partem, & non quoad totum, tunc præmoriente marito vxor acquirat donationem propter nuptias tantum quoad partem correspondentem parti dotis solutæ non quoad totum, prout euincitur ex textu *in auth. sed qua nihil C. de pact. conuent.*, & colligitur ex communi regula, quod sicuti se habet totum quoad totum, ita se habet pars quoad partem *arg. l. quæ de tota C. de pactis*.

4 Soluta dote quoad partem, nó quoad totú præmoriente marito vxor acquirit donationé quoad partem.

ASSERTIO II. Attento iure hodierno consuetudinario non scripto, secundum quod non necessario confertur donatio propter nuptias etiam posita dote ex parte mulieris, positoque pacto, quod præmoriente vxore maritus lucretur dotem, & 5

præ-

Attento etiam iure moderno, & pacto inito, quod maritus lucretur dotē,& vxor donationē propter nuptias altero præmoriente, si dos non fuerit soluta vxor non lucratur donationem.

præmoriente marito vxor acquirat donationem propter nuptias, à fortiori, si dos fuerit tantum promissa, & non soluta præmoriente marito vxor non lucratur donationem propter nuptias. In hanc assertionem propondere existimo quotquot sustinent præcedentem assertionem.

Ratio ex eo deducitur, quia quantumuis in hac hypothesi donatio propter nuptias non conferatur ex necessitate supposita dote, vbi tamen aliud non exprimitur, si conferatur, intelligitur ex eadem causa conferri, qua antiquitus de iure conferebatur, sed attento iure,& causa, ex qua conferebantur antiquitus donationes propter nuptias ex necessitate eædem non debebantur, quandò dos tantum promissa erat, & non soluta, ergo &c. Confirmatur, quia quandò donatio propter nuptias est de iure debita supposita dote eadem non acquiritur, si dos eadem non fuerit soluta, ergo multo minus acquiretur, quandò non est debita, sed tantum ex beneplacito constituta, si dos ipsa non fuerit soluta.

Dices, ex quo modo donationes propter nuptias fiunt liberè, & non necessario non præsumuntur fieri in ordine ad dotem, sed vel in ordine ad nobilitatem vxoris, cum vir sit ignobilis, vel in ordine ad iuuentutem eiusdem, cum vir esset senex, ergo etiam independenter à solutione dotis poterit vxor præmoriente marito eandem pleno iure acquirere. Sed contrà, quia data illa suppositione, quod illa donatio fieret intuitu nobilitatis, vel iuuentutis existentis in vxore, & non in viro, illa donatio acquireretur ex alio titulo eidem vxori, quandòquidem illa esset remuneratoria, quæ propterea cum sit ex causa non potest reuocari *Surdus decis. 166. nu. 22. Hondedeus cons. 48. nu. 16. Clarus lib. 4. sent. §. donatio q. 4. nu. 5. Menochius de præsumpt. lib. 3. q. 12. Rota Romana decis. 113. nu. 14. pars 1. recent. Palatius Rubeus in rub. de donat. inter vir, & vxor. § 10. Socinus Senior in l. 1. num. 73. ff. solut. matrimon.*

6 Si dos non fuerit soluta ex culpa mariti vxor lucratur donationem propter nuptias.

Assertio III. Si dos promissa non fuerit soluta marito ex culpa, seu mora culpabili eiusdem mariti, quatenus eandem exhibitam noluerit recipere, tunc, si vxor, vel parentes eius protestati fuerint, & dotem reconditam deposuerint eadem vxor præmoriente marito lucrabitur donationem propter nuptias. Consonat cum ijs, quæ supra diximus *prænot. 6. assert. 2. probat. 1.*

Ratio autem ea est, quià dos promissa, & exhibita, & ex culpa mariti nolentis recipere non soluta in odium nolentis recipere habetur pro soluta, & tradita *arg. l. iure Ciuili ff. de condit., & demonstr. l. in extentione §. fin. ff. de verb. oblig.* Confirmatur *ex d. auth dos data C. de donat. ante nupt.*, vbi expressè hæc assertio euincitur.

Solum hic oritur difficultas, an si vxor, vel parentes eius parati fuerint dotem soluere, & per ipsos non steterit, quominus soluerint, non tamen dotem reconditam deposuerint, nec officium Iudicis implorauerint, vt in præfat. *auth. dos data C. de donat. ante nupt.* præscribitur, vxor acquireret donationem propter nuptias eidem à marito factam, si ille præmortuus fuerit? Probabilius existimo sistendo in foro externo conditiones illas prærequiri adhoc, vt vxor præmoriente marito acquirat donationem illam propter nuptias; in foro tamen interno sufficere, quod vxor vel parentes eius parati fuerint soluere, & quod denuntiauerint etiam extraiudicialitèr animum soluendi. Ratio primæ partis est, quià illæ conditiones in iure præscribuntur ad acquirendam pleno iure illam donationem propter nuptias. Ratio verò secundæ partis ex eo deducitur, quià stante pacto acquisitionis illius donationis propter nuptias, si maritus præmoriatur nulla est ratio eximens à tali iure, vbi per coniugem, seù parentes eius non steterit quominus dos ipsa solueretur, & soluisse, & paratam esse soluere paria sunt, ergò sicuti, si soluerit dotem acquirit donationem, etiam acquirere præsumenda est, si parata fuerit soluere, loquendo in foro interno.

Dummodò deposuerit, & officium iudicis implorauerit.

7 Delata ex pacto solutione dotis, si maritus interim moriatur vxor lucratur augmentū.

Assertio IV. Si facta fuerit conuentio in celebratione contractus matrimonialis, quod non soluatur dos, nisi ad certum, & determinatum tempus stante illo pacto, quod, si maritus præmoriatur vxori, eadem vxor lucretur donationem propter nuptias, & in tantum antecedentèr ad illud tempus maritus præmortuus fuerit, vxor lucrabitur illam donationem propter nuptias, quantumvis pro illo tempore, pro quo præmortuus est, dos soluta non fuerit. *Afflictus decis. 242. Guido Papa decis. 274. Osascus decis. 21. num. 21. Petrus Barbosa in rub., ff. solut. matrimon pars 4. num. 7. Ioannes Angelus Bossius tract. de dote cap. 2. num. 37.*

Ratio ex eo deducitur, quià pendente dilatione apposita per partes ad soluendam dotem nihil interim peti potest, quià non cessit dies solutionis; nec ex genere suo dos exigit solui in die celebrationis contractus, sed ad beneplacitum contrahentium, ergò nulla mora imputari poterit vxori, quod dotem ipsam non soluerit, ergò propter eandem dilationem nullam poterit, seù debebit subire pænam, adeoque non erit, cur priuanda sit iure consecutionis donationis propter nuptias, & sicuti in ea hypothesi ob non solutionem dotis intra terminum præscriptum dilationis nullum peti potest ab

vxore

vxore interesse *arg. l. lecta, ff. si certum petatur circa medium. Afflictus d. decis. 242. & 333., & vtrobique Vrsillus Vezinus tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 6. nu. 30.* ita nulla peti potest pœna, adeoque neque priuatio iuris acquisiti. Confirmari potest ex ijs, quæ docet *Guido Papa decis. 430., & 565.* nempe quoad hunc effectum acquisitionis donationis propter nuptias dotem ipsam in ea hypothesi censeri solutam, quandò maritus habuit fidem de dote, & assignauit terminos ad eandem soluendam.

PRÆNOTIO VIII.

An, si maritus constante iam matrimonio constituerit dotem vxori nobili, vel iuueni, dum ipse esset ignobilis, vel senex dos ipsa sic constituta teneat.

SVMMARIVM.

Sententia asserens constitutionem dotis sic factam irreuocabilitèr non tenere. 1.
Sententia extendens ad alias donationes ex eodem titulo. 2.
Constitutio dotis facta per maritum ignobilem, vel senem constante matrimonio vxori nobili, & iuueni tenet, & irreuocabilis est. 3.
Soluuntur rationes opposita. 4.
Quantumvis vir ignobilis, & senex fuerit ditissimus, & fœmina pauper, constitutio tamen dotis per illum facta tenet. 5.
Si tamen hæc constitutio dotis fuerit excedens non teneret quoad excessum. 6.

QVamuis titulus comprehēdat dumtaxat constitutionem dotis factam constante matrimonio à viro ignobili, vel sene vxori nobili, vel iuueni, nihilominus ampliari potest ad quamcunque aliam donationem factam intuitu illius nobilitatis, vel iuuentutis, & quidem potior ratio difficultatis ex eo consurgit, quod nobilitas, vel iuuentus vxoris videtur compensari per diuitias ignobilis, seù senis.

1 Sententia asserens irreuocabilitèr non tenere. Quoad titulum dotis constitutæ per plebeium, seù senem vxori nobili, & iuueni Crauetta *cons. 51. per totum, Clarus lib. 4. sentent. §. donatio num. 5. Fachineus controu. iuris lib. 3. c. 80., & lib. 8. cap. 83. Baldus nouellus de dot. part. 10. nu. 7., & seqq.* absolutè sustinent, dotem illam sic constitutam irreuocabilitèr non tenere; qui ferè omnes ea potissimum ratione ducuntur, quià in toto iure ciuili à communi regula excludente donationes inter coniuges constante matrimonio non excipitur casus, quo vir plebeius, seù ignobilis, & senex dotem, vel donationem constituerit vxori nobili, vel iuueni, & vtique fuisset exceptus, si foret excipiendus, cum frequens sit, & in praxi crebrò contingat; Addunt, quod, si à communi regula exciperetur hic casus secundum se frequens, facilè eluderentur leges prohibentes donationes inter virum, & vxorem, quandòquidem, vt benè notat *Clarus lib. 4. recept. §. donatio num. 5.* puellæ habentes maritos senes maxima cum facilitate extorquerent ab eisdem maritis huiusmodi dotium constitutiones, & donationes, nec difficiles essent mariti ad tales concessiones, siquidem, cum deficiant in viribus corporalibus, vt sibi concilient vxores, supplere non recusant in bonis fortunæ, quod est luere in ære, quod non possunt in corpore.

Quoad titulum aliarum donationum negant etiam tenere ex eo præcisè motiuo nobilitatis, vel iuuentutis *Mantica de tacit., & ambig. lib. 21. tit. 4. num. 19. vers. item debet, Surdus cons. 164. num. 33., & seqq. Ioannes Lupus rub. de donat. inter vir., & vxor. § 32. num 9.*, quantumvis vir esset ditissimus, qui alias inuenisset vxores cum magna dote. Ratio ipsorum est, quià in hac suppositione compensatur nobilitas, & iuuentus vxoris cum diuitijs viri ignobilis, & senis, vndè illa donatio non haberet vim, seù rationem remunerationis. Nihilominus sit 2 Sententia extendens ad alias donationes ex eodem titulo

ASSERTIO I. Constitutio dotis facta per maritum ignobilem, vel senem constante etiam matrimonio vxori nobili; vel iuueni tenet, & irreuocabilis est *Glossa in l. si voluntate C. de dot. promis. Tiraquel de nobilit. c. 18 nu. 19 Valascus cons. 5. n. 18. Mantica de tacit., & ambig. lib. 11. tit. 20. num 24 lib. 21. tit. 4 num 17. Stephanus Gratianus tom. 5. discept. for. cap. 994. num. 3. Molina de iust. & iur. tract. 2. disp. 289. num. 15. Sanchez lib. 6. de matrim disp. 7. n. 3. vers. sed dicendum Ioannes Angelus Bossius tract. de dote c. 8. num. 33.*, qui innumeros alios allegat, tum ex iuris peritis, quam ex Theologis. 3 Constitutio dotis sic facta tenet, & irreuocabilis.

Ratio facilè ex eo deducitur, quià ex præactis in iure prohibente donationes inter coniuges constante matrimonio non comprehenduntur donationes remuneratoriæ per textum *in l. quod autem §. si vir & vxor de donat. inter vir., & vxor.*, & consentiunt omnes ferè DD., & huiusmodi donationes remuneratoriæ non solum procedunt ex titulo præcedenti pecuniarum, sed etiam honoris *Ioannes Lupus in rub. de donat. inter vir., & vxor. §. 32. num. 7. Mantica de tacit., & ambig. lib. 21. tit. 4. n. 18.*; sed denegari non potest, quin Est donatio remuneratoria.

quin constitutio dotis facta à marito plebeio, & sene vxori nobili, & iuueni sit donatio quasi remuneratoria, quandòquidem, vt benè notat *Palatius Rubens in rub. de donat. inter vir., & vxor.* §.10. dum vir plebeius, & senex dat dotem pecuniariam mulieri nobili, vel iuueni, ipsa mulier nobilis, & iuuenis dat nobilitatem, & iuuentutem viro, & vt notant. *Glosa in d. l. si voluntate C. de dotis promissione, & Gailus obseruat. lib. 2. obseru.* 40. *num.* 9. ipsa iuuentutis, & nobilitatis traditio est quædam quasi dos.

4 Soluuntur rationes oppositæ. Neque obesse possunt ea, quæ ex aduerso afferebantur; quandòquidem sufficientèr, & implicitè excipitur casus ille constitutionis dotis factæ vxori nobili, vel iuueni à viro plebeio, & seni per textum *in l. quod autem* §. *si vir., & vxor de donat. inter vir., & vxorem*, vbi à communi iure prohibente donationes inter coniuges constante matrimonio excipitur donatio quælibet remuneratoria; non enim specialis necessaria est exceptio in casu particulari, quandò talis exceptio continetur in iure excipiente donationes remuneratorias. Ad illud, quod subditur, asserendum est illam facilitatem extorquendi à viro plebeio, vel sene constitutionem dotis, vel alterius remunerationis imputandam esse conditioni vxoris nobilis, vel iuuenis, quæ ex quo suam nobilitatem, vel iuuentutem prostituit eidem viro ignobili, & seni, ius habet inquirendi aliquam compensationem, seù remunerationem.

5 Quantū vis vir ignobilis, & senex fuerit ditissimus, & fæmina nobilis pauper tenet donatio. Assertio II. Quantum vir plebeius, seù senex fuerit ditissimus, & duxerit fæminam nobilem, & iuuenem indotatam, seù cum modica dote, si tamen eidem dotem constituerit, vel augmentum dotis, vel aliam donationem fecerit tenet absolutè illa dos, seù augmentum dotis, seù donatio *Stephanus Gratianus discept. for. c.* 994. *num* 10., *& seqq. Sanchez de matrimon. lib. 6. disp. 7. n. 4. Castrus Palaus* §. 8. *num.* 5. *Ioannes Angelus Bossius tract. de dot. c. 8. n. 36.*, & alij magis communitèr.

Ratio ex eo deducitur, quià per diuitias mariti ignobilis, seù senis non fit iusta compensatio cum nobilitate, & iuuentute vxoris, ergò non est, cur non mereatur adhuc remunerationem, seù compensationem per illam donationem, seù constitutionem augmenti dotis. Antecedens probatur, quià ex eo, quod vxor nobilis nupserit ignobili, quantumvis diuiti denegari non potest, quin plurimum amiserit de nobilitate, adeo vt, si maritus præmortuus fuerit, sit longè deterioris conditionis secundum communem existimationem; vndè facilè nubere non poterit æquè nobili, nisi magnam dotem conferat.

Neque hic audiendus videtur *Constantius Rugerius de dot.* §. 5. *num.* 3., qui, quamuis secundum quid adhæreat assertioni nostræ, secundum quid tamen ab eadem dissentit; asserit enim, quod, si maritus non solum fuerit natiuitate ignobilis, sed etiam vita, & moribus, & fæmina fuerit nobilis, vtique hæc digna sit remuneratione, & compensatione, quià adhuc est maxima inæqualitas inter vtrumque; si verò maritus fuerit ingnobilis natiuitate, vita tamen, & moribus fuerit nobilis, tunc vxor, quantumvis nobilis digna non sit remuneratione, & compensatione, quià tunc compensatur per hanc viri nobilitatem nobilitas vxoris, nec magna est inæqualitas inter eosdem; Non, inquam, audiendus est, quià, quantumvis vir sit illa nobilitate vitæ, & morum præditus, denegari non potest, quin vxor secundum communem hominum existimationem plurimum amiserit de nobilitate, & post mariti obitum non intelligatur deterioris conditionis. Limitatio Rugerij excluditur

6 Si tamen constitutio dotis fuerit excedens non teneret quoad excessum. Hoc tamen vnum monendum hic censeo, quod, si donatio à viro ignobili, aut sene facta vxori nobili, aut iuueni nimis fuerit excedens, non valeat irreuocabilitèr quoad excessum supra debitam compensationem nobilitatis, aut iuuentutis *Baldus Nouellus de dote part.* 10. *n.* 10. *Bertrandus cons.* 46. *in fin lib.* 2. *Surdus cons.* 164. *num.* 36. *Stephanus Gratianus discept. for. c.* 994. *num* 13. *Ioannes Angelus Bossius tract. de dote c.* 8. *num.* 37. Ratio ex ijs deducitur, quæ supra dicebantur, nempè actionem remuneratoriam commensurandam esse cum meritis; vndè quoad eam partem, qua donatio, seù remuneratio excedit merita, non potest esse remuneratoria, sed simplex donatio, quæ interdicitur inter coniuges constante matrimonio. Verum tamen est, quod, si remuneratio in modico excederet merita, semper haberetur pro remuneratoria, prout adnotarunt *Petrus Barbosa ad l. qua dotis num.* 60., *ff solut. matrimon Nauarrus in Apolog. de reddit. q. 1. monito* 82. *num.* 6. *Ioannes Angelus Bossius tract. de dot. cap.* 8. *num.* 37., & quidem non incongruè, quandòquidem, vt bene notat D. Thomas 2. 2. *quæst.* 106 *art.* 6. gratitudo exigit, vt plus reddatur, quam acceptum sit. Quantus verò requiratur excessus remunerationis ad merita ad hoc, vt ipsa remuneratio non habeatur simplicitèr pro remuneratione, sed partim pro remuneratione, partim pro simplici donatione nonnulli apud *Ioannem Angelum Bossium loc. cit.* asserunt, quod, si remuneratio excedat merita tantum in quarta parte, excessus habeatur pro modico, & donatio ipsa habeatur pro remuneratoria; Ego tamen consultius remitterem arbitrio, & iudicio

cio prudentum, qui consideratis qualitatibus donantis, & donatarij, & meritorum istius cum præmio illius diudicet, an excessus donationis fuerit talis, vt pretergrediatur limites remunerationis, an verò attenta æquitate intra tales limites contineatur.

PRÆNOTIO IX.

An confessio viri de dote recepta, quam recepisse minime constat, censeatur donatio, & valida sit talis donatio.

SVMMARIVM.

Status controuersiæ expositus. 1.
Nulla praecedente promissione dotis in celebratione contractus confessio receptionis habetur pro donatione, & irreuocabiliter non tenet. 2.
Idem intellige de confessione receptionis augmenti dotis. 3.
Huiusmodi confessio dotis receptæ potest reuocari ad modum donationis. 4.
Si præmoriatur vxor marito illa confessio, nec nocet marito, nec hæredibus. 5.
Maritus potest reuocare confessionem huiusmodi, quantumvis fuerit lapsus terminus ad opponendam exceptionem de dote non numerata. 6.
Potest etiam reuocare, quantumvis esset facta per instrumentum guarentigiatum. 7.
Si in celebratione contractus matrimonialis dos fuerit constituta in determinata quantitate, & maritus ex interuallo confessus fuerit recepisse excludit quamcunque fraudis præsumptionem. 8.
Soluuntur argumenta opposita. 9.
Maritus facta confessione ex interuallo, quamvis non possit excipere transferendo onus probationis in vxorem, potest tamen excipere exhibendo se ad probationem. 10.

Contracto matrimonio inter Meuiũ, & Caiam, vel re vera nulla fuit constituta dos, vel minimè constat fuisse constitutam. Processu temporis post initum coniugium maritus confessus est recepisse dotem, quam forte non recepit, vel non constat recepisse, vel in maiori quantitate ab ea, quam recepit. Contendunt hic DD., an illa confessio habeatur pro donatione, & an intelligatur prohibita in iure prohibente donationes inter coniuges constante matrimonio.

1 *Status cõtrouersiæ expositus.*

Hæc controuersia æquè excitari potest, quandò in celebratione contractus matrimonialis nulla habita est tractatio de dote constituenda, vel quando facta est conuentio de eadem, sed tantum fuit promissa in determinata quantitate, nec soluta; sicque secundum duplicem hunc sensum duplex emanat ratio dubitandi; prima est quandò in celebratione contractus matrimonialis nulla dos promissa fuit, an illa confessio receptionis facta à marito inducat efficacem præsumptionem, quod re vera receperit, an potius, quod non receperit, sed inducat, quod per eandem animum habuerit donandi, & ex se constituendi vxori dotem, quam non habuit. Secunda, quando in contractu matrimoniali facta est promissio dotis, vel in determinata quantitate, vel indeterminata, an talis confessio inducat præsumptionem numerationis, & in illa quantitate &c.

Quomodo sit intelligenda.

2 *Nulla præcedente promissione dotis confessio habetur pro donatione.*

Assertio I. Nulla præcedente promissione dotis in celebratione contractus matrimonialis confessio receptionis dotis facta per maritum censetur facta animo donandi, ac proindè absolutè reuocabilis est, nec absolutè tenet *Gabriel cons. 163. nu. 40 lib. 2. Coaruuias var. lib. 1. c. 7. nu. 4. vers. primum, Menochius de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 12. num. 58. Stephanus Gratianus discept. for. tom 4. c. 693. Baldus Nouellus de dote part 10. nu 6. & seqq. Rota Roman. decis. 485. nu. 1. part 3. diuers. decis. 55. nu. 8. lib. 3. apud Puteum, decis. 61. num. 2. & 3., & decis. 67. n. 2., & seqq. decis 182. n. 1 apud Ludouisium. Sanchez de matrimon lib 6. disp. 9. nu. 5 Ioannes Angelus Bossius de dote c. 8. n. 53.*, qui alios innumeros allegat.

Ratio ex eo deduci potest, quia, cum matrimonium contractum fuerit sine vlla dotis promissione, nec constet de aliqua solutione facta per ipsam vxorem, nisi ex confessione mariti, non potest esse efficax præsumptio, quod illa confessio facta fuerit sub spe futuræ numerationis; quià non est præsumendum, quod vxor velit soluere id, ad quod se non obligauit, sed potius, quod ex nimio affectu, & blandicijs vxoris fassus fuerit recepisse, quod non recepit, & hoc vtique ex animo donandi. Adde generalem regulam, secundum quam confessiones receptionis factæ inter personas suspectas, & nimium inter se affectas habentur pro fraudulentis, & pro animo fraudandi leges per textum *in l. qui testamentum ff. de probat. l. cum quis decedens §. Titia ff. de legat. 3.* Quis autem ambigat de suspicione, & nimia affectione inter maritum, & coniugem constante matrimonio? Adde vlterius argumentum a simili, quia si testator in suo vltimo testamento fateatur se debere alicui aliquam determinatam summam, quam re vera non debet, censetur in dubio illam quantitatem illi personæ legare *l. qui vxori ff. de aur. & arg. leg., & l. Lucius §. Semproniæ ff. de legat. 3. l. Aurelius §. fin ff. de liber. leg.*, ergo etiam qui fatetur se debitorem esse ex dote, quam non recepisse

Rationes suadentes assertum.

pisse constat, præsumendus est, eam velle donare.

Neque hic audiendus est primò *Couaruuias var. lib.* 1. *c.* 7. *n.* 4. assignans disparitatem inter eum, qui fatetur debitum in vltima voluntate, & eum qui fatetur debitum ex dote, quam non recepit, sitam in eo, quod qui fatetur debitum ex vltima voluntate, non potest præsumi fateri sub spe futuræ numerationis, qui vero fatetur debitum ex dote recepta non præsumitur priuari spe futuræ numerationis. Non, inquam, audiendus est, tum quià ea, quæ dicuntur quoad vltimam voluntatem, in qua quis debitorem se declaret, procedunt etiam in contractibus, & in commercijs inter viuos, vt optimè adnotarunt *Bartolus in l. si'is qui ff. de vulgar. & pupil. Gabriel cons.* 163. *n.* 33. *Petrus Barbosa ad l.* 1. *ff. sol. matrim. part.* 6. *n.* 31. *vers. non places*; tum quia, vt bene notat *Sanchez de matrimon. lib.* 6. *disp.* 9. *n.* 5., ea, quæ dicuntur ex mente Coaruuię ad summum procederent, quandò testator laboraret in extremis, non autem quandò conderet testamentum, quo se debitorem constitueret, & confiteretur, dum est sanæ mentis, & corporis, nullumque est periculum proximæ mortis, & tamen textus absolutè supponit, quod illa confessio debiti sit fraudolenta, & facta in præiudicium legis vetantis donationes.

Reijcitur sensus Coaruuiæ.

Neque secundo audiendus est *Petrus Barbosa ad d. l.* 1. *ff. solut. matrim. d. part.* 6. *n.* 31. *vers. & ideo melius*, qui limitat assentionem nostram in casu, quo aliqua probabilis coniectura excluderet præsumptã fraudem; hanc autem probabilem coniecturam asserit, consistere in eo, quod non exceperit de non numeratione, cuius exceptionis rationem iura tribuunt; Non, inquam, audiendus est, quia, quandò matrimonium contractum est nulla dote promissa, non adest fundamentum excipiendi de non numeratione; adeòque semper viget ratio præsumptionis, quod illa confessio facta fuerit ob nimium affectum in fraudem legis.

Excluditur etiam sententia Barbosæ.

3 Ea, quæ hactenus dicta sunt de confessione receptionis dotis in integrum, proportionaliter intelligenda sunt de confessione receptionis augmenti eiusdem dotis. Ratio ex ijs deducitur, quæ supra dicebantur, quia scilicet præsumptio efficax est, quod illa confessio ob nimium affectum inter coniuges facta fuerit animo donandi, & in fraudem legis, quinimmò, vt bene notat *Ioannes Angelus Bossius tract. de dote c.* 8 *num.* 54. *&* 55. à fortiori deducenda est talis præsumptio in confessione receptionis augmenti dotis, ac in confessione receptionis eiusdem dotis, quandòquidem dos ab initio matrimonij regulariter solet promitti, & posteà solui

Idem intellige de confessione receptionis augmenti dotis.

postquam autem soluta est, non solet augeri, ac proindè verisimilior est confessio de recepta dote, quam confessio de recepto augmentò. Sunt formalia verba eiusdem Bossij. Deindè valet argumentum in hoc à toto ad partem.

Ex quibus plura ad præsentem quæstionem accomoda inferri possunt, & quidem primò, quod talis confessio, in qua iuxta dicta consistit tacita donatio, possit, vel expresè, vel tacitè reuocari, sicuti possunt reuocari cæteræ donationes simplices factæ inter coniuges constante matrimonio *Menochius de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.* 12. *n.* 69. *Velascus consult.* 5. *nu.* 16. *Ioannes Angelus Bossius tract. de dote c.* 8. *nu.* 58. *per textum in l.* 2. *C. de dote caut. non num.*, & ratio quidem euidens est, quià, si talis confessio habet vim simplicis donationis saltem tacitæ, & donationes simplices inter coniuges constante matrimonio interdicuntur, & nullius roboris sunt, & si fiant, reuocabiles sunt, non est, cur non possit reuocari talis confessio. 4

Hæc confessio reuocabilis est.

Infertur secundò, quod huiusmodi confessio, nec noceat marito confitenti, nec eius hæredibus, si vxor præmoriatur eidem marito iuxta regulam cæterarum donationum simplicium inter eosdem coniuges, prout notant *Mantica de tacit. & ambig. lib.* 11 *tit.* 20. *nu.* 24. *vers. inter eos, Molina de iust. & iure tom.* 2 *disp.* 439. *n.* 9 *vers. secundum, Valascus consult.* 5 *nu.* 16. *&* 17. Dixi, *si vxor præmoriatur eidem marito*, si enim maritus præmoreretur post confessionem factam eidem vxori, tunc videtur illa confessio confirmari morte eiusdem mariti, sicuti confirmantur cæteræ simplices donationes, de qua re infrà vberius. 5

Si vxor præmoriatur marito illa cõfessio, nec nocet ipsi marito, nec eius hæredibus.

Infertur tertiò, quod idem maritus post confessionem factam receptionis dotis, seu augmenti eiusdem dotis, possit eandem confessionem reuocare, quantumvis lapsum sit tempus ad opponendam exceptionem de dote non numerata *Rota Romana decis.* 108 *n.* 17 *apud Buratum & decis.* 683. *in recentioribus, Farinacij n.* 11. *part.* 2 *Mantica de tacit. & ambig. lib.* 11. *tit.* 20. *n.* 21. *Menochius de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.* 12. *n.* 74. *Stephanus Gratianus discept. for. tom.* 4. *c.* 693. *nu.* 12. Rationem adducit *Ioannes Angelus Bossius d. tract. de dote c.* 8. *num.* 60. sitam in eo, quod quamvis lapso tali tempore non possit amplius excipere de non numerata dote, possit tamen excipere de donatione vetita, & inualida, sicque illam reuocare. 6

Maritus potest reuocare illam cõfessionẽ quãtumvis lapsum sit tẽpus ad opponendũ exceptionẽ de dote non numerata.

Infertur quartò, quod maritus posset illam confessionem, seu donationem tacitam reuocare, quantumvis illa confessiò facta esset per instrumentum guarantigiatum, quod scilicet ex dispositione iuris municipalis haberet vim rei iudicatæ

7 Quamvis esset facta per instrumentũ guarentigiatum.

Menochius de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 11. n. 70. & seqq. Ioannes Angelus Bossius tract. de dote c. 8. n. 59. Ratio duplex huius illationis assignatur à Menochio loco citato. Prima, quià quandò principalis actio, seu confessio præsumitur simulata, etiam guarentigia, quæ est eiusdem actionis expressio, censetur simulata. Secunda, quia potest opponi simulationi exceptio non solum ipsi confessioni, sed etiam eidem guarantigiæ.

8 Constante de constitutione dotis sine interuallo marito cõfitente recepisse habetur pro vera receptione.

ASSERTIO II. Si dos in celebratione contractus fuit in determinata quantitate constituta, & promissa, & de tali constitutione, & promissione constet confessio receptionis dotis facta per maritum ex interuallo, excludit quamcunque fraudis præsumptionem, & quod facta fuerit sub spe futuræ numerationis, sed habetur pro vera, & legitima, probatque dotem fuisse numeratam. *Castrensis in l. in contractibus §. sed quoniam C. de non num. pecun. Mantica de tac. & ambig. con. lib. 11. tit. 20. n. 1. Coaruuias var. lib. 1. c. 7. n. 5. versic quandoque tamen, Menochius de præsumpt lib. 3. præsumpt. 12. nu. 53 Rota Rom. decis. 678 nu. 10. Ioannes Angelus Bossius tract. de dote c. 8. nu. 141.*

Rationes euincentes intentum.

Rationes plurimas ad hanc assertionem probandam adducunt DD. Nobis duplex, vel triplex sufficiet, & fortior erit solutio argumentorum partis aduersantis. Prima communiter deducitur ex textu *in d. l. in contractibus §. sed quoniam C. de non num. pecun.*, vbi sic legitur *Illis etiam securitatibus, quæ post confessionem instrumentorum de soluta dote, vel ex parte, vel insolidum exponuntur, nullam non numeratæ pecuniæ exceptionem penitus opponi*, quem textum communiter interpretantur DD. & præcipuè Iurisperiti, vt significent præcessisse dotis promissionem ad eiusdem dotis receptæ confessionem; & licet nonnulli à communi illa interpretatione declinent intelligentes per ly *dotalium instrumentorum* geminatam confessionem receptionis eiusdem dotis, cum maritus prius semel confessus fuerit se dotem recepisse, & postea iterum ex interuallo; nihilominus ab alijs communiter reijciuntur, & quidem non incongruè, quia vt bene notat *Petrus Barbosa ad l. 1. ff. soluto matrimon part. 6. nu. 53. in fin. & seqq.* per ly *dotalium instrumentorum* venire non possunt instrumenta receptionis, seu confessionis de dote soluta, quandòquidem textus facit mentionem securitatis receptæ, quipropterea non potest referri ad instrumenta receptionis, seu confessionis dotis receptæ, nam, quandò dos recepta est, non alia requiritur securitas. Secunda ratio esse potest, quia stante præuia promissione dotis, & posita confessione de receptione eiusdem post contractum, & consummatum matrimonium, fortior militat præsumptio pro solutione, & receptione verè posita, quæ non militat, quandò dos præuie non fuit promissa, ergo eadem confessio habenda est pro vera solutione, non ad effectum spei futuræ numerationis. Antecedens probatur, quià, quandò dos promissa fuit, & iam contractum, & consummatum matrimonium, maritus iam habet obligatam vxorem ex promissione, & iam fruitur optatis nuptijs, & delicijs eiusdem, quandò vero dos non est, nec fuit promissa, quantumvis matrimonium fuerit consummatum, non habet eandem vxorem obligatam. Hac ratione potissimum mouetur *Petrus Barbosa ad d. l. 1., ff solut. matrimon. pars 6. num. 52. vers. ratio autem*. Neque obesse potest, si asseratur, quod hac ratione omnis confessio facta à marito vxori constante, & consumato matrimonio, vtique haberet vim solutionis, seu præsumptionem iuris pro eadem solutione; quandòquidem etiam in hoc casu gaudet optatis nuptijs, & delicijs earundem; Non, inquam, obesse potest, quià adæquata ratio præsumptionis pro solutione non fundatur in sola fruitione nuptiarum, sed copulatiuè in eadem fruitione, & obligatione præuia, quæ ratio adæquata habetur, quandò dos promissa est, & consummatum matrimonium, non quandò præcisè matrimonium consummatum est, non verò dos præuiè promissa, vt ex se patet.

Nunc argumenta ex aduerso opposita sunt dissoluenda. Arguunt igitur primo *Aretinus in l. 2. §. creditum n. 27., ff. si certum pet., & Emanuel à Costa in l. si ex cautione fallent 14. nu 3 C. de non num. pecun.* adducendo textum *in l. vltima C. de dot. caut. non num.*, vbi sic legitur. *In dotibus, quas dotes dotalibus instrumentis conscribi moris est, cum adhuc nulla datio, sed pollicitatio tantum subsecuta sit, liceat non numeratæ pecuniæ exceptionem opponere.* Sed facili negotio occurri potest; si asseratur assertionem procedere, quandò præcessit promissio dotis in matrimoniali instrumento, vel alio modo, & postea subsecuta est confessio de receptione; textus autem hic loquitur, quandò prius confessio præcessit de receptione, & postea subsecuta est promissio. 9 Soluuntur argumenta opposita.

Secundum argumentũ solutum.

Arguunt secundo ijdem DD. ex textu *in auth. de temporibus non solutæ dotis §. si autem, & §. generalitèr*, vbi dicitur requiri decennium à confessione dotis receptæ, vt exceptio non numeratæ dotis possit opponi, ergò confessio receptæ dotis post promissionem non sufficit ad concludentèr euincendam numerationem iam positam. Sed etiam facili negotio occurrere possumus huic argumento asserentes, ea, quæ dicuntur *in d. §. si autem* intelli-

genda

genda esse, quandò in eodem instrumento dotali fit promissio, & confessio receptionis; ea autem, quæ dicuntur in assertione intelligi, quandò primo fit promissio dotis, & posteà ex interuallo fit confessio receptionis eiusdem; quandò etenim in eodem instrumento fit promissio, & receptionis confessio, non est fortis præsumptio receptionis, quandòquidem tunc maritus non gaudet optatis nuptijs, quandò vero fit ex interuallo gaudet perfectè eisdem nuptijs, & ratione promissionis habet vxorem obligatam, vt supra dicebamus. Quæ verò dicuntur *in d. §. generalitèr* eodem ferè sensu sunt intelligenda.

10 Potest excipere assumendo in se onus probationis. Hoc tamen vnum pro complemento aduertendum est, quod, quamvis maritus post factam confessionem receptionis ex interuallo supposita præcedenti promissione non possit amplius excipere de non numerata pecunia transferendo onus probationis de solutione in eandem vxorem, possit nihilominus, si velit, assumere in se ipso onus probandi eandem dotem sibi non fuisse solutam, & debebit audiri *Antonius Faber lib. 5. C. tit. 10. defin 3., & 4. Gaspar Antonius Thesaurus in addit. ad decis. 112. Petrus Barbosa in l. 1. part. 6. n. 55. vers. addo quod. ff. solut. matrim.* Ratio ex eo deducitur, quià allegata iura negant quidem facta confessione receptionis dotis post præuiam promissionem posse maritum excipere de non numerata pecunia transferendo onus probandi eam fuisse numeratam in vxorem, non negant autem omne remedium marito eam recuperandi, si verè non fuerit numerata, adeo vt non possit probare, non fuisse numeratam existentibus validis coniecturis inducentibus eandem non numerationem.

PRÆNOTIO X.

An dos constituta per virum vxori minuat legitimam debitam ascendentibus, vel descendentibus.

SVMMARIVM.

In quo sensu procedat titulus. 1.
Si maritus ignobilis, vel senex constituerit ante contractum matrimonium dotem vxori nobili, vel iuueni dos ipsa deducenda est ex toto cumulo hæreditatis, & sic minuit legitimam debitam ascendentibus. 2.
Statuitur regula generalis ad hanc rem. 3.
Si fuerit constituta constante matrimonio sine præuia promissione non minuit. 4.

Procedit potissimum titulus in ijs casibus, in quibus maritus, vel ratione remunerationis, vel ratione iuuentutis, vel nobilitatis vxoris potest iuxtà prædicta eidem dotem constituere; non enim locum habet quæstio in donationibus simplicibus, quas iure obstante maritus constante matrimonio non potest facere, cum etenim huiusmodi donationes inualidæ sint, perindè se habent, ac si non essent positæ; potest tamen titulus adhuc habere locum quoad huiusmodi donationes, seù constitutionem dotis iuxtà communiorem sententiam, quandò talis dotis constitutio esset confirmata morte constituentis. 1 In quo sensu procedat titulus.

Pro clariori notitia præsentis quæstionis, & maiori elucidatione eorum, quæ ex ipsa deduci possunt, videndum est primo, an illa dotis constitutio facta sit ante contractum matrimonium, an verò post ipsum contractum, & consummatum. Secundò videndum est, an maritus constituerit talem dotem ex causa omninò onerosa, an verò ex causa voluntaria, licet inuoluat rationem remunerationis. Tertiò videndum est, an talis dos deducenda sit ex toto hæreditatis cumulo, in quo sensu minueret legitimam ascendentibus, vel descendentibus debitam, an verò sit extrahenda ab ea parte, de qua maritus potest liberè disponere in præiudicium ascendentium, vel descendentium. Nonnulla consideranda.

Assertio I. Si maritus ignobilis, vel senex constituerit ante contractum matrimonium dotem vxori nobili, & iuueni, dos ipsa deducenda est ex toto cumulo hæreditatis, & sic minuit legitimam debitam ascendentibus, vel descendentibus. Consentit *Sanchez de matrimon. lib. 6. disp. 8. num. 2.* 2 Dos constituta à sene, & ignobili ante contractũ matrimonium minuit legitimam debitam ascendentibus.

Ratio ex eo deducitur, quià illa constitutio dotis sub his terminis est ex causa omninò necessaria, & contractus omninò onerosus, siquidem maritus ignobilis, & senex constituit illam dotem, vt ipsa nobilitatem suam, & iuuentutem sibi conferat, sine qua non conferret, & sic fit quasi compensatio illius nobilitatis, & iuuentutis in fœmina cum constitutione dotis facta à marito, sed ea, quæ debentur ex causa necessaria, & ex contractu oneroso, sunt extrahenda à toto cumulo hæreditatis tanquam æs alienum; & minuunt legitimam, vt est in confesso apud omnes, quià semper legitima desumitur deducto ære alieno, ergò &c. Est contractus onerosus.

Ex qua conclusione, & ratione pro ipsa deducta potest efformari generalis regula, secundum quam dicatur, quod dos constituta per maritum vxori minuat legitimam debitam ascendentibus, vel descendentibus quotiescunque illa dos est ex 3 Regula generalis statuitur.

ex causa necessaria, vel contractu oneroso debita; sic primo minuit, & est deducenda ex toto cumulo hereditatis, quandò est debita ex onere eidem marito imposito per Pontificem in dispensatione concessa super consanguinitate, vel alio impedimento dirimente, quatenus scilicet Pontifex ad instantiam futuri mariti dispensans super impedimento ea lege dispenset, vt maritus conferat consanguineæ, cum qua nubere intendit, dotem; tunc etenim illa dos est debita ex contractu cum Pontifice inito, sicque non est gratiosa, nec ex causa voluntaria. Secundò minuit, & est deducenda ex toto cumulo hæreditatis, quandò maritus dotat vxorem, vel ex iure non scripto, seù consuetudinario compellente, vel ex iure scripto, & municipali proptèr eandem rationem, quià scilicet illa dos, seù dotis constitutio est ex causa necessaria, & onerosa. Tertiò minuit, & est deducenda ex toto cumulo hæreditatis, quandò est debita, eo quià ipse maritus vxorem ante contractum matrimonium violauerit in suppositione, qua teneretur eandem dotare.

4 Si fuerit constituta constante matrimonio sine preuia promissione non minuit

Assertio II. Si dos fuerit constituta per maritum ignobilem, & senem vxori nobili, vel iuueni constante iam matrimonio, sed nulla facta præuia promissione dotis non minuit legitimam, sed extrahenda est dumtaxat ex parte, de qua maritus potest liberè disponere in præiudicium ascendentium, & descendentium. *Bartholomaus Socin. in l. 1. num. 73. ff. solut. matrim. Sanchez de matrim lib. 6. disp. 8. num. 2.*

Ratio ex eo deducitur, quià hæc constitutio dotis, quantumvis procedat quodamodo in vim remunerationis, non est tamen ex causa necessaria, sed tantum ex causa voluntaria; quandòquidem cum nulla præcesserit promissio, & matrimonium sine vllo onere fuerit initum, non inducit aliquam obligationem conferendi illam dotem ex iustitia; sed quæ procedunt ex causa voluntaria, & non necessaria, cuiusmodi sunt donationes remuneratoriæ, non minuunt legitimam ascendentibus, vel descendentibus debitam per ea, quæ docent *Ioannes Garzia de donat remun. num 42. Sanchez de matrim. loc. cit.*

Nonnullæ illationes.

Proptèr hanc eandem rationem docent in primis *Suarez lib 3 fori tit. 2. de las arras l. 1. num 3. Gutierez. 2. pract qu. 124. num. 2. Barbosa l. si cum dotem 22. § si pater num. 11., ff. solut matrim. Sanchez de matrim lib 6 disp. 36 num. 15.* donationem arrarum iuxta morem hispanum, quantumvis sit remuneratoria, non minuere legitimam huiusmodi, sed extrahendam esse ex ea parte, de qua potest vir in præiudicium ascendentium, vel descendentium disponere; Secundò docent, quod, quandò vir dotat vxorem proptèr bonum pacis inter vtriusque consanguineos nullo inito concordiæ pacto, dos ipsa sic constituta non minuat huiusmodi legitimam, & sit extrahenda ab ea parte, de qua potest disponere; quandòquidem in vtroque hoc casu, & similibus procedit ex causa voluntaria, quæ secundum communiorem sententiam non minuit legitimam.

PRÆNOTIO XI.

An valeant donationes inter coniuges, ex quibus donans non efficiatur pauperior.

SVMMARIVM.

Quot modis donans non efficiatur pauperior. num. 1.

Valent donationes inter coniuges, quibus donans non fit pauperior. 2.

Maritus potest repudiare hæreditatem ad effectum, vt vxor substituatur, vel ab intestato succedat. 3.

Maritus rogatus restituere hereditatem vxori potest restituere sine deductione quartæ Trebellianica. 4.

Tenet donatio facta per maritum eorum, quæ ipse maritus prodigus esset inutilitèr consumpturus. 5.

Quomodo verificetur, quod teneat donatio rei alienæ facta per maritum coniugi. 6.

MVltis potest modis contingere, quod donans non efficiatur pauperior, quantumvis donatarius ex illa donatione ditior euadat; & primo hoc potest contingere, si maritus hæres institutus repudiaret hæreditatem, vel legatum, vt succedat vxor, cui, vel ex substitutione, vel ab intestato debetur hæreditas; non enim dicitur fieri pauperior, qui non acquirit, sed tantum, qui de proprio patrimonio deperdit. Secundò, si aliquis legaret marito rem aliquam rogans, vt ipse leget vxori. Tertiò, quandò donaret maritus prodigus res, quas esset inutilitèr cæteroqui cōsumpturus; Quartò, quandò donaret rem alienam ad hunc effectum, vt recipiens posset vsucapere, & alia huiusmodi. 1 Quot modis donans non efficitur pauperior.

Assertio. Probabilius est, valere donationes inter coniuges, ex quibus donans non fit pauperior, quantumvis donatarius efficiatur ditior. In hanc consentit *Sanchez lib. 6. de matrimon. disp. 4. per totum*, vbi pluribus casibus enumeratis plenè suum sensum confirmat. 2 Tenent donationes, quibus donans non fit pauperior.

Ratio assertionis ex eo deducitur, quià

quià finis præcipuus iurium prohibentium donationes inter coniuges est, ne coniuges ob nimium amorem, quo se diligunt, mutuo se spolient bonis suis per ea, quæ suprà latè indicauimus, sed non possunt dici inuicem spoliari, quandò donans non fit pauperior, licet donatarius euadat ex illa donatione ditior, ergò &c. Hoc idem deducitur à contrario sensu *ex textu in c. fin. de donat. inter virum, & uxor.*, vbi dicitur *firmitatem non habere donationem, quæ constante matrimonio facta est; ex quo alter locupletior, alter pauperior efficitur*, ergò, si alter non fiat pauperior firmitatem habebit huiusmodi donatio. Hoc idem expressè habetur *in l. si sponsus, ff. de donat. inter vir., & uxor.*

3 Maritus potest repudiare hæreditatem, vel legatū ad effectum, vt mulier substituta, vel ab intestato succedat.

Hinc in particulari deducitur in primo casu proposito, quod iustè possit maritus repudiare hæreditatem, & legatum ad eum effectum, vt mulier substituta, vel ab intestato succederet in dicta hæreditate, vel legato. Ratio ex eo deducitur, quià non fit pauperior, qui non acquirit, sed tantum, qui acquisitum deponit; qui autem repudiat hæreditatem, non acquirit, sed non deponit acquisitum; hoc expressè colligitur *ex l. qui autem 6., ff. quæ in fraud. credit. vers. proindè, & reg. non fraudantur 177., ff. de reg. iur.*; Neque obesse potest, si asseratur primo, quod legatum consistens in specie transeat ipso iure in dominium legatarij post mortem legantis, adeoque, quod eidem renuntians priuet se dominio eiusdem legati; Non, inquam, obesse potest, quià per mortem legantis non acquiritur ipso iure absolutè legatum, sed tantum conditionatè, si non repudiauerit, vndè cum postea repudiatur, fingitur non fuisse acquisitum dominium *Glosa in l. qui autem in verbo legatum, & ibi Bartolus post princip., ff. quæ in fraud. credit. Iason l nihil. de act. §. item, si quid nu. 121.*

Neque obesse potest secundo, si asseratur, quod quamuis post mortem testatoris, & legantis repudiando hæreditatem, vel legatum non priuet se aliquo iure in re, seù bonis aliquibus, quorum dominio actu gaudeat, priuet tamen se iure ad rem, seù re, ad quam habet ius radicatum, quod est quid secundum se pretio æstimabile, adeoque possit dici, quod priuet se bonis suis, cum illud ius ad rem computetur inter bona pretio æstimabilia. Non, inquam, obesse potest, quià hoc ius ad rem, quod legatarius dicitur habere ante acceptationem legati propriè non computatur inter bona patrimonialia ipsius, cum nondum rem legatam acquisierit absolutè, nec quoad dominium, nec quoad possessionem, vndè illam repudiando non potest dici se spoliare rebus suis; ad quod confirmandum adduci potest id, quod satis communitèr, & quidem non incongruè dicitur, quod scilicet Prælatus, siuè Ecclesiasticus, siuè regularis possit repudiare hæreditatem, seù legatum relictum suę Ecclesię, seù monasterio, antequam adeatur hæreditas, vel acceptetur legatum, & vtique sine beneplacito Apostolico, & hoc non alia ratione, nisi, quià illa hæreditas, seù legatum nondum est quæsitum *Abbas c. 1no num. 9. de his quæ fiunt à præl. Iason l. legatum seruo n. 2c. ff. de legat. 1. Rosella verb. alienatio num. 10 Nauarrus c. si quandò de rescriptis except. 7 num. 2. Spino specul. testament. glos. 8. princip. num. 63. in fin.*, ex quo deduco, ergò repudiatio hæreditatis nondum aditæ, & legati nondum quæsiti non est spoliatio propriorum bonorum &c.

Instantia aduersus illationem propositā, & dissoluta.

Deducitur in secundo casu proposito, quod iustè possit maritus rogatus hæreditatem restituere vxori, illam restituere sine deductione quartæ Trebellianicæ, quià in hoc casu propriè non donat, sed exactius exequitur voluntatem rogantis, & licet ius habeat, ad Trebellianicā deducendam, non habet tamen necessitatem, nec ius acquirit in re ad eandem Trebellianicam, nisi eam actu deducat, vel expressè decernat deducere eo modo, quo vocatus ad hæreditatem non acquirit ius in re in eadem hęreditate, nisi eandem adeat, vel expressè statuat adire; vndè, sicuti potest repudiare hæreditatem in fauorem vxoris substitutę, antequam adeat, ita potest eandem restituere sine deductione Trebellianicę, antequam eandem Trebellianicam deduxerit, vel statuerit expressè deducere.

4 Maritus rogatus restituere hæreditatem vxori potest restituere sine deductione quartæ Trebellianicæ.

Deducitur in tertio casu proposito, quod iusta, & valida esset donatio eorum, quę maritus prodigus esset cęteroqui inutilitèr consumpturus *Ioannes Lupus rub. de donat. §. 47. in fine, Sanchez de matrimon. lib. 6. disp. 4. num. 4.* Ratio ex ijs deducitur, quę supra dicebamus, quià scilicet ex ea donatione maritus non fit pauperior, cum illud, quod vxori donauit, fuisset inutilitèr insumpturus.

5 Tenet donatio eorum, quæ esset inutilitèr consumpturus

Deducitur in quarto casu proposito secundum diuersas considerationes posse continere veritatem conformem assertioni, & non continere; si etenim donans cæpit possidere rem alienam bona fide, & eadem bona fide perseuerante contulerit vxori, quæ posteà præscripserit, tunc *Glosa in l sed, & si constante verbo rebus, ff de donat. inter vir., & uxor.*, & quidem non incongruè arbitratur, tenere huiusmodi donationem, quià ex vno capite transfert per illam donationem rem in vxorem bona fide, & ex alio non fit pauperior, quià non transfert rem suam, nec aliquod damnum subit, cum ratione bonæ fidei, postquam res præscripta est, non teneatur restituere; quod, si dicatur per illam dona-

6 Quomodo verificetur, quod teneat donatio rei alienæ.

donationem se spoliare iure ad illam acquirendam per præscriptionem; statim subdam, hoc non esse deperdere de proprio patrimonio, sed non acquirere, quod donans non posset acquirere; Si verò donans non possidebat bona fide, & transtulit perseuerante mala fide; tunc cum distinctione adhuc procedendum est, vel etenim res consideratur attento iure ciuili, & tunc etiam, sentio donationem subsistere, cum ad nihil eodem iure attento teneatur restituere, cum præscriptio secundum idem teneat etiam cum mala fide; vel attento iure canonico, & tunc donatio huiusmodi non tenet, cum eodem iure non currat præscriptio cum mala fide, sicque, cum ipse teneretur restituere, fieret pauperior.

Ex illa regula generali posita in assertione, & exemplificata in præcedentibus casibus alij plures casus similes possunt deduci; in quibus, si donans non fiat pauperior, quantumvis donatarius efficiatur ditior, non obstantibus iuribus interdicentibus donationes inter coniuges constante matrimonio potest iustè, & legitimè donare: si verò ipse donans pauperior fieret, vtique valide non donaret.

PRÆNOTIO XII.

An in alijs casibus ab enumeratis possit esse valida donatio inter coniuges.

SVMMARIVM.

Inter coniuges principes non recognoscentes superiorem tenent donationes facta constante matrimonio. 1.

Regulariter etiam tenent donationes inter coniuges, quandò donatarius non fit ditior. 2.

Donatio, qua vxor donat viro gratia honoris, vel dignitatis adipiscenda, vel causa studij tenet. 3.

Remissio, qua maritus remittit vxori dotem promissam, vel partem eius, tenet. 4.

1
Tenēt donationes inter Principes etiã constante matrimonio.

ASSERTIO I. Inter coniuges Principes non recognoscentes superiorem valent donationes factæ etiam constante matrimonio *Nauarrus in summa c. 17. nu.* 149. *Molina tom.* 2. *de iustitia tract.* 2. *disp.* 289. § *in euentibus*, *Ludouicus Lopez lib.* 2. *de contract. c.* 47. §. *porro quoniam Sanchez de matrimon. lib.* 6. *disp.* 3. *n.* 1.

Expresè quoad Imperatorem, & Imperatricem colligitur *ex l. penult. ff. de donat. inter vir. & vxor.*, nec difficilis est ratio huiusmodi assertionis, & iuris, cui innititur, quandòquidem ipsi sunt supra leges, & quantumvis quoad directiuam ipsis quodamodò subdantur, possunt tamẽ ab illis se eximere, vel per dispensationem, vel per nouas leges; eo autem ipso, quo inter se contrahunt, vel quasi contrahunt quasi legem sibi constituunt. Eadem ratione, qua conceditur Imperatori, & Imperatrici posse sibi ad inuiam donare, conceditur etiam Regibus, & Reginis, alijsq; principibus non cognoscentibus in temporalibus superiorem, cum & ipsi possint sibi leges constituere, & eorum contractus obtinent quasi vim legum; Nec obesse potest, si asseratur, quod huiusmodi donationes inter coniuges non solum de iure ciuili interdicantur, sed etiam de iure canonico, à quo nõ possunt Principes temporales etiam non recognoscentes superiorem se eximere, cum ius canonicum sit supra eorum potestatem; Non, inquam, obesse potest, quia in ijs, quæ spectant ad temporalem gubernationem, quantumvis Principes temporales habitu subdantur Pontificiæ potestati, actu tamen Pontificibus permittentibus plenam gubernationem in ijs, quæ ad spiritualia non pertinent, non subduntur; Deinde ius canonicum quoad hoc solum approbat ius ciuile, cui conformatur.

Rationes suadentes assertam.

2
Tenent quãdò donatarius non fit ditior.

ASSERTIO II. Valent donationes regulariter inter coniuges, quandò donatarius ex illis non fit locupletior.

Expresè colligitur *ex l. si sponsus verf. concessa donatio ff. de donat. inter vir. & vxor*; hinc conformiter ad hanc assertionem, & ius pro ipsa adductum deducitur primo, vxorem posse iustè, & validè donare marito locum pro sepultura; atque hic est casus specialis concessus *in d. l. si sponsus*, & subditur illa ratio *Porrò hic non videtur fieri locupletior in ea re, quam Religioni dicauit*; Secundo vxorem viro, vel viceuersa posse donare reditus ad capellaniam dotandam, ad oleum, & ceram emendam, ad illuminandum templum *Ioannes Lupus rub. de donat.* §. 48. *num.* 2. Tertio valere donationes inter coniuges, quandò alter alteri donat, non vt apud donatarium res donata permaneat, sed vt alteri donet per textum *in l. profectitia* §. *antepenult. ff de iur. dot. Bartolus in l. cum filius ff. de donat. Tiraquel in l. si vnquam verb. susceperis liberos* 172. *C. de reuoc. donat. Cretius l. frater à fratre nu.* 75 *ff. de condit. indeb.*, eo quia donatarius non fit locupletior, ex quibus poterunt deduci aliæ similes illati ones.

3
Donatio facta ab vxore marito gratia honoris adipiscendi tenet.

ASSERTIO III. Donatio, qua vxor donat viro gratia honoris, vel dignitatis adipiscendæ, vel causa studij valet *Ioannes Lupus rub. de donat.* §. 4. *num.* 1. *Sanchez de matrimon. lib.* 6. *disp.* 3. *n.* 9.

Expresè habetur *in l. quod adipiscenda ff. de donat. inter virum, & vxor.*; ex quo textu colligitur primò, quod teneat donatio,

natio, vel acquirendum feudum. Secundo ad titulum nobilitatis acquirendum. Tertiò ad impetrandum, vt adscribatur alicui ordini equestri. Quartò, vt cingulum militarem acquirat. Quintò, vt promoueatur ad lauream doctoratus. Sextò ad ludos auctoritate publica præparandos, vel ad similia honoris, & dignitatis insignia acquirenda.

4 Remissio, qua remittat maritus vxori, vel dotem promissã, vel partem eiusdẽ, tenet.

ASSERTIO IV. Remissio, qua maritus constante matrimonio remittit vxori dotem promissam, vel partem eius, tenet *Praepositus c. fin. nu. 7. de donat. inter vir. & vxor. Angelus verb. donatio 3. nu. 2. Siluester verb. donatio 2. num. 3. Nauarrus in summa c. 17. num. 149.*

Colligitur expressè *ex l. si constante 19. C. de donat. ante nuptias*; neque obesse potest, si asseratur, quod remissio alicuius debiti inter coniuges non valeat per textum *in l. si sponsus 5. vers. si debitor viri ff. de donat. inter vir. & vxor.*, ergo neque valebit remissio dotis promissæ, vel partis eiusdem factæ per maritum vxori constante matrimonio; Non, inquam, obesse potest, quia dispar omninò est ratio, quandòquidem remissio dotis non est nisi anticipata restitutio eius, quod fieri deberet soluto matrimonio, cum dos restituenda sit vxori, ad quam pertinet dominium eiusdem; remissio verò alterius debiti est absoluta donatio, non debita, cum debitum ipsum sit iuris absoluti eius, qui habet creditum, adeòque &c. vndè meritò dicit *Barbosa in l. 2. part. 2 in princip. n. 1. ff. solut. matrim.*, quod debetur in diem vere debitum esse attento præsenti statu *l. in diem C. de cond. indeb.*, & sic eius remissio non est donatio prohibita.

Instantia proposita, & dissoluta.

Dices, si maritus in celebratione contractus matrimonialis de facto dotem constitutam vxori receperit, non potest durante matrimonio eandem restituere sine nota simplicis donationis, & vtique prohibitæ, prout notat *Barbosa in d. l. 2. part. 2. in princip. n. 1. ff. sol. matrim.* per textum *in l. vnica C. si dos constante matrim. & auth. de nuptijs §. dotes col. 4.*, & tamen dos restituenda est soluto matrimonio, ergo, si maritus remittat constante matrimonio dotem sibi promissam, vel partem eiusdẽ, vtique non effugiet notam donationis simplicis, & prohibitæ non obstante, quod soluto matrimonio teneretur eandem remittere. Sed contrà, ex quo iam dos ipsa translata supponitur in ipsum maritum ad ipsum pertinent eiusdem fructus, quos propterea simul cum ipsa dote non potest transferre; at quandò tantum promissa supponitur, quantumvis sit debita, non est tamen adhuc quæsita, maximè, si promissio facta sit sine onere interusuriorum, ac proindè &c.

PRÆNOTIO XIII.

An donationes inter coniuges non veros, sed putatiuos teneant.

SVMMARIVM.

Considerabilia circa titulum. 1.
Si vterque fuerit conscius nullitatis contractus, & secuta fuerit donatio, donans non potest repetere donatum ab alio; potest tamen fiscus vendicare. 2.
Hoc ius vendicandi competit fisco, quantumvis matrimonium non fuerit consummatum. 3.
Fiscus non acquirit rem donatam ante vendicationem, & ante sententiam Iudicis. 4.
Si solus coniux donans fuerit conscius nullitatis, & non donatarius, tenet donatio. 5.
Si solus donatarius fuerit conscius nullitatis contractus, & non donans, donatio nec tenet. 6.
Si vterque bona fide contraxerit donatio inter ipsos non tenet. 7.
Si coniux donans fuerit conscius nullitatis contractus, & donatarius ignarus ignorantia facti tenet donatio, si verò ignarus ignorantia iuris non tenet in foro externo, bona tamen in interno. 8.

SEcundum multiplicem consideratione potest dirimi præsens controuersia, vel enim coniugium initum est vtroque coniuge arbitrante illud validum esse, quantumvis fuerit inualidum ex aliquo impedimento dirimente occulto; vel initum fuit vtroque coniuge conscio nullitatis contractus, vel altero conscio, altero penitus ignorante. Rursus ignorantia nullitatis, vel in vtroque coniuge, vel in altero eorum dumtaxat supponitur esse, ignorantia facti solummodò, vel ignorantia iuris, & non facti, vel ignorantia iuris simul, & facti. Quibus sic suppositis sit

1 Considerabilia circa titulum

ASSERTIO I. Si vterque coniux conscius fuerit nullitatis contractus, & alter alteri quid donauerit, donatum non potest repeti à donatore; potest tamen vendicare Fiscus. In hanc omnes ferè consentiunt, prout testatur *Sanchez lib. 6. de matrimon. disp. 2. n. 2.*

2 Si vterque est cõscius nullitatis donans nõ potest repetere, potest tamen fiscus vendicare.

Expressè colligitur *ex l. cum hic status §. fin. in fin. ff. de donat. inter vir. & vxor.*, vbi expressis, & prægnantibus verbis hæc assertio deciditur; nec ius canonicum in hoc aduersatur, quandòquidem ius canonicum ad summum tollit pœnas aduersantes libertati matrimonij, non autem inualidat pænas contrà scientes nulliter contrahentes.

Hic

Duplex ratio dubitandi.

Hic duplex circa hanc assertionem emanat difficultas. Prima est, an ius vendicandi rem donatam competat Fisco, quandò matrimonium illud nulliter scientèr initum est solummodò consummatum, an verò etiam quandò simplicitèr ratum est. Secunda, an ipso iure deuoluatur res donata ad fiscum independenter à quacunque sententia, an verò solum interueniente Iudicis sententia, & an nulla sententia interueniente donatarius licitè, & iuste detinere possit rem donatam.

3 Competit fisco etiam matrimonio non consummato.

Ad primam; attenta verborum forma, & proprietate, secundum quam hoc ius deuolutionis rei ad fiscum concipitur, dicendum est idem ius competere fisco, quantumvis matrimonium illud non fuerit consummatum, sed præcisè inualidè scienter initum *Ioannes Lupus rub. de donat.* §. 36. *nu.* 7. Ratio est, quià in iure sic disponente dicitur *desponsauerit, duxerit*; Deindè subditur *etiam sponsalia improbanda, & quasi ab indignis ea, quæ donata sunt ablata fisco vendicari*; desponsare autem, ducere, & similia verificantur præcisè in contractu, quantumvis nuptiæ non fuerint consummatæ; & sicuti improbantur sponsalia, & donatum vendicatur fisco, ita à fortiori improbandum est matrimonium nulliter initum, & donatum fisco deuoluendum.

4 Fiscus non acquirit ante vendicationē, & sententiam Iudicis.

Ad secundam probabilius sentio, rem donatam ad fiscum non deuolui, nisi eandē rem vendicet, ipsique per sententiam Iudicis applicetur *Angelus verb. donatio* 3. *n.* 5. *Siluester eod. verb. donatio* 2. *q.* 1. *Tabiena verb. donatio* 3. *q.* 3. *num.* 4. *in fine*, *Sanchez de matrim. lib.* 6. *disp.* 2. *n.* 2. *in fin.*; vnde antè talem sententiam, & vendicationem donatarius rem sibi donatam potest iuste detinere. Ratio est ex vna parte, quià pœnæ non debentur ante sententiam, nisi in impositione pœnæ expressè statuatur, quod ipso iure, & absque declaratione incurrantur, quod non reperitur dispositum in præsenti casu; ex alia parte, cum donum fuerit ex falsa causa scientèr, & donans vtique sciuerit, censetur donare absolute, & transferrè illius rei dominium in donatarium.

5 Si solus donans fuerit conscius nullitatis, & non donatarius tenet donatio.

Assertio II. Quandò solus coniux putatiuus donans fuit conscius nullitatis matrimonij, & non donatarius, probabilius tenet donatio *Acosta c. si Pater de testamentis in* 6. *part.* 1. *verb. vxorem num.* 6. *Couaruuias* 4. *decret.* 2. *part. c.* 7. §. 1. *n.* 8. *in* 2. *edit. Molina tom.* 1. *de iust. tract.* 2. *disp.* 200., hanc veriorem appellat *Sanchez de matrimon. lib.* 6. *disp.* 2. *n.* 4.

Ratio ex eo deducitur, quià, cum donans supponatur conscius nullitatis contractus, & nihilominus donet vxori ignoranti nullitatem, vtique intelligitur transferre dominium rei donatæ, & in personam vtique non incapacem acquirendi illius dominium, & in hoc valet regula supra attacta, quod scilicet soluens ex falsa causa, quam nouit esse falsam, censetur donare, & vtique non repetit per textum *in l. cuius per errorem ff. de reg. iuris, & l.* 1. *ff. de condit. indebit.*, Quod autem vxor illa putatiua non sit incapax acquirendi illud dominium ex eo euincitur, quia iura prohibent solummodò donationes inter coniuges, & cum huiusmodi iura sint correctoria iuris communis; secundum quod quis pro sua libertate potest donare cuicunque voluerit, sunt strictè interpretanda, & intelligenda quoad coniuges veros, & reales, non autem quoad non coniuges, vel si fortè coniuges sunt, non sunt tales, nisi ex errore, & putatiui.

Rationes suadentes intentum.

Alij probant hanc assertionem eo argumento, scilicet, quia in ea hypothesi, qua solus donans fuerit conscius nullitatis, & aliquid legauerit, tenet legatum per textum *in l. fin. ff. de legat.* 1. *& l. Praefectus ff. de rit. nupt. & l.* 2. § *per contractum ff de his, quibus vt indign.*, ergo etiam tenebit donatio, quando solus donans fuerit conscius nullitatis, & non donatarius, cum valeat argumentum ab vltimis voluntatibus ad donationes, nisi assignetur certa ratio disparitatis *Euarardus in suis top. loc.* 36. *à contractibus ad vltimas voluntates.* Sed facile responderi posset huic argumento, quod legatum ideo teneat, quia firmatur morte legantis; non enim legatum tenet, nisi post mortem eiusdem legantis; donatio autem, cum sit inter viuos, & prohibita inter coniuges, nullam vim potest sortiri, & solum potest obtinere effectum post mortem donantis, vndè antecedenter potest semper reuocari; Hoc discrimen optimè agnouit *Sanchez d. lib.* 6. *disp.* 1. dum *num.* 2. absolute asserit donationem simplicem inter virum, & vxorem validam non esse, & posteà *num.* 12. asserit legatum inter virum, & vxorem valere; quamobrem non percipio ipsius consequentiam, dum modo *disp.* 2. *nu.* 4. asserit valere argumentum à legato ad donationes inter viuos. Sed fortè posset responderi, argumentum in eo dumtaxat sensu valere, quod, sicuti legatum ex falsa causa scienter factum habetur pro valido, & pro vera donatione, quantum est ex parte eiusdem falsæ causæ, ita donatio ex falsa causa facta à donatore conscio talis falsitatis habeatur pro vera donatione, & quantum ex parte eiusdem falsæ causæ teneat. Quod deinde legatum istud non teneat, nisi intercedente morte legantis; donatio verò in hac hypothesi teneat etiā antecedenter ad mortem donantis; aliunde desumit fundamentum; quia scilicet na-

Aliæ probationes.

natura legati exigit, vt non debeatur, nisi post mortem testatoris, seu legantis; donatio autem secundum se non exigit ad sui complementum mortem donantis, sed potest immediatè compleri, nisi ius aliquod obsistat; non obsistit autem, nisi fuerit inter coniuges, quod non verificatur in præsenti hypothesi, cum verè coniuges non sint.

Ratio secundo ex eo deduci potest, quià in hac hypothesi, nec ius irritat huiusmodi donationes, nec fisco deuoluit, ergo &c. Antecedens quoad primam partem patet ex iam dictis; quoad secundam ex eo euincitur, quia lex illa deuoluens huiusmodi donationes fisco est lex pænalis; sed leges pænales non sortiuntur effectum, nisi delictum fuerit vsquequaque completum, quod non est in præsenti casu, secundum quod matrimonium non est initum cum scientia nullitatis respectu vtriusque contrahentis, quam rationem considerasse videtur *Sanchez d. lib. 6. de matrimon. disp. 2. nu. 4.* dum asserit non obstare textum *in l. cum hic status § fin. in fin. ff. de donat. inter vir. & vxor* cum hic intelligatur solummodò, quandò vterque fuit conscius nullitatis contractus matrimonialis, secus autem quandò solus donans fuit conscius, non autem donatarius.

6 *Si donatarius fuerit conscius nullitatis, & non donans non tenet donatio.*

Assertio III. Quandò coniux putatiuus donatarius fuit conscius nullitatis contractus matrimonialis, donator autem ignarus, & in bona fide, donatio nullius omninò roboris est, & restituenda est donanti, seù eius hæredibus, nec vllo modo ad fiscum deuoluitur *Acosta in cap. si pater de testament. in 6. part. 1. num 11. Molina tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 300. Sanchez de matrimon. lib. 6. disp. 2 num. 7.*

Expresè colligitur ex textu *in l cum hic status §. fin. vers. si quis sponsam, ff. de donat. inter vir., & vxor*; nec incongruis rationibus hic textus, & assertio innititur, quandòquidem in primis donatio exigit omnimodam libertatem, cum procedat ex titulo omninò gratuito, & liberali; nihil autem est magis contrarium consensui libero, quam error *l. si quis per errorem, ff. de iurisd. omn. iud.*; quotiescunque autem donauit ex motiuo matrimonij penitus ignarus inualiditatis eiusdem, non est ambigendum quin ex errore donauerit, adeoque &c. Deindè æquum non est, vt quis pœnam subeat ex delicto, quod non commisit, vt per se manifestum est; subiret autem pœnam priuationis eorum, quæ contulit per donationem sine culpa, cum ipse conscius non esset nullitatis contractus, ergò &c.

7 Assertio IV. Si vterque coniux bona fide contraxerit ignarus nullitatis eiusdem matrimonij donatio inter ipsos absolutè non tenet *Abbas c. fin. n. 14. de donat. inter vir., & vxor. Acosta c. si pater de testament. in 6. part. 1. verbo vxorem num. 18. Sanchez de matrimon lib. 6. disp. 2. num. 9. in fin.* *Si vterque bona fide contraxerit donatio inter ipsos non tenet.*

Antequam autem procedam ad probationem assertionis, hoc vnum aduerto, me non sentire talem donationem esse inualidam ex iure interdicente, & irritante donationes inter coniuges, quasi quod in hac hypothesi ius illud irritans extendatur ad hunc casum, in quo quamvis veri coniuges non sint, quià tamen bona fide contraxerunt, & permanent in coniugio quoad hunc effectum habeantur, ac si esset veri coniuges, ac proindè donationes inter ipsos non teneant, nisi confirmentur morte donantis, sicuti verificatur de cæteris donationibus inter veros coniuges; Non, inquam, proptèr hoc ius sentio illam donationem fore inualidam; sed ex defectu voluntatis in donante, quo propterea etiam mortuo potest reuocari donatio per ipsius hæredes, vt rectè adnotauit *Sanchez de matrimon. lib. 6. disp. 2. num 9.* Iuxtà hunc igitur sensum

Probatur primo ex textu *in l. cum hic status §. fin. vers. si quis sponsam, ff. de donat. inter vir., & vxor.*, vbi statuitur, quod donationes factæ vxori putatiuæ reuertantur ad donantem non alia ratione, nisi quià voluntas donantis non fertur in extraneam, sed ad vxorem, & per consequens, cum illa vxor non sit, non acquirit deficiente voluntate in donatore. *Ex quonã capite sit irrita illa donatio.*

Probatur secundo ex ijs, quæ mox insinuauimus, quià, cum donationes debeant esse liberæ, & à principio omninò voluntario, non possunt esse cum errore; quandòquidem hic omninò aduersatur rationi voluntarij iuxtà allegatum textum *in l. si quis per errorem, ff. de iurisd. omnium iud.*, ergò &c.

Neque ijs, quæ dicta sunt in hac assertione aduersari potest textus *in l. si ex voluntate C. de donat. inter vir., & vxor.*, vbi dicitur. *Sed, si matrimonium iure non valuit, licet ipso iure donatio tenuerit &c., quià tamen indigna persona eius fuit, qui nec maritus dici potest, vtique actiones super reuocandis his sibi competunt*, ex quo textu duo inferuntur; primum, quod donatio etiam inter coniuges putatiuos ipso iure teneat; secundum, quod reuocari possit, cum illa persona non sit ipsius maritus, quod coincidit cum donationibus, quæ fiunt inter veros coniuges, quæ sunt reuocabiles; Non, inquam, aduersari potest, quià in primis, vt benè notat *Sanchez d. disp. 2. num. 9.* textus hic potius fauet assertioni nostræ, quam eandem oppugnet; per ly etenim, *licet ipso iure donatio tenuerit* importatur, ac idem sonat, *licet videatur donatio tenere*, quod indicant sub- *Argumenta opposita, & dissoluta.*

ſequentia verba, *quià tamen indigna perſona eius fuit, qui nec maritus poteſt dici, vtique actiones ſuper reuocandis his, ſibi competent*; non enim poſsunt intelligi quoad reuocabilitatem donationum eo modo, quo adeſt reuocabilis donatio inter coniuges, cum in eodem textu dicatur. *Qui nec maritus dici poteſt*; intelligenda ſunt igitur de reuocatione ratione nullitatis abſolutæ, quæ proptereà compati non poſsunt cum illis verbis præcedentibus, *licet ipſo iure alienatio tenuerit*, niſi hæc intelligantur de illo apparenti valore, prout explicat *Sanchez loc. cit.* Deindè illa verba, *licet donatio ipſo iure tenuerit*, non ſtant determinatiuè, & abſolutè, quatenus determinent talem donationem abſolutè tenere, ſed permiſſiuè, quatenus idem importent, *ac dato etiam, quod teneret*, quod per conſequens non importat valorem.

8 **Conſcio nullitatis donante, & ignaro ignorantia facti donatario tenet donatio, ſecus ignaro ignorantia iuris.**

Assertio V. Si coniux donans fuerit conſcius nullitatis contractus matrimonialis, & donatarius ignarus ignorantia facti, vtique tenet donatio iuxtà dicta in præcedenti aſsertione ſecunda; ſi verò fuerit ignarus ignorantia iuris probabilius eſt in foro externo non tenere, benè tamen in foro interno. Quod, vt clarius intelligatur, aduerte, tunc intelligi ignorantiam iuris, & non facti, quandò quis nouit impedimentum, ignorat tamen eo ſtante non poſse conſiſtere matrimonium; tunc verò intelligi ignorantiam facti, & non iuris, quandò quis norit tale impedimentum ex diſpoſitione iuris dirimere matrimonium, neſcit tamen tale impedimentum ſubeſse; tunc intelligi ignorantiam iuris, & facti, quandò, nec ſcitur impedimentum adeſse, nec ius exiſtente illo impedimento matrimonium dirimere. Hanc aſsertionem ſuſtinet *Acoſta cap. ſi pater de teſtam. in 6. part. 1. verb. vxorem num. 7.*, cui adhærere videtur *Sanchez de matrimon. lib. 6. diſp 2. n. 6.* Quoad primam partem non eſt difficultas, cum iuxtà ipſam procedat aſsertio ſecunda, & rationes pro eadem adductæ.

Quoad ſecundam verò partem de nullitate donationis ſuppoſita ignorantia iuris in foro externo clarè deducitur, quod, ſi donatarius æquè, ac donans fuerit conſcius nullitatis contractus matrimonialis, & alter alteri donauerit, vtique per ſuperius probata non tenet donatio, ergò neque, ſi donans fuerit conſcius nullitatis contractus, & donatarius ignorans ignorantia iuris tenebit eadem donatio. Conſequentia probatur, quià ignorantia iuris nunquam præſumitur, niſi probetur, ergo in foro externo habebitur pro vera ſcientia. Confirmatur, quià quamvis ignorantia iuris, & non facti poſſit ſæpè iuuare ignorantem, ne bonis ſuis ſpolietur, ſeù quod idem eſt ad damnum euitandum, non tamen poteſt iuuare ad lucrum acquirendum, prout habetur *in l. ſi adulterium §. 1. ff. ad leg. Iul. de adult.*, *& ibi Gloſ. verb illicitum*, *Coaruuias 4 decret. 2. part. c. 6. §. 2. num. 22.*

Quoad tertiam tandem partem, quod ſcilicet in foro interno teneat adhuc donatio, quantumvis in donatario fuerit ignorantia iuris, ex eo facilè deducitur, quià in foro interno attenditur præcisè veritas, non ſtatur præſumptionibus, ergò, ſi verè fuerit ignorans, non erit, cur priuandus ſit in foro interno illa donatione, quam habuit ab altero coniuge putatiuo, qui contulit cum vera ſcientia nullitatis.

PRÆNOTIO XIV.

An donatio inter coniuges confirmetur iuramento.

SVMMARIVM.

Quomodo poſſit concipi iuramentum. 1.
Donatio inter coniuges confirmatur iuramento confirmatorio, ſeù promiſſorio. 2.
Donatio expreſſa inter coniuges non confirmatur per ſolum iuramentum aſſertorium. num. 3.
Donatio tacita, ſeù confeſſio dotis receptæ firmatur iuramento confirmatorio, non aſſertorio præcisè. 4.
In vtraque extante ſimul iuramento confirmatorio, & aſſertorio firmatur. 5.
Donatio inter coniuges contra prius iuramentum de ſibi ad inuicem non donando non firmatur iuramento. 6.

IVxtà ſuperius dicta donatio inter coniuges conſtante matrimonio alia eſt expreſſa, quatenus alter alteri donat verè, & realitèr per expreſsum voluntatis actum, & de ſuo patrimonio aliquid explicitè transfert; alia eſt tacita, & implicita, quæ potiſſimum conſiſtit in confeſſione dotis facta per maritum de receptione eiuſdem, cum tamen alitèr non conſtet de ſolutione; in qua hypotheſi diximus per illam confeſſionem maritum intelligi tacitè donare illam dotem. De vtraque procedit modo titulus, an ſcilicet iuramento confirmetur. Pro cuius rei clariori notitia.

Aduertè iuramentum, quod poteſt apponi donationi, ſiuè tacitæ, ſiuè expreſſæ inter coniuges, poſse duplicitèr concipi, vel ſcilicet confirmatoriè, ſeù promiſsoriè, vel aſsertoriè; iuramentum primo modo acceptum reſpicit factum futurum, & tunc eſt in terminis donationis, de qua loquimur, quandò maritus 1 **Quomodo poſſit concipi iuramentum.**

fatetur,

fatetur, vel in instrumento, vel alitèr recepisse dotem à propria vxore, & iurat se non contrauenturum confessioni per ipsum factæ, sed soluturum, seù restituturum dotem, quam confessus est recepisse; Iuramentum secundo modo acceptum respicit factum præteritum, vel præsens, & tunc est, quandò maritus fatetur se dotem ab vxore recepisse, & simul iurat, se verè recepisse. Hoc duplex iuramentum, quod exemplificatum fuit in tacita donatione per confessionem dotis receptæ, potest etiam interuenire in donatione expressa, quatenus alter coniugum per actum voluntatis expressum actu transferat in alterum rem aliquam titulo gratuito donationis, & iure iurando promittat, se eidem donationi minimè contrauenturum, nec ipsam reuocaturum, & ecce iuramentum confirmatorium, seù promissorium, vel quatenus iurat se donare animo verè donandi, & transferendi ex tunc dominium in donatarium, & ecce iuramentum assertorium. Porrò hoc vtrumque iuramentum, vel potest apponi disiunctim, vnum scilicet sine altero, vel coniunctim, vtrumque scilicet simul; tunc tantum ponitur iuramentum confirmatorium, seù promissorium, quandò fatetur, scilicet præcisè se dotem recepisse, & addat iuramentum de non contraueniendo illi confessioni; tunc tantum assertorium, quandò fatetur, & iurat se dotem recepisse, non addit tamen iuramentum de non contraueniendo; tunc vtrumque ponitur, quandò & iurat recepisse, & simul iure iurando promittit, se non contrauenturum confessioni, sed soluturum sine vlla contradictione. Porrò iuramentum, siuè promissorium, siuè assertorium, vel potest cadere solummodò suprà donationem, siuè tacitam, siuè expressam inter coniuges, vel potest cadere supra eandem donationem, quæ fit contra prius iuramentum de non donando. His igitur pro notitia sic explicatis.

2 **Donatio inter coniuges cōfirmatur iuramento confirmatorio, seù promissorio.**

ASSERTIO I. Donatio expressa inter coniuges, quantumvis secundum se sit inualida ex iure irritante, confirmatur tamen iuramento confirmatorio, seu promissorio. *Bartolus in l. si quis pro eo nu. 17. ff. de fideiuss. Abbas cons. 95. num. 1. vol. vlt. & c. fin. de donat. inter vir. & vxor. Ioannes Lupus rub. de donatione §. si num. 1. Rosella donatio 1. nu. 40. Iulius Clarus recept. lib. 4. verb. donatio q. 9. vers. sed quid si in ipsa donatione, Coaruuias primo var. c. 7. num. 4. Gutier de iuramento prima part. c. 3. num. 7.*, & alij innumeri iuris periti allegati à *Sanchez lib. 6. de matrimon. disp. 11. n. 2. vers. nec obstat, & à Ioanne Angelo Bossio tract. de dot. c. 10. nu. 77.* ex Theologis *Molina de iust. tom. 2. tract. 2. disp. 289. ad fin. Sanchez de matrim. loc. cit. Rebellus de obligat. iust. part. 2. lib. 6. q. 10. sect. 2. num 13. Ludouicus Lopez lib. 2. de contract. c. 47. §. nunc vero agendum Manuel tom. 1 summa c 92. num. 1, Ioannes Angelus Bossius loc. cit.*, qui quamvis alloquatur dumtaxat de donatione tacita ex paritate tamen rationis trahuntur etiam ad sanum sensum donationis expressæ.

Rationes suadentes assertum.

Ratio ex eo deducitur primò, quià iuramentum, vbi non est contrà bonos mores, est obseruandum, & firmat actum, circa quem versetur, vt communiter sustinent DD., sed iuramentum de non contraueniendo donationi expressæ non est contra bonos mores, quandòquidem talis donatio non est ex genere suo prohibita, sed tantum de iure ciuili, nec prohibitio est fauore publicæ vtilitatis, sed priuato ipsorum coniugum, nec obesse potest, si asseratur primo, iuramentum non obligare quotiescunque est de obiecto, quod secundum se illicitum est, & prohibitum per habentem legitimam potestatem prohibendi; donatio autem inter coniuges illicita est, & prohibita per iura habentia legitimam potestatem prohibendi; Non, inquam, obesse potest, quia iuramentum tantum non obligat, quandò est de obiecto illicito, quatenus est contra bonos mores naturales, & prohibito ratione deformitatis, quam obiectum inuoluit in ordine ad Deum; secus autem, quando est de obiecto tantum illicito, quatenus est contra bonos mores ciuiles dumtaxat, & prohibito non ratione deformitatis in ordine ad Deum, sed tantum ratione alicuius damni in bonis naturalibus, quod posset consurgere ratione nimiæ propensionis, quam habent ad inuicem coniuges, ne scilicet ratione eiusdem mutuo se bonis suis spolient, quod certe noxam aliquam moralem non infert.

Instantia proposita, & dissoluta.

Minus obesse potest, si asseratur iuramentum sortiri naturam, & conditionem actus, cui adijcitur *l. fin. C. de non numer. pecun.*, sed donatio inter coniuges, cui adijcitur illud iuramentum, secundum se non tenet, ergo nec iuramentum, quod adijcitur; Minus, inquam, obesse potest, quia iuramentum sortitur quidem naturam primordialem actus, cui adijcitur, non verò accidentalem, prout latè considerant *Rolandus cons. 6. num. 37. lib. 1. Coaruuias c. quamvis pactum prima part §. 4. n. 1. Gutierez de iurament. part. prima c. 37. n. 2. & 3.*; primordialis autem natura donationis inter coniuges non importat inualiditatem, cum independenter à iure ciuili esset valida.

Ratio vlterius adijcitur, quia huiusmodi donationes inter coniuges morte donantis

nantis confirmantur, & fiunt omninò irreuocabiles, vt latius in subsequentibus prænotionibus probabimus, ergo non sunt ex genere suo contra bonos morales, & naturales, ergo si iuramento promissorio firmentur erunt omninò validæ, & irreuocabiles. Prima consequentia probatur, quia, quod ex genere suo est contra bonos morales nunquam potest esse licitum, nec per mortem cohonestatur. Vltima verò sic etiam euincitur, quia, si morte conualescit, non est, cur non conualescat etiam iuramento, cum hoc propter sacramentum, quod inuoluit, fortius sit ad conualidandos contractus.

3 **Donatio expressa inter coniuges nō confirmatur per solum iuramētum assertorium.**

Assertio II. Donatio expressa inter virum, & vxorem constante matrimonio non confirmatur, nec redditur irreuocabilis per solum iuramentum assertorium *Couaruuias rub. de testam. 3. part. num. 14. concl 3. Riminal. instit. de donat. §. 1. n. 268. Gutierez de iurament. part. 1. cap. 3. num. 2. Sanchez de matrimon. lib. 6. disp. 11. num. 5. Petrus Barbosa ad l. 1. part. 6. n. 48. ff solut. matrim. Rota Rom. decis 925. apud Buratum, & alij magis communiter.*

Ratio ex eo deducitur primò, quia iuramentum assertorium nihil aliud est, quam donatio cum iuramento, quod ipse donans habuerit veram voluntatem donandi, & non fictè, & iuramentum cadit non supra aliquod onus de futuro, sed supra ipsam donationem positam de facto, vel de præterito, sed donatio quantumvis facta cum vero animo donandi inter coniuges nō tenet, nec est irreuocabilis, ergo nec redditur irreuocabilis, ex eo quod iuramento assertorio fuerit firmata. Consequentia hæc probatur, quia iuramentum hoc non aliud inuoluit, quam inuocationem Dei, quod donatio fuerit vera; sed donatio quantumvis vera non tenet, & vtique reuocabilis est, ergo &c.

Secundò, quia, intantum donatio iuramento firmata est confirmata, & valida, in quantum per non obseruantiam committeretur periurium; sed quandò iuramentum est præcisè assertorium per non obseruantiam, seu per reuocationem donationis nullum committeretur periurium, ergo &c. Minor probatur, quià vel illa donatio fuit ficta, vel vera & realis, seu cum vero animo donandi; si ficta fuit, iam periurium commissum est in illo iuramento emisso, quo protestatus est se donasse, seu donare cum vero animo donandi, non committitur per reuocationem, quià iuramentum non extenditur ad non reuocandum; si vera & realis, seu cum vero animo donandi, & tunc iuramentum nullam vim, nec efficaciam tribuit eidem donationi, nisi quatenus confirmat eam esse veram, & realem.

Assertio III. Donatio tacita, seù confessio dotis receptæ firmata iuramento promissorio tenet, & est irreuocabilis, secus si fuerit firmata tantum iuramento assertorio. Prima pars est *Baldi Nouelli de dote part. 10. num. 10. vers. tamen quando Mantica de tac & amb coniect lib. 21. tit 8 num 51. Valasci consult. 5. nu. 10. Fachinei controu. iur. lib 8 c 77. Molina de iust. tom. 2. disp. 439. nu 10. Sanchez de matrimon. lib. 6. disp. 12. n. 4. Rebelli de oblig. iust. pars 2. lib. 6. q. 10. sect 2. num. 13. Gabriellis commun. lib. 3 tit de donat. concl. 3.* Secunda pars est *Baldi Nouelli d. part. 10. num 10. vers. nec obstat dictum Cini, Iulij Clari lib. 4. recept. §. donatio q 9 num 4. Fachinei controuers. iuris lib. 8. c 78. Menochij de præsumpt lib. 3. præsumpt. 12. n 48. Ioseph Ludouici decis. 66. num. 11 Borelli in summa decis. tom 2. tit. 3. num. 208. Ioannis Angeli Bossij tract de dot. c. 10. nu 80.* Tota assertio est *Immola c. cum contingat num. 89. de iure iur. Ioannis Lupi rub. de donat. §. 51. num 4. & seqq. Ioannis Gabriellis tom. 3. commun. lib. 3 tit de donat. concl. 3. nu. 4. & seqq. Gutierez de iurament. 2. part. c. 3. n. 11. & seqq. Seraphini de priuil. iurament. priuileg. 71. num. 55. Couaruuij prima var. c. 7. nu. 4. Sanchez, & Bossij loc. cit.* 4 **Donatio tacita, seù confessio dotis receptæ firmatur iuramento confirmatorio non assertorio.**

Non procedit assertio quoad primam partem in ea suppositione, quod confessio illa iurata de receptione dotis facta fuerit sub spe futuræ numerationis, quandòquidem, vt bene notat *Molina tom 2. de iustit. tract. 2. disp. 439. §. cum autem* in ea confessione, cum fiat sub spe futuræ numerationis, includitur tacita conditio, si dos numeretur, & non aliter, quæ propterea, si non numeretur, & non purificetur conditio, æque irritatur confessio, & iuramentum. Procedit igitur solummodò in suppositione, quod illa confessio, seu donatio tacita facta fuerit animo donandi; vnde sic **Rationes suadentes primam partem.**

Probatur prima pars primo rationibus adductis pro probatione primæ assertionis, quæ vtique militant etiam pro hac parte, quandòquidem talis confessio receptionis dotis, seu tacita donatio non est contra bonos mores naturales, & morales, sed dumtaxat contra ciuiles; iuramentum autem, quod non est contra bonos mores naturales, obligat sub pæna periurij ad obseruantiam promissionis; Deindè idem operatur in donatione tacita iuramentum, quod in expressa *arg. l. cum quid ff. si cert. pet. & l. de quibus in fin. ff. de legib.*

Secundo eadem prima pars euincitur, quia cum illud iuramentum promissorium seruari possit absque culpa, constitueretur reus periurij vir, si illud non seruaret, ergo, ne constituatur reus talis culpæ ratione illius iuramenti, illa donatio tacita confirmabitur.

Pro-

Rationes suadentes secundam.

Probatur iam secunda pars primò, quia qui confessus est talem dotem recepisse, & iurauit, cum non receperit, seu donationem fecit tacitam cum iuramento assertorio, quod idem est, nec tenetur obseruare ratione periurij, nec ratione eiusdem donationis tacitæ, seu confessionis, ergo &c. Antecedens quoad primam partem probatur, quia periurium non committitur non adimplendo, sed in confitendo, quod receperit, cum non receperit, & periurium iam commissum est, ergo &c. Quoad secundam etiam sic euincitur, quia illa confessio, cum habeat vim simplicis donationis & tacitæ, & vtique inter coniuges constante iam matrimonio nullam prorsus vim habet secundum se stante iure irritante quascunque donatione inter coniuges.

Secundò, quia iuramentum non potest esse vinculum mendacij, falsitatis & simulationis, nec potest efficere, quod verum sit id, quod non est verum, sed tale esset, si in donatione tacita, seu in confessione dotis receptæ, cum sit dumtaxat assertorium, obligaret ad soluendum confessum, quandòquidem efficeret, vt mendacium confessionis eius, quod non recepit, vim haberet, ergo &c. Ad hanc secundam partem confirmandam plurimum pollent ea, quæ dicta sunt ad probationem secundæ assertionis positæ in hac prænotione, quæ vos recolite, & hic applicate.

5 Siuè in donatione expressa, siue tacita, si interuenerit iuramentũ cõfirmatoriũ simul, & assertoriũ firmatur donatio.

ASSERTIO IV. Siuè in donatione tacita, siuè in expressa, si interuenerit simul iuramentum assertorium, & promissorium, obligatur donans ad obseruandum & complendum donatum. Consentiunt *Ioannes Gabriel tom. 3. commun. lib. 3. tit. de donat. concl. 3. nu 15. Seraphinus de priuileg. iuram. priuileg. 71. num 55. Ioseph Ludouicus decis. 66. num 11. Baldus Nouellus de dote part 10. nu. 10 vers. nec tunc habebit, Ioannes Angelus Bossius de dote c. 10. nu. 85. & omnes fere allegati in praecedentibus assertionibus.*

Ratio ex eo deducitur, quia, quamvis iuramentum assertorium non obliget per superius latè probata, promissorium tamen, & confirmatorium reuera obligat, cum maritus per hoc iuramentum declaret, velle esse stabilem, & firmam illam donationem tacitam, seu confessionem receptionis, eamque adimplendo nullius periurij sit reus, cuius reus fieret, si non adimpleret; nec obstat, quod præcesserit illud iuramentum assertorium, per quod constituitur reus periurij: Non obstat, inquam, quia iuramentum promissorium non attingit illud assertorium præcedens, nec ad illud refertur, sed ad obseruantiam promissionis de futuro, quam vtique adimplere potest absque peccato; nec potest dici, quod hoc iuramentum promissoriũ confirmet mendacium, & falsitatẽ iuratam in primo iuramẽto assertorio: Non, inquam, dici potest, quia in hac hypothesi illa duo iuramenta duo respiciunt obiecta, alterum de præsenti, alterum de futuro; assertorium scilicet confessionem actualis receptionis, quæ tamen non est posita; promissorium verò onus non contraueniendi, sed soluendi, quod promissum est, seu quod confessum est fuisse solutum; hoc secundum potest stare sine primo, & cum respiciat diuersum obiectum à primo, illud non coadiuuat.

Rationes assertionis.

Confirmari potest eadem assertio, quià, si donationi tacitæ, seu confessioni de receptione dotis adiectum fuerit iuramentum assertorium, per illud iuramentum non confirmatur, sed remanet in sua natura, & est nulla, si tamen interueniat mors mariti illa donatione iurata non reuocata, vtique redditur valida, firma & non reuocabilis, vt tradit *Ioannes Angelus Bossius tract. de dot. c. 10. n. 85.*, & alij communius consentiunt, quià, quantumvis illud iuramentum assertorium donationem illam tacitam non confirmet, non tamen destruit, nec minuit de ipsius natura, & per consequens, sicuti donatio simplex tacita, quandò non est reuocata, confirmatur morte donantis, vt est in confesso ferè apud omnes, & infra latius probabitur, ita donatio illa iurata iuramento assertorio, quandò non fuit reuocata, firmabitur morte naturali donantis, ergo etiam donatio illa tacita iurata iuramento assertorio, quamvis illo iure iurando non remaneat confirmata, sed remaneat in sua natura, si interueniat iuramentum confirmatorium, seu promissorium illo firmabitur, & reddetur irreuocabilis. Consequentia probatur, quia non minus aptum est ad firmandam donationem, siuè tacitam, siuè expressam iuramentum confirmatorium, seù promissorium, ac apta sit mors naturalis donantis.

ASSERTIO V. Donatio inter coniuges contra prius iuramentum sibi inuicem non donandi non firmatur iuramento. *Speculator tit. de empt §. tertio loco num. 14. vers. & nota generale Bartolus in l. si quis pro eodem num. 9. ff de fideius. Imola in c. cum contigat de iure iur. n 81. Ioannes Lupus rub. de donat. §. 50 n 6. Angelus verb iuramentum 5. nu. 15. Siluester eod verb. iuramentum 4. q. 12. Gatierez de iuramento prima part. c. 1. n 79. Sanchez de matrimon. lib. 6. disp. 13. num. 2.* 6 Donatio inter coniuges cõtra prius iuramentũ non firmatur iuramento.

Ratio ex eo deducitur, quia iuramentum, quod est contra bonos mores non solum ciuiles, sed etiam naturales nullo modo obligat, nec firmat contractus per ea, quæ supra fuerunt insinuata, & probata,

bata, sed huiusmodi esset iuramentum, quod cederet supra illam donationem, quod non solum est contra ius ciuile prohibens huiusmodi donationes, sed etiā contra Religionem obligatam Deo per iuramentum nō donandi, ergo &c. Neque obesse potest, si asseratur, reuocantem procuratorem, quem constituit præstito iuramento de non reuocando, periurum quidem esse ratione illius reuocationis contra iuramentum, reuocationem tamen tenere *Glosa in c. fin. de procurat. nu. 6. verbo reuocatus*, item matrimonium initum contra sponsalia iuramento stabilita validum esse per textum *in cap. sicut de sponsalib.*; Non, inquam, obesse potest, quià dispar est ratio in ijs casibus allegatis, ac in casu assertionis nostræ, quam disparem rationem, vt percipias, aduerte, alios esse actus de iure validos, quatenus nullo iure interdicente eliciuntur, & eorum valor præcisè à voluntate elicientis dependet, alios esse de iure inualidos, quibus scilicet iura obsistunt, nec pendent isti à voluntate agentis propter eorundem iurium obsistentiam; actus primi generis, cum quoad sui valorem non dependeant, nisi à voluntate operantis, nec indigeant ad sui subsistentiam, & firmitatem iuramento, si eliciantur, non obstante iuramento de illis non ponendis, vtique validi sunt, quantumvis inducant periurium propter læsum iuramentum, cum vim suam habeant per solam voluntatem operantis independenter à iuramento; actus secundi generis, cum vim non habeant, nisi dependenter à iuramento, vtique, si præextiterit iuramentum de illis non eliciendis, non conualescunt, si posteà eliciantur, & iuramento contrario firmentur. Primi generis sunt reuocatio procuratoris contra iuramentum de non reuocando matrimonium initum contra sponsalia iuramento firmata, cum hæc quoad suum valorem solum dependeant à voluntate operantis, nec vllo iure prohibeantur, & irritentur. Secundi generis sunt donationes inter coniuges, quæ à iure vetantur, & irritantur, nec vllam vim habent, nisi dependenter à iuramento.

Rationes euincentes assertum.

PRÆNOTIO XV.

An donationes inter coniuges confirmentur morte naturali donantis.

SVMMARIVM.

Donationes inter coniuges regulariter firmantur morte donantis. 1.

Illa donationes non habent vim legati, sed tertia' cuiusdam speciei. 2.

Illa donationes non possunt esse in praeiudicium legitima ascendentium, vel descendentium. 3.

Potest ab illis detrahi falcidia. 4.

Vt firmentur tali morte huiusmodi donationes requiritur, vt res donata fuerit tradita ante mortem donantis. 5.

Sufficit traditio ficta. 6.

Requiritur, vt prius decedat donans, quam donatarius. 7.

Requiritur, vt non excedat quingentos aureos absque insinuatione. 8.

Requiritur vlterius, vt donans perseueret in eadem voluntate vsque ad mortem. 9.

Vt non teneat, sufficit tacita reuocatio. 10.

Quandonam intelligatur sufficiens tacita reuocatio. 11.

Donatio, si confirmatur morte donantis, retrotrahitur ad tempus donationis, & quomodo. 12.

HÆc etiam difficultas sub hoc titulo proposita examinari potest in ordine, vel ad donationem expressam, vel in ordine ad tacitam, quandò scilicet facta est confessio receptionis dotis per maritum, cum tamen nulla facta fuit, & confessionem illam præstiterit non sub spe numerationis, sed animo donandi. Porro hic examinabitur, an in suppositione, quod huiusmodi donationes cōfirmentur morte donantis, requiratur, quod donans permaneat in eadem voluntate donandi vsq; ad mortem. Secundo, hac occasione etiam inquiretur, quandonam intelligatur tacitè reuocare, vel reuocasse huiusmodi donationem. Tertio, ex suppositione, quod morte donatoris naturali huiusmodi donationes confirmentur, an valor confirmationis retrotrahatur ad tempus eiusdem donationis tam quoad dominium, quàm quoad fructus.

ASSERTIO I. Donationes inter coniuges regularitèr morte donatoris naturali confirmantur, & redduntur irreuocabiles. In hanc consentiunt quasi communitèr Iuris interpretes, & Theologi *Baldus l. si tibi C. de donat. ante nupt.*, *& in l. res vxoris C. de donat. inter vir., & vxor. Ioannes Lupus rub. de donat. §. 70. num. 1. Sanchez de matrim. lib. 6. disp. 14. n. 1.*, *& alij vniuersim.*

1 Regularitèr firmantur morte donantis.

Expressè colligitur *ex c. fin. de donat. inter vir., & vxor.*, *& l. Papinianus*, *& l. cum hic status, ff. eodem tit.*; nec incongrua ratione hæc decernuntur, quandòquidem, quandò intercedit mors donatoris non reuocata donatione cessat finis iuris irritantis huiusmodi donationes, qui fuit, ne sponsi, seù coniuges mutuo ob excessum amoris bonis suis se spolient; non mutuo autem se spoliant, quandò do-

Iura, & rationes pro asserto.

donatio vim tantum habet ab obitu donatoris. Confirmatur, quià iura non vetant, quominus coniuges ex vltima voluntate possint sibi adinuicem aliqua conferre, vt supra probauimus, & in hoc consentiunt omnes DD., tàm Theologi, quàm iurisperiti, ergò, nec vetare censenda sunt donationes, quæ vim tantum irreuocabilitatis sortiuntur per obitum donatoris. Consequentia probatur, quià huiusmodi donationes æquiparantur relictis in vltima voluntate, quandòquidem ex quo donans contulit constante matrimonio illa dona, nec reuocauerit in vita, supponitur in illa voluntate donandi perseuerare vsque ad mortem, & per consequens sortiri effectum donationis causa mortis.

Hic iam oritur difficultas, an illa donatio confirmata morte naturali donantis habeat vim legati rigorosè, an verò tantum rationem cuiusdam relicti, an contractus, an tertiæ cuiusdam speciei inter legatum, & contractum. Hæc difficultas excitatur ad eum potissimum finem, & effectum, vt dignoscatur, an sit in præiudicium legitimæ ascendentium, vel descendentium, nec ne? an ex ipsa donatione sic morte naturali donantis confirmata sit detrahenda falcidia, nec ne? Sentio in rigore non habere vim legati, sed tertiæ cuiusdam speciei *Molina lib. 1. de primog. cap. 12. num. 11. Tiraquel in l. si vnquam verb. libertis num. 122. C. de reuocan donat. Ioannes Lupus rubr. de donation. §. 69. n. 3. Antonius Gomez 2. var. cap 4. num. 23.* Ratio est, quià aliquid participat de legato, & in aliquo de natura eiusdem non participat; participat in primis in hoc, quod cum morte naturali donantis confirmetur, est veluti donatio causa mortis; non participat, quià legatum non debetur, nisi adeatur hæreditas, cum sit sumendum de manu heredis, hæc autem donatio vim habet ipso iure independentèr à quacunque hæreditatis aditione.

2 Illæ donationes habent vim tertiæ cuiusdam speciei.

An verò hæc donatio, seù hæc tertia species sit in præiudicium legitimæ ascendentium, vel descendentium, quatenus sit extrahenda ex tota massa hæreditatis, an verò non sit in eorum præiudicium, quatenus solummodò sit extrahenda ex ea parte bonorum, de quibus potest pro libertate disponere; probabilius sentio, non posse esse in præiudicium legitimæ ascendentium, vel descendentium, prout rectè sentiunt *Molina tom. 2. de inst. tract. 2. disp. 289. §. vt ad Lusitanum, Sanchez de matrimon. lib. 6. disp. 14. num. 3.* Ratio deducitur ex superius dictis, quià scilicet donationes, quæ non procedunt ex aliquo titulo oneroso, sed merè liberali, & gratuito, minimè nocent legitimæ.

3 Illæ donationes non possunt esse in præiudicium legitimæ, ascendentium, vel descendentium.

An verò ex eadem detrahenda sit falcidia, maior est difficultas, quandòquidem ex mox dictis non habet vim simplicis legati; priuilegium autem detractionis falcidiæ est in ordine præcisè ad legata. Nihilominus probabilius sentiendum existimo ex illa donatione posse etiam falcidiam detrahi, prout docent *Bartolus in l. cum hic status, ff de donat. inter vir., & uxor. in init. nu. 2. Tiraquel in l. si vnquam in verb libertis num. 121. C de reuoc. donat. Iulius Clarus lib. 4. recept. §. donatio qu. 9. vers. sciat autem.* Expresè colligitur *in l. cum hic status 33. in init., ff. de donat. inter vir., & uxor., & l. in donationibus C. ad leg. falcid.*, & congruæ certè rationi huiusmodi iura innituntur, quià, quantumvis huiusmodi donationes inter virũ, & coniugem, prout confirmantur morte naturali donantis, non habeant omnes conditiones legati, plus tamen habent de legato, & non solum à ratione eiusdem deficiunt in eo, quod acquirantur etiam antecedentèr ad aditionem hæreditatis, à qua sunt independentes; falcidia autem detrahitur attenta qualitate legati potissimum sub ea consideratione, secundum quàm liberale est, & gratuitum, in qua ratione conueniunt illæ donationes.

4 Ex illis donationibus potest detrahi falcidia.

Hic alia etiam suboritur difficultas, an adhoc, vt huiusmodi donationes confirmentur, & fiant irreuocabiles morte naturali donatoris, exigant aliquas speciales, & determinatas conditiones? Quatuor enumerat conditiones adhoc requisitas *Sanchez lib. 6. de matrimon. disp. 14. num. 5. vers. quatuor tamen.* Prima est, vt præcedat in vita donantis traditio rei donatæ; secunda, vt donans prius decedat, quam occumbat donatarius. Tertia, vt donatio non excedat quingentos aureos absque insinuatione. Quarta, vt donans in eadem voluntate permaneat vsque ad mortem. Singulas ex his conditionibus expendo.

Conditiones requisitæ, vt donationes firmentur morte naturali donantis.

Primam conditionem traditionis rei donatæ requiri communis fert opinio DD., & ita sentiendum est *Glosa in l. Papinianus in verbo mariti, ff. de donat. inter vir., & uxor. Salicetus in l. 2 num. 2. C de dot. causa, Iason in l. si diuortio num. 8., ff. de verb. oblig. Ioannes Lupus rubric. de donat. §. 76. num. 1. Iulius Clarus lib. 4. recept. §. donatio q. 9. vers. sciat autem, & alij innumeri apud Sanchez lib. 6. de matrimon disp. 14. nu. 6.* Ratio ex eo deducitur, quià, cum ex genere suo donatio inter coniuges sit inualida, non tradita re donata nihil esset, quod confirmaretur; tradita autem re sunt omnia, quæ requiruntur ad validam confirmationem; Neque obesse potest textus *in d. l. Papinianus, ff. de donat. inter vir., & uxor.*, vbi non videtur exigi traditio, sed sufficere sponsionem cum acceptatione - Ibi - *Si stipulantis*

5 Prima conditio, vt firmetur morte naturali donantis.

lanti vxori sua spondidisset; Non, inquam, obesse potest, quià textus vult, non posse conueniri hæredem mariti, quantumvis ipse maritus durante tali voluntate decesserit, quod indicat donationem non tenere, si facta non fuerit traditio, sed dumtaxat sponsio. Ibi - *Si stipulanti vxori sua spopondisset non putabat conueniri posse hæredem mariti, licet durante voluntate maritus decesserit*.

6 Sufficit traditio ficta

Sed hic alia immediatè suboritur difficultas, an ad hoc, vt huiusmodi donationes confirmentur morte donantis, requiratur traditio rei donatæ vera, & realis, an verò sufficiat traditio ficta. Sentiendum arbitror, sufficere traditionem fictam *Tiraquel tract. de iure constit. prima part. num. 51. Alexander de Nevo c. fin. n. 6. de donat. inter vir., & vxorem, Ioannes Lupus rub. de donat. §. 76. num. 2. Molina tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 289. §. id circo autem*, & alij magis communitèr, vt testatur idem *Tiraquel loc. cit.*, qui omnes exemplificant in donatione cum clausula constituti. Ratio ex eo deducitur, quià donatio ipsa, licet secundum se inualida, sicuti morte donantis confirmatur, ita & ipsa traditio ficta morte eiusdem firma, & valida constituitur, & licet *Baldus in l. ex testamento C. de fideicom.* velit, quod, quandò actus est omninò nullus clausula inducens possessionem fictam sit omninò nulla, seù nullius roboris; hoc tamen verificatur tantum, quandò actus nullas penitus habet vires, secùs quandò tales habet vires, vt licet pro nunc non subsistat, tractu tamen temporis accedente aliqua ratione conualescat, vt euenit in donationibus inter virum, & vxorem, quæ licet constante matrimonio sint reuocabiles accedente tamen, vel iuramento confirmatorio, seù promissorio, vel morte donantis absolutè conualescunt, & redduntur irreuocabiles. Hinc primò in particulari confessio dotis receptæ facta à marito constante matrimonio animo donandi tenet; quià tunc retentio apud maritum habetur pro traditione, nam, si de facto tradidisset, breui manu debuisset reuerti ad ipsum maritum, vndè habetur pro tradita, & recepta *Glosa l. Papinianus in fin., ff. de donat. inter vir., & vxor. Felinus c. si cautio num. 77. de fide instrum Rosella verb. donatio 1. num. 34. Iulius Clarus lib. 4. recept. §. donatio q. 9. vers. suas autem*; secundo donatio inter coniuges, cum clausula constituti morte confirmata tenet, quod contingeret, quandò coniux donans nomine coniugis donatarij se possidere constitueret, quià per clausulam constituti traditur ficta possessio *l. quod meo, ff. de acquirenda possess*; tertio tenet etiam donatio, & confirmatur morte donantis, quandò donans facta donatione declarat se inquilinum nomine donatarij, quià tunc fictione iuris interuenit traditio, seù illa declaratio inducit rationem traditionis. Iuxtà ea, quæ illatiuè hæc dicta sunt, possunt alia similia inferri, quæ refert *Sanchez lib. 6. de matrim disp 14. à nu. 14. vsque ad vigesimum*.

Secundam conditionem prærequiri expresè colligitur *ex c. fin. de donat. inter vir. & vxor., & l. cum hic status 33. §. si diuortio, ff eod. tit.*; nec incongrua ratione hoc decernitur, quandòquidem ex allegatis iuribus non confirmantur huiusmodi donationes, nisi intercedente morte donantis; quandò autem præcedit mors donatarij, iam intelligitur dissoluta donatio, vndè subsequenti morte donatoris non potest firmari. Difficultas solummodò est in decernendo, quid sentiendum sit, quandò, vel simul eodem casu perierunt, vel ignoratur, quisnam ex eis prior obierit. In ordine ad primum asero, quod, quandò vterque eodem casu perit, censeatur donatio firmari, adeoque hæredem donatarij pleno iure gaudere dominio rei donatæ. Expresè colligitur *ex l. si inter virum, ff. de reb. dub.* vbi sic legitur. *Si simul iàm is, cui donatum est, quam is, qui donauerit, decedant magis placuit valere donationem*. Sed, an hoc etiam verificetur, quandò constaret eodem casu vtrumque perijsse, sed prius donatarium, lis est intèr DD. Negant *Sanchez lib. 6. de matrim. disp. 14. num. 21. vers. primo tamen dico, Couaruuias 2. var. cap. 7. num. 5. Menochius de præsumpt. lib 6. præsumpt. 50. num 6., & seqq.* Alij affirmant moti potissimum *ex d. l. si inter virum, ff de rebus dubijs* vbi, postquam posita fuerint recitata verba subditur eo *maximè, quod donator non supervinat*, & sic notant illam particulam *eo maximè*, quæ implicatiua est, & importat, seù inuoluit etiam casum appositum *arg. l. 1. §. si ex dodrante ad finem vers., vel maximè, ff. de col. bon.* Adhæreo priori opinioni negatiuæ, quandòquidem ex eo, quod prius obierit donatarius, iam intelligitur annullata donatio, & præsumptiuè non intelligitur donans in eadem voluntate decedere, nam si sciret mortem præcedentem coniugis, vtique præsumeretur reuocaturus, cum beneficium intendat conferre coniugi, non eius hæredi; nec obstat allegatus textus *in l. si inter virum, ff. de rebus dubijs* in illa particula *eo maximè*, quià, licet sit implicatiua, non refertur tamen ad implicandum casum, quo expresè constet donantem supraiuiuere donatario, sed tantum casum, quo sit dubium, an alter alteri supravixerit, vel vterque simul perierit. In ordine ad secundum, quandò in diuersis locis perierunt, & ex diuerso casu, & dubium est, quinam prior obijerit,

Secunda conditio requisita adhuc effectum.

an

an scilicet donans, vel donatarius, tunc præferrem hæredes illius, qui rem donatam possident, adeo vt onus incumberet probandi non possidenti, eum, cuius hæredes possident, si fuerit donatarius, non prædecessisse proptèr communem regulam, quod in dubio melior sit conditio possidentis. *reg. in pari, ff. de reg. iur.*

Tertiam conditionem prærequiri expresse habetur *in l. donationes quas pa-*

8 Tertia conditio ad hunc effectû requisita.

rentes C. de donat. inter vir., & vxor. Sed, an in hypothesi, qua donatio excederet illam summam, & mors donantis præcesserit sine insinuatione, careat viribus quoad totam summam, an verò tantum quoad excessum, dictum fuit alibi, nempè carere viribus tantum quoad excessum, & colligitur *ex d. l. donationes quas parentes.*

Quartam conditionem requiri, vt scilicet donans perseueret in eadem volun-

9 Quarta conditio ad hoc requisita.

tate vsque ad mortem, colligitur expressè ex textu *in cap. fin. de donat. inter vir., & vxor., & l. cum hic status 33., ff. eod. tit.* Difficultas solummodò est, an adhoc, vt huiusmodi donatio non teneat, & non confirmetur morte donatoris, requiratur expressa reuocatio eiusdem in vita donantis, an verò sufficeret tacita? Videtur absolutè dicendum requiri expressam reuocationem, & debere expressè de eadem reuocatione constare per textum in *d. cap. fin. de donat. inter vir., & vxor.* & expressius *in d. l. cum hic status vers. pænitentiam, ff. eod. tit.*, vbi sic legitur, *vbi semel donatorem pænituit hæredi reuocandi, potestatem tribuimus, si appareat defunctum euidentèr reuocasse voluntatem. Quod, si in obscuro sit, proclivior debet esse Iudex ad comprobandam donationem.* Nihilominus sentiendum arbitror, quandòque sufficere tacitam reuocationem, dummodò de ea euidentèr constet, & ea, in quibus fundatur hæc tacita reuocatio, eandem reuocationem concludentèr inferant; vndè, quod dicitur in allegato textu, *si appareat defunctum euidentèr reuocasse voluntatem*

10 Vt non teneat sufficit tacita reuocatio.

non est intelligendum, quod per actum voluntatis expressum, & formalibus verbis significatum reuocauerit, sed quod actum elicuerit ex quo euidentèr euincatur, quod reuocauerit; sicque expressum, & euidens in hoc non parificantur, nec dicuntur ad conuertentiam, cum omne expressum sit quidem euidens, non autem omne euidens est expressum, sed potest deduci concludentèr; sic in particulari primo est sufficiens, & euidens reuocatio illa, qua donans rem donatam alteri coniugi postea alienauerit, vel pignori dederit, vel speciali hypothecæ subiecerit, prout expressè habetur *in l. cum hic status §. si maritus, & §., qui quasdam res ff. de donat. inter vir., & vxor.*; nec incongruè hoc decernitur, quandòquidem, cum donans, quatenus viuit, habeat plenam potestatem reuocandi, & rem illam alienauerit, seù pignori dederit, seù hypothecauerit specialitèr, vtique intelligitur per illas alienationes reuocasse; Neque obesse potest textus *in §. si rem, & §. ijdem rescripserunt instit. de legatis*, vbi dicitur, quod legatum non reuocatur per subsequentem obligationem, adeoque, quod neque donatio inter coniuges intelligatur reuocata per subsequentes alienationes, seù quasi species alienationum; Non, inquam, obesse potest, quià, vt notat *Glosa in l. si maritus C. de donat. inter vir., & vxor.* dispar omninò est ratio, quià legatum, vtpotè fauorabile ab initio valet, donatio autem, vtpotè odiosa ab initio non valet, & sic mirum non est, quod legatum per subsequentem obligationem non reuocetur, reuocetur autem donatio inter coniuges. An autem æquè intelligatur reuocari donatio inter coniuges per generalem hypothecam subsequentem in omnibus bonis donatoris, vel per pignorationem generalem omnium bonorum eiusdem, sentio absolutè quoad generalem hypothecam non reuocari *Ioannes Lupus rub. de donat §. 69. num. 4. Coaruuias rub. de testamentis 3. part. num. 19. vers. quarto ex his, Molina tom. 2. de iust tract. 2. disp. 289. vers. tacitè censetur*, quod videtur colligi, *ex d. l. maritus C. de donat. inter vir., & vxor.*, vbi specialitèr dicitur reuocari rem donatam, si specialitèr eandem rem hypothecauerit, quod nō videtur sequi quandò hypothecauerit generalitèr, cæteroqui incongruè excepisset quoad specialem, si regula procederet tam quoad specialem, quàm quoad generalem; Quoad generalem vero pignorationem arbitror cum *Sanchez lib. 6. de matrimon. disp. 15. num. 5.* 10

Quandò nam intelligatur sufficiens tacita reuocatio.

vers. censebitur autem reuocata, intelligi reuocatam donationem, quandò facta est talis pignoratio pro maiori summa pecuniarum, ac valeant res oppignaratæ simul cum re donata, quia tunc donator non præsumeretur velle rem illam redimere, & recuperare.

Secundo sufficienter intelligitur reuocatio donationis inter coniugatos, si ex displicentia inter ipsos sequatur diuortium per textum *in l. cum hic status §. si diuortium ff de donat. inter vir. & vxorem*, non enim est præsumendum, quod coniux donator velit sua bona conferre coniugi, à quo animum abdicauit, & corpus, vel qui per iniuriam à se ipso se alienauit; Ob hanc eadem rationem intelligitur sufficienter reuocari per coniugem donantem donatio, si coniux donatarius mores mutarit in præiudicium donantis, vt, si adulterium commiserit

Ioannes Lupus rub. de donat. §.78. *num.*10., vel si fuerit ignoratus donanti aliquo ex modis traditis *l. fin. C. de reuoc. donat.*, vel si inter vtrumque intercesserint graues inimicitiæ per textum in *l. cum hic status* §. *si diuortium ff. de donat. inter vir. & vxor.* quod etiam intellige, si inimicitiæ ortæ fuerint ex causa coniugis donantis, quia etiam tunc censetur cessare voluntas donandi.

12 Donatio inter coniuges, si confirmatur morte donantis retrotrahitur ad tempus donationis.

ASSERTIO II. Donatio inter coniuges, si morte confirmetur, retrotrahitur ad idem tempus donationis non quidem quoad dominium, sed quoad fructus perceptos. Consentiunt *Glosa in l. donationes quas parentes verbo referatur C. de donat. inter vir. & vxor.*, *Bartolus in l. sequens quæstio ff. de legat.* 2. *Iulius Clarus lib.* 4. *recept.* §. *donatio q.* 9. *vers. penult. Ludouicus Lopez lib.* 1. *de contract. c.* 47. *ad fin* §. *notandum est*, *Antonius Gomez* 2. *var. c.* 4. *n.* 23. *vers. aduertendum*.

Quod retrotrahatur expressè colligitur in textu *l. donationes quas parentes C. de donat. inter vir. & vxorem*, vbi sic legitur, *ad illud tempus referatur, quo donatio conscripta fuit.* Quod vero non retrotrahatur quoad dominium ex eo facile liquet, quod per expressam, & veram realem donationem coniux durante matrimonio non potest rem donatam quoad dominium transferre in coniugem donatariū, ergo multo minus per illam tacitam donationem, quę morte confirmatur: fictio enim iuris, quæ fundatur in præsumpta voluntate donantis, non potest quid magis operari, quam ipsa vera realis, & expressa voluntas donandi. Quod vero retrotrahatur quoad fructus tum ex eo colligitur, quod retrotractio, quæ à iure statuitur, debet quoad aliquid operari; non operatur autem quoad dominium, vt mox probauimus, ergo quoad fructus; tum ex eo, quod res donata supponitur donatario per donantem tradita, & sic eidem collata possessio; fructus autem sequuntur rei possessionem.

Intellige quoad fructus perceptos.

PRÆNOTIO XVI.

An, sicuti donatio inter coniuges confirmatur morte naturali donantis, ita confirmetur morte ciuili eiusdem.

SVMMARIVM.

Mors ciuilis quomodo contingat. 1.
Asportatione, seu exilio coniugis donantis, si hic fuerit masculus, confirmatur donatio. 2.
Etiam confirmatur per seruitutem superuenientem. 3.
Confirmatur etiam per professionem in Religione incapaci dominij. 4.
Per professionem emissam in Religione capaci dominij non confirmatur. 5.

MOrs ciuilis multipliciter potest contingere, vel scilicet per asportationem, seu exilium coniugis donantis; vel per addictionem eiusdem in veram, & rigorosam seruitutem, vel per ingressum, & professionem eiusdem in Religionem approbatam.

1 Mors ciuilis quomodo contingat.

ASSERTIO I. Asportatione, seu exilio coniugis donantis, si hic fuerit masculus, confirmatur donatio *Molina tom* 2. *de iust. tract.* 2. *disp.* 288. §. *donatio causa mortis, Tiraquel in l. si vnquam verb. libertis n.* 122. *C. de reuoc donat. Ioannes Lupus rub. de donat.* §. 71. *in princip.*

2 Confirmatur asportatione, & exilio donantis.

Ratio ex eo deducitur, quià donatio inter coniuges causa mortis confirmatur hac morte ciuili, scilicet asportatione, seu exilio mariti per textum expressum *in l. sed si mors ff. de donat. inter vir. & vxor.*, ergo etiam donatio inter coniuges confirmabitur tali morte ciuili mariti donantis. Consequentia probatur, quià donatio causa mortis æquiparatur ad inuicem cum donatione inter coniuges, nam sicuti illa est reuocabilis in vita donantis, ità etiam ista, ergo si illa confirmatur morte ciuili donantis, ita & ista; Neque obesse potest textus *in l. res vxoris C. de donat. inter vir. & vxor.*, vbi videtur asseri morte ciuili non firmari donationes inter coniuges; Non, inquam, obesse potest, quandoquidem textus ille intelligendus est, quandò vxor donauerit viro, quia tunc morte ciuili vxoris non confirmatur, quandòquidem allegati textus pro confirmatione huiusmodi donationum loquuntur solummodò in fauorem vxorū, & præcipuè textus *in d. l. res vxoris C. de donat. inter vir. & vxor.*, & ideò consultò posui in assertione illam particulam restrictiuam, *si donans inter coniuges fuerit masculus.*

Ratio nes pro asserto.

ASSERTIO II. Morte ciuili, quæ inducitur per seruitutem supervenientem, confirmatur donatio inter coniuges, si fuerit seruitus hominis. Nomine seruitutis pænæ intelligo illam, qua quis damnatur ad metallum; nomine seruitutis hominis illam intelligo, qua quis alteri subijcitur. *Suarez alleg.* 20. *nu.* 22. *& seqq. Rosella verb. donatio* 2. *n.* 34. *Angelus verbo donatio* 3. *n.* 4. *Ludouicus Lopez lib.* 2. *de contractibus c.* 47. *vers. tertio confirmatur, Sanchez de matrim. lib.* 6. *disp.* 17. *num.* 4.

3 Per seruitutem superuenientem etiam confirmatur.

Expressè colligitur ex textu *in l. cum hic status* §. *si donator seruus ff. de donat. inter vir. & vxorem*, & ratio, cur non confirmatur, quandò est seruus pænæ, secus autem, quandò est seruus hominis, illa est, quam

quam adducit *Sanchez loc. cit.*, quia scilicet seruus pœnæ non habet dominium, à quo reuocari possit donatio, seruus autem hominis habet dominium, à quo possit reuocari.

4 Per professionē in Religione incapaci dominij confirmatur.

Assertio III. Per professionem in Religione incapaci dominij confirmatur donatio inter coniuges, si professio per coniugem donantem legitimè fuerit facta, hoc est, vel ante consummationem matrimonij, vel si post idem consummatum, de licentia alterius coniugis *Ioannes Lupus rub. de donat.* §. 71. *n.* 1. *& seqq. Rosella verbo donatio* 1. *n.* 35. *Ludouicus Lopez lib.* 2. *de contractib. c.* 47. §. 3. *confirmatur.*

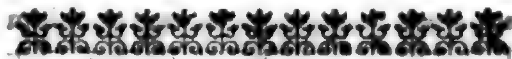
Ratio ex eo deducitur, quia mors ciuilis quoad effectum possidendi bona in omnibus æquiparatur morti naturali, quandòquidem nec sic professus potest gaudere dominio, nec monasterium, in quo professus est, cum etiam ipsum sit incapax, ergo per talem professionem non facta prius reuocatione donationis, siue tacitè, siue expresè confirmabitur ipsa donatio; Nec obesse potest, si alleratur in ea hypothesi eundem sic professum rapresentari per Romanum Pontificem, vel per eos, qui succederent ab intestato, eo modo, quo professus in Religione capaci bonorum rapresentatur per eandem Religionem; Non, inquam, obesse potest, quia fert communis consensus, quod in ordine ad talem Religiosū professum in Religione incapaci dominij nemo eundem rapresentet, & regulariter eidem succedunt in ordine ad bona, quæ detinet, illi tantum, qui veniunt ab intestato, per inde, ac si esset mortuus naturaliter, qui tamen nullum ius habent in ordine ad illam donationem, cum eam non reuocauerit sic professus, quinimmò quodamodò ciuiliter decesserit in ea voluntate.

5 Per professionē in Religione capaci non confirmatur.

Assertio IV. Per professionem emissam in Religione capaci dominij, & bonorum non confirmatur donatio facta per coniugem donantem sic professum alteri coniugi, nisi prout intercedit mors naturalis eiusdem, sistendo in iure communi. Consentiunt magis communiter DD.

Ratio ex eo deducitur, quia, quamvis coniux donans sic professus sit ratione professionis incapax dominij, Religio tamen, in qua professus est, non est incapax dominij, vndè omnia iura clamant, quod Religio, seù Monasterium in omnibus eius bonis succedat, & quod eadem Religio ipsum rapresentet, eiusque loco habeatur *c. in præsentia de probat. & auth. nisi rogati C. ad Trebel.*, & in hoc sensu communiter consentiunt DD. non conuenire mortem naturalem, & ciuilem in ordine ad bona possidenda, quando Religio est capax dominij, quia hæc rapresentat professum; ergo per solam professionem præcisè in Religione capaci dominij donatio facta per coniugem professum durante matrimonio alteri coniugi non confirmatur, nisi quousque intercesserit mors naturalis eiusdem.

Dixi, *sistendo in iure communi*, nam iuxtà dispositionem municipalem huius ciuitatis Mediolanensis, secundum quam persona professa habetur pro mortua naturaliter, maius potest esse dissidium, an per talem professionem confirmetur talis donatio, & quidem omnes, qui sentiunt Religionem, in qua professus est, in nullo iure succedere stante tali statuto, vtique etiam sentient, nec rapresentare eundem professum in ordine ad talem donationem, sicque hanc firmari intercedente morte ciuili eiusdem per professionem; Qui vero sustinent illam dispositionem statutariam non officere iuri Religionis; vt nos alibi probauimus, vtique sustinebunt, Religionem ipsam rapresentare eundem professum, quousque naturaliter vixerit, adeòque donationem illam non confirmari, nisi intercedente morte naturali donantis. Procedit de iure communi.

DISQVISITIONES I.

A prima ad octauam prænotionem inclusiuè.

§. I.

An donatio facta ante nuptias, sed eadem die, qua nuptiæ fuerunt initæ, teneat.

SVMMARIVM.

Refertur facti series. 1.
Si facta fuerit animo ex tunc transferendi dominium, tenet absolute. 2.
Si facta fuerit relatè ad tempus matrimonij, non tenet. 3.
Vbi non constat, quo animo fuerit facta, præsumendum est pro valida donatione. 4.

1 Factum tale.

Disqvisitio I. Stante præuio tractatu de contrahendo inter se matrimonio inter Titium & Seiam pro certa die Titius contulit eidem Seiæ pretiosa plurima titulo donationis, & eadem die postea inter eosdem celebratæ sunt nuptiæ. Orta hic fuit controuersia, an illa collatio donorum, seu donatio absolutè teneat, an vero quasi facta inter coniuges irrita sit, vel saltem reuocabilis.

Considerabilis circa factum.

Considerandum hic est, an illa collatio, seu donatio facta fuerit animo ex tunc absolutè transferendi dominium in coniugem donatarium, quantumvis contemplatione futuri matrimonij; an vero illa donatio ex animo expresso donantis relata fuerit ad tempus constantis matrimonij, adeò vt eiusdem valor non incipiat, nisi à contracto matrimonio; an tandem ita facta fuerit, vt non constet, an fuerit animus ex tunc transferendi rei donatæ dominium, an vero solummodò relatè ad tempus contracti matrimonij. Quibus positis

2 Si facta fuerit animo ex tūc transferēdi dominium tenet absolutè.

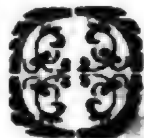
Respondeo primò, si ea collatio facta fuerit animo ex tunc transferendi dominium, donatio absolutè tenet, & est irreuocabilis, quantumvis eadem die posteà celebratæ fuerint nuptiæ inter donantem, & donatariam *Angelus verb. donatio 3. n. 6. Glosa c. fin. verb. constante de donat. inter vir. & vxorem*, *Siluester verbo donatio 2. quæstiuncula prima*. Expresè colligitur *ex l. inter eos 28. ff. de donat. inter vir. & vxor.*, vbi sic legitur. *Inter eos, qui matrimonio coituri sunt ante nuptias donatio facta iure consistit, etiam si eodem die nuptiæ fuerint consecutæ*, nec incongrua ratione hoc decernitur, quandòquidem ex prædictis donationes ante contractum matrimonium non interdicuntur à iure prohibente donationes inter virum, & vxorem, cum fiant pro tempore habili, & inter personas non interdictas donare; Neque obesse potest, si asseratur, quod, cum eadem die nuptiæ fuerint celebratæ, qua facta fuit donatio, perindè hæc se habeat, ac si facta fuerit cōstantibus iisdem nuptijs, & quod facta fuerit pro modico tempore præcedenti in eadem die inducat præsumptionem fraudis aduersus legem prohibentem huiusmodi donationem inter virum, & vxorem; Non, inquam, obesse potest, quia, cum hic versemur in iuribus odiosis, & exorbitantibus à iure cōmmuni stricta est facienda interpretatio, adeò vt non fiat extensio vltrà tempus à iure præscriptum ad effectum, vt illa donatio extra illud sit inualida, & in odiosis computatio facienda est à momento in momentum.

3 Si facta fuerit relatè ad tēpus matrimonij iam initi non tenet.

Respondeo secundò, si ea collatio, seu donatio facta sit relatè ad tempus matrimonij iam initi, vtique non subsistit, nec est irreuocabilis. Consonat cum ijs, quæ supra, & alibi diximus, & consentiunt in hoc omnes, vt testatur *Sanchez de matrim. lib. 6. disp. 1. n. 6. in fin.* Ratio ex eo deducitur, quia collatio, seu donatio inter coniuges constante matrimonio non tenet, & est reuocabilis per superius allegata iura, & præcipuè *in c. fin. de donat. inter vir. & vxor. & l. 1. & seqq. ff. eod. tit*, ergo etiam huiusmodi collatio, seu donatio, quantumvis facta ante initum matrimonium, si tamen referatur ad tempus constantis matrimonij, erit irrita, & vtique per donatorem reuocabilis. Consequentia probatur, quia pari passu procedunt aliquid fieri in tempore inhabili, & prohibito, & fieri pro tempore habili, sed referri quoad ipsius effectum, & valorem ad tempus inhabile per textum *in l. in tempus ff. de hæred. instit. l. eum qui ff. de iurisdict. om. iud.*

4 Vbi non cōstet, quo animo fuerit facta, præsumendū est pro valida donatione.

Respondeo tertiò, vbi non constat donationem factam esse animo transferendi ipso iure, & immediatè in coniugem donatarium rem donatam quoad dominium (quandò hæc facta est ante matrimonium licet eadem die, qua initum est idem matrimonium) an vero animo, vt ipsius donationis effectus referretur in tempus cōtracti matrimonij, probabilius eadem donatio tenet, & est irreuocabilis. Ità sentire existimo *Glosam in c finali verb. constante de donat. inter vir., & vxor. Angelum verb. donatio 3. num. 6.* Ratio ex eo deducitur, quia in dubio mentis donantis, seu in non expressione mentis eiusdem res reducenda est ad terminos iuris, quandòquidem, vbi contrahentes non exprimunt, ius supplet defectum loquentium, sed quandò contrahentes aliter non disponunt, in donationibus inter coniuges factis antecedenter ad matrimonium licet eadem die, qua ipsum matrimonium celebratur, ius disponit easdem donationes tenere per textum enuntiatum *in l. inter eos ff. de donat. inter vir. & vxor.*, ergo non constante expresè de mente donatoris ius disponens donationem ante nuptias licet eadē die celebratas debet habere locum, adeòque &c. Confirmatur, quia in iuribus odiosis, & exorbitantibus à iure vniuersali facienda est strictissima interpretatio, adeò vt minus lædatur, quam fieri possit idem ius commune, sed ius vetans donationes inter coniuges aduersatur, & exorbitat à iure communi, secundum quod vnusquisque per donationem potest res suas transferre, ergo ita interpretandum est, vt præcisè contineatur in terminis, iuxtà quos loquuntur iura prohibentia; sed iura prohibentia loquuntur præcisè in terminis donationum factarum inter coniuges, seu constante iam matrimonio, ergo &c.

§. II.

§. II.

An donatio per coniugē constante matrimonio facta tertio, cum eo onere, vt dissoluto matrimonio fiat alterius coniugis teneat.

SVMMARIVM.

Exponitur in quo sensu accipiendus sit titulus. 1.
Si sit facta in fauorem vxoris, & deposita apud tertium, vsque ad obitum donantis, vtique per istum ante obitum est reuocabilis. 2.
Si vero fuerit in fauorem tertij quousque donans vixerit, & post obitum eius in fauorem vxoris, vtique non est reuocabilis sine causa. 3.
Si quos fructus fecerit, dum est deposita in fauorem vxoris, cedunt eidem. 4.
Conditio, quod res deposita fiat vxoris post obitum mariti non facit donationem irreuocabilem. 5.
Si vxor donataria in ea hypothesi praemoreretur marito, vel cum illo moreretur, res donata esset haeredum donantis, non depositarij, nec haeredum vxoris. 6.

1 **Facti series exponitur.** DISQVISITIO II. Contracto matrimonio per verba de praesenti inter Caium, & Seiam, eoque forte etiam consummato Caius eodē matrimonio adhuc constante donationem fecit cuidam tertiae personae puta Theodorico sibi, & Seiae coniugi suae coniuncto ea adiecta conditione, vt post obitum eiusdem Caij, per quem dissoluitur matrimonium, res donata pleno iure transeat in Seiam, eiusque fiat. Hic orta est controuersia, an talis donatio teneat, & sit irreuocabilis, an vero sit irrita?

Articuli examinandi sub hoc titulo. Sub hoc titulo multiplex excitatur articulus examinandus. Primus est, an adhuc non dissoluto matrimonio per obitum eiusdem Caij illa donatio sit per eundem reuocabilis ab eodem Theodorico, sicuti si immediate esset facta Seiae vxori eiusdem Caij. Secundus, an illa conditio, quod res donata dissoluto matrimonio fiat vxoris superstitis obsit iuri prohibenti donationes inter coniuges constante matrimonio, quandòquidem videtur donatio illa cum illa conditione, seu onere facta in fraudem legis irritantis donationes inter coniuges. Tertius ex suppositione, quod illa donatio cum illa conditione teneat, an, si vxor donataria praemoreretur, vel eodem casu cum marito moreretur donatio illa firmaretur absolute in fauorem Theodorici, an vero restituenda esset haeredibus eiusdem mariti donantis.

2 **Si sit facta in fauorē solum vxoris, & deposita apud tertiū vsque ad obitum donantis vtique est reuocabilis.** Respondeo primò ad primum, si illa donatio facta sit praecisè in fauorem coniugis donatariae, & quodamodò solum depositata in manus Theodorici vsque ad obitum ipsius Caij donantis vtique est reuocabilis per eundem Caium, nec simplicitèr tenet; siverò facta fuerit in fauorem Theodorici, quousque ipse Caius donans vixerit, & in fauorem Seiae coniugis, postquam ipse Caius mortuus fuerit, probabilius eandem non potest Caius reuocare, nisi interueniente legitima causa reuocationis. In hanc consentire debent quotquot sustinent donationes inter coniuges reuocabiles esse, & alias donationes ab ipsis, si sint inter viuos, esse irreuocabiles. Ratio primae partis ex eo desumitur, quià illa donatio perindè habetur, ac si immediatè facta esset coniugi donatariae, quandòquidem, cum facta fuerit praecisè in fauorem coniugis, parum referre potest, quod fuerit depositata in manus Theodorici, cum hic nullum ius quaesierit in illa re, & solum detineat, vel nomine Caij donantis, vel Seiae donatariae, sed donatio immediatè facta coniugi per alterum coniugem vtique reuocabilis est, nec simplicitèr tenet, ergo &c. Confirmatur, quia, si ipse coniux donans alteri coniugi rem donatam apud se detineat potest vtique reuocare donationem per reuocationem illius voluntatis, qua donauit, ergo etiam si rem donatam apud tertiam quandam personam deposuerit vsque ad obitum eam poterit reuocare, quandòquidem illa depositarius retinet nomine donantis.

3 **Si vero facta sit in fauorē tertij quousq; donans vixerit, & post obitū in fauorem vxoris nō potest reuocari sine causa.** Ratio secundae partis ex eo deducitur, quia ex vna parte donatio, quantumvis fuerit inter viuos potest esse limitata ad certum, & determinatum tempus, vel ad incertum, quatenus pendeat ab incerto euentu, & ex alia nihil est in ea hypothesi, quod obsit verae, & reali donationi irreuocabili intra illud tempus, quandòquidem est inter personas habiles, & à iure non interdictas ad donandum, & ad recipiendam donationem, ergo &c. nec illa conditio, quod res donata post obitum donatoris transferatur in coniugem superstitem officere potest irreuocabilitati intra illud tempus, quandòquidem illa conditio solum limitat ad tempus ius Theodorici donatarij, ità vt post obitum donatoris vlterius non protrahatur, non autem tribuit ius reuocabilitatis intra illud tempus, nisi legitima causa reuocandi intercesserit.

Hic dubitabis, an si donatio facta fuerit praecisè in fauorem coniugis donatariae, & deposita apud Theodoricum vsque ad obi-

obitum Caij donatoris, & interim donatio, seù res donata fructus fecerit, an, inquam, illi fructus cederent Seiæ donatariæ, an vero hæredibus Caij donatoris? Videtur prima fronte dicendum, huiusmodi fructus cedere hæredibus Caij, quandòquidem ex supra dictis adhoc, vt donatio confirmetur morte donantis, requiritur, vt res fuerit tradita donatario *Glosa in l. Papinianus verbo mariti ff. de donat. inter vir. & vxor. Salicetus in l. 2. num. 2. C. de dote cauta, Iulius Clarus lib. 4. recept. §. donatio q. 9. vers. sciat autem.* Nihilominus sentiendum est huiusmodi fructus cedere eidem vxori, quia iuxtà superius dicta donatio morte donantis confirmata rettotrahitur ad idem tempus donationis quoad fructus, licet non quoad dominium per textum *in l. donationes, quas parentes C. de donat. inter vir. & vxor.*, vndè ad ea, quæ ex aduerso dicebantur, dicẽdum est, ipsam depositionem rei donatæ penes tertium depositarium equivalere actuali traditioni fictione iuris; ex præactis autem sufficit tacita traditio. Limitanda tamen est hæc responsio in hypothesi, qua Caius donans expresiè vellet donationem transire tantum in donatariam pro tempore mortis eiusdem donantis, & non aliter, & ideo deposuisset penes tertium, & non tradidisset eidem donatario, quia tenere vera fructus cederent hæredibus donantis, non ipsi donatariæ, eo modo, quo fructus eiusdem rei donatæ ante obitum donatoris, cederẽt ei, in cuius fauorem etiam facta est donatio vsque ad mortem eiusdem donantis ante eandem mortem, licet postea, & res donata, & fructus ex illo tempore subsequentes cederent iuxtà dispositionem eiusdem donatoris vxori donatariæ.

4 Fructus, si quos fecerit, cedunt in fauorẽ vxoris.

Respondo secundò, illa conditio, quod res donata dissoluto matrimonio per obitum donantis transeat in vxorem donatariam, non officit irreuocabilitati eiusdẽ donationis confirmatæ per obitum donantis *Tiraquel post leg. connubial. glos. 8. de fonmaryn num. 281 Sarchez de matrimon. lib. 6. disp. 3. num. 8*, & alij magis communiter. Probatur, quia donatio relata in tempus soluti matrimonij, vt scilicet res donata fiat coniugis donatarij, quandò alter coniux donans obierit, tenet, & vtique irreuocabilis est post obitum eiusdẽ coniugis donantis per textum *in l. sed interim 12. §. sed quod dicit ff. de donat. inter vir., & vxor.*, ergo etiam si donatio facta fuerit tertiæ personæ ad effectum, vt post obitum donatoris, transeat pleno iure in coniugem donatariam, absolutè tenebit, & per obitum eiusdem donatoris redderetur irreuocabilis. Confirmatur, quia donationes inter coniuges causa mortis non interdicuntur iure prohibente donationes inter virum, & vxorem constante matrimonio per ea, quæ suprà latè probauimus; ergo neque prohibita censebitur donatio inter eosdem coniuges, quæ tantum vim habeant irreuocabilitatis intercedente morte donatoris. Confirmatur secundò, quia, si facta fuerit immediatè donatio alteri coniugi constante matrimonio, & non fuerit reuocata per coniugem donatorem in vita eiusdem, confirmatur per ipsius mortem, & redditur irreuocabilis, ergo etiam, si facta fuerit tertio ea adiecta conditione, vt post mortem donatoris cedat vxori donatariæ tenebit, & erit irreuocabilis intercedente morte eiusdem donatoris.

5 Conditio, quod res donata, & deposita apud tertium transeat post obitũ donantis ad vxorẽ non facit donationẽ irreuocabilem.

Respondeo tertiò, si vxor donataria in ea hypothesi præmoreretur marito, vel eodem casu cum marito occumberet, probabilius eadem donatio cederet hæredibus eiusdem mariti donatoris, nõ Theodorico depositario, nec hæredibus vxoris defunctæ, nisi maritus eidem prædecessẽrit. Consonat in aliqua parte cum iis, quæ superius diximus. Ratio ex eo deducitur, quia in ordine ad Theodoricum, vel ipse se habet merè, vt depositarius, vel vt donatarius; si vt merè depositarius, nullum ius habet in illa re, cum detineat præcisè nomine donantis, nam per depositum nullum transfertur dominium; si vt donatarius, non est talis absolutè, sed limitatè ad tempus vitę donatoris, & non vlterius; neque dicas, quod, cum tunc defecerit persona, in quam pleno iure transire deberet res donata, nempè vxor, donatio in ipso Theodorico firmetur, nam limitatio videtur dumtaxat inducta intuitu vxoris; contra enim impugnaberis, quia, ex quo ipse coniux donator limitauit in ordine ad Theodoricum donationem ad tempus vitæ propriæ, qua cessante migraret in vxorem donatariam, & non prouidit in casu præcedentis obitus eiusdem vxoris ad obitum proprium, præsumendum est, quod ipsa donatio in ordine ad ipsum Theodoricum post obitum donantis cesset, & quod propterea reducatur in massa totius hæreditatis, & fiat hæredis. In ordine vero ad coniugem donatariam, si hæc prædecesserit ad maritum, iam ex superius dictis constat cum non confirmetur morte donatoris, cum obitu eiusdem donatariæ euanescere; si vero simul moriantur eodem casu donans, & donataria, tunc mensuranda res est ad normam eorum, quæ supra diximus, considerando scilicet, quinam sit in possessione rei donatæ, & ille vtique præferendus est, & specialiter in hoc casu præsumendum est, quod vxor fuerit in possessione, cum ipsa depositio sit quædam traditio ficta. Hæc tamen verificantur solum, quandò illa collatio facta est Theodorico, tanquam depo-

6 Si præmoreretur vxor merito, vel cũ illo res donata esset hæredum donantis.

Rationes suadentes responsionem.

depositario in fauorem vxoris; quandò etenim collatio facta esset eidem, vt donatario, tunc non potest dici, quod vel fictè, vel vere fuerit tradita vxori, adeòque tunc potius videtur præsumendum in fauorem hæredum mariti donatoris.

---

§. III.

An sit donatio prohibita inter coniuges illa, qua maritus volenti sibi donare rogat donare propriæ vxori.

SVMMARIVM.

Facti series exposita. 1.
Iura sibi obuiantia exponuntur. 2.
Prima conciliatio iurium allegatorum. 3.
Secunda conciliatio eorundem. 4.
Oblatio facta marito non demit donationi in fauorem vxoris, si importat donationem faciendam, secus si importat iam factam. 5.
Conciliantur textus appositi, & quomodò. 6.
Reiciuntur alij modo conciliandi supra expositi. 7.

1 Exponitur status disquisitionis

DISQVISITIO III. Paratus erat Theodoricus dona aliqua pretiosa conferre Titio, quinimmò eadem ipsi obtulit; ipse autem asserens, se illis non indigere, rogauit eundem Theodoricum, vt vxori suæ conferret, prout de facto hoc rogatu motus contulit. Quæsitum hic fuit, an illa donatio sic concepta, & facta subsistat, an vero, vt potefacta inter coniuges constante matrimonio intelligatur irrita, vel saltem reuocabilis.

2 Iura sibi obuiantia.

Duo potissimum circa hoc quæsitum iura sibi obuiantia inuenio; alterum *in l. si vir.* 32 §. *si vir. ff. de donat. inter vir. & vxor.* Vbi sic legitur. *Quod legaturus mihi, aut hæreditatis nomine relicturus es, potes rogatus à me vxori meæ relinquere, & non videbitur ea esse donatio*; alterum *in l. hac ratio* 3. *in fin ff. de donat. inter vir. & vxor.*, vbi sic legitur. *Si donaturum mihi iussero vxori meæ dare, nullius esse momenti Iulianus scribit. Perinde enim habendum, atque si ego acceptam rem meam factam vxori meæ dedissem*.

Duplex sensus acceptationis.

Tota ergo ratio præsentis dubitationis in eo consistit, an in eo actu, quo maritus rem, quam sibi exhibet donans, duplicem quodamodo actum habeat, alterum tacitum, quo tacitè acceptet donationem, alterum, quo ipse donationem sic tacite acceptatam transferat in vxorem, qui duplex actus, si interueniret, vtique videretur importare donationem inter coniuges; an vero vnicum dumtaxat actum, quo ipse non acquirat rem donatam, sed iubeat, vt donans immediatè rem donatam transferat in vxorem, qua in hypothesi non se priuat suo patrimonio, sed tantum sibi rem oblatam non acquirit.

Nonnulli arbitrantur allegatos textus conciliare per hoc, quod textus *in l. si vir.* intelligendus sit de legato, quia legatarius non fit dominus rei legatæ, nisi post obitum legantis, ac proinde, si roget eundem legantem, seù offerentem legatum, vt voluntate mutata transferat in propriā vxorem, non dicitur proprie acquirere, & postea transferre, ac proinde nec se priuare suo patrimonio; textus vero *in l. hac ratio* intelligendus sit de donatione causa mortis, quia tunc donatarius immediatè acquirit rem donatam, licet reuocabiliter, ac proindè primo acquirat, & deindè iubendo transferri in vxorem quodamodo ipse in eandem transferat; atque sic conciliant *Ioannes Lupus rub. de donat.* §. 47. *num.* 22. *Angelus verb. donatio* 3. *num.* 31. *Siluester verb. donatio* 2. *q.* 2. 3 Prima interpretatio iurium allegatorum.

Alij sub alijs terminis allegatos textus explicant, & interpretantur; dicunt enim textum *in d. l. si vir.* intelligi dumtaxat, quandò quoad legatum repudiat præcisè, & rogat, vt transferatur in vxorem, quia tunc non propriè prius acquirit, ac proindè in ea hypothesi tenet donatio; textum vero *in l. hac ratio* intelligi, quando quoad donationem iubet eam sibi paratam, & oblatam fieri vxori, quia in hac hypothesi ipse vir non repudiat donationem, sed recipit, & eam fieri vxoris iubet *Couruuias 4. decretalium 2. part. c. 7. §. 1. nu. 11. Caldas in l. si curatorem verb. lesis nu. 117. vers. 2. C. de in integ. restit.* 4 Secunda eorundem textuū cōciliatio.

Alij cognoscentes discrimen inter ly *rogare*, & *iubere* asserunt in textu *in l. si vir.* non esse donationem inter virum, & vxorem, cum maritus rogando non transferat rem donatam in vxorem, cùm rogando nullam inferat necessitatem; in textu vero *in l. si hac ratio*, donationem inter ipsos inferri, quandòquidem iubendo inducit necessitatem, & propterea videtur ipse prius acquisiuisse, nam cæteroqui hanc necessitatem non potuisset inducere. *Antonius Gomez 2. var. c. 4. n. 24.* Quid igitur in hoc casu concludendum? Videndum igitur est primò, an illa donatio iuxtà terminos, secundum quos concipitur in præsenti disquisitione, teneat, & ex suppositione, quod teneat, quomodo possint conciliari allegati textus, adeò vt non contrarientur resolutioni.

Respondeo primò, probabilius esse, hanc donationem tenere, si oblatio facta marito importet solummodò donationem faciendam, secus vero, si importet donationem iam ipsi factam. Iuxtà hunc sensum arbitror loqui *Sanchez lib. 6. de* ma-

5 Si oblatio facta marito importet solummodò donationem faciédam, vtique tenet donatio, secus si importet donationē iam factā.

matrimon disp. 4. nu. 2. vers. sed hac relatio. Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia, quandò donatio est præcisè facienda marito, maritus ipse nullum ius quæsiuit ad ipsam, ergo, si rogauerit ad vxorem transferri, non fiet donatio propria inter coniuges à iure interdicta. Consequentia probatur, quia rogando, vt transferatur in vxorem, non se priuat aliquo, quod sit sui iuris, hoc est suo patrimonio. Confirmatur primò, quia, si maritus sine aliqua præuia animi præparatione ad sibi donandum roget aliquem, vt donationem transferat in propriam coniugem, illa donatio non computatur inter donationes inter coniuges interdicta, ergo, nec si paratum sibi donare roget, vt donet propriæ vxori, donatio illa computabitur inter donationes inter coniuges prohibitas. Consequentia probatur, quia, in tantum in casu antecedentis illa donatio non censetur prohibita, in quantum res donata non censetur de patrimonio eiusdem mariti, sed etiam in casu consequentiæ donatio illa non censetur de patrimonio ipsius mariti, quandòquidem illa donatio non est facta, sed merè facienda, ergo &c. Confirmatur secundò, quia, si legaturum sibi roget maritus, vt leget vxori suæ, vtique tenet illud legatum, seù donatio *l. sed si vir 32. §. si vir verb. quod legaturus ff. de donat. inter vir. & vxor.*, ergo, si sibi donaturum roget, vt donat vxori suæ, tenebit donatio. Consequentia probatur, quia, intantum tenet illud legatum, inquantum, vt docent *Ioannes Lupus rub. de donat. §. 47. nu. 22. Tabiena verb. donatio 3. q. 1. nu. 2.* legatarius non acquirit ius ad legatum, nisi ad obitum legantis, sed etiā in donatione, prout facienda donatarius non acquirit ius ad rem donatam, nisi quatenus ipsa donatio fuerit facta, ergo &c.

Rationes suadentes responsionem.

Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quia vel illa donatio, prout intelligitur iam facta, est donatio inter viuos, vel causa mortis: quocunque ex his modis sumatur, est propria donatio inter coniuges à iure prohibita, ergo &c. Minor probatur primò quoad donationem inter viuos, quia per ipsam immediatè transfertur dominium in donatarium, ac est acceptata, eo autem ipso, quod maritus donatarius iubet transferri in vxorem rem sibi donatam supponitur acceptasse, & acquisiuisse, & immediatè in vxorem transtulisse; & ex eo, quod iubeat, infert necessitatem, quam vtique inferre non posset, nisi acceptasset, & acquisiuisset, & hoc clare euincitur ex allegato textu *in l. hac ratio 3. ff. de donat. inter vir. & vxor.*; Neque obesse potest, si afferatur, quod, cum illa acquisitio mariti subsequente immediatè translatione in vxorem sit momentanea, in nulla consideratione sit habenda *l. fin. C. de bon. qua lib. Soc. sen. cons. 53. n. 27 & seqq. vol. 4. Rolandus cons. 15 num. 35. & seqq. vol. 1.*; Non, inquam, obesse potest, quia momentanea vtique habentur in consideratione, quandò ex illis producitur aliquis iuris effectus *Barbosa in l. dotalem 62. num. 13. ff. solut. matrimon.*, & habetur *in l. 1. C. de posth hered. instit.* Quoad donationem vero causa mortis etiam ex eo deducitur, quià per ipsam etiam transfertur immediatè dominium rei donatæ, licet reuocabilitèr *l. Senatus in princip. & l. si mortis causa res donata ff. de donat. causa mortis*, hocque intercedit discrimen inter legatum, & donationem causa mortis, quod legatarius non acquirit dominium rei legatæ, nisi post obitum legantis, donatarius vero immediatè secuta traditione acquirit dominium rei donatæ licet reuocabiliter; atque hoc discrimen agnoscunt etiam *Coaruuias rub. de testam. 3. part. n. 16. Acosta c. si Pater prima part. verb. leganit n. 5. de testam. in 6.*

6 Conciliantur textus oppositi, & quomodò.

Respondeo secundò, illos allegatos textus, qui sibi videntur contrarij, posse optimè sic conciliari, si dicatur textum *in l. sed si vir § si vir ff. de donat. inter vir. & vxor.* intelligi, quandò nullum acquisitum est dominium per maritum; textum vero *in l. hac ratio 3. ff. eod. tit.* intelligi, quandò iam acquisitum est dominium per actum occultatum virtualiter duplicem, quo scilicet prius maritus acceptauit donationem, eamque breui quodamodò manu transtulit in vxorem donatariam. Hoc discrimen præcipuè agnoscit, sicque conciliat allegatos textus *Sanchez de matrimonio lib. 6. disp. 4. num. 2. vers sed hac solutio in fin.* Hoc discrimen, hæcque conciliatio expressè colligitur ex contextu verborum, quibus vterque textus fuit conceptus; in primo enim dicitur *rogatus à me*, quod nullam acquisitionem dominij inuoluit, cum non inferat necessitatem; in secundo dicitur, *si iussero*, quod inducit necessitatem *Albericus in suo diction. verb. iubere de verb. significat.*

7 Reijciuntur alij modi conciliand supra expositi.

Ex quibus deducere poteris, quid respondeas ad præcitatas DD. conciliationes quoad illos textus, qui videntur sibi contrarij. Primus enim modus conciliandi, si nude sumatur, prout importat præcisè iuxtà primum textum *in l. sed si vir §. vir* legatum, & quoad secundum *in l. hac ratio*, prout importat donationem causa mortis, non cohæret, cum eisdem textibus, quandòquidem *in d. l. hac ratio 3.* sermo habetur de donatione, & *in l. 4. ff. eod.* etiam comprehenditur legatum, dum dicitur *Idemque est, & si mortis causa traditurum mihi iusserim vxori meæ tradere*. Quamobrem ad summum hæc verificantur iuxtà sensum nostrum expositum, qua-

quatenus scilicet primus textus intelligendus sit, quandò maritus nullum ius acquisiuit; secundus vero, quandò acquisiuit, & ius illud posteà contulit in vxorem. Secundus, & tertius modus conciliandi cohæret nostræ explicationi.

§. IV.

An augmentum dotis factum constante matrimonio à viro ignobili, aut sene vxori nobili, aut iuueni gaudeat dotis priuilegijs.

SVMMARIVM.

Proponitur sub terminis particularibus factum. 1.
Sententia negans gaudere priuilegio. 2.
Sententia affirmans gaudere. 3.
Probabilius gaudet. 4.
Soluuntur rationes sententiæ oppositæ. 5.

1 Series facti exposita. DISQVISITIO IV. Contraxerunt ad inuicem matrimonium Caius vir ignobilis, & senex cum Calidonia fœmina nobili, & iuuene. Dictum fuit in præcedentibus, posse eundem Caium ignobilem, & senem validè & licitè conferre vxori nobili, & iuueni donationem, vel dotem constituere, vel saltem augmentum dotis. De facto constituit eidem augmentum in summa mille aureorum. Quæsitum hic fuit, an tale augmentum sic constitutum constante matrimonio gauderet omnibus priuilegijs, puta hypothecæ, prælationis &c. quibus gaudet eadem dos.

2 Sententia negās gaudere priuilegio. Negant *Romanus conf. 445. concl. penult. verf. vnde inferendo tradidit*, *Coaruuias de sponsal. part 2. alleg. c. 3. & §. 3. n. 4. Sanchez lib 6. de matrimon. disp. 7. num 5. Ludouicus Lopez 2 part instruct. de matrimon. cap 41.*, qui omnes eam adducunt rationem, quià tale augmentum, vel forte etiam dos constituta non habet propriè rationem dotis, cum nomine dotis rigorosè sumptæ veniat illa dumtaxat, quæ ab vxore confertur marito in ordine ad onera matrimonij sustinenda; atque ad hanc opinionem confirmandam adducunt textum *in l. assiduis C. qui pot. in pign. habeantur, & §. his consequens in auth. de æqualit. dot.*

3 Sententia affirmans gaudere. Affirmat vero *Ioannes Angelus Bossius tract. de dote c. 8. n. 40.* Rationem ex opposito adducit, quia scilicet hoc augmentum sic constitutum præcipuè, cum sit in compensationem nobilitatis, & iuuentutis, habet propriè rationem dotis constitutæ, quandòquidem posset dici à muliere virtualitèr, & breui manu tradita ipsi marito, qui illam constituit. Quid ergo circa hoc quæsitum concludendum?

Respondeo, probabilius esse illud augmentum habere propriè rationem dotis, & sortiri omnia dotis priuilegia. *Ioannes Angelus Bossius loc. cit. & n 169. Hondedeus conf 48. in fin.* Ratio per eundem Bossium loc. cit. adductam valde efficax est ad hanc responsionem euincendam, quæ fortior redditur ex eo, quod talis constitutio augmenti non intelligatur esse donatio propter nuptias, cum non detur intuitu dotis acceptæ, sed intuitu nobilitatis, & iuuentutis, nec potest respectu mulieris dici donatio simpliciter, cum sit compensatio eiusdem nobilitatis, & iuuentutis, & deteriorationis, cui cætero- qui vxor nobilis, & iuuenis post viri obitum remaneret obnoxia, & certe eo defuncto vxor non remaneret congruè dotata, & ità, vel non posset virum inuenire, vel æqualis conditionis; sicque non est, cur illud augmentum non debeat sortiri conditiones veræ dotis, eiusque priuilegium. Confirmatur, quià, si vxor constante etiam matrimonio bona aliqua, vel titulo oneroso, vel iure profectitio, vel aduentitio acquireret, eaque marito constitueret pro augmento propriæ dotis, non esset, cur illud augmentum non sortiretur propriam rationem dotis, & priuilegia eiusdem, hocque est in confesso apud omnes, ergo etiam illud augmentum constitutum à viro ignobili, & sene etiam constante matrimonio mulieri nobili, aut iuueni veram rationem dotis sortietur, & priuilegia eiusdem acquiret. Consequentia probatur, quia illud augmentum acquiritur titulo compensationis, non mere donationis, ac proindè ita se habet, ac si titulo quodamodo oneroso fuerit a viro traditum vxori, & per eandem vxorem breui manu collatum ipso viro. 4 Probabilius gaudet.

Ex ijs patet, quid respondeas ad ea, quæ ex opposita opinione afferebantur; dic enim propter rationes mox adductas induere rationem veræ, & realis dotis. Ad textus *in l. assiduis C. qui potior in pign. habeantur, & §. his consequens in auth. de æqualit. dot.* dicendum est, illos procedere de donatione propter nuptias, quæ confertur intuitu dotis acceptæ, quæ ex dispositione iuris ciuilis debetur ad æqualitatē dotis, non de hoc augmento facto titulo compensationis, & iuxtà hunc sensum intelligenda sunt, si quæ diximus in quæstionibus de pignor. & hypoth., & non aliter. 5 Soluuntur rationes sententiæ oppositæ.

Neque aduersus ea, quæ hactenus diximus, obesse potest, si afferatur, quod augmentum dotis, quod habet priuilegia eiusdem, dicatur illud, quod fit ex parte mulieris, non ab ipso viro, cum hoc potius habeat rationem donationis propter nup-

Instantia opposita, & dissoluta. nuptias *l. fin. C. de donat. ante nupt. §. est, & aliud Instit. de donat. Abbas cons. 22. n. 5. in fin. Natta cons. 253. nu. 7. Mantica lib. 10. de tacit. & ambig. tit 4. nu. 6. & 13. Campegius de dot. part. 1. q. 61.* Non, inquam, obesse potest, primo, quia huiusmodi iura, & DD. procedunt dumtaxat de donatione propter nuptias facienda iuxtà dotis, & augmenti dotis quantitatem attenta dispositione iuris ciuilis, vndè, vt bene notat *Ioannes Angelus Bossius de dot. c. 8. d. n. 169. prope finem*, vt vir teneatur facere dictam donationem propter nuptias, necesse est, vt dos, & augmentum dotis procedat ex parte mulieris. Secundo dici potest iuxtà superius dicta in hac hypothesi illud augmentum dotis procedere ex parte mulieris, quandòquidem, cum illud ipsi datum fuerit titulo compensationis, intelligitur primo eidem mulieri acquisitum, & deindè per eandem mulierem breui manu ipsi marito traditum.

---

§. V.

An vxor constante matrimonio possit marito constituere dotem, seu augmentum dotis.

SVMMARIVM.

Exponuntur termini controuersiæ. 1.

Si vxor nupserit indotata eo, quia sit pauper, si ad pinguiorem fortunam deuenerit potest constante matrimonio marito constituere dotem. 2.

Si augeret supra quod exigit vtriusque conditio, excessus non haberet vim simplicis donationis. 3.

Quantumuis fuerit ab initio diues potest dotem constituere, vel augere. 4.

Etiam si habuerit bona ab initio, & non constituerit, potest constante matrimonio constituere. 5.

1 Status cōtrouersiæ expositus. DISQVISITIO V. In contractu matrimoniali inito inter Meuium, & Theodoricam nulla dos fuit per eandem Theodoricam constituta Meuio, vel solum modica & exigua. Constante iam matrimonio eodem Theodorica dotem sibi constituit, vel auxit. Quæsitum fuit, an illa dotis, vel augmenti constitutio facta constante iam matrimonio teneat, an vero tanquam donatio inter coniuges nullius roboris sit, & reuocabilis.

Varia considerabilia circa titulum. Hic pro vberiori huius disquisitionis intelligentia plures rationes considerari possunt, ob quas Theodorica in contractu matrimonij dotem, vel non constituit marito, vel si constituit, modicam constituit. Primo potuit non constituisse in principio ante contractum matrimonium, quia pauper erat, nec habebat, quo constitueret. Secundò, quia quantumvis fuerit diues, noluerit dotem constituere, vel solum modicam constituerit ad effectum, vt maritus sibi augmentum proportionatum assignaret, quod, cum non assignarit, nec ipsa dotem constituit, vel solum modicam. Tertiò, quatenus potuerit dotem constituere, & noluerit, & maritus spontè cesserit iuri dotis, ipsamque indotatam sine vllo onere copularit. Hic suppositis.

Respondeo primò, si vxor nupserit indotata, seu nullam dotem, vel modicam contulerit marito ob paupertatem, qua tempore nuptiarum premebatur, potest validè constante matrimonio, si ad pinguiorem fortunam deuenerit, marito dotem constituere, vel augmentum, quo dos congrua constituatur *Baldus Nouellus de dote part. 6. priuil. 34. nu. 1. vers. præterea tunc, Sanchez de matrim. lib. 6. disp. 7. n. 1. Ioannes Lupus verb. de donat. § 13. n. 1 & 2. Mantica de coniect. vlt. vol. lib. 11. tit. 22. nu. 2. Ioannes Angelus Bossius tract. de dote c. 8. num 165. vers. & primo si à principio.* Probatur primo *ex l. si constante, & l. fin. vers. quare enim paulo post principium C. de donat. ante nupt & §. est & aliud vers. & primis quidem Instit. de donat.*, vbi dicitur, quod vxor dotata constante matrimonio possit augmentum dotis constituere, ergo à fortiori, quandò dotata non est, poterit sibi dotem constituere, vel quandò modicam dotem habuit, illam augere vsque ad congruum, & proportionatum incrementum. Secundò, quia valdè verisimile est, quod, si vxor in principio huiusmodi bona, quibus nunc intendit dotem sibi constituere, vel augmentum ipsius, habuisset, illa in dotem marito tradidisset, ergo modo præsumendum est conferre, vt suppleat defectum illius, quam contulisset, si habuisset. Tertiò, quia, si constante matrimonio non posset dotem illam constituere, hoc esset, quia, cum maritus eam duxerit sine vllo onere dotis, videretur illa constitutio dotis, vel augmenti eiusdem simplex donatio, quæ inter coniuges constante matrimonio est interdicta; sed hæc ratio nullo modo obsistit, quia in primis illa constitutio dotis, seu augmenti eiusdem datur in compensationem propter onera matrimonij, quæ maritus cogitur sustinere, & quamvis videatur iuri illius compensationis spontè cessisse, ex quo voluntariè vxorem sine dote duxit, non tamen cessit absolutè, sed in tantum, in quantum agnoscebat eam pauperem, & vtique, si vxor bona habuisset, indotatam non accepisset *arg. l. cum deinde ff. de probat. & c. 1. de cler. non resid.* Deindè illa donatio, seu constitutio dotis, seu

2 Si ad pinguiorem fortunam deuenerit potest marito cōstituere dotem.

augmenti ipsius, si est donatio, est remuneratoria beneficij à viro accepti eo quod ipsam indotatam duxerit: donatio autem remuneratoria inter coniuges tenet: & cum illa soluto matrimonio sit restituenda vxori, vtique induit propriam rationem dotis, seù augmenti eiusdem.

3 Si augeret supra id, quod exigit ipsorū cōditio excessus non haberet rationē simplicis donationis.

Hic solum oritur difficultas, an, si constante matrimonio vxor, quæ nullam dotem marito constituit, vel solum modicam, postquam deuenerit ad pinguiorem fortunam, eandem constitueret, vel augeret supra quod exigit conditio vtriusque contrahentis, ille excessus haberet rationem simplicis donationis, & non teneret, an verò haberet propriam rationem dotis, vel augmenti ipsius, & subsisteret. Ioannes Angelus Bossius *tract. de dote c. 8. num. 178. Baldus Nouellus de dote part. 6. priuil. 14 num. 2.* sentiunt illam dotis constitutionem, vel augmenti eiusdem in ea parte, secundum quam excedit congruam dotis quantitatem iuxta exigentiam status vtriusque coniugis, habere rationem simplicis donationis, & nullo modo tenere. Ioannes *vero Lupus rub. de donation. § 51. in fin.* valdè dubitat, & potius propendet in partem asserentem non habere rationem simplicis donationis, sed rationem dotis, vel augmenti eiusdem, cuius opinionem probabiliorem existimo, cum illa dos, quantumvis excedens, sit restituenda eidem vxori dissoluto matrimonio.

4 Quantumvis fuerit diues potest posteà cōstituere, vel augere.

Respondeo secundo. Si vxor ab initio fuerit diues, & nulla constituta dote nupserit, potest constante matrimonio eam eidem marito constituere, quinimmò etiam si à principio congruam dotem marito constituerit, potest constante eodem matrimonio augere, quantumvis maritus ipse nullam eidem fecerit donationem propter nuptias æquivalentem doti, vel faciat æquivalentem eidem augmento. Consentiunt *Baldus Nouellus de dote part. 6. priuileg. 14. num. 1., & 2. Sanchez de matrimon. lib. 6. disp. 7. num. 1.*, & quotquot sustinent, vxorem diuitem, quæ sine promissione, & stipulatione dotis nupsit, posse cogi ad constituendam marito dotem. *Glossa in § vltim. verb. onera auth. de non eligen. secundo nubente, Paleotus de dote num. 30. Corduba à Lara in l. si quis à liberis §. si quis ex ijs num. 65. Molfesius ad consuet. Neapol. part. 5. de alimentis pract. qu. 13. num. 17. Carpanus ad statut. Mediol. cap. 455. num. 12., & 44. Heringius de fideius. cap. 7. num. 458.* Ratio ex eo deducitur

Rationes suadentes intentum.

primò, quià nullum ius vetat, dotem posse constitui, quandò prius non fuit constituta, etiam constante matrimonio; ità fatentur omnes iuris periti non solum mox allegati, sed alij etiam magis communitèr, ergò non est, cur, si post contractum matrimonium constituatur, non possit subsistere in ratione dotis, vel augmenti eiusdem. Secundò, quià, si mulier, quantumvis diues, quæ nulla dote constituta nupsit post contractum matrimonium, dicat marito suo *Do tibi bona mea*, nulla expressa causa censetur dare titulo dotis, & vtique talis datio tenet in ratione dotis, vel augmenti eiusdem *Baldus in l. nulla n. 2. C. de iure dot. & l. vlt. n 10 C de sent. quæ sine cert. quant. Bartolus in l quod autem ff. de iur. dot Ioannes Proscheiat de legit. nupt. lib. 6. nu 22. Rolandus à Valle de lucro dotis q. 72. Carpanus ad Stat. Mediol. c. 2. q 8. n. 262. Mascardus de probat concl. 215. Menochius lib. 3. de præsumpt. præsumpt. 6. n. 84*, ergo, quia supponunt, mulierem habentem bona posse etiam post contractum matrimonium dotem, vel augmentum dotis marito constituere. Tertiò, quià talis dotis, vel augmenti eiusdem constitutio non est simplex donatio, cum conferatur à muliere propter onera, seù in compensationem onerum, quæ maritus sustinere cogitur *l. si quis pro vxore §. si vxor ff. de donat inter vir. & vxorem.* Quartò, quia maritus, seu hæredes ipsius dissoluto matrimonio per obitum eiusdē mariti tenentur illam eidem vxori constituenti restituere, ergo &c.

Instantia proposita, & dissoluta.

Neque obesse potest, si asseratur, quod maritus constante matrimonio non potest vxori dotem constituere, vt supra latè probauimus, ergò neque vxor constante matrimonio potest marito dotem constituere, neque augmentum ipsius, cum æquè donationes constante matrimonio prohibeantur marito, sicuti vxori; Non, inquam, obesse potest, quia dispar omninò est ratio, quia in primis, quandò alia ratio compensationis non interuenit, puta nobilitatis, vel iuuentutis dos à marito vxori constituta non potest habere, nisi titulum simplicis donationis, cùm non possit esse in ordine ad onera matrimonij sustinenda; dos autem ab ipsa vxore marito constituta est compensatiua, cum sit in ordine ad onera matrimonij sustinenda. Deindè, quandò constituitur ab vxore dissoluto matrimonio est restituenda, quandò verò constituitur à marito, non est vxori restituenda, prout rectè notauit *Sanchez de matrimon. lib. 6. disp. 7. n. 1.*

5 Etiam si habuerit, quo cōstitueret ab initio, & maritus cesserit iuri suo, potest constante matrimonio cōstituere.

Respondeo tertiò, quantumvis in initio vxor habuerit bona, quibus posset marito congruam dotem constituere, & noluerit, & maritus quodammodò eam sibi copulando sine promissione dotis cesserit iuri suo, nihilominus, si mutata voluntate post contractum matrimonium vxor dotem, vel augmentum dotis constituerit, tenet talis dotis, vel augmenti eiusdem constitutio. Ità sentire videtur *Baldus Nouellus de dote part. 6. priuil. 14. num. 2.*

Ioannes Angelus Bossius de dot. cap. 8. num. 77., & alij magis communiter. Ratio ex eo deducitur primò, quia, quamumvis maritus sic nubendo nulla facta promissione, seù stipulatione dotis cesserit iuri suo, non tollitur tamen, quin eadem vxor mutata voluntate possit dotem constituere in compensationem illius cessionis, & in ordine ad onera matrimonij sustinenda, quandòquidem multum interest mulieris habêtis diuitias se gratam, & beneuolam marito exhibere, & hoc in ipsius vtilitatem resultat, & fit ex iusta causa gratitudinis, & compensationis onerum matrimonij, prout probat idem *Baldus Nouellus loc. cit.* allegatis textibus *in l. fin. in princip. vers. quare, & in l. si constante C. de donat. ante nupt.* Secundò, quia hæc etiam dos dissoluto matrimonio esset eidem vxori restituenda.

---

§. VI.

An mulier diues, quæ sine promissione, seu stipulatione dotis nupsit, possit cogi dotem marito constituere.

SVMMARIVM.

Facti series exposita. 1.
Sententia asserens posse compelli. 2.
Non potest compelli ad constituendum. 3.
Soluuntur argumenta opposita sententia. 4.

1 **Factum in suis terminis.** DISQVISITIO IV. Duxit Caius Simphorosam Virginem diuitem, & diuitijs præpotentem, atque in celebratione contractus nulla facta est promissio, nec conuentio dotis. Constante iam matrimonio, vel etiam forte consummato idem Caius agebat ad dotem sibi per eandem Simphorosam constituendam, implorato Iudicis officio. Quæsitum hic fuit, an eadem Simphorosa posset compelli per maritum ad dotem constituendam.

2 **Sententia asserẽs posse compelli.** Posse compelli ad eandem constituendam docuerunt *Paleotus de dote num 30. Laderchius cons. 117. Sanchez de matrimon. lib 9. disp. 5. n. 9. Carpanus ad Stat. Mediol. c. 455. nu. 12. & 44. Molfesius ad consuetud. Neapol. part. 5. de alim. præstand. q. 13. n. 17.*, & alij plures *apud Ioannem Angelum Bossium tract. de dote c. 8. num. 82.*, qui omnes asserunt posse compelli, vel si nolit, posse, vel à marito expelli, vel ei alimenta denegari. Rationes plurimas adducunt pro hac opinione confirmanda, & primò, quia maximè iniquum videtur, quod maritus alat vxorem, quæ renuit se dotare, cum commodè possit. Secundò, quia ex genere suo vterque coniux tenetur onera matrimonij sustinere, cum commodè possit. Tertiò, quia, si quæ est ratio eximens vxorem ab onere post contractum matrimonium constituendi dotem marito, ea esset, quia, cum eam duxerit sine dote, nec facta promissione dotis, debet sibi imputare, quod eam duxerit indotatam, & quod à principio placuit non posse postea displicere, sed hæc ratio nullo modo eandem vxorem eximit ab onere constituendi dotem eidem marito, quandòquidem ex eo, quod ipsam duxerit sine dote, non ideò renuntiauit futuræ doti, quinimmò præsumitur tacitè de ea conuenisse, cum censeatur se accomodasse communi consuetudini, secundum quam dos assignatur ad onera matrimonij sustinenda. His tamen non obstantibus.

Respondeo, probabilius esse, non posse compelli ad dotem erogandam, & si renuat erogare, vel constituere, nec posse expelli, vel alimenta eidem denegari. 3 **Non potest compelli ad constituẽdam.** *Bartolus in l. 2. num. 12. ff. solut. matrimon. Phenucius de lucro dotis glos. 10. n. 51. Petrus Barbosa ad l. 1. part. 3. num. 49. vers. neque maritus ff. sol. matrim. Mantica de tacit. & ambig. lib. 12. tit. 17. num. 4. & seqq. Ioannes Angelus Bossius de dot. c. 8. n. 83.* Ratio ex eo deducitur, quia nec potest compelli formalitèr ex vi alicuius stipulationis, nec implicitè ratione initi matrimonij, nec causatiuè ratione iuris, quod acquirat maritus ipsam vxorem expellendi, vel denegandi alimenta, ergo &c. Antecedens patet, quia ratione stipulationis non potest compelli, quia nulla stipulatio, nullaque expressa promissio intercessit de dote in illo contractu matrimoniali, vt supponitur; non ratione initi matrimonij, quia matrimonium ipsum non coniugitur necessario, vel ex aliqua iuris dispositione cum constitutione dotis, quinimmò potest subsistere matrimonium sine dote, ergo, cum dos sit quid à matrimonio distinctum, ex contractu matrimonij non necessario infertur constitutio dotis. Consequentia tenet, quia ad positionem alicuius actus non sequitur positio alterius contractus, qui ab ipso actu potest esse remotus, & separatus *l. pro harede §. 1. l. Papinianus §. fin. l. cum bonis de acq. possess. l. quæsitum ff. de sepulcr. violato*; **Rationes suadentes responsionem.** Neque obesse potest, si asseratur, quod, quamvis ex genere suo, & ex iure scripto matrimonium, & constitutio dotis sint actus distincti, & separati, ex iure tamen non scripto, & consuetudinario regularitèr saltem loquendo sint actus coniuncti, cum regularitèr dos sequatur matrimonium maximè inter personas diuites, sicque maritum supponi implicitè dotem voluisse in celebratione contractus matrimonialis iuxtà consuetudinem; Non, in-

inquam, obesse potest, quia quantumvis, vt plurimum in matrimonijs dos interueniat, vt plurimum etiam de illa fit stipulatio, vel promissio, qua propterea non intercedente, nec expressis verbis, nec signis implicitè inferentibus illam promissionem, non est, cur præsumatur tacitè volita, & constituta, nec in specie, nec in genere. Accedit, quod constitutio dotis in facto consistit per textum *in l. 1. C. de dot. caut.*; ea autem, quæ sunt facti, non præsumuntur *l. quæcunque §. fin. ff. de publ. in rem act. & l. in bello §. facta ff. de capt. & post lim. reuers.* Accedit vlterius, quod, cum etiam ratione personarum eiusdem, & similis qualitatis, & conditionis dos non semper constituatur æqualis, sed modo maior, modo minor, modo in pecunia, modo in rebus, ex contracto matrimonio non bene inferatur constitutio dotis, quandòquidem in ijs, quæ non consistunt in indiuisibili, regularitèr non intelligitur facta promissio, nisi intercesserit expressa conuentio; non causatiuè ratione iuris expellendi, & non alendi, quia, vt notatur *in §. sit itaque vers. si quis auth. de nuptijs, & in §. quoniam autem variè auth. quibus modis natur. effic. legit.* maritus, qui mulierem sui iuris duxit in vxorem nulla dote constituta non potest illam domo expellere, nec eidem denegare alimenta; & ipse debet sibi imputare, quod sibi non præcauerit in celebratione contractus matrimonialis quærendo sibi dotem constitui.

Ad hæc omnia comprobanda plurimum facit Statutum Mediolani c. 455. vbi decernitur, *vt non sit, nec esse intelligatur dos, nec bona in dotem data, nisi expressè constiterit, vel appareat, & legitimè.*

Ex his habes quid respondeas ad argumenta oppositæ sententiæ: ad primum etenim dic, non esse iniquum, maritum, qui duxit vxorem, quantumvis diuitem indotatam, teneri alere eandem de suo, quandòquidē ad hoc se obligauit ex propriæ voluntatis arbitrio; cum etenim potuerit in celebratione contractus sibi prospicere exigendo congruā dotem pro oneribus matrimonij, & nō prospexerit debet sibi imputare, quod inde oriatur onus alendi eandem vxorem, & non expellendi; Ad secundum dic, ad solum maritum spectare onera matrimonij sustinere, quandò nulla dos constituta est vxori, vndè vxor in ea hypothesi non tenetur, nisi ad obsequia erga maritum, & familiam. Ad tertium patet ex supradictis, quid dicendum, quia in primis contrahendo sine conuentione, seu promissione dotis videtur propriè iuri ad eandem consequendam renuntiasse: Deindè dato etiam, quod tacitè eidem non renuntiauerit, non propterea sequitur, quod vxor ad eandem constituendam postea obligetur, quandòquidem nupsit sine tali onere, & potest excipere, quod cum tali onere non nupsisset.

4 Soluuntur argumenta oppositæ sententiæ.

---

§. VII.

An donatio causa mortis inter coniuges ea adiecta conditione, vt sit irreuocabilis, teneat.

SVMMARIVM.

Sensus disquisitionis exponitur. 1.
Donatio illa adiecto illo pacto irreuocabilitatis non tenet in ratione donationis causa mortis. 2.
Illa donatio adiecta illa conditione confirmatur intercedente morte donantis. 3.
Si illa conditio sit limitata, & reuocari non possit, nisi donatarius præmoriatur, tenet. 4.

DISQVISITIO VII. Contracto matrimonio inter Caium, & Sciam Caius eodem constante donationem fecit eidem Sciæ de pluribus pretio æstimabilibus, quam dixit, & voluit esse donationem causa mortis, sed eam adiecit conditionem, vt illa donatio esset omninò irreuocabilis. Donationem causa mortis inter coniuges tenere latè supra probauimus & expresse colligitur *ex l. si cum seruum in fin. & l. seq. ff. de donat. inter vir. & uxor. l. sed interim 12. §. sed quod dicit ff. eod. tit.* Quæsitum est igitur, an illa donatio ratione pacti adiecti de non reuocando teneat, an vero tanquam irrita, & nullius roboris sit præsumenda.

1 Sensus disquisitionis exponitur.

Ratio dubitandi potissimum consurgit ex eo, an tale pactum de non reuocanda donatione illa causa mortis sit contra, an vero dumtaxat præter eiusdem donationis naturam; si etenim sit contrà, per ipsum absolutè destruetur eadem donatio; si verò præter, non vitiabitur donatio ipsa, sed ad summum ipsa conditio, seu pactum non erunt considerabilia, nisi interueniant aliæ conditiones, per quas pactum illud adæquetur. Iuxtà hanc considerationem docuerunt plurimi, quod nos etiam alibi attigimus, societatem, quantumvis ex genere suo non transferat periculum rei, quæ traditur in societate in socium recipientem, possit tamen ex pacto obligari hic ad illud periculum in se ipso assumendum, quià tale pactum non est contrà, sed præter naturam contractus societatis.

Ratio dubitādi exponitur.

Respondeo primò, donationem illam adiecto illo pacto irreuocabilitatis non subsistere in ratione donationis causa mortis *Sanchez de matrim. lib. 6. disp. 10. n. 2.*

2 Non tenet in ratione donationis causa mortis.

n. 2. Expresse deducitur ex textu *in l. vbi ita donatur ff. de donat. caus. mort.*, nec difficilis est probatio responsionis, nec ratio, cui innititur textus, quandòquidem posita illa irreuocabilitate illa donatio transit in donationem inter viuos, nec habet, nisi nominationem donationis causa mortis, adeòque debet sortiri conditiones donationum inter viuos, quæ si fuerint inter coniuges constante matrimonio reuocabiles sunt: Neque arbitrandum est, illud pactum, seu conditionem illam appositam non esse contra, sed tantum præter naturam illius donationis causa mortis, ac proindè ratione eiusdem non vitiari; Non, inquam, arbitrandum est, quandòquidem ratio formalis contradistinctiua donationis causa mortis à donatione inter viuos est solum ratio reuocabilitatis, & irreuocabilitatis, & sic illud pactum irreuocabilitatis transfert à donatione causa mortis ad donationem inter viuos; neque in hoc currit paritas de societate cum periculo rei traslato per pactum in eum, qui recipit pecuniam, vel res titulo societatis ad negotiandum, quandòquidem hoc non est contra naturam societatis, cum adhuc dominium remaneat penes socium, qui pecuniam illam contulit; quod autem donatio sit omninò irreuocabilis est contra donationis causa mortis naturam, adeòque &c.

3 Respondeo secundò, illa donatio adiecta illa conditione, quod sit irreuocabilis confirmatur intercedente morte donatoris, sicuti cæteræ donationes inter coniuges *Glosa in l. ita donatur verb. non valet ff. de donat. causa mortis*, cui adhærere videtur *Sanchez de matrimonio lib. 6. disp 20. n. 2.* Ratio ex superius dictis deducitur, quia per illud pactum irreuocabilitatis donatio causa mortis transit in simplicem donationem inter viuos per textum *in d. l. vbi donatur ff. de donat. causa mort.*, sed simplices donationes inter coniuges per superius probata confirmantur morte donatoris, ergo &c Neque obesse potest, si asseratur, quod illa conditio sic adiecta irreuocabilitatis, cum sit omninò contra iura irritantia donationes inter coniuges, omninò irritare eandem donationem, eandemque ita constituere, ac, si non esset posita: Non, inquam, obesse potest, quia, cum illa conditio aduersetur eiusdem donationis conditionibus, habetur pro non adiecta, & potius ipsa irritatur, & vitiatur, quam irritet, & vitiet actum, circa quem apponitur, cum voluntas donandi præsumatur in ipso donatore.

Confirmatur intercedente morte donatoris.

4 Respondeo tertiò, si illa conditio irreuocabilitatis non sit absoluta, sed limitata, vt scilicet donatio reuocari non possit, nisi donatarius, vel donataria præmoriatur, probabilius est, eandem donationem tenere *Ioannes Lupus rub. de donat. §. 77. in fin. Sanchez de matrimon. lib 6. disp. 10. n. 2. in fine.* Ratio ex eo deducitur, quia stante iure, seu dispositione, quod præmoriente donatario res donata reuertatur ad donatorem non egreditur donatio limites donationis causa mortis, quandòquidem donatio inter viuos transfert dominium immediatè in donatarium, & vtique etiam irreuocabile, quantumvis præcesserit mors ipsiusmet donatarij, & manet simpliciter apud hæredes ipsius; donationes autem causa mortis, quantumvis factæ inter coniuges constante matrimonio tenent per ea, quæ supra latè commendauimus, ergo &c.

Si illa conditio sit limitata, vt reuocari non possit, nisi donatarius, vel donataria præmoriatur, tenet.

§. VIII.

An donatio facta per Socerum genero, aut nurui, conformetur morte eiusdem soceri.

SVMMARIVM.

Pactum in suis terminis. 1.
Vnde desumatur ratio dubitandi. 2.
Donatio facta causa mortis per socerum genero, vel nurui irrita est. 3.
Illa donatio facta per socerum genero, vel nurui confirmatur per mortem eius, qui repræsentat mortem donantis. 4.
Etiam si donans superstes sit. 5.

1 DISQVISITIO VIII. Contracto matrimonio inter Octauium, & Calidoniam, eoque forte consummato Titius Pater eiusdem Octauij contulit titulo donationis causa mortis Calidoniæ dona plura pretio æstimabilia, & deinde idem Titius Socer præmortuus est. Quæsitum hic fuit, an illa donatio per mortem eiusdem Soceri absolutè confirmetur, adeò vt absolutè per illam reddatur irreuocabilis?

Pactum in suis terminis.

2 Occasionem tribuit huic quæsito textus *in l. mortis 54. in princip. ff. de donat. inter vir. & vxor.*, vbi deciditur, donationem Soceri causa mortis factam generò, vel nurui irritam esse, quia mortuo eodem Socero adhuc persistit matrimonium inter coniugem donatarium, & filium, seu filiam donatoris: ex quo textu videtur induci, vel illam donationem non esse causa mortis, cum non confirmetur morte donantis, vel donationem inter coniuges subsistere, & firmari constante adhuc matrimonio: Pro quo recole ea, quæ supra *sub hoc eodem titulo Contractus XV. de Matrimon. V. Pranet. I. assert. 7. diximus*, scilicet donationes factas per Socerum patrem mariti nurui, vel è contrà per So-

Vnde desumatur ratio dubitandi.

Socerum Patrem vxoris genero reuocabilem esse, & non tenere eo, quia in ea hypothesi factum Patris censetur factum filij; ex quo videtur sequi, quod, si donationes inter ipsos coniuges firmantur morte donantis, etiam donationes factæ per socerum genero, vel nurui morte eiusdem soceri firmentur.

3 Donatio facta causa mortis per socerũ genero, vel nurui non tenet.

Respondeo primò, donatio causa mortis facta per Socerum genero, vel Nurui omninò irrita est, *Sanchez de matrimon. lib. 6. disp. 10. nu 1. vers. quod si quis obijciat.* Expressè colligitur *ex d. l. mortis 54. in princip. ff. de donat. inter vir & vxor.* Ratio responsionis, & textus colligitur ex eo quod subdit idem textus; socer enim reputatur eadem persona cum filia, vel filio, cui gener, vel nurus nupsit, sicque donatio per ipsum facta, vel genero, vel nurui reputatur facta, vel à marito, vel vxore, quorum ipse est Pater; cumque donatio causa mortis confirmetur morte donantis, vtique intelligetur confirmata per mortem soceri donantis, sicque donatio inter coniuges facta irreuocabiliter teneret constante etiam matrimonio, quod est contra superius dicta; atque ob hanc rationem deciditur, & meritò in allegato textu illam donationem causa mortis à socero non tenere.

4 Confirmatur per mortem eius, qui rapresẽtat personam donantis.

Respondeo secundò, illa donatio causa mortis facta à Socero, vel Genero, vel Nurui, vtique redditur irreuocabilis per mortem mariti, si vxor fuerit donataria Soceri patris eiusdem mariti, vel per mortem vxoris, si maritus fuerit donatarius soceri Patris eiusdem vxoris. Ab hac responsione arbitror, non dissentire *Sanchez loc. cit.* Ratio ex eo deducitur, quià factum Patris supponitur factum filij, & ex alio capite in hac suppositione non sequitur illud absurdum contra dispositionem iuris, quod constante matrimonio donatio inter coniuges teneat, & sit irreuocabilis, quandòquidem per obitum alterius coniugis, cuius Socer est Pater, matrimonium ipsum dissoluitur, ergo tanquã donatio inter coniuges intercedẽte morte filiæ, vel filij donatoris intelligenda est absolutè confirmata, & irreuocabilis.

5 Etiam si donans superstes sit.

Hic oritur solummodò difficultas, an interueniente morte coniugis, cuius socer donator est Pater, & superstite eodem Patre, qui est socer coniugis donatarij, possit idem Socer donationem factam Genero, vel nurui reuocare. Probabilius sentio, non posse reuocare, quià ipsa donatio in ea hypothesi intelligitur completa, confirmata, & consummata per mortem coniugis, cuius intuitu facta est illa donatio, quandòquidem donatio concipitur facta contemplatione ipsius, & per ipsum quodamodò translata in coniugem donatariam, ergo per mortem ipsius intelligitur completa in fauorem ipsius vxoris donatariæ, adeòque erit irreuocabilis.

Solum hic aduertendum est, quod illa dona, quæ fuerunt à socero collata Genero, vel Nurui, cum intelligantur collata contemplatione filij, vel filiæ, qui, vel quæ nupsit Genero, vel nurui, intelligantur, seu præsumantur acquisita filio, seu filiæ per ea, quæ diximus *tom. 5. sub tit. Contractus XIV. de sponsalibus 5. prænot. 12. num. 2.*, & per consequens restituenda sint hæredibus filij, vel filiæ, cuius socer est Pater per tradita *per Baldum in l. penult. §. seruos ff. solut matrim. Bartolus in l ex annuo ff. de donat. inter vir & vxor. Romanus cons. 172. n. 1. Alexander in l is qui quadringenta § dos legata nu. 3. ff. ad leg. falc. Cagnolus in l. contractus n. 44. cum seqq ff. de reg. iur.* Considerabile circa dicta. Quidquid tamen sit de donis collatis per consanguineos mariti vxori, vel per consanguineos vxoris marito, quando non constat esse donatio animo, vt transferatur pleno iure in vxorem, vel maritum comparatiuè, specialis videtur militare ratio de donatis per socerum Genero, vel nurui, quandòquidem hæc accipiuntur, ac si essent singularitèr donata per maritum vxori, vel per vxorem marito, & propterea eodem iure videntur regulanda, adeò vt, si donata immediatè per maritum confirmantur morte eiusdem, ità donata per socerum patrem mariti morte eiusdem mariti teneantur confirmata.

---

§. IX.

An valeat donatio, qua coniuges sibi mutuo donant ea lege, vt superstes ad alterius obitum eius bonis fruatur, donec vixerit.

SVMMARIVM.

Factum in suis terminis. 1.
Talis mutua conuentio inter coniuges irreuocabiliter tenet. 2.
Quantumuis sit in præiudicium ascendentium. 3.
Etiam extante statuto statuente, ne fiant donationes causa mortis in præiudicium ascendentium. 4.
Ad valorem huius donationis reciprocæ non requiritur actualis traditio. 5.

1 Exponitur facti series.

DISQVISITIO IX. Contraxerunt adinuicem matrimonium, illudque consummarunt Titius, & Caia; postea constante eodem matrimonio conuenerunt ad inuicem, vt qui ex ipsis superstes fuerit ad alterum fruatur bonis præde-

defuncti, quousque vixerit. Hic orta fuit controuersia, an huiusmodi mutua conuentio irreuocabiliter teneat, adeò vt superstes licitè durante ipsius vita gaudere possit bonis coniugis prædefuncti. Hæc controuersia sic nude excitata potest etiã examinari in suppositione, qua tale gaudimentum foret in præiuditium ascendentium, vel descendentium. Rursus etiam in suppositione, qua aliquo iure municipali cautum esset, ne posset descendens in præiudicium ascendentium disponere, nisi de determinata bonorum suorum parte per donationem causa mortis, quod idem intellige, quandò statutum caueret, ne quis per donationem causa mortis disponeret, nisi de tertia parte in præiudicium ascendentium, vel descendentium.

2 Talis mutua côuentio irreuocabiliter tenet.

Respondeo primò, talis mutua conuentio, seu reciproca donatio inter coniuges etiam constante matrimonio irreuocabiliter tenet. *Ioannes Lupus rub. de donat. §. 10. num. 12 Antonius Gomez l. 52. Tauri nu. 66. vers. secundus est, Gutierez de iurament. prima part. c. 3. nu. 26. Sanchez de matrimon. lib. 6. disp. 10. num. 3.* Ratio ex eo deducitur, quia talis donatio reciproca, seu mutua conuentio habet omnes conditiones requisitas ad veram donationem causa mortis, sed donationes causa mortis inter coniuges tenent, ergo &c. Maior probatur, tum quia quoad effectum talis donatio non accipit vim, nisi intercedente morte alterius; tum quia refertur propriè ad mortem, tum quia mutuo consensu ante mortem reuocabilis est, ergo &c. Confirmatur, quia donationes mutuæ, cum sint remuneratoriæ, absolutè tenent per ea, quæ supra probauimus; hæc autem est mutua, adeòque &c. Confirmatur secundò, quia hæc non est simplex donatio gratuita, cum sit cum retributione.

3 Quantumvis sit in præiudiciũ ascendentium.

Respondeo secundò, ea donatio reciproca, seu mutua conuentio tenet, quantumvis sit in præiudicium ascendentium. Ita DD. omnes prætallegati pro prima responsione. Ratio ex eo deducitur, quia legitima debita ascendentibus intelligitur de bonis, quæ remanent ex bonis prædefuncti, quæ non sint debita, sed omninò libera eidem prædefuncto, sed, quandò donatio, seu conuentio est reciproca, bona prædefuncti sunt alteri coniugi debita, nec omninò libera prædefuncto, ergo de ipsis non debetur legitima, nisi quatenus fuerint ab onere soluta, quo premuntur, & sic, nisi quatenus coniux superstes vixerit.

4 Etiam extante Statuto cauẽte, ne fiant donationes causa mortis in præiudiciũ ascendentium.

Respondeo tertiò, etiam extante Statuto cauente, ne quis per donationem causa mortis possit disponere in præiudicium ascendentium, vel descendentium, nisi de certa, & determinata portione bonorum suorum talis mutua donatio, seu reciproca conuentio absoluté tenet. Consentiunt prætallegati DD. Ratio ex eo deducitur, quia ius illud municipale sic præcauens est correctorium iuris communis, adeòque strictissimè interpretandum, ergo quantumvis disponat, donatione causa mortis posse disponere in præiudicium ascendentium vltrà talem determinatam bonorum suorum partem, talis dispositio non erit referenda ad donationem reciprocam, quæ potius habet rationem compensationis, & remunerationis, sed tantum ad donationem, quæ procedit ex mera liberalitate.

5 Nõ requiritur actualis traditio.

Hic solum remanet dubitandum, an ad valorem huius donationis reciprocæ causa mortis inter coniuges requiratur traditio? Affirmant *Siluester verb. donatio 2. q. 4. Armilla verb. donatio n. 27. Couarruuias rub. de testam. 3 part. nu. 2. Manuel primo tom. summæ c. 92. n. 1.*, qui forte procedunt desumpto fundamento à cæteris donationibus. Negant alij, & certè probabilius, quia nullibi in iure reperitur dispositum, quod requiratur talis traditio; tum quia, huiusmodi donatio debetur, tanquam legatum, seu ad instar legati; legatum autẽ acquiritur etiam sine traditione, prout communiter docent DD. *Baldus in l. sed & si mortis C. ad leg. falcid. Ripa l. 2. C. de legatis 1. Acosta cap. si Pater de testam. in 6. prima part. verb. legauit n. 2. Molina tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 188. vers. dubium est.*

---

§. X.

An donatio causa mortis inter coniuges eueniente morte donatoris retrotrahatur ad tempus, pro quo facta est.

SVMMARIVM.

Factum exponitur in suis terminis. 1.
Si res non fuerit tradita, nec retrotrahitur quoad dominium, nec quoad fructus, si vero fuerit tradita, retrotrahitur quoad fructus, non quoad dominium. 2.

1 Factum tale.

DISQVISITIO X. Seius constante matrimonio, quod per verba de præsenti iniuit cum Calidonia, donationem eidem fecit causa mortis de pluribus bonis, quæ forte etiam eidem contulit. Donatio hæc fuit completa, & consummata interueniente morte eiusdem Seij. Quæsitum fuit, an illa donatio consolidata per mortem eiusdem Seij intelligatur retrotrahi ad tempus, quo constituta est, an vero incipiat dumtaxat vim habere à die obitus donatoris, adeò vt dominium,

ple-

plenum fictione iuris intelligatur inesse eidem vxori à tempore initæ donationis, an verò tantum incipiat à die mortis.

A quo desumatur ratio dubitandi. Tota ratio dubitandi desumitur à textu *in l. si mortis causa inter virum ff. de donat. causa mort.*, vbi sic legitur *Mortis causa, si inter virum, & vxorem donatio facta sit, morte secuta reducitur ad hoc tempus donatio, quo interposita fuit*, quem textum diuersimodè explicant DD. Nonnulli arbitrantur, intelligi dumtaxat, quando interueniat pactum irreuocabilitatis, quia tunc iuxtà superius dicta illa donatio transit in donationem inter viuos, atque ad hoc probandum adducunt textum *in l. sed interim 12. in princip. ff. de donat. inter vir. & vxor.*, vbi sic legitur. *Sed interim non fiunt statim res eius, cui donata sunt, sed tunc demum, cum mors insecuta est; medio igitur tempore dominium apud eum remanet, qui donauit.* Alij asserunt textum, verificari quoad retrotractionem quoad fructus, non quoad dominium, atque sic intelligunt *Coaruuias rub. de testament. part. 3. n. 5. Molina tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 288. vers. donatio causa mortis.* Quid ergo sentiendum?

2 Quando: nã, & quomodo retrotrahatur. Respondeo, cum distinctione, vel etenim res donata tradita fuit donatariæ, vel non tradita; si non fuerit tradita, donatio non retrotrahitur, nec quoad fructus, nec quoad dominium; in hoc locum habet textus *in d. l. sed interim 12. in princip. ff. de donat. inter vir. & vxor.*; si vero fuerit tradita, retrotrahitur quoad fructus perceptos, non vero quoad dominium. Consonat cum ijs, quæ superius dicta sunt *sub hoc eodem tit. Contractus XV. de matrim. V. praenot. 16. assert. 2.*, & in hoc consentiunt *Coaruuias, & Molina loc. cit.* Ratio primæ partis ex eo deducitur, quia nullus est assignabilis titulus, ratione cuius dominium, & fructus rei donatæ debeant ab initio donationis fieri vxoris donatariæ; non titulus donationis, quia hec inter coniuges constante matrimonio non tenet, non ratione possessionis, quia, cum res donata non intelligatur tradita, non potest esse quoad possessionem penes donatariam.

Rationes fundentes responsũ. Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quia dominium per donationem non potest esse translatum constante matrimonio inter coniuges, ex alia parte, ex quo res donata tradita est donatario, illius possessionem hic assecutus est; fructus autem sequuntur possessionem rei; atque iuxtà hunc sensum intelligendus est textus *in d. l. si mortis causa inter virum ff. de donat. causa mortis.*

§. XI.

An teneat donatio, si vir donet vxori quid annuum ad alimenta.

SVMMARIVM.

Pactum tale, & articuli circa ipsum examinandi. 1.
Talis donatio ex genere suo tenet. 2.
An illud annuum teneat solum in vita mariti, an etiam post deciditur. 3.
Tenet donatio, siue dos fuerit constituta marito ab vxore, siue non. 4.
Constituta dote, si donatio pro alimentis fuerit excedens, non tenet quoad excessum. 5.
Nulla constituta dote illud annuum taxandum est iuxtà statum mariti. 6.
Illud annuum protrahendũ est, quousque vxor aliunde habeat, quo viuere possit. 7.
Illud annuum firmatur per mortem mariti quamuis non sit traditum, sed dumtaxat promissum. 8.

DISQVISITIO XI. Contracto matrimonio inter Sempronium, & Calidoniam, & per eandem Calidoniam constituta, vel forte etiam non constituta dote Sempronius constante matrimonio quid annuum donauit Calidoniæ pro alimentis eidem debitis per eundem maritum. Quæsitum hic fuit, an talis donatio teneat, & sit irreuocabilis 1 Pacti series.

Circa hunc titulum plures emanant articuli examinandi; Primus est simpliciter, an talis donatio teneat. Secundus, an teneat, siue dos sit constituta per eandem Calidoniam Sempronio, siue non sit constituta. Tertius in suppositione, quod dos fuerit constituta, an teneat talis donatio, quantumvis excederet fructus dotis. Quartus in suppositione, qua nulla dos constituta esset adhoc, vt teneat donatio, quomodò regulanda sit donatio, vt dignoscatur, an excedat, vel non excedat, & in qua parte tunc excessus habeatur irritus; Quintus, an ad hoc, vt valeat talis donatio quoad illud annuum requiratur, vt illud sit traditum, an sufficiat, quod fuerit promissum. Sextus, si illud fuerit tantum promissum, an confirmetur morte donatoris. Articuli examinandi.

Respondeo primò, vtique talis donatio secundum se, & ex genere suo tenet. *Siluester verb. donatio 2. q. 3. Armilla verb. donatio 26. Nauarrus in summa c. 18. nu. 149. Tabiena verb. donatio 3. q. 2. n. 3. Ludouicus Lopez lib. 2. de contract. c. 47. cas. 8.*, & *alij magis communiter.* Expresse colligitur ex textu *in l. ex anno 16. ff. de donat. inter vir. & vxor.*, nec difficilis est ratio, quandòquidem 2 Talis donatio ex genere suo tenet.

dem alimenta sunt debita per virum vxori constante matrimonio, sicque illa donatio est ex genere suo compensatoria, adeòque non est simplex donatio, sed contractus permutationis, quo illa alimenta permutantur in illud annuum, quousque vixerit &c.

Sed hic oritur immediatè difficultas, an illud annuum sic donatum pro alimentis per virum vxori teneat dumtaxat pro tempore, pro quo vir donator viuit, an etiam eo prædefuncto superstite vxore donataria. Ex terminis, quibus concepta est ipsa donatio, dirimenda est præsens difficultas, vel etenim facta est præcisè pro onere alimentorum alio non addito, vel facta est pro alimentis addita etiam expressione donationis causa mortis, vel aliquo alio addito, quod inferat mentem donatoris pro extensione vsque ad obitum vxoris donatariæ; Sumpta donatione iuxtà primum sensum sentio absolutè eo vsque tàntum tenere illam donationem, quousque eidem debentur alimenta à marito, vel ab hæredibus ipsius; nec difficilis est ratio huius nostræ opinionis, quandòquidem, quod subrogatur loco alterius non extenditur vltrà illud, ad quod subrogatur, & cum subrogetur pro alimentis, eo vsque illa donatio dumtaxat debebitur, quo debentur eadem alimenta. Hinc in particulari deduces, quod cum dissoluto matrimonio, & restituta dote cesset in vxore superstite ius ad alimenta præstanda ab hæredibus mariti, cessare etiam debeat ius ad illam annuam donationem. Secundò, quod vbi statuto, seu iure municipali cautum est, quod vxor per annum luctus sit alenda ex bonis mariti prædefuncti, possit merito per illum annum exigere illam donationem annuam loco eorundem alimentorum. Sumpta vero donatione iuxtà secundum sensum sentio donationem illam extendi vsque ad obitum ipsius vxoris. Ratio est, quia si perseueraret donatio vsque ad obitum dumtaxat viri, frustra esset addita clausula donationis causa mortis, quandòquidem donatio causa mortis subsistit tantum quoad effectum post mortem donatoris, ergo, si per mortem donatoris desineret, frustra fuisset addita illa clausula; quod idem intellige quandò quid aliud esset additum, quod importaret extensionem vltra mortem eiusdem donatoris.

3 An illud annuũ teneat solum in vita mariti, an etiã post.

Respondeo secundò, præfata donatio facta à marito vxori constante matrimonio pro alimentis tenet, siue per eandem vxorem fuerit eidem marito dos constituta, siue non fuerit constituta. In hanc assertionem propendere existimo quot quot sustinent præcedentem responsionem; & quidem quandò dos constituta fuit per vxorem, non est dubitandum, quandòquidem tunc omni iure tenetur maritus vxori alimenta tribuere, sicque potest aliquid substituere loco alimentorum. Probatur iam responsio, quandò vxor nullam dotem constituit, quia etiam ex quo eam duxit, tenetur alimenta subministrare eidem vxori, & potest ad ea subministranda officio Iudicis compelli, ergo loco ipsorum potest quid annuum substituere, quandòquidem, quandò quid est debitum parum referre potest, quod vno, vel altero modo contribuatur.

4 Siue dos fuerit ab vxore constituta marito, siue non, tenet donatio.

Respondeo tertiò, si per vxorem dos marito fuerit constituta, donatio pro alimentis, si fuerit excedens fructus dotis, & statum eorundem coniugatorum, absolutè non tenet quoad excessum *Tabiena verb. donatio 3. q. 2. nu. 3. Ludouicus Lopez lib. 2. de contract. c. 47. cas. 8. Barbosa l. quæ dotis 34. num. 69. ff. solut. matrim. Nauarrus in summa c. 18. num. 149.* Dixi copulatiuè, *si fuerit excedens fructus dotis, & statum coniugatorum*, quandòquidem, si excederet tantum fructus dotis, non tamen statum, & conditionem coniugatorum, vtique non esset inficienda etiam quoad excessum quoad fructus dotis; & quidem congrua ratione hoc statuitur, quandòquidem maritus tenetur erogare alimenta propriæ vxori iuxtà decentiã proprij status; contingere autem potest, quod fructus dotis non sint correspondentes propter exiguitatem eiusdem dotis alimentis debitis iuxtà exigentiam status ipsorum coniugatorum, & sicuti ex superius dictis, quandò nulla dos per vxorem constituta est marito, tenetur ipse maritus iuxtà exigentiam, & decentiam proprij status eandem vxorem alere, & potest pro alimentis quid annuum validè assignare, ità quandò dos quidem constituta est, sed exigua, & non sufficiens tot fructus dare, quot sufficiant ad alimenta congrua, tenebitur supplere defectum fructuum eiusdẽ dotis vsque ad complementum congruorum alimentorum; eadem enim est ratio seruata proportione quoad totum, quandò nulla dos constituta est, ac quoad partem, quandò dos modica constituta est.

5 Si dos fuerit constituta, & donatio pro alimentis fuerit excedens nõ tenet quoad excessum.

Probatur iam responsio, quia excessus ille annui redditus supra fructus dotis, & congruum statum coniugatorum non potest habere rationem, nisi simplicis donationis, quandòquidem non correspondet alicui oneri, nec potest habere rationem compensationis; sed simplex donatio per allegata superius iura inter coniuges constante matrimonio nullius roboris est, ergo &c. Confirmatur ex superius dictis, quia donationes remuneratoriæ, si sint excedentes in ea parte, qua excedunt, sunt simplices, & vtique irritæ per textum *in c. relatum el 2. de testament.*

Rationes suadẽtes respõsum.

Ale-

Alexander de Neuo c. fin. n 7. de donat. inter vir. & vxor. Tiraquel in l. si vnquam verb. donatione largitus n. 79. & seqq. C. de reuoc. donat. Ioannes Lupus rub. de donat. §. 32. n. 9. ergo etiam donationes ex causa, quæ eandem causam excesserint in ea parte, in qua excedunt, erunt irritæ.

Intellige dummodò ille excessus sit cōsiderabilis. Hæc tamen, quæ dicuntur in hac responsione quoad illud excessum, intelligenda sunt, quandò ille excessus esset considerabilis, & immodicus, prout notat *Barbosa in l. qua dotis 34. num. 66. ff. solut. matrimon.*, si enim esset modicus, & non considerabilis maximè, vbi agitur inter coniuges, pro nihilo esset reputandus, adeòque in rigore quoad ipsum non esset locus reuocationi.

6 Quandò nulla dos constituta est, illud annuū, ne excedat, taxādum est iuxta statū mariti. Respondeo quartò, quandò nulla dos per vxorem constituta est marito, ad taxandum illud annuum assignantum vxori per maritum pro alimentis, ne excedat, habenda est ratio ad statum coniugatorum ipsorum, seu potius mariti assignantis. Ratio est, quia non obstante, quod vxor nullam dotem constituerit marito, debentur per eundem maritum eidem vxori congrua alimenta iuxtà conditionem, & statum eiusdem mariti, vt est in confesso apud omnes scribentes, ergo illud, quod assignatur annuum pro eisdem alimentis, si excedens sit, vel deficiens debet taxari ad normam eorundem alimentorum, quandòquidem, quod subrogatur pro alio sapit naturam, & conditiones illius, cui subrogatur, & cum suppleat defectum ipsius, debet esse in ea quantitate, in qua esset illud, si adesset, & non deficeret.

Sed hic immediatè oritur difficultas, an in hac suppositione, qua vxor nullam dotem constituerit marito, nihilque aliunde haberet, quo congruè viueret, illud annuum assignatum eidem per maritum pro alimentis, esset protrahendum post obitum eiusdem mariti vsque ad obitum ipsiusmet vxoris. Ratio dubitandi ab eo desumitur, quod communius tradunt DD., vxorem, quæ nupsit indotata, & post obitum mariti non haberet, quo commodè, & congruè posset viuere, alendam esse ex bonis eiusdem mariti, ne cum dedecore eiusdem mariti, cuius fuit coniux, teneatur vitam turpem ducere, & ostiatim emendicare *Innocentius c. per vestras ad fin. de donat. inter vir., & vxor. Riminaldus consil. 133. nu 43. & seqq. Baeza de non melior. fil. c. 5. num. 2. Ludouic. Lopez 1. part. instruct. in 2. edit. c. 294. §. sequitur, & alia quæstio*, qui quamvis videantur dumtaxat loqui, quandò constat adhuc matrimonium, & non est dissolutum per obitum eiusdem mariti, trahendi tamen sunt etiam, quandò matrimonium ipsum dissolutum est, & vxor vidua non habet aliunde, quo possit viuere; cum maximè dedecens sit, vt ipsa, quæ fuit socia, teneatur turpem vitam ducere, & ostiatim mendicare, quod est id, quod considerant iura, & DD. dum cogunt maritum ad alendam vxorem indotatam; cæterum, quod hæredes mariti etiam post obitum ipsius teneantur alere vxorem indotatam, quæ aliundè non habeat, vnde viuat statuunt iura municipalia *Mediol. in c. 312.* & lata *Carpanus ibi*; Sentio igitur in hac difficultate, vel hæredes mariti teneri eam alere cōgruenter, vsquequo habeat aliundè, quo commode possit viuere, vel illud annuum durare, vsquequo aliundè acquirat, quo viuat. Ratio ex eo desumitur, quia illa assignatio pro alimentis succedit loco alimentorum, sed alimenta adhuc in ea hypothesi debentur mortuo etiam marito, ergo, & illa assignatio. 7 Illud annuum protrahendum est vsquequo vxor aliunde habeat, quo viuere possit.

Respondeo quintò, si illud annuum traditum non fuerit, sed tantum promissum, probabile est illud non tenere, nisi intercedente morte mariti assignatoris illius. Consentiunt in hoc *Barbosa in l. qua dotis 34. num 67. ff. solut. matrimonio, Sanchez de matrimon. lib. 6. disp. 3. num 12. vers. & idem Barbosa*. Verum tamen est, quod in hac hypothesi interim essent per maritum eroganda vxori assignatariæ alimenta, quandòquidem constante matrimonio alimenta, vel æquipollens sunt eroganda per maritum vxori. Ratio autem, cur non teneat illud annuum, quandò traditum non est, sed tantum promissum ex eo deducitur, quia illa assignatio computatur inter cæteras donationes, quæ non firmantur, nisi intercedente morte donatoris. Non negauerim tamen longe probabilius esse talem assignationem ipso iure tenere, quia non est mere donatio, sed computatio, seu debitum ex causa.

Respondeo sextò, in suppositione, qua tale annuum assignatum per maritum pro alimentis non firmaretur, nisi intercedente morte donatoris, adhuc morte eiusdem firmaretur, quantumuis illud annuum non esset traditum, sed tantum promissum. *Sanchez de matrimonio lib. 6. dict. disp. 3. n. 12. in fine*. Ratio ex eo deducitur, quia quantumvis cæteræ simplices donationes per superius latè probata non firmentur morte testatoris, nisi fuerint cum actuali traditione, non tamen hoc requiritur, quandò id, quod dispositum est, non est mera donatio, sed debitum per modum compensationis alicuius debiti, vt euenit in præsenti hypothesi, secundum quam succedit loco alimentorum debitorum. 8 Firmaretur morte mariti, quāvis non esset traditum, sed tātum promissū.

§. XII.

An pactum, quod fructus dotis transeant in augmentum dotis non obstante, quod alimenta per maritum erogentur vxori, teneat.

SVMMARIVM.

Exponitur factum in suis terminis. 1.
Sententia asserens, quod quandò vxor se ipsam alit, teneat illud pactum. 2.
Ante contractum matrimonium pactum, quod fructus dotis transeant in augmentum dotis, & maritus alat vxorem, tenet. 3.
Sed tunc dos non subsisteret in ratione dotis. 4.
Post contractum matrimonium pactum illud non tenet. 5.

1 **Status cōtrouersiæ expositus.** DISQVISITIO XII. Assignauerat Caia titulo dotis Sempronio marito suo duodecim mille libras Imperiales, & vel antecedenter ad matrimonium, vel subsequenter ad illud, pactum adiecit, vt fructus annui eiusdem dotis transirent in augmentum eiusdem dotis, & interim maritus teneretur alimenta congrua erogare eidem Caiæ vxori suæ. Quæsitum hic fuit, an illud pactum cum illa conditione subsisteret.

A quo desumatur ratio dubitandi. Ratio dubitandi, quandò illud pactum adiectum est antecedenter ad contractum matrimonij, ex eo desumitur, quod antecedenter ad matrimonium maritus ipse per superius probata potest dotem constituere vxori, ergo non est, cur antecedenter ad ipsum non possit conuenire, quod fructus dotis constitutæ per vxorem cedant in fauorem eiusdem in augmentum ipsius dotis non obstante quod maritus erogare debeat alimenta eidem vxori; si enim potest ex suo dotem integram constituere, cur non poterit ex fructibus dotis per eandem vxorem assignatæ constituere augmentum ipsius met dotis? Confirmatur, quia potest maritus vxorem ducere nulla facta promissione, seu stipulatione dotis, ergo etiam potest ducere facta conuentione de non acquirendis fructibus eiusdem dotis constitutæ.

2 **Quandò vxor se ipsā alit, tenet illud pactum.** Subsistere, & tenere pactum, quo fit conuentio, vt vxor se ipsam alat, & percipiat fructus dotis, vel quod ijdem fructus conuertantur in dotem, ipsamque augeant continuè expresse quoad primam partem tradunt *Baldus Nouellus de dote part.2. nu 12. Surdus de aliment. tit. 7. q. 18. n. 7.*, & alij *apud Ioannem Angelum Bossium tract. de dote c. 1. nu 94.*, & expressè colligitur *ex l. si quis pro vxore sua ff. de donat. inter vir. & vxor*; quoad secundam verò partem idem *Baldus Nouellus loc. citato, Franciscus Molinus de ritu nupt. lib. 3. q. 41. num. 1 & 4 Petrus Barbosa in rub. ff. solut. matrim part. 4. n. 12.*, & expressè colligitur *ex l. si conuenerit 4. in fin. ff. de pact. dotal.*, vbi sic legitur. *Et quid dicemus, si pactum conuentum interuenit, vt maritus fructus in dotem conuerteret, & mulier se, suosque aleret, tueretur ve, & vniuersa onerosa sua expediret, quare non dicas conuentionem valere.* Quod pactum subsistere docent *Surdus de alimentis tit. 7. q. 18. nu. 9. & Petrus Barbosa loc. cit.* non solum, si fuerit initum ante matrimonium, ante quod sponsus, & sponsa possunt sibi inuicem donare per textum *in l. 1., & l. cum in re C. de donat. ante nuptias*, sed etiam post contractum matrimonium, cum tale pactum non sit gratuitum, sed onerosum, & importet donationem reciprocam, quæ inter coniuges permissa est *l. si sponsus § si maritus, & §. si quis rogatus ff. de donat. inter vir. & vxor.* Difficultas solummodò est, quando pactum est de fructibus dotis implicandis in augmentum dotis cum onere respectu mariti alendi vxorem.

Respondeo primò, ante contractum matrimonium pactum, quod fructus dotis transeant continuè in augmentum dotis, & interim maritus teneatur alere vxorem, tenet; sed tunc non subsistit ratio dotis. Rationes adductæ in ratione dubitandi hanc responsionem quoad primam partem euidenter euincunt; nec donationes inter sponsum, & sponsam non adhuc constante matrimonio à iure interdicuntur per supra allegata iura, & præcipuè per textum *in l. 1. & l. cum in re C. de donat. ante nuptias.* Adde rationem, quia inire matrimonium cum pacto, vt nulla constituatur dos per coniuges, tenet, nec vlla consurgit obligatio dotem constituendi, ergo etiam inire matrimonium cum pacto, vt nulli fructus dotis per maritum exigantur, sed eidem doti accrescant, tenebit, nec vlla consurget obligatio fructus eosdem contribuendi marito, quandòquidem tunc perinde esset, an, si nulla dos esset marito constituta. 3 **Ante contractū matrimonium illud pactum subsistit.**

Dixi, *sed tunc non subsistit ratio dotis*, quandòquidem dos quotiescunque constituitur ex sua intrinseca ratione ordinatur ad onera matrimonij sustinenda *l. dotis fructus in princip. ff. de iure dot. l. pro oneribus C. eod. tit l. si cum dotem §. sin autem in leuissimo l. de diuisione ff. solut. matrimon. l. cum conuenerit, & l. cum Pater ff. de pact. dotal. & c. salubriter de vsuris, Mantica de tacit. & ambig lib. 12. tit. 3. nu. 3. Franciscus Molinus de ritu nupt. lib. 3. q. 41. Fontanella de pactis nupt. claus. 6. glos. 2 p. 2. Stephanus* 4 **Sed non subsisteret in ratione dotis.**

Gra-

Gratianus discept. for. tom. 2. c. 243. nu. 25.; vndè cessante illa ratione ordinationis ad onera matrimonij sustinenda non potest in rigore subsistere ratio dotis.

Sed hic inquires, cur potius non irritetur huiusmodi pactum remanente onere soluendi fructus dotis, tanquam si habeatur illud pactum pro non adiecto, quam irritetur ipsa dos in ratione dotis, & pactum illud transeat quodamodò in remissionem dotis; Respondeo ex eo prouenire, quia illud pactum absolutè aduersatur substantiæ dotis, adeòque illam irritat, non irritatur ipsum, sed transfert ipsam dotem in remissionem fructuum eiusdem dotis. Quod si dicas, quod hac ratione superuacuè penitus esset illa dos constituta, quod non est asserendum, cum omnia, quæ in instrumentis apponuntur, debeant semper intelligi cum aliquo effectu: statim impugnaberis, quia constitutio illius dotis, quæ tamen non esset talis, nisi denominatiuè ad eum effectum præcisè in ea hypothesi debet intelligi constituta, vt sit tanquam patrimonium eiusdem vxoris, & quodamodò depositum sub custodia mariti, vt præmoriente ipsa vxore ius habeant filij, si ex illa fuerint progeniti, vt suam legitimam saltem in illis bonis acquirant.

Illud pactũ aduersatur substantię dotis.

5 Respondeo secundò, post contractum matrimonium pactum illud, quod fructus dotis transeant continuo in augmentum dotis, & interim maritus teneatur alere vxorem, non tenet, nec in ratione dotis, nec in ratione donationis *Baldus Nouellus de dote part. 2. num. 12. in fine, & part. 7 priuileg 44. n. 2. Antonius Hubertus de dotib. c. 1. n. 5. & seqq. Fontanella de pact. nupt claus. 6. glos. 2. p. 2. Ioannes Angelus Bossius de dot. c. 1. num. 96.* Ratio primæ partis ex ijs deducitur, quæ supra dicebamus, quia scilicet illud pactum aduersatur substantiæ, & fini proprio contractus dotalis, qui est, vt inseruiat ad sustinenda onera matrimonij; verum tamen est, quod, cum illud pactum adijciatur post eandem dotem constitutam, quandòquidem supponitur prius dos ipsa collata, & matrimonium initum, & posteà ex interuallo adiectum illud pactum, non possit iuri eiusdem dotis officere, nisi esset cum remissione eiusdem dotis, quod constante matrimonio non potest maritus præstare, quia esset expressa donatio. Ratio secundæ partis ex eo deducitur, quod dicebamus *sub hoc eod. tit. Contractus XV de matrimon. V. prænot. 5. assert. 1.*, quod scilicet maritus non possit fructus dotis promissæ donare vxori *Fachineus in l. Iulianus ff de iur. dot. Ioannes Angelus Bossius tract. de dote c. 2. nu. 29.*, & clare colligitur *ex l. pro oneribus C. de iure dot.*, quæ, si verificantur, quandò dos promissa tantum est, verificari debent à fortiori quandò eadem tradita est, sed per illud pactum post initum matrimonium, quod fructus dotis continuè cedant in augmentum eiusdem dotis, & interim maritus teneatur alere vxorem, inducitur donatio eorundem fructuum dotis constante matrimonio, ergo &c. Vide, quæ plene diximus loc. cit.

Post contractũ matrimonium pactũm illud non tenet.

Rationes suadentes responsionem.

---

§. XIII.

An teneat pactum, vt socer, seu mulier promittens dotem teneatur alimenta præstare ipsi vxori, donec dos ab ipsis detineatur, teneat.

SVMMARIVM.

Factum expositum. 1.
Pactum illud subsistit. & licitum est. 2.
Non tamen subsisteret quoad excessum. 3.

DISQVISITIO XIII. In celebratione contractus matrimonialis Caius pater Seiæ, vel eadem Seia constituit sub promissione, seù stipulatione dotem octo mille librarum Imperialium Theodorico marito eiusdem Seiæ eo adiecto pacto, vt, quousque eadem dos permanserit, vel apud eundem Caium Socerum, vel apud eandem Seiam vxorem teneatur eadem Caia ali, vel de bonis Caij, vel ex bonis proprijs sine vllo onere alimentorum respectu Theodorici. Quæsitum fuit, an tale pactum subsisteret. 1

Status controuersiæ expositus.

Respondeò, vtique tale pactum subsistere, & licitum esse *Campegius de dote part. 2. n. 1. vers. aut facit pactum, Surdus de alimentis tit 7. q 18. n. 3. Antonius Humbertus de dotib. c. 1. nu. 5. Petrus Barbosa in rub. ff. solut. matrim. part. 4. n. 12. Ioannes Angelus Bossius tract. de dote c 1. n. 93.* Euincitur hæc responsio tum iuribus, tum rationibus: Iuribus quidem per textum *in l. vltima in princip. de doli except. & in l penult. & vlt. ff. de in rem ver. & in l. si conuenerit 4. in fin. ff de pactis dot.* in quibus omnibus iuribus decernitur, quod teneat pactum, quod socer filiam alat, vel filia se ipsam, donec dos promissa genero persoluatur. Rationibus primò, quia dos constituitur per superius probata in ordine ad alendam vxorem, seù ad onera matrimonii sustinenda, ergo onus illud alendæ vxoris ratione dotis respectu mariti potest licitè commutari cum onere respectu soceri, vel eiusdem vxoris alendi ipsam, vel se ipsam, si dos genero non fuerit persoluta. Consequentia probatur, quia tunc actualis alimentatio, seù præstatio alimentorum

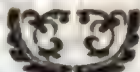
2 *Pactum illud subsistit, & licitum est.*

Rationes suadentes responsionem,

rum subrogatur pro fructibus eiusdem dotis, & supplet effectum, ad quem requiruntur, seù assignantur huiusmodi fructus, ergo non est, cur illud pactum, vt loco fructuum dotis succedat in vxore, vel socero onus alendi eandem vxorem, non teneat. Secundò, quia nulla est repugnantia, quin fieri possit commutatio fructuum dotis cum alijs rebus adæquantibus ipsorum valorem, ergo nulla etiam erit repugnantia, quin fiat permutatio oneris soluendi fructus dotis cum onere, vt vxor alatur, vel ex bonis proprijs, vel ex bonis soceri. Tertiò specialiter deducitur ex textu *in l. si conuenerit 4. in fin. ff. de pactis dotalibus*, vbi sic legitur. *Et quid dicemus, si pactum conuentum interuenerit, vt maritus fructus in dotem conuerteret, & mulier se, suosque aleret & vniuersa onerosa sua expediet, quare non dicas conuentionem valere*. Ex quibus verbis deduco, quod, si potest esse conuentio, quod maritus fructus dotis conuertat in dotem, & vxor teneatur se ipsam alere, cur non potest esse conuentio, quod vxor ipsa fructus dotis recipiat, eosque vel in augmentum dotis conuertat, vel in aliud sibi beneplacitum, & interim se ipsam proprijs impensis alat?

Difficultas solummodò hic est, an, si fructus dotis excederent id, quod attenta conditione vtriusque contrahentis importat consueta, & congrua alimenta, subsisteret illud pactum quoad excessum. Respondendum est absolutè negatiuè, & in hanc responsionem arbitror cõuenire, quot quot sustinẽt donationes remuneratorias, & compensatorias non subsistere quoad excessum, quos supra allegauimus. Ratio ex eo deducitur, quia ille excessus, cum non sit ex causa alimentorum, non potest contineri, nisi in ratione simplicis donationis; sed simplices donationes constante matrimonio inter coniuges non tenent per superius allegata iura, ergo &c. Dixi *constante matrimonio*; nam antecedenter ad matrimonium, sicuti maritus potest vxori dotem constituere ex suo, ità potest fructus dotis, vel in toto, vel in parte, remittere, & sicuti potest vxorem ducere indotatam, quantumvis hæc possit dotem constituere, cur non poterit etiam in parte remittere fructus eiusdem dotis? Verum tamen est, quod, si in modico fructus dotis excederent alimenta, non esset curandum inter coniuges de modico illo excessu, adeòque & pactum illud consisteret.

3 Non tamẽ subsisteret quoad excessum.

DISQVISITIONES II.

Ab octaua ad cęteras omnes de matrimonio V. prænotiones.

§. I.

An, si coniux leget coniugi, quæ prius ei donauerat, videatur à donatione recessisse.

SVMMARIVM.

Factum tale in suis terminis. 1.
Si fuerit præcisè sub titulo legati intelligitur reuocata prior donatio. 2.
Argumenta contraria dissoluta. 3.

DISQVISITIO I. Contracto matrimonio inter Seium, & Caiam idem Seius constante matrimonio donationes fecit Caiæ, quas forte eidem contulit. Ex interuallo idem Caius suum condidit vltimum testamentum, in quo bona, quæ contulerat Seiæ constante matrimonio, per legatum reliquit. Hic controuersum fuit, an ratione illius legati censeatur Caius ab illa donatione recessisse, & hoc ad eum effectum, vt decernatur, an quoad fructus illa donatio intelligatur intercedente morte legantis, seù donantis retrotrahi. 1 Facti series exposita.

Donationes inter coniuges ante mortem donatoris posse reuocari latè probatum est in præcedentibus, & non solum per expressam, sed etiam per tacitam reuocationem, vt allegatis exemplis demonstratum est. Difficultas jam in præsenti in hoc consistit, an per illud legatum factum de rebus donatis intelligatur donatio tacitè reuocata.

Sanchez *lib. 6. disp. 15. num. 7. & seqq.* ex modo disponendi, quo vtitur testator in suo vltimo testamento diuersimodè rem dirimit; vel etenim vtitur verbis importantibus confirmationem donationis simpliciter, & tunc non censetur recedere à donatione præcedenti, sed eam confirmare, prout habetur *in l. ex verbis C. de donat. inter vir. & vxor.*, vel vtitur verbis potius inducentibus legatum, & tunc videtur recedere à priori donatione per textum *in l. si quando ff. de legat. 1. & l. illud ff. de acquir. heredit.* Nos sistimus præcisè quandò id, quod fuerat donatum, relictum est in vltimo testamento sub præciso titulo legati. Varij sẽsus Sanchez.

Re-

2 Si fuerit relictũ sub titulo legati reuocat priorē donationem.

Respondeo igitur, si fuerit præcisè relictum sub titulo legati censeri reuocatam priorem donationem factam constante matrimonio. *Bartolus in l. si quando in initio num. 2. ff. de leg. 1. & ibi Paulus nu. 5. Ioannes Lupus rub. de donat. § 72. num 2. Sanchez de matrimonio lib. 6. disp. 15. nu 9.* Textus allegatus *in d. l. si quando ff de legat. 1.* hoc videtur expressè euincere, & vlterius ratione sic euincitur, quia, ex quo tribuit expressè nouum titulum, videtur recedere à priori, maximè cum sit in potestate ipsius recedere; ad quid enim statuere, vt legatum, si voluisset subsistere in ratione prioris donationis? Deindè in dubio, an prior, an posterior voluntas subsistat, posterior semper est attendenda, quia posteriora derogant prioribus, quandò est in potestate disponentis derogandi, sed vltima voluntas exprimit legatum, ergo ipsa debet prævalere cum derogatione prioris.

Limitatio responsionis.

Limitarem tamen hanc responsionem in hypothesi, qua legatum non esset conceptum sub formalibus terminis, sed sub terminis indiferentibus, vel ad confirmandam donationem præactam, vel ad inducendum legatum; tunc enim potius præsumendum est pro cōfirmatione donationis; & ratio euidens est, quia non est præsumenda mutatio voluntatis, nisi illius fiat expressa derogatio, quia, quod semel placitum est, non est præsumendum displicere, nisi displicentia extrinsecùs exhibeatur; non exhibetur autem, quandò verba sunt apta ad idem placitum confirmandum; & iuxtà hunc sensum intelligendus est textus *in d. l. ex verbis C. de donat. inter vir. & vxor.*

3 Argumenta contraria dissoluta.

Aduersus ea, quæ dicta sunt in responsione, nonnulla militant argumenta à iuribus deducta, quæ nunc propono, & expendo; primum desumitur *ex l. cum Pater §. pater filiæ ff. de legat. 2.*, vbi dicitur, quod, si vir donauerit vxori ancillas, & posteà eas legauerit eidem, partus earundem ancillarum viuente eodem marito fiant vxoris donatariæ; quod verum non esset, si illa donatio non subsisteret in ratione donationis, sed tantum in ratione legati, quandòquidem legatum tantum valet, & quoad dominium, & quoad fructus à morte legantis, nec retrotrahitur ad differentiam donationis, quæ quoad fructus retrotrahitur ad diem, qua constituta est eadem donatio, & tamen in hac hypothesi testator disponit in suo vltimo testamento sub terminis formalibus legati. Secundum ex eo, quod tradit *Gregorius Lopez l. 4. verb. e la diesse tit. 11. parte 4.*, nempè virum legantem rem donatam non videri reuocare donationem, quod probat per textum *in d. l. cum Pater §. pater filiæ ff. de legat. 2.* Sed facilè occurrere possumus his argumentis, & quidem ad primum dicendum est ea, quæ dicuntur *in d. l. cum Pater §. pater filia* procedere ex speciali iure, secundum quod proles quoad seruitutem sequitur conditionem Matris, licet non quoad honores, & dignitates, secundum quæ sequitur conditionem patris per superius allegata iura, & rationes. Responderi potest etiam, & fortè melius cum *Sanchez de matrim. lib. 6. disp. 15. n 9.*, quod quamvis intelligatur donatio per illud subsequens legatum reuocata, & quodamodò transijsse in naturam legati, ex quo tamen legans non reuocauit fructus, videtur eosdem remittere, seu remisisse, præcipuè cum res donata supponatur tradita vxori donatariæ, & per consequens in ipsam translata possessio, fructus autem sequuntur possessionem. Neque obesse posset, si assereretur, quod sub legato minime includantur fructus viuo testatore percepti *l. quæsitum §. penult ff. de leg. 1.*; Non, inquam, obesse potest, quandòquidem in hac hypothesi non essent acquisiti fructus ratione legati, sed ratione prioris donationis ex præsumpta donatoris voluntate, quandòquidem, cum fructus illi intelligantur acquisiti antecedenter ad mortem donatoris, & donator possessionem rei donatæ non reuocauerit, intelligitur etiam quoad fructus, qui possessionem sequuntur, non reuocasse.

---

§. II.

An donatio inter coniuges sicuti confirmatur iuramento, ita etiam firmetur homagio.

SVMMARIVM.

Status controuersiæ, & quid sit homagium. 1.
Doctores asserentes firmari homagio. 2.
Probabilius non firmantur homagio, sicuti firmantur iuramento. 3.

DISQVISITIO II. In aliquibus regionibus inductum est, vt vbi regulatitèr per alios omnes actus firmantur iuramento, per nobiles firmentur homagio, quatenus isti promittunt fidem, quæ nobilitatis iure, ac titulo passim contractibus accedit. Hoc supposito contracto matrimonio inter Titium & Caiam, eoque forte etiam consummato Titius donationem fecit Caiæ coniugi suæ, eandemque firmauit homagio, hoc est fide, quæ titulo nobilitatis accedit contractibus, quod Hispani vulgò appellant *pleito omenaje*. Quæsitum hic fuit, an illa donatio muni- 1 Status cōtrouersiæ, & quid sit homagiū.

ta homagio intelligatur absolutè tenere, & fieri irreuocabilis, sicuti si esset firmata iuramento.

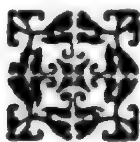
2 Sententia asserés firmari homagio.

Firmari huiusmodi homagio affirmant *Baldus conf. 291. vol. 2. Peralta l. vnum ex familia in initio nu. 23. ff. de leg. 2. Padilla in l. si quis maior num. 36. C. de transact.*, qui omnes ea ratione mouentur, quia homagium æquiualet iuramento, & in nobilibus ipsum constituitur loco iuramenti. His tamen non obstantibus

3 Probabilius nō firmantur homagio, sicut firmātur iuramento.

Respondeo, donationes inter coniuges non firmari homagio, sicut firmantur iuramento *Sanchez de matrimon. lib. 6. disp. 11. nu. 9.* Ratio ex eo deducitur, quia iurare est Deum inuocare in testem promissionis, vel adimplementi eiusdem; præstare autem homagium est tantum inducere fidem viri nobilis; fides autem viri nobilis non sic obligat, sicuti obligat fides diuina, qua inuocatur Deus, vt testis, & priuilegia concessa iuramento, qua tale est, non extenduntur ad ea, quæ vim non habent iuramenti. Accedit, quod in tantum donatio firmatur iuramento de futuro, in quantum non implementum eiusdem esset grauiter peccaminosum propter iusiurandum, sed non implementum donationis firmatæ homagio non est peccaminosum, cum non lædat fidem diuinam, sed tantum personæ nobilis, ergo &c. Accedit secundò, quod vt recte probant *Meres de maiorat prima part. q. 22. nu. 11. Angulo de melior. lib. 1. glos. 8. num. 3. Sanchez de matrimon. lib. 6. disp. 11. num. 10. vers. nec est vera* melioratio tertij non fit irreuocabilis homagio, sicuti fit irreuocabilis iuramento, ergo nec donatio inter coniuges fiet homagio irreuocabilis, sicuti fit irreuocabilis, si fuerit iuramento firmata; ex quibus omnibus deduces, quod homagium nec sit propriè iuramentum, prout latè probant *Gregorius Lopez in l. 5. tit. 15. part. 2. verb. omenaje, & in l. 4. tit. 26. part. 4. verb. prometiendole, Auendano de exequendis mandatis 2. pars. c. 27. num. 6. Padilla in l. si quis maior nu. 36. C. de transact. Gutierez auth. sacramenta puberum num. 149. C. si aduersus vendit.*, nec sortiatur effectus, nec conditiones eiusdem.

Rationes suadentes responsū.

---

§. III.

An iuramentum contra iuramentum de non contraueniendo, quando prius iuramentum nullum ius tertio induxit, firmet donationem.

SUMMARIUM.

Facti series exposita. 1.

Sententia asserens firmari iuramento quando prius iuramentum factum est Deo, non homini. 2.

Donatum contra illud pactum sic conceptum de non contraueniendo non firmatur iuramento. 3.

Soluuntur rationes opposita. 4.

Potest, qui sic iurauit relate ad solum Deum petere relaxationem iuramenti. 5.

DISQUISITIO III. Quamvis in superioribus dictum fuerit per iuramentum contrà prius iuramentum de non donando coniugi non confirmari donationem, potest tamen prius iuramentum considerari, prout est factum præcisè Deo, vel prout est factum alicui homini, cui interest, quod non fiat illa donatio. Hoc supposito Caius maritus Titiæ iuramentum fecit non homini, sed Deo, se non facturum donationem vxori, quam tamen fecit, & iuramento confirmauit. Quæsitum fuit, an in hoc casu per illud iuramentum factum Deo simpliciter, & non homini donatio ita remaneat irrita, vt per iuramentum posterius non firmetur.

1 Factum tale.

Affirmant confirmari donationem iuramento, quandò prius iuramentum factum est solum Deo, & non homini *Baldus c. veniens de iure iur. nu. 4. & l. duobus §. fin. ff. de iure iuran. Alexander cons. 16. num. 6. lib. 3. Ioannes Lupus rub. de donation. §. 54. num. 6. Gutierez de iuramento prima part. c. 1. num. 78. Decius cons. 535. num. 13.* Rationem ex eo deducunt, quia, cum illud prius iuramentum sit in solius iurantis vtilitatem, potest hic iuri suo cedere, & sic contrauenire iuramento, quod tantum est in fauorem eiusdem, contraueniendo postea non fieret reus periurij. Nihilominus

2 Sententia asserens firmari iuramēto, quādò prius iuramentū factum est Deo, non homini.

Respondeo, etiam in hoc casu donationem contrà illud pactum, sic conceptum de non contraueniendo non firmari iuramento *Couaruuias de pactis secunda pars. §. 2. num. 4. vers. secundum eandem Seraphinus de priuil. iuram. priuil. 75. nu. 61. Abbas c. intellecto nu. 6. de iureiur. Angelus verb. iuramentum 5. num. 15. Siluester verb.* iura-

3 Donatio contrà illud pactū sic conceptum de non contraueniendo non firmatur iuramento.

iuramentum 4. q. 12. Sanchez de matrimon. lib. 6. disp. 13. nu. 6. vers. sed hæc limitatio. Ratio ex eo deducitur, quia illud secundum iuramentum, per quod asserunt aduersarij firmari donationem factam contrà prius iuramentum soli Deo præstitum de non donando vxori constante matrimonio, est omninò inualidum, ergo non potest firmare donationem, quæ est de iure inualida. Consequentia probatur, quia iuramentum secundum se inualidum non potest actui, cui adijcitur, tribuere vim, quam non habet in se ipso, ergo cum sit inualidum non potest tribuere efficaciam donationi, cui adijcitur. Antecedens verò probatur, quia illud secundum iuramentum, per quod asserunt firmari donationem, est contrà fidem præstitam Deo de non donando coniugi, sicuti contrà eandem est ipsa donatio, adeòque est peccaminosum, sicuti est peccaminosa ipsa donatio; non potest autem iuramentum vim obligandi conferre actui, qui secundum se peccaminosus est, & periurium inducit; Confirmatur, quia actus ille donationis contra prius iuramentum præstitum Deo de non donando non solum est contrà bonos mores ciuiles, quatenus est contra iura interdicentia huiusmodi donationes sub nullitate, sed etiam contra bonos mores naturales, quatenus est contra fidem præstitam Deo sub iureiurando, ergo non potest firmari per subsequens iuramentum de non contraueniendo donationi iam positæ. Consequentia probatur, quia iuramentum, quod est contra bonos mores naturales, nullius roboris est, & ad nihil obligat.

4 Soluuntur rationes oppositæ. Hinc ad rationem, quæ ex aduerso afferebatur, respondendum est, & quidem, quantumvis illud iuramentum esset dumtaxat in solius iurantis vtilitatem, quia tamen fides obligata est Deo per ipsum iusiurandum non potest eidem iurans cedere vtiliter, nisi lædat ius Dei, in cuius iniuriam cedit illa cessio. Deindè illud iuramentum non solum est in vtilitatem ipsius iurantis, sed etiam hæredum ipsius, adeòque &c.

5 Potest tamen, qui sic iurauit relate ad solū Deum petere relaxationē iuramenti. Solum hic remanet dubitandum, an ille, qui iurauit de non donando relato iuramento ad solum Deum, & non ad hominem, possit petere relaxationem iuramenti, & sic donare, & donationem firmare iuramento. Respondendum est, vtique iustè posse petere, & obtinere relaxationem ab eodem iuramento, sicque donare, & donationem alio firmare iuramento. Ratio ex eo deducitur, quia, cum iuramentum illud præmissum de non donando respiciat solum iurantis commodum, Ecclesia ad instantiam eiusdem subtrahens materiam, supra quam cadit ipsum iuramentum, vtique ipsum iuramentum destruit quodamodò indirectè, & licet illud iuramenum cedat quodamodò etiam in vtilitatem hæredum, quia tamen ipsi ius non habent in bonis sui principalis, nisi tantum in spe, quousque viuit ipse principalis, vtique non impediunt, quo minus ipse principalis viuens possit de illis disponere, si tamen per relaxationem iuramenti remittatur in suo primæuo iure.

---

§. IV.

An contractus inualidus firmetur iuramento contra prius iuramentum de non contrahendo, quandò is, cum quo contrahitur, non erat conscius prioris iuramenti.

SVMMARIVM.

Factum expositum. 1.
Sententia asserens firmari tali iuramento. 2.
Ille contractus non obstante ignorantia prioris iuramenti respectu alterius non firmatur posteriori iuramento. 3.
Soluuntur rationes oppositæ sententiæ. 4.

DISQVISITIO IV. Contracto matrimonio Titij cum Caia statuit in corde suo Titius de non contrahendo, seù de non donando eidem Caiæ; deindè cum eadem contraxit, quæ tamen erat penitus ignara iuramenti prioris eliciti ab eodem Titio, qui etiam iuramento firmauit contractum, seù donationem. Quæsitum hic fuit, an stante ignorantia vxoris contrahentis, seù donatariæ ille contractus, seù donatio firmetur iuramento contrà prius iuramentum de non contrahendo, seù de non donando. 1 Facti series exponitur.

Asserunt, firmari huiusmodi contractus, seù donationes, quandò alter est penitus ignorans iuramentum contrà prius iuramentum *Couaruuias de pactis 2. parte* §. 2. *num. 4. Villalobos in commun. opin. lit. I. num. 213. Gutierez de iuramento prima part c. 1. num. 88.* Rationem huius opinionis eam existimo esse, quia æquum non videtur, vt innocens, seù penitus ignarus iuramenti alterius in contractu ex ille fraudetur iure, quod ex eodem contractu percepit, nec æquum est, vt vnius contrahentis culpa alteri innocenti, seù ignoranti culpam officiat. Adde, quod ille, qui præmisso priori iuramento contraxit, vel donauit, præsumitur, quod dolose tacuerit tempore alienationis, & con- 2 DD. asserente firmari tali iuramento.

contractus, vt alterum circumueniret; iura autem deceptis subueniunt, non decipientibus, ergo ex parte ipsius decipientis validus supponitur contractus, seù donatio, quantum possit subsequenti iuramento confirmari. His tamen non obstantibus.

3 Non firmatur posteriori iuramento.

Respondeo, illum contractum, seù donationem non obstante ignorantia prioris iuramenti respectu alterius contrahentis, seù donatarij non firmari posteriori iuramento. *Seraphinus de priuil. iurament. priuileg. 75. nu. 51 Matienzo lib. 5. recopilat. tit. 10. l 3. glos 13. nu. 9. Sanchez de matrim. lib. 6. disp. 13. num. 6. vers. sed merito cum Immola.* Ratio ex eo deducitur, quod supra dicebamus, nempè actum, circa quem versatur secundum iuramentum omninò peccaminosum esse, & importare periurium, ergo vt pote aduersans dispositioni iuris naturalis non poterit subsistere, nec poterit firmari posteriori iuramento, quandòquidem, & ipsum secundum iuramentum, vtpotè accedens actui, qui opponitur iuri naturali, & bonis moribus naturalibus inualidum est, & vim, quam non habet in se ipso, non potest tribuere actui, cui adijcitur.

4 Soluuntur rationes oppositæ sententiæ.

Ad rationes, quæ ex aduerso afferebantur, dicendum est, & quidem ad primam, quod, quandò contractus, vel donatio sunt à iure inualida, parum referre possit alteri contrahenti, quod ex culpa alterius non fiat validus, seù confirmetur, quandòquidem sibi imputare debet, quod non præcauerit, contrahendo validè, vel reuocando impedimentum, ex quo consurrexit inualiditas; & sicuti eidem non officitur ex eo, quod contrahens, seù donans contractu, seù donatione à iure inualido, seù inualida eundem contractum non firmet iuramento, ità nec eidem officitur, quod contrahat, seù donet inualide cum iuramento, quandò hoc iuramentum non potest firmare contractum, seù donationem propter aliud præcedens iuramentum, quod infirmat hoc posterius cum ipsa donatione, seù contractu: semper enim valet dicere, quod contractus ille non subsistat, nec firmetur, cum iuramentum ipsum posterius, vtpotè peccaminosum, & aduersans bonis moribus naturalibus nullum vim in se habeat, & propterea, nec potest vim actui inualido, cui adijcitur, conferre. Ad illud, quod additur, dicendum est ad summum verificari, quandò contrahens inualidè dolose egit cum præiudicio alterius contrahentis, tunc etenim tenetur reparare damna, quæ ex tali dolo prouenerunt, secus autem, quandò bona fide egit; tunc enim standum est contractui secundum se, qui cum sit inualidus, nec possit firmari propter impedimentum prioris iuramenti per subsequens iuramentum, remanet in suo esse inualido, & inualiditas non prouenit ex malitia contrahentis, seù donantis, sed ex natura actuum, seù ipsius donationis, & contractus propter additamentum eiusdem prioris iuramenti.

---

§. V.

An donatio inter coniuges morte confirmata retrotrahatur tam quoad fructus industriales, quàm quoad naturales.

SVMMARIVM.

Exponitur series difficultatis. 1.
Quid sint fructus industriales, & quid naturales. 2.
Fructus industriales retrotrahuntur. 3.
Confirmata donatione per mortem donatoris retrotrahuntur etiam fructus naturales. 4.

1 Factum tale.

DISQVISITIO V., & vltima. Dictum est in præcedentibus donationes factas inter coniuges constante matrimonio, si confirmentur morte donatoris, retrotrahi ad tempus earundem donationum, non quidem quoad dominium, sed tantum quoad fructus. Porro fructus sunt in duplici differentia, alij sunt fructus merè industriales, qui procedunt præcisè ex industria possidentis, alij merè naturales, qui ex natura sua procedunt à re, cuius habetur possessio; alij mixti, qui partim procedunt ex industria, partim à natura. His igitur sic suppositis Caius constante matrimonio contulit plura dona pretio æstimabilia Febroniæ coniugi suæ, quæ non tantum erant fructifera ex natura sua, sed etiam maximè apta fructificare ex industria possidentis, & de facto constante matrimonio non solum percepit fructus naturales, sed etiam industriales, & mixtos. Quæsitum hic fuit, an, si illa dona fuerint confirmata morte donatoris, intelligantur retrotracta non solum quoad fructus industriales, quos eadem Caia ex propria industria percepit, sed etiam quoad fructus naturales, qui ex ipsis rebus proueniunt.

2 Quid sint fructus industriales, & quid naturales.

3 Fructus industriales retrotrahuntur.

Quoad fructus merè industriales donationem retrotrahi non videtur in dubium reuocandum, quandòquidem non tam à re ipsa, quàm ex industria donatarij proueniunt, quinimmò ex sola industria occasione rei donatæ, & sicuti, si depositarius occasione rei depositæ ex propria industria aliquid lucratur, sibi acquirit, non deponenti, quia non sunt fructus rei, sed solius industriæ, ità, si donatarius ex re sibi donata ab altero coniuge aliquid acquirat

rat

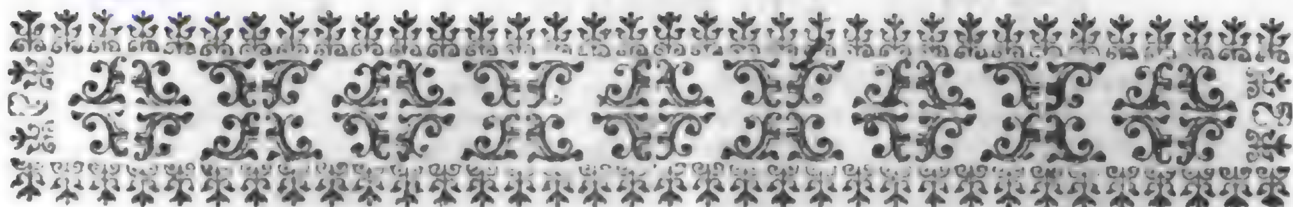
rat ex propria industria, censendus est sibi ipsi lucrari, non marito donanti, quia illud est fructus industriæ; non enim denegari potest, quin maiorem, vel saltem æqualem habeat possessionem rei donatæ coniux donatarius, ac habeat depositarius rei apud se depositæ. Accedit, quod ex superius dictis in tantum donationes inter coniuges à iure sub nullitate vetantur & prohibentur, in quantum ex illis donator fit pauperior, sed ex eo, quod donatarius lucra acquirat ex industria propria dependenter à re donata, donans non fit pauperior, quandòquidem illi fructus non sunt ex proprio patrimonio, sed ex industria donatarij, sine qua non fuissent acquisiti, ergo &c.

4 Etiam fructus naturales retrotrahuntur.

Respondeo, confirmata donatione per mortem donatoris non solum retrotrahuntur ad tempus, quo facta est donatio, fructus industriales, sed etiam mixti, & naturales. In hanc assertionem propendere videntur *Glosa in l. donationes quas parentes verb. referatur, & ibi Baldus in fin. C. de donat. inter vir. & uxor. Glosa l. talis scriptura in fin. ff. de legat. 1. Hostiensis in summa tit. de donat. inter vir. & uxor. nu. 9. vers. & quod dicit, Bartolus l. sequens quæstio ff. de legat. 2. Crottus l. si is qui pro emptore num. 15. ff. de usucap. Ioannes Lupus rub. de donat. §. 72. nu. 1. Covarruvias rub. de testam. 3. part. num. 5. Antonius Gomez 2. var. c. 4. nu. 13. vers. advertendum, Molina tom. 2. de iust. tract. 2. disp. 289. vers. vt disputatione præcedenti, Ludovicus Lopez lib. 2. de contract. cap. 47. ad fin. §. notandum est*, qui omnes indistinctè loquuntur de fructibus, qui propterea etiam indistinctè intelligendi sunt, tam de industrialibus, quàm de naturalibus. Et iuxtà hunc sensum intelligenda sunt etiam iura *in l. donationes, quas parentes C. de donat. inter vir. & uxor vers. si vero vel non amplius, & l. cum pater §. pater filia ff. de legat. 2.*, quæ etiam iura procedunt sine limitatione, vel quoad fructus naturales, vel quoad industriales, & propterea amplè, & illimitatè intelligenda sunt quoad omnes. Probatur tamen alia ratione, quia, si solummodò retrotraheretur donatio quo ad fructus industriales frustratoria, & inutilia essent iura disponentia de huiusmodi retrotractione quoad fructus, quandòquidem independenter ab illis iuribus fructus merè industriales acquirerentur eidem donatario, nam fructus industriales sequuntur industriam, non rem ipsam. Confirmatur, quia potius debet esse ius donatarij, quandò donatio secundum se inualida confirmatur morte donatoris, ac quandò per mortem eiusdem non confirmatur, sed potius donatore viuo reuocatur, vt ex ipsis terminis patet, sed quandò morte donatoris non confirmatur, sed potius eiusdem viuentis voluntate reuocatur, fructus industriales pro tempore, quo res donata mansit penes donatarium, cedunt eidem, non donatori, siquidem non sunt fructus rei, sed industriæ, ergo quandò donatio est confirmata morte donatoris, non solum fructus industriales cedunt eidem donatario, sed etiam fructus mere naturales, cæteroqui iura disponentia de huiusmodi fructuum retrotractione ad nihil penitus inseruirent. Atque hæc de donationibus inter coniuges dicta sint satis. Reliqua, si quæ desiderantur, recolenda sunt apud iuris interpretes. Faxit Deus, vt dona, quæ recepimus Deo adiuuante in matrimonio spirituali cum Deo per gratiam, interueniente morte confirmemus, & plene possideamus per gloriam.

Rationes suadentes assertum.

Finis huius septimi voluminis ad laudem omnipotentis Dei, Deiparæ Virginis, & Doctoris Gentium.

INDEX RERUM

C. significat Contractum, M. Matrimonium, P. Prænotionem, D. Disquisitionem, §. Paragraphum, n. numerum marginalem, p. paginam.

A

B

CAV-

C

Con-

D

Dispen-

Nec

Dispen-

E

Epi-

Ille-

Nisi

M

Ma-

N

O

Off.

 plura

Nisi

N

O

Offi.

P

Pœ-

Pœna

Q

VO-

V

Vxor

FINIS.

